

Dr JAŠA ROMANO

JEVREJI JUGOSLAVIJE

1941-1945.

**ŽRTVE GENOCIDA I UČESNICI
NARODNOOSLOBODILAČKOG
RATA**

**Jevreji Jugoslavije 1941 — 1945.
žrtve genocida i u esnici NOR**

U troškovima izdavanja ove publikacije učestvovala
je Republika zajednica nauke Srbije, Beograd.

Urednici

Prof. dr Andrija Gams
Dr Lavoslav Kadelburg

Recenzenti

Prof. dr orde Knežević
Dr Nikola Živković

Lektor

Jugoslava Ševković

t

Tehnički urednik

Mihailo Mirković

Rezime na engleski preveo

Dr Josip Presburger

Nacrt korica

Jovanuri, akad. slikar

Izdava : SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA JUGOSLAVIJE
Beograd, 7. Jula 71a

Štampa: SRBOŠTAMPA, Beograd, Dobričina 6–8

Tiraž: 3.000 primeraka

S A D R Ž A J

t

NASELJAVANJE JEVREJA NA TERITORIJI DANAŠNJE JUGOSLAVIJE I RAZVOJ JEVREJSKIH ZAJEDNICA DO 1918. GODINE	5
RAZVOJ RADNI KOG POKRETA NA TERITORIJAMA DANAŠNJE JUGOSLAVIJE DO 1918. I USLOVI ZA UKLJU IVANJE JEVREJA U POKRET.	7
STVARANJE JEDINSTVENE JEVREJSKE ZAJEDNICE U JUGOSLAVIJI I NJEN RAZVOJ OD 1918. DO 1941.	10
REVOLUCIONARNI RADNI KI POKRET U JUGOSLAVIJI IZME U DVA SVETSKA RATA I UKLJU IVANJE JEVREJA U POKRET.	15
Kratak pregled razvoja KPJ i revolucionarnog radni kog pokreta	15
Uklju ivanje Jevreja u revolucionarni radni ki pokret	19
KAPITULACIJA JUGOSLAVIJE I STRADANJE JUGOSLOVENSКИH JEVREJA	54
Organizacija i sprovo enje protivjevrejskih mera i genocida na teritoriji Jugoslavije	57
I – Teritorije pod nema kom vojnom upravom – Srbija, Banat i Sandžak	58
1 – Organizacija vojnog i upravnog aparata	58
2 – Organizacija upravnog aparata za »rešenje jevrejskog pitanja«	59
3 – Protivjevrejske mere i na in njihovog sprovo enja	61
a – Mere za ekonomsko uništenje Jevreja uklju uju i i plja ku, kao i uništenje kulturnih i istorijskih vrednosti.	61
b – Mere za psihi ko uništenje Jevreja	61
c – Mere za potpuno likvidiranje Jevreja – masovni genocid	69
1 – Sabirni logori	71
2 – Koncentracioni logori.	72
3 – Radni logori	84
Osvrt na stradanje Jevreja Banata, Srbije i Sandžaka.	85
II – Teritorije pod bugarskom okupacijom – aneksijom.	86
III – Teritorije u sastavu Nezavisne Države HRVATSKE.	91
A – Hrvatska – Slavonija – Srem.	91
a – Mere za ekonomsko uništenje Jevreja	92
b – Mere za psihi ko uništenje Jevreja	94
c – Mere za fizi ko uništenje Jevreja – genocid	102
1 – Ustaški logori u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu	105
a – Sabirni logori	105
b – Koncentracioni logori.	112
2 – Ustaški logori u »Zoni II«.	122
B – Bosna i Hercegovina	124
a – Mere za ekonomsko uništenje Jevreja.	124
b – Mere za psihi ko uništenje Jevreja	127
c – Mere za fizi ko uništenje Jevreja – genocid	129

Sabirni logori u Bosni i Hercegovini	.129
Kratak osvrt na stradanje Jevreja u NDH	.133
IV – Teritorije pod italijanskom okupacijom – aneksijom	.134
1 – Teritorija »Zona I«	.136
2 – Teritorija »Zona II«	.139
Logori koje su formirali Italijani za Jevreje u »Zoni I« i »Zoni II«	.144
a – Logori u »Zoni II«	.144
b – Logori u »Zoni I«	.148
Jevrejski logor na Rabu	.148
3 – Teritorija Crne Gore	.151
4 – Teritorija Kosovo	.152
Odnos fašisti ke Italije prema Jevrejima u prisajedinjenim i okupiranim delovima Jugoslavije	.154
V – Teritorije pod ma arskom okupacijom – aneksijom: Ba ka, Baranja, Me u- murje i Prekomurje	.155
1 – Period od aprila 1941. do marta 1944	.155
a – Mere za ekonomsko uništenje Jevreja	.156
b – Mere za psihi ko uništenje Jevreja	.157
c – Mere za fizi ko uništenje Jevreja	.159
Logori u Ba koj od aprila 1941. do kraja 1943.	.160
2 – Period od marta 1944. do juna 1944.	.162
a – Mere za ekonomsko uništenje Jevreja	.162
b – Mere za psihi ko uništenje Jevreja	.163
c – Mere za fizi ko uništenje Jevreja – genocid	.163
VI – Teritorija Slovenije	.165
Interniranje i stradanje Jevreja u logorima van Jugoslavije	.165
a – Logori u Albaniji	.166
b – Logori u Austriji	.167
c – Logori u Italiji	.169
d – Logori u Ma arskoj	.170
e – Logori u Nema koj	.171
f – Logori u Poljskoj	.174
g – Zarobljeni ki logori u Nema koj	.179
Bekstva Jevreja iz logora, zatvora i kažnjeni kih radnih eta	.188
Angažovanje jevrejskih opština u Jugoslaviji na ublažavanju teških uslova života izbeglica i zato enika u logorima	.192
Kratak osvrt o Jevrejima žrtvama fašisti kog terora i genocida u Jugoslaviji	200
USTANAK NARODA JUGOSLAVIJE I UKLJU IVANJE JEVREJA U NARODNOOSLO- BODILA KI RAT	.200
a – Rad Komunisti ke partije na organizovanju ustanka i njeno rukovo- enje narodnooslobodila kom borbom	.202
b – Uklju ivanje Jevreja u narodnooslobodila ki rat	.204
1 – Uklju ivanje Jevreja u NOR u 1941. godini	.204
Banat	.206

Srbija	208
Bosna i Hercegovina	215
Hrvatska i Slavonija	226
Srem	234
Ba ka	236
Me umurje i Prekomurje	262
Slovenija	264
Makedonija	264
Dalmacija	268
a – Uklju ivanje Jevreja u NOR u »Zoni I«	269
b – Uklju ivanje Jevreja u NOR u »Zoni II«	272
Hrvatsko primorje	272
Kosovo	273
Sandžak	274
Crna Gora	274
Nepoznata pokrajina	275
Osvrt na uklju ivanje Jevreja u NOR u 1941. godini	275
Spisak nosilaca Partizanske spomenice 1941. g	276
Spisak Jevreja narodnih heroja Jugoslavije	278
Spisak u esnika u španskom gra anskom ratu i u NOR	278
Spisak u esnika u španskom gra anskom ratu i u pokretima otpora van Jugoslavije	278
2 – Uklju ivanje Jevreja od po etka 1942. do kraja rata	278
a – Uklju ivanje u NOR od po etka 1942. do septembra 1943.	279
b – Uklju ivanje u NOR od septembra 1943. do kraja rata	281
Jugoslovenski Jevreji u antifašisti kom pokretu van Jugoslavije	286
Jugoslovenski Jevreji u pokretu otpora u logorima i zatvorima	290
a – Pokret otpora u logorima i zatvorima u Jugoslaviji	290
b – Pokret otpora u logorima i zatvorima van Jugoslavije	296
Opšti osvrt o u eš u Jevreja Jugoslavije u NOR	302
Spisak u esnika u NOR	307
Registar li nih imena	513
Izvori i literatura	560
Objašnjenje skra enica	571
Summary	573
Errata corrige	591

Savez Jevrejskih opština Jugoslavije još odmah, od svoje obnove 1944. godine, postavio je sebi zadatak, i to jedan od najvažnijih, da prikuplja i objavljuje materijal o tragediji jugoslovenskih Jevreja pod nacifasizmom i o njihovom masovnom u eš u u herojskoj narodnooslobodilačkoj borbi jugoslovenskih naroda i narodnosti.

O tome je ve do sada objavljeno mnogo, ali nedostajao je rad koji bi integralno obuhvatio stradanje i borbu jugoslovenskih Jevreja.

Ova knjiga dra Jaše Romana popunjava tu prazninu. Ona je rezultat njegovog dugogodišnjeg upornog i sistematskog rada.

Autor je u uvodu dao neke napomene, a redaktori koje je imenovao Savez jevrejskih opština Jugoslavije dužni su da istaknu tri momenta.

Prvo, u ovom radu Jevrejima se smatraju ona lica koja su bila, jevrejskog porekla, kao i ona koje je društvena sredina u kojoj su živeli smatrala Jevrejima, bez obzira na njihovo li no opredeljenje.

Drugo, razumljivo je da knjiga ovakve vrste, ak i ako bi autor mogao da dode do kompletnijih izvora nego do kojih se moglo do i, nužno sadrži određene injeni ne nepotpunosti.

Izdava e nastojati da na prikladan na in objavi eventualne dopune i ispravke.

Tre e, istraživanje, prikupljanje grade i objavljivanje ove knjige omogućeno je finansijskom pomo i Samoupravne interesne zajednice za kulturu SR Srbije i Memorijalne fondacije za jevrejsku kulturu.

Redakcija

Kao jedan od malog broja preživelih pripadnika jevrejske zajednice u Jugoslaviji osećao sam obavezu da pripremim ovaj rad koji obuhvata period od 1941. do 1945. godine, taj najtragičniji i najmračniji period u istoriji te zajednice; period u kome je zbog nacističke rasističke »ideologije« stradalalo četiri petine jugoslovenskih Jevreja.

Jevrejska zajednica u Jugoslaviji bila je izmeću dva svetska rata u stalnom usponu i razvoju. To se ogledalo ne samo u povećanju brojnog stanja, već i u aktivnom uključivanju Jevreja u društveni, privredni, kulturni, prosvetni i naučni život u okviru cele jugoslovenske zajednice. Jugoslovenski Jevreji dali su značajan doprinos u svim oblastima života, ali je proces njihovog daljnog razvoja naglo prekinut okupacijom Jugoslavije, i nacističkim genocidom nad jugoslovenskim Jevrejima.

U knjizi se daje kratak, dokumentovani prikaz kataklizme kroz koju su prošli pripadnici jevrejske zajednice Jugoslavije u toku drugog svetskog rata i ukazuje na specifičnosti nacističkog genocida izvršenog u Jugoslaviji nad Jevrejima, zbog kojih je proces uništavanja Jevreja u Jugoslaviji dobio tako masovni karakter. U progonu i uništavanju Jevreja, pored Trećeg Rajha, učestvovala su i države koje su, kao saveznici Rajha, izvršile upad u Jugoslaviju u aprilskom ratu 1941. godine (Mađarska, Bugarska, Italija), kao i brojni domaći izdajnici (ustaše, folksojleri, ljotevci, nedičevci, etnici, balisti). Za čemu bi se mnogo više Jevreja spasilo da kvislinški i satelitski saradnici, odnosno domaći izdajnici, nisu saradivali sa Trećim Rajhom u uništavanju Jevreja u Jugoslaviji.

Međutim, u istoriji jevrejske zajednice Jugoslavije iz toga perioda ima i svetlih stranica iz kojih se vidi da jugoslovenski Jevreji nisu pasivno čekali da budu uništeni. Značajan broj uključio se u otpor i borbu protiv okupatora u okviru opšteg otpora jugoslovenskih naroda i narodnosti, uključujući i se u narodno-oslobodilački rat. To uključivanje nije bilo slučajno, već je u tome odlučujuću ulogu odigrao faktor svesti. U prilog tome govore i podaci o velikom broju Jevreja uključivanih u revolucionarni radnički i napredni omladinski pokret do drugog svetskog rata. Broj učesnika Jevreja u narodno-oslobodilačkom ratu bio bi značajno veći da okupatori i njihovi pomagači nisu preduzeli niz mera u cilju sprečavanja njihovog odlaska u partizane, odnosno da je organizovani otpor i narodnooslobodilački rat bio počeo odmah posle okupacije zemlje. Okupatori i njihovi pomagači su, naime, u prvih nekoliko meseci okupacije, između aprila i jula meseca 1941. godine, odveli veliki broj, naročito mladih i sposobnih muškaraca na prinudne radove odnosno gubilišta. No i pored toga broj Jevreja uključivanih u narodnooslobodilačku borbu bio je dosta veliki. U toj borbi oni su dali veliki dopri-

4 J. Romano

nos za pobjedu pravedne stvari uz značajne žrtve, jer je jedna trećina svih uključenih stradala u borbi.

Prikupljanje podataka o Jevrejima koji su učestvovali u narodnooslobodilačkom ratu predstavljalo je vrlo težak zadatak, budući da su izvori iz kojih su mogli dobiti iscrpniji podaci bili vrlo oskudni, a od preživjelih Jevreja nisu se mogli dobiti iscrpniji podaci jer su se mnogi u toku proteklih skoro četrdeset godina izbleđeli. Ali i uzasve teško je prikupljeni podaci pokazuju da je oko 4.600 Jevreja učestvovalo u narodnooslobodilačkom ratu.

Vrlo je verovatno da će itaoci naići na nepotpune i netačne podatke o pojedincima u borbi, baš zbog oskudnih izvora sa kojima se raspolagalo. Zato je autor biti zahvalan ako mu se stave na raspolaganje dopune ili ispravke.

Međutim, činjenica što je uspjelo da se bar približno utvrdi broj Jevreja u narodnooslobodilačkom ratu ima veliki značaj, naročito i zbog toga što do sada kompletnih podataka o tome nije bilo.

Jevreji Jugoslavije, učesnici narodnooslobodilačkog rata ispisali su svetle stranice u istoriji svoje zajednice.

Dr. sci. Jaša Romano

NASELJAVANJE JEVREJA NA TERITORIJI DANAŠNJE JUGOSLAVIJE I RAZVOJ JEVREJSKIH ZAJEDNICA DO 1918. GODINE

POJEDINE delove teritorije današnje Jugoslavije prvi Jevreji naselili su pre 2.000 godina. Ve u III veku postojala je u Solinu (Dalmacija) ve a jevrejska zajednica iz kojeg su se Jevreji 641. godine iselili, nakon što su Avari mesto razorili. Najve im delom iselili su se u Split.

O postojanju ve e jevrejske zjednice i u mestu Stobi (Makedonija) govore iskopine ruševina jevrejskog hrama iz IV veka.

Prvi podaci o naseljavanju Jevreja u Srbiji, odnosno u Beogradu poti u iz 950. godine. Postoji podatak da su 1250. godine dobili odobrenje za prodaju soli. Sem toga, u Hrisovulji cara Dušana (1354) se vidi, da je u to vreme bilo Jevreja u Srbiji.¹ Sredinom XVII veka u Beogradu je živelo oko 800, a po etkom XIX veka oko 1.000 Jevreja.² Iz prvog zvani nog popisa stanovništva u Srbiji 1845. godine, vidi se, da je u Beogradu živelo 1.087 Jevreja. Do naglog pove anja njihovog broja došlo je u drugoj polovini XIX veka, i to ne samo u Beogradu ve i u nekim drugim mestima Srbije.

U nekim mestima Hrvatske izvestan broj Jevreja živeo je još pre dolaska Slovena. 1 pored mnogobrojnih protivjevrejskih mera oni su se na toj teritoriji održail do 1526. godine, kada je izdata naredba o njihovom proterivanju iz Hrvatske. Tek u drugoj polovini XVIII veka bilo je dozvoljeno Jevrejima da se ponovo naseljavaju, uz izvesna ograni enja u pogledu mesta nastanjivanja kao i vrste zanimanja. Do masovnijeg useljavanja došlo je posle donošenja Uredbe o emancipaciji Jevreja u Hrvatskoj i Slavoniji iz 1873. godine. Dok je 1840. godine bilo 9.947 Jevreja,³ njihov broj se 1880. pove ao na 17.261, a 1900. na 20.032.⁴

U Sloveniji je bilo Jevreja ve u IX veku, ali do masovnijeg useljavanja došlo je u XII veku. Najbrojnija jevrejska zajednica bila je u Mariboru, koja je imala svoj hram, teološku skolu, ritualno kupatilo, groblje i dr.⁵ Manji broj Jevreja je bio nastanjen u Ljubljani, Ptuju i Radgoni. Me utim, nare enjem cara Maksimiliana I (1496) Jevreji su proterani sa teritorije Slovenije.⁶ Krajem XVIII veka se ponovo doseljavaju, ali u malom broju. Nešto više ih se nastanilo u Murskoj Soboti i Lendavi.

¹ I Šlang, *Jevreji u Beogradu*, Beograd 1926.

² V. Vinaver, *Jevreji u Srbiji po etkom XX veka*, *Jevrejski almanah 1955–1956*, str. 28.

³ *Statisti ki ljetopis za 1874. godinu*, Zagreb 1876.

⁴ *Statisti ki godišnjak Kraljevine Hrvatske i Slavonije I*, Zagreb 1905. I II, Zagreb 1906.

⁵ Milica Detoni, *Mariborski geto*, *Jevrejski almanah 1957–1958*, str. 72.

⁶ F. Grünwald, Mušl Fium, *Jevrejin sa Rijeke*, *Jevrejski almanah 1959–1960*, str. 54.

6 J. Romano

Pomenuto je da je ve u III veku postojala u Dalmaciji, tj. u Solinu brojnija jevrejska zajednica, koja je raseljena 641. godine. Od XVI veka došlo je do masovnijeg naseljavanja Jevreja na toj teritoriji, naročito u Splitu i Dubrovniku. To su bili Jevreji koji su krajem XV veka proterani iz Španije.

Nakon proterivanja iz Španije, izvestan broj Jevreja se naselio u Bosni i Hercegovini. U prvo vreme su se nastanili u Sarajevu, gde postoji sačuvan nadgrobni spomenik jednog Jevrejina sa pečatka XVI veka. Prema nekim podacima, ve 1541. godine bilo je u Sarajevu 40 trgovaca Jevreja. Po ev od druge polovine XIX veka, Jevreji iz Sarajeva odlaze i u druga mesta Bosne i Hercegovine, a sem toga u tom periodu otpočeo je i proces useljavanja u Bosnu i Hercegovinu i Jevreja iz zemalja zapadne i severne Evrope (ovi se nazivaju aškenazi, a Jevreji doseljeni iz Španije sefardi). U Bosni i Hercegovini je bilo 1879. godine oko 3.500, 1885. oko 5.800, 1895. oko 8.200, a 1910. godine 11.868 Jevreja.⁷

Iskopine ruševina jevrejskog hrama u Stobiju iz IV veka, govore da je u Makedoniji bilo Jevreja ve u starom veku. U srednjem veku postojale su brojnije jevrejske zajednice u Bitolju, Skoplju, Ohridu i Strugi, od kojih su se održale samo one u Bitolju i Skoplju. Od druge polovine XIX veka Jevreji se nastanjuju i u Štipu. Krajem XIX veka u Bitolju živi oko 6.000 Jevreja.⁸

Jevreji se u Bačkoj prvi put pominju u XVI veku, ali je njihov broj u to vreme vrlo mali, s obzirom na mere koje je propisao mađarski Zemaljski sabor 1595. godine, a koje su se odnosile na ograničavanje slobodnog nastanjivanja Jevreja, kao i na plaćanje posebnog »jevrejskog poreza«. Prvi Jevreji koji su došli u Bačku nastanili su se u okolini Petrovaradina. U sačuvanoj dokumentaciji se Jevreji u Novom Sadu prvi put pominju 1693. godine, a u Somboru 1735. godine. Iz zvanog popisa stanovništva Bačke se vidi, da je 1736. godine živelo u Novom Sadu 15, Somboru 3 i u Sivcu 1 jevrejska porodica. Godine 1737. izdata je dozvola jednom Jevrejini da se useli u Suboticu.

Nakon poraza Austrije u ratu sa Turcima 1740. godine, došlo je do znatnijeg povećanja broja Jevreja u Bačkoj njihovim doseljavanjem iz Beograda. Krajem XVIII veka došlo je do nastanjivanja Jevreja i u drugim mestima Bačke. Sredinom XIX veka bilo je u Somboru 284, Novom Sadu 1.320, Subotici 650, Senti 1.326 Jevreja, a krajem XIX veka bilo je u celoj Bačkoj 19.115 Jevreja.⁹

Doseljavanje Jevreja u Baranju otpočelo je sredinom XVIII veka. Krajem veka u Dardi je bilo 146 Jevreja.¹⁰

⁷ T. Kruševac, *Društvene promene kod bosanskih Jevreja za austrijskog vremena, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966, str. 77 (u daljem tekstu Spomenica 400 godina).

⁸ D. Levi, *Regionalna jevrejska zajednica do 1918, Spomenica Saveza jevrejskih opština 1919–1969*, Beograd 1969, str. 8.

⁹ L. Fišer, *Jevrejsko Bačkoje, Jevrejski almanah 1955–1956*, str. 86.

¹⁰ J. Svajcer, *Kretanje brojnog stanja prve verske opštine u županiji Baranja – u Dardi, Jevrejski almanah 1965–1967*, str. 72.

Do nastanjivanja Jevreja u Banatu došlo je istovremeno kada i u Ba koj. Sredi-
nom XIX veka bilo je u Be kereku (Zrenjanin) 644, Kikindi 704 i u Vršcu 267 Jevreja.

Prema zvani nom popisu stanovništva koje je izvršeno 1921. godine u novostvo-
renoj državi Srba Hrvata i Slovenaca (SHS) bilo je 64.753 Jevreja (u Srbiji 6.112,
današnjoj Makedoniji, Kosovu i Sandžaku 5.702, Bosni i Hercegovini 12.031, Hrvat-
skoj i Slavoniji 20.562, Ba koj, Baranji i Banatu 12.069, Dalmaciji 314, Sloveniji,
Me umurju i Prekomurju 946, Crnoj Gori 17 Jevreja).¹¹ Me utim, prema statisti kim
podacima, dobijenim anketom koju je sproveo Savez rabina Jugoslavije 1924. go-
dine, broj Jevreja je iznosio 73.266, tj. oko 9.000 više nego što je navedeno u ra-
nije pomenutim državnim statisti kim podacima. Iz slede eg pregleda se vide
broj ane razlike izme u ta dva statisti ka podatka po pokrajinama koje su ušle
u sastav SHS:

pokrajina	broj Jevreja prema popisu	
	državnom	Saveza rabina
Srbija	6.112	7.800
Makedonija, Kosovo, Sandžak	5.702	6.218
Bosna i Hercegovina	12.031	13.701
Hrvatska i Slavonija	20.562	21.810
Ba ka, Banat, Baranja	19.069	21.349
Dalmacija	314	412
Slovenija, Me umurje, Prekomurje	946	1.959
Crna Gora	17	17
	Svega	64.753
		73.266

Pretpostavlja se da su podaci Saveza rabina Jugoslavije o broju Jevreja u pojed-
nim pokrajinama verodostojniji, što se može zaklju iti na osnovu broja Jevreja
u Jugoslaviji pred drugi svetski rat, o emu e kasnije biti govora.

Sve do spajanja navedenih pokrajina u jedinstvenu državu SHS, nisu postojali
uslovi za tešnju saradnju njihovih jevrejskih zajednica. Svaka od tih zajednica se
u kulturnom, prosvetnom i ekonomskom pogledu razvijala pod specifi nim uslovima
karakteristi nim za svaku od navedenih pokrajina.

RAZVOJ RADNI KOG POKRETA NA TERITORIJI DANAŠNJE JUGOSLAVIJE DO 1918. I USLOVI ZA UKLJU IVANJE JEVREJA U POKRET

Politi ka rascepanost teritorije današnje Jugoslavije do kraja prvog svetskog
rata, kao i privredna zaostalost, usloveli su kasniju pojavu radni ke klase i radni -

¹¹ *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. 1. 1921. godine*, Sarajevo 1932.
Jevrejski almanah za 5686. godinu (1925), str. 286.

8 J. Romano

kog pokreta no što je to bio slučaj u zemljama zapadne Evrope. Na teritoriji današnje Jugoslavije postojali su sredinom XIX veka isključivo zanatski radnici, dok je do pojave industrijskih radnika došlo nešto kasnije. Prema tome, zanatski radnici su predstavljali prve za etke radničke klase i oni su bili prvi, koji su prihvatili socijalističku ideologiju. Oni su bili i osnivači prvih radničkih organizacija, koje u to vreme još nisu imale politički karakter. To su bile organizacije za uzajamno pomaganje, bolesničke blagajne, radnička prosvetna udruženja, itd. Krajem XIX veka, te organizacije prerastaju postepeno u sindikalne i političke organizacije. Taj proces prerastanja nije se odvijao istim intenzitetom niti istovremeno u svim pokrajinama današnje Jugoslavije. U procesu prerastanja odlučuju u ulogu odigrala je pojava industrijskih radnika, kao i stepen uticaja radničkih pokreta industrijski razvijenijih zemalja zapadne Evrope. Zahvaljujući tome, krajem XIX i početkom XX veka usledio je proces osnivanja prvih sindikalnih organizacija, kao i socijaldemokratskih stranaka u pokrajinama današnje Jugoslavije.

U prve strukovne sindikalne organizacije i socijaldemokratske partije, bio je uključen i manji broj Jevreja.

U Osijeku su godine 1892. bili članovi strukovne sindikalne organizacije sledeći Jevreji: Samuel Fišer, Moric Vavra i Leopold Goldštajn, dok su u osnivanju Okružne bolesničke blagajne učestvovali Hugo Bošković, Geza Svarc i Moric Vajs (1893). Godine 1894. došlo je u Osijeku do osnivanja Socijaldemokratske stranke, a jedan od osnivača bio je Robert Simon, bravar. Među prvim članovima te stranke bili su i Leopold Fridman (koji je 1880. bio blagajnik Obrtno-ko-radničkog društva), Moric Vajs, Muki Vajs, Josip Najman i Samuel Fišer. Pred kraj prvog svetskog rata članovi te stranke su bili i Lavoslav Kraus, Ladislav Kraus i Alfred Vajs.¹³

Prvi Jevrejin u članjen u strukovni sindikat u Beogradu bio je Josif Anaf koji je 1896. bio član Družine tipografskih radnika.¹⁴ U Socijaldemokratsku stranku Srbije (osnovana 1903) bili su uključeni sledeći Jevreji: Samuil Kavison i Avram Koen (Aleksandar Popović), a nešto kasnije Izrael Tajtacak i Sofija Levi, dok su se pred prvi svetski rat uključili Alkon Gerasi, Jaša Altarac i Mika Benvenisti (električar).¹⁵

Značajnu ulogu u sindikalnom pokretu Srbije odigrala je Sofija Levi, tekstilna radnica iz Beograda. Godine 1908. izabrana je za članicu uprave Saveza tekstilnih i ostalih fabričkih radnika, a 1910. učestvovala je kao delegat sindikalne organizacije *Palilula* na VIII kongresu Socijaldemokratske stranke Srbije. Na tom kongresu osnovan je Sekretarijat žena socijaldemokrata, prva politička organizacija u Srbiji. Sofija Levi izabrana je za sekretaricu organizacije i aktivno je saradivala u listu te organizacije *Jednakost*. Godine 1919. bila je članica Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunističke) i izabrana za članicu Sekretarijata žena komunističke. Na Vukovarskom kongresu KPJ izjasnila se kao »centrumaš« i isključena je iz Partije, posle

¹³ I. Mažuran, *Gra o radničkom pokretu Osijeka i Slavonije 1867–1894*, Osijek 1967.

¹⁴ M. Topalović, *Hronologija radničkog pokreta u Srbiji I (do 1919)*, Beograd 1934, str. 46.

¹⁵ Ibidem, str. 206.

9 J. Romano

ega se pasivizirala i živelu u Krupnju (ubijena od Nemaca 1942. u logoru na Sajmištu).

Pored Sofije Levi, aktivnu ulogu u sindikalnom pokretu odigrala je i žanka Levi, kroja ka radnica, koja je 1908. izabrana za lana uprave Saveta kroja kih radnika.⁶

Socijalna struktura Jevreja u Bosni i Hercegovini, prvenstveno u Sarajevu, gde je živelu oko 80% jevrejskog živilja te pokrajine, uslovalo je uklju ivanje ve eg broja Jevreja u sindikalni pokret, kao i u Socijaldemokratsku stranku.

Proces stvaranja sindikalnih organizacija u Bosni i Hercegovini otpo eo je 1905. godine. Te godine osnovan je i Glavni radni ki savez za Bil-I, odnosno sindikalne centrale. Jedan od osniva a Glavnog sindikalnog saveza bio je Mair Levi, kroja ki radnik. U rukovodstvima raznih strukovnih sindikata u Sarajevu bili su uklju eni i slede i Jevreji: Moric Svarchadt, Juda Atijas, David Abinun, Nahman Ovadija, a u upravi Saveza trgova kih nameštenika: Abraham E. Levi, David Abinun i dr. I u upravama raznih radni kih udruženja nalazio se izvestan broj Jevreja. Tako su npr. u upravi Radni kog kulturnog društva, koje je osnovano 1908. bili: Leon Atijas, Nahman Ovadija, Hinko Svarc, Hugo Cveher i dr.

Godine 1911. bilo je u sindikatu 6.068 lanova, me u kojima 166 radnika Jevreja, što u odnosu na broj jevrejskog stanovništva predstavlja visoki procenat.

U Socijaldemokratskoj stranci BiH (osnovana 1909) najaktivniji su bili i slede i Jevreji: Izrael Gaon i Solomon Montiljo. Zna ajnu ulogu u procesu dalje organizacije Socijaldemokratske stranke BiH odigrao je dr Milan (Moise) Zon, koji je došao iz Poljske 1917. u Sarajevo kao izgra eni socijalista. Po etkom 1918. izabran je za lana Mesnog odbora i lana Glavnog odbora Socijaldemokratske stranke BiH. On je 1919. u estvovao kao delegat stranke na Kongresu ujedinjenja u Beogradu, na kojem je izabran za lana Centralnog ve a novoosnovane Socijalisti ke radni ke partije Jugoslavije (komunista). Na tom Kongresu u estvovao je, zajedno sa urom akovi em i Natanom Ovadijom, kao delegat Saveza metalških radnika BiH.¹⁷

Radni ki pokret u Vojvodini razvijao se u sklopu radni kog pokreta Ma arske. Me utim, u radni ki pokret Vojvodine bio je uklju en neznatan broj Jevreja, od kojih su bili naro ito aktivni Deže e eši i Hugo Singer, obojica iz Sombora. e eši je rukovodio Bolesni kom blagajnom, dok je Singer bio jedan od prvih lanova Socijaldemokratske partije. U njegovoj kafani je 1919. godine bilo sedište Mesnog ve a Partije, koje je 1920. rukovodilo štrajkom železni ara. Zbog toga je Singer uhapšen i, posle zlostavljanja na policiji, proteran iz Sombora. Pred kraj prvog svet-

¹⁴ Stanka Devi -Ubavi , *Srpska Socijaldemokratska partija i ženski pokret u Srbiji 1903–1914. g. Tokovi revolucije I*. Beograd 1967, str. 220, 224, 230, 239.

¹⁷ M. Finci, *U avangardi društvenog progressa, Spomenica 400 godina*, Sarajevo 1966, str. 194–195.

10 J. Romano

skog rata, kao članovi Socijaldemokratske stranke u Vojvodini pominju se slede i Jevreji: Andrija Deak, Mihajlo Reves, Abraham Vince i Ladislav Na.¹⁸

U Socijaldemokratsku stranku Dalmacije bili su, pred kraj prvog svetskog rata u lanjeni slede i Jevreji: Moric Finci, Rahela Kabiljo, David Pinto i dr. Policija ih je kao pripadnike te stranke proterala iz Splita.

Kao reakcija na zulume i pljačku turskih vlasti u Makedoniji, došlo je 1893. godine, do osnivanja progresivne organizacije *Vnatrešna makedonska revolucionarna organizacija* (VMRO) u Solunu. U toj organizaciji je 1896. bilo 20 bitoljskih Jevreja, dok je oko 200 jevrejskih porodica pomagalo pokret prebacivanjem oružja iz Grčke, davanjem sredstava i skrivanjem rukovodilaca organizacije (Goce Delčev, Dame Gruev, Goce Petrov, Pera Tošev i dr.).

U Ilindenskom ustanku 1903. bilo je u redovima ustanika i Jevreja, koji su najverovatnije delom izginuli u borbi sa Turcima. Među borcima Jevrejima istakao se Rafael M. Kamhi, koji je, pod imenom Skender-beg, bio vođa jedne ustaničke grupe u etičkoj vojvodi Luke Gerova.¹⁹

Godine 1910. osnovana je u Solunu Socijaldemokratska stranka Makedonije. U vezi s njenim osnivanjem značajnu ulogu je odigrala Socijalistička jevrejska grupa u Solunu, na čijem čelu je stajao Avram Benarojo. Na tom osnivačkom sastanku postojala je jaka grupa koja je bila protiv osnivanja samostalne Socijaldemokratske stranke Makedonije. Zahvaljujući zalaganju Socijalističke jevrejske grupe, koja je ukazala na postojanje određenih specifičnosti u Makedoniji, došlo je do osnivanja samostalne Socijaldemokratske partije Makedonije.²⁰

Na osnovu iznetih podataka može se zaključiti, da na teritorijama koje su ušle u sastav SHS, nije bilo masovnijeg uključivanja Jevreja u radnički pokret, odnosno u socijaldemokratske partije do prvog svetskog rata, sem u Bosni i Hercegovini. Međutim, među njima bilo je istaknutih pobornika socijalističke ideologije, koji su i u novostvorenoj državi SHS produžili sa revolucionarnim radom.

STVARANJE JEDINSTVENE JEVREJSKE ZAJEDNICE U JUGOSLAVIJI I NJEN RAZVOJ OD 1918 DO 1941.

U novoformiranoj državi SHS bili su stvoreni i uslovi za postojanje jedinstvene jevrejske zajednice, a u vezi s tim, i jedinstvene jevrejske organizacije, koja bi objedinjavala rad jevrejskih zajednica. Na čelu jevrejske zajednice stajala je orga-

¹⁸ M. Beljanski, *Hronika o radničkom pokretu i KPJ u Somboru i okolini 1918–1941*, Sombor 1968.

¹⁹ A. Matkovski, *Tragedijata na Evreite od Makedonija*, Skopje 1962, str. 22.

²⁰ D. Konstantinov, *Bitoljski Jevreji i VMRO, Jevrejski almanah 1963–1964*, s. 92–95.

²⁰ J. Marjanović, *Nastanak i razvitak radničkog pokreta u Jugoslovenskim zemljama do prvog svetskog rata*, Beograd 1958.

11 J. Romano

nizacija — Savez jevrejskih veroispovednih opština Jugoslavije. Savez je odigrao značajnu ulogu u borbi za ostvarivanje punih građanskih prava i slobode Jevreja, a posebno u suzbijanju izvesnih antisemitskih ispada, koji su se javili prvih godina po osnivanju države SHS, kao i u godinama pred drugi svetski rat. Prvih godina po stvaranju države SHS došlo je do pojava izvesnih protivjevrejskih akcija od strane nacionalističkih grupa, a delom i od tadašnjeg državnog režima. Savez je uspeo preko nadležnih organa da spre i dalje širenje tih akcija. U tim nastojanjima Savez nije bio usamljen, jer je i Komunistička partija Jugoslavije odlučno ustala protiv antisemitskih ispada. Tako je Mesni komitet KPJ Beograd organizovao 23. septembra 1920, protestni miting protiv antisemitskih pojava na kome su govorili Miloš Trebinjac, Moša Pijade i Mika Benvenisti (električar).²¹

Nakon toga usledio je period relativno mirnog razvoja jevrejske zajednice u Jugoslaviji, sve do pojave nacizma u Nemačkoj i prodiranja njegove ideologije u Jugoslaviju. U tom periodu mirnog razvoja jevrejske zajednice, došlo je u svim mestima u kojima je živelo veći broj Jevreja, do osnivanja raznih organizacija i društava: kulturnih, prosvetnih, dobrotvornih, sportskih, radničkih, itd. Sve te organizacije, odnosno udruženja imala su, više ili manje, jevrejsko nacionalno obeležje. To je bio jedan od razloga što je u prvim godinama posle prvog svetskog rata, manji broj Jevreja bio uključen u revolucionarni radnički pokret. Ali, među njima bilo je istaknutih revolucionara, prvenstveno iz redova članova bivših socijaldemokratskih partija i sindikalnih organizacija.

Broj Jevreja-pripadnika revolucionarnog radničkog pokreta postepeno se povećavao do 1930. godine, kada je usledio proces njihovog masovnijeg uključivanja u revolucionarni radnički pokret iz sledećih razloga:

- teška ekonomska situacija u zemlji u vezi sa svetskom ekonomskom krizom 30-tih godina pogodila je i veći broj Jevreja, naročito sitne trgovce i zanatlije;
- revolucionarni program Komunističke partije Jugoslavije — borba protiv skupoće, nezaposlenosti, diktature, prodora fašizma, pravilno rešenje nacionalnog pitanja — imalo je jak uticaj i na Jevreje, a posebno na jevrejsku radničku i studentsku omladinu;
- pojava nacističke ideologije, koja je bila prvenstveno uperena protiv Jevreja, a protiv koje je KPJ povelu odlučuju u borbu, uslovalo je masovnije uključivanje Jevreja u napredni i revolucionarni radnički pokret.

Prodiranje nacističke ideologije u Jugoslaviju dovelo je do aktiviranja profašističkih organizacija (Ljotičevska, Hodžerina i dr.), koje su prihvatile rasističke protivjevrejske mere i putem desne arševske štampe otpočele s otvorenim napadima na Jevreje. Rad profašističkih organizacija bio je omogućen i stavom samog državnog režima,

²¹ S. Mirni, M. Petrovi, Desanka Petrovi, Milica Damjanovi, *Hronologija radničkog pokreta u Srbiji II (1919–1941)*, Beograd 1969, str. 53.

12 J. Romano

posebno vlade Milana Stojadinovića i vlade Cvetkovića-Maček, koje su se sve više priklanjale nacisti koji Nemačku, napuštaju i dotadašnje demokratske saveznike. Pod sve ove političke i ekonomskim pritiscima nacisti na Nemačku, jugoslovenska vlada dozvolila je neometani rad doma ih Nemaca-folksdoj era, koji su putem svoje štampe («Erwache») i raznih protivjevrejskih brošura otvoreno propovedali rasnu i versku mržnju, pozivaju i na primenu genocida protiv Jevreja. Istim stopama pošla je i domaća desna štampa, koju je finansirao Treći Rajh.

Pod pritiskom Trećeg Rajha, vlada Cvetkovića-Maček otpočela je sa propisivanjem i protivjevrejskih mera:

Jedna od prvih mera koje je pomenuta vlada preduzela bila je otežavanje pa i sprečavanje ulaska jevrejskih izbeglica iz zemalja zapadne Evrope, koje je Treći Rajh okupirao, i koje su u Jugoslaviji tražile spas od nacističkih progona i zverstava. Nekoliko hiljada jevrejskih izbeglica koje su uspele da prebegnu u Jugoslaviju, bile su konfinirane u manjim mestima s tim, što se je Savez jevrejskih veroispovednih opština morao da brine o njihovom izdržavanju.

5. oktobra 1940. izdata je pod brojem 1322 »Uredba o merama koje se odnose na Jevreje u pogledu obavljanja radnja sa produktima ljudske ishrane«. Uredbom je bilo zabranjeno Jevrejima da vode radnje sa namirnicama za ljudsku ishranu na veliko, a u industrijskim preduzećima sa proizvodima ljudske ishrane, gde su vlasnici Jevreji, postavljeni su komesari;

5. oktobra 1940. pod brojem 1323, objavljena je »Uredba o upisu lica jevrejskog porekla za učenike univerziteta, visokih škola u rangu univerziteta, viših, srednjih, učiteljских i drugih škola«. Tom Uredbom zaveden je za Jevreje »numerus clausus«. Broj upisanih Jevreja morao je da bude u srazmeri broja Jevreja prema broju stanovnika ostalih narodnosti.²²

Ali, i pre donošenja napred navedenih uredbi, primenjivane su izvesne diskriminacione mere prema Jevrejima, iako za to nisu postojala zvanična ograničenja: ograničenja zapošljavanja Jevreja u državnim i banovinskim službama, postavljenja za nastavno osoblje na univerzitetima, napredovanje u jugoslovenskoj vojsci dalje od ranga pukovnika i dr.

Protiv navedenih uredbi odlučno je ustala Komunistička partija Jugoslavije, kao i napredne narodne mase. Beogradski srednjoškolski izdali su po etkom školske 1940/41. godine letak u kome se navodi: »Doneta je uredba kojom se našim drugovima, jevrejskim učenicima otima pravo školovanja. Ovaj udar na prava mladih i slobodu nauke uobičajena je mera nasilničkog režima...«. ²³ Komitet SKOJ-a u Kikindi je takođe objavio proglas protiv uredbi o ograničenju školovanja jevrejske omladine, a slični protesti je bilo i u drugim mestima Jugoslavije.

Službene novine, 5. X 1940.

²³ B. Sakota, *Beogradska srednjoškolska omladina pred drugi svetski rat*, *Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959.

Ove protivjevrejske mere, koje je propisao i sprovodio tadašnji državni režim, bile su uvod u protivjevrejske mere koje su nacisti i njihovi sateliti dosledno sproveli u periodu 1941–1945. i koje su se završile masovnim genocidom.

Jevrejska zajednica u Jugoslaviji je, i pored izvesnih antisemitskih ispada, pokazala vidan napredak u svom razvoju sve do 1940. godine. Jevreji su uzeli znatnog udela u kulturnoj, prosvetnoj, ekonomskoj, naučnoj i drugim oblastima stvaranja. Došlo je i do znatnijeg povećanja broja Jevreja, ali ne postoje ta ni podaci koliko je to povećanje iznosilo od 1919. do 1941. godine. Prema podacima Saveza jevrejskih veroispovednih opština Jugoslavije, u 1940. godini je bilo 66.843 Jevreja. Međutim, u lanku »Jugoslovenski Jevreji u svetlosti statistike« dr Eduarda Mosbahera navodi se, da je te godine bilo 71.347 Jevreja.²⁴ Postavlja se pitanje otkuda tolike brojane razlike? Moguća pretpostavka je, da su u podacima Saveza izostavljeni oni Jevreji, koji nisu plaćali lanarinu nadležnim jevrejskim opštinama (siromašni), kao i oni koji nisu hteli da budu lanarini. Na osnovu sprovedenih istraživanja (iako se nije raspolagalo potpunom dokumentacijom), broj Jevreja u Jugoslaviji pred drugi svetski rat bio je veći od broja koji je naveo Mosbacher. Podaci o broju Jevreja koje je naveo Savez ne mogu se smatrati verodostojnim, što se vidi iz nekoliko sledećih upoređenja:

– prema podacima Saveza, u Makedoniji je 1940. godine bilo 6.550 Jevreja. Međutim, iz sačuvane dokumentacije, koja se nalazi u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu, vidi se da su Nemci marta 1943, odveli u logor u Treblinku 7.315 Jevreja, dok je 447 uspelo blagovremeno da se skloni. Prema tome, u Makedoniji je bilo pred rat 7.762 Jevreja;²⁵

– u podacima Saveza se navodi, da je u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu bilo 18.345 Jevreja. Međutim, u knjizi *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj* (Zagreb 1969) navodi se da je bilo oko 25.000, od kojih je oko 21.000 stradalo kao žrtve fašističkog terora;

– u podacima Saveza stoji, da je u Zagrebu bilo 9.467 Jevreja. Međutim, u izveštaju Komisije za ispitivanje ratnih zločina navedeno je, da je preko 8.000 stradalo kao žrtve fašističkog terora, dok je utvrđeno da je drugi svetski rat preživelo oko 3.000. Prema tome, u Zagrebu je do rata živelo preko 11.000 Jevreja;²⁶

– za Banat se navodi da je bilo 3.215 Jevreja, dok ih je prema drugim podacima bilo oko 4.200;

– prema podacima Saveza, Beograd je imao 10.388 Jevreja. Međutim, maja 1941, izvršili su Nemci popis beogradskih Jevreja i tom prilikom je registrovano 9.145 lica. Prema podacima prikupljenim posle rata utvrđeno je, da oko 2.000 Jevreja

²⁴ *Jevrejski narodni kalendar za 5701. g. 11940–1941*,

²⁵ A. Matkovski, *Tragedijata na Bvrilte od Makedonija*, Skopje 1962, str. 21.

²⁶ Doki/mentat neregistrovan u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

14 J. Romano

nije registrovano (prebegli iz Beograda, stupili u NOV, bili u zarobljeni kim logorima, ili su se skrivali). Na osnovu toga se može zaključiti, da je u Beogradu pred drugi svetski rat bilo oko 11.500 Jevreja;

– za Sarajevo se navodi u podacima Saveza, da je imalo pred rat 8.114 Jevreja. Taj broj nije ni približno tačan, jer se iz popisa žrtava fašističkog terora, koji je 1967. godine sačinio Odbor za izgradnju spomen-parka vidi, da je stradalo oko 7.600 Jevreja. Sem toga, oko 900 je bilo uključeno u NOR, a oko 1.500 je uspelo da prebegne i preživi rat. Prema tome, do kraja rata je živelo u Sarajevu preko 10.000 Jevreja;²⁷

– za Sombor se navodi da je imao oko 950 Jevreja. Međutim, utvrđeno je, da je toliko stradalo kao žrtve fašističkog terora, a da je oko 300 preživelo rat.²⁸

Ovo su samo neka od većih brojeva anih neslaganja između podataka Saveza iz 1940. godine i podataka do kojih se došlo na osnovu sačinjene dokumentacije i posleratnih publikacija. Prema podacima, naknadno prikupljenim, broj Jevreja u pojedinim pokrajinama pred drugi svetski rat, bio je sledeći:

Bosna i Hercegovina	oko	14.500
Srbija	oko	12.500
Hrvatska, Slavonija, Srem	oko	25.000
Bačka, Baranja	oko	16.000
Banat	oko	4.200
Slovenija, Međimurje	oko	1.000
Kosovo	oko	550
Sandžak, Dalmacija, Crna Gora	oko	730
Makedonija		7.762
		Svega oko: 82.242

Iako postoje veće brojne razlike između podataka Saveza i podataka do kojih smo došli, realnija je pretpostavka da je, pred drugi svetski rat bilo oko 82.000 Jevreja, a tome u prilog govore i sledeći podaci: drugi svetski rat je preživelo oko 15.000 Jevreja; oko 1.300 je stradalo u NOR; 65.500 je stradalo kao žrtve fašističkog terora.

Pred drugi svetski rat u Jugoslaviji je bilo 117 jevrejskih verskih zajednica od kojih su neke bile stare po nekoliko stotina godina. Danas postoji oko 300 jevrejskih zajednica-opština sa oko 6.200 članova.²⁹

²⁷ Spisak palih boraca-građana Sarajeva u NOB-i, poginulih boraca za oslobodjenje Sarajeva i žrtava fašističkog terora, izd. Odbor za izgradnju spomen-parka, Sarajevo 1967.

²⁸ Beljanski, M., *Somborski Jevreji* – rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.

²⁹ M. Haramina, *Zločini i protujevrejske mjere u Zagrebu u toku II svjetskog rata, Historijski pregled VII*, Zagreb 1961, broj 2, str. 89; *Jevrejski kalendar za 5734. godinu (1973–1974)*, str. 38–40.

REVOLUCIONARNI RADNI KI POKRET U JUGOSLAVIJI IZME U DVA SVETSKA RATA I UKLJU IVANJE JEVREJA U POKRET

Kratak pregled razvoja KPJ i revolucionarnog radni kog pokreta

Posle osnivanja države SHS, stvoreni su uslovi za objedinjavanje sindikalnih organizacija i socijaldemokratskih stranaka pokrajina koje su ušle u sastav te države. Do objedinjavanja socijaldemokratskih stranaka došlo je aprila 1919. godine, na Kongresu ujedinjenja u Beogradu, kada je osnovana Socijalisti ka radni ka partija Jugoslavije (komunista). Njeno formiranje predstavlja prelomnu fazu u istoriji jugoslovenskog radni kog pokreta.

Revolucionarni klasni program Socijalisti ke radni ke partije prihvatile su ve prvih dana široke narodne mase, što potvr uju postignuti uspesi KPJ na opštinskim izborima, kao i na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine (na izborima je KPJ dobila 59 poslani kih mandata). Istovremeno dolazi i do objedinjavanja sindikalnih organizacija u Ujedinjene sindikate u kojima je KPJ imala odlu uju u ulogu.

Sve ve i uticaj KPJ u revolucionisanju narodnih masa, primorao je tadašnje buržoaske partije da zajedni ki istupaju u borbi protiv KPJ. One su 30. decembra 1920. izglasale u Narodnoj skupštini tzv. »Obznanu« kojom se zabranjuje rad Komunisti ke partije i Ujedinjenih sindikata. Usledila je hajka na lanove KPJ i njene simpatizere, kao i masovna hapšenja partijskih i sindikalnih rukovodilaca. Hajka je dobila još ve e razmere nakon neuspelog atentata na kralja Aleksandra. Buržoaske partije iskoristile su taj atentat za donošenje Zakona o zaštiti države, kojim su bile propisane najstrože kazne za svaku komunisti ku delatnost.

Došlo je do hapšenja velikog broja lanova Izvršnog odbora CK KPJ, kao i lanova pokrajinskih odbora i sindikata. No, i pored svih represalija, Komunisti ka partija je i u ilegalnosti produžila sa revolucionarnim radom. S obzirom da je najve i broj lanova Izvršnog odbora CK KPJ uhapšen, doneta je odluka da se oformi Zameni ki odbor koji e delovati do izbora novog rukovodstva. U taj odbor ušli su Triša Kaclevi , Moša Pijade, Slavko Kauri i Lovro Klemen i . Zameni ki odbor otpo eo je 1921. godine sa izdavanjem lista *Slobodna re*, iji je vlasnik i urednik bio Moša Pijade.

Jula 1921, održana je u Be u Prva partijska konferencija na kojoj je izabran novi CK KPJ sa Simom Markovi em na elu, koji je ubrzo smenjen. Na Drugoj partijskoj konferenciji, održanoj maja 1923, za generalnog sekretara izabran je uro ako-vi . Novi CK KPJ otpo eo je krajem 1924. sa izdavanjem svog lista *Komunist*, iji je urednik bio Moša Pijade. Nakon izlaska tre eg broja tog lista, Pijade je uhapšen i od suda za zaštitu države osu en na 12 godina robije, a na robiji mu je kazna pove ana za još dve godine zbog organizovanja štrajka politiki h zatvorenika.

Grupa jugoslovenskih komunista u Be u, uglavnom studenata, otpo ela je marta 1926, po direktivi Partije, sa izdavanjem lista *Srp i eki*, a urednik je bio Salamon-Moni Levi, koji je u to vreme studirao medicinu u Be u. Na Tre em kongresu KPJ, koji je održan 1926. u Be u, doneta je odluka, da taj list bude zvani ni organ KPJ i da se štampa u Jugoslaviji.

S obzirom da je Sima Markovi produžio sa frakcionaškim radom, to je Kominterna sazvala aprila 1928. savetovanje partijskih rukovodstava, na kojem je Markovi isklju en iz Partije i izabran novi CK KPJ od tri lana, na elu sa urom akovi em. Na etvrtom kongresu KPJ, novembra 1928, ura akovi je izabran za organizacionog sekretara Partije.

U zemlji je sve više raslo nezadovoljstvo širokih narodnih masa zbog nerešenih socijalnih, ekonomskih, politi kih i nacionalnih pitanja. Došlo je do masovne nezaposlenosti radnika, opadanja vrednosti radni kih nadnica, pove anje troškova života uz istovremeno ukidanje osnovnih ekonomskih i politi kih prava radnika. Sve je to dovelo do ja eg revolucionisanja radni kih masa, pa je kralj Aleksandar decembra 1928. godine ukinuo Vidovdanski ustav, raspustio parlamenat i zaveo apsolutisti ki diktatorski režim koji se oslanjao na vojsku i velikosrpsku buržoaziju.

Put koji je izabrao CK KPJ u borbi protiv tog režima bio je nepravilan. Naime, februara 1929, objavio je CK KPJ proglas kojim se pozivaju radnici i seljaci na oružanu borbu u cilju rušenja diktatorskog režima. Me utim, za tu akciju Partija nije bila spremna ni kadrovski, tj. nije bila sposobna da preuzme rukovode u ulogu u toj borbi s obzirom na mali broj lanova KPJ, niti je bila u to vreme ja e povezana sa narodnim masama. Diktatorski režim iskoristio je taj proglas, kao i nespornost Partije i preduzeo odlu ne mere za likvidaciju Partije. Usledila su masovna hapšenja partijskih rukovodilaca, kao i njihova ubistva (ura akovi , Nikola Heimovi , Paja Marganovi , Mijo Oreški, Marijan Barun i dr.). U sarajevskoj policiji ubijen je prilikom saslušavanja Benjamin Finci, u esnik u oktobarskoj revoluciji.

U periodu od 1929. do 1932. godine, održano je pred sudom za zaštitu države u Beogradu 159 procesa lanovima KPJ i SKOJ-a, kao i njihovim simpatizerima, a 1933. godine još 127 procesa. Veliki broj je osu en na višegodišnju robiju, a mnogi na zatvor u trajanju do 1 godine. Me u osu enima na robiju bilo je 22, a na zatvor 9 Jevreja.

Vrlo zna ajnu ulogu u tom periodu odigrala je ilegalna organizacija tzv. »Crvena pomo«. Ona je obezbe ivala optuženima braniocce na sudu za zaštitu države, slala hranu, lekove, literaturu osu enima na robiji, materijalno pomagala porodice osu enih lanova Partije i simpatizera. Ta organizacija, osnovana 1922. godine, predstavljala je u po etku humanitarnu organizaciju radni ke klase za pomo nezaposlenim radnicima, ali je kasnije dobila znatno širu ulogu: ukazivanje pomo i politi kim zatvorenicima, žrtvama belog terora i njihovim porodicama, pla anje advokata koji su branili komuniste na sudu, itd. U vreme gra anskog rata u Španiji,

17J. Romano

organizovala je prikupljanje i slanje pomoći republikanskoj armiji. S obzirom na karakter delovanja, organizacija je dobila 1940. godine naziv »Narodna pomoć«, a kada je došlo do ustanka naroda Jugoslavije 1941. godine, nazvana je »Narodno-oslobodilački fond«. U tu organizaciju su bile uključene široke narodne mase, pripadnici svih profesija, iako je bila vanpartijska organizacija, u njoj je imala KPJ vrlo jak oslonac.³⁰

U rukovodstvima te organizacije bilo je i Jevreja: u Komitetu »Crvene pomoći« za Vojvodinu – dr Adolf Singer; Mesnom komitetu u Subotici – Eržebet Gros; Mesnom komitetu u Tuzli – Hajim Pinto; Mesnom komitetu u Bečešku Kuku (Zrenjanin) – Ruža Šulman; u Banja Luci – sestre Flora, Lela i Mica Levi; u Zagrebu – Nada Gaon; Beogradu – Vojka Demajo, a u Omladinskoj sekciji Ženskog pokreta u Beogradu – Luna Koen.

Masovna hapšenja članova KPJ u periodu 1929–1932, uslovia su rasformiranje mnogih partijskih organizacija u zemlji. Deo partijskog rukovodstva, koje nije bilo uhapšeno, sklonilo se u inostranstvo, i sve do 1932. nije imalo veze sa partijskim organizacijama u zemlji.

Posle od druge polovine 1932. godine, Partija se postepeno konsoliduje, i pristupilo se obnavljanju, odnosno aktiviranju partijskih organizacija. U procesu obnavljanja skojevske organizacije u Zagrebu, vrlo značajnu ulogu odigrao je Leo Mates, a partijske organizacije u Sisku, Vladimir Majder-Kurt.³¹

Na četvrtoj konferenciji Komunističke partije Jugoslavije donet je program za borbu protiv fašizacije, kao i teških ekonomskih i političkih uslova u zemlji. Na toj konferenciji, izabran je za sekretara CK KPJ Milan Gorki, a za članove Josip Broz Tito, Blagoje Parović, Miha Marinko, i dr. S obzirom na ilegalan status Partije, bilo je potrebno pronaći nove političke oblike borbe, u cilju uključivanja širokih narodnih masa u demokratski antifašistički front. Stoga je CK KPJ doneo aprila 1935. odluku o stvaranju Narodnog fronta, u kome bi bile uključene sve demokratske i progresivne snage u borbi protiv fašizma, i koji će se boriti za ostvarenje zahteva narodnih masa. Rukovodeću ulogu u toj organizaciji imali bi članovi KPJ. Prema toj odluci izabran je Odbor fronta narodne slobode.³²

Sektaštvo unutar CK KPJ, kao i stacioniranje CK van Jugoslavije, vrlo negativno je uticalo na izrastanje Partije u rukovodeću snagu revolucionarnog i antifašističkog pokreta. Stoga je 1935. godine doneta odluka o formiranju Zemaljskog biroa, koji bi članovi trebali delovati u zemlji i održavati vezu sa CK KPJ u inostranstvu. Za rukovodioca Zemaljskog biroa određen je Josip Broz Tito.

Međutim, godine 1935. i 1936. Partija je doživela novi, vrlo težak udarac. Došlo je do provale unutar Partije i do hapšenja oko 2.000 članova KPJ i SKOJ-a, kao i

³⁰ *Vojna enciklopedija 2*, Beograd 1959, str. 278.

³¹ M. Iveković, *Hrvatska lijeva inteligencija 1918–1945*, I, Zagreb 1970, str. 174

³² *Vojna enciklopedija 1*, Beograd 1967, str. 42.

18 J. Romano

simpatizera Partije. Pred sud za zaštitu države izvedeno je oko 800 lica od kojih je najveći broj bio osuđen na robiju ili zatvor. Među osuđenima na robiju bio je 41 Jevrejin, dok je 56 Jevreja osuđeno na zatvor ili je bilo duže vremena u istražničkom zatvoru.

Ubrzo posle tog udara, Komunistička partija uspela je da se konsoliduje. Njena aktivnost došla je do punog izražaja u vreme izbijanja građanskog rata u Španiji. Partija je organizovala odlazak dobrovoljaca u redove španske republikanske armije. Iz Jugoslavije je otišlo oko 1.600 dobrovoljaca, najvećim delom članova KPJ. S obzirom da je u Pragu studirao i najveći broj Jugoslovena, Partija je zadužila Velimira Drekslera (Marko Perić) da organizuje njihovu mobilizaciju, a Alfreda Bergmana po istom zadatku u SSSR-u. Za prihvatanje dobrovoljaca u Parizu i njihovo prebacivanje u Španiju, zaduženi su bili, pored ostalih, Oto Bihalji, Bora Baruh i David Demajo-Dido. Sem toga, KPJ je u Jugoslaviji stvorila posebnu organizaciju, koja je prikupljala pomoć za špansku republikansku armiju, izdavala lažne pasoše i legitimacije za dobrovoljce, prihvatala ih prilikom njihovog odlaska u Španiju i povratka u Jugoslaviju.

Godina 1937. bila je presudna za Komunističku partiju Jugoslavije. Josip Broz Tito se vratio u Jugoslaviju i obrazovao privremeni CK KPJ, pristupivši energičnošću Partije od frakcionaša i likvidatora. Frakcionaštvo je uzelo maha i među članovima Partije na robiji u Sremskoj Mitrovici. Drug Tito je naredio, da se Petko Miletić, član CK KPJ, isključi iz Partije, jer je on bio glavni nosilac frakcionaštva na robiji, a sem toga utvrđeno je da je bio i konfident. Istovremeno je za mandatar CK KPJ u zatvoru u Sremskoj Mitrovici odredio Mošu Pijade, koji je uspeo da partijsku organizaciju otkloni od frakcionaša.

Dolazak Josipa Broza Tita na čelo Partije, bio je od presudnog značaja za daljnji njen razvoj, i njenu rukovodeću ulogu u događajima koji su se odvijali do početka drugog svetskog rata, i u toku narodnooslobodilačkog rata.

Rad novog CK KPJ, bio je usmeren u pravcu organizovanja masovne političke borbe protiv fašizma, kao i borbe protiv spoljne politike vlade Cvetković-Maček, koja je otvoreno vodila zemlju u fašizam. U toj borbi bilo je potrebno omogućiti legalno učestvovanje radničke klase, pa je 1937. godine pokrenuta akcija za stvaranje Stranke radnog naroda. Formiran je Glavni inicijativni odbor stranke, sa sedištem u Zagrebu, pod predsedništvom dr Božidara Adžije. Od Jevreja, u tom odboru su bili Miroslav Jun i Mila Hercog. Formirani su i pokrajinski inicijativni odbori, a radilo se i na formiranju okružnih, sreskih i mesnih inicijativnih odbora. U program Stranke radnog naroda bile su uključene osnovne postavke programa Narodnog fronta slobode, jer je trebalo da ona bude okosnica Narodnog fronta.

U to vreme Partija je posebnu pažnju posvetila radu u sindikatima, naročito Ujedinjenim radničkim sindikatima (URS-u). Došlo je do naglog aktiviranja sindikata, pa je vlada 1939. godine donela Dopunu zakona o zaštiti države, kojom se pred-

19 J. Romano

vi a formiranje koncentracionih logora u zemlji za interniranje komunista. Koncentracioni logori su bili formirani u Bile u, Ivanjici, Lepoglavi, Smederevskoj Palanci i dr. U njima je bilo internirano oko 3.000 komunista i antifašista. Od Jevreja, članova KPJ, u logore su bili internirani: Moša Pijade (neposredno po izlasku sa roblje), Joža Baruh, Bora Baruh, Erih Koš, David Demajo, Ašer DeLeon, Nisim Albahari, dr Aleksandar Štajnfeld, Arpad Vertes i dr. Me utim, pod pritiskom širokih narodnih masa, vlada je morala posle kra eg vremena da likvidira koncentracione logore.

Godine 1940. održana je Peta zemaljska konferencija KPJ, u Dubravi kod Zagreba, na kojoj su doneti slede i zaključci: borba protiv uvla enja Jugoslavije u rat, borba za odbranu nezavisnosti Jugoslavije od fašisti kih sila, borba protiv kapitulantskog i reakcionarnog režima Cvetkovi -Ma ek.

Na toj Konferenciji izabrani su za članove CK KPJ Moša Pijade i Pavle Pap.

U vezi zaključka Konferencije o odbrani nezavisnosti Jugoslavije od fašisti kih sila, CK KPJ je uputio direktivu partijskim organizacijama o pripremanju članstva i simpatizera za odbranu zemlje u slu aju fašisti kog napada. Partijske organizacije obrazovale su ve i broj kurseva za obuku u rukovanju oružjem, kao i kurseva prve pomo i.

U cilju spre avanja širenja revolucionarnog pokreta me u radnicima, vlada Cvetkovi -Ma ek donela je 1940. godine, odluku o raspuštanju URSS-a, pa je celokupna sindikalna delatnost prešla neposredno na KPJ. Po direktivi Partije osnovane su u industrijski razvijenijim centrima sindikalne komisije, kao pomo ni organi partijskih komiteta, a u preduze ima su formirani odbori radni kog jedinstva. Partija je davala komisijama direktive za rad, a ove odborima radni kog jedinstva. Na taj na in, Partija je uspela da o uva i oja a jedinstvo radni ke klase.

Protivno volji naroda, vlada Cvetkovi -Ma ek potpisala je u Be u 25. marta 1941. godine, ugovor o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu. Me utim, zahvaljuju i uticaju Partije na široke narodne mase, i autoritetu koji je stekla svojim radom i programom, osuje eno je uklju ivanje Jugoslavije u Trojni pakt. Demonstracije protiv potpisivanja ugovora, koje su otpo ele 26. marta, pretvorile su se, u opštenarodni pu , koji je zbacio vladu Cvetkovi -Ma ek. Taj pu je pokazao jugoslovenskim narodima put u burnim danima koji su usledili.³³

Uklju ivanje Jevreja u revolucionarni radni ki pokret

Pomenuto je, da je posle prvog svetskog rata kod jugoslovenskih Jevreja došlo do bu enja nacionalne svesti pod uticajem cionisti ke ideologije, koja je propo-

vedala da je rešenje jevrejskog pitanja moguće jedino u obnovljenoj jevrejskoj državi u Palestini. U vezi s tim, u svim mestima u Jugoslaviji u kojima je živeo veći broj Jevreja, došlo je do osnivanja brojnih jevrejskih organizacija i udruženja, ali su sva ona nosila u sebi jevrejsko nacionalno obeležje.

Međutim, prvih godina posle prvog svetskog rata, postojala je u Jugoslaviji i grupa Jevreja, doista malobrojna, koja je smatrala, da rešenje jevrejskog pitanja ne samo u Jugoslaviji, već i u svetu, leži u pobedi socijalističke ideologije, odnosno socijalističke revolucije. Toj grupi pripadali su najviše im delom članovi bivših socijaldemokratskih stranaka, kao i povratnici iz SSSR-a, koji su učestvovali u oktobarskoj revoluciji. Neki od njih su učestvovali i u mađarskoj revoluciji (Ljudevit Najman, Lavoslav Kraus, Andor Mate, Mihajlo Reves, Andrija Deak, Franjo Špicer-Šinko, Ignac Horovic, Alfred Vajs, Petar Svarc, Abraham Vince, Ljudevit Kaiman, Jakob Ungar, Gustav Ungar, Ladislav Kraus i dr.). Nažalost, poznata su imena samo trojice jugoslovenskih Jevreja koji su učestvovali u oktobarskoj revoluciji: Arnold Adler, Benjamin Finci i Leo Miler.

U procesu uključivanja Jevreja Jugoslavije u revolucionarni radnički pokret između dva svetska rata, razlikuju se dva perioda: period od 1919–1932. i period od 1933–1941. godine.

U prvom periodu (1919–1932) u pokret je bio uključeno manji broj Jevreja, najviše im delom iz redova intelektualaca i studenata. Od posebnog značaja za uključivanje studenata u pokret, bio je njihov odlazak na studije, neposredno posle prvog svetskog rata, u Beograd i Prag, gde su postojali socijalistički klubovi u kojima su se upoznavali sa socijalističkom ideologijom. Mnogi od njih su postali članovi KPJ na studijama, ili po povratku u zemlju.

Po odobrenju Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) osnovan je 1919. godine u Beogradu *Klub studenata socijalista iz Jugoslavije*. Jedan od organizatora tog kluba bio je Lavoslav Kraus, student medicine. Među članovima Kluba bili su i sledeći studenti Jevreja iz Jugoslavije: Stjepan Policer, Salamon-Moni Levi, Marcel Šnajder, Šua Salom, Karlo Fodor, Lea Grin, Julija Kraus, Greta Dijamant, Alfred Bergman, Moša Eli, David Tajtacak i dr. Klub je postojao do 1926. godine, i za svo vreme postojanja bio je rasadnik revolucionarne misli među jugoslovenskim studentima, od kojih veliki broj članova Kluba primljen je u KPJ. Grupa komunista tog kluba pokrenula je izdavanje lista *Srpski i evrejski*, čiji je urednik bio Salamon-Moni Levi. Po odluci CK KPJ, taj list je postao zvanični organ Partije i dalje je štampan u Jugoslaviji. Od 1924. izlazio je u Beogradu i napredni časopis *La federation Balkanique*, a administrator i saradnik je bio Salamon-Moni Levi. Časopis je ilegalno prebacivan u Jugoslaviju. Od posebnog značaja je bilo i to, što je najveći broj članova tog kluba, po povratku u Jugoslaviju, produžio s ilegalnim radom.³⁴

³⁴ L. Kraus i S. Levi, *Marksistički klubovi jugoslovenskih studenata u Beogradu i Pragu, četrdeset godina*, Beograd 1960, str. 110–115.

21 J. Romano

Po završetku prvog svetskog rata, rasadnici napredne misli u Jugoslaviji su bili Beogradski i Ljubljanski univerzitet, kao i Zagreba ko sveu ilište. Me u prvim marksistima na Beogradskom univerzitetu i Zagreba kom sveu ilištu bio je i izvestan broj studenata Jevreja, o kojima e biti kasnije govora.

U tom prvom periodu, među Jevrejima koji su se uklju ili u revolucionarni radni ki pokret bilo je nekoliko istaknutih revolucionara: Moša Pijade, Artur Vajs, Samuel Majer, Branimir Fridman, Salamon-Moni Levi, Aleksandar Štajnfeld, Zlata Miler, Artur Gros, Alfred Bergman, Oskar Davi o, Stjepan Policer, Milan Špicer-Milanovi i dr. Kao pripadnike tog pokreta, odnosno Komunisti ke partije, sud za zaštitu države osudio je 20 Jevreja na robiju, a 9 na zatvor, dok su dvojica ubijeni u policiji. Na robiju su osu eni: Moša Pijade (12 godina i 2 godine produženo na robiji), Aleksandar Štajnfeld (2 puta po 2 godine), Samuel Majer (10), Alfred Melamed (3) – svi iz Beograda; Josip Šuler (2), Artur Vajs (2), Branimir Fridman (7), Zdravko Singer (5) – svi iz Osijeka; dr Salamon-Moni Levi (10), Artur Gros (4), Ivan Korski (1), Alfred Bergman (3) – svi iz Zagreba; Hajim Samakovlija (1), Leon Samakovlija (3), Jozef Finci (3) – svi iz Sarajeva; Barbara Seleši (2), Boriška Fuks (2), Janoš Fuks (2) – svi iz Be kereka; Hajim Pinto (1) – iz Tuzle; Oskar Davi o (5) – iz Biha a.

U drugom periodu (1933–1941) došlo je do masovnijeg uklju ivanja Jevreja u napredni pokret, kao i u revolucionarni radni ki pokret. Tome su doprineli poja ani uticaj KPJ i njen sve ve i autoritet u širokim narodnim masama; teška ekonomska situacija u zemlji; sve ja e prodiranje nacisti ke ideologije u Jugoslaviji protiv koje je Partija vodila beskompromisnu borbu i time još više stekla poverenja Jevreja koji su prvenstveno bili pogo eni nacisti kom ideologijom. Sve je to uslo vilo ja e prodiranje socijalisti ke misli i marksisti ke ideologije u jevrejska udruženja u kojima je do tada dominirala jevrejsko-nacionalisti ka ideologija. Po direktivi Partije u ta udruženja se uklju uju Jevreji- lanovi KPJ i SKOJ-a, a naro ito u jevrejskim organizacijama *Hašomer haair*.³⁵ Pod njihovim uticajem ve i broj jevrejskih omladinaca prihvatio je marksisti ku ideologiju i iz tih organizacija regrutovan je ve i broj skojevaca. No, greška je bila u nekim mestima, što su ti skojevci na osnovu date direktive napuštali organizaciju *Hašomer haair*, jer su oni mogli svojim prisustvom i aktivnoš u da privuku znatno ve i broj omladinaca u redove SKOJ-a.³⁶

Sem toga, teška ekonomska situacija u zemlji, kao i sve ja e prodiranje nacisti ke ideologije, pojava fašisti kih organizacija (Ijoti evska, Ho erina i dr.) imalo je znatnog uticaja na ja anje levice u jevrejskim organizacijama i udruženjima. Usledio je proces masovnijeg uklju ivanja jevrejske omladine, srednjoškolske, student-

³⁵ Ideja o osnivanju organizacija »Hašomer haair« ponikla je u Poljskoj nakon prvog svetskog rata i ubrzo je prihva ena od Jevreja u svim evropskim zemljama. To je bila jevrejska omladinska organizacija sa programom koji je bio zasnovan na marksisti koj ideologiji i koji je predvi ao na in rešenja nacionalnog i socijalnog pitanja Jevreja. U vezi s tim, te organizacije su fizi ki i psihi ki pripremale jevrejsku omladinu za odlazak u Palestinu, gde bi se uklju ila u obnovu, kao i izgradnju socijalisti kog društva unutar poljoprivrednih organizacija – kibuca.

³⁶ Se anje Lune Koen – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 372.

ske i radni ke, u napredni pokret, kao i uklju ivanje Jevreja u razne napredne organizacije: SBOTI -u, Ženskom naprednom pokretu, sindikatima itd. Ženski napredni pokret ubrzo je obuhvatio ve i broj Jevrejki, naro ito studentkinja, o emu svedo i i letak koji je izdala 1939. godine grupa studentkinja Beogradskog univerziteta okupljena oko fašisti ke organizacije »Zbor« (Ijoti evska organizacija). U letku se posebno apostrofira uloga Jevrejki u širenju komunisti ke ideologije. Na kraju letka se kaže: »Majke! Nemojte pomagati moralno rasulo Vaših k eri prepuštaju i ih duhovnom uticaju jevrejskih komunistkinja.«

I u naprednim udruženjima u inostranstvu, koja su okupljala Jugoslovane, a posebno u studentskim udruženjima, bio je u lanjen znatan broj Jevreja. U Pragu je postojalo napredno udruženje *Matija Gubec* u kojem su aktivno delovali: Oskar Danon, Velimir Dreksler (Marko Peri), Ilija Engl, Gehard-Braco Vajs, Leon Kabiljo, Jahiel iFnci i dr.

Fomenuto je, da je u vreme gra anskog rata u Španiji, KPJ obrazovala u zemlji vrlo razgranatu organizaciju sa zadatkom da mobiliše dobrovoljce za špansku republikansku armiju, prikuplja pomo za tu armiju, itd. U tu organizaciju bio je uklju en i izvestan broj Jevreja (Leo Mates, dr Beno Štajn, Magda Boškovi , Josip Polak, Mavro Klajn, Ada Fišer, Miroslav Jun, Lea Pinto-Remeni — svi iz Zagreba; David S. Demajo i Vojka Demajo — iz Beograda; Salamon-Moni Finci — iz Sarajeva; Flora, Lela i Mica Levi — iz Banjaluke, itd.).

Godine 1937. CK KPJ uputio je iz SSSR-a u Jugoslaviju, dr Brainu Fos-Rudin sa zadatkom da organizuje prebacivanje ve eg broja jugoslovenskih dobrovoljaca u Španiju. Ona je uspela da obezbedi jedan francuski brod za njihovo prebacivanje, ali je u me uvremenu policija otkrila tu akciju i uhapsila je. Dovedena je u Beograd, gde je zverski mu ena, ali nije ništa priznala niti nekoga odala. Osu ena je na šest meseci zatvora, i posle izdržane kazne proterana iz Jugoslavije. Otišla je u Španiju, gde se uklju ila u redove španske republikanske armije, obavljaju i razne sanitetske dužnosti.

O masovnijem uklju ivanju Jevreja u revolucionarni radni ki pokret u tom periodu, govori i broj uklju enih u redove španske republikanske armije. Prema prikupljenim podacima, u redovima te armije bilo je uklju eno 39 jugoslovenskih Jevreja: Isa A. Baruh, Silvio Baruh, Beno Fišer, Ivan Fišer, Fridman (nepoznato ime), Matija Gros, Artur Keršner, Andrija Preger, Vilko Presburger, Marija Šneman (svi poginuli u Španiji), Solomon Albahari, Isak Altarac, Jakov S. Baruh, Robert Domanji, Ilija Engl, Vladimir Majder-Kurt, Mento Papo, Kornelija Sende-Popovi , Adolf-Drago Štajnberger, Sigmund Štetler (svi poginuli po povratku u Jugoslaviju kao u esnici u NOR), Alfred Bergman (ubijen od ustaša kao komunist u logoru u Kerestincu jula 1941), Albert Abinun, Hajim Atijas, Andrija Baš, Janoš Baš, Ana Marija Baš, dr Imre Ber, Oto Bihalji, Velimir Dreksler (Marko Peri), dr Karlo Fodor, dr Jozef Hauptman (Aleksandar Mezi), dr Edita Jungerman, dr Volf Jungerman, Samuel A. Kamhi, Lea Kraus, Ivan Lebl, Samuel Z. Lerer (Voja Todorovi),

dr Braina Fos-Rudin, Gerhard-Braco Vajs. Sem njih, iz Jugoslavije je otišao i izvestan broj Jevreja iz Poljske, koji su studirali na Zagreba kom sveu ilištu i Beogradskom univerzitetu. Poznata su imena samo nekoliko lica: Mojzes Spira (poginuo u pokretu otpora u Poljskoj), Leonard Pivok, Fajerbah i Jakov Grinstajn.³⁷

Još jedan podatak govori o masovnijem uklju ivanju Jevreja u tom periodu u revolucionarni radni ki pokret – broj uhapšenih i od suda za zaštitu države osu enih na robiju i zatvor. Na robiju je osu en 41 Jevrejin, dok je 56 osu eno na zatvor ili su bili duže vremena u istražnom zatvoru. Na robiju su osu eni: Rafael Batino (5 god.), Beška Bembasa (2 god.), David S. Demajo (3 god.), Naftali Demajo (6 g.), dr Leonid Demajo (2 g.), Rafo Demajo (5 g.), Klara First (1 god.), Alfred Mejuhas (3 god.), Pavle Pap (3 god.), Valerija Kario-Pap (18 meseci), Agneza Sas (18 meseci), – svi iz Beograda; Pavle Brajer (1 god.), Lidija Hercog (18 meseci), Mila Hercog (1 god.), Milan Hofman (18 meseci), Mira Kajzer-Carin (1 god.), Galja Korpori (2 god.), Lea Kraus (1 god.), Sigmund Kraus (2 god.), Lenka Maestro (18 meseci), Rado Ernest (1 god.), Mira Saks (2 god.) – svi iz Zagreba; Nisim Albahari (1 god.), Jozef Altarac (1 god.), Izidor Atias (?), Hajnrih Fertig (1 god.), Erih Koš (1 god.), David Levi (5 god.), Hajim J. Levi (1 god.), Nisim Montiljo (5 god.), Lezo Perera (1 god.), – svi iz Sarajeva; dr Istvan Gere (2 god.) – iz Sente; Tibor Gotesman (1 god.) – iz Subotice; iz drugih mesta: Isak Forenberger (?), Fridrih Gerl (?), Imre Gros (4 god.), Zoltan Gros (?), Samuel Inšliht (?), Adam Štajnbriker (?), Zoltan Vereb (?), u istražnom zatvoru bili duže vremena, ali su oslobo eni zbog nedostatka dokaza: Samuel Lerer (Voja Todorovi), Georg Grosinger, Avram Danon, Avram Maestro, Izidor Altarac, Albert Alkalaj, Albert Atijas, Moric Kampus. Jakob Gaon, Bjanka Levi – svi iz Sarajeva.

Uklju ivanje Jevreja u revolucionarni radni ki pokret nije se odvijalo istim intenzitetom u svim pokrajinama, kao ni u svim mestima iste pokrajine. Uzroci tome su bili: socijalna struktura jevrejskog stanovništva, ve i ili manji uticaj Partije na njih, a sem toga postojale su i izvesne specifi nosti u pojedinim pokrajinama. Stoga je uklju ivanje Jevreja u revolucionarni radni ki pokret u tom drugom periodu potrebno prikazati po pokrajinama.

SRBIJA – U Srbiji je pred drugi svetski rat živelo oko 12.500 Jevreja, od toga oko 84% u Beogradu. U Nišu ih je bilo oko 350, a u Novom Pazaru oko 250. U ostalim mestima Srbije bilo je vrlo malo Jevreja.

Karakteristi no je da, u Nišu i Novom Pazaru, nije bilo, gotovo, Jevreja pripadnika revolucionarnog radni kog pokreta, iako je u tim mestima najve i broj bio iz redova zanatlija i sitnih trgovaca. Za to su postojala dva razloga: prvi, slab rad Partije me u jevrejskim stanovništvom, i drugi, odlazak vrlo malog broja jevrejskih omladinaca na studije u Beograd ili Zagreb, gde bi imali prilike da se upoznaju sa marksisti kom ideologijom i po povratku sa studija delovali kao marksisti u svojim sredinama.

^v Sccanje Mirka Sardela a – rukopis u istorijskom arhivu Beograda, MG br. 469.

24 J. Romano

U Beogradu je bio uklju en u napredni pokret, kao i u revolucionarni radni ki pokret, ve i broj Jevreja. Za Beograd je karakteristi no, da je najve i broj uklju enih bio iz redova srednjoškolske i studentske omladine, kao i intelektualaca, dok je njihov broj iz redova zanatlija i sitnih trgovaca bio relativno mali. Iz redova radnika naro ito su se isticali svojom aktivnoš u i revolucionarnim radom neposredno po završetku prvog svetskog rata Sofija Levi, Žanka Levi i Mika Benvenisti, ali su se kasnije pasivizirali.

Me u prvim Jevrejima, koji su se svrstali u redove KPJ, bio je Moša Pijade, publicista i nastavnik crtanja. Za njega se navodi da je bio jedan od najistaknutijih revolucionara u Jugoslaviji izme u dva svetska rata. Pijade je ustupio 1920. godine svoj list *Slobodna re* Centralnom komitetu KPJ, ali ga je i dalje ure ivao. U listu je razotkrivena sva trulež tadašnjeg državnog režima, kao i nasilja koje je režim vršio nad radnicima i naprednim licima. Godine 1921, kao što je ve pomenuto, posle hapšenja velikog broja lanova CK KPJ, Pijade je odre en za lana privremeneog Zameni kog izvršnog odbora CK KPJ. Slede e godine u estvovao je kao delegat KPJ na Drugoj konferenciji Balkanske komunisti ke federacije u Sofiji. Po direktivi CK KPJ obrazovao je 1924. godine, ilegalnu partijsku štampariju u svome stanu, u kojoj je štampan organ KPJ *Komunist*. Pijade je li no slagao i ure ivao taj list do 1925. kada je uhapšen i od suda za zaštitu države osu en na 12 godina robije. Zbog politi kog delovanja me u zato enim komunistima u Sremskoj Mitrovici, bio je osu en na još dve godine robije. Na robiji je organizovao ideološko-politi ke kurseve, kurseve stranih jezika i borio se za ostvarivanje politi kih prava zato enika osu enih zbog pripadnosti Komunisti koj partiji. Zajedno sa Rodoljubom olakovi em, na robiji je preveo *Kapital* Karla Marksa, *Kritiku politi ke ekonomije* i *Bedu filozofije*. Kao mandator CK KPJ likvidirao je frakcionaštvo unutar partijske organizacije u robijašnici u Sremskoj Mitrovici. Godine 1940, neposredno po izlasku sa robije, interniran je u logor Bile e, gde je organizovao štrajk interniraca zbog lošeg postupka uprave logora prema njima. Zbog toga je odveden u sreski zatvor u Bile e, gde je bio podvrgnut zverskim mu enjima. Iste godine izabran je na Petoj zemaljskoj partijskoj konferenciji za lana CK KPJ.³⁸

Kako je navedeno, Beogradski univerzitet je odigrao veoma zna ajnu ulogu u širenju revolucionarnog radni kog pokreta, odnosno, da je bio rasadnik revolucionarne misli me u studentima izme u dva svetska rata. Stoga je i razumljivo što je na tom Univerzitetu izrastao veliki broj istaknutih revolucionara. Me u njima je bilo i Jevreja. Jedan od osniva a Kluba studenata komunista na tom Univerzitetu (1919) bio je Isak Alfandari, student medicine. Te godine je u estvovao kao delegat Univerziteta na Internacionalnom kongresu studenata socijalista-komunista u Ženevi. Bio je i sekretar partijske sekcije na Medicinskom fakultetu i lan Centralnog odbora SKOJ-a.³⁹

Kada je »Obznanom« zabranjen rad Kluba studenata-komunista, napredni studenti formirali su Klub studenata marksista (1924). Me u osniva ima bio je i David

³⁸ R. Colakovi . *Zapisi jednog pokoljenja 1*, Sarajevo 1966..

³⁹ Milica Damjanovi , *Napredni pokret studenata na Beogradskom univerzitetu 2*, Beograd 1966. str. 14.

Albahari, student medicine. Nešto kasnije, članovi tog Kluba postaju: Aleksandar Štajnfeld, David Naftali, Zlata Miler (po dolasku iz Zagreba), Agneza Sas i dr. Osnovano je i Centralno veće studenata marksista, u čijoj je upravi u početku bio David Naftali, a kasnije Zlata Miler i Agneza Sas.⁴⁰

Broj studenata marksista na Beogradskom univerzitetu stalno je rastao i oni su postepeno zauzimali sve važnije položaje u upravama studentskih organizacija. Godine 1928. prilikom izbora nove uprave potpornog društva *Pobratimstvo*, marksisti su istakli svoju listu kandidata, među kojima su bili Zlata Miler i Aleksandar Štajnfeld.⁴¹

Revolucionarni pokret zahvatao je sve dublje korene na svim fakultetima Beogradskog univerziteta. Svojim revolucionarnim radom na pojedinim fakultetima od studenata Jevreja isticali su se:

— na Medicinskom fakultetu: Aleksandar Štajnfeld, Zlata Miler i Pavle Pap. Među njima, članovi KPJ, odnosno SKOJ-a su bili: Klara Feješ, Ružica Rip, Korneilija Sendepopovi, Leopold Daj (sekretar skojevske organizacije). U Udruženju medicinara aktivno su delovali: Lota Ejduš, Izrael Hazan i Egon Rajner (sekretar Udruženja medicinara 1936/37).⁴²

Od posebnog značaja za razvoj i aktivnost revolucionarnog pokreta na Medicinskom fakultetu, kao i na Beogradskom univerzitetu, bila je uloga Pavla Papa. Godine 1932. obrazovao je na Fakultetu skojevsku organizaciju, u čijoj je bio sekretar. Istovremeno je izabran i za sekretara Fakultetskog veća. Sledeće godine izabran je za sekretara MK SKOJ-a Beograd i član MK KPJ Beograd, a 1934. za član PK SKOJ-a za Srbiju. Te godine je uhapšen i od suda za zaštitu države osuđen na tri godine robjice. Po izlasku sa robjice otišao je po direktivi CK KPJ u Zagreb, gde je ilegalno radio. Na Petoj zemaljskoj konferenciji (1940) izabran je za član CK KPJ;⁴³

— na Filozofskom fakultetu: David Naftali, Joži I. Baruh (više puta hapšen od policije zbog ilegalnog rada), Oskar Daviš, Dora Frajdenfeld (rukovodilac kulturnog sektora u Domu studenata i član Odbora za zaštitu prava studenata), Valerija Kario-Pap, Šeka Almulji i dr.;⁴⁴

— na Pravnom fakultetu: Olga Alkalaj, Almozlino Josif (u estovovao sa Ivom-Lolom Ribarom 1940. kao delegat Univerziteta na Meunarodnom omladinskom kongresu u Parizu) Sima Karaoglanović, Solomon Anaf, Beška Bembsa-Cveti (sekretar partijske organizacije lista *Žena danas*), Mirko Daviš (sekretar skojevske organi-

Ibidem, str. 8b.

Ibidem, str. 123.

⁴² Se anje dr Radovana Cerića — rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 295.

⁴³ Se anje Mome Markovića — rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 654.

⁴⁴ Se anje dr Blagoja Neškovića — rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 27; Milica Damjanović, n.d. str. 86 i 114.

26 J. Romano

zacije), Vojka Demajo, Josif-Jole Levi (zadužen od Partije za rad sa jevrejskom omladinom) i Lucija Pijade;⁴⁵

— na Tehni kom fakultetu: Izidor-Isa Baruh, Sima Benvenisti, Sarina I. Danon,⁴⁶ Edi Davi o,⁴⁷ Ivan Šuc⁴⁸ i žarko Kapon. Davi o je bio član MK SKOJ-a Beograd, a Šuc je rukovodio kulturno-prosvetnim sektorom na Fakultetu;

— na Poljoprivrednom fakultetu najaktivniji je bio Avram Amar (1936. bio sekretar MK SKOJ-a Beograda).⁴⁹ Na tom Fakultetu studirala je i Rikica Romano, koja je bila član uprave Udruženja studentkinja Beogradskog univerziteta.⁵⁰

Od 1934. godine otpočeo je proces masovnijeg uključivanja jevrejske srednjoškolske omladine u Beogradu u napredni pokret pa je veći broj primljen u SKOJ. Neki od njih su bili nosioci naprednog pokreta u svojim sredinama o čemu svedoče i sledeće dve izjave:

»... U ono vreme u našem pokretu — i kod nas i u gimnaziji — Jevreji su bili nosioci pokreta revolucionarnosti. Luna Koen, Ina Danon i Belina Gracijani imale su značajnu ulogu. Upravo su one bile te, koje su prve počele da se interesuju za pokret i koje su onda okupile oko sebe nas ostale. U IV ženskoj gimnaziji, treba da naglasim, da su upravo Jevreji bili prvi koji su počeli kod nas da rade, koji su počeli da okupljaju omladinu. To su bili u naše vreme i kod nas najnapredniji omladinci i skojevci ...»;⁵¹

»... Godine 1938. nosioci aktivnosti među srednjoškolcima u Beogradu su bili: Isak Davi o-Edi, Maksim Štern i Vera Eškenazi ...»;⁵²

Potrebno je posebno istaći ulogu Avrama Amara u naprednom omladinskom pokretu. Godine 1932. organizovao je u I muškoj gimnaziji kružok od 15 učenika sa kojima je obrađivao marksističku literaturu, a 1933. izabran je za sekretara novoo osnovane skojevske organizacije u toj gimnaziji. Za njega se navodi da je bio jedan od najaktivnijih u naprednoj literarnoj družini *Nada*. Vrlo aktivan je bio i u skautskoj organizaciji u kojoj je 1936. izabran za sekretara skojevske organizacije. Kasnije je kao student na Poljoprivrednom fakultetu produžio sa revolucionarnim radom (poginuo 6. aprila 1941. prilikom nemačkog vazdušnog napada na Beograd).⁵³

⁴⁵ Se anje Vojke Demajo — rukopis u Istorijском arhivu Beograda, MG br. 25.

⁴⁶ Se anje dr Smilje Tuzli — rukopis u Istorijском arhivu Beograda, MG br. 198.

⁴⁷ B. Lu i , *Isak Davi o-Edi, Revolucionarni likovi Beograda*, Beograd 1967, str. 35.

⁴⁸ 2. Milisavac, *Šuma nije olistala*, Novi Sad 1961, str. 242.

⁴⁹ Videti fusnotu 46.

⁵⁰ S. Mirni , M. Nikoli , D. Peši , M. Damjanovi , *Hronologija radničkog pokreta u Srbiji II*, Beograd 1969, str. 30.

⁵¹ Se anje Stefanije Vrcelj — rukopis u Istorijском arhivu Beograda, MG br. 377.

⁵² Zlatija Vujanovi , *Napredni srednjoškolski pokret Beograda, Beograd u ratu I revoluciji 1941—1945*, Beograd 1971.

⁵³ Se anje Milorada Topalova — rukopis u Istorijском arhivu Beograda, MG br. 230.

27 J. Romano

Me u omladincima, koji su bili aktivni u skojevskim organizacijama u srednjim školama (po završetku srednje škole nastavili su sa revolucionarnim radom na fakultetima), isticali su se:

- u I muškoj gimnaziji: Isak-Edi Davio (sekretar skojevske organizacije), Isak Almuli, Maksim Štern, Sima Benvenisti;⁵⁴
- u II muškoj gimnaziji: Nisim Azriel i Fric Bril (kasnije su prešli u IX mušku gimnaziju);⁵⁵
- u VIII muškoj gimnaziji: Isak Adam (lan skojevskog aktiva);⁵⁶
- u IX muškoj gimnaziji: (pored pomenutog Azriela i Brila) Jovan Gajger i Ašer Deleon;⁵⁷
- u II ženskoj gimnaziji Vera Eškenazi (rukovodilac skojevskog aktiva) i Eleonora Münk;⁵⁸
- u III ženskoj gimnaziji: Betika Romano (lan Odbora za rad sa srednjoškolskom omladinom);⁵⁹
- u IV ženskoj gimnaziji: Hedviga Fišer, Beina Gracijani, Luna Koen (sekretar skojevske organizacije), Ina Danon, Sida Danon, Šela Aronovi i Rea Almozlino;⁶⁰
- u Srednjotehničkoj školi: Rena Abravanel (Rada Brovi);⁶¹
- u Srednjomedicinskoj školi: Ester Perera;⁶²
- u Trgovačkoj akademiji: Regina Štern i Miodrag Najman.⁶³

Zbog pripadnosti naprednom pokretu policija je uhapsila 10 srednjoškolaca i srednjoškolki, koji su zadržani izvesno vreme u zatvoru, a iz gimnazija i drugih srednjih škola su isključeni: Avram Amar, Sima Benvenisti, Isak-Edi Davio, Vera Eškenazi, Luna Koen, Josip Papo, Ester Perera, Stevan Varga i dr.

Krajem 1935. godine formiran je po direktivi Partije Inicijativni odbor Omladinskog fronta SKOJ-a, koji je trebao da okupi sve napredne omladinske organizacije i grupe. Za lana tog odbora izabran je Mirko Davio.⁶⁴

⁵⁴ S. Šakota, *Beogradska srednjoškolska omladina pred drugi svetski rat, Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959, str. 353, 358.

⁵⁵ Se anje Aleksandra Sokorca – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 507.

⁵⁴ Se anje Milana Brovića – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 530.

⁵⁷ S. Šakota, n. d. str. 354, 358, 380.

⁵⁸ Se anje Ljubinke Milosavljević – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 554. Zlatija Vujanović n. d.

⁵⁹ Se anje Beline Gracijani – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 550.

⁶¹ Se anje Uroša Martinovića – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 413.

⁴² Se anje Saše Jovanovića – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 277.

⁴³ Se anje Ivanke Glavaški – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 62.

⁴⁴ M. Vasić, *Problem »reorganizacije« SKOJ-a u periodu poleta omladinskog pokreta 1935–1936. Istorija radničkog pokreta A*, Beograd 1967, str. 267.

Sledeće godine MK SKOJ-a zadužio je Stevana Vargu da obrazuje komitet koji će objedinjavati rad skobjevskih organizacija beogradskih srednjih škola. U vezi s tim, formirano je »Povereništvo za koordinaciju rada sa srednjoškolskom omladinom«. Povereništvo je predstavljalo posebnu komisiju MK SKOJ-a Beograda. Za sekretara Povereništva izabran je Stevan Varga. članovi Povereništva od 1936. do 1941. godine bili su i sledeći jevrejski omladinci: Isak-Edi Daviš, Luna Koen, Fric Brill, Vera Eškenazi, Miodrag Najman, Betika Romano i Paula Zon.⁶⁵

Znatan broj jevrejskih omladinaca, prvenstveno skobjevci, učestvovali su i u radu vanškolskih ustanova, u raznim omladinskim organizacijama.

U skautskoj organizaciji: najaktivniji su bili Avram Amar (1936. sekretar SKOJ-a u toj organizaciji) i Stevan Varga, koji je izabran 1935. godine, za člana u novoosnovanom Skautskom komitetu. Komitet je objedinjavao rad naprednih grupa svih skautskih organizacija.⁶⁶ Pored navedenih, aktivni su bili i: Sima Benvenisti, Viktor Benvenisti, Ina Danon, Mirko Daviš, Luna Koen i Ruža Štern. Oni su 1936. godine učestvovali na jednomesečnom partijskom kursu na Goču. U skautskim organizacijama pevale su se revolucionarne pesme, koje je komponovao Mirko Daviš.⁶⁷

U organizaciji Ferijalnog saveza postojala je grupa naprednih omladinaca u kojoj su delovali Isak-Edi Daviš i Maksim Štern.⁶³

U Omladinskoj sekciji Ženskog pokreta bio je učlanjen i broj Jevrejki omladinica. Inicijator osnivanja sekcije (1935) bila je Olga Alkalaj. članice sekcije bile su srednjoškolke, studentkinje i radnice. O masovnijem uključivanju Jevrejki srednjoškolski govori i sledeća izjava: »U Ženskom pokretu bilo je mnogo srednjoškolski, a naročito Jevrejki. Isticala su se Rašela Aronovi, Rea Aronovi, Ina Danon, Sida Danon i Rea Almozlino«. ⁶⁴ Aktivne u toj organizaciji bile su i sledeće studentkinje i radnice: Vojka Demajo, Ela Almulji, Šeka Almulji, Rašela Baruh-Simi, Pirika Bem-basa, Luna Koen, Lota Ejduš, Valerija Kario-Pap, Marija Koš, Zojica Levi, Ela Mešulam, Ester Perera, Klara First, Vera Obradovi, Ružica Rip, Agneza Sas, Jolanda Šer-Petrovi, Keti Šer-Minderovi. Šeka Almulji bila je jedna od delegatkinja Jugoslavije na Kongresu internacionalne alijanse za žensko pravo glasa i građanski rad žena i omladine, koji je održan u Kopenhagenu.⁷⁰

Vrlo značajnu ulogu u širenju ženskog naprednog pokreta odigrao je list *Žena danas*, (pokrenut 1936. godine, prestao sa izlaskom 1940. zbog policijske zabrane). Za svo vreme izlaska lista, urednik je bila Olga Pops-Timotijević. U uredništvu lista bile su još sledeće Jevrejke: Olga Alkalaj, Vojka Demajo, Ela Almulji, Beška Bem-basa-Cveti, Sarina I. Danon, Zojica Levi, Keti Šer-Minderovi. Za rad po

⁶⁵ Se anje Stevana Varge – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 263. Zlatica Vujanović, n. d.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Se anje Rade Kušića – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 364.

⁶⁸ Se anje Dušana Mijatovića – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 416.

⁶⁹ Se anje dr Smilje Tuzlić – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 198.

⁷⁰ *Hronologija radničkog pokreta u Srbiji II (1919–1941)*, Beograd 1969, str. 355.

partijskoj liniji zadužene su bile Olga Alkalaj, Beška Bembasa-Cveti i Zojica Levi, dok je Ketii Šer-Minderovi finansijski pomagala izlaženje lista. Me u saradnicima tog lista bile su i sledeće Jevrejke: Erika Davido, Erna Eglender, Rašela Farhi, Marija Vajs, Ina Švarc, Paulina Lebl-Albala, Hedi Brandajs i Frida Grajf.⁷¹

U sindikatu je bilo relativno malo Jevreja radnika. Pomenućemo neke koji su se isticali svojom aktivnošću u revolucionarnom radničkom pokretu: Berta Baruh, Rašela-šela Baruh, David M. Demajo, David S. Demajo, Mordo Nahmijas, Estreja Ovadija, Mika Pesah, Ketii Šer-Minderovi. Izvestan broj Jevreja intelektualaca, članovi KPJ, bili su posebno zaduženi od Partije za rad sa radnicima: Moša Pijade (do hapšenja), Joža I. Baruh (za rad sa obalskim radnicima);⁷² Olga Alkalaj (za rad sa kućnim pomoćnicama),⁷³ Naftali Demajo (u kući),⁷⁴ Isak-Edi Davido⁷⁵ i dr.

U SBOTI -u je bio uključen i broj Jevreja, od kojih su najaktivniji bili: Moša Levi (partijski instruktor), Jaša Levi, Marija Koš, Mihajlo Klajn, Alfred Demajo, Agneza Sas, Frida Bergman, Josif Almozlino, Rena Abravanel (Rada Davido), Rašela Lelebi-Melamed, Rea Aronovi, Frida Švarc i Stevan Varga. U partijskom rukovodstvu te organizacije bile su Rena Abravanel i Agneza Sas.⁷⁶ U sastavu SBOTI -a postojalo je i sportsko društvo »Polet«, a jedan od njegovih rukovodilaca bio je Avram Amar (1936). Od Jevreja SU U »Politi« aktivni bili: Josif-Jole Levi, Šeka Almuli, Moša Levi, Berta Baruh, Valerija Kario-Pap, Sonja Baruh i Stevan Varga.⁷⁷

I u nekim drugim udruženjima bilo je Jevreja među aktivistima. U »Progresu« aktivno su delovali David Naftali (jedan od osnivača tog udruženja i njegov sekretar 1927. godine) i Lucija Pijade;⁷⁸ u Društvu inženjera i tehničara delovao je inženjer žarko Kapon (rukovodilac partijske ćelije u tom društvu).⁷⁹

S obzirom da se dešavalo da obole pojedini članovi KPJ, koji su živeli u ilegalstvu, kao i da je u demonstracijama protiv režima bilo povređenih u borbi sa žandarmima, to je po direktivi Partije formirana »Grupa naprednih zdravstvenih radnika«, koja je ilegalno lečila obolele i povređene. U toj grupi su bili i zdravstveni radnici Jevreji – dr Ružica Rip i dr Avram Levi-Kurt.⁸⁰

Godine 1929. pokrenuli su Veselin Masleša, Oto Bihalji i Pavle Bihalji izdavanje časopisa *Nova literatura*, u kome su napredni književnici objavljivali svoje radove. Kasnije je časopis prerastao u izdavačko preduzeće »Nolit« za štampanje napredne literature.⁸¹

⁷¹ Mitra Mitrović, *Žena danas, Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959, str. 413.

⁷² G. Polovina, *Po etak i razvitak djelovanja KPJ u kotaru Donji Lapac do aprila 1941. na području Karlovca, Korduna, Like i Pokuplja I*, Karlovac 1969, str. 549.

⁷³ J. Romano, *Dostojno priznanje Beograda revolucionarki Olgi Alkalaj, Jevrejski prehled 7–8*, 1970.

⁷⁴ Milica Damjanović, n.d. str. 114.

⁷⁵ Sakota, n.d. str. 381.

⁷⁶ Videti fusnotu 67.

⁷⁷ Se anje Sonje Baruh – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 492.

⁷⁸ Milica Damjanović, n.d. str. 86 i 141.

⁷⁹ Se anje Radoslava Ukropine – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 618.

⁸⁰ Se anje Sase Javorin – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 27.

⁸¹ T. Vujašinović, *U Kraljevju od 1930–1934, etrdeset godina II*, Beograd 1960, str. 112.

30 J. Romano

Posebnim zadacima su od strane Partije bili zaduženi slede i Jevreji, članovi KPJ:

Moša Pijade za organizovanje ilegalne štamparije i uređivanje lista *Komunist*;

David S. Demajo (zajedno sa Kunom Andrejevićem) za rad u ilegalnoj tehnici PK KPJ Srbije;⁸²

Vojka Demajo za primanje ilegalne pošte iz inostranstva za OK KPJ Beograd;⁸³

Olga Alkalaj, Joža I. Baruh i Isak-Edi Davido za rad sa radnicima;

Marko Anaf za izgradnju skloništa u svom stanu u kojem bi se skrivali ilegalci, kao i ilegalan materijal;⁸⁴

Isa Karaoglanović za štampanje u njegovoj štampariji ilegalne literature i letaka;⁸⁵

Josif-Jole Levi za rad sa jevrejskom omladinom.

Među Jevrejima je između dva svetska rata bilo istaknutih revolucionara i mnogi od njih su bili na odgovornim partijskim dužnostima:

Isak Alfandari — član Centralnog veća SKOJ-a na Beogradskom univerzitetu (1920);

Moša Pijade — sekretar partijske organizacije »Dunav« (1920), član Privremenog zamenikog izvršnog odbora CK KPJ (1921), mandator CK KPJ u robijašnici u Sremskoj Mitrovici (1937), član CK KPJ (1940);

Avram Amar — sekretar skojevske organizacije u gimnaziji (1933), sekretar SKOJ-a u skautskoj organizaciji i sekretar MK SKOJ-a Beograd (1936);

Pavle Pap — sekretar skojevske organizacije Medicinskog fakulteta (1932), sekretar MK SKOJ-a Beograd i član MK KPJ Beograd (1933), član PK SKOJ-a za Srbiju (1934); član CK KPJ (1940);

Zlata Miler — član MK KPJ Beograd (1928);

Valerija Kario-Pap — član MK SKOJ-a Beograd (1935), član Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije (1938);

Oskar Davido — sekretar Sreskog komiteta KPJ Bihać;

⁸² Se anje Vojke Demajo — rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 25.

⁸³ T. Vujašinović, *Mu ne godine*, Sarajevo 1965.

⁸⁴ Se anje Marka Anafa — rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG br. 405.

⁸⁵ Usmena izjava Sime Karaoglanovića iz Beograda.

31 J. Romano

Olga Alkalaj – sekretar partijske organizacije V reiona Beograda, član Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije (1938);

Beška Bombasa-Cveti – sekretar partijske organizacije u uredništvu lista *Žena danas* (1936);

Isak-Edi Davi o – sekretar skojevske organizacije u I muškoj gimnaziji, član MK SKOJ-a Beograd;

Mirko Davi o – sekretar skojevske organizacije na Pravnom fakultetu;

Stevan Varga – sekretar Povereništva za koordinaciju rada sa srednjoškolskom omladinom (1936), član Skautskog komiteta (1935);

Rena Abravanel (Rada orovi) – član Komiteta KPJ III reiona Beograda (1940);

Leopold Daj – sekretar skojevske organizacije Medicinskog fakulteta (1939);

Rašela Baruh-Simi – član Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije (1938), sekretar partijske omladine II reiona Beograda (1941);

Dora Frajdenfeld – rukovodilac skojevske tehnike na Dorolu (1940);

Frida Bergman – član Komiteta KPJ V reiona Beograda (1940);

Regina Štern – na radu u skojevskoj tehnici na Dorolu (1940).

Zbog pripadnosti Komunističkoj partiji ili SKOJ-u, sud za zaštitu države osudio je 15 beogradskih Jevreja na robiju, a 23 na zatvor.

U Srbiji je bilo i pojedinačno uključivanje Jevreja u revolucionarni radni pokret: u Beogradu – David Naftali i Dina Albahari; Gornjem Milanovcu – dr Marcel Šnajder; Kragujevcu – dr Moša Eli i Emanuel Pinhas (Pinhas je aktivno delovao u URSS-u i u radničkoj udruženju »Abraševi«); Leskovcu – ing. Aleksandar Švicer, koji je kao nastavnik u Tehničkoj školi imao veliki uticaj na razvoj te škole.

HRVATSKA I SLAVONIJA – Pred drugi svetski rat živelo je na teritoriji Hrvatske i Slavonije oko 25.000 Jevreja od kojih oko 11.000 u Zagrebu, 3.000 u Osijeku i okolnim mestima. Sem toga, veće jevrejske zajednice su postojale još u Vinkovcima, Varaždinu, Slavanskom Brodu, Makovcu i Koprivnici. U svim navedenim mestima došlo je do uključivanja izvesnog broja Jevreja u napredni i revolucionarni radni pokret, ali do brojnijeg uključivanja došlo je samo u Zagrebu. S obzirom da nisu postojali u svim tim mestima isti uslovi za uključivanje Jevreja u pokret, bile su iznete osnovne karakteristike u vezi s uključivanjem u pojedinim mestima Hrvatske i Slavonije.

32 J. Romano

Kao što je pomenuto, u Zagrebu je došlo do masovnijeg uključivanja Jevreja u napredni omladinski, kao i u revolucionarni radnički pokret, a razlozi su bili sledeći:

posle prvog svetskog rata veći broj jevrejskih omladinaca otišao je na studije u Beču i Prag, gde su postojali socijalistički klubovi. U tim klubovima studenti su se upoznavali sa marksističkom ideologijom i mnogi od njih su primljeni u članstvo KPJ. Po povratku u zemlju najveći broj se nastanio u Zagrebu. Od Jevreja koji su završili studije u Beču u članstvo KPJ su primljeni: dr Lavoslav Kraus, dr Miroslav Šlezinger, dr Salamon-Moni Levi, Alfred Bergman, kao i izvestan broj studenata, koji su nastavili studije u Zagrebu (Stjepan Policar, Miroslav Dajević i dr.). Svi su se aktivno uključili u Zagrebu u revolucionarni radnički pokret i nastavili sa revolucionarnim radom;

izvestan broj jevrejskih omladinaca došao je na studije u Zagreb iz raznih mesta Jugoslavije, od kojih su neki već bili članovi SKOJ-a i vršili snažan uticaj na ostale studente Jevreje;

vrlo aktivna delatnost Komunističke partije na Zagrebačkom sveučilištu dovela je do uključivanja znatnog broja studenata Jevreja u njene redove;

progoni Jevreja u Poljskoj, Nemačkoj, i ehoslovačkoj i Austriji još u periodu pre pojave nacizma, a naročito kasnije, primorali su veći broj studenata Jevreja da napuste te zemlje i nastane se u Jugoslaviji, gde su nastavili studije. Veći broj njih se nastanio u Zagrebu. Njihov dolazak u Jugoslaviju bio je od posebnog značaja za političku preorijentaciju Jevreja, naročito jevrejske omladine, jer su došli do saznanja da rešenje jevrejskog pitanja leži u pobedi socijalističke revolucije.

Navedeni faktori postepeno su uslovljavali sve veći u političku diferencijaciju unutar jevrejske omladine, prvenstveno studentske: na Jevreje nacionaliste-cioniste i Jevreje levičare. Prvih godina posle prvog svetskog rata, grupa nacionalista-cionista bila je znatno brojnija od grupe levičara i ona je zauzela sve upravne pozicije u raznim jevrejskim udruženjima i organizacijama. Međutim, zahvaljujući delovanju članova KPJ i SKOJ-a u tim udruženjima i organizacijama, grupa levičara u njima postaje sve brojnija. To je naročito došlo do izražaja u organizacijama *Hašomer hašair* u kojima se vidno ispoljio uticaj članova KPJ i SKOJ-a (Pavla Verthajma, Artura Keršnera, Magde Bošković, Ive Leva, Ivica Švarca i dr.).⁸⁶

Posle prvog svetskog rata stalno je rastao broj studenata Jevreja na Zagrebačkom sveučilištu, koji su dolazili iz svih pokrajina Jugoslavije. Među njima bio je veći broj siromašnih studenata, pa je osnovana *židovska menza* kao i *židovsko akademsko potporno društvo*, koje je tim studentima davalo socijalnu pomoć. Do 1931. godine u rukovodstvu *Židovske menze* i *Akademskog potpornog društva* bili su pripadnici cionističke grupe. Grupa studenata levičara nije bila zadovoljna radom

⁸⁶ V. Rajčević, *Studentski pokret na Zagrebačkom sveučilištu 1918–1941*, Zagreb 1959. str. 138.

tih rukovodstava, pa su nastojali da u rukovodstvu u u i levi ari, odnosno, da potpuno preuzmu rukovo enje tim organizacijama.

U cilju sprovo enja organizovane borbe protiv grupe cionista, pripadnici levi ara formirali su aktiv u koji su ušli lanovi KPJ i SKOJ-a: Žiga Kraus, Samuel Lerer, Mojzes Spiro, Lazar Mebel. U cilju pridobijanja što ve eg broja studenata, aktiv je organizovao predavanja iz oblasti marksizma. Broj studenata levi ara bio je svakim danom sve ve i. Godine 1931. grupa levi ara uspela je da u novu upravu bude uklju eno nekoliko pripadnika iz njihove grupe, a 1933. godine ve je imala ve inu u upravama navedenih organizacija.⁸⁷

injenica je da su u Zagrebu prvi Jevreji, koji su se uklju ili u revolucionarni radni ki pokret, bili iz redova studenata, a i u kasnijem periodu su oni najve im delom zastupljeni. Pomenuto je, da je 1919. godine osnovan na Zagreba kom sveu ilištu Klub studenata-komunista. Za sekretara Kluba izabran je Lujo Vajs. Nakon zabrane postojanja tog Kluba, napredni studenti su osnovali Klub studenata marksista u koji su bili u lanjeni i slede i Jevreji: Zlata Miler, Stjepan Policer, Maks svarc, Miroslav Daj , Milivoj Hiršl, Bela Händler i Pavle Brajer. Najaktivnija u tom Klubu bila je Zlata Miler, koja je po direktivi Partije u estvovala i pri osnivanju Organizacije studentkinja Zagreba kog sveu ilišta u kojoj je aktivno de lovala i Mirjam Hafner.⁸⁸ Zlata Miler je 1924. godine organizovala i prvu grupu žena radnica, simpatizera KPJ u Zagrebu.⁸⁹

Posle provale 1929. uhapšen je i ve i broj studenata lanova KPJ i SKOJ-a, što je uslovalo prestanak rada partijske organizacije na Sveu ilištu. Godine 1932. došlo je do ponovnog aktiviranja partijskog rada. Izvestan broj lanova KPJ i SKOJ-a dobio je zadatak da na Sveu ilištu obnove partijsku organizaciju. Me u njima je bio i Ivan Korski, koji je ponovo formirao grupu studenata marksista na Sveu ilištu, u kojoj je u to vreme aktivno radila i Rut Lederer. Iste godine je osnovano i Središnje rukovodstvo studenata Zagreba kog sveu ilišta sa Centralnim vije em, koje je objedinjavalo rad naprednih grupa na Sveu ilištu, lan tog Vije a bio je i Leo Mates.

Unutar te organizacije postojala je marksisti ka grupa kojom je rukovodio Ivan Korski.

Do ponovnog prekida partijskog rada na Sveu ilištu došlo je posle nove provale 1936. godine, kada je uhapšen ve i broj studenata lanova KPJ i SKOJ-a. Me utim, ve slede e godine po direktivi Partije pristupio je Leo Mates njenom obnavljanju.

Po ev od 1935. godine zna ajnu ulogu u radu partijske organizacije na Sveu ilištu odigrao je Moša Albahari, student filozofije. On je 1936. u estvovao u osnivanju

⁸⁷ V. Raj evi , n.d., str. 138.

⁸⁸ Ibidem, str. 35, 66, 84.

⁸⁹ M. Ivekovi , n.d., str. 134 (I).

34 J. Romano

Akcionog odbora hrvatskih studenata ljevi ara i izabran je za lana tog odbora. Godine 1937. u estvovao je po direktivi Partije pri organizovanju logorovanja naprednih studenata u Kranjskoj gori. Aktivno je u estvovao u radu Akademskog filozofskog kluba i sara ivao je u više naprednih asopisa.⁹⁰

Nakon šestojanuarske diktature, po ev od 1932, Partija je uspela da se konsoliduje i na svim fakultetima je došlo do obnavljanja i ja anja partijskih, prvenstveno skojevskih organizacija. Od tog perioda pa do po etka drugog svetskog rata, gotovo na svim fakultetima bilo je Jevreja lanova KPJ ili SKOJ-a:

- na Farmaceutskom – Rahela Albahari, Klara Klajn i Mirjam Ferera;
- na Filozofskom – Moša Albahari, Mirko Kesler, Vera Klajn, Ivana Švarc;
- na Medicinskom – Cila Albahari, Rut Lederer, Ruža Blau-Franceti , Mira Kajzer-Carin, Franjo Hercog, Vladimir Majder-Kurt (u estvovao 1932. u obnavljanju partijske organizacije u Sisku);⁹¹
- na Pravnom – Dragan Mautner, Dragutin Kolman;
- na Tehni kom •– Robert Domani, Leo Mates, Mojzes Spiro;
- na Veterinarskom – Vilko Bihler, Artur Keršner, Samuel Lerer, Josip Polak, Viktor Rozencvajg (za Rozencvajga se navodi, da je bio najizgra eniji marksista na Fakultetu);
- na Ekonomskoj visokoj školi – Magda Boškovi (osniva marksisti ke grupe u toj školi).

Znatan broj jevrejskih studenata bio je uklju en u napredno udruženje *Svjatlost*. Jedan od najaktivnijih u udruženju bio je Dragutin Kolman, koji je izabran 1937. godine za predsednika. Te godine je u sukobu sa frankovcima bio i teško ranjen.⁹²

Karakteristi no je da je mali broj srednjoškolaca Jevreja bio uklju en u napredni omladinski pokret, verovatno zato, što taj pokret nije imao one razmere, kao što je bio slu aj sa srednjim školama u Beogradu. Od srednjoškolaca aktivni su bili: u I muškoj gimnaziji – Karlo Sve enski; u III muškoj gimnaziji •– Josip Adičes i Jonatan Vizler; u II ženskoj gimnaziji – Milena Šlezinger; u III ženskoj gimnaziji – Maja Boškovi i Lea Jungvirt. U srednjoškolske aktive bili su uklju eni: Zvonko First, Lea Jungvirt, Alel Savi , Milena šlezinger i Maja Boškovi .⁹³ Me u aktivistima u U iteljskoj školi pominje se 1935. godine Elvira Rajh.⁹⁴

⁹⁰ V. Raj evi , n.d. str. 243.

⁹¹ M. Ivekovi , n.d. str. 174.

⁹² V. Raj evi , n.d. str. 232 i 241.

t. Ivanec, *Nepokorena mladost*, Zagreb 1961, str. 20, 190, 191, 196, 259.

⁹³ M. Ivekovi , n.d. str. 295.

Pred drugi svetski rat postojala je u Zagrebu skojevska grupa sastavljena isključivo od jevrejskih srednjoškolaca kojom je rukovodio Alel Savi. U grupi su bili Petar Gotlib, Aleksandar Hiršl, Ivo Braun, Ivo Gutman i Sam Hohberger.⁹⁵

U skautskoj organizaciji bio je uključen izvestan broj srednjoškolaca i studenata. Od posebnog značaja za razvoj te organizacije u periodu od 1930. do 1932. godine bila je uloga Lea Matesa i Zdenka Hasa. Mates je u tom periodu bio na elniku Skautske župe za Hrvatsku i Slavoniju. Has je unutar organizacije osnovao klub mladih marksista pod nazivom *Klub brdana*, koji su završili 1932. godine, ideološko-politički kurs prilikom kampovanja u Podgrme u. Međutim, reakcionarna grupa u skautskoj organizaciji uspela je da isključi te godine Matesa i Hasa iz organizacije zbog njihovog revolucionarnog delovanja.⁹⁶

U redovima revolucionarnog radničkog pokreta u Hrvatskoj i Slavoniji bio je uključen vrlo mali broj radnika Jevreja. Verovatno je razlog socijalna struktura jevrejskog stanovništva na toj teritoriji. Međutim, Partija je zadužila izvestan broj Jevreja članova KPJ i SKOJ-a za rad sa radnicima, u strukovnim sindikatima i u URSS-u. Pomenemo neke od njih:

Zlata Miler je bila zadužena 1924. za formiranje grupe simpatizera KPJ među radnicima;

Leo Mates je bio zadužen za rad sa radnicima Zagrebačkog tramvaja i za obnavljanje sindikalne organizacije u tom preduzeću;⁹⁷

Josip Polak je delovao među radnicima u kamenolomu u Ivanovcu (kod Pšunja) i organizovao je štrajk kamenolomaca, koji je trajao 6 nedelja;⁹⁸

Egon Vajs je delovao među radnicima tvornice »Hardtmuth« (ubijen od ustaša 1941).⁹⁹

Cadik Kabiljo formirao je prvu partijsku ćeliju u tvornici »Lipa« u Zagrebu;¹⁰⁰

Julija Vajner delovala je među zagrebačkim radnicima;

Hajim Fridman, Milan Gotlib i Franjo Najman (skojevci) zaduženi su bili za rad sa radničkom omladinom.¹⁰¹

U strukovnim sindikatima delovali su: Margita Kabiljo-Kister, Cadik Kabiljo, Stjepan Engl, Nada Gaon i Milan Špicer-Milanović (svi su ubijeni od ustaša). Aktivni

⁹⁵ M. Iveković, n.d. str. 250.

⁹⁶ V. Rajčević, n.d. str. 136.

⁹⁷ L. Mates, *Me u radnicima Zagrebačkog tramvaja, etrdeset godina 2*, Beograd 1960.

⁹⁸ I. Ovas, *Štrajk u kamenolomu Ivanovac, etrdeset godina 3*, Beograd 1960, str. 305.

⁹⁹ Danica Čažić, *Rad komunista u tvornici »Hardtmuth«, etrdeset godina 3*, Beograd 1960, str. 171.

¹⁰⁰ S. Maki, *Šanski Most i Gornja Sanica 1941, Podgrme u NOB 1*, Beograd 1972, str. 451.

¹⁰¹ T. Ivane, n.d. str. 154.

36 J. Romano

su bili u URSS-u: Lidija Hercog, Elena Kon-Misuri, ing. Josip Engl, David Gaon, Hajim Fridman, Milan Gotlib, Mira Gotlib, Franjo Najman i Ivica Švarc.¹⁰²

U SBOTI -u su delovali: Mila Hercog, ing. Josip Engl, Leo Polak, Lenka Maestro, Jelka Svabenic i dr.

Ianova i ve i broj simpatizera KPJ bilo je i me u jevrejskim intelektualcima. Posebno mesto zauzima dr Beno Štajn, koji je zbog ilegalnog rada bio nekoliko puta hapšen. U njegovom stanu okupljali su se napredni intelektualci, pa je zato taj stan nazvan »Klub dr Bene Štajna«. Njegova delatnost u revolucionarnom radni kom pokretu bila je svestrana: organizovao je prikupljanje »Crvene pomo i«, slao hranu i lekove političkim zatočenicima na robiji, prenosio partijsku poštu iz Zagreba do CK KPJ u Beogradu, u estvovao u prihvatanju španskih dobrovoljaca itd. On je bio i jedan od osnivača udruženja »Radne zajednice za individualnu psihologiju«, koje je proučavalo veze između psihičkih smetnji i ekonomsko-socijalne situacije pojedinaca i masa.¹⁰³

U širenju napredne misli među omladinom značajnu ulogu su odigrali dr Stjepan Policar u Školi narodnog zdravlja i dr Miroslav Šlezinger u školi za primanje. Od intelektualaca isticao se u radu u naprednom pokretu Miroslav Jun, član Glavnog inicijativnog odbora Stranke radnog naroda. U »Punk teatru« su bili aktivni: Velimir Dreksler (Marko Perić), Moša Albahari, Magda Bošković i dr. Jedan od osnivača zadruge »Hrvatska zaklada« za izdavanje napredne literature bio je dr Edo Dajević.¹⁰⁴

Značan broj jevrejskih intelektualaca saradivao je u naprednim časopisima. Neki su bili u članovima kom odboru, a neke je delegirala Partija u sastav uredništva.

Leo Mates je bio predstavnik KPJ u uredništvu časopisa *Student*, *Glasi omladine* i *Naše novine* (1936);

Moša Albahari saradivao je u listu *Borbeni student* (list studentske skojevske organizacije od 1934);

Magda Bošković bila je urednik almanaha *Srednjoškolski govore* (1934) i član uredništva *Naše novine*;

Ivan Korski član uredništva *Komunisti kod studentskog biltena* (1934);

dr Pavao Verthajm saradivao je u časopisu *Pregled* i bio član uredništva lista *Naše novine* i *Znanje*;

dr Ivo Lev bio je član uredništva časopisa *Izraz*;

¹⁰² Ibid., str. 20, 161, 172, 252.

¹⁰³ M. Iveković, n. d. I, str. 283 i II, str. 17.

D. Škorić, *Zadruge kao ilegalne forme političkog rada, četrdeset godina* 3, Beograd 1960, str. 388.

Zvonimir Rihtman sara ivao je u časopisima *Lietratura, Znanost i život, Pe at i Almanah savremenih problema*;

Pavle Pap sara ivao je u listu *Vjesnik radnog naroda* (1938).

Predvi aju i napad Tre eg Rajha na Jugoslaviju i ulogu koju e morati da odigra Partija u tom slu aju, CK KPJ je poverio ing. Josipu Englu i njegovom bratu Stjepanu Englu izradu ilegalne radio-stanice u Zagrebu. Oni su taj zadatak izvršili, i putem te radio-stanice objavljen je 4. jula 1941. godine proglas CK KPJ o podizanju opštenarodnog ustanka. Radio-stanica je odigrala vrlo zna ajnu ulogu u toku 1941. godine, dok je ustaše nisu otkrile.¹⁰⁵

U periodu izme u dva svetska rata, slede i Jevreji iz Zagreba obavljali su odgovorne partijske dužnosti:

Zlata Miler – sekretar MK SKOJ-a, lan Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ za Hrvatsku, lan PK SKOJ-a (1924–1928);¹⁰⁶

dr Stjepan Policer – sekretar MK KPJ Zagreb (1925–1927);

Milan Špicer-Milanovi – lan MK KPJ Zagreb (1926–1928);

dr Salamon-Moni Levi – lan Rejonskog i Opštinskog komiteta KPJ Zagreb i rukovodilac partijske tehnike pri CK KPJ (1928);

Moša Albahari – partijski rukovodilac na Zagreba kom sveu ilištu (1934) i sekretar biroa PK SKOJ-a za Hrvatsku;¹⁰⁷

Leo Mates – lan Sveu ilišnjog rukovodstva komunisti ke organizacije i lan sekretarijata Centralnog vije a (1933), lan MK KPJ Zagreb (1934), lan Omladinske komisije pri CK KPH (1937), sekretar PK SKOJ-a za Hrvatsku (1939);¹⁰⁸

Ivan Korski – lan Privremenog rukovodstva SKOJ-a (1935);¹⁰⁹

Mila Hercog – lan MK KPH Zagreb;¹¹⁰

Ladislav Gros – lan Reonskog komiteta KPH Zagreb;

Alfred Bergman – na radu u partijskoj tehnici CK KPJ u Be u i lan Balkanskog komiteta Crvene pomo i;¹¹¹

¹⁰⁵ . Pavlovi , *Narodni heroj Josip Engl – tvorac prve radio-stanice za NOB, Jevrejski almanah 1957–1958.* str. 122.

¹⁰⁴ Zlata Miler, *Studentske frakcije, etrdeset godina I*, Beograd 1960.

V. Raj evi , n.d., str. 258.

¹⁰³ M. Vasi , n.d. str. 291.

¹⁰⁹ Ibid., str. 202, 204.

M. Ivekovi , n.d. str. 360.

Sp.c.nija 1936–1939, V, Beograd 1971, str. 509.

Sigmund Kraus – rukovodilac partijske tehnike MK KPH Zagreb;¹¹²

Laura Polak-Vinter – na radu u Rejonskoj partijskoj tehnici;¹¹³

U redovima španske republikanske armije borilo se deset Jevreja iz Zagreba.

Zbog pripadnosti revolucionarnom radni kom pokretu, sud za zaštitu države osudio je 14 Jevreja na robiju, a 16 na zatvor ili su bili duže vremena u istražnom zatvoru.

Težak udarac zadala je Maekova straža Komunisti koj partiji Hrvatske, koja je uhapsila no u 30/31. marta 1941. godine 25 istaknutih revolucionara, najve im delom partijskih rukovodilaca, i predala ih kasnije ustašama. Internirani su u Kerestincu i svi pobijeni. Me u pobijenima su bili i slede i Jevreji, pripadnici revolucionarnog radni kog pokreta: Alfred Bergman, Ivan Korski, Sigmund Kraus, Ernest Rado, Zvonimir Rihtman i Viktor Rozencvajg.

U Osijeku je izme u dva svetska rata manji broj Jevreja bio uklju en u revolucionarni radni ki pokret. Prvi koji su se uklju ili u pokret neposredno posle prvog svetskog rata bili su: Marko Lajtner, Ernest Dirnbah, Milan Volner-Vilkovi i Artur Vajs. Lajtner je bio 1919. godine gradski zastupnik Socijaldemokratske stranke i kasnije je kao advokat branio komuniste na sudu za zaštitu države. Dirnbah je kao advokat branio komuniste na sudu za zaštitu države. Dirnbah je 1921. osnovao u gimnaziji neku vrstu »sovjeta«, koji su ubrzo likvidirani. Volner-Vilkovič je neko vreme delovao aktivno me u omladinom, a kasnije me u radnicima. Vlastitim sredstvima izdavao je list *Plug*, a politiki kim zato enicima u robijašnicama slao je lekove i hranu. Vajs je 1922. godine bio osu en zbog revolucionarnog rada od suda za zaštitu države na 2 godine robije. Po izlasku sa robije prenosio je neko vreme poštu iz Jugoslavije do CK KPJ u Be u. Ubijen je na policiji u vreme Šestojanuarske diktature.

Prvi jevrejski omladinci-skojevci bili su Žiga Englman i Alma Zonenšajn. Uhapšeni su 1928. i na saslušanju u osije koj policiji zadali su težak udarac Komunisti koj partiji, jer su provalili veliki broj lanova KPJ i SKOJ-a (»Osije ka provala«).¹¹⁴

Od jevrejskih studenata najaktivniji je bio Branimir Fridman, zadužen za rad sa radnicima. Njegov rad je otkrila policija i od suda za zaštitu države osu en je na sedam godina robije, koja mu je na robiji produžena za još dve godine zbog pevanja revolucionarnih pesama.¹¹⁵ Od studenata aktivni su bili još Magda Boškovi, Nikola Lang, Tibor Rausnic, ali se njihova aktivnost najviše ispoljila na zagreba kim fakultetima, gde su studirali.

^{1.2} D. Markovi, Lj. Ristovi, *Politi ka su enja*, Beograd 1969, str. 854.

^{1.3} *Zene Hrvatske u narodnooslobodila koj borbi I*, str. 12, i str. 485, Zagreb 1955.

^{1.4} D. Markovi, Lj. Ristovi, n.d. str. 453.

^{1.5} D. Markovi, Lj. Ristovi, n.d. str. 452.

39 J. Romano

U revolucionarnom pokretu u Osijeku vrlo značajnu ulogu je odigrao Zdenko Has. On je bio zadužen za rad s omladinom, posebno u skautskoj organizaciji, o čemu je bilo ve govora. Godine 1932. bio je član redakcionog lista *Signal*, koji je policija zabranila posle osmog broja.⁶

Za rad s učenicima u Učiteljskoj školi bio je zadužen Miroslav Bauer, koji je predstavljao vezu između učenjske organizacije škole i MK SKOJ-a.⁷

U sindikatima su aktivno delovali Miroslav Bauer, Zdenko Has, dr Lavoslav Kraus, Jakša Singer, Ružica Rajter, a u SBOTI -u, Rikard Šulc i Bertold Perkovski.⁸

Na odgovornim partijskim dužnostima između dva svetska rata bili su: Miroslav Bauer (član MK KPH Osijek, 1940), Zdenko Has (član MK KPH Osijek, 1935. i član OK KPH za Osijek), Zdravko Singer (član OK KPH za Osijek).

Kao pripadnici revolucionarnog radničkog pokreta, odnosno KPJ, bili su osuđeni od suda za zaštitu države na robiju: Branimir Fridman (9 god.), Artur Vajs (2 god.), Josip Šuler (2 god.) i Zdravko Singer (5 god.), dok su četvorica bila osuđena na zatvor.

Iz drugih mesta Hrvatske i Slavonije pripadnici revolucionarnog radničkog pokreta bili su:

- u Bjelovaru — Julijus Eker, član OK KPH Bjelovar (1940);⁹
- u Pakovcu — Andrija Remenji, sekretar MK KPH Pakovec (1938–1940);
- u Pakovu — Reginald Vajs-iro, sekretar MK KPH Pakovo (1940);¹²⁰
- u Karlovcu — Nikola Kardoš, član Rejonskog komiteta KPH Karlovac, Lazar Held, sekretar sindikalne podružnice, ing. Ivo Goldštajn, aktivista u URSS-u. Od omladinaca aktivan je bio Gertner Perl, član OK SKOJ-a za Bjelovar;¹²¹
- U Slavonskom Brodu — Natan Vajs i Ruža Lerinc, istaknuti sindikalni radnici, više puta hapšeni;
- U Varaždinu — Hugo Kon, član OK KPH za Varaždin, i Ljudevit Kon. Značajnu ulogu odigrao je do rata i advokat dr Oto Špigler, čija kancelarija je bila konspirativni centar OK KPH Varaždin — Pakovec.¹²²

^m M. Iveković, n.d. str. 81.

^{1,7} D. Kladarin: *Aktivnost skojevске grupe u osječkoj Učiteljskoj školi, etrdeset godina 4*, Beograd 1960. str. 105.

^{1,3} I. Simić, *Po povratku s roblje, etrdeset godina 2*, Beograd 1960.

M. Prpić, *Aktivnost u Bjelovaru prvih mjeseci ustanka, etrdeset godina 6*, Beograd 1961, str. 189.

²³ S. Brlošić, *Pakovo i okolica u 1941, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, 4*, Beograd 1964, str. 878.

¹²¹ V. Holjevac, *Razvitak radničkog pokreta u Karlovcu između dva svjetska rata, Djelatnost KPJ do aprila 1941, na području Karlovca, Korduna, Like i Pokuplja I*, Karlovac 1969, str. 132.

¹²⁰ V. Marinić, *Neki momenti iz rada Okružnog komiteta Varaždin i organizacija kotara Ludbreg, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, 3*, Beograd 1963, str. 631.

BOSNA I HERCEGOVINA – Sa teritorije Bosne i Hercegovine bio je uključen u revolucionarni radnički pokret znatno veći i procenat Jevreja nego sa ostalih teritorija Jugoslavije. Razlozi za to su socijalna struktura jevrejskog stanovništva u BiH, kao i znatno veći i uticaj Komunističke partije, posebno na jevrejske radnike. Gotovo da nije bilo mesta u kojem su živeli Jevreji, a da među njima nije bilo pripadnika revolucionarnog radničkog pokreta.

U Sarajevu je živio veliki broj Jevreja radnika, zanatlija i sitnih trgovaca, a znatan broj je bio bez zanimanja. U 1935. godini oko 1.200 lica je primalo socijalnu pomoć od raznih dobrotvornih udruženja i organizacija. Lepa Perović, istaknuti politički radnik, navodi u jednom odluku: »Bila sam iznenađena koliko mnogo u Sarajevu među Jevrejima ima radnika i sirotinje«. ¹²³ Doista, u Sarajevu je bilo i bogatih Jevreja, ali je broj siromašnih bio neuporedivo veći. Socijalne razlike uslovile su i pojavu političke diferencijacije među Jevrejima na: bogatije, koji su bili za cionistički pokret, i siromašne, koji su prihvatili socijalistički program. Broj pripadnika ove druge grupe stalno je rastao, a naročito u toku i posle ekonomske krize (1929–1932), koja je dovela do osiromašavanja većeg broja zanatlija i sitnih trgovaca. Među Jevrejima te druge grupe, Partija je našla plodno tlo za rad. Njen ekonomski i politički program, a posebno program borbe protiv fašizacije zemlje, bio je svesrdno prihvaćen od jevrejskih masa, radnika, zanatlija, sitnih trgovaca, kao i Jevreja bez zanimanja.

Neposredno po završetku prvog svetskog rata, u rukovodstvima sindikata bio je znatan broj Jevreja: Moric Švarchard (član uprave Saveza bosansko-hercegovačkih železnica), Izrael Gaon (partijski poverenik u Glavnoj železničkoj radionici u Sarajevu), Juda Atijas (sekretar Saveza kožarsko-prerađivačkih radnika), David Abinun (član uprave Saveza kožarsko-prerađivačkih radnika), Natan Ovadija (blagajnik Saveza metalnih radnika BiH), Konforti i Levi (članovi uprave Saveza knjigovodstvenih radnika BiH), itd. Veći broj Jevreja iz Sarajeva bio je još pre stvaranja države SHS u sindikatima kao i u Socijaldemokratskoj stranci. Jedan od istaknutih rukovodilaca Socijaldemokratske stranke bio je dr Milan (Moise) Zon, koji je učestvovao kao delegat Socijaldemokratske stranke BiH 1919. godine na Kongresu ujedinjenja u Beogradu, i bio izabran za člana Centralnog veća Socijalističkog radničkog partije Jugoslavije (komunista).

Na Kongresu ujedinjenja sindikata (1919) kao delegat Saveza metalnih radnika učestvovao je sa članovima i Natan Ovadijem. Na izborima za Konstituantu (1920) kandidat na listi KPJ bio je članovi, a njegov zamenik Izrael Gaon. Predstavnik liste KPJ, u 1. rejonu u Sarajevu, bio je Jozef Levi, stolar, a zamenik nosioca liste KPJ u 3. rejonu Avram Altarac, kovač. ¹²⁴

¹²³ Lepa Perović, *Od Beograda, preko Sarajeva, do Mostara, Ustanak naroda Jugoslavije* 5, Beograd 1964. str. 106.
M. Finč, n.d. str. 195.

Jedan od najaktivnijih sarajevskih Jevreja posie prvog svetskog rata u revolucionarnom radni kom pokretu bio je Benjamin Finci, kroja , u esnik u oktobarskoj revoluciji. Po povratku iz SSSR-a bio je zadužen partijskom tehnikom pri PK KPJ za BiH. Godine 1929. je uhapšen i ubijen prilikom saslušanja u sarajevskoj policiji.¹²⁵

Po ev od 30-tih godina odvijala se ogor ena borba izme u napredne omladine i pripadnika revolucionarnog radni kog pokreta sa jedne, i pripadnika cionista sa druge strane. Ta borba je dolazila do punog izražaja u vreme izbora novih uprava u raznim jevrejskim udruženjima i organizacijama. Primenjivane su i mere diskriminacije prema pripadnicima »levice«, od strane jevrejskih potpornih društava pri dodeli stipendija i potpora. Treba naglasiti, da su ta društva bila finansirana od bogatijih Jevreja, koji nisu simpatisali »levicu«. Uporedo sa narastanjem broja pripadnika naprednog, odnosno revolucionarnog radni kog pokreta, njihovi pripadnici su postepeno ulazili u uprave jevrejskih društava i organizacija.

Od posebnog zna aja za širenje napredne misli me u jevrejskom omladinom, prvenstveno radni kom, bila je uloga radni kog udruženja *Matatje*. Osnovano je 1923. kao »vaspitna i fiskulturna organizacija«. Pod okriljem tog »programa« jevrejski radnici su dobili legalnu organizaciju za svoja delovanja. *Matatja* je imala u svom sastavu ve i broj sekcija: kulturnu, dramsku, horsku, sportsku, de ju itd. Ubrzo je to društvo postalo žarište društvenog i politi kog života sarajevskih Jevreja, posebno radnika. U njegovom sastavu stalno je rastao broj lanova KPJ i SKOJ-a, koji su vršili jak politi ki uticaj na ostale lanove. Formirane su posebne grupe za ideološko-politi ko vaspitanje.

Zahvaljuju i delovanju tog društva, veliki broj sarajevskih Jevreja glasao je 1938. godine, na izborima za Skupštinu, protiv Stojadinovi eve liste, odnosno, glasali su za listu Udružene opozicije. Posle izbora, policija je zabranila rad tog društva godinu dana. Pred drugi svetski rat, u *Matatji* je bilo u lanjeno oko 1.100 lanova, od kojih oko 400 skojevaca i lanova KPJ.

Komunisti ka partija imala je u *Matatji* jak oslonac. Vezu izme u tog društva i MK KPJ Sarajevo, kao i MK SKOJ-a održavao je Eliezer-Lezo Perera. Od lanova KPJ i SKOJ-a najaktivniji u *Matatji* su bili: Nisim Albahari, Jozef- u o Albahari, Jozef J. Altarac, Salamon-Moni Finci, Leon M. Maestro, Hajim Levi, Salamon Romano, Moric Kabiljo, Jahiel Katan, Albert Kamhi, Bukica Daniti i dr.

Rad lanova *Matatje* nije se odvijao isklju ivo unutar tog udruženja. Po direktivi Partije mnogi njeni lanovi su aktivno radili u sindikatima, radni kim i naprednim udruženjima i organizacijama. Naro ito veliki broj ih je bio uklju en u sindikate, i to:

¹²⁵ Gra a za istoriju radni kog pokreta i KPJ u Vojvodini 1918–1929, Sremski Karlovci 1966, dok. br. 633.

– u sindikatu metalaca: Lezo Perera (član odbora Me ustrokovnog sindikata i partijske organizacije kovinara), Mento Eškenazi, Cezar Konforti, Šua Pinto, Rafo Gaon, Hajim Levi, Sado Perera;

– u sindikatu grafičara: Mordo Altarac (rukovodilac centra za distribuciju ilegalne štampe pri MK KPJ Sarajevu), Salamon Romano, Jozef Romano, Jaša Danon, Daniel Ozmo, Albert Altarac, Hajnrih Fertig (svi članovi KPJ);¹²⁶

– u sindikatu kožarsko-prerađivačkih radnika: David Levi (ubijen od ustaša u zatvoru u Sremskoj Mitrovici 1941, gde je odveden pre rata po presudi suda za zaštitu države). Do odvođenja na robiju, bio je sekretar partijske organizacije u tom sindikatu;

– u sindikatu tekstilaca: Nina Pinto, Nada Altarac, Nisim H. Montiljo, Roza J. Papo, Hanika Altarac, Estera J. Papo, Rikica Pardo, Blanka Albahari-Feruši, Hari Albahari, Ašer S. Danon, Zlata Kabiljo, David Romano, Zora Rakoši-šer, Donka Fertig-Perera, Jozef Altarac-Todor, Juda Papo, Šalom Daniti, Šandor Gutman, i dr. Svi su bili članovi KPJ ili SKOJ-a. Romano, Gutman i Jozef Altarac stradali su u ustaškim logorima. Među organizatorima štrajka radnica u tvornici arapa »Klju« 1938. bile su Rikica Pardo i Hanika Altarac;¹²⁷

– u sindikatu privatnih nameštenika: Nisim Albahari, Izidor Altarac, Šalom Albahari, Mirko Levinger, Salamon M. Konforti, Viktorija Baruh, Rafael Musafija, Hana Ozmo, Ašer Danon, Slavko Engl, Pavle Goranin, Aleksandar Salcberger, Jakob Gaon, Marko Šrajber i dr. Januara 1941. osnovana je u SBOTI -u partijska organizacija, a od Jevreja njeni članovi su bili: Hana Ozmo (sekretar), Šalom Albahari, Slavko Engl, Marko Šrajber, Rafael Musafija, Bjanika Levi, Mordo Papo, Ašer Danon, Viktorija Baruh.

U radni kom udruženju *Proleter* aktivno su delovali: dr Milan (Moise) Zon (1925. bio je predsednik udruženja), Salamon Montiljo (sekretar), Lun i Alkalaj, Erna Elazar, Regina Ergas, Mento Glazer i dr.

U Ženskom pokretu aktivne su bile: Marija Koš, Hana Ozmo i Vera Papo-Eškenazi. Godine 1938. formiran je u Sarajevu podredakcijski odbor lista *Žena danas*, koji je pripremio te godine poseban broj lista o ženi i njenom životu u BiH. U taj odbor bile su uključene: Hana Ozmo, Marija Koš i Zora Rakoši-šer.

Sredinom 30-tih godina napredni pokret među srednjoškolicima u Sarajevu dobio je masovan karakter. Znatno se povećao broj skojevaca. Pokretu je prišao i veći broj jevrejske srednjoškolske omladine. Rukovodilac skojevskog aktiva u Trgovnoj akademiji pred rat bio je Albert Levi, a u Učiteljskoj školi Hajim Albahari.

¹²⁴ M. Finci, n.d. str. 202.

Sarajevo u revoluciji I, Sarajevo 1976, str. 237, 239.

¹²⁷ Ankica Albahari, *Štrajk i demonstracije radnica tvornice arapa »Klju«*, *etrdeset godina II*, Beograd 1970,

43 J. Romano

Zbog pripadnosti SKOJ-u isključeni su iz Srednjotehničke škole Herman Altarac i Šabetaj Kamhi, a iz gimnazije Jakov A. Papo. U srednjoškolskim skojevskim aktivima bili su i: Sara-Beba Danon, Lonika Musafija, Gina Papo, Viola Druker, Sara-Lotika Finci i dr. U srednjoškolskom Komitetu SKOJ-a bili su i sledeći i jevrejski omladinci: Mavro Engl, Albert Levi i Hajim Albahari.

U Komitetu SKOJ-a Glavne železničke radionice bio je Jakov-Jakica Alkalaj.

U skojevskom aktivu na Bistrici bili su: Salamon Perera (bravar), Izidor-Iso Altarac (električar) i Moric-Moco Salom (električar), a u skojevskom aktivu na Bašaršiji Mosko Papo i Josip Montiljo.

Posebnu pažnju posvetila je Partija radu s omladinom, pa je u tom smislu zadužila izvestan broj članova KPJ i SKOJ-a. Među zaduženim bile su: Betika Romano, Linka Romano i Paula Zon.

Značajnu ulogu u širenju naprednog i revolucionarnog pokreta među omladinom odigrali su za vreme semestralnih raspusta studenti, članovi KPJ, koji su studirali na Zagrebačkom sveučilištu i Beogradskom univerzitetu, kao i u Pragu i Beču. U tom pravcu delovali su i sledeći studenti Jevreji: Samuel Lerer, Oskar Danon, Miša Danon, Šuica Salom, Hajnrih Fertig, Pavle Goranin, Ilija Engl, Albert D. Atijas, Betika Romano, Jahiel Finci, Paula Zon, i dr.

Nakon »Obznane« napredni intelektualci našli su nove oblike legalnog rada. Jedan od njih bio je rad kroz novoosnovano društvo *Sociološki klub*, čiji predsednik je bio dr Vita Kajon. Zatim su 1934. godine osnovali pozorište *Colegium artisticum*, čiji su članovi najviše delom bili partijci ili simpatizeri KPJ. Pozorište je prikazivanjem pozorišnih komada naprednih pisaca, predavanjima, koncertima i drugim raznim kulturnim priredbama okupljalo naprednu omladinu. Od Jevreja aktivno su delovali u *Colegium artisticum*: dr Oskar Danon, ing. Jahiel Finci, Pavle Goranin, ing. Emerik Blum, Ana Rajs, Irena Kajon, Daniel Ozmo, Matusja Bluni i dr.¹²³

Na srednjoškolsku omladinu snažan uticaj su vršili i napredni profesori gimnazije, među kojima dr Marcel Šnajder i dr Kalmi Baruh. Šnajder je, za vreme studija u Beču, bio član *Kluba socijalista Jugoslavije* i primljen je za član KPJ (ubijen od ustaša 1941).

U revolucionarnom radničkom pokretu bili su i sledeći Jevreji intelektualci: Eli Finci, (publicista i kritičar), Daniel Ozmo (slikar) i dr Isak Samakovlija (književnik). Finci je uređivao napredni časopis *Brazda*, koji je policija posle 2. broja zabranila.

Značajnu ulogu odigrala je u predratnom periodu, i na početku ustanka, organizacija »Narodna pomoć«, u kojoj su aktivno delovali Hana Ozmo, dr Oskar Danon, Blankica Daniti i Slavko Engl.

¹²³ Danon, *Colegium artisticum, četrdeset godina iliti*, Beograd 1960, str. 374.

44 J. Romano

Pred drugi svetski rat u Sarajevu je postojao veiki broj partijskih elija u kojima je bio u lanjen i znatan broj Jevreja: u eliji radionice vojne ode e i obu e – David Levi (sekretar); u eliji metalaca – Mento Eškenazi (sekretar), Cezar Konforte, Rafael Gaon, Hajim Levi, Ješua Pinto, Lezo Perera, Sado Perera; u eliji Elektri ne centrale – Moric Moco Salom; u eliji tvornice »Klju « – Marija Koš (sekretar), Hanika Altarac Vuja, Zora Rakoši-šer, Salamon Konforte; u eliji tekstilnih radnika – Roza J. Papo (sekretar), Jozef Todor Altarac, Donkica Perera, Zlata Kabiljo, Nada Altarac, Estera Papo-Eškenazi; u eliji kroja a – Nisim Montiljo, Juda Papo, Šalom Daniti; u eliji grafi ara – Salamon Romano, Jozef Romano, Mordo Altarac, Hajnrh Fertig, Hajim Samakovlija; u eliji zanatlija – Izidor Levi; u eliji SBOTI -a – Hana Ozmo (sekretar), Slavko Engl, Rudi Musafija, Bjanka Levi, Šalom Albahari, Marko Šrajber, Mordo Papo, Ašer Danon, Viktorija Baruh; u eliji bankaraca – Aleksandar Salcberger; u eliji pravnika – Pavle Goranin (sekretar), Isak Ozmo; u eliji studenata – Paula Zon; u eliji aka – Sadik Danon. Pored njih, na specijalnim zadacima i pojedina noj li -noj vezi su bili: Sara Foht, Mavro Kajon, dr Moni Levi, Mika (Moric) Fliker, Berta Papo, ing. Emerik Blum, Daniel Ozmo, Flora Kajon, Danica Kabiljo.

U Sarajevu je pred rat bilo 279 lanova KPJ, od toga 62 Jevreja.¹²⁸

Na odgovornim partijskim dužnostima izme u dva svetska rata bili su slede i sarajevski Jevreji:

Benjamin Finci, u esnik u oktobarskoj revoluciji – rukovodilac partijske tehnike MK KPJ Sarajevo, do hapšenja 1928 (ubijen u istražnom zatvoru u sarajevskoj policiji);

Erih Koš – sekretar Mesnog komiteta KPJ (1934);

Jozef Altarac-Todor – lan MK KPJ Sarajevo (1934);

Eliezer-Lezo Perera – lan MK SKOJ-a (1935) i lan PK SKOJ-a za BiH (1940);¹²⁹

Pavle Goranin – sekretar MK KPJ Sarajevo (1938), lan Komisije za rad s omladinom pri PK KPJ za BiH (1939), lan OK KPJ za širi rejon Sarajeva (1941), jedan od organizatora političkih kurseva u Bugojnu i Crepoljskom (1941);¹³⁰

Nisim Albahari – partijski instruktor pri Vojno-tehničkom zavodu u Sarajevu, lan MK KPJ Sarajevo (1940);¹³¹

¹²⁸ N. Albahari, *Od aprilskog rata do ustanka, Sarajevo u revoluciji II*, Sarajevo 1977, str. 61–66.

¹²⁹ N. Albahari, *Hapšenje u Sarajevu 1936, etrdeset godina 4*, Beograd 1960, str. 334–335.

P. Blagojevi, Pavle Goranin-Ilja, *Isto na Bosna u NOB-u II*, Beograd 1971, str. 545.

¹³¹ M. uraškovi, *Prva elija KPJ u Vojno-tehničkom zavodu u Sarajevu, etrdeset godina 3*, Beograd 1960, str. 162.

Hana Ozmo — član MK KPJ Sarajevo i član »Ratnog pokrajinskog komiteta« (1940);¹³²

Tinka Romano — član MK SKOJ-a i član OK SKOJ-a za širi rejon Sarajeva (1940);¹³³

Rafael Gaon — član PK SKOJ-a za BiH (1940);

Salamon Romano, Jakica Perera, Sumbul Abinun i Blanka Albahari-Feruši — na radu u partijskoj tehnici MK KPJ Sarajevo (1940);

Jakica Gaon — na radu u partijskoj tehnici MK SKOJ-a Sarajevo.

Na strani španske republikanske armije u građanskom ratu je učestvovalo sedam sarajevskih Jevreja.

Na osnovu napred iznetog može se zaključiti, da su sarajevski Jevreji uzeli vidnog učestva između dva svjetska rata u revolucionarnom radničkom i naprednom pokretu.

Potrebno je pomenuti i učestvovali Jevreji u revolucionarnom radničkom i naprednom pokretu između dva svjetska rata, i u nekim drugim mestima Bosne i Hercegovine.

Banja Luka — Od banjalučkih Jevreja, najaktivnije u revolucionarnom radničkom pokretu bile su sestre Flora (uiteljica), Lela (službenica) i Mica (krojačica) Levi. Učestvovali su u prikupljanju pomoći za špansku republikansku armiju, kao i za »Crvenu pomoć«, umnožavale i rasturale ilegalni materijal, skrivale u svom stanu ilegalce itd. Sve tri su osuđene 1941. godine na smrt od ustaškog prekog suda.¹³⁴

U sindikatu, aktivni su bili David Atijas, brijač i pomoćnik, i Erih Štern, dentist, a u ženskom pokretu dr Margita Hercl i dr Getruda Štern. Od jevrejskih studenata najaktivniji je bio Albert Salom, koji je zbog revolucionarnog rada više puta hapšen. U svom uvanom policijskom dosijeu stoji: »Albert Salom vrlo aktivan u rasturanju komunističkih letaka i uzimao učestvo u svim levičarskim organizacijama i priredbama«. ¹³⁵ Ubijen od ustaša 1941. godine. Među jevrejskom omladinom, a naročito srednjoškolskom, bilo je vrlo malo članova SKOJ-a. Od 1939. godine, članovi SKOJ-a su bili: u Srednjotehničkoj školi Rena Atijas, a u gimnaziji Avram Levi.

Pred rat, premešten je u Banja Luku Albert Trinki, član KPJ, koji se aktivno uključio u revolucionarni radnički pokret.

¹³² E. Cengi, *U okupiranom Sarajevu, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971, str. 159.

¹³³ S. Kuzenovi, *Prve borbe Kallinova kao partizanskog odreda, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971, str. 186.

¹³⁴ Dušanka Kovačević, *Osnivanje i aktivnost Ženskog pokreta u Banjoj Luci, etrdeset godina 3*, Beograd 1960.

¹³⁵ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, 169, 19/1, 1941.

Biha – Za razvoj revolucionarnog radničkog pokreta u Bihaću, po ev od 1932. godine od posebnog značaja je bio dolazak Oskara Davida za profesora gimnazije (1931). On je aktivirao partijsku organizaciju i početkom 1932. formirao MK KPJ Bihaća, u kojem je izabran za sekretara. Maja 1932. došlo je do provale i Davida je sud za zaštitu države osudio na 5 godina robije. Do hapšenja, Davida je uspeo uključiti u revolucionarni radnički pokret kao i napredni omladinski pokret, veći broj radnika, srednjoškolaca i studenata. Od jevrejskih omladinaca u SKOJ su primljeni: Cevi Atijas, David Atijas, Oto Levi, Rikard-Kiko Levi, Salamon-Braco Kaveson i Mosko Kaveson, a postojala je i veća grupa simpatizera. Prilikom pomenute provale 1932. bili su uhapšeni Cevi Atijas i David Atijas (ovaj poslednji isključen je iz gimnazije).

Godine 1938. došlo je do obnove partijske organizacije u Bihaću u čemu je značajnu ulogu odigrao Oto Levi, student, koji je aktivno delovao i na Beogradskom univerzitetu. Levi je bio posebno zadužen od Partije, da za vreme semestralnih raspusta radi s bihaćkom omladinom.¹³⁶

Bijeljina – Iz tog mesta bio je uključen mali broj Jevreja u napredni, odnosno revolucionarni radnički pokret od kojih su se posebno isticali Herta Baum, domaćica, Judita Hajon i Eljas J. Kabiljo, studenti. Svi su stradali u NOR.¹³⁷

Sanski Most – Pred drugi svetski rat članovi KPJ su bili Cadik-Cado Kabiljo i Rafael J. Atijas, a SKOJ-a Cevi B. Kabiljo. Cadik Kabiljo je aktivno delovao u tvornici papira »Lipa« u Zagrebu, gde je bio sa službom i u kojoj je osnovao prvu partijsku celiju. Cevi Kabiljo osuđen je pre rata kao komunista na osam meseci zatvora i isključen iz gimnazije.¹³⁸

Tuzla – Prvi Jevrejin koji je ovde uključen u revolucionarni radnički pokret bio je Hajim Pinto. On je 1931. bio član odbora »Crvene pomoći«. Zbog revolucionarnog rada osuđen je od suda za zaštitu države na 1 godinu robije.¹³⁹ U revolucionarnom pokretu aktivno su delovali i mr pharm. Rahela Albahari, član KPJ, Frida Laufer, radnica, član MK SKOJ-a Tuzla (1940), a u sindikatu Rafael S. Gaon.¹⁴⁰

Pomenućemo još neke Jevreje, koji su se uključili u revolucionarni pokret do rata u nekim drugim mestima BiH: u Doboju – Monika Levi, predsednik sindikalne organizacije; u Jajcu – Jakica Altarac, sekretar partijske organizacije; u Višegradu – Jakob Papo, član KPJ i Estera I. Papo, član SKOJ-a; u Zenici – David S. Gaon, stolarski radnik, rukovodilac kulturno-umetničke grupe Radničkog doma.

Pomenuto je, da je procenat uključenihi Jevreja u napredni, kao i u revolucionarni radnički pokret sa teritorije BiH bio znatno veći nego na ostalim teritorijama Ju-

¹³⁵ S. Odić, *Radnički pokret Bihaća i okoline do ustanka 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 38, 57, 65.

¹³⁶ S. Popović, *Majevi i partizani I*, Sarajevo 1951, str. 193.

¹³⁷ S. Makić, *Sanski Most i Gornja Sanica 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 451.

¹³⁸ T. Mandić, *Obnavljanje i aktivnost partijske organizacije u Tuzli, etrdeset godina 2*, Beograd 1960. Mevla Jakupović, *Prvi dani u partizanima, Isto na Bosna u NOB-u*, Beograd 1971, str. 173.

goslavijske. Naročito je bio veliki broj uključeni radnici, srednjoškolci i studenata. O masovnijem uključivanju studenata u revolucionarni pokret govori i sledeći podatak. Godine 1939. objavila je bosansko-hercegovačka studentska omladina »Treće otvoreno pismo«, tj. proglas »protiv rata, za slobodu, demokratiju i ravnopravnost naroda«. Od 497 studenata potpisnika tog proglasa, 39 su bili Jevreji iz raznih mesta BiH.¹⁴¹

VOJVODINA — Na teritoriji Vojvodine, najveći broj Jevreja je živio u Bačkoj, a zatim u Banatu, dok ih je u Baranji bilo malo. U odnosu na broj Jevreja u svakoj od navedenih pokrajina, najveći procenat uključeni u napredni, odnosno revolucionarni radnički pokret bio je u Bačkoj. U pokret su najveći delom bili uključeni intelektualci, studenti i srednjoškolska omladina, naročito od sredine 30-ih godina. Za uključivanje studenata u pokret, od posebnog značaja je bilo njihovo odlazanje na studije u Beograd i Zagreb, gde su imali prilike i mogućnosti da se upoznaju sa marksističkom ideologijom.

Kao što je pomenuto, izvestan broj Jevreja iz Vojvodine, učestvovao je 1919. godine u mađarskoj revoluciji, ali su se oni kasnije, više ili manje, pasivizirali, odnosno nisu učestvovali aktivno u radničkom revolucionarnom pokretu.

Kao i u ostalim pokrajinama Jugoslavije, najveći broj jevrejske omladine koji je pristupio naprednom pokretu, regrutovan je iz lanstva jevrejskih organizacija *Hašomer hašair*. Značan broj tih omladinaca primljen je pred drugi svetski rat u lanstvo SKOJ-a.

Godine 1936. došlo je u Vojvodini do osnivanja napredne organizacije *Omladinski kulturno-privredni pokret* (OMPOK), a među osnivačima i u upravi te organizacije, nalazio se i izvestan broj naprednih Jevreja, najveći delom studentske omladine. Jedan od organizatora osnivačke skupštine OMPOK-a bio je Viktor Rozencvajg iz Novog Sada. U Glavnom odboru OMPOK-a bili su sledeći Jevreji: Lili Bern, Karlo Gutvajn, Ljudevit Lendvai i Jovan Hajzler; u Oblasnom odboru za Banat — Boris Molnar; u Sreskom odboru za Sombor — Andrija Fišer; u Mesnom odboru Novi Sad — Stevan Nemešhajmer; Mesnom odboru Novi Vrbas — Franjo Silberlajtner; Mesnom odboru Titel — Karlo Gutvajn, itd.¹⁴²

U redovima španske republikanske armije borilo se sedam Jevreja iz Vojvodine, dok je Ivan Lebl iz Subotice bio zadužen od Partije za mobilizaciju dobrovoljaca za špansku republikansku armiju.

Sredinom 30-ih godina usledio je proces masovnijeg uključivanja vojvođanskih Jevreja u napredni i revolucionarni radnički pokret, naročito iz Subotice, Sombora, Novog Sada i Sente, dok je broj uključeni iz Kikinde i Petrovgrada bio vrlo mali.

¹⁴¹ *Aprilski rat*, Beograd 1963.

¹⁴² 2. Millisavac, *OMPOK (Omladinski kulturno-privredni pokret) 1936–1938*, Novi Sad 1959, str. 65, 67.

Prvi Jevreji iz Subotice, koji su stupili u revolucionarni radni ki pokret bili su Andrija Baš, Ana Marija Baš i dr Imre Ber. Andrija i Ana Marija Baš aktivno su delovali u Subotici do kraja 1928. godine, tj. do njihovog odlaska u Belgiju, odakle su kasnije otišli u Španiju i borili se u redovima španske republikanske armije. Andrija Baš je bio jedan od rukovodilaca radni kog pokreta u Subotici, a njegovo delovanje odvijalo se najve im delom u sindikatima. Neko vreme je ure ivao lokalni sindikalni list. Ana Marija Baš rukovodila je ženskim pokretom, kao i de jim obdanišem »Radni ka pomo«. U tom obdaništu radio je i dr Imre Ber, koji se tako e borio u redovima španske republikanske armije.¹⁴³

U sindikatu je aktivno delovala, 30-tih godina, i Eržebet Gros, koja je bila i lan Mesnog komiteta »Crvene pomo i«. ¹⁴⁴ Nekoliko godina pred drugi svetski rat, u tu organizaciju su se uklju ili: Janoš Kova, Marton Tarkei, Ruža Šehter-Kova, Konstantin Lakenbah, Paula Malušev, Lola Vol, Josip Liht, Edmund Kornštajn, Tibor Gotesman i Ruža Gros. U organizaciji SBOTI, aktivno su delovali: dr Koloman Majer, Franjo Balog, Nikola Švalb, Martin Srajer, Lola Vol i dr.

U periodu od 1930. do 1941. godine, zna ajnu ulogu u radni kom pokretu odigrao je dr Adolf Singer. Zbog revolucionarnog rada bio je do rata nekoliko puta hapšen. Od Partije je bio zadužen za rad sa ma arskim intelektualcima i jevrejskom omladinom, kao i prevo enjem ilegalnog partijskog materijala na ma arski jezik. Godine 1930, izabran je za lana Komiteta »Crvene pomo i« za Vojvodinu, a 1931. je u estvovao kao delegat Vojvodine na Me unarodnom kongresu »Crvene pomo i«. ¹⁴⁵

U Subotici je izlazio napredni list na ma arskom jeziku pod nazivom *Hid*, u kojem su sara ivali Jevreji, pripadnici revolucionarnog radni kog pokreta: dr Adolf Singer, dr Aleksandar Štajnfeld, Tibor Štajnic, Emil Štern, Emil Rotbart, Ivan Lebl, Arpad Lebl, Ladislav Gal, Lola Vol i dr.

Od Jevreja, studenata Pravnog fakulteta u Subotici, u napredni pokret su bili uklju eni: Tibor Štajnic, Jelisaveta švimer, Laslo Kaufman, Mirko Sekelj, i dr.

Od srednjoškolaca uklju enih u napredni omladinski pokret naro ito se isticao or e Atlas, skojevac, jedan od osniva a naprednih literarnih kružoka u gimnaziji. On je jedan od prevodilaca knjige *Uvod u dijalekti ki materijalizam* Talhajmera, na ma arski jezik. U prevo enju marksisti ke literature na ma arski jezik, u estvovao je i omladinac Deže Hirs-Halas.

I u Subotici je došlo sredinom 30-tih godina do ja anja levog krila u jevrejskim udruženjima i organizacijama, a posebno u *Hašomer haairu*. Izvestan broj lanova te organizacije, primljen je pred rat u lanstvo SKOJ-a. Najve a zasluga za ja anje

^{1,2} *Špcnija 1936–1939*, V, Beograd 1971, str. 508, 540.

¹⁴⁴ . Milanovi, *Obnavljanje i ja anje komunisti ke aktivnosti u Vojvodini 1932–1934, Tokovi revolucije V*, Beograd 1970, str. 151.

¹⁴⁵ . Milanovi . n.d. str. 125.

levog krila u *Hašomer haairu* pripada Konstantinu Lakenbahu, koji je bio zadužen od Komunističke partije za rad u toj organizaciji. Zbog jačanja revolucionarnog rada u organizaciji *Hašomer haair*, policija joj je zabranila rad krajem 1935. godine. Napredni omladinci osnovali su novu organizaciju pod nazivom *Tehelet lavan*, koja je po svojoj organizaciji i ideološkoj sadržini rada, predstavljala nastavak rada organizacije *Hašomer haair*. Godine 1940. osnovan je unutar organizacije *Tehelet lavan* skojevski aktiv u koji su ušli: Mordehai Hajzler (sekretar), Ivan Blum, Edita Špicer, Pal Safer, Ervin Špicer i Mordehai Singer.¹⁴⁶ Pored njih, pred drugi svjetski rat primljeni su u skojevsku organizaciju slede i jevrejski omladinci: Nikola Gerzon, Stevan Gal, Ladislav Gusman, Mirko Han, Andrija Lang, Tibor Polak, Gelert Perl. Od subotičkih Jevreja, članovi KPJ su bili: Lola Vol, Josip Liht, Franjo Balog, Edmund Kornštajn, Nikola Švalb, dr Adolf Singer, Nikola Majer i Tibor Gotesman.¹⁴⁷

Na odgovornim partijskim dužnostima između dva svjetska rata su bili: Tibor Gotesman (član MK SKOJ-a 1937), Stevan Gal (član MK SKOJ-a 1940), Edmund Kornštajn (član MK KPJ 1940), Nikola Švalb (partijski instruktor), Franjo Balog (član Opštinskog komiteta KPJ 1940), Magda Bošan-Simin (član MK SKOJ-a 1941).

Zbog učestvovanja u revolucionarnom radničkom pokretu osuđeni su od suda za zaštitu države Tibor Gotesman na robiju, a Ruža Gros-Bošan na zatvor.

Prvi Jevreji iz Sombora, koji su se uključili u revolucionarni radnički pokret neposredno po završetku prvog svetskog rata bili su: Dežela i Ešer, Hugo Singer i student farmacije Ladislav Nađ. Najaktivniji među njima bio je Hugo Singer, gostioničar, koji je aktivno učestvovao u štrajku jugoslovenskih željezničara. Zbog toga je uhapšen i posle zverskog mučenja u zatvoru proteran iz Sombora.

Od Jevreja revolucionara u Somboru, treba posebno istaći i dr Ištvanu Sekelja, koji je, još u vreme studija na Zagrebačkom univerzitetu, pristupio revolucionarnom pokretu i 1928. primljen u članstvo KPJ. Kao kurir, prenosio je ilegalnu poštu i razni ilegalni materijal od PK KPJ Vojvodine do CK KPJ u Beogradu, i obratno.

Godine 1929. u članstvo KPJ primljen je student medicine Andrija Fišer. Po završetku studija produžio je sa revolucionarnim radom u Somboru. Jedan je od organizatora napredne organizacije OMPOK, pa je izabran za člana Sreskog odbora te organizacije.¹⁴⁸

I u Somboru je usledio, sredinom 30-tih godina, proces brojnijeg uključivanja jevrejske omladine u napredni pokret, prvenstveno srednjoškolaca. Pred početak drugog svetskog rata, u skojevsku organizaciju primljeni su sledeći jevrejski omladinci: Leo Akerhalt, Ladislav Bokor, Olga Braun, Aleksandar Bruk, Stevan Bruk,

¹⁴⁶ D. Jelić, *Prilog izučavanju učestvovanja bačkih Jevreja u NOR-u naroda Jugoslavije*, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1975, str. 93.

¹⁴⁷ M. Dubaji, *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941. Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 327, 342.

¹⁴⁸ M. Beljanski, *Hronika o radničkom pokretu i KPJ u Somboru i okolici 1918–1945*, Sombor 1968.

Vladimir Hart i Tibor Šenbrun.¹⁴⁹ Njihov rad u organizaciji *Hašomer ha'air*, a kasnije u organizaciji *Tehelet lavan* imao je vidnog uticaja na članove navedenih organizacija i na njihovo uključivanje u napredni omladinski pokret. Među najaktivnijima u omladinskom pokretu su bili: Nikola Mezei, Lasio Santo, Laslo Bokor, Andraš Levi, Olga Braun, Eva Cuker i Ivan Šuc.

Za aktiviranje revolucionarnog radničkog pokreta u Somboru, nekoliko godina pred drugi svjetski rat, od posebnog značaja je bio rad dr Aleksandra Štajnfelda, dr Ružice Rip i Kornelije Sende-Popovi. Štajnfeld je došao u Sombor kao prekaljeni komunist, dok su Ružica Rip i Kornelija Sende-Popovi dolazile povremeno radi održavanja predavanja u organizaciji OMPOK.

Prvi Jevreji iz Novog Sada koji su se uključili ili u revolucionarni radnički pokret neposredno po završetku prvog svjetskog rata bili su: Mihajlo Reves, Arpad Verteš i Alfred Rozencvajg. Reves je do prvog svjetskog rata bio član Socijaldemokratske stranke i učestvovao je u mađarskoj revoluciji, a između dva svjetska rata aktivno je delovao u SBOTI -u. Arpad Verteš je bio istaknuti pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta. Godine 1927, pokrenuo je i uređivao radnički list na mađarskom jeziku *Munkás újság* (Radničke novine). Zbog revolucionarnog rada bio je interniran 1939. u koncentracijski logor u Bileće. Alfred Rozencvajg, član KPJ, poznati revolucionarni pesnik, koji je svoje radove objavljivao pod pseudonimom Nenad Mitrov. Od posebnog značaja je bio njegov uticaj na rođaka Viktora Rozencvajga, koji je vrlo mlad postao istaknuti revolucionar.¹⁵⁰

Viktor Rozencvajg organizovao je prve napredne literarne družine u novosadskoj gimnaziji i 1930. godine pokrenuo radnički list *Novi mađarski glasnik*. Godine 1932. osnovao je u gimnaziji prvu skojevsku organizaciju i bio njen sekretar do odlaska na studije u Zagreb, gde je nastavio sa revolucionarnim radom. Zbog revolucionarnog rada osuđen je 1936. na šest meseci zatvora za zaštitu države. Po izlasku iz zatvora izabran je za člana Interfakultetskog odbora Zagrebačkog sveučilišta i aktivno se uključio u rad »Stranke radnog naroda«.¹⁵¹

Sredinom 30-ih godina došlo je i u Novom Sadu do uključivanja Jevreja u razna napredna udruženja i radničke organizacije.

U sindikatima aktivno su delovali, pored Arpada Verteša, Rudolf Grin, Franjo Karadoš, Andrija Lederer, Ljubica Mandl, Bernat Švab, Franjo Levi, Matjaš Jakab i dr.

U SBOTI -u je bio uključeno i brojevi Jevreja, a najaktivniji su bili, (pored Mihajla Revesa), Jozef Vajs, Viktor Stark, Marko Fišl, Kaiman Halas, Ignac Šternberger. Godine 1937, članovi upravnog odbora u SBOTI -u bili su Viktor Vincer i Šandor

Z. Golubovi, *Okružni komitet za zapadnu Bačku i Baranju 1941–1944, Tokovi revolucije 3*, Beograd 1968 str. 384.

¹³⁰ B. Cipli, *Sećanja na Nenada Mitrova, Jevrejski almanah 1955–1956*, str. 237

¹⁵¹ Z. Milisavac, *Osnivanje Omladinskog kulturno-privrednog pokreta 1936, etrdeset godina 4* Beograd 1960, str. 17.

Klajn, a pred sam rat Livija Bern, Franjo Šosberger i Eugen Vaš.¹⁵² U toj organizaciji postojala je i Ženska sekcija u kojoj su bile naročito aktivne Edita Komloš, šačica Berger, Ana Farago, Klara Kadoš i Hana Šemerling.

Godine 1938. došlo je do osnivanja organizacije ženskog pokreta, a među osnivačima bila je i Livija Bern, jedna od najaktivnijih članica.

Jevrejska organizacija *Hašomer haair* okupila je veliki broj jevrejske omladine. Za politički rad u toj organizaciji, Partija je zadužila Ivana Šenka, Deneša Zonenbergera i Gustava Verbera. Zahvaljujući njihovom radu, iz te organizacije je u SKOJ primljen pred sam rat i veliki broj jevrejskih omladinaca. Od jevrejskih omladinaca, članovi SKOJ-a pred rat bili su Oto Blam, Zoltan Timar i Imre Husar, dok su članovi KPJ bili: Rudolf Grin, Franjo Levi, Ljubica Mandl, Franjo Kardoš, Andrija Lederer, Livija Bem i Bernat Švab. Među novosadskim Jevrejima bio je i veliki broj simpatizera Partije, npr. Maša Jakab, u čijem stanu se nalazila do kraja 1944 (do njegovog hapšenja) ilegalna tehnika PK KPJ za Vojvodinu.

Na odgovornim partijskim dužnostima pred drugi svetski rat bili su: Franjo Kardoš (sekretar Rejonskog komiteta SKOJ-a), Rudolf Grin (sekretar partijske omladine) i Lola Vol (na radu u partijskoj tehnici PK KPJ za Vojvodinu u Novom Sadu). Kao pripadnici revolucionarnog radničkog pokreta osuđeni su, od suda za zaštitu države, na robiju Viktor Rozencvajg i Imre Husar, a Livija Bem je bila u istražnom zatvoru.

Revolucionarni radnički pokret u Senti tesno je povezan za ime dr Ištvana Gere. Pokretu je pristupio u vreme studija, kada je primljen i za član KPJ. Od Partije je bio posebno zadužen za rad sa jevrejskom omladinom. Zbog revolucionarne delatnosti osuđen je od suda za zaštitu države u Beogradu na dve godine robjice. Po izlasku sa robjice, bio je neko vreme sa službom kao lekar u Crnoj Gori, a 1940. se vratio u Sentu, gde je nastavio sa revolucionarnim radom. Te godine izabran je za član MK KPJ Senta.

Predviđajući opasnost koja pretila Jugoslaviji od nacista koje Nemačka, dr Gere nastoji da reorganizuje omladinu. Organizuje marksističke omladinske kružoke. Uspeo je uključiti u SKOJ i u članstvo KPJ izvestan broj jevrejskih omladinaca. U KPJ su primljeni: Maša Spiro, Ištvan Miler, Deneš Levi, Karolj Levi i Bela Gomboš, a u SKOJ Aladar Binenfeld.¹⁵³

U Banatu je, u revolucionarnom radničkom pokretu bilo malo Jevreja, ali je među uključenicima bilo istaknutih revolucionara.

U Petrovgradu (Zrenjaninu) značajnu ulogu u revolucionarnom radničkom pokretu odigrala je Barbara Seleši, koja je 1928. primljena u SKOJ, a 1930. za član KPJ.

¹⁵² D. Jelić, n.d. str. 93.

¹⁵³ J. Boboš, *Antifasistički pokret otpora u Senti 1941, Vojvodina 1941, Novi Sad 1963*, str. 124, 127, 230.

52 J. Romano

Kao učenica u petrovgradskoj gimnaziji, rukovodila je skojevskom organizacijom. Njen rad je otkriven, pa je isključena iz gimnazije. Od tada se njen rad odvijao u okviru sindikata, ali je već 1930. godine uhapšena i od suda za zaštitu države u Beogradu osuđena na tri godine robjice. Po izlasku sa robjice produžila je s ilegalnim radom i 1940. izabrana za članicu PK KPJ za Vojvodinu.¹⁵⁴

Pored Barbare Seleši, u revolucionarnom radničkom pokretu aktivno su učestvovali i Barbara Fuks i Janoš Fuks, koji su zajedno sa Barbarom Seleši osuđeni od suda za zaštitu države na po tri godine robjice.

U skojevskoj organizaciji u petrovgradskoj gimnaziji isticala se i Ilona Ajbenšić, koja je 1929. uhapšena, ali je oslobođena zbog nedostatka dokaza o njenom učestvu u revolucionarnom pokretu.¹⁵⁵

Nekoliko godina pred drugi svjetski rat aktivno se uključila u revolucionarni radnički pokret u Petrovgradu Ruža Šulman. Ona je, kao izgrađena marksista, predavala na skojevskim kursovima. Godine 1940. izabrana je za članicu MK SKOJ-a i MK KPJ Petrovgrad.¹⁵⁶

U naprednom pokretu delovao je i Franjo Hercog, student medicine, ali se njegov rad uglavnom, odvijao na Zagrebačkom sveučilištu.

Značajnu ulogu u revolucionarnom radničkom pokretu u Kikindi odigrala je Klara Feješ. Njena aktivnost se odvijala istovremeno, i u Kikindi i na Beogradskom univerzitetu. Partija ju je posebno zadužila za rad s omladinom. Godine 1940. izabrana je za članicu MK KPJ i članicu OK SKOJ-a, okrug Kikinda.¹⁵⁷

MAKEDONIJA — Ni u jednoj pokrajini Jugoslavije nisu postojale toliko velike socijalne razlike kao na teritoriji današnje Makedonije. Nigde nije bilo toliko jevrejske sirotinje, toliko Jevreja bez zanimanja, fizičkih radnika, zanatlija i sitnih trgovaca, kao što je bio slučaj u Makedoniji naročito u Bitolju. To je, bez sumnje, jedan od osnovnih razloga, što je veliki broj makedonskih Jevreja na opštinskim izborima 1920. glasao za listu KPJ. Posle objavljivanja »Obznanek«, već i broj Jevreja je bio uhapšen zbog glasanja za listu KPJ.¹⁵⁸

Posle »Obznanek« usledio je period pasivizacije makedonskih Jevreja u političkom životu, a to je i razlog, što je u redovima revolucionarnog radničkog pokreta, do drugog svetskog rata, bio uključeno mali broj Jevreja. Kako objasniti tu pasivizaciju s obzirom, kao što je pomenuto, da je prvih godina posle rata Komunistička partija imala među Jevrejima već i broj pristalica i simpatizera? Osnovni nedostatak, je slab rad Partije sa makedonskim Jevrejima. U prilog tome govori i sledeće:

¹⁵⁴ M. Senji, *U Pokrajinskom komitetu Vojvodine, etrdeset godina 1*, Beograd 1960, str. 214.

¹⁵⁵ Građa za istoriju radničkog pokreta i KPJ u Vojvodini 1919–1929, Sr. Karlovci 1956, dok. br. 553.

¹⁵⁶ V. Trkulj, M. Popov, *SKOJ u Bečkeru (Zrenjaninu) u ustanku, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, 4*, Beograd 1964, str. 480.

¹⁵⁷ Ljubica Šijački, S. Šijački, *Kikinda 1941–1945*, Kikinda 1970, str. 7.

¹⁵⁸ A. Matkovski, *Tragedijata na Evreite od Makedonija*, Skopje 1962, str. 24.

injenica. Najveći broj makedonskih Jevreja koji su otišli na rad ili studije van Makedonije, brzo su se uključili u napredni, odnosno u revolucionarni radni pokret i neki od njih su izrasli u istaknute revolucionare (Avram-Bata Anaf, Rafael Batino, Mordo Nahmijas, Estreja-Mara Ovadija, Avram J. Sadikario, Hajim S. Sadikario, Isak Sion, i dr.). Slab rad Partije ogledao se i u malom broju jevrejskih omladinaca iz organizacije *Hasomer hacair* i *Tehelet lavan*, uključeni u napredni omladinski pokret. Međutim, u drugim pokrajinama Jugoslavije te organizacije su predstavljale važan izvor za regrutovanje jevrejskih omladinaca u SKOJ.

Godine 1932. uputila je Komunisti ka partija istaknutog sindikalnog radnika ora Blajera u Makedoniju, u cilju organizovanja URSS-ovih sindikata. Blajer je 1939. godine izabran za člana OK KPJ za nerodimski okrug. Zbog revolucionarnog rada bio je do rata više puta hapšen.¹⁵⁹

Istaknutu ulogu u radni kom pokretu u Beogradu odigrao je Rafael Batino, rodom iz Bitolja, koji je od suda za zaštitu države osuđen 1936. godine, na pet godina robije zbog revolucionarnog rada.

Po direktivi Partije, delovao je me u oficirima ljubljanskog garnizona, Isak Sion, rodom iz Štipa, u cilju njihovog uključivanja u revolucionarni radni pokret.¹⁶⁰

SLOVENIJA — Od Jevreja nastanjenih u Sloveniji, u revolucionarni radni pokret bili su uključeni Eugen Karđoš i Vladimir Karđoš, članovi OK KPJ za okrug Murska Sobota. U sindikatu su aktivno delovali Ignac Boroš i Zoltan Boroš, zbog čega su više puta hapšeni.¹⁶¹

Kao što je pomenuto, u Ljubljani je politički delovao me u oficirima ljubljanskog garnizona Isak Sion.

DALMACIJA — Na teritoriji Dalmacije postojale su manje jevrejske zajednice u Splitu, Dubrovniku i Šibeniku.

U Splitu je postojala omladinska jevrejska organizacija *Hasomer hacair* u kojoj su delovali članovi KPJ i SKOJ-a (Jakov Diker, Izidor A. Finci, CadiK D. Danon, Silvio Altaras, i dr.). Zahvaljujući njihovom radu iz te organizacije se uključilo veći broj omladinaca u napredni pokret, a neki su primljeni u SKOJ.

U radni kom pokretu delovao je Menahem-Mento Papo, brijunski radnik, koji je u estvovao u španskom građanskom ratu.

Po direktivi Partije, radio je u organizaciji SBOTI, Vili Švarc-Šimunov, član KPJ, koji je 1941. izabran za člana MK KPJ Splita.

¹⁵⁹ Pismena izjava ora Blajera — u arhivi Jevrejskog istorijskog muzeja Beograd.

¹⁶⁰ M. Apostolski, *Povezivanje s partijskim rukovodstvom i jedna akcija u cilju odbrane zemlje, etrdeset godina 3*, Beograd 1960, str. 411.

¹⁶¹ *Umirali su u boju za slobodu*, Murska Sobota 1968.

Od dubrovačkih Jevreja, u revolucionarni radnički pokret, do rata, bio je uključeni samo Viktor Hajon, krojački radnik, koji je 1941. izabran za člana MK KPJ Dubrovnik.¹⁶²

Iz napred iznetog vidi se, da je na svim teritorijama Jugoslavije, između dva svjetska rata bio uključeni, veći ili manji broj Jevreja u napredni i revolucionarni radnički pokret. Broj uključeni u pokret zavisio je prvenstveno od socijalne strukture Jevreja i stepena uticaja Komunističke partije na njihovu ideološku preorijentaciju.

KAPITULACIJA JUGOSLAVIJE I STRADANJE JUGOSLOVENSkih JEVIJEJA

Jugoslavija i Grčka su bile posljednje države u Evropi koje je Treći Reich okupirao pre napada na SSSR. Jugoslavija je predstavljala značajnu stratešku teritoriju pri ostvarenju agresivnih planova Trećeg Reicha, za pohod ka Istoku. Borbu za tu stratešku teritoriju otpočeo je Treći Reich sredinom 30-ih godina, primenom ekonomskih i političkih pritisaka, najpre na vladu Milana Stojadinovića, a zatim na vladu Cvetkovića-Maček. Treći Reich je uspeo postepeno da izdvoji Jugoslaviju iz saveza sa zapadnim demokratskim državama i Male antante, i tako izolovanu, prisili na potpisivanje ugovora o ulasku u pakt »sila osovine«, odnosno Trojni pakt. Potpisivanje je izvršila 25. marta 1941. u Beču, reakcionarna vlada Cvetkovića-Maček, protivno volji jugoslovenskih naroda. Odgovor slobodoljubivih jugoslovenskih naroda bio je puštanje, 27. marta 1941. po direktivama KPJ i usledilo je svrgavanje vlade Cvetkovića-Maček. Puštanje je predstavljao najteži udar koji je Hitler doživeo od dolaska na vlast u Nemačkoj. Stoga je doneo odluku, odmah po izbijanju puštanja, o napadu na Jugoslaviju, iako novoformirana vlada na čelu sa generalom Simovićem nije bila otkazala ugovor.

Izrađen je plan napada Trećeg Reicha na Jugoslaviju pod šifrom »Poduhvat 25«, za koji su bile predviđene vrlo velike oružane snage Trećeg Reicha i Italije, kao i snage Mačarske i Bugarske. Za odbranu od tako velike sile, Jugoslavija nije bila spremna ni vojnički, ni politički. Uzrok treba tražiti u slabostima versajskog sistema, postepenom slabljenju svih faktora meunarodne bezbednosti u Društvu naroda, politički popuštanja zapadnih sila agresivnim zahtevima Hitlera, kao i u mnogobrojnim društvenim protivurečnostima sa kojima je bila Jugoslavija bremenita od početka njenog postojanja. U takvim uslovima, iako su jugoslovenski narodi bili za borbu protiv okupatora, kapitulacija Jugoslavije je bila neminovna. Brzoj kapitulaciji Jugoslavije pridoneli su i brojni profašistički elementi, koji su se uvukli u vrhove upravnog i vojnog aparata, razne fašističke organizacije u zemlji (ustaška, ljotevka, Hodžerina), kao i organizacije domaćih Nemaca-folksdoj era.

¹⁶² D. Gizdić, *Dalmacija 1942*, Zagreb 1959, str. 455.

Od dubrovačkih Jevreja, u revolucionarni radnički pokret, do rata, bio je uključeni samo Viktor Hajon, krojački radnik, koji je 1941. izabran za člana MK KPJ Dubrovnik.¹⁶²

Iz napred iznetog vidi se, da je na svim teritorijama Jugoslavije, između dva svjetska rata bio uključeni, veći ili manji broj Jevreja u napredni i revolucionarni radnički pokret. Broj uključeni u pokret zavisio je prvenstveno od socijalne strukture Jevreja i stepena uticaja Komunističke partije na njihovu ideološku preorijentaciju.

KAPITULACIJA JUGOSLAVIJE I STRADANJE JUGOSLOVENSKIH JEVIJEJA

Jugoslavija i Grčka su bile posljednje države u Evropi koje je Treći Rajh okupirao pre napada na SSSR. Jugoslavija je predstavljala značajnu stratešku teritoriju pri ostvarenju agresivnih planova Trećeg Rajha, za pohod ka Istoku. Borbu za tu stratešku teritoriju otpočeo je Treći Rajh sredinom 30-tih godina, primenom ekonomskih i političkih pritisaka, najpre na vladu Milana Stojadinovića, a zatim na vladu Cvetkovića-Maček. Treći Rajh je uspeo postepeno da izdvoji Jugoslaviju iz saveza sa zapadnim demokratskim državama i Male antante, i tako izolovanu, prisili na potpisivanje ugovora o ulasku u pakt »sila osovine«, odnosno Trojni pakt. Potpisivanje je izvršila 25. marta 1941. u Beču, reakcionarna vlada Cvetkovića-Maček, protivno volji jugoslovenskih naroda. Odgovor slobodoljubivih jugoslovenskih naroda bio je pušćen, 27. marta 1941. po direktivama KPJ i usledilo je svrgavanje vlade Cvetkovića-Maček. Pušćen je predstavljao najteži udar koji je Hitler doživeo od dolaska na vlast u Nemačkoj. Stoga je doneo odluku, odmah po izbijanju pušćenja, o napadu na Jugoslaviju, iako novoformirana vlada na čelu sa generalom Simovićem nije bila otkazala ugovor.

Izrađen je plan napada Trećeg Rajha na Jugoslaviju pod šifrom »Poduhvat 25«, za koji su bile predviđene vrlo velike oružane snage Trećeg Rajha i Italije, kao i snage Mačarske i Bugarske. Za odbranu od tako velike sile, Jugoslavija nije bila spremna ni vojnički, ni politički. Uzrok treba tražiti u slabostima versajskog sistema, postepenom slabljenju svih faktora meunarodne bezbednosti u Društvu naroda, politički popuštanja zapadnih sila agresivnim zahtevima Hitlera, kao i u mnogobrojnim društvenim protivurečnostima sa kojima je bila Jugoslavija bremenita od početka njenog postojanja. U takvim uslovima, iako su jugoslovenski narodi bili za borbu protiv okupatora, kapitulacija Jugoslavije je bila neminovna. Brzoj kapitulaciji Jugoslavije pridoneli su i brojni profašistički elementi, koji su se uvukli u vrhove upravnog i vojnog aparata, razne fašističke organizacije u zemlji (ustaška, ljotevka, Hodžerina), kao i organizacije domaćih Nemaca-folksdojčera.

¹⁶² D. Gizdić, *Dalmacija 1942*, Zagreb 1959, str. 455.

Kapitulacija Jugoslavije potpisana je 17. aprila 1941. godine. Me utim, pre nego je došlo do potpisivanja kapitulacije, Hitler je 12. aprila 1941. doneo odluku o rasparavanju Jugoslavije dodelom pojedinih teritorija u esnicima, koji su u zajednici sa oružanim snagama Tre eg Rajha izvršili agresiju na Jugoslaviju. Ciljevi rasparavanja su bili: likvidacija Jugoslavije kao države i u budućnosti, kao i onemogućavanje stvaranja jedinstvenog otpora jugoslovenskih naroda protiv okupatora. Odluka o rasparavanju Jugoslavije nosila je naziv »Privremene smernice«. Tom odlukom je bilo predviđeno rasparavanje Jugoslavije na sledeće i na in:

- slovenačka područja Donja Štajerska, Gorenjsko i deo Koruške pripojeni su Tre em Rajhu;
- Srbija u granicama koje je imala 1912. godine, tj. pre kumanovske bitke, ostala je pod nemačkom okupacionom upravom, odnosno pod upravom nemačkog zapovednika za Srbiju. Me utim, gornjanski srez, kao i pirotski, vranjski i zaječarski okrug pripojeni su Bugarskoj;
- Banat je ostao pod nemačkom okupacionom vojnom upravom, koja je bila jedinstvena za Srbiju i Banat. Predstavnik nemačke okupacione vlasti u Banatu bila je krajskomandatura, koja je imala sedište u Petrogradu (Zrenjanin);
- Bačka, Baranja, Međimurje i Prekomurje bili su od 16. decembra 1941. pod mađarskom okupacijom, kada su prisajedinjeni Mađarskoj;
- teritorije Hrvatske, Slavonije, Srema i Bosne i Hercegovine ušle su u sastav novostvorene kvasilinske države, tzv. Nezavisne Države Hrvatske (NDH). U NDH je postavljen nemački opunomoćnik general kao vojni savetnik i veza između nemačkih oružanih snaga i oružanih snaga NDH;
- teritorija Makedonije (sem njenog zapadnog dela koji je okupirala Italija i prisajedinila Velikoj Albaniji), kao i pre pomenuti istoimni delovi Srbije, pripojeni su Bugarskoj;
- teritorija Notranjsko, Dolenjsko sa Ljubljanom (»Ljubljanska provincija«), Sušak sa zaležem i ostrvima Hrvatskog primorja, sem ostrva Paga (»Riječka provincija«), Dalmacija od Splita do Novigrada sa zaležem do Zrmanje i dalmatinska ostrva, sem Brač i Hvara (»Splitska provincija«), kao i šire područja Boke Kotorske (»Bokokotorska provincija«) pripojeni su Italiji. Sve te provincije bile su pod zajedničkom upravom tzv. Guvernerat Dalmacije. Navedene teritorije, koje su prisajedinjene Italiji, činile su tzv. »Zonu I« u kojoj je Italija imala svu vojnu i civilnu upravu;
- teritorija Hrvatskog primorja s ostrvima Pagom, Bračom i Hvarom, kao i deo teritorije iza »Zone I« (granična linija: Vinica – Plitvički Leskovac – Plješevica

– Šator planina – Malova – Prenj – Troglav) bili su u sastavu NDH i nosile naziv »Zona II«. U toj Zoni Italija je imala vojnu upravu, a NDH civilnu;

– teritorija Kosova i Metohije (sem Trep e, zve anskog, lapskog i vu itrnskog sreza, koji su bili pod nema kom okupacionom vojnom upravom) okupirana je od Italijana i prisajedinjena Velikoj Albaniji. Deo gnjilanskog sreza, Ka anik i Vitina okupirali su Bugari. Tako su na teritoriji Kosova i Metohije postojale tri zone: nema ka, italijanska i bugarska;

– teritorija Crne Gore pripojena je Italiji. Neposredno po ulasku italijanskih oružanih snaga u Crnu Goru, Italija je obrazovala Visoki civilni komesarijat, a za visokog komesara je postavila Serafina Macolinia (Mazzolini). On je od kolaboracionista formirao tzv. »Savjetodavno vije e za Crnu Goru« (Konzulta). Macolini je sa bivšim federalistima održao sastanak 12. jula 1941. na kojem je odleno, da se Crna Gora proglasi za »samostalnu kraljevinu« s tim, da Italija imenuje kraljevskog namesnika. Me utim, do realizacije te odluke nije došlo, jer je slede eg dana, tj. 13. jula 1941. godine izbio opštenarodni ustanak u Crnoj Gori, predvo en Komunisti kom partijom. Stoga je Rim ukinuo Visoki civilni komesarijat i povratio okupacioni status, poverivši svu vlast generalu Pircio Birolu-u (Pirzio Birolli). U vezi s tim, obrazovan je Guvernerat Crne Gore.¹⁶³

Navedena podela Jugoslavije i status pojedinih teritorija ostao je, uglavnom, do kapitulacije Italije.

Sredinom maja 1941. godine postignut je sporazum izme u Hitlera i Musolinija o me usobnoj podeli interesnih sfera na teritoriji Jugoslavije. Linija razgrani enja interesnih sfera bila je: Vrh – Lu no – Ježi e – Litija – Crklje – Samobor – Petrinja – Glina – Bosanski Novi – Sanski Most – Mrkonji -Grad – Donji Vakuf – Sarajevo – Ustipra a – Priboj – Novi Pazar – Orlova uka – Šar planina – Tetovo – Ohridsko jezero – Prespansko jezero. Teritorija isto no od te demarkacione linije potpala je pod interesnu sferu Tre eg Rajha, a zapadno pod interesnu sferu Italije.

U cilju onemogu avanja stvaranja jedinstvene Jugoslavije u budu nosti, Tre i Rajh je na njenoj teritoriji stvorio (pored teritorija koje su bile pripojene pojedinom okupatorima) i nekoliko kvislinških tvorevina: NDH, Komesarsku vladu u Srbiji, Konzultu u Ljubljanskoj pokrajini, Privremeni administrativni komitet u Crnoj Gori i Nacionalisti ku špitarsku upravu na Kosmetu i delu Makedonije.¹⁶⁴

Kapitulacijom Jugoslavije bila je zape a ena sudbina jugoslovenskih Jevreja. Na svim njenim teritorijama bio je primenjen genocid, kakav u istoriji nije zabeležen. Me utim, u vezi sa primenom genocida protiv Jevreja, postojale su izvesne spe-

¹⁶³ Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije, Beograd 1963, str. 291.

Culinovi F., Okupatorska podjela Jugoslavije, Beograd 1970, str. 34–85.

Vojna enciklopedija, tom 6, Beograd 1964, str. 470–471.

¹⁶⁴ M. Peršen, Ustaski logori, Zagreb 1966.

cifnosti u pojedinim pokrajinama zavisno od toga, kome su bile pripojene neposredno po kapitulaciji Jugoslavije. To je bio i razlog što genocid nije primenjen istovremeno na svim teritorijama Jugoslavije. Ali, jedno je nepobitno: inicijator, organizator i sprovodilac protivjevrejskih mera kao i genocida u svim pokrajinama jugoslavije bio je Tre i Rajh, uz učešće ostalih satelita koji su aprila 1941. sudejstvovali u napadu na Jugoslaviju. Jedino na teritorijama koje su uključene u sastav Italije (»Zona I«) i teritorijama koje su potpale pod italijansku vojnu upravu (»Zona II«), protivjevrejske mere je organizovala i sprovela fašistička Italija, sem genocida. Međutim, po kapitulaciji Italije, Nemci i ustaše su sprovele genocid i na tim teritorijama.

Organizacija i sprovođenje protivjevrejskih mera i genocida na teritoriji Jugoslavije

»Jevrejsko pitanje« koje se povremeno javljalo u toku poslednjih 2.000 godina i »rešavalo« primenom raznih protivjevrejskih mera, dobilo je u XX veku svoje konačno »rešenje« u zemljama Evrope, koje je okupirao Tre i Rajh. To »rešenje« je bilo zasnovano na postavkama rasističko-nacističke ideologije, na primeni najzverskijeg genocida.

Rasistička ideologija rodila se u nacizmu koji Nemačkoj vrlo brzo je prodirala i u ostale zemlje Evrope, i pre nego su bile okupirane od Tre i Rajha. Ta ideologija prodrla je i u Jugoslaviju u vreme vlade Milana Stojadinovića, kao i vlade Cvetkovića-Maček. Navedene vlade dozvolile su slobodno delovanje raznih fašističkih organizacija, kao i nacistički nastrojenih domaćih Nemacko-folksdojčera. Pomenuto je, da je i vlada Cvetkovića-Maček otpočinjala sa propisivanjem protivjevrejskih mera 1940. godine, i one su predstavljale uvod u mere koje su okupatori po kapitulaciji Jugoslavije dosledno sproveli.

Po kapitulaciji Jugoslavije pristupilo se u svim njenim teritorijama propisivanju i sprovođenju protivjevrejskih mera od strane okupatora i njihovih saradnika. Te mere su bile identične onima koje je Tre i Rajh sproveo u Nemačkoj, kao i u ostalim evropskim zemljama, koje su bile okupirane pre Jugoslavije. Propisivanjem, odnosno primenom tih mera, bio je pogažen član 46. Haške konvencije iz 1907. godine u kojem stoji: »Čast porodice i njena prava, ljudski život, privatna svojina, kao i verska ubeđenja i obredi moraju se poštovati«.

Kao što je pomenuto, inicijator, organizator i sprovodilac protivjevrejskih mera kao i genocida u Jugoslaviji bio je Tre i Rajh, bez obzira kojem okupatoru su pripale pojedine teritorije nakon kapitulacije Jugoslavije. No, postojale su izvesne razlike i specifičnosti u načinu primene i sprovođenju protivjevrejskih mera u pojedinim teritorijama. Sem toga, genocid nije svuda bio primenjen istovremeno. Stoga je potrebno prikazati stradanje Jevreja po pokrajinama.

1 Teritorije pod nemačkom vojnom upravom – Srbija, Banat i Sandžak

U navedenim teritorijama Nemci su organizovali poseban vojni i upravni aparat, kao i aparat za »rešenje jevrejskog pitanja«.

1 – Organizacija vojnog i upravnog aparata

Vojnom okupacionom upravom rukovodio je »komanduju i general za Srbiju«, koji je bio potinjen komandantu vojnih snaga »Jug–istok« general-pukovniku Vilhelmu Listu (Wilhelm List), sa sedištem u Solunu. Prvi komandant vojne okupacione uprave u Srbiji bio je general Ferster (Förster), a njega je zamenio po etkom juna 1941. general Vilhelm Šreder (Wilhelm Schröder). Nakon njegove pogibije u avionskom udesu krajem jula 1941. postavljen je general Hajnrih Dakelman (Heinrich Dackelmann), a ovoga je zamenio general Paul Bader. Pomoćnik generala Dakelmana bio je Franc Berne (Franz Böhme) zadužen isključivo za uništenje oslobodilačkog otpora u Srbiji.

Vojnom komandantu za Srbiju bila su potinjena dva štaba: Komandni štab i Upravni štab. Komandni je bio nadležan za poslove vojnog karaktera i njime je upravljao u prvo vreme Grafenhorts (Gravenhorts). Upravni štab je rešavao sva pitanja koja su se odnosila na civilno stanovništvo. Na čelu tog štaba bio je Harold Turner.

Komandni štab rukovodio je raznim vojnim odredima za izvršenje vojno-političkih zadataka, prvenstveno za gušenje oslobodilačkog otpora, primenjujući i u tom smislu razne represivne mere. U izvršavanju represivnih mera isticao se 64. policijski bataljon i tzv. »Landeschützen« bataljoni. Upravni štab organizovao je i sprovodio mere za održavanje reda i sigurnosti, kao i mere za ekonomsku eksploataciju okupirane teritorije.

Okupirana teritorija bila je podeljena na 4 vojno-upravne komande (Kreiskommandatur), čija sedišta su bila u Beogradu, Nišu, Šapcu i Smederevu, a ove su bile podeljene na okružne komande (Ortskommandatur). Banat je potpao pod smederevsku feldkomandaturu, s tim što je u Petrogradu (Zrenjaninu) bilo sedište krajskomandature, koja je nosila naziv »Kreiskommandatur I/823«.

Postojao je i Štab generalnog opunomoćenika za privredu Srbije (Der Generalbevollmächtigte für die Wirtschaft in Serbien), kojim je rukovodio Najhauzen (von Neuhausen). Taj organ je sprovodio sistematsku i maksimalnu ekonomsku eksploataciju i pljačku Srbije. U svim preduzećima postavljeni su komesari, naročito u rudnicima i industrijskim preduzećima.

Posebno je bila organizovana Služba javne sigurnosti i to jedna za civilni a druga za vojni sektor. Za sprovođenje službe javne sigurnosti u civilnom sektoru upu-

ena je iz Be a posebna operativna grupa tzv. Ajnsactrupe (Einsatztruppe) u kojoj su bile zastupljene sve grane civilne policije. Zna ajnu ulogu odigrao je četvrti odeljak – Gestapo (Geheime Staatspolizei), koji je imao za zadatak borbu protiv komunista i drugih naprednih snaga, odnosno protivokupatorskih elemenata. Februara 1942. izvršena je reorganizacija policije u ijem sastavu je predvi ena Policija za obezbe enje poretka (Ordnugspolizei) i Služba sigurnosti (Sicherheitsdienst).

Vojnu obaveštajnu službu predstavljala je posebna organizacija pod nazivom Abwehrstelle u kojoj je postojao sektor za špijunažu, diverzije i kontrašpijunažu. U njenom sastavu je bila i tajna vojna policija (Geheime Feldpolizei).

Po etkom maja 1941. Nemci su predali civilnu upravu tzv. Savetu komesarijata za Srbiju, na ijem elu je stajao Milan A imovi . Zadaci Komesarijata su bili administrativno-politi ki i upravno-ekonomski. Prvenstveno je trebalo da deluje u pravcu pacifikacije zemlje i podržavanja vojno-okupatorskog sistema. U stvari, Komesarijat je bio izvršilac nare enja okupatora. To se o ito vidi i iz nare enja Harolda Turnera, koje je dostavio Komesarijatu odmah po napadu Tre eg Rajha na SSSR, da se hitno pohapse svi komunisti, bivši španski borci, kao i pripadnici oslobodila kog pokreta. Sa pojavom oružanih borbi pripadnika oslobodila kog rata, organi Komesarijata preduzimali su razne represalije prema narodu. S obzirom, da Komesarijat nije uspeo ugušiti oslobodila ki pokret, Tre i Rajh je aoneo 28. avgusta 1941. odluku o ukidanju Komesarijata i formiranju civilne vlade iji je predsednik bio general bivše jugoslovenske vojske Milan Nedi , veruju i da e civilna vlada sa ve im autoritetom uspeti da uguši oružanu borbu naroda. U cilju vo enja borbe protiv ustanika, Nedi je formirao oružane odrede, tzv. nedi-evsku vojsku. Pored tih odreda, okupatoru su prišli, u borbi protiv partizana, etnici Koste Pe anca i Draže Mihailovi a, kao i tzv. Dobrovoljka ka vojska Dimitrija Ljoti a. injenica je, da su u Nedi evu vladu ušli kolaboracionisti, kao i najreakcionarnija lica predratne srpske buržoazije.

Prvenstveni zadatak Nedi eve vlade bio je organizovanje borbe za uništenje partizana, odnosno »borba protiv komunizma«. Ubrzo se pokazalo, da su sva nastojanja Nedi eve vlade u tom pravcu bila bezuspešna i da je zbog stavljanja u službu okupatora navukla na sebe protest i gnev narodnih masa.¹⁶⁵

2 – Organizacija upravnog aparata za »rešenje jevrejskog pitanja«

Nemci su došli u Jugoslaviju sa potpuno oformljenom organizacijom i odgovaraju im upravnim aparatom za »rešenje jevrejskog pitanja«.

Sedište te organizacije je bilo u Berlinu, u sastavu Gestapoa. U formaciji Gestapoa u Berlinu postojala je posebna sekcija pod šifrom »IVb-4«, kojom je ruko-

¹⁶⁵ S. Veg, *Sistem nema ke okupacione vlasti u Banatu 1941–1944.*, Zbornik za društvene nauke Matice srpske, sv. 35, Novi Sad 1963, str. 63.
F. Culinovi , n.d., str. 398–454.

vodio Adolf Ajhman (Eichmann). U toj sekciji su postojala dva referata: Referat za poslove crkve i Referat za jevrejska pitanja.

Za organizaciju u vezi »rešenja jervrejskog pitanja« u Srbiji i Banatu zaduženi su bili SS-pukovnik dr Vilhelm Fuks (Wilhelm Fux), koji je bio rukovodilac Operativne grupe policije i siužbe bezbednosti za Jugoslaviju, i SS-major Hans Helm, koji je postavljen za šefa Gestapoa za Jugoslaviju sa sedištem u Beogradu. U sastavu Gestapoa u Beogradu postojao je poseban »Referat za jevrejska pitanja« kojim je rukovodio SS-poru nik Fric Štrake (Fritz Strake). Sem toga, u sastavu Uprave grada Beograda postojao je »Odsek za jevrejska pitanja«, koji je imao zadatak da kontroliše sprovođenje protivjevrejskih mera propisanih od Gestapoa. Odsekom je rukovodio Oto Vincet, a pomoćnici su bili Jovan Nikoli (komesar), Ivan Božićević, Miodrag Čerović, Martinović i Ljubinković.

Od domaćih izdajnika Gestapo je obrazovao »Specijalnu policiju« za suzbijanje »jevrejsko-komunističkih akcija«. Ona je tesno saradivala sa Gestapoom i bila izvršilac njegovih naredjenja, a isto i inicijator za zajedničke akcije, šef policije bio je Ilija Paranos. U njenom sastavu postojao je 4-ti odsek – »antikomunistički odsek«, a šef tog odseka bio je Božidar Čerović. Plate za osoblje te policije isplaćivane su iz »fonda za suzbijanje jevrejsko-komunističkih akcija«. U taj fond su morali uplatiti beogradski Jevreji, 1,400.000 dinara. Iz tog fonda su isplaćivane i nagrade za uhvaćene ili ubijene komuniste i Jevreje.¹⁶⁶

Za hvatanje skrivenih komunista i Jevreja formiran je maja 1941. godine poseban odred sastavljen isključivo od domaćih Nemaca-folksdoj era. Odred je imao 4 bataljona i korišćen je kao pomoćna policijska služba.¹⁶⁷

Neposredno po ulasku nemačkih operativnih jedinica u Jugoslaviju, iz Berlina su upućene posebne jedinice – »Einsatzgruppe für Jugoslawien«, koje su stavljene pod komandu SS-majora Hansa Helma. Njihov zadatak je bio da nasilno otvaraju jevrejske radnje i domove, pljačkaju imovinu i upućuju u Nemačku.

Od domaćih Nemaca-folksdoj era, Gestapo je obrazovao posebnu vojnu jedinicu – »Bataljon 64«, čiji pripadnici su vršili streljanja komunista, pripadnika NOP-a i Jevreja u Jajincima i u nekim drugim mestima, a kasnije su, kada je oformljen,¹⁶⁸ obezbeđivali logor »Sajmište«.

Odmah po ulasku Nemaca u Beograd bio je zabranjen rad Sefardske i Aškenaske jevrejske veroispovedne opštine, i sva njihova imovina opljačkana. Umesto rasformiranih jevrejskih veroispovednih opština, Gestapo je naredio formiranje Predstavništva jevrejske zajednice (Vertretung der jüdischen Gemeinschaft). Preko tog Predstavništva Gestapo je izdavao naredjenja koja su se odnosila isključivo na Jevreje u Beogradu (prijavljivanje za popis Jevreja, određivanje na prisilne rado-

¹⁶⁶ *Beograd u ratu i revoluciji*, Beograd 1971, str. 133.

¹⁶⁷ *Ibid.*, str. 93.

¹⁶⁸ L. Ivanović, *Teror nad Jevrejima u okupiranom Beogradu 1941–1942*, *Godišnjak grada Beograda*, XIII, Beograd 1966.

ve, prijavljivanje jevrejske imovine, prikupljanje novca koji je odre en kontribucijom, itd.). Predstavništvo se moralo brinuti i o ishrani i smeštaju banatskih Jevreja, koji su dovedeni u Beograd krajem avgusta 1941, kao i o ishrani siromašnih beogradskih Jevreja.

Potpuno identičnu organizaciju za »rešenje jevrejskog pitanja« obrazovao je Gestapo i u Banatu. Za rukovodioca te organizacije postavljen je SS-poručnik Keseler, koji je dozvolio domaćim Nemcima-folksdojerima primenu zverskih zlostavljanja nad Jevrejima i pljačku njihove imovine.¹⁶⁹

injenica je da su folksdojери pružili ogromnu pomoć Gestapou u sprovođenju protivjevrejskih mera i pljačku jevrejske imovine, i to ne samo u Srbiji i Banatu, već i u ostalim krajevima Jugoslavije. Po direktivama iz Berlina, oni su otpočeli sa prikupljanjem podataka o Jevrejima nekoliko godina pre napada Nemačke na Jugoslaviju. Zahvaljujući tome, Gestapo je raspolagao sa podacima o brojnom stanju Jevreja u pojedinim mestima, njihovom imovnom stanju, jevrejskim trgovinama i preduzećima, društvenim i verskim organizacijama, jevrejskim bibliotekama, važnijim istorijskim knjigama i dokumentima, vrednim kulturnim i umetničkim predmetima u vlasništvu pojedinih Jevreja itd. Od posebnog značaja za Gestapo su bili podaci o Jevrejima pripadnicima KPJ i SKOJ-a, kao i o njihovim simpatizerima. Na osnovu tih podataka Gestapo je uspeo za vrlo kratko vreme da organizuje i sistematski sprovede planirane protivjevrejske mere – od pljačku jevrejske imovine do fizičkog istrebljenja Jevreja, genocida.¹⁷⁰

3 – Protivjevrejske mere i na njihovo sprovođenje

Protivjevrejske mere koje su Nemci organizovali i sproveli u Srbiji, Banatu i Sandžaku mogu se svrstati u tri grupe:

- a) Mere za ekonomsko uništenje Jevreja uključujući i pljačku, kao i uništenje jevrejskih kulturnih i istorijskih vrednosti;
- b) Mere za psihičko uništenje Jevreja;
- c) Mere za fizičko uništenje Jevreja – genocid.

Sve te mere bile su unapred detaljno isplanirane, a zatim sistematski sprovedene. Za njihovo sprovođenje bile su formirane posebne organizacije.

- a) *Mere za ekonomsko uništenje Jevreja, uključujući i pljačku kao i uništenje jevrejskih kulturnih i istorijskih vrednosti*

Ekonomsko uništenje Jevreja bilo je zasnovano na najordinarnijoj i najperfidnijoj pljački, za koju je Treći Rajh obrazovao posebne organizacije, koje su to sprovođile.

¹⁶⁹ Ljubica Sijaki, S. Sijaki, n.d.

¹⁷⁰ Vi. Peršen, n. d. str. 24.

Ve je pomenuto, da su neposredno iza nema kih operativnih jedinica ušle u Jugoslaviju posebne vojne jedinice (Einsatzgruppe für Jugoslawien), koje su nasilno otvarale jevrejske radnje i domove i oplja kanu robu upu ivale u Nema ku.

Slede i vid plja ke predstavlja zabrana podizanja štednih uloga iz banaka, kao i otvaranje sefova u bankama iji vlasnici su bili Jevreji. Nare enje o zabrani izdao je Vojni zapovednik za Srbiju po etkom maja 1941. godine. Svi štedni ulozi kao i depoziti u bankama bili su oduzeti.

Poseban vid plja ke predstavlja kontribucija koja je bila nametnuta beogradskim Jevrejima. Oni su morali da uplate iznos od 12,000.000 dinara za »štetu koja je naneta Nemcima aprilskim ratom, a koji su Jevreji izazvali«. Sem toga, beogradski Jevreji su morali da uplate iznos od 1,400.000 dinara u »Fond za suzbijanje jevrejsko-komunisti kih akcija«.

Potrebno je napomenuti i to, da su beogradski Jevreji vo eni etiri meseca na prisilne radove, na kojima su se sami morali brinuti za ishranu.¹⁷¹

U cilju lakšeg sprovo enja sistematske plja ke jevrejske imovine, Vojni zapovednik za Srbiju izdao je 30. maja 1941. Naredbu br. 7, o obaveznoj prijavi jevrejske imovine.¹⁷² Pomenutom naredbom oduzete su Jrevrejima radnje u svim mestima Srbije, Banata i Sandžaka. Samo u Beogradu je bilo registrovano, pred drugi svetski rat, 837 jevrejskih radnji. U jevrejskim radnjama postavljeni su komesari, uglavnom, folksdoj eri, koji su napla ivali ranija potraživanja trgova kih radnji i prodavali preostalu robu, a novac dostavljali banci »Bankarsko društvo«. Sa tim novcem raspolagao je generalni opunomo enik za privredu za Srbiju. Karakteristi no je, da su komesari postavljeni u jevrejskim radnjama i pre zvani nih nare enja.

Naredbom br. 8, Vojnog zapovednika za Srbiju od 22. jula 1941, oduzeta je Jevrejima nepokretna imovina, a zakupnina od tih imanja predavana je novoosnovanoj »Komesarskoj upravi za jevrejske nepokretnine«. Komesarska uprava pristupila je prodaji tih imanja. Do septembra 1942. prodato je 133 imanja u iznosu od 147 miliona dinara, dok je stvarna vrednost tih imanja iznosila oko 10 milijardi dinara, imanja su prodavana u bescenje folksdoj erima i kolaboracionistima.¹⁷³

Imanja koja do tog vremena nisu bila prodana, predata su naredbom Vojnog zapovednika za Srbiju od 28. avgusta 1942. Srpskoj vladi s tim, da dobijenim novcem od prodaje isplati Tre em Rajhu i folksdoj erima ratnu odštetu za »štete koje su pretrpeli u aprilskom ratu«. Me utim, iznos koji je dobijen prodajom tih preostalih imanja nije mogao da podmiri odre enu visinu ratne odštete, pa je morala Nedi-eva vlada da doda još 360 miliona dinara.

¹⁷¹ L. Ivanovi , *Jevrejsko pitanje u Beogradu za vreme okupacije, Beograd u ratu i revoluciji*, Beograd 1971, str. 189.

¹⁷² List naredaba Vojnog zapovednika za Srbiju broj 7 od 30. V 1941.

¹⁷³ List naredaba Vojnog zapovednika za Srbiju broj 8 od 22. VII 1941.

Potpuna pljačka jevrejske imovine u Beogradu izvršena je decembra 1941. godine, nakon odvojenja žena i dece u logor »Sajmište« (do tog vremena svi muškarci su bili odvedeni u logore smrti i pobijeni). Naredbom šefa Policije bezbednosti broj 190 od 11. XII 1941. morali su Jevreji (žene i deca) da se prijave 12. XII 1941. Specijalnoj policiji, u ulici Džordža Vašingtona 21, i da sa sobom ponesu ključeve od stana. Po predaji ključeva odvojeni su kamionima u logor »Sajmište«. Odmah se pristupilo pljački jevrejskih stanova od strane Nemaca i folksdoj era. Stvari koje nisu bile opljačkane prikupljene su u prostorijama sinagoge »Bet Israel« i hotela »Imperial« i izložene prodaji za račun Trećeg Rajha.¹⁷⁴

I u ostalim mestima u Srbiji izvršena je potpuna pljačka jevrejske imovine, po odvojenju Jevreja u logore smrti. U Nišu je to izvršeno februara 1942. godine, nakon odvojenja žena i dece u logor »Sajmište« (muškarci su već bili pobijeni na Bubnju kod Niša).

Neposredno po ulasku nemačkih jedinica u Banat, pristupilo se pljački jevrejske imovine, u čemu su učestvovali pripadnici nemačkih vojnih jedinica i folksdoj era. Već 15. aprila 1941. izdao je komandant Petrovgrada, potpukovnik Wagner, naredbu o zatvaranju jevrejskih radnji i stavljanju na njima natpis »Jevrejska radnja«, kako bi se lakše sprovela pljačka. Sledila je naredba od 24. aprila 1941. o obaveznoj predaji novca, nakita i drugih vrednosti, koje su Jevreji dali na uverenje drugim licima. Krajem aprila te godine, postavljeni su u svim jevrejskim radnjama komesari, obično folksdoj era. U cilju sprovođenja neometane pljačke jevrejskih radnji i stanova, Nemci bi prethodno vlasnike odvodili u zatvor, gde su ostajali dok pljačka nije sprovedena.

Potpuna pljačka pokretne i nepokretne jevrejske imovine u Banatu, izvršena je krajem avgusta 1941, nakon odvojenja banatskih Jevreja u logore u Beograd. U svim mestima u Banatu, u kojima su živeli Jevreji, obrazovane su posebne organizacije – »Judesamt« i »Wirtschaftsamt«, koje su vršile prodaju jevrejske imovine. I pored toga što se sve prodavalo u besćenje pripadnicima nemačkih jedinica i folksdoj erima, od prodane imovine banatskih Jevreja prikupljeno je 186 miliona dinara.¹⁷⁵

Pljačka jevrejske imovine u Novom Pazaru izvršili su Nemci juna 1941. godine. Radnje sa preostalim robom predali su komesarima (muslimani kolaboracionisti), koji su novac za prodatu robu predavali Ortschaftskommandanturi. Pljačka jevrejskih stanova izvršena je marta 1942. nakon odvojenja Jevreja u logore smrti.¹⁷⁶

U cilju pljačke jevrejske imovine, Gestapo se služio i perfidnim obmanama. Jedna od tih, koja je masovno primenjivana, ogleda se u hapšenju imućnijih Jevreja i

¹⁷⁵ *Novo Vreme* od 11. XII 1941.
B. Ivković, *Uništenje Jevreja i pljačka njihove imovine u Banatu 1941–1944, Tokovi revolucije I*, Beograd 1967, str. 373.

¹⁷⁴ E. Mušović, *Nešto o novopazarskim Jevrejima i njihovoj sudbini u drugom svetskom ratu, Jevrejski almanah 1965–1966*, str. 152.

slanju agenata porodicama uhapšenih, zahtevaju i odrede nove iznose, da bi uhapšeni bili oslobođeni. Nakon isplate traženog iznosa, uhapšeni su pušteni na slobodu, a ubrzo zatim odvođeni u logore smrti. U Šapcu je Ortskommandatura tražila od šabackih Jevreja 500.000 dinara, obećavajući da neće biti odvedeni u logor. Pošto je iznos isplaćen, Jevreji su internirani u logor kod Šapca, a zatim pobijeni.¹⁷⁷

Isti sistem pljačke primenjen je i u Banatu. Neposredno po ulasku Nemaca u Banat, pohapšena je grupa bogatijih Jevreja u Petrovgradu s tim, da neće biti oslobođeni po uplati 20 miliona dinara. Nakon uplate odvedeni su posle kraćeg vremena u logore smrti.¹⁷⁸

Najbestidnija pljačka vršena je prilikom dovođenja Jevreja u logore: oduzimana im je odeća i obuća, prstenje, novac, satovi, i dr. Pljačkali su i mrtve: posle pogubljenja vađeni su zlatni zubi iz vilica, a ženama su išišali kosu, ukoliko to nije izvršeno po njihovom dovođenju u logor.

Pomenuto je da su folksdojčeri pristupili nekoliko godina pre početka drugog svetskog rata sistematskom prikupljanju podataka o broju Jevreja u pojedinim mestima Jugoslavije, jevrejskim radnjama i preduzećima, društvenim organizacijama, bibliotekama, vrednim istorijskim dokumentima, hramovima, i dr. Na osnovu tih podataka Nemci su sproveli pljačku i odnošenje u Nemačku predmeta od neprocenjive istorijske vrednosti. Iz sarajevske i dubrovačke jevrejske opštine odneli su istorijske anale tih opština nazvani »Pinkas«, koji su vođeni kroz nekoliko stotina godina i koji ni do danas nisu pronađeni.

Nemci se nisu zadovoljili samo pljačkom. Sve ono što su smatrali da za njih nema vrednosti vandalski su uništavali. Najpre su se okomili na jevrejske hramove i veliki broj porušili ili demolirali u Beogradu, Petrovgradu, Novom Kneževcu, Padežu, Potiskovcu, Nikoli, Banatskom Aranjevcu, Pančevu, Beloj Crkvi, Novom Bečeju, Kikindi, Nišu, i dr. Jevrejski hram u Šapcu prodali su jednom privatniku, koji ga je koristio kao magacin. Ni jevrejska groblja nisu ostala pošteđena: nadgrobni spomenici su ili prodati ili porazbijani.

Vrednost opljačkane i uništene jevrejske imovine na teritoriji Srbije, Banata i Sandžaka nije moguće ni približno utvrditi.

b) *Mere za psihičko uništenje Jevreja*

Sadistički se izživljavajući, Nemci su primenjivali razne mere protiv Jevreja u cilju psihičkog slamanja pre sprovođenja njihovog fizičkog uništenja. Te mere su se

¹⁷⁷ S. Filipović, *Logori u Šapcu*, Novi Sad 1967, str. 137.

¹⁷⁸ S. Stanojlović, *Tragedija banatskih Jevreja za vreme drugog svetskog rata, Jevrejski almanah 1959–1960*, str. 129.

ogledale po ev od negiranja ljudskog dostojanstva i svih građanskih prava, pa do pojedina njih i grupnih streljanja. Neke od tih mera su bile:

Obeležavanje Jevreja žutom trakom. — Naređenje o obaveznom nošenju žute trake, na kojoj je pisalo »Jude« ili je bila utisnuta šestokraka zvezda, izdao je 16. aprila 1941. Wilhelm Fuks, rukovodilac Operativne grupe policije i službe bezbednosti. Obeležavanjem Jevreja žutom trakom, Nemci su hteli javno da ih žigošu kao pripadnike »niže rase«, da lakše kontrolišu njihovo kretanje, kao i da pri susretu s njima mogu primeniti razne metode ponižavanja i zlostavljanja. Neshvatljivo je koliko su Nemci i folksdoj eri uživali u zlostavljanju i ponižavanju Jevreja na javnim mestima: premlaivali su ih pri susretima na ulici, uprezali u kola, organizovali posebne »priredbe za uveseljavanje«, itd. Na tim »priredbama« prisiljavali su Jevreje da nagi plešu, preska u jedni druge, pevaju, gutaju pikavce i pepeo kao »dijetalnu hranu«, itd. Pripadnici organizacija folksdoj era u Beogradu (Deutsche Mannschaft) u zajednici sa ljotićevcima, hvatali su na ulici Jevreje (to su bila mahom starija lica, jer mlada su se nalazila na prisilnim radovima) i odvodili ih u Dom sv. Save ili u Osnovnu školu na Dorolu, gde su ih zverski zlostavljali, nazivaju i to »rekreacijom«. U Šapcu su terali Jevreje da u trku prevale po nekoliko kilometara, a oni koji su zaostajali zbog iznemoglosti bili su premlaivani a bilo je i ubistava.

Negiranja svih građanskih prava i sloboda. — Naredbom Vojnog zapovednika za Srbiju od 30. maja 1941. godine, Jevreji su stavljeni van postojećih zakona, odnosno stavljeni su pod specijalne nacističke i rasističke propise. Tom naredbom bila su oduzeta Jevrejima sva građanska prava: zabrana napuštanja mesta stanovanja, kogašnje javnih prevoznih sredstava, posećivanje javnih lokala i priredaba, kretanje određenim ulicama, napuštanje stana u vreme policijskog časa za Jevreje, obavljanje lekarske, veterinarske, apotekarske i advokatske prakse. Sem toga, svi Jevreji su bili otpušteni iz državne i drugih službi.¹⁷⁹

Za Jevreje su bile propisane posebne lične karte (bele) naredbom Vojnog zapovednika za Srbiju od 29. jula 1941.¹⁸⁰

Zabranila se Jevreja u javnim zdravstvenim ustanovama. — Po ev od maja 1941. Jevreji se nisu mogli leći u postojeće im zdravstvenim ustanovama u Beogradu, pa je naredbom da obrazuju sopstvenu »Jevrejsku zdravstvenu službu«. U sastavu te službe mogli su raditi isključivo jevrejski zdravstveni radnici. Jevreji su morali vlastitim sredstvima da opreme te zdravstvene ustanove i nabavljaju lekove, odnosno da snose troškove lečenja. U novoformirane jevrejske zdravstvene ustanove Nemci su izneada upadali i odnosili opremu i lekove, pa su morale biti ponovo opremljene.

U prvo vreme bilo je u sastavu »Jevrejske zdravstvene službe« oko 75 lekara, 6 apotekara, 1 drogerista i veterinar, 24 studenata medicine i 26 bolniarki (to nisu

¹⁷⁹ List naredaba Vojnog zapovednika za Srbiju broj 8, od 30. V 1941.
¹⁸⁰ *Novo Vreme*, broj 73, od 29. VI 1941.

bile profesionalne bolni arke). Kasnije je došlo do pove anja broja lekara, jer oni koji su bili uklju eni u rad te službe osloba ani su od prisilnog rada.

»Jevrejska zdravstvena služba« imala je svoj upravni aparat i zdravstvene ustanove. Šef službe bio je dr Isak Eškenazi, njegov zamenik dr Jaša Alfandari, a sekretar Sima Saso. U sastavu te službe bile su slede e zdravstvene ustanove:

1 – Jevrejska bolnica, koja je bila smeštena u prostorijama bivšeg Jevrejskog ženskog društva, a upravnik je bio dr Buki Pijade, ginekolog. U bolnici je radio ve i broj lekara specijalista i raspolagala je u po etku sa 100 ležaja. Me utim, kada su dovedeni u Beograd Jevreji iz Banata, kao i iz drugih mesta u Srbiji, broj ležaja morao je biti pove an. Po etkom januara 1942. usledio je ve i priliv bolesnika, naro ito žena i dece iz logora »Sajmište«, s obzirom na izuzetno teške uslove života u logoru, pa je broj ležaja u bolnici pove an na 800.

Pojedini gra ani Beograda, nejevreji, kriomice su slali bolnici pomo u hrani i lekovima, kao i u novcu. Rad bolnice kontrolisao je organ Gestapoa SS-poru nik Fritz štrake, koji je forsirao da se bolesnici sto pre vrate u logor »Sajmište«;

2 – Jevrejska ambulanta na Tašmajdanu, kojom je rukovodio dr Marko Kaljuski, a kasnije dr Nisim Testa i dr Isak Herškovi . Zadatak lekara u ambulanti bio je, da utvrdi da li je neko lice iz grupe odre ene za prisilan rad tog dana stvarno bolesno, zbog eventualne poštede od rada;

3 – Jevrejska ambulanta broj 1 – smeštena u zgradi bivšeg jevrejskog kulturnog društva *Oneg Sabat* (u Jevrejskoj ulici). Upravnik je bio dr Solomon Azriel, a kasnije dr Hajnrih Maclijah;

4 – Jevrejska ambulanta broj 2 – smeštena u prostorijama jevrejske sinagoge (aškenaske) u Kosmajskoj ulici. Upravnik je bio dr Franjo Ditrihštajn.

Pored navedenih zdravstvenih ustanova postojala je i Rejonska zdravstvena služba, koja je obilazila bolesnike u stanovima. Ta služba, kao i sve zdravstvene ustanove, sem Jevrejske bolnice, rasformirane su po etkom decembra 1941, kada su svi beogradski kao i banatski Jevreji-muškarci bili ve ubijeni u logorima u Topovskim šupama na Banjici, a žene i deca su internirani u logor »Sajmište«. Jevrejska bolnica produžila je sa radom do sredine marta 1942. godine i prihvatila je bolesne žene i decu iz logora »Sajmište«. Sredinom marta 1942, Gestapo je doneo odluku o rasformiranju Jevrejske bolnice, a bolesnici (oko 800) da se usmrte u gasnoj pokretnoj komori. To je bio poseban kamion potpuno zatvoren u koji se puštao otrovni gas. Bolesnici su po partijama bili utovareni u kamion, do Jajinaca ve ugušeni i tamo zakopani. Usmr ivanje bolesnika na taj na in vršeno je od 19. do 23. marta 1942, tj. dok poslednji bolesnik nije bio usmr en. Prema tome, bolnica je stvarno prestala sa radom 23. marta te godine.

Najve i broj zdravstvenog osoblja bolnice pohvatan je no u 18/19. marta 1942. i likvidiran, dok je mali broj uspeo da se na vreme skloni i spase.¹⁸¹

Hapšenja i zlostavljanja u zatvorima predstavljala su tako e jednu od mera za psihi ko uništavanje Jevreja. Pomenuto je, da su u Banatu usledila masovna hapšenja Jevreja neposredno po ulasku Nemaca. U zatvorima su zverski zlostavljani i primenjivane su razne metode, koje su imale za cilj dovo enje zatvorenika do psihi kog sloma. No u su ih izvodili iz zatvora pod izgovorom da e biti streljani i posle nekoliko sati ekanja vra ali ih u zatvor. To se i po nekoliko puta ponavljalo.

Prva hapšenja Jevreja u Beogradu vršena su krajem juna 1941. godine. To su bila pojedina na hapšenja, dok je do masovnih hapšenja došlo nešto kasnije, tj. posle akcija udarnih grupa, kao i akcija partizanskih jedinica. Jevreji su hapšeni zbog tih akcija kao taoci, i to mnogo pre nego što je objavljeno zvani no nareenje o uzimanju Jevreja za taoce. Nare enje je izdao tek 10. oktobra 1941. general Behme (Boehme), pod Pov. br. 2848/41. U nare enju stoji, da se za svakog poginulog nema kog vojnika ili folksdoj era u borbi sa partizanima strelja 100, a za ranjenog po 50 lica.¹⁸² U vezi s tim nare enjem, Harold Turner je izdao nare enje pod br. 44/41 od 26. oktobra 1941. u kojem je bilo precizirano, da se kao taoci uzimaju prvenstveno Jevreji i Cigani, jer su oni »nepouzdati elemenat«, a za Jevreje se posebno naglašava, da je »utvr eno da je jevrejski elemenat uzeo znatnog u eš a u vodstvu bandi (misli se na partizane – prim. J. R.), pa se naelno, u svakom slu aju imaju staviti na raspolaganje trupama kao taoci svi muškarci«;¹⁸³

Odvo enje Jevreja na prisilni rad, sprovodili su Nemci od prvih dana okupacije. To je obrazlagano potrebom da »Jevreji nadoknade štetu pri injenu Tre em Rajhu ovim ratom koji su izazvali«. U svim mestima u Srbiji, Banatu i Sandžaku, u kojima je bilo Jevreja, obrazovane su posebne radne jedinice sastavljene isključivo od Jevreja. Oni su obavljali najteže fizi ke poslove, esto i poslove takve vrste sa kojima se želelo samo da budu što više poniženi (iš enje izmeta golim rukama i si.). U prvo vreme, odvo eni su na prisilne radove svi Jevreji, bez obzira na pol, starost i zdravstveno stanje. Po etkom maja 1941. propisao je Vojni zapovednik za Srbiju Uredbu, kojom se reguliše prisilan rad Jevreja, obavezan za muškarce od 14 do 60 godina starosti, a za žene od 16 do 40 godina starosti. Radilo se bez odmora po 17 i 18 sati dnevno, a za ishranu su se morali sami brinuti. Na radu su bili esto zlostavljani od nema ke straže, a oni koji nisu mogli da izdrže težak fizi ki posao, ubijani su. Beogradski Jevreji su vo eni na raš iš avanje ruševina posle nacisti kog vazdušnog napada, bez najpotrebnijeg alata i golim rukama su vadili ispod ruševina raspadnute leševe ljudi. Žene su

¹⁸¹ J. Romano, *Jevreji zdravstveni radnici Jugoslavije 1941–1945*, Zbornik 2, Jevrejskoq istorijskoq muzeja, Beograd 1973, str. 110.

¹⁸² *Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodila kom ratu Jugoslovenskih naroda (ZDP) I*, knjiga 1, dok. broj 198.

¹⁸³ *ZDP I*, knj. 1, dok. broj 334.

bile odvojene u kasarne i oficirske stanove, gde su morale da peru rublje, iste prostorije itd.¹⁸⁴

Posle eksplozije municije u smederevskoj tvravi, iz Beograda je upućeno 500 Jevreja na rašišavanje ruševina i izvlačenje leševa ispod njih.

Vešeradne jedinice sastavljene isključivo od Jevreja formirane su u Beogradu, Šapcu, Nišu i Novom Pazaru;

Pojedina i grupna streljanja Jevreja i Srba vršena su za odmazdu zbog sabotaža, diverzija i vojnih akcija koje su izvršile udarne grupe, odnosno prvi partizanski odredi. Nemci su se nadali, da će streljanjima zastrašiti narod i odvratiti ga od uključivanja u narodnooslobodilački rat.

Posle izvršenja prvih akcija udarnih grupa i partizanskih odreda, folksojvereri su izvršili gotovo u svim mestima u Banatu pojedina i ubijanja Jevreja, a povod je bila, isključivo, rasna mržnja. U Srbiji su izvršena prva streljanja Jevreja i Srba u vezi sa prvim akcijama udarnih grupa i partizanskih odreda. Zatoce su uzimani Jevreji, komunisti i simpatizeri NOP. Streljanja su vršena po naredjenjima komandanata nemačkih vojnih jedinica. Nemci su povremeno putem proglasa objavljivali izvršena streljanja u cilju zastrašivanja stanovništva. Iz objavljenih proglasa se vidi, da je bilo u svakoj grupi streljanih i Jevreja:

4. VII 1941. streljano je »13 komunističkih funkcionera i Jevreja zbog atentata koji je pripreman na Vojnog zapovednika Srbije«;¹⁸⁵

8. VII 1941. streljano je »10 komunista i Jevreja«;¹⁸⁶

17. VII 1941. streljano je »16 komunista i Jevreja zbog izvršene sabotaže na javnim postrojenjima u Beogradu«;¹⁸⁷

18. VII 1941. streljano je »20 komunista i 8 Jevreja«;¹⁸⁸

20. VII 1941. streljana je »veća grupa komunista i Jevreja«;¹⁸⁹

28. VII 1941. streljano je »122 Jevreja zbog učešća jevrejskog omladinca Hajima Almozlino u paljenju nemačkog kamiona«;¹⁹⁰

31. VII 1941. streljana je »veća grupa komunista i 7 Jevreja«;¹⁹¹

¹⁸⁴ V. Gliši, *Teror i zločini nacističke Nemačke u Srbiji 1941–1944*, Beograd 1970.

¹⁸⁵ ZDP I, knj. 2, dok. broj 93.

ZDP I, knj. 2, dok. broj 97.

ZDP I, knj. 2, dok. broj 17.

¹⁸⁶ *Novo Vreme*, broj 63 od 19. VII 1941.

¹⁸⁹ ZDP I, knj. 2, dok. broj 100.

¹⁹⁰ *Novo Vreme*, od 29. VII 1941.

¹⁹¹ ZDP I, knj. 2.

krajem avgusta 1941. streljana su u Zajedaru »4 Jevreja zbog u eša u NOP«;¹⁹² po etkom septembra 1941. dovedeno je u logor na Banjici oko 300 Jevreja, koji su streljani 15. i 17. IX 1941;¹⁹³

ibog pogibije 21 nema kog vojnika u borbi sa partizanima, streljano je 9. i 10. kao i 12. i 13. oktobra 1941. oko 400 Jevreja interniranih u logoru u Šapcu i 449 beogradskih Jevreja;¹⁹⁴

17. X 1941. streljano je »200 komunista i Jevreja«;¹⁹⁵

19. X 1941. streljani su Jevreji muškarci u Kragujevcu;¹⁹⁶

3. XI 1941. streljano je »100 komunista i Jevreja«.¹⁹⁷

Izneti su samo neki podaci o pojedina nim i grupnim streljanjima za koja postoje sa uvana dokumenta. Iz napred navedenih datuma streljanja se vidi, da su Nemci otpo eli sa streljanjima Jevreja pre nego su u tom smislu izdata pomenuta narenjenja Boehma i Turnera. Iz izjave koju je dao pred Vojnim sudom u Beogradu 1946. Vilhelm Fuks (Wilhelm Fux), šef Operativne grupe policije i službe bezbednosti za Jugoslaviju se vidi, da je on li no naredio streljanje Jevreja: »Ja sam predložio Štabu zapovednika za Srbiju da se Jevreji uništavaju putem odmazde.«¹⁹³

Pojedina na i grupna streljanja Jevreja bili su uvod u potpunu likvidaciju Jevreja – genocida na teritoriji Srbije, Banata i Sandžaka.

c) *Mere za potpuno likvidiranje Jevreja – masovni genocid*

Dolaskom Hitlera na vlast pristupili su nacisti, najpre u Nema koj, masovnom interniranju Jevreja, komunista, demokrata i naprednih ljudi, koji se nisu slagali sa nacisti kom ideologijom. Interniranje je vršeno u koncentracionim logorima, koji su prvo oformljeni u Nema koj, a kasnije u svim zemljama koje je okupirao Tre i Rajh. Prema spisku koju je sa inila Austrijska antifasisti ka asocijacija, Tre i Rajh je formirao od 1933. do 1944. godine oko 800 koncentracionih logora u Evropi.¹⁹⁹

U nacisti kim koncentracionim logorima stradalo je nekoliko miliona ljudi, žena i dece. Smrt u tim logorima je bila neminovna, samo je bilo neizvesno koliko brzo i na koji na in e biti okon an život logoraša.

¹⁹² »*Novo Vreme*« broj 103 od 2. IX 1941.
Knjiga zato enika Banji kog logora – u istorijskom arhivu Beograda.
Dokumenat u Vojnoistorijskom institutu Beograd (VII), nema ki fond, k-27, II, 31/1 a.

¹⁹³ ZOP I, knj. 2. dok. broj 142.

¹⁹⁴ Ufmena izjava mr Blagoja Stoki a iz Kragujevca.
ZOP I, knj. 2, dok. broj 146.

¹⁹⁵ Su enje rukovodiocima službe bezbednosti i policije bezbednosti Tre eg Rajha na teritoriji Srbije za vreme okupacije, Vojni sud u Beogradu, dokum. broj 725/46 od 22. XII 1946.

¹⁹⁶ Evelyn le Chene, *Yugoslavs in Nazi concentration Camps, The Third Reich and Yugoslavia 1933–1945*, Belgisde 1977, str. 1.

Koncentracioni logori predstavljali su za Jevreje u okupiranim zemljama Evrope poslednju etapu u procesu »rešavanja jevrejskog pitanja« u nacisti kom planu. Nacisti su izmišljali za Jevreje posebne metode zverskog mučenja pre nego što bi ih likvidirali.

Naređenje o likvidaciji Jevreja u okupiranim zemljama Evrope, izdao je lično Hitler još 3. jula 1941. svom pomoćniku Hajdrihu (Heydrich).

Karakteristično je, da je Jugoslavija bila prva zemlja u Evropi u kojoj su nacisti primenili genocid prema Jevrejima, iako su ostale zemlje Evrope bile okupirane ranije. I u tim zemljama, neposredno po okupaciji, nacisti su primenili brojne protivjevrejske mere, ali do sistematskog sprovođenja genocida nije došlo sve do kraja 1942, odnosno početka 1943. godine. Postavlja se pitanje zašto je Treći Rajh otpočeo sa sprovođenjem sistematskog genocida najpre u Jugoslaviji? Najverovatnije, da je Treći Rajh bio potreban povod za primenu genocida u cilju »pravdanja« tog zločina pred svetskim javnim mnjenjem, a taj povod se pojavio najpre u Jugoslaviji u vidu opštenarodnog ustanka. Nacisti su vešto iskoristili taj povod optužujući Jevreje, da su oni »za etnici tog rata i ustanka naroda Jugoslavije i da su oni uzeli vidnog učesnika u vodstvu bandi (misli se na partizane – prim. J. R.).«

U cilju što lakšeg i temeljitijeg sprovođenja genocida, nacisti su najpre formirali logore u koje su bili zatočeni Jevreji. U Srbiji i Banatu oformili su tri vrste logora: sabirne, koncentracione i radne.

Sabirni logori korišćeni su za privremeno interniranje Jevreja, odakle su kasnije odvođeni u koncentracione logore, odnosno logore smrti. U sabirnim logorima bili su izloženi zverskim zlostavljanjima. Bilo je i pojedina ubistava, međutim, masovna ubistva u sabirnim logorima nisu primenjivana. I u sabirnim logorima stradao je veliki broj Jevreja od raznih zaraznih bolesti, gladi i iscrpljenosti.

U koncentracionim logorima, odnosno logorima smrti, zatočeni su bili izloženi najzverskijim zlostavljanjima, gladi, teškim uslovima života koji su doveli do masovnih pojava zaraznih bolesti. Oni koji nisu umrli od gladi, iscrpljenosti i bolesti, bili su najvećim delom pobijeni na najstrašnijim načinima.

U radnim logorima bili su izloženi iscrpljujućem fizičkom radu, pored teškog gladovanja, što je uslovljavalo masovno umiranje zatočenika i u tim logorima.

Izvestan broj logora bio je namenjen isključivo interniranju Jevreja (sabirni logori u Banatu), dok su neki prvobitno korišćeni za interniranje Jevreja, a kada su oni likvidirani, korišćeni su za interniranje pripadnika NOP.

Najveći broj Jevreja Srbije, Banata i Sandžaka stradao je u logorima koje je Treći Rajh formirao na teritoriji Srbije, a manji broj u nacističkim logorima van Jugoslavije.

1 – Sabirni logori

a) *na teritoriji Banata*

Neposredno po okupaciji Banata, Nemci su u Banatu formirali tri sabirna logora namenjena isključivo interniranju banatskih Jevreja. U logorima je bio interniran već aprila 1941. godine već i broj banatskih Jevreja, prvenstveno bogatijih, koji su posle izvesnog vremena puštani kućama plativši određeni iznos novca. Dok su boravili u tim logorima bili su zverski mučeni i zlostavljani.

Sabirni logori u Banatu formirani su u Petrovgradu (Zrenjaninu), Novom Bečeju i Pančevu. U petrovgradskom sabirnom logoru bili su internirani Jevreji iz Petrovgrada, Srpske Crnje i Jaše Tomića. U novobečejskom sabirnom logoru bili su Jevreji iz Novog Bečeja, Novog Kneževca i Velike Kikinde, a u pančevskom, a u pančevskom, i okolnih mesta.

Posle izvesnog vremena, pošto su platili određeni iznos novca koji su tražili folksođeri i nemačka uprava, Jevreji su bili pušteni kućama. Međutim, sredinom avgusta 1941. ponovo su u te logore internirani Jevreji i to bez obzira na pol, starost i zdravstveno stanje. No u 14/15. avgusta 1941. pohapšeni su svi banatski Jevreji i internirani u navedena tri logora, iz kojih su posle nekoliko dana odvedeni u koncentracione logore u Beograd. Prema nepotpunim podacima, oko 4.000 banatskih Jevreja prebačeno je deregljama Dunavom do Beograda. Iz sabirnog logora u Petrovgradu prebačene su 18. avgusta 1941. dve grupe. Iz logora u Novom Bečeju i Pančevu prebačeni su 20. avgusta 1941. Usled prenatrpanosti u deregljama, vrućine, gladi i žeđi, ljudi su padali u nesvest, a neki su se bacali u Dunav da bi prekratili muke.

Po dolasku u Beograd, muškarci po ev od 14 godina starosti, internirani su u koncentracioni logor »Topovske šupe«. Do sredine oktobra 1941. su svi pobijeni. Žene i deca smešteni su u kućama beogradskih Jevreja, gde su ostali do 12. XII 1941. kada su odvedeni u logor »Sajmište«, gde su prvih meseci 1942. godine pobijeni, ugušeni otrovnim gasom u specijalnim komorama ili su umrli.²⁰⁰

b) *na teritoriji Srbije*

Prvi sabirni logor u Srbiji koji su Nemci formirali isključivo za interniranje Jevreja bio je u Kragujevcu. Formiran je maja 1941, i u njemu su bili internirani Jevreji muškarci iz Kragujevca. Svi su oni streljani 19. oktobra 1941. tj. dva dana pre masovnog streljanja Kragujevčana koje su sproveli Nemci, kada je pobijeno oko 7.000 lica.²⁰¹

²⁰⁰ *Zločini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji* (u daljnjem tekstu – *Zločini okupatora*), Beograd 1957, str. 14.

²⁰¹ A. Vitorović, *Centralna Srbija*, Beograd 1967, str. 41.

Logor u Šapcu i u Nišu (»Crveni krst«) korišteni su kao sabirni logori za jevrejske žene i decu iz tih mesta, do njihovog odvojenja u koncentracioni logor »Sajmište« u Beogradu. (V. logor »Crveni krst«).

2 – Koncentracioni logori

Koncentracioni logori formirani su isključivo na teritoriji Srbije. Ovde se navode samo oni u kojima su bili internirani Jevreji pre njihovog pogubljenja.

Koncentracioni logor »Topovske šupe« – formiran je početkom septembra 1941. i smešten u barakama koje je koristila bivša jugoslovenska vojska za smeštaj artiljerijskog oruđa (u neposrednoj blizini današnje »Autokomande«). Namenjen je bio isključivo za interniranje Jevreja muškaraca i to u prvo vreme banatskih, a nakon što su ovi bili likvidirani i beogradskih.

Banatski Jevreji dovedeni su u logor iz pre pomenutih sabirnih logora u Banatu krajem avgusta 1941. godine. Za ishranu logoraša moralo se brinuti Predstavništvo jevrejske zajednice u Beogradu.

Početkom druge polovine septembra 1941. Nemci su po grupama otpočinjali odvojenjem zatočenika na streljanje. Odvojeni su pod izgovorom da idu na rad u Nemačku. Svakog dana utovarano je u kamione 150 do 400 Jevreja i odvećeno do sela Jabuka kod Pančeva, gde su vršena streljanja. Jedna grupa od oko 500 banatskih Jevreja streljana je oktobra 1941. na mestu zvanom »ardak« na Deliblatskoj pećari.²⁰² U logor je dolazio svakog dana predstavnik Gestapa, koji je određivao koliki broj Jevreja će biti sledećeg dana odveden na streljanje.

Do sredine oktobra 1941. bili su svi banatski Jevreji, muškarci, koji su se nalazili u tom logoru, pobijeni. Nakon likvidacije banatskih Jevreja u logor su dovođeni beogradski Jevreji, muškarci. Oni su po grupama odvođeni na streljanje u Jajince, Kumodraž, Bežaniju, itd.

Iz sačuvane dokumentacije se vidi sa koliko pedanterije su Nemci organizovali odvojenje logoraša na streljanje, kao i samo streljanje. Pored raznih mera obezbećenja, da ne bi došlo do bekstva logoraša, predviđeni su i filmski snimatelji koji su snimali streljanja, kao i lekar koji je kontrolisao da li je neko od streljanih ostao u životu. U tom slučaju bi lično u estvovao u njihovom konačnom usmrivanju.

U izveštaju SS-poručnika Veltera, (Welther), koji je rukovodio streljanjem stoji: »Mora se priznati da Jevreji odlaze u smrt vrlo pribrano – stoje potpuno mirni ...«²⁰³

²⁰² S. Veg, *Sistem nemačke okupacione vlasti u Banatu 1941–1944*, Zbornik za društvene nauke Matice Srpske, sv. 35, 1963.

²⁰³ *Zločini okupatora*, str. 20 – 23.

Po etkom decembra 1941. bilo je u logoru u životu još oko 300 beogradskih Jevreja, koji su odvedeni u logor »Sajmište«. Nakon njihovog odlaska logor je rasformiran.

Koncentracioni logor »Banjica» – Stalno narastanje otpora srpskog naroda protiv okupatora, koji se ispoljavao u raznim vidovima i sa kojim je rukovodila Komunistička partija, primoralo je Nemce da pronalaze na in kako da slomiju taj otpor. Oni su smatrali da je, interniranjem pripadnika otpora, kao i masovnim streljanjima, uspeti da uguše taj otpor još u za etku. Stoga je Harold Turner, na elnik Upravnog štaba Vrhovnog zapovednika za Srbiju, naredio 22. juna 1941. Milanu A imovi u, komesaru za unutrašnje poslove okupirane Srbije, da formira u Beogradu koncentracioni logor po uzoru na logore u Nema koj. Odre ena je komisija na elu sa Miodragom ordevi em, pomo nikom upravnika grada Beograda, koja je trebala da na e odgovaraju e mesto i prostorije za smeštaj logora. Komisija je predložila zgradu sudskog zatvora na Adi Ciganliji, ali je predlog odbijen zbog mogu nosti da zgrada bude poplavljena nadolaskom reke Save. Kona ni izbor pao je na zgradu 18. pešadijskog puka bivše jugoslovenske vojske na Banjici. Nare enje o formiranju logora potpisano je 10. jula 1941. pod pov. broj II 27/41.

Zgrada se sastojala od suterena i tri sprata, a kasnije su izgra ene i drvene barake u kojima su zato enici izdržavali karantin, a zatim prebacivani u glavnu zgradu.

Odmah se pristupilo preure enju zgrade: stavljene su gvozdene rešetke na prozorima, oko zgrade je podignut zid visok 5 metara, izgra ene su stražarske osmatračnice, prostorije za mu enje zato enika, itd. U logoru su postojale posebne prostorije za političke zatvorenike, prostorije za žene, kao i prostorije za lica predvi ena za streljanje.

Prvi zato enici dovedeni su u logor ve 9. jula 1941, tj. pre zvani nog potpisivanja nare enja o njegovom formiranju i pre no što su izvršene navedene adaptacije. Za upravnika logora postavljen je Svetozar Vujkovi , ozloglašeni krvnik još iz predratnog perioda, koji je bio specijalno zadužen za hvatanje komunista i njihovih simpatizera. Na dužnosti upravnika ostao je do rasformiranja logora, tj. do 4. oktobra 1944. godine. Njegov pomo nik bio je Dor e Kosmajac, koga su pripadnici NOP ubili 6. marta 1942. na ulici. Njega je nasledio Prvoslav Odavi , a ovoga Vidosav Jefti i kona no Radomir arapi .

Uprava logora bila je pot injena Gestapou, odnosno njegovom predstavniku Vili-u Fridrihu (Wili Fridrich), koji je bio rodom iz Berlina. Pomo nik mu je bio Petar Kriger (Krieger), folksdoj er iz Crvenke. Fridriha je zamenio 1944. Beker (Becker). Za delegata u logoru odre eni su SS-poruknik Šubert (Schubert), njegov zamenik SS-potporknik Ler (Lehr) i lekar dr Jung. Jung nije vršio lekarsku dužnost, ve je prisustvovao streljanjima zato enika, a i sam je u estvovao u streljanjima.

74 J. Romano

U prvo vreme logor je obezbeivala dvojna straža: straža sastavljena od pripadnika Gestapa i straža pripadnika Srpske državne straže. Kasnije je logor obezbeivala samo Srpska državna straža.

U logoru je postojala i bolnica u kojoj je radio dr Buki Pijade, tako e zato enik, sve do svoje smrti (septembra 1943).²⁰⁴

Pomenuto je da je logor bio namenjen, prvenstveno, za interniranje političkih »krivaca«, pripadnika NOP, zarobljenih partizana i dr. Najveći broj političkih zatoenika doveden je iz zatvora Specijalne policije, koji se nalazio u suterenu bivše konjice kasarne (ugao Takovske i ušine ulice), gde je vršeno saslušanje uz zversku mučenja, a zatim su odvojeni u logor na Banjici.²⁰⁵

Iz saopštenja evidencije zatoenika banjičkog logora se vidi, da je kroz logor prošlo 23.697 lica (21.430 muškaraca i 2.267 žena). Međutim, taj broj nije ni približno tačan, jer je veliki broj zatoenika odmah odveden na streljanje, bez uvođenja u knjigu evidencije. To je bio najčešći slučaj sa Jevrejima. Evidentirano je samo 300 Jevreja iz Beograda koji su dovedeni u logor početkom septembra 1941. godine. Za te Jevreje u rubrici »Primerak« stoji, da su 15. i 17. septembra »odvedeni u logor u Zemunu«. Međutim, u to vreme u Zemunu nije još postojao logor, pa se može zaključiti da su navedeno dana odvedeni na streljanje.

Od evidentiranih 23.697 zatoenika, streljano je 3.489 (2.420 muškaraca i 429 žena). Međutim, utvrđeno je da je od evidentiranih stradalo znatno više lica, jer su mnogi odvedeni u razne logore u Nemačku i Norvešku, gde su i stradali.

U logoru na Banjici primenjivani su najzverskiji metodi mučenja zatoenika, u čemu je prednjačio folksdojfer Kriger. U cilju zastrašivanja zatoenika, streljanja su često vršena u samom dvorištu logora, na oči gledalaca zatoenika. Masovna streljanja vršena su u selu Jajinci, oko 11 km južno od Beograda, na putu Beograd–Avala. To mesto je izabrano za streljanje zatoenika, jer nije bilo jako udaljeno od Beograda, imalo je dovoljno prostora za masovne grobnice i bilo pošumljeno, i na taj način zaklonjeno od pogleda meštana. Na strelištu su podignute dve barake od kojih je jedna služila za smeštaj vojnika koji su vršili streljanja, a druga za smeštaj zatoenika do izvršenja streljanja. Komandant strelišta bio je folksdojfer Engen, koji je i sam učestvovao u streljanjima. Streljanjima je prisustvovao i nemački lekar dr Jung. Po izvršenom streljanju žrtve su zatrpavane u zajedničke rake.

Godine 1943. Gestapo je naredio da se izvrši iskopavanje leševa iz tih raka i spale na improvizovanim lomama, kako bi se uništili tragovi izvršenih zločina.²⁰⁶

²⁰⁴ *Bsh/ica*, izd. Istorijskog arhiva Beograda, Beograd 1967.

²⁰⁵ S. Stanković, *Sećanja iz Banjičkog logora i zatvora u Dušinoj ulici, Otpor u Zicama I*, Beograd 1969, str. 95.

²⁰⁶ Lj. Lebović, P. Ražnatović, *Otpor golorukih kroz logore*, Beograd 1970, str. 94–95.

Streljanja logoraša vršena su i u nekim drugim mestima: Kumodražu, Marinkovoj bari, Jevrejskom groblju, Bežaniji, dok su veće grupe logoraša vođene na streljanje u Valjevo, Skeluje (kod Kragujevca) i Mali Požarevac.

U logor na Banjici dovedeni su ne samo beogradski Jevreji, već i Jevreji iz drugih mesta u Srbiji, kao i iz Bačke. Naime, izvestan broj Jevreja iz Bačke predali su mađarski fašisti Nemcima u Beogradu, koji su ih internirali u logor na Banjici, i ubrzo ih streljali. Najveći broj bačkih Jevreja bio je iz Novog Sada, koji nisu mogli da isplate šefu novosadske policije iznos koji je tražio, da bi im dao priremenu dozvolu za boravak u Novom Sadu.

Krajem novembra 1941. dovedena je u logor na Banjici veća grupa beogradskih Jevreja, koji su bili prebegli u Skoplje, ali su ih pohvatili bugarski fašisti i predali Nemcima. Ovi su ih internirali u logor na Banjici. Nemci su ih streljali 3. decembra 1941. U taj logor bio je doveden izvestan broj Jevreja i iz drugih mesta u Srbiji. Utvrđeno je da je bilo početkom decembra 1941. u sobi broj 12 zatočeno 47 Jevreja muškaraca, od kojih 31 iz Požarevca, a u ženskoj sobi 20 Jevrejki.²⁰⁷

U toku 1942. pa do septembra 1944, u logor na Banjici dovedeni su Jevreji, koji su se po kapitulaciji Jugoslavije sklonili u neka sela Srbije, ali su ih uhvatili ljotićevci, nedićevci i etnici i predali Nemcima, jer su za svakog uhvaćenog Jevrejina dobijali novu naknadu. Prema nepotpunim podacima, u tom periodu dovedeno je oko 455 Jevreja, koji su odmah po dolasku pobijeni.

Krajem decembra 1941. u logoru na Banjici je bilo u životu još oko 200 Jevreja. Oni su odvedeni u logor »Sajmište«, gde su ubrzo stradali.

Nije moguće ni približno utvrditi, koliko je Jevreja stradalo u tom logoru, jer kao što je pomenuto, oni nisu bili evidentirani u knjizi zatočnika. Sigurno je, da je najveći broj Jevreja muškaraca, iz Beograda i iz drugih mesta iz unutrašnjosti Srbije, stradao u tom logoru.

Koncentracioni logor u Šapcu (Jevrejski logor) — Pre drugog svetskog rata u Šapcu je stalno živelo oko 70 Jevreja. Međutim, vlada Cvetković-Maček donela je 1940. godine odluku da se u Šapcu konfinira oko 1.300 Jevreja, izbeglica iz Austrije, Mačke, Poljske i Čehoslovačke, koje su prebegle iz navedenih zemalja nakon što su bile okupirane od Trećeg Rajha. Te izbeglice su krenule brodom Dunavom sa namerom da se preko Crnog mora prebace u Palestinu. Međutim, Rumunija nije dozvolila da brodovi prođu kroz njenu teritoriju, pa je jugoslovenska vlada donela 21. IX odluku, da se oni konfiniraju u Šapcu. One izbeglice koje su raspolagale novim sredstvima nastanile su se u privatnim kućama, a ostali su smešteni u jedan magacin koji je šabačka opština stavila na raspolaganje. Ovi su se hranili iz zajedničkog kazana, a potrebna finansijska sredstva za ishranu obezbeđivao je Savez jevrejskih veroispovednih opština u Beo-

²⁰⁷ J. Diobi, *Živi lješevi u kući i smrti na Banjici*, Beograd 1945, str. 23.

gradu. U me uvremenu, oko 200 izbeglica uspeo je podmi ivanjem da dobije potrebne pasoše i napusti Jugoslaviju, pa je ostalo oko 1.100 izbeglica u Šapcu. Prema tome, pred po etak rata u Šapcu je bilo, skupa sa doma im oko 1.200 jevreja.

Neposredno po okupaciji Jugoslavije, propisane su i u Šapcu iste protivjevrejske mere kao i u Beogradu: nošenje žutih traka, zabrana pose ivanja javnih lokala i priredaba, konfiskovanje jevrejskih radnji, zabrana vršenja lekarske, veterinarske, apotekarske i advokatske prakse, otpuštanje iz državne i drugih službi itd.

Jula 1941. naredio je Gestapo iz Beograda Ortskomandaturi u Šapcu, odnosno komandantu Kvasni-u, da se u šapcu oformi koncentracioni logor za Jevreje nastanjene u tom mestu. Kvasni je odredio da se logor smesti u barakama koje su do rata koriš ene za smeštaj artiljerijskog oru a bivše jugoslovenske vojske, a koje su se nalazile u blizini šapca, na levoj obali Save. Za smeštaj logoraša predvi eno je 6 baraka, dok su ostale koriš ene za logorsku kuhinju, magacine za smeštaj stvari oplja kanih od logoraša i dr. U sredini logora nalazila se zidana zgrada u koju se smestila uprava logora. Ceo logor je bio opasan bodljikavom žicom.

Komandant logora bio je poznati krvolok Johan Borges, a stražu su uvale jedinice sastavljene od folksdoj era. Za unutrašnji red i disciplinu morao se brinuti • Jevrejski odbor« sastavljen od logoraša. Preko tog odbora uprava logora je izdala nare enja koja su se odnosila na logoraše, a odbor je bio odgovoran ako neki logoraš pobegne.

.Jula 1941. internirane su u logor najpre jevrejske izbeglice. Ortskomandatura je obe ala šaba kim Jevrejima da ne e biti internirani u logor ako plate 500.000 dinara, što su oni i u inili. Me utim, i pored ispla enog iznosa, šaba ki Jevreji su internirani 22. avgusta 1941. godine.

U logoru su vladali izuzetno teški higijenski uslovi, a sem toga, pored vrlo loše ishrane, logoraši su bili izloženi teškim fizi kim radovima, kao i raznim zlostavljanjima. Terani su da u trku prevale po nekoliko kilometara i oni koji su zbog iznemoglosti zaostali bili su podvrgnuti batinanju, a neki su i ubijeni. Tako su na primer, 24. septembra 1941. bili odvedeni muškarci, žene i deca peške do Mihailovca, odakle su žene i deca vra eni za Šabac, a muškarci su odvedeni do Klenka odakle su u trku morali prevaliti put do Jarka. Oni koji su zaostali, bili su ubijeni. Ta zlo ina ka akcija nazvana je »krvavi marš«.²⁰⁸

Za ishranu tolikog broja logoraša morala se brinuti Jevrejska opština u Rumi, koja je brojala s okolnim mestima oko 250 lica. No, logoraši nisu dobijali ni onu koli inu namirnica koje je mogla tako malobrojna jevrejska zajednica da nabavi, jer je uprava logora odredila posebnu tablicu sledovanja namirnica za logoraše,

²⁰³ S. Filipovi , *Logori u Šapcu*, Novi Sad 1967, str. 135.

koja je bila znatno manja od tablice za održavanje života. Slaba ishrana uz naporan fizički rad, dovela je do potpunog iscrpljivanja logoraša.

Po etkom oktobra 1941, sudbina logoraša muškaraca bila je zapešana. S obzirom da je u borbi sa partizanima kod Topole poginuo 21 nemački vojnik, to je Gestapo iz Beograda naredio da se za odmazdu strelja 2.100 Jevreja i Cigana, što se vidi i iz naredbe koju je Gestapo uputio 9. X 1941. Ortskomandaturi u Šapcu: »U cilju odmazde za ubijenog 21 nemačkog vojnika, koji su ubijeni pre nekoliko dana kod Topole, biće streljano 2.100 Jevreja i Cigana. Streljanje će izvršiti nemačka vojska. Iz logora u Šapcu biće uzeto 805 Jevreja i Cigana, a ostali iz prolaznog logora u Beogradu.«²⁰⁹

Streljanje Jevreja i Cigana iz logora u Šapcu izvršeno je 12. i 13. oktobra 1941. u selu Zasavica. Streljani su zatrpani u zajedničke grobnice. Tom prilikom streljano je oko 400 Jevreja muškaraca iz pomenutog logora, dok je 449 beogradskih Jevreja streljano 9. i 11. oktobra 1941. u Beogradu. Pre streljanja oduzete su im sve vrednije stvari, a nakon streljanja pojavili su im zlatni zubi.

Komisija koja je izvršila posle rata ekshumaciju zajedničkih grobnica u Zasavici utvrdila je, da je u njima bilo zakopano 868 žrtava.²¹⁰

Nakon streljanja Jevreja muškaraca, u Šapcu kom logoru su ostale samo žene i deca. Oni su 26. januara 1941. vozom prebačeni do Rume, a zatim peške od Rume do Zemuna, odnosno do logora »Sajmište« i to po veoma jakoj zimi. Na putu je umrlo više žena i dece od slabosti i gladi, kao i velike hladnoće. Neke majke su na putu poludele gledajući kako im deca umiru. Po dolasku u logor »Sajmište« ubrzo su likvidirani.

Logor u Šapcu, s obzirom da su u njemu bili u prvo vreme internirani Jevreji, nazvan je i »Jevrejski logor«. Po odvođenju jevrejskih žena i dece, u logor su dovedeni pripadnici NOP iz Podrinja, od kojih je veliki broj odveden na prisilan rad u Nemačku i Norvešku.

Koncentracioni logor »Crveni krst« – Taj naziv dobio je logor po mestu gde je formiran – železničkoj stanici Crveni krst kod Niša. Formiran je oktobra 1941. godine. U tu svrhu je korišćen jedan magacin bivše jugoslovenske vojske, koji se sastojao od prizemlja, sprata i potkrovlja.

Prema zamisli Gestapa, logor je bio namenjen za interniranje Jevreja muškaraca iz Niša i okoline kao talaca, zatim pripadnika NOP i zarobljenih partizana. Jevreji i pripadnici NOP bili su smešteni u prizemlje, a zarobljeni partizani u potkrovlju u kojem su bile uređene samice. Na spratu su bile kancelarije za upravu logora, kao i logorska ambulanta.

²⁰⁹ S. Filipović, n.d. str. 140.

²¹⁰ Ibid., str. 140–142.

Prvi internirci su bili Jevreji muškarci iz Niša, koji su dovedeni u dve grupe: prva grupa dovedena je 15. a druga 22. X 1941. godine. U prvo vreme, Jevreji su mogli povremeno da izlaze iz logora, ali su svakog dana vo eni na prisilne radove (formirana je »jevrejska radna brigada«). Internirani su Jevreji po ev od 14 godina starosti.

Partijska organizacija u Nišu uspela je 12. februara 1942. da iz logora oslobodi grupu interniranih komunista – pripadnika NOP. Za odmazdu Gestapo je naredio da se Jevreji, kao i Srbi pripadnici NOP streljaju. Streljanje je izvršeno u mestu zvanom Bubanj u neposrednoj blizini Niša, i to u dve grupe: prva grupa, u kojoj su bili najve im delom Jevreji, streljana je 12. a druga, u kojoj je bilo najviše Srba pripadnika NOP, 19. II 1942. godine. Me u streljanim Jevrejima bilo je i dece. Istovremeno su streljane i jevrejske izbeglice iz Poljske, koje su do rata bile konfinirane u Niškoj banji.

Nakon streljanja Jevreja muškaraca, u logor su dovedene žene i deca, ali su ve po etkom marta 1942. odvedeni u logor »Sajmište«, gde su ubrzo pobijeni. Pre odvo enja u logor »Sajmište« Jevrejke su ošišane do glave.

Po etkom marta 1942. dovedeni su u Niš Jevreji iz nekih okolnih manjih mesta. Muškarci su odmah streljani na Bubnju, a žene i deca odvedeni u logor »Sajmište«. Nije poznato koliko je bilo Jevreja muškaraca, dok je žena i dece bilo oko 70.²¹

Jula 1942. dovedeni su u Niš Jevreji iz Leskovca, Zaje ara i Jagodine. Muškarci su odmah streljani na Bubnju, a žene i deca odvedeni u logor »Sajmište«.

Od Jevreja iz Niša stradalo je 341 lice (streljano na Bubnju i stradalo u logoru »Sajmište«), iz okoline Niša i mesta iz isto ne Srbije oko 100 lica, kao i 150 jevrejskih izbeglica iz Poljske, koje su do rata bile konfinirane u Niškoj banji. Za njihovu smrt odgovorni su: kapetan dr Hamer iz Štetina, dr Erih Bineke (Erich Binecke) iz Hanovera (šef Gestapoa u Nišu), dr Eduard Henke iz Magdenburga, kao i agenti Gestapoa: Karlo Ungar (folksdoj er), Štefan Živkovi iz Pirota (šef Specijalne policije u Nišu).²¹²

Koncentracioni logor »Sajmište« (Zemun) – U vreme kada je izdato nare enje o formiranju logora »Sajmište«, Jevreji muškarci iz Banata koji su bili internirani u logoru »Topovske šupe«, kao i Jevreji muškarci iz Šapca internirani u logor u Šapcu, bili su ve pobijeni, a otpo eto je i sa streljanjima Jevreja muškaraca iz Beograda. U životu su još bili Jevreji iz Niša i nekih drugih manjih mesta u Srbiji, žene i deca iz Banata (dovedeni u Beograd), kao i iz Srbije,

²¹ Se anje Miroslave Popovi – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG broj 407.

²¹² D. Živkovi , D. Dejanovi , M. Milanovi , . Stamenkovi , *Niš u vltoru oslobodila kog rata*, N. Sad 1968. str. 263–265; Z. Milentijevi , *Niš. Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 481.

Kapacitet postoje ih logora u Srbiji nije mogao da primi toliki broj Jevreja i to tim više, što je došlo i do masovnog interniranja Srba, pripadnika NOP. Sem toga, nema ki opunomo eni ministar spoljnih poslova u Srbiji Bender (Benzler) bio je mišljenja, da bi bilo opasno internirati toliki broj Jevreja zajedno sa Srbima, jer su Jevreji »najve im delom pripadnici NOP-a«. Stoga je uputio predlog Ribentropu, ministru spoljnih poslova Tre eg Rajha, da se preostali Jevreji interniraju u Rumuniju, na teritoriji delte Dunava ili u Poljsku. Iz Berlina je došao negativan odgovor sa napomenom »da na taj na in ne e biti rešeno jevrejsko pitanje«. Na ponovljeni zahtev Benclera, Ribentrop je uputio iz Berlina u Beograd dvojicu predstavnika Glavne službe bezbednosti Tre eg Rajha – Zuhra i Štuka. Na sastanku koji je održan 11. oktobra 1941. u Beogradu, kojem je prisustvovao i Turner, doneta je odluka, da se hitno pristupi ubijanju Jevreja muškaraca (prema nema kim podacima radilo se o 4.000 muškaraca), a da se za žene i decu oformi poseban logor u koji e biti internirani do likvidiranja. Rešeno je, da se od 4.000 Jevreja muškaraca ostavi oko 500 još neko vreme u životu, koji e u estvovati u ure enju novog logora.

Postavlja se pitanje zašto je Tre i Rajh forsirao da se što pre likvidiraju Jevreji u Jugoslaviji, kada to još nije bio sproveo u ostalim zemljama Evrope, koje je okupirao pre Jugoslavije? Odgovor se nalazi u knjizi *Eichmann*, Charlesa Wightona (London 1961, str. 157): »Pove anje broja partizana u Jugoslaviji izazivalo je stalnu zabrinutost nema kih okupacionih vlasti – otuda i njihova nastojanja da se Jevrejima onemogu i prebacivanje u partizane. I ne samo to – partizanske akcije sabotaže na komunikacijama ometalo je realizaciju Eichmanovih planova o deportaciji Jevreja. To potvr uje i injenica da se Franc Rademacher (Franz Rademacher), ekspert za jevrejsko pitanje u nema kom Ministarstvu inostranih poslova, žalio da deportacije postaju sve teže zbog aktivnosti partizana i stoga je Eichmann predložio hitno streljanje Jevreja.«

Tosle navedenog sastanka u Beogradu, pristupilo se masovnom streljanju Jevreja muškaraca interniranih u logoru »Banjica« i u logoru »Topovske šupe«. U životu je ostavljeno 200 iz logora »Banjica« i 300 iz logora »Topovske šupe«, koji su predvi eni za ure enje novog logora »Sajmište«.

Nare enje o formiranju novog logora izdao je general Bader 3. novembra 1941. Predvi eno je, da se logor smesti u prostorijama bivšeg Beogradskog sajma, koji je bio lociran u Zemunu, na levoj obali Save, pa je po tome i dobio naziv »Sajmište«. U prvo vreme nosio je i naziv »Jevrejski logor«, jer je bio namenjen isklju ivo zato enju Jevreja, a po njihovoj likvidaciji u taj logor su internirani Srbi, pripadnici NOP. Nemci su nazivali taj logor »Dulag 17«.

U cilju obavljanja najnužnijih adaptacija u novom logoru, izdvojeno je iz logora »Topovske šupe« 50 Jevreja zanatlija.²¹³

^{3.3} Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, Nema ki fond, k-27, 2, 40/1-a.

Paviljoni (hale) u koje je trebalo internirati Jevreje bili su teško demolirani prilikom nacisti kog bombardovanja Beograda aprila 1941. godine. Na mesto polupanih prozora prikovane su daske. Krov je i posle adaptacije prokišnjavao, pa su na patosu stvarane lokve. Izraeni su drveni ležaji na 3 sprata, svaki širine 1 metar, na kojem su ležale po 2 do 3 osobe. U vreme kada su Jevreji internirani u te prostorije, vladala je izuzetno jaka studen, pa se i voda u paviljonima smržavala.

Za smeštaj logoraša predviđeni su paviljoni broj 1 i broj 5. U paviljonu broj 1 smeštene su žene i deca iz Beograda i Banata, a u paviljonu broj 5 iz unutrašnjosti Srbije. Povremeno je bilo u paviljonu broj 1 i do 5.000, a u paviljonu broj 5 i do 2.000 lica.

U paviljonu broj 2 bile su smeštene stvari koje su oduzete logorašima prilikom dovođenja u logor, a u paviljonu broj 4 bila je kuhinja. U nekadašnjem paviljonu Maarske bile su posebne »sprave« za mučenje i ubijanje logoraša zbog »kršenje logorske discipline«. U bivšem paviljonu Nikole Spasi a smeštena je logorska ambulanta, a u paviljonu Turske, kupatilo sa samo 2 slavine.

Mogućnosti za bekstvo iz tog logora nisu postojale, jer je bio sa tri strane ograđen bodljikavom žicom, a sa četvrte Savom. Obezbećenje logora vršili su pripadnici »Bataljona 64«, koji je najvećim delom bio sastavljen od folksdoj era.

S obzirom da je Gestapo predvideo da se logor smesti na levoj strani Save, odnosno na teritoriji Zemuna, koji je bio u sastavu NDH, to je Gestapo zatražio od NDH odobrenje za smeštaj logora na njenoj teritoriji, što je i odobreno.

Logor je bio pod komandom Gestapoa, koji je za upravnika logora postavio SS-potpornik nika Herberta Andorfera, a za njegovog pomoćnika SS-podoficira Engena. Za održavanje unutrašnjeg reda i discipline u logoru Gestapo je imenovao »Jevrejski odbor logora« sastavljen isključivo od logoraša. Za najmanji prekršaj »reda i discipline« uprava logora je primenjivala drastične kazne: nakon zverskog mučenja neminovno je sledilo streljanje.

Pre uvođenja u logor zato enici su detaljno pretraživani i oduzimane su im sve vrednije stvari, novac, bolja odeća i obuće i dr. U logor su mogli uneti samo iznos od 100 dinara.

U pogledu datuma kada su prvi Jevreji dovedeni u logor »Sajmište« postoje različiti podaci:

— u pismu koje je uputila Hilda Daj svojoj drugarici 7. decembra 1941. se navodi »da će biti odvedena u logor 8. decembra«, dok u pismu od 11. decembra 1941. navodi, da se već nalazi u logoru;

— u pismu ike Alkalaj, koje je uputila svome mužu Da i Alkalaju 8. decembra 1941. se navodi, da tog dana odlazi u logor »Sajmište«. Oba ova pisma nalaze se u arhivi Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu;²¹⁴

— u listu *Novo Vreme* od 11. decembra 1941. objavljeno je nare enje, da se »svi Jevreji Beograda imaju prijaviti 12. decembra 1941. Specijalnoj policiji u ulici Džordža Vašingtona i sa sobom moraju poneti klju eve svojih stanova«.²¹⁴

Na osnovu napred navedenih podataka zaklju ujemo, da su Nemci otpo eli s interniranjem Jevreja u logor »Sajmište« ve 8. decembra 1941, a da je interniranje preostalih Jevreja izvršeno 12. decembra. Iz Specijalne policije u ulici Džordža Vašingtona Jevreji su odvo eni kamionima do logora.

Na osnovu pismenih izveštaja nekih zato enica datih posle rata, koje su preko veza uspele da se oslobode logora (Vera Danon, Lenka An elkovi , sarlota Rot, Hedviga šenfajn — izveštaji se nalaze u arhivi Jevrejskog muzeja u Beogradu) vidi se, da su uslovi života zato enika u logoru bili nepodnošljivi u svakom pogledu. Logoraši su bili sabijani u vrlo hladnim prostorijama, koje su prokišnjavale, težak zadah od isparavanja ne isto e, teški fizi ki radovi po najve oj hladno i, zverska izivljavanja uprave logora nad zato enicima, itd. Uslovi za održavanje li ne higijene gotovo nisu postojali, jer su bile predvi ene samo dve esme, koje nisu mogle ni približno da zadovolje potrebe nekoliko hiljada zato enika, koji su satima morali da ekaju po najve oj hladno i da do u na red za umivanje. Došlo je do razmnožavanja raznih insekata i gamadi, a ubrzo i do pojave raznih zaraznih bolesti, u prvom redu dizenterije, trbušnog i pegavog tifusa od kojih su zato enici masovno umirali.

Ishrana je bila više nego o ajna, i po kvalitetu i po kvantitetu. Tablicu sledovanja životnih namirnica propisala je logorska uprava, a ona je bila ispod osnovnog minimuma za održavanje života. Me utim, logoraši nisu dobijali životne namirnice ni po toj tablici s obzirom da Odsek za socijalno staranje i socijalne ustanove Gradskog poglavarstva u Beogradu, koji je trebalo da logor snabdeva namirnicama, iste je neredovno dostavljao. Na intervenciju logorske uprave, Odsek je odgovarao »da e namirnice za logor biti isporu ene tek kada budu podmirene sve druge potrebe u Beogradu«. Ishrana logoraša se sastojala: za doru ak — aj bez še era; za ru ak i ve eru — supa od kupusa bez masti i soli, kao i 120 grama proje po osobi dnevno. Zbog nepodnošljive gladi došlo je jednog dana do pobune logoraša. U vezi sa tom pobunom došao je u logor šef referata za jevrejska pitanja pri Gestapou, štrake (Strake), koji je zapretio da e ubudu e streljati 100 logoraša ako do e do pobune.²¹⁵

Jevrejski istorijski muzej u Beogradu, K 24-2-1/1, broj 1876; K 24-2-1/2, broj 1877.

Ibidem, dokumenat broj 4546.

Novo Vreme broj 190 od 11. decembra 1941.

Dokumentacija Državne komisije za ispitivanje ratnih zlo ina — u Vojnoistorijskom institutu Beograd, inven. br. 16189.

Vrlo loši higijenski uslovi, glad, zima, kao i zarazne bolesti usloveli su masovno umiranje zatoenika, prvenstveno dece. Smrtnost se svakim danom sve više povećavala. Logorašice su svakog jutra prenosile leševe umrlih logoraša preko zaleđene Save i predavale ih opštinskim službenicima na desnoj obali radi sahrane.

Iako je u logoru došlo do masovnog umiranja zatoenika, Gestapo je odlučio da ubrza njihovu likvidaciju. Iz Berlina je upućen specijalni kamion podešen za usmrivanje ljudi putem otrovnog gasa. Zatoenici su utovarivani u hermetički zatvoren kamion u koji je ubacivan otrovan gas na putu do Jajince. Po dolasku u Jajince svi zatoenici u kamionu bili su mrtvi i tamo zakopani. Na taj način je dnevno usmrivano 100 do 300 lica. Poslednji Jevreji koji su se nalazili u tom logoru usmriveni su tako 9. maja 1942, pa je taj specijalni kamion vraćen u Berlin.²¹⁶

Prema tome, zatoenici u logoru »Sajmište« stradali su delom od gladi, zime i bolesti, a delom su bili ugušeni primenom otrovnog gasa. Sem toga, izvestan broj Jevreja muškaraca bio je streljan za odmazdu zbog akcija koje su izvršile partizanske jedinice i udarne grupe. Manji broj žena i dece odveden je u nacističke logore u Poljsku, gde su ubijeni. No, najveći broj je stradao, odnosno bio ugušen u pomenutom kamionu. O tim zločinima dao je izjavu SS-pukovnik Hans Helm, šef ekzekutivne službe u Štabu Einsatzgruppe za Srbiju, na suđenju decembra 1944. pred Vojnim sudom beogradskog garnizona. Prema njegovoj izjavi, ugušeno je u specijalnom kamionu oko 10.000 Jevreja, a u više navrata streljane su grupe Jevreja muškaraca za odmazdu. Pred istim sudom izjavio je SS-potpukovnik Ludwig Tajhman (Ludwig Teichmann), da je izvestan broj žena i dece odvedeno u logore u istočnoj zemlji.²¹⁷

Tačan broj stradalih Jevreja u logoru »Sajmište« nije bilo moguće utvrditi. Na osnovu nekoliko sačuvanih dokumenata može se zaključiti, da je u tom logoru stradalo oko 11.000 Jevreja (muškaraca, žena i dece). Ti podaci su uzeti iz izveštaja logorske uprave, koje je dostavljala pretpostavljenoj komandi o kretanju broja jevrejskih logoraša u pojedinim mesecima, po ev od decembra 1941. do maja 1942. godine:

- krajem decembra 1941. u logoru je bilo 6.870 lica. To su bile žene i deca iz Banata i Beograda; oko 500 Jevreja muškaraca dovedenih iz logora »Topovske šupe« i »Banjica«, kao i Jevreji dovedeni iz Požarevca i Smedereva;
- u drugoj polovini januara 1942. u logoru je bilo 5.000 lica, pa se može zaključiti, da su Nemci otpočeli sa likvidiranjem zatoenika već u prvoj polovini januara 1942. godine;
- početkom februara 1942. u logoru je bilo 6.500 zatoenika. Do njihovog brojnog povećanja došlo je dovođenjem žena i dece iz logora u Šapcu, iz Kragujevca, kao i nekih drugih manjih mesta u Srbiji;

²¹⁶ L. Ivanovi, M. Vukomanovi, *Sajmište, Otpor u žicama II*, Beograd 1969, str. 7–14.
L. Ivanovi, *Jevrejsko pitanje Beograda za vreme okupacije 1941–1944, Beograd u ratu i revoluciji*, Beograd 1971, str. 189.

²¹⁷ *Zločini okupatora*, str. 33–34.

- sredinom februara 1942. broj zato enika je spao na 5.503 lica;
- marta 1942. broj zato enika je pove an na 6.800 lica dovo enjem žena i dece iz logora »Crveni krst« iz Niša, iz Novog Pazara, kao i beogradskih izbeglica koje su se sklonile u Kosovsku Mitrovicu i Prištinu, a koje su Italijani predali Gestapou;
- krajem marta 1942. broj zato enika je spao na 5.293, sredinom aprila na 4.200, a krajem aprila na 1.884 lica. Do 9. maja 1942. bili su likvidirani svi Jevreji u tom logoru.²¹⁸

Analiziraju i kretanje broja zato enika može se zaključiti da su Nemci otpo eli sa masovnim uništavanjem jevrejskih zato enika po ev od sredine marta 1942, tj. po pristizanju specijalnog kamiona iz Berlina u kojem su zato enici usmr ivani putem otrovnog gasa. Samo u toku aprila 1942. ubijeno je oko 3.300 zato enika!

Iz izveštaja koji su sa uvani, a koje je sastavljala uprava logora vidi se, koliko je bilo muškaraca, žena i dece u pojedinim periodima. Najve i broj stradalih je žena i dece, što je i razumljivo, jer su muškarci najve im delom bili pobijeni u logorima »Banjica«, »Topovske šupe«, »Crveni krst«, »Jevrejski logor« u Šapcu. Naveš emo neke podatke iz sa uvanih dokumenata: 15. februara 1942. u logoru je bilo 5.503 lica od kojih 332 muškaraca, 3.933 žena i 1.238 dece; 27. aprila 1942. od 1.884 zato enika bilo je 68 muškaraca, 1.429 žena i 387 dece.²¹⁹ Iz pomenute izjave SS-pukovnika Hansa Helma, koju je dao pred Vojnim sudom beogradskog garnizona, se vidi da su Jevreji muškarci streljani za odmazdu zbog akcija partizanskih jedinica u Srbiji.

Pošto su po etkom maja 1942. svi zato enici Jevreji u logoru »Sajmište« bili likvidirani, to je on pod nazivom »Jevrejski logor« prestao da postoji. Od tada je koriš en za interniranje pripadnika NOP i zarobljenih partizana. Izvestan broj je bio streljan, a ve i broj odveden na prisilan rad u logore u Nema koj i Norveškoj.

Me utim, i posle maja 1942. dovo ene su manje ili ve e grupe Jevreja u taj logor od kojih su neki likvidirani, a ostali odvedeni u nacističke logore u Aušvicu i Bergen Belsenu. Postoje podaci za neke od tih grupa:

- jula 1942, dovedena je manja grupa Jevreja iz Jagodine (Svetozarevo) i nekih mesta iz isto ne Srbije;
- oktobra 1943, dovedeni su splitski Jevreji muškarci, me u kojima je bilo i nekoliko žena. Izvestan broj je likvidiran u tom logoru, a svi ostali su stradali u logoru u Aušvicu;²²⁰

²¹⁸ Dokumenti u Vojnoistorijskom institutu Beograd, Nedi ev fond, k-36-8-10; k-3647/1; 8/1; 35/1-1; 34/1-2; Nema ki fond, k-41b-1-15/712.

²¹⁹ Dokument u Vojnoistorijskom institutu Beograd, Nema ki fond, k-36, 47/1-1; 34/1-2.

²²⁰ L. Ke kemet, *Židovi u povijesti Splita*, Split 1971, str. 205.

84 J. Romano

– juna 1944, dovedeni su Jevreji iz Prištine (najve im delom žene i deca, jer su muškarci bili odvedeni u logore u Albaniju još 1942). Nakon nekoliko dana provedenih u logoru »Sajmište« odvedeni su u logor u Bergen Belsenu;

– juna 1944, dovedeni su Jevreji koji su po kapitulaciji Jugoslavije prebegli u Crnu Goru. U toj grupi, koja je brojala 170 lica, bile su izbeglice iz Srbije, Bosne i Sjenice. Posle nekoliko dana odvedene su u logor u Bergen Belsenu.

Prema nepotpunim podacima, u logoru »Sajmište« je stradalo oko 11.000 jugoslovenskih Jevreja, dok je broj Jevreja koji je prošao kroz taj logor bio veći, jer je izvestan broj odveden iz tog logora u razne nacističke logore van Jugoslavije

3 – Radni logori

Radni logor »Borski rudnik« – Za Tre i Rajh je bio od posebnog značaja Borski rudnik radi eksploatacije bakra, potrebnog za vojnu industriju. Stoga je uprava u tom rudniku bila poverena organizaciji TODT. Tre i Rajh je zahtevao maksimalnu eksploataciju rudnika, pa je bio potreban i veliki broj radne snage. Stoga je uprava rudnika formirala radni logor u kojem su bili Srbi, pripadnici NOP-a.

Februara 1943. Tre i Rajh je zatražio od Maarske da se u Borski rudnik uputi 10.000 Jevreja za kopanje rude. Maarska je uputila od 11. jula do 30. oktobra četiri železnička transporta sa licima, koja su bila osuđena na prisilan rad. U četvrtom transportu bilo je 6.200 Jevreja podeljenih u četiri grupe. Oni su bili iz Maarske, a delom i iz Čehoslovačke i Rumunije. Ovi poslednji prebegli su iz Čehoslovačke i Rumunije u Maarsku pred nacističkim progonima. Pored njih bilo je i Jevreja iz Bačke. O broju Jevreja iz Bačke, koji su upućeni na prisilan rad u Borski rudnik postoje različiti podaci. U knjizi *Zločini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji* navodi se na strani 159, da ih je bilo 500 do 600. Međutim, u članku Pavla Šosbergera »U Borskom rudniku 1943–1944« navodi se da ih je bilo nešto »preko 100«. Pretpostavljamo da je ovaj podatak verodostojniji, jer je Šosberger bio jedan od bačkih Jevreja koji je doveden u Borski rudnik na prisilan rad.²²¹

Radni logor obezbeđivala je maarska straža, a komandat logora bio je do kraja 1943. potpukovnik Andraš Balog, koji je smenjen »zbog blagog postupanja prema logorašima«. Zamenio ga je pukovnik Ede Maranji, (Marany), koji je primenio najzverskije metode mučenja logoraša. Uveo je poseban logorski sud koji je izricao smrtnu kaznu za najmanji prekršaj »logorske discipline«. Naravno, to su zverski mučeni oni logoraši, koji bi bili uhvaćeni prilikom pokušaja bekstva.

Logoraši su radili pod izuzetno teškim uslovima, pa je znatan broj umro od iscrpljenosti.

²²¹ »i *Jevrejski pregled* 11–12, Beograd 1968, str. 4.

Septembra 1944. približile su se partizanske jedinice Borskom rudniku, pa je uprava logora pristupila hitnoj evakuaciji jevrejskih logoraša. Oni su bili podeľljeni u dve grupe. Prva grupa, koja je brojala oko 3.600 Jevreja krenula je peške 17. septembra 1944. preko Petrovca na Mlavi, Male Krsne do Beograda i dalje preko Pan eva i Titela do Crvenke. Pre polaska streljano je 23 Jevreja, a na putu do Crvenke pobijeno je još oko 700 lica. Iz Crvenke krenula je kolona prema Baji i na tom putu pobijeno je još nekoliko stotina Jevreja. U Baju ih je stiglo svega oko 1.300. Iz Baje su odvedeni u logor u Flossenburg-u i Buchenwald-u iz kojih se po završetku rata vratilo samo nekoliko, dok su ostali pobijeni.

Nakon nekoliko dana trebala je da krene druga grupa Jevreja, ali su to spre ile jedinice XXIII srpske divizije izvršivši napad na Borski rudnik. Iz te grupe stupilo je u NOV 39 Jevreja.

Osvrt na stradanja Jevreja Banata, Srbije i Sandžaka

Vrlo mali broj Jevreja koji su do rata živelu u navedenim pokrajinama uspeo je da se spase od odvo enja u logore smrti. Mali broj je uspeo da prebegne u Gr ku. Albaniju, kao i na teritoriju koju su okupirali Italijani. Najve i broj Jevreja sa teritorije Banata, Srbije i Sandžaka stradao je u koncentracionim logorima, koje su formirali Nemci u Srbiji, dok ih je manji broj stradao u nacisti kim logorima van Jugoslavije. Izuzetak ine Jevreji iz Pirota, koji je po kapitulaciji Jugoslavije potpao pod Bugarsku. Na zahtev Gestapoa bugarska vlada im je predala pirotske Jevreje (bilo ih je 92). Prema nekim podacima odvedeni su iz Pirota 21. marta 1943. preko Bugarske (Plovdiv). Nije poznato u koji su logor odvedeni, ali najverovatnije je da su odvedeni u logor u Treblinku, kuda su u to vreme bili odvedeni i Jevreji iz Makedonije.

Gestapo je uporno tragao za svakim izbeglim ili skrivenim Jevrejinom. U njihovom hvatanju punu podršku Gestapou su pružili nedi evci, ljoti evci i etnici. Ovo su samo neka grupna stradanja pohvatanih Jevreja:

- 20. jula 1941. Gestapo je streljao grupu beogradskih Jevreja koji su se sklonili u Kr agovo;²²²
- novembra 1941. odvedeno je iz Loznice oko 50 beogradskih Jevreja, koji su se sklonili u tom mestu po kapitulaciji Jugoslavije;
- od 19. do 23. marta 1942. odvedeno je iz Jevrejske bolnice u Beogradu oko 300 bolesnika i ugušeno otrovnim gasovima u specijalnom kamionu;
- 5. jula 1942. Gestapo je odveo 5 bolesnih Jevreja iz Bolnice beogradske trgova ke omladine i streljao ih;

»J *Cvetovi u ognju*, T. Užice 1970, str. 76, 87, 124.
L. Ivanovi , *Jevrejsko pitanje u Beogradu*, n.d. str. 197.

– 3. avgusta 1942. odvedeno je i pobijeno 12 Jevreja iz Duševne bolnice u Beogradu;

– 2. oktobra 1942. odvedeno je 11 Jevreja iz Duševne bolnice u Kovinu, koji su streljani u Deliblatskoj pešari.

Prema prikupljenim podacima, sa teritorije Banata, Srbije i Sandžaka stradalo je preko 15.000 Jevreja i to: iz Banata oko 3.800, Srbije oko 11.000 i Sandžaka oko 260. U odnosu na ostale pokrajine, Jevreji Banata, Srbije i Sandžaka bili su najpre likvidirani. U izveštaju Turnera, koji je dostavio 29. avgusta 1942. zapovedniku Jugoistoka Leru (Lohr) se navodi: »Srbija je jedina zemlja u kojoj je rešeno pitanje Jevreja i Cigana.«²²³

Izvršiocima ovih masovnih zločina su, pored Trećeg Rajha, folksdojčeri, nedjeljci, ljotičevci i etnici.

II – Teritorije pod bugarskom okupacijom

Treći Rajh je vršio vrlo jak ekonomski i politički pritisak na bugarsku vladu zahtevajući i da se u Bugarskoj preduzmu protivjevrejske mere. Bugarska vlada podlegla je tim pritiscima i najpre donela januara 1941. protivjevrejski zakon – »Zakon o zaštiti nacije«, a 1. marta 1941. potpisala je protokol o pristupanju Trojnom paktu.

U pripremi navedenog protivjevrejskog zakona značajnu ulogu su odigrali Adolf Hans Beckerle, nemački opunomoćeni ministar u Sofiji, i Teodor Daneker, šef Referata za rešenje jevrejskog pitanja pri ambasadi Nemačke u Sofiji. Navedenim zakonom bugarski Jevreji su svrstani u red »neprijatelja bugarske nacije« i isključeni iz političkog, ekonomskog, kulturnog i društvenog života Bugarske.

»Zakon o zaštiti nacije«, uz izvesne dopune, primenjen je od decembra 1941. i na anektiranoj teritoriji Makedonije. Zakon je predvideo mere za ekonomsko i psihičko uništenje Jevreja, ali nisu bile propisane mere i za njihovo fizičko uništenje, tj. genocid.

Najkarakterističnije protivjevrejske mere koje su bile propisane navedenim Zakonom:

– obavezna registracija makedonskih Jevreja kod policijskih vlasti s tim, što se oni registruju kao »jugoslovenski državljani« (ostalo stanovništvo Makedonije registrovano je kao »bugarsko«). Na osnovu toga, Jevreji se smatraju kao »strani državljani«, pa su morali plaćati porez u iznosu od 30 leva mesečno po glavi;

²²³ L. Ivanovi, *Jevrejsko pitanje u Beogradu*, n. d. str. 197.

- Jevreji ne mogu nositi prezimena koja se završavaju na »ov«, »ev« i »i«;
- Jevreji ne mogu biti bugarski vojnici, ali mogu biti pozvani u »radne jedinice« u sastavu vojske;
- Jevreji ne mogu biti državni, opštinski i privatni službenici, ne mogu pohađati srednje škole i fakultete;
- oni ne mogu napuštati mesto stalnog boravka bez posebne policijske dozvole;
- zabranjeno je Jevrejima da stanuju u zgradama u kojima stanuju arijevci i propisuje se koliko prostorija može imati jevrejska porodica, prema broju članova;
- Jevreji ne smeju stupati u brak s arijevcima, a zabranjuje im se držanje arijevske posluge;
- za Jevreje se propisuje policijski pas.

Međutim, bugarska fašistička vlada nije ostala samo na tom protivjevrejskom zakonu. Ona je propisala veći i broj protivjevrejskih zakona i naredaba, na primer:

Zakon o jednokratnom porezu na imanja lica jevrejskog porekla od 14. VII 1941. godine. Tim Zakonom propisano je, da Jevreji moraju bugarskoj državi dati petinu vrednosti pokretne i nepokretne imovine. Obrazovana je posebna komisija za procenu jevrejske imovine, koja je netačno vršila procenu, pa je Jevrejima oduzeto znatno više od jedne petine vrednosti imovine. Na taj način oduzeto je samo od skopskih Jevreja oko 45 miliona leva (oko 13.000 leva po glavi);

Zakon od 4. X 1941. kojim se zabranjuje Jevrejima bavljenje trgovinom i industrijom. Do kraja te godine Jevreji su morali na brzinu da prodaju svoje trgovine i preduzeća. Zbog kratkog roka morali su ih prodati po znatno nižoj ceni od njihove stvarne vrednosti. Međutim, novac za prodane trgovine i preduzeća nisu primili, već je bio blokiran u bankama.

Treći Rajh nije bio zadovoljan protivjevrejskim merama koje je propisala bugarska vlada i zahtevao je od nje da donese zakon kojim bi se »rešilo jevrejsko pitanje« u Bugarskoj i u anektiranoj Makedoniji. Pod pritiskom Trećeg Rajha, bugarska vlada donela je 9. VII 1942. »Zakon o preduzimanju mera za rešenje jevrejskog pitanja i pitanja koja su u vezi s njim«. Zakonom je bilo predviđeno da Ministarski savet može donositi zakone i uredbe za »rešenje jevrejskog pitanja«. U vezi s tim, obrazovan je 26. VIII 1942. »Komesarijat za jevrejska pitanja« u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova. Za šefa Komesarijata, čije sedište je bilo u Sofiji, imenovan je Aleksandar Belev, a u Skoplju, Bitolju i Štipu postavljeni su delegati komesarijata. Delegat Komesarijata u Skoplju bio je Ivan Zaharijev, Bitolju Kiril Stoimenov i u Štipu Hristov Badževandžijev. Zadatak delegata je bio da kontrolišu na mestu sprovođenje protivjevrejskih mera, kao i davanje sugestija za donošenje novih protivjevrejskih mera.

Novoformirani Komesarijat propisao je sledeće protivjevrejske mere, odnosno naredbe:

Naredba o označavanju jevrejskih stanova i jevrejskih zanatskih radnji od 5. IX 1942. (trgovine i preduzeća nisu obuhvaćeni ovom naredbom, jer su već bili likvidirani). Stanovi u kojima su živeli Jevreji morali su nositi natpis »Jevrejski stan« sa šestokrakom zvezdom, a zanatske radnje »Jevrejska radnja« sa šestokrakom zvezdom;

Naredba broj 5 od 8. IX 1942. g. kojom se celokupna jevrejska imovina stavlja pod državnu kontrolu. Kirija od zgrada u kojima su vlasnici Jevreji, deponovana je u bankama, a Jevrejima se zabranjuje stanovanje u državnim zgradama;

Naredba o obaveznom nošenju »Davidove zvezde« od 23. IX 1942. kojom je propisano, da Jevreji po ev od 10 godina starosti moraju nositi taj znak za koji su platili po 20 leva.

I delegati Komesarijata propisali su izvestan broj protivjevrejskih naredaba lokalnog karaktera. Pomenimo neke naredbe koje je propisao Ivan Zaharijev delegat u Skoplju.

Naredba od 25. I 1943. kojom se zabranjuje Jevrejima posećivanje javnih lokala i kupovanje životnih namirnica u trgovinama koje se nalaze u određenim ulicama. Sem tog, naredbom se propisuju dani u koje Jevreji mogu posećivati parkove i plaže;

Naredba od 25. I 1943. o zabrani sklanjanja Jevreja u javnim skloništimama u vreme vazдушnih napada, jer su oni »izazvali ovaj rat«;

Naredba broj 70, od 12. II 1943. o likvidaciji jevrejskih zanatskih radnji s tim, da se novac njihove prodaje deponuje u banke.²²⁴

Od početka 1942. propisana je kolektivna novčana kazna za bitoljske Jevreje, jer su »pomagali NOP«. Oni su morali da uplate u korist bugarske države iznos od 4,500.000 leva.²²⁵

Svi do sada pomenuti zakoni i naredbe imali su za cilj ekonomsko i psihičko uništenje Jevreja, ali nisu bile predviđene mere za njihovo fizičko uništenje, tj. primenu genocida. Međutim, Treći Rajh je uporno zahtevao od bugarske vlade, da se Nemcima preda oko 20.000 Jevreja, koliko ih je živelo u Bugarskoj i anektiranoj teritoriji Makedonije, jer samo njihovom likvidacijom biće konačno »rešeno jevrejsko pitanje«. Međutim, bugarski narod je bio protiv predaje Jevreja koji su

²²⁴ A. Matkovski, *Tragedijata na Evreite od Makedonija*, Skopje 1962.
²²⁵ D. Konstantinov, *Ekonomska likvidacija Jevreja za vreme fašističke okupacije Makedonije 1941–1943. Jevrejski almanah 1961–1962*, str. 178–182.

žive u Bugarskoj, pa je postignut sporazum o predaji samo onih Jevreja koji žive u Makedoniji. Sporazum o njihovoj predaji potpisao je u ime bugarske vlade Petar Gabrovski, ministar unutrašnjih poslova, a u ime Trećeg Rajha Adolf Hane Beckerle, njegov opunomoćeni ministar u Sofiji.

Nakon potpisivanja sporazuma, bugarska vlada propisala je 2. III 1943. »Uredbu o postupku s jevrejskom imovinom po odvojenju makedonskih Jevreja u logor«. Istovremeno je naredio delegatima Komesarijata da izvrše potrebne pripreme za odvojenje Jevreja u logor i preduzmu mere za sprečavanje njihovog bekstva u Grčku i Albaniju.

Odlučeno je, da se 11. marta 1943. izvrši hapšenje Jevreja u svim mestima Makedonije i dovedu u sabirni logor u Skoplju, kao i da se neposredno po odvojenju izvrši popis jevrejske imovine. U vezi s tim, izdao je 9. IV 1943. direktor Skopske oblasti »Naredbu o prodaji jevrejske imovine«. Određena su lica za popis i prodaju imovine. Među njima, najveći deo te imovine bio je opljačkan od strane bugarskih fašista i Nemaca, pa je neznatan deo bio izložen prodaji. Za prodatu imovinu skopskih Jevreja naplaćeno je 12, bitoljskih Jevreja 20 i štiptskih 2 miliona leva — ukupno 34 miliona leva. Među njima, kasnijom procenom utvrđeno je, da je vrednost imovine samo bitoljskih Jevreja iznosila oko 511 miliona leva.

Sabirni logor u Skoplju

Napred pomenutim sporazumom bilo je predviđeno, da se svi makedonski Jevreji interniraju u sabirni logor u Skoplju. U tu svrhu predviđeni su magacini bivšeg Državnog monopola duvana.

U najvećoj tajnosti pristupilo se hitnim adaptacijama tih magacina i to ne radi boljeg smeštaja zato što, već radi onemogućavanja eventualnih bekstava. Kapaciteti tih magacina bili su daleko ispod mogućnosti smeštaja svih makedonskih Jevreja. Sem toga, nisu bili obezbeđeni ni najosnovniji higijenski uslovi za toliki broj zatočenika, niti je bila predviđena sanitetska služba.

U cilju sprečavanja bekstva zatočenika bile su postavljene brojne bugarske straže.

Hapšenja makedonskih Jevreja izvršena su istog dana u svim mestima, tj. 11. marta 1943. godine. Prethodno su, u svim mestima u kojima su živeli Jevreji, postavljene jake bugarske straže radi sprečavanja eventualnog bekstva. Hapšenja su izvršena prema unapred izvršenom popisu.

U logor su najpre dovedeni skopski Jevreji. Istog dana stigli su železnim transportom Jevreji iz Bitolja i Štipa, kao i nekih drugih manjih mesta. Prilikom hapšenja bugarski fašisti su se poslužili perfidnom obmanom. Predložili su Jevrejima da sa sobom ponesu sav novac i nakit »jer će im to biti potrebno za život u

logorima u Bugarskoj, kamo će biti odvedeni«. Na taj način bila je olakšana pljačka Jevreja po njihovom dolasku u sabirni logor u Skoplju. I ne samo to. Po dolasku u sabirni logor oduzeta im je i bolja odeća i obuća.

Sabirni logor u Skoplju nije mogao da primi nekoliko hiljada zatoenika, koliko ih je bilo dovedeno. Stoga je sabijano po 500 osoba u jednu prostoriju, iz koje nisu puštani dva dana, ostavljeni bez hrane i vode. Zato enici su morali vršiti nuždu u zatvorenim prostorijama, pa je zadržavanje u njima bio neizdržljiv. Međutim zatoenicima bio je veći broj bolesnih osoba, koje su ostavljene bez lekarske pomoći. U toku internacije u tom logoru umrla su 4 lica.

Trećeg dana po dolasku u sabirni logor, zatoenici su pušteni u dvorište i do odvođenja u koncentracioni logor u Treblinku primali su hranu samo jedanput dnevno. Mogućnosti za održavanje lične higijene nisu uopšte postojale, jer je bilo predviđeno vreme od svega pola sata za umivanje, pa je razumljivo, što najveći broj zatoenika nije uspevaao ni da se umije.²²⁶

U sabirni logor je bilo dovedeno 7.315 lica, i to: 3.313 iz Skoplja, 3.351 iz Bitolja, 551 iz Stipa, i 100 iz nekih drugih manjih mesta (Strumica, Veles, Evelija). Iz logora su uspela da pobegnu dvojica, a petoro je umrlo u logoru. Sem toga, iz logora su pušteni lekari sa svojim porodicama, kao i Jevreji – strani državljani. Lekari su pušteni jer su bili potrebni zdravstvenoj službi Makedonije. Prema postojećim dokumentima, iz sabirnog logora u Skoplju deportovano je u koncentracioni logor u Treblinku 7.144 lica, među kojima je bilo dece do 3 godine starosti 539, od 3 do 10 godina 602, od 10 do 16 godina 1.172, osoba starijih od 60 godina 865, kao i 250 težih bolesnika.

Odvođenje zatoenika iz sabirnog logora u koncentracioni logor u Treblinku otpočelo je 22. a završeno 29. marta 1943. godine. Oni su utovareni u sto nevagone u tri železnička transporta. Svaki transport je obezbeđivalo ljudstvo nemačke policije Stražarske čete iz Niške banje.

Prvi transport u kojem je bilo 2.338 lica krenuo je iz Skoplja 22. marta 1943. preko Lapova i stigao u Treblinku 28. marta 1943. godine. Na putu su umrli 4 lica.

Drugi transport sa 2.402 lica krenuo je iz Skoplja 25. marta 1943. preko Kosovske Mitrovice, jer su prugu preko Lapova partizani porušili. Transport je stigao u Treblinku 31. marta 1943. godine. Na putu su umrli 3 lica.

Treći transport sa 2.404 lica krenuo je iz Skoplja 29. marta 1943. preko Kosovske Mitrovice i stigao u Treblinku 5. aprila 1943. godine. Na putu je umrlo 5 lica.²²⁷

O sudbini deportovanih makedonskih Jevreja u koncentracioni logor u Treblinku biće kasnije govora (v. Logori u Poljskoj).

²²⁶ P. Matkovski, n.d.

²²⁷ *Zločini okupatora*, n.d. str. 193–195.

III – Teritorije u sastavu Nezavisne Države Hrvatske (NDH)

U sastav kvislinške tvorevine Nezavisne Države Hrvatske (NDH) uključene su bile sledeće teritorije Jugoslavije: Hrvatska, Slavonija, Srem, Bosna, Hercegovina, južna Dalmacija i Hrvatsko primorje. Na teritoriji južne Dalmacije i Hrvatskog primorja, odnosno »Zone II«, postojala je dvojna vlast: Italija je imala vojnu upravu, a NDH civilnu, odnosno ustašku upravu. Isto ni deo Srema bio je do 10. X 1941. pod nemačkom upravom, odnosno pod Vojnim zapovednikom za Srbiju, a od tada prešao pod upravu NDH.

Teritorija NDH bila je podeljena na župe, a organizacija vlasti bila je u rukama ustaškog pokreta, koji su prihvatili u potpunosti, a i sproveli Hitlerovu nacističku ideologiju. Kao kvislinška država, stvorena po direktivama Trećeg Rajha, NDH je svoju unutrašnju i spoljnu politiku uskladila zahtevima Berlina, a Trećerajh se mešao direktno i indirektno u sprovođenje te politike.

Neposredno po dolasku na vlast, ustaše su pristupile organizovanju i sprovođenju protivjevrejskih mera uz saradnju Nemaca i folksdojčera. Najveći broj protivjevrejskih mera bio je propisan u ustaškom centru u Zagrebu, ali su i ustaški rukovodioci na pojedinim teritorijama samoinicijativno propisivali protivjevrejske mere, naročito u Bosni i Hercegovini. Ovde će biti dat prikaz organizacije i sprovođenja protivjevrejskih mera po pokrajinama u sastavu NDH.

A – Hrvatska – Slavonija – Srem

Ante Pavelić, poglavnik NDH, odabrao je posebne ljude – teroriste za uništavanje Srba i Jevreja u NDH: Andriju Artukovića, Eugena Kvaternika, Miju Babića, Vjekoslava Luburića i dr. Andrija Artuković, ministar unutrašnjih poslova, izjavio je veče 22. aprila da će »hrvatska vlada riješiti židovsko pitanje na isti način kao što ga je riješila njemačka vlada«.

Ustaške vlasti su bile svesne da će veliki deo hrvatskog naroda sa negodovanjem reagovati protiv mera koje se budu sprovodile u vezi sa »rešenjem jevrejskog pitanja«, pa su odlučile prethodno »pripremiti« hrvatski narod. Te »pripreme« ogledale su se u besomučnoj kampanji protiv Jevreja putem ustaške štampe i radija, kojom je optuživala Jevreje da su »za etnici drugog svetskog rata i nosioci komunizma u svetu«.²²⁸

Organizacija i metod sprovođenja protivjevrejskih mera u NDH, bili su verna kopija mera koje su nacisti sproveli u Srbiji i Banatu. I one se mogu svrstati u tri osnovne grupe: mere za ekonomsko uništenje Jevreja, mere za njihovu psihičko uništenje i mere za fizičko uništenje, odnosno genocid.

²²³ M. Haramina, *Zločini i protujevrejske mjere u Zagrebu u toku II svjetskog rata, Historijski pregled VII*, Zagreb 1961, broj 2, str. 90.

a) *Mere za ekonomsko uništenje Jevreja, uključujući i opljačku kao i uništenje jevrejskih kulturnih i istorijskih vrednosti*

Kao i u Banatu i Srbiji, nemačke specijalne jedinice upućene iz Berlina (Einsatzgruppe für Jugoslawien) nasilno su otvarale jevrejske radnje, stanove i prostorije raznih organizacija u svim mestima NDH, i opljačkane robe kamionima odvozile u Nemačku. U prvo vreme opljačkane jevrejske imovine uštomčivale su, pored navedenih jedinica, i ustaše kao i folksdoj eri. Kasnije, u cilju »legalizovanja« opljačkane, ustaške vlasti su propisale veći broj »zakonskih odredaba, kao što su:

Zakonska odredba od 18. IV 1941. o spremanju hrvatske narodne imovine. — Tom odredbom bili su proglašeni nevažećim svi pravni poslovi između Jevreja, kao i Jevreja i nejevreja koji su sklopljeni dva meseca pre obrazovanja NDH, ako je vrednost pravnog posla bila veća od 100.000 dinara;²²⁹

Zakonska odredba od 5. VI 1941. o spremanju prikrivanja židovskog imetka. — Lica koja su primila na upanje jevrejsku imovinu moraju je prijaviti ustaskim vlastima;²³⁰

Zakonska odredba od 5. VI 1941. o obaveznoj prijavi židovskog imetka. — Jevreji su morali da prijave svoju imovinu Uredu za Obnovu privrede pri Ministarstvu narodnog gospodarstva, a tako e i imovinu koju su otuđili ili prodati od 10. II 1941.;²³¹

Zakonska odredba o osnutku Državnog ravnateljstva za gospodarstvenu ponovu od 1. VII 1941. — Novoformirano Državno ravnateljstvo je bilo ovlašćeno da otkupljuje imovinu Jevreja i jevrejskih preduzeća;²³²

Zakonska odredba Državnog ravnateljstva za gospodarstvenu ponovu od 27. VIII 1941. — Rukovođenje svim zgradama i imanjima koji su vlasnici Jevreji prešlo je u nadležnost gradskih i kotarskih predstavništava, koja su ubirala zakupninu od istih;²³³

Zakonska odredba o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduzeća broj CCCXXXVI — 1699 od 9. X 1941. — Državno ravnateljstvo za gospodarstvenu ponovu bilo je ovlašćeno da sprovede »podržavljanje imetka Židova i židovskih poduzeća sa ili bez naknade«;²³⁴

Zakonska odredba o unovavljenju podržavljenih židovskih zgrada i gradilišta broj XLVI-313-Z-1942. od 6. II 1942. — Zgrade i imanja koji vlasnici su Jevreji oduzimaju se u korist države bez ikakve naknade. Upravljanje tim zgradama i imanjima prelazi u nadležnost Ministarstva državne riznice. Tom odredbom bilo je naređeno,

²²⁹ *Narodne novine* broj 6, od 18. IV 1941.

²³⁰ *Narodne novine* broj 44 od 5. VI 1941.

²³¹ *Narodne novine* broj 44 od 5. VI 1941.

²³² *Narodne novine* od 1. VII 1941.

²³³ *Narodne novine* broj 115 od 27. VIII 1941.

²³⁴ *Narodne novine* broj 149 od 9. X 1941.

da Jevreji predaju hartije od vrednosti, uložne knjižice, dragocenosti, ilime, predmete umetneke, kulturne i istorijske vrednosti, polise osiguranja i dr.²³⁵

Potpuna pljačka jevrejske imovine u Hrvatskoj i Slavoniji usledila je nakon odvođenja Jevreja u koncentracione logore, kao i imovine onih, koji su prebegli iz NDH.

Jevreji u Sremu bili su izloženi istovremeno pljački od ustaša i folksdoj era. Iako je Srem uključen u sastav NDH, folksdoj eri su u većem broju mesta preuzeli svu vlast i neograničeno vladali sve dok ih sremski partizani nisu postepeno potisnuli. Izmeđ u ustaša i folksdoj era dolazilo je do estih sukoba oko podele jevrejske imovine. Vođa Kulturbunda u Rumi javno je izjavio, da »jevrejska imovina pripada nemačkom narodu«.

Poseban vid pljačke predstavljala je kontribucija koja je bila primenjena u većem broju gradova Hrvatske, Slavonije i Srema. Tako na primer:

– šef Političkog ustaškog redarstva u Zagrebu Ivo Britvi, naredio je početkom maja 1941. da se pohapsi veći broj imućnijih zagrebačkih Jevreja, a za njihovo oslobođenje tražio je 100 kg zlata (preko 100 miliona predratnih dinara). Traženi iznos bio je i isplaćen;²³⁶

– ustaše i folksdoj eri uhapsili su 13. IV 1941. veći broj osječkih Jevreja i zatvorili ih u »Smeđoj kući« u Zagrebačkoj ulici. Za njihovo oslobođenje traženo je 30 miliona dinara, ali s obzirom da se toliki iznos nije mogao prikupiti, zadovoljili su se sa 20 miliona dinara;²³⁷

– ustaše su pohapsile 14. IV 1941. imućnije Jevreje u Zemunu i držale ih u zatvoru tri nedelje. Iz zatvora su pušteni nakon što je svaki isplatio iznos od 20 do 80 hiljada dinara, ovisno od imovnog stanja;²³⁸

– u Vukovaru su takođe uhapšeni Jevreji i oslobođeni tek nakon što su isplatili iznos od tri miliona dinara. Sem toga, u zatvoru su im oduzeti svi predmeti od vrednosti;²³⁹

– maja 1941. uhapšeni su Jevreji u Beogradu i oslobođeni nakon što su platili veći iznos;²⁴⁰

– jula 1941. odvedeni su iz Rume Jevreji starosedeoci (250) i jevrejske izbeglice prebegle iz zapadnih evropskih zemalja (300) u privremeni logor u Sremskoj Mitrovici. Nakon što su Jevreji starosedeoci isplatili iznos od 200.000 dinara pušteni

²³⁵ *Narodne novine* od 6. II 1942.

²³⁶ *Zločin okupatora*, n.d. str. 56.

²³⁷ *Ibid.*, str. 56.

²³⁸ *Saopštenje o zločinima okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini I*, Novi Sad 1946, str. 9.

²³⁹ *Saopštenje o zločinima okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini I*, Novi Sad 1946, str. 91.

²⁴⁰ *Ibid.*, str. 52.

ni su ku ama. Jevrejske izbeglice muškarci odvedeni su u logor u Staroj Gradiški i Jasenovcu, a žene u logor u Loborgradu.²⁴¹

Prisvajanje ordinacija lekara Jevreja od proustaški nastrojenih lekara predstavljalo je poseban vid pljačke. U mnogim mestima imali su lekari Jevreji odlično opremljene ordinacije, koje su bile opljačkane nakon odvođenja lekara Jevreja u koncentracione logore ili u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u Bosni i Hercegovini.

Od Jevreja koji su prebegli iz NDH u Dalmaciju i Hrvatsko primorje, odnosno u »Zonu I« i »Zonu II«, Pavelić je tražio da dostave pismenu izjavu da se odriču svojih imanja i druge imovine u NDH.

Posebno treba naglasiti, da su nemačke jedinice, folksdoj eri i ustaše opljačkali i imovinu jevrejskih društvenih, kulturnih i verskih organizacija. Opljačkane su biblioteke i veliki broj umetničkih predmeta. No, oni se nisu zadovoljili samo pljačkom. Sve ono što su smatrali da za njih nema vrednosti uništavali su. Uništili su veliki broj kulturnih spomenika, hramova, nadgrobnih spomenika, itd. Ustaše i folksdoj eri spalili su 14. IV 1941. jevrejski hram u Osijeku, kao i mrtvačnicu, porušivši i veliki broj nadgrobnih spomenika. Hramovi su porušeni i u Zagrebu, akovu, Sremskoj Mitrovici, Slavonskoj Požegi, Novoj Gradiški, Vinkovcima, Zemunu, itd.

Vrednost opljačkane i uništene jevrejske imovine nije moguće ni približno proceniti.

b) *Mere za psihičko uništenje Jevreja*

Ustaše, Nemci i folksdoj eri su se međusobno takmičili ili u izmišljanju mera za zlostavljanje i ponižavanje Jevreja. Napredne mere nisu odobravale zlostavljanja koja su ustaše primenjivale i protiv Srba, o čemu svedoči i sledeći slučaj: ustaške vlasti su naredile da se 26. maja 1941. održi obavezna fiskulturna vežba učenika zagrebačkih srednjih škola na stadionu u Maksimiru. Međutim, kada je na stadionu naredjeno da se iz stroja izdvoje Srbi i Jevreji, za njim su pošli najpre svi skojevci, a zatim i ostali učenici Hrvati.²⁴²

Ustaše su po uzoru na naciste nastojali, da primenom ponižavajućih mera i zlostavljanjima dovedu do psihičkog sloma pre nego budu primenjene mere za fizičko likvidiranje Jevreja. Jedna od prvih takvih mera bila je odvođenje na razne prisilne radove. U veštinama koje su bili ponižavajući i radovi, a ustaška štampa je objavljivala slike Jevreja na prisilnim radovima sa uvredljivim natpisima. Morali

²⁴¹ Dokument u Istorijskom arhivu Pokrajinskog komiteta SK Vojvodine, 4-472, elaborat o domaćim Nemcima zD srez rumski, str. 33.

²⁴² Narcisa Lengel Krizman, *Revolucionarni omladinski pokret u Zagrebu u toku rata, Zagreb u NOB-i i socijalističkoj revoluciji*, Zagreb 1971, str. 144.

su da rade i po 18 sati dnevno, bez hrane, a primenjivana su i razna zlostavljanja, kao i batinanja.

Jedan oblik prisilnog rada predstavljao je i odvoenje lekara Jevreja u Bosnu i Hercegovinu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Na zahtev šefa zdravstvene službe BiH, dr Ivana Raguza iz Hrvatske i Slavonije je upućeno 68 lekara, 1 farmaceut, 1 inženjer i 1 student medicine. Pored njih, u tu akciju je bilo uključeno i 12 lekara, koji su i do rata živeli u Bosni. Oni su radili pod vrlo teškim uslovima i uz minimalnu platu. Mnogi su oboleli, a tri lekara su umrli.

Za odvoenje lekara Jevreja na prisilan rad angažovali su se proustaški nastrojeni lekari, kako bi se domogli njihovih ordinacija i istovremeno oslobodili stru ne konkurencije.²⁴³

Jevreji koji su bili uključeni u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u BiH navedeni su u sledećem pregledu:

Prezime i ime – iz mesta –	stru nost	upu en u	stupio u NOV	umro na radu	ubijen u logoru	Primedba
Ajzenšteter dr Vlatko iz Zagreba	internista	Tuzlu	oktobra 1943.			
Altarac dr Jakob iz D. Vakufa	opšta med.	Prusac, Jajce	juli 1943.			
Atijas-Fišer dr Lola iz Sarajeva	stoma- tolog	Banjaluka				
Atijas Branko iz Bugojna	opšta med.	Bugojno	avgust 1943.			
Barmaper dr Herman iz Zagreba	dermato- venerolog	Tuzla	oktobar 1943.			
Baum dr Vilko iz Zagreba	hirurg	Kladanj, Tuzla	juni 1943.			
Bergštajn dr Naftali iz Zagreba	opšta med.	Pazari , Alipašin Most				
Betlhajm dr Stjepan iz Zagreba	neuropsi- hijatar	Kupres, Turbe	oktobar 1943.			
Brajer dr Karlo iz Bjelovara	ginekol.	Zavidovi i	po etkom 1945.			
Cegledi-Hajmer dr Margita iz Zagreba	opšta med.	nepoznato				
Daj dr Edo iz Zagreba	ortoped	Tuzla	oktobra 1943.			poginuo aprila 1944.
Daj dr Miroslav iz Zagreba	ginekol.	Gu ja gora, Jajce	avgust 1943.			umro januara 1944.
Dui -Daj dr Miroslav iz Zagreba	intern.	Sarajevo	novembra 1943.			

²⁴³ J. Romano, *Jevreji zdravstveni radnici Jugoslavije 1941–1945*, Zbornik 2 Jevrejskog istorijskog muzeja Beograd, 1973, str. 111–113.

Prezime i ime – iz mesta –	stru nost	upu en u	stupio u NOV	umro na radu	ubijen u logoru	Primedba
Fišbah dr Jonas iz Sarajeva	intern.	Maglaj	novembra 1944.			
Fišer dr Feliks iz Zagreba	pedijat.	Kozarac			streljan od Ne- maca januar 1944. u B. Luci	
Fišer dr Oton iz Osijeka	intern.	Odžaci	novembra 1943.			
Fišer dr Zlatko iz Siska	opšta med.	Biha	novembra 1942.			poginuo juna 1943.
Fleš dr Josip iz Zagreba	urolog	šebeši , Vitez	avgust 1944.			
Frajnd dr David iz Sremske Mitrovice	opšta med.	Modrica			maja 1943. u Aušvicu	
Frelih dr Albert iz Zagreba	ortoped	Bu i e	oktobar 1944.			
Fuks mr pharm. 2eljko iz Zagreba	farmaceul	Grada ac	april 1945.			
Ginsberg dr Ervin iz Osijeka	opšta med.	Gra anica	avgust 1943.			
Ginsberger dr Oskar iz Osijeka	dermato- venerolog	Biha	novembra 1942.			
Goldšmit dr Zora iz Pakraca	opšta med.	Podhumci	juli 1942.			
Gosti dr Hinko iz Zagreba	opšta med.	Kladuša, Cazin, B. Krupa	juli 1942.			
Grin dr Ernest iz Sarajeva	dermato- venerolog	Banjaluka	septembar 1944.			
Griner dr Simon	bakterio- log	Tuzla	oktobar 1943.			izvršio samo- ubistvo 1944.
Griner dr Teodor iz Zagreba	pedijat.	Vareš, Varcar, Vakuf, Banjaluka	septembar 1944.			
Grinfeld dr Julije iz Zagreba	opšta med.	Doboj, Jajce, Goražde, Travnik	novembar 1944.			
Gutman dr or e iz Zagreba	opšta med.	nepoznato			odveden od usta- ša u lo- gor 1943. i ubijen	

Prezime i ime – iz mesta –	stru nost	upu en u	stupio u NOV	umro na radu	ubijen u logoru	Primedba
Gros dr Mavro	balneo- log	Kiseljak			ubijen od Ne- maca februara 1945. u Kiselja- ku	
Hafner dr Ziga iz Zagreba	intern.	Žep e, Busova a	juli 1943.			
Han dr Arpad iz Zagreba	intern.	Zenica, Mostar	septembar 1943.			
Hercog dr Pavao iz Zagreba	intern.	Derventa	po etkom maja 1945.			
Herlinger dr Drago iz Siska	hirurg	Biha	novembar 1942.			poginuo juna 1943.
Herlinger dr Ivo iz Osijeka	otorinol.	Jelak	novembar 1942.			
Kaufer dr Leopold iz Zagreba	hirurg	Pazari , V. Vakuf	oktobar 1944.			
Kolbah dr ing. Dragutin iz Zagreba	hemi ar	Tuzla	oktobar 1943.			
Kon dr Bela iz Zagreba	hirurg	Brnjic, Mostar	septembar 1943.			
Konforti dr Jakob iz Mostara	opšta med.	Banjaiuka		umro avgu- sta 1942.		
Kraus dr Gustav iz Karlovca	stomatol.	Kotor Varoš	novembar 1942.			ubijen od Ne- maca avgusta 1943.
Kraus dr Julijana iz Zagreba	kozmeti- arka	Kotor Varoš	novembar 1942.			ubijena od Ne- maca avgusta 1943.
Kraus dr Zdenko iz Zagreba	opšta med.	Ljubija	maj 1942.			
Lederer-Fiser dr Klara iz Osijeka	opšta med.	Odžaci	novembar 1943.			
Lederer dr Ladislav iz Beliš a	opšta med.	Modri a	april 1943.			
Lev dr Ivo iz Gospia	intern.	Doboj, Gra anica	mart 1943.			poginuo aprila 1944.
Levntal dr Zdenko iz Zagreba	opšta med.	Zavidovi i, Kakanj, Alipašin Most	mart 1945.			

Prezime i ime – iz mesta –	stru nost	upu en u	stupio u NOV	umro na radu	ubijen u logoru	Primedba
Levi dr Izidor iz Cazina	opšta med.	Cazin	novembra 1942.			
Mari dr Hinko iz Varaždina	ginekolo.	Gra anica	februar 1943.			
Najfeld dr Alfred iz Zagreba	opšta med.	Banovi i, Živinci, B. Krupa	juni 1944.			
Najfeld-Špicer Eta iz Zagreba	stud. medic.	Banovi i, Živinci, B. Krupa	juni 1944.			
Najman dr Ljuba iz Zagreba	intern.	G. Vakuf	septembar 1942.			umrla juna 1943.
Najman dr Vladimir iz Zagreba	epidemiolo-	Tuzla	oktobar 1943.			poginuo 1944.
Nik dr Alfred iz Zagreba	opšta med.	Visoko	oktobar 1943.			
Ornštajn dr Karlo iz Osijeka	rentgen.	Banjaluka	septembar 1944.			
Papo dr Mordehaj iz Sarajeva	opšta med.	Sarajevo			ubijen 1942. u N. Gra- diški	
Pinto dr David iz Sarajeva	intern.	B. Petrovac, Tuzla	septembar 1944.			
Podvinec dr Sre ko iz Zagreba	otorinol.	Lukavac, Tuzla	oktobar 1943.			
Polak dr Stjepan iz Zagreba	intern.	Prijedor	maj 1942.			umro decem- bra 1942.
Prohnik dr Ignac iz Zagreba	dermato- venerol.	Travnik, Busova a				
Rajh dr Emil iz Zagreba	intern.	B. Krupa, Kakanj, V. Vakuf				
Rausnic dr Jolanka iz Zagreba	intern.	Žep e, Gra anica	april 1945.			
Rozencvajg dr Erih iz Zagreba	ginekolo.	Banjaluka	septembar 1944.			
Salom dr Mento iz Bijeljine	opšta med.	Tuzla	avgust 1943.			
Sekler dr Robert iz Zagreba	intern.	Sanski Most	mart 1943.			
Samakovlija dr Isak iz Sarajeva	opšta med.	Alipašin Most				
Šlezinger dr Albert iz Zagreba	opšta med.	Špionica srpska	april 1945.			
Šmukler dr Vilim iz Osijeka	opšta med.	Gra anica	februar 1943.			

Prezime i ime – iz mesta –	stru nost	upu en u	stupio u NOV	umro na radu	ubijen u logoru	Primedba
Šlezinger dr Marija	stomatol.	Pe igrad	novembar 1942.			umrla aprila 1943.
Šlezinger dr Miroslav iz Zagreba	epide- miolog	Cetingrad	novembar 1942.			poginuo juna 1943.
Špicer dr Milan iz Osijeka	ginekol.	Derventa, Grada ac		umro aprila 1942.		
Štajn dr Mavro iz Zagreba	opšta med.	Tuzla		umro novem- bra 1941.		
Štajner dr Stjepan iz Zagreba	opšta med.	Konjic	juli 1942.			
Švarc dr Aleksandar iz Osijeka	okulista	B. Petrovac, Tuzla	oktobar 1943.			
Tempi dr Ignac iz Zagreba	dermato- venerolog	Kakanj, Travnik Vitez	oktobar 1944.			
Vahsler-Najfeld dr Stela iz N. Gradiške	opšta med.	B. Gradiška, Mostar				
Vajnberger dr Draga iz Zagreba	ortoped.	Grada ac, Zenica			1943. odve- dena u Jeseno- vac i ubijena	
Vajs dr Aleksandar iz Zagreba	dermato- venerolog	Doboj	aprila 1945.			
Vajs dr Arabela iz Siska	opšta med.	B. Novi	1944.			
Vinter dr Miroslav iz Zagreba	dermato- venerol.	G. Vakuf	juli 1942.			poginuo marta 1943.
Župi dr Klara iz Zagreba	opšta med.	Busova a				

Iz pregleda se vidi da je 7 lekara koji su upu eni u Bosnu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, ubijeno ili stradalo u logorima. Taj podatak o ito govori, da lekari nisu upu eni, naro ito iz Hrvatske, radi suzbijanja endemskog sifilisa, ve radi prisvajanja njihovih ordinacija od strane proustaški nastrojenih lekara. U prilog tome govori i slede i podatak. Iz Bosne je odvedeno u razne ustaške logore oko 30 lekara Jevreja, koji su do dolaska ustaša na vlast živel i radili u toj pokrajini. Ako su bili potrebni lekari isklju ivo za suzbijanje endemskog sifilisa, prvenstveno je trebalo angažovati lekare koji su ve živel i u Bosni.

Od 83 lica, koliko je bilo u sastavu ekipa za suzbijanje endemskog sifilisa, u NOV je stupilo u toku rata 64 lica, i to: lekara 61, farmaceuta 1, hemi ara 1, medicinara 1. O njihovom uklju ivanju u NOV bi e kasnije detaljnije govora.

Proustaški lekari u Osijeku organizovali su akciju protiv lekara Jevreja, koja je poznata pod nazivom »Osje ka lekarska aferak«. U Osijeku je bilo do rata oko 40 lekara Jevreja, od kojih su ostala u 1942. godini samo 4 lekara (neki su odvedeni u logore, ili su se uklju ili u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u BiH, dok je manji broj uspeo prebe i na teritorije pod italijanskom okupacijom). Me utim, grupa ustaških lekara u Osijeku, koju su predvodili dr Zvonimir Seni i dr Ivanovi , uputila je zahtev Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu, da se i navedena 4 lekara Jevreja upute u logor »u interesu rasne isto e zdravstvene službe«.²⁴⁴

Pored odvo enja Jevreja na prisilne radove u cilju dovo enja do psihi kog sloma, pre nego se sprovede njihovo fizi ko istrebljenje, ustaške vlasti su propisale ve i broj protivjevrejskih zakona i naredaba, kojima su bila uskra ena Jevrejima sva gra anska prava, odnosno koji su ih stavljali van zakona. Evo nekih od tih zakona i naredaba:

Zakonska odredba o državljanstvu od 30. IV 1941. godine. Tom zakonskom odredbom predvi ena je podela stanovništva u NDH u dve grupe: u prvu grupu su svrstani »državljeni« NDH, a u istu su spadali isklju ivo arijevci, dok su u drugu grupu svrstani »državni pripadnici« NDH gde su spadali Jevreji i Srbi. Oni, kao »državni pripadnici« bili su pred ustaškim zakonima obespravljeni.²⁴⁵

Zakonska odredba o rasnoj pripadnosti od 30. IV 1941. godine. U ta ci 3. te zakonske odredbe dato je objašnjenje ko se smatra Židovom: »Kao Židovi se smatraju osobe koje potje u od troje predaka drugog koljena«. Tom Zakonskom odredbom dopunjena je napred pomenuta Zakonska odredba o državljanstvu.²⁴⁶

Zakonska odredba od 30. IV 1941. o zaštiti arijevske krvi i asti hrvatskog naroda. – Tom odredbom bilo je zabranjeno: »sklapanje braka izme u Židova i osoba arijevske porijekla, vanbra no op enje Židova i osoba arijevske porijekla, zapošljavanje u židovskim domovima arijevske mla e od 45 godina, kao i isticanje hrvatske zastave na židovskim domovima«;²⁴⁷

Naredba od 13. V 1941. g. o zabrani ritualnog klanja i stavljanja u promet svih vrsta životinja ritualno zaklanih, ije meso služi za ljudsku ishranu. – Sem toga, tom naredbom se zabranjuje Jevrejima primena ritualnog klanja, kao i koriš enje mesa životinja koje su ritualno zaklane i za njihovu vlastitu upotrebu;²⁴⁸

²⁴⁴ Dokumentat u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, reg. broj 1855, dok. 6.

²⁴⁵ *Narodne novine* broj 16 od 30. IV 1941.

²⁴⁴ *Narodne novine* broj 16 od 30. IV 1941.

²⁴⁴ *Narodne novine* broj 16 od 30. IV 1941.

²⁴⁵ Ze.koni, zakonske odredbe, naredbe itd. NDH I, Zagreb 1941, str. 219.

Naredba Ministra narodnog gospodarstva – Odjel za državne finansije broj 608/41 od 17. V 1941. – kojom se Jevreji otpuštaju iz državne službe;²⁴⁹

Zakonska odredba od 4. VI 1941. g. o zaštiti narodne i arijevske kulture hrvatskog naroda. – Tom naredbom bilo je zabranjeno da Jevreji rade u društvenim, omladinskim, sportskim, kulturnim i prosvetnim organizacijama i ustanovama. Sem toga, Jevrejima se zabranjuje da se bave književnoš u, novinarstvom, likovnom i glazbenom umetnoš u, kazalištem i filmom;²⁵⁰

Naredba od 4. VI 1941. g. o promjeni židovskih prezimena i označavanju židovskih tvrtki. – Posle prvog svetskog rata izvestan broj Jevreja promenio je svoja imena ili prezimena, prilagođavaju ih sredini u kojoj su živeli. Navedenom naredbom Jevreji koji su promenili svoja imena ili prezimena posle 1. XII 1918, morali su uzeti svoja ranija imena i prezimena, a sem toga, bilo im je zabranjeno korišćenje pseudonima. Tako e su jevrejska preduzeća koja su imala narodne ili arijevske nazive morali promeniti nazive. Dalje, naredbom je propisano, da Jevreji stariji od 14 godina moraju nositi na levoj strani grudi okruglu žutu pločicu promera 5 cm s utisnutim slovom »Ž«, a jevrejske radnje i trgovine žute table veličine 16x25 cm sa natpisom »Židovska tvrtka«. Za navedene pločice naplaćivalo se od 500 do 5 000 kuna, ovisno od imovnog stanja pojedinca;²⁵¹

Naredba ustaškog ravnateljstva od juna 1941. o iseljavanju Židova iz sjevernog dijela Zagreba. – Na osnovu te naredbe morali su se Jevreji iseliti u roku od 8 dana iz tog dela Zagreba. Mnogi nisu uspeli za tako kratko vreme da na drugi stan, pa su ih ustaše izbacile iz dotadašnjih stanova i prisvojili njihov nameštaj;

Zakonska odredba o nadležnosti za rešavanje židovskog pitanja broj XXII-153-Z-1942. od 17. I 1942, kojom se propisuje, da sva pitanja u vezi sa Jevrejima prelaze u nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova.²⁵²

Neki Jevreji su verovali da e biti pošteđeni primene protivjevrejskih mera ako pređu u katoličku veru. Međutim, u »Okružnici« koju su ustaške vlasti objavile pod br. 48468/41 od 3. VII 1941, u tačini 9 – stoji: »Vladi je poznato da se prijavljuju mnogi Židovi za prijelaz u katolicizam, ali prijelaz na katolicizam ne može imati nikakvog upliva na položaj tih osoba u njihovom odnošaju prema državi s obzirom na postojeći zakon o nearijevcima.²⁵³

Pojedina i grupna hapšenja Jevreja, kao i njihovo streljanje imalo je, tako e, za cilj dovesti ih do psihičkog sloma kod ostarelih Jevreja. To je bio slučaj, da su Jevreji hapšeni na ulici ili u stanovima i odvođeni u zatvor, gde su bili

²⁴⁹ Dokumentat u Arhivu Hrvatske Zagreb, MP F-3-31890/41.

²⁵⁰ ZDP tom I, knjiga 1, dok. br. 122.

²⁵¹ *Narodne novine* broj 43 od 4. VI 1941.

²⁵² *Narodne novine* broj 15 od 19. I 1942.

²⁵³ P. Vukelić, *Okupaciona vlast i sistem nacionalne diskriminacije u Sremu za vreme NDH, Zbornik za društvene nauke Matice srpske, sv. 35*, Novi Sad 1963, str. 107, 113, 116, 117.

izloženi zverskim mu enjima i sadisti kim izivljavanjima, a kasnije streljani. Kao povod za pojedina na ili grupna streljanja Jevreja, ustaše su koristile akcije udarnih grupa, njihove sabotaže i diverzije optužuju ih, da su oni »za etnici tih akcija«. Pomenu emo neka streljanja koja su izvršena po presudi ustaških prekih sudova:

- 8. jula 1941. streljano je 10 istaknutih revolucionara, članova KPJ, koji su bili zatvoreni u Kerestincu, pod optužbom da su oni »duhovni za etnici« atentata koji su izvršili pripadnici NOP u Zagrebu nad ustaškim agentom Ljudevitom Tiljkom. Me u streljanima bilo je 6 Jevreja;²⁵⁴
- 4. avgusta 1941. streljano je »98 Židova i komunista kao »duhovnih za etnika« napada na Ustašku sveu ilišnu vojniciu, koji su izvršili pripadnici NOP kod Botani kog vrta u Zagrebu;²⁵⁵
- 5. avgusta 1941. zbog istog napada streljano je »87 Židova i komunista«;
- 19. septembra 1941. streljano je »50 Židova i komunista« za odmazdu zbog izvršene sabotaže od strane pripadnika NOP u Zagreba koj pošti;²⁵⁶
- avgusta 1941. streljano je »104 Židova i komunista« zbog izvršenih sabotaža u Zagrebu od strane pripadnika NOP;²⁵⁷
- oktobra 1941. streljano je u Osijeku 10 Jevreja zbog pomaganja NOP.²⁵³

Me utim, pojedina nih ubistava Jevreja bilo je u više mesta u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu: akovu, Iloku, Karlovcu, Novskoj, Rumi, Sremskoj Mitrovici, Vinkovcima, Zemunu i dr.

Ustaške vlasti, u cilju pravdanja tih zlo ina pred naprednim stanovništvom optuživale su Jevreje kao vo e partizanskih jedinica, što se vidi iz slede a dva izveštaja:

- u izveštaju Vrhovnog oružni kog zapovjedništva od 24. IX 1942. stoji: »Skupina Duboka« – »Duškova partija« zapovjednik Židov dr Brihta iz Požege;
- u izveštaju Ministarstva hrvatskog domobranstva od 28. X 1942. stoji: »20. IX 1942. jedna skupina partizana opažena u šumi Kip. Vo a neka lije nica – Židovka iz Zagreba«.²⁵⁹

c) *Mere za fizi ko uništenje Jevreja – genocid*

Sistem kona nog »rešenja jevrejskog pitanja« u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu zasnovao se na nacisti koj ideologiji – fizi kom uništenju u koncentracionim lo-

²³⁴ Z. Komarica, *Kerestinac, Otpor u žicama II*, Beograd 1969, str. 211.

²³⁸ *ZDP I*, knj. 1, dok. 122.

²⁵⁴ *Zlo lini okupatora*, n.d. str. 83.

²³² *ZDP I*, knj. 1, dok. 123.

²⁵⁸ Gra z za historiju narodnooslobodila kog pokreta u Slavoniji 1, Sl. Brod 1962.

²⁵⁹ Gra a za historiju narodnooslobodila kog pokreta u Slavoniji, Sl. Brod 1962, knjiga III, str. 91 i 231.

gorima. Uništenjem Jevreja ostvari se i nacisti ko-rasisti ka teorija o » isto i arijevske rase«. Me utim, ustaše su išle i dalje: ostvariti ne samo » isto u arijevske rase«, ve i » isto u nacije« likvidiranjem Srba.

Koncentracioni logori koje su ustaše formirali, bili su logori smrti za Srbe i Jevreje, kao i za napredne Hrvate, članove KPH i pripadnike NOP. Prema izveštaju Državne komisije za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača (K. D. broj 2697/52-2 od 16. I 1946, str. 35) u ustaškim logorima smrti brojno najviše je stradalo Srba, Jevreja, Cigana i naprednih Hrvata. Me utim, procentualno u odnosu na broj stanovnika pred drugi svetski rat, najviše je stradalo Jevreja.

Koncentracioni logori u Hrvatskoj, odnosno u NDH, po metodama mučenja koje su primenjivane i na inu na koji su zatočnici usmrćivani, prevazišli su i najzloglašenije nacističke logore. No, činjenica je, da su u organizovanju ustaških koncentracijskih logora učestvovali i Nemci, a tako je i u ubijanju velikog broja Jevreja sa teritorije NDH, nakon njihovog odvođenja u nacističke logore van Jugoslavije, prvenstveno u logor u Aušvicu.

Osnivanjem prvih koncentracijskih logora u NDH rukovodio je Eugen Kvaternik, a u izboru mesta za logore, kao i u davanju sugestija po pitanju njihove organizacije, učestvovali su i organi Gestapoa, a u prvom redu SS-pukovnik Hans Helm. Od ustaških rukovodilaca učestvovali su u organizovanju koncentracijskih logora Andrija Artuković, Mijo Babić, Vjekoslav Luburić i dr.

Logori su bili u prvo vreme pod Ustaškom nadzornom službom – III ured, sa kojim je rukovodio Mijo Babić. Stražarsko obezbeđenje logora vršili su pripadnici Ustaške obrane. Kasnije su logori potpali pod Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost.

Na teritoriji Hrvatske i Slavonije ustaše su formirale sabirne i koncentracijske logore. Sabirni logori su bili privremenog karaktera i iz njih su vodeni zatočnici u koncentracijske logore. No, u najvećem broju slučajeva, zatočnici su odmah odvođeni u koncentracijske logore, naročito od 1942. godine.

U sabirnim logorima zatočnici su bili izloženi raznim zlostavljanjima, ponižavanjima i mučenjima, prvenstveno gladi i teškim fizičkim radovima. Me utim, u tim logorima, sem pojedinačnih ubistava nisu primenjivana masovna ubistva zatočnika. I pored toga, u tim logorima zbog gladi, iscrpljujućih fizičkih radova i raznih bolesti, došlo je do umiranja većeg broja zatočnika.

U NDH je postojalo nekoliko logora namenjenih isključivo za žene i decu. Koncentracijski logori su bili zajednički za Srbe, Jevreje i Hrvate pripadnike NOP, ali su Jevreji bili izdvojeni od ostalih zatočnika.

Prvi logori u NDH formirani su znatno pre nego je u tom smislu izdato zvanično нареđenje, već krajem aprila 1941, a нареđenje o formiranju logora izdao je Ante

Paveli 2. juna 1941. To nare enje o formiranju logora nosilo je zvani an naziv »Izvanredna zakonska odredba« i u njemu se navodi: »Budu i Židovi šire lažne vijesti u svrhu uznemirivanja pu anstva, te svojim poznatim spekulativnim na inima otežavaju obskrbu pu anstva, to se kolektivno za to smatraju odgovornim i prema tome e se proti njima postupati i spremati ih, povrh kazneno-pravne odgovornosti, u zato eni ka zbirališta pod vedrim nebom«. To nare enje bio je za ustaše signal za sprovo enje masovnog odvo enja Jevreja u logore.

Navedenu Zakonsku odredbu dopunio je Ante Paveli 25. XI 1941. »Zakonskom odredbom o upu ivanju nepo udnih i pogibeljnih osoba na prisilan boravak u sabirne logore« (broj CDXXIX-2101-Z-1941). Tom odredbom bilo je precizirano, da formiranje logora spada u nadležnost Ustaške nadzorne službe, a odluku o upu ivanju u logore kao i vreme trajanja zato enišva donosi bez sudskog procesa Ustaško redarstvo, kao organ Ustaške nadzorne službe. Osu eni nisu imali pravo žalbe na odluku ustaškog redarstva. Zato eništvu nije moglo biti kra e od 3 meseca, ni duže od 3 godine. Me utim, injenica je, da se tog roka nisu pridržavale logorske uprave i da je najve i broj zato enika stradao u logorima, bez obzira na dužinu zato enišva koje je bilo navedeno u odluci ustaškog redarstva.

Kao i nacisti, i ustaše su nastojali da »pravdaju« svoje zlo ine prema Jevrejima parolama, da su »oni za etnici drugog svetskog rata i velikim delom pripadnici komunisti ke partije«. To se vidi i iz Okružnice ravnateljstva za javni red i sigurnost u Zagrebu, broj 15013-11-41 od avgusta 1941. godine. »U interesu javne sigurnosti imadu se svi Židovi (pokršteni ili ne) i Srbi prešli na katolicizam ili ne, zatvoreni pod sumnjom radi komunizma, a protiv njih ina e ne predleži nikakav dokazni materijal da bi se mogli staviti pod prijeki sud, otpremiti u sabirni logor župnog redarstvenog ravnateljstva u Gospi uk.«³⁶⁰

Ustaše su formirale logore u Hrvatskoj, Slavoniji i Bosni, kao i u »Zoni II« u kojoj su, na osnovu sporazuma izme u Musolinija i Paveli a od 18. V 1941, Italijani imali vojnu, a ustaše civilnu upravu. U ustaškim logorima stradao je veliki broj Jevreja nastanjenih na teritoriji NDH, a znatan broj je stradao u nacisti kim logorima van Jugoslavije, prvenstveno u logoru u Aušvicu. To se vidi i iz slede ih dokumenata:

– SS-pukovnik Hans Helm uputio je 27. VIII 1942. izveštaj Sigfridu Kašeu (Kasche) u kojem se navodi da je iz NDH odvedeno u nacisti ke logore u vremenu od 13. VIII do 27. VIII 1942. godine 5.000 Jevreja;²⁶¹

– u telegramu koji je uputio nema ki konzul u Zagrebu Sigfrid Kaše ministru spoljnih poslova Ribentropu u Berlinu se navodi, da su ustaške vlasti saglasne

²⁶⁰ *Saopštenja o zlo inima okupatora i njihovih pomaga a u Vojvodini, Zlo ini okupatora u Sremu 1941–1944*, Novi Sad 1946, str. 49.

²⁶¹ M. Peršen, *Ustaški logori*, Zagreb 1966, s. 23.

da isplate Tre em Rajhu na ime transportnih troškova naknadu od 30 maraka za svakog deportovanog Jevrejina u nacisti ke logore;²⁶²

– od oko 25.000 Jevreja koliko ih je bilo do po etka drugog svetskog rata u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu, do po etka 1943. bilo je odvedeno u razne logore oko 17.000 dok je oko 4.000 izbeglo iz NDH, a ostalo je još oko 4.000. Aprila 1943. zatražio je nema ki konzul od ustaških vlasti da se predaju Nemcima i ovi pre-ostali Jevreji. Sporazum je postignut i predstavnik nema kog konzulata u Zagrebu, SS-Hauptsturmführer Abramajt organizovao je njihovo prikupljanje i prebacivanje u logor u Aušvicu maja 1943. godine.²⁶³

Ustaše su formirale u Hrvatskoj, Slavoniji, Sremu, kao i u »Zoni II« sabirne i koncentracione logore (o logorima koje su formirali u Bosni bi e kasnije govora). Neki od tih logora postojali su kra e vreme, a neki su ostali do kraja rata.

1 – Ustaški logori u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu

a) *Sabirni logori*

Logor »Danica« – To je bio prvi logor koji je formiran u NDH. Odluka o njegovom formiranju doneta je 20. IV 1941. godine. S obzirom da je bio smešten u prostori-jama bivše tvornice »Danica« u selu Drnje kod Koprivnice, to je i dobio taj naziv.

Prvi zato enici dovedeni su 29. IV 1941. godine. To su bili Srbi i Jevreji, kao i komunisti iz Grubišnog polja, Pakraca, Križevaca. Nešto kasnije dovedeni su iz Bjelovara, Karlovca, Ogulina, Sarajeva, Bijeljine, Tuzle i dr. U logoru su bili internirani muškarci, žene, pa i deca. Me u zato enicima bilo je oko 300 jevrejskih omladinaca, od kojih su mnogi bili lanovi SKOJ-a i pripadnici NOP.

Upravnik logora bio je Martin Nemeć, a zamenik Nikola Herman, obojica zlo-glasni krvnici. Logor je postojao do jula 1941. i za to vreme kroz isti je prošlo oko 5.000 zato enika, me u kojima oko 400–500 Jevreja. Brojno stanje u logoru stalno se menjalo, jer su pojedine grupe zato enika upu ivane u koncentracione logore (najve im delom u logore u Jadovnu i Pagu), a nove pristizale. Prose no je bilo u logoru oko 3.000 zato enika. Oni su bili izloženi fizi kim zlostavljanjima, a bilo je i pojedina nih ubistava. Bili su prisiljeni na najteže fizi ke poslove, a ishrana je bila vrlo loša i pored toga što je Jevrejska opština iz Zagreba slala dovoljno životnih namirnica, ali su ih ustaše prisvajale. Usled gladi i teških fizi -kih napora umrlo je oko 200 zato enika.

Jula 1941. nare eno je rasformiranje logora. Oko 1.600 zato enika odvedeno je u sabirni logor u Gospi u, a odavde u razne koncentracione logore (Jadovno, Pag, Jasenovac i Stara Gradiška).²⁶⁴

²⁶² Evelin le Chene, n.d. str. 662.

²⁶³ Zapisnik Centralne gradske komisije za utvr ivanje zlo ina okupatora i njihovih pomaga a u Zagrebu, Arhiv Hrvatske, Zagreb, broj S45/1 od 19. VI 1945.

²⁶⁴ M. Peršen, n.d. str. 40–42.

S. Velagi , *Druga konferencija CK KPH Bjelovar 5. juna 1941. na Kalniku*, Bjelovar 1969.
Žio imi okupatora, n.d. str. 58–59.

Logor »Zagreba ki zbor« – Logor je formiran jula 1941. u prostorijama starog zagreba kog sajma (»Zagreba ki zbor«). To je bio prolazni logor u kojem su zatoenici ostajali nekoliko dana, a zatim su odvoeni u druge logore.

Prva grupa Jevreja dovedena je u logor 12. jula 1941. iz Varaždina i nakon tri dana odvedeni su u logor u Gospi u. Druga grupa je dovedena 30. jula 1941. iz Našica, Koprivnice, Bjelovara, Ludbrega, Sarajeva i Travnika. Sledeća grupa dovedena je 1. avgusta 1941. iz raznih mesta Hrvatske, a najveći broj je bio iz Osijeka. Iz Osijeka je dovedeno 7. avgusta 1941. još 150 Jevreja.

Svi su oni posle kraćeg vremena upućivani u druge logore, najvećim delom u logor u Gospi u, a odatle u razne koncentracione logore. Za vreme boravka jevrejskih zatoenika u logoru »Zagreba ki zbor« za njihovu ishranu brinula se Jevrejska veroispovedna opština u Zagrebu. Kroz taj logor prošlo je nekoliko hiljada Jevreja.²⁶⁵

Logor u Gospi u – Na udaljenosti od 5 km od Gospi u formiran je sredinom juna 1941. sabirni logor. Smešten je bio u jednom ograđenom području. To mesto je izabrano za logor zato, što su se u blizini nalazili velebitski ambisi u koje su ustaše bacale ubijene zatoenike.

Kroz taj logor je prošlo nekoliko hiljada Srba i Jevreja. Prva grupa Jevreja dovedena je iz logora »Zagreba ki zbor«, a zatim iz logora u Daruvaru. Kasnije su dovoeni iz raznih mesta Hrvatske i Bosne: Zagreba, Osijeka, Varaždina, Ludbrega, Bjelovara, Banja Luka, Dervente, Zavidovići, Visokog, Travnika i dr. Sredinom jula 1941. dovedeno je oko 1.600 zatoenika iz logora »Danica«, među kojima je bilo oko 180 jevrejskih omladinaca iz Zagreba.

Upravnik logora bio je Maks Luburić, a zamjenici su bili ustaški poručnik Prudić i ustaški potporučnik Mihajlović. Oni su počinili u logoru veliki broj zverstava, pre nego što su zatoenici bili upućeni u koncentracioni logor u Jadovnu i na Pagu.

Krajem avgusta 1941. naredeno je rasformiranje logora. Oko 1.600 zatoenika utovareno je u sto nekih vagona (po 90 ljudi u vagon) i upućeno do Jastrebarskog, gde su muškarci odvojeni i odvedeni u logor u Jasenovcu, a žene i deca su upućeni preko Slavenskog Broda u sabirni logor u Krušici (kod Travnika). Prema nepotpunim podacima kroz logor u Gospi u prošlo je oko 2.000 Jevreja.²⁶⁶

Logor u Loborgradu – Logor je formiran krajem septembra 1941. godine u selu Lobor, 10 km od željezničke stanice Zlatar-Bistrica. Smešten je u nekadašnjem dvorcu Loborgrad, po kome je logor i dobio naziv.

Zgrada je do tada korišćena kao dom staraca, ali su ustaške vlasti iselile stanovare, a Jevrejskoj opštini u Zagrebu naredile da vlastitim finansijskim sredstvima

²⁶⁵ *Zločini okupatora*, n.d. str. 63.
²⁶⁶ M. Peršić, n.d. str. 40.

izvrši potrebne adaptacije za smestaj logora. Za adaptaciju Jevrejska opština je utrošila 1.300.000 kuna.

Logor je bio namenjen za zatoenje srpskih i jevrejskih žena i dece. Mogao je da primi oko 300 lica, ali su ustaše u njemu internirale oko 2.000 osoba. U sobama su postavljeni drveni ležaji na 3 sprata, s tim što je u jednom ležaju bilo po 2 do 3 osobe. U logoru nisu postojali ni najosnovniji uslovi za održavanje li ne higijene zatoenica s obzirom na prenatrpanost kao i ograničenja koja su uvele ustaše u pogledu vremena korišćenja vode i nužnika.

Prve zatoenice dovedene su 5. i 6. oktobra 1941. iz sabirnog logora u Krušici. Među njima bilo je oko 1.300 jevrejskih žena i dece, kao i nekoliko desetina Srпкиnja. Kasnije je povećan broj zatoenica na oko 2.000. Zatoenice su bile primorane da obavljaju teške fizičke radove, koji su imali za cilj, ne samo fizičko, već i psihičko iscrpljivanje. Morale su prenositi cepanice sa jednog kraja logora na drugi, a kada bi to završile, morale su ih vraćati na prvobitno mesto. Sem toga, u logoru je vladala teška glad, iako je Jevrejska opština dostavljala životne namirnice koje su ustaše prisvajale. Priručivane su razne orgije i tom prilikom su ustaše silovale zatoenice.

Glad, fizičko iscrpljivanje i nehigijenski uslovi doveli su do pojave masovnih oboljenja, a naročito dece. Pojavile su se i zarazne bolesti, prvenstveno tifus i dizenterija. Obolelimama nije bilo moguće pomoći, iako je među zatoenicama bilo i lekara (dr Milica Band-Kun), jer se nije raspolagalo sa lekovima.

Vrhunac zverstva logorske uprave ogleda se u sledećem postupku: u bunaru, iz kojega je uzimana voda za piće, ustaše su namerno ubacile velike količine hlora »radi dezinfekcije«, pa zatoenice nisu mogle tu vodu da piju. To su ustaše iskoristile naplaćujući i velike novčane iznose za čišću pitku vodu.

Organizator svih tih zverstava bio je upravnik logora Karlo Heger i njegov brat Vilibald, pomoćnik upravnika. Obojica su bili do rata časovničari u Zagrebu. U zverstvima je učestvovala i ustaška straža, koja je bila sastavljena od 16 kultur bundovaca.

Pored pljačke, zlostavljanja i silovanja vršena su i pojedinačna ubistva »nedisciplinovanih« zatoenica.

Kao što je navedeno, prva grupa zatoenica dovedena je 5. i 6. oktobra 1941. iz sabirnog logora u Krušici. Prilikom dolaska te grupe zatekao se lekar dr Janko Pajas, koji je opisao stanje dovedenih zatoenica sa decom: »To je bila očajna slika mizerije i nesreće: upalih oči, suha nabrana koža koja se ljuštila, avitaminoza, zubi i kosa poispadali ...« Do takvog stanja došlo je nakon samo 2 meseca boravka zatoenica u logoru u Metajnu, a zatim u logoru u Krušici.

Gestapo je zatražio od ustaških vlasti, da im predaju zatoenice i decu iz logora u Lohorgradu, što je i učinjeno. Gestapo je Jevrejke sa decom uputio železničkim

transportom u logor u Aušvicu, gde su stradali, a Srпкиnje je odveo u Nema ku na prisilan rad. Prva grupa Jevrejki sa decom odvedena je u Aušvic 24. VIII 1942, druga 30. VIII, a poslednja oktobra 1942. godine. Nakon odvo enja poslednje grupe, usta ke vlasti su rasformirale logor. Pored logorske ograde ostalo je 200 grobova zato enica i dece.²⁶⁷

Logor u akovu – Krajem 1941, uputile su ustaške vlasti u Sarajevu zahtev centralnim ustaškim vlastima u Zagrebu, da se ve i broj Jevrejki sa decom iz Bosne, prvenstveno iz Sarajeva, uputi u logore. S obzirom da ustaški logori u Hrvatskoj nisu mogli da prihvate tako veliki broj novih zato enika, to su centralne ustaške vlasti u Zagrebu naredile Župskoj redarstvenoj oblasti u Osijeku, da prona e na svojoj teritoriji pogodno mesto gde bi se mogao formirati novi logor, a koji bi bio namenjen isklju ivo za interniranje žena i dece. Župska redarstvena oblast naredila je Jevrejskoj opštini u Osijeku da u roku od pet dana prona e prostorije za smeštaj logora i da u njima izvrši potrebne adaptacije. Jevrejska opština je predložila prostorije nekadašnjeg mlina »Cereale« kod akova, koje su pripadale akova koj biskupiji. Predlog je bio prihva en i pored protivljenja akova ke biskupije, jer blizina logora omogu avala bi stalnu kontrolu. Rešeno je da upravu logora postavi osje ka policija, a stražarsko obezbe enje da daje akova ka policija. Isхранu logorašica obezbe ivala bi Jevrejska opština iz Osijeka.

U prvoj polovini decembra 1941. godine stigla su u akovo dva železni ka transporta sa ženama i decom, najve im delom iz Sarajeva. Me u njima je bilo oko 1.830 Jevrejki sa decom i oko 50 Srпкиnja.

Do februara 1942. bili su uslovi života u tom logoru donekle podnošljivi, tj. dok nisu dovedene zato enice iz logora u Staroj Gradiški, me u kojima je bilo oko 1.200 Jevrejki i Srпкиnja. Do njihovog prebacivanja došlo je na zahtev Jevrejske opštine u Osijeku, koja je dostavljala životne namirnice i za navedene zato enice, što je bilo otežano zbog udaljenosti Stare Gradiške od Osijeka. Zahtev Jevrejske opštine prihvatio je Miloš Luburi , komandant Zdruga osje ke oblasti. Me utim, iza pristanka koji je dao Luburi za prebacivanje zato enica iz logora u Staroj Gradiški u logor u akovu, krila se zlo ina ka namera: da se epidemija trbušnog tifusa i dizenterije, koja je u to vreme harala u logoru u Staroj Gradiški prenese i u logor u akovu. To se i dogodilo. U cilju spre avanja širenja epidemije Jevrejska opština u Osijeku zatražila je od akova ke biskupije jedan prazan magacin u kojem su bila smeštena drva za ogrev. Biskupija je zahtev odbila, pa je izvestan broj žena i dece morao biti smešten u jednoj štali sa mnogo pukotina, te je temperatura u štali iznosila i do -30°C .

Sem toga, u logoru je zavladała i glad, jer je u njemu bilo oko 3.000 lica za koja nije mogla Jevrejska opština u Osijeku da obezbedi dovoljne koli ine životnih namirnica. Oskudicu u životnim namirnicama nastojale su zato enice da ublaže na

²⁶⁷ M. Peršen, n.d. str. 46.

taj na in, što su obrazovale kerami ke, korparske i kroja ke radionice i od novca dobijenog od prodatih rukotvorina kupovane su životne namirnice.

Glad, zima, zarazne bolesti i teški higijenski uslovi doveli su do masovnih oboljenja i smrt žena i dece. Svakog dana je umiralo po nekoliko lica.

Krajem marta 1942. stanje u logoru još više se pogoršalo dolaskom ustaškog zastavnika Joze Matijevi a za upravnika logora, i preuzimanjem obezbe enja logora od ustaške straže. Usledila su zverska zlostavljanja, silovanja zato enica, pa i pojedina na ubistva. Sem toga, ustaše su i ono malo životnih namirnica, koje je slala Jevrejska opština u Osijeku, prisvajale.

Po etkom juna 1942. rasformiran je logor u akovu, a zato enice sa decom preba ene su u tri železni ka transporta u logor u Jasenovcu. Prvi transport upu en je 15. juna, a poslednji 5. jula 1942. U transportima je bilo oko 2.800 jevrejskih žena sa decom, i oko 280 Srpkinja sa decom. Neposredno po dolasku u Jasenovac svi su pobijeni.

U toku šest meseci, koliko je postojao logor u akovu, umrlo je i ubijeno 569 jevrejskih žena i dece, kao i preko 20 Srpkinja sa decom. Evidenciju o broju stradalih, sa imenima, kriomice je vodio grobar jevrejskog akova kog groblja.²⁴⁸

Logor u Tenju – Prva odvo enja osje kih Jevreja u logore izvršena su avgusta 1941. godine. To je bila grupa od oko 500 Jevreja, koji su uhapšeni no u 30/31. jula 1941. »zbog opasnosti za javni poredak i mir«. Zatvoreni su u vojnoj kasarni u Tvr avi. Ve 1. VIII 1941. upu en je izvestan broj u sabirni logor »Zagreba ki zbor«, a zatim u logor u Gospi u, a nekoliko dana kasnije upu eni su istim pravcem i ostali. Iz Gospi a su odvedeni u logor u Jadovnu, gde su pobijeni.²⁴⁹

Posle toga nije bilo odvo enja osje kih Jevreja u logore do druge polovine 1942. godine. Aprila 1942. naredio je ustaški predstojnik u Osijeku, Ivan Tolj, da se interniraju svi osje ki Jevreji, kao i Jevreji iz okolnih mesta. U vezi s tom odlukom, nare eno je Jevrejskoj opštini u Osijeku da prona e zgradu u blizini Osijeka koju e adaptirati za smeštaj logora. Izbor je pao na zgradu nekadašnje tvornice koverata »Mursa Mili«, udaljenu 4 km od Osijeka, kod Tenjske mitnice.

Jevrejska opština oformila je od svojih lanova radnu brigadu, koja je pristupila podizanju drvenih baraka. Maja 1942. bile su podignute dve barake u koje su se smestili radnici koji su podizali logor. Tolj nije bio zadovoljan brzinom kojom su izvo eni radovi, pa je juna 1942. naredio da se osje ki Jevreji zatvore u Aninu i Jegerovu osnovnu školu u Gornjem gradu. Nakon dovršenja logora, osje ki Jevreji, kao i Jevreji iz okolnih manjih mesta internirani su u taj logor. Od strane logoraša, izabran je za rukovodioca logora Žiga Volner.

²⁴⁸ Dokumentat u Vojnoistorijskom Institutu Beograd, k-6, 1/16-2; 61, 1/16-2, 1942.

²⁴⁹ *Žene Hrvatske u narodnooslobodila ki borbi II*, Zagreb 1955, str. 366–368.

²⁴⁹ Ravirojla Odavi , *Sabirni logor Tenje, Slavonija u NOB-u*, Sl. Brod 1966, str. 209.

Logor je bio ograničen bodljikavom žicom i raspolagao je velikom površinom zemlje, koju su zato enicima nameravali obradivati, odnosno koja je trebala da ubuduće predstavlja poljoprivredno dobro, jer su se zato enicima nadali da će ostati duže vremena u tom logoru.

Za komandanta logora postavio je Ivo Tolj ustaškog poručnika Franju Apela, a logor je obezbeđivala ustaška straža.

U logoru je bilo internirano oko 1.600 osječkih Jevreja. Do rata, u Osijeku je bilo oko 2.500 Jevreja, od kojih su ustaše odvele avgusta 1941. oko 500 u logor u Gospiću, oko 400 je prebeglo iz Osijeka po dolasku ustaša na vlast, a oko 1.600 je ostalo u Osijeku. U tom logoru bili su internirani i Jevreji iz okolnih mesta: Pakova, Našica, Virovitice, Donjeg Miholjca, Podravske Slatine, Valpova i dr. Sem toga, u logoru je bilo internirano i oko 230 jevrejske dece, koja su bila dovedena iz Sarajeva, po odvođenju njihovih roditelja u logore. Osječki Jevreji, kao i Jevreji okolnih mesta prihvatili su tu decu, ali su i ona dovedena u logor skupa sa Jevrejima koji su ih prihvatili.

Prema nepotpunim podacima, u logoru u Tenju je bilo internirano u toku njegovog postojanja oko 3.000 Jevreja.

U Arhivu Hrvatske u Zagrebu, postoje delimični spiskovi interniranih Jevreja u logoru u Tenju. U spiskovima je navedeno samo 2.000 lica (iz Osijeka 1.028, Virovitice 118, Donjeg Miholjca 81, Pakova 100, Podravske Slatine 122, kao i iz nekih drugih manjih mesta i 230 dece iz Sarajeva). Međutim, na osnovu podataka o broju odvedenih lica iz tog logora u razne koncentracijske logore dolazi se do zaključka, da u navedenim spiskovima nedostaje oko 1.000 lica, odnosno, da je u logoru u Tenju bilo oko 3.000 Jevreja. Njihovo odvođenje u druge logore izvršeno je u toku avgusta 1942. u tri železnička transporta, a u svakom je bilo oko 1.000 lica:

– 14. avgusta 1942. došao je iz Zagreba jedan SS-oficir i naredio da se oformi u roku od 24 sata železnički transport za 1.000 lica. Pomenuti SS-oficir izdvojio je oko 1.000 lica, među kojima je bilo 700 dece i 15. avgusta 1942. transport je upućen za Aušvic;

– 16. avgusta 1942. u logor u Tenju stigao je ustaški potporučnik ing. Hinko Picilli, zapovednik radne službe u logoru u Jasenovcu. On je među preostalim logorašima tražio zanatlije obećavajući im da će u Jasenovcu »moći i nesmetano da rade i žive sa svojim porodicama«. Logoraši su mu poverovali i 18. avgusta 1942. upućen je za logor u Jasenovcu transport sa oko 1.000 lica;

– 22. avgusta 1942. preostali zatočnici su bili utovareni u vagone i upućeni preko Vinkovaca do Jasenovca. U Jasenovcu su otkrivena poslednja dva vagona, u ko-

jima su se nalazile starije i bolesne osobe i u jasenova kom logoru odmah pobijene. Ostala kompozicija upu ena je preko Zagreba do Loborgrada, odakle su zato enici upu eni u logor u Aušvic u dve partije: 24. i 30. VIII 1942. U toj tre o j partiji zato enika koja je odvedena iz logora u Tenju 22. VIII 1942. bilo je oko 1.000 lica.

Krajem avgusta 1942, nakon što su svi zato enici odvedeni, rasformiran je logor u Tenju.²⁷⁰

Logor u Vinkovcima – Ustaški predstojnik odlučio je da internira u logor vinkovske Jevreje, a zatim i ostale Jevreje iz Srema. Stoga je uputio jula 1942. zahtev Ravnateljstvu ustaškog redarstva – I uredu u Zagrebu, da se osude vinkovske Jevreji na 5 godina zato enja u logore »jer je ustanovljeno da su svi Židovi potpomagali englesku promidžbu lažnih vijesti i da mrze »sile Osovine«, a time i sam NDH.« Ne ekaju i rešenje iz Zagreba, Ivan Tolj je internirao vinkovske Jevreje u logor pod vedrim nebom, na nogometnom igralištu kluba »Cibalia«. Internirano je oko 400 vinkovskih Jevreja, a odmah zatim pristupio je i »iš enju Srema od Židovak.

Jula 1942. bili su internirani u logoru u Vinkovcima Jevreji iz slede ih mesta: Vinkovaca, Rume, Sremske Mitrovice, Neština, Suseka, erevi a, Erdevika, Monoštra i još nekih drugih manjih mesta. Nakon tri nedelje zato enici su utovareni u vagone i upu eni za Zagreb, odakle je manja grupa odvedena u logor u Jasenovcu, a ostali u logor u Aušvicu.

Logor u Sremskoj Mitrovici – Pomenuto je, da su ustaše internirale jula 1941. u logor u Sremskoj Mitrovici Jevreje koji su stalno živeli u Rumi (oko 250) i jevrejske izbeglice iz zapadne Evrope (oko 200). Posle nekoliko dana pušteni su ku ama Jevreji stalno nastanjeni u Rumi, nakon što su platili iznos od 200.000 dinara, dok su jevrejske izbeglice odvedene u logor u Staroj Gradiški i Jasenovcu (muškarci), i u logor u Loborgradu (žene i deca).

Me utim, Jevreji stalno nastanjeni u Rumi odvedeni su ponovo u logor jula 1942. i to u vinkovske logor, odakle su nakon tri nedelje odvedeni u logore u Jasenovcu i Aušvicu.²⁷¹

Logor u Vukovaru – Sabirni logor formiran sredinom avgusta 1941. godine. No u 15/16. avgusta 1941. ustaše su internirale vukovarske Jevreje u jevrejski hram, gde su držani do 8. novembra 1941. kada su odvedeni u logor u Jasenovcu.²⁷²

Ravijojla Odavi , n.d. str. 209.

M. Peršen, n.d. str. 47.

Dokumenat u Istorijском arhivu PK SK Vojvodine, k-472, elaborat o doma im Nemcima za srez rumski, str. 33.

^m Ibid., dok. br. 92 i 123.

b) Koncentracioni logori

Logor u Kerestincu – Prvi koncentracioni logor u NDH formiran je u Kerestincu i to po etkom maja 1941. godine. Nare enje o njegovom formiranju izdala je Ustaška nadzorna služba.

Logor je bio smešten u nekadašnjem dvorcu u Kerestincu. Prostorije u toj zgradi bile su podeljene na 3 odeljenja: odeljenje za komuniste, odeljenje za Jevreje i odeljenje za Srbe. Logor je obezbe ivala zagreba ka policija.

Prvi zato enici dovedeni su po etkom maja 1941. iz zatvora zagreba ke policije. To je bila grupa od 25 istaknutih revolucionara komunista sa teritorije Hrvatske. U toj grupi su bili: Božidar Adžija, Otokar Keršovani, Ivan Korski, Alfred Bergman, Zvonimir Rihtman, Ognjen Pri a, Divko Budak, Viktor Rozencvajg, Ernest Rado, Sigmund Kraus, uro Bermanec, dr Ivan Kun, Aleksandar Turkovi , Lavoslav Kazi , Franjo Humski, Ljudevit Kon, Dušan Grkovi , Ivan Krndelj i dr.

Oni su uhapšeni no u 30/31. marta 1941. od Ma ekove straže, koja ih je predala ustašama po njihovom dolasku na vlast. Nare enje o hapšenju navedenih revolucionara izdao je Ma ek »zbog opasnosti da bi mogli da organizuju ispade prilikom ulaska nema kih jedinica u Zagreb«.

Ustaše su po dolasku na vlast nastavile sa hapšenjem komunista i njihovih simpatizera, i sve ih internirali u logor u Kerestincu. Ve jula 1941. u Kerestincu je bilo zato eno 111 lanova KPJ i SKOJ-a, i simpatizera. Me u interniranima bilo je 26 Jevreja, od kojih su lanovi KPJ bili: Alfred Bergman, Hugo Kon, Ljudevit Kon, Ivan Korski, Sigmund Kraus, dr Ivo Kun, Ernest Rado, Zvonimir Rihtman i Viktor Rozencvajg. Pored njih internirani su i slede i Jevreji, simpatizeri KPJ: Iko Alkalaj, Emil Frajndlih, Isak Katan, Mirko Kesler, Lavoslav Kori an, Avram Levi, Jozef Levi, Herman Manšajn, Leo Miler, Mirko Najman, Osias Izrael, Avram Papo, Izidor Perera, Elijas Singer, Eugen Stark, Uri Snetrepl i Izrael Štajnberger.²⁷³

Ustaše su tražile povod za likvidiranje interniranih lanova KPJ i simpatizera. Za likvidiranje prve grupe interniraca, najistaknutijih predratnih revolucionara, iskoristili su atentat koji su izvršili lanovi udarne grupe u Zagrebu, kada je ubijen ustaški agent Ljudevit Tiljak.

U vezi s tim atentatom, ustaški preki sud u Zagrebu doneo je presudu kojom 10 zato enih komunista osu uje na smrt streljanjem, kao »duhovne za etnike tog atentata«. Presuda je doneta 8. jula 1941. bez saslušanja osu enih. Osu eni su bili, pored Božidara Adžije, Otokara Keršovanija i Ognjena Pri e, i slede i Jevreji: Alfred Bergman, Ivan Korski, Sigmund Kraus, dr Ivan Kun, Zvonimir Rihtman i Viktor Rozencvajg. Streljanje je izvršeno u mestu zvano »Dotor ina«, 2 km severno od puta Maksimir–Dubrava.²⁷⁴

²⁷³ I. Sibi, *Zagreb tisu u devetstotina etrdeset i prva*, Zagreb 1967, str. 407.

²⁷⁴ *etrdeset i prva, Ustanak naroda Jugoslavije*, Beograd 1961, str. 155.

Komunisti su odlu ili da izvrše proboj iz logora i zatražili su od partijske organizacije van logora da organizuje njihov prihvat po izvršenom probodu, kao i prebacivanje u Žumberak u sastav partizanskih jedinica. Proboj je uspešno izvršen u 13/14. jula 1941. U probodu je u estvovalo oko 90 komunista i pripadnika NOP. U toku proboda razoružano je 14 stražara, a u borbi s njima poginuo je 1 zato enik. Nakon izvršenog proboda krenuli su prema Žumberku, ali partijska organizacija van logora nije izvršila potrebne pripreme za njihov prihvat i prebacivanje do partizanskih jedinica.

Ustaše su izvršile u vremenu od 14. do 17. jula 1941. poteru za izbeglim logorašima i u toj poteri je poginuo 31 logoraš (od Jevreja Hugo Kon, Ljudevit Kon, Osijas Izrael i dr.),²⁷⁵ a 44 je bilo ranjeno i iscrpljeno pa su ih ustaške potere pohvatale i dovele u Zagreb. Svi su streljani 17. jula 1941. u »Dotor inik«. Od logoraša uspelo se spasiti 14, me u kojima i Jevrejin Emil Frajndlih. Svi su stupili u NOV.

Iz bojazni da logor bude napadnut od partizana, ustaške vlasti su ga rasformirale i logoraše prebacile u Lepoglavu, a zatim u logor u Jasenovcu.²⁷⁶

Logor u Jadovnu — Nare enje o formiranju tog logora izdale su ustaške vlasti juna 1941. a organizacija logora poverena je Joci Rukavini. Bio je smešten u zaseoku Jadovno na Velebitu, na 1.200 metara nadmorske visine. Logor je bio opkoljen gustom šumom i udaljen 20 km od sabirnog logora u Gospi u.

Po etkom juna 1941. upu eno je iz sabirnog logora »Danica« 200 zato enika u Jadovno, gde je trebalo podi i logor. Zato enici su ogradili bodljikavom žicom prostor od 400–500 m² i u njemu podigli dve drvene barake za smeštaj uprave i straže logora. Za zapovednika logora postavljen je Stjepan Rubini , ravnatelj redarstva u Gospi u.

Krajem juna 1941. dovedeni su prvi zato enici iz sabirnih logora u Gospi u i »Danica«. Me u njima je bilo najviše Srba, zatim Jevreja, kao i izvestan broj naprednih Hrvata. Smešteni su pod vedrim nebom, ali nisu dugo ostajali u tom logoru, jer su ubrzo po dolasku ubijani na najgrozniji na in: udarcem maljem, klanjem, a veliki broj živih logoraša ba en je u provalije, iz kojih su se i posle nekoliko dana uli jaući još živih logoraša.

Po etkom avgusta 1941. naredile su ustaške vlasti da se logor rasformira. Srbi i Jevreji, koji su još bili u životu, pobijeni su, a napredni Hrvati odvedeni u druge logore. U logoru u Jadovnu pobijeno je oko 3.500 lica, me u kojima nekoliko stotina Jevreja.²⁷⁷

²⁷⁵ N. Peršen, n.d. str. 42.

²⁷⁶ Z. Komarica, *Kerestinec*, n.d. str. 211.

²⁷⁷ M. Peršen, n.d. str. 42–43.

Logor u Jasenovcu – Po metodama mučenja i usmrivanja zatočenika, Jasenovac spada u najzloglašenije logore i to ne samo u Jugoslaviji, već i u Evropi. U izveštaju Jugoslovenske državne komisije za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača (K. D. broj 2697/52–2 od 16. I 1946, str. 35) stoji: »Po užasnom režimu u logoru Jasenovac i po broju njegovih žrtava, ovaj logor spada među najstrašnija mučilišta i gubilišta naci-fašizma u toku ovog rata«.

U logor u Jasenovcu dovođene su žrtve iz Hrvatske, Slavonije, Srema, Bosne, Hercegovine i Dalmacije. Prema nepotpunim podacima, u logoru je ubijeno ili umrlo oko 800.000 lica. Pri ubijanju žrtava primenjivani su razni metodi: vatreno oružje (rede), klanje, zabijanje klina u glavu, udarac maljem po glavi itd. Sem toga, veliki broj zatočenika usmrćen je izgladnjivanjem i napornim fizičkim radovima. Neopisivo loši uslovi doveli su do pojave zaraznih oboljenja (dizenterija, trbušni i pegavi tifus) i do masovnog umiranja. Međutim, uprava logora je zabranila primenu preventivnih mera, kao i drugih mera za sprečavanje širenja zaraza. Mnogi zatočnici nisu mogli podneti zverstva i glad, pa su izvršili samoubistvo.

Logor je bio podignut u naselju Jasenovac, na pruzi Zagreb–Slavonski Brod, na suprotnoj obali od mesta gde se Una uliva u Savu. Do drugog svetskog rata Jasenovac je bio srpsko naselje, ali su njegovi stanovnici proterani u Srbiju po dolasku ustaša na vlast.

Pod nazivom »Jasenovački logor« obuhvaćeno je, u stvari, 5 logora, podignutih blizu jedan do drugog. Oni su nosili oznake rimskih brojeva od I do V. Logor broj I bio je u naselju Krapje; broj II u naselju Brodci; broj III u Ciglani; broj IV u »Kožari«; broj V u Staroj Gradiški. Svi ti logori bili su pod zajedničkom upravom – »Zapovjedništva sabirnih i radnih logora Jasenovac«.

Lokacija na kojoj je bio razmešten Jasenovački logor bila je pogodna iz dva razloga: prvi, što je bila opkoljena sa tri strane rekama – Savom, Velikom Strugom i Lonjom – koje su onemogućavale bekstvo zatočenika; i drugi, što je ogromno prostranstvo omogućavalo masovno dovođenje logoraša, kao i njihovo masovno likvidiranje, a leševi usmrćenih bacani su u Savu.

Organizator i neposredni zapovednik logora bio je Vjekoslav Luburić-Maks, za koga se u jednom izveštaju Gestapoa navodi: »...veliki sadista, živano bolestan, patološki tip, pokretan snaga za krvavu obradu unavazja u Hrvatskoj.«

Logor broj I – Krapje – Formiran je krajem avgusta 1941. u naselju Krapje, na levoj obali Save, 15 km zapadno od naselja Jasenovac. Podizanje tog logora izvršili su preživeli zatočnici iz koncentracionog logora Metajno na Pagu (o kojem će biti kasnije govora) koji su prebačeni u naselje Krapje. U toj grupi bilo je oko 600 Jevreja i veći broj Srba. Najveći broj zatočenika došao je u Krapje već fizički potpuno iscrpljeni.

Dovedeni zato enici najpre su ogradili budu i logor bodljikavom žicom i podigli nekoliko drvenih baraka na stubovima, jer je teren esto plavljen od okolnih reka. Zatim su pristupili podizanju zemljanog nasipa prema Savi i Velikom Strugu. Radili su po 12 i više sati dnevno, uz mizernu hranu i strašna zlostavljanja. Izne-mogli na radu bili su dotu eni kundacima. Na rad su morali i i tr e im korakom i ko bi zaostao bio je ubijen.

Novembra 1941. nadošle su reke Sava i Veliki Strug, pa je logor poplavljen. Na-re eno je da se logor rasformira, a zato enici prebace u Logor broj III (»Cigлана«).

Za sve vreme postojanja Logora broj I, upravnik je bio Ante Mari , koji se izivljavao u ubijanju zato enika. Nije bilo mogu e utvrditi koliko je zato enika stradalo u tom logoru.

Logor broj II – Bro ice – S obzirom na stalni priliv sve ve eg broja zato enika, koje nije bilo mogu e smestiti u Logor broj I (dok je još postojao), iako je u njemu svakodnevno umirao ili bio ubijen veliki broj zato enika, doneta je odluka da se oformi još jedan logor – Logor broj II, u blizini sela Bro ice, na obali reke Veliki Strug. Logor je formiran septembra 1941.

Rad na ure enju ovog logora, kao i postupak sa zato enicima bio je isti kao i u Logoru broj I. Zato enici su radili na podizanju zemljanog nasipa prema reci Veliki Strug. Me utim, novembra 1941. reka je poplavila i taj logor, pa je Luburi na-redio, da se i on rasformira, a preživeli zato enici prebace u Logor broj III (Cigлана). Prilikom rasformiranja Logora broj II pobijeno je na najgrozniji na in oko 2.000 iscrpljenih zato enika.

Prema nepotpunim podacima, u Logoru broj I i Logoru broj II stradalo je u toku dva meseca oko 8.000 zato enika.

Logor broj III – »Cigлана« – Nare enje o formiranju tog logora izdao je krajem oktobra 1941. Ljubo Miloš, a rukovo enje ure enjem logora poverio je ustaškom poru niku Ivanu Brklja i u. Logor je bio postavljen na mestu na kojem je nekada bila tvornica cigala i zato je logor dobio naziv »Cigлана«. Nalazio se u blizini naselja Jasenovac i zahvatao je površinu od 1V2 km². Sa tri strane je bio ograa en visokim zidom, a sa etvrte Savom. Po prostranstvu, to je bio najve i ustaški logor, a po metodama zlostavljanja i ubijanja zato enika, najozloglašeniji.

Prvi zato enici dovedeni su novembra 1941. iz rasformiranog Logora broj I i Logora broj II.

U logoru je bilo više objekata, koji su prema nameni dobili i odgovaraju e nazive:

Glavno skladište – nazvano od zato enika »rafinerija«, jer su u toj baraci ustaše skidale zato enike do gole kože i zverski ih mu ili, a zatim odvodili do mesta gde su ih ubijali (»Granik«):

Granik – mesto za pristajanje šlepova i brodova na obali reke Save. Na tom mestu ustaše su dovozili no u zato enike i ubijali ih zabijanjem klina u glavu, udarcem malja po glavi, klanjem, a zatim ih bacali u Savu;

Zvonara – najozloglašena baraka u logoru. Naziv je dobila po tome, što su u njoj bila smeštena zvona skinuta sa pravoslavnih crkava. U baraci su zatvarani zato enici i ostavljani da umru od gladi i že i;

Tunel – natkrivena drvarnica bez pobo nih zidova u kojoj su novopridošli zato-enici ekali danima, esto po najve o j hladno i, da se isprazni neki ležaj u barakama za smeštaj zato enika. esto su ustaše odmah odvodile zato enike iz Tunela na gubilište;

Paketarnica – baraka u kojoj je vršena cenzura pisama i paketa koji su upu eni zato enicima.

U logoru su podignute drvene barake za smeštaj zato enika. One su bile veli ine 24x6 metara, sa boksovima u kojima se moglo smestiti pet lica, ali kada bi došli novi zato enici ubacivano je u svaki boks po još nekoliko, tako da su ležali jedni preko drugih. Barake su bile pune stenica, buva, vašiju i druge gamadi.

Žene sa decom bile su smeštene odvojeno, a izme u muškog i ženskog dela logora bila je postavljena bodljikava žica.

Postojale su barake za smeštaj Srba, barake za smeštaj Jevreja, barake za smeštaj Cigana i barake za Hrvate, pripadnike NOP. Srbi su bili smešteni u baraci 3A, Jevreji u 3B, Cigani u 3C, Hrvati u 3D. U baraci broj 1 smeštena je logorska ambulanta, a u baraci broj 3 logorska bolnica, liako su te barake nosile naziv zdravstvenih ustanova, injenica je da u njima nisu postojali ni najosnovniji uslovi za le enje, a nije bilo ni sredstava za le enje. Oboleli zato enici izbegavali su da leže u logorskoj bolnici, jer su in ustaše odvodile no u na gubilište. Zdravstveno osoblje koje je radilo u tim ustanovama bilo je iz redova zato enika, koji su nastojali da pomognu obolelim drugovima koliko su mogli. Posebno se pominje humani odnos prema zato enicima dr Pavla Špicera iz Siska (uspeo je pobe i iz logora aprila 1945) i mr ph. Sade Kunortija iz Sarajeva (ubijen u logoru).²⁷⁸

U logoru su postojale razne radionice u kojima su radili zato enici: za izradu lanaca i drugih predmeta od metala («Lan ara»), stolarska, obu arska, kroja ka, za izradu opeke («kružna pe») i dr. U cilju osloba anja bar izvesnog broja Jevreja od najtežih fizi kih poslova, Jevrejska opština u Osijeku predložila je upravi logora formiranje radionica za koje e nabaviti alat. Uprava logora se složila sa predlogom i oko 500 Jevreja je radilo u tim radionicama. Na taj na in im je bio obezbeđen bar krov nad glavom.

²⁷³ M. Riffler, *Grad mrtvih* – Jasenovac 1943, Zagreb 1946, str. 71.

Logor je imao i svoju ekonomiju na kojoj su radili zato enici pod strogom kontrolom ustaških stražara, koji su pazili da neki od zato enika ne uzme krompir i sli no, u protivnom ga je ekala neminovna smrt.

Zapovednik radne službe u Jasenova kom logoru bio je ustaški potpukovnik ing. Hinko Picilli, koji se nije obazirao na poštedu od rada, koju su dobili bolesni zato enici od lekara, ve ih je terao da rade do iznemoglosti.

Masovno umiranje i ubijanje zato enika, predstavljalo je za ustaše spori proces njihove likvidacije, s obzirom da su svakodnevno pristizali novi zato enici. Stoga je odlučeno da se na e rešenje za ubrzanje procesa likvidacije zato enika. Februara 1942, poverena je ing. Pacilli-u izrada pe i za spaljivanje leševa, tj. neka vrsta krematorijuma. Po nacrtima dobijenim iz Berlina, izradio je jednu takvu pe , i od februara do maja 1942. vršeno je spaljivanje leševa u toj pe i. Maja iste godine, pe je porušena, verovatno zato što je kapacitet spaljivanja u njoj bio »mali«. U pe su esto ubacivani i živi ljudi. U toku od 3 meseca, koliko je pe radila, spaljeno je preko 16.000 leševa. Me u spaljenima bilo je i 5.000 zato enika dovedenih iz logora u Staroj Gradiški.

Prilikom stizanja u logor, zato enici su bili podeljeni u dve grupe: u prvu (manju) grupu svrstavani su oni, koji su odlukom ustaškog suda ili ustaških policijskih vlasti upu eni u logor, i oni su uvo eni u logorsku kartoteku; u drugu grupu svrstavani su zato enici dovo eni bez prethodne provere i svi su odmah ili posle kra eg vremena ubijani. Oni nisu uvo eni u kartoteku. Tako e su pobijeni i zato-enici iz prve grupe, koji su presudom osu eni na zato enje od 3 godine.

Po dolasku u logor zato enici su bili potpuno oplja kani: oduzimali su im novac, prstenje, satove, bolju ode u i obu u, a pre odvo enja na gubilište skidani su do kože. Po ubijanju va eni su iz vilica zlatni zubi, i zubne proteze.

S obzirom na o ajnu hranu i po kvantitetu i po kvalitetu, u logoru je vladala opšta glad, i zato enici su posle kra eg boravka u logoru izgledali kao živi ieševi. esto su se mogli videti zato enici kako kopaju po smetištu radi pronalaženja nekog trulog krompira i si. Me utim, ako bi ustaška straža to primetila, bili su zverski mu eni, pa i ubijani. Voda za pi e, kao i za pripremanje hrane uzimana je iz tzv. »sablarnog jezera«, koje se nalazilo u krugu logora (podzemna voda) i po kojem su plivali leševi umrlih i pobijenih zato enika.

Vrlo teški higijenski uslovi doveli su do pojave zaraznih oboljenja, prvenstveno dizenterije, trbušnog i pegavog tifusa, i do masovnog umiranja izglednelih i iscrpljenih zato enika. Iz jednog sa uvanog dokumenta *se vidi, da je samo u jednom mesecu 1942. godine umrlo oko 1.800 zato enika.* est je bio slu aj da ustaše nisu ekale da zato enik umre, ve su ga ubijali. Cilj takvog postupka bio je obezbe enje mesta za prihvat novih zato enika. To najbolje potvr uje i raspis koji je pot injenima uputio Glavni stan poglavnika 27. aprila 1942. pod

br. 400, u kojem se kaže: »Sabirni i radni logor u Jasenovcu može primiti neograničeni broj zatoenika.«

Za svaki prekršaj »logorske discipline« uprava logora je primenjivala najzverskije kazne, esto i kolektivne. Na o igled ostalih zatoenika ustaše su vršile klanje, ubijanje batinama, puštali podivljale kerove da rastrgnu žrtve, itd. Me utim, masovna ubistva, kao što je pomenuto, vršena su u »Graniku«, i u okolini sela Gradina i sela Uštica, koja leže nasuprot »Granika«, na bosanskoj teritoriji. Masovna ubistva vršili su u prvo vreme ustaše, a kasnije su morali to da vrše Cigani.

Prvi upravnik Jasenova kog logora bio je Josip Matijević, a posle njega su se smenjivali Miloš Ljubo, Ivica Matković, Miroslav Filipović Majstorović i Ivica Brkljačić. Svi su oni ogrezli u zločinima, ali najveći i krvolok, monstrum od oveka, bio je Miroslav Filipović Majstorović, fratar, koji je u roku od 4 meseca, po vlastitom kazivanju, lično zaklao nekoliko stotina zatoenika i pio njihovu krv, a sem toga naredio je, da se pobije 30.000 zatoenika. Prilikom dolaska novog transporta zatoenika, Ljubo Miloš se izivljavao na poseban sadistički način, naročito ako su zatoenici bili Jevreji. Navlačio je lekarsku kečelju i izigravao lekara, pozivajući na »lekerski« pregled one koji su se žalili da su bolesni. »Pregled« se sastojao u zabadanju kame i presecanju vrata, što je on nazivao »ritualnim klanjem«.

Ubistva u logoru su bila svakodnevna pojava, ali su povremeno organizovana masovna klanja i ubistva zatoenika, kao:

- novembra 1941. ubijeno je oko 2.000 zatoenika u Logoru broj I i Logoru broj II;
- 24. decembra 1941. ubijeno je nekoliko stotina lica;
- januara 1942. ubijeno je oko 300 bolesnika koji su ležali u logorskoj bolnici;
- februar–mart 1942.; ubijeno je oko 3.000 zatoenika, među kojima i veliki broj dece, koji su dovedeni iz logora u Staroj Gradiški;
- od marta do novembra 1942. pobijeno je oko 40.000 Cigana;
- u leto 1942. ubijeno je oko 400 dece;
- krajem juna i početkom jula 1942. ubijeno je oko 3.000 žena i dece, koji su dovedeni iz logora u Jaskovu;
- 19. novembra 1942. ubijeno je oko 800 Jevreja;
- u toku decembra 1944. ubijano je svakog dana 150 do 200 zatoenika;
- 20. aprila 1945. ubijeno je oko 870 zatoenika, a 21. IV 1945. oko 760 žena i dece, koji su radili na ekonomiji.

Posle 21. aprila 1945, u logoru je ostalo oko 1.060 zatoenika, koje je, bez sumnje, čekala smrt. Stoga je logorska partijska organizacija donela odluku, da se 22.

aprila 1945. izvrši proboj iz logora. Organizacionim pripremama za proboj rukovodio je Ante Bakoti .

Tog dana je, David Atijas, prilikom brijanja jednog ustaše, istog zaklao britvom i oduzeo mu revolver. Drugi revolver uzeo je Egon Berger od ustaše kojeg je rukama zadavio. To je bilo jedino naoružanje s kojim su zato enici pošli u proboj. Na izlasku iz logora zato enik Milan Risti zadavio je stražara i oduzeo mu puško-mitraljez pomoću kojeg je omogućio ostalim zatoenicima prolaz kroz logorsku kapiju. U probouju je u estvovalo oko 600 zato enika, dok su ostali, najvećim delom bolesni i iscrpljeni ostali u logoru. Ubrzo je stupila u dejstvo ostala ustaška straža, koja je iz vatrenog oružja uspela da ubije oko 540 zato enika u bekstvu. Oko 60 je uspelo da se spase i stupi u jedinice XXIII srpske divizije, koje su u to vreme dejstvovala u blizini logora. Zato enike koji su ostali u logoru ustaše su odmah pobili.

Istovremeno su izvršili proboj i zato enici iz logora »Kožara«. U probouju je u estvovalo 147 zato enika. Oni su prethodno zapalili »Kožaru« i kroz prese enu bodljikavu žicu pobešli. Međutim, najveći broj zato enika koji je u estvovala u tom probouju, stradao je prilikom bekstva.

Prema nepotpunim podacima, u Jasenovcu kom logoru je stradalo oko 800.000 zato enika, među njima oko 20.000 Jevreja.²⁷⁹

Logor broj IV — »Kožara« — U samom mestu Jasenovac, u Demetrovoj ulici, postojala je zgrada, oko koje su ustaše postavile bodljikavu žicu i od januara 1942. korišćena je kao logor. Zato enici su u toj zgradi radili na sušenju životinjskih koža i njihovoj preradi, pa je zato logor i dobio ime »Kožara«.

Uslovi života u tom logoru su bili znatno povoljniji, nego u ostalim jasenovskim logorima, zahvaljujući u prvom redu, snalažljivosti zato enika Sisi Alkalaja, koji je bio stručni rukovodilac radionice. On je uspeo u rad da uključi i veći broj Jevreja. Pored te radionice, u logoru je postojala i radionica za izradu etki, kojom je rukovodio Miro Auferber, zato enik iz Osijeka.

O probouju zato enika iz tog logora pomenuto je prilikom opisa probouja iz Logora broj III.²⁸⁰

logor broj V — Stara Gradiška — Logor je bio u sastavu jasenovskih logora, pod upravom »Zapovedništva sabirnih i radnih logora Jasenovac«. Bio je smešten u zgradi nekadašnjeg kaznenog zavoda, okružen visokim zidom sa stražarskim osma-

^m Z. Munko, *Jasenovac, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
Sećanje Jevreja na logor Jasenovac, Beograd 1972.

M. Peršen, n.d.

N. Nikolić, *Jasenovki logor*, Zagreb 1948.

R. Krznarić, *Tri puta u Jasenovcu, Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 39.

²⁸⁰ E. Berger, *Robnja u Kožari, Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 75.

tra nicama. Unutar logora su postojale još sledeće zgrade: za upravu logora, za bolnicu, za radionice.

Logor je formiran u drugoj polovini 1941. godine, i namenjen je za interniranje muškaraca, žena i dece s tim, što su muškarci bili odvojeno smešteni od žena, pa se i logor delio na muški i ženski.

Po etkom avgusta 1941, dovedene su prve zatoenice iz logora »Danica« i zatvora u Lepoglavi. Najvećim delom su to bile političke zatoenice. Januara 1942. dovedeno je iz Bosne, prvenstveno iz Sarajeva, oko 1.830 Jevrejki sa decom i 50 Srпкиnja. Ta grupa bila je prebačena februara 1942. u logor u Rakovu, o čemu je bilo nekoliko govora (v. Logor u Rakovu).

Zbog vrlo teških higijenskih uslova došlo je u logoru, početkom 1942. do pojave epidemije dizenterije, pegavog i trbušnog tifusa. Od navedenih zaraza umiralo je dnevno 80 do 100 lica. Iako je postojala bolnica u logoru, lečenje nije bilo moguće sprovesti zbog nedostatka lekova. Sem toga, bio je očigledan slučaj, da su ustaše ubijali obolele zatoenice.

Po postupcima sa zatoenicima, uslovima života, kao i načinu ubijanja, ovaj logor nije zaostajao za Logorom broj III. Masovna ubistva su bila svakodnevna pojava. Muškarci su vođeni na se u šume, ali se sa se vraćala samo jedna trećina, dok su ostali pobijeni na radu. Ubijanje zatoenika vršeno je, najčešće, na obali Save kod sela Mlake i Jablanca. Deca su ubijana na najgrozniji način: davljenjem rukama, zatrovanom hranom, otrovnim gasovima, itd. Jula 1942. izvršio je ustaški zastavnik Ante Vrban masovno usmrćivanje dece zatvorivši ih u prostoriju u koju je pustio otrovni gas. Poslednja grupa dece ubijena je u tom logoru oktobra 1944. godine (oko 200). Izvestan broj dece odveden je u Nemacku i njihova daljnja sudbina je nepoznata. Prema nepotpunim podacima, u ovom logoru je stradalo oko 7.000 dece, najvećim delom srpske.

Kakvim zverskim sredstvima su se ustaše služile u cilju što masovnijeg uništavanja zatoenih Jevreja, govori i sledeći primer: krajem decembra 1942. zatvoreno je oko 500 Jevreja u »Kulu« i ostavljeni su više dana bez hrane i vode. Nakon višednevnog gladovanja dali su im hranu posle koje su dobili teške grčeve u stomaku i masovno su umirali. Pretpostavlja se, da se radilo i o zatrovanoj hrani.

Kada »kapaciteti« za usmrćivanje zatoenika nisu bili dovoljni, tada je upućivano nekoliko hiljada zatoenika iz tog logora u Logor broj III radi likvidiranja.

Pomenuto je, da je početkom 1942. došlo do raznih epidemija među zatoenicima, naročito u ženskom logoru. Lekar je u to vreme bio zatoenik dr Salamon-Buki Kunorti iz Sarajeva. On je bio svestan da će ustaše pobiti zatoenice ako doznaju da su obolele od pegavog tifusa (a toga je bilo najviše), pa je izvestio upravu

logora da se radi o gripu («gradišanski grip») i na taj način, bar privremeno, spasio zatočence od grozne smrti.

Prvi upravnik muškog logora bio je Ivan Rako, a posle njega su se smenjivali: Mate Mandušić, Miroslav Orešković, Miroslav Filipović Majstorović, Nikola Gadžić, Stjepan Borak, a pre rasformiranja logora upravnik je bio pravnik Stojčić. U vršenju zločina u tom logoru učestvovali su još: Stanko Bevanda, Nikola Gagro, Ante Kordić, ustaški poručnik Korenčić, sveštenik Ivica Brkljačić. Pomenuti Majstorović lično je zaklao 24. XII 1942. godine 63 Jevreja, koji su bili na radu u šumi Bistrica, kod Stare Gradiške.

Upravnik ženskog logora bila je Maja Budžon-Slamić, koja je lično ubijala žene i decu, a u tim zločinima su učestvovali: Nada Luburić, Božica Obradović i Vilma Horvat.

Ustaške vlasti su donele oktobra 1944. odluku o rasformiranju ovog logora zbog opasnosti od napada partizanskih jedinica, koje su se već približile logoru. Tom prilikom pobijen je već i broj zatočnika, a ostali su odvedeni u logor u Jasenovcu i u Lepoglavi.

I u tom logoru stradao je veliki broj zatočnika Jevreja, naročito žena i dece, koji su dovedeni iz Bosne.²⁸¹

Logor u Lepoglavi — Do drugog svetskog rata u Lepoglavi je postojao kazneni zavod u koji su upućivani politički osuđenici i kriminalci na izdržavanje kazne. Po dolasku ustaša na vlast, zavod je korišćen za zatvaranje pripadnika NOP.

Među prvim zatočnicima u leto 1941. bile su sledeće Jevrejke, predratni članovi KPJ: Galja Korporić, Jula Vajner, Mila Hercog, Ada Fišer i Judita Hajon, koje su bile prethodno u zatvoru zagrebačke policije. One su upućene iz Lepoglave u sabirni logor u Gospiću, a zatim u logor u Metajno na otoku Pagu, gde su ubijene od ustaša.²⁸² Za zatočnike pripadnika NOP zavod je korišćen do sredine 1943, a obezbeđivala ga je policijska straža.

U prvoj polovini 1943. u zavodu je bilo zatočeno oko 100 pripadnika NOP. U cilju njihovog oslobođenja, izvršen je 12. jula 1943. napad na zatvor od strane partizanskih jedinica. Napad je uspeo i svi pripadnici NOP su oslobođeni. Posle tog napada ustaše su odlučile da zatvor pretvore u logor, koji će obezbeđivati ustaške jedinice. I nadalje je logor korišćen za interniranje pripadnika NOP, koji su dovedeni iz zatvora u Zagrebu.

Oktobra 1944. doveden je u logor u Lepoglavi izvestan broj zatočnika iz logora u Staroj Gradiški, nakon njegovog rasformiranja.

²⁸¹ Z. Munko, *Stara Gradiška, Otpor u žicama I*, Beograd 1969. str. 525.
 Marijana Amulić, *Ženski logor. Otpor u žicama I*, Beograd 1969. str. 532.

²⁸² M. Peršić, n.d. str. 54.

Postupak ustaških vlasti, kao i uslovi u kojima su živeli zato enici u logoru u Lepoglavi bili su isti kao i u ostalim ustaškim logorima, sem što nisu primenjena masovna ubistva zato enika.

Po etkom 1945. donele su ustaške vlasti odluku o rasformiranju logora u Lepoglavi. S obzirom da nije bilo mogu e likvidirati zato enike u Lepoglavi zbog reakcije stanovništva, to su zato enici preba eni u logor u Jasenovcu ,gde su gotovo svi stradali.²⁸³

2 – Ustaški logori u »Zoni II«

Sporazumom od 18. V 1941. izme u Musolinija i Paveli a, u sastav »Zone II« ušlo ie Hrvatsko primorje sa nekim priobalskim ostrvima. U toj zoni Italijani su imali vojnu, a NDH civilnu upravu. Zahvaljuju i odobrenju fašisti ke Italije, NDH je oformila svoje prve koncentracione logore na toj teritoriji. To su bili logori u mestu Slano i mestu Metajno na otoku Pagu. Oba logora su formirana u drugoj polovini juna 1941. na nenastanjenoj, krševitoj i bezvodnoj kotlini, bez vegetacije. Za ure enje tih logora upu ena je grupa zato enika iz sabirnog logora u Gospi u.

Po formiranju navedenih logora, u iste su dovedeni zato enici iz logora u Gospi u, Srbi i Jevreji sa teritorije Hrvatske i Bosne. Oni su preba eni peške iz Gospi a do Karlobaga, a zatim malim ribarskim brodi ima do Baške Slane i uvale Sušac, nekoliko kilometara udaljene od mesta u kojima su bili locirani navedeni logori. U ribarski brodi je moglo stati najviše do 50 lica, ali su ustaše tovarile i po 150 lica, pa su jedni ležali preko drugih, a da bi ih više stalo, ustaše su gazili po njima, pa su mnogim zato enicima polomljene ruke ili noge. Me u zatoenicima bilo je muškaraca, žena i dece.

Logor u Slanom – Logor je bio podignut u blizini mesta Slano, na otoku Pagu, na površini 200 x 150 metara, koja je bila ogra ena bodljikavom žicom. Namnjen je za interniranje muškaraca Srba i Jevreja. U severnom delu smešteni su Srbi, a u južnom Jevreji, me usobno odvojeni bodljikavom žicom. U severnom delu logora bilo je 10, a u južnom 3 drvene barake.

Zato enici su bili izloženi najzverskijim mu enjima i zlostavljanjima. Radili su po 18 sati dnevno u kamenolomu, kao i na izgradnji puta Baška Slana–Sušac. Iscrpljeni teškim fizi kim radom i stalnim gladovanjem ubrzo su po eli masovno da poboljevaju. im bi neko obolio, ustaše su ga ubijale.

Upravnik logora bio je Ventura Baljak iz Polinika, koji je klao zato enike i pio njihovu krv. U vršenju zlo ina nije zaostajao ni njegov pomo nik Ivan Badurina, kao ni pripadnici ustaške straže. Stražari su se nadmetali ko e više zato enika ubiti. Za svaki sat ubijanja dobijali su po 100 kuna! Usmr ivanje zato enika vr-

• Z. Munko, *Lepoglava, Otpor u žicama II*, Beograd 1969, str. 221.

šeno je udarcem maljem po glavi, klanjem, bacanjem u more sa privezanim kamenom o vratu, itd. Ubijanja su naj eš e vršena u reonu zvanom Furnaža i u Paškom kanalu, a leševi su bacani u more. Izvestan broj je po ubijanju zakopan u zajedni ku raku, koju su morali prethodno sami zato enici da iskopaju.

Logor u Metajnom – U ovom logoru su bile zato ene srpske i jevrejske žene sa decom. Nalazio se u blizini mesta Metajno i imao je 3 drvene barake. Upravnik logora bio je ustaški vodnik Maks O i iz Zagreba, koji je sa svojim pomo nikom Ivanom Dev i em, zvanim »Pivac« po inio ne uvena zverstva i zlo ine nad zato enicama. Svakog dana su organizovane orgije i tom prilikom vršena su silovanja zato enica. U silovanju je u estvovao i don Krsto Jelini , kao i župnik iz Barbata don Ljubo Magaš i Martin Maraš. Prilikom orgijanja sekli su zato enicama dojke, vadili fetuse iz rasporenih abdomena, itd.

Gladovanje, kao i vrlo loši higijenski uslovi, doveli su do pojave dizenterije i masovnog umiranja, naro ito dece.

Sredinom avgusta 1941. ustaške vlasti su naredile da se oba logora rasformiraju. Usledilo je masovno ubijanje zato enika i zato enica. Jedna grupa zato enika odvedena je 12. avgusta 1941. brodom do Bari drage, a zatim peške na planinu Velebit, gde su svi pobijeni. Druga grupa odvedena je istim putem 15. avgusta 1941. i tako e pobijena. Preostali zato enici odvedeni su no u 19/20. avgusta 1941. preko Oštarije na Velebit. Na tom putu ubijen je ve i broj zatvorenika.

Preživeli zato enici, muškarci, odvedeni su u jasenova ki Logor broj I, a zato enice sa decom u sabirni logor u Kruš ici.

Nije mogu e utvrditi ni približan broj stradalih u ova dva koncentraciona logora, ali je sigurno da je pobijeno nekoliko hiljada.

Ubistva zato enika u navedenim logorima vršena su nao igled italijanske vojne komande, koja se nalazila u neposrednoj blizini logora. Italijanski oficiri posmatrali su svakog dana zlo ine koje su vršile ustaše, ali nisu preduzeli mere da se to spre i. štaviše, i stanovništvo je zahtevalo od italijanske komande, odnosno komandanta italijanskog garnizona kapetana Bertolia, da zaštiti logoraše, ali im je on odgovorio »da nije dobio ovlaštenje od više komande«. Me utim, iz izjave svedoka Jurja Crvljenka koju je dao pred komisijom za ispitivanje ratnih zlo ina okupatora i njihovih pomaga a, se vidi da je italijanska komanda na Pagu podržavala te zlo ine. Kada se proneo glas da e partizani napasti logor i osloboditi zato enike, komanda garnizona naredila je uzbunu i punu pripravnost za odbijanje eventualnog napada.²⁸⁴

Tek po rasformiranju logora, tj. 11. IX 1941. naredio je komandant 5. italijanskog armijskog korpusa general Baloko (Balocco), da se izvrši ekshumacija pobijenih

» *Zlo ini okupatora*, n.d. str. 131.

zato enika i spale leševi »da bi se sprečila pojava zaraze«. U stvari, želeo je da prikrije zloine ustaša poinjene na teritoriji u kojoj je Italija držala svoje vojne jedinice, pa prema tome, bila suodgovorna za navedene zloine.

Ekshumaciji je prisustvovao italijanski vojni lekar dr Sante Stazi (Stazzi), koji je u izveštaju višoj komandi naveo sledeće:

- da je u jevrejskom delu muškog logora (Slano) našao 3 zajedničke rake u kojima je bilo 791 leševa (407 muškaraca, 293 žena i 91 dece);
- da se po položaju nekih leševa zaključuje, da su žrtve bile žive zakopane;
- da su leševi u rakama naslagani u 3 do 5 redova, kao i da su leševi vezani žicom;
- da su žrtve usmrćene udarcima tupim predmetima, klanjem, a mali broj vatrenim oružjem.²⁸⁵

Tek nakon tih zloina, italijanske komande nisu dozvoljavale ustašama primenu genocida na teritorijama u kojima su držale svoje vojne jedinice, odnosno u »Zoni II«.

3 – Bosna i Hercegovina

Jevreji na teritoriji Bosne i Hercegovine bili su istovremeno pod udarom protivjevrejskih mera koje su propisale centralne ustaške vlasti u Zagrebu, kao i lokalne ustaške vlasti. Iako je bio slučaj, da su lokalne ustaške vlasti propisale neku naredbu pre nego je bila propisana od centralne ustaške vlasti.

Neposredno po dolasku ustaša na vlast, otpočela je organizovana protivjevrejska propaganda putem sarajevskih lokalnih listova i radija. Gotovo u svakom broju »Sarajevskog novog lista« objavljivani su krajnje rasistički lanci, koji su trebali da pripreme narode BiH za predstojeće progone Jevreja. U tome je učestvovao i list sarajevske nadbiskupije »Katolički tjednik«, koji je otvoreno pozivao narod na pljačku jevrejske imovine i sprovođenje genocida.

Lokalne ustaške vlasti svakim danom su izmišljale nove protivjevrejske mere koje su imale za cilj, kao i na ostalim teritorijama NDH, ekonomsko, psihičko i fizičko uništenje Jevreja, odnosno »konačno rešenje jevrejskog pitanja«.

a) *Mere za ekonomsko uništenje Jevreja i uništenje kulturnih i istorijskih vrednosti*

Pljačka jevrejske imovine započele su nemačke vojne jedinice odmah po ulasku u pojedina mesta. Nasilno su otvarane jevrejske radnje i roba je odnošena za Nemačku. Za nemačke jedinice upadale su ustaške rulje i odnosile sve do

²⁸⁵ Sedam ustaških koljača pred sudom nakon 12 godina, *Vjesnik u srijedu* od 10. lipnja 1953.

ega su došle, pa i predmete koji za njih nisu imali neku vrednost. U toj plja ki uništeni su mnogi kulturni i istorijski spomenici, predmeti, knjige, dokumenta, kao i jevrejski hramovi sa kojih su poskidali vrata, prozore, krov, itd.

Nakon te »neorganizovane«, usledila je »organizovana« plja ka jevrejske imovine, koja je bila »zasnovana« na raznim »zakonskim odredbama i naredbama«, koje su bile propisane delom od centralnih ustaških vlasti u Zagrebu, i koje su važile za celu teritoriju NDH, a delom od lokalnih ustaških vlasti. Ove poslednje su važile samo za teritoriju BiH.

O zakonskim odredbama i naredbama koje su važile za celu teritoriju NDH bilo je ve govora: Zakonska odredba o sa uvanju hrvatske narodne imovine od 18. IV 1941; Zakonska odredba o sprije avanju prikrivanja židovskog imetka od 5. V 1941; Zakonska odredba o preuzimanju svih zgrada i imanja koji su pripadali Židovima od 27. VIII 1941; Zakonska odredba o podržavljenju imetka Židova i židovskih poduze a od 9. X 1941, itd.

Pored zakonskih odredaba i naredaba izdatih od centralnih ustaških vlasti, lokalne ustaške vlasti su propisale brojne odredbe koje su imale za cilj plja ku jevrejske imovine. Slede e odredbe i naredbe propisale su lokalne ustaške vlasti:

Naredba Gradskog poglavarstva u Sarajevu izdata po etkom maja 1941. kojom se nare uje, da jevrejski trgovci moraju prodavati robu nema kim vojnicima uz popust od 20%;

Zakonska odredba od 1. V 1941. o postavljanju poverenika u jevrejskim radnjama. Za glavnog poverenika svih jevrejskih radnji u Sarajevu postavljen je Josip Zubi , poverenik Redarstvenog ravnateljstva u Sarajevu.²⁸⁶ Iako se ta odredba odnosila samo na jevrejske trgova ke radnje, poverenici su postavljeni i u jevrejskim zanatskim radnjama, kao i u svim jevrejskim društvenim, sportskim, kulturnim, humanim i drugim organizacijama. Poverenici su postavljeni i u Aškenaskoj veroispovednoj opštini (Banko Milakovi), kao i u Sefardskoj veroispovednoj opštini (Sre ko Bujaš). Kao što se vidi, lokalne ustaške vlasti u Sarajevu nisu zabranile postojanje jevrejskih veroispovednih opština, jer su im one bile potrebne iz dva razloga: da preko njih izdaju nare enja koja su se odnosila isklju ivo na Jevreje, 1 da one organizuju ishranu zato enika u logoru u Kruš ici. Prema postoje im dokumentima vidi se, da je samo u Sarajevu bilo postavljeno u trgova kim i zanatskim radnjama 303 poverenika, pripadnika ustaškog pokreta;

Zakonska odredba od 31. V 1941. kojom se najamnina za jevrejske stanove, trgovine i lokale ima dostavljati redarstvenim postajama, a ne vlasnicima.²⁸⁷ Odredbu iste sadržine propisale su centralne ustaške vlasti u Zagrebu tek 27. VIII 1941. Po donošenju te odredbe pristupilo se prodaji zgrada i lokala iji su vlasnici bili

²⁸⁶ *Sarajevski novi list* broj 1 od 11. V 1941.

²⁸⁷ *Sarajevski novi list* od 31. V 1941.

Jevreji. Kupci su bili, najvećim delom, ustaški poverenici i njihovi rođaci. Zgrade i lokali su prodati u bescenje – za svega 188,204.274 kuna, dok je stvarna njihova vrednost bila oko milijardu i po kuna.²⁸⁸

Ustaše i Nemci pristupili su, već prvih dana okupacije, pljački jevrejskih stanova. Oduzimali su nameštaj za ličnu potrebu, a iako su iseljavane porodice da bi se u stanove uselili Nemci i ustaše. Potpuna pljačka jevrejskih stanova usledila je nakon odvođenja Jevreja u logore. Vrednost opljačkanih stvari procenjena je na 200, a opljačkanih dragocenosti na 370 miliona predratnih dinara.²⁸⁹

Ustaše su hapsile Jevreje i podvrgavali ih zverskim mučenjima da bi doznale, gde su eventualno sakrili novac i dragocenosti.

Postojali su i drugi vidovi pljačke Jevreja:

– ustaški poverenici izdavali su Jevrejima propusnice za bekstvo iz Bosne za vrlo visoke novčane iznose, pa su ih zatim sa ekvivalencijom na izlazima iz gradova i oduzimali sve što su sa sobom poneli, a zatim ih odvodili u logore;

– ustaški poverenik za Bosnu i Hercegovinu Drago Jilek naredio je 3. VI 1941. da grupa bogatijih sarajevskih Jevreja plati kolektivnu kaznu u iznosu od 1 milion dinara, jer »svi Jevreji nisu do određenog roka stavili žutu traku«. Međutim, rok za stavljanje trake je bio 4. VI 1941. dok je Jilek, ne čekajući da prođe određeni rok, izrekao navedenu novčanu kaznu.²⁹⁰

Na isti način sprovedena je pljačka jevrejske imovine i u drugim gradovima BiH. Prema jednom saopštenom spisku, koji nije potpun, iz ostalih mesta BiH ustaše su oduzele Jevrejima 194 radnje.²⁹¹ U nekim mestima ustaše su primenile i kontribuciju. U Bihaću su ustaše pohapsile imućnije Jevreje i za njihovo oslobođenje zahtevale da isplate iznos u vrednosti od 25 kg zlata i 100 kg srebra. Neke bihaćke Jevreje podvrgli su zverskim mučenjima da bi odali gde su, eventualno, sakrili novac i dragocenosti.²⁹²

Posebno treba istaći i pljačku vrlo vrednih kulturnih i istorijskih predmeta, knjiga, dokumenata, i dr. Neprocenjivi gubitak predstavlja nestanak istorijskog anala Sefardske jevrejske opštine u Sarajevu («Pinkes»), koji je već nekoliko stotina godina, a koji su odneli Nemci, znaju i njegovu ogromnu istorijsku vrednost za proučavanje razvoja jevrejske zajednice u Sarajevu.

Pri vršenju pljačke postupalo se vandalski, i mnogi vrlo vredni kulturni i istorijski predmeti, kao i zgrade su uništeni. Sefardski hram koji je predstavljao jednu od najlepših građevina u Sarajevu, izgrađen u mavarskom stilu, bio je po izvršenju

²⁸⁸ *Spomenica 400 godina*, n.d. str. 225.

²⁸⁹ *Ibid.*, str. 227.

²⁹⁰ *Ibid.*, str. 222.

²⁹¹ Arhiv grada Sarajeva, inven. br. 1342.

²⁹² S. Odić, *Radnički pokret Bihaća i okoline do ustanka 1941. Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 98, 121.

plja ki potpuno demoliran. Demolirani su ili porušeni jevrejski hramovi i u drugim mestima Bosne i Hercegovine. Hramovi su porušeni u Banjoj Luci, Tuzli, a u Br kom je spaljen. U paljenju su u estvovali i Nemci. Sem toga, veliki broj nadgrobnih spomenika je odnet ili porazbijan.

b) *Mere za psihi ko uništenje Jevreja*

Sve zakonske odredbe i naredbe koje su propisale centralne ustaške vlasti u Zagrebu, a koje su imale za cilj dovo enje do psihi kog sloma Jevreja, striktno su primenjivane i u Bosni i Hercegovini. Me utim, lokalne ustaške vlasti u BiH propisale su izvestan broj naredaba, koje nisu bile propisane od centralnih ustaških vlasti, ili su bile propisane pre nego što su to u inile centralne ustaške vlasti. Neke od njih su:

ustaška vlast u Sarajevu propisala je 27. aprila 1941. tri naredbe koje su se odnosile na Srbe i Jevreje: Zabrana nošenja hrvatskih znakova i hrvatskih trobojki; Zabrana isticanja hrvatskih zastava; Zabrana pose ivanja javnih lokala i priredaba. Naredbe sli ne sadržine propisale su centralne ustaške vlasti u Zagrebu 30. aprila 1941. godine;²⁹³

Naredba od 11. maja 1941. o obaveznom stavljanju natpisa na jevrejskim radnjama — »Židovska radnja — Jüdisches Geschäft« (sli nu naredbu su izdale centralne ustaške vlasti u Zagrebu tek 4. juna 1941);²⁹⁴

Naredba od 14. maja 1941. o zabrani kretanja sarajevskih Jevreja van reona Sarajeva, »jer je utvr eno da i Židovi i Židovke odnose hranu i municiju sakrivenim etnicima«. Istom naredbom zabranjeno je gra anima da »primaju na kona enje ili duži boravak Židove«;²⁹⁵

Naredba od 24. maja 1941. o obaveznom nošenju »žute trake« oko ruke sa natpisom »Židov-Jude« (centralne ustaške vlasti su sli nu naredbu izdale 4. juna 1941). Naredba je izmenjena 20. VI 1941. utoliko, što su umesto žutih traka Jevreji morali da nose »žute limene plo ice« na grudima;²⁹⁶

Naredba Zapovjedništva 4. hrvatske oružni ke pukovnije od 14. juna 1941. pod Taj. J. S. broj 48, dostavljena pot injenim komandama kojom se nare uje hapšenje Jevreja sa ili bez propusnice, ako se na u van gradskog reona. Tom naredbom želelo se onemogu iti sarajevskim Jevrejima odlazak u partizane;²⁹⁷

Naredba od 26. jula 1941. o obaveznom popisu Jevreja u Sarajevu. Na osnovu sa injenog popisa ubrzo je otpo elo odvo enje Jevreja u logore.²⁹⁸

²⁹³ *Sarajevski novi list* broj 5 od 27. IV 1941.

²⁹⁴ *Sarajevski novi list* od 11. V 1941.

²⁹⁵ *Sarajevski novi list* broj 37 od 14. V 1941.

²⁹⁶ *Sarajevski novi list* broj 11 od 11. V i broj 34 od 20. VI 1941.

²⁹⁷ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu u Beogradu, inv. br. 24/1—2 143a.

²⁹⁸ *Sarajevski novi list* broj 66 od 27. VI 1941.

Jedna od mera, koja je imala za cilj dovođenje do psihičkog sloma Jevreja, bila je i njihovo odvođenje na prisilne fizičke radove. Prvih dana po dolasku ustaša na vlast, ustaše su na ulici hvatali Jevreje, bez obzira na pol i starost, i odvodile ih na teške fizičke radove. Muškarci su odvođeni na rad u kamenolome, na rašišavanje ruševina, a žene i na ponižavajuće radove. Cilj odvođenja na fizičke radove nije bio efekat rada, već ponižavanje. Jevreji su morali da rade po ceo dan, a za njihovu ishranu morala se brinuti Jevrejska opština, koja ni sama nije imala sredstava za nabavku životnih namirnica, jer je bila opljačkana od ustaša, a opljačkani su i mnogobrojni Jevreji, pa ni oni nisu mogli pružiti potrebnu pomoć. Ustaške vlasti su propisale 29. V 1941. naredbu o »organizovanom« odvođenju Jevreja na prisilne radove. Prema spisku koji su joj dostavljale ustaške vlasti, Jevrejska opština je svakog dana upućivala traženi broj Jevreja.²⁹⁹

I u drugim mestima BiH ustaše su odvodile Jevreje na prisilne radove. Tako na primer, Jevrejima je bilo naredeno u Banja Luci da poruše pravoslavnu crkvu, jednu od najlepših građevina te vrste na Balkanu.

Daljna mera bilo je hapšenje velikog broja Jevreja i njihovo odvođenje u logore. Prva hapšenja Jevreja u Sarajevu izvršio je Gestapo, koji je odveo izvestan broj najuglednijih sarajevskih Jevreja u Grac (među njima i sefardskog nadrabina dr Morica Levija).

Ubrzo su usledila pojedinačna i grupna streljanja sarajevskih Jevreja i Srba. Prva streljanja izvršena su 1. VIII 1941, a povod je bila eksplozija u Železničkoj ložionici u Sarajevu, koju su izvršili pripadnici NOP-a u 30/31. VII 1941.³⁰⁰ Iako su ustaše uspele otkriti izvršioce ove sabotaže, ipak su uhapsile 1. VIII 1941. godine 12 Srba i 8 Jevreja i istog dana ih streljali na Vracama kod Sarajeva. Streljani su sledeći Jevreji: Gabriel A. Levi, Isak J. Altarac, Isak A. Altarac, Mordehaj R. Atijas, Leon A. Finci, David D. Finci i Jeroham J. Konforti.³⁰¹

Kao i nacisti, i ustaše su hapsile i streljale Jevreje pod optužbom da su komunisti. Direktivu o tome dala je centralna ustaška vlast u Zagrebu. Ravnateljstvo ustaškog redarstva NDH u Zagrebu uputilo je svim župama raspis pod brojem Taj. 1/1941. od 23. VII 1941. »o hitnom hapšenju svih Židova i Srba koji su već bili poznati kao komunisti, bilo pak da su i malo sumnjivi«. Odmah po hapšenju trebalo ih je uputiti u logor u Gospiću.³⁰² U vezi s tim naredjenjem upućeno je 2. VIII 1941. u logor u Gospiću 14 sarajevskih Jevreja, a u primedbi u spisku »zašto se upućuje«, stajalo je »Židov«.³⁰³

Ustaško redarstvo u Sarajevu raspolagalo je spiskovima članova KPJ, SKOJ-a i simpatizera. Na osnovu tih spiskova, već i broj Jevreja, članova KPJ i SKOJ-a bio je uhapšen i odveden u logor, a neki su odmah streljani na Vracama kod Sarajeva

²⁹⁹ *Sarajevski novi list* broj 15 od 29. V 1941.

³⁰⁰ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, K-143, broj 47/7-1.

³⁰¹ *Sarajevski novi list* broj 72 od 3. VIII 1941.

³⁰² Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, K-200, reg. broj 49/1-1.

³⁰³ Ibid., K-179-31/1-1, 31/1-2.

[šalom S. Albahari, Ašer S. Danon, Izidor B. Abinun, Šabetaj Levi, Aleksandar Salcberger, Jozef J. Altarac-Todor). Do masovnog hapšenja Jevreja lanova KPJ, SKOJ-a i simpatizera došlo je 16. novembra 1941. kada je njih 35 odvedeno u logor u Jasenovcu.

Postupak ustaša prema Srbima i Jevrejima u Bosni i Hercegovini osuivali su svi poštenu i napredni građani. Oni su intervenisali kod ustaških vlasti da se prekine sa zlostavljanjima i ubijanjima Srba i Jevreja, ali bez rezultata. Navešemo jedan primer. Muslimani u Banja Luci uputili su peticiju ustaškim vlastima sa potpisima najuglednijih građana muslimana, u kojoj se zahteva da se prekine sa zlostavljanjem Srba i Jevreja, ali i ta intervencija ostala je bez rezultata. Sve te mere koje su sprovodile ustaše bile su uvod za potpunu likvidaciju Jevreja – genocid, koji je ubrzo usledio.

c) *Mere za fizičko uništenje Jevreja – genocid*

Pomenuto je, da su prva odvođenja Jevreja u logore izvršena po etkom avgusta 1941. pod optužbom da su komunisti. Njihovo odvođenje, kao i kasnija odvođenja izvršena su u koncentracione logore na teritoriji Hrvatske i Slavonije, kao i u neke nacističke logore van Jugoslavije. Karakteristično je, da ustaše nisu formirale na teritoriji Bosne i Hercegovine koncentracione logore. Razlog tome nisu poznati. Formirana su samo dva sabirna logora i to u Krušici (kod Travnika) i u Bosanskom Petrovcu. Iz tih sabirnih logora kasnije su odvedeni Jevreji u ustaške i nacističke koncentracione logore, koji su postojali, kao što je rečeno, na teritoriji Hrvatske i van Jugoslavije. Jedino su Jevreji iz Zvornika odvedeni maja 1942. u logor »Sajmište«, a njihovo odvođenje je organizovao i sproveo Gestapo.

Sabirni logori u Bosni i Hercegovini

Sabirni logor u Bosanskom Petrovcu – Ustaške vlasti pohapsile su 24. juna 1941. u Bihaću sve Jevreje iz tog mesta i prebacile ih u Kulen Vakuf. Oni nisu smeli sa sobom poneti više od 500 kuna. Posle nekoliko dana prebačeni su iz Kulen Vakufa u selo Bukova a kod Bosanskog Petrovca, a po etkom jula 1941. internirani su u sabirni logor na periferiji Bosanskog Petrovca, u jednu nedovršenu zgradu. Iz tog logora mogli su Jevreji slobodno da izlaze, jer nisu bile postavljene straže. Međutim, kada je 27. jula 1941. došlo do ustanka u drvarskom kraju, postavljena je na ulazu u logor straža i zabranjen je izlazak iz logora. Sredinom septembra 1941. logor je rasformiran, a Jevreji odvedeni u Prijedor, gde su ostali nekoliko dana u zatvoru, a zatim pušteni. Neki od njih su se vratili u Cazin i kasnije stupili u NOV, a najveći deo je ostao u Prijedoru. Iz Prijedora su ih kasnije odvele ustaše u logor u Staroj Gradišci i Jasenovcu, gde su stradali.³⁰⁴

³⁰⁴ Usmena izjava Morica Levija iz Beograda. Dokument u VII Beograd, br. 85, 1418/41 i 150A, 3/1–1, 1941.

Sabirni logor u Krušici – Naređenje o formiranju tog sabirnog logora usledilo je avgusta 1941. nakon rasformiranja ženskog koncentracionog logora u Metajnu, na otoku Pagu. Po rasformiranju, preživjele logorašice sa decom prebačene su železnicom transportom preko Slavonskog Broda u Krušicu.

Logor je smješten u selu Krušici, 17 km od Travnika, na jednom zapuštenom imanju, koje je nekada pripadalo veleposjedniku Gutmanu. Postojale su dve jednospratne i jedna prizemna zgrada, kao i dve drvene barake bez krova i patosa. U tim zgradama moglo je da se smesti oko 300 lica, a u toku septembra 1941. u logoru je bilo internirano oko 3.000 lica, pa je najveći broj zatočenika bio smješten pod vedrim nebom.

Prva grupa zatočenika sa decom iz koncentracionog logora u Metajnu, stigla je u Krušicu 28. VIII 1941. U toj grupi bilo je oko 1.100 lica. Već 3. IX 1941. upućeno je iz Sarajeva oko 500 lica, muškaraca, žena i dece. Oni su noć u izvedeni iz svojih stanova i dozvoljeno im je bilo da ponesu samo odeću u koju su imali na sebi. Sledeća grupa Jevreja iz Sarajeva upućena je 9. IX 1941. u kojoj je bilo oko 500 lica, a iz Hercegovine je dovedeno oko 300 Srkinja.

Zatočenici su ostavljeni danima bez hrane, iako je Jevrejska opština u Sarajevu redovno slala životne namirnice, koje su ustaše prisvajale i prodavale. Sem toga, zatočenici su bili podvrgnuti teškim fizičkim radovima i raznim zlostavljanjima i mučenjima. Loši higijenski uslovi, slaba ishrana i teški fizički radovi doveli su do masovnih oboljenja i umiranja, naročito dece. Došlo je i do masovne pojave avitaminoze usled koje su logorašima poispadali zubi i kosa. O bednom izgledu zatočenika najbolje govori izjava dr Janka Pajasa, o kojoj je već bilo pomena (v. Logor u Ljuborgradu).

Do formiranja logora došlo je po naređenju Vjekoslava Luburića, a za upravnika je postavljen ustaški zastavnik Mate Mandušić, zloglasni krvolok i sadista. Na žalbe logoraša da su bolesni odgovarao je »crknite«! Pored zverskih mučenja izvršio je i nekoliko ubistava zatočenika iz koristoljublja [da bi se domogao njihove odeće].

Stanovništvo Travnika bilo je ogorčeno na postupke uprave logora prema zatočenicima, pa se obratilo velikom županu u Travniku sa zahtevom da preduzme mere da se zločin sprema, ali im je odgovorio »da nije u stanju ništa da preduzme«. Stanovništvo se obratilo i italijanskom Poslanstvu u Travniku zahtevajući i da interveniše, da bi se »prekratila najveća i najstrašnija tragedija koja se može zamisliti«. Međutim, Poslanstvo je samo ispitalo, »da li nema me u zatočenicima italijanskih građana koje bi trebalo zaštititi«.³⁰⁵

Po etkom oktobra 1941. ustaške vlasti su naredile da se logor u Krušici rasformira. Zatočenici su utovareni u dva železnika transporta i odvedeni u konc-

³⁰⁵ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, K-239, reg. broj 35/5-9.

tiacione logore u Hrvatskoj. Prvi transport, u kojem su bili muškarci, krenuo je 5. oktobra 1941. za logor u Jasenovcu, a drugi transport, u kojem su bile žene i deca, krenuo je 6. oktobra 1941. u logor u Loborgradu, odakle su kasnije prebaeni u logor u Aušvicu.³⁰⁶

Nakon rasformiranja logora u Krušici, ustaše su otpo ele sa masovnim odvo enjem sarajevskih Jevreja u koncentracione logore u Hrvatskoj i Slavoniji. Do ubrzanog odvo enja u logore došlo je po direktivi Ravnateljstva za javni red i sigurnost u Zagrebu, koja je upu ena Velikoj župi Vrhbosna u Sarajevu 20. oktobra 1941. pod brojem PRS 7401/41. U direktivi se posebno naglašava, da je potrebno što hitnije »rješiti židovsko pitanje u Sarajevu«. U tu svrhu bio je upu en u Sarajevo poznati zlo inac Ivan Tolj, kao »stru njak« za »rešavanje jevrejskog pitanja«.

Da bi izbegli odvo enje u koncentracione logore, sarajevski Jevreji nastojali su da se ilegalno prebace na teritoriju koja je bila pod italijanskom okupacijom (»Zona I« i »Zona II«), ili da se prebace do partizana. Me utim, ustaše su preduzele stroge mere u cilju onemogu avanja odlaska iz grada sarajevskim Jevrejima. Velika župa Vrhbosna izdala je proglas po etkom novembra 1941. kojim se upozoravaju građani, da e svaki onaj koji bude pomagao Jevrejima u bekstvu, ili ih bude skrivao biti stavljen pod preki sud i osu en na smrt.³⁰⁷

Nadalje, u cilju spre avanja bekstva, Redarstveno ravnateljstvo u Sarajevu naredilo je registraciju Jevreja, a što je istovremeno olakšalo ustaškim vlastima organizaciju masovnog odvo enja Jevreja u koncentracione logore, na osnovu ve izra enih spiskova.

Do sredine 1942. godine svi sarajevski Jevreji, sem onih kojima je uspelo bekstvo, bilo u partizane bilo na teritorije pod italijanskom okupacijom, bili su odvedeni u koncentracione logore. Odvedeni su u 28 železnih transporta u razne ustaške i nacističke koncentracione logore. Ovo su samo neka najmasovnija odvo enja.

- 26. i 27. oktobra 1941. otpremljena su 2 železni ka transporta sa oko 1.400 lica u logor u Jasenovcu;
- 17. novembra 1941. upu eno je 3.000 lica u logor u Jasenovcu;
- krajem novembra 1941. upu ena je grupa od oko 1.200 žena i dece u logor u Loborgradu. S obzirom da je logor ve bio prenatrpan, to je ta grupa žena i dece vra ena istim vozom nazad za Sarajevo. U zatvorenim vagonima bili su 8 dana po velikoj hladno i i bez hrane. Po dolasku u Sarajevo nisu se mogle vratiti u svoje stanove, u koje su se u me uvremenu ustaše uselile. Stoga su bile smeštene u porušenim jevrejskim hramovima.

Ihid. reg. broj 143, 56, 2/1, 1941.

M. Persen, n.d. str. 44.

³⁰⁷ *Sarajevski novi list* od 4. XI 1941.

O neljudskom postupku ustaša sa ženama i decom tog transporta, Zapovjedništvo III vojnog zбора, Op i odjel, dostavilo je predstojniku poglavnikovog ureda izveštaj pod brojem 99 od 3. XII 1941. u kojem se navodi: »Poslednjih dana je bio upu en jedan ve i transport Židova u logore u Hrvatskoj, ali su vra eni u Sarajevo, jer nije bilo više mjesta. Ovi Židovi su izloženi strahovitom maltretiranju i mu enju od strane organa Redarstvenog ravnateljstva u Sarajevu. Po nekoliko dana voženi su u hladnim vagonima sada gore, a sada dole, i naposljetku vra eni nazad u Sarajevo i zatvoreni u temple gdje moraju da leže na daskama u hladnim sobama, jer su im njihovi stanovi okupirani i naseljeni im su oni bili otpremljeni iz Sarajeva. Ovakav nehuman postupak redarstva i vra anje u Sarajevo premrzlih, izgladnjelih i bolesnih ljudi ostavio je veoma ružan dojam na pu anstvo bez razlike vjere«;³⁰⁸

- decembra 1941. upu ena je u logor u akovu grupa od 1.830 žena i dece;
- januara 1942. otpremljeno je oko 1.200 žena i dece (iz grupe koja je vra ena iz logora u Loborgradu) u logor u Staroj Gradiški.

Do avgusta 1942. odvo ene su manje grupe Jevreja iz Sarajeva u koncentracione logore. Poslednja odvođenja su sprovedena 20. i 22. avgusta 1942. Ta dva transporta odvedena su preko Loborgrada za Aušvic.³⁰⁹

Da su krajem avgusta 1942. bili odvedeni gotovo svi preostali Jevreji, vidi se iz izveštaja koji je uputilo Zapovjedništvo III zbornog podru ja krajem avgusta 1942. Glavnom stožeru oružanih snaga u Zagrebu: »Židova gotovo ih nema, a oni koji se nalaze u zemlji nikako ne mogu uticati na doga aje«.³¹⁰ U Sarajevu je još ostalo samo oko 120 Jevreja, ve inom oni koji su bili u mešovitim brakovima.

Iz ustaških koncentracionih logora vratilo se oko 50 Jevreja, najve im delom oni koji su uspeli pobe i iz logora. Iz spiskova koje je sa inio Odbor za izgradnju spomen-parka u Sarajevu se vidi, da je iz Sarajeva stradalo oko 7.600 Jevreja.

Ista sudbina zadesila je Jevreje u ostalim mestima Bosne i Hercegovine. Do sredine 1942. bili su odvedeni u koncentracione logore gotovo svi Jevreji, sem onih koji su uspeli prebe i na teritoriju anektiranu od Italijana, ili u partizane. Iz nekih mesta su odvo eni po grupama i razli itih datuma, a iz nekih mesta su odvedeni svi Jevreji istog dana. Jedino Jevreji iz Br kog nisu odvedeni u logor, nego su stradali u samom mestu. Naime, no u 10/11. XII 1941. ustaše su dovele sve Jevreje iz tog mesta vezane žicom na most iznad reke Save i nakon što su bili poklani, ba eni su u Savu. Tom prilikom je stradalo oko 150 Jevreja, muškaraca, žena i dece. U Br kom je bilo i 147 jevrejskih izbeglica iz Poljske, Austrije i

³⁰⁸ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, K-612, reg. broj 22/17–15.

³⁰⁹ Ibid., K-172a, 42/2–1 i K-172a, 44/2–1.

^{3,3} Ibid., K-80, 54/1–8.

Nema ke. Njih su ustaše zaklale na pravoslavnom groblju no u 16/17. decembra 1941.^{3.1}

Kratak osvrt na stradanje Jevreja u NDH

U »rešavanju jevrejskog pitanja« u Hrvatskoj, Slavoniji i Sremu tesno su saradivali ustaše i Nemci. Sa tih teritorija, od oko 25.000 Jevreja koliko ih je bilo do drugog svetskog rata, stradalo je oko 20.000 u raznim ustaškim i nacističkim logorima. Pored doma ih Jevreja stradalo je i nekoliko stotina jevrejskih izbeglica iz Nemačke, Austrije, Poljske i Ehoslovačke (iz Lipika 59, Daruvara 200, Sušaka 200, Pisarovine 28, Draganića 178, Zagreba 200, Rume 200, itd.).

U knjizi *Zločini okupatora i njihovih pomagača izvršeni nad Jevrejima u Bosni i Hercegovini* od dr Samuela Pinte, navedena su imena oko 2.900 Jevreja koji su stradali iz ostalih mesta BiH (sem Sarajeva).^{3.12} Prema tome, sa teritorije Bosne i Hercegovine je stradalo oko 10.500 Jevreja, od ukupno 14.500 koliko ih je bilo do rata, odnosno, stradalo je oko 75%. Sem toga, stradalo je i nekoliko stotina jevrejskih izbeglica iz Austrije, Nemačke i Ehoslovačke (Bosanski šamac 34, Brčko 147, apljina 147, Derventa 120, Slatina kod Banja Luke 58, itd.).

Prema nepotpunim podacima, ukupan broj Jevreja koji su stradali na teritorijama u sastavu NDH iznosi oko 30.500 (bez jevrejskih izbeglica iz raznih evropskih zemalja). Do rata je živelo na tim teritorijama oko 39.500 Jevreja, pa procenat stradalih iznosi oko 75,07%.

Metode koje su primenjene za uništavanje Jevreja, istorija do tada nije zabeležila. Te metode imale su za cilj sadističko i zversko izivljavanje zločinaca pre usmrivanja žrtava. Smrt koja je usledila nakon neopisivih mučenja, zlostavljanja, gladovanja i bolesti bila je spas za žrtve.

Iz napred iznetih podataka se vidi, da su već do druge polovine 1943, gotovo svi Jevreji u NDH pobijeni, ili su se još neki nalazili u koncentracionim logorima. No, i nakon svih tih zločina, pred kraj drugog svetskog rata, tj. 5. maja 1945. ustaške vlasti su izdale »Zakonsku odredbu o izjednačenju pripadnika NDH s obzirom na rasnu pripadnost«. U tačci 1 te odredbe stoji: »Od dana kada ova zakonska odredba dobije pravnu moć, prestaje me u pripadnicima NDH svako razlikovanje prema rasnoj pripadnosti. Sve zakonske odredbe prema kojima se pripadnici NDH razlikuju s obzirom na rasnu pripadnost kao i svi ostali propisi izdani na temelju tih zakonskih odredaba gube pravnu moć.«^{3.13}

Ova zakonska odredba u potpunosti razotkriva svu amoralnost ustaških glavešina, koje su verovala da će tom odredbom ublažiti odgovornost za ogroman broj

^{3.11} Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, K-40, F. 6, broj 11.

^{3.12} Knjiga se nalazi u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.

^{3.13} *Narodne novine* broj 200 od 5. V 1945.

zločina koji su počinili. Kao verne slugе nacista, ustaše su nastojale da nadmaše svoje gospodare u zločinima, a naročito u primeni metoda ubijanja žrtava.

No, jedno se mora naglasiti: ustaše su izvršile te zločine po direktivama Trećeg Rajha, koji je preko svojih organa aktivno učestvovao u tim zločinima.

IV – Teritorije pod italijanskom okupacijom

»Privremenim smernicama« koje je potpisao Hitler 12. IV 1941. fašisti koji Italiji pripale su sledeće teritorije:

1. Teritorija nazvana »Zona I«, koja je prisajedinjena Italiji i u čiji sastav su ušle sledeće pokrajine: Rijeka pokrajina (Sušak sa zaleđem); ostrva Hrvatskog primorja (sem Paga); teritorija od Splita do Novigrada sa priobalskim ostrvima (sem Brač i Hvara); Boka kotorska; Notranjsko i Dolenjsko sa Ljubljanom (»Ljubljanska provincija«);

2. Teritorija nazvana »Zona II«, koja je ušla u sastav NDH, ali je u njoj bila italijanska vojna komanda. U sastav te zone ušle su teritorije: Hrvatsko primorje sa ostrvima Pagom, Bračom i Hvarom, kao i teritorija koja se prostirala iza linije razgraničenja sa »Zonom I« (Vinica – Plitvički Leskovac – Plješivica – šator – Malovan – Prenj – Troglav);

3. Teritorija Crne Gore u kojoj je Italija imala vojnu i civilnu upravu;

4. Teritorija Kosovo i Metohija, koja je bila pripojena Albaniji, a koja je bila pod protektoratom Italije.

Pre drugog svetskog rata na navedenim teritorijama živeo je mali broj Jevreja. Međutim, po kapitulaciji Jugoslavije prebegao je na te teritorije veći broj Jevreja, najviše im delom iz Bosne, Hercegovine, Hrvatske i Slavonije, dok je neznatan broj prebegao sa drugih okupiranih teritorija zbog izuzetno teških uslova za ilegalno prebacivanje. Najveći broj jevrejskih izbeglica sklonio se u »Zonu I« i »Zonu M«, dok ih je mali broj prebegao u Crnu Goru, Kosovo i Metohiju.

Sklanjanje Jevreja na teritorije koje su bile prisajedinjene ili okupirane od fašističke Italije izvršeno je pod pretpostavkom, da na tim teritorijama neće biti izloženi progonima i genocidu koje su sprovodili ustaše i Nemci. Ta pretpostavka je bila zasnovana na činjenici, da ni do drugog svetskog rata Jevreji u Italiji nisu podvrgnuti zverstvima i ubistvima, kao što je bio slučaj u nacističkom Trećem Rajhu i zemljama, koje je Treći Rajh okupirao. Pokazalo se da su ta nadanja bila opravdana, ali na žalost, italijanski fašisti ne žele i da se zamere svojim saveznicima Hitleru i Paveliću, preduzeli su stroge mere radi sprečavanja prebacivanja jevrejskih izbeglica na teritorije pod italijanskom okupacijom.

rejskih izbeglica u »Zonu I« i »Zonu II«. U tom smislu izdale su italijanske fašističke vlasti nekoliko naređenja. Evo neka od njih:

Naređenje Komande 2. italijanske armije pov. br. 391 od 30. V 1941. upućeno Vrhovnom komesarijatu u Ljubljani u kojem se naređenje preduzimanje mera za sprečavanje prebacivanja Jevreja na teritoriju pod italijanskom okupacijom;^{3,4}

Naređenje italijanskog Ministarstva inostranih poslova u Rimu, broj 278695 od 15 VII 1941. upućeno italijanskom Poslanstvu u Zagrebu u kojem se traži preduzimanje mera za sprečavanje prebacivanja Jevreja iz Bosne i Hercegovine u Dalmaciju;^{3,5}

Naređenje Vrhovne italijanske komande — Obaveštajno odeljenje, broj 342040 od 31. VIII 1941. upućeno potčinjenim vojnim komandama. U naređenju stoji: »Javljeno je da već 2 meseca svakodnevno na anektirano područje dolaze mnogobrojne grupe Jevreja koje se krišom prebacuju preko italijansko-hrvatske granice . . . Prednaje se saopštava radi preduzimanja odgovarajućih mera u cilju pooštavanja nadzorne službe na granici.«^{3,6}

Na osnovu tih naređenja, italijanska nadzorna služba na granici, kao i vojne komande u pojedinim mestima hapsili su jevrejske izbeglice i predavali ih ustašama, koje su ih odvodile u koncentracione logore i ubijali. Težak položaj jevrejskih izbeglica iskoristili su mnogi italijanski vojni komandanti, koji su izdavali Jevrejima dozvole za boravak naplaćujući i za to velike iznose. Oni koji nisu bili u mogućnosti da plate, bili su predati ustašama.

Evo samo dva drastična slučaja nehumanog postupka italijanskih fašista prema jevrejskim izbeglicama, kao i Jevrejima koje su ustaše internirale u Metajno i Slano (na otoku Pagu):

— pred drugi svetski rat sklonilo se u Sušaku oko 200 jevrejskih izbeglica iz Austrije, Poljske i dr. Sušak kvestor Genovese poslužio se perfidnom obmanom predloživši suškom rabinu dr. Dajcu, da mu preda spisak tih izbeglica, pa ih prebaciti u Italiju. Primivši spisak, kvestor ih je sve pohapsio i predao ustašama, koje su ih odvele u koncentracione logore i pobili;^{3,7}

— pomenuto je, da su ustaše na oštrigaldu italijanske vojne komande u Pagu, izvršili masakr zatočnih Srba i Jevreja avgusta 1941. Fašistička komanda se nije obazirala na proteste građana sa tog otoka, zahtevajući njenu intervenciju u cilju sprečavanja zločina ubistava, niti je postupila po međunarodnim ratnim pro-

^{3,4} Dokument u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu, mikrofilm u Institutu za savremenu istoriju, Beograd, rolina 401, snimak 327 (u daljnjem tekstu: NAV-mikrofilm).

^{3,5} NAV-mikrofilm, rolina 401, snimak 322.

^{3,6} *Zločini okupatora* n.d. str. 120.

^{3,7} M. Konjodžić, *Od Kupe do mora*, Zagreb 1963, str. 542.

pisima koji su obavezivali italijansku vojnu komandu da spre i te zloine s obzirom da je ta teritorija bila pod njenom vojnom upravom (v. Ustaški logori u »Zoni II«).

Još jedan podatak iz sa uvanog dokumenta ukazuje na odnos italijanskih fašističkih vlasti prema jevrejskim izbeglicama i njihovoj imovini. Po kapitulaciji Jugoslavije u Kotor se sklonilo oko 200 jevrejskih izbeglica. O njihovoj daljnjoj sudbini govori se u izveštaju koji je dostavio 19. novembra 1941. šef kotorske policije pretpostavljenim vlastima: »Od mera koje je policija preduzela u tom periodu treba ista i kontrolu svih Jevreja koji su se iz unutrašnjosti teritorije povukli ovde. Mi smo 192 Jevreja uputili u koncentracioni logor u Albaniji, dok je novac, kojim su raspolagali i koji je predstavljao znatnu vrednost, bio zaplenjen«.³¹⁸

Odnos italijanskih fašističkih vlasti nije bio isti u »Zoni I« i u »Zoni II«. Sem toga, situacija u odnosu na Jevreje nastanjene u tim zonama bitno se izmenila nakon kapitulacije Italije, kada su te teritorije bile zaposednute nemačkim i ustaškim vojnim jedinicama. Stoga ćemo zasebno prikazati situaciju u odnosu na Jevreje u »Zoni I« i u »Zoni II«, i to u periodu do septembra 1943. godine, i od tada pa do kraja rata.

1 — Teritorija »Zone I«

Pomenuto je koje su teritorije ušle u sastav »Zone I«, kao i to, da su one bile prisajedinjene Italiji. Fašistička Italija je u toj zoni imala svoju vojnu i civilnu upravu.

U toj zoni živeo je do drugog svetskog rata vrlo mali broj Jevreja, i to, uglavnom, u Splitu (oko 300). Po kapitulaciji Jugoslavije u tu zonu je prebeglo oko 3.000 Jevreja, najvećim delom iz Bosne, a manje iz Hrvatske i Slavonije. U Split je prebeglo oko 3.000, a u Kotor oko 200 lica. O sudbini Jevreja prebeglih u Kotor ve je bilo govora.

Pomenuto je, da su fašističke vlasti preduzele mere da bi sprečile nastanjivanje jevrejskih izbeglica kako u »Zoni I«, tako i u »Zoni II«, pa je izvestan broj izbeglica vraćen nazad, prvenstveno one, koje nisu mogle da potplate fašističku komandante.

U Splitu, gde se najveći broj jevrejskih izbeglica nastanio, fašističke vlasti su izdale sledeće naredbe koje su važile za Jevreje (doista, te mere nisu imale za cilj uništenje Jevreja — genocid, kao što je bio slučaj u NDH, ali su ona ograničavala izvesna ljudska prava i dostojanstvo oveka):

Nare enje italijanskog civilnog komesara u Splitu A. Takonia (Tacconi), od 27. VII 1941. kojim se zabranjuje Jevrejima poseivanje javnih lokala i kupališta. U nare enju je bilo mnoštvo pogrdnih re i na ra un Jevreja;³¹⁹

Nare enje italijanskog civilnog komesara u Splitu od 27. VII 1941. o obaveznoj prijavi jevrejske imovine. Iz sa uvanih dokumenata se vidi, da je imovinu prijavilo 704 porodica (stalno nastanjenih i doseljenih), a vrednost prijavljene imovine iznosila je nekoliko desetina miliona predratnih dinara.³²⁰

Nare enje italijanskog civilnog komesara u Splitu od avgusta 1941. o zabrani upisa jevrejske dece u osnovne i srednje škole.³²¹

Jedna od protivjevrejskih mera bila je odluka italijanskih vlasti o iseljavanju jevrejskih izbeglica iz Splita u mesto Korula i Vela Luka, kao i u neka mesta u Italiji, gde su bili konfinirani. Nakon što je iseljeno oko 400 izbeglica, prekinuto je dalje iseljavanje iz nepoznatih razloga. O sudbini tih iseljenih izbeglica bi e kasnije govora.

Pomenute protivjevrejske mere imale su, uglavnom, psihološko dejstvo.

Neovisno od pomenutih protivjevrejskih nare enja, u Splitu je izvršen 12. juna 1942. fizi ki napad na Jevreje uz istovremenu plja ku njihove imovine. Napad je izvršila grupa »crnokošuljaša«, pripadnika »Bataljona M«, a predvodio ih Savo ovani (Gjovani), profašisti ki nastrojen Splinjanin. Napad je izvršen zato, što su Splinjanin bojkotovali proslavu »Dana italijanske mornarice«. Pomenuta grupa »crnokošuljaša« upala je u jevrejski hram za vreme bogoslužjenja, fizi ki napala prisutne Jevreje. Tada je povre eno oko 50 lica. Zatim su pristupili demoliranju hrama i spaljivanju vrednih knjiga i istorijskih dokumenata. Usledila je pljaka jevrejske imovine po radnjama i stanovima. Tek na intervenciju vojske, pljaka je prekinuta slede eg dana. Posle toga u ovoj zoni nije bilo više sli njih protivjevrejskih ispada.³²²

Potrebno je posebno naglasiti, da su Splinjanin prihvatili jevrejske izbeglice sa simpatijama i s njima delili dobro i zlo. Od prvih dana osudio je Pokrajinski komitet KPH za srednju Dalmaciju protivjevrejske mere. U vezi s tim izdat je proglašenje, tzv. »Platforma« u kojem se kaže: »Fašisti ki osvaja i pomo u ustaša uveli su u našu domovinu nekulturnu tekovinu »novoga reda«, antisemitizam, tj. ubijanje, pljaka kanje, izrugivanje i proganjanje Židova . . . Naša je dužnost da se odupremo teroru i proganjanju Židova.«³²³

Pomenuto je, da je u sastav »Zone I« uklju ena i »Ljubljanska provincija« (Notranjsko, Dolenjsko sa Ljubljanom). Na toj teritoriji živeo je do rata vrlo mali broj Jevreja, koje su Italijani konfinirali u razna mesta u Italiji i tako su preživeli rat.

^{3,9} D. Ke kemet, *Židovi u povijesti Splita*, Split, 1971, str. 174.

²⁰ II. id.

³²¹ Ibid., str. 177.

³²² D. Gizdi , *Dalmacija 1942*, Zagreb 1959. str. 334.

D. Gizdi , *Dalmacija 1941*, Zagreb 1957. str. 279.

Po kapitulaciji Italije situacija u odnosu na Jevreje bitno se izmenila u »Zoni I«. Na teritoriju te zone ušle su nemačke i ustaške vojne jedinice, a sa njihovim ulaskom otpoelo se sa primenom onih istih protivjevrejskih mera, koje su primenjene i u ostalim teritorijama NDH, a koje su se završile genocidom onih Jevreja, koji nisu blagovremeno prebegli, ili se nisu uključili u NOR. Međutim, zahvaljujući i aktivnom delovanju Komunističke partije među Jevrejima, znatan ih je broj stupio u NOV, a sem toga, partizanske vlasti uspele su da prebace veći broj Jevreja na Vis, a zatim u Bari (Italija). To je bio razlog, što u »Zoni I« nisu uspeli Nemci i ustaše da pohvataju veći broj Jevreja i da ih likvidiraju.

Kao što je rečeno, zahvaljujući i delovanju KP, iz Splita je stupilo u NOR septembra 1943, 347 Jevreja (85 splitskih i 262 jevrejskih izbeglica). Pre nego je došlo do kapitulacije Italije u NOR je stupilo 20 splitskih Jevreja i 37 jevrejskih izbeglica iz Vela Luke i Korčule u NOR je stupilo pre kapitulacije Italije 17, a po kapitulaciji još 30 jevrejskih izbeglica. Svega je u NOR iz »Zone I« stupilo oko 400 Jevreja.

Ostale jevrejske izbeglice iz »Zone I«, koje nisu mogle stupiti u NOR bilo iz kojih razloga (bolest, starost, deca) partizanske vlasti su prebacile brodovima do Visa, a zatim u južnu Italiju i tako ih spasile neminovne smrti, koja bi usledila po dolasku nemačkih i ustaških vojnih jedinica.

Navedeno je, da je u NOR stupilo 105 splitskih Jevreja. Međutim, izvestan broj splitskih Jevreja ostao je u Splitu i sa ekao dolazak ustaških i nemačkih jedinica. To su mahom bile starije osobe, deca, kao i žene. Ulaskom neprijateljskih jedinica u Split, njihova sudbina bila je zapečena.

Neprijateljske jedinice ušle su u Split 27. IX 1943. godine. Odmah je Gestapo otpočeo sa izdavanjem protivjevrejskih naredaba. Istovremeno je otpočela hajka putem lokalne ustaške štampe protiv Jevreja. U lokalnom listu »Novo doba« svakodnevno su objavljivani protivjevrejski lanci, pozivaju i narod na pogrome protiv Jevreja.

Istog dana po ulasku nemačkih jedinica u Split, tj. 27. septembra 1943, izdala je nemačka komanda naredbu, da se moraju svi Jevreji prijaviti 28. septembra 1943. u zgradi hotela »Ambasador« u kojoj se nalazila nemačka komanda. U istom naredbu pozivaju se Splitani da prijave Jevreje koji se skrivaju u njihovim stambenim i da sa zidova zgrada izbrišu »ifašisto-komunističke parole«, koje su ostale po povlačenju partizanskih jedinica iz Splita.³²⁴

Po izvršenoj prijavi Jevreja, Nemci su zatvorili muškarce od 14 do 60 godina starosti u kasarni na Gričama, odakle su vođeni svakog dana na prisilne radove. Hranu su im morale dostavljati njihove porodice.

D. Kečkemeč, n.d. str. 203.

Sledeća protivjevrejska mera propisana je 30. septembra 1943. godine. Na osnovu tog propisa kućevlasnici su morali prijaviti redarstvu stanove koji su ostali prazni nakon hapšenja Jevreja, kao i stanove u kojima još stanuju Jevreji.

Ministar za oslobođene krajeve E. Bulat, izdao je 5. X 1943. naredbu o zatvaranju svih jevrejskih radnji, kao i o stavljanju natpisa na ispražnjenim jevrejskim stanicama »Judenwohnung – Beschlagnahme« (jevrejski stan – zaplena).

Po etkom oktobra 1943. pohapšeni su svi Jevreji stariji od 60 godina i zatvoreni u prizemlju bivše banske palate, a noć u 12/13. X 1943. pohapšene su žene i deca i smešteni u dvorište Luke kapetanije (oko 150 lica). Posle toga pristupilo se odvođenju Jevreja muškaraca u logor. Oni su 14. X 1943. utovareni u brod »Rab« koji ih je prebacio do Metkova, a dalje su vozom odvedeni do Zemuna i internirani u logor »Sajmište«. Među odvedenim muškarcima bilo je i nekoliko žena, koje se nisu htele odvojiti od svojih muževa prilikom njihovog odvođenja iz Splita. S obzirom da brod »Rab« nije mogao da primi sve Jevreje muškarce, Nemci su vratili izvestan broj kućevlasnicima. Jedan broj Jevreja bio je ubijen odmah u logoru »Sajmište«, a ostali su odvedeni u logor u Aušvicu, gde su svi stradali.

Žene i deca, koje su Nemci pohapsili noć u 12/13. oktobra 1943. pušteni su kućevlasnicima 10. XI 1943, ali su ponovo bili pohapšeni 11. III 1944. i kamionima prebačeni preko Imotskog u logor u Jasenovcu, gde su svi stradali.

Oko 20 splitskih Jevreja spasio je od odvođenja u logor dr Mihovil Silobrić, šef zaraznog odeljenja Splitske bolnice, koji ih je skrivao u bolnici.

Kao žrtve fašističkog terora stradalo je 120 splitskih Jevreja, od kojih su neki pobijeni od ustaša (žene i deca), a neki od Nemaca (muškarci).³²⁵

2 •— Teritorija »Zone II«

Na osnovu sporazuma koji je potpisan 18. maja 1941. između Musolinija i Pavla, teritorija »Zone II« ušla je u sastav NDH s tim, što su na njoj Italijani zadržali vojnu, a NDH civilnu upravu.

Do drugog svetskog rata na toj teritoriji je živio vrlo mali broj Jevreja, uglavnom u Dubrovniku (87). Među njima, po kapitulaciji Jugoslavije prebeglo je u »Zonu II« oko 3.400 Jevreja, najvećim delom iz Hrvatske, Slavonije, Bosne i Hercegovine. U Dubrovnik je prebeglo oko 1.600 Jevreja i 117 jevrejskih izbeglica iz Nemačke, Poljske i Austrije, koje su pred drugi svetski rat bile konfinirane u Gackom.³²⁶ Na teritoriju Hrvatskog primorja prebeglo je oko 1.300 Jevreja, najvećim delom iz

³²⁵ Lj. Kekec, n.d. str. 203–205.

³²⁶ E. Tolentino. *Fašistička okupacija Dubrovnika 1941–1945. i rješavanje »jevrejskog pitanja«*. Zbornik 1, Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograda 1971, str. 204.

Hrvatske i Slavonije. Iz Mostara su Italijani prebacili 110 Jevreja, kada im je bila zapretila opasnost, da ih ustaše odvedu u logor. Sem toga, u Drnišu i Kninu sklonilo se oko 200 Jevreja. Prema tome, u »Zoni II« bilo je oko 3.500 Jevreja: oko 130 stalno nastanjenih, 110 evakuisanih iz Mostara, 117 inostranih izbeglica iz Gacka i oko 3.100 izbeglica iz Hrvatske, Slavonije i Bosne.

Ustaške vlasti koje su imale na toj teritoriji civilnu upravu, pristupile su odmah primeni protijevrejskih mera, kao i na ostalim teritorijama NDH. U prvo vreme, italijanske vojne komande blagonaklono su gledale na sprovođenje tih mera od strane ustaša i dozvoljavali su čak i primenu genocida.

Protijevrejske mere koje su propisale ustaške vlasti u Dubrovniku:

Naredba Predstojništva gradskog redarstva u Dubrovniku, broj 7 od 3. VI 1941. kojom se zabranjuje Jevrejima posećivanje javnih lokala, kavana i kupališta;

Naredba Ustaškog stožera u Dubrovniku od 25. VI 1941. kojom se propisuje policijski pas za Srbe i Jevreje;

Naredba Predstojništva gradskog redarstva u Dubrovniku, broj 11 od 3. VII 1941. o obaveznom nošenju »žute trake« za Jevreje starije od 14 godina;

Naredba Ustaške odbrambene zaštite Velike župe Dubrava od 29. VII 1941. o stavljanju natpisa na jevrejskim radnjama – »Židovska tvrtka«;

Naredba Ustaške obrambene službe u Dubrovniku od 29. VII 1941. na osnovu koje su morali Srbi i Jevreji da predaju motorna vozila, kamione, radio-aparate, foto-aparate, pisane mašine i pisane pribor za umnožavanje, jaha i pribor, itd.;

Naredba Velike župe Dubrava broj V. 4 D. 1/41 od 31. VII 1941. o hapšenju Srba i Jevreja »koji su poznati po svom ranijem radu i držanju kao komunisti, ili da su istinski skloni tom pokretu«. Nakon hapšenja imaju se sprovesti u logor u Gospiću.

Već juna 1941. ustaše su odvele u logor nekoliko dubrovačkih Jevreja. Kao žrtve ustaškog terora stradalo je 27 dubrovačkih Jevreja. Daljnje odvođenje Jevreja u ustaške logore sprečilo je italijanska vojna komanda, o čemu se čuje u kasnijem govoru.

Gestapo je raspolagao sa podacima, da se u arhivi Jevrejske opštine u Dubrovniku nalaze analize te opštine (»Pinkes«) koje su iz 1600. godine. Njegovi organi došli su u Dubrovnik neposredno po kapitulaciji Jugoslavije i odneli analize, koji ni do danas nisu pronađeni.³²⁷

Ustaške vlasti su uporno zahtevale od italijanskih vojnih komandi da im predaju Jevreje iz »Zone II«, radi odvojenja u koncentracione logore. Musolini je, u na elu, bio prihvatio zahtev ustaša, što se vidi iz izveštaja koji je uputila Nemačka ambasada u Rimu ministru spoljnih poslova Tre eg Rajha Ribentropu, u kojem se kaže, da je Musolini odobrio predaju Jevreja ustašama i njihovo odvoenje u ustaške logore.³²⁸

Me utim, do predaje Jevreja nastanjenih u »Zoni II« nije došlo zahvaljujući intervenciji generala Roate, vrhovnog komandanta italijanskih oružanih snaga. Roata je uputio septembra 1942. godine, dopis italijanskom ministru spoljnih poslova, u kojem obrazlaže zašto ne bi trebalo izvršiti predaju Jevreja ustašama. Navedena su tri osnovna razloga:

1. predaja Jevreja ustašama (ili Nemcima) imalo bi za posledicu opadanje prestiža italijanske vojske;
2. takav postupak bi znao i kršenje garancija koje smo svojevremeno dali narodima nastanjenim u »Zoni II«, da prema njima ne e biti primenjene rasne ili verske diskriminacije;
3. predaja Jevreja ustašama imala bi negativnih reperkusija kod stanovništva pravoslavne mere u toj zoni, jer bi mogli posumnjati da e i oni biti predati ustašama posle Jevreja, a što bi dovelo do pobune u »Zoni II«.³²⁹

Navedni razlozi su, verovatno, uticali da Musolini promeni odluku o predaji Jevreja ustašama. Bez sumnje, i raspoloženje italijanskog naroda odigralo je izvesnu ulogu u promeni stava italijanskih fašističkih vlasti prema Jevrejima, jer i do drugog svetskog rata u Italiji nije bilo izrazitih antisemitskih pojava.

O promeni stava fašističkih vlasti prema Jevrejima, govore i sledeći podaci:

— kada je doneta odluka o interniranju Jevreja iz »Zone II« u logore (o emu e biti kasnije govora), Komanda 2. italijanske armije u aktu broj 7037 od 27. VI 1942, koji je dostavljen potinjenim komandama, navodi da e se sprovesti interniranje Jevreja iz »Zone II« u logore »iz humanih razloga« (radi spreavanja njihovog odvojenja u ustaške logore — prim. J. R.): »Che numerosi profughi Ebrei affuiti de Croazia nella Dalmazia Italiana siano concentrati in localita Croate da noi occupate. Cio' per ovvie regioni di umanità«;³³⁰

— u jednom sa uvanom aktu koji je dostavilo Ministarstvo inostranih poslova u Rimu Komandi 2. italijanske armije naglašava se, da vojska treba da štiti jevrejske izbeglice od maltretiranja;³³¹

³²⁸ T. Tolentino, n.d. str. 208.

³²⁹ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 752—4, str. 1—2.

³³⁰ Ibid., rolna 405, snimak 778.

³³¹ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 821—822.

– general Roata je, prilikom obilaska jevrejskog logora u Kraljevici novembra 1942. izjavio, da Italija ne e dozvoliti da ustaše odvedu jevrejske izbeglice nastanjene u »Zoni II«;³³²

– u izjavi koju je dao 7. IX 1945. dr Pavle Vinski, koji je iz Osijeka prebegao u Novi Vinodol se navodi da su ustaše pokušale nekoliko puta da sprovedu protivjevrejske mere, ali im italijanski komandant mesta nije dozvolio;³³³

– u izjavi ing. Andora Matea od 15. III 1968. se navodi, da su italijanske vojne vlasti spre ile Franceti a da mostarske Jevreje odvede u ustaške logore.³³⁴

Ustaške vlasti su uporno zahtevale preko svojih diplomatskih predstavnika u Rimu, da italijanske vojne vlasti predaju ustašama Jevreje nastanjene u »Zoni II«, ali zahtev nije bio prihva en. Zahteve ustaša podržavao je i Tre i Rajh preko svojih diplomatskih predstavnika. U telegramu koji je uputio 20. X 1942. nemački konzul u Zagrebu Kaše (Kasche) ministru inostranih poslova Tre eg Rajha, Ribentropu, stoji: »Stalno imam utisak da Italija želi da odugovla i predaju Jevreja.«

U cilju prekra ivanja diplomatskih sukoba, Italija je donela odluku da internira jevrejske izbeglice koje su se sklonile u »Zonu II«. Interniranje bi se izvršilo u logorima koji bi bili locirani u toj zoni, ali bi oni bili pod komandom italijanskih vojnih vlasti, odnosno nadležnih italijanskih armijskih korpusa. Na taj na in bilo bi onemogu eno ustaškim vlastima odvo enje jevrejskih izbeglica u koncentracione logore.

Sa navedenom odlukom složio se je i Ante Paveli , ali je zahtevao, da jevrejske izbeglice sa teritorije NDH pismeno izjave da se odri u hrvatskog državljanstva, kao i svih dobara na teritoriji NDH.³³⁵

Odluku o interniranju Jevreja iz »Zone II« donela je italijanska vlada po etkom juna 1942. godine. U vezi sa tom odlukom, Ministarstvo inostranih poslova uputilo je akt Komandi 2. italijanske armije, da izvrši odgovaraju e pripreme za interniranje Jevreja. Komanda 2. italijanske armije uputila je akt broj 7037 od 27. VI 1942, Petom, Šestom i Osamnaestom armijskom korpusu u kojem se nare uje da na svojim podru jima prona u odgovaraju a mesta koji bi mogla da posluže za formiranje logora. U aktu se navode i slede a mesta koja bi mogla do i u obzir: Crikvenica, Novi, Senj, Omiš i otoci Bra , Hvar i Lopud.³³⁶

U navedenom nare enju se napominje, da e se izvršiti interniranje jevrejskih izbeglica »iz humanih razloga«. injenica je, da je interniranjem spašeno nekoliko hiljada jevrejskih izbeglica, ali se postavlja pitanje, da li su po sredi bili »humani razlozi«, jer su italijanski fašisti krajnje nehumano postupali sa slovena kim iz-

³³² Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 479–481.

³³³ Dokumentat u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, br. 1860.

³³⁴ Ibia., broj 3705.

³³⁵ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 473–474.

³³⁶ Ibia., rolna 405, snimak 778.

beglicama? No, mora se priznati, da su interniranjem jevrejskih izbeglica u »Zoni II« italijanski fašisti doista želeli da ih spase, a u prilog tome govori i podatak, da Jevreji koji su se sklonili u »Zonu I« i kojima nije pretila opasnost da budu odvedeni od ustaša, nisu internirani u logor.

Navedeni italijanski armijski korpusi predložili su Komandi 2. italijanske armije sledeća mesta u kojima bi se formirali logori: teritorija zapadno od Dubrovnika [Kupare, Lopud, Gruž), Kraljevica, Sumartin i Postire na otoku Braču i Hvar na istoimenom otoku. Predlog je od nadležnih prihvaćen i ubrzo je usledilo interniranje jevrejskih izbeglica u Dubrovački, Kraljevički, Brački i Hvarski logor, koji su nosili zvanik naziv »Campi di contramento per gli internati civili di guerra«.

Interniranje Jevreja u navedene logore izvršeno je početkom novembra 1942. godine. No, i pored toga što se Pavelić složio s italijanskom odlukom o interniranju Jevreja uz izvesne uslove koji su napred pomenuti, ustaške vlasti uporno su i dalje zahtevale predaju Jevreja. To se vidi i iz akta koji je dostavilo Hrvatsko povjereništvo pri Komandi 2. italijanske armije pod brojem 3430 od 25. XI 1942. toj Komandi u kojem se traži predaja Jevreja ustaškim vlastima zbog »njihove komunističke i protuhrvatske djelatnosti«. Međutim, Italijani nisu udovoljili ni ovom zahtevu.³³⁷

U prvoj polovini 1943. donela je italijanska Vrhovna komanda odluku o prebacivanju Jevreja iz navedena 4 logora u zajednički logor na otoku Rabu. S obzirom da se otok Rab nalazio u »Zoni I«, tom odlukom nisu bili obuhvaćeni Jevreji nastanjeni u toj zoni (Split, Šibenik, Vela Luka, Korčula). Ne postoje sačuvani dokumenti iz kojih bi se videlo, šta je rukovodilo italijansku Vrhovnu komandu da donese navedenu odluku. Do odgovora na to pitanje može se doći analizirajući i sledeće činjenice:

Iz situacije na vojnim ratištima u 1943. godini o čemu se nazirao brzi raspad »sila Osovine«. Italija je nastojala da se izvuče iz tog rata sa što manje posledica po nju. Iz Dnevnika grofa Čana se vidi, da je u to vreme dolazilo do sve većih razmimoilaženja između dotadašnjih saveznika – Hitlera i Musolinija. U rukovodnim krugovima Italije sve više je sazrevala odluka o izvlačenju Italije iz pakta »sila Osovine«. Izlaskom iz sastava tog pakta, Italija bi morala napustiti teritoriju »Zone II«, ali se verovalo da će teritorija »Zone I« ostati i nadalje u sastavu Italije.

Napuštanjem »Zone II«, Jevreji koji su se nalazili zatočeni u logorima na toj teritoriji, bili bi plen ustaša i Nemaca. Stoga je odlučeno, da se Jevreji iz tih logora prebace u »Zonu I« u kojoj bi se za njih oformio poseban logor, tj. na otoku Rabu. Postavlja se pitanje šta je rukovodilo Musolinija u nastojanjima da spase Jevreje? Bez sumnje, nije se radilo o humanim razlozima, jer su Italijani vrlo nehumano postupali prema Slovincima. U pitanju je bila daljnja sudbina Italije,

³³⁷ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 401, snimak 873.

nakon njenog izlaska iz pakta »sile Osovine«, koja je zavisila od stava članica Antihitlerovske koalicije. Može se pretpostaviti, da je Italija verovala, da će spašavanjem Jevreja steći i simpatije javnog mnjenja, kao i članice »Antihitlerovske koalicije« i na taj način, donekle, ublažiti njihovu osudu zbog zločina koje je Italija počinila u toku drugog svetskog rata. Sem toga, Italiji je bila potrebna pomoć Antihitlerovske koalicije u slučaju da bude napadnuta od Hitlera, po njenom izlasku iz pakta »sila Osovine«.

Ta pretpostavka zasnovana je na određenim činjenicama. Jedna od tih činjenica je i odluka Musolinija, da Jevreje iz »Zone I« ne prebaci u logor na Rabu, jer je pretpostavljao da njima ne pretila opasnost s obzirom da bi »Zona I« ostala u sastavu Italije.

Nakon donošenja odluke o prebacivanju Jevreja iz logora u »Zoni II« u logor na Rabu, Komanda 2. italijanske armije naredila je intendantskoj službi da izvrši potrebne pripreme na Rabu za prihvatanje jevrejskih zatočenika iz navedenih logora³³⁸

Prebacivanje Jevreja u logor na Rabu otpočelo je krajem maja 1943. Prvo su prebačeni zatočnici iz Dubrovačkog logora. Prebacivanje je izvršeno brodovima do Ftaba. Uprava Dubrovačkog logora dozvolila je, da zatvořenici ponesu sa sobom sve svoje stvari. Kasnije su prebačeni zatočnici iz ostala tri logora iz »Zone II«, a prebacivanje je završeno početkom jula 1943. godine.

Događaji koji su usledili po kapitulaciji Italije su pokazali, da je odluka o prebacivanju Jevreja iz logora u »Zoni II« u logor na Rabu bila u velikoj meri spasonosna. Oni su izmakli prvom naletu nemačkih vojnih jedinica na teritoriju »Zone II« i odvođeni u nacističke i ustaške logore.

O daljnoj sudbini Jevreja interniranih u logoru na Rabu biće kasnije govora.

Logori koje su formirali Italijani za Jevreje u »Zoni I« i »Zoni II«

Dve su osnovne karakteristike tih logora: prva, u njima su bili internirani isključivo Jevreji, i druga, u njima nisu bile primenjene metode za uništavanje Jevreja. Iako su uslovi života u tim logorima bili vrlo teški, ipak se oni ne mogu uporediti s uslovima u ustaškim i nacističkim logorima. Sem toga, zahvaljujući aktivnom delovanju članova KPJ i SKOJ-a, zatočnici su se masovno uključili u NOP u logorima, a u datom momentu u sastav NOR.

a) Logori u »Zoni II«

O tome kako je i kada došlo do formiranja logora za Jevreje u toj zoni bilo je već govora. Prema mestu u kojem su formirani, dobili su i odgovarajuće nazive: Dubrovački logor, Kraljevički logor, Brački logor i Hvarski logor.

Dokument u NAV-mikrofilm, rolno 405, snimak 131 u Institutu za savremenu istoriju u Beogradu.

Dubrova ki logor – Pod tim nazivom obuhvaćena su tri logora locirana zapadno od Dubrovnika, pored jadranske obale, i blizu jedan drugom. To su logor na Lopudu, logor u Gružu i logor u Kugarima. Sva tri logora su bila pod jedinstvenom italijanskom vojnom upravom, a komandant je bio teneto Rikardo Ri i (Ricardo Ricci).

Logor na Lopudu bio je smješten u zgradama bivših hotela »Grand«, »Glavovi« i »Pracat«. U njemu su bile internirane izbeglice, najvećim delom iz Sarajeva, kao i nekih drugih mesta u Bosni. Ne postoje sačuvani podaci o broju interniranih. U članku »Pokret otpora među Jevrejima Bosne i Hercegovine interniranim na Lopudu i Rabu« od A. Kamhia i M. Levingera, navodi se, da ih je bilo oko 400.³³⁹ Prema podacima o broju zatočenika upućenih iz tog logora u logor na Rabu zaključuje se, da ih je bilo oko 600–700;

Logor u Gružu bio je smješten u zgradi bivšeg hotela »Vreg« i u njemu su bili internirani dubrovački Jevreji, kao i Jevreji iz okolnih mesta. Bilo je oko 100 zatočenika.³⁴⁰

Logor u Kugarima bio je smješten u zgradi hotela »Kupari«. U njemu su bili internirani najvećim delom Jevreji iz Bosne, kao i jevrejske izbeglice koje su bile do tada konfinirane u Gacku (117). Ukupno je bilo oko 1.000 zatočenika.³⁴¹

Prema tome, u Dubrovačkom logoru je bilo internirano oko 1.700 Jevreja (muškaraca, žena i dece). U jednom izveštaju italijanske Komande 2. armije se navodi, da je u tom logoru bilo 874 Jevreja.³⁴² Iz postojećih dokumenata kao i izjava bivših logoraša, a posebno izjave Emilija Tolentina (koji je bio interniran u tom logoru), vidi se da navedeni broj nije ni približno tačan. Kako je došlo do tog brojanog neslaganja, nije utvrđeno. Neki bivši logoraši navode, da mnoge porodice nisu hteli da prijave sve članove, da bi izbegle njihovo, eventualno, odvođenje u ustaške i nacističke logore.

U prilog zaključuje se, da je u Dubrovačkom logoru bio veći broj Jevreja, nego što je navedeno u izveštaju italijanske Komande 2. armije govoreći o podacima o broju interniranih Jevreja u logoru na Rabu, kada su odvedeni i Jevreji iz Dubrovačkog logora, o čemu će biti kasnije govora.

Kraljevi ki logor – Smješten je bio u mestu Kraljevica, po kojem je i dobio naziv. U njemu su bili internirani Jevreji, koji su po kapitulaciji Jugoslavije prebegli na Hrvatsko primorje i nastanili se u sledećim mestima: Crikvenica, Novi, Hreljina, Selce, Senj, Kraljevica, Skrad. Moravica i dr. To su bile izbeglice, najvećim delom sa teritorija Hrvatske i Slavonije.

Logoraši su bili smješteni u drvenim barakama i konjušnicama, koje su korišćene, pre dolaska Jevreja, za interniranje zarobljenih partizana i pripadnika NOP. O

³³⁹ *Spomenica 400 godina*, n.d. str. 255.

³⁴⁰ E. Tolentino, n.d. str. 206.

³⁴¹ Ibid., str. 206.

³⁴² Dokument u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 131.

broju interniranih Jevreja u tom logoru, ne postoje ta ni podaci. U pre pomenutom izveštaju italijanske Komande 2. armije se navodi, da ih je bilo 1.172. Me utim, na osnovu detaljnih istraživanja utvr eno je, da ih je bilo oko 1.250.

Logor u Kraljevici je i po svom spoljašnjem izgledu predstavljao pravi koncentracioni logor: ogra en bodljikavom žicom, stražarskim osmatranicama, stalnim stražama na ulazu, itd. Zbog vrlo loših smeštajnih uslova i slabe ishrane, logoraši su uputili pismenu žalbu Komandantu 2. italijanske armije, koju je ta komanda prosledila Komandi 5. armijskog korpusa pod koju je potpadao taj logor, radi davanja izjašnjenja. Komanda 5. armijskog korpusa dostavila je 12. II 1943. odgovor u kojem priznaje, da su navodi u žalbi, donekle, ta ni, ali se pravda da je došlo do zakašnjenja u ure enju zgrada za smeštaj logora »zbog loših vremenskih prilika, nedostatka građevinskog materijala i kamenitog terena na kojem se nalazi logor«. Nadalje se navodi, da Komanda smatra, da se u barakama i konjušnicama ne nalazi veliki broj logoraša, odnosno da je »u barakama smešteno po 90, a u konjušnicama po 145 lica«. Što se ti e ishrane, Komanda priznaje da je slaba, ali da »kvantitet odgovara propisanoj tablici za logoraše«. ³⁴³

Uslovi života u logoru su se kasnije nešto poboljšali zahvaljuju i merama koje su sproveli sami logoraši, o emu e biti govora.

Bra ki logor – Jevreji su bili internirani u dva mesta na otoku Bra u i to u Sumartinu i Postirama. Po broju interniranih Jevreja to je bio najmanji logor u »Zoni II«. Ukupno je bilo internirano 211 Jevreja. Logor je bio pod komandom 18. italijanskog armijskog korpusa. ³⁴⁴

S obzirom na mali broj interniraca, navedena Komanda nije oformila zaseban logor, ve ih je smestila u odre enim reonima u navedenim mestima, odnosno u izdvojene zgrade u tim reonima. Karabinjeri su pazili da internirci ne napuštaju odrene reone.

U tom logoru bili su internirani Jevreji, koji su se po kapitulaciji Jugoslavije sklonili u Kninu i Drnišu.

Hvarski logor – Jevreji su bili internirani u Hvaru na istoimenom otoku. Oni su dovedeni iz Metkovi a, gde su se sklonili nakon bekstva iz Mostara i Sarajeva. Prema pomenutom izveštaju Komande italijanske 2. armije, u tom logoru je bilo 404 lica.

S obzirom na mali broj interniraca, Komanda 18. italijanskog armijskog korpusa, pod ijom kontrolom je bio logor, nije formirala zaseban logor, ve su oni smešteni u odrene rejon tog mesta, u izdvojenim zgradama, a karabinjeri su pazili, da internirci ne napuste odrene rejon.

³⁴³ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 134–143.
³⁴⁴ Ibid., rolna 405, snimak 860.

Neki smatraju da Jevreji na Bra u i Hvaru nisu bili internirani, ve konfinirani, s obzirom da nisu postojali zasebni logori. Me utim, iz sa uvane italijanske dokumentacije se vidi, da su oni tretirani kao logoraši, bez obzira što nisu bili smešteni u odgovaraju e logore, kao što je bio slu aj u Dubrova kom i Kraljevi kom logoru. Iz slede ih dokumenata se vidi, da su Jevreji na Bra u i Hvaru smatrani i tretirani kao logoraši:

– u nare enju Komande italijanske 2. armije broj 7037 od 27. juna 1942. govori se o predstoje oj internaciji Jevreja nastanjenih u »Zoni II«, a kao mesto za internaciju pominje se Hvar;³⁴⁵

-- u nare enju iste Komande, broj 13297/AC od 1. decembra 1942. koje je dostavljeno Komandi 18. italijanskog armijskog korpusa pod ijom komandom su bili logori na Bra u i Hvaru, posebno se naglašava, da se moraju primeniti jedinstveni propisi i mere u svim logorima u »Zoni II« »kako se ne bi smatralo da su jevrejske izbeglice u nekim mestima konfinirane;³⁴⁶

– u izveštaju Komande 2. italijanske armije od 1. aprila 1943. navode se svi logori u »Zoni II« u kojima su internirani Jevreji, kao i njihov broj u svakom logoru. U tom izveštaju registrovani su i logori na Bra u i Hvaru.³⁴⁷

Uslovi života u logorima u »Zorti II«

Uslovi života Jevreja, interniranih u logore u »Zoni II«, nisu bili isti u svim logorima. To se naro ito odnosi na smeštaj, ishranu i postupak uprave prema interncima.

U Dubrova kom logoru bili su, relativno, najbolji uslovi smeštaja. Zgrade u kojima su bili smešteni internirci (bivši hoteli) nisu bile ograne bodljikavom žicom, ve je nekoliko karabinjera uvalo stražu paze i da internirci ne napuste odre eni rejon. Logoraši su izabrali internu upravu koja se brinula o poboljšanju ishrane kupovinom namirnica iz nov anog doprinosa samih logoraša. Formirane su posebne radionice za potrebe logoraša: kroja ka, obu arska i dr. Posebna pažnja bila je posve ena prosvetnom, kulturnom i zabavnom životu u logoru.

U Kraljevi kom logoru uslovi života su bili neuporedivo teži nego u Dubrova kom logoru i nosio je sve karakteristike koncentracionog logora. Posebno su bili teški uslovi smeštaja, snabdevanja vodom, kao i ishrane. U 8 drvenih baraka bile su smeštene žene i deca, a u konjušnicama muškarci. Logoraši su preduzeli mere za poboljšanje uslova smeštaja, pa su izgradili baraku za smeštaj majki dojilja, kao i baraku za smeštaj ambulante. Sem toga, izvršili su i adaptaciju kuhinje.

³¹⁵ Doukmenat u NAV-mikrofilm, rlna 405, snimak 778.

³⁴⁴ Ibia., rlna 405, snimak 642–643.

³⁴⁴ Ibia., rlna 405, snimak 819.

Logoraši su tajnim kanalima obezbedili dovoljne količine najpotrebnijih lekova. Dobro je bio organizovan kulturni i zabavni život u logoru.

U logorima na Braču (Sumartin i Postira), kao i na Hvaru, s obzirom na mali broj logoraša, nisu se ispoljili neki teži problemi u vezi sa smeštajem i ishranom.³⁴⁸

Detaljnije o uslovima života Jevreja u logorima u »Zoni II« videti monografiju »*Jevreji u logoru na Rabu i njihovo uključivanje u NOR*« od dr Jaše Romano (*Zbornik 2* Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1973).

b) *Logori u »Zoni I«*

II toj zoni bio je formiran samo jedan logor za Jevreje i to na Rabu. Zašto je i kada došlo do njegovog formiranja veće je bilo govora.

Jevrejski logor na Rabu — Zvaničan naziv tog logora bio je »Campo di concentramento per internati civili di guerra Arbei«. U vreme njegovog formiranja na Rabu je već postojao jedan logor — Slovenački logor — koji su formirali italijanski fašisti jula 1942. za interniranje Slovenaca, pripadnika NOP. Prema tome, na Rabu su postojala dva koncentraciona logora: Slovenački logor i Jevrejski logor.

Jevrejski logor bio je lociran u jugoistočnom delu otoka Raba, između zaliva Kampor i Svete Eufimije, 6 km od mesta Raba. Prekoputa Jevrejskog logora bio je Slovenački logor, a delio ih je put koji vodi od mesta Raba do mesta Lopare.

Po spoljašnjem izgledu, kao i unutrašnjem uređenju, Jevrejski logor je bio u pravom smislu reči koncentracioni logor: ograđen bodljikavom žicom, stražarskim osmatračnicama, reflektorima za osvetljavanje logora noću, stalnim stražama na ulazu u logor, itd. Posebnu pažnju posvetili su Italijani onemogućavanju međusobnih kontakata između interniranih Slovenačkog i jevrejskog logora, pa je u tom cilju bila postavljena bodljikava žičana ograda između ta dva logora, kao i stalna straža.

Komandant oba logora, kao i Vojnog garnizona na Rabu bio je pukovnik Kujuli (Cuiuli), koji snosi punu odgovornost za mnogobrojne zločine i zlostavljanja koji su počinili italijanski fašisti na interniranim Slovenačkog logora.

U Jevrejskom logoru postojale su za smeštaj interniranih dve vrste objekata: zidane prizemne zgrade i montažne drvene barake. U zidane zgrade smešteni su Jevreji koji su dovedeni iz Dubrovačkog logora, a u drvene montažne barake Je-

³⁴⁸ J. Romano, *Jevreji u logoru na Rabu i njihovo uključivanje u NOR*, *Zbornik 2* Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1973, str. 10–13.

vreji koji su dovedeni iz Kraljevskog, Bračkog i Hvarskog logora. Zbog takvog razmeštaja nastali su u samom logoru nazivi »Dubrovački logor« i »Logor Kraljevica«. U logoru je postojala i prizemna zgrada u kojoj je bila smeštena logorska ambulanta, kao i drvena baraka za logorsku upravu.

Za le enje teže obolelih zato enika, kojih je bilo svakog dana sve više, logorska uprava formirala je u samom mestu Rab logorsku bolnicu, koja je bila smeštena u zgradi bivšeg hotela »Adria« i hotela »imperijal«. Iako je me i? zato enim Jevrejima bio ve i broj lekara, logorska uprava nije dozvolila da oni le e zato enike, ve su to radili italijanski vojni lekari, verovatno iz bojazni, da e lekari Jevreji slati sanitetski materijal i lekove iz bolnice partizanima.

Prilikom dovo enja Jevreja u logor, italijanska logorska uprava oduzela im je novac uz napomenu, da e novac biti deponovan u kasi logorske uprave. Me u tim, prilikom osloboenja logora u kasi je nedostajalo oko 3.200.000 lira.³⁴⁹

Ne postoje sauvani spiskovi interniranih Jevreja u tom logoru, jer su oni uništeni u toku 6. neprijateljske ofanzive na Kordunu. Podaci o broju logoraša prema izjavama preživelih kao i u nekim dokumentima vrlo su različiti:

– u pismenom izveštaju Armina Bergera, bivšeg logoraša, navodi se da je bilo oko 2.400 lica;³⁵⁰

– u knjizi *Zlo ini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji* (str. 122) navodi se da je bilo internirano oko 2.650 lica;

– u izveštaju Logorskog komiteta KPJ jevrejskog logora od 8. IX 1943. navodi se da je bilo 2.500 lica;³⁵¹

– u jednom dokumentu na nemačkom jeziku, čiji je izvor nepoznat, navedeno je, da je bilo u logoru oko 3.500 lica.³⁵²

Prema podacima iz izvesnog broja nepotpunih spiskova logoraša, izjava preživelih logoraša, spiska logoraša koji su stupili u NOR, u logoru na Rabu bilo je preko 3.500 lica. Za 3.366 utvrđena su imena, dok su nepoznata imena 211 lica, koja su po osloboenju logora samoinicijativno otišla u Italiju.³⁵³

Prema prikupljenim podacima broj jevrejskih zato enika u logoru na Rabu bio je u odnosu na pol i starost sledeći:

³⁴⁹ Dokumentat u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, reg. br. 3706.

³⁵⁰ Pismeni izveštaj od 13. I 1966. u Jevrejskom istorijskom muzeju, Beograd.

³⁵¹ Totclopija u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, br. 1669.

³⁵² Dokumentat u Jevrejskom istorijskom muzeju, K. 24-4-2/7.

³⁵³ J. Romano, n.d. str. 18-19.

do 15 g.	15–20 g.		20–30 g.		30–40 g.		40–50 g.		50–60 g.		preko 60 g.		Svega
	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	
503	81	137	245	298	233	378	297	357	274	265	151	147	3.366
14,9%	6,6%		16,4%		17,5%		19,6%		16,1%		8,9%		
nepoznata starost i pol													211
													Svega: 3.577

Iz pregleda se vidi, da je u odnosu na ukupan broj zato enih bilo (bez 211 lica za koja nismo mogli utvrditi starost i pol): 14,9% dece do 15 godina starosti, 38,1% muškaraca i 47,0% žena.

U toku dvomese nog boravka u tom logoru umrlo je 11 lica. Sem toga, 204 lica su ostala na Rabu i nakon oslobo enja logora (to su bile najve im delom starije i bolesne osobe), koja su Nemci odveli 22. III 1944. u logor u Aušvicu, gde su svi stradali sem jedne osobe.

Uslovi života u Jevrejskom logoru na Rabu

Uslovi života zato enika u logoru na Rabu su bili neuporedivo teži, nego u logorima u »Zoni II« odakle su dovedeni. Na relativno malom prostoru, koncentrisan je bio veliki broj lica raznog uzrasta i pola, a uslovi smeštaja su bili vrlo loši. Nisu postojali ni osnovni uslovi za održavanje li ne higijene, kao ni uslovi za higijensko pripremanje hrane za toliki broj zato enika. No, injenica je, da su uslovi života zato enika u Jevrejskom logoru bili znatno povoljniji, nego zato enika u Slovena kom logoru. Od posebnog zna aja bilo je to, što jevrejski zato enici nisu vo eni na prisilne fizi ke radove, kao što je to bio slu aj sa slovena kim zato enicima.³⁵⁴ Takav odnos prema jevrejskim zato enicima naredila je Komanda italijanske 2. armije aktom br. 9422/AC od 14. VII 1943. U aktu se kaže. da se i Jevreji u logoru imaju tretirati kao internirci, ali s obzirom na njihov heterogeni sastav (pol, starost, socijalni sastav) potrebno je prema njima primeniti poseban postupak, što bi se ogledalo u slede em:

- poboljšanju smeštajnih uslova, u emu treba da u estvuju i internirci (inženjeri, majstori i dr.);
- primeni odgovaraju e tolerancije, vode i pri tome ra una da se ne prekora e propisane norme u odnosu na red i disciplinu u logoru;
- poboljšanju ishrane u granicama mogu nosti;

³⁵⁴ J. Romano, n. d. str. 15–19.

- obezbeđivanju uslova za otvaranje osnovne škole i gimnazije, koje će pohađati deca i mladi i iz logora;
- otvaranju biblioteke, koristeći knjige kojima raspolažu internirci;
- odobrenju za održavanje kulturnih i zabavnih priredaba;
- odobrenju formiranja zubne ambulante u kojoj će raditi jevrejski zatočnici zubari;
- omogućavanju formiranja raznih uslužnih radionica u kojima će raditi jevrejski zatočnici;
- davanju dozvole za kupanje interniraca u moru, čime će se ublažiti nestašica vode za održavanje lične higijene.³⁵⁵

Zahvaljujući i pripremanjima zajedničkog Logorskog komiteta KPJ slovenačkog i jevrejskog logora, zatočnici su uspeli da se vlastitim snagama oslobode 8. IX 1943. godine, o čemu će biti kasnije govora. Po oslobodjenju, iz Jevrejskog logora je stupilo u NOV 691, a u NOP 648 Jevreja. Ostali, oko 1.800, većinom starije i bolesne osobe, kao i deca, bili su prema direktivi GŠ Hrvatske prebačeni na oslobođenu teritoriju Like, Korduna i Banije. ZAVNOH je organizovao njihov smeštaj i ishranu. Narod je jevrejske izbeglice svesrdno prihvatio i sa njima delio zlo i dobro. Uslovi života jevrejskih izbeglica na navedenim oslobođenim teritorijama su bili vrlo teški, jer su ti krajevi i do rata bili, više ili manje, pasivni, a u toku rata su gotovo potpuno opustošeni. Od bolesti je umrlo do kraja rata 15 lica, a 126 je stradalo od neprijateljskih vazdušnih napada, ili su bili zarobljeni prilikom iznenadnog neprijateljskog prodora na oslobođenu teritoriju, odvedeni u logore, gde su ubijeni.

Od preko 3.500 Jevreja, koliko je bilo internirano u logoru na Rabu, 492 nisu dočekali konačnu slobodu: 11 lica je umrlo u logoru na Rabu do njegovog oslobodjenja; 204 lica su odvedena od Nemaca u logor u Aušvicu; 86 ih je poginulo u sastavu NOV, a 3 su umrle u sastavu NOV; 2 lica iz sastava NOV stradala su nesretnim slučajem; 33 ih je stradalo u NOP, a 12 ih je umrlo u NOP; 126 izbeglica je stradalo od neprijateljskih vazdušnih napada i zarobljavanja, a 15 ih je umrlo na oslobođenim teritorijama Like, Korduna i Banije.³⁵⁶

3 – Teritorija Crne Gore

Posle propalog pokušaja da obrazuje u Crnoj Gori marionetsku vladu, Italija je postavila za guvernera Aleksandra Pirzio-Biroliu, fašističkog generala.

Pomenuto je, da je u Crnoj Gori živelo do drugog svetskog rata, samo 30 Jevreja. Po kapitulaciji Jugoslavije na tu teritoriju je prebeglo nekoliko stotina Jevreja iz

³⁵⁵ Dokumentat u NAV-mikrofilm, rolna 405, snimak 844–845.

³⁵⁶ J. Romano, n.d. str. 51.

Bosne, a delom i Srbije. Oni su se nastanili najvećim delom u mestima Crnogorskog primorja.

Po etkom 1942. Italija je izvestan broj Jevreja sa te teritorije odvela za Albaniju i internirala u logore u Kavaji i Šijaku. Jevreji koji su do rata živeli u Crnoj Gori nisu odvedeni u logore. Međutim, oko 90 jevrejskih izbeglica uspelo je da se sakrije i oстане i dalje u Crnoj Gori. Jevrejske izbeglice koje su bile odvedene u logore u Albaniji prebačene su kasnije u Italiju, gde su konfinirane u raznim mestima.

U vreme kapitulacije Italije, u Crnoj Gori je bilo još oko 120 Jevreja. Oni su pohapšeni od Gestapoa februara 1944. i smešteni u zatvor na Cetinju (»Bogdanov kraj«), kao i u zatvor u Podgorici (Titograd). Iz zatvora su vođeni svakog dana na prisilne fizičke radove. Izloženi su bili raznim zlostavljanjima i ponižavanjima, a ishrana je bila vrlo slaba. Juna 1944. odvedeni su u Zemun i zatim u logor »Sajmište« odakle su nakon nekoliko dana prebačeni u logor u Bergen Belsenu, iz kojeg se vratilo samo 20 lica.

4 – Teritorija Kosova i Metohije

Do drugog svetskog rata, Jevreji su bili nastanjeni u dva mesta: Kosovskoj Mitrovici i Prištini. U Kosovskoj Mitrovici je živelo 113, a u Prištini oko 400 Jevreja. Njihova sudbina bila je različita, s obzirom da su Nemci zadržali Kosovsku Mitrovicu pod svojom upravom (u cilju eksploatacije rudnika »Trepča«), dok je Priština bila pod italijanskom okupacijom.

Kosovska Mitrovica – Po dolasku Nemaca u Kosovsku Mitrovicu prebeglo je 25 Jevreja u Prištinu. Ostali, njih 88, bili su izloženi od prvog dana raznim ponižavanjima i pljačkama. Na jevrejskim radnjama postavljeni su natpisi »Jüdischen Geschäft«, a Jevreji su morali nositi žutu traku na rukavu sa natpisom »Jude«. U maltretiranju i pljačkama Jevreja učestvovali su, pored Gestapoa, i pripadnici fašističkog Albanskog komiteta. Civilnu upravu u tom mestu Gestapo je predao tom Albanskom komitetu. Predsednik opštine Džafer Deva izdao je 20. V 1941. naredbu o oduzimanju jevrejskih imanja, a u jevrejskim radnjama su postavljeni komesari, pripadnici pomenutog Komiteta. U pljačkama jevrejskih radnji i stanova učestvovali su se sledeći saradnici Gestapoa: Perijuc Mamut, Ramiz Muli, Osman Ibrahimovi. Ovaj poslednji je bio šef komesarijata za jevrejska imanja. Po njegovom naređenju jevrejski hram je demoliran, a knjige i dokumenta iz arhive su uništeni.

Okupator je zaveo strogu kontrolu kretanja Jevreja u cilju onemogućavanja njihovog bekstva. Januara 1942. uhvatili su u bekstvu Matildu Ruben, koja je preobučena u muslimansku nošnju pokušala da se prebaci u Prištinu, i streljali je. Istovremeno je streljano 5 Jevreja koji su dovedeni iz Duge Poljane.

Avgusta 1941. Nemci su internirali Jevreje muškarce u logor u Kosovskoj Mitrovici, a žene su odvedene na prisilan rad u bolnicu u tom mestu. Me utim, sredinom februara 1942, u logor su dovedene i žene sa decom.

Marta 1942. svi Jevreji iz Kosovske Mitrovice, odnosno iz logora u tom mestu, odvedeni su u Zemun i zato eni u logor »Sajmište«, a posle kra eg vremena odvedeni u logor u Bergen Belsenu, gde su svi stradali. Od Jevreja iz Kosovske Mitrovice u životu je ostalo samo onih 25, koji su prebegli u Prištinu. U vreme odvo enja Jevreja iz Kosovske Mitrovice u logor »Sajmište«, uspeo je jedan mladi da se sakrije, ali ga je kasnije Gestapo otkrio i streljao u Kosovskoj Mitrovici.³⁵⁷

Priština – Pomenuto je da je u Prištini živel do drugog svetskog rata oko 400 Jevreja. Po kapitulaciji Jugoslavije u Prištinu je prebeglo 25 Jevreja iz Kosovske Mitrovice, kao i oko 200 Jevreja iz Beograda i nekih drugih mesta u Srbiji. Sem toga, Nemci su doveli u Prištinu 45 jevrejskih izbeglica iz Poljske i Austrije, koji su bili do rata konfinirani u Kuršumlijskoj banji. Za njihovu ishranu morala se brinuti Jevrejska opština u Prištini.

U toku dva meseca, koliko su Nemci ostali u Prištini, uspeli su sprovesti ve i broj protivjevrejskih mera. Izvršena je plja ka jevrejske imovine, prvenstveno jevrejskih radnji, koje su morale da stave natpis »Jüdischen Geschäft«. Nare eno jo nošenje »žute trake« i zaveden je za Jevreje muškarce prisilan rad u kame-nolomu. U plja ki jevrejske imovine, kao i zlostavljanjima Jevreja u estvovali su

i organi šiptarske vlasti – Kvesture, kao i pripadnici Albanskog kosovskog fašisti kog komiteta: Maljuš Kosova (predsednik Albanskog komiteta), Džemal beg Ismail Kanli (šef policije), Rašid Memedali (predsednik opštine), Rifat Šukri Ramadan, Mahmud Šaban Paši , Jahja šeh Asan (lanovi Komiteta) i dr.

Po odlasku Nemaca i preuzimanju vlasti od strane fašisti kih organa Italije, situacija u odnosu na Javreje nije se znatnije poboljšala, jer su i nadalje glavnu re vodili predstavnici Kvesture i pomenutog Komiteta. Italijanska vojna komanda tsko e je u estvovala u plja ki jevrejske imovine, a naro ito je ucenjivala jevrejske izbeglice iz Srbije. Italijanska vojna komanda internirala je te izbeglice u zatvor u Prištini, obe avaju i da ih ne e predati Nemcima. Me utim, i pored datog obe anja, italijanska vojna komanda je predala 14. III 1942. godine 51 lice Nemcima, koji su ih internirali u logor na Banjici i streljali. Ostale izbeglice pre-bacile su italijanske vlasti u Albaniju i internirale u logor u Šijaku, Kavaji i Krnju.

Jevreje, stalno nastanjene u Prištini, internirala je italijanska vojna komanda u logor u Prištini, koji je bio smešten u zgradi osnovne škole, a zatim, prema nare-enju Prefekture, svi muškarci od 15 do 65 godina starosti preba eni su u Alba-

³⁵⁷ izveštaj Državne komisije za ispitivanje ratnih zlo ina okupatora i njihovih pomaga a, broj 14980, u Jevrej-skom istorijskom muzeju Beograd, K-22, 1a-3/9, reg. broj 3728.

niju i internirani u logor u Beratu. O njihovoj sudbini bi e kasnije govora (v. Logor u Beratu).

Po kapitulaciji Italije, u Prištinu su ponovo došli Nemci. Usledila je ponovna pljačka jevrejske imovine, zlostavljanja i ponižavanja Jevreja. Dolaskom Nemaca, bila je konačno zapečena sudbina prištinskih Jevreja koji su se još nalazili u tom mestu, a to su bili uglavnom, žene, deca i starci. Po naređenju Gestapoa sačinila je Gradska opština spisak svih Jevreja na osnovu kojeg su pohapšeni 14. V 1944. i internirani u kasarne u Prištini. Prilikom dolaska u kasarnu Jevreji su bili potpuno opljačkani, a zatim odvedeni u Zemun, gde su internirani u logor »Sajmište«. Nakon mesec dana odvedeni su u logor u Bergen Belsenu, gde je stradalo 177 Jevreja. Pre odvođenja Jevreja iz Prištine, Gestapo je streljao dvojicu Jevreja.

Sa teritorije Kosova i Metohije stradalo je 210 Jevreja.³⁵⁸

Odnos fašističke Italije prema Jevrejima u prisajedinjenim i okupiranim delovima Jugoslavije

Na teritorijama koje su nakon kapitulacije prisajedinjene fašističkoj Italiji, kao i na onim koje je Italija okupirala, nisu bile primenjene metode za uništenje Jevreja, tj. genocid. Protivjevrejske mere koje je Italija sprovela bile su ekonomskog i psihičkog karaktera. To se odnosi na period od aprila 1941. do septembra 1943. godine, tj. do kapitulacije Italije.

Iako fašistička Italija nije direktno učestvovala u genocidu koji su sproveli Nemci i ustaše, ipak je u izvesnoj meri indirektno učestvovala u tim zločinima, što se vidi iz sledećih podataka:

- sprečavanjem prebacivanja jevrejskih izbeglica na teritorije koje je prisajedinila ili okupirala, kao i vraćanjem izvesnog broja izbeglica na teritorije pod ustaškom vlašću, omogućila je da budu žrtve genocida;
- italijanska vojna komanda u Pagu dozvolila je masovna ubistva Srba i Jevreja u logorima koje su ustaše formirale na tom otoku, iako je bila obavezna po međunarodnim propisima da to spreči;
- kvestor u Sušaku perfidnom obmanom pohapsio je oko 200 jevrejskih izbeglica iz zapadne Evrope i predao ih ustašama, koje su ih pobili;
- italijanska vojna komanda u Prištini predala je grupu jevrejskih izbeglica iz Beograda Nemcima, koji su ih odveli u logor na Banjici i pobili;
- italijanska vojna komanda u Dubrovniku nije sprečila odvođenje 27 dubrovačkih Jevreja od strane ustaša, koje su ih pobili.

³⁵⁸ Dokumenti u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu, K-22, 2a-2/5, reg. broj 3727.

No, u kasnijem periodu, Italija je spasila oko 3.500 jevrejskih izbeglica od odvojenja u logore od strane ustaša, o čemu je bilo govora.

V – Teritorije pod maarskom okupacijom – Bačka, Baranja, Medumurje i Prekomurje

Na osnovu odluke Hitlera o rasparavanju Jugoslavije (»Privremene smernice«), Bačka, Baranja, Medumurje i Prekomurje okupirani su od Maarsa, a decembra 1941. anektirani su »maarskoj kruni Svetog Stefana«.

Nekoliko godina pre uključivanja u pakt »sila Osovine«, u Makarskoj se počinjalo širiti nacističko-fašistička ideologija. Nosilac te ideologije bila je organizacija »Strelasti krstovi« na čijem čelu je stajao Ferenc Salasi. Pod uticajem te ideologije, maarska vlada donela je 1939. godine »Zakon o Jevrejima«, kojim se zabranjuje ulazak Jevreja u nekim privrednim granama, propisuje ulazak u mesara i u veštačanstvo, a sem toga, za izvesne profesije i privatne službe uveden je za Jevreje »numerus clausus«.

Decembra 1941, nakon izvršene »aneksije« navedenih teritorija Maarskoj, »Zakon o Jevrejima« primenjivan je i na tim teritorijama.

Aprila 1941, tj. po okupaciji navedenih teritorija, uvedena je vojna uprava, na čijem čelu je bio Henrik Vert (Wert), šef maarskog generalštaba. Drugostepenu upravnu vlast predstavljala je Južna maarska armija sa sedištem u Subotici, a komandant je bio general Bela Novakovič. Redarstvenu službu obavljala je maarska žandarmerija sa sedištem u Novom Sadu. Po etkom avgusta 1941. ukinuta je vojna uprava i zavedena maarska civilna uprava s tim, što je nadzorna služba prenetna na maarsku policiju, koja je bila direktno pod ministarstvom unutrašnjih poslova.

Po okupaciji Bačke, Baranje, Medumurja i Prekomurja, protivjevrejske mere organizovala je i sprovodila vojna uprava, a kasnije je to prešlo u nadležnost maarske civilne uprave.

Marta 1944. godine ušle su na te teritorije nemačke vojne jedinice, a sa njima i Gestapo. Od tada je organizacija i sprovođenje protivjevrejskih mera prešlo u nadležnost Gestapoa, u čemu su, naročito, učestvovali i maarske vlasti. Primena protivjevrejskih mera na navedenim teritorijama imala je dva perioda: prvi – od aprila 1941. do marta 1944. godine, i drugi – od marta 1944. do kraja juna 1944. kada su Jevreji sa navedenih teritorija odvedeni u koncentracione logore van Jugoslavije.

1 – Period od aprila 1941. do marta 1944. godine

Iz tog perioda organizator i sprovodilac protivjevrejskih mera bile su maarske fašističke vlasti, po direktivama Trećeg Rajha, odnosno Gestapoa. Te mere su

bile usmerene na ekonomsko i psihičko uništenje Jevreja, a u izvesnoj meri i na njihovo fizičko uništenje, no masovan genocid nije bio primenjen. Mora se napomenuti, da maarske fašističke vlasti u tom periodu nisu bile tako rigorozne u sprovođenju protivevrevjskih mera, kao što je to bio slučaj u drugom periodu, kada ih je sprovodio Gestapo, u saradnji sa maarskim fašističkim vlastima.

a) *Mere za ekonomsko uništenje Jevreja*

Ove mere predstavljale su najperfidniju pljačku jevrejske imovine, što se vidi iz sledećih nekoliko podataka:

— u cilju obmane Jevreja, Maarski su proturili vest, da će »Zakon o Jevrejima« biti dopunjen novim propisima koji će zabranjivati Jevrejima posedovanje preduzeća i trgovina, kao i imanja. Pod uticajem tih vesti, Jevreji su na brzinu, u bescenje prodavali Maarsima svoja preduzeća, trgovine i imanja;

— policijski savetnik i šef Odeljenja za kontrolu stranaca u Novom Sadu József Könyöky izdao je decembra 1941. naredbu kojom se propisuje, da novosadski Jevreji moraju podneti uverenje da su do 1918. godine bili maarski državljani, odnosno da su njihovi preci plaćali opštinski porez u vremenu od 1870—1880, nekoj opštini koja je bila do 1918. godine pod Maarskom. Lica koja nisu mogla podneti tražena uverenja, bila su prognana iz Novog Sada, odnosno predata Nemcima i ustašama. Po objavljivanju te naredbe, Könyöky je upućivao svoje agente takvim licima sa zahtevom da plate određeni iznos, da bi dobila dozvolu za boravak u trajanju od tri meseca, a nakon tog roka ponovo su ih ucenjivali. Izvestan broj Jevreja, koji nije mogao da plati traženi iznos bio je predat Nemcima ili ustašama, koji su ih pobili;³⁵⁹

— ova pojava je bila hapšenje imovine njihovih Jevreja, pa su policijski organi zahtevali određene iznose za njihovo puštanje na slobodu;³⁶⁰

— marta 1942, donela je maarska vlada uredbu o konfiskaciji poljoprivrednih i šumskih poseda koji su vlasnici Jevreji.³⁶¹

Poseban vid pljačke predstavljala je kontribucija koju su maarske vlasti nameštale Jevrejima. Primer za to su neka mesta u Bačkoj u kojima je kontribucija primenjena:

— u Novom Sadu naredio je general Bajor (Bayor), da novosadski Jevreji moraju isplatiti u roku od dva dana iznos od 5 miliona penga (oko 50 miliona predratnih dinara), jer »za vreme Jugoslavije nisu ništa dali u maarske svrhe«. Kada novo-

³⁵⁹ *Zločini okupatora*, n.d. str. 142.

³⁶⁰ *Ibid.*, str. 137.

³⁶¹ J. Mirni, *Sistem fašističke okupacije u Bačkoj i Baranji*, *Zbornik za društvene nauke Matice Srpske*, sv. 35, 1963.

sadski Jevreji nisu mogli prikupiti toliki iznos, general Bajor (Bayer) se zadovoljio iznosom od 34 miliona dinara;³⁶²

— general Agošton Sentendrei, komandant Vojne uprave u Somboru, naredio je krajem aprila 1941. da somborski Jevreji isplate iznos od 100.000 penga »da bi iskupili svoje grehe po injene prema ma arskpj državi pomažu i oružjem i novcem etnike u aprilskom ratu«. Kasnije je iznos pove an na 325.000, pa na 493.000 penga;³⁶³

— ma arske vlasti u Subotici osudile su avgusta 1941. suboti ke Jevreje na pla anje kontribucije, jer su u grupi koja je izvršila paljenje žita u okolini Subotice bila 4 jevrejska omladinca. Kontribucija je iznosila 125.000 penga;³⁶⁴

— ma arske vlasti u Senti osudile su Jevreje da plate iznos od 120.000 penga, jer su »do rata pomagali srpsku okupatorsku upravu«;³⁶⁵

— prilikom zloglasne »racije« koju su ma arski fašisti sproveli januara 1942. u više mesta u Ba koj, nakon ubijanja Jevreja, pristupilo se plja ki njihovih stanova (o toj »raciji« bi e kasnije govora).

b) *Mere za psihi ko uništenje Jevreja*

Odvo enje Jevreja na prisilne radove bila je jedna od prvih mera koje su imale za cilj dovo enje do psihi kog sloma u Jevreja. Ve aprila 1941. naredio je general Terek, komandant pe ujske divizije, obrazovanje radnih eta, sastavljenih isključivo od Jevreja. Na osnovu tog nare enja upu eno je krajem aprila 1941. godine, 40 somborskih Jevreja u Gakovo na raš iš avanje tenkovskih prepreka i rovova zaostalih iz aprilskog rata. Maja 1941. upu eno je oko 400 ba kih Jevreja na izgradnju puta Stapar—Ba ki Brestovac. Radili su 6 nedelja uz teška zlostavljanja pripadnika Honveda.³⁶⁶

Ma arske vlasti izdale su i slede e naredbe koje su imale za cilj ponižavanje Jevreja i dovo enje do njihovog psihi kog sloma:

Vojna uprava izdala je Naredbu broj 4, od 22. aprila 1941. kojom se zabranjuje prebacivanje Jevreja sa drugih teritorija Jugoslavije na teritorije koje je Maarska okupirala;

Ministar vojske izdao je 19. septembra 1941. naredbu kojom se propisuje, da Jevreji ne mogu biti pripadnici regularnih vojnih jedinica, ve e se pozivati u sastav pomo nih (radnih) jedinica ma arske vojske;

³⁶² *Haopštenje broj 18 o zlo inima okupatora*, Izveštaj državne komisije za ispitivanje ratnih zlo ina, Beograd 1945, str. 295—296.

³⁶³ M. Beljanski, *Hronika o narodnooslobodila kom ratu u Somboru i okolini 1941—1945*. Sombor 1979, str. 42.

³⁶⁴ D. Jeli , *Prilog izu avanju u eš a ba kih Jevreja u NOR-u naroda Jugoslavije*, *Zbornik 3* Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1975, str. 102.

³⁶⁵ *Ibid.*, str. 102.

³⁶⁶ M. Beljanski, n.d.

Naredba ma arske vlade od 7. novembra 1941. o zabrani sklapanja brakova između u Jevreja i nejevreja.³⁶⁷

Napred pomenuta naredba od 19. septembra 1941. po kojoj Jevreji mogu da služe samo u pomoćnim jedinicama ma arske vojske bila je dopunjena 20. novembra 1942. (»Dopuna zakona o narodnoj odbrani«). Tom dopunom, Srbi i Jevreji kao pripadnici »niže rase i nepouzdana lica« nisu mogla da služe u ma arskoj vojsci ni u sastavu pomoćnih jedinica. Za njih se propisuje »radna služba« u koju su pozivani muškarci starosti od 21 do 48 godine. Do kraja 1943. godine pozvano je u »radnu službu« oko 4.000 bačkih Jevreja, dok broj pozvanih iz Međimurja i Prekomurja nije poznat. Jevreji su bili izdvojeni u posebne »jevrejske radne ete« od kojih je svaka brojala po 250 lica. ete su odvođene na rad u Mađarsku, i radile su oko Budimpešte, Košice, Soprona i Szolnoka. Komandu nad tim etama preuzeo je krajem 1944. Gestapo, kao i pripadnici »Strelastih krstova«. Jevreji u tim etama bili su izloženi zverskim zlostavljanjima, gladovanjima i ubijanjima. Mnogi su pomrli od bolesti, zime, gladi, itd. Kada su se približile jedinice Crvene armije (CA) Mađarskoj, pripadnici tih eta, koji nisu uspjeli da pobjegnu, bili su odvedeni u nacističke logore i pobijeni.

Na teritorije Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja bilo je upućeno oko 2.000 Jevreja u Ukrajinu. Najprije su odvedeni u Košice, gdje je bilo okupljeno oko 10.000 mađarskih Jevreja, a zatim su prebačeni u Ukrajinu. Jedna grupa radila je na sečima i izgradnji puteva, a druga na raščišćavanju minskih polja, kopanju rovova kod Ostrogova i dr. Na tim radovima masovno su umirali od gladi, bolesti, zime i zlostavljanja, a veliki broj je bio ubijen. Vrlo malom broju bačkih Jevreja uspjelo je bekstvo na sovjetsku teritoriju, gdje su stupili u jedinice Crvene armije, ili u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu koja je obrazovana u SSSR-u.

U bačkim Jevrejima koji su odvedeni 1943. godine na prisilan rad u Borski rudnik bilo je veći govor, (v. Radni logor Borski rudnik).

U okviru mera za dovođenje do psihičkog sloma kod Jevreja i Srba bilo je i njihovo odvođenje u sabirne logore, na kraće ili duže vreme. Naređenje o obrazovanju sabirnih logora u Bačkoj izdao je maja 1941. general Bela Novaković, komandant Južne mađarske armije. U naređenju o obrazovanju logora stoji, da će u logorima biti internirani Srbi, a i Jevreji, jer su oni »poklonici internacionalističkih i velikosrpskih ideja«. O tim sabirnim logorima bilo je kasnije govora.

Već prvih dana okupacije Bačke, usledila su hapšenja Srba i Jevreja, a bilo je i pojedina njih ubistava. Hapšenja su vršena pod izgovorom da se iz pojedinih srpskih i jevrejskih kuća pucalo na mađarske vojnike. Prvih dana okupacije razulaženi mađarski fašisti pobili su gotovo u svim mestima u Bačkoj većinu i broj Srba, a ubijeno je i 25 Jevreja. Do masovnog hapšenja Srba i Jevreja došlo je nakon napada Trećeg Rajha na SSSR, a naročito u vezi razbuktavanja narodnooslobodilačke borbe.

³⁶⁷ M. Beljanski, n.d. str. 5–62.

la kog pokreta. Ma ari su za pripadnike NOP (narodnooslobodila ki pokret) formirali posebne zatvore u Novom Sadu (»Armija«), Subotici (»žuta ku a«), Senti (.Tunel«), Somboru (»Vojna ambulanta«), itd.

U zatvorima su uhapšeni bili podvrgnuti zverskim mu enjima u cilju primoravanja da otkriju organizaciju Pokreta, kao i ostale njegove lanove. Isle enja su vršile posebne ma arske organizacije. U Novom Sadu je oformljen »Ma arski kraljevski V/1 žandarmerijski isledni pododsek«, koji je imao svoje ispostave u svim mestima okupiranih teritorija. Nakon završenog isle enja, uhapšeni su predavani pokretnim prekim sudovima, koji bi ih osudili na smrt ili na višegodišnju robiju.

Uprave zatvora u kojima su osu eni Jevreji bili zato eni, vršile su razne diskriminacije prema jevrejskim zato enicima. Dok su ostali osu enici mogli primati pakete 6 puta godišnje od po 2¹/₂ kilograma težine, jevrejski osu enici su mogli primati samo tri puta godišnje.³⁶⁸

Mere za dovo enje Jevreja do psihi kog sloma bile su primenjene u znatno ve em obimu u drugom periodu, tj. od marta 1944. o emu e biti kasnije govora.

c) *Mere za fizi ko uništenje Jevreja*

Pomenuto je da su ve prvih dana okupacije izvršili ma arski fašisti gotovo u svim mestima u Ba koj pojedina na ubistva Srba i Jevreja. Me utim, januara 1942, došlo je u južnoj Ba koj do masovnih ubistava Srba i Jevreja, koja su izvršili pripadnici ma arske vojske i žandarmerije kao odmazdu za akcije udarnih grupa, sabotaža i diverzija, kao i zbog pogibije nekoliko ma arskih žandarma u sukobu sa šajkaškim partizanskim odredom.

Akcije udarnih grupa, u koje su bili uklju eni najve im delom skojevci, otpo ele su jula 1941. godine. Sem toga, od novembra 1941. otpo eli su manji oružani sukobi izme u novoformiranog šajkaškog partizanskog odreda i ma arskih žandarma. Stoga su ma arske vlasti odlu ile da izvrše »pro ešljavanje« terena u cilju hvatanja pripadnika NOP. Odluka o toj akciji je doneta 7. X 1941. na sastanku u Novom Sadu na kojem su prisustvovali: Petar Ferenbah (veliki župan), Eden Trunkvalder (komandant mesta), dr Mikloš Na (gradona elnik), dr ula Zombori (šef policije), Geza Batori (šef žandarmerijskih jedinica) i dr. Akcija »pro ešljavanja« terena nazvana je »racija« i za njeno izvo enje zatražena je pomo ma arskih vojnih jedinica. Predlog za tu akciju upu en je ma arskoj vladi, koja je sazvala sastanak na kojem su prisustvovali: Ferenc Keresteš-Fišer (ministar unutrašnjih poslova), Karolj Barta (ministar vojske), Ferenc Sobathelji (šef generalštaba) i dr. Predlog je bio prihva en i doneta je odluka, da se akcija »pro ešljavanja« terena sprovede 7. januara 1942. kao i da se za tu akciju oformi poseban oružani odred pod komandom Lasla Deaka. U sastavu odreda predvi en je 9. pešadijski puk, kao i izvestan broj ma arskih žandarmerijskih jedinica.

³⁶⁸ J. Levinger, *Dani borbe i slabode* (rukopis) – u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, K-13, reg. br. 3655.

U cilju »pravdanja« te akcije, novosadska policija uputila je potinjenima poverljivi akt u kojem se navodi »da se saznalo da se Srbi u zajednici sa Jevrejima izvršiti napad na Maarske i Nemce na prvi dan pravoslavnog božića, tj. 7. januara 1942, kao i da je uhvaćen razgovor dve osobe, od kojih je jedna jevrejskog izgleda, koje su vodile razgovor u tom smislu«.

Iako je odlučeno da akcija »pročišćavanja terena« otpočne 7. januara 1942, ona je otpočela već 4. januara 1942. Razlog je bio sledeći: šajkaški partizanski odred koji je formiran novembra 1941. godine, i koji je brojao 53 borca, sukobio se 4. januara 1942. sa žandarmima u Žabaljskom ritu i tom prilikom je poginulo nekoliko žandarma. Stoga su maarske vlasti odlučile da otpočnu sa sprovođenjem planirane akcije tog istog dana. Izvršena je blokada sledećih mesta: Žabalj, urug, Gospoinci, šajkaš, Mošorin, Vilovo, Gardinovci, Titel, Stari Bečej i Temerin. Usledilo je masovno hapšenje Srba i Jevreja, a zatim njihovo ubijanje. Ubijeno je oko 2.260 lica, među kojima 323 Jevreja. Jevreji koji su ubijeni bili su iz sledećih mesta: urug (100), Žabalj (29), Temerin (37), Titel (35), uravo (13), Gospoinci (8), Stari Bečej (100), šajkaši (1). Nakon hapšenja i ubijanja usledila je pljačka stanova i radnji Srba i Jevreja.

Maarska vlada donela je 12. 1. 1942. odluku, da se akcija »pročišćavanja terena« proširi i na sledeća mesta: Srbobran, Turija, Nadalj, Bačko Gradište, Kisa i Novi Sad. Za sprovođenje ove akcije formiran je odred pod komandom Jožefa Garašia, komandanta divizije u Somboru. No u 20/21. januara 1942. izvršena je blokada navedenih mesta i otpočelo masovno hapšenje Srba i Jevreja. Pohašeni su, i na najzverskiji način pobijeni. Samo u Novom Sadu ubijanje je izvršeno na 7 mesta i žrtve su bacane pod zaleđeni Dunav. U tom mestu pobijeno je 789 Jevreja i nekoliko hiljada Srba, a u ostalim mestima oko 400 Jevreja i više hiljada Srba. Prema izveštaju Komisije za ispitivanje ratnih zločina, u toku »racije« pobijeno je oko 1.500 Jevreja i više hiljada Srba.^{3 9} Posle te zločinačke akcije nije primenjen genocid na okupiranim teritorijama do aprila 1944, tj. do ulaska nemačkih jedinica.³⁷⁰

U Međumurju i Prekomurju maarski fašisti su primenili iste protivjevrejske mere kao i u Bačkoj (sem »racije«). Sa tih teritorija odveden je već i broj Jevreja na prisilne radove u Maarsku.

Logori u Bačkoj od aprila 1941. do kraja 1943. godine

Naređenje o formiranju logora u Bačkoj izdao je general Novak Gorondi, komandant 3. maarske armije. Naređeno je, da se hitno pristupi formiranju sabirnih logora. Na osnovu tog naređenja, general Bela Novakovič, komandant Južne ma-

³« Saopštenje broj 18, Beograd 1945. str. 295–296.

³⁷⁰ Z. Golubovič, *Racija januara 1942. Zbornik za društvene nauke Matice srpske*, sv. 39, 1963, str. 167–179. V. Rotbart, *Ije je delo novosadska racija, Jevrejski almanah 1965–1967*, str. 168–187.

arske armije uputio je pot injenima po etkom maja 1941. akt pod brojem 3707 u kojem se navode mesta u kojima treba formirati sabirne logore: Ba ka Pa-lanka, Sombor, Stari Be ej, Novi Sad, Ba ka Topola, Subotica i dr. U aktu se kaže, da se logori formiranju radi interniranja Srba, kao i Jevreja, jer su oni »poklonici internacionalisti kih i velikosrpskih ideja«.

Prema nepotpunim podacima, kroz te sabirne logore prošlo je nekoliko hiljada Srba i oko 2.000 ba kih Jevreja. Stvarni cilj interniranja bio je iznu ivanje ve ih nov anih iznosa za osloba anje zato enika iz logora. Kasnije su ti logori kori-š eni za interniranje pripadnika NOP. U Baranji, Me umurju i Prekomurju Ma ari nisu formirali logore.

U Ba koj su Jevreji bili zato eni u slede im logorima:

Logor na Pali kom putu – Prvi sabirni logor u Ba koj formiran je 7. maja 1941. na Fali kom putu, i u njemu je bila internirana ve a grupa suboti kih Jevreja. Uprav-nik logora bio je policijski pisar Tamasi, koji je u potpunosti oplja kao zato e-nike. Logorskoj straži je nare ivao da batinaju do besvesti zato enike. Po etkom juna 1941. logor je rasformiran i Jevreji su pušteni ku ama.

Logor u Starom Be eju – formiran je 20. maja 1941. i u njemu je internirano oko 140 Jevreja iz Ba ke Topole. Za puštanje zato enika iz logora traženi su ve i nov ani iznosi, koje su mogla da isplate oko 100 lica, a ostali su odvedeni u logor u Ba koj Topoli, pa je logor u Starom Be eju rasformiran.

Logor u Ba koj Topoli – formiran je 19. maja 1941. i smešten je na senjaku pod nastrešnicama bivše jugoslovenske vojske na putu izme u Ba ke Topole i Bajše. Logor je bio do oktobra 1941. pod vojnom upravom, a komandant je bio kapetan Farkaš, inženjer iz Miškolca. Od oktobra logor je bio pod civilnom upravom.

Prvi zato enici su bili Jevreji iz raznih mesta u Ba koj, koje bi uprava pustila na slobodu tek nakon isplate odre enog nov anog iznosa. Ubrzo je dovedena i ve a grupa Srba, kao i pripadnika NOP. Avgusta 1941. u logoru je bilo: oko 100 pripadnika NOP, 150 Srba i Jevreja, dovedenih iz Srbobrana i Miloševa, 30 subo-ti kih Jevreja koji su kao taoci dovedeni posle izvršene paljevine žita u okolini Subotice, što su izvršili pripadnici jedne udarne grupe u kojoj su bila 4 jevrejska omladinca, zatim 30 jevrejskih izbeglica iz zapadnih zemalja Evrope, grupa Jevre-ja koji su živeli do rata u Ba koj, ali nisu mogla dokazati da su bili nastanjeni na toj teritoriji pre 1918. godine.

Jedna grupa zato enika je puštena ku ama (lica koja su mogla da plate traženi nov ani iznos), a druga je dovedena. Grupu Jevreja, koji nisu mogli platiti traženi iznos, ma arski fašisti su predali ustašama i Nemcima, koji su ih odveli u logore, gde su stradali. Poslednji zato enici iz tog logora pušteni su krajem 1943. godine

Logor na pustari Vizi kod Begeja – U tom logoru, koji je formiran sredinom maja 1941, bilo je internirano oko 900 novosadskih Jevreja, koji su bili izloženi raznim zlostavljanjima i gladi. Svakog dana su vođeni na izgradnju puteva i nakon dva meseca pušteni su kućama.³⁷¹

2 – Period od marta do juna 1944. godine

Izmeđusobni sporazum između nemačke vlade i Trećeg Rajha postignut je 19. III 1944. godine, sporazum o ulasku nemačkih vojnih jedinica na teritorije Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja u cilju »uspešnijeg vođenja rata«. Sa nemačkim operativnim jedinicama došli su i organi Gestapa, koji su, u saradnji sa mađarskim vlastima, pristupili organizovanju i sprovođenju protivevrevjskih mera – po evolvodpljačke jevrejske imovine pa do primene genocida. Ulaskom nemačkih jedinica bila je započeta ena sudbina Jevreja Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja. Oni su krajem maja i u toku juna 1944. odvedeni u nacističke logore van Jugoslavije.

a) *Mere za ekonomsko uništenje Jevreja*

Pomenute su mere koje su mađarske fašističke vlasti preduzele u periodu od aprila 1941. do marta 1944. godine, u cilju ekonomskog uništenja Jevreja. Međutim, u drugom periodu, tj. od dolaska Nemaca, primenjene su nove mere za potpuno ekonomsko uništenje Jevreja.

Po direktivi Gestapa, mađarska vlada izdala je naredbu pod brojem 1500/44 od 16. aprila 1944. o obaveznoj prijavi jevrejske imovine i njenoj sekvestraciji. Istovremeno je bio postignut sporazum za odvođenje Jevreja u nacističke koncentracione logore, kao i o načinu sprovođenja potpune pljačke njihove imovine. U vezi s tim, izdao je ministar unutrašnjih poslova mađarske vlade naredbu pod Pov. broj 6163 od 7. aprila 1944. u kojoj se kaže: »Jednovremeno sa sakupljanjem i odvođenjem Jevreja, mesne vlasti će odrediti odbore koji će zajedno sa nadležnim policijskim i žandarmerijskim organima zaključiti i započeti stanove i radnje Jevreja. Novac i vrednosti napred pomenuti organi uzeti na uvanje. Jevreji prilikom odvođenja u logore mogu poneti sobom samo odelo koje je na njima, najviše do dve preobuke veša i hrane za 14 dana.«³⁷²

To naredenje je bio signal za potpunu pljačku Jevreja prilikom njihovog odvođenja u logore, u kojoj su učestvovali nemački i mađarski vojnici, kao i organi mađarske policije. U toku transporta za logore skidali su sa Jevreja bolja odela i obuće, a umrlim u toku transporta upali su zlatne zube.

³⁷¹ M. Vrtunski, *Kući užasa*, Beograd 1970.
J. Mirni, n.d. str. 61.

³⁷² *Zločin okupatora*, n.d. str. 163.

b) *Mere za psihi ko uništenje Jevreja*

Neposredno po ulasku nema kih jedinica u navedene teritorije, Gestapo je pristupio masovnom hapšenju Jevreja. U zatvorima su bili zlostavljani, a bilo je i pojedina njih ubistava. U cilju dovo enja do psihi kog sloma u Jevreja, pre njihovog odvo enja u logore smrti, bio je propisan ve i broj protivjevrejskih nare enja:

Naredba broj 1240 o obaveznom nošenju »žute trake«;

Naredba broj 1270 kojom se zabranjuju Jevrejima putovanja u druga mesta, van njihovog stalnog boravka;

Naredba o zabrani vršenja bilo kakve intelektualne službe. Tom naredbom otpušteni su Jevreji iz državnih i privatnih službi;

Naredba o interniranju Jevreja u sabirne logore na teritoriji Ba ke iz koji e biti, kasnije, odvedeni u koncentracione logore.

Hapšenje ve ih grupa Jevreja u pojedinim mestima, koji su tretirani kao taoci. Oni su vo eni svakog dana na teške fizi ke radove, a no u su služili za razonodu i zabavu nema kim stražarima i pripadnicima mesnih fašisti kih nema kih i m arskih organizacija. Zatvorenici su morali da »izvode razne gimnasti ke vežbe«.

c) *Mere za fizi ko uništenje Jevreja – genocid*

Pomenuto je, da je ministar unutrašnjih poslova ma arske vlade izdao 7. aprila 1944. nare enje o sprovo enju pripremnih mera za odvo enje Jevreja u koncentracione logore. U tom nare enju stoji: »Ma arska kraljevska vlada o isti e uskoro državu od Jevreja. Jevreje treba smestiti u odre ene sabirne logore, bez obzira na pol i starost. . . Prikupljanje Jevreja vrši e teritorijalno nadležno redarstvo i ma arska kraljevska žandarmerija, dok e nema ko redarstvo sigurnosti biti savetodavni organ«. To nare enje je bilo dopunjeno 19. IV 1944. utoliko, što je preciziran datum odvo enja Jevreja u sabirne logore: »Odvo enje e otpo eti 26. aprila 1944. i mora biti završeno u roku od 4 do 5 dana.« U vezi s tim, mesne policijske vlasti izlepile su po gradu no u 25/26. aprila 1944. objave u kojima stoji, da Jevreji po ev od 5 asova izjutra 26. IV ne smeju napuštati svoje stanove. U objavama se pozivaju gra ani da predaju novac, nakit, ilime i razne druge predmete koje su preuzeli od Jevreja na uvanje.

Rano izjutra 26. aprila otpo ela je prava hajka na Jevreje u svim mestima u Ba koj, Baranji, Me umurju i Prekomurju. Tragalo se za svakom osobom jevrejskog porekla bez obzira na pol i starost. Mnogi su odvo eni iz bolesni kih postelja. Pošto su prikupljeni u odre enim prostorijama u mestu, sprovedena je temeljita plja ka zato enika pre njihovog odvo enja u sabirne logore.

Nakon što su pohapšeni svi Jevreji u pojedinim mestima, odvedeni su u sabirne logore specijalno oformljene maja 1944. za interniranje Jevreja, pre njihovog odvođenja u nacističke logore van Jugoslavije. To su bili logori privremenog karaktera, i nakon odvođenja Jevreja u koncentracijske logore, bili su rasformirani.

Logor u Ba koji Topoli – formiran je početkom maja 1944. i nalazio se na istom mestu, gde je bio smešten sabirni logor koji su formirali maarski fašisti maja 1941. i koji je postojao do kraja 1943. godine.

U taj logor su dovedeni somborski i novosadski Jevreji, oko 3.000. U drugoj polovini maja upućeni su u sabirni logor, koji je nosio naziv »Subotički logor«, iako je logor u Ba koji Topoli postojao kratko vreme, uprava logora je naredila da se oformi logorska ambulanta u kojoj su radili zatočnici lekari: dr Franjo Berger, dr Pavao Abelsberg i dr Hajzler.

Subotički logor – oformljen je maja 1941. i smešten u jednom napuštenom mlinu u Subotici. U taj logor su dovedeni krajem maja 1944. zatočnici iz logora u Ba koji Topoli, kao i izvestan broj Jevreja iz drugih manjih mesta u Ba koji. U njemu je bilo oko 4.000 zatočnika. Oni su bili potpuno opljačkani i ostavljeni bez hrane, pa se za njihovu ishranu brinula Jevrejska opština u Subotici.

Krajem maja i početkom juna 1944. godine, odvedeni su u sabirni logor u Baji (Maarska).

Subotički geto – sabirni logor za Jevreje, privremenog karaktera, u koji su bili internirani subotički Jevreji krajem maja 1944. godine. Ukupno ih je bilo 3.500. Smešten je u zasebnim zgradama pored železničke stanice. Ta lokacija je namerno određena od maarskih vlasti, jer je saveznička avijacija bombardovala u to vreme železničku stanicu. Deo grada u kojem se nalazio logor nazvan je »Subotički geto«.

Stražu je uvala maarska policija, koja je dozvoljavala izlazak zatočnika van logora u određene dane i sate. Iz tog logora zatočnici su odvedeni 16. juna 1944. u sabirni logor u Baalmsu (Maarska).

Jevreji, nastanjeni u nekim manjim mestima isto kao u Bačkoj, odvedeni su krajem maja 1944. u sabirni logor u Segedinu, a Jevreji iz nekih mesta severne Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja u sabirni logor u Baalmsu.

O daljoj sudbini Jevreja, odvedenih u sabirne logore u Maarskoj (Baalms, Baja, Segedin), biće kasnije govora (v. Logori u Maarskoj).³⁷³

Prema nepotpunim podacima sa teritorije Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja stradalo je, kao žrtve genocida, oko 14.800 Jevreja. Najveći broj je stradao u nacističkim logorima, zatim u toku zloglasne »racije«, kao i na prisilnim rado-

³⁷³ *Zločini okupatora*, n.d. str. 168–170.

vima u Ukrajini, Maarskoj i Borskom rudniku. Mali broj se spasao bekstvom u Maarsku, gde su se skrivali do dolaska jedinica CA. Spašeni su i oni, koji su se nalazili u maarskim zatvorima, a na koje su nacisti zaboravili prilikom odvojenja Jevreja u logore smrti.

VI – Teritorija Slovenije

Nakon aprilskog rata 1941. godine. »Privremenim smernicama« koje je Hitler potpisao 14. aprila 1941, teritorija Slovenije je raspoređena na tri dela:

Slovenačka područja Donje Štajerske, Gorenjsko i deo Koruške ušli su u sastav Trećeg Rajha. Na tim teritorijama živeo je do drugog svetskog rata vrlo mali broj Jevreja. Izvestan broj Jevreja bio je izagnan u Srbiju, gde ih je zadesila ista sudbina kao i ostale Jevreje na toj teritoriji. Neki su uspeli da prebegnu na teritoriju NDH, ali su ubrzo uhvaćeni od ustaša i pobijeni u ustaškim logorima;

Notranjsko, Dolenjsko sa Ljubljanom (»Ljubljanska provincija«), kao što je već pomenuto, uključeni su u sastav Italije. O sudbini Jevreja sa tih teritorija bilo je već govora (v. Teritorije u sastavu »Zone I«);

Međimurje i Prekomurje prisajedinjeni su Maarskoj. U Međimurju živelo je do rata oko 200 Jevreja u Lendavi, a u Prekomurju oko 800 Jevreja u Murskoj Soboti. O sudbini tih Jevreja bilo je već govora (v. Teritorije pod maarskom okupacijom). Treba napomenuti, da su Jevreji iz navedenih mesta odvedeni krajem maja 1944. izravno u sabirni logor u Bačalmašu (Maarska), a zatim u Aušvic, gde je najveći broj stradao, dok je manji broj odveden iz Aušvica u Mauthausenu, gde su takođe stradali. Od oko 1.000 Jevreja, koliko je bilo do rata u Murskoj Soboti i Lendavi, stradalo je oko 800.³⁷⁴

Interniranja i stradanja Jevreja u logorima van Jugoslavije

Treći Rajh nije bio zadovoljan brzinom kojom je »rešavano jevrejsko pitanje« u Jugoslaviji, odnosno brojem ubijenih Jevreja u koncentracionim logorima u 1941. godini, naročito u NDH. U cilju ubrzanja likvidacije Jevreja, Gestapo je sklopio sporazum s ustaškim vlastima na osnovu kojeg su Nemci preuzeli na sebe odvođenje Jevreja iz nekih ustaških logora u nacističke logore van zemlje, kao i direktno odvođenje iz Jugoslavije u nacističke logore. Sporazumom je predviđeno, da će NDH isplatiti Trećem Rajhu za svakog Jevrejina koji bude odveden 30 maraka na ime transportnih troškova. Gestapo je u drugoj polovini 1944. odveo iz Maarske u nacističke logore i jugoslovenske Jevreje koji su bili po kapitulaciji Jugoslavije prebegli u Maarsku ili su bili odvedeni od Maarske u radne logore. Sem toga, Treći Rajh je odveo u nacističke logore preko 7.000 makedonskih Jevreja.

³⁷¹ *Evellin le Chene*, n.d. str. 660.
Zivini okupatora, n.d. str. 115–116.

Nije samo Tre i Rajh u estvovao u odvo enju jugoslovenskih Jevreja u logore van Jugoslavije. To je inila i Italija, koja je internirala izvestan broj jevrejskih izbeglica u sabirne logore u Albaniji, kao i u neke sabirne i koncentracione logore u Italiji. Me utim, za razliku od nacisti kih logora, u logorima koje je formirala Italija i u kojima su bili internirani Jevreji, nije sproveden genocid, iako su i u tim logorima Jevreji bili izloženi raznim zlostavljanjima, plja ki i gladovanju, naro ito u logorima u Albaniji, koji su bili pod fašisti kom albanskom upravom.

a) *Logori u Albaniji*

To su bili sabirni logori koje je formirala fašisti ka Italija ve 1941. godine. U njima su bili internirani Jevreji, koji su po kapitulaciji Jugoslavije prebegli na Crnogorsko primorje, kao i Jevreji muškarci iz Prištine i grupa jevrejskih izbeglica iz Srbije koja se sklonila u Prištinu. Upravu nad tim logorima predala je Italija albanskim fašisti kim vlastima, a njihovi organi su se izivljavali u zlostavljanjima Jevreja. Po kapitulaciji Italije ti logori su rasformirani.

Logor u Berat – formiran je po etkom maja 1942. godine. Prvi zato enici su bili Jevreji muškarci iz Prištine, koji su dovedeni 6. V 1942. Sa prištinskim jevrejima dovedeno je 25 jevrejskih izbeglica koje su prebegle iz Kosovske Mitrovice u Prištinu, kao i 150 jevrejskih izbeglica iz Beograda i nekih manjih mesta u Srbiji, koji su po kapitulaciji Jugoslavije prebegli u Prištinu. Ukupno je bilo dovedeno u logor oko 400 Jevreja.

Uslovi života u logoru su bili vrlo teški, naro ito po pitanju smeštaja i higijene. Sem toga, albanski fašisti kojima je bila poverena uprava logora, nemilosrdno su plja kali zato enike, a zlostavljanja su bila svakodnevna pojava. Organizator svih nedela u logoru bio je albanski fašista Džafer Deva iz Kosovske Mitrovice, koji je dozvolio da budu ubijena dva jevrejska zato enika.

Nakon kapitulacije Italije logor je rasformiran, a jevrejski zato enici su otišli za Dra , Kavaju, Tiranu, Skadar i u neka sela u Albaniji. U svim mestima gde su došli, bili su, više ili manje izloženi plja ki od strane balista. Naro ito su Jevreji, koji su se nastanili u Skadru bili izloženi zlostavljanjima i plja ki. Njih su hapšili po grupama i u zatvoru zlostavljali balisti i organi Gestapoa, sve dok ne bi platili traženi iznos. U ucenama Jevreja prednja io je šef Gestapoa u Skadru, kapetan Firer Hofman. On je zapretio 29. maja 1944. da e postreljati sve Jevreje ako ne plate 25.000 albanskih napoleona ili 1.000 napoleona u zlatu. Jevreji su uspeli prikupiti samo 5.000 albanskih napoleona s tim, što su obe ali da e ostatak od 20.000 isplatiti po prodaji svojih imanja u Prištini. Hofman ih je pustio iz zatvora i dozvolio da odu u Prištinu. Me utim, nakon puštanja iz zatvora Jevreji iz Skadra su se razbežali po Albaniji.³⁷⁵

³⁷⁵ Dokumenti u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, K-22, 1a-3/9, reg. broj 3728 i K-22 2a-2/5, reg. broj

Nakon rasformiranja logora u Beratu, izvestan broj mladih jevrejskih izbeglica iz Jugoslavije stupio je u redove albanskih partizanskih jedinica.

Logor u Kavaji – formiran je u drugoj polovini 1941. godine. U njemu je bio interniran izvestan broj jevrejskih izbeglica iz Srbije i Bosne, koje su se sklonile na Crnogorsko primorje po kapitulaciji Jugoslavije. U drugoj polovini 1942. ovedeni su jevrejski zatoenici iz tog logora i konfinirani u razna mesta u Italiji.

Logor u Šijaku – formiran je istovremeno kad i logor u Kavaji, tj. u drugoj polovini 1941. godine. U njemu su bile internirane jevrejske izbeglice iz Bosne i Srbije. Oni su odvedeni u drugoj polovini 1942. godine iz tog logora i konfinirani u razna mesta u Italiji.

b) *Logori u Austriji*

Logor Mauthausen (Mauthäusen) – Naziv je dobio po mestu Mauthausenu, koje se nalazi u Gornjoj Austriji, 22 km južno od Linza, pored Dunava. Logor je bio smešten iznad tog mesta, na jednom brežuljku. Do Mauthausena zatoenici su dovođeni železnicom, a zatim su trkom morali da se penju uz brežuljak do logora, prateći hajkom dresiranih pasa.

Logor je formiran početkom 1939. godine i do varšavskog ustanka bio je namenjen zatočnicima muškaraca, a od tada i za zatočnice žene i dece. U sistemu nacističkih logora, ovaj logor je nosio oznaku »logor III kategorije«, tj. za uništavanje zatočenika. Upravnik logora od njegovog formiranja pa do kraja rata bio je zloglasni nacista i ubica Franc Cirajs (Franz Ziereis), koji je uhapšen od američkih vojnih jedinica 23. V 1945. godine.

Logor su morali podneti i sami zatoenici. Bio je ograničen visokim zidom sa stražarskim kulama, a zid je bio opasan električnom vodom visokog napona. Logor je bio podeljen u tri dela: logor broj 1 – imao je 20 drvenih baraka za smeštaj zatočenika, koji su odvođeni svakog dana na rad; logor broj 2 – imao je 4 drvene barake nazvane »karantinske« u koje su smešteni novopridošli zatoenici do njihovog razvrstavanja; logor broj 3 – imao je 8 baraka u koje su bili smešteni zatoenici osuđeni na smrt. U logoru broj 1 bila je posebna baraka za Jevreje, koja je nosila oznaku »5«. Iz te barake su se redovno čuli očajni krici zatočenika koji su bili podvrgnuti najzverskijim mučenjima pre odvođenja u gasne komore.

Umrivanje zatočenika vršeno je putem gasnih komora, a leševi su spaljivani u 3 krematorijuma. S obzirom da je došlo do povećanog priliva novih zatočenika, to je podignut u samom logoru tzv. »Zeltlager« u kojem su zatoenici bili smešteni pod šatorima.

Zato enici su bili označeni trouglastim pločicama koje su nosili na prsima i nogavicama: politički zato enici – crvene, Jevreji – žute sa šestorkakom zvezdom, kriminalci – zelene, Cigani – crne.

U logoru su postojale i posebne prostorije nazvane »bunker« sa elijama za masovno ubijanje zatoenika. Van logorskih zidina nalazio se »sanitetski revir« za smeštaj iznurenih, iscrpljenih i bolesnih zatoenika, koji su ostavljeni da pomru od gladi i žeđi, a neki su usmrivani u gasnoj komori. Iz tog »sanitetskog revira« nacistički lekari izdvajali su zatoenike na kojima su vršili razne »medicinske opite«.

U logor Mauthausen dovođeni su u toku drugog svetskog rata zatoenici iz svih okupiranih zemalja Evrope. Za prihvatanje ogromnog broja zatoenika bilo je podignuto u blizini i daljoj okolini još 45 manjih logora, kao ispostave centralnog logora u Mauthausenu. Neke od tih ispostava bile su: Gusen I, Gusen II, Gusen III, Ebensee, Melk, Amstetten, Hartheim, Linz I, Linz II, Linz III, Wiener Neudorf, Wiener Neustadt, Leibnitz, Klagenfurt, itd. U tim ispostavama bile su podignute ogromne radionice za izradu naoružanja i druge ratne opreme potrebne nacističkoj vojsci. Najozloglašenije ispostave, s obzirom na broj usmrćenih zatoenika su bile:

Logor Gusen I, II i III. U tim logorima je stradao najveći broj zatoenika, a njihovo likvidiranje vršeno je na razne načine: streljanjem, vešanjem, gušenjem u gasnim komorama, glađu i dr. Logor je imao sopstvene krematorijume za spaljivanje leševa, bedem za streljanje zatoenika, vešala, kao i posebno odeljenje, tzv. »Banhoff« u koje su zatvarani zatoenici i ostavljani da umru od gladi i žeđi.

Komandant ovog logora bio je Zajdler (Seidler). Logor je raspolagao i posebnom ekipom nacističkih lekara na čelu je bio dr Walter. Ekipa je vršila bezdušne »medicinske opite« na zatoenicima;

Logor Ebenze (Ebensee) – formiran je 1943. godine. U njemu su izrađivani avionski delovi, kao i visokooktansko gorivo. Zatoenici su živeli pod vrlo teškim higijenskim i klimatskim uslovima, koji su postojali u radionicama. Upravnik logora bio je Gane (Ganz);

Logor Harthajm (Hartheim) je formiran 1940. kao centar za vršenje opita iz oblasti eutanazije. Upravnik centra bio je dr Rudolf Lanauer, koji je s ekipom nacističkih lekara vršio opite na mentalno obolelim licima. U taj centar upućivani su zatoenici iz raznih drugih nacističkih logora.

Po zločinima koji su izvršeni u logoru Mauthausen i njegovim ispostavama, to su bili najozloglašeniji nacistički logori u drugom svetskom ratu. U taj logor dovođeni su zatoenici i iz drugih nacističkih logora radi usmrćivanja u gasnim komorama i spaljivanja njihovih leševa. Krematorijumi u tom logoru su radili

neprekidno, danju i noću. Mesečno je ubijano u tom logoru 9.000 do 10.000 zatočenika. Pred kraj drugog svjetskog rata, kada su se mnogi nacistički logori nalazili na udaru sovjetskih i saveznih trupa, u logor Mauthausen prebacivani su još preživjeli zatočnici iz drugih nacističkih logora (Auschwitz, Dachau, Buchenwald, Gros-Rosen i dr.).

Prema nepotpunim podacima, u logoru Mauthausen i njegovim ispostavama stradalo je oko 13.000 Jugoslavena, među kojima i neutvrđeni broj jugoslavenskih Jevreja. Iz nekih sačuvanih dokumenata se vidi, da je januara 1945. prebačeni izvestan broj jugoslavenskih Jevreja iz Aušvica u Mauthausen, a dovedeni su bili sa teritorije Međimurja i Prekomurja. Po etkom maja 1945. u logoru Mauthausenu bilo je u životu još 15 jugoslavenskih Jevreja.³⁷⁶

Logor je oslobođen 8. maja 1945. godine.³⁷⁷

c) *Logori u Italiji*

Na teritoriji Italije fašisti su oformili do 1943. veći broj koncentracijskih logora u kojima su bili internirani uglavnom Slovenci, pripadnici NOP-a, dovedeni sa teritorije okupirane Slovenije. U tim logorima bio je i izvestan broj zarobljenih jugoslavenskih partizana sa teritorije Dalmacije i Crne Gore. Fašisti su zločinici postupali prema zatočnicima, posebno prema Slovencima, pa je veliki broj zatočenika umro od gladi, iznurenosti, bolesti, zverskih postupaka, a izvestan broj je bio ubijen.

Samo u jednom koncentracijskom logoru u Italiji bili su zatočnici i jugoslavenski Jevreji, koji su po okupaciji Jugoslavije prebegli u Italiju radi spasavanja golog života. Najviše ih je bilo iz Hrvatske i Bosne, a manji broj iz Srbije. Oni su bili internirani u logor Feramonte, o kome će biti kasnije govora. Među njima i broj Jevreja iz Jugoslavije bio je konfiniran u raznim mestima u Italiji, od kojih su neki prebegli iz Jugoslavije, a ostale su doveli, Italijani iz »Zone I«, kao i logora u Albaniji (Kavaja, Šijak). Iz jednog sačuvanog dokumenta se vidi, da je bilo konfinirano preko 1.300 jugoslavenskih Jevreja u sledećim italijanskim provincijama: Asti, Bergamo, Como, Modena, Parma, Piacenza, Sonario, Varesa, Vercelli, Cremona, Novara, Perugia. Uslovi života konfiniranih Jevreja bili su, u najvećem broju slučajeva, vrlo teški, jer nisu raspolagali potrebnim sredstvima za život. Među njima, Italijani nisu prema njima primenili genocid.

Po kapitulaciji Italije, izvestan broj konfiniranih Jevreja bio je uhvaćen od Nemaca i odveden u nacističke logore, ali najveći broj je uspeo blagovremeno da se povuče na jug Italije, uglavnom u Bari i tako se spasi.

³⁷⁶ » *Evellin iz Čene*, n.d. str. 660.

³⁷⁷ M. Milić, s. Begović, *Mauthausen, Otpor u žicama II*, Beograd 1969, str. 239.

Kao što je pomenuto, izvestan broj jugoslovenskih Jevreja bio je interniran u koncentracioni logor u Feramonte, dok ih nije bilo u ostalim koncentracijskim logorima.

Logor Feramonte (Ferramonti di Tarsia) — nalazio se u provinciji Cosenza, i u njemu je bilo internirano oko 2.000 lica smeštenih u 50 drvenih baraka. Među interniranim bilo je zarobljenih jugoslovenskih partizana i pripadnika NOP, izvestan broj jugoslovenskih Jevreja, kao i jevrejskih izbeglica iz Austrije, Nemačke, Poljske i Slovačke. Nije utvrđeno koliki je bio broj Jevreja u tom logoru.

Uslovi života u logoru su bili vrlo teški, naročito u vezi s ishranom. Među interniranim životi Jevreja nisu bili ugroženi.

Po Kapitulaciji Italije najveći broj interniranih stupio je u NOR, među kojima i izvestan broj Jevreja, o kojima će biti kasnije govora.

11. Logori u Maarskoj

Sve do 1944. godine u Maarskoj nisu postojali koncentracijski i sabirni logori, već tzv. »radni logori« i veći broj zatvora. Uslovi života u tim radnim logorima se nisu razlikovali od uslova života u koncentracijskim logorima koji su postojali u Nemačkoj, NDH i dr. Ljudstvo u tim logorima bilo je izloženo iscrpljujućim fizičkim radovima, zverskim postupcima od strane uprave logora uz sistematsko izgladnjavanje. Sve to, veliki broj lica je stradao od raznih bolesti, a bilo je i masovnih ubistava.

U radne logore dovedena su lica iz Bačke, Baranje i Međimurja, i to prvenstveno ona koja su bila uključena u NOP ili su bila osumnjena da su pripadnicima NOP. Sve to, u radne logore odvođena su lica koja je maarski fašistički sud osudio na robiju zbog učestvovanja u NOP. Među osuđenima bio je znatan broj Jevreja iz Bačke, Baranje i Međimurja.

U drugoj polovini 1944. godine, po ulasku nemačkih jedinica u Maarsku, zatvornici koji nisu uspjeli da pobjegnu iz radnih logora Gestapo je odveo u nacističke logore i pobio.

Po ulasku nemačkih jedinica na anektiranu teritoriju Bačke, Baranje, Međimurja i Prekomurja, Treći Reich je doneo odluku o konačnom »rešenju jevrejskog pitanja« u tim pokrajinama, tj. o likvidaciji Jevreja. Po direktivama Gestapa Maarska vlada je naredila formiranje sabirnih logora u Bačkoj za Jevreje navedenih pokrajina. Iz tih sabirnih logora odvedeni su u sabirne logore u Maarskoj, koji su bili privremenog karaktera, i iz kojih su odvedeni tokom maja i juna 1944. godine u nacističke koncentracijske logore.

Privremeni sabirni logori u Maarskoj formirani su u Segedinu, Baji i Baalmašu.

Logor u Segedinu – formiran je početkom maja 1944. i smešten u prostorijama jevrejskog hrama. Zatoenici su ležali na kamenom podu. U logor su dovedeni Jevreji iz istočnog dela Bačke. Za ishranu zatoenika brinula se Jevrejska opština u Segedinu. Po dolasku u logor, maarski fašisti su u potpunosti opljačkali zatoenike, čak su i bolju odeću i obuću sa njih skidali.

U tom sabirnom logoru zatoenici su ostali dve nedelje. Za to vreme je umrlo 40 lica. Sredinom maja 1944. odvedeni su u sabirni logor u Baji.

Logor u Baji – formiran je početkom maja 1944. i smešten u prostorijama nekadašnje tvornice nameštaja, čiji je vlasnik bio Polak.

Sredinom maja 1944. u logor su dovedeni zatoenici iz sabirnog logora u Segedinu, a nešto kasnije i iz Subotičkog logora. U njemu je bilo zatoenika oko 8.000 Jevreja, a za ishranu tolikog broja zatoenika morala se brinuti mala jevrejska opština u Baji. Razumljivo je da nije mogla obezbediti dovoljne količine životnih namirnica, pa je usledila opšta glad u logoru. I u tom logoru izvršena je pljačka zatoenika od strane maarskih stražara. U roku od 10 dana, koliko su zatoenici ostali u logoru, umrlo je ili počinilo samoubistvo 65 lica.

Početkom 26. V 1944. usledilo je njihovo odvođenje železnim transportom u logor u Aušvicu.

Logor u Baalmašu – formiran je početkom juna 1944. i smešten je u stajama i oborima, dok je već i broj zatoenika ležao pod vedrim nebom. U logoru je bilo zatoenika oko 4.000 Jevreja. Prvi zatoenici dovedeni su 16. VI 1944. iz »Subotičkog geta«, kao i nekih manjih mesta sa teritorije severne Bačke, Baranje, Međumurja i Prekomurja. U logoru su zatoenici zverski mučeni od maarske straže. Za sve vreme boravka u logoru su ostavljeni bez hrane. Zbog gladi i zverskih postupaka maarske straže već i broj zatoenika izvršio je samoubistvo.

Početkom 25. VI 1944. otpočelo je njihovo odvođenje železnim transportima u nacističke koncentracione logore. Jedan železnički transport u kojem je bilo oko 700 Jevreja odvojen je u Segedinu od ostalih zatoenika i upućen u Strasshoff (Austrija), gde su upućeni na prisilan rad. Ostali su odvedeni preko Segedina u logor u Aušvicu, gde su stradali.³⁷⁹

e) *Logori u Nemačkoj*

Neposredno po dolasku na vlast u Nemačkoj, nacisti su formirali prve koncentracione logore na teritoriji Trećeg Rajha. U te logore su bili internirani nemački

³⁷⁹ *Zločini okupatora*, n.d. str. 170–172.

Jevreji, kao i napredni ljudi koji se nisu slagali sa nacisti kom ideologijom. Broj koncentracionih logora u Nema koj stalno se pove avao s obzirom na sve ve i broj zato enika. S okupacijom pojedinih zemalja Evrope, u nema ke koncentracio- ne logore masovno su dovo eni zato enici iz tih zemalja, pa s obzirom da po- stoje i logori nisu mogli da prime sve zato enike, Tre i Rajh je formirao veliki broj koncentracionih logora u svim okupiranim zemljama Evrope. Svi ti logori bili su logori smrti, jer je neznatan broj zato enika ostao u životu. Najozlogla- šeniji logori u Nema koj bili su u: Dahau (Dachau), Buhenvald u (Buchenwald) i Ravensbriku (Rawensbrück) u kojima je stradao veliki broj i jugoslovenskih Jevreja.

Logor u Dahau (Dachau) – To je bio prvi logor koji je formiran na teritoriji Tre eg Rajha. Formiran je 1933. godine u blizini sela Dahau, 18 km od Minhena. Bio je smešten u porušenim zgradama nekadašnje tvornice oružja, a obuhvatao je površinu od 600 x 300 m.

Prvi zato enici su bili nema ki Jevreji, kao i napredni Nemci koji se nisu slagali sa nacisti kom ideologijom. Od 1939. godine u taj logor je po elo dopremanje zato enika iz okupiranih zemalja Evrope. Od tada je koriš en za interniranje mu- škaraca, žena i dece.

Zato enici su bili obeleženi plo icama raznih boja: politi ki zato enici – crve- nom, Jevreji – crvenom sa žutom šestokrakom zvezdom, Cigani – crnom, kri- minalci – zelenom.

S obzirom da je broj zato enika stalno rastao, formirane su ispostave tog logora u Allachu, Augsburgu, Kauferingu, Muldorfu. itd. U cilju što bržeg i masovnijeg uništavanja zato enika, izgra ena je gasna komora kao i 4 pe i (krematorijumi) za spaljivanje leševa. U logoru je bio ve i broj zato enika iz Jugoslavije. Po et- kom 1944. u taj logor je bio preba en izvestan broj makedonskih Jevreja, koji su pre toga bili zato eni u logor u Treblinku.³⁸⁰

Kada su se Dahau približile savezni ke jedinice, zato enici iz logora evakuisani su 29. IV 1945. u logor u Mauthauzenu, kao i u neke druge logore.³⁸¹ Koliko je stradalo zato enika u tom logoru nije bilo mogu e ni približno utvrditi.

Logor u Buhenvald u (Buchenwald) – formiran je 1937. na padinama Etersberga, 8 km severno od Vajmara (Weimar). Zahvatao je površinu od 30 hektara, ogra- enu sa nekoliko redova bodljikave žice kroz koju je proticala struja visokog napona. Oko logora podignuto je 24 stražarskih kula.

Na tom prostoru podigli su zato enici 80 zidanih zgrada i baraka, a izvan logora 17 etvorospratnih zgrada i 8 vila za esesovce. Sem toga, izgradili su 23 hale za

³⁸⁰ *Evelin le Chene*, n.d. str. 662.

³⁸¹ Henrijeta Karaoglanovio, *Dahau, Otpor u žicama II*, Beograd 1969. str. 299.

tvornicu Gustlof-Weken i Mi-Bau, kao i železni ku prugu Vajmar–Buhensvald, du-
gu 16 km.

Logor je bio podeljen na dva dela: »veliki« i »mali« logor. U velikom logoru je bilo 48 zidanih zgrada, na dva sprata, u kojima su bili smešteni zato enici koji su radili u raznim pogonima i radionicama. U malom logoru bila je 21 drvena baraka za smeštaj bolesnih i iznurenih zato enika, iz kojih su svakodnevno izvo-
ene grupe zato enika radi usmr ivanja. Usmr ivanje je vršeno injekcijama fenola, za-
trovanom hranom, davljenjem rukama, itd. Leševi zato enika spaljivani su u impro-
vizovanim krematorijumima. S obzirom da logor nije raspolagao gasnim komo-
rama za usmr ivanje zato enika, to su oni, kada je bilo potrebno sprovesti ma-
sovno likvidiranje zato enika, upu ivani u logor u Aušvicu, gde su usmr ivani u
gasnim komorama.

U podrumu jedne zgrade, uprava logora je podigla 24 stuba za vešanje zato enika,
koji su »prekršili logorsku disciplinu«.

Zato enici su nosili prugasta odela sa platnenim oznakama razli ite boje: politi-
ki zato enici – crvene, Jevreji – crvene sa žutom šestokrakom zvezdom, Cigani
– crne, kriminalci – zelene.

Logor je imao i »bolnicu«, koju je neko vreme vodio dr Bela Kon, zato enik iz
Jugoslavije, koji je kao partizan zarobljen krajem 1943. godine. Me utim, uslovi
za le enje u toj bolnici gotovo da i nisu postojali, S obzirom na vrlo teške
uslove života u logoru, broj obolelih zato enika bio je vrlo velik. Mnogi zato e-
nici nisu mogli da izdrže glad, iscrpljuju i fizi ki rad kao i razna zlostavljanja,
pa su izvršili samoubistvo bacivši se na ži anu ogradu kroz koju je proticala
stiuja visokog napona. Po etkom 1945, ve i broj zato enika bio je preba en u
logor u Mauthauzenu.

Me u zato enicima bio je i izvestan broj lanova KPJ, koji su formirali 1943. godine
Logorski partijski komitet, koji je trebao da izvrši organizacione i druge pripreme
za oslobo enje logoraša vlastitim snagama. Pripreme su završene do aprila 1945.
pa je Komitet doneo odluku da se proboj izvrši 11. IV 1945. Za pripremani proboj
doznala je logorska uprava, te je u cilju zastrašivanja, izdvojila oko 1.500 Jevreja.
Neki su odmah pobijeni, a ostali odvedeni u druge koncentracione logore. No,
i pored toga, odre enog dana zato enici su izvršili proboj. Goloruki zato enici
razoružali su esesovsku stražu i pobili oko 250 esesovaca. Tako je logor oslo-
bo en 11. aprila 1945. godine.³⁸²

Logor u Ravensbriku (Rawensbrück) – formiran 1938. godine u blizini sela Ra-
vensbrik, 85 km severno od Berlina. Zbog sve ve eg priliva zato enika, logor je
od 1942. do 1944. godine 6 puta proširivan. Do 1942. koriš en je samo kao logor

³⁸² D. Nikoli , *Logor smo oslobodili vlastitim snagama, Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 274.

za žene (ženski logor), a od te godine postojalo je i zasebno odeljenje za muškarce u kojem su bile smeštene razne zanatlije potrebne logoru.

U logoru je bilo 34 drvene barake za smeštaj zatoenika. Postojao je i »logorski zatvor« sa 80 celija, nazvan »bunker«, u kojem su zverski mučene zatoenice. Logor je imao i krematorijum sa 3 peći i za spaljivanje usmrtenih i umrlih zatoenica. U blizini logora, kod mesta Uckerman podignuta je ispostava tog logora u kojoj su bile zatoenice od 14 do 18 godina starosti.

Zatoenice su bile obeležene trouglastim platnenim znacima različitih boja: političke zatoenice – crvenim, Jevrejke – crvenim sa žutom šestokrakom zvezdom, Ciganke – crnim, kriminalke – zelenim.

Kroz taj logor je prošlo oko 132.000 zatoenica, koje su pripadale 21 naciji. U drugoj polovini 1944. dovedene su Jevrejke iz Maarske, kao i izvestan broj Jevrejki iz Bečke. Prema nepotpunim podacima, u logoru je stradalo 92.000 zatoenica, od kojih je znatan broj bio usmrten od nacističkih lekara prilikom vršenja raznih »medicinskih opita«.

Komandanti logora su bili Maks Kegel (Koegel) do 1942. godine, a zatim Fritz Suren (Suhren). U zverstvima i izživljavanju na zatoenicama posebno su se isticali Johan Svarchaber (Schwartzhaber), Hans Flaum (Pflaum) i Dorotea Bine (Binz). Svi su osuđeni posle rata na smrt, dok je Kegel izvršio samoubištvo.

Kada su se jedinice CA približile logoru, uprava logora je 29. aprila 1945. sprovela evakuaciju zatoenica u druge koncentracione logore. U logoru u Ravensbriku ostavljene su samo bolesne i iscrpljene, koje su jedinice CA prihvatile 30. aprila 1945. godine.³⁸³

f) *Logori u Poljskoj*

Nacisti su na teritoriji Poljske podigli veliki broj koncentracionih logora, od kojih su bili najozloglašeni logor u Aušvicu i logor u Treblinki. U tim logorima stradao je vrlo veliki broj Jevreja, među kojima i veliki broj iz Jugoslavije.

Logor Aušvic (Auschwitz) – formiran je početkom 1941. godine po naređenju Hajnriha Himlera (Heinrich Himmler). Smešten je u neposrednoj blizini grada Aušvica (Osvjein), 50 km od Krakova, u kasarnama nekadašnje austrougarske vojske. To je bio matični logor, koji je kasnije formirao još nekoliko logora u neposrednoj blizini.

Matični logor nosio je naziv »Stammlager« ili »Auschwitz I«. Bio je ograden trostrukim redom bodljikave žice kroz koju je proticala struja visokog napona. U logoru je bilo 28 zidanih dvospratnih zgrada, kao i veliki broj drvenih baraka

³⁸³ Vida Zavri, *Ravensbrik, Otpor u zicama II*, Beograd 1969, str. 349.

U prvo vreme korišćen je za interniranje kriminalaca iz Nemačke, a zatim zatočenika iz svih okupiranih zemalja Evrope. Podeljen je bio u tri sektora: sektor B-I sa zidanim zgradama u koje su smeštene zatočnice, i sektor II i III sa drvenim barakama za smeštaj zatočenika.

Usled sve većeg priliva zatočenika, po naređenju Himlera, od marta 1942. podignuto je nekoliko ispostava malih logora, i to u sledećim mestima: Bležinka, Rajske, Babitz, Harmense, Plavy, Braschkowitz i Budy. Te ispostave nosile su zajednički naziv »Aussenlager« (spoljni logor). U tim ispostavama bili su smešteni zatočnici koji su radili na poljoprivrednim imanjima logora.

Pored pomenutog logora »Auschwitz I«, postojao je i logor »Auschwitz II« u Birkenau, pod njegovu upravu je u drugoj polovini 1942. potpao »Aussenlager« (spoljni logor).

S obzirom da je nacistička ratna industrija zahtevala sve veću i broj radne snage, to su nacisti pošli od druge polovine 1942, da dovode zatočnike iz okupiranih zemalja Evrope na prisilan rad. Za njihov smeštaj podignuti su u sastavu logora u Aušvicu tzv. »Nebenlageri« (sporedni logori). Prvi takav logor bio je podignut u mestu Monowitzu i u njemu su smešteni zatočnici koji su radili u hemijskoj industriji IG-Farben-Konzern. Od 1942. do 1944. godine podignuta su 32 sporedna logora.

Zatočnici su u logoru nosili prugasta odela, sa trouglastim pločicama raznih boja na prsima: politički zatočnici – crvene, Jevreji – zelene sa poprenom žutom prugom, Cigani – crne, kriminalci – zelene. Od februara 1943. zatočnicima su utetovirani na podlaktici leve ruke brojevi pod kojima su zavedeni u logorskoj kartoteci.

Od druge polovine 1942. otpočela je masovna likvidacija poljskih Jevreja u logoru u Aušvicu. Usmrivanje je vršeno u gasnim komorama za koje su adaptirane dve seoske zgrade u blizini Birkenaua – »Birkenau I« i »Birkenau II«, ili kako su ih zatočnici zvali – »Bela kuća« i »Crvena kuća«. U gasnim komorama ugušeno je oko 1.263.000 poljskih Jevreja, koji su sahranjeni u masovnim grobnicama. U toku 1943. godine, izgrađeno je još 11 gasnih komora i 2 krematorijuma sa po 5 peći za spaljivanje leševa. Kapacitet spaljivanja u tim pećima bio je 4.756 lica u toku jednog dana. Međutim, zatočnici nisu ubijani samo primenom gasnih komora. Oko 22.000 lica je ubijeno ubrizgavanjem injekcije fenola, a veliki broj je umro od gladi, iscrpljenosti, bolesti i zverskih zlostavljanja, kao i od posledica izvršenih »medicinskih operacija« od strane nacističkih lekara.

Prvi komandant logora u Aušvicu bio je Rudolf Hes. Zamenio ga je Artur Liebehenschel (Liebehenschel), da bi ponovo došao Hes. Poslednji komandant bio je Richard Ber (Richard Ber).

U strahu da za zlo ine koji su vršeni u Aušvicu ne dozna svetska javnost, nacisti su primenili perfidnu obmanu. Godine 1943. doveli su iz ehoslova ke oko 5.000 Jevreja i smestili ih van logora u lepo ure enim zgradama sa de jim vrtili ima, •obijali su, relativno, dobru hranu, a deca su živela sa roditeljima. Logor je nazvan »porodi ni logor«. Postupak nacista prema njima bio je vrlo korektan, pa su zato enici pisali svojim ro acima i poznicima u Americi, švajcarskoj, Engleskoj, i dr. da lepo žive u logoru. Na taj na in je bila obmanuta svetska javnost o stvarnom stanju u logoru »Aušvic«. Marta 1944. nacisti su pobili tu grupu Jevreja i 16. maja 1944. doveli iz ehoslova ke drugu grupu od oko 7.000 Jevreja. I oni su bili smešteni u »porodi ni logor«, a postupak sa njima bio je kao i sa prvom grupom. I zato enici iz ove grupe pisali su u inostranstvo »da lepo žive u logoru«. Kacisti su 12. jula 1944. i ovu grupu Jevreja usmrtili u gasnim komorama.

Kada su se jedinice CA približile logoru, izvršena je 18. I 1945. evakuacija logoraša. Oni su po grupama odvo eni u druge nacisti ke koncentracione logore: Mathauzen, Dahau, Gros-Rosen, Flossenbug, Ravensbrik, Buhenvald, Bergen-Belsen. Zato enici koji su pokušali bekstvo prilikom evakuacije, bili su ubijeni. U logoru je ostalo oko 4.800 bolesnih i iscrpljenih zato enika, koje su prihvatile 27. januara 1945. jedinice Crvene armije.

Po broju žrtava i zverstvima koja su po injena, logor u Aušvicu predstavlja naj-ozloglašeni nacisti ki logor u drugom svetskom ratu. Nije bilo mogu e ni približno utvrditi koliki je broj zato enika stradao u tom logoru, jer su nacisti uvo-dili u kartoteku vrlo mali broj zato enika, dok je najve i broj pridošlih zato enika odmah ubijen, ili kratko vreme po dolasku, bez prethodne registracije.

Prema nepotvr enim podacima, u logoru je stradalo oko 3 miliona Jevreja (1.000.000 iz Ma arske, 1.263.000 iz Poljske i preko 500.000 iz ostalih okupiranih zemalja Evrope). Pretpostavlja se, da je u tom logoru stradalo oko 20.000 jugoslovenskih Jevreja: iz Hrvatske oko 4.500, Slavonije oko 1.500, Bosne oko 2.000, Ba ke, Baranje, Me umurja i Prekomurja oko 12.000, Raba i Istre oko 300.

U lanku »Osvjen in« od . Lebovi a navedeni su neki ve i transporti Jevreja koji su dovedeni u Aušvic do avgusta 1944. godine:

– u prvoj polovini 1942. godine, stigao je prvi transport sa jugoslovenskim Jevrejima. Iz tog transporta u kartoteku je uvedeno 87 lica sposobnih za rad, a ostali su odmah odvedeni u gasne komore i usmr eni. Lebovi ne navodi iz kojih teritorija Jugoslavije su bili prikupljeni ti Jevreji;

– 22. avgusta 1942. stigao je transport iz kojeg je izdvojeno 110 muškaraca i 86 žena i registrovano u kartoteci, a ostali su ugušeni u gasnoj komori. Prema našim istraživanjima, ti Jevreji su bili iz Osijeka, Našica, akova, Virovitice, Donjeg Mi-holjca, Podravske Slatine i Valpova. Oni su odvedeni iz logora u Tenju, preko Loborgrada u Aušvic;

- 26. avgusta 1942. izdvojeno je iz transporta 77 muškaraca i 88 žena i uvedeno u kartoteku, a ostali su ugušeni u gasnim komorama. U toj grupi bilo je, prema našim istraživanjima Jevreja iz logora u Tenju, Sremske Mitrovice, Rume, Vukovara, Iloka, Sida i Vinkovaca, koji su preko Loborgrada upu eni u Aušvic;
- 7. maja 1943. stigao je transport iz kojeg je izdvojeno i uvedeno u kartoteku 40 muškaraca i 45 žena, a ostali su pobijeni. Nije utvr eno iz kojih mesta Jugoslavije su bili upu eni;
- 13. maja 1943. iz transporta koji je stigao u Aušvic, izdvojeno je i uvedeno u kartoteku 30 muškaraca i 25 žena, a ostali su odmah pobijeni. Ni za ovu grupu nije utvr eno iz kojih mesta su dovedeni;
- 2. maja 1944. stigao je transport sa oko 3.000 Jevreja od kojih je izdvojeno i uvedeno u kartoteku oko 1.000, a ostali su pobijeni. Autor navedenog lanka je mišljenja, da se radi o grupi ba kih Jevreja. Me utim, iz sa uvane dokumentacije se vidi, da su ba ki Jevreji preba eni iz sabirnih logora u Ba koj i Ma arskoj tek krajem maja i po etkom juna 1944. godine. Prema tome, nije se radilo o ba kim Jevrejima, ili nije bio ta an datum dolaska transporta u Aušvic.
- 29. maja 1944. stigao je transport sa oko 4.000 Jevreja, za koje autor navodi da su bili iz Ba ke. S obzirom na datum stizanja transporta u Aušvic, ta grupa nije pripadala ba kim Jevrejima. Mogu a je pretpostavka, da se radilo o Jevrejima iz Hrvatske (najve im delom iz Zagreba), koji su na traženje Gestapoa prikupljeni i odvedeni za Aušvic. Iz te grupe izdvojeno je oko 1.000 lica;
- 31. maja 1944. stigao je transport sa oko 2.500 ba kih Jevreja iz kojeg je izdvojeno i uvedeno u kartoteku oko 700 muškaraca i žena, a ostali su pobijeni. Verovatno da ni u ovom slu aju datum pristizanja transporta sa ba kim Jevrejima nije ta an;
- 28. juna 1944, stigao je u Aušvic transport sa oko 3.000 ba kih Jevreja, od kojih je izdvojeno i uvedeno u kartoteku oko 1.000 muškaraca i žena, a ostali su usmr eni;
- 16. avgusta 1944. stigao je transport u kojem je bilo Jevreja iz Zagreba i nekih mesta u Istarskom primorju. Izdvojeno je i registrovano 8 lica, a ostali su pobijeni.³⁸⁴

Na osnovu nekih li nih istraživanja izvršena su još slede a odvo enja Jevreja iz Jugoslavije u Aušvic:

- novembra 1943. odvedena je grupa splitskih Jevreja (najve im delom muškarci) iz logora »Sajmište«;
- februara 1944. odvedeni su Jevreji iz Višegrada;

³⁸⁴ . Lebovi , *Osvjen in, Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 163–186.

- po etkom aprila 1944. odvedeno je oko 300 Jevreja iz nekih mesta u Istri;
- juna 1944. odvedeno je iz Sušaka i Opatije 83 Jevreja.

Na osnovu ovih nepotpunih podataka može se zaključiti, da je u logoru u Aušvicu, posle »Jasenovca«, stradalo najviše jugoslovenskih Jevreja.

Logor u Treblinki – formiran je septembra 1941. godine, po nare enju Kraishauptmanna Ernesta Grams-a (Gramss). Bio je smešten u neposrednoj blizini železni ke stanice Treblinka. Prvobitni naziv logora bio je »Arbeitslager I«, a kasnije je dobio naziv »Treblinka I«. Namenjen je za interniranje »nepo udnih elemenata«, prvenstveno poljskih Jevreja. Zahvatao je površinu od 16 hektara, ogr a en bodljikavom žicom. Prvi zato enici bili su poljski Jevreji, koji su podigli i prve barake za smeštaj zato enika.

Od novembra 1941. g. upravu logora preuzeo je Gestapo, a za komandanta je postavljen SS-Hauptsturmführer Ojpen (Eupenn). U to vreme u logoru su bili internirani isklju ivo poljski Jevreji. Oni su bili izloženi zverskim mu enjima, ponižavanjima i teškim fizi kim radovima, a posebno izgladnjavanju. Zbog vrlo loših higijenskih uslova došlo je do pojave epidemija od kojih je umirao svakodnevno veliki broj zato enika. Zdravstvena služba u logoru nije postojala. Ve i broj zato enika bio je na zverski na in ubijen.

Od septembra 1941, tj. od kada je logor formiran pa do kraja te godine kroz logor je prošlo oko 10.000 poljskih Jevreja, od kojih je 70% umrlo i ubijeno. Nakon drugog svetskog rata otkopano je u pozadini logora 40 zajedni kih grobnica sa preko 6.500 leševa.

Po etkom 1942, doneo je Adolf Ajhman (Eichmann) odluku o potpunoj likvidaciji Jevreja u okupiranim zemljama Evrope, koja bi se sprovela njihovim uništavanjem u koncentracionim logorima. U vezi sa tom odlukom, pristupilo se aprila 1942. izgradnji logora »Treblinka II« u neposrednoj blizini nekadašnjeg logora »Treblinka I«. Novi logor je zahvatao površinu od 13,5 hektara. Za podizanje tog logora Jevrejska opština u Varšavi morala je da nabavi potrebnu gra u, a izgradnju su izvršili zato eni poljski Jevreji. Ure enje logora bilo je završeno do jula 1942, i od tada je otpo eto u njemu sa masovnim usmr ivanjem zato enika primenom gasnih komora. U jednoj zgradi bilo je 3, a u drugoj 10 gasnih komora. Leševi zato enika spaljivani su u improvizovanim krematorijumima – u iskopanim jamama.

Nakon likvidiranja poljskih Jevreja, u logor su dovedeni Jevreji iz Austrije, Belgije, Gr ke, Nema ke, SSSR-a, Francuske i Jugoslavije (makedonski Jevreji).

Iz sabirnog logora u Skoplju dovedeni su makedonski Jevreji u logor u Treblinki u tri transporta, i to; 28. i 31. marta i 5. aprila 1943. godine. U Treblinku je stiglo 7.132 lica. Oni su najve im delom ugušeni u gasnim komorama u Treblinki, a neki

su odvedeni u Aušvic, Dahau, Bergen-Belsen, Majdanek i Lublin. Prema nekim podacima, u životu je ostalo 166 makedonskih Jevreja.³⁸⁵

Na putu do Treblinke zato enici su bili potpuno opljačkani, a pre odvođenja u gasne komore skidani su do kože.

U logoru u Treblinki nisu postojale radionice u kojima bi radili zato enici, kao što je bio slučaj u ostalim nacističkim logorima. Logor je formiran isključivo za masovno uništavanje zatoenika, prvenstveno Jevreja. Koliko je ljudi stradalo u tom logoru nije bilo moguće ni približno utvrditi. Prema nekim podacima, u logoru je ubijeno oko 800.000 Jevreja. O masovnom uništavanju zatoenika u tom logoru govori i podatak, da je za Nemačku upućeno oko 250 vagona odevne i obuće, skinute sa logoraša pre njihovog usmrivanja.

Rukovodilac masovnog ubijanja zatoenika u logoru »Treblinka II« bio je Štengel (Stengel) i njegov zamenik Franz Kurt. Zadatak koji je postavio Ajhman, uprava logora je potpuno izvršila. Novembra 1943, izvestila je uprava logora Ajhmana, da **SLI** svi zato enici likvidirani, pa je naredeno da se logor rasformira.

U cilju prikrivanja počinjenih zločina, zgrade, barake, gasne komore i krematoriji su porušeni, a zemljište preorano da bi se uništili tragovi zločina.³⁸⁶

g) *Zarobljeni u logorima u Nemačkoj*

Nakon raspada jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine, odveden je veliki broj oficira i vojnika u razne zarobljeničke logore u Nemačkoj: Varburg, Hamelburg, Ofenburger, Nirnberg, Osnabruk i dr. Među zarobljenicima bilo je oko 400 oficira-Jevreja, od kojih je u 1941. godini bilo oko 200 u logoru u Nirnbergu, a isto toliko i u logoru u Osnabriku. Nekoliko desetina oficira-Jevreja, uglavnom lekara, bilo je upućeno u raznim drugim logorima. Broj zarobljenih vojnika-Jevreja bio je znatno veći od broja zarobljenih oficira-Jevreja i oni su se nalazili u raznim logorima zajedno s ostalim zarobljenim jugoslovenskim vojnicima. Oni su radili po raznim mestima u Nemačkoj, u poljoprivredi, fabrikama, radionicama, i imali su izvesnu slobodu kretanja i relativno bolje uslove života od oficira-Jevreja u logorima.

Pomenuto je, da je 1941. bilo najviše oficira-Jevreja u logoru u Nirnbergu i Osnabriku, pa i dalje, uglavnom, biti govora o uslovima života zarobljenih oficira u tim logorima, kao i o odnosu logorskih uprava prema njima.

U početku su oficiri-Jevreji bili smešteni skupa s ostalim zarobljenim oficirima u logor tzv. »Oflag XIII B« i prema njima nisu primenjivani diskriminatorski

³⁸⁵ *Evelin le Chene*, n.d. str. 662.

³⁸⁶ R. Gumkovski, A. Rutkovskij, *Treblinka*, Varšava (b. g.).

postupci. Takvo stanje je trajalo do novembra 1941, kada su u logor stigle prve vesti o borbi partizana u Srbiji protiv okupatora i kvislinga Nedića. Od tada je otpočeo proces diskriminacije prema oficirima-Jevrejima. Do toga je došlo nakon »Apela« koji je uputio general Danilo Kalafatović, načelnik štaba Vrhovne komande bivše jugoslovenske vojske (koji se nalazio u zarobljeničkom logoru u Nimbergu) zarobljenim oficirima jugoslovenske vojske. U »Apelu« se kaže:

»U vreme kada se naša vlada u otadžbini bori na život i smrt protiv komunizma i razbojnih bandi da bi spasla naše porodice i naš narod od propasti, ne smemo mi ovde, kao glavna grupa naših aktivnih i rezervnih oficira, da ostanemo nemi posmatrači tih tragičnih događaja...«

U nastavku »Apela« se traži, da oficiri potpišu priloženu izjavu, poznatu pod nazivom »Nirnbërška deklaracija« u kojoj se hvali rad izdajnika Nedića u Srbiji, s tim da se potpisnici »Deklaracije« stavljaju na raspolaganje Nediću u za borbu protiv narodnooslobodilačkog rata. Objava »Apela«, kao i potpisivanje »Nirnbërške deklaracije« izvršeno je po odobrenju nemačke komande, koja se nadala da će jugoslovenske zarobljenike, u datom momentu, moći regrutovati za borbu protiv narodnooslobodilačkog pokreta. Pored grupe pristalica generala Kalafatovića, vršila je i uprava logora pritisak na zarobljene oficire i vojnike radi potpisivanja »Deklaracije«. I pored pritiska koji je vršen, veliki broj zarobljenika je odbio potpisivanje »Deklaracije«, a među njima, sem malih izuzetaka, bili su i Jevreji.

S obzirom na stav zarobljenika-Jevreja, koji su odbili da potpišu »Deklaraciju«, uprava logora otpočela je sa primenom diskriminacionih mera protiv Jevreja. Jedna od prvih mera bila je izdvajanje Jevreja u poseban blok VII B, koji je bodljikavom žicom i stražom izdvojen od drugih blokova u kojima su bili zarobljenici – nejevreji. Sledeća mera bila je ograničavanje izdavanja formulara za voenjske prepiske sa porodicama u Jugoslaviji.

Sledilo je i naređenje kojim se propisuje da oficiri-Jevreji moraju nositi na uniformama žutu šestokraku zvezdu sa natpisom »Jude«.

Na inicijativu Jevreja, predratnih članova KPJ (Ota Bihaljića i dr.) uputio je starešina »jevrejske barake« dopis 4. januara 1942. starešini logora »Oflag XIII B« generalu Mil. Petroviću, u kojem se traži da kod nemačke komande interveniše da se pomenuto naređenje stavi van snage, jer »predstavlja povredu odredbe 2. člana 4 Ženevske konvencije od 1929. o postupanju sa ratnim zarobljenicima, koja ne dopušta različitost tretiranja zarobljenika na osnovu veroispovesti.

U nemačko ratno zarobljeništvo došli smo kao jugoslovenski oficiri, što treba da nam obezbedi ravnopravno tretiranje sa drugim oficirima.«

Istog dana general Petrović vratio je dopis uz napomenu »da niti može, a niti hoće da interveniše za ukidanje izvršenja ovog naređenja... s tim, da na dan 5. oktobra. kod jutarnjeg apela znaće imati biti prisiljeni. Prednje se dostavlja na tačno izvršenje.«

Nemci su ubrzo uvideli, da nisu postigli željeni uspeh sa akcijom koju su sproveli profašisti ki nastrojeni jugoslovenski generali i oficiri. Broj antifašista u logoru u Nirnbergu stalno je rastao, pa su odlučili da oko 800 oficira antifašista, me u kojima je bilo i oko 200 Jevreja premeste u logor u Osnabriku. Njihovo odvoenje izvršeno je maja 1942. godine.

U logoru u Osnabriku, koji je nosio naziv »Oflag VI C« bilo je do tada oko 5.000 zarobljenika, me u kojima i nešto manje od 200 Jevreja. Izvestan broj oficira-Jevreja doveden je iz raznih drugih logora (Hamelburg, Varburg i dr.), pa je po dolasku Jevreja iz logora u Nirnbergu bilo oko 400 oficira-Jevreja u logoru u Osnabriku, pored izvesnog broja (oko 200) vojnika-Jevreja.

Do dolaska grupe zarobljenih oficira iz logora u Nirnbergu, u logoru u Osnabriku nisu bile preduzete diskriminatorske mere prema Jevrejima. Oni su bili smešteni u barakama zajedno s ostalim jugoslovenskim oficirima. Po dolasku u Osnabrik, Jevreji iz nirnberškog logora smešteni su u baraku 33, a nešto kasnije svi oficiri-Jevreji u logoru u Osnabriku izdvojeni su i smešteni u baraku 37 i 38, a u barake 35 i 36 smešteni su oficiri – nejevreji, koji su se isticali kao antifašisti. U prvo vreme te četiri barake nisu bile posebno odvojene od ostalih baraka u logoru.

U drugoj polovini 1942. došlo je do snažnije polarizacije izme u zarobljenih oficira antifašista i pristalica »Nirnberške deklaracije«. Do prvog oštrog sukoba izme u te dve grupacije oficira došlo je jula 1942, prilikom izbora glavnog poverenika Oflaga VI C. Na izborima, i pored raznih represalija od strane uprave logora i pristalica »Nirnberške deklaracije«, pobedila je lista antifašista, koji su predložili za glavnog poverenika potpukovnika Jeftu Jovanovića, istaknutog antifašistu.

Potpukovnik Jefta Jovanović uporno se borio, da uprava logora striktno poštuje odredbe Ženevske konvencije u vezi sa zarobljenicima, bez obzira na njihovu veroispovest i nacionalnost. Zbog takvog stava, nemačke vlasti su ga prebacile u drugi zarobljeni logor, pa su marta 1943. zakazani novi izbori za glavnog poverenika logora.

U predizbornoj kampanji, grupa kolaboracionista organizovala je široku kampanju protiv pristalica antifašističkog pokreta. Na barakama su izlepljeni plakati u kojima su raznim pogrdama napadane pristalice antifašističkog pokreta, a posebno Jevreji: »Predajmo živute Nemcima«; »Jevreji su krivi za rat«; »Psima i Jevrejima zabranjen ulaz«, itd.

U predizbornoj kampanji vrlo značajnu ulogu odigrao je Sima Karaoglanović, predratni član KPJ. Po zadatku Logorskog komiteta KPJ, Karaoglanović je delovao politički me u zarobljenim vojnicima, objašnjavajući im značaj narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji, kao i antifašističkog pokreta u logoru. Zahvaljujući njegovom radu, veliki broj vojnika glasao je na izborima za kandidata koga su predložili antifašisti, tj. za potpukovnika Vjekoslava Kolba.

Izbori su održani 8. marta 1943. i pobedila je lista antifašista, odnosno za glavnog poverenika logora izabran je Vjekoslav Kolb.

Uspeh postignut na izborima bio je od posebnog značaja, jer je usledio proces masovnijeg uključivanja zarobljenika u antifašistički pokret.

Potpuno je razumljivo da je poraz kolaboracionista predstavljao težak udarac i to ne samo za njih, već i upravu logora, odnosno nemačku vlast. Stoga su preduzete sledeće diskriminatorne mere prema antifašistima, a posebno prema Jevrejima od strane logorskih fašista i uprave logora:

- barake 35 i 36, u kojima su bili smešteni komunisti i antifašisti, kao i barake 37 i 38, u kojima su bili smešteni Jevreji, odvojene su bodljikavom žicom od ostalih baraka u logoru »Oflag VI C«. Izdvojene barake 35, 36, 37 i 38 predstavljale su sada zaseban deo Oflaga VI C i nosio naziv »logor C«, dok je ostali deo nazvan »logor D«;
- zabranjen je rad raznih kulturnih udruženja koja su postojala u »logoru D«, jer je uprava logora uvidela da pristalice antifašističkog pokreta imaju preko tih udruženja široke mogućnosti za njihovu delatnost;
- 20. marta 1943. upala je grupa kolaboracionista kroz prozor u prostoriju koja je korišćena kao jevrejska bogomolja, i demolirali je.

Ali, sve te kao i druge mere nisu mogle da zaustave nagli polet antifašističkog pokreta, pa i me u zarobljenicima u »logoru C«. S obzirom da su u tom pokretu Jevreji igrali važnu ulogu, uprava logora je donela odluku, da se Jevreji iz barake 37 i 38 prebace u logor u Štrasburgu. Njihovo odvođenje je izvršeno 8. juna 1944. Pre utovara u železničke vagone, Jevrejima su oduzete najvrednije stvari, pa su zatim vezani dovedeni u Štrasburg.

U Štrasburgu su bili smešteni u podzemnim odajama u tvrđavi »Bismark«. Higijenski uslovi su bili vrlo loši zbog velike vlažnosti u tim prostorijama.

U jesen 1944. godine, zbog nadiranja savezničke vojske prema Štrasburgu, doneta je odluka, da se zarobljenici prebace u Barkenbrigeu (na poljskoj granici). Logor je nosio naziv »Oflag 65«. Uslovi života u tom logoru su bili izuzetno teški: surova klima, trošne barake, glad, itd. Treba napomenuti da Jevreji nisu bili odvojeni od ostalih zarobljenika ni u logoru u Štrasburgu ni u logoru u Barkenbrigeu.

Nadiranja sovjetskih jedinica primorala su upravu logora, da 29. februara 1945. prebaci zarobljenike u logor u Redericu. U toku noći, pre odvođenja, uspela je veća grupa zatočenika da se sakrije. Među njima bilo je i oko 200 Jevreja. Oni su stupili u vezu sa jedinicama poljske armije »Koš usko« i dočekali oslobodjenje.

Ostali zarobljenici krenuli su peške prema zapadu, i nakon 4 nedelje pešačenja ukrcani su u voz i prebačeni u logor u Aleksisdorfu (na holandskoj granici).

Situacija, naročito u pogledu ishrane bila je izuzetno teška. U tom logoru ostali su zarobljenici do 7. IV 1945. kada su odvedeni peške do grada Falingbostela, odakle su nakon nekoliko dana bili oslobođeni od jedinica britanske armije.

U nemačkim zarobljeničkim logorima, u toku etvorogodišnjeg zatočništva, pod teškim psihičkim i fizičkim opterećenjima, izloženi gladi, zimi i raznim bolestima, umro je izvestan broj zarobljenika-Jevreja. Koliko ih je umrlo nije utvrđeno. Međutim, neki zarobljenici-Jevreji bili su namerno ubijeni (Ladislav Gajger u logoru u Osnabriku), a 12 bolesnih zarobljenika-Jevreja iz Oflaga VI C predali su Nemci u leto 1942. nedičevcima u Beogradu, koji su ih pobili u logoru na Banjici.³⁸⁷

Tabelarni pregled logora u Jugoslaviji u kojima su bili zatočeni Jevreji

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zatočeni	daljna sudbina zatočnika
BANAT			
Petrovgrad 14/15. 8. 1941.	sabirni Nemci	srez: Petrovgrad, Srpska Crnja i Jaša Tomić	po etkom septembra 1941. muškarci internirani u »Topovske šupe« i do kraja oktobra pobijeni; žene i deca internirani 12. 12. 1941. u logor »Sajmište« i do maja 1942. pobijeni
Novi Bečej 14/15. 8. 1941.	sabirni Nemci	srez: N. Bečej, N. Kneževac i V. Kikinda	po etkom septembra 1941. muškarci internirani u »Topovske šupe« i do kraja oktobra pobijeni; žene i deca internirani 12. 12. 1941. u logor »Sajmište« i do maja 1942. pobijeni
Pančevo 14/15. 8. 1941.	sabirni — Nemci	srez: Pančevo	po etkom septembra 1941. muškarci internirani u »Topovske šupe« i do kraja oktobra pobijeni; žene i deca internirani 12. 12. 1941. u logor »Sajmište« i do maja 1942. pobijeni
SRBIJA			
Kragujevac maj 1941.	sabirni Nemci	Kragujevac	internirani muškarci, koji su streljani 19. 10. 1941. u Kragujevcu
Beograd »Topovske šupe« po etkom septembra 1941.	koncentracioni za muškarce — Nemci	muškarci iz Banata	streljani od druge polovine septembra do kraja oktobra 1941. kod s. Jabuka
Beograd »Banjica« 10. 7. 1941.	koncentracioni za muškarce — Nemci	Beograd i okolnih mesta u Srbiji	streljani od kraja oktobra do decembra 1941. u Jajincima i dr.
Šabac juli 1941.	koncentracioni — Nemci	Šabac i jevrejske izbeglice iz Nemačke, Poljske, Maarske, i dr.	muškarci streljani 12. i 13. 10. 1941. u Zasavici, a žene i deca odvedeni 26. 1. 1942. u »Sajmište« gde su stradali

³⁸⁷ J. Pesburger, *Oficiri Jevreji u zarobljeničkim logorima u Nemačkoj*, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1975, str. 225–270.
S. Karaoglanović, *U ratnom zarobljeničtvu, Albert Vajs 1905–1964. Spomenica*, Beograd 1965, str. 39–66.
M. Vujanović, *Partijski rad u zarobljeničkom logoru u Osnabriku, etrdeset godina* 1, Beograd 1961, str. 533, 537, 556.

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljna sudbina zato enika
Niš »Crveni krst« 15. 10. 1941.	koncentracio- ni — Nemci	Niš i okolna mesta	muškarci streljani 12. 2. 1942. na Bubnju; žene i deca odvedeni mar- ta 1942. u »Sajmište«, gde su stra- dali
Zemun »Sajmište« 12. 12. 1941.	koncentracio- ni — Nemci	žene i deca iz Banata, Beogra- da, Niša, Kosme- ta, kao i muš- karci i žene iz Sandžaka, Zvor- nika, C. Gore, Splita	najve i broj stradao od januara do maja 1942, a izvestan broj odveden u Aušvic
Borski rudnik	radni logor — Nemci	muškarci iz Ba ke	izvestan broj stradao u Borskom rudniku, kao i na putu do Crvenke oktobra 1944. Preostali stradali u nacisti kim logorima (preživeo vrio mali broj)
MAKEDONIJA			
Skoplje 11. 3. 1943.	sabirni — Nemci	sa teritorije Ma- kedonije	od 22. do 29. 3. odvedeni u logor u Treblinku i gotovo svi su stradali
HRVATSKA — SLOVENIJA — SREM			
Koprivnica »Danica« 20. 4. 1941.	sabirni — NDH	iz raznih mesta Hrvatske i Bosne	odvedeni u logor u Gospi u, a zatim neki u logor Jadovno, neki u logor u Slano i Metajno, a neki u Jasenovac
Daruvar maja 1941.	sabirni — NDH	jevrejske izbeg- lice iz zapadne Evrope	odvedeni u logor u Gospi , a zatim u Jasenovac — svi su stradali
Zagreb »Zagreba ki zbor« jula 1941.	sabirni — NDH	iz raznih mesta Hrvatske, Slavo- nije i Bosne	u logor u Gospi , a zatim u druge logore — svi su stradali
Gospi juna 1941.	sabirni — NDH	iz raznih mesta Hrvatske, Slavo- nije i Bosne	odvedeni u logor Jadovno, Metajno, Slano, Jasenovac
Srem. Mitrovica jula 1941.	sabirni — NDH	Jevreji iz Rume i jevrejske iz- beglice iz Evro- pe nastanjene u Rumi	Jevreji iz Rume posle nekoliko da- na pušteni ku ama, a izbeglice u logor St. Gradiška i Jasenovac
Vukovar avgust 1941.	sabirni — NDH	Jevreji iz Vuko- vara	odvedeni 8. 11. 1941. u Jasenovac — svi su stradali
Loborgrad septembra 1941.	sabirni — NDH	iz raznih mesta Hrvatske Slavo- nije i Bosne	avgust—oktobar 1942. odvedeni u logor u Aušvicu
akovo decembra 1941.	sabirni ženski — NDH	žene i deca iz Bosne, Hrvatske i Slavonije	od 15. 6. do 15. 7. 1942. odvedeni u Jasenovac — svi su stradali
Osijek »Tenje« juna 1942.	sabirni — NDH	iz Osijeka i o- kolnih mesta	avgusta odvedeni u Jasenovac, a jedna grupa u Aušvic

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljna sudbina zato enika
Vinkovci jula 1942.	sabirni – NDH	iz Vinkovaca, Rume, Sida, Iloka	jula 1942. odvedeni delom u Jasenovac, a delom u Aušvic
Kerestinec maja 1941.	sabirni – NDH	lanovi KPJ i simpatizeri iz Hrvatske i Bosne	jedna grupa streljana 8. 7. 1941, a ostali 17. 7. 1941.
Jadovno (Pag) juna 1941.	koncentracioni – NDH (muški)	dovedeni iz logora u Gospi u i logora »Danica«	veliki broj ubijen, a ostali odvedeni avgusta 1941. u Jasenovac
Jasenovac »Logor I« – Krapje avgusta 1941.	koncentracioni – NDH (muški)	dovedeni iz logora u Metajno	veliki broj ubijen, a ostali preba eni u »Logor III« Jasenovac novembra 1941.
Jasenovac »Logor II« – Bro ice septembar 1941.	koncentracioni – NDH (muški)	iz Hrvatske i Bosne	veliki broj ubijen, a ostali preba eni u »Logor III« Jasenovac novembra 1941.
Jasenovac »Logor III« (Cigiana)	koncentracioni – NDH (muški)	iz Hrvatske i Bosne i preživeli logoraši iz »Logora I« i »Logora II«	gotovo svi pobijeni od 1942. do 1945. – manji broj uspeo pobe i
Jasenovac »Logor IV« (Kožara) januar 1942.	koncentracioni – NDH (muški)	iz Hrvatske, Srema, Bosne	gotovo svi pobijeni od 1942. do 1945. – manji broj uspeo pobe i
»Logor V« St. Gradiška druga polovina 1942.	koncentracioni – NDH (muški)	iz Hrvatske, Srema, Bosne	gotovo svi pobijeni – manji broj preba en u Jasenovac i Lepoglavu oktobra 1944.
Lepoglava juli 1943.	koncentracioni – NDH (muški)	iz Hrvatske i preživeli iz logora St. Gradiška	po etkom 1945. odvedeni u Jasenovac i pobijeni
BOSNA I HERCEGOVINA			
Bosanski Petrovac juli 1941.	sabirni – NDH	iz Biha a	septembra 1941. odvedeni u Prijedor odakle je manji broj pobegao, a ostali odvedeni u St. Gradišku i Jasenovac
Kruš ica krajem avgusta 1941.	sabirni – NDH	preživeli zato enici iz logora u Metajnu i zato enici iz Sarajeva	5. 10. 1941. muškarci odvedeni u Jasenovac, a 6. 10. 1941. žene i deca u Loborgrad, a zatim u Aušvic
»ZONA I«			
Rab krajem maja 1943.	sabirni – Italijani	dovedeni iz logora »dubrova - kog«, »kraljevi - kog«, »bra kog«, i »hvarskog«	9. 9. 1943. zato enici su se oslobodili vlastitim snagama

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljina sudbina zato enika
»ZONA II«			
Slano (Pag) juna 1941.	koncentracioni za muškarce — NDH	dovedeni iz logora Gospi u (sa teritorije Bosne i Hrvatske)	pobijen veliki broj, a avgusta 1941. odvedeni u Jasenovac
Metajno (Pag) juna 1941.	koncentracioni za žene — NDH	dovedeni iz logora u Gospi u (sa teritorije Bosne i Hrvatske)	veliki broj pobijen, a preživeli odvedeni avgusta 1941. u Krušicu
Lopud, Gruž, Kupari (»Dubrovački logor«) novembra 1942.	sabirni — Italijani	iz Dubrovnika, Bosne i Hrvatske	krajem maja 1943. odvedeni u logor na Rabu
Kraljevica novembra 1942.	sabirni — Italijani	iz Hrvatske, Slavonije, Bosne	krajem maja 1943. odvedeni u logor na Rabu
Bra novembra 1942.	sabirni — Italijani	iz Hrvatske, Slavonije, Bosne	krajem maja 1943. odvedeni u logor na Rabu
Hvar novembra 1942.	sabirni — Italijani	iz Hrvatske, Slavonije, Bosne	krajem maja 1943. odvedeni u logor na Rabu
BA KA			
Pali (Subotica) 7. V 1941.	sabirni — Mađari	iz Subotice	po etkom juna 1941. pušteni kućama
Stari Bečej 20. V 1941.	sabirni — Mađari	iz Bačke Topole	juna 1941. izvestan broj pušten kućama, a ostali odvedeni u logor u B. Topoli
Begej maj 1941.	sabirni — Mađari	iz Novog Sada	jula 1941. pušteni kućama
Bačka Topola 19. V 1941.	sabirni — Mađari	iz raznih mesta Bačke	do kraja 1943. svi su pušteni kućama
Bačka Topola kraj aprila 1941.	sabirni — Mađari i Gestapo	iz Sombora i Novog Sada	maja 1944. odvedeni u sabirni logor u Subotici (»Subotički logor«)
Subotica (»Subotički logor«) kraj aprila 1941.	sabirni — Mađari i Gestapo	iz logora u Bačkoj Topoli i manjih mesta u severnoj Bačkoj	krajem maja 1944. odvedeni u logor u Baji
Subotica (»Subotički geto«) po etkom juna 1944.	sabirni — Mađari i Gestapo	iz Subotice	16. 6. 1944. odvedeni u sabirni logor u Bačalmašu
KOSOVO I METOHIJA			
Kosovska Mitrovica avgust 1941.	sabirni — Gestapo	iz Kosovske Mitrovice	marta 1942. odvedeni u logor »Sajmište«, a zatim u Bergen Belsen, gde su stradali
Priština po etkom 1942.	sabirni — Italijani	iz Prištine — muškarci	odvedeni 1942. u logor u Berat (Albanija)

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljna sudbina zato enika
CRNA GORA			
Cetinje (zatvor »Bogdanov kraj«) februara 1944.	sabirni – Gestapo	jevrejske izbeglice iz Srbije i Bosne	juna 1944. odvedeni u logor »Sajmište«, a zatim u Bergen-Belsen
Podgorica (zatvor) februara 1944.	sabirni – Gestapo	jevrejske izbeglice iz Srbije i Bosne	juna 1944. odvedeni u logor »Sajmište«, a zatim u Bergen-Belsen

Tabelarni pregled logora van Jugoslavije u kojima su bili zato eni jugoslovenski Jevreji

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljna sudbina zato enika
ALBANIJA			
Kavaja druga polovina 1941.	sabirni – Italijani	izbeglice iz Srbije i Bosne prebegle na Crnogorsko primorje	1942. odvedeni u Italiju i konfinirani
Šijak druga polovina 1941.	sabirni – Italijani	izbeglice iz Srbije i Bosne prebegle na Crnogorsko primorje	1942. odvedeni u Italiju i konfinirani
Berat maja 1942.	sabirni – Italijani	iz logora u Prištini	oslobo eni septembra 1943.
AUSTRIJA			
Mauthausen 1939. g.	koncentracioni – Nemci	iz raznih pokrajina Jugoslavije	gotovo su svi zato enici stradali
Flossenbug 1941. g.	koncentracioni – Nemci	iz Ba ke	najve i broj zato enika je stradao
ITALIJA			
Feramonte u drugoj polovini 1941.	koncentracioni – Italijani	izbeglice iz Jugoslavije i pripadnici NOP	oslobo eni septembra 1943.
MA ARSKA			
Segedin po etkom maja 1944.	sabirni – Ma ari	iz isto nog dela Ba ke	sredinom maja 1944. odvedeni u sabirni logor u Baji
Baja po etkom maja 1944.	sabirni – Ma ari	iz Suboti kog logora i logora u Segedinu	26. 5. 1944. odvedeni u Aušvic i svi su stradali
Ba almaš po etkom juna 1944.	sabirni – Ma ari	iz »Suboti kog geta«, Baranje, Me umurja i manjih mesta sev. Ba ke	25. 6. 1944. odvedeni u Aušvic, gde su stradali
NEMA KA			
Dahau 1933.	koncentracioni – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	gotovo su svi stradali

mesto i datum formiranja logora	vrsta logora i ko je formirao	iz kojih mesta (teritorija) su zato enici	daljna sudbina zato enika
Buhenvald 1937.	koncentracijski – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	gotovo su svi stradali
Ravensbrik 1938.	koncentracijski – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	gotovo su svi stradali
Nirnberg 1941.	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	maja 1942. odvedeni u Osnabrik
Osnabrik 1941.	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	avgusta 1944. odvedeni u Strasburg
Strasburg 1941.	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	oktobra 1944. odvedeni u Barkenbrige
Barkenbrige	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	29. 2. 1945. odvedeni u Rederic
Rederic	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	7. 4. 1945. odvedeni u Falingbostel
Falingbostel	zarobljeni ki – Nemci	iz svih pokrajina Jugoslavije	krajem aprila 1945. oslobojeni
POLJSKA			
Aušvic 1941.	koncentracijski – Nemci	Hrvatske, Slavonije, Bosne, Dalmacije, Srbije	gotovo svi su stradali
Treblinka	koncentracijski – Nemci	Makedonije	gotovo svi su stradali

Bekstva Jevreja iz logora, zatvora i radnih eta

San svakog zato enika u logorima, zatvorima i radnim etama bio je osloboenje od neopisivih zverstava, gladi i dr. Taj san ostvario se nezatnom broju zato enika, s obzirom na mere koje su zloinci preduzeli u cilju onemoguavanja bekstva. Svaki pokušaj bekstva bio je veunapred, u 99% slučajeva osuđen na neuspeh. Zatoenici koji su uhvaeni u bekstvu bili su na najgrozniji način usmrteni. Meutim, smrt nijeekala samo uhvaenebegunce, vei one koji nisu imali veze sa bekstvom: bila je redovna pojava, da je posle svakog pokušaja ili izvršenog bekstva, usledilo kolektivno kažnjavanje velikog broja zatoenika. To je bio i jedan od razloga, što iz solidarnosti prema ostalim zatoenicima nije bilo više pokušaja bekstva onih, koji su se odlučivali na taj korak iz ožanja, ne sagledavajući drugi izlaz iz pakla u kojem su se nalazili.

U vezi sa bekstvima Jevreja iz logora, Božo Švarc, jedan od zatoenika kojemu je uspelo bekstvo iz ustaškog logora, kaže: » esto postoji pogrešno mišljenje da je procenat Jevreja koji su mogli da pobegnu iz logora manji od onoga koji de facto jeste. Mislim da procenat nije bio ništa manji od svih ostalih u logoru i koji su uspeli pobeći.«³⁸⁸

³⁸⁸ *Se anja Jevreja na logor Jasenovac*, Beograd 1972, str. 254

Jedno je ta no: o pokušajima masovnog bekstva zato enika iz logore nije moglo biti ni govora sem u slu ajevima, kada je unutar logora bila stvorena odgovarajuća organizacija koja bi se povezala sa pripadnicima oslobođenih pokreta van logora, koji bi prihvatili prebegle zato enike i prebacili ih na slobodnu teritoriju. U takvim slu ajevima, ukoliko ih je bilo, organizaciju bekstva su pripremali članovi KPJ u samom logoru, ali i tada je trebalo računati da će se i broj begunaca stradati. Takva bekstva bila su organizovana u logoru u Kerestincu, Jasenovcu, Satoraljuhelju (Satoralja-Ujhely) u Maarskoj, u sarajevskom zatvoru i dr.

Iako ne postoje potpuni podaci o broju zato enika Jevreja kojima je uspelo bekstvo iz logora, zatvora, radnih i kažnjeničkih radnih laka, na osnovu nepotpunih podataka može se zaključiti, da njihov broj nije bio mali s obzirom na postojeće uslove i mogućnosti za bekstvo.

Bekstvo iz logora u Kerestincu – U tom logoru bilo je internirano 111 lica, članova KPJ, SKOJ-a i simpatizera Partije. Među interniranim bilo je i 26 Jevreja. Partijska organizacija u logoru odlučila je, da zato enici izvrše u toku noći 13/14. jula 1941. proboj, i povezuje se sa partijskom organizacijom van logora, koja je trebala da organizuje prihvatanje zato enika nakon proboja i njihovo prebacivanje na Žumberak. Proboj je određenog dana uspešno izvršen, ali partijska organizacija van logora nije izvršila zadatak koji je bio predviđen. U poteri za izbeglim zatoenicima, koju su ustaše sprovele od 14. do 17. jula, najveći broj zato enika je bio ubijen ili uhapšen i doveden u Zagreb, gde su streljani (u »Dotorinici«). Ustaše su uspele da uhvate 44 zato enika, dok je 31 zato enik poginuo u borbi s ustašama. Među uhapšenim Jevrejima bili su: Izidor Perera, Ernest Rado, Osijias Izrael, Hugo Kon, Ljudevit Kon, Isak Katan, Uri Šnetrepl, Elijas Singer, Mirko Najman, Izrael Štajnberger.

Bekstvo je uspelo samo nekolicini logoraša, koji su se prebacili u Žumberak i stupili u partizane. Od Jevreja se spasio jedino Emil Frajndlih.³⁸⁹

Bekstva iz logora »Jasenovac« – Bio je veći broj pojedinačnih pokušaja bekstava zato enika, ali su u najvećem broju slučajeva begunci uhapšeni i na zverski način usmrćeni. Postojalo je više razloga zbog kojih su bekstva bila neuspešna: jako stražarsko obezbeđenje: reka Sava koju je trebalo preplivati da bi se stiglo na bosansku stranu, odnosno na Kozaru; brojne ustaške straže na putu do slobodne teritorije, itd. Kao što je rečeno, u najvećem broju slučajeva radilo se o pojedinačnim bekstvima, dok je bilo malo pokušaja grupnog bekstva, u grupama od 3 do 5 zato enika. Samo u dva uspešna bekstva u kojima su učestvovala 3, odnosno 5 zato enika:

– decembra 1942. ing. Miša Danon, Moric Romano i Solomon Katan ubili su ustaškog stražara koji ih je vodio na rad i prebacili se preko Save u Bosnu, gde su stupili u NOV;³⁹⁰

³⁸⁹ Z. Komarica, *Kerestinec, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, III*, Beograd 1963. str. 122.
^m *Sećanje Jevreja na logor Jasenovac*, n.d. str. 60–61.

– aprila 1943. u bekstvu su učestvovali Monika Musafija, Vajs, Baruh, Zor i Petar Mirosavljević. Radili su na sečanju šume i tom prilikom ubili 3 ustaška stražara, ali su u borbi s ustašama poginuli Baruh i Zor. Ostali su se prebacili u Bosnu i stupili u NOV.³⁹¹

Članovi KPJ u logoru odlučili su, da se 22. aprila 1945. izvrši proboj zatočenika iz logora. O organizaciji i sprovođenju proboja bilo je mnogo govora (v. Logor u Jasenovcu). Prilikom proboja stradao je i jedan zatočenik u borbi s ustaškom stražom, ali je izvesnom broju zatočenika uspelo bekstvo. U tom proboju 30 Jevreja uspelo je da se spase i stupi u NOV.

Prema nepotpunim podacima iz logora »Jasenovac« (uključujući i Staru Gradišku) prebeglo je 95 Jevreja, i to: 1941 – 5; 1942 – 18; 1943 – 26; 1944 – 6; 1945 – 40. Svi su nakon bekstva stupili u NOV.

Bekstva iz logora u Tenju – avgusta 1942. iz ovog logora su pobjegla 4 zatočenika Jevreja, koji su stupili u NOV.

Bekstva iz logora u akovu – u 1942. godini pobjegle su 4 zatočnice iz tog logora i stupile u NOV.

Bekstva iz logora u Lobargradu – u 1942. godini pobjegle su 4 zatočnice i stupile u NOV.

Bekstva iz logora u Vinkovcima – u 1942. godini pobjegla su 2 zatočenika i stupila u NOV.

Bekstva iz logora u Lepoglavi – u 1943. godini pobjegla su 2, 1944. 1 i 1945. 1 zatočenik.

Bekstva iz logora »Danica« – u 1941. godini pobjegao 1 zatočenik i stupio u NOV.

Bekstva iz Borskog rudnika – U 1943. godini bilo je više pokušaja bekstva iz tog rudnika, ali je bekstvo uspelo samo dvojici zatočenika, dok su ostali bili uhvaćeni i na najzverskiji način usmrćeni. U prvoj polovini 1944. godine, bekstvo je uspelo trojici zatočenika, koji su stupili u NOV. Krajem septembra 1944. partizanske jedinice oslobodile su Borski rudnik i i jedan zatočenik, među kojima i 39 Jevreja (najvećim delom iz Maarske), koji su stupili u NOV.

Bekstva iz radnih eta u Maarskoj – Pomenuto je, da su Maarski i jedan broj Jevreja iz Bačke, kao i Međimurja odvedeni u Maarsku, gde su uključeni u radne etape. Iz tih radnih eta uspelo je da pobjegne 1944. godine 11, a 1945. 5 Jevreja, koji su se vratili u Jugoslaviju i stupili u NOV. U bekstvu je uhvaćeno preko 30 lica i na zverski način pobijeno.

³⁹¹ Ibid., str. 25.

Bekstva iz radnih eta u Ukrajini – S okupirane teritorije Bačke i Međimurja odveli su Mađari veliki broj Jevreja u Ukrajinu u sastav radnih eta. To su bili najvećim delom, Jevreji osuđeni od mađarskih sudova zbog učešća u NOP. O uslovima u kojima su živeli i radili ti zatočnici bilo je govora.

Prvo bekstvo na sovjetsku teritoriju izvršila su 5 Jevreja noću 4/5. decembra 1942. prešavši preko zaleđenog Dona. Za odmazdu streljano je 6 Jevreja zatočnika. Od navedenih 5 Jevreja koji su prebegli na sovjetsku teritoriju, 3 su stupila u redove Crvene armije, a 2 su umrli u logoru u koji su ih Rusi internirali do dobijanja podataka o njima.

U 1943. godini prebeglo je 6 Jevreja na sovjetsku teritoriju od kojih su 3 stupila u jedinice CA, a 3 su umrli u logoru u koji su ih Rusi internirali do dobijanja podataka o njima.

U 1944. godini prebeglo je 15 Jevreja od kojih su 6 stupili u jedinice CA, a 9 u sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR-u.

Bekstva iz nacističkih logora u Nemačkoj i Poljskoj – Iz nacističkih logora u Nemačkoj pobjegla su 2, a iz logora u Poljskoj, takođe 2 Jevrejina.

Bekstva iz nemačkih zarobljeničkih logora – Krajem 1944. i početkom 1945. godine iz nemačkih zarobljeničkih logora pobjegao je veći broj Jevreja od kojih su 26 stupili u NOV, po povratku u Jugoslaviju.

Bekstva iz zatvora u Jugoslaviji – Ustaške vlasti pohapsile su veći broj članova KPJ i SKOJ-a u Sarajevu, koji su u većini odvedeni u koncentracione logore. Među uhapšenim u sarajevskom zatvoru bio je i Nisim Albahari, član MK KPJ Sarajevo. Sarajevska partijska organizacija uspela je 29. IX 1941. da ga oslobodi iz zatvora.

Kao pripadnici NOP 19 Jevreja je osuđeno na zatvor u Skoplju. Oni su s ostalim političkim osuđenicima bili internirani u zatvor u Idrizovu (kod Skoplja). Partijska organizacija u zatvoru uspela je avgusta 1944. da organizuje proboj iz zatvora, a u pripremama za proboj značajnu ulogu odigrao je zatočnik Goran Blažer.

Bekstva iz zatvora u Mađarskoj – Veći broj bačkih Jevreja osudili su mađarski sudovi na robiju zbog učešća u NOP. Oni su odvedeni na izdržavanje kazne u razne zatvore u Mađarskoj: Šatoraljuhelj, Asod, Segedin, Maria nostra, Vac, itd. Iz tih zatvora bilo je više pokušaja bekstva od kojih su samo neka uspela.

Partijska organizacija u zatvoru u Šatoraljuhelju donela je odluku, da zatočnici izvrše 22. marta 1944. proboj iz zatvora. Među zatočnicima bio je i veći broj bačkih Jevreja, a jedan od organizatora proboja bio je Ivan Šućur. Proboj je uspeo. Zatočnici su uspeli da savladaju zatvorsku stražu. Među njima, u pomoć su pritekli

nema ke jedinice, koje su uspele znatan broj begunaca da pohvataju ili ubiju. Gotovo svi Jevreji u tom proboju su stradali, (v. Zatvor u Šatoraljuhelju).³⁹²

Iz zatvora u Asodu pobjegla su 1944. devetorica a 1945. jedan Jevrejin. Iz zatvora u Segedinu pobjegao je 1943. jedan, u 1944. osam Jevreja.

Angažovanje jevrejskih opština u Jugoslaviji na ublažavanju teških uslova života izbeglica i zato enika u logorima

Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao je izvestan broj Jevreja sa teritorije koju su okupirali Nemci, kao i sa teritorija koje su ušle u sastav NDH, na teritoriju »Zone I« i »Zone II«. Veći broj tih izbeglica bio je bez osnovnih sredstava za život, pa su pale na teret jevrejskih opština koje su postojale u navedenim zonama, i to: u »Zoni I« – Jevrejskoj opštini u Splitu, i u »Zoni II« – Jevrejskoj opštini u Dubrovniku. Broj Jevreja u tim opštinama bio je mali (u Splitu 287, a u Dubrovniku 87), pa i pored svih nastojanja nisu mogli da pruže pomoć velikom broju jevrejskih izbeglica. Bilo je potrebno da priteknu u pomoć i jevrejske opštine u Hrvatskoj i Slavoniji, kao i u Bosni i Hercegovini. Međutim, i te jevrejske opštine, kao i njihovi članovi, bile su opljačkane od ustaša. Sem toga, od navedenih opština u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni i Hercegovini tražena je pomoć i za veliki broj zato enika u logorima, koje su ustaše i Nemci ostavili da pomru od gladi. Potrebe su bile ogromne, a raspoloživa sredstva vrlo ograničena. No, i pored toga, nekoliko jevrejskih opština odigrale su vrlo značajnu ulogu u ublažavanju teških uslova života izbeglica i zato enika u logorima.

Jevrejska opština u Beogradu – Napred je navedeno, da su Nemci, neposredno po ulasku u Beograd, opljačkali Sefardsku i Aškenasku jevrejsku veroispovednu opštinu i naredili, da one kao takve više ne mogu postojati. Umesto njih naredili su formiranje »Predstavništva jevrejske zajednice« (Vertretung der jüdischen Gemeinschaft), kao organa preko koga će Nemci izdavati naredjenja, koja se odnose isključivo na Jevreje i koji će se brinuti za ishranu, smeštaj i zdravstvenu službu pre njihovog odvođenja u logore, kao i u logorima.

Za predsednika Predstavništva postavljen je Benjamin Fajšer, za zamenika ing. Emil Daj (koji je kasnije zamenio Fajšera na dužnosti predsednika), za sekretara Samuel Demajo, blagajnika Mika Efraim, a članovi su bili Miša Levi, Menahem Koen i dr Isak Eškenazi.

U sastavu Predstavništva postojale su sledeće sekcije: socijalna, finansijska, zdravstvena i verska. Socijalna, finansijska i zdravstvena sekcija morale su da rešavaju veliki broj problema. Oduzimanjem radnji i zanatskih radionica, veliki broj Jevreja je ostao bez sredstava za život i to tim više, što su bili i potpuno opljačkani. Sem toga, Nemci su doveli u Beograd oko 4.000 banatskih Jevreja, koji su bili

³⁹² 2. Milšavao, *Suma nije olistala*, Novi Sad 1961, str. 242.

bez ikakvih sredstava za život, pa im je bilo potrebno obezbediti ishranu, a za žene i decu smeštaj do odvojenja u logor »Sajmište«, Trebalo je obezbediti velika sredstva za lečenje bolesnih Jevreja, kao i za nabavku sanitetske opreme za novoformirane zdravstvene ustanove namenjene isključivo za lečenje Jevreja.

Sem toga, bilo je potrebno obezbediti ishranu i znatnom broju siromašnih beogradskih Jevreja, a nekima je trebalo davati i socijalnu pomoć. Za ishranu banatskih, kao i siromašnih beogradskih Jevreja bile su formirane 4 kuhinje, od kojih je jedna bila kod logora »Topovske šupe« za ishranu zatočnika u tom logoru.

Za sve to bilo je potrebno obezbediti velika finansijska sredstva, koja su, uglavnom, prikupljena od imućnijih beogradskih Jevreja.

U organizaciji i ulozi jevrejske zdravstvene službe bilo je vešteg govora.

Predstavništvo je postojalo do marta 1942. godine, kada je po naredjenju Gestapa rasformirano s obzirom da nije bilo više potrebno: svi Jevreji iz Banata, Beograda i nekih manjih mesta u Srbiji bili su već pobijeni, ili su se još nalazili u koncentracionim logorima. Po rasformiranju, Gestapo je odveo članove Predstavništva u logor »Sajmište«, sem dr Isaka Eškenazija i Miše Levija, koji su uspjeli da pobjegnju iz Beograda i da se spasu.³⁹³

Jevrejska opština u Zagrebu — Do drugog svetskog rata u Zagrebu je postojala Sefardska i Aškenaska jevrejska veroispovedna opština. Po dolasku ustaša na vlast prestala je sa radom Sefardska, dok je Aškenaska produžila sa radom sve do oslobođenja Jugoslavije.

Aškenaska jevrejska opština je rešavala veliki broj teških problema, ne samo u okviru te jevrejske zajednice, već i u okviru Hrvatske i Slavonije, pa i van Jugoslavije. Zahvaljujući dobro postavljenoj i sprovedenoj organizaciji, Jevrejska opština je uspjela da reši veliki broj problema: socijalnih, zdravstvenih, prosvetnih, i dr. Od posebnog značaja je bila uloga sledećih članova uprave Jevrejske opštine: dr Huga Kona, Roberta Goldštajna, Ašera Kišickog, ing. ure Kastla, dr Roberta Glikštala, Deže Abrahama i Ašera Kabilja.

Rešavanje problema iz socijalne oblasti bilo je od prvenstvenog značaja, a u rešavanju istih naročito se istakao Deže Abraham sa svojim saradnicima. Bilo je potrebno organizovati slanje pomoći jevrejskim zatočnicima u raznim logorima: Loborgradu, Jasenovcu, Staroj Gradiški, Rakovu i dr. Ta pomoć se ogledala u slanju životnih namirnica, odeće, obuće, lekova, itd. Bila je uspostavljena tesna saradnja između Zagrebačke i Osječke jevrejske opštine, naročito u vezi organizovanja pomoći i zatočnicima u Staroj Gradiški i Rakovu. Trebalo je obezbediti slanje pomoći i jevrejskim zatočnicima odvedenim u logore van Jugoslavije. Potrebe su stalno narastale, a finansijskih sredstava bilo je sve manje, jer su

³⁹³ *Spomenica 1919–1969. Saveza jevrejskih opština Jugoslavije* (u daljnjem tekstu *Spomenica 1919–1969*), Beograd 1969, str. 85–86.

ustaše u potpunosti opljačkale i zagrebačke Jevreje. Stoga je Jevrejska opština u Zagrebu uspostavila vezu sa jevrejskim organizacijama u Švajcarskoj i Turskoj, pa su i izvesna finansijska sredstva pristizala i iz ovih zemalja. Uspostavljena je bila veza i s organizacijom Meunarodnog Crvenog krsta čijim posredstvom je prebačena 1942. godine grupa jevrejske dece u Palestinu, koja bi bila, bez sumnje, žrtve genocida da su ostala u NDH.

Ustaše su, po uzoru na naciste u Beogradu, zabranile lečenje Jevreja u javnim zdravstvenim ustanovama, pa je zagrebačka Jevrejska opština organizovala posebnu zdravstvenu službu za Jevreje, u koju je bio uključen veći broj lekara Jevreja.

S obzirom da su ustaše zabranile jevrejskim dečacima pohađanje postojećih škola, to je Jevrejska opština osnovala za jevrejske dečake odgovarajuće niže škole, koje su radile dok i ti dečaci nisu odvedeni u koncentracione logore.³⁹⁺¹

Jevrejska opština u Sarajevu — I pre drugog svetskog rata u Sarajevu je bio veći broj jevrejske sirotinje, koja je primala socijalnu pomoć, a njihov broj se znatno povećao dolaskom ustaša na vlast, koje su izvršile pljačku jevrejske imovine i zabranile im svaki rad. Sem toga, Sefardska i Aškenaska jevrejska opština bile su potpuno opljačkane, tako da ni one nisu bile u mogućnosti da pruže socijalnu pomoć jevrejskoj sirotinji. Ustaške vlasti su u obe jevrejske opštine postavile svoje komesare: u Sefardskoj — Srećka Bujasa, a u Aškenaskoj — Branka Mišković. Iako su oni bili postavljeni od ustaških vlasti, činjenica je, da su obojica nastojala ublažiti razne protivjevrejske mere koje su propisale ustaške vlasti, ali bez nekih većih rezultata.

S obzirom na vrlo teško stanje većeg broja sarajevskih Jevreja, MK KPJ u Sarajevu dao je direktivu izvesnom broju Jevreja, članova KPJ, da se uključe u rad Jevrejske opštine u cilju organizovanja pomoći jevrejskoj sirotinji. Među njima najaktivniji su bili: Salamon-Moni Finci, Jozef Levi, ing. Avram Papo, Jozef- u o Albahari, Rudi Musafija i Salamon Konforti. Oni su zajedno sa sekretarom Jevrejske opštine dr Mojsijom Papom i blagajnikom Albertom Fincijem uspeli da stvore solidnu organizaciju za rešavanje gorućih problema jevrejske zajednice u Sarajevu, u prvom redu socijalnih i zdravstvenih. Pristupilo se prikupljanju pomoći u novcu, odeći, obući, životnim namirnicama i lekovima. Jedan deo prikupljenih novčanih sredstava i lekova upućen je partizanskim jedinicama. Osnovana je kuhinja u kojoj se hranilo oko 1.000 lica. Kada je vraćena grupa žena i dece iz logora iz Loborgrada nazad za Sarajevo, Jevrejska opština je za njih organizovala smeštaj i ishranu.

Kada su ustaše formirale logor u Krušici i počele masovno da interniraju sarajevske Jevreje u taj logor, Jevrejska opština morala je svakodnevno da šalje životne namirnice, a kasnije kuvano jelo. Sem toga veliki broj jevrejskih porodica

« Spomenica 1919–1969, n.d. str. 100–101.

primao je socijalnu pomoć u iznosu od 150–300 dinara mesečno, a najsiromašnijima su obezbeđene izvesne količine drva za zimu.

Krajem 1941. ustaše su odvele u logore i broj roditelja ostavivši njihovu decu u Sarajevu. Bilo je oko 300 dece. Jevrejska opština organizovala je njihovo prebacivanje u Osijek i okolna mesta, gde su ih prihvatile jevrejske porodice. Sudbina te dece je bila ista kao i jevrejskih porodica koje su ih prihvatile: juna 1942. internirana su u logor u Tenju, a avgusta te godine odvedena u logor u Aušvicu.

U cilju ukazivanja lekarske pomoći i obolelim Jevrejima, organizovana je zdravstvena služba u koju su bili uključeni lekari Jevreji. Sem toga, izvestan broj lekara nejevreja kriomice je u estvovao u lečenju obolelih Jevreja i njihovom smeštaju u bolnicama. Među njima se posebno isticala dr Jelka Knežević. Zahvaljujući i tim lekarima, izvestan broj Jevreja je bio krišom smešten u bolnice u Sarajevu i tako su spašeni od odvođenja u logore.

Rad navedene organizacije u sastavu Jevrejske opštine prestao je u toku 1942. godine kada je najveći broj sarajevskih Jevreja bio odveden u ustaške logore, a članovi te organizacije, najviše im delom, prebegli u partizane.³⁹⁵

Jevrejska opština u Osijeku •— Sve do jula 1942. godine Jevrejska veroispovedna opština u Osijeku organizovala je veliki broj akcija u cilju ublažavanja teških uslova života jevrejskih zatočenika u Jasenovcu, Staroj Gradiški i Pakovu. Bilo je organizovano prikupljanje životnih namirnica, odeće i obuće, lekova i dr. za zatočnike u logorima. Sredstva sa kojima je Jevrejska opština raspolagala bila su vrlo ograničena, a sem toga, ustaše su opljačkale najveći broj osječkih Jevreja. Stoga je Jevrejska opština organizovala prikupljanje pomoći od Jevreja na teritoriji Slavonije i Srema. U cilju obezbeđenja odeće i obuće za zatočnike, organizovane su radionice za njihovu izradu. Pomenuto je, da je Jevrejska opština u Osijeku organizovala krajem 1941. godine prihvatanje 300 dece iz Sarajeva, čiji su roditelji bili odvedeni od ustaša u logore.

Decembra 1941. godine, ustaške vlasti su naredile, da Jevrejska opština uredi prostorije u Pakovu za prihvatanje oko 1.800 zatočenika sa dečkom iz Bosne (najviše im delom iz Sarajeva), a sem toga, morala je da obezbeđuje i njihovu ishranu, kao i za 1.200 zatočenika Jevrejki u logoru u Staroj Gradiški (koje su februara 1942. prebačene u logor u Pakovu). U logoru u Pakovu organizovala je keramičarsku, korparsku i krojačarsku radionicu u kojima su radile zatočnice, a novac dobijen prodajom izrađenih predmeta korišćen je za poboljšanje njihove ishrane.

Jevrejska opština morala je ukazivati pomoć i velikom broju zatočenika Jevreja u logoru u Jasenovcu, kojih je bilo u to vreme oko 8.000. U granicama mogući nositi slala je i u taj logor životne namirnice, odeću i obuću. U cilju olakšanja životnih

uslova bar izvesnom broju zato enika u logoru u Jasenovcu, Jevrejska opština je nabavila potreban alat za radionice u kojima su radili zato enici i na taj na im je bio obezbe en krov nad glavom. U tim radionicama radilo je oko 500 zato enika

Zahvaljuju i angažovanju Jevrejske opštine, kao i pomo i koju je ukazala Jevrejska opština u Vinkovcima, iz logora u Staroj Gradiški oslobo eno je 45 jevrejske dece, i posredstvom Crvenog krsta preba ena su preko Modene (Italija) u Palestinu.

Po nara enju ustaških vlasti, Jevrejska opština u Osijeku morala je da izgradi logor u Tenju za interniranje osje kih Jevreja, o emu je ve bilo govora (v. Logor u Tenju). U taj logor su bili internirani, pored osje kih Jevreja, i Jevreji iz okolnih mesta. Za sve njih Jevrejska opština morala je obezbediti ishranu, a organizovala je i zdravstvenu službu. U cilju poboljšanja ishrane, jevrejski omladinci radili su u ciglani i lanari, kao i na poljoprivrednom dobru u sastavu logora.

Rad na svim tim zadacima bio je vrlo dobro organizovan u Jevrejskoj opštini. U njenom sastavu formirane su slede e komisije: za socijalni rad, za prikupljanje finansijskih sredstava, za snabdevanje zato enika u logorima hranom, ode om i obu om, za školstvo, itd. Od posebnog zna aja je bio rad komisije za socijalni rad pred koju su se postavljali svakim danom sve brojniji problemi. Stoga je ta komisija prerasla u samostalnu organizaciju, na ijem elu je bio Andrija Rip.

Nakon odvo enja Jevreja iz logora u Tenju u koncentracione logore (Jasenovac, Aušvic) avgusta 1942. godine, prestao je i rad Jevrejske opštine u Osijeku.³⁹⁶

Jevrejska opština u Rumi — To je bila malobrojna jevrejska zajednica, koja se našla u vrlo teškom položaju po kapitulaciji Jugoslavije, jer je trebalo da se brine o ishrani oko 1.200 jevrejskih zato enika u logoru u Šapcu. Za nabavku životnih namirnica morala je da ispla uje ra une Ortskomandaturi u Šapcu, a potrebna finansijska sredstva Jevrejska opština sakupljala je od rumskih Jevreja, kao i Jevreja iz drugih mesta u Sremu. Rad Jevrejske opštine u Rumi je prestao krajem januara 1942. godine, kada su žene i deca odvedeni u logor »Sajmište«, dok su muškarci bili pobijeni oktobra 1941. u selu Zasavica.

Jevrejska opština u Mostaru — Do drugog svetskog rata jevrejska zajednica u Mostaru brojala je samo 150 lica. Po kapitulaciji Jugoslavije u Mostar je prebeglo oko 800 jevrejskih izbeglica, od kojih je ve ina bila iz Sarajeva. Mnogi od njih bili su bez sredstava za život. Pored njih, u Gacku je bilo konfinirano pred rat 117 jevrejskih izbeglica iz Austrije, Poljske, ehoslova ke i dr. Te izbeglice, kao i izbeglice koje su došle iz Bosne morala je malobrojna jevrejska zajednica da snabdeva životnim namirnicama, da im obezbedi smeštaj a nekima je trebala da dodeljuje i socijalnu pomo . Jevrejska opština u Mostaru formirala

«» *Spomenica 1919–1969*, n.d. str. 100–101.

je kuhinju u kojoj su se hranile jevrejske izbeglice, a potrebna finansijska sredstva prikupljena su izme u mostarskih Jevreja. U pružanju finansijske pomo i isticali su se David Hajon, predsednik Jevrejske opštine, David Koen i Jozet Koen. Znatna nov ana sredstva uputio je i Jakob Baruh iz Višegrada. Izvesnu pomo pružila je i organizacija za pomaganje izbeglica iz Italije »Delassem« (Delegazione assistenza emigranti).

Rad Jevrejske opštine u Mostaru prestao je po etkom 1942. g. nakon što su mostarski Jevreji, kao i jevrejske izbeglice bile odvedene od Italijana u Dalmaciju.

Jevrejska opština u Dubrovniku — Jevrejska zajednica u Dubrovniku brojala je pred drugi svetski rat samo 87 lanova. Po kapitulaciji Jugoslavije u Dubrovnik je prebeglo oko 1.700 Jevreja, najve im delom iz Bosne. Znatan broj izbeglica bio je bez osnovnih sredstava za život. Sem toga, za pomo Jevrejskoj opštini u Dubrovniku obratila se i Jevrejska opština u Sarajevu. Bilo je potrebno obezbediti minimalnu pomo i Jevrejskim izbeglicama kojih je bilo 147 u apljini, a koje su bile u tom mestu konfinirane 1940. nakon bekstva iz Austrije, Poljske i ehoslova ke. Jevrejska opština u Dubrovniku brinula se za te izbeglice do kraja 1942. godine, tj. do njihovog odvo enja od ustaša u logor u Jasenovcu, gde su stradale.

Od Jevrejske opštine u Dubrovniku tražili su pomo i zato enici u logoru u Krušici, akovu i Jasenovcu.

iako malobrojna, jevrejska zajednica u Dubrovniku, preko svoje Jevrejske opštine. na elu koje je bio Josip Mandl (ubijen od ustaša 1943), organizovala je prikupljanje ode e, obu e i lekova za zato enike u logorima, a za oko 1.700 jevrejskih izbeglica iz Bosne obezbedila je nužni smeštaj i ishranu. Od posebnog znaaja je bio rad na pribavljanju legitimacija i pasoša za izbeglice, što se moralo vršiti ilegalnim putem. U izvršenju tog zadatka veliku pomo i uslugu u inila je Ivanka Maran a, koja je radila u ustaškom redarstvu po direktivi Partije. Zahvaljuju i tim legitimacijama bilo je omogu eno jevrejskim izbeglicama da ostanu u Dubrovniku.

Jevrejska opština u Dubrovniku obratila se za pomo i organizaciji »Delassem« iz Italije, koja je pozitivno odgovorila na to traženje.

Rad Jevrejske opštine u Dubrovniku prestao je po etkom novembra 1942. godine, nakon što su Italijani konfinirali sve Jevreje, doma e i izbeglice u »Dubrova ki logor« (v. Logor u Dubrovniku).³⁹⁷

Jevrejska opština u Splitu — lanovi ove jevrejske zajednice koja je brojala 287 lica uspeali su dobrom organizacijom i velikim samopregorom prihvatiti oko 3.000

L. Tolentino, n.d. str. 201–207.

jevrejskih izbeglica, najve im delom iz Bosne, Hrvatske i Slavonije. Treba posebno naglasiti, da su veliku pomo jevrejskoj zajednici pružili gra ani Splita, koji su prihvatili izbeglice i sa njima delili zlo i dobro.

Veliki broj izbeglica bio je bez osnovnih sredstava za život, kao i bez osnovnih dokumenata, na osnovu kojih bi se mogli nastaniti u Splitu.

Najve e zasluge za dobru organizaciju prihvata jevrejskih izbeglica, imao je predsednik splitske Jevrejske veroispovedne opštine ing. Viktor Morpurgo. O njegovoj plemenitosti i požrtvovanju svedo i i ovaj podatak: iako je mogao blagovremeno da se skloni u Italiju pre upada Nemaca u drugoj polovini 1943, on je ostao u Splitu, jer kao što je govorio »njegova je dužnost da ostane u Splitu dok se u njemu bude nalazio i poslednji Jevrejin«. Kada su Nemci ušli u Split bio je uhapšen i odveden u logor »Sajmište«, gde je i ubijen. Pored Morpurga, u prihvatanju jevrejskih izbeglica svesrdno se zalagao i Štok, koji je pored toga što je davao ve a finansijska sredstva za njihovo izdržavanje, zaposlio i ve i broj Jevreja u svojoj tvornici.

U Splitu je obrazovan poseban Emigrantski odbor na elu sa ing. Viktorom Morpurgom. U sastavu odbora bili su, pored izvesnog broja splitskih Jevreja i predstavnici jevrejskih izbeglica: Iso Herman, Jozef Levi, Mavro Sesler, David A. Alkalaj, dr Braco Poljokan i dr. Od splitskih Jevreja posebno su aktivni bili dr Silvio Altaras i dr Jakica Altaras. Odbor je bio predstavnik Jevreja kod italijanskih vlasti i on je rešavao brojna socijalna, finansijska, zdravstvena i druga pitanja.

Poseban problem je predstavljao nedostatak finansijskih sredstava za potrebe jevrejskih izbeglica. Stoga se obratio ing. Morpurgo organizaciji »Delassem« u Italiji, kao i »Jointu« i Crvenom krstu za pomo . Sve su te organizacije spremno dale izvesna finansijska sredstva.

Zahvaljuju i autoritetu koji je uživao ing. Viktor Morpurgo, italijanske okupacione vlasti u inile su mnoge ustupke jevrejskim izbeglicama: dodeljena su izvesna nova sredstva, karte za nabavku životnih namirnica, kao i propusnice za odlazak izvesnog broja Jevreja za Italiju.

Rad Emigrantskog odbora bio je svestran. Ovde se navode samo neki najvažniji zadaci koje je uspešno izvršio:

- obezbe enje najnužnijeg smeštaja za izbeglice u privatnim stanovima, kao i u prostorijama jevrejskog kulturnog društva »Jarden«;
- formiranje zajedni ke kuhinje u kojoj su se hranile izbeglice koje nisu imale sredstava za nabavku životnih namirnica;
- upu ivanje paketa sa namirnicama, ode om, obu om i lekovima jevrejskim zatoenicima u logoru u Kruš ici, akovu, Jasenovcu, Loborgradu, a kasnije na Rabu;

- prebacivanje tridesetoro jevrejske dece u Italiju, koja su kasnije posredstvom jednog katoličkog sveštenika, preba ena u švajcarsku, a zatim u Palestinu;
- organizovanje zdravstvene službe za le enje jevrejskih izbeglica, koja je ilegalno le ıla i partizane, kao i njihove porodice. Formirana je Jevrejska ambulanta kojom je rukovodio dr Milan Zon i u njoj je radilo nekoliko lekara Jevreja. Sem toga, postojala je i Rejonska zdravstvena služba koja je obilazila bolesnike po stanovima, a u kojoj su radili dr Silvio Altaras i dr Suzana Remenji-švarc;
- organizovanje osnovne i srednje škole za jevrejske u enike, koji se nisu mogli upisati u splitske škole. Nastavnici u tim školama bili su jevrejske izbeglice: Salamon Kalderon, Ružica Rajner-Bona i, Bencijon Kampos, dr Andrija Preger, ing. Salamon Finci i dr.

Rad Jevrejske opštine u Splitu, kao i Emigrantskog odbora je prestao septembra 1943, nakon kapitulacije Italije, kada je najveći broj jevrejskih izbeglica i splitskih Jevreja bio evakuisan na Vis, ili su stupili u NOR. U Splitu, kao što je već pomenuto, ostao je samo izvestan broj splitskih Jevreja, starije i bolesne osobe, kao i deca, koji su kasnije stradali u nacističkim i ustaškim logorima.³⁹⁸

Jevrejska opština u Prištini – brojala je oko 400 članova, i bila je do rata u teškom finansijskom položaju, zbog socijalnog sastava njenog članstva. To su bili sitni trgovci, zanatlije, a mnogi i bez zanimanja.

Ta zajednica našla se je po kapitulaciji Jugoslavije u vrlo teškom položaju, jer je u Prištinu prebeglo oko 150 Jevreja iz Beograda i drugih manjih mesta Srbije, 25 iz Kosovske Mitrovice, a 45 jevrejskih izbeglica iz zapadne Evrope, koje su bile pred rat konfinirane u Kuršumlijskoj banji, prebacio je Gestapo u Prištinu.

Jevrejska opština se našla u bezizlaznoj situaciji, jer je trebalo obezbediti ishranu i smeštaj, kao i le enje izbeglica, a finansijskih sredstava uopšte nije bilo. Jevreji koji su bili stalno nastanjeni u Prištini, iako su i sami bili u najvećem broju slu ajeva siromašni i opljačkani od Nemaca i balista, primili su izbeglice u svoje stanove i sa njima delili i poslednji zalogaj.

Potrebno je ista i vrlo human stav izvesnog broja lekara Srba u Prištini, koji su se prihvatili le enja jevrejskih izbeglica i obezbeđivali im potrebne lekove.

Rad Jevrejske opštine u Prištini, iako u vrlo skromnim razmerama, prestao je maja 1942. godine nakon odvo enja Jevreja muškaraca u logor u Beratu (Albanija).³⁹⁹

Jevrejska opština u Subotici – I nakon okupacije Beograda od Mađara, Jevrejska opština u Subotici nastavila je sa radom. Već prvih dana po kapitulaciji, subotička

³⁹⁸ D. Ke kemet, n.d. str. 173–180.

³⁹⁹ *Spomenica 1919–1969*, n.d. str. 98–100.

Jevrejska opština morala je da organizuje prhvat ve eg broja Jevreja prebeglih iz Banata, južne Ba ke, Hrvatske, kao i Beograda. Jevrejske izbeglice su pretpostavljale, da e u Subotici biti zašti eni od protivjevrejskih mera, koje su se po ele sprovoditi na teritorijama sa kojih su prebegle.

Za jevrejske izbeglice bio je obezbe en smeštaj, formirana zajedni ka kuhinja, a izvestan broj je primao socijalnu pomo . Kada su ma arski fašisti, neposredno po okupaciji Ba ke 1941, internirale ve i broj subotikih Jevreja u sabirni logor na Pali kom putu, Jevrejska opština je organizovala njihovu ishranu, a kasnije i ishranu interniranih u logoru u Ba koj Topoli. Od 1942. godine Jevrejska opština upu ivala je pakete sa hranom, ode om i obu om Jevrejima koji su bili odvedeni na prisilne radove u Ma arsku, Ukrajinu, a kasnije i u Borski rudnik.

Nov ana sredstva prikupljena su od imu njihov subotikih Jevreja, ali s obzirom da ona nisu bila dovoljna, to je u pomo pritekao Savez jevrejskih opština u Budimpešti.

Ma arske fašisti ke vlasti slale su subotike Jevreje na prisilne radove, a pozivanje je bilo prepušteno samovolji pojedinih ma arskih rukovodilaca. Jevrejska opština je uspešno intervenisala kod ma arskih vlasti u cilju zavo enja izvesnog reda u tom pozivanju.

Jevrejska opština u Subotici uspešno je rešavala probleme sve do maja 1944. godine, tj. do prebacivanja oko 4.000 jevrejskih zato enika u Subotiki logor fv. Subotiki logor). Bilo je potrebno obezbediti ishranu za toliki broj zato enika, kao i ode u i obu u, jer su prilikom odvo enja bili potpuno oplja kani od ma arskih žandarma i policajaca. Još teža situacija je nastala, kada su internirani i subotiki Jevreji u »Subotiki geto« u kojem je bilo oko 3.500 lica. Mogu nosti za obezbe enje ishrane za toliki broj zato enika nisu postojale, pa je nastupila glad u oba logora.

Juna 1944. godine, nakon odvo enja Jevreja iz oba logora u nacisti ke logore, odvedeni su i lanovi Jevrejske opštine. U radu te opštine naro ito su se istakli: dr Lorant (predsednik do odvo enja u logor u Ba koj Topoli), Nikola Halbror, Henrik Levntal, Ernest Fišer i dr.⁴⁰⁰

Kratak osvrt o Jevrejima žrtvama fašisti kog terora u Jugoslaviji

Tre i Rajh je bio inicijator, organizator i sprovodilac svih protivjevrejskih mera, koje su se završile genocidom, lako je Jugoslavija bila me u poslednjim državama koje je Tre i Rajh okupirao u drugom svetskom ratu, genocid protiv Jevreja bio je primenjen najpre u Jugoslaviji. Taj zlo in Tre i Rajh je pokušao da »opravda« pred svetskim javnim mnjenjem pojavom narodnooslobodila kog pokreta i borbe-

«» *Spomenica 1919–1969*, n.d. str. 100–101.

riim akcijama partizanskih jedinica u Jugoslaviji, u kojima su Jevreji »uzeli vidnog udela«.

U sprovo enju genocida protiv Jevreja u Jugoslaviji, u estvovali su sateliti Tre eg Rajha, u prvom redu ustaše, kao i Ma ari, Bugari, etnici, nedi evci, ljoti evci i dr. injenica je, da metode koje su primenjene za usmr ivanje Jevreja, istorija nije zabeležila, kao i da su pre usmr ivanja primenjene razne metode psihi kog i fizi kog zlostavljanja u cilju sadisti kog iživljavanja.

Potpuna evidencija o broju jugoslovenskih Jevreja, koji su stradali kao žrtve genocida, ne postoji. U slede em pregledu dat je prikaz žrtava po pokrajinama, koji je sastavljen na osnovu posleratnih publikacija, malog broja sa uvanih dokumenata i izjava preživelih uz napomenu, da su podaci samo približno ta ni.

oblast	broj Jevreja		procenat stradalih kao žrtve genocida
	do rata	stradalih	
Banat	4.200	3.800	92,8
Srbija	12.500	11.000	88,0
Hrvatska, Slavonija, Srem	25.000	20.000	80,0
Ba ka i Baranja	16.000	13.500	84,4
Bosna i Hercegovina	14.000	10.000	71,5
Makedonija	7.762	6.982	90,0
Sandžak	300	260	86,6
Slovenija, Me umurje i Prekomurje	1.500	1.300	86,6
Dalmacija	400	148	37,0
Kosovo i Metohija	550	210	38,2
Crna Gora	30	28	93,0
Svega:	82.242	67.248	81,76

Pored navednog broja Jevreja iz Jugoslavije, koji su stradali kao žrtve fašisti kog terora, odnosno genocida, stradalo je i preko 3.000 jevrejskih izbeglica iz zemalja zapadne Evrope, koje su prebegle u Jugoslaviju i konfinirane u raznim mestima.

Prilikom davanja osvrta na procenat stradalih Jevreja u pojedinim pokrajinama, uzete su u obzir samo one pokrajine u kojima je živeo do rata ve i broj Jevreja. Od navedenih pokrajina, najve i procenat stradalih bio je u Banatu, a zatim slede: Makedonija, Srbija, Ba ka sa Baranjom, Hrvatska i Slavonija sa Sremom, pa Bosna i Hercegovina. Od navedenih pokrajina, najmanji procenat stradalih je bio u Bosni i Hercegovini, a zatim u Hrvatskoj i Slavoniji sa Sremom, što se može objasniti time što je bilo relativno lakše da se Jevreji prebace na teritorije koje su bile pod italijanskom okupacijom na kojima nije bio primenjivan genocid protiv Jevreja. Sem toga, sa teritorije Bosne i Hercegovine stupio je i ve i broj Jevreja u NOR.

Drugi svetski rat preživelo je oko 15.000 jugoslovenskih Jevreja zahvaljujući narodnooslobodilačkom ratu, koji je organizovala Komunistička partija i pozvala jugoslovenske narode u borbu protiv okupatora i njihovih satelita za ponovno oslobodjenje Jugoslavije. U narodnooslobodilačkom ratu učestvovao je i znatan broj Jevreja, i o njihovom učestvovanju kasnije govora.

USTANAK NARODA JUGOSLAVIJE I UKLJUČENJE JEVIJE U NARODNOOSLOBODILAČKI RAT

a) *Rad Komunističke partije na organizovanju ustanka i njeno rukovođenje narodnooslobodilačkom borbom*

Spoljna politika vlade Milana Stojadinovića i vlade Cvetkovića —Marek uslovljavala je potpunu izolaciju Jugoslavije i to u periodu kada je Treći Rajh usmerio svoje agresorske aspiracije na teritoriju Jugoslavije. Komunistička partija Jugoslavije blagovremeno je sagledala opasnost od fašističkog napada, pa je CK KPJ doneo na V zemaljskoj konferenciji Komunističke partije Jugoslavije, koja je održana 1940. godine u Dubravi kraj Zagreba odluku od istorijske važnosti, koje su se odnosile na pripremanje narodnih masa za slučaj nacističkog napada. Tim odlukama je bilo predviđeno pripremanje članova KPJ i SKOJ-a, kao i naprednih snaga za odbranu zemlje, njihova obuka u rukovanju oružjem, kao i obuka u ukazivanju prve pomoći. Posebno je bilo naglašeno uzdizanje novih partijskih kadrova, aktiviranje rada s omladinom i ženama, kao i povezivanje članova Partije sa širokim narodnim masama.

Aprilski rat 1941. razotkrio je svu trulež unutar državnog i vojnog aparata. U vrhovima vojske nalazili su se pripadnici »pete« kolone, koji su raznim mahinacijama onemogućili ili širokim narodnim masama da se bore protiv agresora. Vojska, napuštena od svojih starešina bila je dezorijentisana, i njen raspad je bio neminovan.

Međutim, kapitulacijom Jugoslavije nije razbijen revolucionarni-demokratski pokret stvaran u predratnom periodu, kao i njegova avangarda — Komunistička partija i pored toga što su fašistički agresori imali jaki oslonac u domaćoj buržoaziji i u raznim profašističkim separatističkim grupama u zemlji, koji su se ujedinili protiv tog pokreta i Komunističke partije.

Zahvaljujući autoritetu koji je stekla Komunistička partija u predratnom periodu u širokim narodnim masama, kao i spremnosti narodnih masa da se bore protiv okupatora, CK KPJ je bio u mogućnosti da donese odluku o produžavanju borbe protiv okupatora, preuzimajući rukovodeću ulogu u toj borbi. Odluka je doneta 10. IV 1941. na sastanku Politbiroa CK KPJ u Zagrebu, članovima KPJ je upućen poziv za prikupljanje oružja i sanitetskog materijala, kao i izbegavanje članova KPJ i SKOJ-a da budu odvedeni u zarobljeništvo.

Drugi svetski rat preživelo je oko 15.000 jugoslovenskih Jevreja zahvaljujući narodnooslobodilačkom ratu, koji je organizovala Komunistička partija i pozvala jugoslovenske narode u borbu protiv okupatora i njihovih satelita za ponovno oslobođenje Jugoslavije. U narodnooslobodilačkom ratu učestvovao je i znatan broj Jevreja, i o njihovom učestvovanju kasnije govora.

USTANAK NARODA JUGOSLAVIJE I UKLJUČENJE JEVIJE U NARODNOOSLOBODILAČKI RAT

a) *Rad Komunističke partije na organizovanju ustanka i njeno rukovođenje narodnooslobodilačkom borbom*

Spoljna politika vlade Milana Stojadinovića i vlade Cvetkovića —Marek uslovljavala je potpunu izolaciju Jugoslavije i to u periodu kada je Treći Rajh usmerio svoje agresorske aspiracije na teritoriju Jugoslavije. Komunistička partija Jugoslavije blagovremeno je sagledala opasnost od fašističkog napada, pa je CK KPJ doneo na V zemaljskoj konferenciji Komunističke partije Jugoslavije, koja je održana 1940. godine u Dubravi kraj Zagreba odluku od istorijske važnosti, koje su se odnosile na pripremanje narodnih masa za slučaj nacističkog napada. Tim odlukama je bilo predviđeno pripremanje članova KPJ i SKOJ-a, kao i naprednih snaga za odbranu zemlje, njihova obuka u rukovanju oružjem, kao i obuka u ukazivanju prve pomoći. Posebno je bilo naglašeno uzdizanje novih partijskih kadrova, aktiviranje rada s omladinom i ženama, kao i povezivanje članova Partije sa širokim narodnim masama.

Aprilski rat 1941. razotkrio je svu trulež unutar državnog i vojnog aparata. U vrhovima vojske nalazili su se pripadnici »pete« kolone, koji su raznim mahinacijama onemogućili ili širokim narodnim masama da se bore protiv agresora. Vojska, napuštena od svojih starešina bila je dezorijentisana, i njen raspad je bio neminovan.

Međutim, kapitulacijom Jugoslavije nije razbijen revolucionarni-demokratski pokret stvaran u predratnom periodu, kao i njegova avangarda — Komunistička partija i pored toga što su fašistički agresori imali jaki oslonac u domaćoj buržoaziji i u raznim profašističkim separatističkim grupama u zemlji, koji su se ujedinili protiv tog pokreta i Komunističke partije.

Zahvaljujući autoritetu koji je stekla Komunistička partija u predratnom periodu u širokim narodnim masama, kao i spremnosti narodnih masa da se bore protiv okupatora, CK KPJ je bio u mogućnosti da donese odluku o produžavanju borbe protiv okupatora, preuzimajući rukovodeću ulogu u toj borbi. Odluka je doneta 10. IV 1941. na sastanku Politbiroa CK KPJ u Zagrebu, članovima KPJ je upućen poziv za prikupljanje oružja i sanitetskog materijala, kao i izbegavanje članova KPJ i SKOJ-a da budu odvedeni u zarobljeništvo logore.

Pri CK KPJ oformljen je Vojni komitet na čelu sa drugom Josipom Brozom Titom. Funkciju i konkretnu sadržinu dobila je navedena odluka na savetovanju CK KPJ koje je održano početkom maja 1941. u Zagrebu (»Majsko savetovanje«). Trebalo je hitno pristupiti pripremama za oružani ustanak protiv okupatora i doma ih izdajnika, za nacionalno i socijalno oslobođenje jugoslovenskih naroda. U tom cilju bilo je potrebno stvoriti jedinstveni front koji će okupiti »sve slojeve naroda bez obzira na političke, nacionalne, verske i druge razlike«, iako je Partija u to vreme brojala oko 12.000 članova i oko 30.000 članova SKOJ-a, ona je mogla povesti narode u borbu zahvaljujući autoritetu koji je uživala i programu koji je dala narodnooslobodilačkoj borbi. To je i razlog, što je ta borba imala od početka obeležje jedinstvenog, opštejugoslovenskog revolucionarnog pokreta. Na pomenutom savetovanju doneta je odluka, da se u partijskim rukovodstvima na terenu oforme vojni komiteti, koji će pripremiti narodne mase za predstojeći ustanak. Sem toga, trebalo je odmah pristupiti slabljenju vojnog i ekonomskog potencijala okupatora izvođenjem raznih diverzija i sabotaza. Zato su formirane tzv. udarne grupe u gradovima i industrijskim centrima. Te grupe prerasti u datom momentu u oružane borbene jedinice – partizanske odrede. Nadalje, bilo je potrebno obrazovati što više i broj kurseva za obuku omladinaca u rukovanju oružjem kao i kurseva prve pomoći.

Zahvaljujući i blagovremeno i dobro sprovedenim navedenim pripremama, CK KPJ je bio u mogućnosti, da krajem juna 1941. donese odluku o podizanju opštenarodnog ustanka. Proglas jugoslovenskim narodima o podizanju ustanka objavio je CK KPJ 12. jula 1941. i u vezi s tim, dala je direktiva o formiranju partizanskih odreda i načina borbe protiv okupatora.

U toku jula 1941. došlo je do formiranja prvih partizanskih odreda u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i dr. Rukovodjenje partizanskom vojskom preuzeo je novoformirani Glavni štab narodnooslobodilačke vojske na čelu sa drugom Josipom Brozom Titom. Na savetovanju u Stolicama, koje je održano u drugoj polovini septembra 1941, doneta je odluka da Glavni štab preraste u Vrhovni štab, a da se pri centralnim i pokrajinskim komitetima Partije formiraju glavni štabovi za dotičnu teritoriju. Od posebnog značaja je bila i odluka, da se na oslobođenim teritorijama obrazuje nova narodna vlast – narodnooslobodilački odbori, koji će se brinuti o mobilizaciji novih boraca, kao i o snabdevanju vojnih jedinica.

Specifični uslovi na pojedinim teritorijama uslovljavali su postojanje izvesnih razlika u intenzitetu rasplamsavanja ustanka. No, cilj borbe bio je u svim pokrajinama isti i on je dobio, negde pre a negde kasnije, svoju punu sadržinu: oslobođenje zemlje od okupatora i socijalna revolucija.

I pored masovnih hapšenja i streljanja, okupatori nisu mogli da uguše ustanak u njegovom začetku. Naprotiv on se sve više rasplamsavao. Stoga su okupatori bili primorani, da prebacuju sa drugih evropskih ratišta vojne jedinice za borbu protiv narodnooslobodilačke vojske. Protiv narodnooslobodilačke vojske, okupatori

su u sadejstvu sa njihovim satelitima, organizovali posebno sedam velikih ofanziva uz u eš e nema kih, italijanskih, bugarskih, ma arskih, ustaških, etni kih i nedi evskih jedinica. U svim tim ofanzivama neprijatelj je doživeo neuspeh i nakon svake ofanzive narodnooslobodila ka vojska je izlazila oja ana brojno i moralno.

Od partizanskih odreda došlo je ve krajem 1941. do formiranja prvih partizanskih brigada, a novembra 1942. prvih divizija i korpusa. Po etkom 1945. narodnooslobodila ka vojska je brojala oko 350.000 boraca, svrstanih u etrii armije.

Krajem 1942, stvoreni su uslovi za obrazovanje jednog jugoslovenskog opštepolti kog tela kao najvišeg organa narodne vlasti. To telo je obrazovano na zasedanju delegata iz svih pokrajina 26–27. novembra 1942. u Biha u – Antifašisti ko ve e narodnog oslobo enja Jugoslavije (AVNOJ). Uspesi narodnooslobodila ke vojske, naro ito u toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive pridoneli su njenoj afirmaciji kao vojsci, koja se bori u krilu antihitlerovske koalicije. U vezi s tim, bilo je potrebno da se oduzme pravo jugoslovenskoj izbegli koj vladi u Londonu, da predstavlja Jugoslaviju, s obzirom da je ona sara ivala preko svojih predstavnika sa »silama Osovine«. Stoga je sazvano Drugo zasedanje AVNOJ-a u Jajcu, na kojem je doneta odluka u no i 29/30. XI 1943. o formiranju vrhovnog i zakonodavnog izvršnog tela, koje e predstavljati jugoslovenske narode. Formiran je Nacionalni komitet oslobo enja Jugoslavije (NKOJ). To je bila privremena vlada Jugoslavije do završetka rata. Tim aktom položeni su temelji novoj državnoj zajednici jugoslovenskih naroda – Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji.

b) *Uklju ivanje Jevreja u narodnooslobodila ki rat*

Odre ene specifi nosti koje su postojale u pojedinim pokrajinama raspar ane Jugoslavije, imale su odraza na pojavu prvih partizanskih odreda, kao i proces razbuktavanja ustanka u 1941. godini. U vezi s tim, uslovljeno je bilo, u izvesnom stepenu, i uklju ivanje Jevreja u NOR u 1941. godini. U zavisnosti od tih specifi nosti, proces uklju ivanja Jevreja u NOR možemo podeliti u dva perioda: prvi – uklju ivanje 1941. godine, i drugi – od 1942. do kraja rata.

1 – Uklju ivanje Jevreja u NOR 1941. godine

Kratkotrajni aprilski rat i neokivano brza kapitulacija Jugoslavije, doveli su u prvo vreme do dezorijentacije u narodu, koji nije mogao odmah da sagleda svu tragediju i sve posledice okupacije. Ta dezorijentacija je došla do punog izražaja kod Jevreja. Brzo sprovo enje protivjevrejskih mera, koje su bile unapred organizovane od strane okupatora i ustaša, dovelo je do njihove demoralizacije. i-njenica je, da su progoni, zlostavljanja, hapšenja i odvo enja u logor otpo eli u nekim pokrajinama pre nego je došlo do ustanka, odnosno stvaranja partizanskih odreda, u koje bi se mogli uklju iti. Jedino oni Jevreji, koji su bili lanovi KPJ

i SKOJ-a znali su gde im je mesto u nastaloj kataklizmi. Oni su se uklju ili delom u NOP, a delom u partizanske odrede kada su bili oformljeni. Na žalost, ve i broj Jevreja, lanova KPJ i SKOJ-a bio je uhapšen od Gestapoa u Srbiji i ustaša u Hrvatskoj, jer su oni raspolagali sa spiskovima komunista, koje su pribavili pre kapitulacije Jugoslavije. Pomenuto je i hapšenje istaknutih revolucionara u Hrvatskoj no u 30/31. marta 1941. od Ma ekove straže, me u kojima je bio i izvestan broj Jevreja. Oni su predati ustašama, koji su ih internirali u Kerestincu i streljali. Sem toga, ustaše su, neposredno po dolasku na vlast pristupile hapšenju lanova KPJ i SKOJ-a, kao i simpatizera Partije u Hrvatskoj, tako da je juna 1941. internirano u Kerestincu 111 lica. Najve i broj je stradao prilikom pokušaja proboja iz zatvora, a me u njima je bilo i 19 Jevreja.

Prema nepotpunim podacima na teritoriji Jugoslavije uhapšeno je oko 400 Jevreja lanova KPJ i SKOJ-a, kao i simpatizera NOP-a, na po etku ustanka i u toku 1941. godine. Od uhapšenih, 76 su preki sudovi osudili na smrt, 38 je ubijeno u zatvorima bez prethodne presude, a oko 280 osu eno na robiju, od kojih su 166 stradali.

Broj uhapšenih i osu enih Jevreja na po etku ustanka o ito govori, da je ve u 1941. godini bio uklju en u narodnooslobodila ki pokret ve i broj Jevreja Za njihovo uklju ivanje u NOP bio je odluj i svesni faktor. No, postavlja se pitanje, da li je broj uklju enih Jevreja u NOR u 1941. godini mogao biti i ve i? Pri razmatranju ovog pitanja potrebno j analizirati razne subjektivne i objektivne faktore koji su bili od uticaja na masovnije uklju ivanje Jevreja. Ti faktori nisu bili podjednako zastupljeni u svim pokrajinama, pa ni u svim mestima iste pokrajine. U nekim je dominantan bio objektivni, a u nekim subjektivni faktor.

a) *objektivni faktori*

Oni su došli do punog izražaja u onim pokrajinama, u kojima je došlo nešto kasnije do formiranja partizanskih odreda, odnosno stvaranja slobodnih partizanskih teritorija, kao i od protivjevrejskih mera koje su okupatori i ustaše preduzeli u cilju spre avanja odlaska Jevreja u partizane.

Specifi ni objektivni faktori, koji su ograni avali ili onemogu avali masovnije uklju ivanje Jevreja u NOR 1941. godine:

- najve i broj Jevreja živeo je u gradovima iz kojih je bilo teže prebaciti se do partizanskih jedinica;
- okupatori i ustaše su izvršili popis Jevreja na osnovu kojih su odvo eni prisilne radove i kontrolisali da li se nalaze na licu mesta. Svako bekstvo kažnjavano je ubijanjem porodica prebegalih lica, kao i velikog broja jevrejskih talaca;
- za Jevreje je zaveden policijski as i zabrana napuštanja mesta stalnog stanovanja, bez posebne dozvole policijskih vlasti, koju Jevreji nisu mogli dobiti;

— Gestapo i ustaše su naredile policijskim vlastima da obavezno hvataju prebegle Jevreje i da im ih predaju. Po predaji bili su streljani, ili odvedeni u koncentracione logore, gde su stradali;

— i nakon uspešnog bekstva iz gradova, uključivanje u partizanske odrede, odnosno prebacivanje na slobodnu partizansku teritoriju bilo je moguće samo preko konspirativnih veza. Broj tih veza je bio vrlo mali i držane su u najvećoj tajnosti, što je onemogućilo masovnije uključivanje Jevreja. Za izvestan broj Jevreja se zna da su samoinicijativno krenuli u partizane i da su na putu uhvaćeni i ubijeni;

— bilo je slučajeva, da je veća grupa skojevaca, članova udarnih grupa imala mogućnosti da se prebaci u partizane, ali su po direktivi partijskog rukovodstva ostali u gradu. Takav slučaj bio je u Sarajevu, jer partijsko rukovodstvo se nadalo, da će partizanske jedinice u okolini Sarajeva izvršiti napad na grad, i u tom slučaju bi članovi tih udarnih grupa potpomogli u samom gradu dejstva partizanskih jedinica. Međutim, do napada nije došlo, a u međuvremenu su ustaše pohvatali te članove udarnih grupa i odveli u logore gde su ubijeni.

b) *subjektivni faktori*

Analizirajući i napred navedene objektivne činioce može se zaključiti, da su oni predstavljali ozbiljnu prepreku za masovnije uključivanje Jevreja iz gradova na početku ustanka. No, to ne znači, da broj uključivanih nije mogao biti i znatno veći, jer su, ipak, postojale izvesne mogućnosti, ako ne za masovnija, a ono za veći broj pojedina njih bekstava u partizane. Međutim, izvesni subjektivni činioci, u prvom redu kolebljivost, kao i verovanje da ih neće zadesiti najgore — genocid, odigrali su u pojedinim pokrajinama i mestima značajnu ulogu u neblagovremenom uključivanju većeg broja Jevreja u NOR. Međutim, i okupatori su podržavali i potencirali tu kolebljivost primenom raznih perfidnih postupaka i obmana o kojima se čuje govora kod osvrta na uključivanje Jevreja u NOR u pojedinim pokrajinama i iz pojedinih većih mesta. Činjenica je, da su u nekim pokrajinama značajniju ulogu odigrali subjektivni, a u nekim objektivni činioci, što je zavisilo od toga, kome su pojedine pokrajine pripale po kapitulaciji Jugoslavije. S obzirom, da subjektivni i objektivni činioci nisu bili podjednako zastupljeni svuda to je uključivanje Jevreja u NOR 1941. godine prikazano po pokrajinama.

BANAT

Rad Komunističke partije među Jevrejima u Banatu bio je do drugog svetskog rata slab, što je i uslovalo uključivanje relativno malog broja u revolucionarni radnički pokret, odnosno mali broj članova KPJ i SKOJ-a.

Sa te teritorije bio je uključeno i mali broj Jevreja u NOR 1941. godine. Osnovni razlog je ležao u tome, što su Jevreji bili odvedeni u koncentracione logore

pre nego je došlo do razbuktavanja ustanka. Nekoliko manjih partizanskih odreda koji su formirani jula 1941. rasformirani su posle kraćeg vremena, jer na toj teritoriji nisu postojali uslovi za njihovo održanje zbog neprijateljskog stava prema partizanima velikog broja doma ih Nemaca-folksdoj era, koji su aktivno sa-
dejsvovali sa pripadnicima Gestapoa u njihovom hvatanju. Partizanski odredi koji su formirani jula 1941. bili su, po direktivi OK KPJ za severni Banat od 4. avgusta 1941, rasformirani, a najveći broj pripadnika tih odreda bio je uhapšen od Nemaca i folksdoj era i ubijen.⁴⁰¹

Postavlja se pitanje, da li su se banatski Jevreji mogli prebaciti na druge teritorije (Srem, Srbija) gde je došlo do formiranja partizanskih odreda već sredinom 1941. godine, pre njihovog odvođenja u koncentracione logore? Takva mogućnost nije postojala, jer je već aprila 1941. bilo internirano u sabirne logore preko 30% banatskih Jevreja, a avgusta te godine su odvedeni u koncentracione logore, gde su ubrzo stradali.⁴⁰²

Međutim, izvestan broj banatskih Jevreja, koji su bili uključeni u revolucionarni radnički pokret pre rata, odnosno bili članovi KPJ i SKOJ-a, stupio je u NOR 1941. godine. Među njima je bilo istaknutih revolucionara.

Među članovima prvih udarnih grupa u Petrovgradu (Zrenjanin) bili su i sledeći Jevreji: Ela Štajn, krojačica radnica (član SKOJ-a), Šandor-Šamuel Frank, trgovski pomoćnik (član SKOJ-a), Ruža Šulman, službenik (član KPJ), Hari Kon, trgovski pomoćnik (član SKOJ-a), Jucika Feješ, domaćica (član SKOJ-a). Svi su oni uhapšeni (sem Jucike Feješ) 26. jula 1941. prilikom paljenja žita u okolini Petrovgrada i osuđeni na smrt. Obešeni su u Petrovgradu 31. jula 1941. Jucika Feješ uhapšena je oktobra 1941. u ilegalnom radu i osuđena na robiju.

Jedan od glavnih organizatora udarnih grupa u Petrovgradu bila je Ruža Šulman, koja je izabrana pred drugi svetski rat za članicu MK KPJ Petrovgrad i članicu PK SKOJ-a za Vojvodinu, a na početku ustanka za članicu OK KPJ za severni Banat. Zadužena je bila i za organizovanje kurseva prve pomoći, kao i Narodne pomoći.⁴⁰³

U vezi s organizovanjem ustanka u Banatu značajnu ulogu je odigrala i Barbara Seleši, predratna članica KPJ, koja je kao komunistička osuđenica 1930. godine od suda za zaštitu države u Beogradu na 3 godine robije. Po izbijanju ustanka radila je kao pozadinski politički radnik. Gestapo je otkrio njen rad i osudio je na smrt. Obešena je 21. juna 1942. u Perlezu.⁴⁰⁴

Jedan od organizatora ustanka u Kikindi bila je Klara Feješ, koja je do rata studirala u Beogradu, ali se njen revolucionarni rad odvijao u Kikindi. Od Partije je bila zadužena za rad sa marksom omladinom i za rukovođenje »Crvene po-

⁴⁰¹ 2. Atanacković, *Vojvodina u borbi 1941–1945*, Novi Sad 1969.
B. Ivković, n.d. str. 373.

«S *Zrenjanin*, izd. Skupštine Zrenjanin 1966.

⁴⁰⁴ *Žene Srbije u NOR*, Beograd 1975, str. 789.

mo i.« Godine 1940. izabrana je za lina MK KPJ Kikinda i za lina OK SKOJ-a, a na po etku ustanka za lina OK KPJ za severni Banat i za lina PK KPJ za Vojvodinu. Po izbjanju ustanka u estvovala je u organizovanju udarnih grupa u Kikindi, a zatim po zadatku Partije odlazi u Ba ku, gde tako e u estvuje u organizovanju ustanka. Prilikom sastanka s aktivistima, koji je održan na salašu Lazara Stojakovi a (kod Ba ke Palanke) 12. novembra 1943. bila je opkoljena od ma arskih žandarma i u borbi s njima poginula.⁴⁰⁵

Prvi partizanski odred u Banatu —• Petrovgradski partizanski odred — formiran je krajem jula 1941. godine. U njegovom formiranju u estvovao je i Franjo Hercog, koji je studirao medicinu u Zagrebu i na studijama je primljen u lanstvo KPJ. U novoformiranom odredu Hercog je postavljen za politi kog komesara. Me utim, zbog neprijateljskog stava stanovništva — folksdoj era, odred se nije mogao održati i ubrzo je rasformiran. Hercog je prebegao u Ma arsku odakle se kasnije vratio i ponovo stupio u NOV⁴⁰⁶

Nakon rasformiranja tog odreda, uslovi za formiranje partizanskih jedinica stvoreni su kasnije, tj. u vreme kada na toj teritoriji nije bilo više Jevreja, koje su Nemci pobili u logorima u Beogradu.

U 1941. godini stupilo je u NOR 10 banatskih Jevreja od kojih 1 u NOV i 9 u NOP. Svi uklju eni u NOP su stradali.

Izvestan broj banatskih Jevreja, koji su uspeli prebe i iz Banata na druge teritorije (Ma arska) pre odvo enja banatskih Jevreja u logore, stupio je u toku rata u NOV. O njima e kasnije biti govora.

SRBIJA

Na teritoriji onog dela Srbije koji je ostao pod nema kom okupacijom, od ukupnog broja srbijanskih Jevreja živelu je do rata u Beogradu oko 10.500 (84%), Nišu oko 350, Novom Pazaru oko 250, Kragujevcu oko 70, Smederevu oko 70, dok je u ostalim mestima Srbije živeo neznatan broj Jevreja.

Osvrnu emo se na uslove, koji su uticali na broj uklju enih Jevreja u NOR 1941. godine u pojedinim mestima.

Beograd — Do rata je bio uklju en u revolucionarni radni ki pokret, kao i u napredni pokret ve i broj beogradskih Jevreja, prvenstveno omladine. No, broj uklju enih Jevreja u NOR 1941. godine nije bio u srazmeri sa brojem Jevreja koji je živeo u tom gradu do rata. Pomenuli smo objektivne i subjektivne inioce, koji su uticali na broj uklju enih 1941. godine.

⁴⁰⁵ Ljubica šija ki i S. Šija ki, *Kikinda 1941–1945*, Kikinda 1970, str. 7.
ZUPNOH tom I, knj. 17, dok. broj 128.
 S. Veg, *Pripreme za ustanak i partizanski odredi u Banatu 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 11–12.

injenica je, da je Gestapo bio preduzeo najrigoroznije mere u cilju spreavanja bekstva Jevreja iz Beograda. Mora se napomenuti i to, da su prve slobodne partizanske teritorije, kuda su mogli prebe i beogradski Jevreji, stvorene tek sredinom septembra 1941. godine, a do tog vremena ve je znatan broj Jevreja interniran u logore. Sem toga, Gestapo je organizovao vrlo razgranatu mrežu preko opštinskih i policijskih organa, nedi evaca, etnika, ljoti evaca i Bugara za hvatanje prebeglih Jevreja. Putem te mreže bio je uhva en znatan broj Jevreja, koji su predati Nemcima i ovi su ih streljali, o emu govore i slede i podaci:

- u Kr agovu etnici su pohvatali ve i broj prebeglih beogradskih Jevreja i predali ih Gestapou, koji ih je streljao;⁴⁰⁷
- u Loznici je prebegla grupa od 50 beogradskih Jevreja, koje je sreski na elnik pohvatao i predao Nemcima, koji su ih odveli u logor na Banjici i streljali;
- bugarski fašisti su pohvatali u Skoplju oko 300 beogradskih Jevreja i predali Gestapou, koji ih je streljao na Banjici;⁴⁰³
- u jednom dokumentu stoji: »Iz Beograda je prebegla u partizane jedna Jevrejka, pegava i crvene kose, ponevši sa sobom hirurški instrumentarij. Uhva ena od etnika u Mionici i zaklana.⁴⁰⁹

Analiziraju i razne objektivne inioce dolazi se do zaklju ka, da su oni predstavljali ozbiljnu prepreku za masovnije uklju ivanje beogradskih Jevreja u NOR 1941. godine. No, to ne zna i da broj uklju enih nije mogao biti i znatno ve i, jer su, ipak, postojale mogu nosti, ako ne za bekstva u ve im grupama, a ono za ve i broj pojedina nih bekstava. Razlog treba potražiti i u postojanju subjektivnih inilaca, prvenstveno u kolebljivosti u odlu uju im momentima, koja je bila potcencirana slede im injenicama:

- verovanjem da Nemci ne e primeniti istrebljenje Jevreja, jer to nisu sproveli ni u ostalim zemljama, koje su okupirali mnogo pre Jugoslavije;
- perfidnim postupcima i obmanama, koje su Nemci primenili u cilju zavaravanja Jevreja u vezi sa namerama koje su planirali, tj. njihovo istrebljenje. Jedna takva perfidna obmana predstavlja i nare enje, da se obrazuje zdravstvena služba za Jevreje. Jevreji su na osnovu toga došli do zaklju ka, da Nemci koji se »brinu« o njihovom zdravlju ne mogu biti i ubice. Tom obmanom Nemci su postigli još jedan cilj: najve i broj zdravstvenih radnika Jevreja je bio uklju en u organizaciju jevrejske zdravstvene službe i na taj na in su onemogu ili njihovo bekstvo, naro ito preko njihovih dotadašnjih pacijenata.

Postoji mišljenje da su subjektivni inioeci, posebno kolebljivost, bili presudni za odlazjenje ve eg broja beogradskih Jevreja u NOR na po etku ustanka.⁴¹⁰ Bez

⁴⁰⁷ *Oletovi u ognju*, Titovo Užice 1970.

⁴⁰³ Dokumentat u Istorijskom arhivu Beograda.

⁴⁰⁹ Se anje Slavke Morf – rukopis u Istorijskom arhivu Beograda, MG broj 1.

⁴¹⁰ J. Vujošević, *Zna aj i posledice antiokupatorskog raspoloženja i otpora u Beogradu od 12. aprila do 4. jula 1941, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971, str. 62.

sumnje, bilo je kolebljivosti i neodlučnosti, ali ako se uzmu u obzir i svi objektivni inoci, koji su onemogućili masovnije uključivanje Jevreja u NOR, došlo se do realnije ocene, realnijeg zaključka. Taj zaključak govori o me usobnoj isprepletenosti subjektivnih i objektivnih činilaca. Subjektivni inoci su bili dominantni, verovatno, kada se govori o mogućnostima većeg broja pojedinačnih bekstava u partizane, dok su za masovnija bekstva dominantni bili objektivni inoci.

Zahvaljujući intenzivnom radu Komunističke partije, po ev od 1935. godine došlo je do brojnijeg uključivanja Jevreja, prvenstveno jevrejske omladine, u KPJ i SKOJ, kao i u napredni omladinski pokret. Oni su odmah po okupaciji Beograda našli svoje mesto, odnosno nisu se pasivno odnosili prema okupatoru. Uključili su se u NOP i pored toga, što su bili dvostruko žigosani: kao Jevreji i kao komunisti. Znatno veći broj jevrejske omladine uključio se u sastav udarnih grupa, koje su vršile razne sabotaže i diverzije.

Neki od jevrejskih omladinaca, koji su bili uključeni u sastav udarnih grupa naročito su se isticali svojom aktivnošću:

Hajim Almozlino-Guta, učenik, učestvovao je u paljenju nemačkog kamiona jula 1941. godine. Za odmazdu Nemci su streljali 120 beogradskih Jevreja. Almozlino je nakon bekstva iz Beograda stupio u NOV i avgusta 1941. zarobljen od Nemaca i streljan;⁴¹¹

Milan Bajić, učenik, uhapšen prilikom vršenja sabotaže i streljan 1942. na Banjici;⁴¹²

Natalija Benvenisti, učenica, učestvovala u sečenju telegrafskih stubova. U NOV od 1941, poginula 1945;⁴¹³

Jovan Gajger, učenik, uhapšen prilikom sečenja telegrafskih stubova i obešen 1941. godine;⁴¹⁴

Keti Šer-Minderovi, učestvovala u paljenju fašističke štampe. Uhapšena tom prilikom od Nemaca, ali su je spasili članovi udarne grupe (poginula 1942. u NOV);⁴¹⁵

Rafailo Talvi, učenik, učestvovao u vršenju sabotaža. Njegov rad je otkrio Gestapo, ali kada su došli da ga uhapsu jula 1941. izvršio je samoubistvo.⁴¹⁶

U sastav udarnih grupa bili su uključeni i: Miodrag Najman, učenik, (uhapšen od Gestapa i streljan 1941. kod Skele), Josip-Jole Levi i Julija Kon, (uhapšeni od

⁴¹¹ Se anje Reje Almozlino — rukopis u istorijskom arhivu Beograda (IAB), MG broj 150; i *Čačanski kraj u MOB*, a. 1969, str. 61.

⁴¹² M. Todorovi, *Banji ki logor* — rukopis u IAB MG br. II, 125.

⁴¹³ Milena Radovanović-Lovrić, *Ta no u sedam. Grad borbe i slobode*, Beograd 1964, str. 107.

⁴¹⁴ V. Nanović, *Srbija se umiriti ne može. Grad borbe i slobode*, Beograd 1964, str. 67.

⁴¹⁵ Se anje Jovanke Petrovi — rukopis u IAB, MG br. 7.

⁴¹⁶ M. Armando, *Jevrejska omladina Beograda u NOV, Jevrejski almanah*, Beograd 1954, str. 106.

Gestapoa i ubijeni na Banjici 1941), Rašela Aronovi, student (ubijena u logoru »Sajmište« 1942).⁴¹⁷

Za neke koji se pominju u sačuvanim dokumentima ili izjavama preživelih boraca, nema potpunih imena, odnosno prezimena: Vera »Jevrejka«, Lela »Jevrejka«, itd. Katarina Herceg pominje neku Jevrejku, koja je stanovala u Zetskoj ulici 1 u ijem stanu su održavani ilegalni kursevi prve pomoći. Odvedena od Gestapoa i streljana.⁴¹⁸

Značajnu ulogu u pokretu otpora u Beogradu odigrali su Rašela Baruh-Simi i njen muž inž. Lazar Simi, koji su izrazili u stanu eksploziv za sabotaže. Prilikom rada došlo je do eksplozije kada su oboje teško povređeni i uhvaćeni od Gestapoa. Osumnjičeni su na smrt. Rašela je streljana 4. X 1941. na Banjici.⁴¹⁹

Poznata je i akcija koju je izveo Lujo Davio u Podgorici kada je prebegao po dolasku Nemaca u Beograd. On je ubacio bombu u italijansku oficirsku menzu u Podgorici, kada je stradalo nekoliko oficira. Davio je bio uhvaćen i streljan od Italijana 1942. u Nikšiću.⁴²⁰

Pre napada Trećeg Rajha na Jugoslaviju, dr Marko Anaf izgradio je po direktivi Partije u svom stanu u Beogradu sklonište, koje Gestapo nije uspeo da otkrije za sve vreme trajanja rata. Sklonište je korišćeno za skrivanje ilegalaca, kao i ilegalnog materijala.⁴²¹

Pomenućemo neke Jevreje članove KPJ, koje je Partija zadužila određenim zadacima u vezi priprema za organizovanje ustanka:

Moša Pijade, slikar i publicista, član CK KPJ, upućen je u Crnu Goru radi pomaganja partijskoj organizaciji oko priprema za ustanak;

Olga Alkalaj, pravnik, predratni član KPJ. Po dolasku Nemaca delovala je u Beogradu pod lažnim imenom Sofija Aleksić, kućna pomoćnica. Na početku ustanka izabrana je za članicu privremenog MK KPJ Beograd. Zadužena je bila za rad sa radnicima. Učestvovala je u organizovanju bekstva komunističke iz Vidinske bolnice u Beogradu. Novembra 1941. uhapšena od Gestapoa prilikom jedne partijske provale i u logoru na Banjici zverski mučena, ali nije ništa priznala. Decembra 1941. prebaćena je u logor »Sajmište«, odakle je upućena na lečenje u Jevrejsku bolnicu zbog teških povreda zadobijenih prilikom saslušavanja na Banjici. Iz bolnice odvedena je od Gestapoa 15. marta 1942. i ugušena u specijalnom kamionu sa otrovnim plinom. Posle rata je jedna ulica u Beogradu dobila njeno ime;⁴²²

⁴¹⁷ Se anje Smilje Tuzli — rukopis u IAB, MG broj 198.

⁴¹⁸ Se anje Katarine Herceg — rukopis u IAB, MG broj 3.

⁴¹⁹ Jelena Popović, *U sećanje žena Beograda u NOV, Beograd u ratu i revoluciji 1941—1945*, Beograd 1971.

⁴²⁰ Se anje Smilje Tuzli, n.d.

⁴²¹ M. Anaf, *Jedno neotkriveno sklonište, Grad borbe i slobode*, Beograd 1964.

⁴²² J. Romano, *Dostojno priznanje Beograda revolucionarki Olgi Alkalaj, Jevrejski pregled* 7—8, Beograd 1970.

212 J. Romano

Salamon Anaf-Žika, student, bio je upućen od PK KPJ Srbije jula 1941. u Požarevac, za Iana Vojne komisije pri OK KPJ za okrug Požarevac, radi u eša u pripremama za organizovanje ustanka u tom kraju (poginuo 7. X 1941. kod Venana kao komandir 1. kosmajске ete);⁴²³

ing. Izidor Baruh, upućen je u uži ki srez radi u eša u organizovanju ustanka (poginuo 19. avgusta 1941. kod Drežni ke gradine kao komesar Crnogorske et>3 Uži kog odreda). Posle rata proglašen za Narodnog heroja Jugoslavije;⁴²⁴

Josip-Joži Baruh, profesor, upućen je u bajinobaštanski srez radi u estvovanja u organizovanju ustanka. Kao komesar Ra anske ete Bajinobaštanskog odreda bio je teško ranjen u borbi sa Nemcima i 10. avgusta 1941. podlegao ranama u bolnici u Užicu;⁴²⁵

Dragutin Zonenfeld-Zoni , trgova ki pomo nik, bio je upućen u Belanovicu, gde je delovao kao pozadinski politi ki radnik. Uhva en od Gestapoa i streljan 1942. na Banjici.⁴²⁶

Mirko Davi o, koji je prebegao iz Beograda u Kotor i aktivno se uklju io u NOP. Talijanski fašisti su otkrili njegov rad i predali ga ustašama, koje su ga ubile u logoru u Jasenovcu.⁴²⁷

Na odgovornim partijskim dužnostima nalazili su se na po etku ustanka sie-de i beogradski Jevreji, predratni revolucionari:

Olga Alkalaj — Ian privremenog MK KPJ Beograd;

Josif Almozlino-Alma, student — Ian Sreskog komiteta za takovski srez (poginuo 3. VIII 1942. kod Kupresa);⁴²⁸

Rafael Ž. Batino (Miša Cvetkovi) — sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Sandžak (zarobljen jula 1942. od etnika i predat Italijanima, koji su ga streljali);⁴²⁹

Frida Bergman, službenik — sekretar MK KPJ 5. rejona u Beogradu;

Dora Frajdenfeld, student — Ian komiteta KPJ 3. rejona u Beogradu (prilikom partijske provale uhapšena marta 1942. i streljana od Gestapoa na Banjici);⁴³⁰

Moša Levi, službenik — partijski instruktor i pozadinski politi ki radnik (uhva en od Gestapoa i streljan 1942. na Banjici);⁴³¹

Moša Pijade — Ian CK KPJ.

⁴²³ A. Vitorovi , *Centralna Srbija*. Beograd 1967, str. 58.

⁴²⁴ *Cvetovi u ognju*, n.d. str. 15.

⁴²⁵ S. Poznanovi , M. Filipovi , *Doga aji oko Kosjeri a, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, IV*, Beograd 1964, str. 891.

⁴²¹ Dokumentat u Istorijskom arhivu Beograda.

⁴²⁷ M. Vasi . n.d. str. 267.

⁴²³ *Ca anski kraj u NOB*, a ak 1969, str. 35.

⁴² *Prilog u krvi*, Pljevlja 1969, str. 146.

⁴³⁰ Se anje dr Blagoja Neškovi a — rukopis u IAB, MG broj 27. C. ur evi , *Komunisti ka partija Jugoslavije — organizator i nosilac NOP-a u Beogradu 1941–1944, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971, str. 18.

Jelena Popovi , n.d. str. 143.

⁴³¹ Se anje Rade Kuši a — rukopis u IAB, MG broj 364.

Prema prikupljenim podacima iz Beograda je stupilo u NOR 1941. godine 217 Jevreja, i to: 138 u NOV (poginulo 108) i 70 u NOP (stradalo 53). Sem toga, jedan je od 1941. bio u redovima Pokreta otpora u Francuskoj. Od preživelih u esnika u NOR od 1941. godine, 21 su nosioci Partizanske spomenice 1941. Za narodne heroje Jugoslavije su proglašeni Moša Pijade i ing. Izidor Baruh.

U *Nišu* je ijvelo do rata oko 350 Jevreja (ne ra unaju i jevrejske izbeglice iz zemalja zapadne Evrope nastanjene u Niškoj banji i okolnim manjim mestima). Me utim, do uklju ivanja niskih Jevreja u NOR nije došlo (sem trojice) i oni su bili žrtve genocida.

Bilo je govora, da niški Jevreji nisu bili ni do rata uklju eni u revolucionarni radni ki pokret, iako im je po socijalnom sastavu bilo mesto u tom pokretu. O razlozima, koji su bili od uticaja na takvo pasivno držanje Jevreja u predratnom periodu, bilo je ranije govora.

Niške Jevreje nisu mogle otrgnuti od njihovog fatalisti kog gledanja na situaciju ni brojne protivjevrejske mere koje su Nemci preduzeli ve prvih dana okupacije. Uzaludni su bili pokušaji niške partijske organizacije da ih uputi u partizane još pre njihovog interniranja u logor »Crveni krst«. Uslovi za odlazak u partizane su postojali, jer su u okolini Niša delovala tri ve a partizanska odreda. O nastojanjima niške partijske organizacije da spase Jevreje od genocida upu uju i ih u partizane, govori i slede a izjava: »Partijsko rukovodstvo Niša pokušalo je da uti e na mlade lanove jevrejskih porodica da idu u partizane, ali nije bilo rezultata. Ostali su u Nišu i sa ekali hapšenje.«⁴³²

U ostalim mestima u Srbiji živeo je do rata mali broj Jevreja. Iz tih mesta stupilo je u NOR 1941. godine 52 lica, i to: 27 u NOV (poginulo 20) i 25 u NOP (stradalo 22). Od preživelih 7 su nosioci Partizanske spomenice 1941. Najaktivniji iz pojedinih mesta su bili:

dr Vladislav Švarc, lekar iz Boljevca. U estvovao je u organizovanju ustanka u boljeva kom srezu. Uhva en 1942. od Gestapoa i odveden u logor;⁴³³

dr Strevan Ber, lekar iz a ka. Lekar i borac u a anskom odredu. Poginuo u borbi sa Nemcima 21. X 1941. kod sela Jar ujaka;⁴³⁴

Dina Albahari-Fišant, profesor gimnazije iz a ka. Istaknuti pozadinski politiki radnik u a anskom srezu. Uhapšena od Gestapoa 1942. i streljana u a ku;⁴³⁵

Avram Danon, upravnik rudnika u Ivanjici. Po direktivi Partije organizovao kurs za omladince za obuku u rukovanju oružjem;⁴³⁴

³²: D. Dejanovi , D. Živkovi , M. Milovanovi , . Stamenkovi , *Niš u vihoru oslobodila kog rata*, Novi Sad 1968.

³³: V. Cvetkovi , *Lekari revolucionari, Komunist* broj 24 od 10. VI 1971.

³⁴: *Če anski kraj u NOV*, n.d. str. 87 i 112.

³⁵: *Če anski kraj u NOV*, n.d. str. 203.

³: S. Igri , J. Radovanovi , V. Lukovi , Lj. Markovi , M. Bujosevi , *Ivanjica*, Beograd 1972, str. 345.

Jeruham Konforti, geometar iz Knjaževca. Jedan od učesnika u organizovanju ustanka u Knjaževcu krajem 1941. godine. Uhapšen od četnika i obešen u Knjaževcu. Stan u kojem je stanovao pretvoren je posle rata u muzej koji nosi njegovo ime;⁴³⁷

Josip Šnerston, student iz Kragujevca. Od početka ustanka član udarne grupe u Kragujevcu, a zatim borac u 1. šumadijskom odredu. Poginuo 1941. u Srbiji;⁴³⁸

mr pharm. Moša Mandilović iz Krupnja. Početkom septembra 1941. po oslobodenju Krupnja postavljen za prvog predsednika NO odbora u Krupnju;⁴³⁹

Marko Daniti iz Leskovca – učesnik u organizovanju ustanka u Leskovcu krajem 1941. godine. Zarobljen od pripadnika Srpske državne straže i ubijen;⁴⁴⁰

Ruža Lerinc, profesor Učiteljske škole iz Aleksinca. Predratni član KPJ. Imala je veliki uticaj na učesnike Učiteljske škole uključujući i članove napredni omladinski pokret. Od početka ustanka aktivan pozadinski radnik. Uhapšena od Gestapa i streljana 23. avgusta 1941. godine u Zajedaru.⁴⁴¹

U sledećem pregledu prikazan je broj Jevreja iz Srbije uključujući u NOR 1941. godine.

Mesto		NOV	NOP
Aleksinac	stupilo		
	poginulo		
Badovinci	stupilo	3	
	poginulo	3	
Beograd	stupilo	138	79
	poginulo	108	53
Boljevac	stupilo		1
	poginulo		
Čačak	stupilo		2
	poginulo		2
G. Milanovac	stupilo		2
	poginulo		2
Ivanjica	stupilo		1
	poginulo		
Knjaževac	stupilo		
	poginulo		
Kragujevac	stupilo		
	poginulo		
Kraljevo	stupilo		
	poginulo		
Krupanj	stupilo		
	poginulo		

⁴³⁷ Dokumentat u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.

⁴³⁸ M. Stanković, *U Aran elovcu 1941, Ratna se anja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radničkog pokreta* I. Beograd 1961, str. 547.

⁴³⁹ M. Jeremić, *Narodnooslobodilačka vlast u Radevinu 1941, Ustanak naroda Jugoslavije 1941*, II, Beograd 1963, str. 250.

⁴⁴⁰ *ZDP* tom I, knjiga 3, dok. br. 160.

⁴⁴¹ *Žene Srbije u NOB*, n.d. str. 715,

Mesto		NOV	NOP
Leskovac	stupilo	3	3
	poginulo	1	3
Loznica	stupilo	1	
	poginulo		
Ljuljak	stupilo		1
	poginulo		1
Niš	stupilo	1	
	poginulo	1	
Pecka	stupilo	1	1
	poginulo		
Prokuplje	stupilo		2
	poginulo		2
Surdulica	stupilo		1
	poginulo		
Svetozarevo	stupilo		1
	poginulo		1
Šabac	stupilo		1
	poginulo		1
T. Užice	stupilo	9	5
	poginulo	8	5
Valjevo	stupilo	1	
	poginulo		
Svega	stupilo	168	109
	poginulo	129	79

GOSNA I HERCEGOVINA

Socijalna struktura jevrejskog stanovništva u Bosni i Hercegovini, kao i snažan uticaj Komunističke partije, naročito na jevrejsku omladinu, uslovlili su znatno veći procenat uključenih Jevreja u NOR 1941. godine nego u ostalim pokrajinama Jugoslavije. To se odnosi, u prvom redu, na Sarajevo, u kojem je do rata živelo oko 75% ukupnog broja Jevreja Bosne i Hercegovine.

U redovima Komunističke partije, kao i naprednog omladinskog pokreta nalazio se veći broj sarajevskih Jevreja do drugog svetskog rata, što se vidi i iz izjave Lepe Perovi (do rata član PK KPJ za BiH): »Mi komunisti imali smo u svojim redovima priličan broj Jevreja. Preko njih, a i direktno, povezali smo se sa masom Jevreja«. ⁴⁴²

Potpuno je razumljivo, što su članovi KPJ i SKOJ-a stupili u NOR već prvih dana ustanka. Od posebnog značaja je bio i njihov uticaj na ostale Jevreje, naročito na jevrejsku omladinu u cilju njihovog uključivanja u NOR. Na uključivanje Jevreja u NOR posebno je radila Komunistička partija, što se vidi iz proglasa koji je izdao PK KPJ za BiH na početku ustanka. U proglasu se pozivaju svi narodi BiH na ustanak, a među njima i Jevreji:

⁴⁴² Lepa Perovi, n.d. str. 106.

»Jevreji, vi najviše ose ate neljudsku bezobzirnost i zlo ina ku dušu frankova ke gospode. Put boljeg života i za vas jeste zajdni ka borba sa Srbima, Hrvatima i Muslimanima, koju vodi Komunisti ka partija Jugoslavije.«.⁴⁴³

Uslovi i mogu nosti za uklju ivanje Jevreja u NOR na po etku ustanka nisu bili isti u svim mestima Bosne i Hercegovine. Stoga e njihovo uklju ivanje biti prikazano po mestima.

Sarajevo — Pomenuto je, da je snažan uticaj na jevrejsku omladinu izvršilo u predratnom periodu jevrejsko radni ko udruženje *Matatja* u ijim redovima je bilo pred rat oko 400 skojevaca i lanova KPJ. Navedeno je i to, da je u Sarajevu bilo pred rat 62 lana KPJ. Oni su aktivno u estvovali u svim akcijama koje je organizovala Komunisti ka partija. Među lanovima KPJ i SKOJ-a koji su rasturali proglas koji je izdao CK KPJ pozivaju i narod na obaranje profašisti ke vlade Cvetkovi —Ma ek bio je i ve i broj Jevreja. Neke od njih je uhapsila sarajevska policija 3. marta 1941. i držala ih u zatvoru sve do dolaska ustaša na vlast i njima ili predala. Iz te grupe kasnije su stradali: David Levi, Nisim Montiljo, Izidor Levi : Hajim Levi.⁴⁴³

Sarajevska policija raspolagala je spiskovima lanova KPJ i SKOJ-a, kao i njihovih simpatizera, i te spiskove predala ustašama po njihovom dolasku na vlast. Na osnovu tih spiskova ustaše su otpo ele ubrzo sa hapšenjem komunista. Krajem juna 1941. ustaše su uhapsile poznatog revolucionara Hajnriha Fertiga, tj. pre nego je objavljen napred pomenuti proglas PK KPJ za BiH. On je odveden u logor u Gopsi u, zatim u logor u Jadovnu, pa u Jasenovac, gde je ubijen 15. I 1942.⁴⁴⁴

Ustaše su slede e Jevreje, lanove KPJ streljale na po etku ustanka na Vracama kod Sarajeva: Šalom S. Albahari, student (provaljen od Mihajla Popovi a). Herojski se držao na policiji prilikom saslušanja i pored toga što je bio izložen zverskim mu enjima. Streljan 8. avgusta 1941 ;⁴⁴⁵ Izidor B. Abinun, elektri arski radnik, streljan septembra 1941; Ašer S. Danon, trgova ki pomo nik, streljan 6. septembra 1941; Šabetaj H. Levi, u enik, streljan septembra 1941; Jozef Altarac-Todor, kroja ki radnik, streljan oktobra 1941. Pored njih ustaše su uhapsile i odvele u logore do avgusta 1941. oko 20 Jevreja lanova KPJ i SKOJ-a, a masovno hapšenje je izvršeno 16. novembra 1941 (oko 40 lica). Svi su bili uklju eni u NOP od po etka ustanka.

Još u pripremnom periodu za ustanak pristupilo se organizovanju kurseva prve pomo i, koje je poha ao ve i broj jevrejskih omladinki (Rikica Pardo, Zlata Kabiljo, Donkica Perera, Hanika Altarac-Vuja i dr.). Od posebnog zna aja je bila uloga »Crvene pomo i« kojom je rukovodila Hana Ozmo (do njenog hapšenja), koja je dodeljivala finansijska sredstva ve em broju Jevreja i Srba, koji su ostali bez sred-

⁴⁴³ *Arhiv Saveza komunista Bosne i Hercegovine*, tom III, knj. 1.

M. Albahari, *Od aprilskog rata do ustanka, Sarajevo u revoluciji II*, Sarajevo 1977, str. 55

⁴⁴⁴ N. Albahari, *Sarajevo u prvim danima okupacije*, n.d. str. 96.

⁴⁴⁵ Ibidem, str. 96.

stava za život nakon pljačke ustaša. U prikupljanju pomoći u stvari estivovala su Lenka Kampos, Anita Pardo, Renika Montiljo, Pino Pardo i dr.

Po direktivi Partije pristupilo se organizovanju udarnih grupa u koje je bio uključen veći i broj jevrejskih omladinaca, prvenstveno skojevaca. Jedan od organizatora udarnih grupa bio je Aleksandar-Šami Salcberger (uhvaćen od ustaša i streljan 1. oktobra 1941. na Vracama).⁴⁴⁶ Udarnom grupom na Bjelavi rukovodio je Moric-Moco Salom do odlaska u NOV. Za njega se navodi da je bio »vrlo hrabar i odvažan«.

Postavlja se pitanje zašto izvestan broj Jevreja članova KPJ i SKOJ-a kao i pripadnika NOP nisu blagovremeno otišli iz Sarajeva i stupili u partizane, tj. pre nego su uhapšeni od ustaša i odvedeni u logore, gde su ubijeni? Postoji više razloga:

– prvi partizanski odredi u okolini Sarajeva formirani su i to: Kalinova ki partizanski odred – krajem septembra 1941, Romanijski, kao i odred »Zvijezda« – oktobra 1941. g.⁴⁴⁷ Do tog vremena ustaše su odvele u logore veći i broj članova KPJ i SKOJ-a, kao i pripadnika udarnih grupa;

– prema direktivi PK KPJ za BiH, članovi udarnih grupa nisu mogli da napuste Sarajevo i odu u partizane, jer se očekivao napad partizanskih odreda na Sarajevo; u tom slučaju udarne grupe bi sadejstvovala u gradu. Do tog napada nije došlo, a u međuvremenu ustaše su pohvatale veliki broj omladinaca, članova udarnih grupa i odveli ih u logore;⁴⁴⁸

– organizacija upućivanja ljudi u partizanske jedinice iz Sarajeva nije bila najbolje postavljena i sporo je funkcionisala. To se vidi i iz izjave Esada Engića, koji je u toku rata bio sekretar MK KPJ Sarajevo: »Zbog objektivnih poteškoća i sporosti oko upućivanja ljudi na oslobođenu teritoriju, kao i zbog gledišta da ljude treba zadržati u gradu radi ilegalnog rada, kao i da naše jedinice uskoro osloboditi Sarajevo, odlazak ljudi iz Sarajeva u partizane nije uvijek tekao ujednaženim intenzitetom u srazmeri sa stvarnim političkim raspoloženjem i spremnošću ljudi da idu u naše jedinice, pa je prilikom provala pao u ruke neprijatelju veliki broj članova KPJ, SKOJ-a i simpatizera, među kojima nekoliko stotina Jevreja, koji su poslani u logore i likvidirani«;⁴⁴⁹

– veća grupa jevrejskih omladinaca i omladinki, među kojima je bilo najviše skojevaca, uputila se samoinicijativno iz Sarajeva u Kalinovik radi upućivanja u Kalinova ki partizanski odred. Međutim, etnički elementi koji su se uvukli u Odred, vratili su ih za Sarajevo, jer im »nisu potrebni kaputaši«. Takav postupak dezorijentisao je ostale jevrejske omladince, koji su takođe nameravali da krenu u partizane. Veći i broj vraćenih omladinaca i omladinki ustaše su pohvatale i odvele u

M. Finci, *Stižaj Aleksandra Salcbergera, Jevrejski almanah 1959–1960*, Beograd, str. 150.
 -« *Vojna enciklopedija* tom 6, Beograd 1964, str. 663.
 Pismena izjava Moni Fincija iz Sarajeva, u Istorijskom arhivu Beograda.
 E. Engić, *U okupiranom Sarajevu, Isto na Bosna u NOV-u I*, Beograd 1971.

logore, gde su pobijeni. Manji broj uspeo je da se prebaci u Hercegovinu i Dalmaciju i kasnije su ponovo stupili u NOV. Prema naređenju CK KPJ, preživeli borci koji su bili vraćeni iz Kalinova koga odreda, dobili su Partizansku spomenicu 1941.

U vezi sa vraćanjem jevrejskih omladinaca i omladinki iz Kalinova koga partizanskog odreda, Danilo Štaka u članku koji je objavljen u zborniku Sarajevo u revoluciji 3, navodi: »Krajem jula 1942. pre polaska Kalinova koga partizanskog odreda sa Igmana prema Prozoru, štab Odreda donio je jednu neshvatljivu odluku koja nije bila prihvatljiva za odobravanje ni od boraca ni od jednog broja rukovodilaca na tom terenu. Naime, radi se o upućivanju grupe od preko 30 boraca Jevreja natrag u Sarajevo, što znači u potpunu neizvesnost, gotovo u sigurnu smrt. Zašto je donesena ova neobična odluka, nije mi ni danas poznato. I zaista je veoma mali broj ovih boraca ostao u životu. Neki od njih su uspjeli da iz Sarajeva ponovo izađu i stupe u druge partizanske jedinice. Najveći broj dospio je u fašističke logore i tamo izgubio život. Ovaj postupak, svakako, nije bio u duhu naše narodno-oslobodilačke borbe, a nije mi poznato da je bilo gdje u našoj zemlji u injenici na greška.«

Na, i pored toga, kao i mera koje su bile preduzele ustaše u cilju sprečavanja odlaska Jevreja u partizane, injenica je, da je iz Sarajeva stupio u NOR u 1941. godini veći broj Jevreja, naročito omladine. O njihovom odlasku u partizane svedoče i sledeći dva dokumenta:

Ministarstvo hrvatskog domobranstva – Glavni stožer, dostavilo je Operativnom stožeru domobranstva akt broj 4282 od 9. I 1942. u kojem se navodi: »židovska omladina listom odlazi u redove partizana-komunista, gde igra ulogu političkih komesara«;⁴⁵⁰

Zapovjedništvo vojne krajine u Sarajevu uputilo je Ministarstvu hrvatskog domobranstva akt broj 141 od 18. I 1942. u kojem stoji: »Primećeno i partizanski odred »kaputaši« židovske inteligencije u kojem se nalaze i židovske žene. Taj odred sa Romanije došao je u okolinu Vareša«.⁴⁵¹

injenica je, da bi broj uključeni sarajevskih Jevreja u 1941. godini u NOR bio znatno veći, da nije bilo napred navedenih prepreka.

Do odlaska sarajevskih Jevreja u logore, stanovi mnogih Jevreja bili su značajno uporište Partije. To se vidi i iz izjave Esada Čengića (tadašnjeg sekretara MK KPJ Sarajevo): »Vrlo značajno uporište Partije u 1941. i 1942. godini predstavljale su porodice: Jozef Foht (njegova žena Sara ubijena od ustaša), Rudi i Lonika Musafija (stradao u Jasenovcu 1945. dok je Lonika bila u NOV), Estera i Mento Eškenazi (Estera ubijena u logoru u Staroj Gradiški, a Mento poginuo u NOV 1942), Moric

Vojnoistorijski institut Beograd, 6/A, 47/6–9, 1941.
Ibid., 70, 12/2–5, 1942.

I. Montiljo, Roza i Tilda J. Papo, Monika Musafija, Berta Papo (svi su u estvovali u NOV)«. ⁴⁵² Vrlo značajnu ulogu u vezi sa skrivanjem ilegalaca, ilegalnog materijala i ilegalne partijske biblioteke odigrala je porodica Jozefa Danitija, uvara jevrejskog groblja u Kova i ima, koji je stanovao u kapeli groblja. Njegove dve kćerke i sin (svi radnici) bili su skojevci i stupili su u NOV 1941. kao i muž starije kćerke Bianke (Mordo Altarac) i svi su poginuli. ⁴⁵²

Od sarajevskih Jevreja koji su se uključili u NOP na početku ustanka isticali su se svojom aktivnošću: Albahari-Ferušić Blanka (kasnije u NOV – nosilac Partizanske spomenice 1941), Mordo-Marko Altarac (poginuo marta 1942. kao član Opštinskog komiteta KPJ pri NOO »Zvijezda«), Hana Finci-Božić (u njenom stanu bila je ilegalna štamparija MK KPJ Sarajevo – uhapšena od ustaša 1944. i streljana), Lunika Kaveson, Albert M. Maestro, Daniel Ozmo, Barkohba Papo, Eliezer M. Papo, Estera Papo-Eškenazi, Rikica A. Pardo, Lezo L. Perera, Sadik L. Perera (svi su pohvatani od ustaša i ubijeni u logoru).

Među sarajevskim Jevrejima bio je i veći broj simpatizera NOR. Iako su bili gotovo potpuno opljačkani od ustaša, oni su sakupili 1 milion dinara za partizanske jedinice.

Nakon dobijene direktive od CK KPJ jula 1941. o podizanju opštenarodnog oružanog ustanka, PK KPJ za BiH održao je 13. jula 1941. sastanak partijskih rukovodilaca, na kojem je doneta odluka o upućivanju na teren članova KPJ radi formiranja partizanskih odreda. Među njima bili su i sledeći Jevreji, predratni revolucionari:

Nisim Albahari zajedno sa Ratom Dugonjićem upućen je 14. VII 1941. u Semizovac, a zatim je Albahari upućen u Vareš; ⁴⁵³

Oskar Danon upućen je u Vogošću i Srednju, gde je učestvovao u formiranju odreda »Zvijezda«; ⁴⁵⁴

Slavko Englić upućen je u Brezu, gde je uhapšen od ustaša. U sarajevskoj policiji izvršio samoubistvo; ⁴⁵⁵

Mento Eškenazi, upućen u Trebević, gde je učestvovao u formiranju Trebevićkog odreda; ⁴⁵⁶

Feliks-Srećko Goranin učestvovao je skupa sa Eškenazijem u formiranju Trebevićkog odreda (poginuo februara 1942. kao član Štaba grupe odreda); ⁴⁵⁷

¹⁵² E. Englić, n.d. str. 164.

^{452a} Zora Kindibal-Predja, *SKOJ u Kova i ima, Sarajevo u revoluciji II*, Sarajevo 1977, str. 768.

⁴⁵³ R. Polaković, *Zapisi iz oslobodilačkog rata I*, Beograd 1956, str. 477.

⁴⁵⁴ N. Albahari, n.d. str. 98.

⁴⁵⁵ *Arhiv Saveza komunista BiH*, III, knj. 1, Sarajevo 1952, str. 27.

⁴⁵⁶ R. Sladić, *Prva Trebevićko-jahorinska gerilska eta, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, IV*, Beograd, 1964, str. 333.

⁴⁵⁷ S. Kezunović, *Prve borbe Kalinovačkog partizanskog odreda, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, V*, Beograd 1964, str. 315.

220 J. Romano

Pavle Goranin u estvovao je u formiranju Romanijskog odreda (poginuo 22. I 1944. kod sela Žunovi kao komesar 27. divizije – proglašen za narodnog heroja);⁴⁵³

Samuel Lerer (Voja Todorovi), u estvovao u organizovanju odreda u zapadnoj Bosni;⁴⁵⁹

Ervin-Stanko Salcberger, u estvovao u organizovanju odreda »Zvijezda«.⁴⁶⁰

U prvim partizanskim odredima u isto noj Bosni bili su na vojnim, odnosno političkim dužnostima: Oskar Danon (zamenik komandanta odreda »Zvijezda«), Mento . Eškenazi (zamenik političkog komesara Trebevičkog odreda), Feliks - Sre ko Goranin (komandir Trebevičkog odreda), Pavle Goranin (politički komesar Romanijskog odreda), Aleksandar Salcberger (komandir voda Igmanske ete), Ervin-Stanko Salcberger (komandir odreda »Zvijezda«), dok je u zapadnoj Bosni komandant Grahovskog bataljona »Gavrilo Princip« bio Samuel Lerer (Voja Todorovi).

Na po etku ustanka na odgovornim partijskim dužnostima u pozadini su bili:

Hana Ozmo (ubijena od ustaša) i Roza Papo – članovi »Ratnog komiteta« pri PK KPJ za BiH;⁴⁶¹

Nisim Albahari – član MK KPJ Sarajevo i sekretar OK KPJ »Zvijezda«;⁴⁶²

Bianka Albahari-Feruši – član MK KPJ Sarajevo;⁴⁶³

Jozef D. Danon – član KP SKOJ-a i sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a (poginuo aprila 1942. kod Borovana na Romaniji);

Hajnrüh Fertig – član MK KPJ Sarajevo;⁴⁶⁴

Isak J. Gaon – član OK SKOJ-a i član PK SKOJ-a (poginuo 28. VI 1942. kod Gracnice);⁴⁶⁵

Rafael S. Gaon – član KP SKOJ-a (poginuo 1942. kod Tuzle kao politički rukovodilac u Tuzlanskom odredu);⁴⁶⁶

Pavle Goranin – član OK KPJ za okrug Sarajevo;⁴⁶⁷

Betika Romano – član MK SKOJ-a i član PK SKOJ-a;⁴⁶³

Tinka Romano – član OK SKOJ-a i član Politodjela PK SKOJ-a za BiH (poginula krajem maja 1943. na Sutjesci kao član Politodjela 10. hercegovačke brigade).⁴⁶⁹

. Blagojevi , *Pavle Goranin-Iljica, Isto na Bosna u NOB-u, II*, Beograd 1971, str. 545.

Spomenica 1941–1961, Izd. Saveza društava veterinarara, Beograd 1961, str. 59.

E. Salcberger, *Partizanski odred »Zvijezda« Isto na Bosna u NOB-u, I*, Beograd 1971, str. 224.

I. Jovanovi , *Sjedinica Pokrajinskog komiteta za BiH 13. jula 1941, Isto na Bosna u NOB-u, I*, Beograd 1971

<»“ *Zbornik narodnih heroja Jugoslavije*, Beograd 1967.

⁴⁵⁹ E. engi , n.d. str. 162.

N. Albahari, n.d. str. 96.

⁴⁶³ R. Petovar, *Šesta proleterska isto no-bosanska brigada*, Beograd 1951, str. 291.

«» *Bili smo borci 6. proleterske*, Zenica 1974.

** . Blagojevi , n.d. str. 545.

S. Kezunovi , n.d. str. 320.

^k Ulio., str. 320.

Piema prikupljenim podacima, iz Sarajeva je stupilo u NOR u 1941. godini 263 Jevreja, od kojih je poginulo 205. U NOV je stupilo 194 (poginulo 139), a u NOP 74 (stradalo 69). Od preživelih u esnika u NOR od 1941. godine, 42 su nosioci Partizanske spomenice 1941, dok su za narodne heroje Jugoslavije proglašeni Pavle Goranin (poginuo), Nisim Albahari i Samuel Lerer (Voja Todorovi).

Iz ostalih mesta Bosne i Hercegovine u NOR je stupio u 1941. godini relativno mali broj Jevreja, a razlozi su objektivne i subjektivne prirode. Jedan od glavnih objektivnih razloga bio je odvoenje Jevreja iz nekih mesta u koncentracione logore, pre no što je došlo u okolini tih mesta do pojave partizanskih odreda, odnosno razbuktavanja ustanka: iz Banja Luke odvedeni su Jevreji muškarci u logor jula 1941. a iz Bugojna, Žepa, Bijeljine, Tuzle, Visokog, Bihaća odveden je veći broj Jevreja u logore avgusta 1941. godine.

Međutim, bilo je i kolebanja u pojedinim mestima u vezi s odlaženjem Jevreja u partizane. Karakterističan je slučaj sa Jevrejima u Bratkovoj. Partijska organizacija u tom mestu blagovremeno je upozorila bratkovske Jevreje o namerama ustaša da ih likvidiraju, ali i pored tog upozorenja oni se nisu sklonili i ustaše su ih poklale 10. XII 1941. To se vidi i iz sledeće izjave: »Neposredno prije nego što su ustaše da pobiju preko tri stotine Jevreja, među kojima je bilo i nekoliko skojevaca, partijska organizacija je saznala da se sprema pogrom. Hitno je održan sastanak sa desetak naprednih omladinaca Jevreja, koji su upoznati sa situacijom. Predloženo im je da idu iz grada i stupe u NOB. U to vrijeme je postojao siguran kanal za prelaz na Majevicu. Zahvaljujući razbijaškom djelovanju studenta Morisa Pape, koji je uporno tvrdio da će Jevreji biti transportovani u Palestinu i da bi njihov izlazak to pokvarilo, ova akcija nije uspjela. Javila su se svega tri omladinca koji su stupili u NOV.«⁴⁷⁰ Napomenuli bismo, da ni ta tri omladinca nisu bila iz Bratkove, već izbeglice iz Austrije.

Slična kolebanja bilo je i u drugim mestima (Vlasenici, Tuzli i dr.). No, kada su Jevreji bili suočeni sa stvarnošću, bilo je kasno, jer su ih ustaše za kratko vreme pohapsile i odvele u logore smrti.

Iz sledećih mesta Bosne i Hercegovine u NOR su stupili 1941. godine:

Banja Luka — Iz tog mesta su ustaše već jula 1941. odvele Jevreje muškarce u logore i to je bio razlog, što je u NOR stupio vrlo mali broj Jevreja.

U Banja Luci bio je sa službom do rata Albert Trinki, član KPJ, koji je upućen od Oblasnog komiteta KPJ na pomoć ustanka u Janj radi u estvovanja u njegovoj organizaciji⁴⁷¹

⁴⁷⁰ A. Mujki, J. Vočki, *Ilegalni partijski rad u Bratkovoj 1941–1942, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971. str. 832.
⁴⁷¹ O. Karabegović, V. Stojni, *Pripreme za oružani ustanak u Bosanskoj krajini, etrdeset godina V*, Beograd 1961, str. 212.

Od uklju enih u NOP isticale su se od prvih dana ustanka sestre Flora, Lela i Mica Levi, koje su i do rata aktivno u estvovala u revolucionarnom radni kom pokretu. U stanu su skrivale ilegalce, prikupljale »Crvenu pomo«, umnožavale i rasturale ilegalni materijal, itd. Sa takvim radom su produžile i od prvih dana ustanka. Ustaše su otkrile njihov rad i preki ustaški sud osudio ih je na smrt.⁴⁷² Aktivni u NOP od po etka ustanka bili su još David Atijas, brija ki pomo nik, Albert Salom, student, Teodor Vajs, trgovac. Sva trojica su odvedeni od ustaša u logor, gde su stradali. Od ustaškog prekog suda osu en je na smrt i maloletnik Jakov Papo, lan SKOJ-a, jer je skupljao oružje za partizane.⁴⁷³

Biha — Iz tog mesta bio je istaknuti pripadnik revolucionarnog pokreta Oto Levi, koji je studirao u Beogradu, gde ga je zatekla i kapitulacija Jugoslavije. Odmah se uklju io u sastav jedne udarne grupe i u estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Ubrzo je otišao u partizane i bio na dužnosti politi kog komesara 2. bataljona 1. šumadijskog odreda. Novembra 1941. bio je zarobljen od etnika u Gornjem Miianovcu i predat Gestapou, koji ga je streljao 17. decembra 1941. u Jajincima.⁴⁷⁴

Biha ki Jevreji su bili prvi u BiH koje su ustaše odvele u logor. Pre njihovog odvo enja, u NOP je bilo uklju eno nekoliko jevrejskih omladinaca, a me u njima najaktivniji je bio Salamon-Braco Kaveson, lan SKOJ-a, koji je dobio zadatak da prikuplja oružje.⁴⁷⁵ Me utim, ti omladinci odvedeni su juna 1941. godine skupa s ostalim biha kim Jevrejima u logor, gde su stradali. Pre odvo enja u logor, trgovci Mosko Kaveson i Jakov Kaveson poklonili su najve i deo robe iz svojih radnji partizanima.⁴⁷⁶

Bijeljina — Od bijeljinskih Jevreja uklju eni su bili u revolucionarni radni ki pokret do rata Herta Baum i Judita Hajon, obe lanovi KPJ. Ustaše su ih odvele 30. juna 1941. u logor u Lobargradu, a zatim u logor u Aušvicu, gde su stradale.⁴⁷⁷

Ustaše su streljale po etkom jula 1941. 10 Jevreja iz Bijeljine, pripadnike NOP-a, a 1. VIII 1941. odveli su Jevreje muškarce u logor. I pored mera koje su preduzele ustaše protiv Jevreja u Bijeljini, iz tog mesta je stupilo u NOR na po etku ustanka 17 Jevreja, i to u NOV 8 (svi su poginuli) i u NOP 9 (svi su stradali).

Derventa — Na po etku ustanka iz Dervente je stupilo u NOR samo 3 Jevreja, od kojih 1 u NOV, a 2 u NOP. U NOP su se uklju ili Salamon J. Buhalter i Salamon M. Eškenazi, ali su ustaše ubrzo otkrile njihov rad i odvele ih u logor, gde su stradali.

⁴⁷² Dušanka Kova evi, *Osnivanje i aktivnost 'Ženskog pokreta' u Banjoj Luci, etrdeset godina III*, Beograd 1960.

⁴⁷³ V. Dijak, *Stotinu dana u »Crnoj ku i'.* *Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 472.

⁴⁷⁴ H. Redzi, *Mladi crveni grad, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 122.

⁴⁷⁵ V. Markoti, *Neustrašive udarne grupe mladih Bišana, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 126.

⁴⁷⁶ S. Odi, *Radni ki pokret Biha a i okoline do ustanka 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972, str. 91 i 121.

⁴⁷⁷ Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu Beograd, 143B, 24–3–14.

M. Peršen, n.d. str. 54.

Iljās – U predratnom periodu vrlo aktivni u revolucionarnom radni kom pokretu su bili Leon Fliker, Moric Fliker i Salamon Fliker. U NOV su stupili na po etku ustanka. Leon Fliker je postavljen za na elnika Štaba ozrenskog odreda (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁴⁷⁸

Moric Fliker postavljen je za zamenika komesara Udarnog bataljona Romanijskog odreda (poginuo 18. maja 1942).⁴⁷⁹

Salamon Fliker postavljen je za komandira Sarajevske ete odreda »Zvijezda«, a zatim za komandira ete 1. bataljona 6. proleterske isto nobosanske brigade (poginuo marta 1942. prilikom ustaškog napada na partizansku bolnicu u Vlasenici, gde je ležao od pegavog tifusa).⁴⁸⁰

Jajce – Pred drugi svetski rat vrlo aktivan u revolucionarnom radni kom pokretu bio je Jakica S. Altarac, lan MK KPJ Jajce. Na po etku ustanka upu en je od Oblasnog komiteta KPJ na Vijenac radi u eš a u organizovanju ustanka. Kasnije je bio komesar ete u Pelagi evom bataljonu (poginuo 22. oktobra 1942).⁴⁸¹

Iz Jajca su stupile u NOV na po etku ustanka sestre Ruta i Zlata Salom (obe su nosioci Partizanske spomenice 1941).

Mostar – Na po etku ustanka u NOV je stupilo 6 (3 poginuli), a u NOP 3 (svi poginuli) Jevreja. Po dolasku ustaša na vlast prebegao je u Crnu Goru u enik Leon Levi, lan SKOJ-a, koji je u estvovao u 13-julskom ustanku crnogorskog naroda. Zarobljen od Italijana i streljan 22. jula 1941. na Cetinju.⁴⁸⁵

Rogatica – Na po etku ustanka stupilo je iz Rogatice 5 Jevreja u NOV i svi su poginuli.

Travnik – Ustaše su odvele iz Travnika jednu grupu Jevreja muškaraca u logor avgusta 1941. godine, a ostale oktobra te godine.⁴⁸³ To je i osnovni razlog što je iz Travnika mali broj stupio u NOR. U NOV je stupilo 7 Jevreja, od kojih je 6 poginulo.

Po direktivi Partije iz Travnika je otišao na po etku ustanka u Split Albert J. Altarac, lan KPJ, gde se aktivno uklju io u NOP. Izabran je za sekretara jedne partijske organizacije u Splitu. Italijanski fašisti su otkrili njegov radi i osudili ga na 12 godina robije. Po kapitulaciji Italije stupio u NOV (poginuo oktobra 1943).⁴⁸⁴

Tuzla – Iz Tuzle je odvedena prva grupa Jevreja muškaraca u logor avgusta 1941. godine, tj. pre nego je na toj teritoriji došlo do razbuktavanja ustanka. Na po-

⁴⁷⁸ R. Colakovi , n.d. str. 573.

⁴⁷⁹ ZDF tom IV, knj. 1, dok. br. 30.

⁴⁸⁰ R. Petovar, n.d. str. 320.

⁴⁸¹ D. Luka , *Ustanak u Bosanskoj krajini*, Beograd 1967, str. 85.

⁴⁸² *Jevrejski pregled 7–8*, Beograd 1970, str. 16.

⁴⁸³ *Secanja Jevreja na logor Jasenovac*, Beograd 1972, str. 210.

⁴⁸⁴ J. Atijas, *Drug Berto, Jevrejski almanah 1957–1958*, str. 125.

etku ustanka vrlo aktivni su bili kao pozadinski radnici Imre Liska (ubijen u logoru) i Frida Laufer, član MK KPJ Tuzla. S obzirom da je bila kao komunistica kompromitovana, to je po direktivi Partije poslala u partizane, ali su je na putu uhvatile ustaše, odvele u logor u Loborgradu.⁴⁸⁵

Iz Tuzle je stupilo u 1941. godini 2 Jevreja u NOV (poginuli) i 4 u NOP (svi su stradali).

Višegrad – Iz tog mesta u NOR je stupilo na po etku ustanka 6 Jevreja, i to: 5 u NOV (2 poginuli) i 1 u NOP (stradao).

Vlasenica – Značajnu ulogu na po etku ustanka i do odlaska u partizane odigrala je Matilda Altarac-Perera, čiji stan je bio, prema pisanju Rodoljuba R. Olakovića «uporište Partije».⁴⁸⁶ Ona je kasnije sa dvoje male dece stupila u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941). Iz Vlasenice je stupilo u NOV na po etku ustanka još 2 lica, od kojih je jedno poginulo, a Luna Bararon je nosilac Partizanske spomenice 1941. U NOP je stupilo 1 lice (stradalo).

Zenica – Po etkom septembra 1941. ustaše su odvele iz tog mesta u logor 44 Jevreja muškaraca, među kojima je bilo i 6 aktivnih u esnima u NOP i svi su stradali. U NOV je stupio na po etku ustanka Naum Abinun (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Zvornik – U NOV je stupilo u 1941. godini 4 Jevreja, od kojih su 3 poginuli, a Emil Kraus je nosilac Partizanske spomenice 1941.

Iz nekih drugih mesta BiH bilo je pojedina njih uključeno u NOR na po etku ustanka: iz Bos. Dubice 1 u NOP (stradao), Bos. Gradiške 2 u NOP (stradali), Bos. Broda 1 u NOV (poginuo), Gradačca 1 u NOV, Olova 1 u NOV, Sanskog Mosta 2 u NOV (1 poginuo), Srebrenice 1 u NOV (poginuo), Tešnja 1 u NOV (poginuo), Turbeta 1 u NOV (poginuo) i 1 u NOP (stradao), Zavidovići 2 u NOV (1 poginuo) i 1 u NOP (stradao), Žepča 1 u NOV.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine u NOR je stupilo na po etku ustanka 384 Jevreja, i to: 266 u NOV (187 poginulo) i 118 u NOP (115 stradalo). Među poginulima bilo je istaknutih predratnih revolucionara: Mento Eškenazi, Pavle Goranin, Slavko Engl, Šalom Albahari, Tinka Romano, Rafael Gaon, Hana Ozmo, Frida Laufer i dr.

Od preživelih u esnima koji su stupili u NOR u 1941. godini, 65 su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Za narodne heroje Jugoslavije su proglašeni: Pavle Goranin (poginuo), Nisim Albahari i Samuel Lerer (Voja Todorovi).

U sledećem pregledu prikazan je broj uključeno u NOR u 1941. godini po mestima u kojima su živeli do rata:

⁴⁸⁵ Mevludin Jakupović, *Prvi dani u partizanima. Isto na Bosni u NOV-u I*, Beograd 1971, str. 173–174. R. Olaković, n.d. str. 56.

Mesto	•	NOV	NOP
Banja Luka	stupilo	4	7
	poginulo	2	7
Biha	stupilo	3	6
	poginulo	2	6
Bijejina	stupilo	8	9
	poginulo	8	9
B. Dubica	stupilo		1
	poginulo		1
B. Gradiška	stupilo		2
	poginulo		2
B. Brod	stupilo	1	
	poginulo	1	
Br ko	stupilo	3	1
	poginulo	3	1
Derventa	stupilo	1	2
	poginulo		2
Grada ac	stupilo	1	
	poginulo		
Ilijaš	stupilo	3	
	poginulo	2	
Jajce	stupilo	3	
	poginulo	1	
Mostar	stupilo	6	3
	poginulo	3	3
Olovo	stupilo	1	
	poginulo		
Prijedor	stupilo	1	
	poginulo	1	
Rogatica	stupilo	5	
	poginulo	5	
Sanski Most	stupilo	2	
	poginulo	1	
Sarajevo	stupilo	194	74
	poginulo	139	69
Srebrenica	stupilo	1	
	poginulo	1	
Tešanj	stupilo	1	
	poginulo	1	
Travnik	stupilo	7	
	poginulo	6	
Turbe	stupilo	1	1
	poginulo	1	1
Tuzla	stupilo	2	4
	poginulo	2	4
Višegrad	stupilo	5	1
	poginulo	2	1
Vlasenica	stupilo	3	1
	poginulo	1	
Zavidovi i	stupilo	2	1
	poginulo	1	1
Zenica	stupilo	1	6
	poginulo		6

Mesto	•	NOV	NOP
Zvornik	stupilo	4	
	poginulo	3	
Zep a	stupilo	1	
	poginulo		
nepoznato	stupilo	2	
	poginulo	1	
Svega	stupilo	266	118
	poginulo	189	115

HRVATSKA I SLAVONIJA

U Hrvatskoj i Slavoniji ispoljile su se u vreme priprema za ustanak određene specifičnosti, koje su imale negativnog odraza na tok procesa organizacije ustanka. Pomenuto je da su ustaše, neposredno po dolasku na vlast, pristupile masovnom hapšenju članova KPJ, SKOJ-a i simpatizera. Već krajem maja 1941. internirano je u logoru u Kerestincu 111 lica, među kojima je bilo više istaknutih predratnih revolucionara. Bez sumnje, njihov bi uticaj na proces organizacije ustanka bio od osobitog značaja, da su ostali na slobodi.

Na, i pored toga, došlo je do pojave narodnooslobodilačkog pokreta u mnogim gradovima u Hrvatskoj i Slavoniji, koji se u prvo vreme ispoljavao u delovanju udarnih grupa, raznim sabotazama i diverzijama.⁴⁸⁷ U najvećem broju slučajeva, članovi udarnih grupa su bili skojevci.

Iveć utim, neposredno po dolasku ustaša na vlast, otpočela je zločinačka hajka ne samo protiv članova KPJ i SKOJ-a, nego i protiv Jevreja.

Još pre nego je došlo do formiranja prvih partizanskih odreda, ustaše su iz Hrvatske odvele u koncentracione logore i broj Jevreja, a mnogi su bili i pobijeni. Prva odvojenja Jevreja iz Hrvatske otpočela su već krajem aprila 1941. a u toku juna i avgusta usledila su masovna odvojenja u logore. U to vreme u Hrvatskoj još nisu postojale slobodne partizanske teritorije gde bi se Jevreji mogli skloniti. U tome treba tražiti jedan od uzroka, što na početku ustanka nije došlo do brojnijeg uključivanja Jevreja iz Hrvatske u NOR. Doista, bilo je i izvesnih kolebanja, naročito kod Jevreja sa teritorije Slavonije, koji su odvedeni u logore tek avgusta 1942. godine, tj. u vreme kada se već razbuktao narodni ustanak na toj teritoriji.

S obzirom da uslovi za uključivanje u NOR nisu bili isti u svim mestima u Hrvatskoj i Slavoniji, uključivanje Jevreja biće prikazano po mestima.

⁴⁸⁷ *Vojna enciklopedija*, tom 6, Beograd 1964, str. 663.

Zagreb – Ustaše su preduzele, neposredno po dolasku na vlast, pravu hajku na pripadnike Komunističke partije i masovno su ih hapsili, a među uhapšenima bilo je i 25 Jevreja. Usledila su daljna hapšenja Jevreja, pripadnika KPH i simpatizera. Juna 1941, odvedena je jedna grupa u logor u Gospiću, a zatim u logore na Pagu, gde su pobijeni. Među njima su bili: Miroslav Brihta, Mila Hercog, Jula Vajner, Dora Vinski-Majer, Edita Goldberger, Vera Klajn, Ernest Goldštajn, Galja Korpori, Dragan Mautner, Ivo Mautner, Veljko Blivajs i dr.

Prve udarne grupe u Zagrebu formirane su maja 1941, a jedan od organizatora tih grupa bio je Pavle Pap, član CK KPJ. On je udarnim grupama davao direktive za akcije do avgusta 1941, tj. do njegovog odlaska u Split po zadatku Partije. Jednom udarnom grupom, koja je brojala 20 omladinaca – skojevaca rukovodio je Hajim Fridman i ta grupa je delovala na Savskoj cesti. Novembra 1941. poginuo je Fridman u borbi s ustaškim agentima.⁴⁸⁸

izvestan broj jevrejskih omladinaca – skojevaca bio je uključen u udarne grupe, ali su bili pohvatani od ustaša i 27. V 1941. odvedeni u logor »Danica«, a zatim u druge logore, gde su pobijeni. Među njima su bili: Alel Savi, Ivan Braun, Petar Gotlib, Aleksandar Hiršl, Sam Hohberger i dr.⁴⁸⁹ Pored njih, članovi udarnih grupa na početku ustanka su bili i sledeći jevrejski omladinci, koji su kasnije stupili u NOV: Zvonko First, Željko First, Branko Sveški (svi poginuli u NOV) i Rudi Rajman (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁴⁹⁰

Sledeći Jevreje – članove KPH uputio je CK KPJ na početku ustanka u pojedine krajeve, radi učestvovanja u njegovom organizovanju. To su bili istaknuti predratni revolucionari:

Pavle Pap-»Šilja«, član CK KPJ, upućen je avgusta 1941. u Split s ciljem, da pomogne PK KPJ za srednju Dalmaciju u formiranju partizanskih odreda. S njim je upućen i Mirko Kovačević, partijski instruktor pri CK KPJ. U roku od nekoliko dana formirano je u srednjoj Dalmaciji 7 partizanskih odreda, a za komandanta svih odreda određeno je Kovačević, dok je Pap određeno za komesara. Pap je krenuo sa Vodni ko-zatonskim odredom prema Dinari. U cilju izvištanja terena pošao je ispred odreda, ali je u selu Venjani upao u zasedu i zarobljen od italijanskih karabinjera 15. VIII 1941. Odveden je u Skradin gde je i streljan. U referatu druga Tita koji je održao na V kongresu Komunističke partije Jugoslavije, stoji: »Pavle Pap, član CK KPJ, neumoran organizator partizanskih odreda, poginuo je u Dalmaciji herojskom smrću u vreme kada je poveo borbu partizanskih odreda.«⁴⁹¹

dr Leo Geršković upućen je od CK KPJ avgusta 1941. u Split, gde je izabran za sekretara MK KPJ Split i sekretara Agitpropa pri PK KPJ za srednju Dalmaciju. Učestvovao u pripremama za organizaciju ustanka;⁴⁹²

⁴⁸⁸ E. Ivane, *Nepokorena mladost*, Zagreb 1961, str. 154, 155, 164.

⁴⁸⁹ M. Iveković, *Hrvatska lijeva inteligencija 1918–1945 I*, Zagreb 1970, str. 250.

⁴⁹⁰ *Omladina Jugoslavije u NOV*, Zagreb 1967, str. 118.

⁴⁹¹ *V kongres Komunističke partije Jugoslavije*, Zagreb 1959, str. 76.

⁴⁹² D. Gizdić, *Dalmacija 1941*, Zagreb 1957.

Losip-Pepo Polak, student veterine, istaknuti revolucionar na Zagreba kom sveu ilištu, upu en je u šibeni ki kraj u vezi s organizovanjem partizanskog odreda. Postavljen je za komandira Šibeni kog partizanskog odreda, a kada je taj odred rasformiran, postavljen je za politi kog komesara Svilanjskog odreda. Poginuo marta 1942. u borbi s italijanskim fašistima;⁴⁹³

Adolf Štajnberger, španski borac, upu en je od CK KPH u Kordun, gde je u estvovao u organizovanju partizanskih odreda. Po formiranju Kordunaškog odreda postavljen je za politi kog komesara Odreda. U Odred su se uvukli etni ki elementi, koji su ga zaklali marta 1942. g. Proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije;⁴⁹⁴

Robert Domani, španski borac, upu en je od CK KPH u Kordun, gde je u estvovao u formiranju 6 partizanskih odreda. Postavljen je bio za lana rukovodstva oružanih jedinica u Petrovoj gori, a zatim je bio komandant 2. kordunaškog odreda, etni ka grupa koja se uvukla u odred, zaklala ga je marta 1942. Proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije;⁴⁹⁵

Ilija-Elijas Engl (Andži), španski borac, u estvovao je u organizovanju žumberakog partizanskog odreda, a zatim se vratio u Zagreb, gde je do decembra 1941. rukovodio tehnikom CK KPH. Da bi izbegao hapšenje od ustaške policije, otišao je u partizane i postavljen za na elnika 2. odeljenja Gš Hrvatske. Poginuo je 20 maja 1944. u inu pukovnika. Proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije;⁴⁹⁶

Leo Mates, istaknuti predratni revolucionar na Zagreba kom sveu ilištu, u estvovao je u organizaciji ustanka u Zagrebu i bio je lan Agitpropa pri CK KPH;⁴⁹⁷

Ivioša L. Albahari, istaknuti revolucionar na Zagreba kom sveu ilištu, upu en je u Istru radi organizovanja ustanka. Na planini Tuhobi formirao je partizanski logor i prvi partizanski odred »Božo Vidas-Vuk«. Postavljen je za komandanta tog odreda. I¹ borbi sa italijanskim fašistima bio je ranjen i ilegalno preba en na le enje u Sušak. Po izle enju radio je na aktiviranju partijskih organizacija u Istri. Juna 1942 formirao je 2. partizanski odred u sastavu V operativne zone. Prilikom jednog ilegalnog sastanka s aktivistima u selu Ku eli, koji je održan 7. VII 1942. bio je opkoljen od italijanskih karabinjera i u borbi sa njima teško ranjen u nogu, pa je zarobljen. Oveden je u Rim, gde mu je noga amputirana, ali prilikom saslušavanja nije otkrio svoje pravo ime, pa je od specijalnog fašisti kog tribunala osu en pod imenom Vittorio Bleccico na smrt 21. XI 1942;⁴⁹⁸

Ladislav Gros, službenik iz Zagreba, upu en je od Pavla Papa u Suboticu, gde je Gros i ro en, radi u estvovanja u pripremama za ustanak. Izabran je za sekretara CK KPJ za severnu Ba ku. U estvovao je u organizovanju udarnih grupa u Subotici. Komitet je pretpostavljao, da e do i do formiranja partizanskih odreda u

^m D. Plena, *Partizanski odredi naroda Dalmacije*, Beograd 1960. str. 121.

^o *Zbornik narodnih heroja Jugoslavije*, Beograd 1957.

^e M. Beki, I. Butkovi, S. Goldštajn, *Okrug Karlovac 1941*, Zagreb 1965, str. 121, 123, 125, 154, 156, 344.

^{e'} *ZDh* tom V, knj. 2, dok. broj 102.

⁷ M. Ivekovi, n.d. str. 174, 245, 250, 252, 254.

^{ks} M. Siani, *Sušak u danima ustanka, Ustanak naroda Jugoslavije 1941. II*, Beograd 1963, str. 747.

V. Svob, M. Konjhodži, *Drugi odred Primoraca, Gorana i Istrana*, Zagreb 1969, str. 40, 119, 148, 294, 301, 334.

severnoj Bačkoj, pa je unapred oformio Štab partizanskih odreda za severnu Bačku u kojem je predviđen Gros za političkog komesara. Kada je krajem 1941. g. došlo u Suboticu do provale, Gros je prebegao u Budimpeštu, odakle se vratio 1943. i ponovo stupio u NOV.⁴⁹⁹

U organizaciji pokreta otpora koja je poela da deluje već maja 1941. godine, bili su uključeni sledeći Jevreji:

Rudolf Domani, na radu u tehnici CK KPH. Njegov rad su otkrile ustaše i streljale 9. septembra 1941. u Rakovom potoku;⁵⁰⁰

ing. Josip Engli, član KPJ, izradio pred rat po direktivi CK KPJ ilegalnu radio-stanicu preko koje je upućen proglas CK KPJ početkom jula 1941. o podizanju oružanog ustanka. Uхваćen 9. jula 1941. od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen;⁵⁰¹

Duro Engli-Pavlovi, učestvovao sa Josipom Englom u izradi ilegalne radio-stanice za potrebe CK KPJ. Kasnije se uključio u NOV;

Stjepan Engli, učestvovao u izradi ilegalne radio-stanice za potrebe CK KPJ. Uхваćen od ustaša 9. jula 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen;⁵⁰²

David Gaon, radio u tehnici CK KPH Zagreb. Otkriven od ustaša novembra 1941. i prilikom saslušanja na zagrebačkoj policiji zverski mučen i ubijen;⁵⁰³

Nada Gaon, radnica, član Sreskog odbora Narodne pomoći u Zagrebu. Uхваćena od ustaša 1942. i odvedena u logor u Staroj Gradiški, gde je ubijena;⁵⁰⁴

Laura Polak-Vinter, radila u partijskoj tehnici MK KPH Zagreb;⁵⁰⁵

Ivana Švarc, profesor. U NOP od početka ustanka pod lažnim imenom Zora Horvati. Skupljala oružje i sanitetski materijal za partizane, a kasnije stupila u NOV. Godine 1942. zarobljena od ustaša i odvedena u logor u Staroj Gradiški, gde je ubijena 1. novembra 1942;⁵⁰⁶

Magda Bošković, istaknuti predratni revolucionar. Od početka ustanka aktivno se uključila u NOP. Ustaše su otkrile njen rad i odvele u logor u Lepoglavi, gde je zverski mučena, a zatim odvedena u logor u Rakovu, pa u Staru Gradišku, gde je ubijena;⁵⁰⁷

⁴⁹⁹ M. Dubaji, *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 316, 319, 320.
⁵⁰⁰ S. Ugarković, *Partijska tehnika u okupiranom Zagrebu, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, I*, Beograd 1962, str. 84.

⁵⁰¹ D. Pavlovi, *Narodni heroji Josip Engli, Jevrejski almanah 1957-1958*, str. 122.

⁵⁰² D. Pavlovi, n.d. str. 122.

⁵⁰³ E. Ivane, n.d. str. 161.

Marijana Amuli, *Ženski logor, Otpor u Žicama I*, Beograd 1969, str. 532.
Zone Hrvatske u NOB I, n.d. str. 12, i II, str. 485.

⁵⁰⁶ Ibid., str. 74.

⁵⁰⁷ *ZDP* tom V, knj. 3, dok. broj 21.

«" Ibid.

di Pavao Verthajm, istaknuti napredni intelektualac u predratnom periodu. U NOP se aktivno uključio na početku ustanka, ali su ustaše otkrile njegov rad i streljale ga septembra 1941. godine.⁵⁰⁸

Iz Zagreba je stupilo u 1941. godini u NOR 100 Jevreja, i to: 40 u NOV (22 poginulo) i 60 u NOP (46 stradalo). Od preživelih u esnika 17 su nosioci Partizanske spomenice 1941, a 4 su proglašena za narodne heroje Jugoslavije (Robert Domani, Ilija Engl-Andžić, Pavle Pap i Adolf Štajnberger – svi su poginuli).

Osijek – Iz tog mesta stupio je na početku ustanka mali broj Jevreja. Po dolasku ustaša na vlast neki su prebegli na teritoriju pod italijanskom okupacijom i najviše im delom stupili su u 1943. godini u NOR. Međutim, osječki Jevreji su najviše im delom ostali u mestu sve do avgusta 1942. kada su odvedeni u koncentracione logore, ustaške i nemačke, gde su gotovo svi stradali, iako su postojale mogući nade, da se izvestan broj, u prvom redu mladi Jevreji, uključuje u partizanske jedinice pre njihovog odvođenja u logore.

Izvestan broj Jevreja, članova KPJ i simpatizera, ustaše su odvele u logore neposredno po dolasku na vlast, a slede ih 10 pripadnika NOP osudio je ustaški preksud na smrt, jer su »novano pomagali narodnooslobodilački pokret«: Anica Adler, Bimbo Bihler, Mirko Bihler, Fanika Frank, Jakob Frank, Oskar Frank, Julijana Gutman, Nacika Has, Oskar Has i Štefanija Nađ.⁵⁰⁹

U Osijeku je dugo godina aktivno delovao istaknuti revolucionar Branimir Fridman, koji je u staroj Jugoslaviji bio osuđen kao komunistički suda za zaštitu države u Beogradu na 7 godina robjije. Ustaše su znale za njegov rad, pa su ga 7. jula 1941. uhapsile i odvele u logor u Jadovno, gde je ubijen. U logor je odveden i skojevac Tibor Rausnić. 7. jula 1941. odvedena je u policijski zatvor u Zagrebu, predratni član KPJ, Margita Kabiljo-Kister. Prema jednoj verziji ubijena je na zagrebačkoj policiji prilikom saslušanja, a prema drugoj, streljana je u Maksimiru kod Zagreba.

U organizovanju ustanka u Osijeku i okolini učestvovali su i sledeći Jevreji, predratni članovi KPJ: Miroslav Bauer, ing. Mihajlo Klajn, Zdenko Has i Jakša Singer.

Miroslav Bauer bio je član MK KPH Osijek i na početku ustanka učestvovao u pripremanju u vezi s njegovom organizacijom. Ustaše su otkrile njegov rad i preksud osudio ga na smrt. Streljan je 16. septembra 1941. u Osijeku.⁵¹⁰

Ing. Mihajlo Klajn bio je sekretar OK KPH za okrug Osijek, i jedan od glavnih organizatora udarnih grupa. Uhapšen od ustaša i preksud osudio ga je na smrt. Streljan je 22. oktobra 1941. u Osijeku.⁵¹¹

⁵⁰⁸ M. Iveković, n.d. II, str. 19.

⁵⁰⁹ Građa za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, Sl. Brod 1962, knj. 1.

⁵¹⁰ Z. Has, *Osijek i okolica u prvim danima NOB, Ustanak naroda Jugoslavije 1941*, IV, Beograd 1963, str. 229.

⁵¹¹ I. Mažuranić, *Doprinos agronoma, agronamskih tehnika i praktikanata Poljoprivredne ogledne stanice u Osijeku narodnooslobodilačkoj borbi, Zbornik radova Poljoprivrednog instituta u Osijeku I*, sv. 1, 1971, str. 21.

Zdenko Has bio je član OK KPH za okrug Osijek. Jedan od učesnika u organizovanju ustanka u osječkoj i vinkovskoj zoni (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵¹²

Jakša Singer, tipografski radnik, član KPJ. Do rata istaknuti sindikalni radnik. Od 1941. učestvovao u organizovanju ustanka u osječkoj zoni (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵¹³

U sastavu udarnih grupa u Osijeku bio je neznatan broj jevrejskih omladinaca. Neustrašivi su bili u vršenju sabotaža i diverzija Gertruda-Gerda Švarc i Leo J. Kraus. Gertruda Švarc je prilikom jedne akcije ubila ustaškog oficira, a jednog podoficira ranila. U toj borbi je poginula 22. septembra 1941.^{5,4} Leo J. Kraus učestvovao je u nekoliko sabotaža i diverzija, a kasnije je stupio u NOV.

Iz Osijeka je stupilo u NOR u 1941. godini 25 Jevreja, i to: 6 u NOV (3 poginulo) i 19 u NOP (17 stradalo). Od preživjelih 2 su nosioci Partizanske spomenice 1941.

akovo – Istaknuti organizator ustanka na teritoriji akovačke zone bio je Reginald Vajs – iro, sekretar MK KPH akovo. Kasnije je stupio u NOV i poginuo 8. aprila 1942. kod Poucha u borbi sa ustašama.⁵¹⁵

U NOP su se aktivno uključili u 1941. godini Anton Han i Miša Engl. Ubrzo su ustaše otkrile njihov rad i jula 1941. odvele u logor, gdje su ubijeni. Pored njih u NOP su se uključili i: Gabor Hes, Ruža Hes, Sida Fišer i Julijana Vajs, koji su prikupljali hranu i sanitetski materijal za partizanske jedinice. Ustaše su otkrile njihov rad i preki ustaški sud osudio ih je januara 1942. na smrt.⁵¹⁶

Od pripadnika NOP koje ustaše nisu otkrile i kasnije su stupili u NOV bili su: Jelka Vajs i Anelka Valter. Jelka Vajs je poginula aprila 1945. kod Bjelovara.⁵¹⁷ Valter je stupio 1942. u NOV.

Iz akovačke zone je stupilo u NOR u 1941. godini 9 lica, i to: u NOV 3 (poginula 2) i u NOP 6 (svi su stradali).

Slavonski Brod – U predratnom periodu aktivno je delovao u revolucionarnom radničkom pokretu Natan A. Vajs, član KPJ. S obzirom da su ustaše znale da je komunist, pretila je opasnost da bude uhapšen, pa je prebegao na početku ustanka u Beograd, gdje se uključio u NOP. Ubrzo ga je Gestapo otkrio i streljao 18. jula 1941. na Banjici.

Na početku ustanka bio je uključen u sastav udarnih grupa i broj jevrejskih omladinaca i omladinki, uglavnom skojevaca. Oni su učestvovali do januara 1942.

^{5,5} M. Iveković, n.d. str. 29.

^{5,3} Z. Has, n.d. str. 232.

^{5,4} Z. Has, n.d. str. 230.

^{5,5} S. Brlošić, *akovo i okolina u 1941, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, IV*, Beograd 1964, str. 878, 879, 889.

» *zur* tom V, knj. 3, dok. broj 143.

» *ZDP* tom V, knj. 8, dok. 56 i tom V, knj. 10, dok. broj 93.

u vršenju raznih sabotaza i diverzija, kada je došlo do provale svi su uhapšeni i odvedeni u logor u Jasenovcu. U logoru su stradali: Bruno D. Baum, Ivica Goldberger, Erna G. Kaper, Giza G. Kaper, Katica V. Kornhauzer, Vera V. Kornhauzer, Zdenko Špicer i dr.⁵¹⁸ Iz te grupe odvedena je Emica J. Goldberger u zagreba ku policiju, gde je zverski mučena, ali nije ništa priznala, pa je ubijena.⁵¹⁹

Iz Slavenskog Broda stupili su 1941. godine u NOV: Marta Š. Adler (poginula u Podgrme u u prvoj polovini 1942), Hinko M. Bergman (poginuo juna 1941. u selu Stoji inovci kod Sl. Broda),⁵²⁰ Milan Funduk (zarobljen od Nemaca i ubijen kod Pra e u Bosni februara 1942. kao borac 1. proleterske brigade), Ivan Pihler (nosilac Partizanske spomenice 1941),⁵²¹ Jozefina Pilinger (nosilac Partizanske spomenice 1941), Magda Varga-Klajn (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Iz Slav. Broda stupilo je u NOR u 1941. godini 16 Jevreja, i to: u NOV 5 (poginula 2) i u NOP 11 (svi su stradali).

Karlovac – Neposredno po dolasku ustaša na vlast, zaveden je u Karlovcu strahoviti teror nad Srbima i Jevrejima. Zbog blokade grada nisu postojale mogući za odlazak u partizane. To se vidi iz pisma koje je uputila Nada Dimić (Narodni heroj) 18. novembra 1941. CK KPH: »U Karlovcu hapse sve Srbe i Židove, kao i bivše članove URSS-a ... Velike su poteškoće oko prebacivanja u šumu, jer je Karlovac blokiran.«⁵²²

Izvestan broj Srba i Jevreja ustaše su pobile odmah po dolasku (ing. Ivo Goldštajn), a veći broj je odveden maja i juna 1941. u logor »Danica«, a odatle u koncentracione logore u Jadovnu i na Pagu, gde su stradali.⁵²³

I pored terora koji su zavele ustaše, u redovima udarnih grupa bilo je više jevrejskih omladinaca, većiinom skojevaca. Najaktivniji su bili: Slavko I. Goldštajn, član MK KPH Karlovac;⁵²⁴ Vera Bauer (streljana od ustaša maja 1942);⁵²⁵ Slavko Vajs (streljan od partizana na osnovu presude partizanskog suda »zbog kršenja revolucionarne discipline«).⁵²⁶

U NOP su bili uključeni u 1941. godini još: Nikola Kardoš (ubijen od ustaša u drugoj polovini 1941),⁵²⁷ Ivan Brihta i Josip Hofman (oboje su kasnije bili uključeni u NOV).

Iz Karlovca je stupilo na površinu ustanka u sastav NOP 6 Jevreja, od kojih su stradala 4.

⁵¹⁸ Slavica Kravčević, *Hronologija radničkog pokreta u Bosanskom Brodu 1894–1945*, Sl. Brod 1969, str. 96.

⁵¹⁹ *Zene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi*, n.d. str. 34.

⁵²⁰ Usmena izjava Dušana Brkića iz Beograda.

⁵²¹ Gradnja za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, Sl. Brod 1962, knj. 5, str. 399.

⁵²² *Zene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi*, n.d. str. 53.

⁵²³ M. Sobolevski, *Prilog razvoju KPJ na području Ogulina od 1920. do travnja 1941. Djelatnost KPJ do aprila 1941. na području Karlovca, Korduna, Like i Pokuplja I*, Karlovac 1969, str. 418.

⁵²⁴ M. Bekić, I. Butković, S. Goldštajn, *Okrug Karlovac 1941*, Zagreb 1965, str. 362.

⁵²⁵ *Zbornik 3* Historijskog arhiva u Karlovcu, 1971, str. 191.

⁵²⁶ M. Bekić, n.d. str. 365.

⁵²⁷ Ibid., str. 348.

Bjelovar – Jedan od organizatora udarnih grupa u Bjelovaru bio je Gustav Perl, član OK SKOJ-a za bjelovarski okrug. On je rukovodio grupom koja je pripremala atentat na ustaškog ministra Milu Budaka u Koprivnici. Poginuo je 5. oktobra 1941. u borbi s ustaškim agentima prilikom vršenja jedne akcije.⁵²⁸

Iz Bjelovara u NOR je stupilo u 1941. godini 3 Jevreja, od kojih 2 u NOV i 1 u NOP i svi su poginuli.

Varaždin – Značajnu ulogu u organizovanju priprema za ustanak u varaždinskom srezu odigrali su Hugo Kon (sekretar MK KPH Varaždin) i Ljudevit Kon. Ustaše su ubrzo otkrili njihov rad i odvele ih u logor u Kerestincu, gde su stradali 17. jula 1941. prilikom pokušaja proboja iz logora (v. Logor u Kerestincu).⁵²⁹ Pored njih, u NOP je stupilo još 1 lice, koje je stradalo u logoru.

Vinkovci – Na početku ustanka u sastav jedne udarne grupe uključene su bile 4 omladinke Jevrejke, a sa grupom je rukovodila Livija Kadelburg. Od navedenih 4 omladinki, ustaše su uhapsile 3 i osudile na smrt, među njima i Liviju Kadelburg.

Virovitica – Na početku ustanka u NOV je stupilo 5 Jevreja od kojih su 2 poginula, i 1 u NOP, koji je odveden u logor i ubijen. Od preživelih 3 su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Pored napred navedenih, bilo je pojedina njih uključivanjem Jevreja u NOR i iz drugih mesta u Hrvatskoj i Slavoniji, a što se vidi iz sledećeg pregleda:

Mesto		NOV	NOP
Bjelovar	stupilo	2	1
	poginulo	2	1
Daruvar	stupilo		3
	poginulo		2
Djakovo	stupilo	3	6
	poginulo	2	6
Garešnica	stupilo	1	
	poginulo		
Karlovac	stupilo		6
	poginulo		4
Križ	stupilo	1	
	poginulo	1	
Lekenik	stupilo	1	
	poginulo	1	
Mrkopalj	stupilo	1	
	poginulo		
Našice	stupilo	2	
	poginulo	2	
Nov. Gradiška	stupilo		2
	poginulo		2

⁵²⁸ *Sportasi na putevima revolucije*, Zagreb 1966, str. 174.
⁵²⁹ H. Hrnjević, »Držite se vrsto! Ratna se anja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radničkog pokreta I«, Beograd 1961, str. 62.

Mesto	*	NOV	NOP
Novska	stupilo	1	
	poginulo	1	
Osijek	stupilo	6	19
	poginulo	3	17
Pliitvi ka jezera	stupilo	1	
	poginulo	1	
Sisak	stupilo	1	
	poginulo	1	
Sl. Brod	stupilo	5	11
	poginulo	2	11
Varaždin	stupilo		3
	poginulo		3
Vinkovci	stupilo		4
	poginulo		3
Virovitica	stupilo	5	1
	poginulo	2	1
Zagreb	stupilo	40	60
	poginulo	22	46
nepoznato mesto	stupilo	2	
	poginulo	2	
Svega	stupilo	72	116
	poginulo	40	96

Od ukupnog broja uklju enih u NOR u 1941. godini, poginulo je, odnosno stradalo oko 69%. Od preživelih u esnika, 26 su nosioci Partizanske spomenice 1941, a 4 su proglašeni za narodne heroje: Robert Domani, Ilija Engl-Andži , Pavle Pap i Adolf Štajnberger (svi su poginuli).

SREM

I pored strahovitog terora koji su zaveli ustaše, folksdoj eri i Nemci, u Sremu je ipak došlo u leto 1941. do rasplamsavanja narodnooslobodila kog rata, do formiranja partizanskih odreda i širenja narodnooslobodila kog pokreta. U sastav odreda i NOP uklju en je bio i izvestan broj Jevreja od kojih su se neki naro ito isticali svojom aktivnoš u i borbenoš u, a što se vidi i iz izjave istori ara Žarka Atanackovi a: »Me u borcima i pripadnicima narodnooslobodila kog pokreta jevrejske narodnosti, isti u se likovi Arnolda Rajha, partizanskog obaveštajnog oficira, Fride Bihler-Dunje, partizanske bolni arke, Edite Pisker, Beže Albahari i dr.«⁵³⁰

Gotovo iz svih mesta u Sremu u kojima su živeli do rata Jevreji, u NOR ih je stupio izvestan broj u 1941. godini. Pomenu emo neke najaktivnije iz tog perioda.

Iz *Zemuna*: u sastav prvih udarnih grupa nalazili su se slede i zemunski Jevreji: Beža Albahari, Edita Pisker, Suzi Šalgo, Alfred Ka ka i Zlata Falkenburg.

⁵³⁰ 2. Atanackovi , *Srem u narodnooslobodila kom ratu i revoluciji*, Beograd 1968, str. 168.

Reža Albahari primljena je u SKOJ pred drugi svetski rat. Kao član udarne grupe bila je neustrašiva. U estvovala je u sečenju telegrafskih stubova, paljenju neprijateljskih kamiona, pisanju antifasističkih parola po gradu, itd. Gestapo je otkrio njen rad, ali i pored primene najzverskijeg mučenja nije ništa priznala, niti je odala svoje drugove. Od mučenja izgubila je dar govora, pa je ubijena a njen leš bačen u Dunav.⁵³¹

Edita Pisker, predratni član KPJ, u estvovala je od prvih dana ustanka u mnogim sabotažama i diverzijama. Usred dana, na trgu u Zemunu, zapalila je nemački kamion i uspela je da pobegne. Kasnije je radila kao pozadinski politički radnik u Sremu i bila sekretar Okružnog odbora AFŽ za isto ni Srem. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.⁵³²

Suzi Šalgo, u estvovala je od prvih dana ustanka u sastavu jedne udarne grupe u vršenju sabotaža i diverzija. U jednoj akciji uhvaćena je od Gestapoa i prilikom saslušanja toliko je fizički mučena, da je morala biti odvedena u bolnicu. Međutim, Gestapo je došao po nju u bolnicu odakle ju je izveo i ubio.

Alfred Kačka, član SKOJ-a pre rata. U NOP je stupio na početku ustanka i radio je kao pozadinski politički radnik. O njegovoj daljnoj sudbini postoje dve verzije: po jednoj, odveden je u leto 1942. od ustaša u logor u Jasenovcu i ubijen, a po drugoj, poginuo je u sastavu NOV 1943. godine u Bosni, ili u Sremu u Fruškoj gori.

Zlata Falkenburg bila je zadužena za prikupljanje oružja i obavljala kurirsku dužnost u pozadini.

U prvom partizanskom odredu koji je formiran u Sremu – Podunavski partizanski odred – bio je i Josip Beherano (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Iz Zemuna je stupilo u NOR u 1941. godini 10 Jevreja, i to: 2 u NOV (1 poginuo) i 8 u NOP (7 stradalo).

Iz Rume uključeno je u NOR na početku ustanka 10 lica, i to: 7 u NOV (3 poginulo) i 3 u NOP (2 stradalo). Vrlo značajnu ulogu odigrao je Arnold Rajh kao pozadinski obaveštajni oficir, a kasnije je stupio u NOV. Pozadinski politički radnik bila je i Ruža Štajner (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵³³

Iz *Sremske Mitrovice*: među organizatorima ustanka u Sr. Mitrovici i okolini, značajnu ulogu odigrao je Emil Skalicki. On je delovao na tom terenu do maja 1942. kada je uhapšen od ustaša i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Obešen je 25. maja 1942. u Vukovaru.⁵³⁴

Od ustaškog prekog suda osuđena je na smrt i Marija Rozencvajg, koja se aktivno uključila u NOP od početka ustanka. Streljana je 7 jula 1942. u Sremskoj Mitrovici.

⁵³¹ *Eeža Albahari i sećanja na jevrejsku i našu aršiju. Na obali života i smrti*, Zemun 1958, str. 58.

⁵³³ D. Rajh -Rajnprecht, *Zemun 1941, Ustanak naroda Jugoslavije 1941*, III, Beograd 1963, str. 127.

⁵³⁴ Usmena izjava Arnolda Rajha.

2. Atanackovi, *Zemun i okolina u ratu i revoluciji*, Beograd 1962, str. 134.

U partizanske odrede u Sremu stupili su od početka ustanka: Erih Skalicki, dr Fridrih David i Ruža David (svi su nosioci Partizanske spomenice 1941), kao i Frida Bihler-Anaf (poznata pod partizanskim imenom Dunja) i njena sestra Jelica Anaf. Obe su radile u sanitetu, a Frida Bihler-Anaf odigrala je značajnu ulogu u organizovanju saniteta u pozadini u Sremu. Obe su zarobljene 17. juna 1944. od Nemaca kod Grabova i streljane. U vreme pogibije Frida je imala čin majora.⁵³⁵

iz *Stare Pazove* u NOV su stupila 2 lica (poginuli), a iz Iloka i Vukovara po 1 lice u NOP (poginuli).

Na teritorije Srema stupilo je u NOR u 1941. godini 37 Jevreja, i to 21 u NOV (12 poginulo) i 16 u NOP (15 stradalo). Od preživelih 7 su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Broj uključeni u NOR u 1941. godini iz pojedinih mesta u Sremu vidi se iz sledećeg pregleda:

Mesto		NOV	NOP
Ilok	stupilo		1
	poginulo		1
Ruma	stupilo	80	3
	poginulo	43	2
Sr. Mitrovica	stupilo	8	4
	poginulo	5	4
Stara Pazova	stupilo	2	
	poginulo	2	
Vukovar	stupilo		1
	poginulo		1
Zemun	stupilo	2	8
	poginulo	1	7
nepoznato mesto	stupilo	2	
	poginulo	1	
Svega	stupilo	22	16
	poginulo	13	15

BA KOJA

U prvim godinama rata u Bačkoj nisu postojali uslovi za formiranje partizanskih odreda, odnosno za njihovo održavanje na toj teritoriji. Jedini odred koji je formiran novembra 1941, šajkaški partizanski odred, ubrzo je rasformiran zbog neprijateljskog stava mađarskog i nemačkog stanovništva na toj teritoriji.

Međutim, u Bačkoj je od početka ustanka postojao vrlo masovan narodnooslobodilački pokret vođen Komunističkom partijom. U svim mestima u Bačkoj u kojima su živeli Jevreji, došlo je i do njihovog uključivanja u Pokret i to u velikom broju.

⁵³⁵ 2. Atanacković, *Srem u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji*, Beograd 1968, str. 168.

Prvenstveno je došlo do masovnijeg uključivanja jevrejske omladine. Za njihovo uključivanje u NOP na početku ustanka, značajna je bila uloga izvesnog broja Jevreja, članova KPJ i SKOJ-a, koji su u predratnom periodu, i u početku ustanka aktivno delovali među jevrejskom omladinom. Među njima bilo je istaknutih revolucionara, koji su kao politički zatočnici prošli kroz »robijašku školu« u zatvorima Jugoslavije do rata, kao na primer: dr Istvan Gere, dr Aleksandar Štajnfeld, Ruža Gros-Bošan, Tibor Gotesman i dr.

Na osnovu odluka koje je doneo CK KPJ na Majskom savetovanju u Zagrebu, maja 1941. godine, članovi KPJ i SKOJ-a u Bačoj pristupili su formiranju udarnih grupa, kurseva za obuku u rukovanju oružjem, kao i kurseva prve pomoći, prikupljanju oružja, sanitetskog i drugog materijala potrebnog za partizanske jedinice kada dođe do njihovog formiranja. Posebna pažnja bila je posvećena politici mobilizacije narodnih masa u cilju njihovog uključivanja u NOP.

Celokupnim radom u Vojvodini rukovodio je PK KPJ za Vojvodinu, koji je razvio široku propagandu za uključivanje u Pokret preko Agitpropa i njene ilegalne partijske tehnike. Po direktivi Partije, ilegalni partijski i propagandni materijal prevožen je na mađarski jezik, a na tom zadatku su radili sledeći Jevreji: Livija Bern, Eden Kornštajn, Andrija Lederer, Zora Šer-Rakoši i Agneza Sas.

Dok je u 1941. godini narodnooslobodilački pokret imao masovan karakter, u 1942. godini došlo je do njegovog naglog splasnjavanja, tj. nakon provale do koje je došlo u drugoj polovini 1941. godine u svim mestima Bačke. Nakon te provale, mađarski fašisti su uspeli pohvatati najveći broj pripadnika Pokreta. Među uhapšenima bio je i veliki broj Jevreja. Do tako brzog uspeha došli su mađarski fašisti iz sledećih razloga:

- u radu pripadnika NOP nije postojala potrebna konspiracija, pa je nakon prvih hapšenja septembra 1941. godine usledila lanana provala ostalih pripadnika Pokreta u svim mestima u Bačoj;
- partijske organizacije nisu blagovremeno preduzele mere da se kompromitovani članovi KPJ i SKOJ-a, prvenstveno rukovodioci Pokreta, prebace u ilegalnost. One su smatrale, da ti rukovodioci treba da ostanu na svojim mestima i dalje da deluju. Sledilo je hapšenje, u prvom redu, rukovodilaca Pokreta, što se vrlo negativno odrazilo na dalje aktiviranje jevrejske omladine, i to iz sledećeg razloga: jevrejska omladina uključena u Pokret bila je povezana s određenim rukovodiocima Jevrejima i nakon njihovog hapšenja ostali su bez rukovodstva, odnosno bili su dezorijentisani;
- u 1941. i 1942. godini nisu postojali u Bačoj uslovi za održanje partizanskih odreda zbog neprijateljskog stava velikog broja domaćeg stanovništva, a u vezi s tim, nisu postojale mogući nosioci stvaranja odgovarajućih partizanskih baza na toj teritoriji. Prema tome, članovi udarnih grupa i pripadnici NOP nisu mogli, kada je došlo do provale u Pokretu, da napuste gradove i stupe u partizanske

odrede. Sem toga, nije postojao neki konspirativni kanal koji bi se koristio za njihovo prebacivanje na teritoriju Srema, odnosno u sremske partizanske odrede;

– na pasivizaciju pripadnika narodnooslobodila kog pokreta uticala je i direktiva Svetozara Markovi a-Toze, koju je uputio partijskim organizacijama nakon što je došlo do masovnih provala u Pokretu, Direktivu je uputio 17. decembra 1941. godine i u njoj se kaže: »Posle gubitka koje smo pretrpeli, bili smo primorani, jer je pretilo da izgubimo sve snage, da damo direktivu za organizovano povla enje, za obustavljanje svih akcija oko uništavanja žive i mrtve snage fašisti kog okupatora.«⁵³⁶

Uslovi za razbuktavanje ustanka u Ba koj, a u vezi s tim i do formiranja partizanskih odreda stvoreni su krajem 1943, odnosno 1944. godine.⁵³⁷

Prema tome, nije se radilo samo o pasivizaciji ba kih Jevreja, ve o opštem slabljenju narodnooslobodila kog pokreta u Ba koj.

Pomenuto je, da je gotovo u svim mestima u Ba koj, u kojima su živeli Jevreji. došlo na po etku ustanka do uklju ivanja Jevreja u narodnooslobodila ki pokret, a do njihovog masovnog uklju ivanja došlo je u slede im mestima: Subotici, Somborn, Novom Sadu i Senti.

Subotica – Pred svetski rat bilo je u Subotici nekoliko istaknutih revolucionara Jevreja, pripadnika radni kog pokreta i lanova KPJ. Oni su imali vidnog uticaja na suboti ku jevrejsku omladinu i uspeli su uklju iti ve i broj tih omladinaca u napredni pokret. Me u njima su bili: Eden Kornštajn (lan MK KPJ Subotica), dr Adolf Singer, Tibor Gotesman, Lola Vol, Konstantin Lakenbah, Stevan Gal (lan MK SKOJ-a) i dr.

Na po etku ustanka izabrani su u partijska rukovodstva: Lola Vol (lan MK KPJ, zadužena za rad u partijskoj tehnici), Magda Bošan (lan MK KPJ), Konstantin Lakenbah (sekretar MK SKOJ-a), Tibor Gotesman, Josip Liht i Barbara Sekelj (svi lanovi MK SKOJ-a), dok je od pre rata Eden Kornštajn bio lan MK KPJ i Sievan Gal lan MK SKOJ-a. Pomenuli smo, da je Pavle Pap uputio Ladislava Grosa u Suboticu radi u estvovanja u organizovanju ustanka. Izabran je za lana MK KPJ, a zatim za sekretara OK KPJ za severnu Ba ku.⁵³⁸

Neposredno po donošenju odluka na Majskom savetovanju, partijska organizacija u Subotici je pristupila organizovanju udarnih grupa, kao i aktiviranju narodnooslobodila kog pokreta. U tu akciju su bili uklju eni i slede i suboti ki Jevreji: dr Adolf Singer, Ladislav Gros, Eden Kornštajn, Konstantin Lakenbah, dr Koloman Majer, Nikola Majer, Lola Vol, Perl Gelert i Nikola Švalb. Ubrzo je dobio NOP masovan karakter me u suboti kim Jevrejima. Za masovno uklju ivanje u Pokret

⁵³⁶ ZDP tom I, knj. 2, dok. broj 80.

⁵³⁷ Vojna enciklopedija tom 6, Beograd 1964, str. 663.

⁵³⁹ M. Dubaji , *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 311.

suboti ke jevrejske omladine od posebnog značaja je bila uloga skojevske grupe u sastavu jevrejskog društva *Hasomer ha'cair* u predratnom periodu. Pripadnici te grupe odmah su se uključili u NOP povukavši za sobom veći broj jevrejske omladine. Tu skojevsku grupu sačinjavali su: Mordehai Hajzler, Pavle Safer, Ivan Blum, Nikola Gerzon i Edita Špicer. Postojala je i omladinska grupa – aktivista, koji su se odmah uključili u NOP, a svojim radom su se posebno isticali: Ladislav Gushman, Franjo Čaler, Andrija Laslo, Der Laslo, Mirko Han, Oskar Han, Ervin Špicer, Lili Bek, Ladislav Fišer, Janoš Kraus, Andrija Lang, Pal Lang, Lajoš Krishaber, Tibor Polak, Tibor Kaufman i dr.

Pojedini članovi KPJ, SKOJ-a i simpatizeri dobili su od partijskog rukovodstva na početku ustanka posebna zaduženja: Magda Seneš, Boriška Malušević i dr Jolanda Hajman – rad u organizaciji »Crvene pomoćnici«; dr Adolf Singer – rad sa mađarskim intelektualcima i prevođenje partijskog materijala na mađarski jezik; Lola Vol – rad sa ženama i omladinom, kao i obezbjeđivanje materijala za partijsku tehniku; dr Jolanda Hajman, dr Adolf Singer i Lola Vol – rad na organizovanju kurseva prve pomoći; Nikola Majer i Konstantin Lakenbah – organizovanje udarnih grupa.

U cilju objedinjavanja akcija udarnih grupa, kao i akcija partizanskih jedinica kada budu formirane, osnovan je krajem jula 1941. Štab partizanskih odreda u sastavu OK KPJ za severnu Bačku u kojem je predviđen za komandanta Otmar Majer, a za političkog komesara Ladislav Gros, iako još nisu bili formirani partizanski odredi, pomenuti Štab je već delovao i izdavao je ilegalan bilten u kojem su objavljivane akcije udarnih grupa i događaji sa ratnih frontova.

U sastavu udarnih grupa bilo je oko 50 jevrejskih omladinaca. Grupe su vršile razne manje diverzije i sabotaže, a bilo je planirano da se izvrši 10 ovih akcija na privredne objekte. Međutim, od planiranih akcija izvršena je samo jedna. Ta akcija udarne grupe izvršena je 11. VIII 1941. i sastojala se u paljenju žita u okolini Subotice. Udarne grupa je brojala 5 članova, od kojih su 4 bili jevrejski omladinci: Ferenc Hegediš (nejevrejin), Mordehai Hajzler, Josip Liht, Ivan Blum i Nikola Gerzon. Izdajom Ferenc Raca, mađarski fašisti su uspeli 12. VIII 1941. da otkriju izvršioce akcije. Njima je sudio 15. Vili 1941. specijalni prelićni vojni sud Južne mađarske armije u Subotici. Na suđenju su se svi optuženi vrlo dobro držali. Na smrt su osuđeni Hegediš i Liht, a Hajzler i Blum na višegodišnju robiju, dok je za Gerzona doneta odluka da mu sudi redovan sud. Osuđeni na smrt streljani su istog dana u Subotici.⁶³⁹

S obzirom da su u toj udarnoj grupi bila 4 Jevreja, to su mađarske fašisti koje vlasti osudile subotičke Jevreje na kolektivnu kaznu u iznosu od 125.000 penga, dok je izvestan broj odveden u sabirni logor u Bačku Topoli, kao taoci.

Presuda mađarskog prekog suda nije pokolebala ostale pripadnike NOP. Članovi udarnih grupa produžili su sa vršenjem manjih diverzija i sabotaža sve do sredine

⁶³⁹ J. Mirni, *Sistem prekog sudenja na mađarskoj okupacionoj teritoriji 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad, 1967. str. 70.

septembra 1941. godine, kada je došlo do lanane provale pripadnika NOP i to ne samo u Subotici, već i u ostalim mestima u Bačkoj. Do provale je došlo nakon hapšenja Imra Hajferta, kurira iz Bačke Topole, koji je nosio letke. Masovna provala pripadnika NOP usledila je, kao što je pomenuto, zbog slabe organizacije sistema konspiracije unutar Pokreta.

Uhapšeni pripadnici NOP u Subotici zatvoreni su u zloglasni zatvor namenjen isključivo za političke krivce, koji je nazvan »žuta kuća« (jer je zgrada bila spolja obojena žutom bojom). Među uhapšenima bilo je oko 80 subotičkih Jevreja (uhapšeni u periodu oktobar 1941 — mart 1942).

U zatvoru su uhapšeni bili podvrgnuti prilikom saslušavanja zverskim mučenjima kako bi ih prisilili da otkriju i ostale pripadnike NOP. Među uhapšenim bio je i dr Adolf Singer, koji je prilikom saslušanja strahovito izmrcvaren.

S obzirom na veliki broj uhapšenih, suđenje je vršeno po grupama, a sudio je pokretni preki maarski sud u Subotici. U prvoj grupi bilo je 24 lica i suđenje im je od 15. do 18. XI 1941. Od 24 optuženih, 12 su bili Jevreji (uključujući Ladislava Grosa i Tibora Gotesmana koji su uspeli prebeći u Maarsku, pa im je suđenje kao »krivcima u bekstvu«).

Sud je osudio na smrt, pored Grosa i Gotesmana (koji su bili u bekstvu) još 8 subotičkih Jevreja, i to:

Edena Kornštajna, jer je »rukovodio sabotažama, rasturao ilegalan materijal i davao priloge za »Crvenu pomoć«;

dr Adolfa Singera, jer je »prevodio marksističku literaturu na maarski jezik, organizovao kurseve prve pomoći i materijalno pomagao Pokret«;

Konstantina Lakenbaha (maloletnik), jer je »organizovao prikupljanje hrane, Jekova i oružja, formirao udarne grupe i davao uputstva za vršenje sabotaža«;

Lolu Vol, jer je »organizovala udarne grupe i kurseve prve pomoći i davala uputstva za vršenje sabotaža«;

dr Kolomana Majera, jer je »pomagao Pokret, prikupljao podatke o vojnom potencijalu, beležio vesti stranih radio-stanica i rasturao ih«;

Nikolu Majera, jer je »organizovao udarne grupe i rukovodio sa njima, prikupljao podatke o vojnom potencijalu, kao i oružje«;

Nikolu Švalba, jer je »u estvovao u akcijama udarnih grupa i prikupljao pomoć za Pokret«;

Nikolu Gerzona (maloletnik), jer je »u estvovao u paljenju žita i prikupljao podatke vojne prirode«;

Gelerta Perla, jer je »u estvovao u paljenju žita«;

Franju Baloga, jer je »u estvovao u organizovanju udarnih grupa, prikupljanju oružja i podataka vojne prirode«.

Pomenuto je da su na smrt osu eni i Ladislav Gros i Tibor Gotesman, koji su pre hapšenja uspeali prebe i u Ma arsku, odnosno u Budimpeštu. Gros se vratio 1943. u Jugoslaviju i stupio u NOV, a Gotesman je u Budimpešti produžio s ilegalnim radom do 1943. godine, kada je uhapšen i osu en na 10 godina robije, ali je oktobra 1944. uspeo pobe i iz kašnjeni ke radne ete.

Svi osu eni na smrt obešeni su 18. novembra 1941. u Subotici, sem Franje Baloga, kome je smrtna kazna preina ena na robiju (njegova majka je bila Jevrejka, a otac nejevrein).

U obrazloženju presude navedeno je, da su optuženi tako strogo kašnjeni, jer »ve ina optuženih su pripadnici strane nacije (misli na Jevreje — prim. J. R.) prema kojoj se u celoj Evropi najlojalnije postupa upravo u Ma arskoj« i jer su »Jevreji deo svetske internacionalisti ko-cionisti ke zavere u službi boljše-vizma«. ⁵⁴⁰

U toku septembra i oktobra usledila su masovna hapšenja pripadnika NOP, a me u uhapšenima najviše je bilo Jevreja. Na osnovu prikupljenih podataka, kroz istražni zatvor u »Žutoj ku i« prošlo je oko 80 Jevreja od kojih je vrlo mali broj oslobo en zbog nedostatka dokaza o njihovom u eš u u NOP. Ostali su osu eni na višegodišnju robiju. S obzirom na veliki broj uhapšenih, su enje je vršeno po grupama u toku februara i marta 1942. godine. Na robiju su bili osu eni slede i suboti ki Jevreji:*

Filip Ajnhorn (stradao u Borskom rudniku), Franjo Balog (stradao u Ukrajini), Lili Bek (pobegla 1944. iz zatvora i stupila u NOV), Kata Baš-Adam, Ivan Blum (1944. pobegao iz zatvora i stupio u NOV), Magda Bošan-Simin (bila u logoru u Bergen Belsenu do kraja rata), Franjo Caler (stradao u Ukrajini), Nora ilag, Andrija Deri (1944. pobegao sa prisilnog rada u Ukrajini i stupio u redove Crvene armije), Franjo Deri (stradao u Ukrajini), Nikola Engler (pobegao 1943. sa prisilnog rada u Ukrajini i stupio u redove Crvene armije), Ladislav Fišer (stradao u Ukrajini), Stevan Gal (ubijen u Borskom rudniku), Albert Gotesman (ostao u logoru do kraja rata), Aleksandar Grinberg (stradao u Ukrajini), Ladislav Gusman (stradao u Ukrajini), dr Jolanda Hajman (ostala u zatvoru u Ma arskoj do kraja 1944), or e Hajzler (ostao na robiji do novembra 1944), Mirko Han (stradao u Ukrajini), Oskar Han (stradao u logoru u Aušvicu 1944), Stevan Han (stradao u Ukrajini), Pavle Hirš (stradao u logoru u Aušvicu), Aleksandar Kaufman (stradao u Ukrajini), Tibor Kaufman (stradao u Ukrajini), Ruža Kova -Sehter (ostala u zatvoru do kraja 1944), Janoš Kraus (stradao u logoru u Aušvicu 1944), Ladislav-Lajoš Krishaber (stradao

⁵⁴⁰ J. Mirni , n.d. str. 83–84.

* Za slede e Jevreje postoje podaci na koliko godina robije su osu eni: Bošan-Simin Magda (13), Gotesman Tibor (12), Grinberger Aleksandar (6), Hajzler or e (15), Han Oskar (2), Kraus Janoš (2), Lang Pal (4), Levi Franjo (8), Senbrun Tibor (12), Singer or e (5).

u Ukrajini), Tibor Ladanji (stradao u Ukrajini), Pal Lang (pobegao sa prisilnog rada u Maarskoj i 1944. stupio u NOV), Stevan Lanji (pobegao sa prisilnog rada u Maarskoj i 1944. stupio u NOV), Franjo Levi (u logoru u Dahau do kraja rata), Dor e Miler (stradao 1944. u zatvoru u šatoraljuhjelju prilikom bekstva), Monostirski Marko (na robiji do kraja 1944), Ladislav Pik, (stradao u Ukrajini), Ivan Piliš (u zatvoru do kraja 1944), Tibor Polak (stradao u Ukrajini), Magda Presburger (u zatvoru do kraja rata), Mirko Sekelj (ostao u Ukrajini do početka 1945), Ladislav Siladži (pobegao iz zatvora početkom 1945. i stupio u NOV), Dor e Singer (stradao 1944. u zatvoru u šatoraljuhjelju prilikom pokušaja bekstva), Nikola Susman (stradao u Ukrajini), Pavle Šafer (pobegao 1944. iz zatvora i stupio u NOV), Tibor Šenbrun (stradao u Ukrajini), Edita Špicer (u zatvoru do kraja 1944), Ervin Špicer (stradao 1944. u zatvoru u šatoraljuhjelju prilikom pokušaja bekstva), Martin Šrajter (pobegao sa prisilnog rada u Maarskoj i početkom 1945. stupio u NOV), Nikola Stajner (stradao u Ukrajini), Imre Šulman (stradao u Ukrajini), Tibor Urošević (ostao na prisilnom radu do kraja 1944), Ladislav Vilhajm (stradao u Ukrajini), Natan Vinkler (stradao u Ukrajini).

Od ukupno 53 lica osuđena na robiju i koja su odvedena u zatvore, logore i prisilne radove stradalo je 30 lica (22 u Ukrajini, 2 u Borskom rudniku, 3 u zatvoru u šatoraljuhjelju i 3 u logoru u Aušvicu). Od preživelih nakon bekstva stupilo je u redove NOV 7, a u redove Crvene armije 2 lica.

U toku ove prve provale, izvestan broj Jevreja pripadnika NOP nije bio otkriven od maarskih vlasti i oni su produžili s ilegalnim radom. Međutim, iz te grupe maarske vlasti su otkrile 1943. sledeće Jevreje i osudili na robiju: dr Stevan Deneberg (stradao 1944. u logoru u Aušvicu), Elza Rozenberg-Farkaš (koja se uključila u NOP u Budimpešti i nakon hapšenja 1943. godine odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata), dr Lehel Perl (uhapšen 1943. i nakon presude odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ostao do početka 1945). Prema tome, maarski fašisti koji sudovi osudili su 66 subotičkih Jevreja zbog učestvovanja u NOP, i to: 10 na smrt i 56 na robiju od kojih je 30 stradalo. Ukupno je stradalo 40 subotičkih Jevreja.

Broj osuđenih subotičkih Jevreja na smrt i na robiju o čemu govori o njihovom masovnom uključivanju u narodnooslobodilački pokret na početku ustanka. O ulozi subotičkih Jevreja u Pokretu 1941. godine, M. Dubaji navodi: »Osudom velikog broja Jevreja okupator je pokušao da prikaže, da su, uglavnom, Jevreji pripadnici Komunističke partije. Njih su sudovi strožije sudili nego članove ostalih narodnosti. Međutim, činjenica je, da su svi osuđeni Jevreji učestvovali u revolucionarnom pokretu 1941.«⁵⁴¹

Nakon sprovedenih masovnih hapšenja pripadnika NOP, u Subotici je prestala svaka aktivnost revolucionarnog pokreta (osim uzrocima je već bilo govora), pa je došlo do pasivizacije i subotičkih Jevreja.

Sombor – Nekoliko godina pred drugi svetski rat u redove revolucionarnog radničkog i naprednog omladinskog pokreta bio je uključen izvestan broj somborskih Jevreja. Zahvaljujući njihovom političkom delovanju pre i na početku ustanka, u redove narodnooslobodilačkog pokreta uključio se veći broj somborskih Jevreja, prvenstveno omladine. U vezi s njihovim uključivanjem, M. Beljanski navodi: »Levičarski pokret me u somborskim Jevrejima je starijeg datuma, a u slučaju Jevreja u narodnooslobodilačkom pokretu je samo nastavak te revolucionarne delatnosti ... Jevreji nisu mogli tolerisati okupatorsku politiku, jer su doživeli teške dane. Mi, a generacija Jevreja, radnici i studenti, uključujući se u SKOJ, učestvovali su u narodnooslobodilačkom pokretu ... Među starijim Jevrejima ima simpatizera NOP-a, koji svojom privrženost manifestuju davanjem priloga za KPJ.«⁵⁴²

Značajna uloga u aktiviranju somborske jevrejske omladine u NOP bila je dr Andrija Fišer (za njega neki navode da je bio član KPJ do rata, a drugi da je bio simpatizer KPJ). Zahvaljujući njegovom radu, u skojevsku organizaciju su ušli sledeći i somborski jevrejski omladinci: Leo Akerhalt, Olga Braun, Aleksandar Bruk, Stevan Bruk, Eva Cuker, Ladislav Kon, Ladislav Santo i Ladislav Bokor (koji je izabran za sekretara skojevske organizacije).⁵⁴³

Andrija Fišer je pristupio na početku ustanka formiranju udarnih grupa, a u tom radu je učestvovala i Ladislav Kon. Udarne grupe vršile su manje diverzije i sabotaze u Somboru i okolini. No, od provale unutar Pokreta, koja je zahvatila gotovo sve gradove u Bačkoj, nije bio pošteđen ni Sombor. Mačarski fašisti uspešno su otkrili najviše i broj pripadnika NOP i da ih pohapse. Oni su bili zatvoreni u zatvoru koji je nosio naziv »Vojna ambulanta«. Od somborskih Jevreja uhapšeni su: dr Andrija Fišer, Ladislav Bokor, Olga Braun, Leo Akerhalt, Ladislav Kon, Ladislav Lošić, Ladislav Santo, Eva Cuker (uhapšena nešto kasnije), mr ph. Ladislav Nađ i Mancika Špajdl i Vilmoš Špajdl. Pored njih uhapšeni su dr Nandor Poper i Hajnrih Glid iz Bezdana, i Julije Drasinover iz Stapara.

Uhapšenima je sudio mačarski vojni sud u Somboru marta 1942. godine. U toku istrage ubijen je u zatvoru Hajnrih Glid. Na smrt je osuđen dr Nandor Poper (streljan marta 1942. u Somboru). Sud je osudio dr Andriju Fišera, Ladislava Bokora i Evu Cuker na po 6 godina robije, Lea Akerhalta, Ladislava Kona, Ladislava Lošica, Ladislava Santa, Olgu Braun, Ladislava Nada i Manciku Špajdl na po 3 godine robije, dok su Julije Drasinover i Vilmoš Špajdl osuđeni na doživotnu robiju. Nešto kasnije uhapšen je i Mikloš Grosman, koji je takođe osuđen na robiju.

Nakon izricanja presude, muškarci su odvedeni u zatvor u Segedin, a Olga Braun i Eva Cuker u zatvor »Maria nostra« (Mačarska). Iz segedinskog zatvora odvedeni su na prisilni rad u Ukrajinu: Leo Akerhalt, Bokor Ladislav, Ladislav Santo, dr Andrija Fišer, Ladislav Nađ, Ladislav Lošić, Ladislav Kon i Julije Drasinover. U Ukrajini su stradali Akerhalt, Bokor i Santo, a Vilmeš Špajdl u Dahau, dok su Fišer

^x M. Beljanski, *Hronika o narodnooslobodilačkom ratu u Somboru i okolini 1941–1945*, Sombor 1969.
⁵⁴³ Z. Golubovi, *Okružni komitet za zapadnu Bačku i Baranju 1941–1944, Tokovi revolucije 3*, Beograd 1968, str. 375.

i Kon uspjeli da prebegnu na sovjetsku teritoriju. Rusi su ih internirali u logor do dobijanja podataka o njima, ali su oni, u me uvremenu, umrli u logoru. Na sovjetsku teritoriju uspjeli su da se prebace Julije Drasinover i Ladislav Lošic, koji su se uklju ili u redove Crvene armije.

Iz Sombora su prebegli u Budimpeštu jevrejski omladinci Ivan Šuc i Benji Antal, koji su odigrali zna ajnu ulogu u organizovanju i daljem razvoju antifašisti kog pokreta me u jugoslovenskim izbeglicama, od kojih je bilo najviše vojvo anskih Jevreja. Ma arski fašisti otkrili su 1943. njihovu delatnost i prebacili ih u zatvor u Novom Sadu, gde su ostali šest meseci, a zatim osu eni na višegodišnju robiju. Preba eni su u zatvor u Šatoraljuhelju, gde su u estvovali u organizovanju bekstva politiki h zato enika. Bekstvo je izvršeno marta 1944. godine i tom prilikom je Šucu uspelo da pobegne, ali videvši da bekstvo ostalih zatvorenika nije uspelo, izvršio je samoubistvo. Benji Antal je bio uhva en prilikom bekstva i osu en na smrt. Streljan je 6. aprila 1944.⁵⁴⁴

U provali koja se desila u NOP, izvestan broj jevrejskih omladinaca pripadnika tog Pokreta nije bio otkriven, ali su oni odvedeni sa grupom od oko 200 somborskih Jevreja na prisilne radove u Ukrajinu, od kojih je ostalo u životu oko desetak.⁵⁴⁵

Od omladinaca pripadnika NOP, koji su odvedeni na prisilan rad u Ukrajini, nekima je uspelo da prebegnu na sovjetsku teritoriju i 1944. godine stupe u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR-u (Mikša Geviric, Zoltan Brajer, ula Kenigsberg, Arpad Horovic i urika Kesler).

Kao i u ostalim mestima u Ba koj, nakon provale u Pokretu i masovnog hapšenja njegovih pripadnika, aktivnost u Pokretu je potpuno prestala. Do njenog ponovnog razbuktavanja došlo je u prvoj polovini 1944. godine, ali su somborski Jevreji ve bili odvedeni u sabirne, odnosno koncentracione logore.

Od 22 u esnika u NOP od 1941. godine, ma arski fašisti su uspjeli pohvatati 19, od kojih su 2 osu ena na smrt, a 17 na robiju. Od osu enih na robiju, 5 su stradala na prisilnom radu u Ukrajini, 1 u logoru u Dahau, a 2 su poginuli prilikom bekstva iz zatvora u Šatoraljuhelju. Od preživelih 2 su se uklju ila u redove CA, a 5 koji su kasnije odvedeni sa grupom ba kih Jevreja na prisilan rad u Ukrajinu, stupilo je 1944. u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR-u.

Novi Sad – Ma arskom okupatoru bilo je poznato da je u Novom Sadu postojao još pre drugog svetskog rata jak revolucionarni radni ki pokret, kao i napredni omladinski pokret. Stoga je, neposredno po okupaciji, preduzeo mere za otkrivanje pripadnika tih pokreta.

⁵⁴⁴ 2. Millisavac, n.d. str. 143, 233, 342.

⁵⁴⁵ M. Beljanski, *Somborski Jevreji* – rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.

Među pripadnicima revolucionarnog radničkog i omladinskog naprednog pokreta bio je do rata i izvestan broj Jevreja. Jedan od tih revolucionara bio je poznati književnik Alfred Rozencvajg, koji je svoje radove objavljivao pod pseudonimom Nenad Mitrov. Maarski fašisti su pretpostavljali da je preko Alfreda Rozencvajga doznati imena ostalih pripadnika revolucionarnog pokreta u Novom Sadu, pa su ga uhapsili juna 1941. godine. Prilikom saslušavanja nije htio ništa da prizna i da oda ostale revolucionare, pa su mu dali rok da to učini sutradan. Pitaše i se, da li je pod njegovim imenima možda morati da oda svoje drugove, Rozencvajg je izvršio samoubistvo.⁵⁴⁶ Tako je propao prvi pokušaj okupatora da otkrije pripadnike revolucionarnog pokreta.

Progoni Jevreja u Novom Sadu i protivjevrejske mere koje su preduzeli neposredno po okupaciji maarski fašisti, uslovalo je njihovo masovnije uključivanje u narodnooslobodilački pokret. Na masovnije uključivanje Jevreja, prvenstveno jevrejske omladine važan je bio uticaj Jevreja predratnih revolucionara, koji su u to vreme bili na odgovornim partijskim dužnostima, i to: Andrije Lederera (član MK KPJ Novi Sad i član OK KPJ za južnu Bačku), orator Mikeša (sekretar MK SKOJ-a Novi Sad i član OK SKOJ-a za južnu Bačku), Zoltana Timara (član Rejonskog komiteta SKOJ-a), Rudolfa Grina (član OK KPJ za južnu Bačku), Franje Kardoša (sekretar Rejonskog komiteta SKOJ-a), Lili Bem (član OK KPJ za južnu Bačku), Marte Husar (sekretar skojevskog aktiva), Milan Kom (član MK SKOJ-a Novi Sad), Ilze Lvinger (sekretar Rejonskog komiteta SKOJ-a). U partijskoj tehnici OK KPJ za južnu Bačku radile su Agneza Sas i Zora Rakošičer, a sa partijskom tehnikom pri PK KPJ za Vojvodinu zadužena je bila Lili Bem.⁵⁴⁷

Na početku ustanka Partija je zadužila za organizovanje udarnih grupa u Novom Sadu Andriju Lederera, a Rudolfa Grina i Oto Blama u futoškom kraju. Formiran je veći broj udarnih grupa, koje su u Novom Sadu nazivane »desetine«. U formiranju udarnih grupa u Novom Sadu učestvovali su, pored Andrije Lederera i: Lili Bem, Marta Husar, orator Mikeš i Henrijeta Štajner (nosilac Partizanske spomenice 1941). Oni su uspeali uključiti u sastav udarnih grupa veći broj jevrejskih omladinaca. Rukovodilac jedne udarne grupe bio je orator Mikeš (poginuo februara 1942. u borbi sa maarskim žandarmima), a druge grupe Zoltan Timar.⁵⁴⁸

U sabotazama i diverzijama koje su izvršile udarne grupe u cilju slabljenja ekonomske i vojne moći okupatora, učestvovali su i sledeći jevrejski omladinci:

- grupa od 3 omladinca, među kojima su bili Franjo Kardoš i Oto Blam, zapalila je 25. jula 1941. žito u Veterniku kod Novog Sada;
- grupa omladinaca u kojoj su bili Vula Varga i Rudolf Klaus, zapalila je 25. jula 1941. žito na futoškom putu;
- grupa omladinaca kojom je rukovodio Andrija Lederer pokušala je 17. avgusta 1941. da minira garažu »Ford« u Novom Sadu;

⁵⁴⁶ R. Cipli, *Sećanje na Nenada Mitrova, Jevrejski almanah 1955–1956*, str. 237.

⁵⁴⁷ *Tehnika KPJ za Vojvodinu 1941. u Novom Sadu, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 153.

⁵⁴⁸ *Pokrajinski komitet KPJ za Vojvodinu 1941–1945*, Novi Sad, 1971, str. 75.

– u drugoj polovini avgusta 1941. grupa novosadskih aktivista, me u kojima je bilo preko 30% jevrejskih omladinaca, posula je glavne saobraćajnice oko Novog Sada, Kisa i Starog Beča specijalnim ekserima da bi onemogućila kretanje okupatorskih motornih vozila;

– udarna grupa kojom je rukovodio Andrija Lederer posekla je 10. IX 1941. telegrafске stubove oko Novog Sada i oštetila pumpnu stanicu kod Novog Sada;

– novosadski aktivisti, me u kojima su bili i jevrejski omladinci, učestvovali su 6. IX i 23. IX 1941. u ispisivanju antifašističkih parola po zgradama;

– krajem septembra udarna grupa kojom je rukovodio Boris Mikeš zapalila je u ataru Bački Jarak 10 vagona kudelje.

Jedan od neustrašivih pripadnika udarne grupe bio je Isak Isaković, koji je kasnije stupio u Bačko-baranjski partizanski odred. Poginuo je 1943. kao diverzant u tom Odredu. Isaković je komponovao borbenu partizansku pesmu, koja se pevala u toku rata u Bačkoj.⁶⁴⁹

Mađarska policija i žandarmerija uporno su tragali za izvršiocima sabotaža i diverzija. Ubrzo su uspeli pohvatati organizatore i rukovodioce udarnih grupa: 10. septembra 1941. uhapšen je Rudolf Grin, 12. avgusta 1941. Iva Varga, 8. septembra 1941. Franjo Kardoš, 19. septembra 1941. Andrija Lederer, 22. septembra 1941. Oto Blam, 5. oktobra 1941. Zoltan Timar. U vreme tih hapšenja, Lili Bem je upala 21. septembra 1941. u zasedu i u borbi sa mađarskim žandarmima jednog ubila, ali je bila savladana i uhapšena. Tako je mađarskoj policiji uspelo da pohvata glavne organizatore i rukovodioce udarnih grupa.

Oktobra 1941. godine došlo je do provale u NOP i do masovnog hapšenja pripadnika tog Pokreta. Provalu je izvršila Gordana Ivačković, do tada članica PK KPJ za Vojvodinu. Pohapšeni su zatočeni u zatvoru »Armija« u Novom Sadu, a o presudama koje im je izrekao mađarski preki sud biće govora kasnije.

Po direktivi PK KPJ za Vojvodinu, organizovani su u Novom Sadu, pored udarnih grupa, i kursevi za obuku omladinaca u rukovanju oružjem, kao i kursevi prve pomoći. Jednim kursom za obuku u rukovanju oružjem rukovodio je Stevan Levinger, a drugim Boris Farago, Janoš Štajnić i Gustav Verber. Kursevima za prvu pomoć rukovodili su dr Dragutin Fišl i mr pharm. Geza Kon. Do provale u Pokretu, kurs prve pomoći završilo je 15 drugarica. Kada je došlo do provale, Partija je uputila dr Fišla u Budimpeštu da bi izbegao hapšenje, odakle se kasnije vratio u Jugoslaviju i stupio u NOV.

Jedna grupa omladinaca bila je zadužena za prikupljanje lekova i sanitetskog materijala za potrebe partizanskih odreda, kada dođe do njihovog formiranja. U toj

J. Levinger, *Dani borbe i stradanja 1941–1945.* – rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, K-13. reg. br. 3655.

grupi bio je i ve i broj jevrejskih omladinaca, a u izvršavanju tog zadatka naravno ito se isticala Henrijeta Štajner (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Me u novosadskim Jevrejima bilo je više simpatizera Pokreta koji su novano pomagali Pokret. Pojedini stanovni Jevreja korišteni su za skrivanje ilegalaca i održavanje partijskih sastanaka. U stanu dr Franje Bergera održavani su sastanci OK KPJ za južnu Bačku i PK KPJ za Vojvodinu.

Posle provale od strane Gordane Ivaković došlo je do masovnog hapšenja članova KPJ, SKOJ-a, kao i pripadnika NOP. Hapšenja su izvršena u toku oktobra 1941. Me u uhapšenima bilo je oko 90 Jevreja iz Novog Sada i okoline, koji su bili zatočeni u zatvoru »Armija«. Zatočnici su bili podvrgnuti raznim metodama mučenja u cilju iznuđivanja priznanja i otkrivanja ostalih pripadnika NOP.

Uhapšenima je sudio maarski preki sud u Novom Sadu i to po grupama. Prvo suenje je održano 24. X 1941. u Futogu, grupi koja je izvršila 25. VII 1941. paljenje žita na futoškom putu. U toj grupi bili su sledeći Jevreji: Oto Blam, Rudolf Grin, Franjo Kardoš i Rudolf Klaus. Svi su osuđeni na smrt i istog dana poizricanju presude (24. X 1941) obešeni u Futogu.

Sledeće suenje održano je 21. XI 1941. u Novom Sadu. U toj grupi je bilo 26 optuženih, a među osuđenima na smrt bili su sledeći Jevreji:

Livija-Lili Bem, jer je »rukovodila partijskom tehnikom i akcijom sakupljanja »Crvene pomoći«, uestvovala u davanju direktiva udarnim grupama za vršenje sabotaza i diverzija, kao i ubistva jednog maarskog žandarma prilikom njenog hapšenja 21. IX 1941.«;

Agdrija Lederer, jer je »aktivno uestvovao u Pokretu, kao i u pokušaju miniranja garaže »Ford« u Novom Sadu«;

Zoltan Timar (maloletnik), jer je »rukovodio udarnim grupama, uestvovao u pripremanju atentata na maarske oficire, uestvovao u vršenju sabotaza i diverzija, kao i u izradi eksploziva za vršenje sabotaza«. ⁵⁵⁰

Istog dana poizricanju presude (21. XI 1941) svi su obešeni u Novom Sadu.

Ostalim uhapšenim pripadnicima NOP, među kojima je bilo oko 90 Jevreja, sueno je po grupama u toku februara i marta 1942. Preki sud osudio je sledeće Jevreje na robiju (u zagradi pored imena navedeno je na koliko godina robije su osuđena lica za koja su naeni podaci):

Stevan Abraham (7) — pobjegao 1944. iz segedinskog zatvora i stupio u NOV;
Gavro Altman (7) — pobjegao novembra 1944. iz zatvora u Asodu i stupio u NOV;

⁵⁵⁰ J. Mirni, *Sistem preki suenje na maarskoj okupacionoj teritoriji, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 87–88

Sacika Berger-Komloš – puštena iz zatvora krajem 1944. i stupila u NOV; Tibor Berger (2) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Aleksandar Blam – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Aleksandar Blau (3) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Josip Brajner (10 meseci) – pobjegao 1944. sa prisilnog rada u Ukrajini i stupio u Crvenu armiju (poginuo); Leopold Brajner – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Margita Dreksler – puštena iz segedinskog zatvora 1942. zbog nedostatka dokaza o njenom učešću u NOP, ali je krajem maja 1944. odvedena u logor u Aušvicu, gde je stradala; Ana Farago (3) – iz zatvora »Maria nostræ« odvedena 1944. u logor u Bergen Belsenu, gde je stradala; dr. Boris Farago (4) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Samuel Fei – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Karlo Feldšer – ostao u zatvorima u Maarskoj do kraja 1944; Stevan Fišer – pobjegao 1944. iz segedinskog zatvora i stupio u NOV; Kaiman Flisar – vratio se na kraju rata sa prisilnog rada u Ukrajini; Sandor Frenk – vratio se na kraju rata sa prisilnog rada u Ukrajini; Ladislav Fridman (6) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Ivan Gal (18 meseci) – pušten krajem 1942. uslovno iz segedinskog zatvora; Ižak Gane – stradao 22. III 1944. prilikom pokušaja bekstva iz zatvora u Satoraljújhelju; Magda Gomboš – ostala u zatvoru u Maarskoj do kraja 1944; Maksim Grin – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Samuel Gažo – po završetku rata vratio se sa prisilnog rada u Ukrajini; Herman Gros – nepoznata sudbina; Aleksandar Gutman – ostao u zatvorima u Maarskoj do kraja 1944; Ivan Haker (5) – pobjegao novembra 1944. iz zatvora u Asodu i stupio u NOV; Ladislav Haker – odveden iz zatvora u Maarskoj 1944. u logor u Aušvicu, gde je stradao; Boris Hesper – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Bruno Hofman – odveden 1944. iz zatvora u Maarskoj u logor u Mauthausenu, gde je ostao do kraja rata; Magda Husar (12) – pobjegla iz zatvora u Maarskoj 1944. i stupila u NOV; Aleksandar Kati – pobjegao 1944. iz zatvora u Vacu i stupio u NOV; Mirko Kati – pobjegao sa prisilnog rada u Ukrajini na sovjetsku teritoriju, gde su ga Rusi internirali u logor do pribavljanja podataka o njemu, ali je u međuvremenu umro u logoru; Pavle Kati – pobjegao 1944. iz zatvora u Vacu i stupio u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941); Emil Keiner (10 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; mr. ph. Klara Klajn (10 meseci) – iz zatvora »Maria nostræ« odvedena 1944. u logor u Aušvicu, gde je stradala; Cvi Kon – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Dragutin Levinger – pobjegao 1944. iz zatvora u Vacu; Irena Lustig – ostala u zatvorima u Maarskoj do kraja 1944; Boris Mandl (2) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Estera Mandl-Kadoš – iz zatvora u Maarskoj odvedena 1944. u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata; Ljubica Mandl (10) – iz zatvora u Maarskoj odvedena 1944. u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata (nosilac Partizanske spomenice 1941); Aleksandar Manhajm (10 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Vilmoš Meze – ostao u zatvorima u Maarskoj do kraja 1944; Mikša Morgenštajn – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Mikša Morgenštajn (10 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Andrija Nafusi – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Mirko Rajčer – odveden 1944. iz zatvora u Maarskoj u logor u Aušvicu, gde je ostao do kraja rata; Mihajlo Reves – odveden 1944. iz zatvora u Maarskoj u logor u Aušvicu, gde je ostao do kraja rata; Hugo Rot

– odveden 1944. iz zatvora u Ma arskoj u logor u Buhenvaldu, gde je ostao do kraja rata; Vladislav Rotbart (6) – novembra 1944. pobjegao iz zatvora u Asodu i stupio u NOV; Geza Šenberger – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Ivan Šenk (3) – pobjegao 1944. iz zatvora u Ma arskoj i stupio u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941); Vera Šenk – u zatvoru u Ma arskoj do kraja 1944; Matija Šimerling (6) – na prisilnom radu u Ukrajini do kraja rata; Ernest Šlezinger (18 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Dezider Šosberger – na prisilnom radu u Ukrajini do kraja rata; Filip Štajn (10) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; mr pharm. Karlo Štajn (10 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; ing. Tibor Štajn – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Alisa Štajner – ostala u zatvoru u Ma arskoj do kraja 1944; Henrijeta Štajner – odvedena 1944. iz zatvora u Ma arskoj u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata (nosilac Partizanske spomenice 1941); Hugo Štajner – pobjegao sa prisilnog rada u Ukrajini, na sovjetsku teritoriju, gde je interniran od Rusa u logor do pribavljanja podataka o njemu, ali je u me uvremenu umro u logoru; Janoš Štajnic (10 meseci) – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Egon Štark (4) – pobjegao novembra 1944. iz zatvora u Asodu i stupio u redove Crvene armije; Deže Šulberger – u zatvoru u Ma arskoj do kraja 1944; Mira Švarc – odvedena 1944. iz zatvora u Ma arskoj u logor u Aušvicu, gde je stradala; Nikola Timar (6) – pobjegao novembra 1944. iz zatvora u Asodu i stupio u NOV; Hans Vagman – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Robert Vajman (2) – pobjegao oktobra 1944. iz kaznjeničke radne ete u Baji i stupio u NOV; Vera Vajs – odvedena 1944. iz zatvora u Ma arskoj u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata (nosilac Partizanske spomenice 1941); Gustav Verber – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Tibor Vermeš – stradao na prisilnom radu u Ukrajini; Matija Vinter – na prisilnom radu u Ukrajini do kraja rata; Deneš Zonenberg – stradao na prisilnom radu u Ukrajini.

Izvestan broj uhapšenih novosadskih Jevreja, nakon što su proveli nekoliko meseci u istražnom zatvoru »Armija«, kao i zatvoru u Segedinu, pušteni su na slobodu zbog nedostatka dokaza o njihovom u eš u u NOP (Alisa Farago, dr Leo Fišer, Oto Satler, Andor Vinter i dr.).

Pored navedenih Jevreja, koje je ma arski preki sud osudio na smrt ili robiju, u zatvoru »Armija« ubijeni su prilikom saslušanja Teodor Levinger i Franjo Morgenštern, dok je u borbi sa ma arskim žandarmima poginuo 1942. or e Mikše.

Prilikom provale u Pokretu u drugoj polovini 1941. godine izvestan broj novosadskih Jevreja, u esnika u NOP, ma arske vlasti nisu otkrile. Me u njima su bili i slede i Jevreji, koji su stradali krajem januara 1942. prilikom zloglasne »racije«: Karlo Brandajs, dr Ilona Ajbenšic, Jerka Fuks, Josip Gusman, Imre Laslo, Edita Levinger-Švarc, Pavle Levinger, Stevan Levinger, Lili Rajh, Imre Šosberger, žorzeta Vajdman, Šanjika (prezime nepoznato) i dr.

Iako je ma arska policija prilikom provale u Pokretu preduzela hitne mere da pohapsi u esnike u NOP, ipak je jednom broju novosadskih Jevreja uspelo da

prebegne u Budimpeštu, gde su produžili s ilegalnim radom. U toku njihovog delovanja uspela je budimpeštanska policija pohapsiti ve i broj tih ilegalaca. Me u uhapšenima su bili: Klara Bem – uhapšena u drugoj polovini 1942. i ostala u zatvoru do kraja 1944. kada se vratila u Jugoslaviju i stupila u NOV; dr Franjo Berger – uspeo je pobe i iz zatvora i po etkom 1945. vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV; Nikola Berkovi – uhapšen u drugoj polovini 1942. i maja 1944. odveden iz zatvora u logor u Aušvicu, gde je stradao; Edita Gal – uspela je krajem 1944. pobe i iz zatvora i vratila se u Jugoslaviju, gde je stupila u NOV (poginula); Deže Rajh – uhapšen u drugoj polovini 1942. i bio na prisilnom radu do kraja rata; Zora Rakoši-šer – maja 1944. odvedena iz zatvora u Ma arskoj u logor u Aušvicu, gde je umrla maja 1945. od pegavog tifusa (zarazila se neguju i jednu obolelu logorašicu); Gertruda Galac-Šen – uhapšena u drugoj polovini 1942. i u zatvoru u Ma arskoj ostala do kraja 1944.

Prilikom provale u Pokretu, prebegao je u Segedin Imre Rip, gde je vrlo aktivno delovao u pokretu otpora do kraja rata.

Zna ajnu ulogu u organizovanju ustanka u Novom Sadu, posebno udarnih grupa, odigrao je Milan Kom, u enik Srednjotehni ke škole. Godine 1940. izabran je za lana MK KPJ Novi Sad. U drugoj polovini 1941. otišao je po direktivi PK KPJ za Vojvodinu u ba kopalana ki srez. Izabran je za lana Sreskog komiteta KPJ Ba ka Palanka. Na toj teritoriji delovao je kao politi ki pozadinski radnik do aprila 1942. tj. do pogibije. Prilikom sastanka s aktivistima u Ba kom Petrovcu opkoljen je od ma arskih žandarma i u borbi s njima jednog žandarma je ubio, a jednog ranio, pa je izvršio samoubistvo da im ne bi živ pao u ruke.⁵⁵¹

Pomenuto je, da je neposredno po okupaciji Ba ke prebegao u Budimpeštu ve i broj Vojvo ana, me u kojima je bilo najviše Jevreja. Po direktivi Partije ubrzo su u Budimpešti obrazovali ve u organizaciju antifašisti kog pokreta. Od novosadskih Jevreja u toj organizaciji delovali su slede i lanovi KPJ i SKOJ-a: Imre Husar, Ljudevit Husar, Nikola Husar, Jozef Levinger, Imre Rozenfled, Miroslav Stajner i dr. U sastav te organizacije uklju ili su se i pre pomenuti novosadski Jevreji, koji su uspeali prebe i u Budimpeštu prilikom provale u Pokretu u drugoj polovini 1941. godine.

Jedan od rukovodilaca antifašisti kog pokreta u Budimpešti bio je Jozef Levinger, koji je uspeo okupiti u Pokretu najve i broj vojvo anskih izbeglica. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju, ali je uspeo pobe i iz zatvora i produžio je s ilegalnim radom.⁵⁵² Neposredno po hapšenju Levingera, uhapšeni su Imre Husar, Ljudevit Husar i Nikola Husar. Oni su dovedeni u Novi Sad i u zatvoru »Armija« ostali 6 meseci, pa su zatim osu eni na višegodišnju robiju i odvedeni u zatvor u šatoraljuhelju. Po etkom 1944. pušten je iz zatvora Imre Husar zbog bolesti i po povratku u Jugoslaviju stupio je u NOV. Ljudevit Husar uhva en

⁵⁵¹ Pokrajinski komitet KPJ za Vojvodinu 1941–1945, n.d. str. 75.

⁵⁵² J. Levinger, n.d.

je prilikom pokušaja bekstva iz zatvora 22. III 1944. i osuđen na smrt. Streljan je 4. IV 1944. Prilikom pokušaja bekstva iz zatvora teže je ranjen Nikola Husar i umro je od sepse.²⁵³

Aktivnost članova antifašističkog pokreta u Budimpešti došla je do punog izražaja u drugoj polovini 1944. godine, kada su jedinice CA stigle nadomak Budimpešte. Članovi Pokreta formirali su udarne grupe, koje su se u gradu borile protiv »njiljaša« i sadejstvovale u borbama sa jedinicama Crvene armije. U tim borbama poginuo je krajem 1944. Imre Rozenfeld iz Novog Sada.

Iz prikupljenih podataka se vidi, da je iz Novog Sada stupio u narodnooslobodilački rat 1941. godine 131 Jevrejin, i to 1 u NOV (poginuo) i 130 u NOP (66 stradalo). Od uesnika u NOP ma arski fašisti osudili su na smrt 9, a 2 su ubijena u istražnom zatvoru; 28 je stradalo na prisilnim radovima u Ukrajini; 12 je ubijeno prilikom zloglasne »racije«; 2 su poginula u borbama sa žandarmima; 1 je poginuo u borbi sa »njiljašima«; 2 su umrli u sovjetskim logorima nakon bekstva sa prisilnog rada iz Ukrajine na sovjetsku teritoriju; 6 je stradalo u logoru u Aušvicu, a 1 u logoru u Bergen Belsenu; 1 je poginuo prilikom bekstva iz zatvora; 1 je poginuo u sastavu NOV i 1 u sastavu Crvene armije. Od Jevreja koje su ma arski sudovi osudili na robiju, 17 je prebeglo i stupilo u NOV (1 poginuo) i u sastav Crvene armije 2 (i poginuo).

Od uesnika u NOR koji su stupili 1941. godine, stradalo je 66 novosadskih Jevreja. Od preživelih, nosi i Partizanske spomenice 1941. su: Kati H. Pavle, Mandl Ljubica, Senk M. Ivan, Štajner A. Henrijeta i Vajs A. Vera.

Narodnooslobodilački pokret koji je imao 1941. godine u Novom Sadu masovan karakter i u koji je bio uključen veliki broj Jevreja, zadobio je u drugoj polovini 1941. težak udar. Zbog provale u Pokretu, ma arski fašisti su uspeli da pohvataju gotovo sve rukovodioce Pokreta, kao i veliki broj saradnika Pokreta od kojih su neki osuđeni na smrt. Najveći broj je odveden u zatvore i u sastav kažnjeničkih radnih eta u kojima je stradao vrlo veliki broj osuđenih pripadnika Pokreta. Gubitak rukovodilaca, kao i masovna hapšenja pripadnika NOP negativno su se odrazila na uključenje novih pripadnika u Pokret. Sem toga, do izvesne pasivizacije u Pokretu došlo je i nakon direktive Svetozara Markovića, sekretara PK KPJ za Vojvodinu o »obustavljanju svih akcija pripadnika NOP oko uništenja žive i mrtve snage fašističkog okupatora u cilju sauvanja vlastitih snaga«, tj. pripadnika NOP od daljnjeg hapšenja od strane ma arskih fašista.

To je uslovalo izvesnu pasivizaciju u narodnooslobodilačkom pokretu sve do početka 1944. godine, tj. do pojave odgovarajućih uslova za formiranje partizanskih jedinica na teritoriji Bačke. O razlozima zbog kojih nije došlo ranije do formiranja partizanskih jedinica na toj teritoriji bilo je već govora.

2. Milisavac, n.d. str. 257.

Potpuno je razumljivo što je došlo do pasivizacije i me u novosadskim Jevrejima i to tim više, što su ma arski fašisti budno pratili kretanje Jevreja, jer su ih smatrali za glavne nosioce narodnooslobodilačkog pokreta. Jedino rešenje bilo je njihovo uključivanje u partizanske odrede u Sremu, ali u to vreme nije postojao konspirativan kanal za njihovo prebacivanje u Srem.

Me utim, kada su u Ba koji bili stvoreni uslovi za formiranje partizanskih jedinica, ba ki Jevreji su ve bili internirani u sabirne logore i ubrzo odvedeni u koncentracione logore u Nema koji.

Prema podacima or a Vasi a, ma arski fašisti su uhapsili 1941. godine u Novom Sadu oko 300 pripadnika NOP,⁵⁵⁴ a prema podacima Josipa Mirni a, uhapšeno je oko 200 lica.⁵⁵⁵ Bez obzira koji je podatak ta an, injenica je, da je procenat uhapšenih i stradalih novosadskih Jevreja bio nesrazmerno ve i u odnosu na broj jevrejskog stanovništva i stanovništva ostalih narodnosti.

Senfa – Zahvaljuju i radu dr Ištvana Gereea, istaknutog predratnog revolucionara, u NOP je bio uključiven ve i broj sen anske omladine, a me u njima i izvestan broj jevrejskih omladinaca. Gere je bio posebno zadužen od Partije da deluje me u sen anskom inteligencijom.

Neposredno po okupaciji, dr Gere je razvio svoju punu revolucionarnu delatnost. Najpre je pristupio organizovanju udarnih grupa za vršenje sabotaža i diverzija. Akcije tih udarnih grupa trebalo je u prvo vreme da se svode na paljenje žita. Gere je u tu svrhu izra ivao posebnu zapaljivu smesu.

U sastavu udarnih grupa od jevrejskih omladinaca bili su najaktivniji slede i lanovi KPJ i SKOJ-a: Ištvan Miler, Deneš Levi, Karolj Levi, Ma aš Spiro, Aladar Binenfeld i dr. Za rukovodioca udarnih grupa bio je postavljen Ištvan Miler.

Istovremeno je Gere organizovao ilegalne kurseve prve pomo i, a za rukovodioca tih kurseva odredio je ogi Vig, koja je bila lan KPJ.

Pretpostavljaju i da e u skoroj budućnosti do i i do formiranja partizanskih odreda dr Gere je u cilju objedinjavanja akcija partizanskih odreda i akcije udarnih grupa, formirao pri MK KPJ Senta Komandu partizanskih jedinica i udarnih grupa. Za komandanta je postavljen Ištvan Miler, koji je kao rezervni oficir bivše jugoslovenske vojske poznavao osnove vojne taktike.

Zahvaljuju i autoritetu koji je uživao, dr Gere je uspeo uključiti u NOP i ve i broj starijih Jevreja, koji su na razne na ine pomagali Pokret. Me u njima su se isticali: dr Aleksandar Lebl, dr šandor Šebek, dr or e Atlas, Martin Rozenfeld i Vajnberger.

⁵⁵⁴ . Vasi , *Hronika o oslobodilačkom ratu u južnoj tla koji*, Novi Sad 1968, str. 117.

⁵⁵⁵ J. Mirni , *Sistem prekog su enja na ma arskoj okupacionoj teritoriji, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str.

Od provala koje su zadesile NOP u ostalim mestima u Ba koj, nije bila pošte ena ni Senta. Ve 1. oktobra 1941. ma arske vlasti su uhapsile: dr Ištvana Gereaa, Deneša Levia, Karolja Levia, Ištvana Milera, Ma aša Špiru i Aldara Binenfelda. Oni su zatvoreni u zloglasni zatvor nazvan »Tunel«. Od rukovodstva Pokreta uhapšeni su i nejevreji Petar Molnar i Ilona Sekelj.

Su enje je održano 7. novembra 1941. u Senti. U optužnici je bila posebno naglašena uloga Jevreja u organizovanju i rukovo enju narodnooslobodila kim pokretom u Senti. Ma arski fašisti ki sud osudio je na smrt vešanjem: dr Ištvana Gereaa, Deneša Levia, Karolja Levia, Ištvana Milera, Ma aša Špiru, dok je Aladar Binenfeld osu en na robiju. Na robiju su bili osu eni i ostali pohapšeni pripadnici NOP. Vešanje osu enih na smrt izvršeno je 11. novembra 1941. u Senti.

U vezi s uklju ivanjem sen anskih Jevreja u NOP, M. Dubaji navodi: »Pokretu su se srazmerno broju stanovništva grada najviše približili Jevreji, što je svakako posledica organizaciono-politi kog delovanja dr Ištvana Gereaa me u njima.« U vezi sa prestankom aktivnog delovanja NOP, Dubaji navodi da je osnovni razlog bio »nepostojanje lokalnih uslova za revolucionarne akcije.« Likvidacijom pomenutih rukovodilaca NOP, prestao je i organizovani otpor protiv ma arskih fašista.⁵⁵⁶

Ba ka Topola — Uloga narodnooslobodila kog pokreta u Ba koj Topoli bila je od posebnog zna aja u sprovo enju mera koje su pripadnici Pokreta organizovali u cilju olakšavanja teških uslova života politiki h zato enika u logoru u tom mestu. Logor je bio oformljen, kao što je ve napomenuto, maja 1941. godine i namenjen je za interniranje Jevreja i politiki h osu enika, odnosno pripadnika NOP. Uslovi života u logoru su bili vrlo teški, naro ito po pitanju ishrane. Stoga je OK KPJ za okrug Subotica doneo odluku, da MK KPJ u Ba koj Topoli preduzme mere za poboljšanje uslova života u logoru, kao i da organizuje bekstvo politiki h zato enika. U vezi s tom odlukom, upu ena je iz Subotice u Ba ku Topolu Pava Malušev-Nador. Ona je zajedno sa dr Ružom Blau-Franceti , predratnim lanom KPJ, pristupila organizovanju grupe aktivista, koje su imale zadatak da prebacuju hranu u logor, kao i ode u, obu u, lekove i partijsku literaturu, dok je MK KPJ Ba ka Topola razmatrao mogu nost za organizovanje bekstva politiki h zato enika.

U grupama aktivista najve i broj je bio iz redova jevrejskih omladinaca od kojih su bili najaktivniji: Aca Singer, Beba Presburger, or e Bošan, Olga Vajs. U stanu Bebe Presburger spremala se hrana za logoraše, a ostali su bili zaduženi za njeno doturanje u logor. Sem toga, grupa aktivista prikupljala je ode u i obu u za zato enike, rasturala ilegalne letke, vršila manje sabotaze i diverzije. U vršenju tih akcija isticao se Tibor Štern-Zvezdani , ali je ubrzo uhapšen i interniran u logor u Ba koj Topoli. Iz logora je odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobeo 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.

⁵⁵⁶ M. Doboš, *Antifašisti ki pokret otporu u Senti 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967, str. 236, 242, 243 248, 251.

U organizovanju NOP u Ba koj Topoli delovali su Lajoš Sinteš i dr Ruža Blau-Franceti . Sinteš je bio sekretar skojevskog aktiva. Godine 1942. uhapšen je i osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. Ruža Blau-Franceti bila je posebno zadužena za prikupljanje »Crvene pomo i«. Septembra 1941. godine došlo je u Pokretu do provala i hapšenja napred navedenih omladinskih aktivista, kao i dr Ruže Blau-Franceti . Omladinci su bili oslobo eni zbog nedostatka dokaza o njihovom u eš u u NOP, a Blau-Franceti je osu ena na 4 meseca zatvora, jer je »prikupljala Crvenu pomo «. Na tako blagu kaznu osu ena je zato što je bila pred poro ajem. Po izlasku iz zatvora prebegla je u Budimpeštu, gde se aktivno uklju ila u antifašisti ki pokret otpora. Godine 1944. vratila se u Jugoslaviju i uklju ila u NOV.⁵⁵⁷

U ostalim mestima Ba ke živeo je do rata manji broj Jevreja. Iz tih mesta je bilo pojedina nih uklju ivanja Jevreja u NOR na po etku ustanka.

Ada – U 1941. godini u NOP je uklju eno 5 Jevreja. Godine 1942. ma arski fašisti su otkrili njihov rad i osudili ih na robiju. Od osu enih 1 je stradao na robiji.

Ba ka Palanka – Iz tog mesta u NOP su stupili na po etku ustanka Simon Epštajn i Tibor Štajn. Obojica su uhapšeni i osu eni na robiju od ma arskih fašista. Epštajn je uspeo pobe i 1944. iz zatvora u Asodu, dok je Štajn stradao u Ukrajini 1943. kuda je odveden na prisilan rad. Kao saradnici NOP uhapšeni su i osu eni na robiju. Benjamin Jafa (stradao u Aušvicu) i Arnold Orova (umro u segedinskom zatvoru 1942).

Ba ko Petrovo selo – Na po etku ustanka u NOP su bili uklju eni: Martin Adler, Josip Fajngold, Tibor Fajngold, Ladislav Klinenberg i Adolf Mencer. Svi su uhapšeni od ma arskih fašista i osu eni na robiju. Adler je stradao u Aušvicu, Tibor Fajngold i Klinenberg su stradali u Ukrajini, kuda su odvedeni na prisilan rad, a Mencer je pobegao sa prisilnog rada u Ukrajini i stupio u Crvenu armiju (poginuo). Za Jozefa Fajngolda se zna da je odveden u segedinski zatvor; nepoznata je njegova daljna sudbina.

Cantavir – 1941. stupio je u NOP Ferenc Levi, koji je uhapšen i osu en na 8 godina robije.

Ka – Ladislav Najberger, kao u esnik u NOP od po etka ustanka, osu en je od ma arskih fašista na robiju. Stradao je 1943. na prisilnom radu u Ukrajini.

Zabalj – Na po etku ustanka u NOP je stupio Bela Šosberger, ali je ubrzo uhapšen i osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.

Kratak osvrt o uklju ivanju ba kih Jevreja u NOR 1941.

Mnogobrojne protivjevrejske mere koje su preduzeli ma arski fašisti u Ba koj, uslovile su masovnije uklju ivanje Jevreja u NOR ve na po etku ustanka. S ob-

⁵⁵⁷ M. Vrtunski, *Ku a užasa*. Beograd 1970, str. 35, 135.

žitom da u to vreme nisu bili oformljeni partizanski odredi, to su se ba ki Jevreji uklju ili, uglavnom, u NOP.

Fiema prikupljenim podacima, sa teritorije Ba ke stupio je 1941. godine 271 Jevrejin, i to: 4 u NOV (svi poginuli) i 267 u NOP (140 stradalo). Od preživelih 7 su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Pregled uklju enih Jevreja u NOR po mestima u kojima su živelii do rata:

Mesto		NOV	NOP
Ada	stupilo		5
	poginulo		1
B. Palanka	stupilo		4
	poginulo		3
B. Topola	stupilo		5
	poginulo		1
B. Petrovo selo	stupilo		5
	poginulo		5
Be eji	stupilo		3
	poginulo		1
Bezdan	stupilo		2
	poginulo		2
antavir	stupilo		1
	poginulo		
Ka	stupilo		1
	poginulo		1
Miokovi evo	stupilo	1	
	poginulo	1	
Novi Sad	stupilo	1	130
	poginulo	1	66
Senta	stupilo	1	9
	poginulo	1	7
Sombor	stupilo		22
	poginulo		10
Srbobran	stupilo	1	
	poginulo	1	
Stapar	stupilo		1
	poginulo		
Subotica	stupilo		72
	poginulo		40
Vrbas	stupilo		3
	poginulo		2
Zabalj	stupilo		1
	poginulo		1
nepoznato mesto	stupilo		3
	poginulo		
Svega	stupilo	4	267
	poginulo	4	140

**Zatvori, radne jedinice, kažnjeni ke radne ete u kojima su bili
zato eni Jevreji Ba ke, Baranje, Me umurja i Prekomurja**

Pripadnike narodnooslobodila kog pokreta, kao i osumnji ene da pripadaju tom Pokretu, ma arski fašisti u Ba koj držali su do izricanja presude u zloglasnim zatvorima, koji su nosili odre ene nazive: u Novom Sadu – »Armija«, Subotici – »2uta ku a«, Senti – »Tunel«, Somboru – »Vojna ambulanta«. U tim zatvorima uhapšeni su bili podvrgnuti za vreme isle enja zverskim mu enjima, fizi kim i psihi kim, u cilju iznu ivanja priznanja i otkrivanja ostalih pripadnika NOP. Neki su pod batinama izdahnuli, a neki su bili ubijeni bez donošenja presude.

Nakon izricanja presude, lica koja nisu bila osu ena na smrt, odvo ena su u razne zloglasne zatvore u Ma arskoj u kojima se postupci prema zato enicima nisu razlikovali od postupaka u istražnim zatvorima. Sem toga, u zatvorima u Ma arskoj primenjivane su prema osu enim Jevrejima i posebne diskriminatorne mere, o kojima e biti kasnije govora.

Iz tih zatvora bio je uklju en najve i broj jevrejskih zato enika u kažnjeni ke radne ete – na prisilnom radu. Neke od tih eta ostale su u Ma arskoj, a neke su odvedene u Ukrajinu. U te ete su bili uklju eni u velikom broju i Srbi. Oni zato enici koji su ostali u zatvorima, ukoliko nisu uspeli pobe i, odvedeni su maja 1944. u logore u Nema koj.

Ovde e biti navedeni samo neki najozloglašeniiji zatvori u kojima su bili zato eni ba ki Jevreji.

Zatvor u Cegledu – Prvi ba ki Jevreji, pripadnici NOP, dovedeni su u taj zatvor krajem avgusta 1941. Oni su preba eni iz suboti kog zatvora nakon izricanja presude zbog u eša u paljenju žita u okolini Subotice sredinom avgusta 1941. godine: Ivan Blum, or e Hajzler i Pavle Safer. Po etkom 1944. godine preba eni su u maloletni ki zatvor u Asodu (Ma arska).

Zatvor u Margitkerutu (Margit – Körút) – Politi ki osu enici koje je preki vojni sud, a kasnije civilni sud osudio na najteže kazne, upu ivani su u taj zatvor u blizini Budimpešte. U drugoj polovini 1941. od ba kih Jevreja bili su u tom zatvoru: Hans Vagman, Pavle Kati, Aleksandar Kati, Deže Zonenberg, Samuel Fe i, Kaiman Flisar i Samuel Gažo (svi iz Novog Sada), kao i Franjo Balog (iz Subotice). Krajem 1942. dovedeni su iz istražnog zatvora u Novom Sadu i slede i novosadski Jevreji: Josip Kardoš, Oto Kinderlajn, Herman Grosman, Gabor Kon, Laslo Levinger, Vilmoš Meze, or e Nafusi, Miroslav Štajner, Fric Švarc, Janko-Janoš Švarc.

Uslovi života u tom zatvoru, u odnosu na uslove u ostalim ma arskim zatvorima, bili su izuzetno teški i u pogledu ishrane i u pogledu postupaka uprave zatvora prema zato enicima.

Grupa bačkih Jevreja koja je zatočena 1941. godine, prebačena je aprila 1942. u zatvor u Vacu, odakle su oktobra 1942. upućeni u Ukrajinu na prisilan rad u sastav kažnjeničke liste broj 407. Ostali zatočenički koji su dopremljeni krajem 1942. prebačeni su takođe u zatvor u Vacu početkom 1943. i o njima će biti kasnije govora.

Zatvor u Kaloči (Kalosca) – Prvi bački Jevreji osuđeni kao pripadnici NOP, dovedeni su u taj zatvor iz istražnog zatvora u Somboru početkom marta 1942. i to: Leo Akerhalt, Ladislav Bokor, Olga Braun, Julije Drasinover, dr Andrija Fišer, Ladislav Kon, Laslo Santo i Tibor Šenbrun. Oktobra 1942. svi su oni (sem Olge Braun) uključeni u kažnjeničku radnu jedinicu, koja je upućena na prisilan rad u Ukrajinu. Olga Braun je puštena iz zatvora 15. X 1944.

Zatvor u Segedinu (»ilag«) – Zgrada u kojoj je smešten zatvor podignuta je krajem XIX veka i do drugog svetskog rata korišćena je za zatočenje kriminalaca iz Maarske. Po okupaciji, odnosno aneksiji Bačke, Baranje, Međumurja i Prekmurja, zatvor je korišćen za zatočenje pripadnika NOP sa navedenih teritorija. U zatvoru je bilo zatočeno od avgusta 1941. do oktobra 1944. godine 752 revolucionara, pripadnika NOP, među kojima je bilo 47 Jevreja. Od zatočenih Jevreja 7 su bili članovi KPJ, 2 kandidati za članova KPJ, 21 skojevac i 17 saradnika NOP.

Zatvor je imao tri odeljenja:

– žensko odeljenje – u kojem su zatočene ostajale kraće vreme, jer su ubrzo odvođene u druge zatvore za žene. Kroz to odeljenje prošle su sledeće Jevrejke iz Bačke: Alma Brezdička, Fani Brezdička (obe iz Bečeja), Margita Dreksler, Alisa Farago, Ana Farago, mr pharm. Klara Klajn (sve iz Novog Sada). Oktobra 1942. odvedene su Ana Farago i Klara Klajn u zatvor »Maria nostra«, a maja 1944. u logor u Aušvicu, gde su stradale. Ostale su puštene iz zatvora juna 1942. ali su maja 1944. odvedene od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradala Margita Dreksler;

– odeljenje za maloletnike – u kojem su bili zatočeni sledeći jevrejski omladinci iz Bačke: Gavro Altman, Ivan Haker, Vladislav Rotbart, Oto Satler, Egon Stark, Nikola Timar (svi iz Novog Sada) i Simon Epštajn (iz Bačke Palanke). Juna 1942. iz zatvora je pušten Oto Satler, dok su ostali odvedeni 19. juna 1944. u maloletnički zatvor u Asodu, u kojem su se već nalazili od kraja avgusta 1941. sledeći jevrejski omladinci iz Subotice: Ivan Blum, Dora Hajzler, i Pal Šafer. Svi su organizovano pobjegli iz tog zatvora noću 28/29. novembra 1944. i nekoliko je stupilo u NOV;

– odeljenje za starije zatočene u kojem je bilo zatočeno 35 Jevreja iz Bačke (22 iz Novog Sada, 5 iz Bačke Petrovog sela, 2 iz Subotice, 2 iz Bačke Palanke, 2 iz Sombora, 1 iz Bečeja i 1 iz antavira). Posle izvesnog vremena iz zatvora su pušteni: dr Leo Fišer, Andor Vinter (svi iz Novog Sada), Martin Adler i Jožef Fajngold (iz Bačke Petrovog sela), Benjamin Jafa i Arnold Orova (iz Bačke Palanke), Aleksandar Brezdička (iz Bečeja). Brezdička, Adler i Jafa odvedeni su od

Nemaca maja 1944. u logor u Aušvicu, gde su stradali. Od ba kih Jevreja u zatvoru je umro 20. februara 1942. Arnold Orova, koji je 19. februara doveden iz istražnog zatvora u Novom Sadu u kojem je bio toliko isprebijan, da je slede eg dana po dolasku u segedinski zatvor umro.

Uslovi života zato enika u zatvoru su bili vrlo teški. Oni su bili odeveni u robi-iaška odela i smešteni u prenatrpanim elijama, a ishrana je bila u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu vrlo loša. Postupak uprave logora i stražara bio je vrlo grub. Batinanje zato enika i razne druge kazne bili su esta pojava. Svaki zato enik je morao da isplete odre enu koli inu rogoza za izradu stražarskih izama, a sem toga su radili u vrlo prašnjivim prostorijama za iš enje kudelje. Sem toga, u zatvoru je primenjivan poseban tretman u odnosu na Jevreje: broj poseta rodbine kao i slanje pisama ku ama znatno su ograni eni; jevrejski zato enici mogli su godišnje da prime samo 3 paketa u težini od po 2 kg, a ostali zato enici 6 puta godišnje.

Dolaskom nema kih jedinica i nema kog upravnog aparata u Ma arsku (13. marta 1944) odnos prema jevrejskim zato enicima još se više pogoršao: naredbom ministra za pravosu e od 4. aprila 1944. jevrejski zato enici su morali staviti na robijaška odela žutu šestokraku zvezdu; naredbom od 11. aprila 1944. zabranjeno je da jevrejski zato enici primaju pakete od ku e; naredbom od 8. maja 1944. znatno je smanjeno dnevno sledovanje životnih namirnica (mese no 300 grama še era, 300 grama ulja, 100 grama gove eg ili konjskog mesa, itd).

Zverstva i zlo ini ma arskih fašista prema zato enim Jevrejima i Srbima došli su do punog izražaja u drugoj polovini 1942. godine, tj. njihovim uklju ivanjem u kažnjeni ke radne ete. Oni su vo eni na teške fizi ke radove na teritoriji Ma arske i Ukrajine, gde su masovno umirali od gladi, iscrpljenosti, zime, bolesti, a veliki broj je ubijen od ma arskih stražara. Kako je došlo do formiranja tih kažnjeni kih radnih eta bi e kasnije govora.

Iz odeljenja za starije zato enike segedinskog zatvora odvedena je prva grupa u sastav kažnjeni ke radne ete 13. oktobra 1942, i ta eta nosila je broj »451«. Od ba kih Jevreja u toj eti su bili: Josip Brajner, Tibor Fajngold, Emil Keiner, Ladislav Klinenberg, Aleksandar Manhajm, Mikša Morgenštajn, Dezider Šosberger, Karlo štajn i Jovan Štajnic. Zato enici su preba eni sto nim vagonima preko Kiškereša, opa i Lavova do Starog Oskoka, a zatim peške, po najve oj zimi do reke Don. Svi navedeni Jevreji tamo su stradali, sem Brajnera i šosbergera, koji su uspeli 1944. prebe i na sovjetsku teritoriju. Brajner je stupio u redove Crvene armije i s njenim jedinicama došao je u Jugoslaviju (poginuo je kod a ka krajem 1944).

U drugoj kažnjeni koj radnoj eti, koja je nosila broj »452« i koja je oformljena 20. novembra 1942. od zato enih Jevreja u segedinskom zatvoru uklju en je bio Filip Štajn (stradao u Ukrajini).

Istog dana formirana je i treća kažnjena radna eta, koja je nosila broj »453« i upućena je istim pravcem kao i eta broj »451« i »452«.

Od Jevreja uključeni su u tu kažnjenu radnu etetu: Tibor Berger, Aleksandar Blau, dr. Boris Farago, Ladislav Fridman, Boris Mandl, Adolf Mencer i Ernest Slezinger. Svi su stradali u Ukrajini sa Adolfom Mencerom, koji je prebegao na sovjetsku teritoriju i 1944. uključio se u sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade (formirana u SSSR-u) i koji je poginuo kao borac te brigade.

Kada je saveznička avijacija otpočela sa bombardovanjem gradova u Maarskoj, formirana je maja 1944. nova radna eta za raščišćavanje ruševina. U tu etetu su bili uključeni: Stevan Abraham, Tibor Gotesman, Pavle Lang, Matija Šimerling i Robert Vajman. Oni su se nalazili 19. oktobra 1944. na radu u Baji odakle su organizovano prebegli i gotovo svi su stupili u NOV (u NOV je poginuo Stevan Abraham).

Ostali zatočnici u segedinskom zatvoru, među kojima je bio od Jevreja samo ing. Vilim Špajdl, prebačeni su krajem decembra 1944. u zatvor u Vacu, a zatim u koncentracioni logor Dahau, gde su najverovatnije delom stradali, među njima i Špajdl.⁵⁵³

Zatvor »Maria nostra« – Smešten je bio u bivšem samostanu u blizini Budimpešte i namenjen je za zatočnice žena – političkih osuđenica. Od baštinjenih Jevrejki, koje su bile osuđene na robiju zbog revolucionarnog rada i učestvovanja u NOP, u zatvoru su bile: Magda Bošan, dr. Jolanda Hajman, Magda Seneš (sve iz Subotice), Klara Bem, šćerica Berger, Marta Husar, Gerta Kadelburg, Edita Komloš, Irena Lustig, Estera Mandl, Ljubica Mandl, Zorica Mandl, Zora Rakoši-šćer, Agneza Sas, Henrijeta Štajner, Vera Vajs (sve iz Novog Sada), Eva Cuker i Mancika Špajdl (iz Sombora). Oktobra 1942. dovedene su iz ženskog odeljenja segedinskog zatvora Ana Farago i mr. ph. Klara Klajn (obe iz Novog Sada).

U zatvoru je umrla Gerta Kadelburg, dok su Klara Bem i Edita Komloš uspele 1944. da pobegnu iz zatvora. Ostale zatočnice odvedene su krajem juna 1944. u budimpeštanski zatvor, a krajem oktobra 1944. u logor u Aušvicu, gde su stradale Ana Farago, Klara Klajn, a Zora Rakoši-šćer umrla je neposredno po oslobodjenju iz logora od pegavog tifusa.

Maloletnički zatvor u Asodu – Prvi jevrejski omladinci, pripadnici NOP dovedeni su u taj zatvor krajem avgusta 1941. Oni su osuđeni na robiju zbog učestvovanja u paljenju žita u okolini Subotice (Ivan Blum, Boris Hajzler i Pavle Šafer – svi iz

Subotice). Juna 1944. prebačeni su jevrejski omladinci iz segedinskog zatvora – odeljenja za maloletnike. To je bila grupa od 6 omladinaca, koji su pre pomenuti (v. Zatvor u Segedinu – odeljenje za maloletnike). Pored tih 9 jevrejskih omla-

⁵⁵³ V. Rotbart, *Ne zaboravi druga svog*, Novi Sad 1977.

dinaca osu enih zbog u eš a u NOP, u zatvor je dovedeno iz budimpeštanskog zatvora oko 30 jevrejskih omladinaca iz Ma arske, koji su bili osu eni zbog sitnog kriminala.

Uslovi života u tom zatvoru bili su mnogo povoljniji nego u drugim ma arskim zatvorima i nije bilo zlostavljanja. Razlog je bio u tome, što su neki iz uprave zatvora sagledali brzu kapitulaciju Ma arske, pa su na taj na in želeli izbe i kaznu, koja bi ih zadesila po kapitulaciji Ma arske.

Zato enici su neko vreme radili na izgradnji puteva, a zatim su preba eni na rad u zatvorskoj ekonomiji. Politi ki zato enici organizovali su bekstvo no u 28/29. novembra 1944. i nakon bekstva najve im delom su stupili u NOV.⁵⁵⁸

Zatvor u Vacu (Vác) – Bio je smešten u zgradi bivšeg samostana. Prva grupa ba kih Jevreja dovedena je iz zatvora u Margitkerutu po etkom 1943. (v. Zatvor u Margitkerutu). Te godine dovedeni su u zatvor u Vacu i slede i ba ki Jevreji: Adam Laslo, Benji Antal, Ižak Gane, Mirko Husar, Ljudevit Husar, Nikola Husar, Franjo Levi, Jozef Levinger, or e Miler, or e šlezinger, Ivan Šuc i Ladislav švajger.⁵⁵⁹

Februara 1943. preba ena je jedna grupa iz tog zatvora u zatvor u šatoraljuhelju, a druga grupa oktobra 1943. Ostali su uklju eni u kažnjeni ke radne ete od kojih su neke upu ene na prisilan rad u Ukrajinu, a neke ostale na teritoriji Ma arske. Kažnjeni ka radna eta koja je formirana oktobra 1942. i u kojoj je bio i izvestan broj jevrejskih zato enika, upu ena je u Ukrajinu, a radne ete broj 406, 408 i 452, koje su formirane maja 1944. ostale su na teritoriji Ma arske i koriš ene su, najve im delom, za raš iš avanje ruševina nastalih bombardovanjem savezni ke avijacije. Ve i broj zato enika iz tih eta uspeo je da pobegne krajem 1944. godine. Neki su uspeli da stignu u Budimpeštu, gde su se aktivno uklju ili u postoje i antifasisti ki pokret i u estvovali u oružanim borbama protiv »njilasa«.

Zatvor u šatoraljuhelju (Šatorolja – Ujhely) – Smešten u blizini poljske granice i namenjen isklju ivo za zato enje politi kih osu enika. U njemu su bili zato eni pored politi kih osu enika iz Ba ke i osu enici iz nekih drugih zemalja Evrope. Politi kih zato enika iz Ba ke bilo je oko 150.

Prva grupa osu enika iz Ba ke dovedena je februara 1943. iz zatvora u Vacu, a druga grupa oktobra te godine iz istog zatvora. Od ba kih Jevreja u zatvoru su bili zato eni: Benji Antal, Gane Ižak, Husar Imre, Husar Ljudevit, Husar Nikola, Levi Franjo, Miler or e, Singer or e, špicer Ervin, šuc Ivan i dr. Iz zatvora je pušten Imre Husar 1944. zbog bolesti i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.

⁵⁵³¹ V. Rotbart, n.d. str. 293–295.

⁵⁵⁹ 2. Millisavac, n.d.

Najveći broj jevrejskih zatočenika stradao je prilikom proboja iz logora, koji je izvršen 22. III 1944. o čemu će biti kasnije govora (v. Pokret otpora u zatvoru u Šatoraljuhelju).⁵⁶⁰

Uslovi života zatočenika u tom zatvoru bili su isti kao i u drugim maarskim zatvorima.

Radne jedinice i kažnjenici na radne etete – Pomenuto je, da je maarski ministar vojske propisao 19. IX 1941. naredbu kojom se Srbi i Jevreji ne mogu primati u regularne vojne jedinice, već samo u sastav pomoćnih (radnih) jedinica vojske. Dopunom te naredbe od 20. XI 1942. Srbi i Jevreji nisu mogli biti uključeni ni u pomoćne (radne) jedinice maarske vojske, već se za njih propisuje »radna služba«, odnosno radne jedinice u koje će se pozivati muškarci u starosti od 21. do 48. godine.

Odmah se pristupilo formiranju radnih jedinica i do kraja 1943. pozvano je u »radnu službu« oko 4.000 Jevreja iz Batake, dok broj pozvanih iz Međimurja i Prekomurja nije poznat. Svaka radna jedinica imala je po 250 lica (postojale su radne jedinice u kojima su bili isključivo Jevreji iz Maarske).

Te jedinice upućene su na rad u Maarsku i radile su oko Budimpešte, Košice, Soprona i Szolnoka. One su učestvovali u izgradnji puteva, aerodroma, rašinskih i šavanskih ruševina i dr. Pripadnici tih jedinica bili su izloženi zverskim postupcima stražara i prisiljeni da rade teške fizičke poslove do iscrpljenja uz mizernu hranu koju su dobijali. Oni koji su usled iscrpljenosti, gladi ili bolesti padali u toku rada, podvrgnuti su zverskom batinanju, pa i ubijani. Mnogi su pokušali da pobjegnu iz tih radnih jedinica, ali su brzo uhvaćeni zahvaljujući neprijateljskom držanju stanovništva. U bekstvu su uhvaćeni i ubijeni: Imre Gams, Jožef Husar, Ervin Kadelburg, Geza Kaufer, Antal Krauzer, Leo Lazar, Tibor Mah, Erne Kemenji, Edmund Kornhauzer, Andraš Kereši, Laslo Miler, Atila Perl, Bernat Pik, Laslo Pik, Deneš Polak, Laslo Šehter, Mihalj Šiler, Ištvan Šor, Jene Štraus, Vilmoš Šugar, Ferenc Ungar, i Zopf.^{560a}

Po etkom maja 1944. iz radne jedinice u Baji uspelo je bekstvo petorici batavih Jevreja, koji su se prebacili u Jugoslaviju i stupili u NOV.

Pored radnih jedinica, maarski fašisti su formirali i posebne »kažnjenici na radne etete« u koje su uključeni lica, koja su maarski sudovi osudili na robiju zbog učestvovanja u NOP. Te su jedinice upućivane na rad u Ukrajinu. Prva kažnjenička jedinica upućena je septembra 1942. (nosila je naziv 105/VII), a zatim su upućene etete broj 451, 452 i 453. Zatočenici su utovareni u stočne vagoni i upućeni preko Kopača, Lavova do Starog Oskola, a dalje pešice kroz snežnu mećavu prema reci

⁵⁶⁰ 2. Milisavac, n.d.

^{560a} D. Jelić, n.d. str. 176.

Don. Mnogi su od iscrpljenosti i gladi padali, pa su ih sprovodnici ubijali. Ubijali su i one koji su imali topliju ode u i obu u.

Uslovi života zato enika u kažnjeni kim radnim etama bili su neopisivo teški. Izloženi stalnom gladovanju, hladno i od -40°C , zverskim maltretiranjima od strane stražara, kao i vrlo teškim i iscrpljuju im fizi kim radovima: kopanje rovova u smrznutoj zemlji, se a šume, postavljanje zapre avaju ih bodljikavih žica, rašiš avanje minskih polja, itd. Sem toga, zbog pojave pegavog i trbušnog tifusa, kao i dizenterije, došlo je do masovnog umiranja zato enika. Mnogi nisu bili u stanju sve to da izdrže, pa su izvršili samoubistvo.

Bilo je pokušaja bekstva zato enika preko zale enog Dona na sovjetsku teritoriju, zbog ega su primenjivana grupna streljanja ostalih zato enika. Neke zatoenike koji su prebegli na sovjetsku teritoriju Rusi su internirali u logore, do dobijanja podataka o njima, ali su u me uvremenu umrli u logoru: Mikša Geviric, Mirko Han, dr Andrija Fišer, Ladislav Kon, Hugo Štajner, Mirko Kati , Tibor Šenbrun i dr.

Oni kojima je uspelo bekstvo na sovjetsku teritoriju, stupili su u sastav Crvene armije ili 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana 1944. u SSSR-u. U redove CA uklju eni su slede i ba ki Jevreji: Bela Ebenšpanger, dr Pavle Kova , Julije Drasinover, Egon Štark, Nikola Engler, Ignac Horovic, Laslo Deri, Josip Brajner i dr. U sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade uklju ili su se: Adolf Men cer, Zoltan Brajer, or e Kesler, Laslo Loši , Arpad Horovic, Mikša Geviric, Nikola Šenbrun, Ištvan Vajs, dr Laslo Daj , dr Laslo Zentai, Deže Kenigsberg i dr.

ME UMURJE I PREKOMURJE

Do drugog svetskog rata jevrejske zajednice su postojale u akovcu i Lendavi na teritoriji Me umurja, kao i u Murskoj Soboti na teritoriji Prekomurja. Te teritorije su bile po kapitulaciji Jugoslavije anektirane Ma arskoj.

akovec — Do rata u revolucionarni radni ki pokret bili su uklju eni dr Andrija Remenji, ing. Franjo Hidvegi, Deneš H. Vajs (student) i Josip Kostolic (bravar).

U akovcu se javio narodnooslobodila ki pokret ubrzo po kapitulaciji Jugoslavije u koji su bili uklju eni i napred navedeni Jevreji, u esnici u predratnom radni kom pokretu. Me utim, po direktivi KPJ otišao je u Split dr Andrija Remenji, koji je bio do rata lan MK KPJ. O njegovom delovanju u Splitu u vezi sa radom na organizovanju ustanka u Splitu, bi e kasnije govora (v. Dalmacija).

Hidve i, Vajs i Kostolic delovali su me u akova kim Jevrejima u cilju njihovog uklju ivanja u NOR. Zahvaljuju i njihovom delovanju, u NOP je stupila u 1941. godini ve a grupa akova kih Jevreja.

U drugoj polovini 1941. došlo je do provale u Pokretu. Pre provale prebacio se na teritoriju Hrvatske Deneš Vajs, gde je stupio u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941). Ma arski fašisti su uspeli da otkriju rad slede ih Jevreja u esnika u NOP i osudili ih na robiju: dr Pavle Kova, Josip Štern, Ladislav Štern, Juraj Ebenšpanger, Ladislav Bori, Anton Rozenberg, Petar Vajda, Juraj Vajda, ing. Franjo Hidvegi i Stjepan Fišer. Hapšenje su izbegli Josip Kostolic, Mirko Vajs, Nikola Vajs i Pavle B. Špicar, koji su kasnije stupili u NOV. Mirko Vajs i Nikola Vajs su kasnije stupili u NOV i poginuli 1944. a Josip Kostolic aprila 1945.⁵¹

Navedenim licima koja su uhapsile ma arske vlasti sudio je preki ma arski sud u akovcu i svi su osu eni na višegodišnju robiju. Po presudi neki su uključeni u sastav kažnjeni kih radnih eta u Ma arskoj, a ostali odvedeni na prisilan rad u Ukrajinu. U sastavu kažnjeni kih eta stradala su trojica, dok su etvorica uspela da pobegnu i stupe u NOV.

Iz akovca je stupilo u NOR na po etku ustanka 19 Jevreja od kojih su 6 stradala. U NOV je stupilo 5 (3 poginula), a u NOP 14 (3 stradalo). Od preživelih dr Andrija Remenji i Deneš Vajs su nosioci Partizanske spomenice 1941.

Lendava — Iz toga mesta stupili su 1941. godine slede i Jevreji u narodnooslobodilački pokret: Ernest Balkany (knjižar), Dezider Majer (pivar), Beno Tajhman, Zoltan štraser (advokat), i Stjepan Blan. Kada je došlo do provale u Pokretu, Blam je uspeo da se prebaci na teritoriju Hrvatske, gde je stupio u NOV (poginuo 1942). Ostali su osu eni od ma arskog prekog suda na višegodišnju robiju i odvedeni na prisilan rad u Ma arsku.⁵²

Iz Lendave je stupilo 1941. godine u NOR 5 Jevreja, i to: 1 u NOV (poginuo) i 4 u NOP.

Murska Sobota — Pre drugog svetskog rata u redove revolucionarnog radni kog pokreta bili su uključeni: Eugen Kardoš (lan OK KPJ za Prekomurje), Aladar Kardoš i Ivo Kardoš. Oni su se od po etka ustanka uključili u narodnooslobodilački pokret, a pored njih i slede i Jevreji: Koloman Hajmer, Ferit Hiršl, Koloman Hiršl, braća First, Ignac Boroš i Zoltan Boroš.

Oktoobra 1941. došlo je do provale u Pokretu. Pre hapšenja prebegli su na teritoriju Hrvatske Ignac Boroš i Zoltan Boroš, ali su ubrzo uhva eni od ustaša i ubijeni u logoru. Ma arski preki sud osudio je 31. X 1941. Eugena Kardoša na smrt, a Aladara Kardoša na višegodišnju robiju. On je odveden na prisilan rad u Ma arsku, a zatim u Borski rudnik. U drugoj polovini 1944. preba en je u logor u Fiosenburgu, gde je umro februara 1945.⁵³ U NOP je stupilo 10 lica od kojih su 4 stradala.

⁵⁶¹ Pirmena izjava dr Andrije Remenjia od 14. IX 1971. — u arhivi J. R. kao i usmena izjava ing. Franje Hidve i iz Beograda.

⁵⁶² *Umirali su v boju za svobodu*, Murska Sobota 1968.

⁵⁶³ F. Godina, *Prekomurje 1941–1945*, Murska Sobota 1967. str. 85.

⁵⁴³ I t i d.

Sa teritorije Me umurja i Prekomurja stupilo je u NOR 1941. godine:

Mesto		NOV	NOP	Svega u NOR
akovec	stupilo	5	14	19
	poginulo	3	3	6
Lendava	stupilo	1	4	5
	poginulo	1		
Murska Sobota	stupilo		10	10
	poginulo		4	4
Ukupno	stupilo	6	28	34
	poginulo	4	7	11

SLOVENIJA

Do drugog svetskog rata živeo je manji broj Jevreja samo u Ljubljani, ali nije bila oformljena jevrejska zajednica. Pomenuto je, da su po anektiranju Slovenije, Italijani odveli Jevreje u Italiju, gde su bili konfinirani.

U Ljubljani je bio do rata sa službom Isak Sion, rodom iz Štipa, koji se vratio u rodno mesto po kapitulaciji Jugoslavije. Bio je član Partije i o njegovom revolucionarnom radu bi e govora kasnije (v. Makedonija).

MAKEDONIJA

Broj Jevreja koji je bio uklju en u NOR 1941. godine bio je mali s obzirom na broj koji je do rata živeo u Makedoniji. Bez sumnje, to je bilo uslovljeno i malim brojem Jevreja uklju enih u revolucionarni radni ki i napredni omladinski pokret do rata. O uzrocima koji su uslovljili takvo stanje bilo je ve govora.

Kada se razmatraju uzroci zbog kojih nije došlo do brojnijeg uklju ivanja makedonskih Jevreja u NOR, treba imati u vidu i injenicu, da je u rukovodstvu Komunisti ke partije Makedonije postojalo nezdravo stanje, koje je došlo do punog izražaja u 1941. godini, što je uslovlilo i kasnije razbuktavanje opštenarodnog ustanka.

Me u uklju enim omladincima u NOP u Skoplju na po etku ustanka nalazimo i izvestan broj jevrejskih omladinaca, skojevaca. U Skoplju su postojale dve grupe sastavljene isklju ivo od jevrejskih omladinaca. Po direktivi Partije, članovi tih grupa delovali su me u ostalim jevrejskim omladincima u cilju njihove politike mobilizacije i uklju ivanja u NOR. Pripadnici tih grupa bili su zaduženi za prikupljanje pomo i za narodnooslobodila ki pokret, odnosno za partizanske odrede. Krajem 1941. godine odlučeno je, da 17 jevrejskih omladinaca iz Skoplja, pripadnika SKOJ-a, ode u partizane. Me utim, kurir koji je trebalo da ih prebaci do par-

tizanskog odreda nije stigao, pa su ti omladinci ostali u Skoplju, gde su uhapšeni i odvedeni u logor u Treblinku.

Me u skopskim Jevrejima bilo je dosta simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta, koji su materijalno pomagali Pokret, skrivali ilegalce u svojim stanovima, u estvovali u organizovanju ilegalne zdravstvene službe za le enje partizana i članova njihovih porodica. U prikupljanju pomo i za Pokret i partizanske odrede Lili su posebno angažovani: Adolf Pisker, or e Blajer, Sara Servila, Aron Bahar (kasnije u NOV), Izidor Altarac, (poznat pod nadimkom »Crveni šnajder«), Moša (Milan) Albahari (poginuo u NOV) i dr. Pisker je bio posebno zadužen, da preko bugarskih vojnika nabavlja oružje i municiju za partizanske odrede, kao i drugu vojnu opremu. U stanovima or a Blajera, Sare Servila, Moše (Milana) Bahara, Izidora Altarca i dr. skrivali su se ilegalci.

Zna ajnu ulogu odigrale su na po etku ustanka omladinke Jevrejke, od kojih su neke bile članovi SKOJ-a od pre rata, a neke su to postale na po etku rata. One su okupljale ostale omladinke Jevrejke, koje su u ilegalnim radionicama šile ode u za partizane, prikupljale pomo za vojsku, obavljale kurirsku dužnost, raznosile ilegalni materijal i dr. Sve su one odvedene marta 1943. u Logor u Treblinku. Me u njima je bilo i 12 skojevki.⁵⁶⁴

Za organizovanje ilegalne zdravstvene službe, Partija je zadužila, pored ostalih, i or a Blajera, kao i dr Jakova Sarafi a, koji su obavljali tu dužnost skupa sa nekoliko skopskih lekara. Bugarski fašisti su otkrili rad or a Blajera i dr Jakova Sarafi a i osudili ih na robiju. Blajer je odveden u zatvor Idrizovo kod Skoplja, a dr Sarafi je konfiniran u Bugarsku. Obojica su oktobra 1944. godine, po kapitulaciji fašisti ke Bugarske, stupili u NOV. Blajer je odigrao zna ajnu ulogu u organizovanju proboja političkih zatvorenika iz zatvora u Idrizovu, o emu e biti kasnije govora.

Neposredno po aneksiji Makedonije od bugarskih fašista, u Skoplju je došlo do formiranja udarnih grupa, prvenstveno sastavljenih od skojevaca. U sastavu tih grupa bilo je i nekoliko jevrejskih omladinaca od kojih su najaktivniji bili Branko Frichand i Moša (Milan) Bahar. Branko Frichand—»Evrej e« u estvovao je u atentatu na bugarskog agenta Ma kova. Uhva en, i od bugarskog fašisti kog suda osu en kao maloletnik na 15 godina robije. Po kapitulaciji fašisti ke bugarske oslobo en iz zatvora i stupio u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Moša (Milan) Bahar u estvovao je u podmetanju eksploziva u električnoj centrali u Skoplju. Uspeo je pobe i i stupio u NOV.⁵⁶⁵

Jedan od organizatora ustanka u štipu bio je i Isak Sion, predratni član KPJ, koji je do rata živeo u Ljubljani. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u rodno

⁵⁶⁴ Spomenka, Šiki, *Skopje vo NOV 1942.* — referat održan aprila 1975. na Simpozijumu u Skoplju *Zenite na Makedonija vo NOV*, Skopje 1976.

⁵⁶⁵ A. Matkovski, *Tragedijata na Evreite od Makedonija*, Skopje 1962, str. 22.

mesto Štip, gde je delovao kao pozadinski politički radnik. Godine 1941. izabran je za člana MK KPJ Štip, a od 1943. nalazio se u NOV na raznim komandnim i političkim dužnostima (nosilac Partizanske spomenice 1941). U NOV od početka ustanka bio je i Hajim J. Levi (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵⁶⁶

Grupa omladinki Jevrejki iz Štipa stupila je u NOP 1941. godine. One su prikupljale pomoć za partizane i učestvovala u izradi odele za njih. Među njima, najaktivnije su bile Adela Levi, Pava Levi i Matilda Sion (sve su odvedene marta 1943. u logor u Treblinku, gde su stradale).

U Prilepu je živio do rata vrlo mali broj Jevreja. Iz tog mesta stupila je 1941. godine u NOP Fana Cion koja je marta 1943. odvedena u logor u Treblinku, gde je stradala.

U odnosu na ostala mesta u Makedoniji, iz Bitolja je stupilo procentualno najviše Jevreja u NOR 1941. godine, zahvaljujući delovanju izvesnog broja Jevreja predratnih članova KPJ koji su živeli u Bitolju, kao i delovanju nekih pripadnika revolucionarnog radničkog pokreta, koji su živeli do rata van Bitolja, a po okupaciji se vratili u svoje rodno mesto.

Od Jevreja, članova KPJ, koji su do rata živeli u Bitolju, u organizovanju ustanka učestvovali su: Beno Ruso, Viktor Mešulam, Isak Sarfati i Žanila Kolomonos-Cveta.

Ruso i Mešulam delovali su po direktivi Partije do odlaska u NOV među jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključivanja u NOR (oboje su nosioci Partizanske spomenice 1941). Isak Sarfati delovao je na teritoriji bitoljskog sreza od početka ustanka kao politički pozadinski radnik. Njegov rad su otkrili bugarski fašisti, ali je pre hapšenja uspeo da prebегne u Grčku. Bugarski fašisti osudili su ga u odsutnosti na smrt. Po dolasku u Grčku uključio se u redove grčkih partizana. Godine 1943. u borbi sa grčkim fašistima bio je zarobljen i predat Nemcima, koji su ga streljali.⁵⁶⁷

Žanila Kolomonos-Cveta delovala je do marta 1943. kao pozadinski politički radnik, kada je stupila u NOV i bila na raznim političkim dužnostima (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Značajnu ulogu u vezi s organizovanjem ustanka odigrali su sledeći Jevreji-povratnici, predratni članovi KPJ: Avram-Bata Anaf, Estreja Ovadija-Mara, Mordo Nahmijša-Lazo i Avram Sadikario.

Avram-Bata Anaf, studirao je u Beogradu, gde je primljen za člana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolju i učestvovala je u organizovanju ustanka.

⁵⁴⁴ M. Apostolski, *Povezivanje s partijskim rukovodstvom i jedna akcija u cilju odbrane zemlje, etrdeset godina III*, Beograd 1960, str. 411.

⁵⁴⁷ *Zbornik na pahnatite borci vo narodnoosloboditelna borba od Bitolska okolie*, Bitola 1958, str. 111.

Aktivno je delovao kao pozadinski politički radnik u bitoljskom srezu. Njegov rad su otkrili bugarski fašisti i osudili ga na 9 i po godina robije. Po kapitulaciji fašističke Bugarske oktobra 1944. g. stupio u NOV. Bio je oficir OZN-e. Ubijen maja 1945. u svojoj kancelariji od balista na Kosovu.

Estera-Mara Ovadija, radnica iz Beograda, gde se po dolasku iz Bitolja uključila u sindikalni pokret i ubrzo primljena u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratila se u Bitolj, gde je delovala od prvih dana ustanka kao pozadinski politički radnik. Posebno je bila zadužena od Partije za rad sa jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključivanja u NOR. Marta 1943. stupila je u NOV i bila na raznim političkim dužnostima u makedonskim partizanskim jedinicama. Poginula je 1944. na Kajrnak alanu, u borbi sa bugarskim fašistima. U vreme pogibije bila je komesar bataljona u 7. makedonskoj brigadi. Zbog izrazito hrabrog držanja u borbama proglašena je za Narodnog heroja Jugoslavije.⁵⁶⁸

Mordo-Lazo Nahmijas, radnik iz Beograda, gde se aktivno uključio u sindikalni pokret neposredno po dolasku iz Bitolja. U Beogradu je primljen za člana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolj, gde je učestvovao u organizovanju ustanka. U njegovom stanu nalazila se ilegalna partijska štamparija, kao i sklonište za ilegalce. U NOV je stupio 1942. godine. Bio je komandant bataljona u 1. makedonskoj brigadi. Poginuo je 25. VIII 1944. na Kajrnak alanu u borbi sa bugarskim fašistima.⁵⁶⁹

Avram Sadikario, student u Beogradu, gde se uključio u revolucionarni radnički pokret i 1938. primljen za člana SKOJ-a, a 1941. za člana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolj, gde je učestvovao u organizovanju ustanka. Po direktivi Partije odlazi 1943. u Sofiju u cilju povezivanja sa bugarskom Komunističkom partijom. Kasnije je bio na raznim političkim dužnostima (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Zahvaljujući i delovanju napred pomenutih drugova, u Bitolju je na početku ustanka došlo do formiranja skojevskog aktiva, sastavljenog isključivo od jevrejskih omladinaca. U članstvu tog aktiva su bili: Albert Ruso (rukovodilac aktiva), Mordehaj Todolanu, Murdo Kalderon, Jakov Todolanu, Albert Kasorla, Samuel Sadikario, Solomon Sadikario, Juste Kasorla, Joško Geran, Viktor Pardo, Moriš Šami, Eli Faradži, David Romano, Isak Faradži i dr.⁵⁷⁰

Bugarski fašisti su uspeali da otkriju rad nekih od aktivista i preki vojni sud osudio je Davida Romana i Isaka Faradžia na smrt, a Viktora Parda i Eli Faradžia na robiju.⁵⁷¹ Oktobra 1944. po izlasku iz zatvora Pardo i Faradži su stupili u NOV. Iz grupe napred navedenih aktivista u NOV su još stupili: Moriš Šami (nosilac Partizanske spomenice 1941), Albert Ruso, Albert Kasorla, Mordehaj Todolanu, Samuel Sadikario (poginuo 1945), Solomon Sadikario (poginuo 1944).

Zbornik na padnite borci vo narodnoosloboditelna borba od Bitolska okolia, n.d. str. 94.
Ibidem, str. 94.

⁵⁶⁸ *Cvetovi vo plamen, Skopje 1967*, str. 77, 87, 88.

⁵⁷¹ D. Konstantinov, *Revolucijata vo Bitolsko*, Bitola 1965, str. 72.

Pored te grupe skojevskih aktivista, u Bitolju je postojao još jedan aktiv jevrejskih omladinaca u koji su bili uključeni: Aron Aruesti, Adela Faradži, Leon Faradži, Sarina Peso, Hason Peso, Nisim Alba, Moric Romano i dr. Neke od njih bugarski fašisti su otkrili i osudili na robiju (Moric Romano), dok je Leon Faradži uspeo pre hapšenja prebe i u Grčku, gde je stupio u redove grčkih partizana, ali je 1943. zarobljen i ubijen.⁵⁷² Iz te grupe u NOV su stupili: Aron Aruesti (poginuo 1942), Adela Faradži, Sarina Peso, Hason Peso i Nisim Alba, a u NOP od oktobra 1944. Moric Romano (po izlasku iz zatvora).

Posebno treba ista i grupu od oko 40 omladinki Jevrejki, od kojih su neke bile članovi SKOJ-a pre početka ustanka, a ostale su primijene u SKOJ na početku ustanka, nakon njihovog aktivnog uključivanja u NOP. One su prikupljale pomoć za partizane, organizovale radionice za izradu odeće, obavljale kurirsku dužnost, prenosile ilegalan materijal, itd. Na žalost, sve su one, sem Lune Išah i Estreje Levi, koje su se uključile u NOV, kao i 3 drugarice, koje su prebegle u Albaniju, odvedena marta 1943. u logor u Treblinku, gde su stradale.⁵⁷³

U prvim danima ustanka u Bitolju je formirana radionica za izradu oružja i municije u kojoj je radio Mordo Nahmijas do odlaska u partizane.

Među starijim bitoljskim Jevrejima bio je veći i broj simpatizera narodnooslobodilačke borbe, koji su materijalno pomagali Pokret i u svojim stanovima skrivali istaknute makedonske revolucionare (Štiva Naumova, Vanu Prkeva, Veru Acevu, Veru Ciriviri i dr.). Zbog pomaganja NOP bugarski fašisti su osudili bitoljske Jevreje početkom 1942. na kolektivnu kaznu u iznosu od 4,500.000 leva.⁵⁷⁴ Sem toga, veći broj Jevreja je bio osuđen na zatvor. Samo u zatvoru u Idrizovu, kod Skoplja, bilo je zatočeno 19 Jevreja, na koje su bugarski fašisti zaboravili prilikom odvođenja makedonskih Jevreja u logor u Treblinku, i oni su ostali u životu.⁵⁷⁵

U sledećem pregledu prikazan je broj uključeni makedonskih Jevreja u NOV 1941. godine, po mestima:

Mesto		NOV	NOP
Bitolj	stupilo	11	55
	poginulo	5	51
Prilep	stupilo		1
	poginulo		1
Skoplje	stupilo	4	15
	poginulo	1	14
Štip	stupilo	2	3
	poginulo		3
Svega	stupilo	17	74
	poginulo	7	69

⁵⁷² Krio pod 5«, str. 141.

⁵⁷³ *Zenite na Makedonija vo NOV*, n.d.

⁵⁷⁴ D. Konstantinov, n.d.

⁵⁷⁵ Gclena, Koculovska, *Skoplje, Otpor u žicama I*, Beograd 1969, str. 362.

Od makedonskih Jevreja, koji su stupili u NOR 1941. godine, 10 su nosioci Partizanske spomenice 1941. Na odgovornim partijskim dužnostima bili su u toku rata: Roza Ruso Menteš-Kamhi (lan MK SKOJ-a i MK KPM Bitolj), Žanila Kolomonos (lan OK KPM za okrug Bitolj), Isak Sion (lan MK KPM i lan CK KP Makedonije).

DALMACIJA

Do drugog svetskog rata u Dalmaciji je živeo mali broj Jevreja, i to u: Splitu, Dubrovniku i Šibeniku. Po kapitulaciji Jugoslavije ta teritorija je bila podeljena u »Zonu I« i »Zonu II«. U obe zone prebeglo je nekoliko hiljada Jevreja, najvećim delom iz Bosne, Hrvatske i Slavonije, spasavajući se od pogroma koji su primenile ustaše u novostvorenoj državi NDH. Uslovi za uključivanje Jevreja u NOR nisu bili isti u »Zoni I« i u »Zoni II«, pa ćemo njihovo uključivanje prikazati odvojeno.

a) *Uključivanje Jevreja u NOR u »Zoni I«*

Do drugog svetskog rata oko 300 Jevreja živelo je u Splitu, a neznatan broj u Šibeniku. Po kapitulaciji Jugoslavije, kao što je već rečeno, u Split je prebeglo oko 3.000 Jevreja iz Bosne, Hrvatske i Slavonije.

Split – Zahvaljujući jakoj partijskoj organizaciji u Splitu, u narodnooslobodilački pokret na početku ustanka bio je uključiven i broj splitskih Jevreja, kao i Jevreja izbeglica. Moramo napomenuti, da je već i deo jevrejske omladine bio uključiven i do rata u napredni omladinski pokret, pod uticajem nekih članova KPJ i SKOJ-a, koji su delovali među članovima jevrejske omladinske organizacije *Hašomer ha-cair*. Stoga je i razumljivo, što su se ti jevrejski omladinci ubrzo uključili ili skupa s ostalom splitskom omladinom u sastav udarnih grupa, koje su vršile razne sabotaže i diverzije. Njima se pridružio i izvestan broj jevrejskih omladinaca prebeglih sa drugih teritorija.

Jedan od organizatora udarnih grupa bio je dr Andrija Remenji, predratni član KPJ iz Makovca, koji je upućen od Partije na početku ustanka u Split. On je u estvovao 20. X 1941. u napadu na grupu italijanskih karabinjera bacivši me u njih bombu. Uspeo je da pobegne, ali je ubrzo uhvaćen. Međutim, italijanski sud nije mogao dokazati da je Remenji bacio bombu, ali ga je ipak uputio u koncentracioni logor u Italiju. U pripremama za taj napad učestvovala je i mr ph. Lea Remenji-Pinto.⁵⁷⁶

Prilikom jedne provale uspeli su italijanski fašisti da pohvataju već i broj pripadnika udarnih grupa, među kojima i sledeće jevrejske omladince: Salamona M.

⁵⁷⁴ M. Bilobrk, *Iz rada partijske organizacije Splita 1941, Ustanak naroda Jugoslavije 1941, IV*, Beograd 1964, str. 158.

Elazara, Binu Eškenazi, Izidora J. Fincia, Klaru Jung-Borovi, Brunu Paškeša, Jozefa Levija i dr. Svi su osu eni na robiju i odvedeni u logor u Italiju. Za Jozefa Levija, lana udarne grupe, Drago Gizdi, navodi: »Jozef Levi bio je jedan od najaktivnijih i neustrašivih boraca.«⁵⁷⁷ Po kapitulaciji Italije svi su iz logora stupili u NOV. Od njih su u NOV poginuli Jozef Levi i Izidor J. Finci.

U organizaciju NOP bio je uklju en na po etku ustanka znatan broj splitskih Jevreja, kao i Jevreja izbeglica. U stanu Cadika D. Danona (nosilac Partizanske spomenice 1941) umnožavan je ilegalni list *Nas izvještaj* i skrivani su ranjeni i bolesni partizani. U zgradi jevrejskog hrama skrivao je Leon Altarac ilegalni materijal i oružje.

Od splitskih Jevreja u organizovanju ustanka u estvovali su: Vili Švarc-Šimunov. Ian MK KPH Split (poginuo 25. V 1944. prilikom neprijateljskog desanta na Drvar). Aron M. Danon (nosilac Partizanske spomenice 1941), Izidor A. Finci i dr. U 1942. godini italijanski fašisti su uspeli da otkriju rad nekih pripadnika NOP. Me u uhapšenima bili su i slede i Jevreji: Zora Altaras, Cadik D. Danon, Izidor A. Finci, Jozef A. Kabiljo, Elza Kraus, Estera Vukuši i dr. Svi su osu eni na višegodišnju robiju i odvedeni u zatvor u Italiju, sem Cadika D. Danona, koji je još neko vreme ostao u splitskom zatvoru, a zatim odveden u logor u Abero Belo (Italija). Po kapitulaciji Italije svi su stupili u NOV sem Izidora A. Fincia, koji je prema jednoj verziji umoren gla u u italijanskom zatvoru, a prema drugoj, predat Nemcima, koji su ga odveli u logor u Aušvicu, gde je ubijen.

Vrlo zna ajna uloga pripadnika NOP je bila u prikupljanju pomo i za NOV. U tu svrhu formiran je Odbor narodne pomo i, iji sekretar je bio Rikard Šulc. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i predali ga ustašama, koje su ga, skupa sa ženom i dvoje dece odveli u logor, gde su ubijeni.⁵⁷³

Grupa naprednih splitskih intelektualaca formirala je na po etku ustanka »Akcioni odbor intelektualaca za pomo narodnooslobodila koj borbi«. U tu organizaciju bio je uklju en znatan broj splitskih Jevreja, kao i Jevreja izbeglica. Organizacija je imala više pododbora, koji su delovali po raznim sektorima. U Pododboru kulturnih radnika delovao je od Jevreja Andrija Preger, a u pododboru zdravstvenih radnika dr Silvio Altaras, dr Suzana Remenji-Švarc i student farmacije Gideon Herman. U taj Pododbor bio je delegiran od Komunisti ke partije dr Silvio Altaras (poginuo maja 1945. u NOV).⁵⁷⁹

Li Split je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije izvestan broj Jevreja, predratnih lanova KPJ, dok je neke uputila Partija po specijalnom zadatku. Od predratnih lanova KPJ u Split su prebegli: dr Lavoslav Kraus (iz Osijeka), mr ph. Lea Remenji-Pinto (iz Zagreba), dr Milan Zon, Paula Zon (iz Sarajeva), ing. Mile Ljubi i (iz Zagreba), Avram J. Altarac (iz Travnika), Eli Finci (iz Sarajeva), dr Bukica Levi (iz Beograda

⁵⁷⁷ D. Gizdi, *Dalmacija 1941*, Zagreb 1959.

⁵⁷³ D. Gizdi, *Dalmacija 1941*, Zagreb 1959.

⁵⁷⁹ B. Kvesi, *Dalmacija u narodnooslobodila koj borbi*, Zagreb 1969, str. 472.

— organizator kurseva prve pomoći i dr. Oni su se uključili u NOP po raznim sektorima do odlaska u NOV.⁵⁸⁰

Komunistička partija uputila je u Split sledeće Jevreje, zaduživši ih određenim zadacima: Pavla Papa, dr Lea Gerškovića, Josip-Pepa Polaka, Eli Finci i dr Andriju Remenjia. O radu ovog poslednjeg u Splitu bilo je već govora.

Pavle Pap, član CK KPJ, upućen je početkom avgusta 1941. skupa sa Mirkom Kovačevićem (instruktor pri CK KPH) u Split, u cilju pomaganja Pokrajinskom komitetu KPH za srednju Dalmaciju u formiranju partizanskih odreda. U roku od nekoliko dana formirano je 7 partizanskih odreda, a za komandanta te grupe odreda imenovan je Kovačević, dok je Pap postavljen za komesara. Sa jednim odredom krenuo je Pap prema planini Dinari. U cilju izviđanja terena krenuo je Pap pre odreda, ali je 15. VIII 1941. izdajom uhapšen od italijanskih karabinjera u selu *Maccane* i odveden u Skradin, gde je streljan. Godine 1953. proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije.

Početkom juna 1941. upućen je iz Zagreba dr Leo Geršković, koji je rukovodio ilegalnim skojevskim političkim kursovima i uređivao ilegalni list *Naš život*. Imenovan je za sekretara MK KPH Split i za člana Agitpropa PK KPH za srednju Dalmaciju (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Josip-Pepo Polak upućen je na početku ustanka iz Zagreba u Okružni komitet KPH za okrug Šibenik, u cilju učestvovanja u formiranju partizanskog odreda. U novostvorenom šibenskom odredu imenovan je za komandira, a kada je došlo do rasformiranja odreda, postavljen je za komesara u Svilanjskom odredu. Poginuo je marta 1942. kod Potravlja, u borbi sa ustašama i italijanskim fašistima.

Eli Finci, književnik i publicista iz Sarajeva, po dolasku u Split radio je u Agitpropu PK KPH za srednju Dalmaciju i predavao na ilegalnim političkim kursovima (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Od Jevreja stalno nastanjenih u Splitu, u NOR je stupilo u 1941. godini 14, i to: 4 u NOV (2 poginulo) i 10 u NOP (2 stradalo). Od jevrejskih izbeglica stupilo je 7 u NOV (3 poginulo).

Zahvaljujući radu splitske partijske organizacije 1942. godine je uključeno i broj Jevreja u NOR, a do njihovog masovnog uključivanja došlo je septembra 1943. o čemu će biti kasnije govora.

Šibenik — Od početka ustanka aktivno su se uključili u NOP Miro Berger i Regina Berger, oboje članovi SKOJ-a. Regina je bila i član Rejonskog komiteta SKOJ-a. Oni su sa ostalim skojevcima učestvovali u vršenju sabotaza i diverzija sve do aprila 1942. godine, kada su uhapšeni i od italijanskog fašisti kog suda Regina osu-

⁵⁸⁰ B. Kvesić, n.d. str. 472.

dena na robiju. U presudi se navodi, da je Regina Berger »vrlo aktivna i fanati na propagandistkinja«. Po izlasku iz zatvora, nakon kapitulacije Italije, oboje su stupili u NOV.⁵⁸¹

b) *Ukljuivanje Jevreja u NOR u -Zoni II«*

Do drugog svetskog rata samo je u Dubrovniku bilo Jevreja i to mali broj (87). U revolucionarni radni ki pokret bio je uklju en Viktor Hajon, kroja ki radnik, koji je 1941. izabran za lana MK KPH Dubrovnik.⁵⁸²

Po kapitulaciji Jugoslavije u »Zonu II« prebegao je ve i broj Jevreja iz Hrvatske, Slavonije i Bosne. Me utim 1941. godine niko od tih izbeglica nije se uklju io u NOR.

Pregled stalno nastanjenih Jevreja u pojedinim mestima Dalmacije, koji su se uklju ili u NOR 1941. godine:

Mesto		NOV	NOP
Dubrovnik	stupilo		1
	poginulo		
Split	stupilo	4	10
	poginulo	2	2
Šibenik	stupilo		2
	poginulo		
Svega	stupilo	4	13
	poginulo	2	2

HRVATSKO PRIMORJE

Gotovo ni u jednom mestu na Hrvatskom primorju, sem u Sušaku, nije bilo do drugog svetskog rata Jevreja. Po kapitulaciji Jugoslavije na tu teritoriju prebegao je ve i broj Jevreja iz Hrvatske, Slavonije i Bosne. Me utim, do ukljuivanja tih jevrejskih izbeglica u NOR 1941. godine nije došlo, verovatno zato, što je na toj teritoriji došlo nešto kasnije do rasplamsavanja ustanka. Od stalno nastanjenih Jevreja u Sušaku u NOP je stupio u 1941. godini dr Ernest Kremzir, koji je izabran za predsednika ilegalnog NO odbora.

Zna ajno je, da je na toj teritoriji delovalo u 1941. godini nekoliko predratnih revolucionara, koje je uputila Partija u cilju organizovanja ustanka. Me u upu enim bili su: Moša Albahari, Milan Hofman, Božo Doj i Vera Doj .

⁵⁸¹ D. Gizdi , *Dalmacija 1941*, Zagreb 1959. str. 170.

⁵⁸² D. Gizdi , *Dalmacija 1941*, Zagreb 1959. str. 455.
ZCF tom V, knj. 4, dok. broj 106.

Moša Albahari, istaknuti predratni revolucionar na Zagreba kom sveu ilištu i lan PK SKOJ-a za Hrvatsku. Avgusta 1941. upu en je od CK KPH na Hrvatsko primorje radi organizovanja ustanka. Na planini Tuhobi formirao je prvi partizanski logor, a zatim partizanski odred »Božo Vidas-Vuk« u kojem je postavljen za komandanta. Novembra 1941. u borbi s italijanskim fašistima bio je ranjen i ilegalno upu en u Sušak radi le enja. Po izle enju deluje na toj teritoriji (Istra) kao pozadinski politiki radnik angažuju i se oko aktiviranja partijskih organizacija i formiranja 2. partizanskog odreda V operative zone. Jula 1942, upao je u neprijateljsku zasedu i u borbi s italijanskim fašistima teško ranjen u nogu. Odveden u Rim, gde mu je noga amputirana, a zatim od specijalnog fašisti kog tribunala osu en na smrt. Streljan je 21. XI 1942.⁵⁸³

Milan Hofman, službenik iz Zagreba i predratni lan KPJ, prebacio se na planinu Tuhobi i u partizanskom logoru radio u Agitpropu. Kasnije je ure ivao list »Primorsko-goranski partizan« (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵⁸⁴

Božo Doj prebacio se oktobra 1941. u Istru i delovao kao pozadinski politiki radnik, a kasnije je stupio u NOV. Bio je komesar bataljona u 13. primorsko-goranskoj brigadi (nosilac Partizanske spomenice 1941).⁵⁸⁵

Vera Doj , student iz Zagreba. lan SKOJ-a. Oktobra 1941. prebacila se u Istru, gde je delovala kao pozadinski politiki radnik, a zatim je bila na politiki koj dužnosti u odredu »Božo Vidas-Vuk« (nosilac Partizanske spomenice 1941).

Prema tome, od stalno nastanjenih Jevreja na Hrvatskom primorju, u NOP je stupio u 1941. godini samo 1 Jevrejin.

KOSOVO

Iako je jevrejsko stanovništvo Kosova bilo predisponirano za uklju ivanje u radni ki revolucionarni pokret u predratnom periodu, s obzirom na njihov socijalni sastav, do toga nije došlo iz istih razloga, kao što je bio slu aj u Makedoniji. Zbog nedovoljne pripremljenosti u revolucionarnom duhu, Jevreji Kosova nisu blagovremeno sagledali zna aj njihovog uklju ivanja u NOR ve na po etku ustanka. To je bio razlog, što je samo 6 lica stupilo u NOR 1941. godine, i to: 2 u NOV (poginuli) i 4 u NOP. Od uklju enih u NOP Matilda A. Behar je nosilac Partizanske spomenice 1941, koja je aktivno delovala kao pozadinski politiki radnik. Bila je lan Sreskog komiteta KPJ Priština.

⁵⁸³ M. Slani, *Sušak u danima ustanka. Ustanak naroda Jugoslavije 1941*, II, Beograd 1963, 3tr. 747.

⁵⁸⁴ Ibidem, str. 747.

⁵⁸⁵ Pismeni izveštaj Bože Doj a iz Zagreba – u arhivi J. R.

SANDŽAK

Iz Novog Pazara stupilo je 1941. godine u NOP 1 lice, a iz Tutina 1 lice u NOV (poginuo). Iz Novog Pazara je bio Milan Bahar, koji je na po etku ustanka prebegao u Makedoniju, odnosno Skoplje, gde se uključio u sastav jedne udarne grupe, koja je izvršila sabotažu u električnoj centrali u Skoplju. Kasnije je stupio u NOV.

CRNA GORA

Iz Crne Gore stupila je u NOV na po etku ustanka Jolanda Levinger, član KPJ, koja je bila profesor gimnazije u Bijelom Polju (nosilac Partizanske spomenice 1941). Po kapitulaciji Jugoslavije u Crnu Goru je prebegao izvestan broj Jevreja iz Bosne i Srbije, od kojih su se uključili u NOR na po etku ustanka: Leon Levi, Alfred Horović, Rena Abravanel, dr Ružica Rip, Lujo Davić i Morić Demajo.

Leon Levi, učenik iz Mostara, član SKOJ-a. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Crnu Goru, gde se odmah uključio u NOP. Učestvovao je u trinaestojulskom ustanku crnogorskog naroda. Ubrzo nakon ustanka bio je zarobljen od [italijanskih] fašista i preki vojni sud na Cetinju osudio ga na smrt. Streljan 27. VII 1941. na Cetinju.⁵⁸⁶

Alfred Horović, student iz Sarajeva, skojevac. Po okupaciji prebegao u Crnu Goru, gde se uključio u NOV. Učestvovao je u 13-julskom ustanku crnogorskog naroda, kao i u napadu na Pljevlja (decembra 1941). U 1942. prešao u Romanij-ski odred. Aprila 1942. bio je zarobljen od četnika kod Srednjeg i ubijen.⁵⁸⁷

Rena Abravanel (Rada Petrović), predratni revolucionar iz Beograda. Po okupaciji prebegla u Crnu Goru, gde se avgusta 1941. uključila u NOV kao borac Društva boraca, a zatim je radila kao pozadinski politički radnik. Juna 1942. u borbi sa četnicima ranjena i zarobljena. Predata italijanskim fašistima, koji su je po etkom 1943. u Kolašinu osudili na smrt. O njenom juna kom držanju prilikom streljanja Crnogorci su ispevali pesmu, koja je pevana u toku rata.⁵⁸⁸

Dr Ružica Rip, lekarka iz Beograda, član KPJ. Po okupaciji prebegla u Crnu Goru, gde se aktivno uključila u NOR. Učestvovala je u trinaestojulskom ustanku crnogorskog naroda, a zatim je bila lekar u Komskom odredu. Godine 1942. zarobljena od četnika i s obzirom da nije htela da radi kod njih, streljana je.⁵⁸⁹

Mi Jevrejski pregled 7-8, Beograd 1970, str. 16.

⁵⁸⁷ M. Knežević, *Vjetrovanje na krovu, Pljevaljske novine* od 1. II 1970.

⁵⁸⁸ *Žene Srbije u NOV*, n.d. str. 40.

⁵⁸⁹ s. Lagator, *Grad bolnica, Ustanak naroda Jugoslavije 1941*, 3, Beograd 1963, str. 829.

Lujo Davi o, predratni lan KPJ iz Beograda. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Podgoricu, gde se aktivno uklju io u NOP. Juna 1942. ubacio je bombu u italijansku oficirsku menzu, kada je stradalo nekoliko oficira. Uhva en od Italijana i osu en od vojnog suda na smrt. Streljan jula 1942. u Niksi u.⁵⁹⁰

Moric Demajo, advokat iz Beograda. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Cetinje, gde se uklju io u NOP. U estvovao je u trinaestojulskom ustanku crnogorskog naroda. Uhva en od italijanskih fašista i preki vojni sud na Cetinju osudio ga na smrt. Streljan 8. VIII 1941. na Cetinju.⁵⁹¹

U organizovanju ustanka u Crnoj Gori u estvovao je i Moša Pijade, lan CK KPJ, koji je po direktivi CK KPJ otišao u Crnu Goru.

NEPOZNATA POKRAJINA

Za dvojicu Jevreja koji su stupili u NOR 1941. godine, a koji se pominju u sa uvanjoj dokumentaciji, nije utvr eno gde su živel i do rata. Jedan od njih je u esnik u NOV (poginuo), jedan u NOP (stradao).

Osvrt na uklju ivanje Jevreja u NOR 1941. godine

Uslovi za uklju ivanje Jevreja u NOR 1941. godine bili su u pojedinim pokrajinama izuzetno teški. Brzina kojom su ustaše u NDH i Nemci u Srbiji i Banatu »rešili jevrejsko pitanje« onemogulo je njihovo masovnije uklju ivanje u NOR 1941. godine. Ve krajem 1941. bilo je u logorima zato eno ili pobijeno oko 20.000 Jevreja. Navedeno je koje su mere preduzele ustaše i Nemci u cilju spreavanja odlaska Jevreja u partizane.

Do uklju ivanja ve eg broja Jevreja u NOR 1941. godine došlo je u Ba koj, kao i u Bosni i Hercegovini, dok je broj uklju enih u Makedoniji, s obzirom na broj jevrejskog stanovništva, bio mali. No, pored raznih objektivnih inilaca, koji su uticali na broj uklju enih Jevreja u NOR u svim pokrajinama Jugoslavije, injenica je, da bi broj uklju enih bio znatno ve i, da nije bilo izvesnih kolebanja, iš ekivanja i dezorijentacije na po etku ustanka.

U slede em pregledu prikazan je broj uklju enih Jevreja u NOR 1941. godine po pokrajinama:

⁵⁹⁰ *hrc.nologija ostobodila ke borbe naroda Jugoslavije*, Beograd 1964, str. 286.

⁵⁹¹ J. Romano, *Moric Demajo — u esnik u 13-julskom ustanku crnogorskog naroda, Jevrejski pregled 7–8*, Beograd 1974.

Kraj	•	NOV	NOP	Svega	broj	
					nosilaca »Spomenice«	narodnih heroja
Ba ka	stupilo	4	267	271	7	
	poginulo	4	140	144		
Banat	stupilo	1	9	10		
	poginulo		9	9		
Bosna i Hercegovina	stupilo	266	118	384	65	3
	poginulo	187	115	302		
Crna Gora	stupilo	1		1	1	
	poginulo					
Dalmacija	stupilo	4	13	17	3	
	poginulo	2	2	4		
Hrvatska i Slavonija	stupilo	72	116	188	26	4
	poginulo	40	96	136		
Hrvatsko primorje	stupilo		1	1		
	poginulo					
Kosovo	stupilo	2	4	6	1	
	poginulo	2		2		
Makedonija	stupilo	17	74	91	10	
	poginulo	7	69	76		1
Me umurje i Prekomurje	stupilo	6	28	34	2	
	poginulo	4	7	11		
Sandžak	stupilo	1	1	2		
	poginulo	1		1		
Srbija	stupilo	168	109	277	28	2
	poginulo	129	79	208		
Srem	stupilo	22	16	38	7	
	poginulo	13	15	28		
nepoznata pokrajina	stupilo	1	1	2		
	poginulo	1	1	2		
Svega	stupilo	565	757	1.322	150	10
	poginulo	389	529	918	150	

Od ukupnog broja uklju enih u NOR 1941. godine, poginulo je, odnosno stradalo, 69,4%. Od uklju enih u NOV poginulo je 68,6%, a od uklju enih u NOP stradalo je 70,0%.

Spisak nosilaca Partizanske spomenice 1941.

Srbija

Almozlino Rea, Beograd
 Altarac Rafailo, Beograd
 Bambasa Pirika, Beograd
 Bihalji Oto, Beograd
 Brdari -Šosberger Iso, Valjevo
 Danon I. Sarina, Beograd
 Davio Oskar, Beograd
 Demajo Vojka, Beograd
 Ferera ing. David, Leskovac
 Gutman Olivera, T. Užice
 Haravon Mika, Kraljevo

Hauptman-Mezi Jozef, Beograd
 Kapon ing. Zarko, Beograd
 Karaoglanovi Sima, Beograd
 Koen Luna, Beograd
 Koen C. Milan, Beograd
 Kolb dr Martin, Leskovac
 Kraus dr Herbert, Pecka
 Levi M. Lidija, Beograd
 Pijade Moša, Beograd
 Romano dr Jaša, Loznica
 Sadikario Hajim, Beograd
 Singer Slavko, Beograd
 Skopskaja Bosa, Beograd

Stern Estera, Beograd
 Stern-Starni Maksim, Beograd
 Stern Regina, Beograd
 Varga Stevan, Beograd

Bosna i Hercegovina

Abinun I. Albert, Sarajevo
 Abinun I. Naum, Zenica
 Albahari B. Ašer, Sarajevo
 Albahari-Ferušić Blanka, Sarajevo
 Albahari Moša, Sarajevo
 Albahari Nisim, Sarajevo
 Albahari D. Rahela, Sanski Most
 Altarac S. Albert, Sarajevo
 Altarac Hanika-Vuja, Sarajevo
 Altarac Matilda, Vlasenica
 Althorn A. Malvina, Mostar
 Atijas A. Salom, Bihać
 Braude-Kovačević Mina, Hercegovina
 Čerkezovski Sabetaj, Sarajevo
 Daniti Zora, Sarajevo
 Danon S. dr Oskar, Sarajevo
 Danon I. Sadik, Sarajevo
 Eskenazi Izidor, Sarajevo
 Finci Eli, Sarajevo
 Finci ing. Jahiel, Sarajevo
 Finci M. Salomon-Moni, Sarajevo
 FSiker V. Leo, liijas
 Gorski Feliks, Sarajevo
 Kabiljo S. Danica, Sarajevo
 Kabiljo J. Danko, Gradačac
 Kabiljo J. Isak, Zepa
 Kamhi D. Salomon, Višegrad
 Kamhi J. Samuel, Sarajevo
 Kan Fric, Mostar
 Katan Elezer, Sarajevo
 Katan Jozef, Sarajevo
 Koš Erih, Sarajevo
 Koš Marija, Sarajevo
 Kraus L. Emil, Zvornik
 Kraus Elza, Konjic
 Lerer Z. Samuel, Sarajevo
 Lerer Z. Tilda, Sarajevo
 Levi I. Hajim, Sarajevo
 Levi Juda, Sarajevo
 Levi dr Salomon-Morici, Travnik
 Maoro J. Klara, Sarajevo
 Maoro A. Salomon, Sarajevo
 Mileta-Bararon Luna, Vlasenica
 Montiljo S. David, Sarajevo
 Montiljo I. Moric, Sarajevo
 Nahmijas J. Mirko, Banja Luka
 Ozmo L. Isak, Sarajevo
 Papo-Baković Dona, Sarajevo
 Papo I. Hajim, Sarajevo
 Papo dr Izidor, Mostar
 Papo Leon, Sarajevo
 Papo S. Renika, Derventa
 Papo dr Roza, Olovo
 Pardo Moric, Sarajevo
 Romano A. Betika, Sarajevo
 Romano J. Hajim, Višegrad
 Romano I. Salomon, Sarajevo
 Salcberger Ervin, Sarajevo
 Salom ing. Ješua-Šujica, Sarajevo
 Salom D. Ruta, Jajce
 Salom D. Zlata, Jajce
 Samaković A. Eia, Sarajevo
 Samaković Izidor, Sarajevo
 Semo Morilo, Sarajevo
 Trinki S. Albert, Banja Luka

Hrvatska i Slavonija

Albahari L. Simha-Cila, Zagreb

Ciper Kazimir, Zagreb
 Doj M. Božo, Zagreb
 Doj-Bek O. Vera, Zagreb
 Dreksler J. Velimir (Peri Marko), Zagreb
 Fišer B. Ernest, Zagreb
 Gersković dr Leo, Zagreb
 Has O. Zdenko, Osijek
 Hofman Milan, Zagreb
 Ljubić ing. Mile, Zagreb
 Kraus H. dr Oto, Mrkopalj
 Maestro J. Lenka, Zagreb
 Mates Leo, Zagreb
 Pihler Ivan, Slav. Brod
 Pilinger Jozefina, Slav. Brod
 Polak Z. dr Milan, Bjelovar
 Rajh Rudi, Virovitica
 Rajman Rudi, Zagreb
 Sabol Ivan, Zagreb
 Sari J. Vera, Zagreb
 Singer J. Jakša, Osijek
 Srabec* Marko, Zagreb
 Svarc F. Božo, Zagreb
 Varga-Klajn Magda, Slav. Brod
 Vošner V. Drago, Virovitica
 Vošner V. Zderiko, Virovitica

Makedonija

Blajer I. Goran, Skoplje
 Frichand M. Branko, Skoplje
 Kolomonos I. Žanila, Bitolj
 Levi J. Hajim, Štip
 Mesulam Viktor, Bitolj
 Ruso Beno, Bitolj
 Ruso Menteš Kamhi Roza, Bitolj
 Sadikario J. Avram, Bitolj
 Sion B. Isak, Štip
 Sami S. Moriš, Bitolj

Bačka

Fišer Jovan, Sombor
 Kati H. Pavle, Novi Sad
 Lebl dr Arpad, Subotica
 Šenk M. Ivan, Novi Sad
 Štajner A. Henrijeta, Novi Sad
 Vajs A. Vera, Novi Sad

Srem

Beherano V. Josip, Zemun
 David dr Friderik, Sr. Matrovica
 David Ruška, Sr. Mitrovica
 Lakric, Ruma
 Pisker Edita, Zemun
 Skalicki Erih, Sr. Mitrovica
 Štajner Ruža, Ruma

Dalmacija

Berger Miro, Šibenik
 Danon M. Aron, Split
 Danon D. Cadik, Split

Meaumurje

Remenji dr Andrija, akovec
 Vajs H. Deneš, akovec

Kosovo

Bahar A. Matilda, Priština

Crna Gora

Levinger Jolan, Bijelo polje

Spisak Narodnih heroja Jugoslavije

Albahari Nisim, Sarajevo — za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Baruh I. ing. Izidor, Beograd — poginuo 19. avgusta 1941. Za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Domani J. Robert, Zagreb — ubijen od etnika marta 1942. Za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Inđić A. Ilija, Zagreb — poginuo 20. maja 1944. Za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Goranin M. Pavle-Ilija, Sarajevo — poginuo 22. januara 1944. Za Narodnog heroja proglašen 1944.
 Lerer Z. Samuel (Todorovi Voja), Sarajevo — za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Ovadija A. Estreja, Bitolj — poginula 26. avgusta 1944. Za Narodnog heroja proglašena 1953.
 Pap H. Pavle, Zagreb — streljan od italijanskih fašista avgusta 1941. Za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Pijade S. Moša, Beograd — za Narodnog heroja proglašen 1953.
 Stajmberger M. Adolf, Zagreb — ubijen od etnika marta 1942. Za Narodnog heroja proglašen 1953.

Spisak u esnika u španskom građanskom ratu i u narodnooslobodilačkom ratu Jugoslavije

Abinun I. Albert, Sarajevo
 Albahari Salamon, Sarajevo — poginuo maja 1942.
 Altarac Isak, Sarajevo — poginuo 1941.
 Baruh S. Jakov, Sarajevo — poginuo 20. oktobra 1941.
 Domani J. Robert, Zagreb — poginuo marta 1942.
 Inđić A. Ilija, Zagreb — poginuo 20. maja 1944.
 Lebl Ivan, Subotica — stradao 1943. u Ukrajini na prisilnom radu
 Majder Vladimir-Kurt, Sisak — umro juna 1943.
 Papo M. Menahem-Mento, Split — poginuo septembra 1943.
 Peri Marko (Dreksler Vilim), Zagreb
 Sendić-Popović Komelija, Beograd — streljana od Gestapoa septembra 1941. na Banjici
 Stajmberger Adolf, Zagreb — poginuo marta 1942.
 Štetler Sigmund, Zagreb — poginuo 1942.
 Todorovi Voja (Lerer Samuel), Sarajevo

U esnici u španskom građanskom ratu i u pokretima otpora van Jugoslavije

Atijas Hajim, Zagreb — u Pokretu otpora u Francuskoj
 Baš Andrija, Subotica — u Pokretu otpora u Belgiji
 Baš Janoš, Subotica — u Pokretu otpora u Belgiji
 Baš Ana Marija, Subotica — u Pokretu otpora u Belgiji
 Čojčić J. Mirko, Zagreb — borac u redovima engleske armije
 Mezi Aleksandar (Hauptman Jozef), Beograd — u Pokretu otpora u Francuskoj do oktobra 1944, a zatim u NOVJ.

b) *Uključenje Jevreja u NOR od 1942. do kraja rata*

Za ovaj period karakteristično je, da se uključivanje Jevreja u NOR nije odigralo u mestima, odnosno iz pokrajina u kojima su živeli do rata, već sa teritorija na koje su prebegli po kapitulaciji Jugoslavije (iznimku čine Jevreji koji su bili stalno nastanjeni u Splitu i Šibeniku). Najveći broj se uključio sa teritorija koje su okupirali Italijani (»Zona I« i »Zona II«), a manji broj iz susjednih zemalja, kuda su prebegli (Albanija, Grčka, Italija). Izvestan broj se uključio u NOR nakon bekstva iz koncentracijskih logora na teritoriji NDH, zatvora u Maršskoj, kažnjivih radnih eta u Maršskoj i Ukrajini.

Za taj period karakteristično je i to, da su se Jevreji, koji su izbegli genocid, masovno uključili ili u NOR, naročito posle kapitulacije Italije. Međutim, to nije bio

slučaj sa Jevrejima nastanjenim u Makedoniji i Bačkoj, o čemu će biti kasnije govora.

S obzirom na uslove pod kojima su se Jevreji uključili u NOR, period od početka 1942. godine pa do kraja rata možemo podeliti u dve etape: prva, od početka 1942. godine do septembra 1943. (tj. do kapitulacije Italije), i druga, od septembra 1943. pa do kraja rata.

1 – Uključivanje u NOR od početka 1942. do septembra 1943. godine

U tom vremenskom periodu, broj uključeni Jevreji u NOR bio je relativno mali i to iz sledećih razloga:

– gotovo svi Jevreji sa teritorije Banata i Srbije bili su odvedeni u logore i pobijeni, a to je bio slučaj i sa Jevrejima koji su do rata živeli na teritorijama koje su ušle u sastav NDH, a koji nisu uspeli da prebegnu;

– najveći broj Jevreja, koji se uključili u NOR od septembra 1943. godine nalazio se u koncentracionim logorima u »Zoni II«, ili su bili konfinirani u »Zoni I«.

Da su gotovo svi Jevreji sa pojedinih teritorija u sastavu NDH bili odvedeni u logore i najvećim delom pobijeni, vidi se i iz izveštaja koji je dostavilo sredinom 1942. godine Zapovedništvo III zbornog područja u Sarajevu Glavnom stožeru oružanih snaga u Zagrebu i u kojem se navodi: »Židova gotovo nema...«.⁵⁹²

Karakteristična situacija je bila sa baškim Jevrejima, koji su se 1941. godine masovno uključili u NOP, a od 1942. godine gotovo potpuno pasivizirali. O razrocima koji su do toga doveli bilo je govora. Bez sumnje, i to je jedan od razloga relativno malom broju uključeni Jevreja u NOR u tom vremenskom periodu. Doista, i nakon masovnih hapšenja i streljanja Jevreja pripadnika NOP, bilo je pojedinaца koji su i dalje aktivno delovali u Pokretu sve dok i oni nisu bili uhapšeni. To su bili, uglavnom, članovi KPJ i SKOJ-a, koji nisu bili otkriveni u vreme provala u Pokretu 1941. godine:

– u Somboru je vrlo aktivno delovala skojevka Eva Cuker do novembra 1942, kada je uhapšena i osuđena na 6 godina robije;

– u Subotici su bili uključeni u novoformirano skojevsko rukovodstvo Barbara Sekelj i Zita Perl. Pored njih aktivno su delovali: Miroslav Miler (uhapšen 1943. i osuđena na 6 godina robije), Kata Baš, Andrija Deri, Oto Kenig, Miroslav Flajšman, Šandor Šoš, Marko Monastirski, Zoltan Lebovič i Imre Lebovič. Ti omladinci bili su izradili plan za veći broj sabotaža i diverzija, ali su 1943. uhapšeni od mađarskih vlasti i osuđeni na robiju.

⁵⁹² Dokumentat u Vojnoistorijskom institutu u Beogradu, K-80, reg. broj 54/1–8.

Povoljni uslovi za uključivanje Jevreja u NOR do marta 1943. postojali su u Makedoniji. Na žalost, do toga nije došlo prvenstveno radi toga, što su me u makedonskim Jevrejima proturane glasine »da bugarska vlada štiti Jevreje i ne e dozvoliti njihovo odvoenje u logore«. Reeno je, da su postojali u Makedoniji povoljni uslovi za uključivanje Jevreja u NOR, jer je nakon odstranjivanja frakcionaaških elemenata iz PK KP Makedonije došlo do razbuktavanja ustanka na toj teritoriji. U vezi s tim, PK KP Makedonije uputio je krajem 1942. godine proglas kojim se pozivaju makedonski Jevreji da stupe u partizanske odrede:

»Jevreji Makedonije! Obru oko prava, slobode i života jevrejskog naroda sve više se steže. Dolaskom Hitlera na vlast otpoela je krvolo na hajka protiv Jevreja . . . Bugarska vlada sprovodi i nad vama Jevrejima Makedonije doslednu politiku Gestapoa . . . Vaš novac je oplja kan od raznih »narodnih« banaka. Vaše radnje su oplja kane od raznih razbojnika i bugarskih okupatorskih bandita. Zabranjuje vam da radite ne vode i ra una od ega ete živeti . . .

Jevreji Makedonije imaju samo dva puta:

put pokornosti i traženja milosti. To je put samoubistva, put obmane, jer dušmanin nema milosti;

put borbe i osvete, put koji vodi pobedi i slobodi.

Dignite gordo glave. Makedonski narod vam pruža bratsku ruku i poziva vas u borbu. Svaki Jevrejin partizan ojaat e naše borbene partizanske redove.⁵⁹³

Na žalost, pozivu se odazvao mali broj makedonskih Jevreja. Poverovali su lažnoj propagandi. Verovali su da ih bugarska vlada ne e predati Nemcima i onda, kada ih je PK KP Makedonije blagovremeno izvestio o predstoje em odvo enju u koncentracione logore, a to obaveštenje je dobijeno preko pouzdanih izvora iz Bugarske.

U tom periodu, tj. od početka 1942. do septembra 1943. godine u NOR je uključeno:

- iz Splita 52 lica od kojih 16 koji su stalno živeli u tom niestu i 36 izbeglica;
- 30 lica koja su uspela da pobegnu iz ustaških logora;
- 28 lekara koji su bili upu eni od ustaških vlasti u Bosnu radi suzbijanja endemskog sifilisa;
- 20 omladinaca konfiniranih na Kor uli, koji su prebegli u sastav Kor ulanskog odreda, nakon jedne akcije koju je izvršila udarna grupa na italijanski magazin municije. U toj akciji u estvovao je i Eli Altarac (do rata živeo u Zemunu). Za odmazdu Italijani su streljali 20 lica, me u kojima i 3 jevrejske izbeglice iz Sarajeva.⁵⁹⁴

Izvestan broj Jevreja, prvenstveno iz Makedonije i Kosova, prebegao je nakon kapitulacije Jugoslavije u Gr ku i Albaniju. Od prebeglih, 7 Jevreja se uključilo u redove gr kih partizanskih jedinica, a 19 u redove albanskih partizanskih jedinica.

⁵⁹³ A. Matkovski, n.d. str. 27–30.

⁵⁹⁴ D. Gizdi , *Dalmacija 1943*, Zagreb 1962, str. 33.

U sledećem pregledu prikazan je broj Jevreja uključeni 1942. godine i od januara do septembra 1943. godine i to po pokrajinama u kojima su živeli do rata.

Kraj		1942.		januar--septembra 1943		Svega
		NOV	NOP	NOV	NOP	
Bačka	stupilo	5	15	4		24
	poginulo	3	3			6
Banat	stupilo	2	1	1		4
	poginulo			1		1
Bosna i Hercegovina	stupilo	83	26	45		154
	poginulo	41	3	10		54
Dalmacija	stupilo	8	7	7		22
	poginulo	1	4	1		6
Hrvatska i Slavonija	stupilo	156	36	73	1	266
	poginulo	46	3	12		61
Hrvatsko primorje	stupilo	5		1		6
	poginulo	2				2
Kosovo	stupilo	4	4	2		10
	poginulo	2		1		3
Makedonija	stupilo	14	4	12		30
	poginulo	2	2	3		7
Sandžak	stupilo	4		1		5
	poginulo	2				2
Međimurje i Prekomurje	stupilo	1		3		4
	poginulo	1		2		3
Slovenija	stupilo	1				1
	poginulo	1				1
Srbija	stupilo	14	25	13	1	53
	poginulo	5	2	2		9
Srem	stupilo	13	5	11		29
	poginulo	2		3		5
nepoznata pokrajina strane zemlje	stupilo	11	1	3		15
	poginulo	1		1		2
Svega	stupilo	321	124	177	2	625
	poginulo	109	18	37		164

b) *Uključenje u NOR od septembra 1943. do kraja rata*

Za taj period je karakteristično, da je najveći broj još živih Jevreja stupio u NOR. Oni su bili do septembra 1943. godine internirani u italijanskom koncentracijskom logoru na Rabu, a delom konfinirani u »Zoni I« (Split, Korčula, Velika Luka). Izvestan broj je bio interniran u koncentracijskim logorima u Italiji, ili su bili konfinirani u raznim mestima u Italiji, kuda su prebegli po kapitulaciji Jugoslavije. Pored njih, u tom periodu uključeni su veće ili manje grupe Jevreja u NOR, i to:

48 lica nakon bekstva iz ustaških logora; 7 lica iz nacističkih logora; 42 iz Borskog rudnika [oslobođeni od partizana]; 11 nakon bekstva sa prisilnog rada u Maarskoj i 16 u Ukrajini; 17 iz zatvora u Maarskoj, a 7 iz zatvora u Bugarskoj; 19 iz bugarskog zatvora u Idrizovu kod Skoplja; 10 iz Albanije i 4 iz Grčke; 129 iz Italije; 36 iz sastava ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u Bosni; 36 konfiniranih na Korčuli; 93 stalno nastanjenih u Splitu i 159 jevrejskih izbeglica iz Splita; 26 iz zarobljeničkih logora, itd.

Najmasovnije uključivanje u NOR bilo je iz logora na Rabu, nakon njegovog oslobođenja. U tom logoru je bilo internirano preko 3.500 Jevreja. Do oslobođenja logora došlo je 8. septembra 1943. zajednički snagama zatočnika u Slovenačkom i Jevrejskom rapskom logoru. Do masovnog uključivanja Jevreja iz tog logora u NOR došlo je zahvaljujući intenzivnom radu partijske organizacije unutar logora. Ona je stupila u vezu sa partijskom organizacijom Slovenačkog logora i оформljen je zajednički logorski Komitet KPJ. U njegovom sastavu postojao je i Vojni odsek, koji je pripremao i sprovodio organizacione mere za oslobođenje logora u datom momentu. U vezi s tim, u oba logora su formirane i vojne jedinice. U Jevrejskom logoru formirana je Omladinska četa od 150 omladinaca sa kojima je vršena vojna obuka, kao i kursevi prve pomoći za osposobljavanje bolničara za potrebe NOV.

Omladinska četa predstavljala je jezgro buduće vojne jedinice – Jevrejskog rapskog bataljona. Do formiranja tog bataljona došlo je 9. septembra 1943, a istovremeno su formirana 4 bataljona u Slovenačkom logoru. Slovenački bataljoni i Jevrejski bataljon obrazovali su Rapsku brigadu s tim, što je Jevrejski bataljon nosio naziv »Peti bataljon Rapske brigade«.

Jevrejski rapski bataljon imao je u svom sastavu 243 borca, koji su bili raspoređeni u 3 čete i 1 sanitetski vod. Komandant bataljona bio je David-Dača Kabiljo, njegov zamenik Miko Salom, komesar Evald Erlih (poginuo 20. oktobra 1943 na Drežniku kao komesar bataljona u 7. banijskoj diviziji). Komandir 1. čete bio je Joži Kabiljo, 2. čete Marcel-Marci Vajs, 3. čete Moric-Moco Kampos, a sanitetskog voda Ela Samakovlija.

Po odluci GŠ Hrvatske, Jevrejski rapski bataljon izišao je iz sastava Rapske brigade, koja je upućena u Sloveniju u sastav GŠ Slovenije, dok je Jevrejski bataljon ostao pod komandom GŠ Hrvatske s tim, da se prebaci sa Raba u Otočac.

Na putu za Otočac, Štab jevrejskog rapskog bataljona odlučio je da predloži GŠ Hrvatske da se bataljon rasformira s tim, što bi se njegovi borci rasporedili u neke druge partizanske jedinice. Rasformiranje bataljona zatraženo je iz sledećih razloga;

– borci Jevrejskog bataljona nisu imali iskustva u partizanskom načinu ratovanja, pa bi bataljon imao znatno veće gubitke u ljudstvu, nego što imaju redovne partizanske jedinice;

– preko svoje obavještajne službe neprijatelj bi doznao za postojanje Jevrejskog bataljona i za neuskustvo boraca u partizanskom ratovanju, pa bi preduzeo mere da ga uništi.⁵⁹⁵

Glavni štab Hrvatske složio se sa predlogom i doneo odluku, da se borci bataljona rasporede najve im delom u jedinice VII banijske divizije, a ostali u neke druge jedinice pod komandom GŠ Hrvatske. Nare eno je, da bataljon krene do Generalskog stola, gde se nalazio Štab VII banijske divizije. Bataljon je stigao 2. X 1943. u selo Lipa (u neposrednoj blizini Generalskog stola), gde je preno io i 3. X 1943. bio je rasformiran.

Pored navedenih boraca u sastavu Jevrejskog rapskog bataljona, sa Raba je stupila u NOV grupa lekara i farmaceuta, kao i grupa bolni arki. U razne jedinice i ustanove u sastavu GŠ Hrvatske raspore eno je 18 lekara i 15 farmaceuta, a po rasformiranju Jevrejskog bataljona još 4 lekara i 3 farmaceuta, koji su bili u sastavu bataljona. Na traženje Štaba rapske brigade, u siovena ke bataljone je raspore eno 35 bolni arki-Jevrejki, koje su otišle sa brigadom za Sloveniju. Prema tome, neposredno po oslobo enju logora u NOV je stupilo 312 bivših logoraša, od kojih je u toku rata poginulo 51, a 1 umro i 1 poginuo nesre nim slu a jem. Ukupno je stradalo 53 lica, ili 17,1%.

Ostali Jevreji, bivši logoraši, evakuisani su po direktivi GŠ Hrvatske na oslobo enu partizansku teritoriju Like, Korduna i Banije. Evakuacija je izvršena brodovima krajem septembra i po etkom oktobra 1943. Ukupno je evakuisano 2.839 lica. Od tog broja odmah je stupilo u NOV 379 lica, koja su raspore ena u jedinice VI li ke, VII banijske i VIII kordunaške divizije. Iz te grupe poginulo je u toku rata 37, umrlo 2, a 1 stradalo nesre nim slu a jem. Ukupno je stradalo 40 lica.

Prema tome, od bivših logoraša u NOV je stupilo 691, od kojih je poginulo u toku rata 86, a 3 su umrla i 2 su stradala nesre nim slu a jem. Ukupno je poginulo, umrlo i stradalo 91 lice, ili 13,4%. Od uklju enih u NOV 2 su bili komesari bataljona, 13 komesari eta, 9 komandiri eta, 2 delegati i 40 na raznim rukovode im položajima, dok su ostali bili borci.

Od preostalih lica koja su evakuisana na oslobo enu teritoriju Like, Korduna i Banije (2.460), u toku oktobra 1943. stupilo je 648 osoba u NOP. Prema tome, van sastava NOR ostalo je 1.812 lica, a to su bila mahom deca, starije i bolesne osobe.

Od 648 lica uklju enih u NOP, 33 je stradalo prilikom neprijateljskih vazdušnih napada, ili su bili zarobljeni i ubijeni, a 12 je umrlo na oslobo enoj teritoriji. Svega je stradalo i umrlo 45 lica, odnosno 6,9%.

⁵⁹⁵ J. Romano, *Jevreji u logoru na Rabu i njihovo uklju ivanje u NOR*, Zbornik 2 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1973, str. 34–35.

Prema tome, iz logora na Rabu stupilo je u NOR ukupno 1.339 lica, od kojih je poginulo 119, umrlo 15, stradalo nesrećno 2. Ukupno 136 lica, ili 10,1%.

Od 1.812 lica koja su bila van sastava NOR na oslobođenim teritorijama, stradalo je od neprijateljskog vazdušnog napada ili bilo ubijeno prilikom iznenadnog prodora neprijatelja na oslobođenu teritoriju, 126 lica, a 15 je umrlo od bolesti.

Pomenuto je, da je u logoru na Rabu bilo oko 3.500 osoba od kojih je umrlo u logoru 11, a po oslobodenju logora ostalo na Rabu 204 osobe (mahom starije i bolesne), koje su Nemci odveli u Aušvic i pobili 203. Sem toga, 211 osoba je samoinicijativno po oslobodenju logora otišlo u Italiju. Od oko 3.070 preostalih lica, u NOR je uključeno 1.339, odnosno 43,5%. Međutim, taj procenat uključuje njih u NOR nije realan, jer je bilo među logorašima oko 500 dece i 448 lica starijih od 50 godina. Ako se odbije taj broj, tada procenat uključuje njih u NOR iznosi 62,2%. Do tako visokog procenta uključuje njih došlo je zahvaljujući i aktivnom delovanju partijske organizacije među logorašima.⁵⁹⁶

U NOV je postojala u ratu još jedna manja jedinica sastavljena isključivo od jevrejskih boraca. To je bio Jevrejski vod u sastavu 1. crnogorskog bataljona 1. prekomorske brigade, koji je formiran oktobra 1943. u mestu Karbonari u Italiji (u blizini Barija). Brigada je imala u svom sastavu 1 crnogorski, 1 dalmatinski i 2 slovenačka bataljona. Nju su sačinjavali politički interniranci, koje su Italijani odveli iz Jugoslavije. Jevrejski vod imao je 22 boraca, od kojih 20 jugoslovenskih i 2 austrijska Jevreja. Komandir voda bio je David Stern iz Prijedora. Decembra 1943, brigada je prebačena iz Italije na Korčulu, gde je vodila tri dana ogorčene borbe sa nemačkim desantnim jedinicama. U tim borbama poginuo je veliki broj boraca 1. prekomorske brigade, među kojima i 15 boraca Jevrejskog voda. Krajem decembra brigada je prebačena na dalmatinsku obalu, a zatim u Drvar, gde je po naredjenju VŠ-a rasformirana, a borci su raspoređeni u druge partizanske jedinice. Preživeli borci Jevrejskog voda uključeni su u sastav 1. proleterske brigade.⁵⁹⁷

Pomenuto je da je po kapitulaciji Italije u NOV stupilo 120 jugoslovenskih Jevreja, koji su bili konfinirani ili internirani u logore u Italiji. 1943. godine stupilo je u NOV 60, 1944. 57 i 1945. 3 Jevreja. Izvestan broj jugoslovenskih Jevreja bio je u prvo vreme uključeni u redove italijanskih partizanskih jedinica (Albert D. Atijas bio je politički komesar italijanske partizanske brigade »Antonio Gramsci«, a Cadik D. Danon politički komesar grupe italijanskih partizanskih odreda).

Po kapitulaciji Italije partizanske vlasti evakuisale su iz Dalmacije ispred Nemačaka koji su nadirali, veći broj žena, staraca i dece preko Visa za Italiju, a zatim u El Šat (Egipat). Za organizaciju zdravstvene službe za jugoslovenske izbeglice u Italiji bili su zaduženi dr Žarko Almuli i dr Elza Hiršl-Karamfilovi. Među evaku-

⁵⁹⁶ J. Romano, n.d. str. 30–50.

⁵⁹⁷ M. Boji, *Zapisi o mojoj eti*, Beograd 1969.
Usmena izjava Aleksandra-Saše Demajo iz Beograda.

isanima iz Dalmacije bio je i izvestan broj Jevreja. Sa jugoslovenskim zbegom bilo je 122 jevrejske dece, žena i staraca.⁵⁹⁸ Zbeg su pratili dr Miroslav Feldman, Erna Gerškovi i Paula Zon. Erna Gerškovi je rukovođila prosvetnim radom u logoru broj 2 u El šatu, a Paula Zon, član odbora AFŽ-a u zbegu, radila je u kulturnom informativnom centru Centralnog odbora za zbeg. Sem toga, uređivala je list *Žena u zbjegu* i *Nas list*. Napisala je i brošuru *Borba naroda porobljene Jugoslavije*. Kasnije je radila u vojnoj komisiji NOV-e u Kairu u sektoru prosvete.⁵⁹⁹

U tom periodu uključen je izvestan broj jugoslovenskih Jevreja u antifašistički pokret u zemljama van Jugoslavije, o čemu će biti kasnije govora.

Navedeno je, da je u tom periodu došlo do uključivanja većeg broja Jevreja u NOP. Oni su dali znatan doprinos organizaciji pozadinskih službi u raznim sektorima (zdravstvo, prosveta, kultura, socijalni (zbrinjavanje izbeglica), privreda, poljoprivreda, itd.), naročito u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Znatan broj je bio zaposlen u raznim partizanskim pozadinskim radionicama, kuhinjama, magacinima, sudstvu i administraciji pri NOO. Kao nastavnici u partizanskim osnovnim školama i gimnazijama radili su: Ruža Balaš, Ivan Brihta, Vera Doj, Ruža Feldman, Anela Han, Miroslav Špiler i dr. Nastavnici na poljoprivrednim kursovima su bili inž. Oto Pancer i Pavao Ungar, na kursovima za civilne radionice Teodor Hercl, Aleksandar Švicer i inž. Milivoj Švrljuga, a na učiteljskim kursovima Edo Vajnaht, Julijus Dezider, Salamon Pinto i Aleksandar Švicer.⁶⁰⁰

U Kazalištu narodnog oslobođenja radili su: dr Oskar Danon, Vilko Baum, Samuel Šaček, Moric Danon, Mirko Dorner, Andrija Preger, Klara Druker, Makso Druker, Zdenko Hirsfeld, Ivo Jakšić, Dado Perera, Heda Piliš, Ana Radošević, Mira Sanjina i dr.

U uredništvima časopisa koji su izlazili u toku rata na oslobođenim teritorijama bili su: Valerija Kario-Pap (*Drugarica* i *Žena u borbi*), dr Leo Gerškovi (*Nas iz vještaj* i *Slobodna Dalmacija*), Zdenko Has (*Slavonski partizan*, *Glas Slavonije* i *Vjesnik Slavonije*), Milan Hofman (*Primorsko-goranski partizan*), Zvonko Šneler (*Mladi goranin*), Eva O. Domani (*Glasilo AFŽ za Slavoniju*), Paula Zon (*Žena u zbjegu* i *Nas list*), itd.

U rukovodstvima AFŽ-a bile su: Valerija Kario-Pap (član Oblasnog odbora AFŽ-a za Gorski kotar — umrla početkom 1945. u bolnici u Bariju), Vera Doj (član Sreskog odbora AFŽ-a Delnice), Vida Goldmajer (član Sreskog odbora AFŽ-a Určevac), Paula Zon (član Oblasnog odbora AFŽ-a za Dalmaciju), Ruža Abraham (član Sreskog odbora AFŽ-a Žumberak), Cena Fišer (predsjednik AFŽ-a Smederevo), Frida Grajč (član odbora AFŽ-a Beograd), Edita Pisker (član Oblasnog od-

⁵⁹⁸ D. Plenar, *Jugoslavenski zbjeg u Italiji i Egiptu, Istorija radničkog pokreta 4*, Beograd 1967, str. 374 i 455.

⁵⁹⁹ D. Gizdić, *Dalmacija 1944–1945*, Zagreb 1964, str. 384.

M. Iveković, n.d. II, Zagreb 1970, str. 222.

⁶⁰⁰ M. Ogrizović, *Prosvjetni i kulturni rad s odraslima u Hrvatskoj za NOB-e*, Zagreb 1960.

Organizacija poljoprivrede u narodnooslobodilačkoj borbi 1941–1945, Zagreb 1955, str. 95.

bora AFŽ-a za Ba ku), Dara Vinter (član Okružnog odbora AFŽ-a Bjelovar), Luna Koen (član Okružnog odbora AFŽ-a za isto ni Srem) itd.

U organizovanju Prvog kongresa kulturnih radnika Hrvatske, koji je održan 1944. u Topuskom, u estvovali su i: dr Leo Gerškovi , Leo Mates, Milan Hofman, Zdenko Has, Marijana Šen i Bruno Bjeiinski. Na Prvom kongresu pravnika Hrvatske, koji je održan 1944. u Glini, u estvovali su sa referatima: dr Leo Gerškovi , dr Aleksandar Goldštajn i dr Josip Pinto.

Jugoslovenski Jevreji u antifašisti kom pokretu van Jugoslavije

Najve i broj Jevreja, koji su po kapitulaciji Jugoslavije prebegli u susedne zemlje, uklju ili su se u antifašisti ki pokret. Neke članove KPJ uputila je Komunisti ka partija u zemije u koje je prebegao ve i broj Jugoslovena u cilju uklju ivanja jugoslovenskih izbeglica u Pokret. Njihovo delovanje došlo je do punog izražaja naro ito u Ma arskoj i švajcarskoj.

U Ma arsku je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije ve i broj Vojvo ana, me u kojima je bilo najviše vojvo anskih Jevreja. Kada je došlo u drugoj polovini 1941. godine do provale u Pokretu u Ba koj, Partija je uputila na rad u Budimpeštu slede e članove KPJ i SKOJ-a: Ladislava Groša, Benj Antala, Zoru Rakoši-šer, Agnezu Sas i dr. Oni su formirali u Budimpešti Nacionalni antifašisti ki komitet gra ana Jugoslavije, koji je imao zadatak da organizuje slanje pomo i narodno-oslobodila koj vojsci u Jugoslaviji. Pored napred navedenih, od jevrejskih izbeglica, članova KPJ i SKOJ-a, najaktivniji su bili: Ivan Šuc, Benji Antal (formirao skojevski aktiv), inž. Nikola Husar, Imre Husar, Ljudevit Husar, Tibor Gotesman, or e Klopfer, Jozef Levinger, Milan Medina i Imre Rozenfeld. Oni su skupljali novac, lekove, materijal za partijsku tehniku, izra ivali lažne legitimacije, pasoše i studentske indekse za ilegalce u Vojvodini, itd.

Posebno treba ista i ulogu Ivana Šuca i Jozefa Levingera u antifašisti kom pokretu u Budimpešti. Šuc je uspeo da se poveže sa grupom ma arskih jevrejskih omladinaca, prvenstveno članovima *Hašomer haaira* i uklju i ih u antifašisti ki pokret. U leto 1943. ma arske vlasti su otkrile njihov rad i najve i broj je bio uhapšen i zato en u zatvoru u šarokšaru, gde su ostali mesec dana, pa su Vojvo ane prebacili u zatvor »Armija« u Novom Sadu, gde su bili podvrgnuti najzverskijim mu enjima i zatim osu eni na višegodišnju robiju. Nakon izricanja presude mu karci su odvedeni u zatvor u Šatoraljuhelju, a žene u zatvor »Maria nostra« (Zora Rakoši-šer i Agneza Sas). Svi su oni u zatvorima produžili s ilegalnim radom, o emu e biti kasnije govora.⁶⁰¹

Jozef Levinger, član KPJ, bio je upu en od PK KPJ za Vojvodinu u Budimpeštu po istom zadatku na kojem je radio i Ivan Šuc. Levinger je uspeo da se poveže

⁶⁰¹ 2. Millsavac, *Šuma nije olistala*, n.d. str. 69–74.

sa nekoliko jevrejskih organizacija, koje su prihvatile da u estvuju u pomaganju narodnooslobodilačke vojske u Jugoslaviji. Međutim, decembra 1942. mađarski fašisti su pohvatili već i broj pristalica antifašističkog pokreta i osudili ih na robiju. Odvedeni su u zatvor Margitkerutu, a zatim u Vacu. Međutim, osuđenima bio je i Levinger, koji je nakon presude uključen u jednu kažnjenu radnu jedinicu u okolini Budimpešte iz koje 1944. je uspeo pobeći i ponovo se uključiti u antifašistički pokret.⁶⁰²

Godine 1943. u rukovodstvu antifašističkog pokreta vojvođanskih Jevreja u Budimpešti bili su Ladislav Gros i Imre Rozenfeld. Gros je uspeo pred hapšenje da se prebaci u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV, dok je Rozenfeld poginuo 1944. u borbi sa »njilasima«.

Aktivnost jugoslovenskih izbeglica u Pokretu otpora u Budimpešti došla je do punog izražaja u drugoj polovini 1944. godine. U tom periodu Pokretom su rukovodili: Jozef Levinger (nakon bekstva iz kažnjene radne jedinice), Miroslav Štajner (nakon bekstva iz kažnjene radne jedinice), Klara Bem (po izlasku iz zatvora), Edita Špicer i Olga Braun (nakon bekstva iz zatvora). Osnovni zadatak te organizacije bio je: prihvatanje izbeglica iz zatvora i kažnjene jedinice i njihovo prebacivanje u Jugoslaviju radi uključivanja u NOV; prikupljanje vojnog materijala za potrebe Jugoslovenske armije; u estvovanje sa mađarskim pristalicama Pokreta otpora u njihovim borbama sa nemačkim i mađarskim jedinicama, itd. To rukovodstvo je uspelo da se poveže sa naprednim jevrejskim omladincima u Budimpešti od kojih su neki došli u Jugoslaviju i uključili se u NOV (Šandor Feher, Pal Hegediš, Klara Pal, Katalin Lipoid, Gita Vaš, Jolan Vaš, Jožef Vari, Klara Zigler, Petar Šandor i Eva Klajn).

I u Švajcarskoj je došlo u toku drugog svetskog rata do formiranja antifašističkog pokreta među Jugoslovenima, od kojih je neke zatekao rat u Švajcarskoj (na studijama), a neki su prebegli u tu zemlju po kapitulaciji Jugoslavije. Među njima je bio i izvestan broj jugoslovenskih Jevreja, a njihov broj se povećao u drugoj polovini 1943. nakon kapitulacije Italije odakle su prebegli u Švajcarsku. Sem toga, u Švajcarskoj je postojao i zarobljenički logor u kojem su bili internirani pripadnici bivše jugoslovenske vojske kada su prebegli po njenom raspadu.

Među Jugoslovenima koji su se zatekli u Švajcarskoj bilo je i nekoliko članova KPJ: Lazar Latinović, Mišo Lompar, Jakov Kaldera, a od Jevreja: Fred Kon (student), inž. Fric Hofman, Zdenko Rajh (publicista) i Greta Konfino (kozmetičarka). Neke od njih Partija je uputila u Švajcarsku sa zadatkom da organizuju antifašistički pokret među jugoslovenskim izbeglicama.

Nakon donošenja odluke CK KPJ o podizanju opštenarodnog oružanog ustanka (juna 1941) i direktive da svaki Jugosloven gdegod se nalazio »doprinese svoj udeo u borbi za slobodu«, pomenuti članovi KPJ stupili su formiranju antifašis-

¹⁰² J. Levinger, n.d.

ti ke organizacije u Švajcarskoj, koja je trebala da okupi sve jugoslovenske rodoljube. Formiran je »Komitet narodnog osloboenja Jugoslavije u inostranstvu« Od jugoslovenskih Jevreja u Komitet je izabran Zdenko Rajh, koji je bio istovremeno i član sekretarijata partijske organizacije unutar Komiteta.

Komitet narodnog osloboenja Jugoslavije u inostranstvu pristupio je sistematskom organizovanju Pokreta otpora me u jugoslovenskim izbeglicama. Formirani su odbori narodnooslobodilačkog pokreta, koji su bili u prvo vreme ilegalni, a kasnije su legalno delovali. Od druge polovine 1943. godine u tim narodnooslobodilačkim odborima od jugoslovenskih Jevreja aktivni su bili: Slavko Baum, Isa Kabiljo, Leon Kabiljo, Rafailo Talvi, Moreno Armando, Mavro Klajn, Oto Keršner i drugi.

Posebna pažnja je bila posvećena propagandi me u Jugoslovenima, i to ne samo u švajcarskoj, nego i u drugim zemljama Evrope u kojima je bilo Jugoslovena. Za organizaciju propagande zaduženi su bili Zdenko Rajh i Matilda Viser-Rajh. Njihov zadatak je bio i delovanje me u inostranim diplomatama i diplomatskim predstavnicima u Švajcarskoj, da ih upoznaju sa borbom naroda Jugoslavije. U cilju sprovođenja što bolje propagande me u Jugoslovenima, Komitet je izdavao list *Glas slobodne Jugoslavije*, a u uredništvu lista su bili Zdenko Rajh i Matilda Viser-Rajh.

Delovanje Komiteta protezalo se i van granica Švajcarske. On je uputio proglas svim Jugoslovenima u inostranstvu pozivajući ih da se uključe u antifašistički front i pomognu oslobodilačku borbu naroda Jugoslavije.

Značajnu ulogu odigrala je Žaklina Šamorel, koja je bila članica KP švajcarske. Ona je uspela uspostaviti vezu između Komiteta narodnog osloboenja Jugoslavije u inostranstvu i Komiteta KP švajcarske. U cilju upoznavanja švajcarske javnosti sa ciljevima borbe naroda Jugoslavije, Komitet je zadužio nekoliko svojih članova da u švajcarskim listovima objavljuju članke o toj borbi. Autori tih članaka su bili: Kaldera Jakov, Zdenko Rajh, Greta Konfino, Egon Najman i drugi.

U drugoj polovini 1943, najaktivniji u antifašističkoj grupi u Cirihu bio je dr Žak Konfino, koji je prebegao iz Italije nakon njene kapitulacije. U Cirihu je urednik list *Sloboda*.

Od posebnog značaja bio je rad Komiteta na organizovanju slanja sanitetskih misija u Jugoslaviju, u sastav NOV. Pored naših zdravstvenih radnika u misijama su bili uključeni i strani lekari, simpatizeri borbe jugoslovenskih naroda. Prva misija je upućena oktobra 1944. i u njenom sastavu je bio i dr Žak Konfino. Aprila 1945, upućena je treća misija u kojoj su se od Jugoslovena nalazili dr Hinko Sale i veterinar Mavro Klajn. Sa misijom je upućena celokupna oprema za jednu bolnicu, kao i velika količina sanitetskog materijala i lekova.

Izvestan broj jugoslovenskih Jevreja prebacio se u drugoj polovini 1944. iz Švajcarske u Jugoslaviju i stupio u NOV.⁶⁰³

U Pokretu otpora u Francuskoj, uklju en je bio izvestan broj jugoslovenskih Jevreja, me u kojima je bilo i bivših boraca iz sastava španske republikanske armije, koji su po povla enju te armije dospeli u logore u Francuskoj. Iz tih logora oni su prebegli i stupili u Pokret otpora (dr Jozef Hauptman – Aleksandar Mezi), Hajim Atijas, Mirko Dojht, Lea Kraus). U Pokret je stupio i David S. Demajo-Dido, koji se zatekao u Francuskoj u vreme kapitulacije Jugoslavije. U Francusku je bio upu en od CK KPJ radi prihvatanja jugoslovenskih dobrovoljaca. Godine 1944. u Pokret su stupili or e Fridman- or evi i Salamon Katan, nakon bekstva iz nema kog zarobljeni kog logora.

Zna ajnu ulogu u Pokretu otpora u Francuskoj odigrao je dr Jozef Hauptman, koji je organizovao i rukovodio sanitetskom službom Pokreta do oktobra 1944. kada se vratio u Jugoslaviju i stupio u NOV (nosilac Partizanske spomenice 1941)

U Pokretu otpora u Belgiji u estvovali su Andrija Baš, Ana Marija Baš i Janoš Baš, u esnici u španskoj republikanskoj armiji. Po povla enju armije iz španije, uspeli su se prebaciti u Belgiju. U Pokretu otpora stradao je Andrija Baš.

U slede em pregledu prikazan je broj Jevreja uklju enih u NOR u periodu od septembra 1943. do kraja rata, i to po pokrajinama u kojima su živel i do rata:

Kraj		septembar—decembar 1943.		1944.		1945.		Svega		Ukupno
		NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	
Ba ka	stupilo	18	2	110	4	23		151	6	157
	poginulo	6		6	1			12	1	13
Banat	stupilo	7	6	10		7		24	6	30
	poginulo	3						3		3
Bosna i Hercegovina	stupilo	520	256	54	8	30		604	264	868
	poginulo	65	17	2				67	17	84
Dalmacija	stupilo	106	17	8	1			113	18	132
	poginulo	16	3					16	3	19
Hrvatska i Slavonija	stupilo	493	342	135	10	43	1	671	353	1.024
	poginulo	57	20	2				59	20	79
Hrvatsko primorje	stupilo	14	6	4				18	6	24
	poginulo	2						2		2
Kosovo	stupilo	5	3	2	3			7	6	13
	poginulo	2						2		2
Makedonija	stupilo		1	20	2	2		22	3	25
	poginulo			2				2		2
Medumurje i Prekomurje	stupilo	13	1	5		1		19	1	20
	poginulo	2						2		2
Sandžak	stupilo	2						2		2
	poginulo	1						1		1

⁶⁰³ . Lebovi , *Refleks i revolucije*, Beograd 1970.

Kraj		septembar–decembar 1943.		1944.		1945.		Svega		Ukupno
		NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	
		Slovenija	stupilo	4		5		1		
	poginulo	1						1		1
Srbija	stupilo	87	17	83	6	13		183	23	206
	poginulo	16	5	2				18	5	23
Srem	stupilo	17	6	23		5		45	6	51
	poginulo	2	2					2	2	4
nepoznata pokrajina	stupilo	12	2	13		4		29	2	31
	poginulo	1						1		1
strane zemlje	stupilo	1	1	30				31	1	32
	poginulo	1						1		1
Svega	stupilo	1.299	660	502	34	129	1	1.930	695	2.625
	poginulo	175	47	14	1			189	48	237

Procenat poginulih (stradalih) u odnosu na broj uklju enih u NOR za navedeni period iznosi 8,9%. Od u esnika u NOV poginulo je 9,6%, a od u esnika u NOP stradalo je 7,2%.

Jugoslovenski Jevreji u pokretu otpora u logorima i zatvorima

Me u mnogobrojnim Jevrejima koji su bili internirani u razne logore i zatvore, bilo je i lanova KPJ, SKOJ-a, kao i pripadnika NOP. Oni su u logorima, odnosno u zatvorima u estvovali zajedno s ostalim politi kim zato enicima u organizovanju pokreta otpora, koji je trebalo da preduzimanjem odgovaraju ih mera donekle ublaži teške uslove života zato enika i organizuje pojedina na ili grupna bekstva zato enika.

a) Pokret otpora u logorima i zatvorima u Jugoslaviji

Logor u Kerestincu – Me u brojnim politi kim zato enicima koje su ustaše dovele u Kerestinec, bilo je i 25 Jevreja, lanova KPJ, SKO-a, kao i simpatizera. Oni nisu uspeli pokušaju bekstva iz logora, koje su organizovali politi ki zato enici 13/14. VII 1941. bilo je ve govora. Prilikom proboja stradao je najve i broj politi kih zato enika (v. Logor u Kerestincu).

Dubrova ki logor – Kako je došlo do formiranja tog logora bilo je ve govora. Me u zato enicima bio je i inž. Erlih Evald, predratni lan KPJ po ijoj direktivi je krajem 1942. formiran u logoru Oslobođila ki front. Istovremeno je oformljena i partijska organizacija, iji sekretar je bio Viktor Hajon, kroja ki radnik iz Dubrovnika. Logorska partijska organizacija povezala se s ilegalnom partijskom organizacijom na Lopudu, a veza je održavana preko Gvozdena Rašice, lana Gradskog komiteta KPH Lopud. Od tog Komiteta dobijala je partijska organizacija u logoru partijski materijal, kao i vesti o vojnopoliti koj situaciji u zemlji i svetu.

Rad partijske organizacije u logoru odvijao se po sistemu trojki, a sem toga organizovano je i nekoliko grupa simpatizera – aktivista, svrstanih po grupama sa 3 do 4 lana. Lanovi KPJ i SKOJ-a bili su zaduženi za rad na ideološko-politi kom uzdizanju lanova grupe.

U logoru je formiran i Narodnooslobodila ki odbor, koji se povezao s ilegalnim NO odborom u Lopudu, a veza je održavana preko sekretara tog odbora Ivana Krafta. Narodnooslobodila ki odbor u logoru organizovao je prikupljanje finansijskih sredstava, lekova i sanitetskog materijala za partizanske jedinice, kao i otakup obveznica koje je izdalo Antifašisti ko ve e narodnog oslobo enja Jugoslavije.

Dalji rad je bio prekinut krajem maja 1943. godine, kada su Italijani prebacili zato enike u logor na Rabu.⁶⁰⁴

Logor u Krajevici – U logoru je postojala ve a grupa naprednih zato enika, odnosno pristalica NOP, od kojih su bili najaktivniji: dr Hinko Gotlib, dr Aleksandar Goldštajn, prof. Bruno Prister, dr Ivan Berkeš, ing. Pavao Ungar i Ladislav Seke. Postojala je i grupa naprednih omladinaca me u kojima su se isticali: Danko Nahmijas, Zlatko Vamošer, Vlatka Vajs, Dragica Vajnberger, Ivo Šoten i drugi.

Napredna grupa u logoru se povezala sa partijskom organizacijom u Tuhobi u, preko koje je uspelo bekstvo nekolicini zato enika i njihov odlazak u partizane. U logoru je bila oformljena i eta od 50 omladinaca, koja je trebala da bude jezgro budu e vojne jedinice. Sa pripadnicima te ete izvo ena je i vojna obuka.

Po etkom juna 1943. bio je prekinut rad odvo enjem zato enika u logor na Rabu.⁶⁰⁵

Logor na Hvaru – Me u zato enim Jevrejima u tom logoru bilo je i nekoliko lanova KPJ i SKOJ-a, koji su oformili logorsku partijsku organizaciju, a za sekretara je izabran Jozef Albahari- u o, predratni lan KPJ. U sekretarijatu partijske organizacije bili su: Marcel-Marci Vajs, Ela Samakovlija, Bijanka-Beba Samakovlija i Moric-Moco Kampos. Organizacija se povezala sa partijskom organizacijom na Hvaru, a veza je održavana preko Franje Novaka »Franji a«.

Formiran je bio i Narodnooslobodila ki odbor, a njegovi lanovi su bili pomenuti lanovi partijskog sekretarijata. Odbor je povremeno izdavao Bilten preko kojeg su internirci bili upoznati sa vojnopoliti kom situacijom u zemlji i svetu.

Partijska organizacija sprovela je potrebne pripreme za odlazak ve e grupe jevrejskih omladinaca u partizane. Odlazak je bio planiran za po etak 1943. godine, a glavni organizatori bekstva su bile Ela i Beba Samakovlija. Do ostvarenja te akcije nije došlo, jer u pripremama nije bilo dovoljno konspiracije. Grupa jevrejskih interniraca, iz bojazni da e Italijani preduzeti represalije prema osta-

^m Kamhi A., M. Levinger, *Pokret otpora me u Jevrejima BiH interniranim na Lopudu i Rabu* n.d. str. 255–257.

⁶⁰⁵ Pismeni izveštaji Bruna Pristera iz Zagreba – u arhivi J. R. i usmena izjava dr Ivana Berkeša.

lim Jevrejima u logoru nakon bekstva navedenih omladinaca, izvestila je o tome italijansku komandu u mestu. Ela i Beba bile su uhapšene i držane u zatvoru do juna 1943. kada su odvedene u logor na Rabu.⁶⁰⁶

Iz jednog sa uvanog dokumenta se vidi, da je nešto kasnije prebegla u partizane grupa od 15 jevrejskih omladinaca. O tome je izvestilo Zapovjedništvo III domobranskog zbora u Sarajevu aktom broj 626 od 23. III 1943. Glavni stožer oružanih snaga u Zagrebu.⁶⁰⁷

Daljni rad je bio prekinut juna 1943. odvo enjem zato enika u logor na Rabu.

Logor na Bra u – Glavni organizator pokreta otpora u tom logoru bio je Franjo Špicer (Ervin Šinko), u esnik u ma arskoj revoluciji, koji je raspolagao odre enim iskustvima u organizovanju otpora. Špicer je organizovao kurseve za ideološko-politi ko uzdizanje jevrejskih omladinaca.

U logoru je bilo i nekoliko lanova KPJ, koji su formirali partijsku organizaciju, koja se povezala sa partijskom organizacijom u mestu Selce (Bra). Veza je održavana preko nekog Joze, zvanog »Papa«. Partijska organizacija u Selcu kooptirala je u MK KPH Selce Jozefa Papu, koji je bio interniran u logoru. Papo je bio predratni lan KPJ u Makarskoj.

Logorska partijska organizacija je izdavala povremeno *Zidne novine*, koje je ureivao Vlado Salcberger.

Po etkom juna 1943. prestao je daljni rad u tom logoru nakon prebacivanja interniraca u logor na Rabu.⁶⁰⁸

Jevrejski logor na Rabu – Zahvaljuju i ste enim iskustvima u organizovanju pokreta otpora u logorima u kojima su bili Jevreji zato eni pre interniranja u logor na Rabu, koncentraciji ve eg broja lanova KPJ i SKOJ-a, kao i pripadnika NOP, pokret otpora u logoru na Rabu bio je znatno intenzivniji i svestraniji.

U logoru je odmah formiran Narodnooslobodila ki odbor i to u oba dela logora (»Dubrova ki logor« i »Logor Kraljeвица«), a njihov rad objedinjavao je Izvršni odbor NOO Jevrejskog logora. Predsednik Izvršnog odbora bio je Viktor Hajon, blagajnik Jakob Kajon, a lanovi Franjo Špicer (Ervin Šinko), dr Lav Singer, dr Aleksandar Goldštajn i Mirko Levinger. Osnovni zadatak odbora bio je organizovanje i sprovo enje mera za poboljšanje uslova života zato enika, kao i prikupljanje nov anih sredstava, lekova i sanitetskog materijala za partizanske jedinice.

Sem toga, u oba dela logora formirane su i partijske organizacije, a njihov rad objedinjavao je Logorski komitet KPJ. lanovi Komiteta su bili: Viktor Hajon

⁶⁰⁶ Pismena izjava Ele Samakovića iz Zagreba – u arhivi J. R.

⁶⁰⁷ Dokumentat u VII Beograd, reg. broj 79, 40/3–2.

⁶⁰⁸ Usmena izjava Vlade Salcbergera iz Beograda.

(sekretar), ing. Evald Erlih, Jozeh Albahari- u o, Ela Samakovlija, Moric-Moco Campos i Mirko Levinger. Komitet je formirao i »Rukovode i aktiv logorskih sektora«, u kojem su bili Vlado Salcberger, Marcel-Marci Vajs, Majo Hajon i dr. Svaki član tog aktiva bio je zadužen za određeni sektor.

Pored mera koje je preduzela italijanska logorska uprava da onemogu i svaki kontakt između jevrejskog i slovenačkog logora na Rabu, Logorski komitet jevrejskog logora uspeo je uspostaviti tesnu saradnju sa Logorskim komitetom slovenačkog logora. U cilju zajedničkog delovanja formirani su Komitet KPJ za oba logora. Za sekretara je izabran Jože Jurančič, a za članova Viktor Hajon i Lana Viktor Hajon. Komitet je izradio plan oslobodjenja logora i u tom cilju je formirani Vojni odsek u sastavu Komiteta. U vezi sa planom oslobodjenja logora bile su formirane ilegalne jedinice i to: u Jevrejskom logoru – Omladinska grupa, a u Slovenačkom logoru – broj takvih jedinica. One su trebale u datom momentu da prerastu u partizanske jedinice.

Komitet KPJ Jevrejskog logora uspostavio je vezu sa Komitetom KPH na Rabu. Za održavanje veze određeni su Viktor Hajon i Flora Tolentino, a od strane Komiteta KPH Rab Antun Domjan i Vinko Bakota.⁶⁰⁹

U cilju koordiniranja rada NOO Jevrejskog i Slovenačkog logora, formiran je Izvršni odbor za oba logora. Sekretar je bio Jože Jurančič, a članovi Viktor Hajon. Za održavanje veze sa Jevrejskim logorom, Narodnoosvobodilna fronta Slovenačkog logora odredila je Dragu Kunca, Franca Šlajpaha i Jožu Valentinčiča.

U Jevrejskom logoru postojala je ilegalna tehnika koja je štampala biltene i vesti, i na taj način blagovremeno su upoznavani logoraši sa stanjem na našim i drugim frontovima.

Posebna pažnja bila je posvećena ideološko-političkom radu s omladinom i pripremama za njihovo uključivanje u NOV u datom momentu. Za rad u tom sektoru bio je zadužen Majo Hajon, a za rad sa ženama u okviru AFŽ-a zadužena je bila Ela Samakovlija. Formirani su kursevi za osposobljavanje bolniarki sa kojima je rukovodila dr Irma Špicer-Šinko. Kurseve je završilo 60 omladinki i omladinaca.

Logorski komitet za oba logora doneo je 8. IX 1943. odluku o oslobodjenju logora vlastitim snagama. Toga dana održan je miting na kojem je govorio, pored ostalih, i Franjo Špicer-Šinko. Posle mitinga logoraši su krenuli prema kapiji logora i razoružali stražu, a zatim su iz stražare pokupili naoružanje i municiju. To je bilo i prvo oružje s kojim su logoraši raspolagali. Sledećeg dana formirani su u Slovenačkom logoru 4 bataljona, a u Jevrejskom jedan bataljon – Jevrejski rapski bataljon (o toj jedinici bilo je veštogovora).

⁶⁰⁹ Pismena izjava Flore Tolentino-Devčić iz Zagreba – u arhivi J. R.

Logorski komitet KPJ je bio svestan, da je potrebno brzo delovati, jer je na Rabu postojao italijanski garnizon s oko 2.000 vojnika. Sem toga, komandant garnizona i logora na Rabu, pukovnik Kujuli, okoreli fašisti ki zlo inac, koji je kriv za smrt velikog broja Slovenaca u slovena kom logoru na Rabu, ne e se pomiriti sa akcijom koju su preduzeli logoraši. On je 9. septembra 1943. pozvao predstavnike Jevrejskog i Slovena kog logora. U ime Jevrejskog logora u razgovoru su u estvovali Franjo Špicer-Šinko i Moric-Moro Kampos. Predstavnici oba logora izjavili su pukovniku Kujuliju (Cuiuli) »da se više ne smatraju internircima i da e oni izabrati svoju upravu«. Odlu no su zahtevali razoružanje italijanskih vojnika i predaju oružja. Kujuli se suprotstavio zahtevima, pa su pregovori prekinuti. On je svesno otezao sa pregovorima nadaju i se, da e mu prite i u pomo neka nema ka jedinica, jer se na svoje vojnike, koji više nisu hteli da ratuju, nije mogao osloniti. Logorski komitet je prozreo njegovu nameru i 11. septembra 1943. doneo odluku, da se italijanski vojnici silom razoružaju. Kujuli je morao popustiti i saglasio se sa predajom polovine naoružanja, a predstavnici logora su se prividno složili sa predlogom.

Logorska straža uspela je tog dana da uhvati Kujulija, a delimi no naoružane jedinice Rapske brigade zauzele su borbene položaje. Neke karabinjerske jedinice pružile su u po etku otpor, ali su logoraši uspeli da u potpunosti razoružaju italijanske vojnike. Tom prilikom oduzeto je oko 2.000 pušaka i ve a koli ina municije, kao i 6 topova bez zatvara a. S oduzetim oružjem naoružala se cela Rapska brigada.⁶¹⁰

O daljnem kretanju Rapske brigade, Jevrejskog rapskog bataljona, kao i oslobo enih zato enika tog logora bilo je ve govora.

Logor na Banjici — Uslovi za organizovanje pokreta otpora u logoru na Banjici bili su izuzetno teški, s obzirom na mere koje je preduzela uprava logora. Što se ti e Jevreja, oni su ostajali u logoru vrlo kratko vreme, jer su brzo odvo eni na streljanje. Me utim, zna ajna je bila uloga dvojice Jevreja zato enih u tom logoru — Izraila Levia, advokata iz Beograda, i Paula Fišera, trgovca iz Banja Luke, koji su u estvovali u uspešno izvedenom bekstvu nekih logoraša.

Po etkom 1944. godine Gestapo je naredio spaljivanje leševa ubijenih logoraša u Jajincima, koji su bili zakopani u zajedni ke rake. U grupi koja je vršila iskopavanje leševa i njihovo spaljivanje bili su Levi i Fišer. Ostali pripadnici te grupe za spaljivanje odlu ili su da 31. januara 1944. pobegnu, s tim, što su Levi i Fišer odlu ili da im pomognu u bekstvu. Fišer je oteo automat od nema kog stražara i pucaju i na ostale stražare omogu io logorašima bekstvo. S obzirom da je strelište u Jajincima bilo ograno bodljikavom žicom, Levi je legao na žicu i preko njegovog tela su ostali zato enici uspeli da se prebace preko ži ane ograde i pobegnu. Tom prilikom ubijeni su od nema ke straže Fišer i Levi.⁶¹¹

⁶¹⁰ J. Romano, n.d. str. 20–29.

⁶¹¹ D. DrEa, *Loma a na Jajincima, Otpor u žicama I*, Beograd 1969. str. 158.

Logor u Ba koji Topoli – U organizovanju pokreta otpora u tom logoru, vrlo aktivni su bili jevrejski omladinci, skojevci 1942. godine, i to: Tibor Štern-Zvezdani iz Ba ke Topole i or e Singer iz Subotice. Obojica su internirani u logor kao pripadnici NOP. U logoru su produžili s ilegalim radom povezavši se s organizacijom pokreta otpora u Ba koji Topoli, kojom je rukovodila dr Ruža Blau-Franceti. Uprava logora je otkrila rad skojevaca i Tibora Šterna-Zvezdani a uputila na prisiljan rad u Ma arsku, odakle je pobjegao 1944. i stupio u NOV, a or a Singera u zatvor u Šatoraljuhelju, gde je poginuo marta 1944. prilikom pokušaja proboja iz zatvora.⁶¹²

Logor u Jasenovcu – Bilo je pokušaja političkih zatočenika da se organizuje proboj iz logora. Jedan od organizatora je bio dr Milo Bošković, koji je okupio oko 20 političkih zatočenika. Međutim, ustaše su otkrile njihov rad. Svi su pobijeni septembra 1944.

Jedna grupa članova KPJ odlučila je 21. aprila 1945. da izvrši proboj zatočenika iz logora u Jasenovcu. Odlučeno je, da se proboj izvrši 22. aprila 1945. Tog dana, David Atijas briju i jednog ustašu zaklao ga je britvom i oduzeo mu revolver, a Egon Berger zadavio je drugog ustašu i tako e mu oduzeo revolver. Na izlasku iz logora Milan Ristić zadavio je stražara i oduzeo mu puškomitraljez. Organizacijom proboja rukovodio je Ante Bakoti. Proboj je istovremeno izveden i u logoru »Kožara«. Prilikom proboja stradao je najveći broj zatočenika u bekstvu, ali izvestan broj je spašen. Da nisu pobjegli bili bi bez sumnje, pobijeni vešani danu.⁶¹³

Zatvor u Splitu – Godine 1942. italijanski fašisti uspjeli su da otkriju veći broj pripadnika NOP u Splitu, među kojima je bilo i Jevreja. Od uhapšenih Jevreja članovi KPJ su bili: Avram-Berto Altarac (član MK KPH Split), Izidor A. Finci i Cadik D. Danon. Još u vrijeme dok su bili u istražnom zatvoru, članovi Partije obrazovali su zatvorski Komitet KPJ u koji su ušli i Altarac i Danon. Komitet je organizovao u zatvoru kurseve za ideološko-političko uzdizanje zatvorenika i izdavao ilegalni list koji je uređivao Avram Altarac. Sud je osudio Altarca na 20 godina robije. Po izricanju presude ostao je u splitkom zatvoru. Finci je osuđen na 12 godina robije i odveden je u zatvor u Italiju. Danon, zbog nedostatka dokaza, nije osuđen na robiju, već je odveden u logor Abero Belo (Italija).⁶¹⁴

Zatvor u Idriзовu (kod Skoplja) – U leto 1944, u zatvoru je bilo zatočeno 350 političkih osuđenika, među kojima i 19 makedonskih Jevreja. Članovi KP Makedonije formirali su u zatvoru Komitet KP Makedonije, koji je doneo odluku, da se izvrši proboj iz zatvora. U vezi s tim, izvršene su i odgovarajuće organizacione pripreme. Među zatvorenicima nalazio se i or e Blajer, dentista, koji je radio u zatvorskoj ambulanti. On je dobio zadatak da preko veze obavesti partijsku

⁶¹² M. Vrtunski, n.d. str. 35, 135.
2. Milisavac, n.d. str. 240.

⁶¹³ E. Berger, *Pobuna u Kožari. Otpor u žicama 1*, Beograd 1969, str. 74.

⁶¹⁴ Usmena izjava Cadika D. Danona iz Beograda.

organizaciju van zatvora o navedenoj odluci, kako bi organizovala prihvat zatočenika nakon proboja. Sem toga, Blažer je stupio u vezu i s upravnikom zatvora i privoleo ga da sarađuje sa zatočenicima prilikom proboja i da izda izvesnu količinu oružja zatočenicima.

Proboj je uspješno izvršen 29. avgusta 1944. i po oslobodjenju zatočenici su stupili u redove 3. makedonske brigade, koja je u to vreme krenula prema Idrizovu.⁶¹⁵

b) *Pokret otpora u logorima i zatvorima van Jugoslavije*

Navedeno je, da su okupatori odveli veliki broj Jugoslovena u razne logore i zatvore van Jugoslavije, a među njima je bilo i jugoslovenskih Jevreja. U logorima, odnosno zatvorima, članovi KPJ uspješno su organizovali pokret otpora, bez obzira na represalije od strane uprava logora i zatvora, ukoliko bi otkrili u esnike pokreta otpora.

Logor u Feramonte — Italijanski fašisti internirali su u taj logor veliki broj Jugoslovena, zarobljenih partizana i pripadnika NOP, među kojima je bilo i Jevreja.

Članovi KPJ, SKOJ-a i pripadnici NOP organizovali su u logoru Antifašistički front, a za sekretara te organizacije izabran je Iso Baruh, pravnik iz Sarajeva. Od jugoslovenskih Jevreja naročito su aktivni bili: ing. Oto Pancer, Mirko Haler, Aleksandar-Saša Demajo, Bojana Samuila Jakovljević, Iso Kabiljo, mr ph. Bela Štajner i dr. Aleksandar-Saša Demajo, iz Beograda, organizovao je u logoru omladinski aktiv u koji su bili uključeni i sledeći jevrejski omladinci: Drago Baum, Mirko Haler, Vlado Baum, Samuilo Altarac-Bučić, Moša H. Cević, Paja Ciner, Ivan Singer, Srećko Frajndlić, Braco Alkalaj, Samuel Abinun, Hajim Papo, Josif Papo, David Stern i dr. Svi su stupili po kapitulaciji Italije u NOR. Neki od njih su stupili u Jevrejski vod u sastavu 1. prekomorske brigade.⁶¹⁶

Logor u Abero Belo (Italija) — U njemu su bili zatočeni politički osuđenici, partizani i pripadnici NOP. Članovi KPJ u logoru obrazovali su ilegalni Logorski komitet KPJ i Antifašistički front. Član tog Komiteta bio je i Cadik D. Danon, koji je doveden iz splitskog zatvora. Komitet je organizovao ideološko-političke kurseve za uzdizanje zatočenika, kao i izlaženje ilegalnog lista *Sedam dana*. Urednik lista je bio Cadik Danon. Po kapitulaciji Italije najviše je broj zatočenika stupio je u NOR.⁶¹⁷

Zarobljeni u logorima u Nemačkoj — Nakon raspada jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine, među rezervnim oficirima i vojnicima koje su Nemci odveli u zarobljeničke logore u Nemačkoj bio je i izvestan broj članova KPJ,

^{6.3} Gelena Koculovska, n.d. str. 362.

^{5.6} Usmena izjava Aleksandra-Saše Demaja iz Beograda.

^{6.7} J. Romano, *Sudjelovanje splitskih Židova u narodnooslobodilačkom ratu Jugoslavije, Židovi u povijesti Splita* Split 1971, str. 185.

SKOJ-a, kao i simpatizera Partije. Njihovo prisustvo u logorima bilo je od izuzetnog značaja za pokretanje i rasplamsavanje antifašističkog pokreta među zarobljenim jugoslovenskim oficirima i vojnicima. Među članovima KPJ bilo je i izvestan broj Jevreja, predratnih revolucionara (Oto Bihalji, ing. Žarko Kapon, Marko Šrajber, Sima Karaoglanovi, Isak Ozmo, Jovan-Joca Fišer, Drago Jinker, Leon Koen, Todor Hirš-Jeli, dr Arpad Lebl, Leon J. Papo). Oni su se aktivno uključili u Antifašistički pokret. Nosioci su Partizanske spomenice 1941.

Iako su Jevreji članovi KPJ bili izdvojeni sa drugim Jevrejima u posebne barake, njihovo političko delovanje se odvijalo ne samo unutar jevrejskog dela logora, već i logora u celini. Uspeli su ostvariti tesnu saradnju sa svima antifašistima u logoru, a od posebnog značaja je bilo njihovo političko delovanje među zarobljenim jugoslovenskim vojnicima. Taj zadatak je posebno poveren Simi Karaoglanoviću, predratnom revolucionaru.

Godine 1941. formiran je u zarobljenom logoru u Nirnbergu (Oflag XIII B) ilegalni Logorski komitet KPJ u koji su ušli od Jevreja Oto Bihalji, Marko Šrajber i Sima Karaoglanovi. U tom logoru bili su i ing. Žarko Kapon i Isak Ozmo, obojica predratni članovi KPJ. Zadatak Logorskog komiteta je bio da raskrinka pristalice »Apela«, koji su se solidarizovali s izdajničkom vladom Milana Nedića u Srbiji i s okupatorom i potpisali »Nirnbensku deklaraciju«. Logorski komitet zauzeo je odlučan stav protiv diskriminatorskih postupaka uprave logora prema antifašistima i Jevrejima, koji su bili protiv »Apela«. U vezi s tim, organizovao je intenzivan politički i kulturni rad među zarobljenicima.

Rad Logorskog komiteta u Nirnbergu prekinut je maja 1942. nakon odvođenja Jevreja i antifašista u logor u Osnabruk (Oflag VI C). U tom logoru je već bilo oko 200 rezervnih oficira Jevreja, a bio je formiran i Logorski komitet KPJ u koji su kooptirani Oto Bihalji i Marko Šrajber po dolasku iz logora u Nirnbergu.

Antifašistički pokret u logoru u Osnabriku dobijao je svakim danom sve više na intenzitetu i masovnosti. Centar aktivnosti tog pokreta bio je logor »u« u sastavu ostalog dela logora Oflaga VI C. U logoru »D« smešteni su antifašisti i članovi KPJ i to u barakama 35 i 36, kao i Jevreji u barakama 37 i 38. U baraci 37 određena je soba broj 7 (»sedmica«) za sastajanje Logorskog komiteta i obavljanje tehničkih poslova. Svaka od navedenih baraka imala je i svoje partijsko rukovodstvo: u baraci 37 — Oto Bihalji, Sima Karaoglanovi i Marko Šrajber, a u baraci 38 — Jovan-Joca Fišer, Todor Hirš-Jeli, Drago Jinker i Leon Koen.

U »sedmici« je bila smeštena ilegalna tehnika za koju je bio zadužen Sima Karaoglanović. U njoj su umnožavani leci, bilteni, izrađivane lažne isprave i propusnice, umnožavane radio-vesti, itd. U posebnom bunkeru bio je smešten radio-aparat, koji je ilegalnim putem nabavio Oto Engl (Miodrag-Grga Anelinović). Za rukovanje radio-aparatom zaduženi su bili Rudi Stajner, ing. Ernest Rajh i ing. Ervin Šalamon, a za hvatanje vesti Aleksandar Heron i Ladislav Levental. Članovi Ko-

miteta Dejan Lap evi i Sima Karaoglanovi redigovali su vesti pre njihovog objavljivanja u biltenu. I pored svih nastojanja, logorskoj upravi nije uspelo da otkrije radio-aparat.

U »sedmici« je umnožavan i ilegalni list *Sedmica*, koji je izlazio jednom nedeljno, a ure ivali su ga Sima Karaoglanovi i dr Josip Presburger. U listu su objavljivi najvažniji događaji sa frontova, kao i događaji iz Jugoslavije i logora. Kasnije je list dobio naziv *Trideset i sedmica* (po baraci u kojoj je ure ivaan).

Logorski komitet zadužio je neke članove KPJ posebnim zadacima: Simu Karaoglanovi a za rad sa zarobljenim jugoslovenskim vojnicima, a ženu Kozinskog za uspostavljanje i održavanje veze sa sovjetskim zarobljenicima, koji su se nalazili u susednom logoru. S obzirom da su Nemci zverski postupili sa ruskim zarobljenicima, to je Logorski komitet nastojao da im pomogne u granicama mogućnosti. Ilegalnim putem upu ivana je hrana, ode a, lekovi, kao i bilten »Kružok« na ruskom jeziku, koji je ure ivao Kozinski.

Posebnu pažnju posvetio je Logorski komitet organizovanju kulturnog, prosvetnog i zabavnog života u logoru. Na inicijativu Komiteta formirana su razna stru na udruženja u kojima su bili angažovani i Jevreji: u Udruženju pravnika — dr Nikola Balog; Udruženju ekonomista — Leon J. Papo; Udruženju inženjera — ing. Zlatko Najman; Udruženju tehničara — or e N. Gabor, itd.

Za organizovanje zabavnog života zaduženi su bili: Rafailo Blam, ing. Žarko Kapon, Isak-Bata Amar, Leon Atijas i Oto Rajs. Rukovodilac Umetni ke grupe, koja je organizovala »malo pozorište« bio je Moša Beraha. Ta grupa je izdavala i *Glasnik književne grupe*, koji je ure ivao Stanislav Vinaver. U Glasniku je svojim radovima u estvoavao i ve i broj Jevreja.

U drugoj polovini 1943. u logoru je formiran Logorski univerzitet na kojem su održavana predavanja iz oblasti opšte istorije, politi ke ekonomije, politi kih nauka i dr. Od Jevreja, predava i su bili dr Albert Vajs i dr Andrija Gams.

Uprava logora je zabranila u drugoj polovini 1943. godine rad kulturnih udruženja, nakon pobede antifaašisti ke liste na izboru za glavnog poverenika logora. Me utim, Logorski komitet, i pored zabrane, pronalazio je odgovaraju e forme rada.

Od posebnog zna aja je bilo formiranje Antifaašisti kog ve a u drugoj polovini 1943, koje je imalo svoj statut i rukovodstvo — Odbor antifaašisti kog ve a. Od Jevreja u taj odbor su ušli: dr Albert Vajs (sekretar), dr Lavoslav Kadelburg, ing. Zlatko Najman, dr Herman Helfgot (rabin) i Marko Šrajber.

I u zarobljeni kom logoru u Štrasburgu, a kasnije i u logoru u Barkenbrigeu, u koje su bili odvedeni jevrejski zarobljenici u drugoj polovini 1943. godine, na-

stavljene su u okviru antifašističkog pokreta. U logoru u Barkenbrigeu pokrenut je list *»12. čas«*, koji su uređivali dr Albert Vajs, Stevan Jakovljević i Sima Karaoglanović. Kada se u logoru u Barkenbrigeu pronela vest, da će jevrejski zarobljenici i komunisti biti predati Gestapou, Logorski komitet je preduzeo mere za eventualno bekstvo. Naređeno je grupi zarobljenika, među kojima su bili i inž. Žarko Kapon, Solomon Almuli, Mile Gutman, Samuilo Amodaj i dr. da ispod logora za bekstvo iskopaju tunel. No, zbog brzog nadiranja savezničkih vojnih jedinica sa zapada, zločinačka namera Nemaca nije ostvarena.

Po direktivi Antifašističkog veća stvorene su u logoru u Osnabriku, a kasnije u logoru u Štrasburgu, za svaku eventualnost, vojne organizacije u vidu bataljona, četa i vodova u kojima je bio znatan broj Jevreja na komandnim i političkim dužnostima. Ta organizacija došla je do izražaja nakon bekstva veće grupe zarobljenika iz logora u Redericu, kada je Logorski komitet preuzeo rukovođenje tom grupom. U štabu je bio i Oto Bihalji.⁶¹⁸

Dat je kratak pregled organizacije antifašističkog pokreta u nekoliko zarobljeničkih logora u Nemačkoj, u kojima je bio interniran najveći broj jevrejskih zarobljenika – rezervnih oficira i vojnika. Među njima, manji broj Jevreja bio je zatvoren u nekim drugim zarobljeničkim logorima, ali su se i u tim logorima Jevreji uključili u antifašistički pokret. Jedan izraziti slučaj poznat je iz logora u Krimtšavu, u kome je bio zatvoren Moša i Gabaj, student medicine. Godine 1943. organizovao je sabotažu u plinari, ali je uhapšen i preči vojni sud u Dresdenu osuđen na smrt.⁶¹⁹

Zatvor u Vacu – U tom zatvoru je bilo zatvorenih u toku 1942. i 1943. godine oko 120 političkih osuđenika, među kojima je bio i broj članova KPJ i SKOJ-a. Do intenzivnog rada među političkim zatvorenicima došlo je početkom 1943. godine, kada su dovedeni na izdržavanje kazne Jozef Levinger i Ivan Šuc, članovi KPJ. Ubrzo je formiran Antifašistički front u čijem rukovodstvu su bili i Jozef Levinger i Ivan Šuc. Formiran je i ilegalni zatvorski Komitet KPJ pod čijim rukovodstvom se odvijao ideološko-politički rad među zatvorenicima. To rukovodstvo je vršilo i pripreme za organizovano bekstvo političkih zatvorenika iz zatvora. Među njima, u drugoj polovini 1943. rad je prekinut odvođenjem jednog broja političkih zatvorenika u zatvor u Šatoraljuhelju, a jednog broja u kažnjeničke radne čete.⁶²⁰

Zatvor »Maria nostra« – Među zatvorenima bio je i broj istaknutih revolucionara iz predratnog perioda. One su odmah pristupile organizovanju ilegalnog zatvorskog rukovodstva u kojem su bile i sledeće Jevrejke: Magda Bošan, Marta Husar i Zora Rakošičer. Posebna pažnja bila je posvećena ideološko-političkom radu među zatvorenima, a sem toga, organizovan je i kulturno-zabavni život u za-

⁶¹⁸ J. Presburger, n.d. str. 225–272.

S. Karaoglanović, *U ratnom zarobljeništvu. Albert Vajs*, Beograd 1965, str. 39–66.

M. Vujanović, *Partijski rad u zarobljeničkom logoru u Osnabriku, četrdeset godina* 7, Beograd 1961, str. 533, 537, 556.

⁶²⁰ Dokument u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.

Z. Milisavac, n.d.

tvoru. Rad je prekinut juna 1944. kada su zato enice odvedene u budimpeštanski, a zatim u zatvor u Komarnu. Krajem 1944. odvedene su u koncentracione logore u Nema ku, gde su mnoge od njih nastavile s ilegalnim radom me u logorašicama. U tom radu naro ito se isticala Henrijeta Štajner nosilac Partizanske spomenice 1941.⁶²¹

Zatvor u Asodu – Pomenuto je, da su omladinci, tj. maloletnici, koji su osu eni kao pripadnici NOP, dovedeni u taj zatvor juna 1944. i da su pobjegli iz zatvora krajem novembra 1944.

Me u politi kim zato enicima-maloletnicima bilo je 9 Jevreja i svi su bili lanovi SKOJ-a. Neposredno po dolasku u zatvor organizovali su skojevci aktiv kojim je rukovodio Gavro Altman. Posebna pažnja bila je posve ena ideološko-politi kom radu kao i pripremanju organizovanog bekstva iz zatvora. Oni su uspeli da se povežu sa nekim službenicima iz uprave zatvora, kao i s nekim stražarima, koji su ispoljavali prema zato enicima posebnu »blagonaklonost«, jer su uvideli da e ubrzo do i do propasti »sila Osovine«. Uz izvesnu pomo navedenih službenika i stražara svih 9 Jevreja su uspeli no u 28/29. novembra 1944. da pobjegu iz zatvora. Nakon bekstva stupili su u NOV: Gavro Altman, Ivan Haker, Vladimir Rotbart i Nikola Timar, dok je u Crvenu armiju stupio Egon Stark. Ostali su nakon višemese nog lutanja uspeli da se vrate u Jugoslaviju.^{621m}

Zatvor u Segedinu – »ilag« – U zatvoru je bio oko 150 politi kih zato enika, medu kojima je bilo lanova KPJ, SKOJ-a i pripadnika NOP.

Jedan od organizatora pokreta otpora u zatvoru bio je poznati revolucionar Aleksandar Gruji , koje je u odeljenju za starije zato enike oformio partijsku, a u odeljenju za maloletnike skojevsku organizaciju. Partijskom organizacijom rukovodio je Gruji . U toj organizaciji bili su slede i Jevreji: Josip Brajner, Aleksandar Brezdika, Tibor Gotesman, Matija Šimerling, ing. Vilmoš Špajdl, Jovan Štajnic, Ivan Šenk i or e Farago (kandidat za lana KPJ). U skojevskoj organizaciji su bili: Stevan Abraham, Aleksandar Blau, Tibor Fajngold, Ladislav Fridman, Ivan Gal, Emil Keiner, Pavle Lang, Ferenc Levi, Adolf Mencer, Tibor šenbrun, Filip Stajn, Robert Vajman i Pavle Vinter.

Osnovni zadaci partijske organizacije bili su: održavanje jedinstva kolektiva i borba protiv pojave malodušnosti kod zato enika, ideološko-politi ki, kao i kulturno-prosvetni rad. Vršene su pripreme za eventualno organizovano bekstvo politi kih zato enika. U drugoj polovini 1942. Gruji je odveden na prisilan rad, pa su u partijsko rukovodstvo izabrani Lazar Plavši i ing. Vilmoš Špajdl. Usledio je period opadanja u intenzitetu politi kog rada sve do po etka 1943. tj. do dolaska ve e grupe komunista iz novosadskog i suboti kog istražnog zatvora. Ubrzo je oživeo ideološko-politi ki rad: obra ivane su teme iz istorije KPJ, istorije jugo-

⁶²¹ D. Jeli , n.d. str. 160–161.

^{62.1} V. Rotbart, n.d. str. 294–296.

slovenskog sindikalnog pokreta, ekonomske i socijalne strukture Jugoslavije, meunarodnog radničkog pokreta, nacionalnog pitanja, dijalektičkog materijalizma i dr. Pojedina predavanja ili teze umnožavane su i davane skojevskoj organizaciji. Krajem 1943, pokrenuto je i izdavanje ilegalnog zatvorskog lista na srpskohrvatskom i maarskom jeziku (*Glasnik – Hirado*). U uređivačkom odboru, pored ostalih, bio je i Špajdl Vilmoš. List je izdavan do maja 1944. kada je za njega doznala zatvorska uprava, pa je po direktivi Partije prestao da izlazi.

Zahvaljujući organizovanom radu Partije, izvršeno je bekstvo većeg broja zatočenika 19. oktobra 1944, koji su bili uključeni u kažnjenu radnu četu broj 452. Bekstvo je izvršeno iz Baje, gde se u to vreme nalazila pomenuta četa na prisilnom radu.

U odeljenju za maloletnike postavljen je po direktivi Grupe za rukovodioca skojevske organizacije Gavro Altman. Radu te organizacije mnogo je pridonela partijska organizacija iz odeljenja za starije zatočnike. Interesan je vid pomoći, koju su ukazali komunisti skojevcima. U zatvoru je postojala prostorija, koja je korišćena kao jevrejska bogomolja. Svakog petka uveče, za vreme održavanja verskog obreda, uz komunistu je sedeo po jedan skojevac, koga je komunist upoznavao sa temama iz oblasti proleterske revolucije, dijalektičkog materijalizma i iz drugih oblasti. Sve je to urađeno sa znanjem zatvorskog jevrejskog sveštenika dr Frenkla. Skojevci su po povratku u svoje ćelije prenosili ostalim skojevcima ono, što su čuli od starijeg komuniste.

U odeljenju za žene nije formirana partijska i skojevska organizacija iz prostog razloga, što su zatočnice ostajale u tom zatvoru kratko vreme i odvođene u druge zatvore za žene. U tom odeljenju od Jevrejki član KPJ bila je mr pharm. Klara Klajn a Margita Dreksler kandidat za članicu KPJ.⁶²²

Zatvor u Šatoraljuhelju – Pomenuto je, da su odvedeni politički zatočnici februara i oktobra 1943. iz zatvora u Vacu u zatvor u Šatoraljuhelju. Još u zatvoru u Vacu postojao je dobro organizovan pokret otpora i po dolasku u Šatoraljuhelj politički zatočnici su ubrzo oformili organizaciju pokreta otpora. Jedan od rukovodilaca tog pokreta bio je Ivan Šuc, koji je bio zadužen za ideološko-politički rad sa zatočnicima, kao i za uređivanje ilegalnog zatvorskog lista *Okovana Vojvodina*.

⁶²² VI. Rotbart, n.d. str. 70, 194–195.
M. Dubaji, n.d. str. 316 i 319.

Rukovodstvo pokreta otpora otpo elo je sa pripremama za organizovano bektvo politiki h zato enika iz zatvora. Zato enici su svrstani u grupe, a ove u odeljenja s tim, što je svaka grupa imala svog komandira. Komandir jedne grupe bio je Ivan Šuc, a druge Antal Benji. Odlu eno je da se proboj izvrši 22. marta 1944.

Odre enog dana proboj je uspešno izvršen. Zato enici su razoružali zatvorsku stražu i tom prilikom je poginuo or e Miler, dok su Nikola Husar i or e Singer ranjeni, ali su uspeli pobe i. Me utim, u pomo zatvorskoj straži pritekli su nema ki vojnici iz obližnjeg garnizona. Prilikom hvatanja odbeglih zato enika Nemci su ubili ve i broj, a u njihovom hvatanju u estvovalo je i mesno stanovništvo. Oni koji nisu ubijeni pohvatani su, sem Šuca i Singera, koji su videvši da proboj nije uspeo, izvršili samoubistvo. Pohvatani Antal Benji, Ljudevit Husar i Ižak Gane osu eni su na smrt i obešeni 6. aprila 1944, dok su Franjo Levi, Imre Husar i Nikola Husar osu eni na višegodišnju robiju. Husar Nikola, koji je prilikom proboja ranjen, odveden je u bolnicu, gde je umro od sepse.⁶²³

Opšti osvrt o u eš u Jevreja u NOR

Uklju ivanje Jevreja Jugoslavije u narodnooslobodila ki rat bilo je uslovljeno raznim objektivnim i subjektivnim faktorima, što je imalo vidnog odraza na broj uklju enih sa pojedinih teritorija Jugoslavije, naro ito 1941. godine. U nekim pokrajinama bili su dominantni objektivni, a u nekim subjektivni faktori.

Sem toga, zavisno od stepena razvoja ustanka, odnosno oslobodila ke borbe 1941. godine, u pojedinim pokrajinama je bio uklju en ve i broj Jevreja u sastav NOP, a u nekim u sastav NOV. Karakteristi no je za Ba ku, da je došlo do uklju ivanja velikog broja Jevreja u NOP na po etku ustanka, a da je 1942. došlo do njihove pasivizacije nakon masovnog hapšenja Jevreja, pripadnika NOP od strane ma arskih fašista.

i pored subjektivnih i objektivnih faktora zbog kojih nije došlo do masovnijeg uklju ivanja Jevreja u NOR, ipak broj uklju enih nije bio mali. Zavisno od stepena delovanja tih faktora, u nekim pokrajinama procenat uklju enih je bio ve i, a u nekima manji.

Iz slede eg pregleda vidi se broj uklju enih u NOR od 1941. godine pa do kraja rata po pokrajinama u kojima su živeli do rata:

⁶²³ 2. Milisavac, n.d.

Kraj		NOV	NOP	Svega u NOI
Ba ka	stupilo	164	288	452
	poginulo	19	144	163
Banat	stupilo	28	16	44
	poginulo	4	9	13
Bosna i Hercegovina	stupilo	998	408	1.406
	poginulo	305	135	440
Crna Gora	stupilo	1		1
	poginulo			
Dalmacija	stupilo	133	39	172
	poginulo	20	10	30
Hrvatska i Slavonija	stupilo	972	506	1.478
	poginulo	157	119	276
Hrvatsko primorje	stupilo	24	7	31
	poginulo	4		4
Kosovo	stupilo	15	14	29
	poginulo	7		7
Makedonija	stupilo	65	81	146
	poginulo	14	71	85
Medumurje i Prekomurje	stupilo	29	29	58
	poginulo	8	3	11
Sandžak	stupilo	8	1	9
	poginulo	4		4
Slovenija	stupilo	11		11
	poginulo	2		2
Srbija	stupilo	378	158	536
	poginulo	154	86	240
Srem	stupilo	91	27	118
	poginulo	20	17	37
nepoznata pokrajina	stupilo	44	4	48
	poginulo	4	1	5
strane zemlje	stupilo	32	1	33
	poginulo	1		1
Svega	stupilo	2.993	1.579	4.572
	poginulo	722	596	1.318

Od uklu enih u NOR poginulo je (stradalo) 28,95%. U sastavu NOV poginulo je 24,1 %, a u sastavu NOP stradalo je 38,1 %.

Od 722 u esnika poginulih u NOV, u vreme pogibije bili su na slede im dužnostima: borci 391, desetari 2, vodnici 5, zamenici komandira ete 2, komandiri ete 10, komandiri bataljona 3, komandanti odreda 4, na elnik štaba grupe odreda 1, pomo nik za pozadinu pri GŠ 1, politi ki delegati 6, zamenik komesara ete 1, komesari ete 27, zamenik komesara bataljona 1, komesari bataljona 11, komesari odreda 4, komesar divizije 1, obaveštajni oficiri 6, oficiri za vezu 2, lanovi politodela 17, na radu u komandama mesta i komandama vojnih podru ja 7, na sanitetskim dužnostima 199, intendantskim dužnostima 14, veterinarskim dužnostima 2 i administrativnim dužnostima 2.

Od 596 u esnika stradalih u NOP, u vreme stradanja bili su na slede im dužnostima: organizatori ustanka i politiki radnici u pozadini 95, članovi udarnih grupa 142, aktivni saradnici NOP 213, na raznim dužnostima u pozadini (prosvetnim, kulturnim, na radu u radionicama, magacinima, menzama i dr.) 146.

Broj poginulih i stradalih Jevreja u NOR o ito govori o njihovom značajnom doprinosu u narodnooslobodilačkom ratu. Posebno je njihov značajan doprinos u oblasti sanitetske službe u kojoj je, od početka ustanka pa do kraja rata, nedovoljan broj zdravstvenih radnika predstavljao vrlo ozbiljan problem, koji je u znatnoj meri bio ublažen uključivanjem većeg broja Jevreja – zdravstvenih radnika u njen sastav. U NOR je bilo uključeno preko 300 lekara, 70 farmaceuta, 100 studenata medicine, 40 studenata farmacije i 100 bolniarki.

Od navedenog broja, kao što je napred navedeno, poginulo je 153 lica na sanitetskim dužnostima i to: 44 lekara, 8 farmaceuta, 14 studenata medicine, 2 studenta farmacije i 83 bolniarki. Pored njih poginulo je još 6 lekara, 6 farmaceuta i 22 medicinara na dužnostima van saniteta, uglavnom, u sastavu NOP.

U sledećem pregledu prikazan je broj uključeni i broj poginulih (stradalih) po godinama uključivanja u NOR:

stupilo u NOR	1941. g.		1942. g.		januar – septembar 1943. g.		septembar – decembar 1943. g.		1944. g.		1945. g.		Ukupno
	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	NOV	NOP	
	565	757	321	125	177	2	1.299	660	502	34	129	1	
poginulo u NOR													
1941. g.	74	216											290
1942. g.	202	104	16	1									320
1943. g.	71	151	63	8	20		52	5					370
1944. g.	34	51	27	8	13		101	40	13	1			289
1945. g.	8	10	3	1	2		22	3	1				50
Svega	389	529	109	18	35		175	48	14	1			1.318
preživelo rat	176	228	212	107	142	2	1.124	612	488	33	129	1	3.254

Broj ani pokazatelj u navedenom pregledu o ito opovrgava izjave nekih istoričara, da je u NOR-u bio uključena »mali broj Jevreja«. U *Dnevniku* Vladimira Dedičera napisano je krajem novembra 1942. godine: »Malo nam je Jevreja prišlo. Ne znam da li poznajem više od 50 boraca u našim redovima – i to sve komu-

ništi.« Taj podatak daje, bez sumnje, neta nu sliku o u eš u Jevreja Jugoslavije u narodnooslobodila kom ratu. Iz napred navedenog pregleda se vidi, da je u vreme kada je Dedijer uneo taj podatak u *Dnevnik*, u NOR bilo uklju eno oko 1.780 Jevreja od kojih 886 u redovima NOV, a ostali su bili u sastavu NOP. Ve na po etku ustanka, tj. 1941. godine u NOR je stupilo oko 1.320 Jevreja, od kojih 565 u NOV i 757 u NOP. Od u esnika u NOR koji su stupili 1941. godine, poginulo je, odnosno stradalo u toku rata 908 lica. Od preživelih 150 su nosioci Partizanske spomenice 1941. Od u esnika u NOP iz 1941. godine, okupatori su uspeli pohvatati te godine oko 300 (najve im delom iz Ba ke), koji su internirani u logore. Broj u esnika u NOR 1941. godine bio bi, bez sumnje, znatno ve i, da Italijani nisu konfirirali i internirali u razne logore oko 6.000 Jevreja, koji su prebegli neposredno po kapitulaciji Jugoslavije, tj. u vreme kada još nije došlo do opštenarodnog ustanka, na teritoriju »Zone I« i »Zone II«, kao i u Italiju. Treba napomenuti i tu injenicu, da su Nemci i ustaše internirali u razne koncentracione logore po ev od sredine 1941. pa do kraja te godine, oko 20.000 Jevreja. Bez sumnje i izvesni nepravilni postupci u nekim odredima u vezi sa prijemom Jevreja u te odrede, bili su od uticaja na uklju ivanje Jevreja u NOV na po etku ustanka, kao npr. »Kalinova ki slu aj«. Oko 80 sarajevskih Jevreja uspeo je da se prebaci u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. S obzirom da su se u Odred uvukli i etni ki elementi, koji su bili protiv njihovog prijema, jer im nisu potrebni »kaputasi«, vra eni su u Sarajevo i mnoge od njih su ustaše pohvatale i odvele u logor, gde su stradali. Vra anje te grupe dezorijentisalo je i mnoge sarajevske Jevreje, koji su imali nameru da se uklju e u Kalinova ki odred.

Sem toga, treba imati u vidu i injenicu, da su Jevreji do rata živel i u gradovima iz kojih je bilo vrlo teško prebaciti se do partizana u šumi, odnosno na slobodnu teritoriju.

Postoji i mišljenje, da su se Jevreji uklju ili u NOV da bi se spasli od genocida, negiraju i postojanje svesnog faktora, injenica je da je svesni faktor odigrao vrlo zna ajnu ulogu u vezi s uklju ivanjem Jevreja u narodnooslobodila ki rat, a u prilog takvom zaklju ku govore i slede i podaci:

- najve i broj Jevreja koji su se uklju ili 1941. godine u NOR bili su predratni lanovi KPJ i SKOJ-a, kao i simpatizeri Partije;
- u organizovanju ustanka u estvovao je znatan broj Jevreja: Moša Pijade, Pavle Pap, Pavle Goranin, Nisim Albahari, Robert Domani, Adolf Štajnberger, inž. Izidor Baruh, Joža Baruh, Moša Albahari, Oskar Danon, Stanko Salcberger, Sre ko Goranin, Solomon Anaf, Albert Trinki, Zdenko Has, dr Ištvan Gere, dr Adolf Singer, dr Leo Gerškovi , Josip-Pepa Polak i drugi;
- po oslobo enju Jevreja iz italijanskih koncentracionih logora, oni su masovno stupili u NOR. Od oko 4.000 zato enika stupilo je oko 2.000, odnosno 50%. Me-

utim, procenat uklju enih, ako se izuzmu deca, starci i bolesne osobe (bilo ih je oko 1.000), iznosi preko 62%.

Iz navedenog pregleda se vidi, da je 1941. godine ve i broj Jevreja bio uklju en u NOP nego u NOV. Razlog je bio taj, što je najve i broj uklju enih u NOP bio sa teritorije Ba ke u kojoj u to vreme nisu postojali uslovi za formiranje partizanskih odreda, pa su se u velikom broju uklju ili u NOP žele i da doprinesu ja anju narodnooslobodila kog pokreta. I taj podatak o ito govori, da je svesni faktor u vezi sa njihovim uklju ivanjem u NOP bio odlu uju i, i to tim više, što su najve i broj uklju enih u NOP bili lanovi KPJ i SKOJ-a, ili su to postali na po etku ustanka.

No, mora se naglasiti, da iako broj uklju enih Jevreja u NOR nije bio mali, kako to neki navode, njihov broj je ipak mogao biti ve i, da se nisu na po etku ustan-ka ispoljili i izvesni subjektivni faktori, kao što je dezorijentisanost velikog broja Jevreja neposredno po kapitulaciji Jugoslavije, a posebno kolebljivost zbog koje nisu mogli blagovremeno da sagledaju sve ono, što su okupatori i njihovi po-maga i pripremali u cilju kona nog »rešenja jevrejskog pitanja«. Nisu mogli ve-rovati da e se u XX veku primeniti takav genocid prema jednom narodu, kakav u istoriji nije zabeležen. Verovali su da su nacisti ipak ljudi, ali na žalost, u tim ljudskim spodobama krili su se najbestijalniji zlo inci. Doista, mogu nosti za masovna bekstva iz gradova nisu postojala, ali su postojali uslovi za ve i broj pojedina nih bekstava. Zbog te kolebljivosti, u pojedinim pokrajinama i mestima Jevreji su u potpunosti likvidirani.

Od preko 82.000 Jevreja, koliko ih je bilo u Jugoslaviji pre drugog svetskog rata, rat je preživelo oko 15.000 Jevreja. Od u esnika u NOR preživelo je preko 3.200, nekoliko hiljada je našlo uto ište na oslobo enim partizanskim teritorijama, a izvestan broj se vratio iz koncentracionih logora, zatvora, zarobljeni kih logora. Najve i broj se spasao u Jugoslaviji zahvaljuju i narodnooslobodila kom ratu, koji je organizovala Komunisti ka partija Jugoslavije na elu sa drugom Titom. Oni bi, bez sumnje, najve im delom bili žrtve genocida.

O doprinosu Jevreja narodnooslobodila koj borbi najbolje ilustruju podaci o broju poginulih u NOR, o znatnom broju Jevreja na visokim vojnim i politi kim duž-nostima u toku rata, 10 narodnih heroja, kao i 14 generala u Jugoslovenskoj na-rodnoj armiji.

SPISAK U ESNIKA U NOR

- Abafi Branko**, student iz Zemuna, gde je i ro en. Star oko 20 godina. U gimnaziji je primljen u SKOJ, a pred drugi svetski rat izabran za lana MK SKOJ Zemun. Sredinom 1942. godine, po direktivi Partije otišao u partizane, prebacivši se u Srbiju. Na političkoj dužnosti u srpskim partizanskim jedinicama. Po etkom 1945. ubijen iz zasede od etnika. U vreme pogibije bio je komesar u Komandi mesta a ak.
- Abafi Janko**, u enik gimnazije iz Zemuna, gde je i ro en. Star oko 18 godina. lan SKOJ-a. Sredinom 1942. prebegao u Srbiju, gde se uklju io u partizanske jedinice. Navodno je te godine umro od pegavog tifusa.
- Abeles Fric**, trgovac iz Zagreba. Ro en u Be u. Star oko 37 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora, septembra 1943. stupio u NOV. Na radu u radionici keksa IV korpusa.
- Abeles-Spicer Hanzi**, domaćin iz Zagreba, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora, septembra 1943. stupila u NOV. Na radu u radionici keksa IV korpusa.
- Abeles Vilma**, iz Zagreba, nastavnica muzike. Stara oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Na radu pri NOO Topusko u sektoru prosvete.
- Abelsberg š. dr Pavle**, lekar iz Subotice. Ro en 1893. u Ba koj Palanci. Medicinski fakultet završio 1919. u Budimpešti, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. Aprila 1944. interniran od maarskih fašista u logor u Ba koj Topoli, gde je vodio logorsku ambulantu, a zatim je odveden u logor u Nema ku, odakle se vratio marta 1945. i stupio u NOV. Bio je lekar Bolni kog centra III armije.
- Abigam Sara**, u iteljica iz Zagreba. Do rata u estvovala u naprednom pokretu. U NOP se uključila 1941, a od 1942. na radu u prihvatilištu za decu koju su ustaše dovele sa Kozare. Septembra 1943. odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Abinun Benjamin Albert**, ro en 1918. u Sarajevu, kroja . Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio vrlo mlad i ubrzo primljen za lana KPJ. Aktivno je delovao me u omladinom u jevrejskom radni kom udruženju »Matatja« u Sarajevu. U NOV je stupio septembra 1941. kao borac Romanijskog odreda, a od 1942. borac u 4. bataljonu 2. prolet. brigade. Poginuo je 11. VIII 1942. u borbi s ustašama, pri napadu na Kupres.
- Abinun Isaka Albert**, student agronomije iz Sarajeva, gde je ro en 1914. U vreme studija pristupio naprednom omladinskom pokretu. Od 11. XI 1937. borio se u redovima španske republikanske armije. Marta 1938. zarobljen od falangista. Bio u zarobljeništvu u Spaniji (zatvor Bel iste) do 1944, kada je pobegao i preko Alžira došao u Jugoslaviju i jula 1944. stupio u NOV. Borac u 2. bataljonu 1. dalmatinske brigade XXVI divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Abinun Morica Albert**, u enik iz Splita. Ro en 1922. u Travniku. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Abinun Alfred**, kroja , ro en 1914. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora, septembra 1943. stupio u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Abinun Aron**, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, gde je i ro en. Star oko 30 godina. U drugoj polovini 1941. krenuo za Kalinovik radi uključivanja u Kalinova ki partizanski odred, ali je vra en od etni kih elemenata koji su se uvukli u odred, jer im »kaputaši nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je da se prebaci u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Abinun Benciona Aron**, bravarski radnik iz Sarajeva, ro en 1917. U NOV od septembra 1941. Borac u Bistri kom odred. Poginuo 1942. na Bistrici.
- Abinun M. Avram**, student farmacije. Ro en 1919. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju. U NOV od jula 1944. Na radu u Sanitetskom odeljenju NOV i POJ u Bariju, a zatim u bolnici u Grumo (Italija).
- Abinun Mojsija Avram**, kroja rodod iz Sarajeva. Star oko 30 godina. U NOV od 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odred. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Abinun Benjamin-Binjo**, službenik, rodod iz Sarajeva. Star oko 33 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle, je interniran od Italijana juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Sreskom NO odboru Glina.
- Abinun Branko**, u enik iz Splita. Star 19 godina. U NOV je stupio septembra 1943. i po završetku apotekarskog kursa raspore en na rad u Sanitetskom skladištu na Visu kao apotekarski pomo nik.
- Abinun-Levi oja**, domaćin iz Sarajeva, gde je i ro ena. Stara oko 30 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Nakon oslobu enja iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Na radu pri Sreskom NO odboru Glina.
- Abinun Jakoba Gracija**, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1929. u Visokom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Na radu u kroja koj radionici NO odbora Topusko.

* Za lica za koja nema podataka o godini ro enja,

la je približna starost u vreme stupanja u NOR.

- Abinun Benjamina Heskija**, brijuni radnik iz Sarajeva, ro en 1918. U NOV od septembra 1941. Borac u 6. prolet. isto no-bosanskoj brigadi, a zatim u 1. etli 4. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 15. XII 1942. prilikom napada brigade na Livno.
- Abinun Salamona Isak**, stolar iz Sarajeva, ro en 1913. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom odred. Poginuo na Romaniji krajem 1941. u borbi s ustašama.
- Abinun B. Izidor**, električar iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. U logoru se aktivno uključio u NOP i bio član ilegalne Omladinske ete. Po osloboenju iz logora 9. IX 1943. stupio u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a kasnije u jedinicama VII banijske divizije.
- Abinun Benjamina Izidor**, u enik električarskog zanata iz Sarajeva, ro en 1925. član SKOJ-a od 1940. Od po etka ustanka aktivno se uključio u NOP u sastavu jedne udarne grupe. Uhva en od ustaša i nakon zverskog mu enja u sarajevskoj policiji, streljan na Vracama kod Sarajeva septembra 1941.
- Abinun Samuela Izidor**, radnik iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi u kojoj je primljen u SKOJ. Poginuo jula 1942. kod Vlasenice u borbi sa etnicima.
- Abinun Jakica**, obu ar rodom iz Sarajeva. Star oko 40 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupio u NOP. Radio u obu arskoj radionici pri ZAVNOH-u.
- Abinun Jeusua**, brijuni radnik iz Sarajeva, ro en 1920. Oktobra 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac XXIII srpske divizije.
- Abinun Izraela Joel**, radnik iz Sarajeva, ro en 1920. član SKOJ-a. Od po etka ustanka aktivno se uključio u NOP. Avgusta 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Abinun S. Juda**, radnik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od 1941. Poginuo (verovatno) 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Abinun Alberta Klara-Lala**, iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VIII korpusa.
- Abinun-Salcbberger Jakoba Lea-»Lajka«**, tekstilni tehničar iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije kao politički delegat. Pred kraj rata sifrant pri Štabu te divizije. Demobilisana 1945. u inu potporu nika.
- Abinun Benjamina Leon-Leopold**, krojač iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u krojačoj radionici pri NOO Cetinograd.
- Abinun-Simunov Lili**, doma ica iz Splita. Ro ena 1916. u Sarajevu. U NOV stupila avgusta 1942. Borac u 3. dalmatinskoj brigadi, zatim u 2. brigadi VI li ke divizije, pa na radu pri Komandi veza VS-a. Demobilisana u inu potporu nika.
- Abinun Isaka Mordehaj-Markus**, student medicine iz Sarajeva. Ro en 1915. u Graanici. Studirao u Zagrebu. Na Fakultetu je 1934. primljen za lana KPJ. Za vreme studija vrlo aktivan u studentskoj organizaciji. Tesko ranjen u borbi sa frankovcima 1937. U NOV je stupio septembra 1941. Borac i referent saniteta u odred. »Zvijezda«, a zatim upravnik bolnice tog Odreda u Šekovi ima. Poginuo marta 1943. kod Niša (Ilijaš).
- Abinun-Papo Matilda**, krojačica iz Sarajeva. Ro ena u Visokom. Stara oko 35 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u krojačjoj radionici NOO Topusko
- Abinun S. Moise**, radnik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od septembra 1941. Poginuo (verovatno) 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Abinun Avraming. Moric**, inženjer agronomije iz Biha a, ro en 1910. U NOV stupio 1942. Na radu u intendanturi I bosanskog korpusa. Poginuo marta 1943. kod Ključa, u toku 4. neprijateljske ofanzive u borbi sa Nemcima.
- Abinun Isaka Moriš**, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1910. u Sarajevu. U NOV je stupio 1941. kao borac Kosmajskog odreda. Posle 1. neprijateljske ofanzive napustio NOV, ali je 1943. ponovo stupio.
- Abinun Izraela Naum**, dreer u Železari u Zenici. Ro en 1921. u Sarajevu. član SKOJ-a od 1938. U NOV od 1941. Borac u odred. »Zvijezda«, Zeni kom partizanskom odred. 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi, 20. romanijskoj brigadi (sekretar partijske organizacije prištapskih delova), a zatim na oficirskoj dužnosti u Štabu XVII divizije i III korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Abinun Morica Rifka**, doma ica iz Splita, ro ena 1909. U NOV od septembra 1943. Na raznim dužnostima u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Abinun Jozefa Rozika**, iz Sarajeva, ro ena 1919. Do rata završila Ekonomsku školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Italijani su je internirali po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupila u NOV. Na radu u telefonskoj centrali u Topuskom.
- Abinun Rudi**, trgovac iz Splita. Ro en 1900. u Graanici. U NOV od septembra 1943. Ekonom pri Vrhovnom štabu na Visu, a zatim na radu u laboratoriji Baze NOVJ u Bariju.
- Abinun Daniela Salamon**, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1916. U drugoj polovini 1941. odlazi u Kali nova ki partizanski odred, odakle je vra en od etni kih elemenata, jer im »kaputaš nije potreban«. Po povratku u Sarajevo uhva en od ustaša odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 1942.
- Abinun Samuel**, tehničar iz Beograda. Ro en 1916. u Sarajevu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor, a zatim odveden u logor u Feramonte (Italija). Po kapitulaciji Italije stupio oktobra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi, a zatim u 1. vazduhoplovnoj bazi.
- Abinun Samuil**, u enik iz Šapca. Star oko 18 godina. U NOP od po etka ustanka u sastavu jedne udarne grupe u Šapcu. Stradao u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Abinun Samuil**, evabdžija iz Sarajeva, ro en 1890. Do rata pripadnik radni kog pokreta. U njegovom stanu skrivali su se povratnici iz Španije. Raznosi je letke i ilegalnu štampu. Uhva en od ustaša i odveden u drugoj polovini 1941. u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Abinun** (ime nepoznato), žena Abinun Samuila. U NOP od po etka ustanka. U njihovom stanu skrivali su se ilegalci i povratnici iz Španije. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Staroj Gradiški, gde je stradala.
- Abinun Moše Sara**, krojačica iz Travnika, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, gde je po etkom novembra 1942. inter-

- nirana u logor od Italijana (Kupari), a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Radila u kroja kim partizanskim radionicama na teritoriji Banije.
- Abinun Šimon, iz Sarajeva. Krajem 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac XXI srpske divizije.
- Abinun Benjamina sua, brijka radnik rodom iz Sarajeva. Star oko 20 godina. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Abinun Jakoba Mordehaj, kroja iz Sarajeva, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupio u NOP. Radio u kroja kim partizanskim radionicama u Baniji.
- Abraham Ruza, stara oko 32 godine. U NOP od poteka ustanka. Godine 1944. izabrana za lana Sreskog odbora AFZ-a Žumberak.
- Abraham Stevan, trgova ki pomo nik iz Novog Sada, ro en 1921. lan SKOJ-a od 1941. kada je i stupio u NOP, u sastav udarne grupe. Uhapšen od marmarskih fašista i osu en na 4 godine robije. Oktobra 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je uklju en u sastav kažnjeni ke radne ete broj 452, maja 1944. koja je radila u okolini Baje. Iz Baje je pobjegao oktobra 1944. i stupio u NOV, u sastav avijacije. Poginuo po etkom 1945. kod Bolmana.
- Abramovi I. Ignac, u enik iz Pakraca, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim komandir bolni ke ete XXXII divizije.
- Abramovi I. Jozefina, u enica iz Pakraca, gde je ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici. Po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja Po dravska Slatina.
- Abravanel Avram, u enik iz Beograda, ro en 1922. U gimnaziji se aktivno uklju io u napredni omladinski pokret, i skautsku organizaciju. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom odred. Poginuo u Srbiji oktobra 1941. u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Abravanel Nisima dr Hajim, lekar iz Skoplja. Ro en 1896. u Pirotu. Medicinski fakultet završio 1926. u Pragu, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od septembra 1944. Upravnik bolnice u Sopotu, a zatim u Golubincima. Demobilisan 1945.
- Abravanel Hajima Nisim, u enik iz Skoplja. U NOV od septembra 1944. Bolni ar u bolnici u Preode, Kumanovu i Skoplju.
- Abravanel Hajima Rena-Nita, u enica iz Skoplja, ro ena 1932. U NOV od septembra 1944. Bolni arka u bolnici u Preode, Kumanovu i Skoplju.
- Abravanel Jakoba Rena (orovi Rada), službenik iz Beograda. Ro ena 1911. u Pirotu. U Srednjotehni - koj školi u Beogradu bila je jedna od rukovodilaca omladinskog naprednog pokreta. Vrlo aktivno je delovala i u skautskoj organizaciji. Kao službenik uklju ila se u SBOTI. Nije poznato kada je postala lan KPJ, ali pred rat je bila lan Komiteta KPJ 3. rejona u Beogradu. Godine 1940. uhapšena od policije zbog u eša u demonstracijama. Po kapitulaciji Jugoslavije otišla za Crnu Goru, gde se avgusta 1941. uklju ila u NOV. Borac u Durmitorskom odred, a od 1942. radila kao politiki pozadinski radnik u durmitorskom srezu, prvenstveno u organizovanju AFZ-a. Juna 1942. u borbi sa etnicima bila je ranjena i zarobljena, etnici su je predali Italijanima, koji su je streljali 1943. u Kolašinu. O njenom herojskom dr žanju prilikom streljanja postoji pesma u Crnoj Gori.
- Adam Isak, u enik iz Beograda, ro en 1924. Pohaao je 8. mušku gimnaziju u kojoj je primljen za lana SKOJ. U toj gimnaziji bio je jedan od rukovodilaca naprednog omladinskog pokreta i lan skojevskog aktiva. U NOP od poteka ustanka. Uхва en od Gestapoa, odveden u logor na Banjici i streljan 1941.
- Adam Laslo, iz Ba ke. Kao pripadnik NOP uhapšen u drugoj polovini 1941. Februara 1942. osu en na robiju od marmarskog fašista kog suda. Bio je u zatvoru u Vacu. Daljna sudbina nepoznata.
- Adam Antala Stevan, radnik iz Ba ke Topole, gde je ro en 1921. Od druge polovine 1943. na prisilnom radu u Borskom rudniku. Krajem septembra 1944. oslobo en od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Adanja Avram, službenik iz Beograda, ro en 1919. U NOV od septembra 1943. Na radu u Komandi mesta Leskovac, a zatim pomo nik komesara ete u 3. srpskoj brigadi Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ).
- Adanja Dara, student ekonomije iz Beograda. Ro ena 1921. u Stipu. U NOV od septembra 1943. Na radu u Sanitetskom odelj. Baze NOVJ u Bariju
- Adanja Mike Marsel, trgovac iz Beograda, ro en 1910. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo 18. I 1944. na Glamo kom polju u borbi sa Nemcima.
- Adanja Jakoba Miloje, u enik iz Beograda, ro en 1923. g. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. prolet. brigadi. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Adanja dr Solomon, lekar iz Beograda, ro en 1905. Medicinski fakultet završio 1929. u Be u, a zatim specijalizirao hirurgiju i urologiju u Beogradu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Ma arsku odakle se vratio po etkom maja 1945. i stupio u NOV. Lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu.
- Adižes Samuela Albert, rodom iz Pristine. U NOV od septembra 1943.
- Adižes Josip, u enik iz Zagreba. Star 18 godina. lan SKOJ-a. Pred rat bio je u rukovodstvu skojevske organizacije u 3. muškoj gimnaziji u Zagrebu. U NOP od poteka ustanka kao lan jedne udarne grupe. Uхва en od ustaša i odveden u logor u drugoj polovini 1941. gde je ubijen.
- Adižes Rašela, doma ica iz Skoplja, ro ena 1923. U NOP od 1941. U SKOJ je primljena 1942. Pri kupljala Narodnu pomo , kao i ode u i obu u za NOV. Marta 1943. odvedena u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Adižes Tilda, doma ica iz Sarajeva. Stara 34 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Radila u NOO Topusko.
- Adler Anica, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1903. u Savskom dolu (Zagreb). U NOP se aktivno uklju ila od poteka ustanka. Njen rad su otkrile ustaše i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana 23. X 1941. u Osijeku.

- Adler Josipa Arnold-Mate**, špediter iz Slavenskog Broda, rođen 1893. U esnik oktobarske revolucije. Godine 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 1943. i stupio u NOV. Bio je na raznim dužnostima u Daruvarskom partizanskom odredu.
- Adler ula**, ro en 1908. u Tarpi (Ma arska). Do rata živeo u Ba koj. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je oslobo en od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. g. i stupio u NOV. Borac u 3. bataljonu 15. mafevi ke brigade, koja je u to vreme dejstvovala na toj teritoriji.
- Adler S. Ljerka**, u enica iz Osijeka, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Splitskom i Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u bolnici XIX dalmatinske divizije.
- Adler Šandora Marta**, student iz Slavenskog Broda, ro ena 1919. Pred rat primljena u SKOJ. Avgusta 1941. prebacila se u Podgrme, gde je radila kao pozadinski politi ki radnik. Poginula u Podgrme u u prvog polovini 1942.
- Adler Martin**, tekstilni trgovac iz Ba kog Petrovog sela, ro en 1901. Saradnik NOP-a od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i bio u istražnom zatvoru u Be eju, a januara 1942. doveden u segedinski zatvor. Juna 1942. pušten iz zatvora. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Adler Oto**, student iz Zagreba. Prema nepotpunim podacima bio je u esnik u NOR.
- Adler Samuel**, službenik iz Slavenskog Broda, gde je ro en 1886. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Adler Mavra Zora**, doma ica iz Slavenskog Broda, ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora, septembra 1943. stupila u NOP. Bila je pozadinski radnik na teritoriji Banije i Korduna.
- Ahsen Gina**, službenica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je odvedena od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Nakon oslobo enja iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, referent saniteta 2. brigade VII banijske divizije, bolni arka u bolnici IV/2-c. Od jula 1944. bolni arka u bolnici u Grumo (Italija), gde je završila viši sanitetski kurs.
- Ajbenšić Izoa dr Ilona**, profesor gimnazije iz Beograda. Ro ena 1904. u Velikom Be kereku (Zrenjanin). Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji, a na studijama je primljena za lana KPJ. Kao komunista uhapšena 1929. u V. Be kereku, ali je na sudu oslobo ena zbog nedostatka dokaza. Po okupaciji Jugoslavije odlazi u Novi Sad, gde se uklju ila aktivno u NOP. Stradala krajem januara 1942. prilikom zloglasne »racije«.
- Ajgenmaht Ljubomir**, u enik iz Beograda, ro en 1925. u NOV od oktobra 1944. Borac u Artiljerijskoj brigadi XXXVI divizije.
- Ajhinger Liza**, doma ica iz Sremske Mitrovice. Do rata aktivna u revolucionarnom radni kom pokretu. Godine 1940. uhapšena u Beogradu zbog u estvovanja u demonstracijama. U SKOJ primljena 1941. U NOP od po etka ustanka, a od 1943. u NOV. Obavljala je kurirsku dužnost.
- Ajhinger Soka**, doma ica iz Sremske Mitrovice. Do rata aktivno u estvovala u revolucionarnom radni kom pokretu. Godine 1940. uhapšena u Beogradu zbog u estvovanja u demonstracijama. U NOP od po etka ustanka, a u NOV od 1943.
- Ajhner-Kraus Lili**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1905. g. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u Komandi mesta Topusko.
- Ajncig Nikola**, službenik iz Zagreba. Star oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, e po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora, septembra 1943. stupio u NOP. lan Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica u Bariju.
- Ajhorn Filip**, kroja iz Subotice, ro en 1910. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti i marta 1942. osudili na robiju, a 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik. Prilikom povla enja uprave logora kada su povedeni i zato enici, ubijen oktobra 1944. na putu prema Crvenki.
- Ajhorn Stevan**, službenik iz Beograda, ro en 1890. U NOV od novembra 1944. Bolni ar u hirurškoj ekipi I prolet. divizije.
- Ajhorn Vladislav**, iz Beograda. U NOV od oktobra 1944. Bolni ar u previjalištu 18. srpske brigade.
- Ajženštajn Simona Elza**, doma ica iz Tuzle. Ro ena 1895. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora, stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u partizanskoj bolnici u Oto cu i Kraljevici.
- Ajženštajn Milana Mila**, u enica iz Tuzle. Ro ena 1922. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U logoru je završila bolni arski kurs. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, i bolnici u Oto cu. Radila u Agitpropu NOO Glina, a zatim u apoteci pri ZAVNOH-u kao apotekarski pomo nik.
- Ajženštajn Bernarda mr ph. Milan**, apotekar iz Tuzle. Ro en 1887. u Koprivnici. Farmaciju završio 1910. u Pragu. Dolaskom ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Apotekar u bolnici Vojnog podru ja Kraljevica: Centralne apoteke X korpusa i bolnice u Grumo (Italija).
- Ajženšteter Davida dr Vlatko**, lekar iz Zagreba, ro en 1902. U Zagrebu je završio medicinu 1926, a zatim specijalizirao internu medicinu. Oktobra 1941. upu en od ustaša u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Upravnik bolnice XVII divizije, bolnice XXXVIII divizije, a zatim bolnice teskih ranjenika III korpusa.
- Akerhalt Leo**, student iz Sombora, ro en 1921. U NOP od po etka ustanka, kada je i primljen u SKOJ. lan jedne udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je

- ubijen 5. XII 1942. zbog bekstva drugih zatoenika.
- Akerman Branka, doma ica iz Zagreba, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je oktobra 1944. stupila u NOP. Radila po sektoru saniteta u pozadini.
- Akerman Mavra dr phil. i mr ph. uro, apotekar iz Bjelovara, ro en 1911. Farmaciju završio 1935. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Nakon cslobo enja iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Upravnik ambulante u Slatinskom Drenovcu; apotekar Vojnog podru ja Psnj, a zatim Centralne apoteke VI korpusa.
- Akerman-Krajanski Artura Eva, student farmacije iz Varaždina, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja Papuk, apotekarski pomo nik u apoteci Vojnog podru ja Slavenska Požega, referent za apotekarstvo XII divizije, apotekar bolnice u Osijeku.
- Akerman M. dr Radoslav, lekar iz Zadra, ro en 1907. Medicinski fakultet završio 1931. u Zagrebu, a zatim specijalizirao ginekologiju. U NOV od septembra 1943. Lekar bolnice Papu ko-krndijskog odreda, a zatim upravnik bolnice Vojnog podru ja Slavenska Požega.
- Akons Henrik, trgovac iz Beograda. Ro en 1890. u Kosteštu (Rumunija). Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana, po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Alba Jakoba Nisim-Niki, zanatlija iz Bitolja, ro en 1915. U NOV od septembra 1942. Borac u eti »Jane Sandanski«, a zatim u 2. makedonskoj brigadi.
- Alba Sol i, doma ica iz Bitolja, ro ena 1925. U NOP od 1941; 1942. primljena u SKOJ. Prikupljala pomo za NOV, raznosila ilegalni materijal, itd Marta 1943. odvedena u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Albahari Sabetaja Abinun-Abo, student tehnike iz Sarajeva, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije. Pred kraj rata na duznosti topografa u Štabu te divizije.
- Albahari Albert, službenik rodom iz Sarajeva. Star 29 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Albahari Morica Albert, student iz Splita, gde je ro en 1922. U NOV od septembra 1943. Borac u Morsorskom odred, a zatim na radu u Štabu XXVI dalmatinske divizije i u Štabu baze NOVJ u Barju.
- Albahari Sabetaja ing. Albert, službenik iz Zagreba. Ro en 1915. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. doveden u logor na Rabu. Po osloboenju logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Albahari Anica, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kim jedinicama.
- Albahari-Pavlovi Anica, doma ica iz Sarajeva. U NOV od 1942. Referent saniteta 1. bataljona 6. prolet. isto nobosanske brigade.
- Albahari Sabetaja Aron, tokar iz Sarajeva, ro en 1921. U drugoj polovini 1941. otišao u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz Odreda je vra en od etni kih elemenata koji su se uvukli u Odred, jer im »kaputasi nisu potrebni«. Po povratku u Sarajevo uspeo je da se prebaci u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Albahari Benjamina Aser-Aco, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Krajem 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je iste godine pobeogao i stupio u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Albahari Isaka Berta-Lela, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1921. u Doboju. U NOV je stupila oktobra 1941. u Kalinova ki partizanski odred. Borac u tom odred, a zatim referent saniteta Mostarskog bataljona 10. hercegova ke brigade. U borbi sa Nemcima kod Avtovca juna 1943. teško ranjena i podlegla ranama.
- Albahari Beza->Malak, službenica iz Zemuna, ro ena 1932. Pred rat na službi u telefonskoj centrali u Zemunu. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je primljena u SKOJ, a pred po etak drugog svetskog rata za lana KPJ. U NOP je stupila na po etku ustanka kao lan udarne grupe. U estvovala je u se enju telefonskih stubova, pisanju antifasisti kih parola po zgradama, paljenju nema kih kamiona, itd. Ustaška policija otkrila je njen rad i prilikom saslušanja tako zverski mu ena, da je izgubila dar govora. Na kraju je ubijena i ba ena u Dunav.
- Albahari-Feruš Blanka, radnica iz Sarajeva, ro ena 1922. Vrlo mlada je pristupila naprednom pokretu i primljena u SKOJ, a pred rat za lana KPJ. U NOV je stupila na po etku ustanka i tada je izabrana za lana MK KPJ Sarajevo. Do 1943. radila kao pozadinski politi ki radnik, a zatim oštila u partizane. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Albahari Avrama David, trgovca ki pomo nik iz Sarajeva. Ro en 1922. u Tešnju. U NOV od oktobra 1941. Borac u odred »Zvijezda«, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo avgusta 1942. kod Šekovi a u borbi sa etnicima.
- Albahari Morica David, trgovac iz Sanskog Mosta. Ro en 1889. u Tešnju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Drvar, gde je stupio 1942. u NOP. Aktivno radio na osloboenj teritoriji kao pozadinski radnik.
- Albahari i. Ela, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim referent saniteta bataljona u jedinicama VII banijske divizije.
- Albahari Erna, u enica iz Sarajeva, ro ena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor

- na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Albahari Šabetaja Estera**, doma ica iz Sarajeva. Roena 1907. u Tešnju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici XI korpusa.
- Albahari Davida Flora**, službenica iz Sanskog Mosta. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Drvar, gde se 1942. ukljuila u NOP. Radila kao terenski pozadinski radnik na osloboenj teritoriji.
- Albahari Greta**, službenik iz Beograda. Ra ena 1911. u Smederevu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Split, a od septembra 1943. u Italiju. U NOV je stupila juna 1944. Na radu u partizanskoj štampariji na osloboenj teritoriji.
- Albahari Abrahama Hajim-Tedi**, u itelj iz Sarajeva. Ro en 1921. u Tešnju. Ian SKOJ-a od pre rata. U NOV od avgusta 1941. Borac u igmanskom odredu, a zatim u Jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 31. V 1943. kod ureva u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Albahari Hari**, kroja rodom iz Sarajeva. Star 22 godine. Ian KPJ. Po dolasku ustaša na vlast aktivno deluje kao pozadinski politi ki radnik u Sarajevu. Krajem maja 1941. uhva en od ustaša i odveden u logor. Ubijen pri pokušaju bekstva iz logora u Jasenovcu.
- Albahari Heskija**, službenik iz Beograda, ro en 1910. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Skoplje, gde se ukljuio u NOP. Juna 1942. uhapšen i odveden u zatvor u Prištini, odakle je preba en u logor u Albaniji. Krajem 1942. osloboen od albanskih partizana i od tada pa do kraja rata bio u redovima albanskih partizana.
- Albahari Mordehaja Isak**, radnik iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom odredu, a zatim u 4. bataljonu 2. prolet. brigade. Poginuo u borbi s ustašama 4. VIII 1942. prilikom napada na Kupres.
- Albahari Šabetaja Jakob**, poštanski službenik iz aka. Ro en 1910. u Tešnju. U NOV od iula 1941. Borac u a anskom odredu, a zatim komesar ete u 2. prolet. brigadi. Poginuo po etkom juna 1943. na Zelengori u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Albahari Jaša**, student. Ro en 1923. u Splitu. U NOV od septembra 1943. Stenograf u Nacionalnom komitetu osloboenja Jugoslavije na Visu.
- Albahari Josip**, student iz Beograda, ro en 1922. U NOV od 1941. Borac u 1. šumadijskom partizanskom odredu, a zatim u 1. eti 4. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 9. IX 1942. na Bojani a visu (Manja a, Bosna).
- Albahari J. Josip**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1913. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupare. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije.
- Albahari Jozef** - u o, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1913. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen za lana KPJ. Aktivno je delovao u jevrejskom radni kom udruženju »Matatja«. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Mostar, odakle je odveden od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, gde je me u Jevrejima organizovao pokret otpora, kao i partijsku organizaciju u kojoj je bio sekretar. Bio je I lan ilegalnog NOO u logoru. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu, gde je bio lan logorskog komiteta KPJ jevrejskog i slovena kog logora. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim radio u intendanturi VII banijske divizije.
- Albahari Davida Judita**, u enica iz Sanskog Mosta, gde je ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Drvar, odakle je stupila u NOV decembra 1942. U NOV je završila srednji i viši sanitetski kurs. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka u bolnici u Drvaru, Jedinicama 1. prolet. divizije, hirurškoj ekipi VS-a, referent saniteta 1. bataljona Banjalu kog odreda, referent saniteta 3. bataljona 14. brigade XI divizije, referent saniteta brigade KNOJ. Demobilisana u inu poru nika.
- Albahari Isaka Lela**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije.
- Albahari šabetaja Leon**, tehni ar iz Sarajeva, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim politi ki delegat u 3. eti 1. bataljona 1. brigade VII banijske divizije.
- Albahari-Levi Hajima Luna**, doma ica iz Sanskog Mosta. Ro ena 1898. u Kladnju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Drvar, gde se 1942. aktivno ukljuila u NOP. Radila na terenu drvarskog sreza kao pozadinski terenski radnik.
- Albahari Isaka Mordehaj-Braco**, kožarsko-tašnerski radnik iz Sarajeva. Ro en 1923. u Doboju. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u 2. eti 4. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo u Blagaju (Kupres) 12. VIII 1942. u borbi s ustašama i u tom mestu je i sahranjen.
- Albahari Jakoba Mordehaj**, kroja ki radnik iz Sarajeva, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici Banijskog vojnog podruja, a zatim ZAVNOH-a.
- Albahari Davida Moric**, u enik iz Sanskog Mosta, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao sa roditeljima u Drvar. U NOV je stupio juna 1942. Bio kurir pri Agitpropu V korpusa.
- Albahari Moša**, kroja iz Sarajeva, ro en 1913. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Albahari Leona Moša**, student filozofije iz Zagreba. Ro en 1913. u Sarajevu. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ, a na fakultetu za lana KPJ. Istaknuti marksista na Zagreba kom sveu ilištu i 1934. izabran za partijskog rukovodioca na Sveu ilištu. Bio je lan uredništva »Novi student« i »Borbeni student«, kao i lan »Pu kog teatra«. Vrlo aktivno je delovao u naprednom udruženju »Svetlost«. Godine 1936. izabran za lana odbora Akademskog filozofskog društva. Bio je jedan od osniva a »Aktionog odbora hrvatskih studenata ljevi ara« i kao lan tog Odbora organizovao je 1937. g. logorovanje naprednih studenata u Kranjskoj Gori. Slede e godine bio je u delegaciji naprednih studenata koja je posetila ehoslova kog konzula i predložila odlazak naprednih studenata u ehoslova ku u cilju njene odbrane od nema ke agresije. Godine 1939. izabran za sekretara biroa PK SKOJ-a Hrvatske i sekretara Biroa partijskih organizacija svih fakulteta Zagreba kog sveu ilišta.

Po kapitulaciji Jugoslavije upu en je od CK KP Hrvatske u Istru radi organizovanja ustanka (avgusta 1941). Istog meseca organizovao je i prvi partizanski logor na planini Tuhobi u kojem je vršio dužnost komandanta. Ubrzo je u logoru formiran i partizanski odred »Božo Vidas-Vuk« u kojem je izabran za komandanta. U borbi s italijanskim fašistima, koji su napali logor 12. XI 1941. bio je ranjen i ilegalno preba en u Sušak radi le enja. Po izle enju upu en je februara 1942. od OK KPH za Istru u Rijeku radi aktiviranja partijskih organizacija, koje su se rasformirale nakon jedne provale. Albahari se povezao sa rije kim radnicima i uspeo aktivirati ve i broj partijskih organizacija, koje su se povezale s istarskim partizanima. Po etkom juna 1942. formirao je 2. partizanski odred pri V operativnoj zoni. Produžio je da radi na tom terenu kao politiki pozadinski radnik. Prilikom jednog ilegalnog sastanka 7. VII 1942. bio je opkoljen od italijanskih karabinjera i u borbi sa njima teško ranjen u nogu, pa je zarobljen. Odveden je u Rim, gde mu je noga amputirana, a zatim je izveden pred specijalni tribunal, koji ga je 21. XI 1942. osudio na smrt. Italijani nisu doznali njegovo pravo ime, pa je osu en pod lažnim imenom Vittorio Bleccico. Posle rata prenet je u Zagreb i sahranjen na Mirogoju.

Albahari Rafaela Nada, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana je od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u partizanskim jedinicama.

Albahari Avrama Nisim, službenik iz Sarajeva. Ro en 1916. u Tešnju. U SKOJ je primljen u gimnaziji, a 1935. za lana KPJ. Kao komunista osu en 1936. od suda za zaštitu države na jednu godinu zatvora, koji je odležao u zatvoru na Adi Ciganliji i u Glavnja i. Godine 1939. bio je partijski instruktor u novoformiranoj eliji Vojnotehni kog zavoda u Sarajevu, a 1940. izabran za lana MK KPJ Sarajevo. Po etkom 1941. interniran u koncentracioni logor za komuniste u Iva-njci. Po kapitulaciji Jugoslavije u estvovao u organizovanju ustanka u isto noj Bosni. Po direktivi PK KPJ za BiH odlazi sa Ratom Dugonji em 14. VII 1941. u Semizovac radi organizovanja partizanskog odreda, a zatim po istom zadatku na teren Vareš-Breza. Izdajom je uhva en od ustaša 6. VIII 1941. i zatvoren u zatvor u Visokom, a zatim u Sarajevu, gde je zverski mu en, ali nije ništa priznao. Uz pomo sarajevske partijske organizacije pobjegao je 22. IX 1941. iz zatvora i produžio sa radom kao pozadinski politiki radnik. Oktobra 1941. izabran za sekretara OK KPJ »Zvijezda«. Po etkom 1943. bio je na dužnosti zamenika komesara 3. bataljona 6. prolet. isto nobosanske brigade, a 1944. lan Ob-lasnog komiteta KPJ za isto nu Bosnu i šef Odeljenja OZN-e pri Štabu III korpusa. Nosilac je **Partizanske spomenice 1941.**, a 1953. je proglašen za Narodnoj heroja Jugoslavije.

Albahari Nisim, u enik rodom iz Sarajeva. Star 18 godina. U NOV od septembra 1941. godine. Poginuo krajem maja 1943. kod ureva u toku pete neprijateljske ofanzive kao borac 6. prolet. isto - nobosanske brigade.

Albahari mr ph. Rahela, apotekarski saradnik iz Tuzle. Ro ena 1910. u Sarajevu. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji, a na Farmaceutskom fakultetu u Zagrebu primljena za lana KPJ. Diplomirala 1939. godine i zaposlila se u Tuzli, gde je produžila sa revolucionarnim radom. Po okupaciji Jugoslavije odmah se uklju ila aktivno u

NOP. Ustaše su otkrile njen rad i po etkom 1942. odveli je u logor u Lohorgradu; odatle je odvedena u logor u Aušvicu, gde je ubijena.

Albahari Davida Rahela, u enica iz Sanskog Mosta, gde je ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla je u Drvar i jula 1941. stupila u NOV. Bolni arka u Drvarskom odredu, a zatim vodni delegat u 10. krajiškoj brigadi. Kasnije je izabrana za pozadinskog omladinskog rukovodioca, lan OK SKOJ-a i PK SKOJ-a. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

Albahari Rena, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1889. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici XI korpusa.

Albahari Morica Rifka-Tamara, doma ica iz Splita, gde je ro ena 1919. U NOV od 1942. Borac, a zatim politiki radnik u jedinicama XX dalmatinske divizije, na radu u Štabu VIII korpusa i u Bazi NOVJ u Bariju.

Albahari Salamon (Ivanovi Josip), službenik iz Sarajeva, ro en 1915. lan KPJ. Zbog revolucionarnog rada hapšen više puta do rata. Od 1938. borio se u redovima Španske republikanske armije. Po povla enju armije iz Španije dospao 1939. u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao i vratio se u Jugoslaviju. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu, a zatim komesar ete odreda »Zvijezda«. Poginuo maja 1942. kod Vareša u borbi sa etnicima.

Albahari Arona Sarika-Sarika, u enica iz Sarajeva, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim lan Banijske kazališne grupe.

Albahari (ime nepoznato – sestra Albahari SarikeJ, u enica iz Sarajeva, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije.

Albahari-Levinger Armina Selma, službenica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je po etkom novembra 1942. odvedena od Italijana u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u MOO Vo in. a zatim na Papuku.

Albahari Leona Simha-Cila, student medicine iz Zagreba. Ro ena 1917. u Koprivnici. lan SKOJ-a postala u gimnaziji 1934. Na Fakultetu u Zagrebu aktivno je delovala u naprednoj studentskoj organizaciji. Po dolasku ustaša na vlast, po direktivi Partije poha a sanitetski kurs. U leto 1941. uhapšena kao komunista od ustaša i bila u zatvoru u Lepoglavi, a zatim odvedena u logor »Danica«, pa u logor u akovu. Juna 1942. pobjegla je iz tog logora i stupila u NOV. U Žumberku je formirala prvu partizansku bolnicu u kojoj je obavljala dužnost komesara, a zatim je bila na slede im dužnostima: referent saniteta 4. brigade VII banijske divizije; refer. saniteta 13. prolet. brigade; politiki komesar bolnice II operativne zone Hrvatske. Septembra 1944. upu ena u Italiju, gde je završila hirurški kurs i radila u bolnici 64 General Hospital u Andriji, a zatim bila šef odeljenja bolnice Vojne oblasti VIII korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

- Albahari Grubora Šabetaj**, službenik iz Sarajeva. Roden 1907. u Tesnju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio je septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici broj 2, Li kog vojnog podruja.
- Albahari Salamona Šalom**, student ekonomije i službenik iz Sarajeva. Ro en 1914. u Maglaju. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovao u SBOTIC-u. Na po etku ustanka aktivno se uklju io u njegovom organizovanju, ali ga je Mihajlo Popović, u ustaškoj policiji lažno teretio da je rukovodio ilegalnom tehnikom. I pored zverskog mu enja, Albahari nije ništa priznao. Osu en je na smrt i 8. VIII 1941. streljan na Vracama kod Sarajeva. Jedna ulica u Sarajevu je posle rata dobila njegovo ime.
- Albahari Jude Tilda**, iz Sarajeva, ro ena 1923. Do rata završila stru nu školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XX dalmatinske divizije.
- Albahari-Fišant Tina-ina**, profesor gimnazije iz a ka. Ro ena 1913. u Poljskoj. Vrlo mlada je pristupila revolucionarnom radni kom pokretu i primljena za lana KPJ. Od po etka ustanka aktivno se uklju ila u a anskom kraju u NOP, gde je delovala kao pozadinski politiki radnik. Po povla enju partizanskih jedinica za Sandžak u toku prve neprijateljske ofanzive, ostala je da radi na a anskom terenu. Gestapo je otkrio njen rad i januara 1942. streljana je u a ku.
- Albala Josip-Josko**, trgovac iz Beograda, ro en 1910. u Istorijskom arhivu Beograda postoji podatak da je poginuo 1944. u NOV.
- Albala-Benvenisti Kleri**, iz Bitolja, gde je ro ena 1922. i završila gimnaziju. U napredni omiadin ski pokret uklju ila se u gimnaziji. Po okupaciji Makedonije stupila je u NOP i od 1942. bila je lan grupe za vaspitanje žena. sara ivala sa Žanilom Kolomonos. Prikupljala je pomo za NOV. Marta 1943. odvedena u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Alboher Rifka**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1902. Od po etka ustanka u NOP. U njenom stanu održavao je MK KPJ Bitolj ilegalne sastanke i skrivali se ilegalci. Marta 1943. odvedena u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Alfandari Isak-Alfo**, student iz Beograda, ro en 1920. Od 1940. lan SKOJ-a. U NOV je stupio avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odred, a zatim puškomitraljezac u istom. Poginuo decembra 1941. kod Sjenice u borbi sa muslimanskom milicijom.
- Alfandari dr Isak**, lekar iz Beograda. Ro en 1898. u Šapcu. Specijalizirao neurologiju. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio februara 1944. u NOV (iz logora Feramonte). Bic je upravnik bolnice u Grumo i Grotalj (Italija).
- Alfandari Rafaela Isak**, u enik iz Beograda. Ro en 1923. u Pozarevcu. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odred. Novembra 1941. zarobljen od Nemaca i streljan.
- Alfandari Lela**, doma ica iz Beograda. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, a septembra 1943. otišla za Italiju. U NOV je stupila u Italiju 1944. g. Bila je tuma za engleski jezik u bolnici 35 u Gravini (Italija).
- Alkalaj Albert-Alki**, tekstilni tehni ar iz Sarajeva, ro en 1918. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i pred drugi svetski rat primljen za lana KPJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mesto Kor ula. U NOV je stupio septembra 1943. Na radu u Komandi mesta na Kor uli, a zatim komandir radne ete na Visu.
- Alkalaj Isaka Albert**, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mesto Kor ula. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Alkalaj Beba**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1920. U NOV je stupila septembra 1941. Bolni arka u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginula 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Alkalaj M. Beba-Vasja**, u enica iz Sarajeva, gde je ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila februara 1943. u NOV. U partizanima završila viši sanitetski kurs. Bolni arka, a zatim referent saniteta 2. bataljona 2. brigade IX dalmatinske divizije; zamenik refer saniteta Artiljerijske brigade XXVI dalmatinske divizije; zamenik refer. saniteta Artiljerijske grupe VIII korpusa.
- Alkalaj-Kari Isaka Blanka**, doma ica iz Beograda, ro ena 1914. Do rata uklju ena u ženski napredni pokret. Na po etku ustanka u njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci, kao i kursevi prve pomo i. Pre hapšenja od Gestapoa prebegla je u Stepojevce, gde se aktivno uklju ila u NOP, a oktobra 1944. stupila u NOV. Borac u 3. vojvo anskoj brigadi XXXVI divizije.
- Alkalaj Braco**, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 3. dalmatinskoj brigadi IX divizije.
- Alkalaj Buki**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO u ulovec.
- Alkalaj Buki**, radnik iz Sarajeva, ro en 1921. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom odred, a zatim u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Poginuo 15. VI 1942. na Han Pogledu kod Vlasenice.
- Alkalaj Estera**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO ulovec.
- Alkalaj Flora**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u De joj bolnici u Buzeti.
- Alkalaj Rafaela Gilda**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1900. u Solunu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle je konfinirana od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od septembra 1943. Na radu u kroja koj radionici Split-skog vojnog podruja, a zatim bolni arka u bolnici u Bariju.
- Alkalaj Hajin-Puba**, profesor gimnazije iz Sarajeva, gde je ro en 1913. Izgra eni marksista. Kao komunista hapšen više puta do rata. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od septembra 1943. Na radu u bazi NOVJ u Bariju.
- Alkalaj Iko**, trgovac, rodom iz Bijeljine. Star oko 50 godina. U NOP od po etka ustanka. Pod sumnjom da je komunista ustaše su ga uhapsile 27. VI 1941. i odvele u zatvor u Gospi u, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.

- Alkalaj Isak-Zak**, student iz Beograda, ro en 1922. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. tenkovskoj brigadi.
- Alkalaj Isidor**, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio januara 1943. u NOV. Borac u jedinicama IX dalmatinske divizije.
- Alkalaj Isidor**, u enik iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi; rukovodilac kulturno-prosvetnim sektorom u toj brigadi; šef odseka za propagandu u 11. dalmatinskoj brigadi, a zatim u Artiljerijskoj brigadi 2. tenkovske divizije.
- Alkalaj A. Isidor**, u enik iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Po završetku apotekarskog kursa postavljen je za apotekarskog pomoćnika u 11. dalmatinskoj brigadi, a zatim za upravnika apoteke Vojne oblasti za Dalmaciju.
- Alkalaj Josif**, u enik iz Sarajeva. Ro en 1920. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. vazduhoplovnoj bazi NOVJ u Italiji. Godine 1944. upu en u SSSR na školovanje po sektoru vazduhoplovstva.
- Alkalaj dr Josip**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Biha.
- Alkalaj Jakova Josip**, službenik iz Beograda, ro en 1914. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo, u Nema ku. Decembra 1944. prebegao u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u Artiljerijskoj brigadi XXIX hercegova ke divizije, a zatim sekretar Vojne bolnice u Mostaru.
- Alkalaj Isaka Josko**, radnik iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Alkalaj Kalmi**, muzi ar iz Splita. Ro en 1915. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Alkalaj Isaka Klara-Beba**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1920. U NOV od oktobra 1941. Bolni arka u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Poginula 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Alkalaj Izidora Leon**, tekstilni tehni ar iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula. U NOV od septembra 1943. Borac u Južnodalmatinskom odred, a zatim intendant 13. dalmatinske brigade XXVI divizije. Poginuo na Visu januara 1944.
- Alkalaj M. Leon**, trgovac iz Beograda, ro en 1880. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine, odveden u zarobljeništvo u Nema ku kao rezervni oficir. Aprila 1945. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Obavlja o administrativne dužnosti.
- Alkalaj Isaka Mario-Brada**, drogerista iz Beograda. Ro en 1912. u Fojnici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; u 3. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije, a zatim radio po kulturno-prosvetnom sektoru u toj diviziji. U drugoj polovini 1944. ranjen, pa je upu en u Italiju na le enje. Po izle enju delegat u partizanskoj bolnici u Bariju.
- Alkalaj Isaka Marko**, u enik iz Beograda, ro en 1922. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od oktobra 1943. Bio je na slede im dužnostima: borac, politi ki delegat, komesar ete u 1. prekomorskoj brigadi.
- Alkalaj Moreno**, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim radionicama na osloboenjoj teritoriji Like i Korduna.
- Alkalaj Moric-Braco (»Boris mali«)**, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama XXXIII divizije X korpusa.
- Alkalaj Moric**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Alkalaj Moric**, trgovac iz Sarajeva. Ro en 1886. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u ekonomatu bolnice VIII korpusa.
- Alkalaj Bukia Moric**, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast, prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO ulovec.
- Alkalaj Merkuša Moša-Buki**, radnik iz Bijeljine, gde je ro en 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred, a zatim u jedinicama 6. prolet. brigade. Poginuo 15. VI 1942. na Han Poglodu kod Vlasenice.
- Alkalaj Salamona Moša**, u enik iz Bijeljine, ro en 1925. U NOV od septembra 1941. Borac u Maje-vi kom partizanskom odred. Novembra 1943. zarobljen od neprijatelja na Majeveci i obešen.
- Alkalaj Olga**, advokat iz Beograda, ro ena 1907. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je primljena u SKOJ, a 1923. na Fakultetu u Beogradu za Iana KPJ. Jedna od najaktivnijih žena, Ianova KPJ, u Ženskom naprednom pokretu u Beogradu. Od 1938. Ian Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije. U redakciji lista »Žena danas« bila je zadužena po partijskoj liniji. Pred rat, sekretar partijske organizacije 5. reiona u Beogradu. Kao advokat branila je komuniste na sudu. Po okupaciji Jugoslavije produžila je s ilegalnim radom pod imenom Sofija Aleksij, ku na pomo nica kod Zorice Veljkovi. U estvovala je u organizovanju spasavanja uhapšenih komunista na le enju u Vidinskoj bolnici u Beogradu. Septembra 1941. imenovana za Iana privremenog Mesnog rukovodstva Partije u Beogradu. Novembra 1941. uhapšena od Gestapa o prilikom jedne provale. U logoru na Banjici bila je podvrgnuta strašnim mu enjima, ali nije ništa priznala. Preba ena je u logor »Sajmiste«, ali zbog teskih povreda zadobijenih prilikom saslušavanja na Banjici morala je biti preba ena u Jevrejsku bolnicu. Partijska organizacija u Beogradu organizovala je njeno bekstvo, ali ona nije htela da pobe gne, jer bi kako je rekla »stradali ostali bolesnici u bolnici«. Ge-

- stapo je odveo iz bolnice 15. III 1942. u kamionu u kojem je na putu do Jajinaca ugušena otrovnim gasom. Posle rata, jedna ulica u Beogradu je dobila njeno ime.
- Alkalaj Sara**, domaćica iz Beograda. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Piroć, gde se 1942. aktivno uključila u NOP i izabrana za članicu odbora Narodnooslobodilačkog fronta.
- Alkalaj Morica Sarika**, učenica iz Sarajeva, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila avgusta 1942. u NOV. Borac u Splitском odredu, a zatim u 2. proleć. brigadi. Poginula krajem maja 1943. na Sutjesci, u toku pete neprijateljske ofanzive. Postoji verzija da je na Sutjesci zarobljena i odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Alkalaj Sida**, učenica iz Sarajeva, rođena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u Mosorskom odredu; 2. brigadi IX dalmatinske divizije; Artiljerijskoj grupi VIII korpusa; referent saniteta diviziona Artiljerijske brigade IV armije.
- Alkalaj Samuila Solomon**, iz Beograda, rođena 1906. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio 1943. u redove albanskih partizanskih jedinica.
- Alkalaj Sarika**, domaćica iz Sarajeva. Rođena 1898. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u GS Hrvatska.
- Alkalaj Isaka Žarko**, službenik iz Beograda, rođena 1922. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velatuku (Korčula). U NOV je stupio septembra 1943. Borac u 1. prekomorskoj brigadi; komesar kulturne ekipe XXVI dalmatinske divizije.
- Almozlino Nisima Hajim-Emil (Guta)**, učenik iz Beograda, rođena 1923. član SKOJ-a. Vrlo aktivan u naprednom omladinskom pokretu u 1. muškoj gimnaziji. član jevrejskog društva »Hašomer haair«. Neposredno po okupaciji uključio se u sastav jedne udarne grupe. Jula 1941. u estvovao u paljenju nemačkog kamiona. Uspeo je pobeći i stupio 1. VIII 1941. u NOV. Borac i bolničar u 2. anaskom odredu. 3. VIII 1941. u borbi sa Nemcima bio je ranjen njegov drug Aleksandar Radulović. Prilikom previjanja druga, Nemci su zarobili Almozlinu kod Stjenika i streljali ga. Sadržanjen je u 2. a ku.
- Almozlino Jakob, iz Beograda**. U Istorijskom arhivu Beograda postoji dokument iz kojeg se vidi, da je 1941. bio član Rejonskog komiteta KPJ u Beogradu. Daljnja sudbina nepoznata.
- Almozlino Nisima Josif-Alma**, student iz Beograda. Rođena 1917. u Vodeni (Grčka). član SKOJ-a postao je 1935. u gimnaziji, a 1936. član KPJ. Po završetku gimnazije studirao je dve godine medicinu, a zatim prešao na pravne studije i zaposlio se u Gradskoj opštini u Beogradu. Vrlo aktivno je delovao u skautskoj organizaciji, a zatim u SBOTI -u. Godine 1940. u estvovao sa Ivom Loom Ribarom ispred Beogradskog univerziteta via Meunarodnom omladinskom kongresu u Parizu. Neposredno po okupaciji pristupio je u NOP: skupljao je oružje i sanitetski materijal. Jula 1941. stupio u NOV. Bio je izabran za članicu Srećskog komiteta KPJ Takovo. Od petog avgusta borac u 2. anaskom odredu, a zatim u 2. proleć. brigadi. Poginuo 3. VIII 1942. prilikom napada brigade na Kupres i sahranjen u selu Blagaj.
- Almozlino Klara**, radnica iz Beograda, rođena 1919. U NOP od petog ustanka, a u NOV od 1942. godine. Borac u Kosmajskom odredu. Iste godine poginula u borbi sa Nemcima. Mesto pogibije nepoznato.
- Almozlino Josifa mr ph. Nisim**, apotekar iz Beograda, rođena 1881. Farmaciju završio u Beogradu. Po okupaciji Beograda prebegao u 2. anask, gde se uključio u NOV. Radio na organizovanju apotekarske službe u sastavu NOV. Novembra 1941. uхваćen od etnika kod Ovčarsko-kablarske klinure i ubijen.
- Almozlino Nisima Rea**, student farmacija iz Beograda, rođena 1919. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je primljena u SKOJ. Vrlo aktivno je delovala među učenicima u 4. ženskoj gimnaziji. Po direktivi Partije završila je predratni kurs pomoćnika. U NOP od petog ustanka: prikupljala sanitetski materijal i oružje za NOV, i 1941. primljena za kandidata članicu KPJ. U NOV je stupila na petog avgusta 1941. Po povlačenju partizanskih jedinica iz zapadne Srbije prema Sandžaku, raspoređena je na rad u Agitpropu u Novoj Varoši. Od marta 1942. bila je bolničarka u 2. proleć. brigadi, a u drugoj polovini te godine završila apotekarski kurs i postavljena za referenta za apotekarstvo u 3. proleć. diviziji, a zatim za referenta saniteta 10. hercegovačke brigade, pa za referenta za apotekarstvo u XXIX hercegovačkoj diviziji. Pred kraj rata referent za apotekarstvo u Sanitetskom odeljenju KNOJ. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Almozlino-Vig Tereza**, domaćica iz Beograda, rođena 1896. U NOV od avgusta 1941. Bolnička arka u bolnici 2. anaskog partizanskog odreda, a zatim u Centralnoj bolnici VŠ-a. Poginula krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Almuli Isaka Jaša**, student tehnike iz Beograda. Rođena 1918. u Bukureštu. član SKOJ-a od 1936, a predratni primljen za članicu KPJ. Do rata aktivno delovao u jevrejskoj organizaciji »Hašomer haair«, kao i u skautskoj organizaciji. U NOV je stupio marta 1944. Borac u 2. proleć. brigadi.
- Almuli Solomon**, iz Beograda. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden je kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Od 1942. aktivno se uključio u antifasistički pokret u logoru. Po direktivi Partije u estvovao u koptanju tunela ispod logora u cilju bekstva logoraša.
- Almuli Šeka**, student filozofije iz Beograda, rođena 1913. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je primljena u SKOJ, a nešto kasnije i za članicu KPJ. Bila je aktivna članica Omladinske sekcije Ženskog pokreta i u sportskom naprednom udruženju »Polet«. Po okupaciji Beograda prebegla u Albaniju, gde je internirana od Italijana u logor, a zatim odvedena u logor Feramonte u Italiji. U NOV je stupila septembra 1944. Radila po sektoru propagande u II korpusu, a zatim u redakciji lista »Borba«.
- Almuli dr Žarko**, lekar iz Beograda, rođena 1901. Medicinski fakultet završio 1927, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio u NOV 1944. Radio je na organizovanju zdravstvene službe u jugoslovenskom zbegu u Italiji.
- Alpar Andrije Dor e**, učenik srednjoškolske škole u Beogradu. Rođena 1922. u Pećuhu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Mosorskom odredu; vodni delegat u jedinicama XX dalmatinske divizije; pomoćnik komesara diviziona; personalni referent divizije.
- Alt Kaiman**, trgovica iz Beograda, rođena 1919. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Ita-

- lijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 4. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Altarc Albert**, trgovac iz Osijeka. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobodu enoj teritoriji Banije.
- Altarc Albert**, službenik iz Beograda, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Demobilisan u inu poru nika.
- Altarc Albert**, kroja iz Sarajeva, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim partizanskim kroja nicama na oslobodu enoj teritoriji Banije.
- Altarc Leona Albert- ik**, student medicine iz Mostara, ro en 1914. Studirao je u Beogradu. U NOV od aprila 1942. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici Konji kog partizanskog bataljona; u ambulanti 10. hercegova ke brigade; bolnici III divizije; referent saniteta Romanijskog odreda; refer. saniteta 17. brigade; lekar u bolnici X divizije; refer. saniteta bataljona 7. brigade X divizije.
- Altarc Rafaela Albert**, radnik iz Sarajeva, ro en 1921. Ian SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. Borac Kalinova kom partizanskog odreda. Godine 1942. zarobljen od Nemaca, odveden u logor Dauhau, gde je ubijen.
- Altarc Rahele Albert**, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1922. Ian SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Altarc Salamona Albert**, grafi ar iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu; 6. beogradskom bataljonu 1. prolet. brigade; Prate em bataljonu VS-a, a zatim radio u štampariji lista »Borba«. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Altarc Salamona Albert**, trgova ki pomo nik iz Zagreba. Ro en 1916. u Tuzli. Ian KPJ. U NOP od po etka ustanka. Avgusta 1941. ustaše su otkrile njegov rad i internirali u logor u Kerestincu, a ubrzo streljale u Maksimiru kod Zagreba za odmazdu zbog napada naprednih omladinaca na ustašku strazu kod Botani kog vrta u Zagrebu.
- Altarc Salamona Aron**, kroja iz Tuzle, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 6. li koj brigadi, a zatim radio u partizanskim pozadinskim kroja nicama u Kordunu i Baniji.
- Altarc Samuela Aron**, radnik iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu pri ZAVNOH-u.
- Altarc Avram**, vodoinstalatler iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV je stupio 1941. i te godine zarobljen od ustaša, ali je uspeo pobe i u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora ponovo je stupio u NOV septembra 1943. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Altarc Avram-Alfi**, stolar iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u eti za vezu 2. brigade VII banijske divizije. U borbama je bio izuzetno hrabar, pa je pohvaljen od Staba VII divizije. Kasnije je radio u Kazališnoj grupi ZAVNOHA-a.
- Altarc Jeusue Avram-Berto**, student prava iz Travnik, ro en 1913. Naprednom pokretu pristupio na fakultetu u Zagrebu, gde je primljen za lana KPJ. Pred rat bio je lan MK KPJ Travnik. Po dolasku ustaša na vlast upu en od Partije u Split, gde je izabran za sekretara jedne partijske elije. Aktivno u estvuje u organizovanju sabotaža i diverzija. Aprila 1942. otkrili su italijanski fašisti njegov rad i osudili ga na 12 godina robije. U splitskom zatvoru formirao je s ostalim partijcima Komitet KPJ i ure ivao list namenjen politi kim zatvorenicima. Po kapitulaciji Italije izišao iz zatvora i stupio u NOV po etkom septembra 1943. Ubrzo je poginuo u borbi sa Nemcima kod s. Tugare (Omis).
- Altarc Mojsija Avram**, u itelj iz Sarajeva. Ro en 1886. u Vlasenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Upravnik nartizanske osnovne škole u Velunu.
- Altarc Cadika Batseva**, u iteljica iz Sarajeva, ro ena 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima. Po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na oslobodu enoj teritoriji Banije.
- Altarc Hajima Beba**, u enica iz Vlasenice, ro ena 1923. U NOV je stupila septembra 1941. Bolni arka u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginula na Majevcici 1943.
- Altarc-Atijas Isidora Blianka**, doma ica iz Donjeq Vakufa. Ro ena 1908. u Bugojnu. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 10. krajiškoj brigadi; Centralnoj bolnici VS-a; 1. prolet. brigadi; bolnici u Dubrovniku. Novembra 1944. oboleia i upu ena u Italiju na le enje.
- Altarc Salamona Blanka-Beba**, doma ica iz Sarajeva, gde je ro ena 1913. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odrodu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Umrta 1944. od pegavog tifusa.
- Altarc Jakoba Bon i**, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka-higijeni ar u bolnici u Šibeniku.
- Altarc David**, limar iz Sarajeva, ro en 1887. Po dolasku ustaša na vlast nrebegao u OaimacimI. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Komisije u Bariju za pomo jevrejskim izbeglicama na oslobodu enoj teriotriji Like, Korduna i Banije.
- Altarc Elijasa David- esi**, vodoinstalatler iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV je stupio ja-

- nuara 1943. Borac u Koru ulanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Aprila 1943, u toku etvrte neprijateljske ofanzive ranjen na Neretvi i prebaen u bolnicu na leenje. etnici su izvršili iznenadni napad na bolnicu i pobili ranjenike, me u kojima i Davida Alcarca.
- Altarc Izraela David**, kroja iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici pri Štabu I prolet. korpusa.
- Altarc Salamona Eli**, radnik u »ikarusu« u Zemunu Ro en 1921. u Sarajevu. Ian SKOJ-a od 1941. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split odakle je konfiriran od Italijana u Velaluku (Koru) u. U Koru uli je bio ian jedne udarne grupe, koja je izvršila 6. I 1943. napad na italijansko utvrenje iz kojeg su izneli nešto oružja i municije. Posle napada otišao je u partizane. Borac u 13. dalmatinskoj brigadi, a zatim u vazduhoplovnoj bazi JA.
- Altarc Jeusue Ema**, kroja ica iz Travnika, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici NOO Topusko, a zatim u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Altarc Erna**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1921. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina (kuvarica), a zatim pri ZAVNOH-u.
- Altarc-Mandil Iidora mr ph. Ernestina**, apotekar iz Pirota. Ro ena 1913. u Banjaluci. Diplomirala 1938. u Zagrebu. U NOV je stupila oktobra 1944. Radia u apoteci Vojnog podruja Pirota.
- Altarc Estera**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Altarc Jakoba Flora**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Dejoj bolnici u Buzeti, a zatim u bolnici broj 5c Šestog korpusa.
- Altarc Samuela Flora**, doma ica iz Splita. Ro ena 1915. u Be u. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u Mosorskom odredu; 1. prolet. dalmatinskoj brigadi; 12. dalmatinskoj brigadi XXVI divizije.
- Altarc Gina**, radnica iz Sarajeva, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Altarc Morica Hajim**, službenik iz Sarajeva. Ro en 1915. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinici VII banijske divizije.
- Altarc Hana**, radnica iz Sarajeva, ro ena 1908. U NOV od septembra 1941. Puškomitraljezac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginula 27. I 1942. u borbi sa Nemcima kod Pjenovca (isto - na Bosna).
- Altarc-Baruh Hana**, doma ica iz Tuzle. Ro ena 1908. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Veljun).
- Altarc Hanika-Vuja**, tekstilna radnica iz Sarajeva, gde je ro ena 1922. Ian KPJ. Do rata vrlo aktivna u sindikatu tekstilaca, kao i u fabrici arapa »Klju«, gde je bila zaposlena. U NOV od avgusta 1941. Odigrala je znaajnu ulogu u organizovanju prvih osnova saniteta u istoj noj Bosni. Vodila je prvu partizansku bolnicu u Šekovicima. Po završetku višeg sanitetskog kursa bila je na sledeim dužnostima: referent saniteta bataljona u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi, jedinici XVII divizije, upravnik ambulante 6. prolet. isto nobosanske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Altarc Hermina**, radnica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenjoj teritoriji Banije.
- Altarc Izidora Hermina**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1917. u Budimpešti. Naprednom pokretu pristupila 1934. godine, a 1940. je primljena za lana KPJ. u NOP od po etka ustanka. Daljna sudbina nepoznata.
- Altarc mr ph. Isak-2ak**, apotekar iz Beograda, ro en 1897. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta Bra kog odreda, a zatim apotekar u bolnici u Bariju (Italija).
- Altarc Isak**, radnik iz Sarajeva, ro en 1910. godine. Ian KPJ. Godine 1937. otišao u Španiju, gde se borio u redovima španske republikanske armije. Po povlaenju internacionalnih brigada iz Španije 1939. dospeo je u logor u Francuskoj, odakle je pobegao i 1941. se vratio u Jugoslaviju. Na po etku ustanka stupio u NOV, ali je ve 1941. godine poginuo.
- Altarc Avrama Isak**, u enik iz Travnika, ro en 1925. U NOV od 1941. godine; iste godine je poginuo na Komaru kod Travnika.
- Altarc Rafaela Izahar**, trgovac iz Splita, ro en 1897. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Na radu u apoteci bolnice VIII korpusa, a zatim bolnice u Italiji.
- Altarc Izak**, trgovac iz Mostara. Ro en 1888. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio je septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenjoj teritoriji Like. Februara 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Altarc Izidor-»Crveni šnajder«**, kroja iz Skoplja. Do rata aktivno u estvovao u organizaciji tskotinih sindikata. O NOP stupio na po etku ustanka i po zadatku Partije pronalazio stanove za ilegalce u Ciganskoj mahali i skupljao pomo za NOV. Marta «1943. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Altarc Izidor**, radnik iz Sarajeva. Ian SKOJ-a. Od po etka ustanka ukljuen u sastav jedne udarne grupe, koja je u estvovala u rušenju mosta u Bistriku kod Sarajeva. Prema nepotvrnim podacima poginuo 1941. godine u NOV.
- Altarc Jakova Izidor**, elektri arski radnik iz Zenice, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinici VII banijske divizije.

- Altarc Rafaela Izidor**, službenik iz Sarajeva, rođen 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je odveden od Italijana u logor u Italiju. Po kapitulaciji Italije oslobođen iz logora 1. septembra 1943. stupio u NOV. Bio je na raznim dužnostima u jedinicama V korpusa.
- Altarc Alberta Jakica**, u enik iz Vlasenice, rođen 1933. U NOV od marta 1942. Kurir u Štabu 6. prolet. isto nobosanske brigade, Komandi mesta Vlasenica, Komandi romanjskog vojnog područja i Komandi mesta Graonica.
- Altarc Salamona Jakica**, službenik iz Jajca, rođen 1919. član KPJ od 1940. Sekretar partijske ćelije u Jajcu. Po etkom jula 1941. upućen od OK KPJ za Bosansku krajinu na Vijenac (Jajce), radi u eš a u organizovanju ustanka. Kasnije je bio komesar ešete u Pelagićevom bataljonu. Poginuo 22. X 1942. kod s. Popuze (Jajce) u borbi s ustašama.
- Altarc Jakov**, krojač iz Sarajeva, rođen 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim partizanskim krojačnicama na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Altarc Jakov (Jakovljevi Žarko)**, advokatski pripravnik iz Sarajeva, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio februara 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u jedinicama I prolet. divizije. Demobilisan u inu kapetana.
- Altarc Alberta Jakov**, trgovac iz Osijeka. Rođen 1918. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo juna 1945. u Crikvenici u saobraćajnoj nesreći.
- Altarc Avrama Jakov**, građevinski nadzornik iz Sarajeva, rođen 1900. U NOV od početka 1942. kao borac u krajiškim partizanskim jedinicama. Poginuo juna 1942. na Kozari u toku neprijateljske ofanzive na toj teritoriji.
- Altarc Kalmia dr Jakov**, lekar iz Donjeg Vakufa. Rođen 1900. u Banjaluci. Medicinu studirao u Beogradu i Zagrebu i diplomirao 1926. Po dolasku ustaša na vlast uključio se u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u Bosni. Radio je u Prusuu, a zatim u Jajcu. U NOV od jula 1943. Bio je na sledećim dužnostima: upravnik ambulante 10. krajiške brigade; referent saniteta Vojnog područja Mrkonjići; šef odeljenja bolnice II prolet. divizije; lekar u bolnici broj 43 u Italiji; upravnik bolnice Vojnog područja Dubrovnik.
- Altarc Leona Jakov**, obućar iz Mostara, rođen 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio je septembra 1943. u NOV. Na radu u obuarskoj radionici XXVI divizije.
- Altarc Jozef**, u enik iz Sarajeva, rođen 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Altarc Jakova Jozef-Todor**, krojač radnik iz Sarajeva. Rođen 1914. u Bijeljini. U revolucionarni radnički pokret stupio vrlo mlad i 1932. primljen u SKOJ, a 1933. za člana KPJ. Godine 1934. izabran za člana MK KPJ Sarajeva. Vrlo aktivno je učestvovao u HPOVPO II »Matitić«. Kao komunist bio je više puta hapšen, a 1936. osuđen od suda za zaštitu države na robiju. Na početku ustanka učestvuje u njegovom organizovanju. Oktobra 1941. ustaše su otkrili njegov rad i streljali ga na Vraca na kod Sarajeva.
- Altarc Joži**, brijunski radnik iz Sarajeva, rođen 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio kao brijunski pri Štabu VII banijske divizije.
- Altarc Isaka dr Kalmi**, profesor gimnazije iz Osijeka. Rođen 1905. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 18. slavonskoj brigadi, a zatim na radu u Sreskom NOO Slav. Požega.
- Altarc Katica** iz Sarajeva. U Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu postoji karton pod br. 899 u kojem je navedeno da je učestvovala u NOR. Drugih podataka nema.
- Altarc Leon**, službenik iz Splita. Rođen 1903. u Sarajevu. U NOR je pristupio septembra 1943. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Mosora, a zatim u Barju, pa u jugoslovenskom zbegu u EL-Satu.
- Altarc Sumbula Lezo-Eliezer**, trgovac iz Vlasenice rođen 1900. U NOV je stupio 1942. godine. Zamenik intendanta bataljona u 6. prolet. isto-nobosanskoj brigadi, a zatim na radu u Komandi mesta Šejkovići i član Sreskog NOO Vlasenica.
- Altarc Lora**, domaćica iz Sarajeva. U NOV od 1. avgusta 1943. Kuvarica u bolnici broj 5 Sestog korpusa.
- Altarc Avrama Majer**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, rođen 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Korulu. U NOV je stupio septembra 1943. Komandir partizanske straže pri Komandi mesta Korula, a zatim komandir artiljerijskog divizionara.
- Altarc Malvina**, domaćica iz Osijeka. Rođena 1905. u Slavonju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije i Korulina.
- Altarc L. Marko**, frizer iz Sarajeva. Rođen 1909. u Tuzli. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bolničar u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Altarc Salamona Marko**, službenik iz Zagreba. Rođen 1912. u Tuzli. član KPJ od 1939. U NOV je stupio marta 1942. Borac u Mostarskom odredu, a kasnije vojni rukovodilac u tom Odredu, jedinicama XXVI dalmatinske divizije, 5. brigadi KNOJ. U borbama dva puta ranjavan.
- Altarc-Perera Jakova Matilda**, domaćica iz Vlasenice, rođena 1906. Naprednom pokretu pristupila pre rata. Do odlaska u partizane januara 1942. godine, njen stan je bio partizanska stanica. U NOV je bila na sledećim dužnostima: bolničarka u Biranskom odredu, jedinicama 6. prolet. isto-nobosanske brigade, a zatim radila u Komandi mesta Vlasenica. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Altarc K. Miko**, tehničar iz Turbeta. Rođen 1913. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. dalmatinskoj brigadi.
- Altarc Milun**, radnik iz Beograda, gde je rođen 1918. u NOV stupio krajem jula 1941. Borac u Kosmajskom odredu; 1. Sumadijskom odredu; 1. prolet. brigadi. Utopio se u Limu februara 1942.

- Altarac Isaka Mira**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1920. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebena na Hrvatsko primorje, gde je internirana na po etku novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici. Po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim politiki rukovodilac u jedinicama VII banijske divizije. Demobilisana u inu potporu nika.
- Altarac Mordo-Marko**, grafi ki radnik iz Sarajeva, ro en 1916. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i primljen za lana KPJ. Vrlo aktivno je delovao u sindikatu grafi ara. Po okupaciji uklju io se od prvih dana u NOP. Po direktivi Partije izra vao je Kliseje za ispisivanje antifasisti kih parola. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom odredu. Decembra 1941. u borbi sa etnicima bio je teško ranjen i po izle enju upu en na teren kao pozadinski politiki ki radnik. Bio je lan Opštinskog komiteta KPJ pri NO odboru »Zvijezda«. Marta 1942. prilikom obilaska terena uhva en od etnika kod Mokrog i ubijen.
- Altarac Moric-Moco**, službenik iz Sarajeva, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi vojnog podru ja Biha .
- Altarac Davida Moric**, brijaki radnik rodom iz Sarajeva. Star oko 25 godina. U NOV od septembra 1941. Nije poznato kada i gde je poginuo.
- Altarac Hajima Moric**, mehani ar iz Sarajeva, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u protukolskoj bateriji VII banijske divizije.
- Altarac Isaka Moric**, student prava iz Mostara, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta bataljona 3. brigade VII banijske divizije; refer. saniteta Komande banijskog vojnog podru ja; dezinfektor pri Komandi biha kog vojnog podru ja.
- Altarac Nada** (sestra Altarac Hanike-Vuje), kroja ka radnica rodom iz Sarajeva. Do rata vrlo aktivna u naprednom pokretu žena u fabrici »Klju«, kao i u organizaciji sindikata tekstilaca. U NOV od 1942.
- Altarac Avrama** Nisim, bravarski radnik iz Sarajeva, ro en 1923. lan SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. Borac i puškomitraljezac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama o. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 5. VI 1943. na Košuru (Tjentište) u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Altarac K. Paula**, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1919. u Travniku. Završila strunu školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima završila srednji i viši sanitetski kurs. Bolni arka, a zatim referent saniteta 2. bataljona 2. brigade IX dalmatinske divizije; 1944. unapre ena u in zastavnika.
- Altarac Pepl**, dentista iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim jedinicama. Novembra 1943. u borbi sa Nemcima teško ranjen i zarobljen. Odveden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Altarac Izahara Rafael**, u enik iz Splita, ro en 1928. U NOV je stupio februara 1944. Radio u pozadinskim službama u dalmatinskim jedinicama, a zatim bolni ar u bolnici u Magliju (Italija).
- Altarac Rahela-Seka**, u enica iz Bijeljine, ro ena 1927. U NOV je stupila decembra 1943. Borac, a zatim pomo nik komesara ete u 17. brigadi XXVIII divizije.
- Altarac Leona Rikica**, u enica iz Splita. Ro ena 1929. u Sarajevu. lan SKOJ-a od 1941. kada se i uklju ila u NOP. U NOV je stupila septembra 1943. Bila je na raznim dužnostima u dalmatinskim jedinicama. Demobilisana u inu potporu nika.
- Altarac Roza**, radnica iz Sarajeva, ro ena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Topusko.
- Altarac Jakova Sadik**, mašinski tehni ar iz Zenice, ro en 1922. lan SKOJ-a od 1940. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Altarac Salamon**, obu ar, rodom iz Sarajeva. Star oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po sloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u obu arskoj radionici pri NOO Topusko.
- Altarac Salamon**, trgovac iz Sarajeva. Ro en u Travniku. Star oko 45 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u intendanturi VII banijske divizije.
- Altarac Salamon**, službenik iz Sarajeva. ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u poljskoj bateriji 1. artiljerijskog divizionu VII banijske divizije, a zatim zamenik komesara.
- Altarac Salamon-Monika**, automehani ar iz Sarajeva, ro en 1905. Oktobra 1911. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu. Pobegao po etkom maja 1945. prilikom sprovo enja u Lepoglavu i stupao u NOV kao borac u 6. proletersku brigadu.
- Altarac Isidora Samuel**, sreski veterinar iz Kotor Varoši. Ro en 1908. u Banja Luci. U NOV je stupio u prvoj polovini 1942. na sanitetskim dužnostima u krajiškim jedinicama. U toku neprijateljske ofanzive na Kozari zarobljen od ustaša i odveden u logor u Staroj Gradiški, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 1945.
- Altarac Jakova ing. agr. Samuel-Bu i**, inženjer agronomije 17 Sarajeva, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom vn

- du 1. crnogorskog bataljona 1. prekomorske brigade, koja je formirana u Italiji. Kasnije je bio borac u 13. dalmatinskoj brigadi XXVI divizije; 1. prolet. brigadi; 9. brigadi X divizije. Poginuo 10. V 1944. na Mliništu u borbi sa Nemcima.
- Altarc Jakova Santo**, uitelj iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi. Poginuo 2b. V 1944. u Drvaru prilikom neprijateljskog desanta.
- Altarc Samuela Santo**, grafi ar iz Tuzle, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 6. li koj brigadi, a zatim je radio u stampariji GS Hrvatske.
- Altarc Jeešue Sarina**, službenik iz Travnika gde je ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Altarc Sofija**, doma ica iz Mostara. Ro ena 1891. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Like. Februara 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ubijena.
- Altarc Spomenka**, u enica iz Mostara, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka pri Komandi biha kog vojnog podru ja.
- Altarc M. Šami**, metalski radnik iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u artiljerijskoj brigadi »Vlada etkovi«.
- Altarc Šimun**, radnik rodod iz Beograda. Star oko 18 godina. U NOV od septembra 1941. Borac u 1. sumadijskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi. Utopio se u Limu 8. II 1942. prilikom prelaska nabujale reke.
- Altarc Jakova Šarika**, frizerka iz Zenice, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Altarc Jakova Sandor**, uitelj iz Sarajeva, roden 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i septembra 1943. stupio u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo 10. V 1944. na Mliništu u borbi sa Nemcima u toku sedme neprijateljske ofanzive.
- Altarc Alberta Sandor-Aco**, u enik iz Vlasenice, gde je ro en 1931. U NOV. od marta 1942. Kurir u 1. prolet. brigadi; u Komandi mesta Vlasenica, Tenkovskoj brigadi i Komandi mesta Tuzla.
- Altarc Zora**, doma ica iz Splita, ro ena 1916. U NOP od 1941. Italijanski fasisti su otkrili njen rad i uhapsili je 1942. Po kapitulaciji Italije oslobo ena iz zatvora i septembra 1943. stupila u NOV. Bolni arka u 1. prolet. brigadi. Godine 1944. le ena u bolnici u Bariju (Italija) od tifusa.
- Altarc Majera Zorica**, u enica iz Sarajeva. U NOV od 1. avgusta 1943. Bolni arka u bolnici broj 5, šestog korpusa.
- Altarc Buki**, rodod iz Splita. U NOP od 1941. Prikupljao hranu i ode u za partizane. Daljna sudbina nepoznata.
- Altarc Izraela Cili**, u enica iz Splita, ro ena 1929. U NOV od septembra 1943. Na radu u Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Altarc Leona dr Jakov**, lekar iz Splita, ro en 1918. Medicinu po eo studirati u Zagrebu, a po dolasku ustaša na vlast vratio se u Split, odakle je kasnije otišao u Italiju, gde je diplomirao. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta 1. brigade XXVI divizije; lekar u bolnici VIII korpusa; upravnik partizanske ambulante u Bariju.
- Altarc Mento**, službenik iz Splita. Ro en 1906. u Sarajevu. U NOP od septembra 1943. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Dalmacije. Zbog bolesti upu en u Italiju na le enje.
- Altarc Mihael-Miko**, mornari ki podoficir bivše jugoslovenske vojske. Ro en 1915. u Splitu. U NOV od septembra 1943. u mornarici NOVJ.
- Altarc-Sekler Ota Perla**, nastavnica muzike iz Zagreba. Ro ena 1914. u Beogradu. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u jedinicama V korpusa.
- Altarc Mike Rafailo-Ratko**, u enik iz Beograda, ro en 1923. U NOV od avgusta 1941. Borac u partizanskim odredima u Srbiji, a zatim komesarete u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Altarc Leona dr Silvio**, lekar iz Splita, ro en 1913. Medicinski fakultet završio 1940. u Zagrebu, gde se uklju io u napredni pokret. Od po etka ustanka u esnik u NOP. Organizovao je u Splitu zdravstvenu službu za jevrejske izbeglice, kao i za porodice partizana. Bio je lan »Pododbora zdravstvenih radnika« u Splitu, koji je prikupljao sanitetski materijal za NOV i delovao na mobilizaciju zdravstvenih radnika iz Splita u NOR. U NOV je stupio septembra 1943. i bio je na slede im dužnostima: upravnik pokretne ambulante XXVI dalmatinske divizije; šef hirurške ekipe VI operativne zone; referent saniteta 12. dalmatinske brigade; šef sanitetskog odseka XXV divizije XIII korpusa. Krajem maja 1945. prilikom obilaska jedinica ubijen iz zasede. U vreme oogibije imao je in majora.
- Altarc Zora**, doma ica iz Splita. Ro ena 1912. u Zagrebu. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u ambulanti 1. dalmatinske brigade; bolnici IX dalmatinske divizije; u ambulanti Baze NOVJ u Bariju (Italija).
- Althajm Mavre Adolf**, trgova ki pomo nik iz Daruvara, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Althajm Mavro**, trgovac iz Daruvara. Ro en 1889. u Podravskoj Slatini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Altkorn Herman-Hodža**, bravar iz Mostara. Ro en 1890. u Bagielonsk. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen za lana KPJ. Aktivno je delovao u sindikalnoj or-

- ganizaciji. U NOP od po etka ustanka. Kao komunističar uhapšen od ustaša u drugoj polovini 1941. i odveden u logor u Lepoglavi, gde je ubijen.
- Aithorn Hermana Malvina**, krojačica iz Mostara. Rođena 1920. u Novom Sadu. U NOV od 1941. Borac u 3. etni 3. bataljona 10. hercegovačke brigade, zatim komesar bolnice XXVII divizije. Godine 1944. ranjena u borbi i upućena u Italiju na lečenje. Po lečenju postavljena je za komesara Invalidske ete u Italiji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Altmajer-Levi Klara**, domaćica iz Sarajeva. Rođena 1891. u Frankfurtu na Majni. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Banlji.
- Altman Albin**, uitelj iz Pajua. Star oko 30 godina. U NOV od 1942. Poginuo sredinom 1943. na Sutjesci u petoj neprijateljskoj ofanzivi.
- Altman-Stojanovi Danica**, profesorica gimnazije iz Svetozareva, rođena 1916. Studirala je u Francuskoj, gde se uključila u napredni pokret. U NOP od po etka ustanka. etnici su otkrili njen rad i zaklali je 1. II 1944. u Svetozarevu.
- Altman Josipa Gavro**, uenik iz Novog Sada. Rođena 1924. u Temerinu. lan SKOJ-a od 1939. a od 1941. lan Rejonskog komiteta SKOJ-a Novi Sad. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Godine 1942. uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 7 godina robije. Decembra 1942. odveden u segedinski zatvor — odeljenje za maloletnike, a juna 1944. u zatvor u Asodu. U zatvorima je bio rukovodilac skojevske grupe zatoenika. No u 28/29. XI 1944. pobeo iz zatvora i decembra stupio u NOV. Bio je na političkim dužnostima.
- Altsteter-Pisker Lea Elvira**, domaćica iz Zagreba. Rođena 1916. u Vrgin Mostu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Like i Slavonije.
- Altsteter Julija Vladimir**, trgovateljka pomoćnik iz Zagreba. Rođena 1911. u Virovitici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; pomoćnik komesara 1. bataljona 3. brigade VII banijske divizije; referent za kulturu i prosvetni rad pri Štabu te brigade.
- Amar S. Dobrila**, uenica iz Užica. Rođena 1925. u Ripnju. U NOP je stupila septembra 1941. i radila u fabrici oružja u Užicu. Poginula 22. XI 1941. prilikom eksplozije u toj fabrici.
- Amar Isak-Bata**, diplomirani pravnik iz Beograda. Rođena 1914. u Kraquevcu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeničtvo u Nemačku. U logoru u Osnabriku aktivno se uključio 1942. u antifasistički front. Po direktivi Partije u estvovao u organizovanju zabavnog života u logoru.
- Amar Milica**, uiteljica iz Užica. Rođena 1900. u Gornjem Milanovcu. U NOP je stupila septembra 1941. Radila u fabrici municije u Užicu. Poginula 22. XI 1941. prilikom eksplozije u fabrici.
- Arnes Samuila Maki**, službenik iz Skoplja. Rođena 1896. u Malnovu. U NOV od 1944. Oficir za vezu pri štabu XIII korpusa.
- Amodaj Samuilo**, iz Beograda, rođena 1914. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeničtvo u Nemačku. U logoru u Osnabriku aktivno se uključio u antifasistički front. Po direktivi Partije u estvovao u kopanju rova ispod logora u cilju bekstva zatoenika (u logoru u Barkenbrigeu).
- Amodaj A.** dr Samuilo, lekar iz Beograda. Rođena 1897. u Ubu. Medicinski fakultet završio 1925. u Beču. U NOV od novembra 1944. Lekar u Vojnoj bolnici u Skoplju.
- Anaf Jozefa Avram-Bata**, student iz Bitolja. Rođena 1922. u Beogradu. U napredni omladinski pokret pristupio u gimnaziji, a na fakultetu je primljen za lana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolj, gde se na po etku ustanka aktivno uključio u NOP. U estvovao je u organizovanju ustanka u bitoljskom kraju. Njegov rad su otkrili bugarski fašisti i preki sud ga osudio na 9 i po godina robije. Po osloboenju iz zatvora oktobra 1944. (nakon kapitulacije fašista ke Bugarske) stupio je u NOV. Radio po sektoru OZN-e. Godine 1945. ubijen od balista u svojoj kancelariji.
- Anaf Joska Jelica**, uenica iz Sremske Mitrovice, rođena 1929. U NOV je stupila jula 1941. skupa sa majkom, na teritoriji Posavine, kuda su pobege ispred ustaša. Bila je bolna arka u Posavskom odredu, a zatim u vojvoanskim jedinicama. Zarobljena 17. VI 1944. kod Grabovca (Srem) od Nemaca i ubijena.
- Anaf dr Marko**, lekar iz Beograda. Rođena 1909. u Požarevcu. Medicinski fakultet završio 1936. u Beogradu, a zatim specijalizirao biohemiju. Pod uticajem svoga brata Solomona (21ka) pristupio je naprednom pokretu i 1938. izabran za sekretara Udruženja lekara stažera. Pred drugi svetski rat, po direktivi Partije izgradio je u svom stanu bunker za skrivanje ilegalaca i ilegalnog materijala. Gestapo nije uspeo otkriti bunker za sve vreme trajanja rata. U NOP je stupio na po etku ustanka. U njegovom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci PK KP Srbije i skrivali su se istaknuti partijski rukovodioci.
- Anaf I. Solomon-žika**, student iz Beograda. Rođena 1914. u Požarevcu. Po eto je studirao medicinu, a zatim prešao na pravo. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji I 1939. primljen u SKOJ, a 1941. za lana KPJ. Juna 1941. upućen od PK KPJ za Srbiju u Požarevac za lana Vojne komisije pri Okružnom komitetu KPJ za požarevački okrug, u cilju pripremanja ustanka. Dok je boravio u Požarevcu u estvovao je u napadu na neprijateljski magacin municije u Zabeli. U NOV je stupio 2. avgusta 1941. kao komandir 1. kosmajске ete. U estvovao je u miniranju železnog vijadukta kod Ralje. Poginuo 7. X 1941. kod Venana u borbi sa nedivcima.
- Andelfinger Ivan**, trgovatelj iz Orahovice, rođena 1906. U NOV od 1942. Bio je na sledećim dužnostima: borac u 1., a zatim u 2. slavonskom odredu; na političkoj dužnosti u Moslavi koj brigadi; pomoćnik Komandanta mesta Vo in; na radu u Komandi požetskog vojnog podruja.
- Andelfinger Katica**, domaćica iz Orahovice. Rođena 1908. u Stajnici (Brinje). U NOV od avgusta 1942. Borac u 1. slavonskom odredu, a zatim na radu u krojačkoj radionici Požetskog vojnog podruja i VI korpusa.
- Andelfinger Ivana Stiepan**, uenik iz Orahovice, rođena 1930. U NOV od marta 1944. Na radu u mehanskoj radionici VI korpusa.
- Andraš dr Laslo**, lekar iz Budimpeste, gde je završio Medicinski fakultet. Star oko 35 godina. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je osloboen od partizanskih jedinica

- krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Lekar u jedinicama XIV korpusa.
- Andel Ruža**, domaćica iz Skoplja, rođena 1920. U NOP od 1942. Sakupljala pomoć za NOV, a u njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci. Marta 1943. odvedena u logor u Treblinku, gdje je stradala.
- An eli Vlado**, novinar iz Zagreba, rođen 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebego na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Banije.
- An elo Irma**, službenica iz Zagreba, rođena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebego na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- An elo Netika**, službenica iz Zagreba, rođena 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebego na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- An elo Sarina**, službenica iz Zagreba, rođena 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebego na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Antal Benji**, student veterine iz Sombora, rođen 1921. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji. Po okupaciji Ba ke aktivno se uključio u NOP u Somboru i primljen za člana SKOJ-a. Kada je došlo do provale u Pokretu, prebego u Budimpeštu, gdje u estvuje u organizovanju antifašisti kog pokreta otpora me u jugoslovenskim izbeglicama: sakupljao je novac, tekove za NOV, izraivao lažne legitimacije i indekse za ilegalce u Jugoslaviji. U leto 1943. ma arski fašisti su otkrili njegov rad i nakon zverskog mučenja u zatvoru u Šorokšaru, gdje nije ništa priznao, upu en je u Novi Sad gdje je zatvoren u zatvoru »Armija«, a zatim osu en na 8 godina robije. Po presudi upu en je u zatvor u Šatoraljuhelju, gdje je sa ostalim političkim zatoenicima proizit? s ilegalnim radom. U estvovao je u organizovanju proboja iz zatvora, koji je izvršen 22. III 1944. ali je Antal uhva en i 6. aprila 1944. osu en na smrt. Obešen je istog dana.
- Antal Stevan**, u enik iz Novog Sada. Ro en 1923. u Rumi. Po okupaciji Ba ke prebego u Ma arsku, odakle se vratio po etkom 1945. i stupio u NOV. Borac u Tenkovskoj brigadi III armije. Demobilisan u inu zastavnika.
- Armando Elio**. U NOV od septembra 1943. Bolni ar u bolnici broj 13 u Italiji.
- Armando ulija Moreno**, student iz Beograda. Ro en 1920. u Be u. Po okupaciji Jugoslavije prebego u Italiju, gdje je bio konfiniran od Italijana, a DO kapitulaciji Italije prebego u Švajcarsku. U Švajcarskoj se aktivno uključio u Pokret otpora. Iz Švajcarske je otišao u Francusku, gdje ie neko vreme bio u Pokretu otpora, a krajem 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Na radu u bolnici VIII korpusa u Splitu.
- Arminski M. dr Vladimir**, lekar iz Zagreba. Ro en 1903. u Tarnopolu (Poljska). Specijalizirao dermatovenerologiju. U NOV od aprila 1944. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici IV/1; lekar u bolnici VI /6b; šef ekipe za veneri ne bolesti VI korpusa.
- Arnold N. Josip**, tipograf. Ro en 1901. u Maioj Koprivnici (Darugar). U NOV od avgusta 1944. Borac u 3. etli 3. bataljona brigade »Matija Gubec«. Krajem 1944. oboleo i upu en na le enje u Italiju.
- Aroesti Sara**, kroja ica iz Bitolja, rođena 1924. U NOP od po etka ustanka, a od 1942. lan SKOJ-a. U estvovala u organizovanju naprednih omladinskih grupa, koje su šile i plele za potrebe NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor Treblinka, gdje je stradala.
- Aronovi Semaje** Josip-Josko, studart iz Beograda. Ro en 1922. u Aran elovcu. lan SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. Borac u Topli kom odredu. Od decembra 1941. do januara 1944. imao je prekid u NOV, kada je ponovo stupio. Poginuo 25. VIII 1944. u selu Tošinci kod Toplice.
- Aronovi Rašela-sela**, student iz Beograda. Stara 22 godine. lan SKOJ-a postala u gimnaziji. Do rata vrlo aktivna u skautskoj organizaciji i u sekciji naprednog Ženskog pokreta. U NOP od po etka ustanka, ali je Gestapo otkrio njeno delovanje ve septembra 1941. i internirao u logor na Banjici, a od decembra 1941. u logor »Sajmište«, gdje je ubijena po etkom 1942. godine.
- Aronovi Rea**, bankarski službenik iz Beograda, rođena 1920. Do rata vrlo aktivna u SBOTI -u. Po okupaciji Jugoslavije prebego u Split, gdje se uključio u NOP, a septembra 1943. stuoila u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Februara 1944. zarobljena od ustaša i ubijena.
- Aruesti Avrama Aron**, trgova ki pomo nik iz Bitolja, ro en 1916. U NOP od po etka ustanka, a 1942. primljen za člana KPJ. U NOV od septembra 1942. Borac u Bitoljskom partizanskom odredu. Poginuo krajem 1942. u blizini Lera (Gr -ka) u borbi sa Nemcima.
- Aruesti A. Avram**, iz Bitolja. Postoji podatak da je bic u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Aruesti Dario**, iz Bitolja, ro en 1918. Postoje podaci da je bio u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Auresti Jakov**, iz Bitolja, ro en 1908. Postoje podaci da je bio u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Aruesti Isaka Jozef**, u enik iz Bitolja, ro en 1927. U NOV od oktobra 1944. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Aruesti Matilda**, u enica iz Bitolja, rođena 1925. U NOP od po etka ustanka, a 1942. primljena u SKOJ. Vrlo aktivno je delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključivanja u antifašisti ki pokret. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor Treblinka, gdje je stradala.
- Aruesti Rebeka**, u enica iz Bitolja, rođena 1924. Do rata aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hašomer haair«. U NOP od 1941. kada je i primljena u SKOJ. U estvovala u rasturanju letaka i ilegalnog materijala, prikupljanju pomo i za NOV, organizovanju sivenja i plčenja za potrebe partizana, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gdje je stradala.
- Arueti Jole**, trgova ki pomo nik iz Beograda, ro en 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo 21. I 1942. Kod Pjenovca u borbi sa Nemcima.
- Arvaj Janko**, službenik. Ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebego na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji.

Ast Jakov, prema sa uvanim podacima bio je u NOR. Posle rata živeo u Beogradu.

Ast-Samakovlija Ašera Laura, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na dužnostima: na radu u Komandi vojnog podruja Banije; vaspita ica u De jem domu u Buzeti u Italiji, a zatim u Splitu. Uhva ena od etnika i ubijena, 1945. kod Bugojna.

Ašer (prezime nepoznato), radnik rodom iz Bitolja. **Star** oko 22 godine. Po kapitulaciji Jugoslavije zatekao se u Splitu, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV je stupio januara 1493. Borac Kor ulanskog partizanskog odreda, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.

Ašer mr ph. Ašer, apotekarski saradnik iz Pristine, ro en 1906. Farmaciju završio 1933. u Zagrebu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, odakle se vratio februara 1945. i stupio u NOV. Šef prijemnog odeljenja Sanitetskog skladišta GS Makedonije.

Atijas Aibert, trgovac iz Sarajeva, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.

Atijas Davida Albert, veterinar iz Sarajeva ro en 1912. Veterinarski fakultet završio 1939. u Zagrebu. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a 1939. primljen za lana KPJ. Za vreme studija aktivno je bio uklju en u napredno udruženje »Svetlost«. Zbog ilegalnog rada bio je više puta hapsen. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je konfiniran. Februara 1944. stupio u redove italijanskih partizana. Bio je politiki komesar bataljona u brigadi »Antonio Gramši«. Od druge polovine 1944. u NOV. Bio je referent veterine XXVI dalmatinske divizije; artiljerijske grupe VIII korpusa; na elnik Veterinarskog odeljenja IV armije.

Atijas Izidora dr Albert, lekar iz Bugojna, gde je ro en 1913. Medicinski fakultet završio 1938. u Beogradu. Po dolasku ustaša na vlast unu en u Jajce, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Sredinom 1942. pobegao i stupio u NOV. Referent saniteta 3. brigade XVI vojvo anske divizije. Poginuo avgusta 1944. kod Kalinovika u borbi sa etnicima. U vreme pogibije imao je in majora.

Atijas Jude Avram, službenik iz Splita. Ro en 1902. u Travniku. U NOV od septembra 1943. Na radu u Komandi IV operative zone, prijemnom odeljenju bolnice u Grumo (Italija); u Štabu VIII korpusa.

Atijas Mojsija Avram, u itelj iz Sarajeva. Ro en 1886. u Vlasenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru prosvete na oslobo enoj teritoriji Banije.

Atijas Jozef Bencijon, u enik iz Sarajeva, ro en 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XXXV li ke divizije. Godine 1944 zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.

Atijas Moše Berta-Danica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Buzeti, a zatim u De joj bolnici u Glini.

Atijas Bianka, frizerka iz Sarajeva, ro ena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.

Atijas Jakoba Bon ika, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enja iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI li ke divizije.

Atijas Eliezera Cevi-Braco, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. U NOV od 1942. godine. Borac u 1. eti 3. bataljona 10. hercegova ke brigade. Poginuo krajem maja 1943. na Vu evu u toku pete neprijateljske ofanzive.

Atijas David, službenik iz Sarajeva, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je na dužnosti upravnika pošte u Slunju.

Atijas Alberta David, brija ki radnik iz Banjaluke. Ro en 1903. u Sarajevu. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ve krajem jula 1941. odveden u logor u Jasenovcu. U logoru je u estvovao u organizovanju bekstva aprila 1945. godine; zaklao je ustaškog podoficira i oduzeo mu revolver. Prilikom pokušaja bekstva iz logora 22. IV 1945. poginuo u borbi s ustaskom stražom.

Atijas Azriela David, student iz Biha a, ro en 1918. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je i primljen za lana SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka, ali je uhapšen od ustaša ve jula 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.

Atijas Dudo, trgovac iz Sarajeva ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u vojnoj pekari u Topuskom.

Atijas Flora-Lola, u enica iz Sarajeva, ro ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Like.

Atijas Avrama Flora, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je po etkom novembra 1942. internirana u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.

Atijas Salamona Gabrijel, automehanikar iz Mostara, gde je ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

Atijas Hajim, elektri ar iz Zagreba. Ro en 1912. u Sanskom Mostu. Naprednom pokretu pristupio pre rata. Od maja 1938. borio se u redovima španske republikanske armije. Po povla enju ar-

- mije iz Španije 1939. godine u Francusku, interniran je u logor odakle je pobjegao i stupio u redove Pokreta otpora u Francuskoj. U Pokretu ostao do kraja rata.
- Atijas Jozefa Kana-Nata**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Like i Korduna.
- Atijas Jozefa Hanika**, doma ica iz Užica. Ro ena 1914. u Sarajevu. U NOV od septembra 1941. Na radu u Propagandnom odseku VŠ-a. Novembra 1941. u toku 1. neprijateljske ofanzive zarobljena od Nemaca i odvedena u logor na Banjici, gde je ubijena.
- Atijas Izidor**, šofer iz Mostara. Ro en 1918. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u autoradionici IV korpusa.
- Atijas Jacki-Tasa**, kroja iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra u logoru u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VII banijske divizije, a zatim radio u kroja koj radionici te divizije.
- Atijas Salamona Jahiel**, automehani ar iz Mostara, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: mehani ar u Ratnoj mornarici; komandir tehni ke ete 1. autobataljona u Bariju; komandir ete u 2. autopuku u Splitu.
- Atijas Elišaha Jakob**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1915. Novembra 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 10. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u Izvi a koj eti 20. krajske brigade.
- Atijas Moše Jakov**, profesor gimnazije iz Osijeka. Ro en 1904. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Radio je po sektoru prosvete pri Kotarskom NOO Sibenik. Od druge polovine 1944. bio je na le enju u Italiji i po izie enju bio je nastavnik u školi Invalidskog doma u Italiji.
- Atijas S. Jakov**, službenik iz Sarajeva, ro en 1913. Završio je trgova ku skolu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Atijas Josip**, kroja iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XXXV divizije, a zatim radio u kroja koj radionici te divizije.
- Atijas Jozef**, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u bolnici Vojnog podru ja 4/2-A.
- Atijas Jozef**, šofer iz Mostara. Ro en 1915. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom iuna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Šofer u stabu unske operativne grupe.
- Atijas Benciona Jozef**, kroja iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici XXXV divizije. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Atijas Leona Jozef**, kroja iz Sarajeva, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Mostar, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u pozadinskim partizanskim kroja nicama na oslobu enoj teritoriji Banije i Korduna.
- Atijas Avrama Klarica**, u enica iz Splita. Ro ena 1931. u Travniku. Septembra 1943. evakuisana s ostalim izbeglicama u Italiju, gde je završila sanitetski kurs i marta 1944. stupila u NO7. Bolni arka u bolnici u Grumo (Italija).
- Atijas-Koen Jozefa Lela**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1912. u Sarajevu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim je radila kao bolni arka u bolnici VI korpusa.
- Atijas Leon**, iz Sarajeva. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine, odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku, stupio 1942. u antifasisti ki pokret. Po direktivi Logorskog komiteta KPJ radio je na organizovanju zabavnog života u logoru.
- Atijas Salamona Leon**, službenik iz Sarajeva, ro en 1908. Do rata završio srednjotehni ku skolu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: borac u Mosorskom, a zatim u Vrli kom odredu; komesar ete u jedinicama XX divizije; sekretar Operativnog odeljenja Staba IV armije.
- Atijas Samuela Leon**, iz Sarajeva, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Topusko.
- Atijas Levi**, rodom iz Sarajeva. U NOV od septembra 1941. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive kao borac 1. ete 3. bataljona 10. hercegova ke brigade.
- Atijas Avrama Luna**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u bolnici XXVI dalmatinske divizije, a zatim u bolnici broj 33 u Gravini (Italija).
- Atijas Elišaha Mihael-Miko**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi vojnog podru ja Biha .
- Atijas Miko**, kroja iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici Okružnog NOO Mala Kladuša.
- Atijas Arama Mimo**, kovinotokar iz Zagreba. Ho en 1922. u Sanskom Mostu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna

1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim pomoćnik komesara ete u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Atijas dr. Moric-Branko**, lekar iz Bugojna, rođen 1912. Medicinski fakultet završio 1938. u Beogradu. Po dolasku ustaša na vlast uključen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u Bugojnu. U NOV od avgusta 1943. Bio je na sledećim dužnostima: referent saniteta 3. brigade i. proleterske divizije; lekar u bolnici I korpusa; referent saniteta 2. brigade VI divizije; upravnik bolnice V korpusa u Šipragama; referent saniteta Prnjavorskog vojnog područja.
- Atijas Salamona Moric**, osnovni ar iz Doboja, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Haubi kom divizionu VII banijske divizije. Poginuo novembra 1943. kod mesta Žute Lokve (Lika) u borbi sa Nemcima.
- Atijas Naftali-Buki**, kroja iz Sarajeva, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u partizanskim pozadinskim krojaćicama na teritoriji Banije.
- Atijas Rafael-Rafo**, trgovac iz Sarajeva, rođen 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Atijas Isaka Rafael**, student iz Sanskog Mosta, rođen 1915. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ, a na fakultetu u Zagrebu primljen je za člana KPJ. U NOV od 1941. u Zagrebu. Bio je kurir CK KPH. Prilikom izvršavanja zadatka uhaćen 1943. od Italijana u Istri i streljan.
- Atijas Salamona Rafael Rafo**, trgovacki pomoćnik iz Sarajeva, rođen 1920. U NOV je stupio 1944. godine.
- Atijas Regina**, domaćica iz Bihaća. U NOV je stupila novembra 1943. Bila je referent za apotekarstvo u Podgrmećkom odredu, a zatim u bolnici broj 2 Petog korpusa.
- Atijas dr. Regina, leM** iz Bihaća, rođena 1903. U NOV od aprila 1945. Lekar u bolnici Vojne oblasti Tuzla.
- Atijas-Altarac Reha**, domaćica iz Sarajeva, rođena 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u Komandi bihaćkog vojnog područja.
- Atijas-Albahari Jakova Rena**, domaćica iz Sarajeva. Rođena 1899. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u centralnoj radionici 2. lićkog vojnog područja.
- Atijas Riko**, službenik iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 4. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Atijas M. Rita**, uenica iz Bugojna, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolnička arka u Jevrejskom rapskom bataljonu; u ambulanti 2. brigadi VII banijske divizije; u bolnici te divizije.
- Atijas Cevia Sadik**, limar iz Bihaća, rođen 1916. U NOV je stupio maja 1942. Borac u 2. krajiškom odredu. Poginuo juna 1942. na Kozari u toku neprijateljske ofanzive.
- Atijas Azriela Salamon-Moni**, mehaničar iz Bihaća, rođen 1922. U NOV je stupio 1941. Borac u 1. krajiškom odredu, a zatim komandir ete u 6. i u 8. krajiškoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Atijas Cevia Sara**, uiteljica iz Tešnja. Rođena 1909. u Bihaću. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u 13. primorskogoranskoj brigadi, a zatim uiteljica u Brodu na Moravici.
- Atijas-Alkalaj Mordehaja Sara**, domaćica iz Splita. Rođena 1900. u Fojnici. U NOV od maja 1944. iz Italije, kuda je otišla sa jugoslovenskim zbegom septembra 1943. iz Splita. Bolnička arka u bolnici Grumo (Italija), a zatim na radu u ortopedskoj radionici u Altamuru (Italija).
- Atijas Morica Saša**, službenik iz Beograda. Rođen 1906. u Sarajevu. Završio trgovačku akademiju. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim intendant u Komandi vojnog područja Slavonska Požega.
- Atijas Maria Tonika**, uenica iz Zenice, rođena 1925. član SKOJ-a. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Atlas A. or e**, student medicine iz Novog Sada. Rođen 1918. u Temišvaru. Studirao u Beogradu. Godine 1943. odveden od Mađara na prisiljan rad u Borski rudnik odakle je osloboen od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: upravnik ambulante, a zatim referent saniteta 19. brigade XXV srpske divizije; referent saniteta Autopuka I tenkovske armije.
- Auferber Miro**, službenik rodom iz Osijeka. Star oko 25 godina. Juna 1941. odveden od ustaša u logor u Gospiću, a zatim u logor u Jasenovcu odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u brigadi XLV divizije.
- Auferber Aleksandra Veljko**, tehničar iz Zagreba. Rođen 1920. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je bio konfiniran. Po kapitulaciji Italije stupio je septembra 1943. u redove italijanskih partizana, a od 1944. u NOV.
- Auslender Mavre Drago**, uenik iz Vinkovaca, rođen 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Avramovi Semaje Josip**, maturant iz Beograda. Star 19 godina. Rođen je u Aran elovcu. član SKOJ-a. U NOV je stupio januara 1944. kao borac Topli-

- kog odreda. Poginuo je 5. VIII 1944. kod sela Tošinac.
- Avramović Morić, iz Beograda.** U NOV od 1943. Sada živi u Izraelu.
- Azriel Jakova Nisim-Nino,** student Visoke ekonomske škole u Beogradu. Ro en 1922. u Milanu. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i 1938. primljen u SKOJ. Spadao je u grupu izgra enih marksista omladinaca. Aktivno je delovao u literarnoj družini »Vuk Karadžić«, kao i u skautskoj organizaciji. Godine 1940. uhapšen od policije zbog u eš a u demonstracijama. Po kapitulaciji Jugoslavije uklju io se u NOP i pripremio se da ode u partizane, ali su njegov odlazak spre ili roditelji, koji su ga odveli u Italiju. I pored protivljenja roditelja, stupio septembra 1943. u NOV. Bio je borac u dalmatinskim jedinicama, a zatim komesar jedne bolnice. Umro je 1944. u bolnici od pegavog tifusa.
- Badel I. Marija,** student farmacije iz Zrenjanina, ro ena 1920. Studirala u Zagrebu. U NOV od novembra 1942. Bila je na slede im dužnostima: apotekar Centralne bolnice IV korpusa; upravnik aopteke IV korpusa; referent za apotekarstvo IV korpusa; politi ki komesar sanitetskog kursa u Otocu.
- Bader dr Artur,** lekar iz Vukovara, ro en 1903. Medicinski fakultet završio 1934. u Zagrebu, a zatim specijalizirao pedijatriju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Referent saniteta 1, a zatim 2. brigade XVI vojvoanske divizije.
- Bader Mavra Egon,** trgovac iz Virovitice, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama, a zatim na radu u NOO Virovitica.
- Bader Milan** — postoji dokumenat iz kojeg se vidi, da je u NOV stupio 1942. a 1944. unapre en u in poru nika.
- Bader Dežea Valerija,** student iz Virovitice. Ro ena 1919. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u slavonskim partizanskim jedinicama, a zatim u 1. brigadi VI prolet. divizije. U borbama izuzetno hrabra. Jednom prilikom zarobila dva nema ka oficira.
- Bahar Samuela Aron,** trgovac iz Novog Pazara, ro en 1915. U NOV stuio 1942. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama, a kasnije vojni rukovodilac. Demobilisan u inu kapetana.
- Bahar Hajim,** iz Beograda, ro en 1915. Prema nekim podacima bio je u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Bahar Avrama Hajim,** trgovca ki pomo nik iz Prištine, ro en 1920. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, qde je stupio 1942. u redove albanskih partizanskih jedinica. Poginuo 1943. u Albaniji u borbi sa balistima.
- Bahar Avrama Jakov,** student medicine iz Prištine, ro en 1919. Studirao u Beogradu. U NOV je stuio 1941. Poginuo 1943. kod mesta Tumori na gr koj granici.
- Bahar Samuela Jeroham,** u enik iz Tutina. Ro en 1926. u Novom Pazaru. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Makedoniju, gde je stupio 1942. u NOV. Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Bahar-Vuki A. Matilda,** kroja ica iz Prištine. Ro ena 1923. u Solunu. U NOP se uklju ila 1941. kada je primljena u SKOJ. Bila je rukovodilac skojevskog aktiva 4. rejona u Prištini. Godine 1943. primljena u lanstvo KPJ, a 1944. izabrana za lana Sreskog komiteta KPJ Priština. Juna 1944. Gestapo je otkrio njen rad i odveo je u logor kod Be a, gde je ostala do kraja rata. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Bahar Mose Meir-Marko,** u enik iz Tutina. Ro en 1926. u Novom Pazaru. U NOV je stupio 1942. kao borac, a zatim bio na dužnosti intendanta u 2. prolet. brigadi.
- Bahar Milan,** trgova ki pomo nik iz Novog Pazara, ro en 1925. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Skoplje, gde se uklju io u sastav jedne udarne grupe, koja je onesposobila dizel-centralu u Skoplju ubacivši eksploziv. U NOV je stupio 1943. kao borac u 2. makedonskoj brigadi
- Bahar Mojs,** kroja ki radnik iz Novog Pazara, ro en 1921. Po okupaciji prebegao u Makedoniju, gde se aktivno uklju io u NOP i primljen u SKOJ. Prikupljao je Narodnu pomo , rasturio letke, delovao me u jevrejskom omladinom i dr. Marta 1943. stupio u NOV kao borac u makedonskim partizanskim jedinicama. Poginuo oktobra 1943. kod Klenoeca u borbi protiv Nemaca i balista.
- Bahar Samuela Mošo,** trgovca ki pomo nik iz Novog Pazara, ro en 1924. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Makedoniju, odakle je stupio 1942. u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama, a kasnije u 7. albanskoj partizanskoj brigadi. Poginuo 1944. na albanskoj granici u borbi sa balistima.
- Bahar Hajima Rukula,** službenik iz Prištine, ro ena 1925. U NOP od 1942. kao pozadinski radnik.
- Baj Julijana,** iz Novog Sada. U NOP od po etka ustanka. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i zatvorili je u zatvor »Armija« u Novom Sadu. Daljna sudbina nepoznata.
- Baj evi Vera,** u enica. Ro ena 1922. Prema nekim podacima u estvovala u NOR. Daljna sudbina nepoznata
- Bajhaker Greguri ,** brija ki radnik. Star oko 30 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u partizanskoj bolnici u Glini.
- Baji Milan,** u enik iz Beograda, ro en 1925. lan SKOJ-a. Od po etka ustanka uklju io se u NOP. Bio lan jedne udarne grupe. Godine 1942. Gestapo ga je uhvatio prilikom vršenja sabotaže i internirao u logor na Banjici, pa je ubrzo streljan. Za njega navode ostali zato enici u logoru da je »na sve logoraše ostavio vrlo povoljan utisak. Bio je izgra eni skojevac i borac. Imponovao je svojim držanjem.«
- Balaž Ruža,** u iteljica. U NOP od 1942. U estvovala u organizovanju partizanskih osnovnih škola u Zumberku i bila je nastavnica n tim školama.
- Balint Jovan,** službenik iz Be eja, ro en 1920. U NOV od februara 1945. kao borac u Dopunskoj brigadi III armije.
- Balkany Ernest,** knjižar iz Lendave. U NOV je stupio 1943. Bio je borac u me umurskim partizanskim jedinicama.
- Balog Dežea Franjo,** magacioner iz Subotice. ro en 1915. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokreta i lan KPJ, kao i lan Opštinskog komiteta KPJ Subotica. U estvoovao u organizovanju pokreta otpora u Subotioi. Organizovao udarne grupe i u estvoovao u vršenju sabotaža i diverzija.

J. Romano 328

Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 18. XI 1941. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.

Balog Irena, u enica iz Novog Sada. U NOP od 1943. Daljna sudbina nepoznata.

Balog Ljubica, u enica iz Zagreba. Ro ena 1928. u Berecu (Zagreb). U NOV je stupila marta 1943. Bolni arka u 1. eti 2. bataljona Kalni kog odreda, a zatim u jedinicama X korpusa. Poginula juna 1944. kod Daruvara u borbi s ustašama. U vreme pogibije imala in vodnika.

Balog Nikola, iz Pan eva, ro en 1920. U NOV je stupio 1944. Borac u 3. bataljonu 1. prolet. brigade.

Balog dr Nikola, diplomirani pravnik iz Novog Sada. Ro en 1913. u Vrscu. Diplomirao u Zagrebu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno se uklju io 1942. u antifašisti ki pokret. Rukovodio je Udruženjem pravnika u logoru. Bio je zadužen i za organizovanje zabavnog i kulturnog zivota u logoru. Održao je više predavanja iz oblasti sociologije.

Barajevi Jakova Sara (porodi no ime majke Salom), doma ica iz Zenice, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XIII primorskogoranske divizije.

Baranji S. Pavle, u enik iz Srbobrana, ro en 1923. U NOV je stupio 1944. Bolni ar u bolnici broj 2 Tre e armije.

Bararon-Mileta Davida Luna, doma ica iz Vlasenice. Ro ena 1923. u Zvorniku. U NOV od 1941. g. Bolni arka u 1. prolet. brigadi. Demobilisana u inu zastavnika. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

Bararon Isaka Sumbul, trgovac iz Zvornika, ro en 1914. U NOV od 1941. Borac u Majevi koj brigadi; 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi; 2. prolet. brigadi. Poginuo 13. VI 1943. na Sutjesci u toku 5. neprijateljske ofanzive.

Bari -Jung Maksimilijana Klara, trgova ki pomo nik iz Splita. Ro ena 1924. u Zagrebu, U NOP od 1941. Italijanski fašisti su otkrili njen rad i osudili na 20 godina robije. Bila je u zatvoru u Splitu a zatim u Veneciji. Po kapitulaciji Italije oslobo ena iz zatvora i septembra 1943. stupila u redove italijanskih partizana.

Barmaper D. dr Herman, lekar iz Zagreba. Ro en 1891. u Novoj Gradiški. Medicinski fakultet završio 1914. u Budimpešti, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Avgusta 1941. upu en od ustaša u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio oktobra 1943; bio na slede im dužnostima: lekar u bolnici XVII divizije; lekar u bolnici III korpusa; upravnik bolnice III korpusa; referent saniteta Tuzlanskog vojnog podru ja.

Barmaper Hermana Maja, u enica iz Zagreba, ro ena 1927. U NOV od oktobra 1943. iz Tuzle, gde je njen otac bio upu en od ustaša, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Bolni arka u hirurškoj ekipi XVI vojvo anske divizije, a od 1945. radila u Zavodu za transfuziju krvi u Beogradu.

Baruh Albert, trgovac iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana oo etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u tekstilnoj radionici NOO Glina.

Baruh S. Albert, radnik iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u stražarskoj eti Komande banijskog vojnog podru ja, a zatim puškomitraljezac u 1. eti 3. bataljona 3. brigade VII banijske divizije.

Baruh Morica Avram, iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

Baruh Baro, trgovac iz Bijeljine, ro en 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Majevicu, gde se uklju io aktivno 1942. u NOP. Godine 1944. uhva en od etnika i ubijen.

Baruh Ilije Baruh-Bora, diplomirani pravnik i akademski slikar iz Beograda, ro en 1911. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji. Po diplomiranju na Pravnom fakultetu u Beogradu otišao je u Pariz, gde je studirao slikarstvo. U Parizu se uklju io u grupu studenata komunista i 1935. primljen za lana KPJ. Te godine izabran je i u Studentsko jugoslovensko partijsko rukovodstvo u Parizu. U vreme gra anskog rata u Španiji u estvuje u prihvatanju jugoslovenskih dobrovoljaca za špansku republikansku armiju i organizuje njihovo prebacivanje u Španiju. Godine 1938. pariška policija je otkrila njegov rad i proterala ga za Jugoslaviju. U Jugoslaviji je produžio s ilegalnim radom i bio više puta hapšen od policije. s 1940. interniran u logor u Bile e. Avgusta 1941 stupio je u NOV kao komesar Kosmajskog odreda, a kasnije Valjevskog odreda, a po oslobu t.nju Uzica radio u Agitpropu u tom mestu. Sa partizanskim jedinicama povukao se u toku 1. neprijateljske ofanzive za Sandžak i u Sjenici u estvovao 15. XII 1941. na savetovanju PK KP Srbije na kojem je doneta odluka, da se Bora vrati ss grupom politiki radnika u Srbiju u cilju aktiviranja partizanskih jedinica. U Srbiji se uklju ic u Šuvoborski partizanski odred, ali je krajem juna 1942. zarobljen od etnika, koji su ga predali Nemcima, a ovi streljali 4. VII 1942. u Jajincima.

Baruh Isaka Baruh, stolarski radnik iz Pristine, ro en 1918. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio 1942. u redove albanskih partizana. Poginuo je 1943. u Albaniji u borbi sa Nemcima.

Baruh Ilije Berta-Bela, kroja ka radnica iz Beograda, ro ena 1924. u Požarevcu. lan SKOJ-a od 1939. Do rata aktivno delovala u sindikatu tekstilnih radnika i u naprednom sportskom društvu »Polet«. U NOP od po etka ustanka i ilegalno delovala do kraja 1942. kada je uhapšena od Gestapoa i 13. III 1943. streljana na Banjici.

Baruh Blanka, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 3. bataljonu 3. dalmatinske brigade. Krajem 1943. teško ranjena u borbi sa etnicima kod Krsta a i podlegla ranama.

Baruh Elijasa Blanka (Bari Blanka), u enica iz Sarajeva. Ro ena 1922. u Doboju. U NOV od 1941. Bolni arka u Kalinova kom partizanskom odredu, a zatim u 10. hercegova koj brigadi. Godine 1943. u borbi sa etnicima ranjena i le ena u bolnici u Mu u kod Prenja. Prilikom iznenadnog napada etnika na bolnicu zaklana je s ostalim ranjenicima.

Baruh Arona Buki, obu ar iz Beograda, ro en 1908. u Nisu. U NOV od 1941. iz isto ne Srbije, kada je prebegao po okupaciji Beograda. Jula 1942. za-

- robljen od Bugara i predat Nemcima, koji su ga streljali 3. VIII 1942. na Banjici.
- Baruh Bulina**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1887. u Vidinu (Bugarska). Po okupaciji Beograda sklonila se u s. Drugovac (Smederevo), gde se uključila u NOP. U NOR su joj poginuli sinovi Izidor, **Bora I Joži**, kao i k **erka Berta i Sela**.
- Baruh A. dr David**, lekar iz Bitolje. Ro en 1901. u Beogradu, gde je 1926. završio Medicinski fakultet, a u Sarajevu specijalizirao internu medicinu. U NOV od marta 1945. šef internog odeljenja Vojne bolnice u Bitolju.
- Baruh Isaka David**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Baruh-Balc Ela**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u jedinicama XIV slovena ke divizije. Demobilisana u inu zastavnika.
- Baruh-Barlo Elka**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Baruh Erna-Seka**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1921. U NOV od 1941. Bolni arka u partizanskoj bolnici VS-a u Jasikovcu, a zatim u 4. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginula po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Baruh Estera**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica Tehni kog kursa ZAVNOH-a.
- Baruh Filip**, špediter iz Sušaka. Ro en 1893. u Be u. Po okupaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na intendantskim dužnostima u raznim jedinicama. Demobilisan u inu kapetana.
- Baruh Davida Hajim**, u enik iz Beograda, ro en 1924. Ian SKOJ-a. Po okupaciji Beograda prebegao u Niš, gde se uključio u NOP. Gestapo je otkrio **njegov** rad i streljao ga juna 1942. na Bubnju kod Niša.
- Baruh Hela**, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1922. u Beogradu. U NOV od 1941. Bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u Omladinskoj eti 1. prolet. brigade. Prilikom napada na Gat kod Gacka dobrovoljno se javila u grupi bombaša. Prilikom tog napada, aprila 1942. poginula.
- Baruh Iso**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se uključio u NOP. Italijanski fašisti su otkrili **njegov** rad i internirali ga u logor Feramonte (Italija). U logoru je proizuo s ilegalnim radom; izabran za sekretara grupe jugoslovenskih logoraša uključio enih u Pokret otpora.
- Baruh Ilije ing. Izidor**, mašinski inženjer iz Beograda, ro en 1910. Fakultet završio 1938. u Beogradu i po diplomiranju zaposlio se u Smederevskoj Palanci, gde je aktivno politiki delovao me u radnicima, zbog ega je otpušten iz službe. Zatim se zaposlio u »Mikronu« u Beogradu, ali je iz istih razloga otpušten, pa se posvetio prevo enju marksisti ke literature. Ian KPJ postao u vreme studija. Zbog revolucionarnog delovanja bio je osu en od suda za zaštitu država 1940. na 8 meseci zatvora, a po izlasku iz zatvora interniran u logor Bile e. Jula 1941. uputio ga je PK KPJ Srbije u T. Užice radi u estvovanja u organizovanju ustanka u užikom kraju. Po formiranju Uzi kog partizanskog odreda postavljen je za komesara Crnogorske ete tog odreda. Poginuo 19. VIII 1941. kod Drežni ke Gradine u borbi sa Nemcima. Posle rata proglašen je za narodnog heroja Jugoslavije (jula 1953).
- Baruh Izidor**, tipograf iz Sarajeva. Ro en 1896. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u štampariji lista »Srpska rije «.
- Baruh i Jakov**, službenik iz Sarajeva, ro en 1891. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Imenovan je za lana Komisije za smeštaj jevrejskih izbeglica na osloboenj teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Baruh Jude Jakov**, fotograf iz Banjaluke. Ro en 1908. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV je stupio 1942. Borac u Korulanskom partizanskom odredu, a zatim u drugim dalmatinskim jedinicama.
- Baruh Salamona Jakov**, novinar iz Beograda. Ro en 1914. u Sarajevu. Do rata vrlo aktivan u URSS-u. Od 1937. borac u redovima španske reoublikanske armije; 1938. primljen za lana KPJ. Bio je komandir protivtenkovske baterije, a zatim pomo -nik politiki kog komesara ete. Po povla enju španskih dobrovoljaca u Francusku, interniran je u logor, odakle je pobegao i vratio se u Jugoslaviju. U NOV je stupio septembra 1941. Komesar Konjickog partizanskog bataljona i sekretar Partijskog biroa. Poginuo je 20. X 1941. kod s. Belimi i (Hercegovina) u borbi s ustašama.
- Baruh Samuela Jakov**, obu ar iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. U NOP. Na radu u obu arskoj radionici pri ZAVNOH-u.
- Baruh Ilije Josip-Joži**, diplomirani filozof iz Beograda, ro en 1913. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, a na fakultetu je primljen za lana KPJ. Vrlo aktivno je delovao u naprednom studentskom pokretu. Godine 1934. izabran za lana upravnog odbora studentske organizacije »Samopomo «. Zbog u estvovanja u demonstracijama protiv državnog režima uhapšen je 1934. i interniran u logor u Višegradu dva meseca. Od 1934. do 1941. bio je više od 20 puta hapšen od policije zbog svog revolucionarnog rada. Od posebnog zna aja je **njegov** revolucionarni rad me u obalskim radnicima u Beogradu. O **njegovom** uticaju na te radnike svedo i i izjava G. Polovine: »Joža Baruh spada u red najistaknutijih aktivista komunista koji su pridoneli razvitku svijesti i aktivnosti na podru ju Donji Lapac, iako u to podru je nije nikad dosao. Naime, obalski radnici s kojima je Joža radio na Bari Veneciji prenosili su napredne ideje po povratku u Donji Lapac.« Pod nje-

- govim uticajem došlo je i do formiranja prve partijske organizacije obalskih radnika na Bari Veneciji (Beograd). Po diplomiranju Jio je neko vreme profesor gimnazije u Petrovcu na Mlavi, ali je ubrzo otpušten iz službe kao komunista. Ve krajem maja 1941. bio je upućen od PK KPJ Srbije u bajinobaštanski srez radi pripremanja ustanka. Uspeo je oformiti Bajinobaštanski partizanski odred avgusta 1941. u kome je postavljen za komesara Raanske ete tog Odrada. U borbi sa Nemcima bio je 12. IX 1941. teško ranjen i pod lažnim imenom prebaen u bolnicu u T. Uzice (koje još nije bilo osloboeno). Umro je u bolnici 8. X 1941. i sahranjen u tom mestu.
- Baruh Joži**, knjižar iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stuoio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. u borbi sa Nemcima bio je ranjen i prebaen u Italiju na leenje.
- Baruh Samuela Lela**, uenica iz Zagreba, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolniarka u 1. bataljonu 12. dalmatinske brigade, 3. brigadi XX dalmatinske divizije, partizanskoj bolnici u Bariju. U NOV je završila viši sanitetski kurs.
- Baruh Manda**, domaćica iz Ljuljaka. Po okupaciji Jugoslavije otišla u Kragujevac, gde se cd 1941. aktivno ukljuila u NOP. Gestapo je otkrio 1943. njen rad i streljao je na Banjici.
- Baruh Cadika Menahem**, knjižar iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. etl 3. bataljona 2. brigade VII banijske divizije.
- Baruh Jude Moric**, fotograf iz Banjaluke. Ro en 1911. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Baruh Jude Nisim**, fotograf iz Banjaluke. Ro en 1915 u Sarajevu. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu; 6. beogradskom bataljonu 1. prolet. brigade. Poginuo 30. XI 1943. kod Paklareva (Travnik).
- Baruh Pepica**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Imenovana za lana Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenj teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Baruh-Simi Ilije Rašela-šela (Vera)**, tekstilna radnica iz Beograda, ro ena 1917. Vrlo mlada pristupila je revolucionarnom radni kom pokretu i aktivno delovala u sindikatu tekstilaca. Godine 1937. primljena za lana KPJ. Te godine je u estvovala u fabrici »Elka«, gde je i bila zaposlena, u organizovanju štrajka radnica, pa je od suda za zaštitu države osu ena na 8 meseci zatvora. Godine 1938. udala se za revolucionara ing. Lazara Simi a. Te godine je imenovana za lana Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije, a godine 1941. izabrana je za sekretara partijske elije u 2. rejonu Beograda. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se ukljuila u NOP. Sa mužem Lazarom izraivala je u svom stanu u Draga evskoj ulici eksploziv za vršenje sabotaža i diverzija. Tokom izrade došlo je do iznenadne eksplozije i tom prilikom je bila teško kontuzovana. Gestapo je uhap-
- sio i nakon zverskog muenja streljao 4. X 1941. na Banjici skupa sa Lazarom Simi em.
- Baruh-Peseh Rifka-Bukica**, medicinska sestra iz Bosanske Gradiške. Ro ena 1911. u Derventi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je 1942. stupila u NOV. Bolniarka u bolnici IV operativne zone u Glamo u, a zatim u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula 13. VI 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Baruh Sadik-Sado**, trgovac iz Bijeljine, ro en 1902. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u 6. prolet. isto nobosan skoj brigadi. Poginuo 1944. na Majevici u borbi sa Nemcima.
- Baruh Davida Salamon**, službenik rodom iz Sarajeva. U NOV od 1941. a poginuo 1942. godine.
- Baruh Salamon**, rabin iz Dubrovnika. Ro en 1905. u Travniku. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u. U toku 6. neprijateljske ofanzive 1944. zarobljen od jedinica »Handžar« divizije i ubijen.
- Baruh dr Samuel-Ki i**, lekar iz Bosanske rGadiške. Ro en 1898. u Bugojnu. Medicinski fakultet završio 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde je rukovodio ambulantom za jevrejske izbeglice. U NOV od septembra 1942. Bio je šef internog odeljenja bolnice IV operativne zone u Glamo u, a zatim bolnice VS-a u Drini ima. U toku pete neprijateljske ofanzive bio je lekar u Centralnoj bolnici VS-a. Poginuo 10. VI 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Baruh Jude Samuel**, keiner iz Banjaluke. Ro en 1913. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Baruh dr Silvio**, advokat iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je sekretar Narodnog sreskog suda u Slunju.
- Baruh Ilije Sonja**, uenica iz Beograda, ro ena 1922. lan SKOJ-a od 1938. Do rata aktivno radila u naprednom sportskom društvu »Polet«. Od po etka ustanka ukljuila se u NOP: skupljala sanitetski materijal, pronalazila stanove za smeštaj ilegalaca, poala kurs prve pomo i, itd. Po direktivi Partije otišla je sa majkom Bulinom u selo Drenovac (Smederevo), odakle je oktobra 1944. stupila u NOV. Na radu u Komandi vojnog podruja Jagodina (Svetozarevo), a zatim u Propagandnom odeljenju VS-a.
- Baruh Elijasa Viktorija**, službenica iz Sarajeva. Ro ena 1915. u Doboju. lan KPJ od 1940. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Krajem 1941. zarobljena od ustaša i internirana u logor u Loborgradu, a zatim odvedena u logor u Ausvicu, gde je ubijena.
- Baruhovi Manuel**, student farmacije iz Pristine, ro en 1918. Studirao je u Beogradu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor. U NOV je stupio 1944. i bio na raznim apotekarskim dužnostima.
- Baš ing. Andrija (Andre)**, geodeta iz Subotice. Ro en 1890. u antaviru. Studirao je u Budimpešti, gde se ukljuio u revolucionarni radni ki pokret. Po diplomiranju službovao je u Subotici, gde je 1925. primljen za lana KPJ. Bio je u to vreme jedan od rukovodilaca revolucionarnog radni kog pokreta i urednik sindikalnog lista u Subotici. Godine 1928. odselio se u Belgiju, gde je bio sekre-

- tar organizacije jugoslovenskih emigranata. Oktobra 1936. uključio se u redove španske republikanske armije. Po povlačenju dobrovoljaca iz Španije dospio je u logor u Francuskoj odakle je pobjegao u Belgiju i 1941. aktivno se uključio u Pokret otpora. Prema nepotvrđenim podacima, uhapšen od Gestapa i odveden u logor, gdje je ubijen.
- Baš Arnold.** Godine 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu odakle je pobjegao prilikom proboja 22. IV 1945. i stupio u NOV.
- Baš Jakov (Janos),** student i službenik iz Subotice, gdje je rođen 1916. član KPJ. Godine 1928. odeselio se sa roditeljima u Belgiju, odakle je oktobra 1936. stupio u redove španske republikanske armije. Po povlačenju armije iz Španije dospio je u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao i 1941. stupio u Pokret otpora u Belgiji.
- Baš-Adam Kata,** u enica iz Subotice, gdje je rođen 1922. član SKOJ-a. U NOP se uključio na po etku ustanka. Njen rad su otkrili maarski fašisti i 1943. osudili na robiju.
- Baš Ana Marija,** domaćica iz Subotice. Rođena 1893. u Felszosszent Ivan (Maarska). Srednju školu završila u Subotici. Pod uticajem svoga muža, Baš Andrije, uključio se u revolucionarni radnički pokret u Subotici, gdje je organizovala ogranak Ženskog pokreta i rukovodila Dejim obdaništem za radničku decu. Godine 1928. odeselila sa mužem u Belgiju odakle je 1936. stupila u redove španske republikanske armije. Radila kao medicinska sestra u jednoj bolnici. Po povlačenju iz Španije dospela je u logor u Francuskoj, odakle je prebegla u Belgiju i 1941. stupila u Pokret otpora.
- Baš Marton,** iz Novog Sada. Godine 1943. odveden u Maarsku u sastav jedne kažnjene radne jedinice odakle je pobjegao krajem 1944. i stupio u NOV.
- Batino Žosefa Rafael** (Cvetković Miša), službenik iz Beograda. Rođen 1910. u Bitolju. Revolucionarnom radničkom pokretu pristupio je vrlo mlad i 1935. primljen za člana KPJ. Godine 1936. osuđen kao komunist od suda za zaštitu države na 5 godina roblje, koju je odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici. Iz zatvora je pobjegao 22. VIII 1941. i prebacio se u Podrinje, gdje je stupio 17. IX 1941. u NOV. Borac u Podrinjskom partizanskom odred, a zatim je postavljen za sekretara Oblasnog komiteta KPJ za Sandžak (pod imenom Miša Cvetković). Jula 1942. zarobljen od etnika u planini Ljubišni kod Plevlja i predat Italijanima, koji su ga streljali.
- Batino-Aseo Žulija,** domaćica iz Bitolje, rođena 1914. Pod uticajem brata Rafaela Batino, uključio se u napredni pokret i aktivno delovala među jevrejskim ženama. Prikupljala je pomoć za špansku republikansku armiju. Kada joj je brat Rafael bio osuđen kao komunist na roblje, morala je da napusti Bitolj zbog progona policije, pa se nastanila u Zagrebu. U NOP se uključio od početka ustanka. Ustaše su otkrile njen rad i internirale u logor u Jasenovcu, gdje je ubijena 1942.
- Bau V. Ruža,** domaćica iz Sušaka, rođena 1923. U NOV je stupila 11. IX 1943. Bolnička u Jedinicama XXXV divizije, a zatim u bolnici u Grumo (Italija).
- Bauer Albert,** trgovac, rodom iz Osijeka. Star oko 55 godina. Od 1942. interniran od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je uspeo pobeći septembra 1943. i stupio u NOV. Bio je na radu u pozadinskim jedinicama VI korpusa.
- Bauer Alberta mr ph. Kornel-Kolja,** apotekarski saradnik iz Kraljevice. Rođen 1913. u Osijeku. Farmaciju završio u Zagrebu. U NOV od avgusta 1942. šef apoteke Ličkog vojnog područja, a zatim referent za apotekarstvo VII banijske divizije. Poginuo u Crnoj Gori početkom maja 1943. u borbi sa etnicima.
- Bauer Marko.** Postoje podaci da je bio u NOV od 1943. Godine 1944. oboleo, pa je upućen na kuruzenje u Italiju. Po izlasku vraćen je u sastav NOV.
- Bauer Jakova Mira,** službenica. Rođena 1912. u Slavonskoj Požezi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Neko vreme je bila pozadinski radnik u oslobojenoj teritoriji Dalmacije, a zatim je upućena u Grumo (Italija), gdje je u bolnici obavljala administrativnu dužnost.
- Bauer Miroslav,** službenik iz Osijeka, rođen 1915. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, gdje je primljen u SKOJ. Do rata bio je jedan od ruke vodilaca SKOJ-a u Osijeku. Od 1936. bio je školski jevrejski instruktor u Uiteljskoj školi u Osijeku. Aktivno je radio i u sindikatu. Godine 1938. bio je uhapšen kao komunist, a 1940. izabran za člana MK KPH Osijek. Po dolasku ustaša na vlast u estovao je u organizovanju priprema za ustanak u osiječkom okrugu. Ustaše su otkrile njegov rad i preki sud osudio ga na smrt. Streljan 16. IX 1941. u Osijeku.
- Bauer dr Rihard,** lekar iz Zagreba. Rođen 1891. u Slavonskoj Požezi. Specijalizirao rendgenologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Rendgenolog u bolnici VIII korpusa na Visu, a zatim Vojničke bolnice u Zagrebu.
- Bauer Vera,** u enica iz Karlovca. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od početka ustanka. Njen rad otkrile ustaše 1942. i streljale.
- Bauer-Cindri Vera,** u enica iz Zavidovića, rođena 1924. U NOV je stupila septembra 1943. Bila je na sledećim dužnostima: bolnička u 2. bataljonu 4. krajiške brigade; ambulanta 10. krajiške brigade; referent saniteta 2. bataljona 10. krajiške brigade. Demobilisana u inu zastavnika.
- Bauer ing. Viktor,** arhitekta iz Zagreba, rođen 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatski primorje, gdje je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboćenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Bauer Ervina Vlado,** u enik iz Daruvara, rođen 1924. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od početka ustanka na teritoriji daruvarskog sreza. Maja 1942. ustaše su otkrile njegov rad i odvele ga u logor u Jasenovcu, gdje je ubijen avgusta te godine.
- Baum Dezidera Bruno,** u enik iz Slavanskog Broda, rođen 1923. U NOP od 1941. kada je i primljen u SKOJ. Delovao je u sastavu jedne udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Ustaše su otkrile njegov rad januara 1942. i odvele ga u logor u Jasenovcu, gdje je ubijen.
- Baum Drago,** službenik iz Beograda. Star 26 godina. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gdje je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije oslobođen iz logora 10. oktobra 1943. stupio u NOV. Na radu u Bazi NOV u Bariju.
- Baum Herta,** domaćica iz Bijeljine. Stara 23 godine. Pred rat primljena za člana KPJ. U NOP od početka ustanka, kao pozadinski politički radnik. Ustaše su ubrzo otkrile njen rad i 30. VI 1941. odvele u logor u Lohorgradu, a zatim u logor u Aušvicu, gdje je ubijena.
- Baum Mihajla Ignac,** trgovac iz Dežanovca (Daruvar), rođen 1914. U NOV je stupio početkom 1942. Borac u Daruvarskom Partizanskom odred. Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.

- Baum-Daj Irma**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1900. u Rumi. U NOV je stupila oktobra 1943. Bolni-arka u hirurškoj ekipi II prolet. divizije, a zatim II korpusa. Poginula 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Baum Slavko**, službenik iz Zagreba, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i otišao u Švajcarsku, gde se uklju io krajem 1943. u NOP. Bio je poverenik NOP u Švajcarskoj.
- Baum Vilko**, službenik iz Zagreba. Star oko 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio oktobra 1943. u NOP. Bio je lan Kazališta narodnog oslobo enja Jugoslavije.
- Baum H. dr Vilko**, lekar iz Zagreba. Ro en 1896. u Vukovaru. Medicinu završio 1924. u Be u, a zatim specijalizirao hirurgiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od juna 1943. šef hirurške ekipe II prolet. divizije; šef hirurške ekipe II korpusa; upravnik Centralne bolnice u Crnoj Gori.
- Baum Albert Vladimir**, student iz Zagreba, roden 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i decembra 1943. stupio u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju — referent za saobra aj.
- Bauman Rudi**, u NOV od 1942. u hrvatskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. unapre en u in potporu nika.
- Beherano Vitalisa Benko**, tehni ar iz Zemuna, ro en 1920. U NOV je stupio oktobra 1944. Bio je na slede im dužnostima: borac, a zatim vodni delegat u Aerobazi u Zemunu; 5. krajiškoj brigadi; 21. šumadijskoj brigadi.
- Beherano Vitalisa Josip-Brko**, u enik srednjotehni ke škole. Ro en 1923. u Zemunu. lan SKOJ-a od 1941. i te godine je stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: borac u Podunavskoj partizanskoj eti; delegat u 1. vojvo anskoj brigadi u kojoj je bio i sekretar SKOJ-a; komesar bolnice XVI vojvo anske divizije. Godine 1944. izabran za lana MK KPJ Ilok i radio u Agitpropu PK KPJ za Vojvodinu. Krajem te godine na radu u uredništvu lista »Glas omladine« u Novom Sadu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Bek ing. Arpad**, inženjer iz Zrenjanina, ro en 1909. Do kraja 1944. bio je na prisilnom radu u Poljskoj, a januara 1945. pobegao i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Bio je intendant bataljona, a zatim referent za ishranu pri Komandi mesta Subotica.
- Bek Eugen**, iz Subotice. Godine 1943. odveden u Ma arsku u sastav jedne kažnjeni ke radne jedinice iz koje je pobegao u drugoj polovini 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi.
- Bek Irena**, u enica iz Novog Sada. U NOP od 1941. Daljna njena sudbina nepoznata.
- Bek Lili**, u enica iz Subotice, ro ena 1924. lan SKOJ-a od 1941. i te godine se uklju ila u NOP. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arsku. Oktobra 1944. izašla iz zatvora i stupila u NOV. Na radu u Komandi mesta Subotica.
- Bek Ljubica**, iz Beograda, ro ena 1907. Prema nekim podacima bila je u NOR. Daljna njena sudbina nepoznata.
- Bek Rudolf**, ro en 1891. u eškoj. U NOV od oktobra 1943. Bio je na intendantskim dužnostima.
- Beker-Engl Erna**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja Topusko.
- Beker Oto**, bankovni službenik iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Požeškom odredu, a zatim u Osje koj brigadi; šef kancelarije u Stabu 4. udarne i 14. prolet. brigade. Demobilisan u inu vodnika.
- Bela Pavle**, u enik, rodom iz Zemuna. Star 18 godina. U gimnaziji je primljen u SKOJ. Sredinom 1942. stupio je u NOV. Borac u sremskim partizanskim jedinicama, a zatim bio na komandnoj dužnosti.
- Beli -Vajs Spor i Dragica**, apotekar iz Cazina. Ro ena 1891. u Daruvaru. U NOV od 1944. Apotekar Komande mesta u Cazinu, a zatim radila u apoteci Komande biha kog vojnog podru ja.
- Belin Herta**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1916. u eškoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, odakle je stupila oktobra 1944. u NOV. Po završetku višeg sanitetskog kursa bila je bolni arka u bolnici u Grumo i St. Ferdinand (Italija).
- Beloševi Mirka Bojana**, u enica iz Beograda. Ro ena 1924. u Zagrebu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana u logor na Hvaru. Po kapitulaciji Italije stupila oktobra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici VIII korpusa, a zatim je sa jugoslovenskim zbegom upu ena u El-Sat.
- Beloševi -Valder Haria Marija**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1899. u Karlovcu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla na Hvar, odakle je stupila oktobra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici VIII korpusa, a od 1944. bolni arka u jugoslovenskom zbegu u El-Satu.
- Beloševi Samcija Mirko**, službenik iz Beograda. Ro en 1895. u Zagrebu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao na Hvar, odakle je stupio septembra 1943. u NOP. Bio je upravnik sto ne stanice u Livnu. Godine 1944. bio je ranjen i preba en u Italiju na le enje. Po izle enju upu en sa jugoslovenskim zbegom u El-Sat, gde je organizovao ve i broj radionica.
- Beljan Bartol**, službenik iz Slavonske Požege, ro en 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Bern Klara**, doma ica iz Novog Sada. Ro ena 1922. u Mikelsku (Rumunija). lan SKOJ-a od 1941; iste godine stupila u NOP. Bila je lan jedne udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i preki sud osudio je februara 1942. na robiju. U zatvoru »Maria nostra« u Ma arskoj ostala je do oktobra 1944. odakle je pobegla i stupila u NOV.
- Bem Dragutina Livija-Lili**, službenik iz Novog Sada. Ro ena u Segedinu. lan SKOJ-a postala 1933, a KPJ 1937. Te godine je izabrana za lana Glavnog odbora Omladinsko-kulturno-privrednog pokreta (OMPOK). Godine 1933. bila je sa službom u Vukovaru, gde je rukovodila skojevskom organizacijom. Po dolasku u Novi Sad vrlo aktivno je delovala u SBOTI -u i u estvovala u organizovanju sekcije Ženskog pokreta. U NOP je stupila na po etku ustanka. U estvovala u organizovanju udarnih grupa (vojnih desetina) u Novom Sadu. Godine 1941. izabrana za lana Okružnog komiteta KPJ za južnu Ba ku i radila u tehni či tog Komiteta, kao i u tehni či MK KPJ Novi Sad. Prilikom provale u Pokretu 20. IX 1941. upala je u zasedu ma arskih žandarma. Pokušala je s

- oružjem da se probije, ali nije uspela. Zarobljena i od prekog maarskog suda osuđena na smrt. Obešena 25. XI 1941. u Novom Sadu.
- Bembasa-Cveti Nisima Beška-Jelisaveta**, student prava iz Beograda. Rođena 1909. u Segedinu. Vrlo mlada je stupila u redove radničkog revolucionarnog pokreta i primljena za člana KPJ. Godine 1933. kao komunistica osuđena je od suda za zaštitu države na 2 godine robije, koju je odležala u zatvoru u Požarevcu. Po izlasku sa robije produžila sa revolucionarnim radom i vrlo aktivno delovala me u studentima. Godine 1937. izabrana za sekretara partijske omladine lista »Žena danas«. U NOV je stupila na poziv ustanka. Od 1942. na radu u Političkom odeljenju 2. prolet. brigade, a zatim u 1. krajiškoj brigadi. U borbi sa etnicima na Manjači 6. IX 1942. ranjena i nakon nekoliko dana umrla.
- Bembasa-Siber Pirika**, radnica iz Beograda. Član KPJ. U NOV od 1941. godine.
- Benarajo Marko**, radnik, rodom iz Beograda. Star oko 40 godina. Do rata pripadao radničkom revolucionarnom pokretu i primljen za člana KPJ. Od pozivnog ustanka ilegalno je radio u Beogradu po zadacima Partije do februara 1943. kada je otkriven od Gestapa i streljan na Banjici.
- Benedik Josip Erna**, domaćin iz Križa (azma), rođena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u Haubi kom divizionu IV korpusa, a zatim na radu pri GS Hrvatske.
- Benedik Josipa Eva**, učenica iz Zagreba, rođena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Radila u pozadini na oslobodenoj teritoriji Banije.
- Benedik Jela**, student iz Zagreba, rođena 1918. U NOV je stupila 1941. Bolnička u Jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginula 1943. prilikom napada etnika na bolnicu u Sejkovcima.
- Benedik Josipa Vlaha-Mima**, učenica iz Križa (azma), rođena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u Haubi kom divizionu IV korpusa.
- Benedik Josipa Vlado**, službenik iz Zagreba. Rođena 1918. u Križu (azma). Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljONU, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije. Pred kraj rata na radu u Agitpropu te divizije.
- Beng Julija Oto**, učenik iz Zagreba, rođena 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora prešao na oslobodenu teritoriju i od oktobra 1944. bio u redovima partizanskih jedinica.
- Benihaker Sarika**, frizerka iz Sarajeva, rođena 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u partizanskoj bolnici u Glini.
- Benko** (prezime nepoznato), učenik iz Beograda. Star oko 18 godina. Član SKOJ-a. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u 1. etni Beogradskog bataljona 1. prolet. brigade. U borbi sa etnicima 22. XII 1941. ranjen i ostavljen na lečenje u Novoj Varoši, gde je ubijen od muslimanske milicije.
- Benvenisti Samuila dr Avram**, lekar iz Beograda, rođena 1902. Medicinski fakultet završio 1929. u Beogradu, a zatim specijalizirao bakteriologiju i serologiju u Beogradu. U NOV od septembra 1944. Upravnik bolnice Kumanovskog vojnog područja.
- Benvenisti Samuila Liza**, domaćinica iz Beograda, stara oko 55 godina. U NOV je stupila avgusta 1941. Na radu u partizanskoj bolnici u T. Užicu, a od 1942. na radu u partizanskoj stoarskoj farmi na Vu evu (Crna Gora). Zatim je bila bolnička u bolnici 2. prolet. brigade i u Centralnoj bolnici VS-a. Umrla 9. VI 1943. na Sutjesci, od pegavog tifusa u toku pete neprijateljske ofanzive. U NOV su poginuli i njen muž, dva sina i kćerka.
- Benvenisti Radomira Luna**, domaćinica iz Beograda, rođena 1910. Po okupaciji Beograda prebegla u Skoplje, gde se skrivala do septembra 1944. kada je stupila u NOV. Bolnička u bolnici u selu Ravno (Kumanovo).
- Benvenisti Mika**, trgovac, rodom iz Beograda. Star oko 58 godina. U NOV je stupio avgusta 1941. Na radu u pozadini u užičkom srezu, a od 1942. upravnik stoarske partizanske farme na Vu evu (Crna Gora). Zatim je radio u intendanturi 2. prolet. brigade. Poginuo po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive. U NOV su poginuli i njegova žena, dva sina i kćerka.
- Benvenisti Avrama Mile**, učenik iz Beograda, rođena 1932. U NOV je stupio septembra 1944. Bio je bolnički ar u partizanskoj bolnici u s. Ravno (Kumanovo).
- Benvenisti Moša**, limarski radnik rodom iz Beograda. Star 23 godine. U NOV od pozivnog ustanka 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu. Poginuo 9. XI 1941. kod Ostruzanja (Srbija) u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Benvenisti Mike Natašija-Nataša**, učenica iz Beograda, gde je rođena 1923. U gimnaziji je primljena u SKOJ. U NOV se aktivno uključila od pozivnog ustanka u sastavu jedne udarne grupe i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Od avgusta 1941. u NOV. Radila u pozadini užičkog sreza, a od 1942. u partizanskoj stoarskoj farmi na Vu evu (Crna Gora). Kasnije je radila u telefonskoj centrali u Glamoju. Poginula 5. IV 1945. kod Sarajeva, prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Benvenisti Mike Samuilo-Sima**, student tehnike iz Beograda, rođena 1920. Godine 1935. primljen je u gimnaziju u SKOJ. Vrlo aktivan u naprednom pokretu u 1. muškoj gimnaziji, kao i u literarnom udruženju »Nada«. Zbog naprednog delovanja me u uenicima isključen je 1936. iz gimnazije. Godine 1936. u estvovala na partijskom kursu koji je održan na Go u i te godine je izabran za člana Srednjoškolskog komiteta. Član KPJ postao 1941. U NOV je stupio jula 1941. Bio je komesar ete u 1. sumadijskom odredu, a zatim u 1. etni 5. sumadijskog bataljona 1. prolet. brigade. Kasnije je imenovan za komesara 3. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 14. VII 1942. kod Oborca (Donji Vakuf).
- Benvenisti Mike Viktor-Viki**, student hernije iz Beograda. Rođena 1917. u Beogradu. U gimnaziji je prim-

- ljen u SKOJ. Godine 1936. u estvovao je na partijskom kursu na Go u. U gimnaziji je rukovodio skojevskom organizacijom. U NOV od jula 1941. Borac u Posavskom partizanskom odred. Februara 1942. zarobljen od Nemaca kod Mladenovca i odveden u logor na Banjici, gde je streljan septembra 1942.
- Benvenisti Zora**, u enica iz Beograda, ro ena 1922. U NOV je stupila avgusta 1941. Bolni arka u Sumadijskom odred, a zatim u 2. eti Sumadijskog bataljona 1. prolet. brigade. U toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive bila je bolni arka u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku 5. neprijateljske ofanzive. Ian KPJ postala 1943. godine.
- Benzon Mileva**. Prema sa uvanim dokumentima bila je u NOR. Kao Ian Politodjela odlikovana je 1944. Ordenom za hrabrost. Daljna sudbina nepoznata.
- Ber Slona**. Prema nekim podacima bila je u NOP od 1941. Daljna sudbina nepoznata. Rodom je iz Subotice.
- Ber dr Stevan**, lekar iz a ka. Ro en 1909. u Be kereku (Zrenjanin). Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao ginekologiju. Do rata službovao je kao lekar u Sarajevu, Tuzli, a pred rat u a ku. U NOP je stupio na po etku ustanka. Iz bolnice je slao partizanima lekove i sanitetski materijal i ilegalno le io ranjene i bolesne partizane. Sredinom septembra 1941. stupio u NOV. Borac i lekar u a anskom partizanskom odred. Poginuo 21. X 1941. u borbi sa Nemcima u selu Jar ujaku (Kraljevo). Sahranjen u a ku.
- Beraha Klarisa**, doma ica iz Beograda, ro ena 1906. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Leskovac, gde se 1941. aktivno uklju ila u NOP. Gestapo ie otkrio njen rad i 1943. streljao u Nišu.
- Beraha Moša (Bari Milan)**, pozorišni glumac iz Beograda. Ro en 1915. u Nišu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku uklju io se 1942. u antifasisti ki front. Aktivno je delovao u Umetni koj grupi i bio jedan od organizatora i rukovodilaca »Malog pozorišta« u logoru.
- Beraha Hajima ing. Raka**, inženjer iz Petrovgrada. Ro en 1912. u Skoplju. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. Januara 1945. po povratku iz zarobljeništva stupio u NOV.
- Berger dr Benedikt**, lekar. Ro en 1899. U NOV od kraja 1944. Lekar vojnog podru ja Zemun.
- Berger Mozesa Boris**, trgovac iz Šibenika. Ro en 1892. u Rigi. U NOP je stupio septembra 1943. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Dalmacije.
- Berger Dragan**, borac u 13. prolet. brigadi »Rade Kon ark od 1942. Daljna sudbina nepoznata.
- Berger Egon**, tekstilni radnik iz Zagreba. Ro en 1912. u Novoj Gradiški. U NOP od po etka ustanka, ali je ve septembra 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu (»Kozara«). U estvovao je u organizovanju proboja zato enika iz tog dela logora 23. IV 1945. Po oslobo enju iz logora (prethodno ubio jednog ustaškog stražara) stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Berger Emanuela Emil**, iz Zagreba, gde se nastanio po bekstvu iz Poljske. U NOV je stupio 1943. Borac 2. dalmatinske brigade. Poginuo 18. I 1945. u borbi sa Nemcima kod sela Gostuša (Široki Brijeg).
- Berger A. dr Franjo**, lekar iz Novog Sada. Ro en 1909. u Budimpešti. Specijalizirao stomatologiju. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija u Budimpešti i Breslavi. U njegovom stanu u Novom Sadu održavani su ilegalni partijski sastanci. U NOP je stupio na po etku ustanka i tesno je sara ivao sa partizanima. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1944. internirali u logor u Ba koj Topoli, gde je vodio logorsku ambulantu. Uspeo je pobe i iz logora u Ma arsku, odakle se vratio u Jugoslaviju marta 1945. i stupio u NOV. Šef zubnog odeljenja bolnice III armije.
- Berger Josipa Ivica**, u enik iz ur evaca. Ro en 1925. u Koprivnici. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u 19. brigadi XXV srpske divizije.
- Berger Ljubica-Lela** službenica iz Beograda. U NOP od po etka ustanka, ilegalno radila u Beogradu do juna 1944, kada je uhapšena od Gestapoa. Na specijalnoj policiji u Beogradu bila je izložen zverskim mu enjima, ali ništa nije priznala. Streljana te godine na Banjici.
- Berger I. Matilda**, student iz Zagreba, ro ena 1921. U NOP se uklju ila 1942. u Zagrebu. Sakupljala sanitetski materijal i lekove za partizanske jedinice i dostavljala partizanima razna obavestjenja 0 neprijatelju.
- Berger Geze Mirjana**, kroja ica. Ro ena 1920. u Slavenskom Brodu. U NOV je stupila 15. VIII 1943. Na radu u kroja koj radionici NOO Drenovac i Oto ac, a zatim na radu u bolnici broj 2a Šestog korpusa.
- Berger Borisa Miro (Markus)** — student iz Šibenika, ro en 1918. Od po etka ustanka u sastavu udarne grupe i u estvovao u vršenju sabotaza i diverzija. Uhapšen 1942. od Italijana, ali je oslobo en zbog nedostatka dokaza. U NOV od 1942. Borac u 2. dalmatinskoj prolet. brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Berger Borisa Regina-ina**, student medicine iz Šibenika, ro ena 1922. Pred rat primljena u SKOJ 1 na po etku ustanka izabrana za lana Rejnskog komiteta SKOJ-a Šibenik. U NOP od po etka ustanka. U estvovala je u ve em broju diverzija i sabotaza. Italijanski fašisti su otkrili njen rad i 13. aprila 1942. osudili na robiju. U presudi stoji da je Regina Berger »vrlo aktivna i fanatna na propagandistkinja«. Oslobo ena iz zatvora 31. decembra 1943. stupila u NOV. Bila je na raznim sanitetskim dužnostima u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Berger-Erlih Samuela Sali**, doma ica iz Šibenika. Ro ena 1895. u Rigi. U NOP od septembra 1943. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Dalmacije.
- Berger-Komloš šacika**, doma ica iz Novog Sada. Stara oko 25 godina. U NOP od po etka ustanka. U estvovala u sabotazama i diverzijama. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arskoj odakle se vratila oktobra 1944. i stupila u NOV. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama. Poginula krajem 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Berger-Martina Tibor**, službenik iz Novog Sada. Ro en 1912. u Kikindi. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 2 godine robije. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, a novembra 1942. upu en u Ukrajinu na prisilan rad u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 453. Stradao u Ukrajini 1943.
- Berger dr Vladimir**, lekar iz Zagreba. Po završetku medicinskog fakulteta specijalizirao hirurgiju. U NOV je stupio 1944. Hirurg u bolnici III armije na Papuku.

- Bergl Julije**, student medicine iz Novog Sada. Ro-en 1920. u Petrovaradinu. U NOV je stupio oktobra 1944. Pomoćnik referenta saniteta 7. brigade XXXI divizije, a zatim referent saniteta te brigade.
- Bergman Jozef dr Berta**, lekar iz Mostara. Ro ena 1892. u Blazju. Prva žena u Bosni i Hercegovini, koja je završila gimnaziju. Medicinu diplomirala 1918. u Be u. U NOP se uključio 1941. od početka ustanka. Slala lekove i sanitetski materijal partizanskim jedinicama, ilegalno lečila ranjene partizane i održavala kurseve prve pomoći. Zbog njenog rada bila je dva puta hapšena od ustaša, a 15. I 1945. odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Bergman Frida**, službenik iz Beograda. Ro ena 1919. Iznik KPJ od 1939. Do rata vrlo aktivna u SBOTI -u, kao i u sportskom društvu »Polet«. Godine 1941. izabrana za sekretara jedne partijske organizacije i za članicu MK KPJ 5. rejona. Od početka ustanka delovala je kao pozadinski politički radnik. Novembra 1941. Gestapo je otkrio njen rad i uhapsio. Partijska organizacija u Beogradu uspela je podmići Ivanjem da oslobodi Fridu iz zatvora, ali je isključio ena iz KPJ zbog slabog držanja na policiji prilikom saslušavanja. Po izlasku iz zatvora prebegla u Slavoniju, gde je stupila u Papu ko-krndijski odred.
- Bergman dr Hinko**, lekar. U NOV od juna 1942. Lekar u Stabu III operativne zone Hrvatske.
- Bergman Marka Hinko-doktor**, dentista iz Slavenskog Broda. U NOV od avgusta 1941. Referent saniteta Papu ko-krndijskog odreda. Poginuo juna 1942. kod sela Stojinovići (Slav. Brod).
- Bergman Josip**, ro en 1902. u Prekopakri (Pakrac). Borac u 16. slavonskoj omladinskoj brigadi. Poginuo 3. II 1945. u Trnavi.
- Bergman-Krcmar mr pharm. Lujza**, apotekar iz Mostara. Ro ena 1897. u Kaknju. Farmaciju završila 1922. u Be u. U NOP je stupila 1941. Slala sanitetski materijal i lekove partizanskim jedinicama. Ustaše su je više puta hapsile, ali nisu mogle dokazati njeno učešće u NOP. Od oktobra 1944. bila je u NOV. Referent za apotekarstvo XXIX hercegovačke divizije.
- Berke K. Ernest**, student medicine iz Zagreba. Ro-en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta 1. bataljona 17. slavonske brigade; upravnik ambulante te brigade; upravnik bolnice IX korpusa.
- Berkeš Alberta dr phil. i mr ph. Ivan**, asistent na Medicinsko-hemijском institutu u Zagrebu. Ro-en 1910. u Bjelovaru. Farmaciju završio 1933. u Zagrebu, a 1936. Prirodno-matematički fakultet (biohemiju) i na tom fakultetu stekao doktorat nauka 1939. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U oba logora aktivno se uključio u antifasistički pokret. Po osloboenju iz logora na Rabu stupio je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim referent za apotekarstvo XII divizije. Godine 1944. formirao hemijsku laboratoriju pri Komandi daruvarskog vojnog područja.
- Berkovi D. Nikola**, u enik iz Novog Sada. Star 18 godina. U NOP je stupio 1941. u sastav udarne grupe, ali se 1942. godine pasivizirao. Godine 1944. odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Beri Eugena Miroslav**, iz Sušaka. Po okupaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevcu po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV.
- Bernhard Antun**, muzičar iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOP. Organizovao je i rukovodio muzičku sekciju jugoslovenskog zbežaka u Italiji, a zatim u El Satu.
- Bernhard F. David**, brijunski pomoćnik iz Sremske Mitrovice. Ro en 1908. u Kuzminu. U NOV je stupio avgusta 1943. Borac u 3. bataljonu 3. brigade XXXVI vojvođanske divizije. Avgusta 1944. bio je u borbi ranjen i upućen u Italiju na lečenje.
- Bernhaut Izidora Andre**, u enik iz Karlovca, ro-en 1928. Po dolasku ustaša na vlast otišao s ocem u Banjaluku, gde mu je otac upućen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Bolničar u bolnici V korpusa u Sanskom Mostu, a zatim u Ljubiji.
- Bernhaut Izidora Edmond**, u enik iz Karlovca, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast otišao s ocem u Banjaluku, gde je otac upućen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Bolničar u bolnici V korpusa u Sanskom Mostu, a zatim u Ljubiji.
- Bernhaut J. dr Izidor**, lekar iz Karlovca. Ro en 1891. u Poljskoj. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Banjaluku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Bio je na sledećim dužnostima: šef internog odeljenja bolnice broj 8 Petog korpusa u Sanskom Mostu, a zatim upravnik bolnice broj 7 istog korpusa u Ljubiji.
- Bernhaut (ime nepoznato)**, žena dr Izidora Bernhauta. Domaćica iz Karlovca. Ro ena 1896. u Poljskoj. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa mužem u Banjaluku, gde joj je muž bio upućen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Kuvarica u bolnici broj 8, a zatim broj 7 Petog korpusa.
- Bethajm dr Stjepan**, lekar iz Zagreba, ro en 1898. Medicinski fakultet završio 1922. u Be u, a zatim specijalizirao neuropsihijatriju. Do rata pripadao grupi naprednih lekara u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Turbe, a zatim u Kupres u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio oktobra 1943. Nastavnik na višem sanitetskom kursu pri VS-u u Jajcu; nastavnik na sanitetskom kursu V korpusa; upravnik bolnice za neuroze V korpusa.
- Bethajm Mari Lujza**, domaćica iz Zagreba. Stara 43 godine. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem (dr Stjepan Bethajm) u Turbe, a zatim u Kupres, kamo je bio upućen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila oktobra 1943. Na radu u Sanitetskoj školi V korpusa, a zatim u bolnici za neuroze tog korpusa.
- Bezinovi Petra Agneza**, u enica iz Zagreba. Ro ena 1923. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na sledećim dužnostima: borac u Biokovskom odred; na radu u Agitpropu Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju; na radu u bolnici IV operativne zone.
- Bien Branko**, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac

- u Jevrejskom rapskom bataljonu; borac, a zatim komandir ete u jedinicama VII banijske divizije.
- Bien Ignac**, viši veterinarski savetnik u penziji iz Sarajeva. Ro en 1874. u Pšemislu (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Mostar, a zatim u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Referent veterine pri Sreskom NOO Topusko.
- Bihalji Hermana uro**, službenik iz Zemuna. Ro en 1906. u Budimpešti. Završio je trgova ku akademiju. U NOV je stupio septembra 1943. Bio je na raznim dužnostima u slovena kim partizanskim jedinicama.
- Bihalji Oto**, književnik i publicista iz Beograda. Ro en 1904. u Zemunu. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a lan KPJ je postao 1924. Od 1929. ure ivao je napredni asopis »Nova literatura«. Jedan od inicijatora osnivanja Instituta za borbu protiv fašizma u Parizu pre rata. U estvovao je u redovima spanske republikanske armije. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru je bio jodar. od rukovodilaca antifašisti kog pokreta. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Bihalji Pavle**, publicista iz Beograda. Ro en 1898. u Zemunu. lan KPJ od 1920. Kao komunista bio je do rata više puta hapsen od policije. Jedan od inicijatora izdavanja naprednog asopisa »Nova literatura«, koji je kasnije prerastao u izdava ko preduze e »Nolit« za štampanje napredne literature. Po dolasku Nemaca u Jugoslaviju prebegao u Gornji Milanovac, gde je uhapšen od Gestapoa 17. V 1941. i doveden u Beograd, gde je streljan 19. VII 1941.
- Bihler Bimbo**, trgovac iz Osijeka. Star oko 50 godina. Od po etka ustanka u esnik u NOP. Materijalno pomagao Pokret. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan 25. X 1941. u Osijeku.
- Bihler Samuela ing. uro**, inženjer rodon- iz Karlovca, Star 33 godine. Do rata istaknuti rukovodilac jevrejske napredne omladine. Kao pripadnik naprednog pokreta streljan od ustaša u Zagrebu 1941.
- Bihler Elza**, doma ica iz Osijeka. Stara oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u pozadinskim partizanskim bolnicama u Lici.
- Bihler Samuela ing. Ervin**, mašinski inženjer iz Zagreba. Ro en 1903. u Žalaberu (eska). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Morskom odredu, a zatim upravnik brodogradilišta u Velaluci.
- Bihler-Levi Frida-Dunja**, službenica iz Sremske Mitrovice, gde je ro ena 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Posavinu gde se uklju ila jula 1941. u NOV. Bila je na sanitetskoj dužnosti u Posavskom partizanskom odredu, a kasnije u vojvanskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. bila je referent za pozadinski sanitet u Sremu. Prilikom održavanja bolni arskog kursa u selu Svilošu (Grabovo) 17. VI 1944. zarobljena od Nemaca i ubijena.
- Bihler Makse Ivo**, student iz Osijeka, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. U partizanima je završio higijeni arski kurs, pa je postavljen za higijeni ara pri Aerobazi XI korpusa, a zatim za apotekarskog pomo nika u Centalnom sanitetskom skladištu tog korpusa.
- Bihler Ede Josip**, student tehnike iz Osijeka, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Granicu (Bosna), odakle je stupio 1942. u NOV. Borac u jedinicama isto ne Bosne.
- Bihler Makso**, trgovac iz Osijeka. Star oko 70 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Rukovodio partizanskim zanatskim radionicama na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Bihler Mirko**, trgovac iz Osijeka. Ro en 1885. u Sigetvaru (Ma arska). U NOP je stupio 1941. Materijalno pomagao Pokret. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan je 25. X 1941. u Osijeku.
- Bihler Suzana**, modiskinja iz Zagreba ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se uklju ila 1942. u NOP, a septembra 1943. stupila u NOV. Na radu u obavestajnom centru u Trogiru i Visu, a zatim u tehniici XIX dalmatinske divizije.
- Bihler Lea Zlata**, u enica iz Zagreba, ro ena 1925. U NOV je stupila maja 1943. Borac u jedinicama X korpusa.
- Bihler Tobijasa Zorica**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1895. U NOV je stupila maja 1943. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja Virje. Zarobljena od ustaša 14. V 1944. i ubijena u Virju.
- Bihler Lea Zvonko**, student iz Zagreba, ro en 1920. Od 1941. do jula 1943. bio u ustaškom zatvoru u Lepoglavi odakle je oslobu en od partizana i stupio u NOV. Borac, a zatim komesar ete u brigadi »Bra a Radi«. U borbama dva puta ranjavan.
- Binenfeld Aladar**, službenik iz Sente. Star oko 20 godina, lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka u sastavu jedne udarne grupe. Ustaše su otkrile njegov rad i marta 1942. osudile ga na robiju.
- Binenfeld M. mr ph. Jaša**, apotekar iz Virovitice. Ro en 1888. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: apotekar bolnice Vojnog podru ja broj 2; apotekar pri GŠ Hrvatske; apotekar pri ZAVNOH-u; upravnik Sanitetskog skladišta Vojne oblasti IV korpusa.
- Binenfeld-Rehnicer Zige Olga**, doma ica iz Vukovara. Ro ena 1908. u Karlovcu. U NOV od oktobra 1943. iz Sanskog Mosta, gde je njen muž dr Rudolf Binenfeld bio mobilisan u domobranskoj vojsci. Na radu u Sanitetskoj školi V korpusa (korepetitor); u bolnici broj 6 Petog korpusa; hirurškoj poljskoj bolnici II armije.
- Binenfeld dr Rudolf**, lekar iz Vukovara. Ro en 1907. u Našicama. Medicinski fakultet završio 1932. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast bio je mobiliziran kao lekar u domobranskoj vojsci u Sanskom Mostu, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 8. krajiške brigade; upravnik higijeni arskog kursa V korpusa; upravnik Sanitetske škole V korpusa; upravnik bolnice broj 6 tog korpusa; upravnik hirurške poljske bolnice II armije.
- Binenfeld Mavre Valerija**, doma ica iz Virovitice. Ro ena 1897. u Vo inu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u

- Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u sanitetskim ustanovama na teritoriji Slavonije, a zatim na radu u Sanitetskom odeljenju GS Hrvatske.
- Binenfeld Jase Zlatko**, student farmacije iz Virovitice, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; apotekar u XXXV diviziji; u bolnici XI korpusa; referent za apotekarstvo XXXV divizije, a zatim XIII divizije.
- Bing Adolfa Josip-Joza**, student tehnike iz Virovitice, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama 26. brigade VI korpusa.
- Bing Julijus- usi**, iz Virovitice. Krajem 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Birnberg Puba**, sofer iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim sofer u Autobataljonu GS Hrvatske.
- Biro Mirka Zoltan**, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1912. u Budimpešti. Po okupaciji Jugoslavije otišao u Ba ku, gde se uklju io 1941. u NOP. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili ga na robiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je pobegao juna 1944. i stupio u NOV. Bio je vojni islednik u 7. srpskoj brigadi, a zatim sudija Vojnog suda u Subotici.
- Bišic Mavre dr Franjo**, lekar iz Vrap a (Zagreb). Ro en 1914. u Zagrebu. Specijalizirao neuropsihijatriju i zaposlio se u Duševnoj bolnici u Vrap u. Po dolasku ustaša na vlast premešten je u Pakrac, odakle je stupio 1942. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta VII banijske divizije sa kojom je prošao 4. i 5. neprijateljsku ofanzivu. Po dolasku VII banijske divizije u isto nu Bosnu, ostao je na Majeveci, gde je vodio bolnicu III korpusa u Trnovu. U toku sedme neprijateljske ofanzive na toj teritoriji (1944) poginuo je. U vezi sa njegovom pogibijom postoje dve verzije: po jednoj, ubijen je od Nemaca u Trnovu, a po drugoj, odveden je od Nemaca u Br ko i tamo ubijen.
- Bišicki Ljudevita Antonija-Tonka**, nastavnica glazbe iz Novog Sada. Ro ena 1907. u Travniku. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u De joj bolnici u Buzeti, a zatim nastavnica glazbe u partizanskoj gimnaziji u Glini.
- Bitel Amalija**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1886. u Dolincu (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast pobebla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Bitel Oskar**, službenik iz Osijeka, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je lan Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenju teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Bitel štefica**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Biti Jakov**, student farmacije iz Skoplja, ro en 1918. Studirao je u Zagrebu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor. Po osloboenju iz logora vratio se 1944. u Jugoslaviju i stupio u NOV. Bio je na raznim apotekarskim dužnostima u sastavu NOV.
- Bivaš Hajima dr Josip**, lekar iz Pristine, ro en 1905. Medicinski fakultet završio 1931. u Tuluzi. U NOV je stupio 1944. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima do kraja rata.
- Bjelinski Bruno**, diplomirani pravnik i kompozitor iz Zagreba. Ro en 1909. u Trstu. Po završetku pravnih studija u Zagrebu, poha ao je Muzi ku akademiju u Zagrebu, koju je završio 1935. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOP. Kratko vreme je radio po sektoru kulture u Koruli, a zatim u Bariju. Komponovao je ve i broj partizanskih borbenih pesama.
- Blajer Izidora or e**, dentista iz Skoplja. Ro en 1908. u Staroj Pazovi. Do rata istaknuti sindikalni radnik. Godine 1932. upu en u Makedoniju radi u estvovanja u organizovanju URSS-ovih sindikata. Zbog revolucionarnog rada bio je više puta hapšen od policije. Godine 1937. primljen je za lana KPJ, a 1937. izabran za sekretara OK KPJ za nerodimski okrug. Pred rat je bio osu en na 3 meseca zatvora. Po izlasku iz zatvora vratio se u Beograd, ali po kapitulaciji Jugoslavije odlazi po direktivi Partije opet u Makedoniju radi u estvovanja u organizovanju ustanka. U Skoplju je organizovao na po etku ustanka ilegalnu zdravstvenu službu za le enje ranjenih i bolesnih partizana, kao i lanova njihovih porodica. Bugarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na višegodišnju robiju. Zatvoren je bio u zatvoru u Idrizovu (kod Skoplja) gde je u estvovao u organizovanju priprema avgusta 1944. za bekstvo politiki zato enika. Nakon bekstva stupio je u NOV avgusta 1944. Bio je upravnik bolnice XLII makedonske divizije; upravnik bolnice GS Makedonije; intendat XIII korpusa; pomo nik upravnika bolnice u Skoplju; šef odeljenja za zubarstvo pri Ministarstvu narodnog zdravlja Makedonije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Blam Aleksandar**, student farmacije iz Novog Sada, gde je ro en 1918. U NOP je stupio 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao.
- Blam Oto**, student veterine iz Novog Sada, ro en 1919. Studirao je u Beogradu. Pred rat primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se uklju io u NOP. U estvovao u organizovanju ustanka u futoškom kraju, sakupljao oružje, lekove i sanitetski materijal, organizovao udarne grupe za vršenje sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti

- otkrili njegov rad i preki sud osudio ga na smrt. Obešen je 27. X 1941. u Futogu.
- Biam ing. Rafailo**, diplomirani inženjer i muzičar iz Beograda, rođen 1910. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru se aktivno uključio u NOP od 1942. Zadužen je bio za rad »Pokretne zabavne grupe«.
- Blam Stjepan**, trgovac iz Lendave. U NOP je stupio 1941. a od 1943. u NOV. Borac u prekomorskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944.
- Blau Zigmunda Aleksandar**, učenik iz Novog Sada. Rođen 1924. u Senti. član SKOJ-a. U NOP od početka ustanka u sastavu udarne čete. Uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 3 godine robije. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, a novembra 1942. upućen u Ukrajinu na prisilan rad u sastav kažnjeničke radne čete broj 453. Nakon mesec dana, tj. decembra 1942. umro u Ukrajini.
- Blau S. dr Anton**, lekar iz Zagreba. Rođen 1896. u Maarskoj. Medicinski fakultet završio 1930. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od početka maja 1945. Zamenik upravnika ambulante Komande grada Zagreba.
- Blau Aleksandra Jelena-Lili**, dentista iz Bačke Topole, rođena 1919. Do rata je bila uključena u grupu naprednih omladinaca. U NOP od početka ustanka. Bila je zadužena za prebacivanje ilegalne štampe, lekova i hrane političkim zatočnicima u logoru u Bačkoj Topoli. U NOV od aprila 1944. Referent saniteta u Zagorskom, a zatim u Kalničkoj odred. Novembra 1944. premeštena u vojvođanske partizanske jedinice, ali je na putu kod Kutine uhvaćena od ustaša i ubijena.
- Blau-Daj Adolfa Paula**, nastavnica glazbe u Zagrebu. Rođena 1882. u Sisku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logoru u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila u NOP. Nastavnik u školama na oslobođenim teritorijama Like i Korduna.
- Blau-Franci Aleksandra dr Ruža**, lekar iz Bačke Topole, rođena 1914. Medicinski fakultet završila u Zagrebu, gde se uključila u revolucionarni radni pokret i primljena za člana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije dobila od Partije zadatak da u Bačkoj Topoli oformi grupu aktivista, preduzme mere za bekstvo političkih zatočenika iz logora u Bačkoj Topoli, dotura im ilegalnu štampu i literaturu, lekove i hranu. Njen rad su otkrili maarski fašisti i osudili je 1942. na smrt, ali s obzirom da je bila gravidna, kazna je zamenjena sa 4 meseca zatvora. Po izlasku iz zatvora prebegla u Maarsku, odakle se vratila u Jugoslaviju maja 1944. i stupila u NOV. Referent saniteta Zagorskog odreda; Vojnog područja Kalničkog i Moslavačkog, a od maja 1945. upravnik ambulante Komande grada Zagreba.
- Blau Mihajla Stefan**, tekstilni tehničar iz Lendave, rođen 1913. član KPJ. U NOV je stupio 1943. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Poginuo 9. 5. 1945. Mesto pogibije nepoznato.
- Blau Zdravko**, pomorski radiotelegrafski oficir iz Karlovca, rođen 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Nastavnik u Oficirskoj školi GS Hrvatske u Slunju.
- Blaži Makso-Stari**, službenik iz akovca, gde je rođen 1897. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Banije.
- Blivajs Ota Aleksandar**, student medicine iz Zagreba, rođen 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; referent saniteta bataljona 4. brigade XIII divizije; referent saniteta 2. brigade XXXV divizije; referent saniteta XLV divizije.
- Blivajs Josip**, iz akovca. U NOP stupio 1941. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Blivajs-Popovi Nada**, student iz Zagreba, rođena 1920. U NOV je stupila 1941. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Poginula marta 1943. u Crnoj Gori u toku četvrte neprijateljske ofanzive.
- Blivajs Šimun**, iz Markovca. Prema nekim sačuvanim dokumentima bio je u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Blivajs Veljko**, student iz Zagreba. Rođen 1918. u Varaždinu. član KPJ. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uhvaćen od ustaša i 1941. ubijen.
- Blum ing. Emerik**, elektrotehnički inženjer iz Sarajeva, rođen 1911. Do rata pripadao grupi naprednih intelektualaca i bio član »Kolegijum artistika«.
- Blum Jakova Gligorije**, učenik iz Beograda, rođen 1926. U NOV od septembra 1944. Poginuo kao borac po etkom 1945. na sremskom frontu.
- Blum Ivan**, učenik iz Subotice, rođen 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu jedne udarne grupe. U estvovao u paljenju žita 8. VIII 1941. u okolini Subotice. Maarski fašisti su doznali za njegovo učestvovanje i osudili ga na robiju. Odveden avgusta 1941. u zatvor u Cegledu, a po etkom 1944. u zatvor u Asodu odakle je pobegeo noću 28/29. novembra 1944.
- Blumental Jakov**, knjižar iz Zagreba. Rođen 1893. u Berlinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu NOO Otočaca. Godine 1944. uhvaćen od ustaša i ubijen.
- Bogdani Suzika**, iz Zagreba. Do rata pripadala revolucionarnom radničkom pokretu i primljena za člana KPJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split gde je po zadatku Partije bila pozadinski obavешtajac na teritoriji okupiranoj od Italijana.
- Bogdani Olga**, domaćica iz Beograda. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Nis, gde se uključila 1942. u NOP. Gestapo je otkrio njen rad i streljao 14. IX 1944. u Nisu.
- Bojunek Adela**, radnica iz Sarajeva, rođena 1922. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. Njen rad su otkrile ustaše i krajem 1941. odvele je u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.

- Boji J. mr pharm. Vilim**, do rata vojni apotekar. Ro en 1907. u Mostaru. U NOV od oktobra 1944. Bio je na slede im dužnostima: apotekar u Sanitetskom skladištu GŠ Srbije; šef apotekarskog odseka XIV korpusa; upravnik Sanitetskog skladišta II armije.
- Bok Rudolfa Ernest**, trgova ki pomo nik iz Maribora, ro en 1923. U NOV od septembra 1943. Borac u slovena kim partizanskim jedinicama. Poginuo krajem 1943. kod Sent Jerneja (Dolenjsko) u Sloveniji.
- Bokor Aleksandra Ladislav**, student medicine iz Sombora, ro en 1921. Studirao u Beogradu od 1939. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu jedne udarne grupe. U estvovao u vršenju sabotaza i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga februara 1942. na 6 godina robije. Odveden u zatvor Kaloš (Baja), a zatim u Ukrajinu na prisilan rad. Ubijen 5. XII 1942. zbog bekstva nekih jevrejskih omladinaca sa prisilnog rada na sovjetska teritoriju.
- Bolafio Eugena Renato**, u enik iz Ljubljane. Ro en 1926. u Novom Mestu. U NOV od juna 1942. Borac u 3. eti 2. bataljona Tomši eve brigade. Poginuo juna 1943. u toku roške ofanzive na oslobo enoj teritoriji.
- Bondi Samuela Ivan**, elektri ar iz Zagreba, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljone, a zatim u inženjerijskoj eti 1. prolet. brigade.
- Boner Sida**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1896. u Tarnovu. Po dolasku Nemaca u Beograd sklonila se u Aran elovac odakle je stupila novembra 1944. u NOV. Kuvarica pri Komandi mesta Aran elovac.
- Boner Zoltan**, u enik iz Beograda. Ro en 1924. u Bratislavi. Po dolasku Nemaca u Beograd sklonio se sa majkom u Aran elovac, odakle je stupio novembra 1944. u NOV. Na radu u Komandi mesta Aran elovac.
- Boran dr** (ime nepoznato), diplomirani pravnik iz Zagreba. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Korduna. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog vazdušnog napada.
- Boran** (ime nepoznato), doma ica iz Zagreba. Stara oko 45 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Korduna. Poginula 1944. prilikom neprijateljskog vazdušnog napada.
- Bori Martina Ladislav**, u enik iz akovca, ro en 1924. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Vacu, a zatim u logor u Aušvicu, odakle je pobegao po etkom 1945. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.
- Borkovic Irena**, diplomirani pravnik iz Zagreba. Stara oko 30 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Dalmacije.
- Boroš Ignac**, trgova ki putnik iz Murske Sobotе, gde je ro en 1921. Pred rat primljen u SKOJ. Do rata aktivno radio u sindikatu i zbog tog rada bio je hapšen 1939. U NOP je stupio 1941, ali su ustaše ubrzo otkrile njegov rad i odvele u logor u Jadovno, gde je ubijen.
- Boroš Zoltan**, keiner iz Murske Sobotе, ro en 1912. Do rata pripadao revolucionarnom radni kom pokretu i primljen za lana KPJ. Aktivno je delovao u sindikalnom pokretu. Zbog svoje aktivnosti hapšen 1939. U NOP od 1941. Ustaše su ubrzo otkrile njegov rad i internirale u logor u Jadovnu, gde je ubijen jula 1941.
- Borovic Armin**, trgovac iz Vinkovaca, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Borovic Ivana Bruno**, u enik iz Dubrovnika, ro en 1924. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kulturnoj ekipi Banije.
- Borovic Armina Ivan**, student medicine iz Vinkovaca, gde je ro en 1921. Studirao je u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u partizanskim bolnicama po sektoru saniteta.
- Borovic Armina Jelka**, u enica iz Vinkovaca. Ro ena 1924. u Pe uhu (Ma arska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora septembra 1943. stupila u NOP. lan Centralne kazališne grupe ZAVNOH-a.
- Borovic Margita**, doma ica iz Vinkovaca. Ro ena u Pe uhu (Ma arska). Stara oko 45 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Bosni Hajima uro**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od decembra 1943.
- Bošan or e**, u enik iz Ba ke Topole. Star 18 godina. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. Bio je zadužen za doturanje ilegalne štampe, lekova i hrane politi kim zato enicima u logoru u Ba koj Topoli. Daljna sudbina nepoznata.
- Bošan Leopold**, trgovac iz Zagreba, Ro en 1892. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu pri NO odboru Topusko.
- Bošan-Simin Magda**, student iz Subotice. Ro ena 1922. u Sentli. Gimnaziju poha ala u Kikindi, gde se aktivno uklju ila u napredni omladinski pokret i 1938. primljena u SKOJ. Rukovodila je skoevskim aktivom u gimnaziji. Zbog pripadnosti naprednom pokretu isklju ena je 1939. iz gimnazije u Kikindi. Godine 1941. primljena za lana KPJ i izabrana za lana MK SKOJ-a i MK KPJ Subotica. Po okupaciji Ba ke u estvuje u organizovanju udarnih grupa, koje su vršile sabotaze i diverzije. Septembra 1941. prilikom provale u Pokretu uhapšena od ma arskih fašista i osu ena na 13 godina robije. Odvedena u zatvor »Maria nostra« u Ma arskoj,

- a 1944. u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Boškovi Antuna Irena**, doma ica iz Petrovgrada (Zrenjanina). Ro ena 1908. u Slavenskom Brodu. U NOP je stupila 1943. Radila kao pozadinski radnik na teritoriji Slavonije.
- Boškovi Dragutina Magda**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1914. u Osijeku. Završila je Ekonomski fakultet. Do 1934. aktivno je delovala u Jevrejskoj organizaciji »Hašomer haair«. Godine 1932. bila je jedan od osniva a marksisti ke grupe na Ekonomskom fakultetu i 1934. primljena je u SKOJ. Te godine ure uje almanah »Srednjoškolci govore«, koji je izdala grupa srednjoškolaca komunista. Almanah je zabranila policija zbog njegovog revolucionarnog sadržaja. Godine 1934. izabrana je za lana odbora studentske sekcije Ženskog pokreta. Po zadatku Partije u estvovala je u prihvatanju jugoslovenskih dobrovoljaca koji su odlazili u Španiju u sastav španske republikanske armije. Bila je urednik lista »Nase novine« i »Ženski svijet«, a marta 1941. izabrana za lana odbora »Društva za prosvjetu žena u Hrvatskoj«. Bila je i lan »Pu kog teatra« u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast aktivno se uključila u NOP, ali je ve 11. VII 1941. uhapšena od ustaša i bila neko vreme u policijskom zatvoru u Zagrebu, zatim u Koprivnici i Lepoglavi, odakle je odvedena u logor u akovu, pa u logor u Staroj Gradskoj, gde je ubijena.
- Boškovi Dragutina Maja**, u enica iz Zagreba. Ro ena 1922. u Osijeku. U 3. ženskoj gimnaziji u Zagrebu jedna od najaktivnijih u naprednom omladinskom pokretu i primljena u SKOJ. Bila je lan Srednjoškolskog aktiva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1943. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu i u bolnici VII banijske divizije, a zatim na radu u Prosvetnom odseku Oblasnog NOO za Moslavinu.
- Boškovi Rudolfa Oto**, elektrotehni ar iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro en 1911. U NOV je stupio 194^a godine. Bio je na dužnosti obavestajnog oficira.
- Boškovi Morde Rita**, u enica iz Bugojna, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Bovoši Julija ing. Ivan**, arhitekta iz Zagreba, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV od septembra 1943. Borac u 13. brigadi IX dalmatinske divizije.
- Braj Sofija**, u enica. U NOV od marta 1944. godine.
- Braj Boris**, student iz Daruvara, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. osu en od partizanskog suda na smrt zbog neprijateljskog rada.
- Braj-Liht Vilima Cilika**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1890. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO Glina.
- Braj-Car Elica**, službenik iz Zagreba. Stara oko 30 godina. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je zamenjena za zarobljenog ustaškog oficira i stupila u NOV.
- Braj Huga dr Karlo**, lekar iz Bjelovara, ro en 1905. Medicinski fakultet završio 1930. u Zagrebu, a zatim specijalizirao ginekologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Zavidovi e u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Po etkom 1945. stupio iz Zavidovi a u NOV. Lekar u XXVII diviziji.
- Braj Leopold**, službenik iz T. Uzica. Star 28 godina. U NOV je stupio 1941. Borac u Uzi kom partizanskom odredu. Poginuo u borbi sa Nemcima novembra 1941. prilikom odstupanja iz Uzica u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Braj Karla Maksim**, službenik iz Šioenika. Star 24 godine. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama XIX dalmatinske divizije. Poginuo 12. V 1944. na Vodenoj Glavi.
- Braj Oto**, elektromehani ar iz Bjelovara; ro en 1904. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 1944. I stupio u NOV. Na radu u tehni koj radionici IV korpusa.
- Braj-op Pero**, knjižar iz Zagreba. Star oko 45 godina. U NOV od 1942. g. Daljna sudbina nepoznata.
- Braj Ljudevita Zoltan**, službenik iz Sombora; ro en 1908. u Subotici. Juna 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR.
- Brajkovi Edgard**, student medicine iz Zagreba. Star 21 godinu. U NOV od 1941. Poginuo 1942. Nepoznato mesto pogibije.
- Brajkovi -Polak mr ph. Greta**, apotekarski saradnik u Novom. Ro ena 1907. u Ogulinu. Farmaciju završila 1927. u Zagrebu. U NOV je stupila 1942. Upravnik partizanske apoteke u Novom. Oktobra 1943. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Ausvicu, gde je ubijena.
- Brajkovi -Braj mr ph. Vladimir**, direktor tvornice lekova u Zagrebu. Ro en 1897. u Slavenskoj Požegi. U NOV od septembra 1942. Referent za apotekarstvo IV korpusa; na radu u Apotekarskom odseku GS Hrvatske; na radu u Apotekarskom odseku Sanitetskog odeljenja pri VS; upravnik farmaceutske laboratorije u Trani (Italija).
- Brajner Josip**, tehni ar iz Novog Sada, ro en 1917. lan KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, a oktobra 1942. upu en u Ukrajinu na prisilan rad u sastav kažnjeni ke radne ete broj 451. U drugoj polovini 1944. uspeo je da se prebaci na sovjetsku teritoriju i stupio u redove Crvene armije sa kojom je došao u Jugoslaviju. Poginuo kod a ka krajema 1944.
- Brajner Leopold**, kroja iz Novog Sada, ro en 1918. U NOV od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Brajner Filip**, tipograf iz Zagreba. Ro en 1905. u Virovitici. U NOV od maja 1943. Na radu u tehni ci Agitpropa CK KPH, a zatim u štampariji lista »Vjesnik«.
- Brajner Filipa Franjo**, tipograf iz Beograda. Ro en 1904. u Luka u (Virovitica). U NOV od maja 1943. Borac u eti za vezu 13. prolet. brigade, a zatim na radu u štampariji Agitpropa CK KPH, štampariji GS Hrvatske i štampariji ZAVNOH-a.
- Bramer R. mr ph. Alfred**, apotekar iz Banjaluke, ro en 1912. Farmaciju završio u Zagrebu 1938. U NOV od februara 1945. Referent za apotekarstvo XXV divizije.

- Bramer R. mr ph. Ernest**, apotekar iz Banjaluke, ro- en 1899. Farmaciju završio 1921. u Zagrebu. U NOV od septembra 1944. Upravnik Sanitetskog skladišta ZAVNOBiH-a
- Bramer-Salom Arona Flora**, doma ica iz Zagreba. Ro- ena 1904. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942. a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u bolnici VI korpusa.
- Bramer R. mr ph. Hans**, apotekar iz Zagreba. Ro en 1901. u Banjaluci. Farmaciju završio 1925. u Za- grebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hr- vatsko primorje, gde je interniran od Italijana po- etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po- etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent za apotekarstvo XII divizije.
- Brandajs mr ph. Karlo**, apotekarski saradnik iz No- vog Sada, ro en 1907. Farmaciju studirao u Za- grebu. U NOP od po etka ustanka. Tajnim kana- lima slao sanitetski materijal i lekove partizani- ma u Fruškoj gori. Stradao krajem januara 1942. u Novom Sadu od ma arskih fašista u vreme zlo- glasne »racije«.
- Brandajs Rožika**, iz erevi a. U NOV od 1942. U bolnici u Fruškoj gori završila bolni arski kurs. Bolni arka u vojvo anskim jedinicama. Poginula krajem 1942. kao sef ambulante 2. ete Fruško- gorskog odreda.
- Braude-Kova evi Mina**, student. Ro ena 1920. u Kovnu (Litvanija). Studirala u Parizu i 1941. došla u Jugoslaviju i stupila u NOV. Ubrzo je uhapšena od Italijana; iz zatvora prebegla 1943. i ponovo stupila u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Braun Imra dr Cecilija**, lekar iz Zagreba, gde je i završila Medicinski fakultet. U NOV od 1944. Na raznim sanitetskim dužnostima do kraja rata.
- Braun Ivo**, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka: rasturao letke, pisao antifašisti ke parole po zi- dovima, prikupljao sanitetski materijal za NOV. Jula 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor »Danica«, gde je posle nekoliko dana ubijen.
- Braun dr Mirko**, lekar iz Horgoša, ro en 1911. Me- dicinski fakultet završio u Budimpešti. Do oktobra 1944. bio je na prisilnom radu, a po oslobu enju stupio u NOV. Bio je na sanitetskoj dužnosti.
- Braun Olga**, u enica iz Sombora, ro ena 1922. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP je stupila na po- etku ustanka u sastavu jedne udarne grupe. Njen rad su otkrili ma arski fašisti i februara 1942. osudili na 3 godine robije, koji je odležala u za- tvoru u Kalo anu.
- Brdari -Sosberger Ivo**, dentista iz Valjeva. Ro en 1912. u Komletincima (Vinkovci). Naprednom po- kretu pristupio pre rata. U NOV od avgusta 1941. Borac u Valjevskom partizanskom odredu; radio- telegrafista pri VS-u; borac u Prate oj eti VS-a; komesar ete u Inžinjerijskoj brigadi; komesar bataljona u 1. prolet. brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Breher Tonka**, službenica iz Sarajeva. Ro ena 1913. u Kolomeji (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast pobešla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odve- dena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri Sreskom NOO Vrginmost.
- Breslau F. Helena**, bolni arka iz Zagreba. Ro ena 1912. u Gracu. U NOV je stupila avgusta 1943. Referent saniteta Zumbera ke brigade, a zatim bol- ni arka u hirurskoj ekipi XXXIV divizije IV kor- pusa.
- Breslauer Albert**, student veterine iz Daruvara, ro- en 1921. Studirao u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je in- terniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV je stupio 9. IX 1943. po oslobu enju iz logora. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. brigadi VII ba- nijske divizije.
- Breslauer Roberta An elka (Helena)**, student iz Da- ruvara, ro ena 1917. U NOP od 1941. godine, ali je ubrzo uhva ena od ustaša i internirana u logor u Lobargradu. Zbog bolesti smeštena u bolnicu, odakle je pobešla na Hrvatsko primorje, gde je in- ternirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odve- dena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolni- ci u Drežnici. Krajem 1943. ranjena u toku borbe s ustašama u nogu; umrla nakon amputacije noge.
- Breslauer Roberta Mirjam**, u enica iz Daruvara, ro- ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Itali- jana po etkom novembra 1942. u logor u Kralje- vici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije. Poginula 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Breslauer Paja**, službenik iz Vinkovaca. Ro en 1918. u Daruvaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio u NOV 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedi- nicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Brezdi ka Aleksandar**, zemljoradnik iz Be eja, ro en 1895. Saradnik NOP od 1941. Uhapšen od ma ar- skih fašista i osu en na 1 godinu i 6 meseci ro- bije. Januara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je pušten januara 1943. Maja 1944. odve- den od Nemaca u logor u Ausvicu, gde je stra- dao.
- Brezdi ka Ana**, doma ica iz Be eja, ro ena 1893. Sa- radnik NOP od 1941. Uhapšena od ma arskih fa- šista i januara 1942. dovedena u segedinski zatvor — žensko odeljenje. Juna 1942. puštena iz zatvora. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Ausvi- cu, gde je ostala do kraja rata.
- Brezdi ka Fani**, doma ica iz Be eja, ro ena 1902. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšena od ma arskih fašista i januara 1942. dovedena u se- gedinski zatvor — žensko odeljenje. Juna 1942. puštena iz zatvora. Maja 1944. odvedena od Ne- maca u logor u Ausvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Brihta Oskara ing. Ivan**, iz Zagreba. Ro en 1903. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je konfiniran u logor u Kalabriji. U NOP stupio septembra 1943. iz Italije. Nastav- nik u partizanskoj gimnaziji u Glini, a zatim na- elnik odeljenja za industriju pri ZAVNOH-u.
- Brihta Ivan**, iz Karlovca. Ian KPJ. U NOP od 1941. Daljnja sudbina nepoznata.
- Brihta Jolanda**, profesor gimnazije iz Zagreba. Ro- ena 1902. u Križevcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je in- ternirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odve- dena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnik u parti- zanskoj gimnaziji u Glini.

- Brihta dr Milan**, advokat iz Osijeka. Star oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Brihta Miroslav**, diplomirani pravnik iz Zagreba. Star oko 30 godina. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo otkriven njegov rad; ustaše su ga streljale kao komunistu.
- Brihta Feliksa Zdenka**, službenik iz Zagreba, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Odjelu za informacije pri ZAVNOH-u.
- Brihta Željko**, u enik iz Zagreba, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Kurir pri NOO Topusko i ZAVNOH-u, a zatim omladinski rukovodilac.
- Bril Fric**, u enik iz Beograda, ro en 1922. Ian SKOJ-a od 1938. Jedan od najaktivnijih u enika u **9. muškoj gimnaziji u Beogradu** u naprednom omladinskom pokretu. Ian Povereništva za koordinaciju rada sa srednjoškolskom omladinom. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo prebegao iz Jugoslavije.
- Bril dr Slavko**, veterinar u penziji iz Zagreba. Star oko 60 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Referent veterine pri NOO Vrginmost, NOO Topusko, a zatim na radu u Veterinarskom odseku pri ZAVNOH-u.
- Bril-Redlih Stela**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1887. u Jihlavi (eška). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupila u NOP. Na radu pri NOO Topusko.
- Briek Dragutina Verona**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1902. u Primeslju (Slunj). U NOP od avgusta 1944. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji.
- Brod Željko**, u enik iz akova. Star 18 godina. U NOV od 1942. Borac u Osje koj brigadi XII divizije.
- Brodman Lavoslava Josip**, službenik iz Križevaca, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Stražarskoj eti Komande mesta Topusko.
- Broner Julija Debora**, u enica iz Splita, ro ena 1925. Ian SKOJ-a od 1943. U NOV stupila septembra 1943. Bolni arka u 6. brigadi XX dalmatinske divizije. U borbi ranjena.
- Broner Julija Jozefina**, službenica iz Splita, gde je ro ena 1921. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 2. bataljonu 3. brigade IX dalmatinske divizije.
- Bruk Adolf**, službenik iz Osijeka, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. brigadi VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. u borbi sa Nemcima na Baniji.
- Bruk Aleksandar**, u enik iz Sombora. Star 18 godina. Ian SKOJ-a od 1940. U NOP se aktivno uklju io 1941. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Bruk Stevan**, u enik iz Sombora. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Avgusta 1941. prilikom provale u Pokretu bio je uhapšen od ma arskih fašista, ali je osloboen zbog nedostatka dokaza. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Brukner Ivan**, službenik iz Zagreba, ro en 1902. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Aprila 1945. vratio se iz zarobljeništva i stupio u NOV. Bio je referent za saobra aj pri Štabu re ne flotile.
- Brukner Vladislav**, ro en 1920. u Stanišu (Ba ka). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mesto Kor ula. U NOV je stupio septembra 1943. Na radu u Komandi mesta Kor ula, a zatim u Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Buhalter Jakova Salamon**, pekarski radnik iz Dervente, gde je ro en 1922. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1940. primljen u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali su ustaše otkrile njegov rad krajem 1941. i odvele u logor u Staroj Gradiski, gde je ubijen.
- Buhbinder Malvina-Marija**, doma ica iz Beliš a. Ro ena 1892. u Valpovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici internata gimnazije u Glini.
- Buhbinder Mario**, kroja rodom iz Sarajeva. Star oko 40 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri ZAVNOH-u.
- Buki Bela**, u enik iz Prištine, ro en 1928. Od 1942. u skojevskoj organizaciji. Ilegalno radio do 1944. godine, kada je odveden od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, gde je ostao do kraja rata.
- Buki Moza**, u enik iz Prištine, ro en 1930. Godine 1942. primljen u SKOJ. Ilegalno radio do 1944. godine, kada je odveden od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, gde je ostao do kraja rata.
- Buki Rašela**, doma ica iz Prištine, ro ena 1890. U NOP je stupila 1942. Prikupljala pomo za partizane, rasturala ilegalnu štampu, letke i dr. Godine 1944. odvedena od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Calinger ing. Gerhard**, inženjer iz Zagreba. Ro en 1906. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko, a zatim u ZAVNOH-u.
- Cajsler Ernest**, mehani ar iz Zagreba, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. brigadi VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. u borbi sa Nemcima na Baniji.

- enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u tka nici Okružnog NOO Glina.
- Cajslar-Hafner Greta, doma ica iz Zagreba, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u tka nici Okružnog NOO Glina.
- Čajt Bernarda Adolf, keiner iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vodni delegat, komesar ete i komesar bataljona u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Čajt Bernarda Ludvig, mehani ar iz Kraljeva. Ro en 1907. U NOV stupio septembra 1941. Borac u Kraljeva kom partizanskom odred. Po etkom 1942. zarobljen od Nemaca prilikom miniranja mosta kod Kraljeva, i streljan.
- Čaler Ferenc, mehani arski radnik iz Subotice, ro en 1921. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu jedne udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Čaler Hermana Mika, u enik iz Travnika, gde je ro en 1929. U NOV od januara 1945. Kurir.
- Carin-Kajzer Hinka Mira, apsolvant medicine iz Zagreba. Ro ena 1915. u Hrvatskoj Kostajnici. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i 1935. primljena u SKOJ. Na Fakultetu vrlo aktivno delovala u revolucionarnom pokretu. Godine 1936. uhapšena kao komunista i od suda za zaštitu države osu ena na 1 godinu robije. Po izlasku sa robije produžila s ilegalnim radom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je konfinirana od Italijana na Kor ulu. S obzirom da je imala dete od tri meseca preba ena je septembra 1943. u Italiju, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Referent saniteta u jedinicama VIII korpusa, a zatim lekar u bolnici tog korpusa.
- Carin Ljudevita Vladimir, grafi ki radnik iz Zagreba. Ro en 1913. u Novoj Gradiški. Ian SKOJ-a od 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u 3. prekomorskoj brigadi, a zatim na radu u ZAVNOH-u.
- Cegledi Julija dr Rudolf, doktor ekonomskih nauka iz Beograda. Ro en 1910. u Karlovcu. U NOV je stupio avgusta 1941. Borac, a zatim komesar bataljona u Kosmajskom partizanskom odred. Poginuo 8. X 1941. kod Ven ana (Mladenovac) u borbi sa nedi evcima.
- Centner Adolfa Marta, doma ica iz Tuzle. Ro ena 1911. u Lipiku. U NOV od oktobra 1943. Borac u Tuzlanskom partizanskom odred, a zatim je radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji tuzlanskog kraja.
- Centner dr Oto, sudija Okružnog suda u Tuzli. Ro en 1905. u Br kom. U NOV od oktobra 1943. u Tuzlanskom partizanskom odred, a zatim na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji tuzlanskog kraja.
- Centner M. dr Pavao, lekar u Semeljcima. Ro en 1894. Medicinski fakultet završio je 1922. u Be u. U NOV je stupio marta 1943. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici na Petrovoj gori; upravnik bolnice Vojnog podru ja Krbavica; šef raznog odeljenja bolnice u Sibeniku; šef hirurškog odeljenja bolnice u Drnišu; zamenik refer. saniteta Komande vojnog podru ja severodalmatinskog; lekar u bolnici broj 43 u Italiji.
- Cevi Hajima Moša, sofer iz Beograda. Ro en 1920. u Nisu. U NOV je stupio septembra 1941. i ostao u njenom sastavu do novembra te godine. Po vla enju partizanskih jedinica sa teritorije zapadne Srbije prema Sandzaku u toku prve neprijateljske ofanzive, prebegao u Albaniju, odakle je odveden od Italijana u logor Feramonte (Italija). U NOV je stupio ponovo septembra 1943. Novembra te godine zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Nema ku, gde je ostao do kraja rata.
- Cigler Josipa Berta, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1895. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u ustanovama VIII korpusa na Visu.
- Cilcer Hari, student iz Vinkovaca. Ro en 1920. u Br kom. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhva en od ustaša i streljan kao komunista.
- Cimer Julijana, iz Novog Sada. U NOP je stupila 1941. Njen rad su otkrili ma arski fašisti i odveli je u zatvor »Armija« u Novom Sadu. Daljna sudbina nepoznata.
- Cimerman-Rajter Eta, doma ica rodom iz Osijeka. Stara oko 65 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na teritoriji NOO Topusko.
- Cimerman Pavao, trgovac iz Osijeka, ro en 1906. Avgusta 1942. interniran od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je uspeo pobe i u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, ali je zbog bolesti otpušten iz vojske.
- Ciner Paja, student tehnike iz Beograda. Ro en 1921. u Vršcu. Pred rat primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. U logoru je bio Ian skobjevskog aktiva. U NOV je stupio oktobra 1943. iz Italije.
- Cion Fana, radnica iz Bitolja, ro ena 1924. Od 1939. aktivno se uključila u napredni omladinski pokret i imala je veliki uticaj na jevrejsku omladinu. U SKOJ je primljena 1941. i te godine se uključila u NOP. Sakupljala pomo za partizane, organizovala šivenje i pletenje odela i arapa za borbe, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Ciper Kazimir, službenik iz Zagreba. Ro en 1914. u Varaždinu. U NOV od 1941. g. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Copf dr Eugen, lekar iz Sente, ro en 1908. Medicinski fakultet završio u Zagrebu. U NOV od februara 1945. Referent saniteta 2. brigade V divizije KNOJ.
- Cuker Franje Eva, u enica iz Sombora. Ro ena 1923. u Ba koj Topoli. U NOP od 1941. a 1942. primljena u SKOJ. Njen ilegalan rad otkrili su ma arski fašisti i osu ena od prekog suda u Sombornu januara 1943. g. na 6 godina robije. Odvedena u zatvor »Maria nostra« (Ma arska) u kojem je ostala do kraja 1944. godine.
- Cvajgental Edita, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici X korpusa, a zatim na radu u Sanitetskom odseku IV korpusa.
- Cvajgental Viola, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom

J. Romano 344

juna 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u Dejem domu u Buzeti.

a kez mr ph. Mun a, apotekarski saradnik iz Bosanske Gradiške, ro en 1912. U NOP stupila 1941. Tajnim kanalima slala lekove i sanitetski materijal partizanima i logorašima u logoru Stara Gradiška. Njen rad su otkrile ustaše i streljale 1944. 1944.

a kez Samuel, student muzike akademije iz Mostara, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kazalistu narodnog osloboenja Jugoslavije.

» aplin« (prezime i ime nepoznato), iz Osijeka, ro en 1919. gde je završio Trgovaku akademiju. U NOV je stupio 1941. Borac u Papu ko-krndijskom odredu, a zatim rukovodilac kulturne ekipe. Poginuo oktobra 1942. kod Zveeva (Slavonija) prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.

Casar Matije Ema, student filozofije iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na teritoriji Zagorja.

ehovi Oskara Nada (porodi no ime majke Stajin), u iteljica iz Zagreba. Ro ena 1904. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1942. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u partizanskim školama u Baniji.

elebi Anica, iz Zagreba. U NOV od 1943. Bolnička u hrvatskim partizanskim jedinicama.

elebi Beti, doma ica iz Zemuna. Ro ena 1913. u Zavidoviima. U NOV je stupila u prvoj polovini 1943. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. elebi Salomona Jakov, službenik iz Zemuna, gde je ro en 1907. U NOV od juna 1943. Bio je na sledeim dužnostima: borac u Kalni kom odredu; 16. brigadi »Joze Vlahovi«; na radu u Sanitetskom odseku VI korpusa, a zatim apotekarski pomo nik u Oblasnom NOO za Slavoniju.

erkovski Vilima Arnold, trgova ki pomo nik iz Osijeka. Ro en 1908. u Dalju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, Novogradskoj eti, Osje koj brigadi, a zatim na radu u NOO Našice.

erkovski-Svandron Berta, službenik iz Osijeka, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Topusko.

erkovski Vilima Bertold-iro, službenik iz Osijeka, ro en 1913. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovao u SBOTI -u. Kao komunista uhapšen je 1941. od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, odakle je te godine pobegao i stupio u NOV. Bio je na sledeim dužnostima: borac u Kozara kom odredu; obavestajni oficir 17. slavonske brigade XXVIII di-

vizije; komesar u Psunjskom odredu. Poginuo 14. VII 1943. u borbi s ustašama kod sela Ratkovića (Sl. Požega).

erkovski Boris, službenik iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

erkovski-Levi Hajima usta, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1918. u Novom Sadu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 4. i 2. brigadi VII banijske divizije. Od 1945. na radu u tehničkoj 4. brigadi.

erkovski-Fuks Jakova Elvira, doma ica iz Osijeka, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Orašnica, a zatim u NOO Našice.

erkovski Lija, službenik iz Sarajeva. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je lan Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba evakuisanih u Liku, Kordun i Baniju.

erkovski V. Ilija, trgova ki pomo nik iz Osijeka, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Komandi mesta Topusko.

erkovski V. Josip, službenik iz Osijeka. Ro en 1911. u Novom Sadu. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata i lan KPJ. Vrlo aktivno delovao u SBOTI -u. Po dolasku ustaša na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom juna 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u artiljerijskom divizionu VII banijske divizije.

erkovski V. Oskar, trgova ki pomo nik iz Osijeka. Ro en 1916. u Ogulinu. U revolucionarni radni ki pokret stupio pre rata i primljen za lana KPJ. Bio je sekretar partijske elije u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim komesar ete u Osije koj brigadi.

erkovski V. Sonja, doma ica iz Osijeka, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a Dn fitknm juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. eti 4. bataljona 4. brigade VII banijske divizije.

erkovski Hajima šabetaj, službenik iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u Igmanskom odredu, a zatim u drugim partizan-

- skim jedinicama u istoj noj Bosni. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- erkovski-Maler Zdenka, službenica iz Osijeka, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana potkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- ilag Nora, kozmetičarka iz Subotice, ro ena 1926. U NOP je stupila 1941. kao ilegalni pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na robiju. Bila je u zatvorima u Ma arskoj, odakle je osloboenjena krajem 1944. godine.
- Daj Ana, trgovac iz Zagreba ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Potkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Daj -Bek Boriska, domaćica iz Koprivnice, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana potkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO Glina.
- Daj E. er, iz Novog Sada. U NOP od 1941. Daljnje njegovo kretanje u NOR nepoznato. Prezioe rat.
- Daj Gustava uro. iz Zagreba, ro en 1920. U NOV je stupio 10. IX 1943. Borac u 2. eti 9. brigade X divizije V korpusa. Godine 1944. u borbi ranjen i upu en u Italiju na leenje.
- Daj dr Edo, lekar iz Zagreba, ro en 1895. Medicinski fakultet završio 1920. u Bratislavi, a zatim specijalizirao ortopediju. Do rata pripadao grupi naprednih intelektualaca i bio jedan od inicijatora osnivanja zadruga za izdavanje napredne literature »Hrvatska naklada«. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV stupio **oktobra** 1943. Hirurg n bolnici III korpusa u Trnovu do aprila 1944. kada je zarobljen od etnika prilikom napada na bolnicu i odveden u Br ko, gde je streljan.
- Daj Erika, domaćica iz Zagreba, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Potkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Daj Eva, uenica iz Zagreba, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Potkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Daj Hilda, student agronomije iz Beograda. Prema nepotvr enim izjavama stradala je u NOR.
- Daj A. dr Josip, lekar iz Zagreba. Ro en 1901. u Lajpcigu, gde je završio 1928. Medicinski fakultet. U NOV je stupio 1942. i bio na sledeim dužnostima: upravnik prihvatne bolnice IV divizije; šef internog odeljenja I proleterske, a zatim X divizije; upravnik bolnice VI prolet. divizije; šef nervnog odeljenja Interne poljske pokretne bolnice broj 305 Tre e armije.
- Daj dr Julije, lekar iz Zagreba. U NOV od 1944. Lekar u bolnici VI prolet. divizije.
- Daj dr Ladislav-Laj o, lekar iz Sente. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR.
- Daj K. Leopold-Daja, absolvent medicine iz Beograda, gde je ro en 1918. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a na Medicinskom fakultetu u Beogradu primljen 1939. u SKOJ. Do rata **vrlo aktivno** delovao u skautskoj organizaciji. Na fakultetu je bio sekretar skojevske organizacije. U NOV je stupio avgusta 1941. Borac u Kosmajskom odredu. Poginuo oktobra 1941. u Srbiji u borbi sa Nemcima u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Daj -Medigovi dr Ljubica, lekar iz Beograda. Ro ena u Subotici. Do rata radila u Opštoj državnoj bolnici u Beogradu. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Ulcinj, gde se uključila u NOP, a od 1944. stupila u NOV, u jedinice na teritoriji barskog sreza.
- Daj Marija, iz Murske Sobote. U NOV od 1943. godine. Drugi podaci nedostaju.
- Daj Matilda, domaćica iz Gornjeg Milanovca. U NOP od 1941. Gestapo je otkrio njen rad i 3. IV 1942. internirao u logor na Banjici, gde je te godine ubijena.
- Daj dr Miroslav, lekar iz Zagreba, ro en 1901. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirao ginekologiju. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a 1922. primljen je za lana KPJ u Be u, gde je po eo studirati medicinu. Po povratku u Zagreb, gde je produzio sa studijama medicine, uključio se u Klub studenata marksista Zagreba kog sveu ilišta. Zbog revolucionarnog rada bio je osu en na 9 meseci zatvora. Po diplomiranju bio je sa službom u Skoli za primalje u Zagrebu, gde je imao veliki uticaj na uenice te škole uključujući ih u napredni pokret. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Gu ju goru, a zatim u Jajce u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio avgusta 1943. i bio je na sledeim dužnostima: referent saniteta IV, a zatim X divizije; na radu u Sanitetskom odeljenju VS-a. Krajem 1943. oboleo od trbušnog tifusa i prilikom evakuacije bolnice u kojoj se leio, smrznuo se na putu preko planine Vitorog, januara 1944.
- Daj Imra Rut, domaćica iz Zagreba, ro ena 1918. Završila je strunu školu u Zagrebu. U NOV od maja 1943. Borac u jedinicama X korpusa.
- Daj -Primorac Ruža, službenik iz Beograda. Ro ena 1914. u Subotici. Pre rata uključio ena u revolucionarni radni ki pokret i sara ivala sa Loloir Vol. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, gde se 1941. uključio u NOV. Na radu u Agitpropu PK KPH za srednju Dalmaciju, a zatim na politici koj dužnosti u Dinarskom odredu.
- Daj Julija dr Samuel, lekar iz Zagreba. Ro en 1905. Medicinski fakultet završio 1930. u Virzburgu, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od oktobra 1944. iz Travnika, kamo je bio upu en od ustaša kao lekar u domobranskoj vojsci. Po stupanju u NOV bio je na sledeim dužnostima: lekar bolnice V korpusa u Travniku; šef internog odeljenja bolnice broj 7 istog korpusa u Ljubiji; šef odeljenja za tuberkulozu Bolni kog centra u Banjaluci.
- Daj Suzana, uenica iz Sente, ro ena 1922. U NOV je stupila septembra 1944. Bolni arka u bolnici broj 2 Tre e armije.
- Daj Ede Velimir, uenik rodom iz Zagieba. Star 17 godina. Po dolasku ustaša na vlast otišao je s ocem u Tuzlu, gde je otac upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U Tuzli se uključio u napredni pokret i primljen u SKOJ. Oktobra 1943. stupio je u NOV. Bolni ar u bolnici III korpusa u Trnovu. Aprila 1944.

J. Romano 346

- bio je zarobljen od Nemaca i odveden u Br ko, gde je ubijen.
- Daj Vera, nastavnica iz Zagreba, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a potom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Nastavnica u partizanskoj gimnaziji u Glini i Pokuplju.
- Daniti-Aitarac Jozefa Blanka-Brankica, kroja ka radnica iz Sarajeva; ro ena 1922. lan KPJ od 1941. U NOV je stupila septembra 1941. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka u Romanijskom odredu; referent saniteta bataljona 6. prolet. isto nobosanske brigade; refer. saniteta 17. brigade i rukovodilac SKOJ-a u toj brigadi; bolni arka u bolnici III korpusa u Trnovu. Poginula aprila 1944. prilikom napada Nemaca i etnika na bolnicu.
- Daniti Jozefa Hana, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Pn dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Mosorskom odredu, a zatim u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Daniti Marko, iz Leskovca. Od po etka ustanka pozadinski politi ki radnik na teritoriji leskova kog sreza. Godine 1942. uhva en od etnika i ubijen.
- Daniti (ime nepoznato), žena Daniti Marka. Doma ica iz Leskovca. U NOP od po etka ustanka na teritoriji leskova kog sreza. Godine 1942. uhva ena od etnika i ubijena.
- Daniti Mira-Muša, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. U NOV od jula 1941. Bolni arka u odredu »Zvijezda«, a zatim u bolnici tog odreda. Poginula maja 1942. prilikom napada etnika na bolnicu kod Srednjeg (isto na Bosna).
- Daniti Jozefa Moric, u enik iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV je stupio 1941. Borac u jedinicama 6. proleterske isto nobosanske brigade. lan SKOJ-a. Poginuo 29. III 1942. kod Petrovi a (Olovo).
- Daniti Leona Moris, kamenorezac iz Sarajeva, ro en 1925. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od jula 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo maja 1942. u borbi sa etnicima na Rogoju kod Trnova.
- Daniti Regina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Glina.
- Daniti S. Sara, kroja ica iz Zavidovi a, ro ena 1914. U NOV od avgusta 1943. Bolni arka u bolnici X divizije, Prate oje V korpusa, u bolnici broj 43 u Italiji.
- Daniti Stela, u enica iz Beograda, ro ena 1925. Pred rat primljena u SKOJ. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Leskovac, gde je avgusta 1941. stupila u NOV. Borac u Kukavi kom odredu. Poginula marta 1942. u borbi sa etnicima.
- Daniti Salom, **tapetar** iz Sarajeva, ro en 1920. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. **Poginuo** 1942. na Rogoju u borbi sa etnicima.
- Danjti Tilda, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Pred rat primljena u SKOJ. U NOV je stupila septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginula 1942. godine.
- Daniti-Pavlovi Zora, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. lan SKOJ-a od 1941, a KPJ od 1942. U NOV je stupila septembra 1941. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu, jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade i 1. prolet. brigade. U borbama je pokazivala izuzetnu hrabrost. U estvovala je u grupi dobrovoljaca koja je 17. IV 1943. forsirala reku Drinu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Aco, iz Sarajeva. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao prilikom proboja 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Danon Isaka Albert-Berto, trgovac iz Sarajeva, ro en 1886. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Drenovac (Banija).
- Danon Moše Albert, trgova ki pomo nik iz Tuzle, ro en 1920. Pred rat primljen u SKOJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije. Krajem 1943. zarobljen od Nemaca kod Petrinje i ubijen.
- Danon šaloma Albert, tehni ar iz Sarajeva, ro en 1916. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1935. primljen za lana KPJ. Godine 1936. uhapšen kao komunista u sarajevskoj policiji, i pored zverskog mu enja, nije nikoga odao. Da bi prekratio mu enje presekao je vene na rukama, ali je spašen. Po izlasku iz zatvora produžio je s ilegalnim radom. U NOV je stupio na po etku ustanka kao pozadinski politi ki radnik. Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Danon Samuela Ana, u iteljica iz Bosanskog Broda. Ro ena 1907. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u partizanskim osnovnim školama u Baniji, Lici i Kordunu.
- Danon Moisea Aron, tipograf iz Splita. Ro en 1912. u Visokom. U NOV je stupio 1941. Bio je na slede im dužnostima: borac u Cetinskom partizanskom odredu; 2. bataljonu 9. dalmatinske brigade; na radu u tehni ci Agitpropa u Livnu; borac u Prate em bataljonu VŠ-a; na radu u stampariji lista »Borbac«. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Salamona Ašer, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro en 1917. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Istaknuti partijski radnik. Po kapitulaciji Jugoslavije uzeo je aktivnog u eša u pripremama za organizovanje ustanka u Sarajevu. Njegov rad su otkrile ustase, koje su nastle u njegovom stanu ilegalan materijal. U sarajevskoj policiji bio je izvrgnut zverskom mu enju, ali nije ništa priznao. Preki ustaški sud osudio ga je na smrt. Streljan 6. IX 1941. na Vracama kod Sarajeva.
- Danon Avram, upravnik rudnika u Ivanjici. Do rata pomagao napredni pokret. Po izbijanju ustanka stupio u NOP i po direktivi Partije formirao kurs za obuku omladinaca u rukovanju oružjem. Daljna sudbina nepoznata.
- Danon Beba, iz Sarajeva, ro ena 1921. U Sarajevu je do rata završila gimnaziju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi u Bijelim Vodama.

- Danon Avrama Blanka, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici XXVI dalmatinske divizije, a zatim u bolnici broj 33 u Grumo (Italija).
- Danon Jozefa Blanka, u enica iz Splita, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama 9. brigade XX dalmatinske divizije; na radu u kroja koj radionici 11. brigade XXVI dalmatinske divizije.
- Danon ing. Cadik, inženjer iz Sarajeva, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenoj teritoriji Banije.
- Danon Daniela Cadik, rabin iz Splita. Ro en 1918. u Sarajevu, gde je završio jevrejsku teološku školu. U vreme školovanja pristupio je naprednom omladinskom pokretu. Po završetku školovanja službovao je kao sveštenik u Pristini, gde je u estvovao u organizovanju naprednih priredbi u Narodnom univerzitetu. Po dolasku u Split aktivno jfi radio sa jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u napredni pokret. U NOP je stupio na po etku ustanka. U njegovom stanu održavani su ilegalni sastanci MK KPH Split i PK KPH za srednju Dalmaciju, umnožavao ilegalni list »Naš izvještaj« i skrivali ilegalci. Italijanski fašisti su otkrili 1942. njegov rad i osudili aprila te godine na zatvor. U splitskom zatvoru je organizovao logorski Komitet KPJ i ideološko-politi ki rad sa politi kim zato enicima. Kasnije je odveden u logor Abero belo u Italiju. U logoru je ure ivao ilegalan list »Sedam dana«. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u redove italijanskih partizana i postavljen za politi kog komesara grupe italijanskih partizanskih odreda, a zatim u Garibaidijevoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Avram David-Dado, kroja ki radnik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio marta 1943. u NOV. Borac u Mosorskom odreda, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Danon Zadika Dona, doma ica iz Beograda. Ro ena 1899. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u bolnici IX dalmatinske divizije i XIX dalmatinske divizije, a zatim dezinfektor u Bazi NOVJ u Bariju (Italija).
- Danon M. Ela, kroja ica iz Sarajeva. Ro ena 1918. u Visokom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka, a zatim referent saniteta Artillerijskog divizionu VIII korpusa.
- Danon Sadika Ela, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja kim partizanskim radionicama na osloboenoj teritoriji Banije.
- Danon-Dani Ela, doma ica rodod iz Sarajeva. Star 23 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. Internirana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja broj 2b IV korpusa.
- Danon-Levi Erna, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topuskom.
- Danon-Sak Erna, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1918. Pred rat primljena u SKOJ. U NOV od septembra 1941. Bolni arka u Romanijskom partizanskom odreda, a zatim u 2. eti 6. bataljona 1. prolet. brigade. Umrla od pegavog tifusa kod Rudina (C. Gora) maja 1943. godine.
- Danon Zadika Erna, student filozofije iz Sarajeva, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila avgusta 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici IX dalmatinske divizije, a zatim na radu u Kulturnoj ekipi pri ZAVNOH-u.
- Danon Jakoba Estera, u enica iz Sarajeva, ro ena 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Velika Kladuša.
- Danon J. Jakica, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1902. U NOV je stupio jula 1941. Borac u Ozrenskom partizanskom odreda. Poginuo 1942. kod Srednjeg (isto na Bosna) u borbi sa etnicima.
- Danon Sadika Jakica, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Oto ac, a zatim u NOO Topusko.
- Danon Jakob, bria ki radnik iz Zavidovi a. Ro en u Olovu. Krajem jula 1941. odveden od ustaša u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jasenovcu. Iz logora pobegao 22. IV 1945. prilikom probaja i stupio u jedinice XXI srpske divizije.
- Danon Jakob, student iz Zagreba. Ro en 1918. u Olovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Krajem 1943. zarobljen od Nemaca kod Kopolja i ubijen.
- Danon Jakob, bravar iz Sarajeva, ro en 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskoj bravarskoj radionici u Velikoj Kladuši.
- Danon Avrama Jakob, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od jula 1941. Borac, a zatim komesar ete u Ozrenskom partizanskom odreda. Poginuo 1942. kod Srednjeg (isto na Bosna) u borbi sa etnicima.
- Danon Morica Jaša, slovoslaga iz Sarajeva. Ro en 1918. u Visokom. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio maja 1942. u NOV. Borac u Cetinskom partizanskom odreda, a zatim u Prate em bataljonu VŠ-a.
- Danon Daniela Jozef, student iz Sarajeva. Ro en 1921. u Tuzli. Pred rat primljen za lana KPJ. U NOV od jula 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odreda, a zatim sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a i lan Okružnog komiteta SKOJ-a. Krajem januara 1942. prisustvovao na partijskom savetovanju koje je održano kod Srednjeg u prisustvu druga Tita. Poginuo aprila 1942. kao pozadinski politi ki radnik kod Borov ana (Romanija) u borbi sa etnicima.
- Danon Moisea Jozef, asovni ar iz Splita. Ro en 1920. u Visokom. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odreda. Poginuo krajem septembra 1943. na Mosoru u borbi sa Nemcima.

- Danon Juda**, trgovac iz Rogatice. Star oko 30 godine. U NOV je stupio oktobra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Januara 1942. zarobljen od Nemaca i streljan u Rogatici.
- Danon Davida Klara**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1907. u Zenici. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Danon-Daniti Lalika**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1909. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u jedinicama 18. slovena ke brigade.
- Danon Lalika**, doma ica iz Mostara, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Danon Zadika Markus**, knjigovo a iz Sarajeva, ro en 1911. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Marta 1945. vratio se iz zarobljeništva i stupio u NOV. Radio po sektoru intendantske službe.
- Danon Zadika Mirjam**, doma ica iz Zenice. Ro ena 1910. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Stabu unske operativne grupe, a zatim pri Okružnom NOO Banije.
- Danon Makso**, trgovac iz Mostara, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Danon-Dani šabetaja Mordehaj**, šeširdžija iz Zagreba. Ro en 1919. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vodni delegat u 1. eti 4. bataljona 2. brigade IX dalmatinske divizije.
- Danon Moric**, radnik iz Zenice. Ro en 1921. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana na Korulu. U NOP je stupio septembra 1943. lan dramske sekcije Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije, a zatim na radu u Kulturnom odseku ZAVNOH-a.
- Danon Daniela Moric-Moco**, student iz Sarajeva, ro en 1921. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginuo 18. II 1942. u elopeku (Romanija) u borbi sa Nemcima.
- Danon Hajima Moric**, student iz Novog Sada. Ro en 1921. u Zenici. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Fera monte. Po kapitulaciji Italije osloboen iz logora i septembra 1943. stupio u redove saveznih jedinica u Italiji, a od 1944. u NOV.
- Danon Hajima Moric**, u enik u privredi u Zenici, ro en 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logoru na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Danon Isaka Moric**, kroja ki radnik iz Sarajeva. Ro en 1926. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Danon Zadika Moric-Braco**, trgovac iz Sarajeva. Ro en 1907. u Gra anici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Intendant na aerodromu kod Livna. Poginuo decembra 1943. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Danon Salamona ing. Moric-Miša**, inženjer iz Novog Sada. Ro en 1914. u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Sarajevo odakle je odveden od ustaša septembra 1941. u logor u Jasenovcu. Decembra 1942. pobegao je iz logora skupa sa još dva zato enika, nakon što su ubili ustaškog stražara. Januara 1943. stupio u NOV. Bio je na raznim dužnostima u 1. prolet. brigadi, I prolet. diviziji, Stabu I. armije. Posle rata unapre en u in general-majora.
- Danon Avram Moša**, trgovac iz Tuzle. Ro en 1898. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta ulovec.
- Danon Zadika Moša**, trgovac iz Mostara, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko. Umro 1944. u Topuskom.
- Danon Salamona dr Oskar-Cigo**, doktor muzikih nauka iz Sarajeva; ro en 1913. Studirao je u Pragu, gde se aktivno uklju io u revolucionarni radni ki pokret. Godine 1936. izabran za predsednika Muzike sekcije Jugoslovenskog akademskog društva u Pragu. Godine 1939. u estvovao u formiranju kulturnog naprednog udruženja u Sarajevu »Kolegijum artistikum«. Pred rat primljen za lana KPJ. Po okupaciji Jugoslavije u estvuje po direktivi Partije u pripremanju za ustanak u sarajevskom srezu. Julu 1941. upu en od PK KPJ za Bosnu i Hercegovinu u Srednje i Vogoše, radi u es a u formiranju partizanskih odreda. Avgusta 1941. postavljen za zamenika komandanta odreda »Zvijezda«, a zatim za komandanta Mokranjskog partizanskog odreda. Bio je i na slede im dužnostima: komandant 1. bataljona Grupe partizanskih odreda, zamenik komandanta bataljona 6. prolet. isto nobosanske brigade. Od juna 1944. rukovodio muzi kom sekcijom Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije, Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Moše Rafael**, crevar iz Zenice, ro en 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.
- Danon Zadika Rafael**, trgova ki pomo nik iz Mostara, ro en 1912. U NOV je stupio 1941. Borac u Mostarskom odredu. Zarobljen od etnika 15. III 1942. kod Nevesinja i ubijen.
- Danon Moisea Rahela-Ela**, službenica iz Splita. Ro ena 1913. u Visokom. U NOV od septembra 1943. Bolni arka, a zatim referent saniteta bataljona u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Danon-Alkalaj Moisea Rahela**, trgovac iz Zagreba. Ro ena 1890. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana

- od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Komandi mesta Oto ac.
- Danon Regina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Glina.
- Danon Regina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Danon Abraham Regina, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1901. u Zvorniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Velika Kladuša.
- Danon-Papo Alberta Rikica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Danon Izidora Sadik-Braco, u enik iz Sarajeva, gde je ro en 1923. U NOV je stupio 1941. Te godine je zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu. Iz logora je pobegao septembra 1942. i ponovo stupio u NOV. Borac u 1. slavonskom odred; komesar ete u 12. prolet. brigadi; komesar bataljona u Osje koj brigadi; šef odeljenja za propagandu u Brodskom vojnom podru ju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Salamon-Moni, trgovac iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Danon Moisea Salamon-Moni, u enik iz Splita. Ro en 1923. u Visokom. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Morskom odred. Poginuo 16. septembra 1943. na Mosoru u borbi sa Nemcima.
- Danon Santo, u enik u privredi iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je poslužitelj u partizanskoj gimnaziji u Glini.
- Danon Alberta Sara-Beha, u enica iz Sarajeva, ro ena 1921. Ian SKOJ-a. Do rata aktivno radila u skautskoj organizaciji. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Pred kraj rata na radu u Agitpropu te divizije.
- Danon Isaka Sara, u enica iz Zenice, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Danon Izidora Sarina-Angelina, student tehnike iz Beograda. Ro ena 1917. u Sarajevu. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u 4. ženskoj gimnaziji u Beogradu i 1934. primljena u SKOJ. Vrlo aktivno je radila u skautskoj organizaciji, kao i u ženskom pokretu. U NOV je stupila 1941. Omladinski rukovodilac u takovskom srezu, a po povla enju partizanskih jedinica iz zapadne Srbije za Sandzak, ostala je na tom terenu kao pozadinski politički radnik. Krajem 1943. stupila u Posavski partizanski odred i obavljala političke dužnosti. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Danon Mihaela Sarina, u enica iz Beograda. Ro ena 1927. u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u li kim partizanskim jedinicama. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Danon Alberta Sida, u enica iz Sarajeva, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Agitpropu VII banijske divizije, pa Ian Banijske kazališne grupe.
- Danon M. Sida, student medicine iz Beograda. Ro ena 1921. u Sarajevu. Naprednom pokretu pristupila u 4. ženskoj gimnaziji u Beogradu, gde je primljena u SKOJ. Do rata aktivno delovala u skautskoj organizaciji i u Ženskom pokretu. Medicinu po elu studirati 1939. u Beogradu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima je završila viši sanitetski kurs i postavljena za pomoćnika šefa hirurske ekipe IX dalmatinske divizije.
- Danon Šua, asovni ar iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim komesar ete 2. bataljona 3. dalmatinske brigade.
- Danon-Tolentino Stela, doma ica iz Beograda. Ro ena 1906. u Sarajevu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora septembra 1943. stupila u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Like. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvic, gde je ostala do kraja rata.
- Danon Zadik, trgovac iz Rogatice. Star oko 30 godina. U NOV od oktobra 1941. Borac u Romanjskom partizanskom odred. Januara 1942. zarobljen od Nemaca i ubijen u Rogatici.
- Davi o Isak-Edi**, student filozofije iz Beograda, ro en 1922. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i 1937. primljen u SKOJ. Za njega se navodi, da je bio jedan od najizgra enijih marksista u 1. a zatim 2. muškoj gimnaziji u Beogradu. Ure ivao je srednjoškolski list »Novi srednjoškolak«. Zbog zabrane njegovog daljnog izlazenja organizovao je 1939. štrajk srednjoškolske omladine, pa je isklju en iz gimnazije. Skolovanje je nastavio u Petrovgradu (Zrenjaninu). Idu e godine vraatio se u Beograd i produžio skolovanje u 2. muškoj gimnaziji, gde je formirao skojevski aktiv unutar literarne družine »Nada«. Od 1940. bio je Ian MK SKOJ-a i Ian Centralnog srednjoškolskog aktiva. Po okupaciji Beograda produžio je s ilegalnim radom do odlaska u partizane 2. VIII 1941. Stupio je u Kosmajski partizanski odred u kojem je bio komesar ete. Po etkom oktobra 1941. u borbi sa nedi evcima kod Ven ana bio je teško ranjen i zarobljen. Doveden je u Beograd, gde mu je amputirana noga, a zatim zatvoren u policijski zatvor »Glavnja ak«. gde je bio izložen zverskim mu enjima, usled ega je poludeo. Preba en je u logor na Banjici i 17. X 1941. streljan od Gestapoa.

J. Romano 350

- Davi o Jaša, službenik iz Beograda. Ro en 1911. u Sapcu. Do rata uklju en u revolucionarni radni ki pokret i primljen za lana KPJ. Kao komunista osu en je od suda za zaštitu države na robiju. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana na Kor ulu, a zatim odveden u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u jedinicama V krajiške divizije. Kod Sesveta (Zagreb) bio je teško ranjen. Demobilisan u inu potporu nika.
- Davi o Lujo, nastavnik baleta iz Beograda, ro en 1910. Do rata aktivno delovao u skautskoj organizaciji i komponovao revolucionarne pesme koje su pevali skauti na logorovanju. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Podgoricu (Crna Gora), gde se uklju io u NOP. U menzu, u kojoj su se hranili Italijanski oficiri ubacio je 26. VI 1942. g. bombu kojom prilikom je stradalo nekoliko Italijanskih oficira. Talijanski fašisti su uspeili da ga uhvate i preki vojni sud u Nikši u osudio ga je na smrt. Streljan je u Nikši u.
- Davi o Mirko, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1914. u Turn Severinu. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji u Beogradu i 1934. primljen u SKOJ, a na fakultetu 1937. za lana KPJ. Po direktivi Partije delovao je me u jevrejskom omladinom u organizaciji »Hassomer hacair«. Godine 1935. formiran je inicijativni odbor omladinskog fronta slobode, koji je trebao da objedinjava rad svih naprednih omladinskih organizacija u Beogradu, a za lana tog odbora izabran je Davi o. Godine 1936. u estvovao je na jednomese nom partijskom kursu na Go u. Godine 1938. uhapšen od policije zbog revolucionarnog rada. Po kapitulaciji Jugoslavije sklonio se u Kotor, gde se uklju io u NOP, u estvuju i u vršenju sabotaza i diverzija. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i predali ga ustašama, koji su ga odveli u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 1942. godine.
- Davi o Oskar, profesor gimnazije. Ro en 1909. u Sapcu. Filozofski fakultet završio u Beogradu. Po diplomiranju bio je profesor gimnazije u Šibeniku, a zatim u Beogradu. Zbog revolucionarnog rada bio je otpušten iz državne službe, pa je otišao u Pariz, gde je primljen za lana KPJ. Godine 1932. vratio se u Jugoslaviju i postavljen za profesora gimnazije u Biha u. U tom mestu formirao je partijsku eliju, kao i MK KPJ Biha . Davi o je bio sekretar tog Komiteta. Maja 1932. došlo je do provale i Davi o je uhapšen i od suda za zaštitu države osu en na 5 godina robije. Po izlasku sa robije postavljen je za sekretara Agitpropa PK KPJ Srbije. Godine 1938. ponovo je uhapšen od policije i nakon puštanja iz zatvora upu en od Partije u Zagreb, gde je radio u Agitpropu CK KPH. Po kapitulaciji Jugoslavije sklonio se u Split, gde se uklju io u ilegalan rad, ali su Italijanski fašisti ubrzo otkrili njegov rad i internirali ga u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Na radu u Politodjelu I prolet. divizije, a zatim u Presbirou na Visu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Davi o Avrama Streja, doma ica iz Beograda, ro ena 1900. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split odakle je stupila februara 1943. u NOV. Bolni arka u Pribvatnoj bolnici IX dalmatinske divizije, a zatim u bolnici XIII divizije II korpusa. Po etkom 1945. upu ena na le enje u Italiju i po izle enju radila u Invalidskom domu u Italiji.
- David (prezime nepoznato), student iz Beograda, ro en 1920. lan KPJ od 1941. U NOV od avgusta 1941. kao borac u srbijanskim partizanskim jedinicama. U vreme formiranja I. prolet. brigade (22. XII 1941) postavljen je za zamenika komesara 2. ete 5. bataljona te brigade, a zatim upu en za komesara ete u 2. proleterskoj brigadi. Po etkom juna 1943. bio je teško ranjen na Sutjesci (u vreme 5. neprijateljske ofanzive) i nakon nekoliko dana umro o posledica ranjavanja u Kladnju.
- David dr Frederik, lekar. U NOV od 1943. Referent saniteta 7. krajiške brigade X divizije.
- David Herša dr Friderik-Dav a, sudija iz Sremske Mitrovice. Ro en 1904. u Lavovu (Poljska). U NOV je stupio avgusta 1941. Borac u Frušogorskora partizanskom odredu, a zatim sudija u vojvo anskim partizanskim jedinicama. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- David Miše Ruška-Lela, doma ica iz Sremske Mitrovice. Ro ena 1914. u Kragujevcu. U NOV od avgusta 1941. Borac u 4. eti Frušogorskog partizanskog odreda, a zatim pozadinski politki radnik na teritoriji Srema. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Davidovi Arona David, ro en 1921. u Pristini. Pred rat primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor, a zatim odveden u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i septembra 1943. stupio u NOV. Borac u 3. prekomorskoj brigadi. Poginuo aprila 1945. prilikom napada na Trst.
- Davidovi Davida Marsel, službenik iz Požarevca, ro en 1894. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora preba en u Italiju, gde je stupio 1943. u NOV. Na radu u Vojnoj misiji NOVJ u Kairu.
- Davidovi Zdenka, doma ica iz Beograda, ro ena 1918. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Oblasnom komitetu KPH Zagreba ke oblasti.
- Deak dr Andrija, lekar u bivsoj jugoslovenskoj vojsci. Ro en 1889. u Sigetvaru (Ma arska). Medicinski fakultet završio 1915. Kapitulacija Jugoslavije zatekla ga je u Novom Sadu. U toku okupacije nalazio se u zatvorima u Ma arskoj. Po oslobo enju iz zatvora vratio se u Jugoslaviju i novembra 1944. stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: šef zaraznog odeljenja bolnice GS Vojvodine; upravnik Sanitetske oficirske škole; lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu. Posle rata unapre en u in general-majora.
- Deak-An eli Andrije Lidija, profesor gimnazije. Po kapitulaciji Jugoslavije zatekla se u Novom Sadu. U NOV je stupila novembra 1944. Borac u Frušogorskom partizanskom odredu, a zatim u 6. vojvo anskoj brigadi.
- Deak Vladimir, u enik iz Kikinde, ro en 1923. Clan SKOJ-a. U NOP stupio na po etku ustanka, ali je ve u drugoj polovini avgusta 1941. odveden od Nemaca u logor »Topovske supe« u Beogradu i oktobra 1941. ubijen kod s. Jabuka (Pan evo).
- De i I. mr ph. Ervin, apotekar iz Novske, ro en 1911. Farmaciju završio 1937. u Zagrebu. U NOV je stupio septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: apotekar u bolnici VI korpusa u Slavoniji; reerent za apotekarstvo XXVIII divizije; šef Centralne apoteke VI korpusa; referent za apotekarstvo XLV divizije; upravnik apoteke Komande grada Zagreba.
- Dedi mr ph. Stjepan, apotekar iz Novske. U NOV je stupio septembra 1943. Bio je na raznim apotekarskim dužnostima u sastavu NOV.
- Deleon Ašer-Bata, u enik iz Beograda, ro en 1921. U napredni pokret pristupio u gimnaziji, i u 2. i

9. muškoj gimnaziji spadao u grupu najaktivnijih omladinaca, a posebno u literarnoj družini »Vuk Karadžić«. Godine 1940. interniran je kao komunističar u koncentracijski logor u Ivanjici. U NOV je stupio juna 1943. Na radu u meteorološkoj bazi GS Srbije, a zatim radio po kulturno-prosvetnom sektoru u 13. brigadi XXIV divizije.
- Deleon Eli**, u enik iz Beograda, ro en 1923. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor. Po oslobo enju iz logora stupio 1944. u NOV. Bio je omladinski rukovodilac u partizanskim jedinicama.
- Deli M. dr Miroslav**, lekar u le ilištu za koštana oboljenja u Kraljevići. Ro en 1901. u Slavonskoj Požezi. Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao ortopediju. U NOV je stupio septembra 1943. Bio je neko vreme lekar u li kim partizanskim jedinicama, a zatim u bolnici u Grumo (Italija). Pred kraj rata postavljen je za referenta saniteta Tenkovske brigade VIII korpusa.
- Demajo Morica Aleksandar-Saša**, u enik iz Beograda, ro en 1921. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i 1939. je bio lan skojevskog aktiva u 9. muškoj gimnaziji. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Crnu Goru, a zatim u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. U logoru je formirao omladinski aktiv. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i oktobra 1943. stupio u NOV. Borac u Jevrejskom vodu crnogorskog bataljona 1. prekomorske brigade, a zatim pomo nik komesara slovena kog bataljona te brigade. Po rasformiranju brigade postavljen je za vodnog delegata u Tehni koj eti 1. prolet. brigade, a zatim u Artiljerijskoj brigadi I prolet. divizije. Krajem 1944. upu en u Italiju na le enje, a po izle enju ostao na radu u Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Demajo Alfred-Salambo**, bankarski službenik iz Beograda, ro en 1906. Do rata uklju en u revolucionarni radni ki pokret i lan KPJ. Aktivno je delovao u SBOTI -u. U NOV je stupio 1941. i te godine je poginuo u Srbiji. Mesto pogibije nepoznato.
- Demajo Maksima Avram**, profesor u Tehni ko-kožarskoj školi u Beogradu. Ro en 1905. u Beogradu. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Godine 1939. otpušten iz državne službe zbog pripadnosti Komunisti koj partiji. U NOV je stupio 1941. i te godine je poginuo u Srbiji u toku prve neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Demajo Avrama Benjamin**, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Od druge polovine 1944. na radu u NOO Klasni .
- Demajo Benjamin-Binko**, službenik iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a do etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Demajo-Breberina M. Bosiljka**, u enica iz Osijeka, ro ena 1921. U NOV od jula 1943. Bolni arka u bolnici XVI divizije, a zatim u 5. vojvo anskoj brigadi.
- Demajo Maksima David**, obu ar iz Beograda, ro en 1908. Do rata vrio aktivan u sindikatu obu ara. Godine 1935. izabran za lana MK SKOJ-a i sekretara tehni kog aparata SKOJ-a u Beogradu. Godine 1936. uhapšen kao komunističar i od suda za zaštitu države u Beogradu osu en na 3 godine robi je, koju je odležao u Sremskoj Mitrovici. Po izlasku sa robi je, produžio s ilegalnim radom. Po kapitulaciji Jugoslavije odmah se uklju io u NOP. U estvovao u organizovanju spasavanja Aleksandra Rankovi a iz bolnice u Vidinskoj ulici. U NOV od avgusta 1941. Poginuo januara 1942. na Majjevici.
- Demajo Solomona David-Dido**, službenik, novinar i slikar iz Beograda, ro en 1906. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji. Od 1924. sara uje kao grafi ar u beogradskom asopisu »Refleks mladih«. Slede e godine odlazi u Be i Pariz, gde se posvetio slikarstvu. Po povratku u Beograd radio je u tehni ci PK KPJ Srbije. Štampao je ilegalne letke, izra ivao lažne legitimacije i pasoše, štampao brošuru »Boljaševik«. Godine 1935. osu en od suda za zaštitu države u Beogradu kao komunističar na 3 godine robi je, koju je odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici. Na robi je držao zato enicima politi ka predavanja. Po izlasku sa robi je produžio s ilegalnim radom. Snaabdevao je dobrovoljce koji su odlazili u Spaniju u sastav republikanske armije lažnim pasosi ma. Neko vreme je prenosio poštu izme u PK KPJ Srbije i rukovodstva CK KPJ u Be u. Po izbijanju gra anskog rata u Spaniji, otišao je po direktivi Partije u Francusku radi organizovanja prihvata jugoslovenskih dobrovoljaca i njihovog prebacivanja u Spaniju. Po okupaciji Francuske od Tre eg Rajha stupio je u redove Pokreta otpora u Francuskoj i u Pokretu vrio odgovorne dužnosti. Godine 1945. vratio se u Jugoslaviju.
- Demajo Silvija Ernica**, službenik iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom komitetu KPH Velika Kladuša.
- Demajo Jakova Estera**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1919. u Zemunu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 17. brigadi, a zatim u bolnici Slatinskog vojnog podru ja.
- Demajo Avrama Jozef**, elektromehani ar iz Sarajeva, ro en 1921. U NOV je stupio oktobra 1941. u Kalinova ki partizanski odred, ali je iz Odreda vra en u Sarajevo, jer su neki etni ki elementi, koji su se uvukli u Odred izjavili, da im »kapu taši nisu potrebni«. Po povratku u Sarajevo uspeo je pobe i u Hercegovinu, gde je ponovo stupio u NOV. Poginuo po etkom 1944. na Limu u borbi sa etnicima.
- Demajo Simona Marsel**, obu ar iz Bitolja, ro en 1920. lan SKOJ-a od 1941, a KPJ od 1942. U NOP od po etka ustanka, a od po etka 1943. u NOV. Borac u odredu »Goce Del ev«, a zatim u 1. makedonskoj brigadi. Poginuo 1943. na Kožuf planini.
- Demajo Avrama Moric**, advokat iz Beograda, ro en 1890. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Crnu Goru, gde se uklju io u NOP. U estvovao je u 13-julskom ustanku u sastavu Buljari kog odreda. Po rasformiranju odreda uhva en od Italijana u Budvi i 8. VIII 1941. od prekog vojnog suda na Cetinju osu en na smrt. Istog dana je i streljan.
- Demajo Jakoba Naftali-Nidža**, bankarski službenik iz Beograda, ro en 1906. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, a 1930. primljen je za lana KPJ. Vrio aktivno je delovao u SBOTIC-u. Zbog svog revolucionarnog rada osu en od suda za zaštitu države 1935. na 6 godina

- robije, koju je odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici. Jula 1941. izišao sa robije i prebacio se u Srbiju, gde se uključio u Kosmajski partizanski odred. Poginuo 10. VIII 1941. kod Velike Ivanice ispod Kosmaja.
- Demajo Rafo**, službenik, rodom iz Beograda. Star oko 35 godina. član KPJ od 1932. g. Zbog revolucionarnog rada osuđen od suda za zaštitu države u Beogradu na 5 godina robije. Po izlasku sa robije produžio sa revolucionarnim radom. U NOV je stupio avgusta 1941. i te godine poginuo u Srbiji. Mesto pogibije nepoznato.
- Demajo Rikica**, uiteljica stručne škole iz Sarajeva, rođena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Demajo Vojka**, diplomirani pravnik iz Beograda, rođena 1903. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, a 1934. primljena u članstvo KPJ. Do rata u njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci, skrivan ilegalni materijal Okružnog komiteta KPJ za okrug Beograd i preko nje je Partija održavala vezu sa inostranstvom. Godine 1935. uhapšena, ali je oslobođena zbog nedostatka dokaza. Od početka izlazežnja lista »Žena danas« bila je u njegovom redakcijskom odboru. Po kapitulaciji Jugoslavije delovala kao pozadinski politički radnik na teritoriji Srbije, a septembra 1944. stupila u NOV. Na radu u Sanitetskom odeljenju GS Srbije, a zatim u Agitpropu GS Srbije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Demajorovi Benko**, uenik iz Beograda, rođen 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Beogradskom bataljonu, a zatim u 1. etni 6. bataljona 1. prolet. brigade. U borbi sa etnicima 23. XII 1941. bio je teško ranjen i ostavljen u Novoj Varoši na le enju, gde je ubijen od muslimanske milicije.
- Demajorovi Benjamin**, uenik iz Beograda. Rođen 1922. u Kragujevcu. U NOV je stupio 1941. u partizanske odrede zapadne Srbije. Poginuo 1943. u Dalmaciji kao omladinski rukovodilac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Demajorovi Miša**, uenik iz Beograda, rođen 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV stupio septembra 1941. kao borac u 1. sumadijskom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo 21. I 1942. kod Pjenovca (isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Demajorovi Zdenko**, uenik iz Beograda, rođen 1924. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV je stupio januara 1943. kao borac Korulanske partizanske brigade, a zatim 5. prolet. crnogorska brigade. Poginuo aprila 1943. u Crnoj Gori u borbi sa etnicima u toku 4. neprijateljske ofanzive.
- Dembic A. d Andrija**, lekar iz Bačke Palanke, rođen 1904. Medicinski fakultet završio 1928. u Beču. U NOV je stupio novembra 1944. Lekar bolnice Vojnog područja Bačke Palanke, a zatim zamenik šefa epidemiološkog odeljenja bolnice Vojne oblasti za Vojvodinu.
- Demonstajn Ljudevit**, elektroinstalater iz Zagreba, rođen 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu pri Štabu 1. inženjerske brigade GS Hrvatske.
- Denenberg dr Stevan**, lekar u Subotici, rođen 1900. Specijalizirao stomatologiju. U NOP od 1941. Slao sanitetski materijal i lekove fruskogorskim partizanima. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Ausvicu, gde je ubijen.
- Deneš ing. Ferdinand**, inženjer iz Zagreba. Rođen u Nemačkoj. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Deneš ing. Julijo**, inženjer iz Zagreba. Rođen u Nemačkoj. Star oko 52 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Deneš Oto**, iz Novog Sada. U NOV je stupio oktobra 1944. Borac u vojvođanskim partizanskim jedinicama.
- Deneš Robert**, trgovac iz Zagreba. Rođen u Nemačkoj. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Deren in-Ajhom Lea mr ph. Selma**, apotekar iz Križevaca. Rođena 1906. u Beču. Farmaciju završila 1929. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na sledećim dužnostima: referent za apotekarstvo IV korpusa; upravnik Centralne apoteke IV korpusa; na radu u Sanitetskom odeljenju GS Hrvatske.
- Deri Andrija**, zanatlija iz Subotice, rođen 1921. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od početka ustanka kao član udarne grupe. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1943. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je uspeo pobeći na sovjetsku teritoriju i uključio se 1944. u redove Crvene armije.
- Deri Franjo**, uenik iz Subotice, rođen 1923. U NOP od 1941. kao član udarne grupe. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. **Odveden na prisilan rad** u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Deri Ladislav**, uenik iz Subotice, rođen 1924. U NOP od 1941. kao član udarne grupe. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. **Odveden na prisilan rad** u Ukrajinu, gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Derma Evica**, uenica iz Slavonske Požege, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u 21. slavonskoj brigadi. Godine 1944. u borbi sa Nemcima kod štefanje (Slavonija) ranjena i zarobljena, a zatim ubijena.

- Desi Ervin**, dentista iz Orahovice. U NOV od oktobra 1943. Šef zubne ambulante VI korpusa, a zatim zubne stanice pri NOO Drenovac.
- Detling I. Viktor**, službenik iz Osijeka, ro en 1910. U NOV od oktobra 1944. Na radu u prijemnom odeljenju bolnice u Petrovaradinu.
- Deže Julija dr Juraj**, lekar iz Zagreba. Ro en 1908. u Vrscu. Specijalizirao neuropsihijatriju. U NOV je stupio oktobra 1943. Upravnik bolnice Vojne oblasti X korpusa, a zatim šef odeljenja za tuberkulozu i veneri ne bolesti II operative zone.
- Dijamant Regina**, kroja ica iz Ogulina. Ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici XXXV divizije.
- Dijamant Žanka**, u enica iz Ogulina, ro ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VI li ke divizije. Poginula 1944. u Bosni. Mesto pogibije nepoznato.
- Diker Davida ing. Andor**, inženjer hernije iz Splita. Ro en 1912. u Rohovu (Rumunija). U NOV je stupio 9. IX 1943. Borac u Splitskoj eti. Poginuo 14. IX 1943. kod Klisa u borbi sa Nemcima.
- Diker Davida Ernest**, trgova ki pomo nik iz Splita. Ro en 1918. u Budimpešti. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim patrizanskim jedinicama. Godine 1944. oboleo i preba en na leenje u bolnicu na Visu.
- Diker Davida Jakov**, student tehnike iz Splita. Ro en 1916. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u jedinicama XX dalmatinske divizije. Godine 1944. obolio i preba en na leenje u bolnicu na Visu, gde je te godine i umro.
- Diker Martin**, trgovac iz Splita. Ro en 1900. u Rahovu (Rumunija). U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. U borbi sa Nemcima ranjen u glavu i upu en 1944. na leenje u Italiju. Ostao trajan invalid.
- Diker-Perera Davida Regina**, službenica iz Splita, ro ena 1903. U NOV je stupila septembra 1943. Bolni arka u Omiškom patrizanskom odredu i Mosorskom partizanskom odredu, a zatim referent saniteta bataljona u jedinicama XX dalmatinske divizije.
- Dirnbah Lujza**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Like. Umrla 1944. u Ponikvama.
- Dirnbah Mirko**, u enik iz Zagreba, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Like. Umro 1944. u Ponikvama.
- Dirnbah Petar**, u enik iz Zagreba, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; 3. brigadi VIII banjske divizije; 5. bataljonu 2. brigade VIII kordunaške divizije.
- Dobrinac-Goldsmit Aleksandra Antonija**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1903. u Križevcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logoru u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO Glina, a zatim pri NOO Gornji Buda ki.
- Dobrinac Vitomira Branka**, u enica iz Zagreba, Ro ena 1927. u Križevcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Dobrinac Vitomir**, knjigovo a iz Zagreba. Ro en 1902. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOP. Nastavnik na kursu pri ZAVNOH-u.
- Doj Mavre Božo**, službenik iz Zagreba. Ro en 1920. u Križevcima. U NOV od oktobra 1941. u 13. pri morskogoranskoj brigadi, a zatim u jedinicama XXXV divizije. Bio je borac, vodni delegat, komesar ete, komesar bataljona, obavestajni oficir Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Doj-Bek Oskara Vera**, student iz Zagreba, ro ena 1920. Pred rat primljena za lana KPJ. U NOV od oktobra 1941. Politi ki pozadinski radnik na teritoriji Istre, a zatim u eti »Božo Vidas-Vuk« borac i prosvetni radnik. Godine 1943. izabrana za lana Sreskog odbora AFŽ Delnice. Održavala je kurseve za prosvetne žene, a bila je nastavnik u partizanskoj gimnaziji u Prokuplju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Dojht Jakoba Mirko**, trgova ki pomo nik iz Zagreba, ro en 1906. lan KPJ. Od 1936. u redovima španske republikanske armije. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije 1939. dospoe je u logor u Francuskoj, odakle je pobeo i stupio u redove engleske armije u kojoj je ostao do kraja rata.
- Domani Oskara Eva**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1920. u Budimpešti. Završila u Zagrebu Ekonomski fakultet. U NOP od 1942. kao pozadinski politiki radnik na teritoriji Slavonije. Od 1943. u uredništvu lista »Glasilo AFŽ za Slavoniju«.
- Domani Josipa Robert (Ivanovi Vladimir)**, student tehnike iz Zagreba. Ro en 1908. u Orahovici. Na fakultetu vrlo aktivan u revolucionarnom radničkom pokretu i 1937. primljen za lana KPJ. Te godine se uključio u sastav španske republikanske armije u kojoj je bio na slede im dužnostima: komandir 2. ete jugoslovenskog bataljona; komandir artiljerijske baterije »Libkneht«; komandir artiljerijskog divizionara. U toku rata više puta ranjavan. Unapre en u in kapetana španske republikanske armije. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije dospoe je u logor u Francuskoj, odakle je prebegao u Nema ku, a zatim u Jugoslaviju, gde je stupio po etkom avgusta 1941. u NOV. Po direktivi CK KPH otišao u Kordun radi formiranja partizanskih odreda i u roku od 3 nedelje formirao 6 odreda. Imenovan je za lana vojnog rukovodstva za celu teritoriju Petrove gore. Od oktobra 1941. bio je komandant 2. kordunaškog odreda, a od novembra operativevni oficir u Štabu partizanskih odreda Korduna i Banije. U jednom bataljonu Kordunaškog odreda izvršen je 3. IV 1942. etni ki pu i tom prilikom ubijen je Domani. Godine 1953. proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije.

- Domani Rudolf**, tehničar iz Zagreba. Rođen 1909. u Slavonskoj Orahovici. član KPJ. Po dolasku ustaša na vlast radio je u ilegalnoj partijskoj tenhici CK KPH. Ustaše su otkrile njegov rad i streljale ga 9. IX 1941. u Rakovom potoku.
- Domanji Herman Emil-Cigo**, tekstilni strujnik iz Tuzle, rođen 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI li ke divizije. Poginuo 25. V 1944. u Drvaru prilikom neprijateljskog desanta.
- Doner Mavre Gustav**, industrijalac iz Zagreba. Rođen 1882. u Dubravi. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Like i Korduna. Umro januara 1945. godine.
- Doner-Spigel Makse Ivka**, domaćica iz Zagreba, rođena 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na teritoriji Like i Korduna.
- Doner Aleksandra dr Kazimir**, advokat iz Zagreba, rođen 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Sekretar Sreskog narodnog suda u Slunju. Umro juna 1944. u Slunju.
- Dorner Adolfa Milan**, elektromonter iz Cabune. Rođen 1921. u Podravskim Sesvetama. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljONU, a zatim u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Dorner ure Mirko**, violon elista iz Zagreba. Rođen 1921. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gdje je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOP, član Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije.
- Dorner Vera**, uenica 1. ženske gimnazije u Beogradu, rođena 1923. član SKOJ-a od 1940. U njenom stanu su održavani ilegalni skoevski sastanci. U NOP od po etka ustanka. Daljna sudbina nepoznata.
- Drajlinger Jakova Alibert**, trgovac iz Sarajeva, rođen 1919. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo po etkom 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Drajlinger-Altarac Jakova Estera**, službenik iz Sarajeva, rođena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Referent za socijalno staranje, trgovinu i promet pri NOO Glina. Ranjena na Petrovoj gori.
- Drajlinger-Lakri Marko**, mehaničar iz Sarajeva. Rođen 1904. u Poljskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logoru na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u tehničkoj radionici ZAVNOH-a u Topuskom.
- Drajlinger Jakova Moric**, grafičar iz Sarajeva, rođen 1921. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo po etkom 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Draksler Alberta Zlata**, medicinska sestra iz Zagreba. Rođena 1919. u Sisku. U NOV od jula 1942. Referent saniteta 3. bataljona 13. brigada 1 divizije. Godine 1944. obolela i upuena u Italiju na leenje.
- Drasinover Eduard ula**, student iz Zenice, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Drasinover-Baši Eduard Jolanka**, domaćica iz Zenice, rođena 1912. član KPJ. U NOV je stupila 1942. Bila je na raznim dužnostima u sastavu NOV. Demobilisana u inu potporu nika.
- Drasinover Julije**, uenik Trgovačke akademije iz Sombora. Rođen 1923. u Staparuu. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Prilikom provale u Pokretu, Drasinover je uhapšen i od prekog ma arskog fašisti kog suda osuđen februara 1943. na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobjegao preko zale enog Dona decembra 1942. na sovjetsku teritoriju i stupio u redove Crvene armije.
- Drasinover Majera Ruža**, službenik iz Zagreba. Rođena 1896. u Vižnici (Zenica). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica u partizanskoj bolnici u Otoču, a zatim pri NOO Glina.
- Drasinover Miše Eugen**, službenik iz Zagreba. Rođen 1903. u Kenigsdofuu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljONU, a zatim intendant Prikvatne bolnice VII banijske divizije.
- Dreksler Margita**, domaćica iz Novog Sada, rođena 1894. Kandidat za člana KPJ. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Uhapšena od ma arskih fašista i februara 1942. dovedena u segedinski zatvor, žensko odeljenje. Juna 1942. puštena iz zatvora. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Ausvicu, gdje je stradala.
- Drekster Julijusa Velimir (Peri Marko)**, električar iz Zagreba. Rođen 1914. u Osijeku. Godine 1929. prešao u Zagreb, gdje je u estvovao u organizovanju jevrejske organizacije »Hašomer haair«. Ubrzo se u Zagrebu uključio u revolucionarni radni pokret i aktivno deluje u sindikatu metalaca. Bio član i »Pu kog teatra« u Zagrebu i saraivao u asopisu »Pregled«. Nakon što je primljen za člana KPJ posve uje se isključivo partijskom radu i neko vreme je radio u tehničkoj PK KPH, a od 1936. u tehničkoj CK KPJ u Pragu. Po direktivi Partije aktivno se uključio u rad organizacije naprednih jugoslovenskih studenata u Pragu i u estvuje u njihovoj mobilizaciji za uključivanje u redove španske republikanske armije. Godine 1937. otišao u Španiju, gdje se uključio u redove pomenute armije. Po povlaenju internacionalnih brigada iz Španije 1939. došao je u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao i vratio se u Jugoslaviju i stupio avgusta 1941. u NOV. Bio je u redovima likih partizana. Godine 1942. bio je u borbi ranjen i po izleenju upuena na rad u Agitpropu bataljona »Božidar Adžija«, a zatim u VI li koj prolet. diviziji. Od oktobra

1944. radio u Agitpropu grada Valjeva. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Druker Otokara Gerda**, u enica iz Banjaluke, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. kom juna 1943. u logoru na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima završila bolni arski kurs, pa je postavljena za bolni arku u 13. prolet. brigadi, a zatim je bila omladinski rukovodilac u toj brigadi.
- Druker Josipa Hugo**, dentista iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943 u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije; na radu u zubnoj stanici pri NOO Petrinja, a od 1944. lan Zdravstvene komisije pri ZAVNOH-u.
- Druker-Finci Rafaela Klara**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1910. na Palama (Sarajevo). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. lan Kazališta narodnog oslobu enja Jugoslavije.
- Druker Otokara Ljubica**, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1925. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora septembra 1943. stupila u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Druker J. Maks**, elektrotehni ar iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora septembra 1943. stupio u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u radionici pri ZAVNOH-u.
- Druker Makso**, službenik iz Sarajeva, ro en 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kazalistu narodnog oslobu enja Jugoslavije.
- Druker Josipa Otokar**, službenik iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko, a zatim pri ZAVNOH-u.
- Druker Rut**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Centralnoj kazališnoj grupi ZAVNOH-a.
- Druker Viola**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u tekstilnoj radionici pri NOO Glina.
- Druker Filipa Albert**, trgova ki pomo nik iz Šibenika. Ro en 1907. u Mostaru. U NOV od septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: borac u jedinicama XIX dalmatinske divizije, lan Kulturne ekipe te divizije, sekretar u bolnici IV armije.
- Druker Pinkasa Albert**, glumac iz Šibenika. Ro en 1907. u Mostaru. U NOV od septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: borac u jedinicama XIX i XX dalmatinske divizije, artiljerijskoj brigadi XX dalmatinske divizije, a zatim lan Kulturne ekipe VIII korpusa.
- Druker Salamona Ela**, službenik iz Šibenika, gde je ro ena 1921. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u jedinicama VIII korpusa, a zatim u partizanskim bolnicama u Italiji.
- Druker Huga Uda**, doma ica iz Zadra. Ro ena 1919. u Ženevi. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 2. eti 6. brigade XIX dalmatinske divizije, a zatim u bolnici VIII korpusa.
- Druker Salamona Izak-Braco**, u enik iz Šibenika, ro en 1925. lan SKOJ-a od 1940. U NOP od po etka ustanka; u estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Izabran je za lana Gradskog komiteta SKOJ-a Šibenik. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u 2. severnodalmatinskom partizanskom odredu, a zatim u 8. brigadi XIX dalmatinske divizije u kojoj je bio sekretar brigadnog Komiteta SKOJ-a.
- Dubelijer Osvald**, službenik iz Trebinja. Ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio u NOP septembra 1943. Na radu u NOO Vojni .
- Dubović Zlntana Mavro-Martin**, student iz Subotice, ro en 1922. Godine 1943. odveden od margskih fašista na prisilan rad u sastav jedne kašnjeni ke radne jedinice u Segedinu. Pobegao je 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi. Poginuo 12. XII 1944. kod Belog Broda.
- Dui Miroslava Andrija**, u enik iz Zagreba, ro en 1929. U NOV je stupio novembra 1943. Bolni ar u bolnici I/a u Psunju.
- Dui Miroslava Julije**, u enik iz Zagreba, ro en 1926. U NOV od novembra 1943. U partizanima je završio sanitetski kurs i postavljen je za referenta saniteta Bilogorskog partizanskog odreda, a zatim na radu u bolnici broj 3-c VI korpusa u Dilju. Od druge polovine 1944. bio je referent saniteta Daruvarskog vojnog podru ja.
- Dui -Daj J. dr Miroslav**, lekar iz Zagreba, ro en 1889. Medicinski fakultet završio 1913. u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV je stupio novembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: upravnik bolnice Vojnog podru ja I/2 u Slavoniji; šef internog odeljenja bolnice Psunjskog vojnog podru ja; upravnik bolnice VI korpusa; šef zarazne bolnice u Osijeku.
- Du> L. Vera**, laborantkinja iz Zagreba. Ro ena 1897. u Osijeku. U NOV je stupila novembra 1943. Na radu u bolnici Vojnog podru ja I/2 u Slavoniji; šef laboratorije zaraznog odeljenja bolnice u Osijeku.
- Dui I. Zvonko**, u enik iz Zagreba. Ro en 1926. u Sisku. U NOV od jula 1942. Bolni ar, a zatim referent saniteta 3. bataljona 1. brigade I hrvatske divizije.
- Džialovski Eugen**, mehani ar iz Osijeka, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. brigadi XXXV divizije.
- Džialovski Mavre Ilonka**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1919. u Sremskoj Mitrovici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici XI korpusa, a zatim u hiruskom odeljenju bolnice broj 1 Druge armije.

- or evi -**Fridman Armina** or e, student iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro en 1918. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u **Nema ku. Iz zarobljeništva je pobjegao** februara 1944. u Francusku, gde se uključio u Pokret otpora. Decembra 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u 1. bataljonu 12. hercegovačke brigade III divizije.
- uranovi Rudolfa Šarlota-Lolika**, student filozofije iz Zagreba. Ro ena 1920. u Tuzli. U SKOJ je primljena 1941. a u NOV je stupila 1942. Na radu u Agitpropu CK KPH, a zatim u Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a.
- Ebenspanger** (ime nepoznato), domaćica iz Zagreba. Stara oko 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici XX dalmatinske divizije, a zatim u bolnici u Bariju.
- Ebenspanger Salamona Bela**, trgovac iz Murske Sobote, gde je ro en 1908. Godine 1943. odveden od ma arskih fašista na prisilan rad u Ukrajini, odakle je pobjegao 1944. i stupio u **redove Crvene armije. Oktobra** 1944. prešao u sastav NOV. Borac u Prekomurskoj brigadi, a zatim na radu u Komandi mesta Murska Sobota.
- Ebenspanger uro (Juraj)**, u enik iz akovca, ro en 1926. U NOP je stupio 1941. a 1942. u NOV. Ubrzo je zarobljen i upu en u logor u Mauthausenu, gde je ostao do kraja rata.
- Ebenspanger Robert**, službenik iz Zagreba, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u NOO Slunju. Krajem 1943. poginuo prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Ebenspanger Salamona** (ime nepoznato), domaćica iz Murske Sobote, gde je ro en 1914. U NOV je stupila 1943. Borac u Prekomurskoj brigadi.
- Egri Zoltan**, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Ejduš-Popović dr Branislava**, lekar-stomatolog iz Beograda. Ro ena 1907. u Dvinsku (SSSR). Medicinski fakultet završila 1923. u Beogradu, a zatim specijalizirala stomatologiju i ortopediju vilice. U NOV je stupila oktobra 1944. šef zubne ambulante Komande grada Beograda.
- Ejduš Solomona dr Lota**, lekar-asistent na Medicinskom fakultetu u Beogradu, ro ena 1913. Medicinski fakultet završila 1940. u Beogradu. U vreme studija uključila se u napredni pokret i vrlo aktivno delovala u Udruženju medicinara. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u unutrašnjost Srbije, odakle je stupila 1941. u NOV. Lekar u Kosmajskom partizanskom odred. Prilikom sprovo enja ranjenika za T. Užice bila je **uhva ena od etnika** oktobra 1941. kod s. Braji i i zaklana.
- Ekreling dr Benjamin**, lekar. Ro en 1913. u Soroki (Poljska). Do kapitulacije Italije bio je interniran u logor Feramonte. U NOV je stupio decembra 1943. i postavljen je za lekara Baze NOVJ u Bariju. Krajem 1944. demobilisan i otišao u Palestinu.
- Ekštajn Roberta Anka**, u enica iz Zagreba, ro ena 1928. Pn dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Dubranec.
- Ekštajn uro**, mehani ar iz Podravske Slatine, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo po etkom 1945. u Sloveniji.
- Ekštajn dr Juda**, lekar. Ro en 1911. u Borszerovu (Ukrajina). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po osloboenju iz logora stupio avgusta 1944. u NOV. Lekar u bolnici broj 33 u Italiji; bolnici VIII korpusa na Hvaru, a zatim u bolnici u Sinju.
- Ekštajn Natana dr Mišo**, lekar iz Kuršumlije. Ro en 1906. u Poljskoj. Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV je stupio septembra 1944. Referent saniteta 3. srpske brigade.
- Ekštajn-Bruker Pavla Ruža**, domaćica iz Podravske Slatine, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banje i Korduna.
- Elazar Ferdinanda Artur**, trgovac iz Splita. Ro en 1897. u Be u. U NOP je stupio septembra 1943. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Dalmacije.
- Elazar Salamona David**, asovni ar iz Splita. Ro en 1910. u Doboju. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred. Poginuo novembra 1943. na Jabuci kod Sinja.
- Elazar Salamona Ida**, domaćica iz Doboja, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Dalmacije.
- Elazar Salamona Josip-Majo**, kožarski tehni ar iz Doboja ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943 u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odred, a zatim komesar ete u 1. automobilskom puku. Godine 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje.
- Elazar J. Majer**, zanatlija iz Sarajeva. Ro en 1913. u Modri i. U NOV je stupio 1942. Borac u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade.
- Elazar Davida Menahem-Mento**, službenik iz Sarajeva. Ro en 1904. u Doboju. Do rata aktivan u radni kom pokretu, a naro ito u radni kom društvu »Proleter«. Na 1. kongresu Saveza socijalisti ke omladine koji je održan 1928. u Beogradu izabran je za lana Centralne uprave. Godine 1929. rad tog Saveza je bio zabranjen od policije, a Elazar uhapšen. Po kapitulaciji Jugoslavije stupio je 1941. g. u NOV. Borac, a zatim komandir ete u 4. krajiškom odred. Poginuo maja 1942. na emernici u bobi sa etnicima.
- Elazar Salamon**, poslovo a iz Splita. Ro en 1898. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama IX dalmatinske divizije, a zatim radio u OZN-i te divizije.
- Elazar Davida Salamon-Moni**, trgovac iz Zagreba. Ro en 1900. u Gra anici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Splitskom I Dinarskom partizanskom odred, a zatim na radu u Stabu VIII korpusa.
- Elazar Morde Salamon-Silvio**, student tehnike iz Splita. Ro en 1922. u Sarajevu. U NOP je stupio

1941. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i osudili ga na robiju. Odveden u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio jula 1944. u NOV. Bolni ar u sanatorijumu u Tarrantu i St. Ferdinandu, a zatim u bolnici VIII korpusa u Splitu.
- Elazar Moše mr ph. Samuel, apotekar iz Sarajeva. Ro en 1902. u Gra anici. U NOP od 1942. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanima iz ustaškog sanitetskog skladišta u kojem je bio na radu.
- Eli dr Moša, lekar-hirurg iz Kragujevca, ro en 1897. Studirao je u Be u, gde se uključio u Klub studenata socijalista Jugoslavije. Do rata simpatizer KPJ i redovno svakog meseca davao novane priloge. Po okupaciji Jugoslavije ilegalno je leio partizane i slao sanitetski materijal partizanskim odredima. Gestapo je otkrio njegov rad i streljao ga u Kragujevcu 19. X 1941.
- Eliás Rašela, iz Travnika. U NOV je stupila 1941. Jula 1942. zarobljena od ustaša i ubijena.
- Emanuel Arona Bencijon, radnik iz Pristine, ro en 1920. Aprila 1944. odveden od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, odakle se vratio aprila 1945. i stupio u NOV.
- Engesman Zoltana Pavle, u enik iz Subotice, ro en 1922. Krajem 1942. odveden na prisilan rad u Mararsku, odakle je pobeo oktobra 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u vojvo anskim jedinicama.
- Engelman M. Vlado, službenik iz Siska, ro en 1914. U NOV je stupio 1942. Borac, a zatim komesar 2. ete 4. brigade »Franjo Oguinac-Seljok«. Poginuo 28. XII 1944. kod Han Brijega. U vreme pogibije imao je in poru nika.
- Engl Izidora Antonije-Toni, trgova ki pomo nik iz Dubrovnik. Ro en 1910. u Virovitici. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, odakle je odveden po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Godine 1944. po zadatku CK KPH otišao u Zagreb, gde je ilegalno radio. Aprila 1945. ustaše su otkrile njegov rad i streljale ga.
- Engl-Andelkovi Ferdinanda Artur, trgovac iz Splita. Ro en 1897. u Be u. U NOV je stupio septembra 1943. Obavljao je razne dužnosti u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Engl-Paviovi Pavla uro, službenik iz Zagreba. Ro en 1905. u Petrogradu (Zrenjanin). Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i primljen za lana KPJ. Po nare enju CK KPH izradio je zajedno sa bratom Josipom ilegalnu radio-stanicu u Zagrebu, preko koje je bio upu en proglas CK KPJ jula 1941. o podizanju opštenarodnog oružanog ustanka protiv okupatora i njihovih satelita. U NOV je stupio avgusta 1941. Komandir Biokovskog partizanskog odreda; lan Štaba XXVI dalmatinske divizije; komandant Oficirske škole za vezu.
- Engl Aleksandra Elijas (Andži Ilija), student tehnike iz Zagreba. Ro en 1912. u Jajcu. U Sarajevu je završio Srednjotehni ku školu, a zatim otišao u Prag, gde se upisao na Tehni ki fakultet. Naprednom pokretu pristupio je u srednjoj školi, a 1936. primljen je u Pragu za lana KPJ. U Pragu je bio sekretar, a zatim potpredsednik naprednog studentskog jugoslovenskog udruženja »Matija Gubec« i lan odbora Društva jugoslovenskih tehničara. Februara 1937. uključio se u redove španske republikanske armije i bio komandir protivtenkovske baterije. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije, dospeo je u logor u Francuskoj, odakle je pobeo i vratio se u Jugoslaviju, gde se aktivno uključio u organizovanju priprema za opštenarodni ustanak. Avgusta 1941. upu en je od CK KPH u Žumberak, gde je u estvovao u organizovanju Žumbera kog partizanskog odreda, a zatim se vratio u Zagreb, gde je rukovodio do decembra 1941. ilegalnom tehnikom CK KPH. S obzirom da je postojala opasnost da ustaše uhapsu Engla, to je upu en od Partije u partizane. Bio je komandant bataljona Grupe kordunaških odreda, a zatim operativni oficir Primorsko-goranskog partizanskog odreda, na elnik 2. odeljenja GS Hrvatske, pa pomo nik komandanta za pozadinu GS Hrvatske. Poginuo je 20. V 1944. u s. Gornji Mikleuš prilikom neprijateljskog napada iz vazduha. U vreme pogibije imao je in pukovnika. Godine 1953. proglašen za Narodnog heroja Jugoslavije.
- Engl Jozefa Fridrih, iz Sarajeva, ro en 1917. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginuo te godine u borbi sa etnicima. Mesto pogibije nepoznato.
- Engl Julija Josip, službenik u drogeriji u Zagrebu. Ro en 1911. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je bio interniran u logor. U NOV je stupio januara 1944. iz Italije. Na radu pri štabu baze NOVJ u Bariju.
- Engl Pavla ing. Josip, elektrotehni ki inženjer iz Zagreba. Ro en 1908. u Zemunu. Studije završio u Beogradu, pa se zaposlio u Zagrebu. Aktivno se uključio u URS i SBOTI -u. Godine 1938. primljen za lana KPJ. Po direktivi Partije (CK KPH) izradio je pred drugi svetski rat ilegalnu radio-stanicu zajedno sa bratom urom. Preko te stanice objavljen je proglas CK KPJ 4. VII 1941. o podizanju opštenarodnog ustanka. Ustaše su uspele da ga uhapsu 9. VII 1941. i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen. Posle rata postavljena je spomen-plo a na zgradi u kojoj se nalazila ilegalna radio-stanica na kojoj je uklesano ime Josipa Engla.
- Engl Aleksandra Mavro, u enik iz Sarajeva, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu u Lošnju. Zarobljen 13. XI 1943. od Nemaca i odveden u Trst, gde je ubijen.
- Engl Aleksandra Mavro-Miki, službenik iz Sarajeva. lan SKOJ-a. Na po etku ustanka izabran za lana OK SKOJ-a za teritoriju »Zvijezda« i delovao kao politi ki pozadinski radnik u vezi sa organizovanjem ustanka. Poginuo 30. 4. 1942. kod Šrednjeg u borbi protiv etnika.
- Engl P. uri-Miki, u enik, ro en 1923. u Sarajevu. lan SKOJ-a. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je odveden od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu Komande mesta Lošinj. Zarobljen od Nemaca 13. 11. 1943. i odveden u Trst, gde je ubijen.
- Engl Miso, u enik iz akova, ro en 1922. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile krajem jula 1941. njegov rad i odvele u Osijek, gde mu se gubi trag.
- Engl Oto (An elinovi Miodrag Grga), student tehnike iz Zagreba. Ro en 1910. u Slavonskom Brodu. Po raspadu jugoslovenske vojske odveden je aprila 1941. kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku uključio se 1942. u antifasisti ki pokret. Logorski komitet KPJ zadužio ga za nabavku alata, naoružanja, delova za radio-aparat i dr. Po oslobo enju iz logora upu en je u logor jugoslovenskih vojnika u cilju organizovanja njihovog povratka u Jugoslaviju.
- Engl Aleksandra Slavko, bankarski službenik iz Sarajeva, ro en 1920. Do rata se uključio u revolu-

- cionarni radni ki pokret i primljen u lanstvo KPJ. Aktivno je delovao u SBOTI -u. Po kapitulaciji Jugoslavije upu en je od PK KPJ za Bosnu i Hercegovinu u Brezu radi organizovanja partizanskog odreda. Zbog izdaje uhva en od ustaša i u zatvoru u sarajevskoj policiji zverski mu en, pa je izvršio samoubistvo.
- Engl Pavla Stjepan-Maks, radiomehani ar iz Zagreba. Ro en 1918. u Zemunu. lan KPJ od 1940. Pred rat u estvovao sa bra om Josipom i urom u izradi ilegalne radio-stanice za potrebe CK KPH. Uhapšen od ustaša 9. VII 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen krajem 1941.
- Engl Teodor-Teo u enik 2. muške gimnazije u Beogradu, ro en 1923. lan SKOJ-a i lan skojevskog aktiva u toj gimnaziji. U NOP stupio na po etku ustanka u sastavu jedne udarne grupe i u estvovao u vršenju sabotaza i diverzija. Daljna sudbina nepoznata.
- Engl dr Vladislav, lekar. U NOV je stupio po etkom 1945. Lekar u XXV srpskoj diviziji.
- Engler Nikola, advokat iz Subotice, ro en 1905. Od po etka ustanka pomagao NOP. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je uspeo prebe i na sovjetsku teritoriju krajem 1943. i stupio u redove CA.
- Engler Stevan, student iz Subotice, ro en 1921. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik. Godine 1944. pobegao u cilju uklju ivanja u redove partizana, ali je uhva en od nema ke patrolne straže i doveden u Borski rudnik, gde je umoren gla u.
- Epštan Bernarda Alma, studentica iz Nove Gradiške, gde je ro ena 1920. lan KPJ. U drugoj polovini 1941. po zadatku Partije otišla u zapadnu Bosnu i nakon izvršenog zadatka, uhva ena je od ustaša na povratku i ubijena u logou u Staroj Gradiški krajem 1941.
- Epštajn Šimon-Sima, krznarski pomo nik iz Ba ke Palanke, ro en 1925. lan SKOJ-a. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Uhapšen od m arskih fašista i osu en na 2 godine i 6 meseci robijе. Maja 1943. doveden iz budimpeštanskog zatvora u segedinski zatvor — odeljenje za maloletnike, a juna 1944. odveden u zatvor u Asadu. No u 28/29. novembra 1944. pobegao iz zatvora Vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV.
- Epštajn Truda, domaćica iz Zagreba, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginula krajem 1943. u Gorskom kotaru.
- Erak Ilije Vera, u enica iz Novog Sada. Ro ena 1925. u Zemunu. U NOV je stupila avgusta 1944. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Ercegovci Bernarda Irma, domaćica iz Zemuna, ro ena 1901. U NOP od 1942. Bila je lan ilegalnog Mesnog NOO Zemun.
- Erendiner Hermana Ljubica, domaćica iz Osijeka, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Srbiju, gde se krila do septembra 1944. kada je stupila u NOV.
- Erendiner Nada, službenica iz Osijeka, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Erenfrajd G. Božidar, student ekonomije iz Zagreba, ro en 1922. U NOV je stupio januara 1943. Bolni ar u 16. omladinskoj brigadi, a zatim referent saniteta 1. bataljona te brigade.
- Erenfrajd-Eri ing. Milan, inženjer iz Zagreba. Ro en 1906. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ekonom u internatu pri NOO Glina.
- Erenfrajd I. Zora, u enica iz Sombora, ro ena 1925. U NOV od juna 1942. Bolni arka u 13. prolet. brigadi.
- Ergas Elvira, u enica iz Bitolja, ro ena 1924. Do rata aktivno radila u jevrejskoj organizaciji »Hassomer hacair«. U NOP od 1941. i te godine je primljena u SKOJ. U estvovala u rasturanju ilegalnih letaka, organizovala radionicu za izradu ode e za partizane u svom stanu, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Ergas Luna, u enica iz Bitolja, ro ena 1925. U NOP od 1941. a 1942. primljena u SKOJ. U estvovala u rasturanju ilegalnih letaka, prikupljanju pomo i za partizane, a u njenom stanu su održavani ilegalni skojevski sastanci. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je stradala.
- Erih Simona ing. Evald-Braco, rudarski inženjer iz Mostara. Ro en 1915. u Brnu. lan SKOJ-a od 1937. a KPJ od 1939. Do rata aktivno je delovao u sindikatu rudara. Po dolasku ustaša na vlasti prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Ku parima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U oba logora radio je na uklju ivanju jevrejskih zato enika u NOP. Bio je izabran za lana logorskog Komiteta KPJ i lana ilegalnog logorskog NOO. Po oslobo enju iz logora stupio je 9. IX 1943. u NOV. Komesar Jevrejskog rapskog bataljona, a zatim komesar bataljona u jedinicama VII banijske divizije. U borbi s ustašama 20. X 1943. bio je ranjen u nogu, ali nije dozvolio da ga borci nose, ve je hramaju i polako išao za svojom jedinicom. Na putu je uhva en od ustaša kod Dreznika i ubijen.
- Erlih Vilima Josip, u enik iz Osijeka. Ro en 1927. u Koski (Našice). Avgusta 1942. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u 5. brigadi XXI srpske divizije.
- Erlih Lavoslav, trgovacki pomo nik iz Zagreba. Ro en 1916. u Donjem Miholjcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Krajem 1944. godine oboleo i upu en u Italiju na le enje.
- Erlih Hermana Lavoslava, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1916. u Donjem Miholjcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Ers H. dr Ladislav, lekar iz Pan eva. Ro en 1899. u Mako (Ma arska). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Ma arsku, gde je interniran u zatvor u kojem je ostao do kraja 1944. kada se vratio u Jugoslaviju u 1. V 1945. stupio u NOV. Lekar u Bolnici lakih ranjenika III armije.
- Estera »Jevrejka« (prezime nepoznato), u enica 4. Ženske gimnazije u Beogradu. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i primljena u SKOJ. Bila je jedna od najaktivnijih u omladinskom pokretu u toj gimnaziji. U NOV je stupila 1941. i te godine je poginula u Srbiji u toku

1. neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Eskenazi ustin Albert-Kova, elektri ar iz Sarajeva, ro en 1912. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu pre rata. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo maja 1942. na planini Treskavici u borbi sa etnicima.
- Eskenazi Izidora Albert, u enik iz Slavenskog Broda, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV je stupio februara 1944. Na radu u telefonskoj centrali pri Komandi mesta Topusko, a zatim na dužnosti kurira pri ZAVNOH-u.
- Eskenazi Rafaela Albert, u enik iz Splita, ro en 1923. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Imotskom partizanskom odredu, 10. dalmatinskoj brigadi, štabu IX dalmatinske divizije.
- Eskenazi-Finci Anica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOV je stupila 9. IX 1943. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Eskenazi Berta, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u intendanturi VIII korpusa, Štabu XIX dalmatinske divizije, Nacionalnom komitetu narodnog oslobo enja Jugoslavije.
- Eskenazi Rafaela Bina, u enica iz Splita, ro ena 1920. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP se uklju ila od po etka ustanka i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Italijanski fašisti su otkrili njen rad i osudili je na 15 godina robije. Iz zatvora oslobo ena po kapitulaciji Italije i od tada delovala kao pozadinski politički radnik na oslobo enoj teritoriji Dalmacije. Posebno je bila zadužena za rad sa ženama. Pred kraj rata bila je sekretar Sreskog komiteta KPH Rovinj.
- Eskenazi David, kroja iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim partizanskim kroja nicama na teritoriji Banije. Godine 1944. uhva en od ustaša i ubijen.
- Eskenazi J. David, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim partizanskim radionicama na teritoriji Korduna.
- Eskenazi . Estera, radnica iz Sarajeva, ro ena 1916. U revolucionarni radni kom pokret pristupila pre rata i primljena za lana KPJ. Na po etku ustanka njen stan je bio centralno uporište Partije u Sarajevu. U NOP je pristupila na po etku ustanka. Njen rad su otkrile ustaše i oktobra 1941. internirale u logor u Staroj Gradskoj, gde je ubijena.
- Eskenazi Heskija, ro ena u Sarajevu. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo, navodno, 1942. u isto noj Bosni.
- Eskenazi dr Isak, lekar iz Beograda. Specijalizirao internu medicinu. Po dolasku Nemaca u Beograd, postavljen je maja 1941. za šefa jevrejske zdravstvene službe. U prvoj polovini 1942. uspeo je pobe i u Dalmaciju, odakle je odveden u Italiju. U NOV je stupio oktobra 1944. Bio je lekar bolnice VIII korpusa u Splitu.
- Eskenazi Izidor, radnik iz Sarajeva. Ro en 1918. u Visokom. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Eskenazi Avrama Izidor-Jovo, radnik iz Sarajeva, ro en 1903. U NOV je stupio 1942. iz Visokog gde se sklonio po dolasku ustaša na vlast. Borac u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade.
- Eskenazi Leona Izidor, radnik iz Sarajeva, ro en 1915. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen za lana KPJ. U NOV je stupio 1941. Kurir u Romanijskom partizanskom odredu. Kasnije je vra en u Sarajevo na pozadinski rad, ali je uhva en od ustaša krajem 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Eskenazi Morica Levi, stolarski radnik iz Sarajeva. Ro en 1908. u Derventi. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1940. pimljen za lana KPJ. U NOV je stupio 1943. Borac u Požeškom partizanskom odredu, a zatim zamenik komesara ete u brigadi »Joža Vlahovi«.
- Eskenazi ustin Mento, tokar u Vojnotehni kom zavodu u Sarajevu. Ro en 1914. u Sarajevu. Naprednom pokretu pristupio vrlo mlad i 1934. primljen u SKOJ, a 1937. za lana KPJ. Vrlo aktivno je delovao u sindikatu metalaca. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije u estvovala je u organizovanju priprema za oružani narodni ustanak protiv okupatora. Na sastanku PK KPJ za Bosnu i Hercegovinu, koji je održan 7. VII 1941. doneta je odluka da Eskenazi ode na trebevi ki teren radi organizovanja partizanskog odreda. Po formiranju Trebevi kog odreda postavljen je za zamenika komesara tog odreda. Decembra 1941. zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao i stupio u sastav Proleterskog bataljona Bosanske krajine. Godine 1942. poginuo u borbi sa etnicima u emernici.
- Eskenazi Davida Moša, oficir bivše jugoslovenske vojske. Ro en 1915. u Beogradu. U NOV od 1943. U borbi je teško ranjen i upu en u Italiju na le enje, gde je te godine umro u bolnici u Bariju od posledica ranjavanja.
- Eskenazi Morica Salamon, elektroinstalater iz Dervente, ro en 1922. lan SKOJ-a od 1940. U NOP se aktivno uklju io na po etku ustanka. Krajem 1941. ustaše su otkrile njegov rad i internirali u logor u Staroj Gradskoj, gde je ubijen.
- Eskenazi Vera, u enica iz Beograda, ro ena 1922. Jedna od najaktivnijih u enica u naprednom omladinskom pokretu u 2. ženskoj gimnaziji i 1940. primljena u SKOJ. Bila je lan Povereni kog odbora za koordinaciju rada sa srednjoškolskom omladinom. Zbog naprednog delovanja bila je 1938. isklju ena iz gimnazije, pa je tu godinu završila u gimnaziji u Požarevcu. Godine 1940. uhapšena od policije, ali zbog nedostatka dokaza bila je oslobo ena. Po okupaciji Jugoslavije aktivno se uklju ila u NOP u Beogradu i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Me utim, septembra 1941. godine se pasivizirala i sa roditeljima prebegla u Italiju.
- Fajer uro, krznar iz Osijeka, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a zatim odveden po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Rukovodio krznarskom radionicom GS Hrvatske, a zatim papu arskom radionicom pri Sreskom NOO Glina.
- Fajer Jelena, doma ica iz Beograda. Ro ena 1903. u Pan evu. Prema nekim podacima bila je u NOV od 1943. a 1944. je poginula.

- Fajer Klara, doma ica iz Zemuna, ro ena 1905. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica u papu arskoj radionici pri Sreskom NOO Glina.
- Fajer Ladislav-Laci, tekstilni radnik iz Zemuna, ro en 1906. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banlijske divizije. Poginuo krajem 1943. u borbi sa Nemcima u Ba-
- Fajer Lucija, doma ica iz Osijek. Ro ena 1904. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na teritoriji Sreskog NOO Glina.
- Fajer Marija, doma ica. Stara 23 godine. U NOV je stupila januara 1943. Bolni arka u žumbera - kim partizanskim jedinicama, a kasnije u jedinicama isto ne Bosne. Poginula 1944. prilikom izvlaenja ranjenika sa vatrenog položaja.
- Fajn Adolfin, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1908. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Fajn Geze dr Robert, lekar iz Zagreba. Ro en 1904. u Osijeku. Medicinski fakultet završio 1928. u Be u, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Zubni lekar u sastavu Zdravstvene ekipe u Gorskom kotaru, a zatim šef zdravstvene ekipe broj 10 u Dodošima (Banija).
- Fajngold Jožef-Josip, ekonom iz Ba kog Petrovog sela. Ro en 1911. Saradnik NOP od 1941. Januara 1942. uhapšen od ma arskih fašista i doveden u zatvor u Segedinu. Juna 1942. pušten iz zatvora. Daljna sudbina nepoznata. Verovatno odveden od Nemaca maja 1944. u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Fajngold Tibor, trgova ki pomo nik iz Ba kog Petrovog sela. Ro en 1919. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 1 godinu i 2 meseca zatvora. Januara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je oktobra 1942. upu en na prisilan rad u Ukrajinu u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 451. Stradao u Ukrajini 1943.
- Fajstman Reska, u enica iz Zemuna, ro ena 1921. U NOV je stupila decembra 1943. iz Bosne, kamo je bila prebegla po kapitulaciji Jugoslavije. Bolni arka u 5. vojvo anskoj brigadi.
- Falkenburg Zlata, doma ica iz Zemuna, ro ena 1921. U NOP je stupila 1941. Sakupljala sanitetski materijal i lekove i obavljala po zadatku kurirsku službu. Drugih podataka o njoj nema, sem da je rat preživela.
- Karadži Mušona Adela-Kata, doma ica iz Bitolja, ro ena 1922. U NOP od 1941. a od 1942. lan SKOJ-a. U njenom stanu skrivali su se partijski rukovodioci. Bila je sekretar 2. skojevske grupe i rukovodilac vaspitne grupe žena. U NOV je stupila aprila 1943. izbegavši odvo enje u logor u Treblinki. Borac u odredu »Dame Gruev«, a zatim u odredu »Goce Del ev«. Od 1944. godine borac u 2. makedonskoj brigadi, a zatim zamenik komesara ete u toj brigadi.
- Faradži Eli, u enik iz Bitolja, ro en 1920. U NOP je stupio 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Godine 1942. bugarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Oktobra 1944. po kapitulaciji fašisti ke Bugarske i osloboenja iz zatvora, stupio u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Faradži Estreja, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od 1941. a 1942. primljena u SKOJ. Prikupljala pomo za NOV, radila u radionici za izradu ode e za partizane. Bila je povezana sa Estrejnom Ovadija, Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je stradala.
- Faradži Avrama Estreja, doma ica iz Bitolja, ro ena 1922. U NOP od 1941. Bila je uklju ena u jednu grupu za ideološko uzidanje i ubrzo je primljena u SKOJ. Bila je zadužena za rad sa Jevrejskom omladinom u cilju njenog uklju ivanja u oslobodila ki pokret. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradala.
- Faradži Vitala Isak, u enik iz Bitolja, ro en 1926. Godine 1941. primljen u SKOJ, i uklju io se u NOP. U vreme deportacije makedonskih Jevreja u logor u Treblinki, krio se neko vreme, ali su ga bugarski fašisti otkrili i streljali u drugoj polovini 1943. godine.
- Faradži Jozefa Jakob, trgova ki pomo nik iz Bitolja, ro en 1925. U NOV je stupio 1944. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Faradži Vitala Leon, u enik iz Bitolja, ro en 1921. Pred rat je primljen u SKOJ. Od po etka ustanka aktivno se uklju io u NOP. Godine 1942. prebegao u Gr ku, gde se uklju io u redove gr kih partizana. Uhva en od gr kih kvistinga 1943. i ubijen.
- Faradži Rafo, u enik iz Bitolja, ro en 1925. U NOV je stupio 1944. kao borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Faradži Avrama Sara, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji. U SKOJ je primljena 1942. U NOP od po etka ustanka: rasturala ilegalne letke, prikupljala pomo za NOV, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je stradala.
- Farago Dezidera Alisa, službenik iz Novog Sada, ro ena 1919. Saradnik NOP od 1941. Uhapšena od ma arskih fašista i iz zatvora »Armija« (N. Sad) odvedena februara 1942. u segedinski zatvor — žensko odeljenje. Juna 1942. puštena iz zatvora. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Farago Dezidera Ana, službenik iz Novog Sada, ro ena 1914. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšena od ma arskih fašista i osu ena na 3 godine robije. Februara 1942. dovedena u segedinski zatvor — žensko odeljenje, odakle je odvedena oktobra 1942. u zatvor »Maria nostrak. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, gde je umrla.
- Farago dr or e, advokatski pripravnik iz Novog Sada, ro en 1912. Na fakultetu se uklju io u revolucionarni radni ki pokret i 1939. Primljen za kandidata lana KPJ. Te godine je izabran i za lana odbora Udruženja naprednih advokatskih pripravnika. U NOP od 1941. Organizovao kurseve prve pomo i, kao i kurseve za obuku omladinaca u rukovanju oružjem. Ma arski fašisti su ga uhapsili i 1942. osudili na 4 godine robije. Februara te godine doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden novembra 1942. na prisilan rad u Ukrajinu u sastav kažnjeni ke radne ete broj 453 Stradao u Ukrajini 1943.

- Farhi Mojsija Gideon**, u enik iz Sarajeva. Ro en 1926. u Tuzli. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji. U NOP od 1941. Ustaše su otkrile njegov rad i 1942. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Farhi Hajim**, trgovac iz Biha a. U NOV je stupio 1942. kao borac u krajiškim partizanskim jedinicama. U borbi je bio teže ranjen.
- Farhi Josipa Isak-Bubi (Jovanovi Mihajlo)**, tašnerski radnik iz Beograda, ro en 1921. U NOV stupio septembra 1941. Borac u Smederevskom partizanskom odredu. Poginuo novembra 1941. u Srbiji u toku prve neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Farhi Leona Sarika**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kupařima, a potom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 13. primorskogoranskoj brigadi. Novembra 1943. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Nema ku, gde je ostala do kraja rata.
- Farkaš Jelena**, doma ica. U NOV od 1943. Bolni arka u 11. vojvo anskoj partizanskoj brigadi.
- Farkaš Źivka**, doma ica. Ro ena u Velikom Radencima. Stara 23 godine. Clan SKOJ-a. U NOP je stupila po etkom 1942. u Sremu. Delovala je kao pozadinski radnik. Ustaše su je zarobile krajem 1942. na Irliškom Vencu i ubile.
- Fedorov S. Vilim**, u enik iz Slavenskog Broda, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u jedinicama VII banijske divizije, a zatim referent saniteta u Zagreba kom partizanskom odredu.
- Fedi Samuel**, iz Novog Sada. U NOP od po etka ustanka. lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i 1942. osu na robiju. Odveden u zatvor u Margitkerutu (Ma arska), a zatim na prisilan rad u Ukrajinu. Daljna sudbina nepoznata.
- Fehér E. dr Ladislav**, lekar iz Kikinde, ro en 1908. U NOV je stupio februara 1944. Referent saniteta Komande mesta u Velikoj Kikindi, a zatim lekar u bolnici III armije.
- Fejer Paula**, student ekonomije iz Zagreba. Stara 22 godine. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i primljena u SKOJ. Bila je zadužena za rad sa srednjoškolskom omladinom. Daljna sudbina nepoznata.
- Feješ Jucika**, doma ica iz Petrovgrada (Zrenjanin). Ro ena 1918 u Velikoj Kikindi. lan SKOJ-a postala je 1934. u gimnaziji. U NOP se aktivno uključila 1941. Ubrzo je uhva ena u ilegalnom radu i osu ena na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Feješ Klara**, student medicine iz Beograda. Ro ena 1921. u Kikindi, gde je završila gimnaziju i gde je primljena u SKOJ. Na Fakultetu u Beogradu primljena je za lana KPJ. Partija ju je zadužila za rad s omladinom ma arske nacionalnosti. Godine 1940. izabrana za lana OK SKOJ-a i za lana MK KPJ Kikinda. Na po etku ustanka izabrana za lana OK KPJ za severni Banat, kao i za lana KP KPJ za Vojvodinu. Od po etka ustanka u estvuje u njegovoj organizaciji, preventivno nastoje i da aktivira omladinu. Godine 1942. po zadatku Partije odlazi u Ba ku gde je radila u partijskoj tehnici, jer je znala ma arski jezik, pa je prevodila partijski materijal na ma arski. U Vrbasu je radila na izdavanju ilegalnog lista »Slobodna Vojvodina«, a obavljala je i dužnost partijskog kurira PK KPJ za Vojvodinu. Prilikom održavanja ilegalnog sastanka s aktivistima na salašu Lazara Stojakovi a kod Ba ke Palanke, bila je opkoljena od ma arskih žandarma i u oružanoj borbi s njima poginula 12. XI 1943.
- Feješ A. Ruža**, u enica iz Makarske. Ro ena 1922. u Kljenku (Makarska). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split odakle je stupila februara 1943. u NOV. Bolni arka u 3. bataljonu 1. dalmatinske brigade.
- Fekete Adolf**, iz Novog Sada. U NOV od druge polovine 1944. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama.
- Fekete Farkaša dr Bruno**, lekar iz Zemuna, ro en 1893. Medicinski fakultet završio u Beogradu. U NOV je stupio juna 1944. Lekar NOO Jazak, a zatim u Komandi mesta Irig.
- Feketi Andrija** — postoji podatak da je 1944. godine unapre en u in potporu nika. Verovatno stupio u NOV 1942.
- Feketi Jelka**. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u jedinicama 18. brigade, a zatim u Billogorskom odredu.
- Feldman M. dr Miroslav**, lekar i književnik iz Zagreba. Ro en 1899. u Virovitici. Medicinski fakultet završio 1924. u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio avgusta 1943. u NOV. Referent saniteta ratne mornarice za Istru i Hrvatsko primorje; lekar u Bazi NOV.I u Rarijn i u jugoslovenskom zbegu u El šatu; upravnik pokretne bolnice III korpusa, a zatim Pokretne poljske bolnice IV armije.
- Feldman Ruža**, doma ica iz Zagreba. Stara oko 38 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Bariju; radila po sektoru prosvete u jugoslovenskom zbegu u El šatu.
- Feldšer Karlo**, u enik iz Novog Sada, ro en 1926. U NOP je stupio 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Bio je lan udarne grupe i u estvovao u vršenju diverzija i sabotaja. Prilikom provale u Pokretu, uhapšen i osu en od ma arskih fašista marta 1942. na robiju. Odveden u zatvor u Budimpeštu u kome je ostao do kraja 1944.
- Feli M. Mirko**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Herceg Novi, odakle je odveden od Italijana u logor Feramonte (Italija). Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 4. eti 2. bataljona 1. prekomorske brigade.
- Feiner Huga Hans**, u enik iz Br kog. Ro en 1922. u Minhenu. U NOV je stupio oktobra 1941. Bio je na slede im dužnostima: borac u Majevi kom partizanskom odredu; rukovodilac SKOJ-a u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Poginuo avgusta 1944. na Kopaoniku u Srbiji.
- Feiner Huga Paul**, u enik iz Br kog. Ro en 1924. u Minhenu. U NOV od oktobra 1941. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo po etkom juna 1943. na Sutjesci u borbi sa Nemcima u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Feiner Huga Sep**, u enik iz Br kog. Ro en 1921. u Minhenu. U NOV je stupio oktobra 1941. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Fenje Josip**, veterinar iz T. Užica. Ro en 1885. u Budimpešti, gde je završio veterinarski fakultet. Po okupaciji Srbije, krijo se u selima na toj teritoriji i oktobra 1944. stupio u NOP. Veterinar pri Sreskom NOO Raška.
- Ferari Rahela**, glumica iz Beograda. Ro ena u Zemunu. U NOP je stupila na po etku ustanka. Ubrzo je krenula u partizane, ali veza koja ju je

- trebala da prebaci na oslobo enu teritoriju nije došla, pa je ostala u Srbiji, gde je ilegalno radila u manjim mestima.
- Ferber Josipa dr Edvin, lekar iz Vinkovaca. Ro en 1908. u Vukovaru. Medicinski fakultet završio 1931, a zatim specijalizirao higijenu. U NOV je stupio u drugoj polovini 1944. Lekar u bolnici XXI srpske divizije.
- Ferber Erik, službenik iz Rijeke, ro en 1916. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u XI udarnoj diviziji »Garibaldi«.
- Ferber Isidora Ruža, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1890. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Ferenci Georg, službenik. Ro en 1904. u Moskvi. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Apotekarski pomo nik u patizanskoj apoteci u Segenovcu (Lika).
- Ferera Morica ing. David, mašinski inženjer iz Leskovca. Ro en 1918. u Dubrovniku. U NOV stupio 1941. Borac u Leskova kom partizanskom odredu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Ferera Morica ing. Jakov, tekstilni inženjer iz Dubrovnika, ro en 1917. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Ratnoj mornarici.
- Ferner Edita, medicinska sestra. Stara oko 25. godina. U NOV od 1943. Upravnik De jeg doma na oslobo enoj teritoriji Slavonije.
- Ferstner Zvonko, student medicine iz Zagreba, ro en 1922. U NOV od avgusta 1943. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 2. brigade XIII prolet. divizije; refer. saniteta odreda »Plavi Jadran«; refer. saniteta 2. muslimanske brigade; zamenik referenta saniteta Krajiškog odreda VIII divizije; upravnik bolnice Vojnog podru ja Biha .
- Fertig Samuela Hajnrh, student medicine iz Sarajeva, ro en 1911. Studirao je u Zagrebu. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i 1933. primljen u SKOJ, a 1936. u KPJ. Po partijskoj liniji bio je zadužen za rad u sindikatu grafi ara. Policija je otkrila njegov rad i sud za zaštitu države osudio ga na 1 godinu robije. Po izlasku sa robije produžio s ilegalnim radom. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije u estvuje u organizaciji priprema za ustanak u Sarajevu, ali je ve 23. VI 1941. uhapšen od ustaša kao komunista i odveden u logor u Slano na Pagu, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 15. I 1942.
- Fertig Samuela dr Roza, lekar iz Sarajeva, ro ena 1914. Medicinski fakultet završila 1940. u Beogradu. U NOV je stupila aprila 1945. Lekar Komande grada Sarajeva, a zatim radila u bolnici VI armije u Sarajevu.
- Filoševi -Breder Zdenko, u enik iz Osijeka, ro en 1924. Juna 1942. interniran od ustaša u logor u Tenje (Osijek), odakle je pobegao po etkom avgusta 1942. i stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Finci (ime nepoznato), u enik rodom iz Sarajeva. Star 19 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hercegovinu, odakle je stupio 1941. u NOV. Borac u Konji kom partizanskom bataljonu. Poginuo 16. VI 1942. u borbi sa etnicima kod Bijele (Hercegovina).
- Finci Albert, sveštenik iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Slunj.
- Finci Josipa Albert, službenik iz Sarajeva. Ro en 1915. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u drugim dalmatinskim partizanskim jedinicama. Krajem 1944. na radu u ZAVNOH-u.
- Finci Jude Albert, službenik iz Zenice, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u NOO Slunj.
- Finci-Eskenazi Jahiela Anica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Finci Ašer, službenik iz Sarajeva, ro en 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Finci Jozefa Ašer, trgovac iz Sarajeva, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Korduna.
- Finci Buki, u enik iz Sarajeva, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Finci Morica Bukica, iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim rukovodilac u 1. eti 1. bataljona 2. frigate VIII korpusa. Marta 1945. u borbi ranjena i upu ena u Italiju na le enje.
- Finci Daniel-Dane, radnik rodom iz Sarajeva. U NOV je stupio 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginuo krajem maja 1943. na Zelengori u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Finci Jozefa Daniel-Braco, student iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. na Kordunu u borbi sa Nemcima.
- Finci Alberta David, u enik iz Prijedora. Star 17 godina. U NOV je stupio maja 1942. Poginuo juna 1942. na Kozari u toku neprijateljske ofanzive na toj teritoriji.
- Finci Viktora ing. David, inženjer iz Sarajeva. Ro en 1914. u Dubrovniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu,

- jedinicama VII banijske divizije, a zatim u Inženjerskom bataljonu VS-a. Poginuo 25. V 1944. u Drvaru prilikom nema kog vazdušnog desanta.
- Finci Viktora David**, student iz Sarajeva. Ro en 1919. u Dubrovniku. U NOV je stupio 1942. Poginuo 1944. na sremskom frontu. U vreme pogibije imao je in potporu nika.
- Finci Eli**, književnik iz Sarajeva, ro en 1911. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji. Na studijama je primljen za lana KPJ. Jedan od osniva a naprednog kulturnog udruženja »Kolegijum artistikum« u Sarajevu. Ure ivao je i napredni asopis »Brazda«, koji je policija zabranila posle drugog broja zbog njegovog revolucionarnog sadržaja. Po dolasku ustaša na vlast otišao u Split, gde je radio u Agitpropu PK KPH za srednju Dalmaciju i držao predavanja na ilegalnim političkim kursovima. U prole e 1942. uhapšen od italijanskih fašista, ali je oslobo en zbog nedostatka dokaza o njegovoj revolucionarnoj delatnosti. Po oslobo enju iz zatvora otišao u partizane. Bio je politički rukovodilac u Dinarskom partizanskom odred. Na Dinari je produžio sa radom u Agitpropu PK KPH za srednju Dalmaciju, a kasnije u Livnu nakon oslobo enja tog grada. Oktobra 1942. postavljen je za rukovodioca Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za srednju Dalmaciju, a od februara 1943. Agitpropa PK PKH za Dalmaciju. U toku 4. neprijateljske ofanzive nalazio se u Stabu IX dalmatinske divizije, a zatim u XXIX hercegova koj diviziji. Od druge polovine 1944. bio je lan Propagandnog osekca pri VS-u na Visu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Finci Elica**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim u bolnici u Topuskom.
- Finci Erna**, ro ena 1908 u Grada cu. Prema nekim podacima bila je u NOR.
- Finci Gabriel**, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u električnoj centrali u Topuskom. Umro 1944. u Topuskom.
- Finci-Boži Hana**, student medicine iz Sarajeva, ro ena 1919. Studirala je u Beogradu. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, a na fakultetu je primljena za lana KPJ. U NOP od po etka ustanka u Sarajevu. Ilegalno je radila po zadacima Partije sve do 1943. kada su ustaše otkrile njen rad i odvele u logor u Staroj Gradskoj, gde je ubijena 1944. Do hapšenja radila je u partijskoj tehnici MK KPJ Sarajevo.
- Finci Jozefa Isak**, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Finci Avrama Izidor**, sveštenik iz Splita. Ro en 1918. u Sarajevu. U Teološkoj školi u Sarajevu pristupio je naprednom omladinskom pokretu i 1936. primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Njegov rad su otkrili italijanski fašisti i aprila 1942. osudili na 20 godina roblje. Odveden u zatvor u Italiju. ode je produžio s ilegalnim radom me u političkim zato enicima. Organizovao je Dartijski aktiv, ideološko-politi ke kurseve i dr. Zbog njegovog rada uprava zatvora je primenila zverska mu enja i umorila ga gla u. Prema nekoj drugoj verziji, godine 1943. odveden je od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Finci Jozefa Izidor**, u enik iz Splita. Ro en 1927. u Sarajevu. U NOP se uključio 1941. i te godine je primljen u SKOJ. U estvovao je u vršenju diverzija i sabotaza. Godine 1942. uhapšen od italijanskih fašista i osu en na roblju. U zatvoru ostao do kapitulacije, kada je oslobo en i septembra 1943. stupio u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odred. Poginuo krajem septembra 1943. u borbi sa Nemcima.
- Finci J. ing. Jahiel (Mati Luka)**, inženjer arhitekta iz Sarajeva, ro en 1911. U napredni pokret pristupio pre rata. Bio je lan naprednog kulturnog udruženja »Kolegijum artistikum« u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se 1941. aktivno uključio u NOP, a od 1942. u NOV. Borac, a zatim zamenik Komandanta mesta Mosor; intendant VIII korpusa; sef osekca Vojne oblasti VIII korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Finci Jozefa Jahiel**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1884. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom junE 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ekonorr u NOO Topusko, a zatim lan Komisija za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba evakuisanif u Liku, Kordun i Baniju.
- Finci saloma Jahiel**, službenik iz Sarajeva, ro er 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Splitskoj etli, a zatim higijeni ar u XXVI dalmatinskoj diviziji i Komandi mesta Vis.
- Finci Jakica**, obu ar, rodom iz Sarajeva. Marta 1942 odveden od ustaša u logor u Jasenovac, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Finci Jakica**, trgovacki zastupnik iz Banjaluke. Ro en 1918. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na otok Pag, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo krajem 1943. Mesto po gibije nepoznato.
- Finci Leona Jakov-Zak**, student šumarstva iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio avgusta 1942. i NOV. Te godine je primljen u SKOJ. Borac i Srednjodalmatinskom partizanskom odred; bolni ar u jedinicama IV operativne zone; referent saniteta bataljona 6. prolet. isto nobosanske brigade refer. saniteta bataljona u 19. biranskoj brigadi
- Finci Šabetaja Jakov**, bravar iz Sarajeva, ro en 1923 Oktobra 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije
- Finci Josip**, u enik iz Sarajeva, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. i logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko
- Finci Josip**, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom jun 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u li kir partizanskim jedinicama, a zatim u jedinicama bosanskog korpusa.
- Finci-Bariši Josio**, kroja iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciji odakle je interniran od Italijana po etkom jun 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri NOO Oto ac. Godine 1944. zE robljen od ustaša i ubijen.

- Finci Rafaela Josip**, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split. U NOP je stupio 1944. Obavljao je kurirsku dužnost pri ZAVNOH-u u Sinju.
- Finci Josko**, sofer iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je od Italijana interniran u logor na Rabu po etkom juna 1943. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Sofer u auto eti Staba IV korpusa.
- Finci Jozef**. — Postoji podatak da je bio u NOR i 1944. unapre en u in poru nika. Verovatno je stupio u NOV 1942.
- Finci-Petrovi Klara**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, gde je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Finci Jozefa Leon**, tehničar iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Radio kao tehničar u vazduhoplovstvu NOVJ.
- Finci J. dr Leon**, lekar iz Sarajeva, ro en 1896. Medicinski fakultet završio 1923. u Be u, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Lekar Zdravstvene sekcije pozadinskog saniteta VIII korpusa u Livnu; zubar u XXVI dalmatinskoj diviziji; upravnik zubne ambulante pri Štabu mornarice; zubar pri Oblasnom NOO Dalmacije.
- Finci Jakoba Loni**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Godine 1939. primljena u SKOJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Krajem 1943. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Ravensbriku, gde je ostala do kraja rata.
- Finci-Papo Lonika**, profesor gimnazije iz Kikinde. Stara oko 30 godina. Po dolasku Nemaca u Banat prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Profesor u partizanskoj gimnaziji u Oto cu. Godine 1944. uhva ena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Finci-Atijas Moisea Luna**, službenik. Ro ena 1914. u Travniku. U NOV je stupila septembra 1943. iz Splita. Borac u Mosorskom partizanskom odred. U drugoj polovini 1944. obolela i upu ena na leenje u Italiju. Po izle enju ostala na radu u Sanitetskoj školi u Grumo (Italija), a zatim u bolnici u Drnišu.
- Finci Jozefa Matilda**, u enica iz Splita, ro ena 1926. U NOP od 1941; iste godine primljena u SKOJ. U estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Italijanskog oficira polila je na ulici vitriolom i uspe la da pobegne. U NOV je stupila februara 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginula 14. VI 1943. na Miljevini u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Finci Jozefa Mento**, u enik iz Splita. Ro en 1928. u Sarajevu. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred, a zatim u drugim dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Finci Mišo**, mesar iz Sarajeva, ro en 1897. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred, a zatim u 1. eti 1. bataljona 2. prolet. bigade. Poginuo 4. XII 1943. Mešto pogibije nepoznato.
- Finci Moric**, u itelj iz Sarajeva. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno se uklju io 1942. u antifasisti ki pokret. Vrlo aktivan u Udruženju u itelja antifasista.
- Finci Jude Moric**, službenik iz Zenice, ro en 1920. Završio je Trgova ku akademiju. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Krajem 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Finci Oto**, trgova ki pomo nik iz Beograda, ro en 1896. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Korduna.
- Finci Rahela**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Dejoj bolnici u Buzeti.
- Finci Jahiela Regina**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Finci-Levi Rozika**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Dejoj bolnici u Buzeti. Godine 1944. obolela i upu ena u Italiju na leenje.
- Finci Rozika**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logore stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VI li ke divizije, a zatim u jugoslovenskom zbegu u El Šatu.
- Finci Salamon**, trgovac iz Beograda, ro en 1896. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije, a zatim je upu en kao delegat u Beograd na rad po sektoru privrede.
- Finci Salamon**, tekstilni stru njak iz Sarajeva, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Finci Mojsija Salamon-Moni**, geometar iz Sarajeva, ro en 1914. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji. Bio je zadužen od KPJ ze prihvrat španskih dobrovoljaca po njihovom povratku u Jugoslaviju. U NOV je stupio avgusta 1941. Bio je na slede im dužnostima: borac u odredu »Zvijezda« i jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade; komesar bataljona u 15. maveji koj brigadi i komesar 18. hrvatske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Finci A. Sida**, domaćica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila novembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Finci Leona Sida**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se uklju ila 1942. u NOP i te godine je primljena u SKOJ. U NOV je stupila septembra 1943. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka u Mosorskom partizanskom odred u Svilanjskom parti-

- zanskom odred; u bolnici VIII korpusa na Hvaru i Visu; u bolnici broj 13 u Grumo (Italija).
- Finci Smiljka**, u enica iz Beograda, ro ena 1922. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u unutrašnjost Srbije, odakle je stupila novembra 1944. u NOV. Na radu u Komandi mesta Jagodina (Svetozarevo).
- Finci Saloma ing. Solomon**, inženjer hernije iz Splita. Ro en 1905. u Sarajevu. U NOV je stupio septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: borac u Splitskoj partizanskoj eti; intendant Imotskog partizanskog odreda; šef za ratno snabdevanje pri štabu VIII korpusa.
- Finci Jakova Stanko**, službenik iz Sarajeva, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. i 5. dalmatinskoj brigadi, a zatim intendant u 10. hercegova koj brigadi.
- Finci Sabetaj-Buki (Finci Radomir)**. Ro en je 1916. u Sarajevu. Službenik u Osijeku. Godine 1942. interniran u logor u Kraljevići, a zatim u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. na dužnosti obavestajnog oficira u VI li koj diviziji.
- Finci Davida Salom**, radnik iz Mostara. Ro en 1915. u Sarajevu. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Mostarskom partizanskom odred. Poginuo 15. III 1942. u borbi sa etnicima kod Nevešinja.
- Finci Markusa Šalom**, službenik iz Splita. Ro en 1908. u Sarajevu, gde je završio Trgova ku akademiju. U NOV je stupio septembra 1943. iz Splita. Borac u Splitskoj partizanskoj eti. Poginuo 16. IX 1943. kod Zagvozda (Dalmacija) u borbi sa Nemcima.
- Finci-Albahari Benjamina Tilda**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1915. Krajem 1941. uputila se u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, etni ki elementi koji su se uvukli u Odred vratili su je, jer im »kaputaši nisu potrebnik. Po povratku u Sarajevo uhva ena od ustaša, odvedena u logor i ubijena.
- Finci-Hajon Tina**, doma ica iz Splita, ro ena 1910. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 3. eti 4. bataljona 10. brigade XX dalmatinske divizije.
- Finci J. Vjekoslav**, kroja iz Sarajeva, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja kim partizanskim radionicama na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Fingerhut Avrama Henrih**, spiker radio-stamce Beograd. Ro en 1907. u eškoj. U NOV je stupio 1941. u srbijanskim partizanskim jedinicama. Poginuo oktobra te godine u Srbiji u toku 1. neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Fink dr Hinko**, lekar-hirurg. U NOV je stupio septembra 1944. Upravnik bolnice VI slavonskog korpusa; šef hirurške ekipe XI divizije; šef hirurške ekipe XL divizije.
- Fink Josip**, iz Karlovca. U NOV je stupio 1942. Poginuo aprila 1943. kod Oto ca kao komesar ete.
- Finkelstajn mr ph. Bruno**, apotekar iz Prnjavora (Bosna), ro en 1906. Farmaciju završio 1928. u Zaorebu. U NOV od januara 1943. Bio je na slede im dužnostima: referent za apotekarstvo II proletrske divizije; apotekar bolni:e III korpusa; referent za apotekarstvo XXXVIII divizije; referent za apotekarstvo III korpusa.
- First dr Aleksandar**, lekar iz Vrbasa. Star oko 45 godina. Medicinski fakultet završio 1918. u Budimpešti. U NOP od 1941. Po direktivi Partije organizovao na po etku ustanka kurseve prve pomo i u Vrbasu. Krajem maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- First Dragutina Blanka**, zanatlija iz Bjelovara, ro ena 1910. U NOP od 1942; iste godine je izabrana za
- lana Okružnog NOO Bjelovar. Avgusta 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje, po izle enju bila bolni arka u ortopedskoj radionici u Grumo (Italija).
- First Julija**, rodome iz Zagreba, U NOP se aktivno uklju ila 1942. Daljna sudbina nepoznata.
- First dr Klara**, lekar iz Beograda. Ro ena 1908. u Budimpešti. Medicinski fakultet završila 1932. u Beogradu. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupila na fakultetu i primljena za lana KPJ. Istaknuti revolucionarni radnik u vreme studija. Uhapsena kao komunista 1934. i osu ena na zatvor. Po okupaciji Jugoslavije aktivno se uklju ila u NOP. Gestapo je otkrio njen rad i streljao je 1942. na Banjici.
- First sarika**, u enica iz Murske Sobote, ro ena 1928. U NOV je stupila 1943. Borac u me umurskim partizanskim jedinicama.
- First Vilim**, službenik. Ro en 1918. u Grletincu (Krapina). U NOV od 1941. Borac u Zagorskom partizanskom odred. Poginuo marta 1943.
- First Milana Vladimir**, trgova ki pomo nik iz Susaka, ro en 1912. U NOV od septembra 1943. Borac, operativni oficir, pomo nik komandanta motorizovanog divizionu XIII i XXXV divizije.
- First Artura Zvonko**, u enik Srednjotehničke škole iz Zagreba, ro en 1924. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka, lan udarne grupe u Zagrebu. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Zatim otišao u Kalni ki partizanski odred. Poginuo na po etku 1942. u Zumberku.
- First Artura Željko**, student tehnike iz Zagreba, ro en 1922. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka u sastavu jedne udarne grupe. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. U drugoj polovini 1941. stupio u Kalni ki partizanski odred kao borac. Poginuo 1942. u Zumberku.
- Firstzicer Blanka**, kroja ica iz Bjelovara, ro ena 1919. U NOP od 1942. na teritoriji Bjelovarskog vojnog podru ja kao terenski radnik. Novembra 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Firster Miško**, u NOV od 1943. Bio je borac u 2. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije. Marta 1945. u borbi ranjen i upu en u Italiju na le enje.
- Fišbah Lava dr Jonas**, lekar iz Sarajeva. Ro en 1901. u Falkenu (Rumunija). Medicinski fakultet završio 1927. u Zagrebu, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Maglaj u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio novembra 1944. Referent saniteta u Komandi mesta Tešanj; referent saniteta Banjalu kog partizanskog odreda; upravnik bolnice XXXIX divizije.
- Fišbajn Ivana Stevanka-»Naša majka«**, službenik iz Karlovca. Ro ena 1892. u Slavonskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Daruvar, gde se uklju ila u NOP. Bila je pozadinski obavestajac Daruvarskog partizanskog odreda; prihvatala i skrivala ranjene partizane zbog ega je i dobila naziv »naša majka«. Kasnije je stupila u 25. daruvarsku brigadu.
- Fišer Ada**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1900. u Bakru. Naprednom pokretu pristupila je vrlo mlada. Od 1939. bila je lan odbora za pomo borcima republikanske španske armije, naro ito u vreme njihovog interniranja u logore u Francuskoj po povla enju iz španije. U NOP se aktivno uklju ila na po etku ustanka. Neko vreme je radila u tehnič PK KPH. Njen rad su otkrile ustaše i odvele u logor u Lepoglavu, zatim u logor u Gospi u i kona no u logor u Metajno na Pagu, gde je ubijena. Do rata je zbog revolucionarnog rada više puta hapsena od policije i osu ivana na zatvor.
- Fišer Salamona Albert**, trgovac iz Lekenika. Ro en 1908. U NOV je stupio 1941. Borac u sremskim

- patrizanskim jedinicama. Pogiuno 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Fišer dr Andrija, lekar iz Sombora. Ro en 1914. u Bogojevu. Naprednom pokretu pristupio pre rata. Po okupaciji Vojvodine aktivno se ukljuio u NOP. U estvovao je u organizovanju udarnih grupa za vršenje sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. osudili na 6 godina robije. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu. Decembra 1942. prebegao je preko zale enog Dona na sovjetsku teritoriju, gde je interniran u logor do dobijanja podataka o njemu. U me vremenu je umro u logoru po etkom 1943.
- Fišer Samuela Andrija, sluzbenik iz Murske Sobote, ro en 1906. U NOV je stupio marta 1945. Borac u Prekomurskoj brigadi, a zatim na radu u Mari-borskom vojnom podru ju.
- Fišer Bernard, student iz Šubotice, ro en 1921. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobegao avgusta 1944. i stupio u NOV. Borac u Timo kom partizanskom odredu, a zatim komesar bataljona u 20. brigadi XLV divizije.
- Fišer Cena, profesor gimnazije iz Smedereva. Stara oko 35 godina. U NOV se uklju ila 1944. Bila je predsednik prvog odbora AFZ u Jagodini (Svetozarevo).
- Fišer Leona or e, student medicine iz Novog Sada. Ro en 1920. u Titelu. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Na radu u pozadinskoj bolnici III armije.
- Fišer dr uro, lekar iz Zagreba, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Bosnu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od 1944. Upravnik bolnice NOO Tešanj, a zatim lekar u XIX diviziji.
- Fišer Bele Ernest, bankar iz Zagreba. Ro en 1903. u Osijeku. Po dolaska ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, gde se odmah uklju io u NOP, a zatim delovao u Kotoru i Grahovu (Crna Gora). Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i internirali u logor u Italiji. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u brigadi »Gari-baldi«, a zatim radio u Bazi NOVJ u Bariju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Fišer Sartorijus H. dr Feodora-Fe a, lekar iz Koprivnice, Ro ena 1901. u Sielcu (Poljska). Medicinski fakultet završila 1926. u Hamburgu, a zatim specijalizirala pedijatriju. U NOV je stupila decembra 1943. Lekar u pozadinskoj bolnici u Psnju i Papuku, a zatim upravnik ambulante Sreskog NOO Slavonska Požega.
- Fišer Gersona Hari, fotograf iz Dubrovnika. Ro en 1918. u Be u. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim radio u fotosekciji IV korpusa.
- Fišer Hedviga, u enica iz Beograda, ro ena 1923. U gimnaziji je pristupila naprednom omladinskom pokretu i primljena u SKOJ. Vrlo aktivna u omladinskom pokretu u 4. ženskoj gimnaziji u Beogradu, a naro ito u literarnoj sekciji. U NOP od po etka ustanka. Daljna sudbina nepoznata.
- Fišer Josipa Hermina, u enica Srednje ekonomske skote u Osijeku, ro ena 1922. Juna 1942. internirana od ustaša u logor u Tenju (Osijek), odakle je pobegla po etkom avgusta 1942. u Tuzlu. U NOV je stupila oktobra 1943. Na radu u Štabu tuzlanskog partizanskog odreda. Godine 1944. obolela od pegavog tifusa i ležala u bolnici u koju su upali etnici i zarobili je. Predali su je Nem-
- cima, koji su je internirali u logor u blizini Be a, gde je ostala do kraja rata.
- Fišer Hugo, fotograf iz Zagreba, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo-enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Agitpropu ZAVNOH-a.
- Fišer Jovan-Joca, veterinar iz Sombora. Ro en 1912. u Sarajevu. U revolucionarni radni ki pokret uklju io se pre rata i primljen u lanstvo KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni ofocir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se aktivno uklju io u anti-fašisti ki pokret i izabran u partijsko rukovodstvo jevrejske barake broj 38. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Fišer Josipa Jolanda, doma ica. Ro ena 1896. Odvedena 1942. od ustaša u logor Jasenovac, odakle je zamenjena maja 1944. za zarobljenog ustaskog oficira. Po izlasku iz logora stupila u NOV. Radila na teritoriji Slavonije.
- Fišer-Ungar Samuela Julija, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1900. u Budimpešti. Juna 1942. internirana od ustaša u logor Tenje kod Osijeka. Iz logora pobešla po etkom avgusta. 1942. za Tuzlu. U NOV je stupila oktobra 1943. Na radu u štabu tuzlanskog partizanskog odreda. Aprila 1944. zarobljena od etnika na Majevici I ubijena.
- Fišer-Klajn Mavre Katica, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1897. u Slavonskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Topusko, a zatim NOO Glina.
- Fišer-Lederer Samuela dr Klara, lekar iz Osijeka. Ro ena 1908. u Siklošu (Siklos Ma arska). Medicinski fakultet završila 1932. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu ena u Odžake (Bosna) u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila novembra 1943. Upravnik partizanske ambulante u Tešnju.
- Fišer Ladislav-Laslo, trgova ki pomo nik iz Subotice, ro en 1919. U NOP se uklju io na po etku ustanska u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Fišer Ladislav-Laslo, iz Petrovgrada (Zrenjanina). Po okupaciji Banata prebegao u Suboticu odakle je odveden 1943. na prisilan rad u Borski rudnik. Krajem septembra 1944. oslobo en od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Fišer dr Leo, lekar-stomatolog iz Novog Sada. Ro en 1898. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i februara 1942. doveden u segedinski zatvor. Zbog nedostatka dokaza o njegovom u eš u u NOP pušten iz zaptvora juna 1942.
- Fišer-Taus Mavre Lili, doma ica iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u.
- Fišer-šrajber Dragutina Lujza, student filozofije iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u

- logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama **XXVI** i **XXXV** divizije, a zatim u bolnici li kog vojnog podruja.
- Fišer dr Ljudevit-Lujo**, lekar iz Zagreba. Ro en 1885. u Karlovcu. Medicinski fakultet završio 1910. U NOV je stupio po etkom maja 1945. Lekar u bolnici III armije.
- Fišer B.** mr ph. Ljudevit, apotekarski saradnik iz Sarajeva, ro en 1914. Farmaciju završio 1936. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor na Rabu, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim apotekar bolnice u Ko evlju i referent za apotekarstvo Istarskog vojnog podruja.
- Fišer dr Oton**, lekar iz Osijeka, ro en 1901. Medicinski fakultet završio 1925. u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast premešten je u Odžake (Bosna) u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio novembra 1943. Upravnik partizanske bolnice u Vu jaku (Bosna); referent saniteta Komande mesta Modri a; lekar u bolnici XXXVI divizije. Avgusta 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje. Po izle enju sef internog odeljenja bolnice VIII korpusa.
- Fišer Paul**, trgovac iz Beograda. Ro en u Banjoj Luci. Krajem 1941. interniran od Nemaca u logor na Banjici i prisiljen da svakodneвно zakopava ubijene zato enike u Jajincima. Godine 1944. u estvovalo je u bekstvu nekoliko politih zato enika, koji su bili dovedeni u Jajince na streljanje. Fišer je oteo automat od nema kog stražara i pucaju i na ostale stražare omogu io politih zato enicima bekstvo. Tom prilikom je ubijen.
- Fišer Sida**, doma ica iz akova. U NOP od 1941. Prikupljala pomo za partizane. Ustaše su otkrile njen rad i januara 1942. je streljale.
- Fišer Stjepan**, tekstilni radnik iz akovca, gde je ro en 1917. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i primljen u lanstvo KPJ. U NOV od po etka ustanka. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, odakle je pobegao i krajem 1944. stupio u NOV. Borac u 1. jugoslovenskoj tenkovskoj brigadi.
- Fišer Teodora** ing. Sigfrid, inženjer šumarstva iz a ka. Ro en 1915. u Sarajevu. U NOV od 1941. Borac u a anskom odredu i u 2. prolet. brigadi. Poginuo 1942. u Bosni. Mesto pogibije nepoznato.
- Fišer Aleksandra Stevan**, službenik iz Novog Sada. Ro en u Novom Vrbasu. Star oko 50 godina. Oktobra 1944. pobegao iz zatvora u Segedinu i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u jedinicama XXVI udarne divizije.
- Fišer A.** mr ph. Stevan, apotekar iz Vrbasa, ro en 1904. U NOV je stupio novembra 1944. Apotekar u Sanitetskom skladištu GS Vojvodine; referent za apotekarstvo XVI vojvo anske divizije; apotekar bolnice teških ranjenika III armije.
- Fišer-Bruk** mr ph. Valerija, apotekarski saradnik. Ro ena 1911. u Osijeku. Farmaciju završila 1938. u Zagrebu. U NOV je stupila 1944. Bila je na raznim apotekarskim dužnostima u NOV.
- Fišer Oskara Vera**, u enica iz Zagerba, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko, a zatim NOO Glina.
- Fišer-Levi Roberta Vilma**, doma ica iz Splita. Ro ena 1916. u Sarajevu. U NOV je stupila septembra 1943. Na radu u kroja koj radionici Komande mesta Vrgorac (Biokovo), a zatim Komande mesta Vis.
- Fišer dr Zlatko**, lekar iz Siska. Ro en 1902. u Imbrovcu. Medicinski fakultet završio 1928. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Biha u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio novembra 1942. Na radu u hirurškom odeljenju bolnice broj 1 u Podgrme u, a zatim u Centralnoj bolnici VS-a. U toku pete neprijateljske ofanzive zarobljena od Nemaca 13. VI 1943. na Sutjesci i ubijen.
- Fišer** (ime nepoznato), žena dr Zlatka Fišera. Doma ica iz Siska. Stara oko 35 godina. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa mužem u Biha , kuda je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila novembra 1942. Bolni arka u bolnici broj 1 u Podgrme u, a zatim u Centralnoj bolnici VS-a. U toku pete neprijateljske ofanzive zarobljena od Nemaca 13. VI 1943. na Sutjesci i ubijena.
- Fišgrund Pavle**, trgovac iz Pan eva. U NOV je stupio 1943. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama. Poginuo 21. IV 1945. kod Virovitice.
- Fisi Hermana dr Dragutin**, lekar iz Novog Sada. Ro en 1907. u Obrežju (Zemun). Medicinski fakultet završio 1934. u Zagrebu. U NOP od po etka ustanka. Po direktivi Partije organizovao kurseve prve pomo i u leto 1941. u Novom Sadu. U NOV je stupio marta 1945. Lekar sanitetskog broda »Vasil Lupu«, a zatim lekar u Vazduhoplovnoj bazi u Zemunu.
- Flajšer Izidor-Iso**, službenik iz Osijeka, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo aprila 1944. u borbi sa Nemcima kod Meue.
- Flajšaker Jakov**, pekar iz Makarske. Ro en 1886. u Uljaniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pekari NOO Glina. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Flajšaker Makse Lujo**, službenik iz Uljanika (Darugar), ro en 1907. U NOV je stupio 1942. Borac u jedinicama XII slavonske divizije.
- Flajšaker Marko**, krajem 1941. godine odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. I stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Flajšman J.** mr ph. Eduard, apotekar iz Sremske Mitrovice, ro en 1908. Farmaciju završio 1934. u Zagrebu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine, odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Po osloboenju iz logora vratio se aprila 1945. u Jugoslaviju i stupio u NOV. Apotekar u Glavnom sanitetskom skladištu VS-a u Zemunu.
- Fleš Eugen**, opti ar iz Splita. Star oko 30 godina. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. Poginuo krajem septembra 1943. u borbi sa Nemcima na Mosoru.
- Fleš Filip**, bravar. Ro en 1888. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio sep-

- tembra 1943. u NOP. Na radu u pozadinskim partizanskim radionicama na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Fleš Morica dr Josip**, lekar iz Zagreba. Ro en 1912. u Sarajevu. Medicinski fakultet završio 1936. u Zagrebu, a zatim specijalizirao urologiju. U napredni pokret stupio u vreme studija i zbog ilegalnog rada uhapšen od policije 1935. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Sebeš, a zatim u Vitez u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Godine 1943. prebegao u Dalmaciju odakle je avgusta 1944. stupio u NOV. Referent saniteta Dubrova kog partizanskog odreda; lekar u bolnici VIII korpusa na Visu; glavni hirurg Komande srednjodalmatskog vojnog područja; urolog bolnice VIII korpusa u Splitu.
- Fleš Marija**, doma ica iz Zemuna. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. kao pozadinski politički radnik. Godine 1942. uhapšena od Gestapoa i ubijena.
- Fleš Josipa Ruža**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1891. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast nrebeala u Split, odakle je stuoila septembra 1943 u NOV. Na radu u Štabu VIII korpusa, a zatim na Visu.
- Fleš Sre ko**, hemi ar iz Zemuna, ro en 1907. Po okupaciji Jugoslavije prebeaao u Italiju, gde je bio interniran u logor. Maia 1944. stuoio je u NOV. Na radu u bolnici u Trani (Italija).
- Fleser Leo**, trgovac iz Budimaca (Virovitica). Ro en 1912. U NOV je stuoio 1943. Borac u slavonskim Partizanskim jedinicama. Poginuo 15. IV 1944. u Slavoniji u borbi sa Nemcima.
- Fliker Volfa Leon**, službenik iz Ilijaša (Sarajevol. Ro en 1912. u Tar inu. Revolucionarnom radnikom pokretu nristupio pre rata i nrimljen za lana KPJ. U NOV od avgusta 1941. Bio je na sledeim dužnostima: na elnik Štaba ozrenskog odreda. komandir ete, a zatim zamenik komandanta bataljona u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi, komesar bataljona u Malevi koj brigadi, obaveštajni oficir u toj brigadi. Godine 1944. oboleo l upu en u Italiji na le enie. Po izle enju na radu u bolnici broi 43 u Italiji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Fliker Volfa Moric-Mika**, službenik ?z Ilijaša (Sarajevol. Ro en 1911. u Tar inu. Revolucionarnom radnikom pokretu oristupio pre rata i primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avauista 1941. Bio ie postavljen za zamenika komandanta Romaniškog Partizanskog odreda; zamen'ka komesara Udarnog bataliona Romaniškog odreda. Poginuo 18. V 1942. na Zelengori u borbi sa Italijanima.
- Fliker Volfa Salamon-Pero**. tehni ar iz Ilijaša (Sarajevol. Ro en 1914. u Tar inu. Revolucionarnom radnikom Dokretu oristupio pre rata l primljen za lana KPJ. U NOV od avouista 1941. Bio je komandir Sarajevske ete odreda »Zvijezda«, komandir ete 1. bataliona 6. prolet. isto nobosanske brigade. Maja 1942. oboleo od peoavog tifusa l le io se u partizanskoj bolnici u Vlasenici u koju su upali etnici i Flikera ubili.
- Flisar Kaiman**, iz Novog Sada. U NOP od 1941. Prilikom provale u Pokretu uhaoš en od ma arskih fašista i osu en na robiju. Odveden u zatvor u Maraitkerutu, a zatim na prisilan rad u Ukrajinu, odakle se vratio po završetku rata.
- Fodor Ivanka**, doma ica iz Zagreba. U NOV ie stupila 1943. Bolni arka u 3. brijadi XXXVI divizije. Poginula 15. IV 1945. kod Stipanovaca.
- Fodor Sandor**, službenik iz Ba ke. U NOP od 1941. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti i osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Foglj Aleksandar-sandor**, student medicine iz Subotice, ro en 1919. U NOV od 1941. kao lan udarne grupe i te godine je primljen u SKOJ. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, a 1944. u logor u Dahau, gde je ostao do kraja rata.
- Foglj Danko**, u enik iz Zemuna. Star 18 godina Sredinom 1942. stupio u partizane na Fruškoj gori. Sada živi u Novom Sadu.
- Foglj J. Leo**, službenik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od jula 1943. Obaveštajni oficir Zagie'oa kog partizanskog odreda, a zatim na radu u štabu X zagreba kog korpusa.
- Foht-Ozmo Hajima Sera**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1900. u Olovu. Do rata vrlo aktivna u revolucionarnom radnikom pokretu i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka u Sarajevu, kao pozadinski politički radnik. U njenom stanu skrivali su se ilegalci, a do 1944. bila je smeštena i partijska tehnika. Ustaše su otkrile njen rad i uhapsile je. Ubrzo je streljana u Sarajevu.
- Fojt Ela**, u enica iz Zenice, ro ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 3. bataljonu Osječke brigade.
- Fraj U. Liane**, službenik. Ro ena 1918. u Be u. U NOV od marta 1944. Bolni arka u bolnici na Cvijanovi evom brdu, a zatim administrator u Bolni kom centru u Karlovcu.
- Frajdenfeld Bata**, student medicine iz Beograda, ro en 1922. Studirao u Beogradu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ulu. Po kapitulaciji Italije otisao u Italiju, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Na radu u bolnici broj 13 u Italiji.
- Frajdenfeld Hermana Bernard**, student iz Beograda, ro en 1922. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio oktobra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi; vodni delegat u 2. eti 3. bataljona 1. brigade l divizije l korpusa. Juna 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje i po izle enju vra en u sastav 1. prolet. brigade. Poginuo po etkom 1945. kod Klane (Istra) u borbi sa Nemcima.
- Frajdenfeld Dora**, student filozofije iz Beograda ro ena 1919. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i primljena u SKOJ, a na fakultetu za lana KPJ. Bila je jedna od najaktivnijih revolucionarki na fakultetu. Izabrana je za rukovodioca Kulturne sekcije u Studentskom domu. Sem toga, zadužena je bila za rad u partijskoj (skojevskoj) tehnici na Dor olu. Godine 1941. izabrana za lana Komiteta KPJ 3. rejona u Beogradu. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politički radnik u Beogradu. Marta 1942. prilikom jedne provale u Partiji uhapšena i nakon zverskog mu enja streljana od Gestapoa 17. IV 1942. na Banjici.
- Frajdenfeld Feodora**, u enica iz Beograda, ro ena 1923. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle je konfinirana od Italijana u Kor ulu. U NOV ie stupila januara 1943. Borac u Cetinskom partizanskom odredu, a zatim u 2. dalmatinskoj brigadi.
- Frajdenfeld Josipa Hela**, student prava iz Beograda ro ena 1920. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je primljena u SKOJ. U NOV od 1941. iste godine primljena za lana KPJ. Na radu u kroja koj partizanskoj radionici Babinobastanskog odreda. Aktivno je delovala me u ostalim radnicama u toj radionici i ure ivala zidne novine. Marta 1942. zarobljena od etnika i 3. III 1942. ubijena.

- Frajdencfeld Magda**, studentica iz Zemuna, ro ena 1921. lan SKOJ-a. U NOP od 1941. u Beogradu. Njen rad je otkrio Gestapo i streljao je 1942.
- Frajman Ervin**, u enik iz Subotice, ro en 1924. Go-uirio 194j. odveden u Segedin u sastav kašnjeni ke radne jedinice iz koje je pobegao oktobra 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi.
- Frajndlih G. Emil**, student medicine iz Zagreba, ro en 1921. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Maja 1941. uhapšen od ustaša kao komunista i interniran u zatvor u Kerestincu iz kojeg je uspeo pobe i 14. VII 1941. prilikom proboja politi kin zato enika i sklonio se u Italiju. U NOV je stupio septembra 1943. iz Italije i radio je u bolnici u Grumo (Italija).
- Frajndlih Sre ko**, u enik iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. U logoru je bio lan omladinskog aktiva. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i septembra 1943. stupio u NOV.
- Frank Dragutin**, drvarski stru njak iz Osijeka, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana potekom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a potekom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Frank Fanika**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1906. u Hrastinu. U NOP od 1941. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana 23. X 1941. u Osijeku.
- Frank Julija Jakob**, službenik iz Osijeka. Ro en 1918. u Hrastinu. U NOP od 1941. Ustaše su otkrile da je nov ano pomagao Pokret i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan 23. X 1941. u Osijeku.
- Frank Julija Jelisaveta-Elza**, kroja ica iz Osijeka, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskoj kroja koj radionici NOO Brod na Kupi.
- Frank Oskar**, mehani ar iz Osijeka. Ro en 1902. u Dalju. Od 1941. aktivno se uklju io u NOP. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan 23. X 1941. u Osijeku.
- Frank Emanuela Šandor-Samuel**, trgova ki pomo nik iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro en 1920. Do rata aktivan lan jevrejske organizacije »Hašomer ha-cair«, a od 1938. se uklju io u napredni omladinski pokret i primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Uhva en od Gestapua prilikom paljenja žita u okolini Petrovgrada i osu en na smrt. Streljan 31. VII 1941. u Petrovgradu.
- Frankl Fric**. — Prema sa uvanim podacima bio je u NOR i preživio drugi svetski rat.
- Frankl Ivica**, student iz Feranaca, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Osje koj brigadi.
- Frankl dr Pavao**, lekar iz Zagreba, ro en 1915. Medicinu završio u Zagrebu., a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od po etka maja 1945. Lekar u zaraznom odeljenju bolnice II armije.
- Franko elebona Matilda**, u enica iz Bitolja, ro ena 1924. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji. U NOP od 1941, a 1942. primljena u SKOJ. Prikupljala Narodnu pomo za NOV i obavljala druge zadatke dobijene od skojevske organizacije. Marta 1943. odvedena od Nemaca u Sogor u Treblinku, gde je stradala.
- Fras Ružica**, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. U gimnaziji je stupila u napredni omladinski pokret i primljena u SKOJ. U NOV od 1942. Borac u Kalniku kom partizanskom odredu; komesar bolnice u Kalniku, a zatim na radu u Agitpropu X korpusa.
- Frelih Oskara dr Albert**, lekar iz Zagreba, ro en 1913. Medicinski fakultet završio 1937. u Be u, a zatim specijalizirao ortopediju u Zagrebu. Avgusta 1941. premešten od ustaša u Bu i e, kod Travnika u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, gde se odmah uklju io u NOP. U estvovao u organizovanju napada na ustaski voz kod Travnika i slao sanitetski materijal partizanima. U NOV je stupio oktobra 1944. Lekar bolnice u Tesli u, bolnici Banjalu kog vojnog podru ja, upravnik bolnice LI11 divizije.
- Frelih J. Jozefina**, student medicine iz Zagreba. Ro ena 1920. U NOP je stupila 1941. Ustaše su otkrile njen rad i 1942. internirale u logor u akovu, gde je te godine umrla od trbušnog tifusa.
- Frelih dr Leo**, profesor gimnazije u Sarajevu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno se uklju io 1942. u rad Udruženja u itelja antifašista.
- Frenk H. Sandor**, iz Novog Sada. U NOV je stupio 1941. u sastav udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisiljan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Frenkl Adolfa dr Josip**, lekar iz Zagreba. Ro en 1913. u antaviru. Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od marta 1945. Lekar u bolnici u Grumo (Italija), a zatim u 4. brigadi srpske divizije KNOJ-a.
- Frenkl dr Oto**, lekar iz Budimpešte, gde je završio medicinski fakultet. Godine 1943. odveden na prisiljan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u sastavu XIV korpusa.
- Fric-Rozenberg Ana**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1909. u Beliš u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje gde je internirana potekom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a potekom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko; Okružnom NOO Cetinograd. Avgusta 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Fric Zeljka Branka**, u enica iz Zagreba. Ro ena 1930. u Beliš u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u. Godine 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Fric-Mirski ing. Zeljko**, inženjer hernije iz Zagreba, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Centralnoj kazališnoj grupi Dalmacije.
- Fri-hand Hake Branko-Evrej e**, u enik iz Skoplja. Ro en b924. u Varaždinu. U napredni omladinski pokret stupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. U NOP

- se uključio 1941. u sastav udarne grupe u Skoplju. Te godine u estvovao je u atentatu na bugarskog agenta Mane Mako. Uhapšen od bugarskih fašista i s obzirom da je bio maloletan, osuđen je na 15 godina robije. Sa robije oslobođen oktobra 1944. po kapitulaciji fašističke Bugarske i stupio u NOV. Borac u 13. makedonskoj brigadi; pomoćnik komesara i pomoćnik komesara bataljona; član brigadnog Komiteta SKOJ-a. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Frid Arnold, iz Nove Gradiške. U NOV od septembra 1943. Bio je zamenik komandira baterije Artiljerijske brigade.
- Frid Oto, student veterine iz Nove Gradiške. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije oslobođen iz logora. U NOV stupio 1944. Referent veterine u artiljerijskim jedinicama VIII korpusa.
- Fridlender Laslo, u enik, rodom iz Novog Sada. U NOP od 1941. I te godine je primljen u SKOJ. član udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista 1. marta 1942. osuđen na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Fridlender Vilima Oto, trgovac iz Feri anaca, rođen 1908. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao juna 1943. I stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama, a zatim vojni rukovodilac.
- Fridman Arnold. U NOV od druge polovine 1944. Na radu u Komandi mesta Senta.
- Fridman Branimir, student prava iz Osijeka, rođen 1908. Godine 1926. primljen u SKOJ, a od 1927. član KPJ. Prilikom partijske provale 1930. uhapšen i od suda za zaštitu države u Beogradu osuđen na 7 godina robije. Kaznu je izdržavao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici, gde mu je produžen zatvor za još 2 godine zbog pevanja revolucionarnih pesama. Po izlasku sa robije produžio s ilegalnim radom. U NOP od početka ustanka kao pozadinski politički radnik u Osijeku, ali je ve jula uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jadovno, gde je ubijen avgusta 1941. godine.
- Fridman Natana Emil, službenik iz Tuzle, rođen 1911. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i 1937. primljen za člana KPJ. U NOV je stupio 1942. g. Borac u Tuzlanskom partizanskom odredu, zatim komandir ete u 17. hrvatskoj brigadi. Poginuo 28. XI 1944. kod Gračanice u borbi s ustašama. Imao je i poru nika.
- Fridman Hajim, u enik iz Zagreba, rođen 1923. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ. Po direktivi Partije aktivno je delovao me u radni kom omladinom U NOP je stupio 1941. Rukovodio je jednom udarnom etom u Zagrebu, koja je brojala 20 članova i koja je dejstvovala na Savskoj cesti u Zagrebu Novembra 1941. u borbi s ustaškim agentima je poginuo.
- Fridman Ladislav, trgovac i pomoćnik iz Novog Sada, rođen 1923. član SKOJ-a. U NOP od početka ustanka. Na radu u ilegalnoj partijskoj tehnici MK KPJ Novi Sad do kraja 1941, kada je uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 6 godina robije Novembra 1941. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden na prisilan rad u Ukrajinu 20. novembra 1942. u sastav kažnjeničke radne ete broj 453. Stradao 1943. u Ukrajini.
- Fridman Lenka, domaćica iz Splita, rođena 1919. Septembra 1943. otišla u Italiju, gde je 1944. stupila u NOV. Na radu u Sanitetskom odeljenju pri Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Fridman dr Nikola, lekar iz Budimpešte. Rođen 1907. u eškoj. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobođen od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. I stupio u NOV. Bio je na dužnosti referenta saniteta 16. brigade XXV srpske divizije i upravnik ambulante 18. brigade te divizije.
- Fridrih Adolf, asovni arski pomoćnik iz Zagreba. Rođen 1919. u Velikoj Gorici. Avgusta 1941. odveden od ustaša u logor u Gospiću, a zatim u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. I stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Fridrih Zvonimir, student medicine iz Zagreba. Rođen 1919. U NOV je stupio 1944. Bio na sanitetskim dužnostima.
- Fukelman orde, veterinar iz Gornjeg Milanovca. Star oko 60 godina. Po okupaciji Jugoslavije skrivao se po selima u Srbiji i oktobra 1944. stupio u NOP. Referent veterine Sreskog NOO a. k.
- Fuks Aleksandar, trgovac i pomoćnik iz Zagreba, rođen 1916. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je bio konfiniran. Po kapitulaciji Italije stupio 1944. u NOV. Administrator u Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Fuks Egon, službenik iz Beograda. Rođen 1909. u Voivodini. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Agitpropu Oblasnog komiteta KPH Slavoniju.
- Fuks-Vajs Zoltana Eva, službenica iz Beograda. Rođena 1913. u Petrogradu (Zrenjaninu). Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju, a zatim u Agitpropu VI korpusa i u redakciji lista »Glas Slavonije«.
- Fuks F. Jerka, u enica rodom iz Novog Sada. Star oko 18 godina. U NOP se uključio jula 1941. Ubijena od maarskih fašista krajem januara 1942. u Novom Sadu prilikom zloglasne »racije«.
- Fuks Ladislav, iz Vrbasa. Postoji podatak da je stupio u NOV 1944. kao borac u vojvođanskim partizanskim jedinicama.
- Fuks Makse Marcel, u enik Muzike škole iz Zagreba. Rođen 1920. u Bjelovaru. U NOV je stupio 1944. kao borac u brigadi »Bra i Radi« X korpusa.
- Fuks mr ph. Milan, apotekar iz Zagreba, rođen 1903. Farmaceutski fakultet završio 1926. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Apotekar u IV korpusu, a zatim je rukovodio apotekom Okružnog NOO za Kordun.
- Fuks Nikola, krojač iz Zagreba. Star oko 38 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u krojačkoj radionici XXXV divizije, a zatim u krojačkoj radionici NOO Slunju.
- Fuks Oto, iz Zagreba. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i primljen za člana KPJ. U NOP od 1941. kao pozadinski politički radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i streljale ga 1944. u Maksimiru.
- Fuks Pavle, iz Vrbasa. Postoje podaci da je bio u NOV od 1944. kao borac u vojvođanskim partizanskim jedinicama.

- Fuks Pavle-Moša, trgovac iz Stare Pazove. U NOV je stupio 1941. kao borac u sremskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1942. kod Nerodima (Irig).
- Fuks Vladimir, električar iz Zagreba, rođen 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebегao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Fuks mr ph. Željko, apotekarski saradnik iz Zagreba. Rođen 1918. u akovu. Farmaceutski fakultet završio 1941. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Gradačac u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa (radio u serološkoj laboratoriji). Iz Gradačca je stupio u NOV aprila 1945. Apotekar Komande posavskog vojnog područja.
- Fulgosi Mihajla Teodora, domaćica iz Sušaka, rođena 1921. Po kapitulaciji Jugoslavije skrivala se do 1943. u Gorskom kotaru, kada je stupila u NOP na radu u NOO Delnice.
- Funduk Milan, brijak radnik iz Slavenskog Broda, gde je rođen 1924. član SKOJ-a. U NOV je stupio 1941. kao borac u 1. etni 6. bataljona 1. prolet. brigade. Februara 1942. zarobljen od Nemaca kod Prah (Bosna) i ubijen.
- Funk Edo, po dolasku ustaša na vlast prebегao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. ulogor u Kraljevici, a osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije. Poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz v^oduha.
- Furht Nina, uenica iz Sarajeva. Rođena 1926. u Beogradu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Albaniju, gde je internirana od Italijana u logor. U NOV je stupila novembra 1944. Administrator u Stabu II korpusa, a zatim u Stabu III crnogorske prolet. divizije.
- Furht Pavle, službenik iz Sarajeva, rođen 1917. Po kapitulaciji Jugoslavije prebегao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor. U NOV je stupio oktobra 1944. Referent za apotekarstvo 3. brigade XXXVII divizije.
- Furman Alma, domaćica iz Zagreba. Stara oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. član Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenju teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Furman Jelka, domaćica iz Zagreba, rođena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Furman Tea, uenica iz Zagreba, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima završila bolniarski kurs, pa je postavljena za bolniarku u bolnici u Baniji, a zatim u bolnici St. Mario (Italija).
- Gabaj Isaka Moša, student medicine iz Beograda, rođen 1918. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden je u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru se aktivno uključio u antifasistički front. Godine 1943. izveo sabotažu u plinarni u Krimitsavu. Uхваen i od prekog vojnog suda u Dresdenu osuđen na smrt. Streljan 1943. godine.
- Gabor N. rođen 1907. tehničar. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Godine 1942. aktivno se uključio u logoru u Osnabriku u antifasistički pokret i rukovodio Udruženjem naprednih tehničara u logoru.
- Gadol Arnolda Hari, kožarski tehničar iz Beograda. Rođen 1915. u Sofiji. Revolucionarnom pokretu pristupio 30-tih godina i 1934. godine primljen za člana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebегao u Grčku, gde se uključio 1942. u redove grčkih partizana, a od 1944. stupio u NOV. Komandir Pratećete GŠ Makedonije.
- Gadol Petra Mara, domaćica iz Bitolja. Rođena 1914. u Konevu (SAD). U NOV je stupila 1942. Borac u 1. makedonskoj brigadi, a zatim na radu u GŠ Makedonije.
- Gajger Jovan, uenik 9. muške gimnazije iz Beograda. Rođen 1922. u Beogradu. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i 1939. primljen za člana SKOJ-a. Jedan od najaktivnijih uenika u toj gimnaziji u omladinskom pokretu. U NOP od početka ustanka. Avgusta 1941. g. uхваen od Gestapa prilikom se enja telegrafskih stubova na Avalskom drumu i streljan 28. VIII 1941. na Banjici.
- Galorđa Edita, uenica rodom iz Novog Sada. Stara oko 18 godina. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP je stupila na početku ustanka i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Prilikom provale u Pokretu uspela je da izbegne hapšenje i 1944. stupila u NOV. Borac u Vojvođanskim partizanskim jedinicama. Poginula po etkom 1945. kod Osijeka.
- Gal Gabor, trgovac iz Subotice, rođen 1914. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je pokušao pobeći 1944. u partizane. Uхваen i zatvoren u bunker, gde je umoren gla u.
- Gal Ivan, uenik iz Novog Sada, rođen 1924. član SKOJ-a. U NOP od početka ustanka u sastavu udarne grupe. Uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 1 godinu i 6 meseci roblje. Novembra 1941. doveden u segedinski zatvor, odakle je uslovljeno pušten novembra 1942.
- Gal Stevan, uenik rodom iz Subotice. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ, a 1940. izabran za sekretara MK SKOJ-a Subotica. U NOP je stupio 1941. kao član udarne grupe koja je vršila sabotaže i diverzije. U estvovao u paljenju žita u okolini Subotice. Uhapšen i interniran u logor u Bačkoj Topoli, a 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, gde je ubijen u drugoj polovini 1944. godine.
- Galac-Ser Geze Gertruda, uenica iz Novog Sada, rođena 1924. u Beču. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i 1941. primljena u SKOJ. Te godine aktivno se uključio u NOP u sastav jedne udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uspela je blagovremeno da prebegne u Budimpeštu i tako izbegne hapšenje. U Budimpešti je proizvela s ilegalnim radom, ali su maarski fašisti uspeli otkriti njen rad krajem 1942. I doveli je u Novi Sad, gde je osuđena na roblje. Odvedena u zatvor u Maarsku u kojem je ostala do kraja 1944. godine.
- Galfi Dezider, veterinar iz Subotice, rođen 1917. U NOV je stupio u drugoj polovini 1944. Referent veterinerne Artiljerijske brigade XXIV divizije.
- Gams dr Andrija, diplomirani pravnik iz Subotice, rođen 1911. U vreme studija aktivno je delovao u Jevrejskoj organizaciji »Hašomer haclar«. Po ra-

- spadu jugoslovenske vojske u aprilsom ratu 1941. odveden je u zarobljeništvo u Nema ku kao rezervni oficir. U logoru u Osnabriku 1942. aktivno se ukljuio u antifasisti ki pokret. U logorskom Univerzitetu održao je više naprednih predavanja, a u logoru u Aksisdorfu bio je lan ilegalnog rukovodstva. Po oslobu enju iz logora upu en je u logore u kojima su bili internirani jugoslovenski vojnici u cilju njihovog prihvatanja i repatrijacije u Jugoslaviju.
- Gane Izak**, frizer iz Novog Sada. Ro en 1923. u er osarhe (Erdelj). U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu pre rata i pred rat primljen je za lana KPJ. U NOP se aktivno ukljuio na po etku ustanka. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Vacu, a zatim u šatoraljhelju. U zatvoru se ukljuio u pokret otpora i u estvovao u pripremama za bekstvo politii kih zato enika. Proboj iz zatvora ze izvršen 22. III 1944, ali ie uhvaen od nema kih jedinica, koje su pritekale u pomo zatvorskoj straži i vojni sud ga osudio na smrt. Obešen je 6. IV 1944. godine.
- Gansberger Mariia**, u enica iz akova. Ro ena 1926. u Podgorju (akovo). U NOV je stupila aprila 1942. Borac u 16. omladinskoj brigadi, a zatim u Osje koj brigadi. U borbama je bila 3 puta ranjavana.
- Gaon Avram**, profesor gimnazije u Sarajevu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno u estvovao u Udruženju profesora antifasista.
- Gaon Isaka Berta**, u enica iz Splita, ro ena 1927. U NOP je stupila 1942. Marta 1944. uhva ena od Nemaca, koji su je predali ustašama, a ove odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Gaon David**, opti arski radnik iz Zagreba. Star 24. godine. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen u ianstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka. Na radu u ilegalnoj tehnici CK KPH u Zagrebu do novembra 1941. kada je uhapšen od ustaša i nakon zverskog mu enja u zanreba kol policiji nije ništa priznao, ubijen.
- Gaon David**, u itelj iz Sarajeva. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno je delovao od 1942. u Udruženju u itelja antifasista.
- Gaon Salamona David**, stolarski radnik iz Zenice, ro en 1915. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1938. primljen za lana KPJ. Aktivno je delovao do rata u kulturno-umetni koj grupi Radni kog doma u Zenici. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i 16. IX 1941. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Gaon Gina**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu i jedinicama VII banijske divizije, a zatim kuvarica pri Štabu te divizije.
- Gaon Irena**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 1. bateriji 10. haubi kog divizionu.
- Gaon Jozefa Isak**, radnik iz Sarajeva, ro en 1920. Do rata istaknuti revolucionarni radnik i lan KPJ. Godine 1941. Izabran za lana Okružnog komiteta SKOJ-a, a 1942. za lana PK SKOJ-a za Bosnu i Hercegovinu. U NOV od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju partizanskih odreda u okolini Sarajeva. Jula 1941. bio je u sastavu Romanijskog partizanskog odreda, a zatim 6. prolet. isto nobosanske brigade na raznim politii kim dužnostima. Poginuo 28. VI 1942. kod Gra anice (Tuzla).
- Gaon Jakica**, iz Sarajeva. lan KPJ. Do rata radio u partijskoj tehnici MK KPJ Sarajevo. Daljna sudbina nepoznata.
- Gaon Davida Jakob**, mašinbravar iz Sarajeva. Ro en 1895. u Travniku. U NOV od 1942. Borac u 1. bataljonu 5. prolet. crnogorske brigade, a zatim upravnik radionice 9. crnogorske brigade.
- Gaon Jakov**, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Gaon S. Jakov**, iz Sarajeva, ro en 1906. Pripadnik revolucionarnog rani kog pokreta i lan KPJ. U NOP je stupio 1941. kao pozadinski politii ki radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i odvele u zatvor u Lepoglavi, gde je streljan 27. X 1944. godine.
- Gaon Avrama Jeruham-Jerko**, trgova ki pomo nik iz Travnika, ro en 1921. Oktobra 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u 3. eti 3. bataljona 5. srpske brigade XXI srpske divizije.
- Gaon A. Josip**, u enik iz Sarajeva, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je Interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini.
- Gao I. Lena**, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1925. u Drvaru. Po dolasku ustaša na viast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 1. eti 2. bataljona 1. brigade VII kordunarske divizije; u bolnici IV korpusa; u bolnici u Grumo (Italija), gde je završila viši sanitetski kurs.
- Gaon-Danon Loti**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica na Tehni kom kursu pri ZAVNOH-u.
- Gaon Mento**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz ioyora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Gaon Mordehaj**, službenik iz Goražda, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast Drebegao u Dalmaciju, odakle je Interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 4. bateriji 1. haubi kog divizionu GS Hrvatske.
- Gaon Isaka Mordo-Mirko**, službenik iz Splita. Ro en 1908. u Sarajevu. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim na radu u Komandi vojnog podru ja Split i intendanturi VIII korpusa.
- Gaon Nada**, radnica iz Zagreba. Stara 25 godina. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovala u radni kim organizacijama u rejonu ernomerec (Zagreb). Godine 1939 izabrana za lana Sreskoq odbora narodne pomo i 1. reiona u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast produžila s ilegalnim radom. Krajem 1941. uhapšena od ustaša i odvedena u logor u Staroj Gradiški, gde je ubijena.
- Gaon Salamona Rafael-Rafo**, elektri arski radnik iz Tuzle. Ro en 1920. u Sarajevu. Do rata u esnik u

- revolucionarnom radni kom pokretu i primljen u lanstvo KPJ. Aktivno je delovao u partijskoj organizaciji u sindikatu metalaca. Godine 1941. izabran za lana PK SKOJ-a Bosne i Hercegovine. U NOV je stupio 1941. Bio je politički rukovodilac u Tuzlanskom partizanskom odred, a kasnije u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Poginuo 28. VI 1942. kod sela Graonica (Zivinice).
- Gaon Isaka Rafaelo, student iz Splita, rođen 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV je stupio februara 1943. Bio je na dužnosti pozadinskog političkog rukovodioca. Poginuo oktobra 1943. kod Sinja.
- Gaon Rena, krojačica iz Konjice. Rođena 1919. u Sarajevu. U NOV od 1943. godine.
- Gartenberg dr Izidor, lekar iz Beograda. Star 32 godine. U NOV je stupio septembra 1941. u sastav partizanskih odreda u zapadnoj Srbiji. Poginuo oktobra 1941. u toku prve neprijateljske ofanzive u Srbiji. Mesto pogibije nepoznato.
- Gaub Elza. — Postoji podatak iz kojeg se vidi da je bila u NOV i da je demobilisana u inu vodnika.
- Gaus Jaša. — Postoji podatak da je bio u NOV i da je 1944. unapređen u in zastavnika.
- Gazo Samuel, rodom iz Novog Sada. U NOP od početka ustanka. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i marta 1942. osuđen na robiju. Odveden u zatvor u Margitkerutu (Maarska), a zatim na prisilan rad u Ukrajinu, odakle se vratio po završetku rata.
- Gelman Šandora Izidor, uenik iz Zagreba. Rođen 1922. u Kukujevcima. U NOV od maja 1942. Borac u 13. prolet. brigadi »Rade Konar«.
- Genci dr Bela, lekar iz Budimpešte, gde je završio Medicinski fakultet. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobođen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u sastavu XIV korpusa.
- Gener Vera, domaćica iz Duge Rese. Stara 22 godine. U NOV od 1942. Bolnička arka, a zatim referent saniteta bataljona u Karlovačkoj brigadi.
- Geran Joško, radnik rodom iz Bitolja. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Daljnja sudbina nepoznata.
- Gere Arpada dr Istvan, lekar iz Sente, rođen 1909. Po završetku Medicinskog fakulteta specijalizirao stomatologiju. Na fakultetu je pristupio revolucionarnom radni kom pokretu i 1936. primljen za lana KPJ. Kao komunistu osuđen od suda za zaštitu države u Beogradu na 2 godine robije. Po izlasku sa robije nastavio sa revolucionarnim radom. Partija ga je zadužila za rad s omladinom, prvenstveno jevrejskom. Godine 1940. izabran za lana MK KPJ Senta. Po okupaciji Bečke odveden je odmah u logor u Bačku Topolu odakle je pušten krajem maja 1941. Po povratku u Sentu u estvuje u organizovanju udarnih grupa u koje je okupljao prvenstveno omladinu — skojevce. Za vršenje diverzija i sabotaža izrađivao je specijalnu zapaljivu smesu. Septembra 1941. organizovao pri MK KPJ Senta Komandu partizanskih jedinica i udarnih grupa, koja je trebala da objedinjuje rad partizanskih odreda, kada dođe do njihovog formiranja. Organizovao je i grupe žena koje su prikupljale pomoć za NOP, kao i kurseve za osposobljavanje bolničkih arki. Vodio je ilegalnu tehniku MK KPJ Senta. Prilikom partijske provale uhapšen 3. X 1941. i od prekoga maarskog fašističkog suda osuđen na smrt. Obešen u Senti 11. X 1941. Zahvaljujući njegovom delovanju, veći broj jevrejske omladine iz Sente uključen je u NOP na početku ustanka. Posle rata podignuta mu je spomen-ploča u Senti, a bolnica u tom mestu nosi njegovo ime.
- Gere Jozef, radnik iz Sente. Star 26 godina. U NOV od 1942. Borac u vojvođanskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Gere Šandor, uenik iz Sente. Star 18 godina. Prema nekim podacima u NOV je stupio 1942. i poginuo 1944. kod Slovengrada.
- Gereg-Goldsmit Berta, domaćica iz Osijeka. Rođena 1891. u Maarskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Banije.
- Gergelj Eugena Ivan (Isak), student medicine. Rođen 1921. u Filipovu. Medicinu po eto studirati u Beogradu. U NOV od februara 1945. Na radu u bolnici Bačkoj vojnoj podruja.
- Gerl Josipa Elza, nastavnica muzike iz Zagreba. Rođena 1910. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u sektoru prosvete na osloboenoj teritoriji Banije.
- Gerstman Dora, domaćica iz Slavonske Požege, rođena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u radionici sapuna VI korpusa.
- Gerstman Gustav, službenik iz Slavonske Požege, rođen 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici sapuna IV korpusa.
- Gerskovi -Izrael Davida Erna, diplomirani filozof iz Zagreba. Rođena 1913. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast otišla u Split, gde se uključila 1942. u NOP, a 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu u Mosoru; blagajnik KPH za srednju Dalmaciju; referent za prosvetu u logoru za smeštaj izbeglica u Dalmaciji, a zatim u El-satu.
- Gerskovi dr Leo, advokatski pripravnik iz Zagreba. Rođen 1910. u Vuče (Slav. Požega). Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, a 1936. primljen u lanstvo KPJ. Te godine uhapšen od policije kao komunist, ali je posle izvesnog vremena oslobođen zbog nedostatka dokaza. Po kapitulaciji Jugoslavije upućen je od CK KPH u Split radi u estva u organizovanju ustanka. Od juna do septembra 1941. rukovodio skojevskim kursevima u Splitu, koje je organizovao PK KPH za srednju Dalmaciju. Od juna 1941. uređivao ilegalan list »Naš izveštaj«. Februara 1942. bio je sekretar MK KPH Split, a zatim sekretar Agitpropa pri PK KPH za srednju Dalmaciju. Jula 1942. po zadatku Partije u estvoovao u organizovanju žetve u Dalmaciji, a avgusta 1942. bio predavač na skojevskom kursu koji je organizovao Oblasni komitet SKOJ-a. Septembra 1942. postavljen je za referenta za vojnopozadinsku službu pri Štabu IV operativne zone. Februara 1943. predavač na partijskom kursu u Livnu. Juna 1943. urednik lista »Slobodna Dalmacija«, a juna 1944. u estvuje u organizovanju Prvog kongresa kulturnih radnika Hrvatske u Topuskom. Avgusta te godine u estvuje sa referatom na Kongresu pravnika antifašista. Postavljen je za lana Agitpropa pri CK KPH, a zatim za proelnika Upravnog odjela pri ZAVNOH-u. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

- Gertner Boris, rodom iz Susaka. U NOV od septembra 1943. Borac u XIII primorsko-goranskoj diviziji. Poginuo krajem septembra 1943. u Pazaristu kod Gospića.
- Gertner Jakova Leo, trgovac iz Zagreba. Rođen 1908. u Županji. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. bataljonu 12. brigade XXVI dalmatinske divizije.
- Gertner Nevenka, u enica iz Zagreba, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gdje je stupila 1942. u SKOJ i te godine se aktivno uključila u NOP. Septembra 1943. stupila u NOV. Borac u 10. dalmatinskoj brigadi. U borbi sa Nemcima teže ranjena, pa je po izlasku prešla na rad u pozadini.
- Gerzon Nikola, u enik iz Subotice, rođen 1923. Iznosio SKOJ-a od 1940. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe, koja je izvršila 8. VIII 1941. paljenje žita u okolini Subotice. Uхваćen od mađarskih fašista i preki sud ga osudio na smrt, iako je bio maloletan. Streljan u Subotici 18. VIII 1941.
- Gerčić Mikša, u enik, rodom iz Sombora. Star oko 20 godina. Juna 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobjegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u sastav 1. jugoslavenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR-u.
- Gidi Samuela Baruh, radnik iz Prištine, rođen 1921. Iznosio SKOJ-a od 1941. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gdje je interniran od Italijana u logor. Aprila 1943. pobjegao iz logora i stupio u redove albanskih partizana. Po etkom 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Bergen Belsen, gdje je ostao do kraja rata.
- Gidi Samuela Gidalja, student farmacije iz Prištine, rođen 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gdje je interniran od Italijana u logor. Godine 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Bio na farmaceutskoj dužnosti u NOV.
- Gine Markusa David, u enik iz Debeljača, rođen 1926. U NOV od 1944. Borac u Inženjerijskoj brigadi I armije.
- Ginsberg F. dr Ervin, lekar iz Osijeka, rođen 1915. Medicinski fakultet završio 1939. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Gradac u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Avgusta 1943. stupio u NOV. Referent saniteta 16. muslimanske brigade; šef hirurške ekipe XVII divizije.
- Ginsberger F. Vladimir, službenik iz Osijeka, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Apotekarski pomoćnik u XVII diviziji; upravnik ambulante zarobljenika V korpusa; na radu u Sanitetском odseku V korpusa.
- Ginsberger Ljudevita dr Oskar, lekar iz Osijeka. Rođen 1896. u Gradištu (Vinkovci). Medicinski fakultet završio 1920. u Gracu, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Bihać u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od novembra 1942. Bio je na sledećim dužnostima: šef serološke laboratorije bolnice u Jasikovcu, upravnik ambulante VII banijske divizije, referent saniteta 7. banijske brigade, upravnik bolnice rekonvalescenata u Livnu, upravnik venerološkog odeljenja bolnice u Podgrmeu, referent saniteta Komande podgrme kog vojnog područja.
- Glajher Adolfa Karlo, trgovac i putnik iz Splita, rođen 1912. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u jedinicama VIII korpusa.
- Glajher Adolfa Nina, službenik iz Splita, rođen 1920. U NOP od septembra 1943. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Dalmacije.
- Glajher Adolfa Rudi, službenik iz Splita, rođen 1914. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred. U borbi sa Nemcima ranjen i po izlasku enju upućen na rad u pozadini.
- Glater Maks, službenik iz Zagreba, rođen 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenoju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Dubrovnik.
- Glazer Anica, domaćica iz uronovca, rođena 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenoju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Slavonije. Poginula 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Glazer V. Pavle, u enik iz Pakraca, rođen 1919. U NOV od jula 1943. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama, a zatim komesar bolnice VI korpusa.
- Glazer Vlado, u NOV od 1943. Upravnik skladišta pogonskog goriva 4. prekomorske brigade.
- Gleziinger Makse Anka, domaćica iz Zagreba. Rođena 1887. u eškoj. U NOP od 1944. Na radu u Dejem domu u Lasinju.
- Gleziinger Božidar, dentista. U NOV od 1943. Upravnik zubne ambulante Daruvarskog partizanskog odreda, a zatim ambulante NOO Nova Gradiška.
- Gleziinger V. dr Lavoslav, lekar-neuropsihijatar iz Zagreba, rođen 1901. Medicinski fakultet završio 1925. u Beču. Po raspadu jugoslavenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nemačku. Vratio se u Jugoslaviju krajem aprila 1945. i stupio u NOV. Lekar Pokretne poljske bolnice II armije.
- Glid Dragica, domaćica iz Osijeka, rođena 1888. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenoju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Like i Korduna.
- Glid Hajnrih, iz Bezdana. U NOP od početka ustanaka i materijalno pomagao Pokret. Mađarski fašisti su otkrili njegov rad i zatvorili u Somborn Daljnu sudbina nepoznata.
- Glid Jakov, trgovac iz Osijeka, rođen 1884. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom novembra 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenoju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenoj teritoriji Like i Korduna.
- Glid Armina Nandor, kamenorezac iz Subotice, rođen 1924. Godine 1942. odveden u Mađarsku i uključio u sastav kažnjene radne ekipe, koja je radila u okolini Segedina. Oktobra 1944. pobjegao i vratio se u Jugoslaviju, gdje je stupio u NOV. Puškomitraljezac u 12. vojvođanskoj brigadi.
- Glid Šandor, trgovac iz Bezdana. Star 32 godine. U NOP od početka ustanaka i materijalno ga je pomagao. Mađarski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. ubili u somborskom zatvoru.
- Glik Zlatko-Gorski, u enik iz Bjelovara. Rođen 1925. u Podravskoj Slatini. U NOV od januara 1942. Borac u Moslavi koja partizanskoj ekipe, a zatim na radu u Agitpropu CK KPH i Sreskom komitetu SKOJ-a.
- Glikštal Oto, trgovac. Rođen 1892. u Sokolovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenoju iz logora

- stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Goldberger-Bezinski Petar Agneza, u enica iz Zagreba. Ro ena 1923. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Kalni kom i Biokovskom partizanskom odredu, referent saniteta 4. obalskog sektora IV operative zone, na radu u Agitpropu Oblasnog komiteta KPH za Dalmaciju.
- Goldberger Filipa Edita, službenik iz Uljanika (Darugar), ro ena 1911. Do rata se uključila u revolucionarni radni pokret i primljena u lanstvo KPJ. Od po etka aktivan u esnik u NOP, ali su ustaše otkrile njen rad ve krajem jula 1941. i streljale u Maksimiru.
- Goldberger Jakoba Emica, student iz Slavenskog Broda, ro ena 1920. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Skupljala pomo za NOV i ilegalno radila po zadacima Partije. Ustaše su otkrile njen rad u drugoj polovini 1941. i odvele je u zagreba ku policiju, gde je ubijena prilikom saslušavanja.
- Goldberger Makse Ivica-Sijja, u enik iz Slavenskog Broda, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP se uključio na po etku ustanka kao lan udarne ete, koja je vršila sabotaze i diverzije. Januara 1942. uhva en od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Goldberger Julije-uka, službenik iz Sl. Broda. U NOP od 1944.
- Goldberger Majer, trgovac. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Goldberger mr ph. Oto, apotekar iz Sanskog Mosta. Ro en 1907. Farmaciju završio 1932. u Zagrebu. U NOV je stupio septembra 1943. Upravnik sanitetskog skladišta V korpusa i rukovodilac kursa za apotekarske pomo nike.
- Goldberger-Fridman Serena, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1898. u Ma arskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Kalni kom odredu, a zatim na radu u intendanturi X zagreba kog korpusa.
- Goldfarb Katica, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1903. u Velikoj Kanjizi. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na rariu u papu arskoj radionici pri Okružnom NOO Banije.
- Goldfarb Sigmund, trgovac iz Zagreba. Ro en 1899. u Slavenskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u papu arskoj radionici pri Okružnom NOO Banije.
- Goldmajer Vida, domaćica iz Kleka, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u Sreskom odboru AF2 ur evac. Godine 1944. zarobljena od ustaša i odvedena u logor gde je ubijena.
- Goldmajer Zarko, u enik iz Kleka, ro en 1928. Po dolasku ustaša prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu, a zatim u brigadi »Braća Radi«.
- Goldman Jelena, u enica iz Majura (Kostajnica), ro ena 1924. U NOV od aprila 1942. Bolni arka u 7. a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Goldner Adolf. — Postoji podatak da je bio u NOV i 1944. unapre en u in zastavnika.
- Goldner Lavoslava Elza, domaćica iz Ogulina. Ro ena 1912. u Zupanji. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupila u NOV. Borac u li kim i kordunaškim partizanskim jedinicama.
- Goldner Samuela Hugo, trgovac iz Zagreba. Ro en 1896. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOV. Bio na intendantskim dužnostima u li kim jedinicama, a zatim u Komandi suhoputne stanice u Dabru.
- Goldner Julije, trgovac iz Zagreba, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Goldner Oskara Kamil, student iz Zagreba. Ro en 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV je stupio 1942. Borac u voju anskim partizanskim jedinicama.
- Goldner-Haslinger Rudolfa Livija, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1915. u Osijeku. U NOV je stupila septembra 1943. Bolni arka u 18. brigadi III korpusa, a zatim administrator u Komandi vojne oblasti III korpusa. U borbi ranjena.
- Goldner Samuela dr Milan, lekar iz Zagreba. Ro en 1908. u Ogulinu. Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao ftiziologiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 18. hrvatske brigade; refer. saniteta Tuzlanskog vojnog podru ja; upravnik Ranjeni kog centra III korpusa u Tuzli; glavni terapeut III korpusa; šef Sanitetskog odseka Komande grada Sarajeva.
- Goldner Huga Vlado, u enik iz Ogulina, ro en 1933. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a poretkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na teritoriji Like.
- Goldner Ernesta Zlatko, zanatlija iz Zagreba. Ro en 1904. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u 4. prekomorskoj brigadi.
- Goldšmit Artura Dora, službenik iz Osijeka, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a

- po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupila u NOV. Bila je u sastavu partizanskih ustanova na Visu, a zatim u Bariju.
- Goldsmiit Ela**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolniarka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Goldsmiit Ela**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Like i Korduna.
- Goldsmiit-stajner I. dr Zora**, lekar iz Pakraca. Ro ena 1902. u Novigradu. Medicinski fakultet završila 1928. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premeštena u Podhumce (Hercegovina) u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Jula 1942. prebegla u partizane. Bila je na slede im dužnostima: lekar u bolnici 1. prolet. brigade; šef hirurškog odeljenja bolnice broj 1 Vrhovnog štaba; refer. saniteta 1. dalmatinske brigade; šef hirurške ekipe VII banijske divizije; šef hirurške ekipe X korpusa; refer. snaiteta 1. gardijske brigade.
- Goldstajin Armina dr Aleksandar**, diplomirani pravnik iz Osijeka. Ro en 1912. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru na Rabu bio je lan ilegalnog logorskog izvršnog NOO. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je lan Komisije za zbrinjavanje Jevrejskih izbeglica sa Raba u Liku, Kordunu i Baniji koju je formirao ZAVNOH. Kasnije je bio sekretar Sreskog narodnog suda u Glini, potpredsednik Okružnog NOO Banije, na elnik Povjereništva za pravosuđe pri ZAVNOH-u.
- Goldstajin-Ivin Ive Daniel-Danko**, u enik iz Karlovca, gde je ro en 1932. U NOV od maja 1942. Kurir u Gorskom kotaru; zatim u Štabu V operativne zone I Okružnom komitetu KPH, daktilograf u MK SKOJ-a Vojni; na radu u telefonskoj centrali IV korpusa.
- Goldstajin Emil**, fotograf iz Sarajeva, gde je ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio avgusta 1943. u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, 3. dalmatinskoj brigadi, na radu u Agitpropu IX dalmatinske divizije i Agitpropu VIII korpusa.
- Goldstajin Ernest**, student iz Zagreba, ro en 1920. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhva en od ustaša i ubijen 1941.
- Goldstajin ina. Ivo**, inženjer agronomije i knjižar iz Karlovca, ro en 1911. Do rata simpatizer KPJ i aktivno delovao u URS-u. U NOP od po etka ustanka, ali su ga ustaše kao komunistu uhapsile juna 1941. i odvele u logor u Jadovnu, gde je ubijen jula te godine.
- Goldstajin-Bril Slavka Lea**, doma ica iz Karlovca. Ro ena 1910. u Be u. U NOV je stupila 1942. Bolniarka u hirurškoj ekipi GS Hrvatske, a zatim u Centralnoj bolnici GS Hrvatske.
- Goldstajin Oto**, trgovac iz Zagreba. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u. Poginuo krajem 1943 kod Oto ca.
- Goldstajin Arona Oto**, trgovac iz Tuzle. Ro en 1898. u Topuskom. U NOV je stupio 1942. Borac u likim partizanskim jedinicama. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Goldstajin Pavao**, trgovac iz Zagreba, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI li ke divizije. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i ubijen.
- Goldstajin-Ivin Ive Slavko**, u enik iz Karlovca. Ro en 1928. u Sarajevu. Pred rat primljen u SKOJ. Na po etku ustanka lan MK SKOJ-a Karlovac. U NOP je stupio aprila 1942. Borac u Omladinskoj eti u Drežnici. na radu u Sreskom komitetu SKOJ-a, a zatim Okružnom komitetu SKOJ-a Karlovac, komesar ete, a zatim lan Politodjela u Karlova koj brigadi. Demobilisan u inu kape-tana.
- Goldstajin Šarlota-Babuska**, doma ica iz Rume, gde je ro ena 1915. U NOV od 1941. u Bosanskoj krajini. Postoji podatak da je poginula na Grme u
- Goldstajin J. dr Vilim**, lekar. Ro en 1908. u Maarskoj. Po diplomiranju specijalizirao hirurgiju u Sarajevu. U NOV od aprila 1945. Zamenik glavnog hirurga Bolni kog centra III armije u Subotici.
- Goldstajin-Giid Zlata**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Glina.
- Gomboš Bela**, iz Sente. Postoje podaci da je stupio u NOP 1941. Daljna sudbina nepoznata.
- Gomboš Geza**, službenik. Ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Gomboš Laslo**, trgova ki pomo nik iz Sente. Star 19 godina. U NOV je stupio 1943. Borac u vojvoanskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. kod Gornjeg Dobi a.
- Gomboš Magda**, doma ica iz Novog Sada. Ro ena 1922. u Radojevu (Banat). Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. lan udarne grupe koja je u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Prilikom provale u Pokretu uhapsena od ma arskih fašista i marta 1942. osu ena na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arsku, gde je ostala do kraja 1944. godine.
- Gomboš "nac" ing. Stjenan. ar^+eVta** iz Sombora. ro en 1895. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOV je stupio septembra 1943. Rukovodio Tehni kim odsekom pri Bazi NOVJ u Barlju, a zatim na radu u ZAVNOH-u.
- Gorani dr Franjo**, lekar iz Zemuna. Ro en 1900. u Bjelovaru. Medicinski fakultet završio 1930. U NOV ie stupio ostobra 1944. šef odeljenja za zarazne bolesti B^ni kog centra u Zemunu.
- Gorani -Frajberger inž. Vilko**, mašinski inženjer iz Zagreba, ro en 1913. U NOV od 1942. Borac, a zatim šef Tehni kog odeljenja pri GS Hrvatske.

- Goranin Mavre Feliks-Sre ko**, student agronomije iz Sarajeva, ro en 1916. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, a za lana KPJ primljen je 1934. Do rata vrlo aktivno delovao u sindikalnom pokretu i u SBOTI -u. U NOV je stupio jula 1941. Po direktivi PK KPJ za Bosnu i Hercegovinu otišao je u Trebevi ki kraj radi organizovanja odreda. Po formiranju Trebevi kog odreda postavljen je za komandira tog odreda. Krajem avgusta 1941. postavljen je za lana Štaba grupe partizanskih odreda. Poginuo februara 1942. u selu Turovi.
- Goranin Mavre Pavle-Ilija**, advokatski pripravnik iz Sarajeva, ro en 1915. Diplomirao je 1938. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio u vreme studija i 1934. primljen u lanstvo KPJ. U Sarajevu je vrlo aktivno delovao u raznim naprednim udruženjima, posebno me u radnicima i u estvovalo u organizovanju strajkova radnika. Godine 1938. u estvovalo je u Sarajevu u obnavljanju partijske organizacije, koja je došla u vrlo težak položaj nakon hapšenja ve eg broja njenih partijskih rukovodilaca. Te godine izabran je za sekretara MK KPJ Sarajevo, a 1939. za lana Komisije za rad s omladinom pri PK KPJ za Bosnu i Hercegovinu. Slede e godine izabran za lana OK KPJ za širi rejon Sarajeva. Po direktivi Partije organizovao je 1940. partijske kurseve u Bugojnu i Crepoljskom. Po kapitulaciji Jugoslavije u estvo vao je od prvih dana u pripremama za ustanak. Po etkom jula 1941. upu en je na Romaniju, gde je formirao Romanijski partizanski odred u kojem je postavljen za komesara odreda, a kasnije za zamenika komesara Grupe udarn n majovi kih bataljona. Po formiranju Majevi ke brigade postavljen je za njenog komesara, a u jesen 1943. za komesara XXVII divizije. Poginuo je 22. I 1944. u selu Žunovi (Vlasenica) prilikom neprijateljskog napada iz vazduha. Godine 1944. proglašen za Narodnog heroja.
- Gorski Feliks**, student tehnike iz Sarajeva, ro en 1918. U gimnaziji je primljen u SKOJ. Po direktivi Partije otišao je na po etku ustanka u Istru, gde je u estvovalo u organizovanju ustanka. Bio je pozadinski polit ki radnik. Godine 1942. izabran za lana Sreskog komiteta KPH Krk, a zatim Okružnog komiteta KPH Buzetskog okruga. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Gorski Ljerka**, u enica. Ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije i Korduna.
- Gorski Vitomir (Viktor)**, student medicine. Ro en 1921. U NOV je stupio februara 1944. Referent saniteta ehoslova ke partizanske brigade.
- Gosti dr Hinko**, lekar iz Zagreba. Ro en 1907. u Kraoini. Medicinski fakultet završio 1934. u Gracu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Cazin, a zatim u Bosansku Krupu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Obolivši od pegavoa tifusa, upu en na le enje u Jajce, odakle je stupio jula 1942. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: upravnik bolnice broj 1 VS-a, lekar u Centralnoj bolnici VS-a- (u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive). Juna 1943. zarobljen od Nemaca na Sutjesci i ubijen.
- Gosti dr Josip**, veterinar iz Ogulina. Ro en 1899. u Loborgradu. Veterinarski fakultet završio u Be u, a doktorat veterinarskih nauka u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premešten na rad u Gorski kotar, odakle je slao partizanirra sa^+etski materijal i lekove. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u zatvoru u Koprnu, a .-jo etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo-
- enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Veterinarski referent Okružnog NOO Gorski kotar, a zatim na radu u Veterinarskom odjelu ZAVNOH-a.
- Gosti Adolfa Ljudevit**, trgova ki pomo nik iz Zagreba. Ro en 1902. u Loborgradu. U NOV je skupio 1942. Na radu u bolnici X korpusa.
- Gosti Makse Mira**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1916. u Sopotu (Krapina). U NOV je stupila septembra 1943. Na radu u Vojnom podru ju za Slavoniju.
- Gosti Josipa Nada**, u enica iz Ogulina. Ro ena 1929. u Bosanskoj Dubici. Po dolasku ustaša na vlast otišla s ocem u **Gorski kotar, odakle je** internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Vrbovsko, a zatim u Mesnom komitetu KPH Vrbovsko.
- Gosti Vajnberger-Samuela Ruža**, doma ica iz Ogulina. Ro ena 1905. u Karlovcu. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem dr Josipom Gostlom u Gorski kotar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Ekonom u U iteljskoj školi u Vrbovskom, a zatim na radu u Mesnom odboru AFZ Vrbovsko.
- Gosti Vera**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem dr Hinkom Gostlom u Cazin, a zatim u Bosansku Krupu. U NOV je stupila jula 1942. Bolni arka u bolnici broj 1 Vrhovnog štaba, a u toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. Po etkom juna 1943. zarobljena od Nemaca na Sutjesci i ubijena.
- Gosti Maksr ing. Zvonko**, inženjer gradevinarstva iz Zagreba. Ro en 1902. u Pregradi. U NOV od maja 1943. Na radu u III operativnoj zoni u Slavoniji, a zatim u VI slavonskom korpusu i Komandi vojnog podru ja Papuk. Radio na izgradnji partizanskih bolnica i zemunica za ranjenike.
- Gotesman Albert**, trgovac iz Subotice, ro en 1911. Od po etka ustanka pomagao NOP. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili marta 1942. no robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, a 1944. u logor u Aušvic, gde je ostao do kraja rata.
- Gotesman A. Leo**, limar iz Sarajeva. Ro en 1911. u Zvorniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Inženjerijskoj brigadi VII banijske divizije.
- Gotesman Salamona Rikica**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri ZAVNOH-u.
- Gotesman Nikole Tibor**, tipograf iz Subotice, ro en 1917. Do rata vrlo aktivan u revolucionarnom radni kom pokretu i 1934. primljen u SKOJ, a 1937. za lana KPJ. Zbog revolucionarnog rada osu en od suda za zaštitu države stare Jugoslavije na 1 godinu robije, koju ie odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici. Po izlasku sa robije izabran za lana MK SKOJ-a Subotice, a 1941. za lana MK KPJ Subotice. Po okupaciji Ba ke aktivno se uključio u organizovanje pokreta otpora, posebno udarnih grupa. Prilikom partijske provale 1941. u Subotici, uspeo je pre hapšenja da prebegne u Budimpeštu, gde je nastavio sa revolucionarnim radom, a posebno je radio na uklju ivanju jugoslovenskih izbeglica u pokret otpora. Godine

1943. ma arski fasisti su otkrili njegov rad i osudili na 10 godina robjice. Avgusta 1943. doveden u segedinski zatvor, gde je aktivno u estvovao u organizovanju pokreta otpora me u politi kim zatoenicima i bio član zavtorskog Komiteta KPJ. Maja 1944. uklju en je u sastav kažnjeni ke radne ete broj 452, koja je upu ena u okolinu Baje na prisilan rad. U estvovao je u pripremama za organizovano bekstvo politi kih zatoenika iz kažnjeni ke ete. Bekstvo je uspešno izvršeno oktobra 1944. iz Baje.
- Gotlib Hinka Bela**, u enik iz Osijeka, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim radio u pozadini na teritoriji Like i Bosanske krajine po kulturnom sektoru.
- Gotlib dr Hinko**, advokat i književnik iz Zagreba. Ro en 1886. u ur evu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u kordunaskim partizanskim jedinicama; delegat Vrhovnog staba u Italiji za organizovanje pomo i NOV; član Komisije za istraživanje ratnih zlo ina pri ZAVNOH-u.
- Gotlib Milan**, tokar iz Zagreba, ro en 1919. Pred rat primljen u SKOJ, a 1941. u lanstvo KPJ. Godine 1942. izabran za člana MK KPH Zagreb. Do rata istaknuti politi ki radnik i vrlo aktivno je delovao u URS-u i Stranci radnog naroda. Istaknuti sportski radnik. U NOP je stupio na po etku ustanka kao politi ki pozadinski radnik. Poginuo 5. VIII 1942. u Zagrebu u borbi s ustaškim agentima.
- Gotlib Mira**, radnica iz Zagreba. Vrlo mlada se uklju ila u napredni omladinski pokret i primljena u SKOJ. Do rata aktivno delovala u sastavu skojevskog aktiva na »Ciglanici« (Zagreb). U NOP od po etka usanka. Ustaše su okrile njen rad i odvele u logor, gde je ostala do kraja rata.
- Gotlib Petar**, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U gimnaziji je bio uklju en u skojevski aktiv sa kojim je rukovodio Savi -Atel Aleksandar. U NOP od po etka ustanka. Kao član udarne grupe u estvovao u pisanju antifasisti kih parola po gradu, prikupljao pomo za NOV, i dr. Ubrzo je uhva en od ustaša i odveden u logor »Danica« (Koprivnica), gde je ubijen.
- Gotlib Vlado**, student iz Zagreba, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jediniciama VII banijske divizije. Stradao je u drugoj polovini 1944. u Bariju u saobra ajnoj nesre i.
- Gotvald M. Ivan**, ro en 1918. u Rešetarima (Nova Gradiška). U NOV od septembra 1944. Bolni ar u bolnici broj 6 Petog korpusa.
- Grabari M. mr ph. Vladimir**, apotekar iz Zagreba, ro en 1905. Farmaceutski fakultet završio u Zagrebu. U NOV je stupio septembra 1943. Referent za apotekarstvo XVII divizije i III korpusa; upravnik sanitetskog skladišta III korpusa.
- Gracijani Samuela Efrajim-Kiseli**, limar iz Srebrenice. Ro en 1921. u Zvorniku. U NOV od 1941. Borac u Majevi kom partizanskom odred, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 1942. na Kramu (Isto na Bosna) u borbi sa etnicima.
- Grajf Arpad**, službenik iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijском partizanskom odred, a zatim u 1. i 2. prolet. brigadi. Poginuo je jula 1942. na Prenju u toku 3. neprijateljske ofanzive.
- Grajf Drago**, službenik iz Sarajeva, ro en 1918. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijском partizanskom odred, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade i u 2. prolet. brigadi. Poginuo je jula 1942. na Prenju u toku tre e neprijateljske ofanzive.
- Grajf-Filipovi Filipa Frida**, književnica iz Beograda. Ro ena 1913. u Sarajevu. Do rata vrlo aktivna u Ženskom pokretu i sara ivala u listu »Žena da nas«. U NOP od 1942. Od oktobra 1944. bila je član odbora AFŽ Beograd.
- Grajf Samuela Isa**, železni ki službenik iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijском partizanskom odred, a zatim u 2. prolet. brigadi. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Grajf Samuela Julijus**, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Romanijском partizanskom odred, a zatim u 4. bataljonu 2. prolet. brigade. Umro po etkom juna 1943. na Sutjesci od pegavog tifusa u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Grajf Filipa dr Mario**, lekar-stomatolog iz Beograda. Ro en 1900. u Sarajevu. Medicinski fakultet završio 1926. u Be u, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici VIII korpusa u Splitu, upravnik zubne ambulante IV operativne zone; upravnik zubne klinike, lekar u zubnoj ambulanti Komande grada Beograda.
- Granski Vlado**, student iz Zagreba, ro en 1921. Po doiasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Grin dr Armin**, lekar-epidemiolog iz Zagreba. Ro en 1892. U NOV od aprila 1945. nakon povratka iz zarobljeništva u Nema koj, gde je odveden kao rezervni oficir po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. godine.
- Grin Jakoba Armin**, pukovnik bivše jugoslovenske vojske. Ro en 1892. u eletovcima (Srem). Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku, odakle se vratio u Jugoslaviju aprila 1945. i stupio u NOV. Na radu u stabu XVII divizije, a zatim u Stabu IV armije.
- Grin L. Boriška**, domaćica iz Virovitice, ro ena 1917. Po kaDitulaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja.
- Grin V. dr Ula**, lekar iz Ma arske. U NOV od 1944. Bio je na dužnosti lekara u 19. brigadi XXV srpske divizije. Oktobra 1944. demobilisan i otišao za Ma arsku.
- Grm I. dr. Ernest**, lekar iz Sarajeva. Ro en 1899. u Slavonskoj Požezi. Medicinski fakultet završio 1923. u Be u, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Banjaluku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio septembra 1944. Na radu u Sanitetskom odseku V korpusa; lekar

- u Oblasnom NOO za Bosansku Krajinu; epidemiolog u Sanitetskom odeljenju ZAVNOBiH-a.
- Grin Ljubica**, doma ica iz Virovitice, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u partizanskom oporavilištu u Topuskom.
- Grin Maksim**, iz Novog Sada. U NOP se uklju io 1941. kao lan udarne grupe koja je vršila sabotaže i diverzije. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad 1 marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, ade ie stradao 1943. godine.
- Grin Margita**, doma ica iz Virovitice. Stara 48 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Grin Rudolf**, tapetar iz Novog Sada. Ro en 1918. u Be u. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1939. primljen u lanstvo KPJ. Godine 1941. izabran za lana OK KPJ za južnu Ba ku. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga na smrt Obesen 27. X 1941. u Futogu.
- Grinbaum dr Dragutin**, lekar iz Virovitice, ro en 1906. Medicinski fakultet završio 1933. u Beogradu, a zatim specijalizirao hirurgiju. U NOV od aprila 1945. Hirurg u bolnici I armije.
- Grinbaum Isidora Ladislav**, trgovac iz Osijeka. Ro en 1909. u Dardi. Jula 1942. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobeao 1943. i stupio u NOV. Borac, a zatim komandir u 3. bataljonu 16. omladinske brigade.
- Grinbaum Isidora Margita**, doma ica iz Vinkovaca. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Italiju, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Godine 1944. zarobljena od Nemaca kod Jen ike i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Grinberg Aleksandar-Sandor**, službenik iz Subotice, ro en 1921. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti i marta 1942. osudili na 6 godina robije. Odveden u drugoj polovini 1942. na prisilan rad u Ukrajinu. Ubijen decembra 1942. za odmazdu zbog bekstva nekih zatoenika na sovjetsku teritoriju.
- Grinberg Morica Paula**, u enica iz Beograda. Stara 17 godina. lan SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. u sastavu srbijanskih partizanskih jedinica Poginula u Srbiji u drugoj polovini 1941.
- Grinberger Pinje Albert**, u enik iz Beograda, ro en 1925. U NOV je stupio 1942. u sastav srbijanskih partizanskih odreda. Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Grinberger mr ph. Dezider-Željko**, apotekar iz Zagreba. Ro en 1903. u Beški. Farmaceutski fakultet za vršio 1934. u Zagrebu. U NOV od 1944. Upravnik apoteke u bolnici u Osijeku.
- Grinberger-Sekelj Iboja-Ibika**, doma ica iz Novog Sada, ro ena 1919. U prole e 1944. krenula u partizane, ali je na putu uhva ena i internirana u logor u Ba koj Topoli, a zatim odvedena krajem maja 1944. u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Grinberger Katarina**, iz Novog Sada. Stara oko 20 godina. U prole e 1944. krenula u partizane, ali je na putu uhva ena i Internirana u logor u Ba koj Topoli i krajem maja 1944. odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Grinberger Ladislav**, knjižar iz Subotice, ro en 1915. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i 1941. primljen u lanstvo KPJ. U NOP od 1941. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti i marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu gde je ubijen 1943. godine.
- Grinberger Morica Pavle**, u enik iz Beograda, ro en 1924. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju. U NOV je stupio oktobra 1944. Borac u 2. polet, dalmatinskoj brigadi. Poginuo 23. I 1945. kod s. Ljubi i (Mostar), a po drugoj verziji kod s. Ku erin (Široki Brijeg).
- Griner Emica**, doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jugoslovenskom zbegu u Italiji, a zatim u El-Satu (Egipat).
- Griner-Berger Matilda**, iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Griner dr Simon**, lekar iz Sarajeva. Ro en 1897. u Kristinopolju (Poljska). Medicinski fakultet završio 1923. u Be u, a zatim specijalizirao bakterioogiju i serologiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Referent saniteta brigade X divizije. Zbog bolesti upu en na le enje u Bari (Italija), gde je u depresiji izvršio 1944. samoubistvo.
- Griner Bernarda dr Teodor**, lekar iz Zagreba. Ro en 1913. u Nitri (eška). Medicinski fakultet završio 1937. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Vreš, Bugojno, Varcar Vakuf i Banja Luku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV stupio septembra 1944. iz Banjaluke. Referent saniteta 9. brigade X divizije, a zatim šef saniteta te divizije.
- Grinfeld Franjo**, iz akovca. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Grinfeld Rudolfa dr Julije**, lekar iz Zagreba, Ro en 1912. u Miškoljcu. Medicinski fakultet završio 1939. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Doboj, Jajce, Prozor, Goražde i Travnik u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Godine 1944. oboleo od pegavog tifusa i upu en na le enje u Jajce, odakle je stupio novembra 1944. u NOV. Referent saniteta 17. krajiške brigade; refer. saniteta Duvanjsko-livanjskog vojnog podru ja; lekar u bolnici X divizije.
- Grinhu* Dragutina Berta**, u enica iz Bjelovara, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici keksa NOO Glina.
- Grinhut Dragutin-Drago**, službenik iz Bjelovara. Ro en 1893. u Podravskoj Slatini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici keksa NOO Glina.

- Grinhut-Kon Margareta**, domaćica iz Bjelovara. Rođena 1901. u Segedinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana po etkom novembra od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici keksa NOO Glina.
- Grinhut Dragutina Ruben**, uenik iz Bjelovara, rođena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio u NOP septembra 1943. Na radu u radionici keksa NOO Glina.
- Grinhut Dragutina Vera**, uenica iz Bjelovara, rođena 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici keksa NOO Glina.
- Grinhut Vilko**, službenik iz Zagreba, rođena 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Uitelj u osnovnoj školi NOO Krstinje, a zatim NOO Kusajji (Vojni).
- Grinhut Vilka Željko**, uenik iz Zagreba, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je internirana po etkom 1942. u logor u Kraljevici, a zatim u logor na Rabu. (po etkom juna 1943). Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. U esnik omladinskog kursa pri Kordunaškom vojnom podruju.
- Grinvald Andrija**, iz akovca. U NOP od 1941. Marksisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Grinvald-Livadi Gustava Marta**, službenik iz Zagreba, rođena 1907. Pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta pre rata i primljena u lanstvo KPJ. Po dolasku ustaša na vlast uhapšena i odvedena u logor u Jasenovcu, odakle je zamenjena za zarobljenog ustaškog oficira 1943. godine i stupila u NOV. Na radu u stampariji lista »Vjesnik«.
- Grinvald Josipa Samuel**, krojačica radnica iz Vinkovaca. Rođena 1920. u Babinoj Gredi. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Staroj Gradišci, odakle je pobjegao februara 1943. i stupio u NOV. Borac u 5. krajiškoj, a zatim u 12. krajiškoj brigadi.
- Griz Make Josip**, službenik iz Beograda. Rođena 1912. u Doboju. U NOV je stupio 1941. u sastav partizanskih jedinica u istočnoj Bosni. Poginuo 1942. kod Gradača (Doboj).
- Griz Moric-Joco**, službenik iz Sarajeva. Rođena 1914. u Doboju. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo oktobra 1942. na Fruškoj gori.
- Grof Rudoifa Fanika**, uenica iz Bugojna, rođena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima završila viši sanitetski kurs, pa je postavljena za bolničku arku u jedinicama IV krajiške divizije.
- Grof Leona Milica**, trgovica pomoćnica, rođena 1913. u Sesveti. Do rata aktivna u sindikalnom pokretu. U NOP od 1942. u Šibeniku kao pozadinski radnik. Uhapšena 1944. od Nemaca kod sela Zablata i ubijena.
- Gros Jakova Bernard-Pero**, trgovačica pomoćnica iz Zagreba. Rođena 1912. u Kukujevcima. Revolucionarnom radničkom pokretu pristupio pre rata i primljen u lanstvo KPJ. Do rata održavani su u njegovom stanu ilegalni partijski sastanci. U NOV je stupio 1941. u Kordunu. Godine 1942. upućen od Partije u Beograd po specijalnom zadatku, ali je maja 1942. uhapšen od Gestapa i ubijen u zatvoru Glavnjača.
- Gros-ajči Sigmunda Elvira-Bela**, krojačica iz Sremske Mitrovice, rođena 1909. lan SKOJ-a od 1925. a nešto kasnije primljena je u lanstvo KPJ. U NOV je stupila 1941. Borac u Fruškomorskom partizanskom odredu. Godine 1942. upućena od Partije na rad u sremskomitrovačkom srezu kao pozadinski politički radnik. Ubrzo je uhapšena od ustaša i odvedena u logor u Jasenovcu, gdje je ubijena.
- Gros dr Ervin**, lekar. Rođena 1912. u Novy targu (Poljska). U NOV od juna 1944. iz Italije, kamo je pobjegao po dolasku ustaša na vlast i gdje je bio interniran u logor Feramonte. Po stupanju u NOV postavljen je za lekara u partizanskoj bolnici u Grumo (Italija).
- Gros Erzebet**. — Postoje podaci da je do rata bila istaknuta revolucionarka u Subotici i lan Mesnog komiteta za Crvenu pomoć. Daljna sudbina nepoznata.
- Gros Sigmunda ing. Josip**, inženjer iz Zagreba. Rođena 1906. u Laški arku. Kapitulacija Jugoslavije zahtevala ga u Skoplju, gdje se 1942. aktivno uključio u NOP. Bio je lan ilegalnog NOO Skoplje do oktobra 1944. godine.
- Gros Jakoba Julio**, službenik iz Slavenskog Broda. Rođena 1901. u Osijeku. Godine 1942. odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pušten intervencijom njegove žene, koja je bila arijevka. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u slavenskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Gros Ladislav-Lacko**, bankarski službenik iz Zagreba. Rođena 1911. u Subotici. Do rata pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta i primljen u lanstvo KPJ. Bio je lan Rejonskog komiteta KPH u Zagrebu. U njegovom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci. Po kapitulaciji Jugoslavije upućen od Pavla Papa (lan CK KPJ) u Suboticu radi pripremanja ustanka. U Subotici je izabran za sekretara OK KPJ za severnu Bačku. Po etkom avgusta postavljen je za komesara u Štabu partizanskih odreda i udarnih grupa (pretpostavljalo se, da e do i do formiranja partizanskih odreda i njihov rad bi objedinjavao pomenuti Štab). U estvovao je u organizovanju udarnih grupa, koje su vršile sabotaže i diverzije u Subotici i okolini. Kada je krajem 1941. došlo do provale u Pokretu, uspeo je pobeći u Budimpeštu, odakle se vratio 1943. i stupio u Severnobacki partizanski odred.
- Gros Marica**, službenik iz Subotice. Rođena 1913. u Novom Sadu. U NOP od marta 1944. Na radu u NOO Subotica.
- Gros Leona Mirjam**, uenica iz Daruvara, rođena 1923. Godine 1941. odvedena od ustaša u Lohorgrad, odakle je pobjegla i prebacila se na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. u borbi sa Nemcima tesko ranjena u nogu i nakon amputacije izvršila samoubištvo.
- Gros Nikola**, uenik iz Subotice, rođena 1923. Godine 1943. odvedena u Segedin u sastav kažnjeličke radne ete iz koje je pobjegao oktobra

1944. i stupio u NOV. Borac u Izvi a koj eti XII korpusa.
- Gros dr Oto, diplomirani pravnik, direktor banke u Daruvaru, ro en 1905. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. Godine 1942. aktivno se uklju io u antifasisti ki front u logoru u Osnabriku. Po oslobo enju iz logora 1945. bio je upu en u druge zarobljeni ke logore u kojima su bili internirani vojnici i oficiri iz Jugoslavije, u cilju njihovog prihvatanja i vranja u Jugoslaviju.
- Gros Oto, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. Bio je lan skojevskog aktiva u gimnaziji. U NOP od 1941. Daljna sudbina nepoznata.
- Gros-Bošan Ruža, doma ica iz Subotice. Stara oko 50 godina. lan KPJ od 1930. Te godine je uhapšena kao komunista. Do rata radila u tehnici MK KPJ Subotica. U NOP od po etka ustanka. Krajem maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Gros Vladimir-Bosanac, službenik iz Beliš a. Ro en 1913. god. 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao po etkom 1942. i prebacio se na Kozaru, gde je stupio u NOV. Komandir ete »Mile Me avak« komandir ete Krndijsko-papu kog odreda; komandir ete 1. odreda III operativne zone Hrvatske; obaveštajni oficir Diljskog partizanskog odreda. Poginuo 14. VII 1943. kod iline Grede (Banija).
- Grosman Emil, advokatski pripravnik iz Beograda ro en 1917. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po oslobo enju iz logora stupio oktobra 1944. u NOV. Borac u 3. prekomorskoj brigadi, a zatim u 11. dalmatinskoj brigadi.
- Grosman Mikloš, iz Sombora. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe, koja je u estvovala u vršenju sabotaza i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i januara 1942. uhapsili. Daljna sudbina nepoznata.
- Grosman Tereza, doma ica iz Osijeka. Stara 57 godina. U drugoj polovini 1941. otišla sa zetom ur Karlom Ornstajnom u Banjaluku, gde je upu en od ustaša u sastav ekipe za suzoijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila septembra 1944. Kuvarica u bolnici V korpusa u Sanskom Mostu.
- Gruji Avrama Vida (porodi no ime majke Baruh), radnica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Gusman Alberta Josip, inženjer hernije iz Beograda. Ro en 1907. u Temerinu. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1928. primljen u lanstvo KPJ. Po okupaciji Beograda prebegao u Temerin, gde se aktivno uklju io u NOP. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i januara 1942. osudili ga na smrt.
- Gustav Ladislav, u enik Tekstilne škole u Leskovcu. Ro en 1924. u Subotici. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u školi, gde je primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Suboticu, gde se uklju io u sastav jedne udarne grupe, koja je vršila sabotaze i diverzije. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen decembra 1942. za odmazdu zbog bekstva nekih zato enika na sovjetsku teritoriju.
- Gutman Aleksandar-Aca, iz Novog Sada. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden u zatvor u Mararsku, gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Gutman Elizabeta, frizerka iz Zagreba, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast preoegu na nivaisko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osiooenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kupatilu pri NOO Topusko.
- Gutman dr Frida, lekar iz T. Užica. Ro ena u Poljskoj. Stara oko 45 godine. U NOV je stupila septembra 1941. Bila je na slede im dužnostima: lekar u partizanskoj bolnici u Užicu; upravnik nik bolnice u ajni u; upravnik zarazne bolnice u Smoljanima; upravnik prihvatne bolnice XI divizije; šef inaternog odeljenja bolnice V korpusa u centralnoj Bosni. Prilikom evakuacije ranjenika iz bolnice u Tesli u za bolnicu u Špragama, kolona ranjenika u kojoj je bila i dr Gutman napadnuta je 28. IX 1944. od etnika. Da ne bi pala živa u ruke etnicima izvršila je samoubištvo.
- Gutman Ivo, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ i bio je u sastavu skojevske grupe sa kojom je rukovodio Savi -Alej Aleksandar. U NOP od po etka ustanka: rasturao letke, ispisivao antifasisti ke parole po zgradama, prikupljao lekove i sanitetski materijal za NOV, i dr. Jula 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor »Danica« (Koprivnica), gde je ubijen.
- Gutman Jakica, u enik iz Sarajeva, ro en 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kazališnoj grupi ZAVNOH-a.
- Gutman Fridriha Jozef, službenik iz Sarajeva, ro en 1909. U NOV se uputio u drugoj polovini 1941. u sastav Kalinova kog partizanskog odreda. Iz odreda je vra en od etni kih elemenata koji su se uvukli u odred, jer im nisu potrebni »kaputašik«. Po povratku u Sarajevo uspeo je prebaciti se u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Pogino krajem 1943. u borbi sa Nemcima u Baniji.
- Gutman Julijana-Juca, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1920. u Novom Be eju. U NOP je stupila 1941. Prikupljala Crvenu pomo za NOP. Ustaše su otkrili njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana 23. X 1941. u Osijeku.
- Gutman Leo, u enik iz Sarajeva, ro en 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je odveden od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kazališnoj grupi ZAVNOH-a.
- Gustav Lotika, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Štabu 1. artiljerijskog diviziona Artiljerijske brigade VII banijske divizije.
- Gutman Mile, po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. Od 1942. aktivno se uklju io u logoru u Osnabriku u antifasisti ki front. Po direktivi Logorskog komiteta KPJ u estvovao u kopanju rova ispod logora Barkenbrigeu, koji je trebao da posluži za bekstvo zato enika.

- Gutman Ire Olivera, u enica iz T. Uzica, ro ena 1927. U NOV je stupila septembra 1941. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka u bolnici u Užicu; u 1. bataljonu 3. sandža ke brigade, a po završetku višeg sanitetskog kursa postavljena je za referenta saniteta 14. brigade XI divizije, a zatim brigade u XLI diviziji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Gutman Ire Vita, u enica iz T. Uzica, ro ena 1923. U NOV je stupila 1941. Borac u Uži kom partizan skom odredu, a zatim bolni arka u 2. prolet. brigadi. Poginula juna 1943. kod Kalinovika u borbi sa etnicima.
- Haas R. Zdenka, doma ica. Ro ena 1895. u eškoj. U NOV je stupila avgusta 1943. Kuvarica u bolnici broj 2 Šestog korpusa.
- Haase M. Alfred, lekar. Ro en 1899. u Geselkirchenu (Nema ka). Specijalizirao okullstiku. U NOV od avgusta 1944. Lekar u bolnici Vojne oblasti VIII korpusa u Sinju, šef o nog odeljenja bolnice IV korpusa u Karlovcu.
- Haber E. An ica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim u bolni kom centru u Karlovcu.
- Haber dr Ignac, lekar iz Pregrade. Ro en 1894. u Focsani (Rumunija). Medicinski fakultet završio 1926. U NOV stupio septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: upravnik bolnice Ib etvrtog korpusa; šef Laboratorije bolnice Vojne oblasti IV korpusa; upravnik bolnice VIII korpusa; referent saniteta Komande žumbera kog vojnog podru ja. Umro u drugoj polovini 1944. od pegavog tifusa.
- Heberman Terka, kroja ica iz Vinkovaca, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici Sreskog NOO Novi Vinodol.
- Hafner Alfred, dentista. U NOV od 1944. Na radu u zubnoj ambulanti Štaba mornarice.
- Hafner-Berger Ladislava Draga, službenik iz Zagreba. Ro ena u Rugovici 1912. Po dolasku ustaša na vlast pošla sa mužem u Žep e, a zatim u Busova u, gde je bio upu en radi suzbijanja endemskog sifilisa. U NOV od jula 1943. Kuvarica, a zatim apotekarski pomo nik u 9. krajiškoj brigadi i u bolnici V korpusa u Ribniku.
- Hafner Milena Vera, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 14. brigadi XIX dalmatinske divizije. U borbi s ustašama bila je ranjena i zarobljena, ali je uspela da pobegne i vratila se u svoju jedinicu.
- Hafner S. dr Žiga, lekar iz Zagreba. Ro en 1903. u Graberju (Hrvatska). Medicinski fakultet završio 1931. u Padovi, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Žep u, a zatim u Busova u u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Jula 1943. stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 9. krajiške brigade; šef internog odeljenja bolnice V korpusa; upravnik interno-zarazne bolnice u Banjoj Luci.
- Hahamovi dr Ing. Julije, arhitekta iz Sarajeva, ro en 1897. Diplomirao je u Pragu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima na teritoriji Bosne.
- Hajder V. dr Ladislav-Laj o, lekar. Ro en u Maarskoj, gde je završio medicinski fakultet, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od aprila 1945. Šef zubne ambulante bolni kog centra III armije u Subotici.
- Hajduška Micika, grafi ki radnik iz Beograda, ro ena 1916. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupila pre rata i primljena u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Gestapo je otkrio njen rad i streljao 1941. na Banjici.
- Hajim H. dr Josip Jovan, lekar iz Beograda, ro en 1884. Medicinski fakultet završio 1909, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV je stupio marta 1945. Upravnik dermatovenerološke ambulante u Zemunu.
- Hajman dr Jolanda, lekar iz Subotice, ro ena 1901. U NOP je stupila 1941. Organizovala i rukovodila kursevima prve pomo i i prikupljala sanitetski materijal i lekove za partizanske jedinice. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na robiju. U zatvorima u Ma arskoj ostala do kraja 1944. godine.
- Hajmer Koloman. – Prema nekim podacima bio je u NOR. Do rata živeo u Murskoj Soboti.
- Hajnc J. Oskar, dentista iz Iloka, ro en 1919. U NOV od juna 1942. šef zubne ambulante Prvog, a zatim Drugog bosutskog odreda, a od kraja 1944. zubar u bolnici XII korpusa.
- Hajnc Trerda, dentista iz Iloka. Ro ena u Jižinu 1923. U NOV od juna 1942. Zubar u bolnici XII korpusa.
- Hajncer Rudolf, trgovac iz Zagreba. Star 43 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Ekonom bolnice broj 1 etvrtog korpusa.
- Hajncer Mavre Rudolf, knjižar iz Zagreba, ro en 1903. U NOP se uklju io na po etku ustanka i do 1944. radio ilegalno u Zagrebu, a od tada stupio u NOV. Borac u Sejjinoj brigadi. U borbi teže ranjen i ostao invalid.
- Hajnrh-Vimer Barbara, doma ica iz Pitoma e. Ro ena 1892. u Segedinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1945. u NOP. Na radu u NOO Bijenik.
- Hajnrh Edmunda Ela, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1894. u Pe uhu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u pozadinskim partizanskim bolnicama.
- Hajnrh Eva, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u zubnoj ambulanti NOO Glina.
- Hajnrh Josip, službenik iz Pitoma e, ro en 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Bijenik.

- Hajnrh Josipa Truda, službenica iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Administrator u intendanturi VIII kordunaške divizije. ZAVNOH-u i u stampariji lista »Naprijed«.
- Hajon Isaka Albert, službenik iz Zagreba. Ro en 1894. u Mostaru. Završio je trgovačku školu. U NOV je stupio 1942. Borac, a zatim komandir autoete XXIX hercegovačke divizije.
- Hajon šimšona Blanka, domaćica iz Bijeljine, ro ena 1906. U NOV je stupila 1942. Bolnička arka u Jedinicama 6. proleće. isto nobosanske brigade. Godine 1944. zarobljena od Nemaca kod s. Me asi (Semberija), odvedena u Brčko, gde je streljana.
- Hajon Eliezer, službenik iz Beograda. Star 25 godina. U NOV od 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu, a zatim u Jedinicama 2. proleće brigade. Godine 1943. zarobljen od Italijana u Crnoj Gori, odveden u Italiju i interniran u logor u kojem je ostao do kapitulacije Italije.
- Hajon Bernarda Elvira, domaćica iz Dubrovnika, gde je ro ena 1923. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolnička arka u Slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovenačkim partizanskim jedinicama.
- Hajon Joško, tehničar. Star 25 godina. Po etkom juna 1943. odveden iz Dalmacije od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik tehničke radionice 1. banijskog vojnog područja.
- Hajon Davida Joži, student iz Tuzle, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu I u Jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u tehničkoj radionici te divizije.
- Hajon Moše Judita, student medicine iz Bijeljine, ro ena 1920. Studirala u Beogradu. U napredni pokret stupila je u gimnaziji i primljena u SKOJ. Kao komunistička bila je isključena iz bijeljinske gimnazije. Pred rat primljena je na fakultet za elana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije odmah se aktivno uključila u Bijeljini u NOP. Ustase su ubrzo otkrile njen rad i 27. VI 1941. uhapsile, a 1. VII 1941. odvele u Lepoglavu, a zatim u logor u Gospiću, pa u logor u Metajno (Pag), gde je ubijena.
- Hajon Bernarda Majer-Maio, student iz Dubrovnika, ro en 1921. Pred rat primljen u lanstvo KPJ. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru je aktivno delovao me u logorašima u cilju njihovog uključivanja u NOP. Bio je lan logorskog Komiteta KPJ. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu I u Jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u tehničkoj Štapa te divizije. Poginuo 1945. (posle rata) u saobraćajnoj nesreći u Rijeci. U vreme pogibije imao je in kapetana.
- Hajon-Kuluši šimšona Rahela, student filozofije iz Bijeljine, ro ena 1909. U NOV od aprila 1942. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a od 1943. pozadinski politički radnik u Semberlju. lan AF2 za Semberlju.
- Hajon Bernarda Viktor, krojač i radnik iz Dubrovnika, ro en 1912. Do rata aktivno u estvovao u revolucionarnom radničkom pokretu i pred rat primljen u lanstvo KPJ. Godine 1941. izabran za lana MK KPH Dubrovnika. U NOP se aktivno uključio 1941. U proleće 1942. u estvovao u osloboenju iz zatvorske bolnice u Dubrovniku instruktora PK KPH Pjera Grubišića. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru u Kuparima izabran za sekretara novofirmirane partijske organizacije logoraša, a u logoru na Rabu za lana logorskog Komiteta KPH i lana Izvršnog komiteta KPH koji je objedinjavao partijski rad u Jevrejskom i Slovena kom logoru na Rabu. Po osloboenju logora po etkom septembra 1943. u estvovao je u delegaciji, koja je upućena u GS Hrvatske u cilju dobijanja direktive za daljni rad Jevrejskog rapskog bataljona. Po evakuaciji bivših logoraša sa Raba postavljen je za sekretara Komiteta KPH pri Komandi mesta Senj, a zatim je radio u Oblasnom komitetu KPH za Istru i Hrvatsko primorje.
- Hajzler Orel, uenik iz Subotice, ro en 1923. lan SKOJ-a od 1941. i lan skojevskog aktiva. U NOP od početka ustanka kao lan udarne grupe, koja je u estvovala u vršenju sabotaza i diverzija. Avgusta 1941. u estvovao je u paljenju žita u okolini Subotice, ali je ubrzo uhaen i od prekog maarskog suda osu en na 15 godina robije. Odveden u zatvor u Cegledu, a po etkom 1944. u zatvor u Asodu, odakle je pobjegao no u 28/29. novembra 1944.
- Haker Ernesta Ladislav, uenik iz Novog Sada. Ro en 1925. u Pančevu. lan SKOJ-a od 1941. Od početka ustanka lan udarne grupe. Prilikom provala u Pokretu uhapšen oktobra 1941. od maarskih fašista i marta 1942. osu en na 5 godina robije. Odveden u zatvor u Segedinu, a zatim u Asodu. Novembra 28/29. 1944. pobjegao iz zatvora u Asodu i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac, a zatim vodni delegat u 12. vojvođanskoj brigadi LI divizije.
- Hakstok P. Vinko, student medicine. Ro en 1920. U NOV od decembra 1942. Na radu u bolnici broj 6 na Papuku (VI kodpusa); referent saniteta 21. brigade; referent saniteta 17. brigade; referent saniteta Diljskog partizanskog odreda, a zatim u Osnježnoj brigadi. Demobilisan u inu poru nika.
- Halasula, iz Subotice. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe. Njegov rad su otkrili maarski fašisti i avgusta 1941. internirali u logor u Bačkoj Topoli, gde je organizovao skojevski aktiv. Nije poznato njegovo kretanje u toku rata, ali je rat preživeo.
- Halas dr Jene, lekar iz Maarske. Ro en u Peču. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je osloboen od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u sastavu XIV korpusa.
- Halas Julije, iz Bačke Topole. U NOP od 1941. Prikupljao hranu, lekove i sanitetski materijal za političke zatočnike u logoru u Bačkoj Topoli I u logoru u Vrbasu. Daljna sudbina nepoznata.
- Halas Nikole Klara, uenica iz Zagreba, ro ena 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom juna 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Zagorje, a zatim u Komandi kordunaškog vojnog područja.
- Halas Nikola, službenik iz Zagreba. Ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u

- Komandi mesta Zagorje, a zatim u Komandi kordunaškog vojnog područja.
- Halas Roza, domaćica iz Zagreba, rođena 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Zagorje, a zatim u Komandi kordunaškog vojnog područja.
- Halas Nikole Vera, uenica iz Zagreba, rođena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Zagorja, zatim u Komandi kordunaškog vojnog područja.
- Halber Jaša, iz Novog Sada. U NOP od 1941. kao član udarne grupe. Godine 1942. se pasivizirao. Krajem maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gdje je ubijen.
- Hafer Antun, trgovac iz Vrbasu. Rođen 1915. u Bačkoj Topoli. Godine 1942. odveden od maarskih fašista na prisilan rad u Košice, a zatim u Ukrajinu, odakle je pobjegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u sastav 2. eške brigade, koja je formirana u SSSR-u. Sa brigadom došao u Jugoslaviju i prešao u NOV. Krajem 1944. postavljen za komandanta mesta u Vrbasu.
- Haler Makse Ivana-Seka, uenica iz Sarajeva, rođena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora otišla u Italiju odakle je stupila aprila 1944. u NOV. Bolnička u 5. prekomorskoj brigadi, a zatim u 11. brigadi XXVI dalmatinske divizije. Oktobra 1944. je teže ranjena prilikom napada Nemaca na Pelješac, pa je prebaena u Italiju na leenje. Umrla od posledica ranjavanja 1. XI 1944. u bolnici u Gravini.
- Haler Makse Mirko, automehaničar iz Sarajeva, rođen 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a 1943. u Italiju, gdje je interniran u logor Feramonte. Po osloboenju iz logora stupio oktobra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi; autoeti XXVI dalmatinske divizije; vodni delegat u Saobraćajnom bataljonu Baze NOVJ u Bariju; komandir odeljenja Autbrigade Ministarstva narodne odbrane. Demobilisan u inu zastavnika.
- Halmoš Irena, domaćica iz Murske Sobote rođena 1901. U NOV od 1943. Borac u meumurskim partizanskim jedinicama.
- Halpern Leopolda David, muzičar iz Zagreba. Rođen 1922. u Rumuniji. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju. U NOV od juna 1944. Na radu u Prihvatnoj bolnici u Grumo (Italija).
- Han Hina Ana, domaćica iz Zagreba. Rođena 1906. u eškoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u sastavu NOV.
- Han Andrija, iz Dugog sela (Virovitica). U NOV je stupio 1941. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Han Anela, profesor gimnazije iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnik u partizanskim gimnazijama na osloboenim teritorijama Hrvatske, a od 1945. u gimnaziji u Bajmoku.
- Han Anton, iz akova. član SKOJ-a. U NOP od 1941. Ustaše su otkrile njegov rad ve jula 1941. i odvele u logor, gdje je stradao.
- Han E. dr Arpad, lekar asistent na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Rođen 1903. u Novakovcu (Prelog). Medicinski fakultet završio 1928. u Zagrebu, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Mostar u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Po etkom 1943. prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledeim dužnostima: upravnik bolnice Daruvarskog vojnog područja; referent saniteta za pozadinu pri GS Hrvatske.
- Han Jakoba Artur, službenik iz Zagreba. Rođen 1898. u Brezovom Polju. U NOV od 1943. Borac u jedinicama VI slavonskog korpusa.
- Han Ignaca Draga, službenik iz Zagreba, rođena 1908. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem dr Arpadom Hanom za Mostar, gdje je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Po etkom 1943. prebegla za Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Sanitetskom odseku VI korpusa, a zatim u Sanitetskom odeljenju GS Hrvatske kao administrator.
- Han Iuro, iz Dugog sela (Virovitica). U NOV je stupio 1942. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Han J. dr Eduard, lekar iz Olova. Rođen 1903. u Sarajevu. Medicinski fakultet završio 1928. u Beogradu. U NOV od aprila 1945. Referent saniteta 3. brigade VII banijske divizije.
- Han Izidor, tehničar iz Sarajeva. Rođen 1926. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 3. brigadi VII banijske divizije, a zatim u brigadi "Braća Radi" XXXII divizije.
- Han Josip, krojač iz Zagreba. Rođen 1941. u Starom Gradu. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu do rata i 1939. primljen u lanstvo KPJ. Godine 1941. izabran za člana MK KPH Zagreb. U NOV od marta 1942. Poginuo u drugoj polovini 1942. u Korenici.
- Han Adolfa Josip, rođen 1916. u selu Omanovac (Pakrac). U NOV 1943. Borac u 18. slavonskoj brigadi. Poginuo 18. XI 1944. kod Našice.
- Han Mirko-Imre, student tehnike iz Subotice, rođen 1919. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, gdje je primljen u SKOJ. U NOP od 1941. kao član udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je uspeo da se preko zale enog Dona prebaci na sovjetsku teritoriju. Sovjeti su ga internirali u logor do pribavljanja podataka o njemu, ali je, u meuvremenu, umro u logoru.
- Han Oskar, uenik iz Subotice, rođen 1924. U NOP od 1941. kada je i primljen u SKOJ. U estvoovao u sastavu jedne udarne grupe u vršenju sabotaža i diverzija. Uhapšen od maarskih fašista i osu en na dve godine robije. Bio je u zatvoru u Subotici do maja 1944. kada je odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gdje je ubijen.
- Han Stevan, mehaničar iz Subotice, rođen 1923. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Kao član udarne grupe u estvoovao u vršenju sabotaža i diverzija. Uhapšen od maarskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden na pri-

- silan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine Han Vinko. — Postoji podatak da je bio u NOR i da je 1944. unapređen u in potporu nika.
- Hane Marija, domaćica. U NOV od oktobra 1944. Kuvarica u Bolni kom centru broj 1 u Novom Sadu.
- Hanuić M. Boriška, iz Novog Sada. U NOP je stupila 1942. Krajem maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradala.
- Händler Vladislav, službenik iz Mola, rođen 1912. Godine 1942. odveden na prisiljan rad u Maršarsku odakle je pobjegao decembra 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Komandant zarobljeni kog logora III armije.
- Hara Izidora David, trgovica putnik iz Beograda, rođen 1924. Po okupaciji Beograda prebegao u Albaniju, gde je stupio septembra 1943. u redove albanskih partizana. Bolni ar u bolnici u Lušnj (Albanija).
- Hara Isidora dr Julijana, lekar iz Beograda, rođena 1907. Medicinski fakultet završila 1932. u Beogradu, a zatim specijalizirala stomatologiju. Po okupaciji Beograda prebegla u Albaniju, gde je stupila septembra 1943. u redove albanskih partizana. Lekar u bolnici u Lušnj (Albanija).
- Hara Isidora Roza, krojačica iz Beograda, rođena 1920. Po okupaciji Beograda prebegla u Albaniju, gde je stupila septembra 1943. u redove albanskih partizana. Na radu u krojač koj radionici bolnice u Lušnj (Albanija).
- Hara (ime nepoznato), žena Hara Isidora, trgovica iz Beograda. Domaćica, rođena 1885. u Beograadu. Po okupaciji Beograda prebegla u Albaniju, gde je stupila septembra 1943. u redove albanskih partizana. Kuvarica u bolnici u Lušnj (Albanija).
- Haravon Hajim-Lale, uenik u privredi iz Beograda, rođen 1919. Ian SKOJ-a postao je u 16. godini i 1935. uhapšen od policije kao komunist. U NOV je stupio avgusta 1941. Kurir u Posavskom partizanskom odredu. Održavao je vezu izme u top Odreda i PK KPJ Srbije. Godine 1942. uhapšen od Gestapoa i streljan na Banjici.
- Haravon Mika-Šuca, obu arski radnik iz Kraljeva. Rođen 1921. u Nisu. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u odredu »Jovo Kursula«; Kraljeva kom partizanskom odredu; 4. bataljonu 1. pro let. brigade. U tom bataljonu bio je rukovodilac kulturno-prosvetnog odbora. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Hartman Dragutin. — Postoji podatak da je bio u NOV i 1944. unapređen u in zastavnika.
- Hartman Roberta Renato, uenik iz Splita, rođen 1924. U NOV od septembra 1943. Borac u Morsorskom partizanskom odredu, a zatim u tenkovskom divizionu XXVI dalmatinske divizije.
- Has Nacika, domaćica iz Osijeka. Rođena 1920. u Slavonskom Brodu. U NOP od 1941. Prikupljala pomo za oslobodila ki pokret. Ustaše su otkrile njen rad i internirale u logor oktobra 1941. gde je ubijena.
- Has Oskar, gostioni ar iz Osijeka. Rođen u Vo inu. Star oko 70 godina. U NOP od početka ustanka. Davao pomo za oslobodila ki pokret. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud u Osijeku osudio ga na smrt. Streljan 24. X 1941. u Osijeku.
- Has Oskara Zdenko-Zeko, službenik iz Osijeka. Rođen 1913. u Vo inu. Naprednom pokretu pristupio vrlo mlad. Aktivno je radio u skautskoj organizaciji 1930–1932. u kojoj je formirao »Klub br ana« (mladih komunist). Grupa reakcionara u skautskoj organizaciji isključila ga je iz te organizacije zbog njegovog revolucionarnog delovanja me u skautima, a i policija ga je te godine zbog istih razloga uhapsila. Godine 1932. bio je lan grupe koja je izdavala napredni mese ni asopis »Signal«, koji je posle osmog broja zabranjen od policije, Ian SKOJ-a je postao 1932, a KPJ 1935. Od 1935. bio je lan MK KPJ Osijek i lan Okružnog komiteta KPJ Osijek. Od strane Partije bio posebno zadužen za rad s omladinom i za rad u sindikatu. Po kapitulaciji Jugoslavije jedan od organizatora ustanka u osje koj okolini, kao i u vinkova kom srezu. Bio je lan Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju, urednik lista »Slavonski partizan«, »Glasa Slavonijec« i »Vjesnika Slavonijec«. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Has Zdravko, student iz Zagreba, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u Kor ulu. U NOV od septembra 1943. Borac u 13. brigadi XXVI dalmatinske divizije. Poginuo krajem 1943. u borbi sa Nemcima kod Knina.
- Has Željko, službenik iz Zagreba. Rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u štampariji ZAVNOH-a.
- Hasler Karlo. — Postoji podatak da je bio u NOR i 1943. unapređen u in mlag vodnika.
- Hason Duka, krojačica iz Skoplja, rođena 1923. U NOP je stupila 1941. i te godine primljena u SKOJ. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci i organizovana krojač radionica za izradu ode e za partizane. Aktivno je delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključivanja u Pokret. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Hason Klara, domaćica iz Bitolja, rođena 1923. U NOP od 1941. i te godine je primljena u SKOJ. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci. Aktivno je u estvovala u svim akcijama koje je organizovao SKOJ. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Hason Sara, domaćica iz Bitolja, rođena 1902. U NOP od početka ustanka. U njenom stanu skrivani su ranjeni partizani, kao i hrana i ode a za NOV. Sem toga, u njenom stanu je radila i ilegalna partijska tehnika. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Hauptman dr Jozef (Mezi dr Aleksandar), lekar iz Beograda. Rođen 1910. u Sotvelju (Ukrajina). Medicinski fakultet završio 1937. u Beogradu i te godine otišao u Španiju, gde se uključio u redove španske republikanske armije. Bio je upravnik bolnice u kojoj su se le ili borci internacionalnih brigada. Po povlaenju boraca republikanske armije iz Španije dospao je u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao 1941. i stupio u Pokret otpora u Francuskoj. U Marselju je u estvovao u organizovanju prvih oružanih grupa, a zatim organizovao i rukovodio sanitetskom službom Pokreta otpora. Oktobra 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Penzionisan u inu general-potpukovnika.
- Hauzer Andrija, dirigent Beogradske opere. Rođen 1909. U estvovao u revolucionarnom radni kom pokretu i 1938. primljen u lanstvo KPJ. U NOV je stupio 1941. u sastav partizanskih jedinica u Srbiji i te godine je poginuo u toku 1. neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Hauzer Julije, uenik iz Sombora, rođen 1921. U NOV je stupio 1944.
- Hauzer Mirko, iz Beograda, gde je rođen 1912. Ian Beogradske filharmonije. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i pred rat primljen u lanstvo KPJ. U NOV je stupio 1941. kao borac u srbijanskim partizanskim jedinicama. Poginuo te godine u toku prve neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.

- Hauzer Samuel**, u enik iz Sombora. U NOP od 1941. kao član udarne grupe i te godine primljen u SKOJ. Daljna sudbina nepoznata.
- Hauzner Lipe Oskar**, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV stupio septembra 1941. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Hauzner Lipe Vida**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. U NOP od 1941. i te godine primljena u SKOJ. Radila kao ilegalni pozadinski radnik. Godine 1942. uhapšena od ustaša i odvedena u logor u Staroj Gradiški, gde je ubijena.
- Hazan Izrailo**, student medicine iz Beograda, ro en 1919. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio na fakultetu i primljen u SKOJ. Vrlo aktivno je delovao u Udruženju medicinara. U NOP od potetka usatnka, kao član udarne grupe i u estvovao u vršenju diverzija i sabotaza. Uhapšen od Gestapoa 1942. i streljan.
- Hebrang-Straus Marka Olga**, doma ica iz Pakraca. Ro ena 1913. u Kukujevcima. Godine 1941. odvedena od ustaša u logor odakle je oslobo ena zamenom za zarobljenog ustaškog oficira 1942. godine. Po oslobo enju iz logora stupila u NOV. Bila je na raznim dužnostima.
- Held Lazar-Laci**, arapar iz Karlovca. Ro en 1907. u Sitnici (Valpovo). U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i član KPJ. Vrlo aktivno je delovao u sindikatu i bio je sekretar sindikalne podružnice tekstilaca i član Meustrukovnog odbora. U NOV je stupio 1942. U toku rata bio je na raznim dužnostima. Demobilisan u inu poru nika.
- Helering Silvija Erna**, doma ica iz Zavidovi a, ro ena 1908. U NOV je stupila 1941. Bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginula 1942. prilikom etni kog napada na bolnicu u Majeveci.
- Heregin Silvija Rahela**, doma ica iz Zavidovi a, ro ena 1912. U NOV od juna 1943. Bolni arka u jedinicama 1. prolet. brigade.
- Helering Silvija Sara**, doma ica iz Zavidovi a, ro ena 1918. U NOV od juna 1943. Bolni arka u jedinicama 1. prolet. brigade.
- Henigsfeld ing. Ervin**, inženjer iz Zagreba. Ro en 1898. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Nastavnik na tehni kom kursu pri ZAVNOH-u, a zatim član ekipe za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica u Topuskom.
- Henigsfeld-Kolin Vera**, diplomirani pravnik iz Zagreba. Ro ena 1906. u Br kom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnik na tehni kom kursu pri ZAVNOH-u.
- Herak Slavko**, trgovac iz Zagreba. Ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Heran Lava Rudi**, student iz Zagreba. Ro en 1914. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kulturno-prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a.
- Herc B. dr Rudolf**, lekar iz Zagreba. Ro en 1908. u Rogaskoj Slatini. Do rata završio medicinski i farmaceutski fakultet. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: šef hirurškog odeljenja bolnice XXVI divizije; referent saniteta 13. dalmatinske brigade; upravnik bolnice XXVI dalmatinske divizije; upravnik bolnice Vojne oblasti XI korpusa.
- Herc B. mr ph. Teodor**, apotekarski saradnik iz Zagreba. Ro en 1913. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent za apotekarstvo XXVI dalmatinske divizije; apotekar u Sanitetskom skladištu VIII korpusa; upravnik Sanitetskog skladišta GS Hrvatske.
- Herci dr Margita**, lekar iz Banjaluke. Ro ena 1900. u Subotici. Specijalizirala je pedijatriju. U revolucionarni radni kom pokret pristupila pre rata i primljena u lanstvo KPJ. U NOV je stupila novembra 1941. Upravnik partizanske bolnice u Tisovcu, a zatim u emernici. Poginula 19. V 1942. prilikom etni kog napada na bolnicu u emernici.
- Herci Robert**, muzi ar iz Zagreba. Prema izjavama nekih preživelih boraca, bio je u NOV i poginuo.
- Herci Teodor**, elektromehani ar iz Zagreba. Ro en 1907. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici Staba IV korpusa.
- Herci Teodor**, službenik iz Osijeka, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Nastavnik na kursu za civilne radionice u s. Mali Gradac (Banija).
- Hercog Gabora Daniel**, zanatlija iz Slavenskog Broda. Ro en 1904. u Našicama. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI slavenskog korpusa.
- Hercog Z. dr Drago**, lekar iz Zagreba, ro en 1905. Završio Stomatološki fakultet 1929. u Be u. U NOV od avgusta 1944. Bio je na slede im dužnostima: upravnik zubne ambulante XXVI dalmatinske divizije; referent saniteta 6. brigade XIX dalmatinske divizije; šef zubnog odeljenja bolnice VIII korpusa.
- Hercog F. Franjo**, student medicine iz Petrovgrada (Zrenjanin). Ro en 1916. u Segedinu. Studirao je u Zagrebu, gde se uključio u revolucionarni radni kom pokret i primljen u lanstvo KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Petrovgrad, gde u estvuje u organizovanju ustanka. U prvom partizanskom odredu koji je formiran u Banatu — Be keru kom partizanski odred postavljen je za komesara. Krajem jula 1941. odred se morao rasformirati zbog neprijateljskog stava stanovništva (folksdoj era), pa je Hercog prebegao u Ma arsku, gde je uhapšen i bio u zatvoru do kraja 1944. kada se vratio u Jugoslaviju i ponovo stupio u NOV.
- Hercog dr Livija**, lekar iz Subotice. Po završetku medicinskog fakulteta specijalizirala internu medicinu. U NOV je stupila decembra 1944. Lekar u Vojnoj bolnici u Subotici.

- Hercog Mila**, student iz Zagreba, ro ena 1915. U gimnaziji je bila vrlo aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hasomer hacair«, a na studijama se ukljuila u revolucionarni radni ki pokret i 1933. primljena u lanstvo KPJ. Radila u partijskoj tehnicu MK KPJ Zagreb, a 1935. izabrana za lana MK KPJ Zagreb. Obavljala je kurirsku dužnost prenose i ilegalnu poštu do CK KPJ u Be u. Godine 1936. prilikom provale u Partiji uhapšena i od suda za zaštitu države osu ena na 1 godinu robije, koju je odležala u zatvoru u Požarevcu. Po izlasku sa robije aktivno se ukljuila u rad URS-ovih sindikata i Stranci radnog naroda. Godine 1939. i 1940. ponovo je hapsena od policije zbog revolucionarnog rada. Po dolasku ustaša na vlast u estvovala je u pripremama za ustanak, ali je ve jula 1941. uhapšena i odvedena u zatvor u Lepoglavi, a zatim u logor u Gospi u, pa u logor u Metajno na Pagu, gde je ubijena krajem jula 1941.
- Hercog dr Milan**, lekar iz Beograda, ro en 1904. Medicinski fakultet završio 1937. u Beogradu, a zatim specijalizirao hirurgiju. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: šef hirurške ekipe VI prolet. divizije; šef hirurške ekipe XI korpusa; šef hirurške ekipe XIII primorsko-goranske divizije; šef hirurškog odeljenja bolnice broj 3 Jedanaestog korpusa; šef hirurške ekipe Unske operative grupe; šef hirurškog odeljenja bolnice IV korpusa.
- Hercog Nikica**, u enik iz Slavonskog Broda, ro en 1924. U NOV od 1943. Obaveštajac 2. brigade XXXIII divizije X korpusa. Po etkom 1945. upu en na le enje u bolnicu u Taranto (Italija).
- Hercog P. dr Pavao**, lekar iz Zagreba. Ro en 1900. Medicinski fakultet završio 1924. u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu. Do rata bio asistent na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast premešten u Derventu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio po etkom maja 1945. Šef internog odeljenja bolnice II armije.
- Hercvald Petar**, službenik. Ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Herlinger Dragutina Branko**, u enik iz Siska. Ro en 1925. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast otišao je s ocem dr Dragutinom Herlingerom u Biha , kuda je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio novembra 1942. Bolni ar u bolnici broj 1 u Podrme u; u Centralnoj bolnici VS-a u toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive. Poginuo 13. VI 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Herlinger dr Dragutin-Drago**, lekar iz Siska. Ro en 1887. u Karlovcu. Medicinski fakultet završio 1914. u Be u, a zatim specijalizirao hirurgiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten je u Biha u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupio novembra 1942. Upravnik i šef hirurškog odeljenja bolnice broj 1 u Podrme u, a u toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive lekar u Centralnoj bolnici VS-a. Krajem maja 1943. bio je teško ranjen na Sutjesci i umro po etkom juna te godine od posledica ranjavanja.
- Herlinger Ela**, u enica iz Zavidovi a, ro ena 1925. U NOV od decembra 1941. Higijeni ar u artiljerijskom divizionu Artiljerijske brigade I prolet. divizije.
- Herlinger-Švarc Julijusa Gizela-Giza**, doma ice iz Siska. Ro ena 1890. u Glini. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa mužem dr Dragutinom Herlingerom u Biha , kamo je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od novembra 1942. Bolni arka u bolnici broj 1. u Podrme u, a u toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula 12. VI 1943. na Vu evu.
- Herlinger M. dr Ivo**, lekar iz Osijeka. Ro en 1896. u Karlovcu. Medicinski fakultet završio 1922. u Be u, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. Po dolasku ustaša na vlast premešten je u Doboj, a zatim u Tešanj i Tesli u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Ubrzo se povezao sa partizanima i slao im lekove i sanitetski materijal, pa je bio zato neko vreme u ustaškom zatvoru. U NOV je stupio decembra 1942. Lekar u I prolet. diviziji; upravnik bolnice III korpusa; šef hirurške ekipe XVI divizije; šef hirurške ekipe III korpusa; vojni delegat u Zavodu za transfuziju krvi u Beogradu od kraja oktobra 1944. pa do kraja rata.
- Herlinger Ive Jordana**, u enica iz Osijeka, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast otišla je s ocem dr Ivom Herlingerom u Doboj, zatim u Tešanj i Tesli . U NOV od decembra 1942. Bolni arka u bolnici I prolet. divizije; bolnici III korpusa; bolnici XVI vojvo anske divizije, a od januara 1945. na radu u Zavodu za transfuziju krvi u Beogradu.
- Herlinger ure Ljiljana**, u enica iz Osijeka. Ro ena 1923. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebeala na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u žumbera kim partizanskim jedinicama.
- Herlinger Julija Marija**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Banljskog vojnog podru ja. Godine 1944. obolela i upu ena na le enje u Italiju, a po izle enju radila u Sanitetskom odeljenju Baze NOVJ u Bariju.
- Herlinger Micika**, doma ica rodom iz Osijeka. Stara oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebeala na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u žumbera kim partizanskim jedinicama.
- Herlinger Ive Mira**, u enica iz Osijeka, ro ena 1930. Po dolasku ustaša na vlast otišla s ocem dr Ivom Herlingerom u Doboj, zatim u Tesli i Tešanj, kamo je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od decembra 1942. Bolni arka u bolnici I prolet. divizije; bolnici III korpusa; bolnici XVI vojvo anske divizije, a od januara 1945. na radu u Zavodu za transfuziju krvi u Beogradu.
- Herlinger Samuela Rahela**, doma ica iz Donjeg Vakufa. Ro ena 1921. u Zavidovi ima. U NOV od maja 1943. u krajskim partizanskim jedinicama.
- Herlinger-švarc Mavre Zlata**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem dr Ivom Herlingerom u Doboj, zatim u Tešanj i Tesli . U NOV od decembra 1942. Bolni arka u bolnici I prolet. divizije; bolnici III korpusa. Poginula 1944. prilikom etni kog napada na bolnicu III korpusa u Sekovi ima.

- Herman Ado**, student medicine. Ro en 1921. U NOV je stupio oktobra 1944. Referent saniteta ehoslova ke partizanske brigade, a zatim 16. brigade XII divizije.
- Herman Franje Ana**, domaćica iz Mostara. Ro ena 1894. u Sulimanu (Maarska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u bolnici u Otoču.
- Herman Dezider**, veterinarski pukovnik jugoslovenske vojske. Ro en 1885. u Dombrovaru (Maarska). Veterinarski fakultet završio 1908. u Budimpešti. Godine 1919. u estvovao u maarskoj revoluciji, pa je 1920. prebegao u Jugoslaviju i stupio u jugoslovensku vojsku kao vojni veterinar. Kapitulacija Jugoslavije zatekla ga je u Mostaru, odakle je pobegao po dolasku ustaša na vlast u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOV. Referent veterine VIII korpusa, a zatim upravnik veterinarske bolnice tog korpusa.
- Herman Gideon**, student farmacije iz Slavenskog Broda, ro en 1914. Studirao je u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se ukljuio 1942. u NOP i bio član Odbora za zdravstvenu zaštitu u sastavu Sanitetske sekcije. Priključio je sanitetski materijal i lekove za NOV. U NOV je stupio septembra 1943. Upravnik apotekarskog skladišta VIII korpusa na Hvaru; na radu u Sanitetskom skladištu VS-a; šef za apotekarstvo pri GS Srbije.
- Herman Vilka Gina**, uenica iz Tuzle, ro ena 1930. U NOV je stupila septembra 1943. Bolni arka u Jedinicama XXVII divizije, a zatim u bolnici III korpusa u Trnovu. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor »Sajmište« u Zemunu, gde je ubijena.
- Herman Iso**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1887. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Sekretar u Sanitetskom odeljku VIII korpusa, a od jula 1944. na radu u bolnici u Grumo (Italija).
- Herman F. Jelena**, uenica iz Sarajeva, ro ena 1927. U NOV je stupila 1941. Bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu; 1. prolet. brigadi, a zatim na radu u Sanitetskom odeljenju VS-a.
- Herman Ladislav Slomo**, uenik u privredi (limar) iz Novog Sada, gde je ro en 1925. član SKOJ-a od 1941. kada je i stupio u NOP. član udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i osu en na robiju. Odveden u Maarsku, gde je bio u zatvorima do kraja 1944. a zatim u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Herman mr ph. Lav**, drogerista rodom iz Bjelovara. Star 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio neko vreme na apotekarskoj dužnosti, a zatim zbog bolesti preba en u Italiju na leenje.
- Herman** (ime nepoznato — sin mr ph. Lava Hermana), uenik iz Bjelovara, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV.
- Herman Bele Makso**, trgovac iz Osijeka, ro en 1909. U NOV je stupio po etkom 1944. kao borac u Jedinicama XL divizije, a zatim na radu u Odseku za artiljerijsko snabdevanje VI korpusa.
- Herman Mirko**. — Postoji podatak da je bio u NOR i 1944. unapre en u in potporu nika.
- Herman Oskar**, akademski slikar iz Zagreba, ro en 1886. Završio je Trgova ku akademiju, a zatim Likovnu akademiju u Minhenu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u koloniji slikara partizana u Kozani (Italija).
- Herman Oto**, stupio u NOV 1944. godine iz Italije, kamo je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije. Bio je tuma za engleski jezik u Sanitetskom odeljenju pri Bazi NOVJ u Bariju.
- Herman Rudi**, službenik iz Zagreba. Ro en 1913. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Herman Šarlota**, domaćica iz Zagreba. Stara oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Herman Vera**, iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na hrvatsko primorje, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV.
- Hermaner Mira**, uenica iz Osijeka, ro ena 1930. U NOV od januara 1943. Borac u Jedinicama 1. prolet. brigade; Jedinicama III korpusa; XVI vojvođanske divizije, a zatim na radu u Okružnom komitetu KPJ Vlasenica.
- Heron Aleksandar**, geometar i novinar iz Beograda. Ro en 1905. u Vršcu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku 1942. aktivno se ukljuio u antifašisti ki pokret. Zadužen je bio za slušanje radio-vesti na engleskom jeziku preko skrivenog radio-aparata.
- Herškovi Draga**, domaćica iz Osijeka, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Apotekarski pomo nik u Splitu i Bariju, a zatim u apoteci Oblasnog NOO za Slavoniju.
- Herškovi Aleksandra Emanuel**, trgovac iz Beograda. Ro en 1910. u Zagrebu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio septembra 1943. u sastav engleske armije. Poginuo 20. V 1944. u Lanani (Italija).
- Herškovi mr ph. Oskar**, apotekar iz Osijeka. Ro en 1903. u Dalju. Farmaceutski fakultet završio 1929. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim apotekarskim dužnostima u sastavu NOV.
- Hes Gabor (Gabriel)**, iz akova. Do rata simpatizer KPJ. U NOP od 1941. U svom stanu skrivao je partizane i skupljao hranu za partizanske odrede. Decembra 1941. krenuo u partizane, ali je na putu uha en od ustaša i ubijen po etkom januara 1942. godine.

- Hes Ruža, iz akova. U SKOJ je primljena pre rata. U NOP od 1941. U svom stanu skrivala partizane i prikupljala hranu za partizanske odrede. Decembra 1941. krenula u partizane, ali je na putu uhaivena od ustaša i po etkom januara 1942. ubijena.
- Heser or e, u enik iz Novog Sada. Ro en 1922. u Subotici. U NOP od 1941. i te godine primljen u SKOJ. lan udarne grupe koja je vršila diverzije i sabotaže. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i februara 1942. osu en na robiju. Odveden u drugoj polovini 1942. na prisilan rad u Ukrajinu, gde je umro 1943. godine.
- Hibaj Mira, medicinska sestra iz Novog Sada, ro ena 1919. U NOV od oktobra 1944. Bila je na dužnosti bolni arke u pozadinskim partizanskim bolnicama.
- Hiber Emica, doma ica. Postoji podatak da je 1943. stupila u NOV, a 1944. poginula.
- Hidvegi Makse ing. Franjo, inženjer iz akovca, ro en 1912. Pripadnik revolucionarnog pokreta do rata i 1939. primljen za lana KPJ. U NOP aktivno se uklju io 1941. kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku iz kojega je pobjegao u drugoj polovini 1944. u SSSR, odakle se vratio u Jugoslaviju marta 1945. i stupio u NOP.
- Hilfrajh Oto, ro en 1920. u Somborn, gde je završio pred rat gimnaziju. Godine 1942. odveden od ma arskih fašista na prinudni rad u Ma arsku, u sastav jedne kažnjene radne jedinice, iz koje je pobjegao krajem 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama.
- Hirš Pavle, iz Subotice. U NOP je stupio 1941. Avgusta interniran od ma arskih fašista u logor u Ba koj Topoli kao talac zbog paljenja žita u okolini Subotice, koje je izvršila jedna udarna grupa u kojoj su bila 4 jevrejska omladinca. Krajem maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Ausviću, gde je ubijen.
- Hirš-Jeili **Tosa-Todor**, trgovac iz Beograda. Ro en 1915. u Slavonskom Brodu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno se uklju io 1942. u antifašisti ki pokret. Bio je lan ilegalnog partijskog rukovodstva jevrejske barake broj 38, a u logoru u Aleksisdorfu bio je lan rukovodstva logora. Do rata je pripadao revolucionarnom radni kom pokretu i primljen za lana KPJ. Po kapitulaciji Tre eg Rajha upu en od Partije u ženski logor u Bergen Belsenu radi prihvatanja naših logorašica i njihove repatrijacije u Jugoslaviju.
- Hirš-Breher Tonka, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1912. u Kolome i. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na administrativnoj dužnosti u NOO Slunju, NOO Vrgin Most i ZAVNOH-u.
- Hiršfeld Sandora Pavle, trgovac iz Ba ke Topole, ro en 1920. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobjegao na sovjetsku teritoriju januara 1944. i stupio u sastav 2. eške brigade, koja je formirana u SSSR-u. Poginuo u sastavu te jedinice, nije poznato kada i gde.
- Hiršfeld Zdenko, iz Zagreba, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOP. lan Kazališta narodnog oslobo enja Jugoslavije.
- Hiršl Aleksandar, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. Pripadao skojevskom aktivu sa kojim je rukovodio Aleksandar Savi -Alel. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u rasturanju letaka, ispisivanju antifašisti kih parola po zidovima, prikupljanju pomo i za NOV, itd. Jula 1941. uhaiven od ustaša i odveden u logor »Danica« (Koprivnica), gde je ubijen.
- Hiršl Branko, student iz Zagreba, ro en 1922. U NOP od 1942. kao lan ilegalne skojevske organizacije. Preživeo rat.
- Hiršl Drago, službenik rodom iz Zagreba. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Hiršl-Karanfilovi dr Elza, lekar iz Zagreba. Ro ena 1907. u Varaždinu. Medicinski fakultet završila 1933. u Zagrebu, a zatim specijalizirala pedijatriju. Po dolasku ustaša na vlast upu ena u Janj (Bosna) u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od avgusta 1943. Bila je na slede im dužnostima: lekar u bolnici XXXVI divizije; u bolnici III korpusa u Trnovu; De jem domu u St. Cesarea (Italija).
- Hiršl-Satler Josipa Elza, doma ica iz Ivani grada, gde je ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Administrator u NOO Granica, a zatim u Okružnom narodnom sudu u Moslavini.
- Hiršl Igna Feliks, trgovac iz Bjelovara. Ro en 1900. u Krizevcima. Godine 1941. odveden od ustaša u logor u Feri ancu (Jasenovac), odakle je pobjegao juna 1942. i stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: intendant 1. slavonskog odreda; glavni intendant saniteta II korpusa; šef ekonomskog odseka staba III operativne zone; referent za trgovinu pri ZAVNOH-u.
- Hiršl Ferit, iz Murske Sobote. U NOV od 1943. godine.
- Hiršl Franjo, student iz Zagreba, ro en 1922. U NOP od 1942. kao lan udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije u Zagrebu. Kasnije je stupio u NOV.
- Hiršl Juste, doma ica iz Beograda. Po okupaciji Beograda prebegla u Rtanj (Srbija) gde se od 1942. aktivno uklju ila u NOP.
- Hiršl Koloman, iz Murske Sobote. Ro en 1904. u Budimpešti. U NOP od 1942, a u NOV od 1943. Borac u me umurskim partizanskim jedinicama.
- Hiršl Lea, doma ica iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO na Baniji.
- Hiršl Magda, doma ica iz Bjelovara. Ro ena 1912. u Vo inu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u »Glavnoprodajik ZAVNOH-a u Topuskom.

- Hirši Margita**, u enica iz Beograda, ro ena 1923. Po okupaciji Beograda prebegla u Rtanj (Srbija), gde se od 1942. aktivno ukljuila u NOP.
- Hirši Marija**, doma ica iz Zagreba. Stara oko 55 go dina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri »Gvanoprodaji« ZAVNOH-a u Topuskom.
- Hirši Marta**, doma ica iz Koprivnice, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Topusko.
- Hirši Milan**, trgovac iz Bjelovara. Ro en 1887. u Križevcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u »Glavnoprodaji« ZAVNOH-a u Topuskom.
- Hirši dr Milan**, lekar iz Zagreba. Ro en 1909. u Grubišnom Polju. Specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Prozor, a zatim u Graanicu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1943. Upravnik bolnice III divizije. Poginuo aprila te godine kod Prenja (Hercegovina) u toku 4. neprijateljske ofanzive.
- Hirši Milana Mira**, u enica iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Stabu IV korpusa, a zatim u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hirši Bogomira dr Mladen**, lekar iz Zagreba, ro en 1900. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija. Godine 1935. uhapšen od policije kao pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta. U NOV je stupio novembra 1942. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta Papu ko-krndijskog vojnog podruja; upravnik bolnice broj 8 Drugog korpusa; šef zaraznog odeljenja bolnice Bilogorskog vojnog podruja; referent za zdravstvo pri Oblasnom NOO Našice; upravnik ambulante tog Odbora. Poginuo decembra 1943. kod Drenovca u Slavoniji.
- Hirši Štefan**, u enik iz Murske Sobote, ro en 1928. U NOV je stupio 1943. Borac u me umurskim partizanskim jedinicama.
- Hiršler dr Slavko**, lekar iz Koprivnice, gde je ro en 1901. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Tešanj u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1942. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u sastavu V korpusa, a od 1944. šef zaraznog odeljenja bolnice V korpusa u Šipragama.
- Hirštajn Edi**, u enik. Star oko 19 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Hirt Leopolda Franjo**, službenik iz Vukovara, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hirt Leopold**, bankar iz Beograda. Ro en 1882. u Vukovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u, a zatim u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hirt-Horovic Leopolda Mira**, student iz Vukovara. Ro ena 1921. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Slovena kom bataljonu Rabske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Hirt Olga**, doma ica iz Vukovara, ro ena 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hofman Lj. Albert (Arpad)**, dentista. Ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Zubar u ambulanti NOO Komiža; u bolnici VI11 korpusa; u zubnoj stanici Staba mornarice.
- Hofman Alfred**, student medicine iz Osijeka, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.
- Hofman Alma**, student farmacije iz Banjaluke, ro ena 1921. U NOV od septembra 1943. Referent za apotekarstvo XXXIX divizije, a zatim IV divizije.
- Hofman Arnold**, službenik iz Kutine, ro en 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je nastavnik u partizanskoj osnovnoj školi u Vorkapi u.
- Hofman Arnold**, veterinar iz Banjaluke. Ro en 1881. u Hruševcu (Zagreb), U NOP je stupio 1944. Referent veterine pri NOO u Bosanskoj krajini.
- Hofman Hinka Bruno**, u enik iz Novog Sada. Ro en 1926. u Davoru (Nova Gradiška). Član SKOJ-a od 1941; iste godine je stupio u NOP kao lan udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Matarski fašisti su otkrili njegov rad i novembra 1943. osudili na robiju, koju je izdržao u zatvorima u Maarskoj, a u drugoj polovini 1944. odveden u logor u Mauthauzenu, gde je ostao do kraja rata.
- Horman ing. Fric**, pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta od pre rata i lan KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije sklonio se u švajcarsku i odmah ukljuio u aktiv politiki kih jugoslovenskih zatoenika, izbeglica, pripadnika KPJ. U estvovao je u osnivanju Antifašisti kog pokreta jugoslovenskih izbeglica i interniraca, kao i Komiteta narodnog osloboenja Jugoslavije u inostranstvu. U švajcarskim listovima objavio je više lanaka o oslobodila koj borbi naroda Jugoslavije.

- Hofman** (ime nepoznato), sestra inž. Frica Hofmana. Po okupaciji Jugoslavije sklonila se u Švajcarsku i uključila u aktiv jugoslovenskih političkih izbeglica. Vrlo aktivno je u estvovala u antifasističkom pokretu jugoslovenskih izbeglica i interniraca u Švajcarskoj.
- Hofman Heda**, u enica iz Sremske Mitrovice, rođena 1929. U NOV od februara 1945. Bolni arka u bolnici broj 1 u Sremskoj Mitrovici.
- Hofman Henrih**, u enik iz Sarajeva, rođen 1927. U NOV od kraja 1942. Borac u 16. slavonskoj omladinskoj brigadi. Poginuo 1944.
- Hofman Iso**, službenik iz Vinkovaca, rođen 1911. U NOV od 1942. Borac, a zatim vojni rukovodilac u Jedinicama XIII divizije.
- Hofman Josip** iz Karlovca. Do rata aktivan u esniku u revolucionarnom radničkom pokretu i član KPJ. U NOV je stupio 1942. Daljnja sudbina nepoznata.
- Hofman Arnofda Lea**, u enica iz Kutine, rođena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942. a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi u Donjem Skradu (NOO Krnjak).
- Hofman Milan**, službenik iz Zagreba, rođen 1901. Do rata istaknuti revolucionarni radnik i član KPJ. Godine 1936. osuđen kao komunist od suda za zaštitu države na 1,5 godinu robije. Neposredno po dolasku ustaša na vlast stupio u NOP, a avgusta 1941. stupio u NOV. Bio je u partizanskom logoru u Tuhobi u (Sušak) i borac u odredu »Božo Vidas-Vuk«. Od 1942. uređivao list »Primorsko-goranski partizan«, a od 1944. na radu u Odjelu za informacije pri ZAVNOH-u. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Hofman Mira**, domaćica iz Zagreba. Rođena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u intendanturi VII banijske divizije.
- Hofman Bernarda Nada**, diplom. filozof iz Zagreba, rođena 1908. U NOV od 1942. Nastavnik na tehničkom kursu pri ZAVNOH-u.
- Hofman dr ing. Teodor**, inženjer hernije i doktor hemijskih nauka iz Zagreba, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Rukovodio vojnotehni kom radionicom II korpusa.
- Hofman Teri**, domaćica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Partizanskoj zubnoj klinici.
- Hofman J. Viktor**, dentista iz Sarajeva, rođen 1915. U NOV od septembra 1944. Referent saniteta Konjice kog partizanskog odreda; zubar u bolnici XXIX divizije; upravnik zubne stanice u Mostaru.
- Hofman Zlata**, domaćica iz Kutine. Rođena 1902. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Nastavnik u partizanskoj osnovnoj školi u Vorkapi u.
- Hohberger Lucija**, domaćica iz Zagreba, rođena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hohberger Maks**, student iz Zagreba. Rođen 1923. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Šef radio-tehničke radionice u Glini, a od 1944. na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Hohberger Sam**, u enik iz Zagreba, rođen 1923. Pred rat primljen u SKOJ i pripadao skojevskoj grupi sa kojom je rukovodio Aleksandar Šavi -Aleš. U NOP od po etka ustanka: rasturao letke, ispisivao antifasističke parole po zidovima zgrada, prikupljao pomoć za NOV i dr. Jula 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor »Danica« (Koprivnica), gde je ubijen.
- Honsinger Slavko**, iz Zagreba. Rođen 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Administrator u partizanskoj bolnici u Italiji.
- Höchst Marka Mira**, u enica. Rođena 1923. U NOV od avgusta 1943. Referent saniteta u Jedinicama X divizije V korpusa.
- Hohsteter J. dr. Bela**, lekar iz Zagreba. Rođen 1901. u Rogasevu (Murska Sobota). Medicinski fakultet završio 1925. u Beču, a zatim specijalizirao ginekologiju. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Tuzlu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Lekar u bolnici XVII divizije; šef hirurške ekipe te divizije; šef sanitetskog odseka te divizije.
- Holbrant dr. Herman**, rabin. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Od 1942. aktivno se uključio u logoru u Osnabrniku u antifasističkom pokretu i 1943. izabran za člana Antifasističkog veća u logora.
- Holcer Josipa Dušan**, gostioničar iz Daruvara. Rođen 1903. u ulovcu. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Ferižance (Jasenovac), odakle je pobjegao 1943. i stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim Jedinicama. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Holcer Makso**, iz Daruvara, rođen 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije.
- Holcer Zlata**, u enica iz Daruvara, rođena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila na osloboenju teritoriji Banije.
- Holender Pal**, trgovac iz Beograda. Rođen u Subotici. Star oko 35 godina. Pod uticajem poznate revolucionarke Keti Šer-Minderovi pristupio revolucionarnom radničkom pokretu. Od po etka ustanka aktivno se uključio u NOP u Beogradu. Gestapo je otkrio njegov rad i streljao ga 16. VII 1941. na Banjici.
- Holunder Vera**, domaćica iz Zagreba. rođena 1910. U NOV je stupila decembra 1944. Bolni arka u hiruškoj ekipi V korpusa.
- Holnioš** (ime nepoznato), kćer mr ph. Jelene i ing. Imra Holmoša. U enica iz Petrovgrada (Zrenjanin).

- Stara 18 godina. Prema nekim podacima bila je u NOR od 1944.
- Holo or e**, student medicine iz Sente, ro en 1920. Studirao je u Zagrebu. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u jedinicama XIV korpusa.
- Honenvald Ilije Alfred**, u enik iz Feri anaca, gde je ro en 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu NOO Topusko.
- Honenvald Ilija**, trgovac iz Feri anaca. Ro en 1894. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Honenvald Ladislav**, pekar. Ro en 1910. u Rijeci. U NOV stupio septembra 1944. Borac u 5. bataljonu 18. brigade XXX divizije. Aprila 1945. u borbi sa Nemcima ranjen i upu en u Italiju na le enje.
- Honenvald Ilije Magda**, u enica iz Feri anaca, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Honenvald Sarlota**, doma ica iz Feri anaca. Ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu pri NOO Topusko.
- Horbec Rafaela Zina**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enja iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Horn S. dr Mavro**, lekar iz Zagreba. Ro en 1888. u Lavovu, gde je 1914. završio Medicinski fakultet, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Banjaluku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Referent saniteta Okružnog NOO Banjaluka, a zatim šef stomatološkog odeljenja Bolni kog centra u Banjoj Luci.
- Horn Ignjata Nada**, student iz Osijeka, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast preoegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u slavonskim partizanskim jedinicama Poginula februara 1945. kod Belog Manastira.
- Horn Dragutina Sre ko**, službenik iz Zagreba. Ro en 1901. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Viroviti kom partizanskom odredu.
- horcvic Ota Alfred**, student rudarstva iz Sarajeva, ro en 1915. Do rata aktivno delovao u skautskoj organizaciji, kao i u naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Crnu Goru, gde je u estvovao u 13-julskom ustanku crnogorskog naroda kao bo-
rac Pljevaljskog odreda, a zatim je bio kurir u tom odredu. Od po etka 1942. borac u Omladinskoj eti Romanijskog partizanskog odreda. Aprila 1942. u borbi sa etnicima kod Srednjeg zarobljen i ubijen.
- Horovic Leopolda Arpad**, službenik iz Samobora. Ro en 1902. u Subotici. Juna 1942. odveden od madarskih fašista na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u sastav i. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR-u. Sa tom brigadom vraatio se u Jugoslaviju.
- Horovic Bruno**, u enik iz Dubrovnika, ro en 1926. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Zagorje.
- Horovic S. dr Hugo**, lekar iz Beograda, ro en 1883. Medicinski fakultet završio 1905, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju odakle je odveden po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOV je stupio 9. IX 1943. i bio na slede im dužnostima: upravnik privremene logorske bolnice na Rabu do evakuacije svih logoraša; lekar u bolnici u Grumo (Italija); šef internog odeljenja bolnice VIII korpusa u Šibeniku.
- Horovic Šime Ignac**, profesor gimnazije iz Subotice, ro en 1898. U esnik u ma arskoj revoluciji 1919. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao na sovjetsku teritoriju 1944. i stupio u redove CA.
- Horovic Mira**, u enica iz Dubrovnika, ro ena 1922. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kuparima, odakle je odvedena po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Horvat Ignaca Vito**, u enik iz Dubrovnika, ro en 1929. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Zagorje, a zatim u NOO Vojni .
- Horvat V. dr Artur**, lekar iz Slavonske Požege. Ro den 1895. u Dombovaru (Ma arska). Medicinski fakultet završio 1921. u Gracu, a zatim specijalizirao hirurgiju u Hamburgu, Lajpcigu i Zagrebu. U NOV od decembra 1944. Hirurg u bolnici V korpusa broj 6.
- Horvat ing. Elza**, inženjer agronomije iz Zagreba. Ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Poljoprivrednom odelju ZAVNOH-a.
- Horvat Margita**, u enica iz Virovitice, ro ena 1922. U NOV od februara 1943. Bolni arka u Posavskom partizanskom odredu.
- Horvat Jakoba Ruža**, student iz Zagreba. Ro ena 1912. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Horvati Miro**, veterinar iz Zagreba, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV.

Bio na raznim veterinarskim dužnostima u sastavu NOV.

Hranilovi Nevenka, doma ica iz Zemuna. Ro ena 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

Hranilovi Ješe Vili, službenik iz Beograda. Ro en 1911. u Sapcu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

Humski Malina, službenik iz Beograda. Ro ena 1913. u Budimpešti. U NOV od 1944. Borac u 3. brigadi XXXVI divizije.

Hungar Oskar, u enik iz Zagreba. Ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu VII banijske divizije.

Husar Edita, u enica iz Novog Sada. Godine 1942. prebegla sa roditeljima u Budimpeštu, odakle se vratila po etkom maja 1944. u Jugoslaviju i stupila u NOV. Bolni arka u Kalni kom partizanskom odred.

Husar Gizeia, doma ica iz Novog Sada. Godine 1942. prebegla sa roditeljima u Budimpeštu, odakle se vratila po etkom maja 1944. i stupila u NOV. Bolni arka u Kalni kom partizanskom odred.

Husar L. Imre, apsol. medicine iz Novog Sada. Ro en 1913. u Našicama. Revolucionarnom radnikom pokretu pristupio u vreme studija i 1935. uhapšen kao komunist. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno uključio u antifasisti ki pokret jugoslovenskih izbeglica. Skupljao je pomo za NOV, sanitetski materijal i lekove, izra ivao lažne legitimacije i studentske indekse za ilegalce u Jugoslaviji. U leto 1943. uhapšen od ma arskih fašista i u zatvoru u Sorokšaru (Sorokšar u Ma arskoj) zverski mu en, ali nije ništa priznao, pa je upu en u Novi Sad, gde je u zatvoru »Armija« podvrgnut novim mu enjima. Od ma arskog suda osu en na 7 godina robije i odveden u zatvor u Šatoraljuhelju. U zatvoru je u estvovao u organizovanju bekstva političkih zatoenika. U me uvremenu je teško oboleo, pa je pušten ku i radi leenja 20. III 1944. Me utim, aprila te godine otišao je u partizane. Obavljao je dužnost lekara u bolnici broj 2 Okružnog NOO Našice.

Husar L. Ljudevit, student Muzičke akademije iz Novog Sada, ro en 1916. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno uključio u antifasisti ki front jugoslovenskih izbeglica: prikupljao je pomo za NOV, lekove i sanitetski materijal, izra ivao lažne legitimacije i studentske indekse za ilegalce u Ba koj. U leto 1943. uhapšen od ma arskih fašista i nakon zverskog mu enja u zatvoru u Sorokšaru (Ma arska), upu en u Novi Sad, gde je u zatvoru »Armija« bio podvrgnut novim zverskim mu enjima. Osu en na 8 godina robije i odveden u zatvor u Šatoraljuhelju, gde je u estvovao u organizovanju bekstva političkih zatoenika. Proboj iz zatvora uspešno je izvršen 22. III 1944. ali su u pomo zatvorskoj straži pritekale nema ke jedinice. Husar je uhva en i osu en na smrt. Obesen 6. IV 1944.

Husar L. Marta-Magda, student medicine iz Našica.

Ro ena 1920. u Novom Sadu. Studirala je u Beogradu, gde se aktivno uključila u napredni omladinski pokret, kao i u skautsku organizaciju i primljena je u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prešla u Novi Sad, gde je izabrana za sekretara skojevskog aktiva. U NOP od 1941. U estvovala je u sastavu udarnih grupa u vršenju sabotaza i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i 1942. godine osudili na 12 godina robije. U zatvorima u Ma arskoj bila je do oktobra 1944, kada je uspeła pobe i i vratiti se u Jugoslaviju, gde je stupila u NOV. Radila po sektoru saniteta u slavonskim partizanskim jedinicama.

Husar L. ing. Nikola, elektromašinski inženjer iz Novog Sada. Ro en 1911. u ur evcu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno uključio u antifasisti ki front jugoslovenskih izbeglica. Prikupljao je pomo, lekove, sanitetski materijal za NOV. izra ivao lažne legitimacije i studentske indekse za ilegalce u Ba koj itd. U leto 1943. uhapšen od ma arskih fašista i u zatvoru u Sorokšaru (Ma arska) podvrgnut zverskim mu enjima, ali nije ništa priznao. Odveden u zatvor »Armija« u Novi Sad, gde je tako e zverski mu en, pa je osu en na 7 godina robije. Preba en u zatvor u Šatoraljuhelju, gde je u estvovao u organizovanju bekstva političkih zatoenika. Bekstvo je uspešno izvedeno 22. III 1944. ali su zatvorskoj straži pritekale u pomo nema ke jedinice i tom prilikom bio je ranjen u ruku. Da bi izbegao izvo enje pred preki vojni sud, namerno je inficirao povredu na ruci, pa je odveden na le enje u bolnicu u Komarno, gde je umro od sepse oktobra 1944. godine.

Husar Ruža, student medicine iz Novog Sada. Ro ena 1922. u Koprivnici. U NOV od januara 1944. Pomo nik referenta saniteta XXXII divizije X korpusa.

Ignac Filip. — Postoji podatak da je bio u NOV i 1944. unapre en u in poru nika.

Ignus Doruē, iz Subotice. U NOV od kraja 1944. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama.

Iles Rafaela Flora, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na oslobo enoj teritoriji.

Ileš Vojislava Stjepan, u enik iz Doboja. Ro en 1922. u Bosanskom Petrovom Selu (Gra anica). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama VII banijske divizije. Demobilisan u inu kapetana.

Indig Davida Ladislav, službenik iz Zagreba. Ro en 1909. u Ba kom Monostru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na administrativnoj dužnosti u Oblasnom NOO Zagreba ke oblasti. Novembra 1943. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Dahau, gde je ostao do kraja rata.

Indig Lea Ružica, medicinska sestra iz Osijeka. Ro ena 1912. u Slavonskoj Požezi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde

- je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicu, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Radila po sektoru saniteta u jedinicama X zagreba kog korpusa.
- inselt B. Melanka, u enica iz Osijeka, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila januara 1943. u NOV. Bolni arka u 4. bataljonu 11. dalmatinske brigade, a zatim komesar brigadnog previjališta te brigade.
- Iric Josipa dr Dezider, lekar iz Debelja e. Ro en 1895. u Mihajlovu (Zrenjanin). Medicinski fakultet završio 1919. u Budimpešti, a zatim specijalizirao neuropsihijatriju. U NOV od januara 1945. Lekar NOO Konak, a zatim šef kožnoveneri nog odeljenja bolnice III armije.
- Iric Irma, doma ica iz Debelja e. Stara 42 godine. Po okupaciji Jugoslavije sklonila se u Homolje (isto na Srbija), gde se 1943. uklju ila u NOP.
- Iric Dezidera Oto, student iz Debelja e, ro en 1920. Po okupaciji Jugoslavije sklonio se u Homolje (isto na Srbija), odakle je stupio 1942. u NOV. Bolni ar u homoljskim partizanskim jedinicama.
- Isak (prezime nepoznato), u enik iz Beograda, Star oko 18 godina. lan SKOJ-a od 1941. U NOV je stupio 1941. kao borac Beogradskog bataljona, a zatim desetar 1. e e 6. bataliona 1. prolet brigade. Poginuo 22. I 1942. kod Sjenice u borbi sa etnicima.
- Isakovi Isak, iz Novog Sada. Do rata lan levog krila cionisti kog pokreta (revizionista). U NOP stupio na po etku ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa. Od druge polovine 1941. u NOV. Borac u diverzantskoj grupi Ba ko-baranjskog odreda. Poginuo 1943. u borbi sa Nemcima. Mesto pogibije nepoznato. Komponovao borbenu partizansku pesmu koja se za sve vreme rata pevala u partizanskim jedinicama u Ba koj.
- Isah Teodora dr Jelena, lekar iz Beograda. Ro ena u Padini (Kova ica). Medicinski fakultet završila u Beogradu. U NOV od oktobra 1944. Upravnik bolnice GS Makedonije u selu Vranovci.
- Isah Lazar, rodom iz Bitolja. U NOV od 1942. Borac u slovena kim partizanskim jedinicama.
- Isah Eliezera Luna-Lili, u enica iz Bitolja, ro ena 1924. U NOP od 1941. a u SKOJ je primljena 1942. U estvovala u prikupljanju pomo i za NOV i aktivno delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u antifasisti ki front. Pred odvo enjem u logor u Treblinku, prebegla marta 1943. u Gr ku, gde se uklju ila u redove gr kih partizana. Od druge polovine 1944. vratila se u Jugoslaviju i stupila u NOV. Borac u 2. makedonskoj brigadi.
- Isah Eliezera Mentes, radnik iz Bitolja, ro en 1920. Od 1942. borac u redovima gr kih partizana. U drugoj polovini 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u 2. makedonskoj brigadi.
- Isah Eliezera Pinhas, u enik iz Bitolja, ro en 1922. U NOV od marta 1943. Bcrac u odredu »Goce Del ev«, a zatim vojni rukovodilac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Ivi Zlata, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1912. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata i lan KPJ. U NOP je stupila na po etku ustanka. Njen rad su otkrile ustaše 1942. i odvele u Lepoglavu, gde je ubijena.
- Izrael Josipa Berta, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1914. u Velikoj Gorici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na slede im dužnostima: bolni arka, a zatim referent saniteta 1. odreda XIII divizije XI korpusa; na radu u bolnici IV korpusa, a zatim u Sanitetskom odseku tog korpusa.
- Izrael Jakova Estreja, u enica iz Bitolja, ro ena 1922. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je i primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. U njenom stanu organizovana je kroja ka radionica za izradu ode e za partizane, održavani ilegalni partijski sastanci i dr. Od 1942. rukovodila jednom skojevskom grupom sastavljenom isklju ivo od jevrejskih omladinaca. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Izrael-Orli Oskara Eva-Erzika, u enica iz Zagreba, Ro ena 1920. u Budimpešti. U NOV od jula 1942. Na radu u Centralnom odboru AFZ za Sloveniju; u Agitpropu 17. brigade; Agitpropu CK KPH; i u redakciji lista »Pionir«.
- Izrael Isak. trgovac iz Bitolja. U NOP od po etka ustanka. U svojoj radnji uvao je ilegalni materijal, koji je donosila njegova sestra Estreja i u njoj su održavani ilegalni partijski sastanci. Marta 1943. odveden od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijen.
- Izrael Jozef, obu ar iz Sarajeva, ro en 1898. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ do rata. U NOP je stupio na po etku ustanka kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i 16. XI 1941. odvele u logor u Jasenovcu, gde je odmah ubijen.
- Izrael Isak ing. Leopold Poldi, inženjer iz Zagreba. Ro en 1912. u Fojnici. U NOV je stupio 1943. u sastav inženjerijske jedinice XXVII divizije. U toku rata vojni rukovodilac.
- Izrael Magdalena, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1914. U NOV od oktobra 1944. Kuvarica u Stabu IV divizije.
- Izrael Rahami Matilda, u enica iz Bitolja, ro ena 1925. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je i primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Prikupljala pomo za NOV, aktivno je delovala u antifasisti koj organizaciji »Branik«. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Izrael Rudolfa Mihajlo, trgovac iz Ba kog Petrovog Sela. Ro en 1914. u Zavidovi ima. U NOP od po etka ustanka. Ma arski fasisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski ručnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Bolni ar u 1. bataljonu 14. brigade XXIII divizije.
- Izrael Mika, trgovac iz Tutina. Ro en 1904. u Novom Pazaru. U NOV od 1941. Borac u 1. prolet brigadi. Poginuo aprila 1943. kod Kolašina u toku 4. neprijateljske ofanzive u borbi sa etnicima.
- Izrael Avrama Paula, frizerka iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zalim u Sercerjevoj brigadi.
- Izrael Puba, student iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u jedinicama XIII divizije XI korpusa.
- Jafa Benjamin, staretinar iz Ba ke Palanke. Ro en 1891. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fasista i osu en na 1 godinu i 6 meseci robije. Februara 1942. doveden u sege-

- dinski zatvor, a februara 1943. pušten uslovno na slobodu. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Jakob Maš,** iz Novog Sada. U esnik u NOP od po etka ustanka. Prilikom provale u Pokretu septembra 1941. uspeo je pobe i u Ma arsku, gde je produžio s ilegalnim radom. Uhapšen 1945. i ubijen.
- Jakie** (prezime nepoznato), iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebgao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV je stupio januara 1943. kao borac u Kor ulanskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo aprila 1943. u toku etvrte neprijateljske ofanzive.
- Jako »Bitoljac«** (prezime nepoznato), trgova ki po mo nik iz Biha a. Ro en 1920. u Bitolju. U NOV je stupio 2. IX 1942. Borac u Krajskom odredu; u esnik na Omladinskom partijskom kursu u Benakovcu; borac u 1. prolet. brigadi. Poginuo mara ta 1943. u toku etvrte neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Jakovovi Mavre Lila,** doma ica iz Makarske. Ro ena 1912. u Podravskoj Slatini. U NOV od 1943. Bolni arka u bolnici broj 5 Šestog korpusa.
- Jakov i Šmalc Jakova Vilim,** veterinar iz Vukovara. Ro en 1912. u uri ima. Veterinarski fakultet završio 1938. u Zagrebu. U NOV od oktobra 1943. Borac u 13. primorsko-goranskoj brigadi, a zatim referent veterine XXIII divizije.
- Jakovljevi Samuila Bojana,** u enica iz Beograda, ro ena 1922. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Albaniju, gde je internirana od Italijana u logor u Kavaji, a zatim odvedena u logor Feramonte u Italiji. Po oslobu enju iz logora stupila u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju, a zatim na Visu.
- Jakovljevi M. Estera-Neli (Partizanka Zora),** u enica iz Beograda, ro ena 1924. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i 1940. primljena u SKOJ. U NOV je stupila avgusta 1941. Borac i etni omladinski rukovodilac u Knjaževa kom odredu. Godine 1943. primljena za lana KPJ. Te godine bila je u Timo kom odredu bataljonski rukovodilac SKOJ-a, a 1944. rukovodilac SKOJ-a u Boljeva kom terenskom bataljonu. Istovremeno je radila na terenu kao pozadinski politiki radnik, naro ito me u ženama. Za nju se navodi, da je bila neustrašivi borac u sastavu 9. srpske brigade i da je herojski poginula avgusta 1944. u borbi sa etnicima kod Malog Izvora u blizini Boljevca. Posle rata jedna ulica u Boru nosi njeno partizansko ime »Partizanka Zora«.
- Jakovljevi Majera Leon,** u enik iz Beograda, ro en 1922. Postoji podatak da je bio u NOV i poginuo kao borac. Vreme i mesto pogibije nepoznato.
- Jakša-Rajn Moše Rea, službenik iz Beograda. Ro ena 1917. u Nišu. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Omiš, gde se aktivno uklju ila u NOP. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ do rata. U NOV je stupila septembra 1943. Na radu u Sreskom komitetu KPH Omiš. Poginula u borbi s ustašama 7. II 1944. kod Omiša.
- Janele Josipa Ana, u enica iz Daruvara. Ro ena 1923. u Novom Be eju. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je i primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Njen rad su otkrile ustaše i od 1942. do januara 1945. bila u logorima. Uspela je pobe i iz logora i januara 1945. stupila u NOV.
- Jankovi Otokara Viola,** u enica iz Sarajeva. Ro ena 1926. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Jehuda Simo** — Postoji podatak, da je rodom iz Sarajeva, odakle je prebgao 1941. u Srbiju. Po etkom 1943. stupio u NOV kao borac u 1. sumadijskom partizanskom odredu, a zatim je bio zamenik komandira ete u 1. bataljonu 1. sumadijske brigade. Poginuo 4. XII 1943. u Prijepolju.
- Jeli -Rozenberger Aleksandar,** tekstilni radnik iz Zagreba, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebgao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Kor ulu. U NOV od septembra 1943. Bio na politiki dužnostima u partizanskoj mornarici.
- Jeli -Jinker Milana Ana,** u enica iz Siska, ro ena 1923. lan SKOJ-a od 1940. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. U borbi sa Nemcima teže ranjena. Po izle enju upu ena na rad u pozadinu. Radila u De jem domu u Glini.
- Jelinek dr uro,** lekar-stomatolog iz Zagreba, ro en 1884. Po dolasku ustaša na vlast prebgao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik Prihvatne bolnice XXXV divizije, a zatim na dužnostima stomatologa u partizanskim sanitetskim ustanovama.
- Jelinek ure dr Erih,** lekar stomatolog iz Zagreba, ro en 1910. Medicinski fakultet završio 1937. u Bazelu. Po dolasku ustaša na vlast prebgao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Šef zubne ambulante GS Hrvatske; šef zubnog odeljenja bolnice IV korpusa.
- Jelinek Julija Josip,** trgova ki zastupnik iz Zagreba, Ro en 1891. u Slavonskoj Pozezi. U NOV od jula 1942. Na radu u NOO Gorski kotar, a zatim u radionici za izradu eksploziva i municije GS Hrvatske.
- Jelinek Oskara Nada,** profesor gimnazije iz Zagreba, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegala na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora otišla u Italiju, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Bila je tuma za engleski jezik u bolnici broj 33 u Gravini (Italija), a zatim profesor partizanske gimnazije u Topuskom.
- Jelinek Suzana,** kroja ica iz Zagreba. Ro ena 1920. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u zubnoj ambulanti XXXV divizije.
- Jelinek Vera,** doma ica iz Zagreba, ro ena 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u NOO Gorski kotar.
- Jelinek Zora,** doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra

1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Godine 1944. izabrana za predsjednika Okružnog odbora AFŽ za Gorski kotar.
- Jeušua David, službenik iz Beograda, rođen 1908. Do rata simpatizer KPJ. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uхваćen od Gestapoa i u drugoj polovini 1941. streljan u Kijevu kod Beograda.
- Jeušua Hajim (Sajnovi Hranislav), direktor kamenoloma u Kijevu kod Beograda. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, gde se poveoao sa partijskom organizacijom. U NOV je stupio avgusta 1943. Borac i mitraljezac u 10. hercegovačkoj brigadi, a zatim na elnik Staba XXIX hercegovačke divizije.
- »Jevrejka — pegava, crvene kose« (ime i prezime nepoznato), pod tim nazivom Slavka Mori navodi jednu Jevrejku iz Beograda, koja je oktobra 1941. izašla iz Beograda ponevši hirurški instrumentarij, sa namerom da se uključi u partijske redove. etnici su je uhvatili kod Miočnice i zaklali.
- Jinker Drago, diplomirani ekonomista iz Zagreba, službenik. Rođen 1913. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Godine 1942. aktivno se uključio u logoru u Osnabriku u antifasistički pokret i bio je izabran za lara partijskog rukovodstva Jevrejske barake broj 38.
- Josif Jakov, student rodom iz Beograda. Star 19 godina. Po okupaciji Beograda prebegao u Kuršumliju, gde se uključio u NOP. Uхваćen od etnika i ubijen 1943.
- Josifovi Josefa Albert, student medicine iz Pristine, rođen 1916. Studirao je u Zagrebu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde se uključio po etkom 1943. u 7. albansku partijsku brigadu. U drugoj polovini 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima.
- Josifovi S. dr Nisim, lekar. Rođen 1913. u Sofiji. U NOV je stupio novembra 1944. Šef hirurškog odeljenja Bolničkog centra broj 1 u Nišu.
- Julijus Anka, domaći iz Zagreba, rođen 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u bolnici banijskog vojnog područja, a zatim u bolnici u Bariju (Italija).
- Julijus Dezider. — Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Nastavnik na u iteljskim kursovima u Banji.
- Julijus K. dr Dezider, lekar iz Vrapca. Rođen 1895. u Pančevu. Medicinski fakultet završio 1921. u Pragu, a zatim specijalizirao neuropsihijatriju. Godine 1919. u estvovao u maarskoj revoluciji. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: lekar Zagrebačkog partijskog odreda, upravnik bolnice Vojnog područja Otočac, upravnik bolnice broj 2 etvrtog korpusa, upravnik bolnice Banijskog vojnog područja, a zatim Sibićkog vojnog područja.
- Julijus Dezidera Duka, u enik iz Zagreba. Rođen 1925. u Beogradu. Godine 1941. primljen u SKOJ.
- U NOV od 1942. Borac u Zagrebačkom partijskom odredu, a zatim komesar ete u 6. ličkoj prolet. brigadi. Prilikom neprijateljskog desanta na Drvar 25. V 1944. bio je ranjen i upućen u Italiju na lečenje.
- Julijus-Kramer Aleksandra Jelena, student medicine iz Zagreba. Rođena 1902. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na sledećim dužnostima: bolnička arka u Zagrebačkom partijskom odredu X korpusa, bolnički broj 2 Vojnog područja IV korpusa, bolnica u Grumo (Italija) i u bolnici VIII korpusa.
- Julijus Dezidera Stevan, u enik iz Zagreba. Rođen 1929. u Kovinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Kurir u Zagrebačkom partijskom odredu X korpusa, a zatim u bolnicama u Topuskom, Grumo i VIII korpusa.
- Jun-Broda Erlih Ina, iz Zagreba. Do rata bila je pripadnik naprednog pokreta i sarađivala u naprednim asopisima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se uključila 1942. u organizaciju AFŽ. Radila po kulturnom sektoru i održavala predavanja u partijskim bolnicama.
- Jung Jelka, domaći iz Osijeka, rođena 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije i Korduna.
- Jung-Borovi Klara, — postoji podatak da je bila ukljućena u NOP u Splitu i 1942. uhapsena od Italijana. Odvedena u zatvor u Italiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Jung Marcela Ljerka, apsolvant Trgovačke akademije iz Osijeka, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije i Korduna.
- Jung Marcel, trgovac iz Osijeka, rođen 1888. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenju teritoriji Banije i Korduna. Poginuo 1944. godine.
- Jung Marcela Vlatko, u enik iz Osijeka, rođen 1931. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Kurir u pozadini na osloboenju teritoriji Banije i Korduna.
- Jungovi -Papo T. Aleksandar, u enik iz T. Uzica. Rođen 1923. u Mladenovcu. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, gde je i primljen u SKOJ, a na po etku ustanka za kandidata KPJ. U NOV od septembra 1941. Borac u Uzičkom partijskom odredu; u 1. et 4. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 11. VIII 1942. prilikom napada brigade na Kupres.

- Jungvirt Julijusa dr Gustav**, lekar-pedijatar iz Zagreba. Roden 1899. u Podrute. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Mostar u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Godine 1942. prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio je na organizovanju zdravstvene zaštite dece na oslobo enoj teritoriji Like, Korduna i Banije, a zatim je postavljen za upravnika De jeg dispanzera u Rujevcu.
- Jungvirt Lea**, u enica iz Zagreba. Vrlo aktivno je de lovala u naprednom omladinskom pokretu u 3. ženskoj gimnaziji u Zagrebu, lan SKOJ-a, a pred rat izabrana za lana Srednjoškolskog aktiva u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast uklju ila se u NOP. Daljna sudbina nepoznata.
- Jungvirt-Rosinger Žige Zlata**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1909. u Slavonskoj Požegi. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa mužem dr Gustavom Jungvirtom u Mostar, gde je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Godine 1942. prebegla u Dubrovnik, odakle je po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u De jem dispanzeru u Rujevcu.
- Jusefovi Tuvia mr ph. Isak**, apotekarski saradnik iz Beograda. Ro en 1902. u Pirotu. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegao u Piroto. odakle je stupio novembra 1944. u NOV. Apotekar u Komandi pirotskog vojnog podru ja.
- Kabiljo Eliše Ado**, iz Visokog, ro en 1915. Godine 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao avgusta 1944. ubivši prethodno ustaškog stražara, i stupio u NOV. Borac, delegat i komesar ete u 20. brigadi XXXIX divizije.
- Kabiljo Isaka Albert**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Komandi biha kog vojnog podru ja. Ubijen juna 1945. kod Biha a od zaostale Huskine vojske.
- Kabiljo-Elijau Josipa Anica**, student iz Batrovaca. Ro ena 1918. u Bosanskoj Gradiski. U NOP od 1942. Radila u organizaciji AFZ u Batrovcima, kao i u tehnicu MK KPJ u tom mestu. U NOV od 1943. Borac u Sremskom partizanskom odredu, a zatim na radu u Agitpropu GS Vojvodine.
- Kabiljo Hajima Aron**, dentista iz Splita, ro en 1914. U NOV od februara 1943. Referent saniteta Splitskog partizanskog odreda; refer. saniteta 1. bataljona 4. brigade IX dalmatinske divizije; zubar u 3. dalmatinskoj brigadi. Godine 1944. u borbi ranjen i upu en u Italiju na le enje.
- Kabiljo Jakova Aron-Desni**, kroja iz Sarajeva, ro en 1912. U drugoj polovini 1941. otišao u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Iz odreda je vra en od nekih etni kih elemenata koji su se uvukli u odred, jer im »kaputaš« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo prebegao u Dalmaciju, odakle je po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim intendant 1. brigade VII banijske divizije.
- Kabiljo Jakova Buki**, radnik iz Bijeljine, ro en 1921. lan SKOJ-a. U NOV od avgusta 1941. Borac u Semberijskoj partizanskoj eti, koja je oktobra 1941. de jstvovala na teritoriji zapadne Srbije. U vreme prve neprijateljske ofanzive na toj teritoriji Kabiljo je poginuo u selu Vidojevici 6. oktobra 1941.
- Kabiljo Davida Cadik-Cado**, službenik iz Zagreba. Ro en 1915. u Sanskom Mostu. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i 1938. primljen u lanstvo KPJ. U fabrici »Lipa«, u kojoj je bio sa službom, formirao je prvu partijsku eliju. Godine 1939. uhapšen kao komunista od policije, ali je pušten zbog nedostatka dokaza. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik u Zagrebu, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i jula 1941. streljan u Maksimiru.
- Kabiljo Davida Cevi**, tekstilni radnik iz Sanskog Mosta, ro en 1922. U gimnaziji je primljen u SKOJ, ali je zbog pripadnosti Komunisti koj partiji isklju en iz gimnazije, kao i iz leskova ke Tekstilne škole u koju se kasnije upisao. Godine 1938. osu en od suda za zaštitu države kao komunista na 8 meseci zatvora. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde se uklju io 1943. u redove Italijanskih partizana.
- Kabiljo S. Danica**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro ena 1911. U NOV je stupila avgusta 1941. Bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu; upravnik partizanske bolnice u Han Pijesku; bolni arka u 2. prolet. brigadi; higijeni ar pri Stabu II prolet. divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kabiljo Jakoba Danko**, trgovac iz Grada ca, ro en 1911. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu i jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade; komandant bataljona brigade XVII divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kabiljo David**, tvorni ar iz Beograda, ro en 1906. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. u borbi sa Nemcima. U vreme pogibije imao je in kapetana.
- Kabiljo David**, službenik iz Sarajeva, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; puškomitraljezac u 3. brigadi VII banijske divizije; šef operativnog odsaka te divizije. Demobilisan u inu kapetana.
- Kabiljo David-Da a**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Komandant Jevrejskog rapskog bataljona; komandir prate ete 2. brigade VII banijske divizije; a utant u Stabu VII banijske divizije. Demobilisan u inu kapetana.
- Kabiljo David-Da a**, ro en u Sarajevu. U NOV od 1941. Borac, a zatim komesar Nahoreske ete partizanskog odreda »Zvijezda«. Poginuo 13. 12. 1941. kod Vareša u borbi protiv ustaša.
- Kabiljo Jozefa Edo**, u enik iz Visokog, ro en 1928. Prebegao 1941. u Dalmaciju i juna 1943. interniran u logor na Rabu. U NOV od 9. IX 1943. borac Jevrejskog rapskog bataljona; omladinskoj eti VI li ke divizije. Autobataljonu GS Hrvatske.
- Kabiljo Jakova Elijas-Elika**, student gra evinarstva iz Bijeljine, ro en 1918. U NOV od avgusta 1941. Borac u Semberijskoj partizanskoj eti. Poginuo 20. II 1942. u Vukosavcima na Majevici.
- Kabiljo Bernharda Emanuela**, u enica iz Sarajeva Ro ena 1921. u Tuzli. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu-

- enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Kabiljo Avrama Erna**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Kabiljo Isaka Erna**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Mosorskom partizanskom odred u Komandi mesta u Sutivanu, u bolnici u Bariju (Italija).
- Kabiljo Davida Flora**, u enica iz Bugojna, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Kabiljo Fredi**, u enik iz Mostara, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobu enoj teritoriji Lke. Februara 1944. zaboljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Kabiljo Jakoba Goldina**, doma ica iz Grada ca, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom batalionu Rapske brigade, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. zaboljena od Nemaca i ubijena.
- Kabiljo Isaka Hajim**, radiomehani ar iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u brigadi »Sre ko Kosovela«. Poginuo 1944. u Reliberskoj dolini (Slovena ko primorje) u borbi sa Nemcima.
- Kabiljo Izraela Hana**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u De joj bolnici u Baniji.
- Kabiljo Hanika**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici Okružnog NOO Banije.
- Kabiljo Isa**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde je stupio 1942. u NOP. Njegov rad su otkrili italijanski fašisti i internirali ga u logor Feramonte (Italija). Po kapitulaciji Italije prebegao u Švajcarsku, gde se aktivno uklju io u NOP.
- Kabiljo Avrama ing. Isak-isa**, diplomirani inženjer iz Batrovca. Ro en 1914. u Sarajevu. U NOP se uklju io 1942. i bio sekretar ilegalnog NOO Batrovci. U NOV stupio 1943. Borac u 2. sremskom odred u, a zatim na radu u Agitpropu GŠ Vojvodine.
- Kabiljo Izraela Isak**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. Od 1942. aktivno se uklju io u NOP. Italijani su otkrili njegov rad i streljali ga 25. VI 1943. u Velaluci.
- Kabiljo Jakova Isak-Kaki a**, trgovac iz Žep a. Ro en 1904. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 21. XI 1941. i stupio u NOV. Borac u sremskim partizanskim jedinicama. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kabiljo Jozefa Isak**, službenik iz Sarajeva, ro en 1912. Završio Srednjotehni ku školu u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Kabiljo Sante Isak**, brija ki radnik iz Sarajeva, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vodnik u brigadi »Sre ko Kosovela«.
- Kabiljo Iso**, trgova ki putnik iz Zavidovi a, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik vojne pošte u Velikoj Kladuši.
- Kabiljo Leona Iso**, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Unske kazaliske grupe.
- Kabiljo Izidor**, iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Banije.
- Kabiljo J. Izidor**, elektri ar iz Sarajeva. Ro en 1915. u Zavidovi ima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Kabiljo Jozefa Jakica**, stolar iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od januara 1943. Borac u Kor ulanskom partizanskom odred u, a zatim u 5. proleat. crnogorskoj brigadi. Poginuo aprila 1943. kod Rogova u toku etvrte neprijateljske ofanzive.
- Kabiljo Jakov**, knjižar iz Žep a, ro en 1901. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Po oslobu enju iz zarobljeništva stupio 3. V 1945. u NOV.
- Kabiljo Avrama Jakov**, knjižar iz Zagreba. Ro en 1901. u Sarajevu. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Kabiljo Isaka Jakov-Jakica**, elektromehani ar iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom batalionu, a zatim komesar ete u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. u borbi sa Nemcima kod Majura teško ranjen i podlegao ranama. (U istorijskom arhivu u Sarajevu postoji anketni list pod gornjim imenom i zanimanjem, u kojem stoji da je poginuo 1943. kod Srednjeg u isto noj Bosni. Ako se taj podatak odnosi na napred pomenuto lice, on je neta an. Postoji verovatno a da se radi o nekom drugom licu pod istim imenom).

- Kabiljo Jolanda**, službenik. Ro ena 1915. u Feltru, Bell Simo. U NOV je stupila 1944. na Visu. Na radu u Nacionalnom komitetu oslobo enja Jugoslavije na Visu. Zbog bolesti upu ena u Italiju na le enje i po izle enju na radu u Bazi NOVJ u Bariju (Italija).
- Kabiljo Avrama Jonatan**, trgovac iz Beograda. Röders 1911. u Bosanskom Šamcu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. Po oslobu enju iz zarobljeništvu vratio se aprila 1945. u Jugoslaviju i stupio u NOV. Na radu u Komandi pozadine 3. tenkovske brigade I armije.
- Kabiljo Josip-Joži**, obu ar iz Sarajeva, ro en 1923. U drugoj polovini 1941. otišao u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz odreda je vra en od nekih etni kih elemenata koji su se uvukli u odred, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uspeo je pobe i u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Kabiljo Josip**, trgovac iz Sarajeva, ro en 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi vojnog podru ja Brezovo Polje.
- Kabiljo Alberta Josip**, kroja iz Splita. Ro en 1911. u Doboju. U NOV od septembra 1943. Borac u Morskom partizanskom odredu, a zatim intendant u 1. prolet. dalmatinskoj brigadi.
- Kabiljo Jakova Josip**, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Kabiljo Avrama Jozef**, bria iz Splita. Ro en 1904. u Visokom. Do rata aktivni u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu. U NOP od 1941. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i osudili ga na robiju. Interniran u Italiji, odakle je odveden od Nemaca u drugoj polovini 1943. u logor u Ausvicu, gde je ostao do kraja rata.
- Kabiljo Davida Jozef**, trgovac iz Prijedora. Ro en 1913. u Derventi. Po dolasku ustaša na vlast prebeaao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; na radu u NOO Vrginmost; sekretar Sreskog narodnog suda u Vrginmostu.
- Kabiljo Lela-Ljerka**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim kuvarica u Tehni kom odseku pri Štabu VII banijske divizije.
- Kabiljo inn. Leon**, diplomirani arhitekta iz Sarajeva, ro en 1910. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije otišao u Švajcarsku, gde se aktivno uklju io u antifašisti ki front. Bio je povernik reionskoq NOP-a u Švajcarskoj.
- Kabiljo Avrama Leon-Lelo**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Sekretar Narodnog suda u Sjeni aku, a zatim u Vojni u.
- Kabiljo-Kister Margita-Malka**, kroja ica iz Osijeka, ro ena 1916. Simpatizer KPJ, a prema nekim podacima, primljena je pred rat u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka. Njen rad su otkrile ustaše i jula 1941. odvele u Zagreb, gde je nakon zverskog mu enja u zagreba koj policiji, streljana u Maksimiru.
- Kabiljo Mario**, službenik iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Kabiljo Marko**, iz Beograda, ro en 1908. U NOV od maja 1944. Na radu u Agitpropu VS-a, Presbiron Nacionalnog komiteta oslobo enja Jugoslavije, ratni dopisnik TANJUG-a.
- Kabiljo Meri**, radnica iz Sarajeva, ro ena 1921. U drugoj polovini 1941. otišla u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz odreda su je vratili neki etni ki elementi, koji su uspeili da se uvuku u odred, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uspela je da se prebaci u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logor stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u ambulanti VI li ke divizije.
- Kabiljo Jakova Merica**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 2. brigadi VI li ke divizije I korpusa. Krajem 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Kadijo Kalmia Palila**, doma ica iz Turbeta. Ro ena 1919. u Travniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka, a zatim referent saniteta bataljona 3. brigade IX dalmatinske divizije. Pred kraj rata komesar u toj brigadi.
- Kabiljo Rahela**, doma ica iz Konjica. Ro ena 1908. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobu enoj teritoriji Like. Februara 1944. zarobljena od Nemaca, odvedena u logor u Ausvicu, gde je ubijena.
- Kabiljo Davida Rifka**, student farmacije iz Prijedora, ro ena 1921. Studirala u Zagrebu. U NOV od maja 1942. na dužnosti apotekara u 2. kozara kom odredu. Jula 1942. zarobljena od ustaša u toku neprijateljske ofanzive na teritorije Kozare, odvedena u Bosansku Dubicu, gde je ubijena.
- Kabiljo-Baruh Rifka**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1903. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebeala na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Velika Kladuša.
- Kabiljo A. Sado**, službenik iz Sarajeva, ro en 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije otišao u Švajcarsku, gde se aktivno uklju io u NOP, a po etkom 1945. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV.

Kabiljo dr Salamon, sudija iz Konjica. Ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Like. Februara 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.

Kabiljo Avrama Samuel, trgovac iz Sarajeva, ro en 1913. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata i primljen u lanstvo KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se uklju io u NOP kao pozadinski politi ki radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i 7. I 1942. uhapsile i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.

Kabiljo Davida Samuela, u enik iz Prijedora, ro en 1923. U NOV od maja 1942. Bio je na slede im dužnostima: borac u 2. kozara kom odredu; komesar ete u 5. krajiškoj brigadi; komesar bataljona u 12. krajiškoj brigadi. U ratu dva puta ranjavan.

Kabiljo Santo, brija ki radnik iz Sarajeva, roo • 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Korula). U NOV od januara 1943. Borac u Kor ulanskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama IX dalmatinske divizije.

Kabiljo Santo, kroja iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio novembra 1943. u NOP. Na radu u kroja kim radionicama u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije i Korduna.

Kabiljo I. Santo, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio februara 1943. U NOV. Delegat u bolni koj eti XXVI dalmatinske divizije, a zatim na radu u Medicinskom sanitetskom centru (MSB) te divizije.

Kabiljo-Papo Avrama Šarika, kroja ica iz Makarske. Ro ena 1920. u Sarajevu. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete na oslobo enoj teritoriji Banije (stru ne škole).

Kabiljo Izidora Zlata, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1920. Vrlo mlada pristupila naprednom pokretu I 1937. primljena u SKOJ. Zbog revolucionarnog rada bila je više puta hapsena od policije. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Godine 1942. zarobljena od etnika kod Kalinovika i ubijena.

Kac Zdenko, službenik iz Zagreba, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.

Ka ka Gersona Alfred, u enik gimnazije iz Zemuna, ro en 1923. Do rata aktivan u jevrejskoj organizaciji »Hašomer haair«. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Do 1942. godine bio je ilegalni pozadinski radnik, kada su ustaše otkrile njegovo delovanje i odvele u logor u Jasenovcu gde je ubijen. Po drugoj verziji, 1942. stupio u NOV i poginuo 1943. godine.

Kadelburg Gesta, u enica iz Novog Sada, ro ena 1924. U NOP od 1941. a od 1942. lan SKOJ-a. U estvovala u akcijama jedne udarne grupe. Maaarski fašisti ku otkrili njen rad i oktobra 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor »Maria nostrax«, gde je umrla 1944. godine.

Kadelburg dr Lavoslav, diplomirani pravnik iz Vinkovaca, ro en 1910. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku, gde se od 1941. aktivno uklju io u antifašisti ki pokret. Izabran za lana Antifašisti kog odbora u logoru u Osnabriku. Po oslobo enju iz logora vratio se marta 1945. u Jugoslaviju i stupio u NOP. Bio je sekretar Sreskog NOO Vršac, a zatim pred sednik Okružnog narodnog suda u Pan evu.

Kadelburg Tobijasa Livija-Lici, u enica iz Vinkovaca, ro ena 1923. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji, gde je i primljena u SKOJ. Od po etka ustanka uklju ila se u skojevski aktiv, koji je u estvoao u vršenju sabotaža i diverzija. Ustaše su otkrile njen rad i u drugoj polovini 1941. streljali.

Kadelburg-Poljokan Jakoba Sarafina, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1914. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u tekstilnoj radionici IV korpusa.

Kadelburg Tobijasa Stjepan, radnik iz Sarajeva. Ro en 1922. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim upravnik tekstilne radionice IV korpusa.

Kaf Leopold, trgovac. — Postoje podaci da je u NOV bio od 1943. godine.

Kajon E. dr Ezra, lekar iz Sarajeva, ro en 1890. Medicinski fakultet završio 1919. u Be u. Po kapitulaciji Jugoslavije mobilisan kao lekar u domobranskoj vojsci i služio je u Travniku. Po oslobo enju Travnika od partizana oktobra 1944. stupio u NOV. Bio je lekar u partizanskim sanitetskim ustanovama V korpusa.

Kajon Hagara-Seka, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima je završila viši sanitetski kurs. Bolni arka u jedinicama IV operative zone; referent saniteta 1. prekomorske brigade; referent saniteta 1. italijanske brigade; ref. saniteta u jedinicama II prolet. divizije.

Kajon Irena, iz Sarajeva, ro ena 1920. U gimnaziji je stupila u napredni omladinski pokret i primljena u SKOJ. U NOP se aktivno uklju ila na po etku ustanka kao pozadinski politi ki radnik. Jula 1941. ustaše su otkrile njen rad i odvele u logor u Gospi u, gde je ubijena.

Kajon Isak, trgovac iz Sarajeva. Ro en 1886 u Višegradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupio, 1944. u NOP. Umro 3. VIII 1944. u bolnici General hospital 43 u Italiji.

Kajon Jakica, trgova ki putnik iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim komesar ete u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. kod Rastova (Sunja).

Kajon Jakica-Stjepan, trgovac iz Sarajeva, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo-

- denju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio kao knjigovodja u »Glavprod« ZAVNOH-a u Topuskom.
- Kajon Jakob, iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u OkruŹnom NOO Cazin. Za vreme boravka u logoru bio je lan Izvršnog NOO (blagajnik).
- Kajon Klara, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici XI korpusa.
- Kajon Majer. — Prema nepotvr enim podacima bio je u enik u NOR.
- Kajon Mavro, sluŹbenik iz Sarajeva, ro en 1907. Po okupaciji Jugoslavije prebegao iz Sarajeva u Srbiju, gde se uklju io 1941. u redove partizanskih odreda u zapadnoj Srbiji. U toku 1. neprijateljske ofanzive vratio se u isto nu Bosnu i stupio kao borac u Romanijski partizanski odred. Poginuo oktobra 1941. prilikom napada na Rogaticu.
- Kajon-Kaji Samuela Moise-Duško, sluŹbenik iz Splita. Ro en 1923. u Sarajevu. U NOV od februara 1943. Borac u 2. prolet. brigadi. U ratu teŹe ranjen i ostao trajan invalid.
- Kajon Isaka Rafael, trgova ki pomo nik iz Višegrada, ro en 1913. U NOV od septembra 1943. Borac u 3. sandŹa koj brigadi; jedinicama V krajiške divizije; jedinicama XXXVII divizije. Po etkom 1945. na duŹnosti Źefa odseka za naoruŹanje IV divizije.
- Kajon-Rikov Isaka mr ph. Vukica, apotekarski saradnik iz Sarajeva. Ro ena 1911. u Višegradu. Farmaciju završila u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u SandŹak odakle je stupila oktobra 1943. u NOV. Referent za apotekarstvo 3. sandŹa ke brigade; II proleterske divizije; I tenkovske armije.
- Kajzer-Engelsrat Henrijeta, doma ica iz Osijeka, ro ena 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Kajzer Leo, grafi ar. Ro en 1913. u Novoj Gradiški. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana u logor na Rabu po etkom juna 1943. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Godine 1944. oboleo i upuen u Italiju na le enje; a po izle enju na radu u stampariji lista »Glasnik«.
- Kajzer Julija Livija, doma ica iz Osijeka, ro ena 1889. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka, a zatim zubarski pomo nik u ambulanti u Monopoliju (Italija).
- Kajzer Julija Marijana, u enica iz Osijeka, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica na analfabetskom te aju pri NOO u Topusko.
- Kajzer M. dr Makso, lekar-stomatolog iz Osijeka. Ro en 1877. u akovu. Medicinski fakultet završio 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom juna 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik zubne ambulante pri ZAVNOH-u; upravnik zubne ambulante u Monopoliju (Italija); upravnik zubne ambulante Pomorske komande severnog Jadrana.
- Kajzer Miro, dentista. U NOV od septembra 1944. Na radu u bolnici Cetinskog vojnog podru ja.
- Kajzer-Carin Slavko, sluŹbenik iz Zagreba. Ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Kajzer Zdenko, muzi ar iz Zagreba. Prema nekim podacima poginuo u NOR.
- Kalaj Eugena dr Laslo, lekar-Internista iz Zagreba. Ro en 1913. u Petrogradu (Zrenjanin). Medicinski fakultet završio 1936. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Posle kra eg vremena bio je zbog bolesti demobilisan i otišao u svajcarsku, gde se aktivno uklju io u rad Izbegli kog odbora za pomaganje NOP-a u Jugoslaviji.
- Kalderon David-Dali, radnik iz Bitolja, ro en 1921. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. U njegovom stanu bila je smeštena ilegalna partijska tehnika i održavani skojevski sastanci. Daljna sudbina nepoznata.
- Kalderon Ovadije David-Dime, u enik iz Bitolja, ro en 1922. U NOV od marta 1943. Bio je na slede im duŹnostima: bolni ar, a zatim referent saniteta odreda »Goce Del ev«; refer. saniteta bataljona brigade »Mir e Acev«; referent saniteta bataljona 2. makedonske brigade; pomo nik refer. saniteta XLIX makedonske divizije; komandant bolnice XV makedonskog korpusa.
- Kalderon J. Ela, doma ica iz Beograda, ro ena 1906. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Vranje, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Daktilograf u Sanitetskom odeljenju GS Srbije.
- Kalderon Jakob, u enik u privredi iz Bitolja, ro en 1922. U NOV od marta 1943. Borac u odredu »Goce Del ev«.
- Kalderon Jakob, veterinar u penziji iz Subotice. Ro en 1901. Po okupaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent veterine IV operativne zone.
- Kalderon M. dr Jakob, lekar-stomatolog iz Beograda. Ro en 1900. u Nišu. Medicinski fakultet završio 1926. U NOV stupio septembra 1944. Upravnik bolnice XLVI divizije, a zatim Źef hirurškog odeljenja bolnice I armije.
- Kalderon Luna, u enica iz Bitolja, ro ena 1925. Do rata aktivno radila u jevrejskoj organizaciji »Hahomer haalra«. U NOP od 1941. I te godine primljena u SKOJ. Sakupljala pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Kalderon Mirro, rarlik iz Bitolja, ro en 1919. lan SKOJ-a. U NOP od 1941. u sastavu jedne skojevske grupe sastavljene od jevrejskih omladinaca. U estvovao u rasturanju ilegalnog materijala. Daljna sudbina nepoznata (verovatno stradao u logoru u Treblinki).
- Kalderon Nina, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od 1941. a 1942. je primljena u SKOJ. Sakupljala pomo za NOV i aktivno delovala me u

- jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključenja u antifašistički pokret. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Kalderon Ovadije Sima, trgovac koji pomogao iz Bitolja, ro en 1922. Godine 1942. prebegao u Grčku, gde se uključio u redove grčkih partizana, a u prvoj polovini 1943. vratio se u Makedoniju i stupio u NOV. Borac u odredu »Goce Delčev«.
- Kalderon Simbuia, domaćin iz Travnika. Prema jednom ustaškom dokumentu, u partizane stupila 1941. a zarobljena od ustaša i ubijena 3. VII 1942. godine.
- Kalderon Mušona Žak, radnik iz Bitolja, ro en 1917. Od 1942. bio u redovima grčkih partizana, a 1944. se vratio u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Kaiman H. dr Franjo, lekar iz Subotice, ro en 1898. Medicinski fakultet završio 1924. a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od januara 1945. Šef zubnog odeljenja bolnice III armije u Zrenjaninu.
- Kaiman Ilonka, radnica iz Sente. Ro ena 1923. u Tovom selu (Senta). član KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Moravi koji je, a zatim bolnička arka u 1. etni 1. bataljona 2. proleta. brigade. Poginula 5. III 1943. na Crnom vrhu (Donji Vakuf).
- Kaiman E. mr ph. Julije, apotekar. Ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljeviću, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: šef apoteke Vojnog podruja Krbavica (Lika); šef apoteke bolnice broj 6 Drugog korpusa, a zatim apoteke VIII korpusa.
- Kaiman N. dr Mihajlo, lekar. Ro en 1911. Medicinski fakultet završio 1940. u Zagrebu. U NOV od januara 1944. Bio na raznim sanitetskim dužnostima.
- Kalmar R. ro en, u enik iz Subotice, ro en 1923. U NOV od marta 1945. Administrator u bolnici III armije u Zrenjaninu.
- Kalmi Samuila Isak, knjigovodja iz Beograda, ro en 1918. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Aprila 1942. uhvaćen od Gestapoa i streljan na Banjici.
- Kamhi ing. Albert. — Postoji podatak da je bio u NOR-u.
- Kamhi Mošehaja Albert, službenik iz Sarajeva, ro en 1916. član SKOJ-a. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Korduna). U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama IX dalmatinske divizije.
- Kamhi Davida ing. Aron, inženjer-arhitekta iz Sarajeva. Ro en 1907. u Višegradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Rukovodilac građevinskih radovima u pozadini na teritoriji Korduna.
- Kamhi-Albahari Beba, domaćin iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Intendanturi VII banijske divizije.
- Kamhi-Baruh Berta, profesor gimnazije iz Sarajeva. Ro ena 1911. u Doboju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu.
- Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Profesor u partizanskoj gimnaziji u Glini.
- Kamhi A. Blika, radnica iz Sarajeva, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u Mosorskom partizanskom odred, a zatim u jedinicama XXVI dalmatinske divizije. Godine 1944. upućena zbog bolesti u Italiju na lečenje, a po izlečenju završila u Italiji rentgenološki kurs.
- Kamhi J. Bonić, radnica iz Sarajeva, ro ena 1920. Do rata u esniku u revolucionarnom radničkom pokretu i član KPJ. U NOV je stupila 1941. U jesen te godine upućena je kao kurir u Kraljevo i bila u Kraljevskom odred, a zatim u Sandžaku. Na teritoriji Kraljeva kog se reza proizvodila da radi kao politički pozadinski radnik. Aprila 1942. uhapšena od Srpske dobrovoljke stranke I predata Gestapou, koji je streljao. Do hapšenja skrivala se pod imenom Bonić Mirjana.
- Kamhi Mošehaja Erna, domaćin iz Sarajeva, ro ena 1914. U NOV od septembra 1941. kao bolnička arka u Romanijskom partizanskom odred. Poginula (verovatno) 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Kamhi Davida Gracija, krojačica radnica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na sledećim dužnostima: administrator u Komandi banijskog vojnog podruja, u Vojnoj oblasti IV korpusa, Propagandnom odeljenju tog korpusa.
- Kamhi Arona Hajim, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred, a zatim u jedinicama 6. proleta. isto nobosanske brigade. Nije poznato gde i kada je poginula (verovatno 1943).
- Kamhi Davida dr Hajim, diplomirani ekonomista, službenik iz Sarajeva. Ro en 1899. u Višegradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Referent za privredu pri NOO Petrinja, a zatim NOO Sisak.
- Kamhi Davida Jahiel, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u intendantskom skladištu VII banijske divizije.
- Kamhi Davida Jahiel-Braco, u enik iz Sarajeva, ro en 1931. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolnički ar u bolnici VII banijske divizije, a zatim kurir Vojne oblasti IV korpusa.
- Kamhi Davida Jakica, limar iz Sarajeva, ro en 1919. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred, a zatim u jedinicama 6. proleta. isto nobosanske brigade. Poginuo 14. X 1942. kod Dvorca (Bosutske šume) u borbi s ustašama.
- Kamhi Salamona Jozef-Braco, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, zatim u 1. etni 1. bataljona 1. brigade VII banijske divizije. Poginuo maja 1944. kod Velike Kladuse.
- Kamhi J. Lelica, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1924. u Sidu. U NOV od marta 1943. Bolnička arka, a za-

- tim referent saniteta u 2. mjevi kom odredu i Artiljerijskoj brigadi XVII divizije.
- Kamhi Luiza, ilimarska radnica iz Skoplja, ro ena 1920. Do rata aktivno u estvovala u nprednom pokretu. U NOP od po etka ustanka: prikupljala pomo za NOV, rasturala letke, delovala politi ki me u ženama u cilju njihovog uklju ivanja u antifašisti ki front. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Kamhi Mario, bria ki radnik iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi.
- Kamhi J. fvišo, iz Sarajeva, ro en 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u po zadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Kamhi Moric, diplomirani veterinar iz Tešnja. Ro en 1915. u Sarajevu. Veterinarski fakultet za vršio 1941. u Zagrebu. U NOV je stupio 1941 u sastav partizanskih jedinica na teritoriji tešanj skoa srea. Bio je na sanitetskoj dužnosti. Kra jem 1941. poginuo. Mesto pogibije nepoznato.
- Kamhi Moric, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. brigadi VII banijeske divizije.
- Kamhi Hajima Moric, trgova ki pomo nik iz Splita. Ro en 1915. u Mostaru. U NOV je stupio po etkom 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. Poginuo novembra 1943. kod Jabuke (Sinj).
- Kamhi Rafaeia Moric, trgova ki pomo nik iz Sarajeva. ro en 1911. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Kamm Hai iela Moric-Bojan, službenik iz Zagreba Ro en 1909. u Sarajevu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOV od 1942. lan Gospodarske komisije za Novo Mesto, a zatim zamenik intendanta 15. slovena ke brigade. Poginuo 1943. kod Trebnja (Slovenija) u toku Roške ofanzive.
- Kamhi Salamona Moric, student teologije iz Sarajeva, ro en 1918. U NOV od 1941. Borac u odredu »Zvijezda«, a zatim komesar ete u tom odredu. Poginuo 1942. u Okruglici kod Vareša u borbi sa etnicima.
- Kamhi Moša, knjigovo a iz Zagreba. Ro en 1907. u Sarajevu. U NOV od 1941. u sastavu slovena kih partizanskih jedinica. Poginuo 1943. kao zamenik komandanta bataljona.
- Kamhi Rafael. — Prema nekim podacima bio u NOR i poginuo 1942. kod Splita.
- Kamhi Isaka Regina, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je Internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila na dužnosti pomo nika nastavnika u De jem domu u Radonji-Jovi ice.
- Kamhi Rita, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Jedinicama VII banijske divizije.
- Kamhi Daniela Salamon, trgova ki pomo nik iz Višegrada, ro en 1913. U NOV od 1941. Bio je na slede im dužnostima: borac u Romanijskom odredu, u odredu »Zvijezda«, Jedinicama 6. prolet. Isto nobosanske brigade, komesar ete u Maje vi koj brigadi, komesar u Artiljerijskom divizionu XXXVIII divizije i 16. muslimanske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kamhi Mojsija Salamon-Moni, bravar iz Sarajeva, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. eti 1. bataljona 1. brigade VII banijske divizije. Poginuo novembra 1943. u selu avlo-vica (Glina).
- Kamhi Samuel-Simo, monter iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV od novembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu; 4. bataljonu 2. prolet. brigade. Poginuo 4. VI 1943. na Sutjeski (Košur) u toku 5. neprijateljske ofanzive. Sahrnjen na levoj obali reke Sutjeske.
- Kamhi Davida dr Samuel, diplomirani pravnik. Ro en 1903. u Višegradu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku aktivno se uklju io 1942. u antifašisti ki okret.
- Kamhi Jozefa Samuel-Petko, mehani ar iz Sarajeva ro en 1919. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim puškomitraljezac u tom odredu; komesar ete, pa komesar bataljona u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi; komesar 15. mjevi ke brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kamhi Jakoba Sara, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u šumaricama; bolnici Banijskog vojnog podru ja; bolnici Vojne oblasti IV korpusa.
- Kamhi Nisima Stela, doma ica iz Bitolja, ro ena 1923. U NOP od 1941, a slede e godine je primljena u SKOJ, a ubrzo i u lanstvo KPJ. Bila je sekretar skojevske grupe i aktivno delovala me u jevrejskim ženama u cilju njihovog uklju ivanja u antifasisti ki front. Prikupljala je pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor Treblinka. gde je ubijena.
- Kamhi šabetaj-Buki, bravar iz Sarajeva, ro en 1906. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOP od po etka us tanka kao pozadinski politi ki radnik. Po direktivi Partije krenuo u partizane, ali veza koja ga je trebala odvesti do partizana nije stigla. U me uvremenu uhapšen od ustaša i novembra 1941. odvedenu logor u Jasenovcu. Po etkom maja 1945. prilikom prebacivanja zato enika iz jasenova kog logora za Lepoglavu uspeo je pobediti i stupio u NOV, ali je ubrzo zbog iscrpljenosti demobilisan.
- Kamhi sulam, službenik iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandni mesta Velika Kladuša. Poginula po etkom 1944. kod V. Kladuše.
- Kamhi Nisima Viktorija, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od 1941. U SKOJ je primljena 1942. Prikupljala pomo za NOV, rasturala radio-vesti itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Kampos Jakoba Daniel, službenik iz Sarajeva, ro en 1909. Završio trgova ku školu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odve

- den kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema-ku. Po oslobođenju iz logora vratio se u Jugoslaviju 1. marta 1945. stupio u NOV. Borac u jedinicama XXVII divizije.
- Kampos J. Hanika**, službenik iz Užica. Ro ena 1915. u Sarajevu. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Po povlačenju partizanskih jedinica iz zapadne Srbije za Sandžak, ostala na terenu uži kog sreza, gde je produžila s ilegalnim radom. Uhapšena od Gestapoa i streljana 9. VII 1942. na Banjici.
- Kampos Eugena Irena**, diplomirani pravnik iz Subotice. Ro ena 1912. u Budimpešti. U NOP od 1943. Na radu u Pokrajinskom NOO za Srem.
- Kampos Moric-Moco**, radnik iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru na Hvaru bio je član logorske partijske organizacije i član ilegalnog NOO. Na Rabu rukovodio vojnom obukom pripadnika Omladinske ete i bio član ilegalnog NOO, kao i član logorskog komiteta KPJ. Po oslobođenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Komandir ete u Jevrejskom rapskom bataljonu a zatim komandir ete u 3. brigadi VII banijske divizije.
- Kampos Simbula**, krojačka radnica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolničarka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim instrumentarka u hirurškoj ekipi VII banijske divizije.
- Kan Fric**, mašinbravar iz Mostara. Ro en 1922. u Minhen. U NOV od oktobra 1941. Borac u Mostarskom partizanskom odred. u 2. prolet. brigadi i 4. prolet. brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kap** (ime nepoznato), službenik. Star oko 35 godina. Živeo u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije.
- Kaper Gersona Erna**, domaćica iz Slavonkog Broda, ro ena 1922. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njen rad 1. januara 1942. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena septembra te godine.
- Kaper Gersona Giza**, domaćica iz Slavonkog Broda, ro ena 1916. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i član KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politički radnik. Ustaše su otkrile njen rad i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Kapon Samuila David**, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1914. u Nišu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju. U NOV je stupio oktobra 1944. Na radu u Komandi mesta Dubrovnik.
- Kapon Samuila Klara**, službenik iz Beograda. Ro ena 1920. u Dupnici (Bugarska). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju. U NOV je stupila oktobra 1944. Na radu u Komandi mesta Dubrovnik.
- Kapon ing. Žarko**, mašinski inženjer iz Beograda ro en 1912. član SKOJ-a od 1933. a član KPJ od 1937. Za vreme studija vrlo aktivno je u estvovao u naprednom pokretu, a po diplomiranju u Udruženju Inženjera i tehničara u kojem je bio član partijske omladine. Godine 1940. bio je sa službom u Tuzli, gde je izabran za člana MK KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema-ku. U zarobljeni kom logoru bio je član organizatora antifašističkog pokreta otpora i član rukovodstva logorske partijske organizacije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Karaoglanovi Davida Isak-Ile**, diplomirani filozof iz Beograda. Ro en 1904. u Smederevu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i član KPJ. Kao komunistički osuđenik 1936. od suda za zaštitu države u Beogradu na 6 meseci zatvora (zbog štampanja ilegalnih letaka), a 1940. interniran u logor u Bile i. Do rata nije mogao dobiti službu kao komunistički, pa je otvorio ilegalnu štampariju u kojoj je štampana ilegalna, napredna literatura. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od Gestapoa i avgusta 1941. streljan kod Skele.
- Karaoglanovi Davida Sima**, diplomirani pravnik iz Beograda, ro en 1910. Od 1931. kandidat za člana KPJ, a od 1933. član KPJ. Zbog revolucionarnog rada hapšen je 1929, 1932, 1935. i 1939. godine. Do rata radio u tehničkoj listi »Proleter« i sarađivao u drugim naprednim listovima. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema-ku. U logoru je bio jedan od najaktivnijih organizatora antifašističkog pokreta otpora, a posebno je bio zadužen za rad sa zarobljenim jugoslovenskim vojnicima. Godine 1941. bio je u logoru u Nirnbergu član logorskog Komiteta KPJ a isto i u logoru Osnabruk. U tom logoru rukovodio je partijskom tehnikom, u estvovao u izdavanju biltena sa radio-vestima. Po oslobođenju iz logora uređivao je list »Glas oslobođenih zarobljenika« u kojem su pozivani jugoslovenski vojnici i oficiri, bivši zarobljenici, da repatrišu u Jugoslaviju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kardoš Ignaca Aladar-Ali**, službenik iz Murske Sobote, ro en 1914. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu, zbog čega je bio isključen iz gimnazije, pa je školovanje nastavio u akovcu, gde se i zaposlio po završetku trgovačke škole. Godine 1933. postao je član prve partijske omladine u Prekomurju. Uspeo je aktivirati sindikalnu organizaciju u tvornici rublja u kojoj je radio. Zbog organizovanja štrajka radnika u toj tvornici bio je otpušten iz službe, pa je otišao u Lendavu, gde je uređivao list »Ljudska pravica«, a i sarađivao je i u nekim drugim naprednim časopisima. Pošto je redakcija lista »Ljudska pravica« premeštena u Ljubljano, to je i Kardoš prešao u Ljubljano. U mnogim časopisima objavio je svoje revolucionarne pesme, kao i radove iz oblasti socijalne problematike. Izabran je za člana Kotarskog komiteta KP Slovenije za Prekomurje. Godine 1940. interniran je kao komunistički u koncentracioni logor u Bile i. Po kapitulaciji Jugoslavije u estvuje u organizovanju ustanka u Prekomurju. U drugoj polovini 1941. uhapšen je od maarskih fašista, ali na policiji nije ništa priznao. Odveden je u zatvor u Sombatelju u kojem je bio izložen zverskom mučenju. Po etkom 1944. odveden na prisilni rad u Borski rudnik, a po povlačenju uprave rudnika ispred partizanskih jedinica dospao je u logor u Flossenburgu kod Beča, gde je umro februara 1945. godine.
- Kardoš Emin**, službenik. Star oko 25 godina. Od po etka juna 1943. bio je interniran od Italijana u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio je septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije.
- Kardoš Eugen**, trgovac iz Murske Sobote, ro en 1913. U esnik u revolucionarnom radni kom po-

- kretu i lan KPJ. lan OK KPJ za Prekomurje. U NOP od 1941. Delovao je kao pozadinski politički radnik u vezi s organizovanjem ustanka. U estovovao u vršenju sabotaza i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na smrt Obešen 31. X 1941. u Murskoj Soboti.
- Kardoš Franjo, trgovačnik iz Novog Sada, rođen 1921. Pred rat primljen u lanstvo KPJ. Bio je sekretar Rejonskog komiteta SKOJ-a. U NOP se aktivno uključio na početku ustanka kao član udarne grupe, koja je vršila diverzije i sabotaze. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga je na smrt. Obešen 24. X 1941. u Futogu.
- Kardoš Ivo, iz Murske Sobote, rođen 1909. U NOV od 1943. Borac u prekomurskim partizanskim jedinicama.
- Kardoš Josip, iz Novog Sada. U NOP se uključio 1941. kao član udarne grupe, koja je vršila sabotaze i diverzije. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osuđen na robiju. Odveden u zatvor u Margitkerutu (Ma arska), a zatim u Vacu, odakle je pobjegao krajem 1944. godine.
- Kardoš Ljubica. — U NOV od 1943. U partizanima završila niži i srednji bolni arski kurs. Od 1944. bolni arka u 4. bataljonu 1. brigade XXVI divizije.
- Kardoš N. Milena, rođena 1926. u Grabovici. U NOV od maja 1943. Bolni arka u Fruškogorskom partizanskom odredu, a zatim referent saniteta bataljona u 3. vojvo anskoj brigadi.
- Kardoš Nikola, pekarski pomoćnik iz Karlovca, rođen 1916. Do rata aktivan u esniku revolucionarnom radničkom pokretu i primljen u lanstvo KPJ. Izabran za člana Rejonskog komiteta KPH Karlovac. U njegovom stanju skrivali su se ilegalci. U NOP od početka ustanka, ali je već u drugoj polovini 1941. uhapšen od ustaša i ubijen.
- Kari Naftali-Bata, student iz Beograda, rođen 1919. U NOV od jula 1941. Borac u 1. šumadljskom partizanskom odredu; desetar u 3. etni Beogradskog bataljona 1. prolet. brigade, a zatim u 2. prolet. brigadi. Poginuo 20. XI 1942. u borbi sa Nemcima na Sitnici (kod Banjaluke).
- Kario Avram. — Prema postojećim podacima u NOV je stupio 1941, a te godine i poginuo. Rođen u Beogradu.
- Kario S. Ivo, u enik iz Beograda, rođen 1922. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Južnodalmatinskom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. dalmatinskoj brigadi.
- Kario Živka Isak-Bubi, student iz Beograda, rođen 1920. U NOV od septembra 1941. Borac, a zatim komesar ete Žiškog partizanskog odreda. Poginuo krajem 1941. kod s. Pankovo (Požarevac) u toku prve neprijateljske ofanzive.
- Kario Isaka Solomon, trgovac iz Beograda. Rođen 1891. u Požarevcu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od septembra 1943. Upravnik skladišta za snabdevanje pri Bazi NOVJ u Bariju.
- Karlo (prezime nepoznato), rodom iz Austrije. Star 23 godine. Po okupaciji Jugoslavije prebena u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo početkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive
- Kaserto Debora, krojačica iz Skoplja, rođena 1913. Od juna 1943. Internirana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u krojačkim radionici NOO Vorkapi.
- Kasorla Nisima Albert-Berto, u enik iz Bitolja, rođen 1924. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. U NOV je stupio marta 1943. Borac u Bitoljskom partizanskom odredu, a zatim vojni rukovodilac u makedonskim jedinicama. Demobilisan u inu kapetana.
- Kasorla Dina, u enica iz Bitolja, rođena 1926. Pripadala grupi naprednih omladinki 1942. primljena u SKOJ. U NOP od početka ustanka. Prikupljala pomoć za NOV, obavljala kurirsku dužnost, rasturala letke, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Kasorla Juste, u enik iz Bitolja. U NOP od 1941. I te godine primljen u SKOJ. Daljna sudbina nepoznata.
- Kasorla Sol i, radnica iz Bitolja, rođena 1923. Do rata aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hašomer haair«. U NOP od 1941. I te godine je primljena u SKOJ. Prikupljala pomoć za NOV, rasturala letke, itd. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Kasorla Buhora Vida, u enica iz Bitolja, rođena 1926. U napredni pokret pristupila u gimnaziji i 1942. primljena u SKOJ. U NOP od 1941. Aktivno je delovala u antifašističkoj organizaciji »Branik« i »Legionar«, kao i u akcijama koje je organizovala skojevsko organizacija. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Kasorla Nisima Vida, u enica iz Bitolja, rođena 1926. U napredni omladinski pokret bila je uključena u gimnaziji i 1942. primljena u SKOJ. U NOP od početka ustanka i savesno izvršavala sve dobijene zadatke. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Kastel Bernarda Dragan, diplomirani pravnik 12 Zagreba, rođen 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebgao u Dalmaciju, a zatim u Italiju odakle je stupio jula 1944. u NOV. Bio je na dužnosti oficira za vezu pri Bazi NOVJ u Bariju.
- Kastro Irma, student farmacije iz Skoplja, rođena 1921. U NOV od oktobra 1944. Poginula 1945. Mesto pogibije nepoznato.
- Katan Albert, trgovac iz Sarajeva, rođen 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom Juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Katan Daniel, stolar iz Sarajeva, rođen 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom Juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Katan David, zanatlija iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Korula). U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Aprila 1943. u toku etvrte neprijateljske ofanzive ranjen u borbi sa Nemcima na reci Neretvi. Upušen na le enje u ambulantu te brigade koju su etnici napali i tom prilikom je Katan ubijen.
- Katan David, u enik iz Sarajeva, rođen 1922. lan SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. I te godine je primljen u lanstvo KPJ. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim delegat voda u 2. etni 3. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 28. VI 1943. kod Kladjna.
- Katan Daniela Davld-Davi o, stolarski radnik I? Sarajeva, rođen 1920. lan KPJ od 1941. U NOV

- je stupio septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Katan E. Eliezer, radnik iz Sarajeva. Ro en 1920. u Rogatici. U NOV od 1941. Bio je na slede im duznostima: borac u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi, a po završenom apotekarskom kursu postavljen za apotekara u bolnici broj 1 Tre eg korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Katan Moše Eliezer-Buki, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI korpusa.
- Katan-Ma oro Emica, frizerka iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Komandi biha kog vojnog podru ja. Godine 1944. zarobljena od ustaša i ubijena.
- Katan Isak, službenik iz Sarajeva, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslob enoj teritoriji Banije.
- Katan Isak, trgova ki putnik iz Zagreba. Ro en 1894. u Sarajevu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Kao komunista uhapšen u Zagrebu 3. V 1941. i interniran u zatvoru u Kerestincu, a 16. VII 1941. streljan u Maksimiru.
- Katan Davida Jahiel, službenik i književnik iz Sarajeva, ro en 1911. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1939. primljen u lanstvo KPJ. Vrlo aktivno je delovao u jevrejskom radni kom udruženju »Matatja«. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. U drugoj polovini 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je 1942. ubijen.
- Katan Josip, trgovac iz Trsta. Star 38 godina. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Krnjan.
- Katan Jozef, mesar iz Sarajeva, ro en 1900. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odred, a zatim u 10. hercegova koj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Katan Mento, tipografski radnik iz Sarajeva, ro en 1911. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je iste godine pobegao i stupio u NOV. Borac, a zatim komesar ete u Bo a koj partizanskoj eti. Poginuo maja 1942. na emernici u borbi sa etnicima.
- Katan Salomona Moric, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Rab, a zatim borac u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. zarobljen od ustaša i ubijen.
- Katan Salamon, vodoinstalater iz Sarajeva, ro en 1907. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao decembra 1942. i januara 1943. stupio u NOV. Borac u 1. prolet. brigadi. U toku pete neprijateljske ofanzive zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Nema ku, odakle je pobegao i stupio u Pokret otpora u Francuskoj u kojem je ostao do kraja rata.
- Katan Mose Salamon, drvodelja iz Splita. Ro en 1909. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred, a zatim u drugim dalmatinskim jedinicama.
- Katan Mojsija Santo-Sandor, automehani ar iz Sarajeva, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odred i u 1. dalmatinskoj prolet. brigadi; na radu u intendanturi II korpusa. Demobilisan u inu starijeg vodnika.
- Katan Samuela Sara, u enica iz Sarajeva, ro ena 1931. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim jedinicama. Godine 1944. obolela i upu ena na le enje u Italiju. Po izlenju ponovo stupila krajem 1944. u NOV.
- Katana Ladislav, ro en 1916. U NOV od 1942. Drugi podaci nepoznati.
- Kati Henrika Aleksandar, u enik iz Novog Sada, ro en 1924. lan SKOJ-a od 1941. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad I februara 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Budimpešti, a zatim u Vacu. U zatvoru u estvovao u organizovanju bekstva politi kih zato enika, koje je uspešno izvršeno i krajem 1944. stupio u NOV. Borac u vojvo anskim jedinicama.
- Kati Magda, u enica iz Novog Sada. U NOP od 1941. a od 1942. lan SKOJ-a. Drugi podaci nepoznati, sem da je rat preživela.
- Kati Henrika Mirko, student iz Novog Sada. Ro en 1918. u Subotici. lan SKOJ-a od 1941. Do rata aktivno u estvovao u naprednom omladinskom pokretu. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije. Prilikom provale u Pokretu ma arski fašisti su ga uhapsili i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1943. na sovjetsku teritoriju radi uklju ivanja u redove Crvene armijen. Do pribavljanja podataka o njemu, interniran je u logor, gde je umro 1943.
- Kati Henrika Pavle, u enik iz Novog Sada, ro en 1925. lan SKOJ-a od 1941. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Budimpešti, a zatim u Vacu. U zatvoru u Vacu u estvovao u organizovanju bekstva politi kih zato enika koje je izvedeno krajem 1944. Nakon bekstva stupio je u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kauders Elza, doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslob enoj teritoriji Banije.
- Kauders Lela, u enica iz Zagreba, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslob enoj teritoriji Banije.
- Kauf L. dr Jakov, lekar iz Tuzle. Ro en 1894. u Be u, gde je završio 1920. godine Medicinski fakultet, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od aprila 1945. Šef zubnog odeljenja bolnice VI armije u Sarajevu.
- Kaufer Erna, u enica iz Tuzle, ro ena 1917. U NOV je stupila oktobra 1943. Referent saniteta 1. bataljona 19. brigade XXVII divizije III korpusa.

- Godine 1944. obolela i upu ena u Italiju na le- enje.
- Kaufer Salamona dr Leopold, lekar-hirurg iz Zagre- ba. Ro en 1903. u Virju (Bjelovar). Medicinski fak- kultet završio 1929. u Berlinu, a zatim specijali- zirao hirurgiju. Po dolasku ustaša na vlast upu- en u Pazari , a zatim u Varcar Vakuf i Travnik u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1944. Hirurg u bolnici broj 4 Petog korpusa.
- Kaufer Ljudevita Marko, službenik iz Sušaka. Ro- en 1906. u Budimpešti. U NOV od avgusta 1943. Borac u jedinicama XIII primorskogoranskoj diviziji; 4. brigadi XII divizije i XI korpusa. U borbi ranjen i upu en u Italiju na le enje.
- Kaufer Salamon, trgovac iz Zagreba. Ro en 1877. Po dolasku ustaša na vlast sklonio se u Pazari (Bosna), gde je stupio 1942. u NOP. Ustaše su otkrile njegov rad i 8. IV 1945. odvele u nepo- znatom pravcu.
- Kaufer Šandor, iz Novske. Do rata aktivno u estvo- vao u revolucionarnom radni kom pokretu i pri- mljen u lanstvo KPJ. U NOV je stupio 1941. Bio je šef Štaba 1. odreda III operativne zone Hrvatske, a zatim na radu u Agitpropu Požeškog vojnog podru ja. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Kaufman Aleksandar, u enik iz Sremske Mitrovice. Ro en 1924. u Zenici. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan u drugoj polovini 1941. u Vuko- varu.
- Kaufman Andrija, trgovac iz Subotice, ro en 1905. U NOP od po etka ustanka. Materijalno pomagao Pokret. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden u drugoj polovini 1942. na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Kaufman Nada, u iteljica iz Zagreba. Stara oko 25 godina. Do 1943. radila u Zagrebu u Prihvatilistu za decu koju su ustaše dovele sa Kozare. Zbog antifašisti kog delovanja odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, gde je ubijena 1944. godine.
- Kaufman Tibor, student medicine iz Subotice, ro- en 1919. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Ma ar- ski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942 osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odve- den na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Kaunic S. dr Pavle, lekar-bakteriolog iz Sarajeva. Ro en 1884. u Be u, gde je i završio medicinski fakultet. U NOV od aprila 1945. šef bakteriološke laboratorije bolnice VI armije u Sarajevu.
- Kaveava-Einger dr Elena, lekar iz Ohrida. Ro ena 1893. u eistohovu (Poljska). U esnik u oktobar- skoj revoluciji. U toku rata u njenom stanu odr- žavani su ilegalni partijski sastanci, a kao lekar u estvovala je od 10. X 1944. prilikom oslobo- enja Ohrida.
- Kaveson Jakova Bencijon, kroja iz Sarajeva, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bo- rac u Mosorskom partizanskom odred. U borbi sa Nemcima ranjen i po izle enju radio u kro- ja koj radionici XXVI dalmatinske divizije VIII korpusa na Visu. Krajem 1944. upu en u Italiju na le enje zbog depresivnog stanja, ali je u bol- nici u Taranto Izvršio samoubistvo.
- Kr>vo-on Davida Hana, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1920. u Drugoj polovini 1941. otišla za Kalinovik sa namerom da se uklju i u Kalinova ki parti- zanski odred. Me utim, neki etni ki elementi, koji su se uvukli u odred vratili su je za Sara- jevo, jer im »kaputaš« nisu potrebni. Po po- vratku u Sarajevo uhva ena od ustaša i odvedena u logor, gde je ubijena 1942.
- Kaveson J. Isak, zanatlija iz Sarajeva, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septem- bra 1943. u NOP. Radio u partizanskim radioni- cama u pozadini na oslobo enoj teritoriji.
- Kaveson Jakov, trgovac iz Biha a. Na po etku us- tanka najve i deo robe iz svoje radnje poklonio je partizanima. Septembra 1941. odveden od us- taša u logor i ubijen.
- Kaveson Jakova Leon-Braco, u enik iz Biha a, ro en 1924. U NOV od septembra 1942. Na radu u in- tendanturi I bosanskog korpusa, a zatim vodni de- legat i komesar ete u 1. prolet. brigadi. Poginuo po ertkom 1945. na sremskom frontu.
- Kaveson Lun ika, radnica iz Sarajeva, ro ena 1918. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od po etka us- tanka kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njen rad i krajem 1941. odvele u logor u Jase- novcu, gde je ubijena.
- Kaveson Davida Morić, gra evinski tehni ar iz Ba- njaluke. Ro en 1918. u Bosanskom Petrovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Knin, odakle je stupio u NOV marta 1943. Borac u Grahovskom partizanskom odred. a zatim u 10. krajiškoj brigadi. Juna 1944. u borbi sa Nemcima teže ra- njen i upu en u bolnicu u St. Andreji (Italija) na le enje.
- Kaveson Mosko, trgovac iz Biha a. U NOP od po- etka ustanka. Najve i deo robe iz svoje radnje poklonio partizanima. Septembra 1941. odveden u logor i ubijen.
- Kaveson Mosko, diplomirani pravnik iz Osijeka. Ro en 1909. u Biha u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru na Bra u bio je lan ilegalnog logorskog NOO. Po oslobo enju iz logora na Rabu stupio je septembra 1943. u NOP. Bio je lan Komisije za skrb jevrejskih izbeglica pri ZAVNOH-u, a zatim na radu u NOO Velika Kladu- ša.
- Kaveson Salamona Mošo, trgovac iz Biha a ro en 1902. U NOV od avgusta 1942. Borac u Kozara - kom partizanskom odred. a zatim na radu u Ko- mandi mesta Drvar. Poginuo 25. V 1944. prili- kom neprijateljskog desanta na Drvar.
- Kaveson Rafael. — Postoji podatak da je bio u NOR i poginuo.
- Kaveson-Levi Jakoba Regina, doma ica iz Biha a, ro ena 1900. U NOV od septembra 1942. Bolni ar- ka u bolnici broj 1 u Podgrme u, a u toku e- tvrte i pete neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula po etkom juna 1943. na Sutiesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Kaveson A. Salamon, student medicine iz Biha a, ro en 1920. U KOJ je primljen u gimnaziji. Studi- rao je u Beogradu. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Biha , gde se odmah uklju io u NOP. Partija ga je zadužila za nabavku oružja i mu- nicije. Krajem juna 1941. ustaše su otkrile nje- gov rad i uhapsile. U biha kom zatvoru bio je od po etka septembra, gde je bio podvrgnut zver- skim mu enjima I 3. IX 1941. ubijen.
- Kaveson Jakoba Salamon, u enik iz Biha a, ro en 1922. U NOV od septembra 1942. Borac u krajiš- kim partizanskim jedinicama, a zatim na radu u stabu podgrme kog partizanskog odreda, pa sekretar u bolnici broj 2 Petog korpusa.
- Kaveson-Fleš Vera, student medicine iz Osijeka. Ro ena 1921. u Apatnu. Studirala je u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je Internirana po etkom novembra 1942.

- u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Tehni kom odeljenju Oblasnog NOO za Bosansku krajinu. Zbog poro aja upu ena u Italiju u bolnicu u Barleti, gde je umrla 21. IX 1944. prilikom poro aja.
- Kelemen dr Endre, lekar iz Budimpešte, gde je ro en i završio medicinski fakultet. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Bio na sanitetskim dužnostima u XIV korpusu. Posle rata vratio se u Ma arsku.
- Keler Š. dr Aleksandar, lekar. Ro en 1914. u Petrovgradu. U NOV od oktobra 1944. Referent saniteta 12. vojvo anske brigade.
- Keler Ankica, medicinska sestra iz Virja, ro ena 1919. U NOV od 1943. Upravnik bolnice Vojnog podru ja III/2; bolnice Vojnog podru ja IV/4; prihvatne bolnice XXVIII divizije.
- Keler August, student medicine iz Zagreba, ro en 1922. U NOV od 1942. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 1. bataljona 1. slavonskog odreda III operativne zone Hrvatske; refer. saniteta 1. slavonskog odreda; refer. saniteta brigade u X diviziji; refer. za zdravstvo pri Oblasnom NOO za Slavoniju; na radu u Sanitetskom odseku XI korpusa.
- Keler G. dr Gustav, lekar. Ro en 1912. u Sarajevu. U NOV od jula 1942. Upravnik bolnice III operativne zone Hrvatske; refer. saniteta 1. slavonskog odreda; refer. saniteta IX dalmatinske divizije; refer. saniteta VI korpusa; refer. saniteta XXVIII divizije.
- Keler Josipa Jakob, stolarski radnik iz Novog Sada. Ro en 1908. u Rumi. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u redove Crvene armije, a kasnije u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR-u. Po dolasku brigade u Jugoslaviju premešten je u VI li ku diviziju.
- Keler-Barvinska Meri, u NOV od 1943. Instrumentarka u bolnici VI korpusa.
- Keiner K. Emil, bravarski u enik iz Novog Sada, ro en 1922. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, a oktobra 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu u sastav kažnjeni ke radne ete broj 451. Stradao u Ukrajini 1943.
- Kemenes Jovan, diplomirani pravnik iz Petrovgrada, ro en 1913. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Pozadinski obaveštajac i u esnik u organizovanju sabotaža u Baji i Novom Sadu (kuda je prbegao). Marta 1943. uhapšen od ma arskih fašista i osu en na robiju. Odveden u zatvor u Segedinu odakle je pobegao novembra 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.
- Kende Ernesta Ana, u enica iz Petrovgrada, ro ena 1924. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Ma arsku, odakle se vratila u Jugoslaviju novembra 1944. I stupila u NOV. Borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama.
- Kenig dr ing. Andrija. — Postoji podatak da je bio u NOR i 1944. unapre en u in poru nika.
- Kenig-Demonštajn Adolfa Ilonka, službenik iz Zagreba. Ro ena 1901. u Iharosu (Iharos) u Ma arskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Korduna,
- Kenig-Kralj Josip, službenik iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u eti za vezu XXXV divizije.
- Kenigsberg ula, iz Sombora. Godine 1942. odveden od ma arskih fašista na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1944. na sovjetsku teritoriju i 1944. stupio kao borac u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR.
- Kepih Emanuela Franjo, službenik iz Zagreba. Ro en 1900. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 43. istarskoj brigadi i 9. sloven koj brigadi.
- Kern Adolf, službenik iz Sušaka, ro en 1913. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Brod na Kupi.
- Kern Filipa Aleksandar, u enik iz Sušaka. Ro en 1923. u Trstu. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. Bolni ar u 2. eti 2. bataljona 3. brigade XIII divizije, a zatim šef kancelarije u Sanitetskom odeljenju IV armije.
- Kern Ilona, domaćica iz Sušaka. Ro ena 1919. u Sombathelju (Sombathelj u Ma arskoj). Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri NOO Brod na Kupi.
- Kern Loli, trgova ki pomo nik iz Podravske Slatine. U NOV od 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Kern V. Ljudevit, trgova ki pomo nik iz Podravske Slatine, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije. Godine 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje. Po izle enju ostao na radu u ambulanti rekonvalescentnog logora u Italiji.
- Kern Magda, domaćica iz Sušaka. Ro ena 1917. u Sombathelju (Ma arska). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri NOO Brod na Kupi.
- Kern I. Nikola, trgova ki pomo nik iz Podravske Slatine, ro en 1914. U NOV od juna 1942. Bio je na slede im dužnostima: borac u 1. odredu V operativne zone Hrvatske; referent saniteta 4. hrvatske brigade; na radu u Agitpropu XIII divizije; šef odseka za štampu XI korpusa.
- Kern Filipa Vera, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1918. u Kutini. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim refer. saniteta 3. bataljona 4. brigade VII banijske divizije.

- Kerpner-Rozenbaum Fani**, zanatlija iz Zagreba. Rođena 1896. u Rio de Janeiro. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Upravnik radio-nice papu a pri Okružnom NOO Banije.
- Kersner Aleksandar**, student veterine iz akova, rođen 1922. Studirao u Zagrebu. U NOV od početka 1945. Referent veterine 18. brigade XL divizije.
- Kersner Drago**, službenik iz akova, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u bolnici -kojoj eti IV korpusa (bolnica IV/1-B).
- Kersner Milka**, domaćica iz Donjeg Miholjca, rođena 1890. Majka poginulog španskog borca Artura Kersnera. Pod uticajem svoga sina uključila se u napredni pokret pre rata. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, gde se aktivno uključila u NOP. Italijanski fašisti su otkrili njen rad i internirali je u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije otišla u Švajcarsku, gde se uključila u antifašistički front.
- Kersner Oto**, bankarski službenik iz Zagreba. Rođen 1916. u Donjem Miholjcu. Ian SKOJ-a. Po kapitulaciji Jugoslavije sklonio se u Italiju, a septembra 1943. otišao u švajcarsku, gde se aktivno uključio u antifašistički front.
- Kerteš Istvan**, iz Segedina. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobođen od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Kesiciki Julije**. — Postoji podatak da je bio u NCR i 1944. unapređen u in majora.
- Kesler R. dr Andrija**, lekar iz Srbobrana, rođen 1895. Medicinski fakultet završio 1923. u Zagrebu. U NOV od aprila 1945. Lekar u partizanskoj bolnici u Srbobranu.
- Kesler urika**, službenik iz Sombora, rođen 1906. Juna 1942. odveden od maarskih fašista na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobeo 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio kao borac u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR. Kasnije je u toj brigadi bio operativni oficir.
- Kesler D. dr Jovan**, lekar-stomatolog iz Valjeva. Rođen 1901. u Sotinu (Vukovar). Medicinski fakultet završio 1926. u Beogradu, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od septembra 1944. Lekar u bolnici u Valjevu, a zatim na radu u zubnoj ambulanti Komande grada Beograda.
- Kesler Lazara dr Mirko**, profesor gimnazije iz Zagreba. Rođen 1909. u Dardi. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Maarsku, gde je interniran u logor. Iz logora pobeo u proleće 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.
- Kinderlajn Oto**, službenik iz Novog Sada, rođen 1916. u NOP od početka ustanka. Organizovao kurseve za obuku omladine u rukovanju oružjem. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i uhapsili. Bio u zatvoru »Armijak« u Novom Sadu. Dajna sudbina nepoznata.
- Kirchner A. dr Oto**, lekar-stomatolog iz Subotice, rođen 1913. U NOV od novembra 1944. Šef zubne stanice bolnice u Velikoj Kikindi.
- Kirsner-Milani Bernarda Frici**, domaćica iz Sremske Mitrovice. Rođena 1904. u Varaždinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Kiršner Natana dr Slavko**, advokat iz Sremske Mitrovice. Rođen 1893. u Varaždinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Sekretar u NOO na teritoriji Korduna i Banije.
- Kiršner Slavka Vladimir**, uenik iz Sremske Mitrovice. Rođen 1925. u Varaždinu. Pred rat primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao avgusta 1941. u Podrinje i stupio u NOV. Borac u vanskom partizanskom odred. Oktobra 1941. zarobljen od Nemaca u toku 1. neprijateljske ofanzive i odveden na Banjicu, gde je ubijen 9. V 1942.
- Kisuro**. — Postoji podatak da je u NOV bio 1941. i obavljao kurirsku dužnost izmeu Srema i istočne Bosne. Poginuo 4. III 1942.
- Kisirena**. — Postoji podatak da je u NOV stupila 1941. i da je te godine po zadatku Partije otišla u Podgrme. Na povratku uhvaćena od ustaša i ubijena.
- KisPavle**, službenik iz Rume, gde je rođen 1918. Ian KPJ. Godine 1938. uhapšen prilikom partijske provale. U NOV od septembra 1944. Bolniar u bolnici III korpusa.
- Kišicki dr Žiga**, lekar-stomatolog iz Zagreba. Rođen 1901. u Osijeku. Medicinski fakultet završio 1925. U NOV od januara 1943. Upravnik bolnice I korpusa. Juna 1944. premešten u V korpus, ali je na putu kod Gerzova (Bosna) uhvaćen od etnika i ubijen.
- Kital Drago**, student medicine iz Zagreba. Rođen 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Kratko vreme radio u Jevrejskoj bolnici na Rabu do potpune evakuacije bivših logoraša, a zatim je bio na raznim sanitetskim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.
- Klaber Alfred**, bankar iz Zagreba, rođen 1900. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. g. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru u Osnabriku uključio se 1942. u antifašistički front i bio je zadužen za nabavku oružja preko nemačkih stražara u logoru.
- Klaber ure Zora**, domaćica iz Zagrebu, rođena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Klai-Klajn Andrija-Bandi**, student ekonomije iz Beograda. Rođen 1919. u Budimpešti. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u 4. dalmatinskoj brigadi. U ratu dva puta ranjavan.

Klajn-Kon Leopolda Gizela, domaćin iz Zagreba. Rođen 1892. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom juna 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri ZAVNOH-u, a zatim pri GS Hrvatske.

Klajn Hinko, službenik iz Beograda. Od 1941. do 1944. radio kao pozadinski ilegalni radnik. Godine 1944. Gestapo je otkrio njegov rad i streljao na jevrejskom groblju u Beogradu.

Klajn S. dr Hugo, lekar-neuropshijatar iz Beograda. Rođen 1894. u Vukovaru. Medicinski fakultet završio 1919. u Beogradu. U NOV od oktobra 1944. Neuropsihijatar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu.

Klajn dr Jakov, lekar-stomatolog iz Zagreba. Star oko 40 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gdje je 1942. radio u Jevrejskoj ambulanti, koja je bila jevrejske izbeglice, a septembra 1943. stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u sastavu NOV.

Klajn Jerina, domaćin iz Beograda. Po okupaciji Beograda sklonila se u selo Sibinci (Srbija), gdje se aktivno uključila 1941. u NOP. Njen rad su otkrili etnici i krajem te godine ubili.

Klajn L. dr Josip, lekar-okulist iz Zagreba. Rođen 1898. u Velikoj Kikindi. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Šef odeljenja bolnice VIII korpusa u Velaluci, a zatim u bolnici u Bariju (Italija).

Klajn mr ph. Klara, apotekarski saradnik iz Novog Sada, rođena 1902. Farmaciju završila 1927. u Zagrebu. Na fakultetu je pristupila revolucionarnom radni kom pokretu i primljena za člana KPJ. Od po etka ustanka aktivni saradnik NOP. Uhapšena od maarskih fašista i osuđena na 10 meseci zatvora. Februara 1942. dovedena u segedinski zatvor-zensko odeljenje, odakle je odvedena oktobra 1942. u zatvor »Maria nostra«. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Nemačku, gdje je stradala.

Klajn Davida Ladislav, uenik iz Novog Sada, rođen 1925. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Maarsku, odakle je pobeogao po etkom 1945. i stupio u NOV. Borac u Posadnom bataljonu III armije.

Klajn Laura, službenik iz Vinkovaca, rođena 1916. član KPJ. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana 10. VIII 1941. u Vinkovcima.

Klajn Leo, odveden od ustaša u drugoj polovini 1941. u logor u Jasenovcu, odakle je pobeogao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.

Klajn Leopold, talmudista iz Subotice. Star oko 20 godina. U NOV je stupio 1944. Poginuo oktobra 1944. kod Miša.

Klajn Marija, uenica iz Koprivnice, rođena 1925. U NOV je stupila decembra 1943. U partizanima završila bolniarski kurs i postavljena za bolniarku u 3. vojvoanskoj brigadi.

Klajn Mavro, diplomirani veterinar iz Zagreba. Rođen 1916. u Popova i. Veterinarski fakultet završio 1941. u Zagrebu. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u lanstvo KPJ. Radio je u tehnicu MK KPH Zagreb: izraivao lažne legitimacije i pasoše za ilegalce. Njegov rad je otkrila 1939. zagreba ka policija i izveden je pred sud za zaštitu države u Beogradu. Posle nekoliko meseci u istražnom zatvoru osloboen zbog nedostatka dokaza o njegovom ilegalnom radu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gdje je bio interniran u logor, a po kapitulaciji Italije otišao u Svajcarsku, gdje

se aktivno uključio u antifašistički pokret. Po etkom maja 1945. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV.

Klajn Mela, uenica iz Sarajeva, rođena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u patrizanskoj osnovnoj školi NOO Brinje.

Klajn ing. agr. Mihajlo, službenik iz Osijeka. Rođen 1911. u Podravskoj Slatini. U vreme studija uključio se u revolucionarni radnički pokret i primljen u lanstvo KPJ. Po diplomiranju radio je u Mniistarstvu poljoprivrede u Beogradu (Odeljenje za ishranu), gdje se aktivno uključio u postojeću marksističku grupu. U Beogradu je aktivno delovao u SBOTI -u. Godine 1939. premešten je u Osijek u Poljoprivrednu oglednu stanicu. U Osijeku je izabran za člana agitaciono-propagandne komisije pri OK KPH za okrug Osijek, a 1941. za člana OK KPH Osijek. Po dolasku ustaša na vlast aktivno se uključio u NOP i u estvovao u organizovanju ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i uhapsile 21. IX 1941. a preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan u Osijeku 22. X 1941. U presudi je navedeno: »Klajn Mihajlo, sekretar OK KPJ za Osijek, organizovao je nekoliko sabotaža u Osijeku i okolini, osnovao udarne grupe i radio na organizovanju ustanka u Osijeku i okolini.«

Klajn Morica Robert, službenik iz Zemuna. Rođen 1911. u Karlovcu. U NOV od maja 1944. Borac, a zatim komandir ete pri Stabu III armije.

Klajn Rudolf-Rudi, službenik iz Zagreba. Rođen 1909. u Mariji Bistrici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Sreskom narodnom sudu u Glini.

Klajn Ruža, student medicine iz Beograda. Po okupaciji Jugoslavije sklonila se u selo Sibinci (Srbija), gdje se aktivno uključila u NOP. etnici su otkrili njen rad i nakon zverskog muenja, vođeni je od sela do sela, zaklali krajem 1941.

Klajn Smilja, frizerka. Rođena 1922. u Klenku. U NOV od decembra 1944. Bolniarka u bolnici broj 1 u Sremskoj Mitrovici.

Klajn Tibor, službenik iz Segedina, rođen 1914. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je uspeo pobe i septembra 1944. i uključio se u sastav 15. maveji ke brigade, koja je u to vreme dejstvovala na toj teritoriji. Borac u 3. bataljonu 15. maveji ke brigade. Posle rata vratio se u Maarsku.

Klajn Vera, student iz Zagreba, rođena 1920. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupila u vreme studija i primljena u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politički radnik. U drugoj polovini 1941. ustaše su otkrile njen rad i streljale je.

Klajn A. dr Vladislav, lekar-neuropshijatar iz Beograda. Rođen 1909. u Ba kom Petrovom Selu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: referent saniteta 17. brigade; referent saniteta XXX divizije; upravnik bolnice XXXI divizije, a zatim referent saniteta te divizije.

Klajn Zdenka, službenik iz Zagreba. Rođen 1909. u Zaboku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, odakle je internirana u logor

- u Kraljevici po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom narodnom sudu u Glini.
- Klajndostajni Josip, mehaniar. Ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio u NOP. Na radu u partizanskim radionicama u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Klaus Josip, u enik iz Kragujevca, ro en 1924. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od septembra 1941. Borac u 1. šumadijskom odredu, a zatim u jedinicama 1. prolet. brigade. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Klaus Rudolf, tekstilni radnik iz Novog Sada, ro en 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od početka ustanka kao član udarne grupe. U estvovao 25. VII 1941. u paljenju žita u okolini Futoga. Ma arski fašisti su ga uhvatili 10. IX 1941. i preki sud osudio ga na smrt. Obesen 15. X 1941. u Novom Sadu.
- Klem Isaka Flora, službenik iz Jajca, ro ena 1910. U NOP od avgusta 1943. Radila kao pozadinski radnik na teritoriji Jaja kog sreza.
- Klinenberg Ladislav, stolarski pomoćnik iz Bačkog Petrovog Sela. Ro en 1909. Saradnik NOP od početka ustanka. Ubrzo je uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 5 godina robije. Decembra 1941. doveden u segedinski zatvor, a oktobra 1942. odveden u Ukrajinu na prisilan rad u sastavu kažnjenike radne ete broj 451. Stradao u Ukrajini 1943.
- Klopfer or e, službenik iz Subotice, ro en 1906. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobegao i aktivno se uključio u antifašistički pokret u Ma arskoj. U estvovao u vršenju sabotaza i diverzija. Godine 1944. vratio se u Jugoslaviju.
- Klopfer Miroslav, u enik rodom iz Zemuna. Star 18 godina. Pred rat primljen u SKOJ. Sredinom 1942. otišao u partizane. Nije poznato u kojim je jedinicama bio, ali je rat preživeo. Danas živi u Švajcarskoj.
- Klopfer-Blazi Nada, službenik iz Virovitice, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XII divizije.
- Knol Nehemije Kurt, iz Zagreba. Izbeglica iz Poljske. Star 33 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. kod Zirovca.
- Knol Nehemija, iz Zagreba. Izbeglica iz Poljske. Star oko 60 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebenao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Kobol Salamona Rahela, domaćica iz Šibenika, ro ena 1921. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama XIX dalmatinske divizije. Godine 1944. u borbi sa Nemcima ranjena i prebenala u Italiju na le enje.
- Koen (ime nepoznato), u enik iz Beograda. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od početka ustanka kao član udarne grupe. U drugoj polovini 1941. uhva en od Gestapoa i streljan.
- Koen Abo, novinar iz Sarajeva. Ro en 1894. u Mostaru. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i primljen u lanstvo KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije otišao na Pelješac, gde je u estvovao u organizovanju ustanka. U NOV je stupio 1942. Borac u Pelješa kom partizanskom odredu, a zatim na radu u Odeljenju za informacije pri ZAVNOH-u. Poginuo juna 1944. u Frkosi u prilikom napada etnika na bolnicu u kojoj se le io.
- Koen Alegra, domaćica iz Bitolja, ro ena 1921. U NOP od 1942. Organizovala grupu jevrejskih žena simpatizera NOP, prikupljala pomoć za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor Treblinka, gde je ubijena.
- Koen Ana, u enica iz Beograda, ro ena 1923. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i primljena u SKOJ. Zbog ilegalnog rada više puta hapšena od policije. Vrlo aktivno je delovala u skautskoj organizaciji. U NOP od početka ustanka. Daljna sudbina nepoznata.
- Koen Aron (Koji eda), iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao maja 1941. u a ak, odakle je stupio avgusta te godine u NOV. Od druge polovine 1942. upu en od Partije na teren kao pozadinski politički radnik i delovao pod imenom eda Koji sve do 25. VIII 1944. kada je uhapšen od Gestapoa. Ubijen pri pokušaju bekstva.
- Koen N. Avram, diplomirani pravnik iz Beograda, prema nekim podacima bio u NOR.
- Koen Bukica, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u Auto eti IV korpusa.
- Koen David, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo kraiem 1943. u Baniji.
- Koen David, postlastičar iz Sarajeva, ro en 1914. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u 3. eti 1. bataljona 1. prolet. brigade. Poginuo 1943. kod Zvornika.
- Koen Moše David, trgovac iz Mostara. Ro en 1884. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolničar u veterinarskoj ambulanti VII banijske divizije. Godine 1944. zarobljen od ustaša kod sela Ritovca (Brinje) i ubijen.
- Koen Samuila Erih-Ero, precizni mehaniar iz Beograda. Ro en 1921. u Be u. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo 21. I 1942. kod Pjenovca (Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Koen Erna, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu unske operativne grupe.
- Koen Jozefa Erna, domaćica iz Mostara. Ro ena 1897. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po et-

- kom novembra 1942. u logor u Kugarima, a potom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi pri NOO Mrkapan.
- Koen Esterina, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od po etka ustanka, a 1942. primljena u SKOJ. Prikupljala pomo za NOV, radila sa jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u NOP. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Koen Isa, radnik iz Beograda ro en 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Koen Jozef, trgovac iz Sarajeva, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadiinl na osloboenj teritoriji Banije.
- Koen-Rubenovi mr ph. Lena, apotekarski saradnik iz Beograda. Ro en 1906. u Sapcu. Po okupaciji Beograda prebegla u Kumanovo, gde se uklju ila 1942. u NOP. Tajnim kanalima slala partizanskim jedinicama sanitetski materijal i lekove.
- Koen dr Leon, lekar-profesor Medicinskog fakulteta u Beogradu, ro en 1876. Medicinski fakultet završio 1901. u Be u, a zatim specijalizirao urologiju. Po okupaciji Jugoslavije bio je izložen u Beogradu raznim maltretiranjima i ponižavanjima od Nemaca. Uspeo je preko nekih veza da prebegne za London, odakle se vratio oktobra 1944. i stupio u NOV. Šef urološkog odeljenja Glavne vojne bolnice u Beogradu.
- Koen Leon, diplomirani pravnik iz Beograda, ro en 1911. Do rata pripadao grupi naprednih intelektualaca. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. U logor u Osnabriku uklju io se aktivno 1942. u antifašisti ki front i izabran u ilegalno partijsko rukovodstvo jevrejske barake broj 38.
- Koen Leon-Juda, u enik iz Beograda, ro en 1924. Pred rat primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Kor ula). U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Koen Leon, stolar iz Sarajeva, ro en 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u.
- Koen Leon. — Prema nekim podacima bio je u enik u NOR.
- Koen M. Leon, radnik u Vojnotehni kom zavodu u Sarajevu, ro en 1916. U NOP se uklju io na potetku ustanka u jednu udarnu grupu koja je brojala 4 lana. Ta grupa rasturala je ilegalne letke. Ispivala po zgradama antifašisti ke parole, prikupljala pomo za NOP. U drugoj polovini 1941. ustaše su otkrile njegov rad i internirale ga u logor u Jasenovcu. Prilikom evakuacije logoraša iz Jasenovca za Lepoglavu aprila 1945. uspeo je pobe i i stupio u NOP.
- Koen Lota, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Koen Luna, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila b\ IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena - Kom bntaljonu Rapske brigade, a zatim u Tomšićevoj brigadi.
- Koen Luna, student muzike iz Beograda, ro ena 1919. Do 1934. vrlo aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hachomer Hachair«, kasnije je pristupila omladinskom naprednom pokretu i primljena 1934. u SKOJ. Od 1935. bila je sekretar skojevskog aktiva u 4. ženskoj gimnaziji i lan Me uškolskog komiteta koji je rukovodio aktivistima beogradskih srednjih škola. Godine 1936. uhapšena od policije i osuđana na 1 mesec zatvora zbog ilegalnog rada i isklju ena iz te gimnazije, pa je 8. razred gimnazije završila u Nisu. Vrlo aktivno je delovala u skautskoj organizaciji, a kao student u Omladinskoj sekciji Ženskog pokreta u kojoj je bila blagajnik za Crvenu pomo . Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla avgusta 1941. u Topolu, gde se odmah uklju ila u NOP, a zatim se prebacila u Srem u sastav partizanskog odreda. U odredu je bila borac, zamenik komesara bataljona, a zatim je upu ena na teren kao pozadinski politiki radnik i izabrana za lana Okružnog odbora AFZ za isto ni Srem. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Koen Meri, radnica iz Skoplja, ro ena 1924. U NOP od 1941. a 1942. primljena u SKOJ. Aktivno je delovala me u jevrejskom omladnom u cilju njihovog uklju ivanja u antifašisti ki front. Sakupljala je Narodnu pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Koen Cadika Milan, službenik iz Beograda. Ro en 1912. u Pozarevcu. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata 1 1941. primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. Sumadlijskom partizanskom odredu, a zatim zamenik komesara 1. ete 4. bataljona 1. prolet. brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Koen Leona Milan, diplomirani pravnik iz Beograda, ro en 1913. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor u Kavaji iz kojega je pobegao i prebacio se u London. U NOP od oktobra 1944. lan Misije NOVJ u Londonu.
- Koen Rafael-Rafo, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, gde je ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u etki za vezu VII banijske divizije.
- Koen Malka-Regina, kroja ica iz Beograda. Ro ena 1924. u Skoplju. Po okupaciji Jugoslavije vratila se u Skoplje, gde se povezala sa radni kom omladnom. Godine 1942. primljena u SKOJ. U estvovala je u akcijama koje je organizovala skojevska organizacija u Skoplju. Prikupljala pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Koen Rikica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim daktilograf u Štabu VII banijske divizije.
- Koen Sado-Davko, obuar iz Sarajeva. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u Viroviti koj udarnoj brigadi XI divizije.
- Koen Šeli, radnica iz Bitolja, ro ena 1924. Do rata aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hachomer Hachair« i »Tehelet lavan«. U NOP od po etka ustanka i 1941. primljena u SKOJ. U njenom stanu odr-

- zavani su ilegalni skojevski sastanci. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Koen Valter-Pajki, student prava i službenik iz Beograda. Ro en 1918. u Be u. U vreme studija pristupio revolucionarnom radni kom pokretu i 1939. primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avgusta 1941. Bio je na slede im dužnostima: borac u Posavskom partizanskom odredu i sekretar partijske elije u 1. eti 1. bataljona tog odreda; borac u 1. prolet. brigadi. Oktobra 1941. u borbi sa Nemcima kod Obrenovca bio je ranjen. Poginuo 21. I 1942. kod Pjenovca (isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Koen Vukica. — Postoji podatak da je bila u NOV i 1944. unapre ena u in potporu nika. Verovatno je stupila u NOV 1942.
- Kofler Mojsije Luna, doma ica iz Travnika, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu VIII korpusa.
- Kob Gabor, u enik iz Novog Sada, ro en 1923. lan SKOJ-a od 1939. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i zatvoren u zatvor »Armija« u Novom Sadu. Oslobo en zbog nedostatka dokaza o u eš u u NOP.
- Kolb dr Martin, lekar iz Leskovca. Ro en 1903. u Golubincima. U NOV od novembra 1941. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta Kukavi-kog odreda; upravnik bolnice Jablani kog odreda; ref. saniteta 1. južnomoravskog odreda, a zatim 2. južnomoravskog odreda; upravnik bolnice II prolet. divizije; refer. saniteta II prolet. divizije; šef saniteta Valjevske vojne oblasti. Nosi-lac Partizanske spomenice 1941.
- Kolbah I. ing. Dragutin**, inženjer hernije iz Zagreba. Ro en 1912. u Osijeku. U NOV od oktobra 1943. Na radu u hirurškoj ekipi XVI vojvo anske divizije, a zatim šef hemijskog odseka Sanitetskog odeljenja III armije.
- Kolban Huga, Jan, trgovac iz Rume. Ro en 1902. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Srbiju, gde je stupio septembra 1941. u NOV. Bolni ar u partizanskoj bolnici u Ljuboviji. Posle prve neprijateljske ofanzive otišao sa partizanskim jedinicama u isto nu Bosnu, gde je poginuo 1942. u borbi sa etnicima.
- Kolban Stefanija, doma ica iz Rume. Ro ena 1901. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Srbiju, gde je stupila septembra 1941. u NOV Bolni arka u partizanskoj bolnici u Ljuboviji. Posle 1. neprijateljske ofanzive otišla sa partizanskim jedinicama u isto nu Bosnu, gde je umrla 1942. od pegavog tifusa.
- Kolin-Kon Aleksandra dr Viktor, lekar-urolog iz Beograda. Ro en 1909. u akovu. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija. Po okupaciji Jugosla-vije prebegao u unutrašnjost Srbije i avgusta 1941. stupio u NOV. Referent saniteta Kosmajskog partizanskog odreda. S obzirom da je oboleo na plu ima morao je ostati na terenu kao pozadinski lekar. Marta 1943. ponovo je stupio u NOV kao referent saniteta Kosmajskog partizanskog odreda. Prilikom ukazivanja pomo i ranjenom partizanu 5. IX 1943. kod sela Vrbovca (Srnederevo) uhva en od nedi evaca i ubijen. Njegov leš su odneli u Smederevo, gde su ga obesili na javnom mestu, a nakon nekoliko dana bacili u Dunav.
- Kolman Elvira-Lija, službenik iz Zagreba. Ro ena 1913. u Koprivnici. U NOV od oktobra 1943. Iz Visokog kamo je otišla po dolasku ustaša na vlast. U NOV je završila viši sanitetski kurs. Bolni arka u bolnici XI, a zatim X divizije. Demobilisana u inu poru nika.
- Kolman Maja, službenik iz Zagreba. Ro ena 1907. u Ludbregu. Godine 1941. radila u ilegalnoj tehnici MK KPH Zagreb. U NOV od 1943. Administrator u bolnici Vojnog podru ja IV korpusa.
- Kolman Paul, trgovac iz Zagreba, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo-enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Kolman mr ph. Viktor, apotekar iz Gra anice. Ro en 1902. u Koprivnici. Farmaceutski fakultet završio 1926. u Zagrebu. U NOP od po etka ustanka. Slao tajnim kanalima lekove i sanitetski materijal partizanima. Februara 1942. uputio gotovo sav materijal iz svoje apoteke partizanima na Ozren, kuda se i on uputio radi uklju ivanja u partizanski odred. Na putu uhva en od Nemaca i ubijen.
- Kolman Zvonimir, službenik iz Zagreba. Ro en 1899. u Zadru. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio pre rata i primljen u lanstvo KPJ. Od 1939. do 1941. radio u tehnici MK KPH Zagreb. U NOV je stupio decembra 1943.
- Kolomonos Isaka Rašela, u enica iz Bitolja, ro ena 1930. Iako vrlo mlada, od prvih dana u estvovala je u NOP: raznosila ilegalne letke, prikupljala pomo za NOV i dr. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je stradala.
- Kolomonos Isaka Žanila-Cveta, doma ica iz Bitolja, ro ena 1922. U NOP od 1941. a 1942. primljena u lanstvo KPJ. Do odlaska u partizane delovala kao pozadinski politiki radnik, a marta 1943. stupila u NOV. Bila je na slede im dužnostima: komesar ete u odredu »Goce Del ev«; zamenik komesara 1. makedonske brigade; sekretar Komiteta u XLII makedonskoj diviziji; lan OK KP Makedonije za bitoljski okrug. Nosi-lac Partizanske spomenice 1941.
- Kom Milan, u enik Srednjotehni ke škole iz Novog Sada, ro en 1923. lan SKOJ-a od 1940. I te godine je izabran za lana MK SKOJ-a Novi Sad. Krajem 1941. postavljen je za lana Sreskog komiteta ba ko-baranjskog sreza. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politiki radnik. U estvo-vao u organizovanju udarnih grupa, kao i u vršenju sabotaza i diverzija. Aprila 1942. prilikom održavanja ilegalnog partijskog sastanka u Ba kom Petrovcu bio je opkoljen od ma arskih žandarma. U borbi s njima jednog ubio i Jednog ranio, a zatim je izvršio samoubstvo.
- Korner dr Aleksandar, lekar. Ro en 1914. U NOV od 1944. Referent saniteta 12. vojvo anske brigade XII korpusa.
- Korner A. Rezika, u enica iz Zlatara, ro ena 1926. U NOV od januara 1944. Bolni arka u bolnici VI korpusa, broj 4-A.
- Komloš Beba, u enica iz Novog Sada, ro ena 1929. Godine 1942. prebegla u Budimpeštu, gde se uklju ila u antifašisti ki front jugoslovenskih izbeglica. Godine 1944. ma arski fašisti su otkrili njen rad i osudili na robiju. Bila je u zatvoru u Ma arskoj do po etka 1945. godine.
- Komloš Mihajla or e, u enik iz Novog Sada, ro en 1920. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobeo jula 1943. i stupio u NOV. Borac u partizanskim jedinicama u isto noj Srbiji. Poginuo 11. IX 1944. kod Zaje ara u borbi sa Nemcima.
- Komloš Edita, u enica iz Novog Sada, ro ena 1922. U SKOJ je primljena 1941. I te godine je stupila u NOP. Prilikom provale u Pokretu uhapšena od ma arskih fašista i osu ena 1942. g. na robiju. Godine 1943. pobeo jula iz zatvora i stupila u NOV Bolni arka u Zagorskom, a zatim u Kalni kom

- partizanskom odred. Godine 1944. upu ena na raspored u vojvo anske Jedinice, ali Je kod Kutine uhva ena od ustaša i ubijena.
- Komloš Martin, trgovac iz Novog Sada, ro en 1896. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobegao septembra 1944. i stupio u redove CA. Na radu u Štabu 1. tenkovske divizije II ukrajinskog fronta.
- Kon Stjepana Anica, doma ica iz Sikirevaca, ro ena 1923. U NOV od 1943.
- Kon Arnold, trgovac iz Osijeka. Ro en 1905. u Dobrovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Kon D. dr Artur, lekar iz Zagreba, ro en 1900. Medicinski fakultet završio 1924. u Zagrebu, a zatim specijalizirao urologiju. U NOV od po etka maja 1945. Lekar u bolnici II armije.
- Kon S. dr Bela, lekar-hirurg iz Zagreba. Ro en 1900. u Bednji. Medicinski fakultet završio 1925. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u selo Brnjic (Zenica), a zatim u Mostar u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Iz Mostara je prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Lekar u Jevrejskom rapskom bataljonu; upravnik bolnice broj 12 u Šumaricama; šef hirurške ekipe VII banijske divizije. Upravnik bolnice VII banijske divizije. Decembra 1943. zarobljen od Nemaca prilikom napada na bolnicu i odveden u logor u Buhenvaidu, gde je ostao do kraja rata.
- Kon Cvi, u enik iz Novog Sada. Ro en 1923. u Petrovgradu. (Zrenjanin). U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Ian udarne grupe. Marski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. osudili na smrt. Prema drugoj verziji osu en na robiju, gde je stradao.
- Kon Drago, službenik iz Našica, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom novembra 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Kon L. dr Dragutin, lekar-stomatolog iz Varaždina. Ro en 1904. u Garesnici. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Upravnik zubne ambulante III armije.
- Kon Vilima Dragutin, u enik iz Našica, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio jula 1943. u NOV. Borac u jedinicama XX dalmatinske divizije. Poginuo 1944. kod Knina.
- Kon or e, rodom iz Subotice. Star 23 godine. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobegao 1943. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 4. vojvo anskoj brigadi, a zatim komesar ete u toj brigadi. Poginuo po etkom 1945. U vreme pogibije Imao je in potporu nika.
- Kon-Missoni Elena, doma ica iz Varaždina, ro ena 1908. Do rata aktivno delovala me u radnicima i u sindikatu. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Radila je na aktiviranju žena u antifašisti - ki front. Ustaše su otkrile njen rad i 1944. zatvorile u logor u Lepoglavl, a po etkom 1945. je ubijena.
- Kon Bele Elica, u enica iz Zagreba, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Sanitetskom

- odeljenju ZAVNOH-a, a zatim Sanitetskom odeljenju GS Hrvatske.
- Kon Hajim**, u enik iz Beograda, ro en 1922. U NOP od po etka ustanka u Beogradu kao lan udarne grupe. Daljna sudbina nepoznata.
- Kon Hari**, vinarški trgovac iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro en 1912. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Uхва en od Gestapoa prilikom paljenja žita u okolini Petrovgrada 26. VII 1941. i streljan.
- Kon Hugo**, službenik iz Varaždina. Ro en 1914. u epinu. lan KPJ od 1934. Sekretar MK KPH Varaždin i lan OK KPH za okrug Varaždim od 1940. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politiki radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i maja 1941. internirale u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva uхва en i streljan 17. VII 1941. u Maksimiru.
- Kon Samuila Imre (Kosti Mirko)**, službenik iz Beograda. Ro en 1909. u Pan evu. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. šumadijskom partizanskom odredu, a zatim komesar ete u 6. bataljonu 1. prolet. brigade. Poginuo 26. V 1944. u Mliništu (Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Kon Julija**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1905. u Vršcu. U NOP od po etka ustanka u Beogradu Gestapo je otkrio njen rad i streljao u drugoj polovini 1941. na Banjici.
- Kon Kiti**, službenik iz Beograda. Ro ena 1912. u Ma arskoj. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, gde je konfinirana. Po kapitulaciji Italije stupila septembra 1943. u NOV. Borac u slovena kim partizanskim jedinicama.
- Kon Ladislav**, student iz Sombora, ro en 1920. lan SKOJ-a od 1941, kada je i stupio u NOP. U estvovao u organizovanju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. osudili na 3 godine robjije. Odveden u zatvor u Kalo u (Kalosa u Ma arskoj), a zatim na prisilan rad u Ukrajinu. Decembra 1942. prebegao preko zale enog Dona na sovjetsku teritoriju u nameri da stupi u redove CA. Sovjeti su ga internirali u logor do pribavljanja podataka o njemu, ali je u meuvremenu umro po etkom 1943.
- Kon Ljudevit**, službenik iz Varaždina. Ro en 1918. u epinu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i primljen u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali su ustaše otkrile njegov rad ve maja 1941. i internirali u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva iz zatvora uхва en i streljan 17. VII 1941. u Maksimiru.
- Kon Marija**, student filozofije iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim u bolnici te divizije u Šamarićama.
- Kon Jozefa dr Marija**, profesor gimnazije iz Sarajeva. Ro ena 1894. u Hadži ima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Direktor partizanske gimnazije u Glini.
- Kon dr Marko**, lekar. U NOV od druge polovine 1944. šef sanitetske službe Vojne oblasti zapadne Srbije.
- Kon Davida Marko**, limar iz ur evca (Našice), ro en 1911. U NOV od marta 1944. Ekonom ete u
13. prolet. brigadi. Poginuo marta 1945. kod Velike Barne.
- Kon Mihajlo**, službenik iz Zagreba, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u partizanskim radionicama u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Kon Emila Mihajlo-Mišo**, u enik iz Mostara, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; komesar ete u bataljonu »Vasilije Ga esak; komesar bataljona 3. brigade VII banijske divizije. Poginuo 25. III 1945. kod sela Vrsta (Biha). U vreme pogibije imao je in majora.
- Kon Emila Mirjam**, u enica iz Mostara, ro ena 1922. Po dolasku ustaša navlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Kon-štraus Marka Olga**, doma ica iz Pakraca. Ro ena 1913. u Kukujevcima. Do rata pripadnik naprednog pokreta. Pred rat je primljena u lanstvo KPJ. Po dolasku ustaša na vlast odvedena je kao komunista u logor u Staru Gradišku, odakle je osloboenja zamenom za zarobljene ustaše 1942. godine, kada je i stupila u NOV. Bila je na raznim sanitetskim dužnostima, a zatim radila u Agitpropu CK KPH.
- Kon Pavle**, žitarski trgovac iz Stare Pazove. Ro en 1906. U NOV od 1941. Borac u Podunavskom partizanskom odredu. Poginuo u NOV. Nepoznato mesto i vreme pogibije.
- Kon Filipa Robert**, iz Mostara. Ro en 1891. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Februara 1944. zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Kon Samuela Robert**, službenik iz Osijeka. Ro en 1915. u Dabravcu (Daruvar). U NOV od septembra 1944. Borac u 18. udarnoj brigadi XL divizije. Demobilisan u inu starijeg vodnika.
- Kon Ruben**, u enik iz Zagreba, ro en 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegao sa roditeljima na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Kurir pri ZAVNOH-u.
- Kon Ruža**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. lan »Komisije za skrb jevrejskih izbeglica sa Rabac pri ZAVNOH-u.
- Kon Serafina**, doma ica iz Mostara. Ro ena 1894. u Ma arskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobode-

- nju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Oto ac. Februara 1944. zarobljena od ustaša i odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Kon Hermana Tilda, domaćica iz Kruševlje (Vinkovci), rođena 1922. juna 1942. Internirana od ustaša u sabirni logor u Vinkovcima odakle je pobjegla i stupila u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginula u NOV. Mesto i vreme pogibije nepoznato (verovatno poginula 1943).
- Kon Viktor, trgovac iz Zagreba. Rođena 1890. u Sikirevcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Imao »Komisije za skrb jevrejskih izbeglica sa Raba« pri ZAVNOH-u.
- Kon Mojsija dr Vladislav, lekar-epidemiolog iz Subotice. Rođena 1912. u Košicama (Slovačka). Medicinski fakultet završio 1938. u Gracu. Godine 1943 odveden na prisilni rad u Borski rudnik, odakle je oslobojen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u bolnici XIV korpusa; upravnik bolničkog centra broj 2.
- Kon Vlado, službenik iz Zagreba, rođena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Kon Samuela Zlatko, trgovac iz Osijeka. Rođena 1908. u Dobrovcu (Darugar). U NOV od septembra 1944. Borac u 16. brigadi, a zatim na radu u Komandi poškog vojnog podruja.
- Konfino Bukica, radnica iz Beograda, rođena 1923. Godine 1941. primljena u SKOJ. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegla u Skoplje, gde je stupila 1942. u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama. Poginula 1943. u Skopskoj Crnoj Gori u borbi sa bugarskim fašistima.
- Konfino Greta, kozmetičarka iz Leskovca, rođena 1894. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, a septembra 1943. (po kapitulaciji Italije) otišla za Švajcarsku, gde se uključila u NOP. Izabrana u Biro partijske organizacije u sastavu »Komiteta narodnog osloboenja Jugoslavije u Inostranstvu«. U švajcarskim listovima objavila je više članaka o borbi jugoslovenskih naroda protiv okupatora.
- Konfino Lazar, učenik iz Beograda, rođena 1922. Po dolasku Nemaca u Beograd, sklonio se u Piroto, odakle je stupio septembra 1944. u NOV. Bio je vodni delegat u jedinicama I proleterske divizije.
- Konfino Mosko-Mole, limar iz Beograda. Rođena 1918. u Sarajevu, član SKOJ-a od 1941. U NOV je stupio jula 1941. Puškomitraljezac u Kolubarskom partizanskom odredu; deseter u Posavskoj etici 6. bataljona 1. prolet. brigade. Poginuo 21. I 1942. kod Pjenovca (Isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Konfino Nisim, iz Beograda. U NOV od 1944. iz Italije odo je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije. Bio je nastavnik u školi Invalidskog partizanskog doma broj 51 u Italiji.
- Konfino Lazara dr Žak, lekar i književnik iz Leskovca, rođena 1892. Medicinski fakultet završio u Bernu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Italiju, odakle je oslobojen po kapitulaciji Italije septembra 1943. i otišao za Švajcarsku. U Cirihu se aktivno uključio u organizaciju antifašističkog pokreta jugoslovenskih izbeglica. Od 1944. uređivao list »Sloboda«. Oktobra 1944. krenuo preko Italije sa prvom švajcarskom sanitetskom misijom za Jugoslaviju. Neko vreme je radio u Sanitetskom odeljenju pri Bazi NOVJ u Bariju, a zatim došao u Jugoslaviju. Bio je lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu, a zatim upravnik ambulante Crvenog krsta u Beogradu.
- Konforti (ime nepoznato), geometar iz Niša. U NOV je stupio septembra 1941. kao borac Svrlijskog partizanskog odreda. Poginuo krajem te godine prilikom »provoenja zarobljenog etnika u stab.
- Konforti-Levinger Ela, domaćica iz Sarajeva, rođena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Konforti S. Elias, sofer iz Sarajeva, rođena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Auto etici GS Hrvatske.
- Konforti Morica Hajim, službenik iz Sarajeva, rođena 1912. Imao KPJ. U NOV od jula 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Po jednoj verziji poginuo 1942. kod Vlasenice u borbi sa etnicima, a po drugoj je poginuo 1943. kod Gorazda.
- Konforti Jeruham-Jerko, geometar iz Beograda. Rođena 1909. u Travniku. U vreme kapitulacije Jugoslavije nalazio se na teritoriji Knjaževca kog sreza, gde je stupio na po etku ustanka u NOV. U estvovao u organizovanju ustanka na toj teritoriji i delovao kao pozadinski politički radnik. Godine 1942. uхваen od nedi evaca i obešen u Knjaževcu. Kada u selu Bu je kod Knjaževca u kojoj je ilegalno stanovao pretvorena je posle rata u muzej, koji nosi njegovo ime.
- Konforti M. dr Jozef, lekar iz Travnika, rođena 1893. Medicinski fakultet završio 1922. u Beogradu. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao oktobra 1943. I stupio u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: lekar u Centralnoj bolnici u Žumberku; upravnik bolnice Unske operative grupe; upravnik bolnice Vojnog podruja broj 5 etvrtog korpusa; šef odeljenja Oblasne bolnice IV korpusa; referent saniteta Vojne oblasti zapadne Bosne.
- Konforti Arona Jozef, trgovac iz Mostara. Rođena 1901. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Like. Februara 1944. zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Konforti Avrama Klara-Lala, učenica iz Sarajeva, rođena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u jedinicama VIII korpusa. U NOV je završila viši sanitetski kurs. Godine 1944. obolela i upućena u Italiju na lečenje. Po izlečenju na dužnosti tumača za engleski jezik u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Konforti Leon, iz Leskovca. U NOV od 1941. kao pozadinski politički radnik. U estvovao u organizovanju ustanka u tom kraju, posebno u zaglavskom srezu. Maja 1942. zarobljen od pripadnika Srpske državne straže i ubijen.
- Konforti Cadika Mordehaj, tipograf iz Sarajeva, rođena 1880. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz lo-

- gora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskoj štampariji na Papuku.
- Konforti dr Nisim, lekar-hirurg. Ro en 1915. u Dupnici (Bugarska). U NOV od oktobra 1944. Hirurg u 1. rezervnoj bolnici JA u Pirotu, a zatim lekar u prijemnom odeljenju Medicinskog centra u Sapcu.
- Konforti Morica Salamon, službenik iz Sarajeva, ro en 1913. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1940. primljen u lanstvo KPJ. Aktivno je delovao u SBOTI -u. Godine 1940. u estvovao u organizovanju štrajka radnica u fabrici arapa »Klju« u Sarajevu, zbog ega je bio uhapšen. U NOV je stupio septembra 1941. Puškomitraljezac u Romanijskom partizanskom odreu; komesar ete u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Poginuo 19. VI 1943. na Hranjenu (Gorazde).
- Konforti-Baruh Moše Sarika-Mamica, doma ica iz Bijeljine, ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlasi prebegla u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV Bolni arka u 1. bataljonu 3. brigade XIII divizije. Po etkom 1944. zarobljena od Nemaca, ali je uspela pobe i i vratiti se u jedinicu. Kasnije je bila bolni arka u bolnici u Senju i Oficirskoj školi u Cetingradu.
- Konosi Gizela, službenica. Stara 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Tehni kom odseku pri ZAVNOH-u.
- Kopelman Samuel, tehni ar iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. u Baniji. Mesto pogibije nepoznato.
- Kopelman Baruha Samuel, radnik iz Dervente, ro en 1915. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobeao 1942. i stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. kod Pleternice.
- Kopelman Baruha Teri, doma ica iz Dervente, ro ena 1920. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u Viroviti koj brigadi XL divizije.
- Kopštajn Rikard, trgova ki pomo nik iz Bjelovara, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Kornfajn Alberta Robert, službenik iz Zagreba. Ro en 1892. u Sisku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Kornhauzer Vilima Katica, u enica iz Slavnskog Broda, ro ena 1922. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Ustaše su otkrile njen rad 1 januara 1942. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Kornhauzer Vilima Vera, u enica iz Slavnskog Broda, ro ena 1923. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Ustaše su otkrile njen rad 1 januara 1942. internirale u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Kornhauzer Vilim, direktor fabrike spiritusa iz Slavnskog Broda. Star oko 55 godina. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobeao 1943. ubivši prethodno jednog ustaškog stražara i stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Kornicer Egon, tehni ar iz Podravske Slatine, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u elektri noj centrali NOO Brod na Kupi.
- Kornicer Lili, doma ica iz Podravske Slatine. Ro ena 1913. u Klagenfurtu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici pri NOO Brod na Kupi.
- Kornštajn Edmund-Eden, trgova ki pomo nik iz Subotice, ro en 1910. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni okm pokretu. lan KPJ i lan MK KPJ Subotica. Od po etka ustanka aktivno se uključio u NOP. Organizovao udarne grupe, u estvovao u vršenju sabotaza i diverzija, prikupljao pomo za NOV. Ma arski fasisti su otkrili njegov rad i preki sud ga osudio na smrt. Obesšen 18. XI 1941. u Subotici.
- Koroša Gizela, službenik iz Zagreba, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO odboru za Gorski kotar.
- Korpori dr Galja, doktor slavistike iz Zagreba. Ro ena 1903. u Rigi. U vreme studija u Zagrebu uključio se u revolucionarni radni ki pokret i 1932. primljena u lanstvo KPJ. Neko vreme obavljala kurirsku dužnost izme u rukovodstva Komunisti ke partije u Jugoslaviji i dela rukovodstva CK KPJ u Be u. Više puta je hapšena zbog ilegalnog rada, a 1934. je osu ena od suda za zaštitu države u Beogradu na dve godine robije, koju je odležala u zatvoru u Požarevcu. Po izlasku sa robije produžila sa revolucionarnim radom. U NOP se uključio neposredno po kapitulaciji Jugoslavije, ali su je ustaše uhapsile ve 17. VII 1941. I odvele u zatvor u Lepoglavi, a zatim u logor u Gospi u. Iz tog logora preba ena je u logor u Metajno (Pag), gde je ubijena po etkom avgusta 1941. godine.
- Kosti Jozefa Rozika (porodi no ime majke Kabiljo), doma ica iz Sarajeva, gde je ro ena 1920. Do rata završila stru nu školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 6. li koj brigadi.
- Kostolic Aleksandra Josip, bravar iz akovca, ro en 1924. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od 1941. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Poginuo aprila 1945. kod Virovitice. U vreme pogibije imao je in zastavnika.
- Koš Aco, u enik iz Sarajeva, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u jedinicama XIII divizije. Umro krajem 1943. od pegavog tifusa.

- Koš Adela, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u »Glavnoprod« ZAVNOH-a u Topuskom.
- Koš Josipa Egon, službenik iz Sarajeva. Ro en 1917. u Pazari ima. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Po oslobo enju iz logora vratio se u Jugoslaviju i aprila 1945. stupio u NOV.
- Koš Erih, diplomirani pravnik i književnik iz Sarajeva, ro en 1913. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a na fakultetu je stupio u revolucionarni radni ki pokret i primljen u lanstvo KPJ. Godine 1934. izabran za lana Univerzitetskog ve a, a te godine izabran je i za lana MK KPJ Sarajeva. Godine 1936. osu en od suda za zaštitu države u Beogradu kao komunista na 1 godinu robije. U NOV od 1941. Bio je na političkoj dužnosti u Orjenskom partizanskom odred u ulvizi: komesar brigade »Galibardk«. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Koš Samuela Leo, student iz Sarajeva. Ro en 1920. u Pazari ima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VIII kordunaške divizije; jedinicama XXXV li ke divizije; u Radnom bataljonu u Dubrovniku.
- Koš-Levi Vukica-Marija, u iteljica iz Sarajeva, ro ena 1917. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1939. primljena u lanstvo KPJ. Aktivno je delovala u SBOTIC-u, a posebno je bila zadužena za politički rad sa ženama. U NOV od 1941. Bila je na političkoj dužnosti u Orjenskom partizanskom odred u, a zatim pozadinski politički radnik. Demobilisana u inu poru nika. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kova Beži, iz Subotice. U NOP od po etka ustanka u soct* u udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšena od ma arskih fašista i marte 1942. osu ena na robiju. Odvedena u zatvor u Marta, s ko i ode je ostala do kraja 1944. kada se vratila u Jugoslaviju.
- Kova Cecilija, doma ica. U NOV od 1942. Bolni arka u 1. eti 5. bataljona 10. hercegova ke brigade.
- Kov** ink, nezidfir. inženier tehnoloa iz Petrovgrada. Ro en 1906. u Budimpešti. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je Interniran II lonn- II NOV ie stupio marta 1944. u Italiji Pomo nik komandanta za transport pri Bazi NOVJ u Barllu.
- Kova Dita, doma ica iz Osijeka, gde je ro ena 1893. U NOV od septembra 1944. Bolni arka u bolnici VI korpusa, a zatim na radu u pozadini na teritoriji Slavonije po sektoru kulture.
- Kova Emilija, u enica iz Pakraca, gde je ro ena 1926. U NOV od marta 1943. Bolni arka u Daruvarskom partizanskom odred u, a zatim u 17. brigadi.
- Kova dr Iso, lekar iz Osijeka. Ro en 1891. U NOV od 1944. Lekar u sanitetskim ustanovama VI korpusa.
- Kova Ise Ivo, student medicine iz Osijeka, gde je ro en 1920. U NOV od septembra 1944. Zamenik referenta saniteta bataljona Slatinskog partizanskog odreda, a zatim na radu u Vojnoj bolnici u Osijeku.
- Kova M. dr Ladislav, lekar. Ro en 1906. u Temišvaru. U NOV od marta 1945. Referent saniteta 2. bataljona 3. dopunske brigade III armije.
- Kova Ise Mira, u enica iz Osijeka, gde je ro ena 1922. U NOV od septembra 1944. Instrumentarka u hirurškoj ekipi XVI vojvo anske divizije.
- Kova dr Pavle, diplomirani pravnik iz akovca, gde je ro en 1908. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka. U drugoj polovini 1941. maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, a zatim na prisilan rad u Ukrajinu. Decembra 1943. prebegao preko zale enog Dona na sovjetsvu teritoriju i stupio u redove CA, a zatim je postavlj en za zamenika komandanta 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana 1944. u SSSR-u.
- Kova -sehter Ruža, radnica iz Subotice, ro ena 1910. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljena u lanstvo KPJ. Vrlo aktivno je delovala u sindikalnom pokretu. U NOP od po etka ustanka kao ilegalni pozadinski politički radnik. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arsku gde ie ostala do kraja 1944.
- Kova Lajoša Sonja, u enica iza Daruvara, ro ena 1928. U NOV od 1942. Borac u Daruvarskom partizanskom odred u; u 12. proleter, brigadi, a zatim na radu u Štabu XL divizije i Štabu VI korpusa.
- Kova Arpada Teodor, u enik iz Novog Sada. Ro en 1923. u Novom Kneževcu. U NOP od po etka ustanka. Oktobra 1941. ma arski fašisti su otkrili njenov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku odakle se vratio januara 1945. i stupio u NOV. Na radu u Štabu III armije, a zatim sekretar u bolnici III armije u Kikindi.
- Kozak Sandora Zdenka, u enica iz Zagreba, ro ena 1926. U NOV od maja 1943. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Kozinski ženja, inženjer iz Beograda. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se aktivno uklju io u antifašisti ki pokret, a posebno je bio zadužen za povezivanje jugoslovenskih sa sovjetskim zarobljenicima. Sem toga ure ivaio je list »Kružok« na ruskom jeziku, koji je doturan sovjetskim zarobljenicima. U logoru u Barkenbrigue uhapšen od Gestapoa nakon izdaje jednog sovjetskog zarobljenika. Prilikom odvo enja u zatvor pokušao da pobjegne, ali je ranjen. U zatvoru je zverski mučen, ali nije ništa priznao; pa je pokušao izvršiti samoubistvo.
- Krajtmajer N. Neva, u enica iz Splita, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 12. brigadi XXVI dalmatinske divizije.
- Kramer I. dr Mirko, lekar iz Zagreba. Ro en 1912. u Be u. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta Moslava kog, a zatim Kalni kog partizanskog odreda; refer. saniteta XXXIII divizije, a zatim Moslava kog vojnog podru ja.
- Kramer Vera, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1907. u Nema koj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kim partizanskim jedinicama.
- Kraus mr ph. Artur, apotekar iz Grada ca. Ro en 1897. Farmaciju završio 1918. u Zagrebu. U NOV od februara 1943. Referent za apotekarstvo XXXVIII divizije, a zatim apotekar bolnice III korpusa u Trnovu. Godine 1944. ranjen od etnika prilikom napada na bolnicu, pa je upu en u Italiju na le enje.
- Kraus Blanka, doma ica iz Pecke. U NOP od po etka ustanka u azbukova kom srezu. Avgusta

1941. primljena u lanstvo KPJ. Radila na terenu kao pozadinski politički radnik u vezi s aktiviranjem žena u NOP. Novembra 1941. uhvaćena od etnika i osuđena na smrt, ali na intervenciju seljaka bila je pomilovana i preživjela rat.
- Kraus Drago, u enik iz Zagreba, rođen 1923. Pred rat primljen u SKOJ i bio član skojevskog aktiva u gimnaziji. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uhvaćen od ustaša i odveden u logor, gdje je ubijen.
- Kraus Emila Drago, student tehnike iz Zvornika, rođen 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac, a zatim komesar ete u Valjevskom i Majevi kom partizanskom odred. Godine 1942. zarobljen od etnika kod Sekovića i ubijen.
- Kraus or e, student iz Beograda, rođen 1920. Pred rat primljen u SKOJ. Oktobra 1941. krenuo u partizane, ali je na putu uhvaćen od pripadnika Srpske državne straže i ubijen 9. X 1941.
- Kraus-Kon Elvira, domaćica iz Zagreba, rođena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u krojačkoj radionici u pozadini u Banji Godine 1944. zarobljena od ustaša i odvedena u logor u Jasenovcu, gdje je ubijena.
- Kraus-Rei Rudolfa Elza, radnica iz Splita. Rođena 1922. u Prozoru. U NOP od početka ustanka. Talijanski fašisti su otkrili njen rad i internirali je u logor u Firenci. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je bolničarka u Jedinicama XIII divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kraus Lazara Emil, automehaničar iz Zvornika, rođen 1896. U NOV od avgusta 1941. Borac u Valjevskom partizanskom odred; komandir ete u Majevi kom partizanskom odred i 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi; saobraćajni oficir pri Štabu III korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kraus Lavoslava Eva, u enica iz Osijeka, rođena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split. U NOV od oktobra 1943. Bolničarka u bolnici u Grumu (Italija), a zatim radila u Tehničkom odeljenju Baze NOVJ u Barlju.
- Kraus Fanika, domaćica iz Grada ca. Rođena 1900. U NOV od februara 1943. Bolničarka u bolnici XXVIII divizije, a zatim u bolnici III korpusa. Godine 1944. zarobljena od Nemaca, odvedena u Brčko, gdje je ubijena.
- Kraus Slavka dr Gustav, lekar iz Zagreba. Rođen 1885. u Karlovcu. Medicinski fakultet završio 1910. u Beču, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Kotor Varoš u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od novembra 1942. Lekar u bolnici VS-a u Bosanskom Petrovcu, a u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. U toku 5. neprijateljske ofanzive zarobljen i odveden u logor na Banjici, gdje je ubijen 17. VIII 1943.
- Kraus dr Herbert, lekar iz Pecke. Rođen 1910. u Batinčima. Medicinski fakultet završio 1934. u Zagrebu, gdje se uključio u napredni pokret. U NOV od jula 1941. U estvovao 19. VII 1941. u oslobađanju Pecke, a zatim je bio na sledećim dužnostima: referent saniteta Valjevskog partizanskog odreda, 1. šumadijskog odreda, pomoćnik na etnici saniteta VS-a. Jedan od organizatora sanitetske službe u NOV. U toku rata izabran za člana AVNOJ-a. Posle rata unapređen u in general-majora. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kraus Irma, domaćica iz Bjelovara, rođena 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica u partizanskim pozadinskim ustanovama.
- Kraus Ivan, advokat iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Kraus Janoš, u enik iz Subotice, rođen 1924. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. član udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu ma arski fašisti su ga uhapsili i marta 1942. osudili na dve godine robije. Do kraja maja 1944. bio u zatvoru u Subotici, kada je odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gdje je stradao.
- Kraus J. Josip. — Postoji podatak da je bio borac u 2. proletar, dalmatinskoj brigadi i da je poginuo 17. I 1945. u borbi sa Nemcima u Gornjem Crnu (Mostar).
- Kraus Lavoslava Judita, u enica iz Osijeka, rođena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gdje se uključila 1942. u NOP, a 1943. u NOV. Bolničarka u hirurškoj ekipi IX dalmatinske divizije; u bolnici VIII korpusa, a zatim administrator pri Nacionalnom komitetu osloboenja Jugoslavije.
- Kraus Julija, domaćica iz Osijeka. Rođena 1901. u Sigetvaru (Maarska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split. Po kapitulaciji Italije otišla sa jugoslovenskim zbegom septembra 1943. u Italiju. U Italiji se uključila oktobra 1943. u NOV. Bolničarka u bolnici u Gravini (Italija), a zatim upravnik Deje kolonije u Splitu.
- Kraus-Lederer Rada dr Julijana, lekar-kozmetičar iz Zagreba. Rođena 1898. u Grgurevcima. Medicinski fakultet završila 1926. u Beču, a zatim specijalizirala kozmetiku. Po dolasku ustaša na vlast upućena u Kotor Varoš, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od novembra 1942. Lekar u bolnici VS-a u Bosanskom Petrovcu, a u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. U petoj neprijateljskoj ofanzivi zarobljena od Nemaca i odvedena u logor na Banjici, gdje je streljana 17. VIII 1941. godine
- Kraus Julijo, krojač iz Zagreba, rođen 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskim krojačnicama u pozadini na Kordunu. Godine 1944. zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gdje je ubijen.
- Kraus P. dr Lavoslav, lekar-stomatolog iz Osijeka, rođen 1897. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji, a na studijama u Beču u revolucionarnom radničkom pokretu. član socijal-demokratske partije pred završetak prvog svetskog rata i 1919. u estvovao u maarskoj revoluciji. Na studijama u Beču u estvovao u organizovanju Kluba studenata socijalista iz Jugoslavije. Diplomirao je u Beču 1922. Do rata aktivno delovao u sindikatima, a naročito u sindikatu lekara. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: upravnik partizanske bolnice na Mosoru, referent saniteta XX dalmatinske divizije, upravnik bolnice I korpusa, upravnik Više sanitetske škole, referent saniteta 1. brigade VI prolet. divizije, epidemiolog V korpusa.
- Kraus-štajn Lea, medicinska sestra iz Zagreba, rođena 1914. Naprednom omladinskom pokretu pristupila za vreme školovanja, a zatim u revolucionarni radnički pokret i 1943. primljena u lanstvo

- KPJ. Godine 1935. osu ena kao komunista od suda za zaštitu države u Beogradu na 1 godinu robjije. Po izlasku sa robjije otišla je 1937. u Španiju, gde se uključila u redove španske republikanske armije. Po povlačenju internacionalnih brigada iz Španije 1939. godine dospela je u logor u Francuskoj, odakle je pobjegla 1942. stupila u Pokret otpora u Francuskoj u kojem je ostala do kraja rata.
- Kraus Josipa Leo, metalski radnik iz Osijeka. Rođen 1922. član SKOJ-a. U NOP od početka ustanka kao član jedne udarne grupe. U estvovao u se enju telefonskih stubova izme u Osijeka i Vinkovaca. U NOV je stupio 1942. Bio je na raznim dužnostima.
- Kraus J. Lili, doma ica iz Zagreba. Rođena 1913. u Be u. U NOV od maja 1942. iz Ljubije, gde je bio upu en njen muž dr Zdenko Kraus na rad po dolasku ustaša na vlast. Bolni arka u 1. krajiškoj brigadi, a zatim instrumentarka u hirurškoj ekipi IV divizije.
- Kraus M. Margita, doma ica iz Zagreba. Rođena 1908. u Be u. U NOV od oktobra 1944. Laborant u bolnici V korpusa, a zatim na radu u Sanitetskom skladištu tog korpusa.
- Kraus Bele Miroslava, u enica iz Sremske Mitrovice, rođena 1924. član SKOJ-a. U NOP od početka ustanka. Njen rad su otkrile ustaše i jula 1941. odule u logor, gde je ubijena.
- Kraus Olga, u enica iz Zagreba, rođena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Korduna. Godine 1944. uhva ena od ustaša i ubijena.
- Kraus dr Oskar, lekar iz Virovitice. Rođen 1898. u Virju (Virovitica). Medicinski fakultet završio 1922. a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od februara 1942. Te godine je poginuo na Ozrenu u borbi sa etnicima.
- Kraus Hinka dr Oto, lekar iz Mrkopalja. Rođen 1898. u Slavonskoj Požegi. Medicinski fakultet završio 1922. u Be u. U NOP od početka ustanka. Slao sanitetski materijal i lekove partizanima, le io ranjene i bolesne partizane, član ilegalnog NOO Mrkopalj. Januara 1942. otišao u partizane ponevši sa sobom instrumentarij i opremu za jednu ambulantu. U Drežnici je formirao bolnicu, a zatim je postavljen za upravnika bolnice V operativne zone na planini Javornici; referent saniteta Žumbera kog vojnog podruja; upravnik bolnice u Mladenovcu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Kraus-Lazarevi Lazara Robert, službenik iz Zvornika, rođen 1904. U NOV od avgusta 1941. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a zatim u 3. sandža koj brigadi. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Kraus Slavko, — postoji podatak da je bio u NOV i 1944. unapre en u in zastavnika.
- Kraus Stevan, iz Sente. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i predali ga Gestapou, koji ga je streljao 14. III 1942. u Pan evu.
- Kraus Artura Tirca, u enica iz Grada ca. Rođena 1924. u Zagrebu. U NOV od februara 1943. Bolni arka u jedinicama XVII isto nobosanske divizije. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor, gde je ostala do kraja rata.
- Kraus Artura Tonka, vaspita ica iz Zagreba. Rođena 1915. u Bosanskom samcu. Po dolasku ustaša na vlast otišla u Grada ac, odakle je stupila februara 1943. u NOV. Apotekarski pomo nik u XXXVIII diviziji, a zatim u bolnici III korpusa u sekovlma. Godine 1944. prilikom napada etnika na bolnicu ubijena.
- Kraus Viktor, službenik. Rođen 1916. u Sv. Križu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju odakle je stupio avgusta 1944. u NOV. Borac u bolni koj straži bolnice u Monopoliju (Italija).
- Kraus Zdenko, u enik iz Osijeka. član SKOJ-a. Postoji podatak da je poginuo u NOV.
- Kraus Gustava dr Zdenko, lekar iz Zagreba. Rođen 1914. u akovu. Medicinski fakultet završio 1940. u Beogradu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Liubilu (Bosna) u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od maja 1942. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta 1. krajiške brigade; šef hirurške ekipe IV krajiške divizije; refer. saniteta X krajiške divizije.
- Kraus Željko, student iz Zagreba, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. u Baniji.
- Kraus Josipa Željko, sofer sa Plitvi kih jezera. Star 26 godina. U NOV od 1941. Poginuo 1943. kod Kolenice.
- Krauser Steven, trgovac iz Subotice, rođen 1918. Godine 1943. odveden od ma arskih fašista u Segedin u kažnjeni ku radnu jedinicu iz koje je pobjegao krajem 1944. i stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi.
- Krautblat Hajima Hilda, doma ica iz Zagreba, rođena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Saobra ajnom odseku GS Hrvatske.
- Krautblat A. Jozef, automehani ar iz Zenice, rođen 1901. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Komesar Auto ete u Gravini (Italija).
- Krautblat Makso, žitarski trgovac iz Sarajeva. Rođen 1904. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabju Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju, a zatim u Ministarstvu poljoprivrede u Beogradu.
- Kremen Ernesta Ervin, trgovac iz Zagreba, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Diverzantskoj eti u Pokuplju.
- Kremzir A. dr Ernest, lekar-hirurg iz Sušaka, rođen 1906. Medicinski fakultet završio u Gracu. U NOP od početka ustanka. Predsednik ilegalnog NOO u Istri. O NOV od septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: upravnik bolnice Primorsko-goranskog odreda; šef hirurške ekipe GS Hrvatske, a zatim hirurške ekipe VI prolet. divizije; upravnik Pokretne hirurške poljske bolnice I armije.
- Krešić -Sarvaš Jelka, doma ica iz Osijeka. Rođena 1887. u Vo inu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupila u NOV. Bolni arka u pozadinskim partizanskim bolnicama na teritoriji Banije i Korduna.

- Krishaber Ladislav-Lajoš**, student medicine iz Subotice, ro en 1922. U NOV od 1941. u satavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i marta 1942. osuđen na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Krizani Vladimira Nada, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1913. u Donjem Miholjcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Kronfeld Zdenka, u enica iz Zagreba, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima završila viši sanitetski kurs. Bolni arka, a zatim referent saniteta u jedinicama VII banijske divizije.
- Kronfeld Zdenko, student iz Zagreba, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Ku an-Ajhorn Rudi, student prava iz Zagreba. Ro en 1910. u Koprivnici. U NOV od 1941. Borac u Kalni kom partizanskom odred. Od po etka 1942. do septembra 1943. imao je prekid u NOV, kada je ponovo stupio u partizane.
- Kugler Emanuela Herta, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1924. u Bijeljini. U NOV od septembra 1943.
- Kune Gabriela Ruža, službenik iz Našica, ro ena 1909. U NOP od jula 1944. Na radu u Socijalnom odjelu NOO Orahovica, a zatim na pošti NOO Kutjevo.
- Kunorfi mr ph. Sado, apotekarski saradnik iz Sarajeva, ro en 1911. Farmaciju završio 1935. u Zagrebu. U NOP od po etka ustanka. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanima. Ustaše su otkrile njegov rad i oktobra 1941. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 1943. godine.
- Kusef Josip, student medicine iz Ogulina, ro en 1920. Studirao je u Zagrebu. U NOV od januara 1944. na raznim sanitetskim dužnostima.
- Kvartler David, potporu nik bivše jugoslovenske vojske. Ro en 1920. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku stupio 1942. u antifašisti ki front. Po osloboenju iz logora vratio se u Jugoslaviju i aprila 1945. stupio u NOV.
- Labunjac-Hers Agica**, službenik iz Osijeka, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim upravnik partizanske pošte u Topuskom.
- Labunjac-Hers Ivan**, službenik iz Osijeka, ro en 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 4. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Ladanji Tibor, advokat iz Subotice, ro en 1910. U NOP od 1941. Prikupljao pomo za NOV i dr. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osuđili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Ladi Vladimira Lujza, doma ica iz Banjaluke. Stara 20 godina. U NOV od septembra 1944. Borac u jedinicama XXXIX krajiške divizije. U borbi teško ranjena i ostala invalid.
- Ladi Vladimira Olga, u enica iz Banjaluke. Stara 18 godina. U NOP od septembra 1944. Radila po sektoru prosvete u Oblasnom NOO za Bosansku krajinu.
- Ladi Hale Rene, doma ica iz Banjaluke. Ro ena 1905. U NOP od septembra 1944. Na radu u NOO Sanski Most.
- Ladi Branisiava dr Vladimir, zamjenik tužioca iz Banjaluke. Ro en 1899. u Be u. U NOP od septembra 1944. Sekretar Sreskog narodnog suda u Sanskom Mostu, a zatim radio u Odeljenju za pravosu e pri ZAVNOBH-u.
- Lah Margita, doma ica. Ro ena 1909. U NOV od novembra 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Lajhner Lea, doma ica iz Mostara. Ro ena 1912. u Biha u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Lajhner Bernharda Lotar, službenik iz Mostara, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko, a zatim u ZAVNOH-u.
- Lajhner Bernharda Oskar, trgovac iz Mostara, ro en 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik; odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, odakle je odveden po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u jedinicama VI divizije.
- Lajtner Anka, službenik iz Zagreba, ro ena 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Slunju.
- Lajtner Samuela mr ph. Anka, apotekar iz Bjelovara. Ro ena 1895. u Orahovici. Farmaciju završila 1925. u Zagrebu. U NOV od oktobra 1944. Upravnik apoteke Banijskog vojnog podru ja.
- Lajtner Ivka, službenik iz Zagreba, ro ena 1889. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u »Oknaprod« u Slunju.
- Lajtner-Jaksi Ladislava Ivo, pozorišni glumac iz Osijeka. Ro en 1922. u Novoj Gradiški. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama IV hrvatskog korpusa, a zatim lan Kulturne ekipe pri ZAVNOH-u.
- Lajtner Samuela Josipa, službenik iz Zagreba, ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, gde je internirana od Italijana po

- etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u NOO Topusko, a zatim u GS Hrvatske.
- Lajtner Klara**, službenik iz Osijeka, ro ena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO za Kordun.
- Lajtner-Jakši Ladislava Laza**, pozorišni glumac iz Beograda. Ro en 1909. u Novoj Kapeli. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Član Kulturne ekipe pri ZAVNOH-u.
- Lajtner-Udovi i Oskara Lidija**, u enica iz Osijeka, ro ena 1923. Pred rat primljena u SKOJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Pokuplje, a zatim u iteljica u partizanskoj osnovnoj školi pri NOO Žumberak.
- Lajtner Zdenko**, službenik iz Slavonskog Broda, ro en 1912. U NOV od novembra 1944. Borac u 1. prolet. brigadi, a zatim na radu u stabu I prolet. divizije.
- Lakenbah Konstantin**, trgova ki pomo nik iz Subotice, ro en 1922. Do rata kandidat za lana KPJ, a 1941. lan KPJ i lan MK SKOJ-a Subotica. Te godine je izabran i za sekretara tog Komiteta. U NOP od po etka ustanka. Prikupljao oružje, organizovao udarne grupe, u estvovao u vršenju sabotaža i dferzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud ga je osudio na smrt. Obesen u Subotici 18. XI 1941. (iako je bio maloletan).
- Lakric** (ime nepoznato), do rata živeo u Rumi. Izbeglica iz Poljske. U NOV od 1941. Pred kraj rata na radu u OZN-i. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Laks Tibor**, student medicine iz Beograda. Star 20 godina. U NOV od 1944. Na radu u Bolni kom centru broj 1 u Novom Sadu.
- Lambret Dragica**, doma ica iz Zemuna. Ro ena 1913. U NOV od 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Lambret Marija**, doma ica iz Zemuna. U NOV od 1944. Borac u 6. vojvo anskoj brigadi. Poginula 7. III 1945. kod Bilja (Baranja).
- Lancaš Marina**, u enica. Ro ena 1923. U NOV od maja 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Landau Ervina Aleksandar**, u enik iz Zemuna. Ro en 1925. u Mariboru. U NOV od 1944.
- Landau Isidora Bernhard**, u enik iz Sarajeva, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i 25. VII 1941. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Landstajn-Smailagi Hanija**, doma ica iz Vinkovaca, ro ena 1888. U NOV od po etka 1944. Kuvarica pri stabu V krajiške divizije.
- Lang Andrija**, službenik iz Subotice, gde je ro en 1918. Od 1941. lan skojevskog aktiva. U estvovao u akcijama udarne grupe. Nakon provale u Pokretu uhapšen i marta 1942. osu en na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Lang L. Arnold**, student medicine. Ro en 1904. u Valpovu. U NOV od avgusta 1944. Na radu u bolnici Vojnog podru ja broj 3 Jedanaestog korpusa.
- Lang Nikola**, student prava iz Zagreba. Ro en 1915. u Osijeku. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio na fakultetu i od 1935. bio je lan MK SKOJ-a Zagreba. Te godine je u estvovao kao delegat Pravnog fakulteta na konferenciji studenata skojevskih organizacija na Zagreba koj gori Godine 1934. izabran za lana Univerzitetskog komiteta. Sara ivao je u ilegalnom skojevskom listu »Glas omladine«, koji je izlazio u Zagrebu. Godine 1938. uhapšen od policije prilikom partijske provale i bio nekoliko meseci u istražnom zatvoru. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Lang Pal-Pavle**, mehani arski pomo nik iz Subotice, ro en 1921. lan SKOJ-a. U NOP od po etka Ustanka u sastavu udarne grupe. Uhapšen od markskih fašista i osu en na C godine robije. Oktobra 1943. doveden u segedinski zatvor, a maja 1944. uklju en u sastav kažnjeni ke radne ete broj 452, koja je radila u okolini Baje. Oktobra 1944. uspeo je pobe i.
- Lang Tibor**, u enik iz Subotica, ro en 1922. lan SKOJ-a postao pred rat. U NO? od po etka Ustanka kao lan udarne grupe. Uhapšen od markskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Lang Zvonko-Longo**, mehani ar iz Osijeka, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije. Kasnije je bio sekretar Sreskog komiteta SKOJ-a u Virovitici.
- Langer Juraj**, iz akovca. U NOP od po etka ustanka. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Langfelder Oto**, odveden u drugoj polovini 1941. u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u Jedinicama XXI srpske divizije.
- Langfelder Vilim**, službenik iz Osijeka, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Lanji Stevan**, u enik iz Subotice, ro en 1921. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Njegov rad su otkrili markski fašisti i 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u kažnjenici ku radnu etu u Ma arsku, odakle je pobegao oktobra 1944. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u Dopunskom bataljonu III armije; na radu u Komandi mesta Subotica, a zatim u mobiliza ijskom odeljenju XIII armije.
- Lapter Lea**, doma ica iz Varaždina. Ro ena 1899. u Ludbregu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Lapter Žige Vladimir**, u enik iz Varaždina, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po os-

- lobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Laoter Saloa Žiga, dentista iz Varaždina. Rođen 1895. u Lavovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u hirurškoj ekipi XI/ divizije; referent za zubarstvo XXVIII divizije zubar u Oficirskoj školi, a zatim na radu u pozadinskom sanitetu u Slavoniji.
- Laslo Ferenc, iz Senteša (Ma arska), odakle je doveden 1943. na prisilan rad u Borski rudnik. Krajem septembra 1944. osloboen od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Laslo Ignac, veterinar iz Banjaluke. Ro en 1886. u Šurovici (Slova ka). Veterinarski fakultet završio 1910. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Veterinar pri NOO Buzeta, a zatim NOO Klasni .
- Laslo Imre, u enik iz Novog Sada. Star 18 godina. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski radnik i lan udarne grupe. Stradao krajem januara 1942. od ma arskih fašista u Novom Sadu prilikom zloglasne »racijek«.
- Latinger Artura Viola, službenik iz Beograda. Ro ena 1922. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Komandi mesta Topusko, a zatim u De joj bolnici Oblasnog NOO za Banju.
- Lauber J. Andrija, student medicine iz Vinkovaca, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik. U NOV je stupio decembra 1944. Na radu u partizanskoj bolnici u Dubrovniku, a zatim referent saniteta Komande grada Dubrovnika.
- Laufer Frida, radnica iz Tuzle, ro ena 1920. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i 1940. primljena u lanstvo KPJ. Te godine je izabrana i za lana MK SKOJ-a Tuzla. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. U estvovala u pripremama za ustanak i prikupljanju materijala za NOV. S obzirom da je kao komunista bila kompromitovana, krenula je jula 1941. u partizane, ali je uhva ena od ustaša kod sela Drežnik i odvedena u logor u Loborgradu, a zatim u Aušvic.
- Laufer Fridrih, službenik iz Tuzle. Ro en 1898. u ernovicama. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u radionicama VII banijske divizije. Umro krajem 1943. godine.
- Laufer Ladislav-Laci, službenik iz Tuzle, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Komandant tvr ave u Lošnju. Prilikom desanta Nemaca na Lošinj zarobljen i odveden 13. XI 1943. u logor Dahau, gde je ostao do kraja rata.
- Laufer Maks, u enik iz Niša, ro en 1924. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio u drugoj polovini 1943. u sastav britanske armije. Februara 1944. prešao u NOV i bio borac u 1. tenkovskoj brigadi.
- Laufer Moric, antikvar iz Tuzle. Ro en 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Laufer Aleksandra Tereza, doma ica iz Vinkovaca. Ro ena 1914. u Beloj Crkvi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u jedinicama VII banijske divizije. Krajem 1943. za robljena od ustaša kod sela Krmotine, ali je uspela pobe i i ponovo stupila u NOV.
- Lauk Lidija, doma ica iz Zenice. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Lauš Beba, doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu na osloboenj teritoriji Banije.
- Lauš-Ozmo Zlata, kroja ica iz Zagreba. Ro ena 1910 u Ludbregu. U NOV od 1942. Na radu u kroja koj radionici NOO Brod na Kupi, a zatim je izabrana za odbornika NOO Gornja Vrata.
- Lazar Egona Etelka, u enica srednje zanatske škole. Ro ena 1924. u Slavonskom Brodu. Godine 1941. prebegla u Vreoce (Srbija), odakle je stupila maja 1943. u 1. šumadijski odred kao bolni arka, a zatim kao referent saniteta bataljona u 1. šumadijskoj brigadi.
- Lazar izgona Željko (Lazarevi Mile), u enik, ro en 1928. u Slavonskom Brodu. Godine 1941. prebegao u Vreoce (Srbija) odakle je stupio maja 1943. u 1. šumadijski odred kao borac, a zatim u 1. šumadijsku brigadu. Poginuo 4. XII 1943. kod Prijepolja.
- Lazarevi Ferde Vilma, doma ica iz Beograda. Ro ena 1906. u Krnjaku (Karlovac). Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Šibenik, odakle je stupila 1944. u NOP. Na radu u Odjelu za zdravlje pri NOO Šibenik.
- Lebl Leona Aleksandar-Saša, student tehnike iz Beograda, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; u 2. brigadi VII banijske divizije; šef kancelarije 3. brigade te divizije, a zatim pomo nik šefa odseka za organizaciju brigade. lan brigadnog komiteta SKOJ-a.
- Lebl dr Arpad, profesor i književnik iz Subotice. Ro en 1898. u Kova ici. lan socijaldemokratske stranke od 1917. a zatim lan KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku, gde se odmah uklju io u antifašisti ki front. U logoru u Osnabriku osnovao i rukovodio marksisti kim kružokom i održavao više predavanja iz oblasti marksizma. Po osloboenju vratio se u Jugoslaviju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

- Lebl Fanika**, službenik iz Zagreba, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Propagandnom odjelu Okružnog NOO za Gorski kotar.
- Lebl Ivan**, student prava iz Subotice, ro en 1912. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu I lan KPJ. U estvovao u mobilizaciji dobrovoljaca za špansku republikansku armiju u koju je i sam stupio avgusta 1937. Po povla enju internacionalnih brigada 1939. iz Spanije u Francusku, interniran je u logor u Francuskoj, odakle je pobegao i 1941. se vratio u Jugoslaviju, od nosno u Suboticu, gde je u estvovao u pripremanama za ustanak. Prilikom provale u Pokretu prebegao decembra 1941. u Budimpeštu, gde se zaposlio kao fizi ki radnik, a zatim u Košćicama, gde je uhapšen i odveden u Ukrajinu u kašnjeni ku radnu etu. U Ukrajini je bio ranjen od sovjetske artiljerije i u bolnici u kojoj je ležao izgoreo u požaru, koji su podmetnuli 1943. ma arski fašisti.
- Lebl Julijana**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1890. u Ma arskoJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Lebl Koiomana dr Stjepan**, lekar iz Novog Sada, ro en 1915. Medicinski fakultet završio 1940. u Zagrebu. U NOV od aprila 1945. Lekar u Vojnoj bolnici u Novom Sadu.
- Lebovi Simona Eugen**, student iz Beograda. Ro en 1920. u eškoj. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio 1944. u NOV. Borac u 1. bataljonu 4. prekomorske brigade.
- Lebovi dr Ferdinand**, lekar iz Budimpešte. Ro en 1907. u Uharad (eška). Po okupaciji ehoslova ke od Tre eg Rajha prebegao u Ma arsku, odakle je odveden 1943. na prisilan rad u Borski rudnik. Septembra 1944. prebegao i stupio u Majevi ku brigadu, koja je u to vreme deštvovala na toj teritoriji, i postavljen za referenta saniteta 3. bataljona te brigade. Posle rata vratio se u Ma arsku.
- Lebovi Mirko-Imre**, u enik iz Subotice, ro en 1924. Godine 1943. odveden u Ma arsku u sastav kašnjeni ke radne ete iz koje je pobegao oktobra 1944. I vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi. Poginuo 12. XII 1944. kod Belog Broda.
- Lebovi Zoltan**, u enik iz Subotice, ro en 1922. Godine 1943. odveden od ma arskih fašista u Ma arsku, u sastav jedne kašnjeni ke radne ete iz koje je prebegao oktobra 1944. I vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u 8. vojvo anskoj brigadi.
- Lede Franjo**, mašinista iz Zagreba. Izbeglica iz ehoslova ke. Ro en 1903. u Pragu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Strojari u bolnici broj 2-b Vojnog podru ja IV korpusa.
- Lederer Aleksandar**, u enik iz Ade, ro en 1927. U NOV od aprila 1945. Borac u Železni kom bataljonu III divizije KNOJ-a. Demobilisan u inu desetara.
- Lederer Andrija**, trgova ki pomo nik iz Novog Sada. Ro en 1914. u Magladu (Ma arska). Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1940. primljen u lanstvo KPJ. Godine 1941 izabran za lana MK KPJ Novi Sad i za lana Okružnog komiteta KPJ za južnu Ba ku. Radio u Agitpropu tog komiteta i prevodio ilegalnu štampu i literaturu na ma arski jezik. U NOP se aktivno uklju io na po etku ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa, kao i u vršenju sabotaza i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i uhapsili 19. IX 1941. a preki sud ga osudio na smrt. Obešen 25. XI 1941. u Novom Sadu.
- Lederer orde**, u enik iz Ade, ro en 1922. U NOV od marta 1945. Borac u 3. brigadi VII vojvo anske divizije. Demobilisan u inu desetara.
- Lederer Mavre Edita-Dita**, u enica iz Sv. Ivana 2a-bno, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Gorski kotar, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljona Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim jedinicama. Godine 1944. u borbi ranjena i preba ena na le enje u Bari (Italija).
- Lederer Vatroslava Ernest-Ruben**, stolar iz Zagreba, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943 u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo po etkom maja 1945. kod Siska u borbi sa Nemcima. /
- Lederer Vilima Hermina**, trgova ki pomo nik iz Zagreba. Ro ena 1896. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Tuzlu, odakle je stupila oktobra 1943. u NOV. Kuvarica pri Stabu 18. brigade III korpusa. Decembra 1943. zarobljena od etnika na Ozrenu i odvedena u Derventu, odakle je uspela pobe i i ponovo stupila u NOV.
- Lederer Irena**, u enica iz Novog Sada, ro ena 1922. U prole e 1944. krenula na Frušku goru u cilju uklju ivanja u partizane, ali je uhva ena od Nemaca i internirana u logor u Ba koj Topoli, a krajem maja 1944. odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala <0 kraja rata.
- Lederer mr ph. Jelena**, apotekarski saradnik iz Zagreba, gde je ro ena 1902. Farmaciju završila 1925. u Zagrebu. U NOV je stupila decembra 1942. Apotekar u Centralnoj bolnici VS-a. U toku 4. neprijateljske ofanzive obolela od pegavog tifusa i umrla marta 1943. kod Kalinovika.
- Lederer Samojla dr Ladislav**, lekar iz Vrbovskog. Ro en 1915. u Beliš u. Medicinski fakultet završio 1941. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upuen u Mooru i u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od aprila 1943. Referent saniteta 6. prolet. isto nobosanske brigade XVII divizije, a zatim ref. saniteta te divizije.
- Lederer-Altarc Mira**, iz Zagreba, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 4. brigadi VII divizije.
- Lederer-Samek Rudolfa Mira**, medicinska sestra iz Vrbovskog, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast preoegla u Modri , odakle je stupila 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici 6. prolet. isto nobosanske brigade; refer. saniteta bataljona u XVII diviziji.
- Lederer-Sekler Vilima Margita**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1882. u Budimpešti. U NOV od septembra

- 1943. Na radu u kroja koj radionici V korpusa.**
- Lederer-Davi o dr Rut,** lekar iz Zagreba. Ro ena 1912. u Kostajnici. Naprednom pokretu pristupila na fakultetu u Zagrebu, gde je bila član marksističke grupe. Zbog revolucionarnog rada bila je hapšena do rata od Zagrebačke policije. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, a zatim u Italiju. U Jugoslaviju se vratila novembra 1944. i stupila u NOV. Na radu u Zavodu za transfuziju krvi u Beogradu.
- Lederer Mavre Tea,** u enica iz Sv. Ivan Zabno, ro ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Gorski kotar, odakle je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevcima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a po završetku višeg sanitetskog kursa postavljena za refer. saniteta 2. bataljona Ljubljanske brigade. Poginula 15. VI 1944. kod sela Dolže (Dolenjsko), gde je zarobljena od belogardejaca prilikom previjanja ranjenika i ubijena.
- Ledi Menahema Albin,** službenik. Ro en 1909. u Biha u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Intendant u Komandi livanjskog vojnog područja. Maja 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje.
- Leia »Jevrejka«** (prezime nepoznato), u enica u iteljske škole u Beogradu, ro ena 1921. U NOP od po etka ustanka kao član udarne grupe. U estvovala u vršenju sabotaza i diverzija. Kasnije pozadinski politički radnik. Daljna sudbina nepoznata.
- Lemberger Vuletin Mavre,** službenica iz Zagreba. Ro ena 1910. u Bedekovini. U NOP od 1942. Radila kao pozadinski obavestajac u Sv. Križu Zarečje.
- Lenard Marija,** u enica iz Subotice, ro ena 1925. Po okupaciji Vojvodine sklonila se u Bor (Srbija), odakle je stupila juna 1944. u NOV. Bolni arka u 1. prolet. brigadi.
- Lenić Lajoš,** iz Ade. U NOP od po etka ustanka. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti oktobra 1941. i osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Leonice Jelena,** student medicine iz Zagreba. Izbeglica iz Poljske, gde je ro ena 1908. U NOV od januara 1945. godine.
- Ler Bela,** diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je bio interniran do kapitulacije Italije. U NOV je stupio 1944.
- Ler-Radovi Draga,** u iteljica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. U iteljica u partizanskoj osnovnoj školi u Catrinji.
- Ler Edita,** domaćica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, gde je bila konfirirana do kapitulacije Italije. Oktobra 1943. stupila u NOV. Bolni arka u bolnici u Bariju (Italija).
- Ler A. Josip,** službenik iz Sarajeva. Ro en 1907. u Blatnici (Teslić). Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Iz zarobljeništva prebegao 1942. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor Dahau, gde je ostao do kraja rata.
- Ler Rudolf,** dentista iz Bijeljine, ro en 1911. U NOV od septembra 1943. Upravnik zubne ambulante XVI vojvođanske divizije, a zatim XXXVI divizije.
- Lerer Zeliga David,** radnik iz Sarajeva, ro en 1915. U NOV od 1941. Poginuo. Nepoznato mesto i vreme pogibije.
- Lerer-Popović Zelija Enka (Nada Sarajka),** radnica iz Sarajeva, ro ena 1919. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu do rata i član KPJ. Zbog ilegalnog rada bila je nekoliko puta hapšena od policije. U NOV od avgusta 1941. Borac u Igmanskoj partizanskoj etici, a zatim bolni arka u bolnici VS-a u Foča. Zbog poroka upu ena sa malim detetom u Hadžićima kod Sarajeva, gde je po poroku uhapšena od ustaša i odvedena sa dvoje male dece u logor u Staroj Gradiskini. Svi su ubijeni maja 1942.
- Lerer Zeliga Gina,** tekstilna radnica iz Sarajeva. Ro ena 1916. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u hirurškoj ekipi XXXII divizije; refer. saniteta Komande mesta Podravska Slatina; higijeni ar pri Štabu I armije. Demobilisana u inu starijeg vodnika.
- Lerer Zeliga Izidor,** kamenorezac iz Sarajeva, ro en 1924. U drugoj polovini 1941. krenuo u Kalinovik radi uključivanja u Kalinovu partizansku odred. Me utim, iz odreda je vra en od nekih etničkih elemenata koji su se uvukli u odred, jer im »kaputaš« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je prebeći u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim vodni delegat u 2. ličkoj brigadi. Poginuo septembra 1944. kod Dvora na Uni, a sahranjen u Žirovcima.
- Lerer Zeliga Moric,** u enik u privredi, vodoinstalater iz Sarajeva. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao član udarne grupe. Ustaše su otkrile njegov rad 1. septembra 1941. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Lerer Zeliga Samuel-Smule (Todorović Voja),** student veterine iz Sarajeva. Ro en 1914. u Mostaru. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji u Sarajevu. Godine 1933. primljen na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu za člana KPJ. Bio je zadužen za prenos ilegalne pošte i materijala iz MK KPJ Zagreb do PK KPJ BiH, i obratno. Godine 1936. prilikom jedne partijske provale uhapšen i od februara do decembra 1936. bio u istražnom zatvoru u Sarajevu, a zatim na Adi Ciganliji (Beograd). Zbog nedostatka dokaza bio je oslobo en. Oktobra 1937. stupio u redove španske republikanske armije kao puškomitraljezac u bataljonu »urođakovi«. Po povlačenju Internacionalnih brigada iz Španije 1939. godine, interniran u logor u Francuskoj, odakle je preko Nemačke prebegao u Jugoslaviju, gde je stigao juna 1941. Na po etku ustanka upu en od KPJ na teritoriju zapadne Bosne radi u estvovanja u organizovanju ustanka. U toku rata bio je na sledećim dužnostima: komandant Grahovskog partizanskog odreda »Gavrilo Princip«, Glamočkog partizanskog odreda, zamenik komandanta 1. krajiškog odreda, komandant Bihaćko-novskog odreda, komandant Udarnih partizanskih odreda, komandant 1. krajiške brigade, zamenik komandanta IV krajiške divizije, komandant XXXIX krajiške divizije, komandant X krajiške divizije. Kao komandant 1. krajiške brigade organizovao je napad na neprijateljski aerodrom »Rajlovac« kod Sarajeva i tom prilikom je brigada uništila 34 neprijateljska aviona. Godine 1953. proglašen za Narodnog heroja Jugoslavije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Lerer Zeliga Tilda,** krojačica iz Sarajeva, ro ena 1918. Pred rat primljena u SKOJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Trebinjskom partizanskom odred, a zatim u 1. krajiškoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Lerinc Ruža,** profesor u iteljske škole u Aleksincu. Ro ena 1915. u Slavskom Brodu. Revolucionarnom radničkom pokretu pristupila u vreme studija u Zagrebu, gde je primljena za člana KPJ.

- Zahvaljuju i njenom radu s omladinom, ve i broj u enika navedene škole bio je uklju en u napredni omladinski pokret. U NOP je stupila na poteku ustanka. Organizovala je prikupljanje pomo i za NOV. Gestapo je otkrio njen rad i vojni sud u Zaje aru osudio je na smrt. Streljana 23. VIII 1941. u Zaje aru.
- Leskovar-Stadler Adama Ana, trgovac iz Bjelovara, ro ena 1900. U NOV od 1942. Borac u Moslavi - kom partizanskom odred. U borbi s ustašama teško ranjena i ostala 100% invalid.
- Lev Lavoslava Draga, domaćica iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri Okružnom NOO Banije, a kasnije nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi u Satornji (Glina).
- Lev Lavoslava Ela, profesor gimnazije iz Zagreba, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Upravnik partizanske gimnazije u Rujevcu (Banija).
- Lev Lavoslava dr Ivo, lekar-internista iz Gospi a. Ro en 1912. u Zagrebu, gde je završio 1937. Medicinski fakultet, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Doboju u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, odakle je stupio marta 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici III korpusa; u bolnici II prolet. divizije; referent saniteta XVII divizije; upravnik bolnice III korpusa broj 2 u Trnovu. Poginuo 20. IV 1944. prilikom nemačkog i etni kog napada na bolnicu teskih ra njenika, koji su bili sklonjeni u zemunice, a sa njima i dr Lev. U vreme pogibije imao je in poru nika.
- Lev-Levkovi Pavle, službenik iz Zagreba, ro en 1912. Do rata poznati igra nogometa. U NOV od 1942. Pred kraj rata na radu u Agitpropu II armije. Godine 1945. unapre en u in kapetana.
- Levak Girda, službenik iz Višegrada, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Velika Kladuša.
- Levak-Romano Rina, domaćica iz Višegrada. Ro ena 1919. u Bosanskom Samcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sremskom NOO Velika Kladuša.
- Levenberg Hermana dr Deže, lekar iz Beograda. Ro en 1909. u Novom Sadu. Medicinski fakultet završio 1940. u Beogradu. U NOV od marta 1944. Bio je na slede im dužnostima: lekar Kalni kog vojnog podru ja; referent saniteta Viroviti kog vojnog podru ja; upravnik bolnice Bilogorskog vojnog podru ja; upravnik Evakuacione bolnice III armije.
- Levenštajn dr (ime nepoznato), lekar. U NOV od 1943. u partizanskom sanitetu u Slavoniji.
- Levenštajn Aladar-Puba, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. U NOV od oktobra 1944. iz Italije. Borac u 3. prekomorskoj brigadi, a zatim u 12. dalmatinskoj brigadi. Poginuo 1945. kod Lapca. I
- Levenštajn Armin, službenik iz Sarajeva, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Velika Kladuša.
- Levental Ladislav, diplomirani pravnik, industrijalac iz Subotice, ro en 1910. Po raspadu Jugoslovenske vojske odveden aprila 1941. u zarobljeništvo u Nema ku kao rezervni oficir. U logoru Osnabrik aktivno se uklju io 1942. u antifasisti ki front. Bio je zadužen za hvatanje radio-vesti na nema kom jeziku preko skrivenog radio-aparata.
- Levental Bele Mirko, radnik iz Izraela. Ro en 1918. u Grabovcu (Baranja). Godine 1944. spustio se padobranom u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u jedinicama X korpusa.
- Levental Bele dr Zdenko, lekar iz Zagreba. Ro en 1914. u Grabovcu (Baranja). Medicinski fakultet završio 1941. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Zavidović e, a zatim u Kakanj i Alipašin Most u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od marta 1945. Lekar u hirurškoj ekipi III crnogorske divizije; šef saniteta Komande mesta u Fo i, a zatim u Gorazde.
- Levi elebona Adela, u enica iz Stipa, ro ena 1925. lan ideološke omladinske grupe i aktivno je de lovala na uklju ivanju jevrejske omladine u antifasisti ki front. Prikupljala je pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Levi Albert-Šubara, agronom iz Bijeljine, ro en 1918. U NOV od avgusta 1941. Borac u Bijeljinskoj partizanskoj eti. Poginuo oktobra 1941. u Ma vi, gde se prebacila eta i vodila borbu protiv Nemaca u toku prve neprijateljske ofanzive.
- Levi Albert, iz Br kog. Pred rat bio je lan Opštinskog komiteta KPJ Br ko. U NOV je stupio 1941. na sanitetsku dužnost u Crnjelova koj partizanskoj eti. Daljna sudbina nepoznata.
- Levi Avrama Albert, u enik iz Biha a, ro en 1926. U NOV od 1942. Borac u krajiškim partizanskim jedinicama.
- Levi Jakoba Albert, student iz Bitolja, ro en 1915. Godine 1942. prebegao u Gr ku, gde se uklju io u redove gr kih partizana, a 1944. se vratio u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Levi Juse Albert-Albi, kroja ki radnik iz Biha a, ro en 1921. U NOV od 1943. Borac, a zatim vojni rukovodilac u krajiškim partizanskim jedinicama.
- Levi Alegra, domaćica iz Bitolja, ro ena 1920. U NOP od 1942. i te godine je primljena u SKOJ. U njenom stanu održavani su ilegalni skojevske sastanci. Skupljala pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala/
- Levi Isaka Aleksandar-Aca, advokatski pripravnik iz Beograda. Ro en 1915. u Jagodini (Svetozarevo). Po raspadu Jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U zarobljeni kom logoru u Osnabriku aktivno se uklju io u antifasisti ki front 1942. Iz logora osloboen marta 1945. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Levi Avram, trgovacki pomo nik iz Bijeljine, ro en 1916. U NOP od poteka ustanka, ali su ustaše ubrzo otkrile njegov rad i 27. VI 1941. internirali u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva uhva en od ustaša i ubijen 17. VII 1941.
- Levi Hajima Avram-Mami, kroja ki iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dal-

- maciju, odakle je Interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u 1. brigadi VII banijske divizije, a kasnije na radu u kroja koj radionici te divizije.
- Levi S. dr Avram-Kurt, lekar-neuropsihijatar iz Beograda. Ro en 1912. u Zemunu. Medicinski fakultet završio 1937. u Beogradu, a zatim specijalizirao neuropsihijatriju. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u lanstvo KPJ. Na Neuropsihijatrijskoj klinici u Beogradu u kojoj je radio, Kurt je bio uporište KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. Ra anskoj eti Uzi kog partizanskog odreda, a zatim komesar partizanske bolnice u Užicu. U toku 1. neprijateljske ofanzive, prilikom povlaenja iz Užica krenuo prema Višegradu, ali je kod sela Zljeb uhva en od etnika i predat Gestapou, koji ga je posle zverskog mu enja odveo u logor na Banjici, gde je streljan 17. IV 1942.
- Levi Bata, elektri ar iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Levi Benjamim, trgovac iz Zenice. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Levi Benjamin, stolar iz Sarajeva, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici VII banijske divizije.
- Levi Todorosa Benjamin, student iz Banjaluke, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; borac u Banijskom odredu; u 2. brigadi VII banijske divizije; na radu u Agitpropu IV korpusa i GS Hrvatske.
- Levi Moše Bencijon, iz Beograda, ro en 1906. Po dolasku Nemaca u Beograd prebegao u Sinj, gde se uklju io 1942. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Sinj, a zatim u Odeljenju za unutrašnje poslove pri Okružom NOO Dubrovnik.
- Levi Bijanka, iz Sarajeva. U revolucionarni radni ki pokret uklju ila se vrlo mlada i 1934. primljena u lanstvo KPJ. Od 1935. sekretar Omladinske sekcije Ženskog pokreta. Godine 1936. uhapšena zbog revolucionarnog rada, ali je od suda za zaštitu države oslobo ena zbog nedostatka dokaza. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. Novembra 1941. ustaše su otkrile njen rad i internirale u logor u Lobargradu, odakle je odvedena u logor u Aušvicu, gde je ubijena.
- Levi Alberta Bijanka, u enica iz Mostara, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Oficirskoj školi u ernoelju.
- Levi Buki- edo, brija ki radnik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od septembra 1941. Borac u odredu »Zvijezda«, a zatim u jedinicama 6. prolet. is- to nobosanske brigade. Poginuo 1942. u Sekovima.
- Levi Avrama dr Bukica, lekar-internista iz Beograda, ro ena 1895. Medicinski fakultet završila 1922. u Lozani. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, gde se krila pod imenom dr Vuka Maji i od 1942. stupila u NOP. Ilegalno je lia ranjene partizane i njihove porodice, a od 1944. držala kurseve prve pomo i za osposobljavanje bolni arki.
- Levi Cili, doma ica iz Zemuna. Ro ena 1916. u Sarajevu. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Levi J. David-Binko, brija ki radnik iz Sarajeva, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom juna 1942. od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Brija ki radnik u Partizanskom oporavištu u Topuskom.
- Levi Bene Denes, tekstilni tehni ar iz Sente, ro en 1883. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1941. primljen u lanstvo KPJ. Te godine je izabran i za lana MK KPJ Senta. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa, kao i u vršenju sabotaža i diverzija. Prilikom provale u Pokretu uhapšen 7. X 1941. od ma arskih fašista i preki sud ga osudio na smrt. Obešen 11. XI 1941. u Senti. Posle rata podignuta mu je u Senti spomen-plo a.
- Levi Dona, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Lavi Jakoba Erna-Drenka, u iteljica iz Biha a, ro ena 1919. U NOV od 1942. Bolni arka u 4. bataljonu 2. prolet. brigade. Poginula 11. VI 1943. kod Vrbni ke reke u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Levi or e, knjigovo a iz Subotice, ro en 1910. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobegao marta 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXII11 srpske divizije.
- Levi Samuela Eliezer, profesor iz Sarajeva, ro en i 1903. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Decembra 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Levi Erna, u iteljica iz Sarajeva. Ro ena 1941. u Tuzli. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. U iteljica u partizanskoj osnovnoj školi u Topuskom.
- Levi Jozefa Estera, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u telefonskoj centrali u Topuskom, a zatim u Kordunaskoj kazališnoj grupi.
- Levi Estreja-Lena, u enica iz Bitolja, ro ena 1924. U NOP od po etka ustanka, a 1942. primljena u SKOJ. U njenom stanu održavani su ilegalni skobjevski sastanci, u estvovala u prikupljanju pomo i za NOV. Pred odvo enjem u logor u Treblinki, prebegla je i stupila u NOV. Borac u odredu »Dame Gruev«, a zatim u odredu »Goce Del ev«, bataljonu »Mir e Acev« i u 3. makedonskoj brigadi. U brigadi je bila omladinski rukovodilac.
- Levi Jakoba Ezra, elektri ar iz Zenice, ro en 1912. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle pobegao 1944. i stupio u

- NOV. Borac u 20. krajiškoj brigadi XXXIX** divizije.
- Levi Flora**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Levi Jozefa Flora**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Pred rat završila trgovačku školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u NOV.
- Levi Jude Flora**, u iteljica iz Banjaluke, ro ena 1900. Naprednom pokretu pristupila u u iteljskoj školi i kasnije je primljena u lanstvo KPJ. Njen stan je bio sastajalište ilegalaca i u njemu se umnožavao ilegalni partijski materijal. U vreme rata anskog rata u Španiji skupljala pomoć za republikansku špansku armiju. Po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se uključila u NOP i radila na zadacima dobijenim od Partije do avgusta 1941. kada je uhapšena od ustaša i od prekog ustaškog suda osuđena na smrt. Odvedena u logor u Gospiu, gde je ubijena. Po drugoj verziji, iz Gospija je odvedena u logor u Metajno (Pač), gde je ubijena.
- Levi Franjo (Ferenc)**, drvarski u enik iz Subotice. Ro en 1925. u antaviru. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa i rukovodilac jedne. Uhapšen od markskih fašista u drugoj polovini septembra 1941. i osuđen na 8 godina roblje. Novembra 1941. doveden u segedinski zatvor, a zatim odveden u zatvor u Vacu. Februara 1943. odveden u zatvor u Satoraljújhelju. U tom zatvoru je u estvovao u organizovanju pokreta me u politiki kim zato enicima, kao i u pripremama za njihovo bekstvo. Bekstvo je uspešno izvedeno 22. III 1944. ali su zatvorskoj straži pritekli u pomoć nemačke jedinice, koje su uhvatile Franju Levija i preki sud ga osuđio na 12 godina roblje. Odveden u zatvor u Komarno, a zatim u logor u Dahau, odakle je osloboen od saveznih jedinica 27. IV 1945. godine.
- Levi Jozefa Gentila**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Levi Hajim-Bora**, u enik iz Beograda. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kragujeva kom partizanskom odred. Kada je doznao da je Gestapo uhapsio njegovog oca zbog odlaska sina u partizane, vratio se u Beograd i streljan od Gestapa 15. VIII 1941. kod Skele (Obrenovac).
- Levi Hajim**, službenik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od 1943. Borac u jedinicama II korpusa. Krajem 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje.
- Levi I. Haiim**, student iz Sarajeva. Ro en 1919. u Višokom. U NOV od septembra 1941. Bio se uputio u Kalinovik u cilju uključivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, neki etni ki elementi, koji su se uvukli u odred vratili su ga nazad u Sarajevo, jer im »kaputaši« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je prebe i u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levi J. Hajim**, službenik iz Štipa, ro en 1922. U NOV od 1941. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levi Jakoba Hajim**, vodoinstalatler iz Sarajeva, ro en 1913. U revolucionarni radni ki pokret uključio se vrlo mlad i 1935. primljen u lanstvo KPJ. Godine 1936. uhapšen kao komunista i od suda za zaštitu države osuđen na roblju. Po izlasku sa roblje nastavio je s ilegalnim radom. U NOV od avgusta 1941. Borac u odred »Zvijezda«. U drugoj polovini 1941. zarobljen od ustaša. Na putu za logor u Jasenovac, kuda su ga vodile ustaše, pokušao pobe i, ali je tom prilikom ubijen.
- Levi Jozefa Hajim**, službenik iz Višegrada. Ro en 1912. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Crnu Goru, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u crnogorskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. u borbi ranjen i prebaen u Italiju na le enje.
- Levi Jozefa Hajim**, službenik iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. U borbi teže ranjen i ostao invalid.
- Levi Sabetaja Hajim**, trgovac iz Prijedora, ro en 1909. U NOV od maja 1942. Borac u Kozara kom partizanskom odred, a kasnije radio kao pozadinski radnik na teritoriji Kozare. U prole e 1943. oboleo od pegavog tifusa i umro na Kozari.
- Levi Todorosa dr Hajim-Bukus**, lekar iz Tešnja. Ro en 1899. u Banjoj Luci. Medicinski fakultet završio 1926. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Banjaluku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Referent saniteta pri Komandi mesta Sanski Most.
- Levi-Salom Arona Hana**, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1902. u Banjoj Luci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Levi Leona Hinko**, brijaki radnik iz Banjaluke, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Levi Ika**, advokat iz Beograda. Ro en 1910. u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, gde se kriao februara 1944. pod lažnim imenom i tada je stupio u NOP. Na radu u NOO u Dubrovniku. Umro marta 1945. u Dubrovniku od pegavog tifusa.
- Levi Isak**, student iz Beograda, ro en 1921. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i predral primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. šumadijskom partizanskom odred, a zatim u 1. etni 6. bataljona 1. prolet. brigade 11 borbi s ustašama kod Duvna teško ranjen i 2. VIII 1942. podlegao ranama.
- Levi Isak**, student iz Beograda, ro en 1921. U NOV od jula 1941. Borac u 1. etni šumadijskog odreda, a zatim u 1. prolet. brigadi. Kasnije je premešten u 3. bataljon 2. prolet. brigade. Poginuo avgusta 1943. kod s. Mazline (Jahorina).
- Levi Isak-Vivi**, zubotehničar iz Beograda, ro en 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odred, a zatim u jedinicama 1. prolet. brigade. Poginuo 21. I 1942. kod Pjevnovca (isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Levi A. Isak**, radnik iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, oda-

- kle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943 odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio je septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Levi Alberta Isak-Iso, bravar iz Sarajeva. Ro en 1920. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943 u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; u 2. eti 2. bataljona 2. brigade VII banijske divizije. Kasnije na radu u Komandi biha kog vojnog podruja. Poginuo marta 1945. kod Biha a.
- Levi Arona Isak, student iz Bitolja. Ro en 1917. u Solunu. U NOP od septembra 1944. Rukovodio partijskom stamparijom u Strumici.
- Levi Avrama Isak, advokat iz Beograda, ro en 1899. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, gde se uklju io u NOP. U njegovom stanu održavani su ilegalni kursevi za bolni are. U NOV od decembra 1944. Na radu u Autoskoli GS Hrvatske.
- Levi Avrama Isak, u enik iz Sarajeva, ro en 1922 lan SKOJ-a od 1939. U NOV od septembra 1941. kada je pošao u Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz odreda je bio vra en od nekih etni kih elemenata, koji su se uvukli u odred, jer im »kaputaši« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je da se prebaci u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 3. bataljonu 1. brigade VII banijske divizije. Poginuo marta 1945. kod Biha a.
- Levi Cadika Isak, u enik iz Tuzle, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Levi Avrama Isidor, elektri ar iz Sarajeva, ro en 1901. Septembra 1941. odveden od ustaša u logor u Krušicu (kod Travnika), a zatim u logor u Jasenovcu odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV.
- Levi Iso, student prava iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od septembra 1943. Obaveštajni oficir u 13. brigadi XXVI dalmatinske divizije.
- Levi Iso, iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama IX dalmatinske divizije.
- Levi A. Iso, radnik iz Tuzle, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943 u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Sreskom komitetu SKOJ-a Velika Kladuša.
- Levi dr Izidor, advokat rodom iz Sarajeva. Star oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je Interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. lan »Komisije za skrb jevrejskih izbeglica« sa Raba pri ZAVNOH-u.
- Levi Izidor, obu ar iz Sarajeva, ro en 1913. Vrlo mlad se uklju io u revolucionarni radni ki pokret i 1935. primljen u lanstvo KPJ. Aktivno je delovao u sindikatu kožara. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik, ali je ubrzo uhva-
- en od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubljen.
- Levi Davida Izidor, obu ar iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 4. brigadi VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. kod s. Ba uga (Petrinja).
- Levi Jakoba dr Izidor, lekar iz Cazina. Ro en 1906. u Biha u. Medicinski fakultet završio 1930. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast uklju en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u Cazinu. U NOV od novembra 1942. Bio je na slede im dužnostima: pomo nik šefa hirurškog odeljenja bolnice broj 1 u Podgrme u, refer. saniteta 2. dalmatinske brigade, a zatim II prolet. divizije, upravnik bolnice XXXVII divizije, upravnik Rekonvalescentnog centra NOVJ u Kvasni (Italija), upravnik Invalidskog doma broj 51 NOVJ u Alta Mari (Italija).
- Levi Simona Izidor, trgovac iz Rogatice, ro en 1914. U NOV od oktobra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u 2. prolet. brigadi Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Levi Jakob, student tehnike iz Beograda, ro en 1921. lan SKOJ-a. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. U NOV od 1944. iz Italije. Tehni ki referen u 1. eti 4. bataljona 1. tenkovske brigade.
- Levi Jakob, bravar iz Sarajeva, ro en 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u partizanskom odredu »Zvijezda«. Poginuo 1942. na Romaniji u borbi sa etnicima.
- Levi Benjamina Jakob, tehni ar iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Artiljerijskoj brigadi »Vlada etkovi«.
- Levi Jakov, službenik iz T. Uzica. Ro en 1910. U NOP od po etka ustanka. Ilegalni pozadinski radnik na teritoriji uži kog sreza. Decembra 1941. uhva en od Gestapoa, odveden na Banjicu, gde je streljan po etkom 1942. godine.
- Levi Jaša, službenik iz Beograda. Do rata aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen u lanstvo KPJ. Aktivno je delovao u SBOTI -u. U NOP od po etka ustanka. Neko vreme je bio partijski instruktor na terenu, a septembra 1941. stupio u NOV. Poginuo – nepoznato gde i kada (verovatno u Srbiji krajem 1941. ili po etkom 1942).
- Levi Jichak, trgova ki pomo nik iz Beograda, ro en 1921. U NOV od septembra 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu, a zatim vodni delegat u 1. prolet. brigadi. Poginuo 1943. u Bosni u borbi sa etnicima. Mesto pogibije nepoznato.
- Levi Josif-Jole, student prava iz Beograda. Ro er 1922. u Nišu. Do rata aktivno radio sa jevrejskom omladinom i u radni kom sportskom udruženju »Polet«. Po kapitulaciji Jugoslavije stupio u NOP. Ubrzo je Gestapo otkrio njegov rad i streljao ga jula 1941. na Banjici.
- Levi Zaharija Josip, trgova ki pomo nik iz Pristine, ro en 1917. U NOP od 1941. Maja 1942. odveder od Italijana u logor u Albaniju, gde je ostao do kraja rata.
- Levi Jozef, iz Bijeljine. U NOP od po etka ustanka. Njegov rad su ubrzo otkrile ustaše i 27. VI 1941. odvele u logor, gde je ubijen.
- Levi Benjamina Jozef, stolarski radnik iz Sarajeva, ro en 1924. U NOV od decembra 1941. Borac u odredu »Zvijezda«. Poginuo februara 1942. na Romaniji u borbi sa Nemcima.

- Levi Hajima Jozef**, službenik iz Sarajeva, ro en 1912. U NOV od februara 1944. Borac u Prate em vodu bolnice Primorsko-goranske operativne grupe. Krajem 1944. oboleo i upu en u Italiju na le-nje.
- Levi Isaka Jozef**, crevar iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. u Baniji. Mesto pogibije nepoznato.
- Levi Moše Jozef**, u enik iz Splita. Ro en 1924. u Sarajevu. U NOP od po etka ustanka. Za njega se navodi da je bio jedan od najhrabrijih skojevaca, pripadnika udarnih grupa u Splitu. Oktobra 1941. od Italijana fašista osu en na 20 godina robi-je u bektstvu (uspeo da izbegne hapšenje). U NOV je stupio septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. Poginuo krajem septembra 1943. u borbi sa Nemcima.
- Levi Sadika Jozef**, mašinbravar iz Zenice, ro en 1917. U NOP se aktivno uklju io na po etku ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i u drugoj polovini odvele 1941. u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Levi Šabetaja Jozef**, trgova ki pomo nik iz Prijedora, ro en 1912. U NOV od juna 1942. Borac u 1. krajiškoj brigadi. Jula 1942. zarobljen od Nemaca na Kozari u toku neprijateljske ofanzive na toj teritoriji i odveden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Levi Todorosa Jozef**, službenik iz Banjaluke, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast pa do septembra 1944. krio se u zemunici u Banjoj Luci. Septembra 1944. stupio u NOV. Bolni ar u veterinarskim ustanovama V korpusa.
- Levi Juda**, crevar iz Sarajeva, ro en 1908. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Krajem 1941. zarobljen od ustaša, ali je uspeo pobe i i prebaciti se u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna /1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici VII banijske divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levi Kaimi**, iz Sarajeva. Do oktobra 1944. skrivao se kod jednog prodavca novina u Šidu, a tada je stupio u NOV. Bio je kurir u Komandi mesta Šid.
- Levi Hajima Kalmo**, trgova ki pomo nik iz Bijeljine, ro en 1916. U NOV od 1942. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a zatim u Majevi koj brigadi. Poginuo 1944. u Sremu.
- Levi Z. Karolj**, student medicine iz Sente. Ro en 1918. u Kašovi. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji, a na fakultetu je primljen u lanstvo KPJ. Od po etka ustanka u estvovao u njegovom organizovanju, izabran za lana MK KPJ Senta. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud ga osudio na smrt. Obešen 11. XI 1941. u Senti.
- Levi Morica Katan**, iz Sarajeva, ro en 1911. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i primljen u lanstvo KPJ. Od po etka ustanka delovao kao pozadinski politi ki radnik pa sve do oktobra 1944. kada je uhva en od ustaša i odveden u zatvor u Lepoglavi, gde je ubijen 27. X 1944.
- Levi Klara**, doma ica iz Zemuna. U NOP od po etka ustanka kao lan jedne udarne grupe. Ustaše su otkrile njen rad i 1942. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Levi Klara**, doma ica iz Zemuna. Ro ena 1908. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Levi Klara-Dragica**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. U NOV od 1941. Bolni arka u bolnici odreda »Zvitezda« u Okruglici. Poginula 1942. prilikom napada etnika na bolnicu. lan SKOJ-a.
- Levi Zumbua Klarica**, doma ica iz Cazina. Ro ena 1911. u Zvorniku. U NOV od novembra 1942. Bila je na slede im dužnostima: apotekarski pomo nik u bolnici broj 1 u Podgrme u, u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici V5-a, u bolnici XXXVII divizije, na radu u Invalidskom domu broj 51 u Italiji.
- Levi-Alkalaj Klarisa**, doma ica iz Beograda, ro ena 1906. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Sinj, gde se uklju ila u NOP. Od 1944. aktivno radila u organizaciji AFŽ-a u Sinju.
- Levi Jude Lela**, službenik iz Banjaluke, gde je ro ena 1903. Do rata aktivno u estvovala u revolucionarnom radni kom pokretu. Prema nekim podacima bila je lan KPJ. Po zadatku Partije umnožavala je ilegalni partijski materijal, prikupljala Crvenu pomo i skrivala ilegalce i dr. Po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se uklju ila u NOP. Prikupljala pomo za NOV, skrivala partijske rukovodioce u svom stanu, rasturala ilegalne letke, itd. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaski sud osudio je na smrt. Ubijena je 5. IX 1941. u Glini.
- Levi-Luki Nisima Lena**, doma ica iz Beograda, ro ena 1905. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, gde se uklju ila 1942. u NOP. Vrlo aktivno je delovala u organizaciji AFŽ.
- Levi Lenka**, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Štabu 1. brigade VII banijske divizije.
- Levi Leon**, u enik rodom iz Mostara, star 18 godina. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Cetinje, gde se uklju io u NOP, a od 13-julskog ustanka crnogorskog naroda u NOV. U estvovao u tom ustanku kao borac kod Koš elama. Posle borbe dobio je zadatak da priukplja zaostalo oružje sa bojišta, ali su ga Italijani zarobili i preki sud ga osudio na smrt. Streljan 22. VII 1941. u Cetinju.
- Levi Leon**, trgovac iz Sarajeva. Ro en 1899. u Klادنju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru prosvete u NOO Mira aj (Veljun).
- Levi Leon**, iz Sarajeva. U NOV je stupio 1942. Vodnik tehni kog voda XVII divizije. Poginuo 18. V 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha kod s. Tahuji i.
- Levi Alberta Leon**, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od 1941. Borac u bataljonu »Vasil Ga esak«. Poginuo 1942. u Crnoj Gori u borbi sa etnicima. Mesto pogibije nepoznato.
- Levi Avrama Leon**, radnik iz Sarajeva, ro en 1921. U NOV od avgusta 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet, isto nobosanske brigade. Poginuo oktobra 1942. u Bosutskim šumama, u borbi s ustašama.
- Levi Šimona Leon**, sajdžija iz Rogaticke, ro en 1912. U NOV od oktobra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. Isto nobosanske brigade i 17. brigadi. Poginuo maja 1944. kod s. Modro Polje (Fo a).
- Levi Majera Lidija (Vasovi Mira)**, u enica iz Beograda, ro ena 1925. Pred rat primljena u SKOJ. U

- NOV od 1941. Borac u Jablani kom partizanskom odredu. Marta 1942. zarobljena od etnika i odvedena u bolnicu u Leskovac radi leenja povrede koju je zadobila u borbi s njima, ali je uspela pobe i iz bolnice i ponovo stupila u NOV. Na radu u partijskoj tehnici MK KPJ Leskovac. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levi Lilika, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u Tom ši evoj brigadi. Demobilisana u inu starijeg vodnika.
- Levi Todorosa Lonika, u enica iz Sarajeva, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Levi Majer, radnik iz Sarajeva. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i primljen u lanstvo KPJ. Po dolasku ustaša na vlast aktivno se uklju io u NOP i delovao na teritoriji sarajevskog sreza kao pozadinski politi ki radnik. Zarobljen od etnika 6. I 1943. na Romaniji i ubijen
- Levi Majer, u enik iz Beograda, ro en 1923. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po osloboenju iz logora stupio po etkom 1944. u NOV. Borac u Inženjerijskom bataljonu XXVI dalmatinske divizije. Demobilisan u inu starijeg vodnika.
- Levi Morica Majer, u enik iz Sarajeva. Ro en 1929 u Doboju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Levi Salamona Marcel-Marci, službenik iz Beograda, ro en 1915. Završio ekonomski fakultet. U NOV od 1944. Borac u jedinicama V krajiške divizije.
- Levi M. Mario, u enik iz Zagreba, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u raznim jedinicama NOV.
- Levi Menahem, službenik iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Upravnik partizanske pošte broj 2 u Glini.
- Levi Salamona Menahem, stolarski radnik iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. eti 2. brigade VII banijske divizije.
- Levi Jude Mica, kroja ka radnica iz Banjaluke, gde je ro ena 1896. Do rata vrlo aktivno je delovala u Ženskom pokretu i prema nekim podacima bila je lan KPJ. Prikupljala pomo za špansku republikansku armiju, skrivala ilegalce u svom stanu, rasturala ilegalni partijski materijal i dr. U NOP od po etka ustanka. U stanu je skrivala komuniste, prikupljala pomo za NOV i dr. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Avgusta 1941. odvedena u Gospi , a zatim u logor u Metajno (Pag), gde je ubijena.
- Levi Mika, obu ar iz Beograda. Ro en 1892. u Nisu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. U NOV od 1944. iz Italije. Borac u brigadi »Libera Italia«.
- Levi Milada, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. U NOV od 1944. godine.
- Levi Mišo, gra evinski preduzima iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u 3. eti 1. bataljona 1. brigade VII banijske divizije, a zatim na radu u Okružnom NOO za okrug Biha .
- Levi Sadika Moni, — postoji podatak da je bio 1943. referent saniteta 7. krajiške brigade.
- Levi Moise-Moric, crevar iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. eti aerobaze IV korpusa. Poginuo 1944.
- Levi Moric, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobodenoj teritoriji Banije.
- Levi Moric, student medicine iz Sarajeva. Ro en 1919. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. u Baniji u borbi sa Nemcima.
- Levi Moric, službenik iz Beograda, ro en 1915. U NOV od 1943. Borac u 4. krajiškoj brigadi, a zatim šef finansijske sekcije V divizije.
- Levi Avrama Moric-Braco, tokar iz Sarajeva, ro en 1919. U NOV od oktobra 1941. Borac u Romanijском partizanskom odredu. Poginuo. Mesto i vreme pogibije nepoznato (verovatno 1942).
- Levi Davida Moric, službenik iz Beograda. Ro en 1907. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Sekretar u Komandi mesta Vrgorac i Komandi mesta Vis.
- Levi Hajima Moric (Moise), u itelj iz T. Užica. Ro en 1910. u Sarajevu. U NOV od oktobra 1941. Borac u Uzi kom partizanskom odredu. Nakon 1. neprijateljske ofanzive ostao na teritoriji uži kog sreza kao pozadinski politi ki radnik. Zarobljen 15. III 1942. od etnika i ubijen.
- Levi Isaka Moric-Mali Mošo, crevar iz Sarajeva, ro en 1918. U drugoj polovini 1941. krenuo za Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz odreda su ga vratili neki etni ki elementi, koji su se uvukli u odred, jer im »kaputaši« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je prebe i u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio ponovo u NOV septembra 1943. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo oktobra 1943. kod s. Bužine u borbi s ustašama.
- Levi Jakoba Moric, geometar iz Biha a, ro en 1908. U NOV od septembra 1942. Borac u 1. krajiškom partizanskom odredu: u 6. krajiškoj brigadi; obaštajni oficir u IV krajiškoj diviziji.
- Levi Jozefa Moric, gra evinski preduzima iz Sarajeva, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.

- Levi S. Moric, trgovački pomoćnik iz Sarajeva, rođen 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. član Centralne kazališne grupe pri ZAVNOH-u.
- Levi S. Moric, električar iz Sarajeva, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u elektrici noj centrali u Topuskom.
- Levi Sabetaja Moric, student medicine iz Prijedora, rođen 1917. Studirao je u Beogradu, gde je primljen za kandidata za I. razred KPJ, a 1941. za I. razred KPJ. Zbog revolucionarnog rada bio je isključen iz gimnazije u Prijedoru, pa je školovanje nastavio u Bihaću. U NOV od jula 1941. Bio je na sledećim dužnostima: upravnik bolnice u Strigovu, referent saniteta bataljona 2. krajiškog partizanskog odreda. U proleće 1943. oboleo od pegavog tifusa i zbog opasnosti da bude zarobljen od neprijatelja u toku četvrte neprijateljske ofanzive smešten je s ostalim teškim ranjenicima i bolesnicima u zemunicu u s. Turku Bobia (Podgrme). U zemunici su mu se smrznule noge. Umro 1943. godine.
- Levi Todorosa Moric, student tehnike iz Banjaluke, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Splitskom partizanskom bataljonu: komesar čete u 3. bataljonu 10. krajiške brigade; komandir inženjerske čete V. krajiške divizije.
- Levi Morić, iz Beograda. U NOV je stupio 1941. Intendant Bajinobaštanskog partizanskog odreda. Godine 1942. zarobljen od Nemaca i odveden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Levi Moša, diplomirani pravnik, bankarski službenik iz Beograda, rođen 1913. U vreme studija pristupio revolucionarnom radničkom pokretu i primljen u članstvo KPJ. Vrlo aktivno je delovao u SBOTI-u i »Poletu«. Zbog revolucionarnog rada hapšen je 1937. i 1939. godine. Po kapitulaciji Jugoslavije odmah se uključio u NOP i delovao kao pozadinski politički radnik i partijski instruktor. Godine 1942. uhapšen od Gestapa i streljan.
- Levi N. Nisim, službenik iz Beograda. Rođen 1907. u Leskovcu. U NOV od juna 1944. Intendant artiljerijskog divizionara XLV divizije, a zatim na radu u Okružnom NOO Niš.
- Levi Oto (Oto Jevrejin), student prava iz Bihaća, rođen 1917. Studirao u Beogradu. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ, a na fakultetu je primljen 1937. u članstvo KPJ. Vrlo aktivno je delovao među omladinom u Bihaću u vreme semestralnih raspusta. Kapitulacija Jugoslavije zatekla ga je u Beogradu, gde se odmah uključio u NOP: rasturao letke, pisao antifasističke parole po zgradama, u estovovao u sabotažama i diverzijama. Po etkom jula 1941. stupio u NOV. Borac u 1. sumadijskom odredu, a zatim komandant bataljona Kolubarskog odreda. U toku prve neprijateljske ofanzive njegov bataljon je prenošen u Gornjem Milanovcu, gde je na prevaru bio opkoljen i zarobljen od etnika. Oto Levi je odveden u Valjevo i predat Gestapu, gde je bio podvrgnut zverskom mučenju do 26. X. 1941. a zatim odveden u Beograd, gde je streljan 17. XII 1941. u Jaiincima.
- Levi Musafija Palomba, domaći iz Bihaća. U NOV od 1942. Poginula u proleće 1943. u toku četvrte neprijateljske ofanzive.
- Levi Hajima Pava, u enica iz Štipa, rođen 1925. U NOP od 1942. kada je i primljen u SKOJ. Aktivno je delovala među u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uključivanja u antifasistički front. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Levi Persa, domaćin iz Beograda. Po dolasku Nemaca prebegla u Leskovac 1941. i stupila u NOV. Bolnička arka u Jablaničkom partizanskom odredu, a zatim u bolnici tog odreda u selu Obražde. Marta 1942. zarobljena od etnika i predata Nemcima, koji su je odveli u logor na Banjici i 11. VIII 1942. streljali.
- Levi Elijasa Rafael, mesarski pomoćnik iz Zenice, rođen 1916. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobeo 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u Jedinicama XXI srpske divizije.
- Levi Jozef Rafael, u enik u privredi iz Zenice, rođen 1925. član SKOJ-a od 1940. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim komesar čete u 1. brigadi VII banijske divizije. Poginuo 1944. kod Siska u borbi sa Nemcima.
- Levi Rafailo, automehaničar iz T. Užica. Rođen 1923. u Beogradu. U NOV od septembra 1941. Borac u Uzičkom partizanskom odredu, a zatim u 1. etničkoj bataljona 2. proletarske brigade. Zarobljen od etnika 15. III 1942. kod Bratunca (Bosna) i ubijen.
- Levi-Mi i dr Rakila, lekar-hirurg iz Krupnja, gde je bila upravnik Banovinske bolnice. Rođen 1900. u Beogradu, gde je završila medicinu 1926. U NOV od početka septembra 1941. Po oslobođenju Krupnja radila kao lekar u partizanskoj bolnici u tom mestu. Po etkom 1942. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor na Banjici, gde se porodila. Ubijena skupa sa detetom 1944. godine.
- Levi Nisima ing. Rašela, inženjer iz Beograda, rođen 1901. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle se uključila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobođenoj teritoriji Dalmacije.
- Levi Cvjetko Realna, domaćin iz Bihaća, rođen 1910. U NOV od 1942. Radila po sektoru saniteta u Jedinicama i ustanovama V korpusa.
- Levi Jakova Regina, domaćin iz Bihaća. U NOV od novembra 1942. Bolnička arka u bolnici broj 1 u Podgrme u. a u toku četvrte i pete neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Levi Jozefa Rifka, domaćin iz Bihaća, rođen 1877. U NOV od novembra 1942. Na radu u krojačnici radionici bolnice broj 1 u Podgrme u. Maja 1943. uhvaćena od etnika kod Marjanovića Dola i zaklana.
- Levi-Singer Sabetaja Rifka, domaćin iz Prijedora, rođen 1910. U NOV od septembra 1942. Bolnička arka u 1. kozarskom partizanskom odredu, a u toku četvrte i pete neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. Poginula krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Levi Rihard-Kiko, student iz Bihaća, rođen 1919. Naprednom pokretu pristupio u Bihaću u gimnaziji, gde je primljen u SKOJ. U NOP od početka ustanske, u sastavu udarne grupe, ali je veći 22. VI 1941. uhapšen od ustaša kao komunist i odveden u Lepoglavu, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Levi Robert, službenik iz Zemuna, rođen 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljeviću, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije.

- Levi Jude Ruta**, profesor, gimnazije iz Susaka. Ro ena 1906. u Banjaluci. U NOP od 1941. U njenom stanu skrivali su se ilegalci, kao i ranjeni partizani iz odreda »Božo Vidās-Vuk«. U NOV od po etka 1944. Na radu u Štabu baze NOVJ u Bariju, a zatim u Korpusu narodne odbrane Jugoslavije. Demobilisana u inu poru nika.
- Levi Salamon-Moni**, sofer iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije i u slavonskim patrizanskim jedinicama.
- Levi M. dr Salamon-Moni**, lekar sa službom u farmaceutskom preduze u »Kaštel« iz Zagreba. Ro en 1896. u Travniku. Medicinski fakultet završio u Be u. U vreme studija pristupio revolucionarnom radni kom pokretu i 1922. primljen u lanstvo KPJ. U Be u je aktivno u estvovao u radu Kluba studenata socijalista Jugoslavije. Po direktivi CK KPJ u estvovao je u izdavanju zvani nog partijskog lista »Srp i eki « (kasnije je stampan u Jugoslaviji), kao i asopisa »La federation Balkanique«. Po završetku studija živeo je u Zagrebu, gde je izabran za lana Rejonskog i Opštinskog komiteta KPJ Zagreb i rukovodio tehnikom CK KPJ. Prilikom partijske provale uhapšen 1929. i od suda za zaštitu države u Beogradu osu en na 10 godina robije. Kapitulacija Jugoslavije zatekla ga je u Drvaru, gde se odmah uklju io u NOV. Bio je na slede im dužnostima: komesar Cvrlijske partizanske ete, upravnik partizanske bolnice u Drvaru, zamenik komesara 1. krajiškog partizanskog odreda, referent saniteta 7. krajiške brigade, refer. saniteta XVI vojvo anske divizije, šef saniteta III korpusa. Posle rata unapre en u in general-majora. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levi Arona Salvator**, student medicine iz Bitolja, ro en 1919. Studirao u Beogradu. U NOV od 1944. Referent saniteta odreda »Goce Del ev«; lekar u bolnici LI divizije; refer. saniteta 2. inžinjerijske brigade GS Makedonije.
- Levi-Daniti Sida**, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u Sercejevoj brigadi.
- Levi Huga Slava**, student prava iz Zagreba. Ro ena 1920. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, gde je konfinirana. Po kapitulaciji Italije stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu baze NOVJ u Bariju; u Komandi grada Splita i Komandi pozadine VIII korpusa.
- Levi Sofija**, doma ica. Ro ena u Jablanici (Konjic). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, a zatim u Italiju. U NOV od 1944. iz Italije.
- Levi Rafaela Sol i**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1924. U NOP od po etka ustanka i krajem 1941. primljena u SKOJ. Politi ki delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u anti-fašisti ki front. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Levi Arona Stela**, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od 1942. i te godine primljena u SKOJ. Prikupljala pomo za NOV, organizirala grupe simpatizera NOP-a me u jevrejskom omladinom i dr. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor Treblinka, gde je ubijena.
- Levi Hajima šabetaj-šabi**, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i septembra 1941. streljale na Vracama kod Sarajeva.
- Levi Davida šlomo**, student iz Beograda. Ro en 1920. u Solunu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOV. Borac u Jevrejskom vodu crnogorskog bataljona 1. prekomorske brigade, a zatim pomo nik komesara ete u 1. prolet. brigadi.
- Levi Tilda**, medicinska sestra iz Bosanske Gradiške. Ro ena 1916. u Banjaluci. U NOP od po etka ustanka. Tajnim kanalima slala lekove i sanitetski materijal patrizanima, kao i logorašima u logoru u Staroj Gradiski. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Steljana 1942. u Banjaluci.
- Levi Jakova Todoros**, sajdžija iz Sarajeva, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Levi Vera**, daktilograf iz Sarajeva. Ro ena 1921. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Administrator u Štabu 3. brigade VI li ke divizije; Štabu VI li ke divizije; Odjelu za informacije pri ZAVNOH-u.
- Levi Alberta Vilma**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1916. u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943 u NOV. Bila je na raznim dužnostima u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Levi-Ježi Leona Zlata**, u iteljica iz Banjaluke, ro ena 1919. U NOP od 1943. Vaspita ica u partizanskim de jim domovima. Godine 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha izgubila obe noge, pa je upu ena u Italiju na le enje.
- Levi Elijasa Zlatica**, doma ica iz Zenice, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je Internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Demobilisana u inu zastavnika.
- Levi-Pisker Mavre Zora**, doma ica iz Zagreba, ro e na 1909. U NOV od marta 1943.
- Levinger Dragutin**, student iz Novog Sada, ro en 1922. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe, a po etkom 1942. primljen u SKOJ. Markski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga na robiju. Odveden u zatvor u Vacu (Marska), gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Levinger-Švarc Edita**, doma ica iz Novog Sada. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe koja je vršila sabotaže i diverzije. Krajem januara 1942. ubijena u Novom Sadu od markskih fašista prilikom zloglasne »racije«.
- Levinger Ilza**, živela u Novom Sadu, gde je prebegla iz Austrije. Uklju ila se u revolucionarni radni ki pokret i primljena u lanstvo KPJ. Bila je sekretar Rejonskog komiteta Novi Sad. Za nju se navodi, da je bila jedna od najomiljenijih rukovodilaca SKOJ-a. Daljna sudbina nepoznata.
- Levinger Mikše Jolan-Mira**, profesor gimnazije iz Bijelog Polja (Crna Gora). Ro ena 1913. u Plo icama (Vojvodina). U NOV od po etka ustanka u Crnoj Gori, a 1942. je primljena u lanstvo KPJ. Na po etku ustanka bila je bolni arka u Bijelopavlijskom partizanskom odredu i u 3. sandza koj brigadi. U toku etvrte i pete neprijateljske ofanzive bila je lan Poltoddjela Centralne bolnice VS-a. U petoj ofanzivi ranjena na Sutjesci. Kasnije je upu ena kao pozadinski politi ki radnik u Srem,

- gde je izabrana za člana Sreskog komiteta KPJ Sid. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Levinger Jozef**, iz Novog Sada. U NOP od početka ustanka. Godine 1941. upućen od PK KPJ za Vojvodinu u Budimpeštu u cilju organizovanja antifašističkog pokreta otpora među jugoslavenskim izbeglicama. Stupio je u vezu sa tamošnjom jevrejskom organizacijom »Hašomer haair«, kao i sa izvesnim brojem naprednih jevrejskih omladinaca iz Maarske. Organizovao je prikupljanje pomoći za NOV u Jugoslaviji. Godine 1942. maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Margit Kerutu, a zatim u Vacu, gde je u estovovao u organizovanju grupe antifašističkog otpora među 120 jugoslavenskih političkih zatočenika. Godine 1944. njegov rad na tom zadatku bio je prekinut, jer je odveden u kaznjeni kućni rad u koje je uspeo pobeći i ponovo produžio s ilegalnim radom u Budimpešti.
- Levinger Nkole Mirko-imre**, službenik iz Sarajeva, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru na Rabu bio je član logorskog Komiteta KPJ i član ilegalnog Izvršnog NOO. Po oslobodenju iz logora stupio je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Banijskom partizanskom odredu; na radu u Okružnom komitetu KPH za Baniju; rukovodilac tehnike u Okružnom NOO Banije; šef Odljela za trgovinu u tom odboru.
- Levinger Nada**, službenik iz Sarajeva, rođena »1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOV je stupila 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Levinger L. Pal-Pavle**, iz Novog Sada. U NOP je stupio 1941. I te godine je primljen u SKOJ. Član udarne grupe koja je vršila sabotaže i diverzije. Ubijen krajem januara 1942. u Novom Sadu od maarskih fašista prilikom zloglasne »racije«.
- Levinger Stevan**, službenik iz Novog Sada, rođen 1921. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Član udarne grupe. Organizovao je kurseve za obuku omladinaca u rukovanju oružjem. Ubijen krajem januara 1942. u Novom Sadu od maarskih fašista prilikom zloglasne »racije«.
- Levinger Teodor**, iz Novog Sada. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Član udarne grupe i u estovovao u vršenju sabotaža i diverzija. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista u drugoj polovini 1941. godine, a marta 1942. osuđen na robiju, gde je i stradao.
- Liberman Karola**, medicinska sestra iz Zagreba. Rođena 1911. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici početkom novembra 1942. a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka u bolnici u Glini, a zatim u bolnici u Bariju (Italija).
- Liaeti ing**, Nikola, inženjer iz Vrbasa, rođen 1910. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku, odakle je uspeo da se prebaci decembra 1944. u Jugoslaviju i stupi u NOV. Borac u 1. brigadi XVI vojvođanske divizije. Krajem marta 1945. u borbi sa Nemačcima ranjen.
- Liht Josip**, bravarski radnik iz Subotice, rođen 1920. član KPJ od 1941. Pred rat izabran za člana MK SKOJ-a Subotica. U NOP od početka ustanka. U estovovao u organizovanju udarnih grupa, kao i u vršenju sabotaža i diverzija. Po etkom avgusta 1941. u estovovo sa još 4 člana udarne grupe u paljenju žita u okolini Subotice. Uхваen i od prekog maarskog suda osuđen na smrt. Streljan 15. VIII 1941. u Subotici.
- Liht Lea**, službenik iz Zagreba. Rođena 1917. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NO/ Administrator u vstabu X korpusa.
- Liht Vilima Milan**, trgovac iz Zagreba. Rođen 1883. u Lepavini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina. Umro 24. IV 1945. u Glini.
- Liht Milka**, domaćica iz Zagreba. Rođena 1882. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO Glina.
- Liht Milena Vera**, trgovac iz Zagreba. Rođena 1915. u Ogulinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora otišla za Italiju gde je stupila 20. VII 1944. u NOP. Na radu u Nacionalnom komitetu oslobođena Jugoslavije.
- Lihtental Josipa Andrija**, uenik iz Osijeka, rođen 1927. U NOV od oktobra 1944. Kurir pri vstabu III korpusa, a zatim na radu u intendanturi tog korpusa.
- Lihtental Josip**, trgovac iz Osijeka, rođen 1900. U NOV od oktobra 1944. Bio na raznim dužnostima u vojvođanskim partizanskim jedinicama.
- Lihtental Josipa Vilim**, uenik iz Osijeka, rođen 1925. U NOV od oktobra 1944. Delegat voda u Osječkoj brigadi.
- Lihtner Ljuba**, domaćica iz Jajca. Rođena 1889. u Aradu. U NOP od 1943. Kuvarica pri PK KPJ Bosne i Hercegovine.
- Lion Sandora Ladislav**, trgovac iz Vinkovaca. Rođen 1914. u Osijeku. Aprila 1942. odveden od ustaša u logor u Ferižance, odakle je pobeo 1943. I stupio u NOV. Borac u 5. proleć. crnogorskoj brigadi, a zatim na radu u NOO Vinkovci.
- Lion Leopolda Zdenka**, uenica iz Vinkovaca. Rođena 1929. u Frkvcima (Vinkovci). Juna 1942. pobeo iz sabirnog logora u Vinkovcima i stupila u NOV. Bolnička arka u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Lipa F. dr Josip**, lekar-dermatovenerolog iz Zagreba. Rođen 1902 u Sombornu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio januara 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: lekar u bolnici u Biokovu, referent saniteta 5. dalmatinske brigade, lekar u bolnici III sandžačke divizije, referent saniteta Durmitorskog partizanskog odreda, lekar u bolnici II proleć. divizije, šef kožnoveneriškog odeljenja bolnice Vojnog područja Šibenik, upravnik Pokretne poljske hiruske bolnice II armije.
- Lipa R. Zdenka**, službenik iz Zagreba, rođena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, a zatim u Italiju. U NOP je stupila novembra 1944. iz Italije. Tuma za engleski jezik u Invalidskom domu u Altamura (Italija), a zatim administrator u bolnici u Šibeniku.
- Lipkovi -Graf Arona Danica**, domaćica iz Snetice (Drvar). Rođena 1903. u Orljavcu. Po dolasku us-

- taša na vlast prebegla u Knin odakle je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Glini, a zatim na radu u Zdravstvenom odseku NOO Glina.
- Lipkovi M. dr Rudolf**, lekar iz Osijeka. Ro en 1906. Specijalizirao hirurgiju. Avgusta 1942. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Hirurg u Prihvatnoj bolnici III armije.
- Lipkovi dr Vilko**, lekar iz Srnetice (Drvar). Ro en 1897. u Gospo incima. Medicinski fakultet završio u Zagrebu. U NOV od jula 1941. Lekar u bolnici u Drvaru, a zatim u Grahovu. Po povla enju partizanskih jedinica sa te teritorije pobjegao u Knin, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik Zarazne bolnice u Udbini, a zatim lekar pri Sreskom NOO Udbina. Umro 1944. od pegavog tifusa u selu Toli i.
- Lipsi Slavko**, službenik iz Bjelovara. Ro en 1908. U NOV od 1941. Borac u 6. primorsko-goranskoj brigadi. Poginuo 1942.
- Lipsi Zeljko**, tipograf iz Virovitice, gde je ro en 1921. U NOV od septembra 1941. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu. Poginuo krajem 1941. kod Vo ina u borbi s ustasama.
- Lis ar dr Drago**, diplomirani pravnik iz Zagreba. Ro en 1902. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je konfiniran. U NOP od avgusta 1944. Na radu u Povereništvu za finansije pri Komitetu nacionalnog oslobo enja Jugoslavije na Visu, a zatim u Povereništvu za trgovinu tog Komiteta.
- Liska Isidora Hedika**, u enica iz Tuzle, ro ena 1929. U NOV od avgusta 1943. Bolni arka u Jedinicama u isto noj Bosni. Poginula 20. XII 1943. kod Vareša u borbi sa etnicima.
- Liska Isidora Imre**, u enik iz Tuzle, ro en 1925. Ian SKOJ. U NOP od po etka ustanka, ali je uhva en od ustaša u drugoj polovini 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Litman K. Ana**, u enica iz Beograda. Ro ena 1927. u Subotici. U NOV od septembra 1941. Bolni arka u bolnici Ma vanskog partizanskog odreda, a zatim u bolnici u Krupnju. U toku prve neprijateljske ofanzive, po povla enju partizanskih jedinica sa teritorije zapadne Srbije, prešla sa majkom dr Sidonijom Litman u isto nu Bosnu i bila bolni arka u Romanijskom partizanskom odredu, u odredu »Zvijezda«, u bolnici I prolet. divizije, i u bolnici broj 2 Tre eg korpusa u Šekovi ima. U drugoj polovini 1944. upu ena u Italiju za bolni arku u bolnici u Grumo, a po povratku u Jugoslaviju za bolni arku u bolnici broj 3 Petog korpusa.
- Litman K. Jovan**, u enik iz Beograda. Ro en 1928. u Subotici. U NOV od septembra 1941. Kurir u bolnici Ma vanskog partizanskog odreda, a po povla enju partizanskih jedinica sa teritorije zapadne Srbije u toku prve neprijateljske ofanzive, prešao sa majkom dr Sidonijom Litman u isto nu Bosnu, ode je bio kurir u Majevi kom partizanskom odredu. Septembra 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje.
- Litman-Polak dr Sidonija**, lekar iz Beograda. Ro ena 1893. u Baji (Ma arska). U NOV od septembra 1941. Upravnik bolnice Ma vanskog partizanskog odreda u okešini, a zatim lekar u bolnici u Krupnju. Po povla enju partizanskih jedinica sa teritorije zapadne Srbije u toku 1. neprijateljske ofanzive, povla ila se sa ranjenicima do Bajine Bašte i prešla u isto nu Bosnu, gde je postavljena za 'ekara u Romanijskom partizanskom odredu; u odredu »Zvijezda«; u bolnici I prolet. divizije, u bolnici broj 2 Tre eg korpusa u Šekovi ima. Prilikom napada etnika na tu bolnicu bila je zarobljena i odvedena u Br ko, gde je ubijena 10 VII 1943.
- Livadi -Grinvald Gustava Marta**, službenik iz Zagreba, ro ena 1907. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Staroj Gradiški, odakle je zamenjena za zarobljene ustase oktobra 1943. i stupila u NOP. Na radu u ZAVNOH-u, a zatim u redakciji lista »Vjesnik«.
- Livojevi Josipa Paula**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1912. u Varaždinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.
- Loši Oto**, stolar iz Sarajeva. Ro en 1917. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobode nju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u artiljerijskom divizionu VII banijske divizije.
- Loši Aladara Ladislav**, službenik iz Zagreba. Ro en 1904. u Beždanu. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Sombor, gde se uklju io u NOP. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobjegao na sovjetsku teritoriju i 1944. stupio u NOV. Borac u 1. jugoslovenskoj tenkovskoj brigadi, koja je te godine formirana u SSSR; sa tom brigadom je došao u Jugoslaviju. Demobilisan u inu poru nika.
- Lotar Mihaela David**, student iz Susaka, ro en 1916. Do septembra 1943. bio je interniran od Italijana u logor. U NOP je stupio septembra 1943. Ian Sreskog komiteta KPJ na Rabu. Po etkom 1944. zarobljen od Nemaca prilikom njihovog desanta na Rab i odveden u Trst, gde je te godine ubijen.
- Lotvin Efraima Lazar**, u enik iz Beograda. Ro en 1923. u Maradiku. U NOV od avgusta 1941. Borac u a anskom partizanskom odredu. Godine 1942. zarobljen od Nemaca i interniran u logor, odakle je pobjegao 1943. i krio se do avgusta 1944. kada je ponovo stupio u NOV. Borac u Izvi a koj eti 1. brigade VI li ke divizije.
- Luki Lena**, službenik PTT službe iz Beograda. Do rata vrlo aktivna u Ženskom pokretu, kao i u sindikatu. Na po etku ustanka u njenom stanu skrivali su se ilegalci. U drugoj polovini 1941. otišla u Split, gde se aktivno uklju ila u NOP.
- Luncer Fric** (Miroslav), profesor muzike iz Zagreba. Ro en 1892. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim Ian Centralne kazališne grupe pri ZAVNOH-u.
- Luncer Johana**, tehni ka crta ica iz Zagreba. Ro ena 1898. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Propagandnom odjelu NOO Glina.
- Lustig Andrija, obu arski radnik iz Garešnice. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio vrlo

- mlad i 1932. primljen u lanstvo KPJ. U NOV od 1941. Borac u Moslava koj partizanskoj eti. Daljna sudbina nepoznata.
- Lustig Ervin, mesar. Ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Lustig Irena, u enica iz Novog Sada, ro ena 1924. Godine 1941. primljena u SKOJ i te godine se uklju ila u NOP kao lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokret uhapšena od ma arskih fašista » osu ena na robiju. Odvedena u zatvore u Ma arskoj, gde je ostala do kraja 1944. kada se vratila u Jugoslaviju.
- Lustig- aalovi Kata, doma ica. Ro ena 1904. u Garešnici. Od 1938. godine pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta. U NOP od po etka ustanka Aktivno se uklju ila u organizovanje AFŽ u akova kom srezu. Uhapšena 1942.
- Lušić Isidora Leo, mašinski tehni ar iz Sarajeva, ro en 1914. Od 1930. uklju io se u revolucionarni radni ki pokret i 1935. primljen u lanstvo KPJ Vrlo aktivno je delovao u jevrejskom radni kom društvu »Matafja« u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije uklju io se u NOP i u estvovao u priprema za opštenarodni ustanak. Krajem maja 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele ga u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jadovno, gde je ubijen.
- Ljubić ing. Mile (Fridrih Sigfrid-Sigi). Ro en 1912. u Velikoj Nedelji (Ormož). U Nema koj završio Višu tehni ku školu. U napredni pokret stupio 1937. i aktivno delovao u SBOT -u. Kandidat za lana KPJ od 1939. a od 1940. lan KPJ. Do rata radio u tehnic CK KP Hrvatske, a na po etku ustanka pripremao eksploziv za diverzije. Jula 1941. odlazi u Split, odakle je upu en od Obiasnog komiteta KPH za zamenika komesara Šibeni kog odreda. U 1942. organizuje radionice u Bosanskoj krajini za izradu naoružanja i bombi. Od 1943. pa do kraja rata bio je na slede im dužnostima: zamenik komesara 1. bataljona 10. krajiške brigade, šef saobra ajnog odeljenja pri GS Hrvatske i nalenik odeljenja za naoružanje pri Vrhovnom štabu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Macner Bruna Ervin, student tehlike iz Splita. Ro en 1915. u Rijeci. U NOV od septembra 1943 Borac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije
- Ma elavoslava Jozefina, doma ica iz Zagreba, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV Bila je na raznim dužnostima u partizanskim dalmatinskim jedinicama, a zatim otišla sa jugoslovenskim zbegom u El Sat (Egipat).
- Ma oro Jozefa Klara, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1923. U NOV je pošla u drugoj polovini 1941. za Kalinovik radi uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Iz odreda je vra ena od nekih etni kih elemenata, koji su se uvukli u odred pod izgovorom, da im »kaputaši« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uhapšena od Gestapoa i odvedena u logor na Banjici odakle je uspela da pobegne i stupi u NOV. Borac, a zatim vodni delegat u 1. prolet. brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Ma oro Klarica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedinicama.
- Ma o rovi Avrama Salamon-Duško, kroja ki radnik iz Sarajeva, ro en 1917. u NOV od septembra 1941 Borac u Kalinova kom partizanskom odredu; u 10. hercegova koj brigadi; Artiljerijskom divizionu VS-a; Artiljerijskom divizionu XXIX hercegova ke divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Ma oroš Josipa Rihard, iz Zagreba, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942 u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio oktobra 1943. u NOV. Neko vreme je radio u Vojnoj misiji pri Bazi NOVJ u Bariju.
- Maestro Albert, trgova ki zastupnik iz Sarajeva, ro en 1897. Septembra 1941. odveden od ustaša u logor u Krušicu, a zatim u logor u Staroj Građiški, odakle je pobegao 1943. i stupio u NOV Borac u slavonskim partizanskim jedinicama, a zatim na drugim dužnostima u NOR.
- Maestro Morica Albert, bria ki radnik iz Sarajeva, ro en 1916. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio vrlo mlad i 1935. primljen u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. Septembra 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele u logor u Jasenovac. Poginuo 22. IV 1945. prilikom pokušaja bekstva iz logora.
- Maestro-Perera Jude Blanka, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila je septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri štabu XXXV divizije, a zatim u NOO Glina. Aprila 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ubijena.
- Maestro Flora, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1883. u Sapcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Komandi mesta Topusko.
- Maestro Gracija, medicinska sestra iz Zagreba. Ro ena 1910. u Biha u. U školi je pristupila naprednom omladinskom pokretu i primljena u SKOJ. U NOV od januara 1942. Bolni arka u bolnici broj 1 u Podgrme u, a u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive u Centralnoj bolnici VS-a. U toku 4. neprijateljske ofanzive ranjena u nogu, a u 5. ofanzivi obolela od pegavog tifusa. Kao bolesnik zarobljena od Nemaca na Sutjesci i predata ustašama, koje su je odvele u zatvor u Sarajevo, gde je mesec dana zverski mu ena, a zatim odvedena u logor u Staroj Gradiski, gde je u jesen 1943. ubijena.
- Maestro Ivan, – postoji podatak da je u 1944. bio u NOV kao kurir u bolnici NOVJ broj 64 u Italiji.
- Maestro Salamona Jakob, trgovac iz Sarajeva, ro en 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u intendaturi XXXV li ke divizije, a zatim intendant pri NOO Oto ac. Aprila 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Maestro Jude Lenka, student pedagogije iz Zagreba. Ro ena 1913. u Biha u. lan SKOJ-a od 1934. Kao komunista uhapšena 1935. i od suda za zaštitu države osu ena na 18 meseci robije. Po izlasku sa robije aktivno se uklju ila u rad u SBOTI -u, kao i u partijskoj tehnic i tvornici »Ventilator« u Zagrebu. Godine 1940. rukovodila De jim vrti em, koji je istovremeno koriš en za ilegalne sastanke. Pred rat trebala je da bude ponovo uhapšena, ali je prebegla u Derventu, a zatim u zapadnu Srbiju, gde je stupila avgusta 1941.

- u NOV. Borac u Valjevskom partizanskom odred. Posle 1. neprijateljske ofanzive radila na teritoriji Sandzaka kao pozadinski politički radnik, a zatim u Sreskom komitetu KPJ Bijelo Polje. U toku 3. neprijateljske ofanzive na radu u Štabu 5. prolet. crnogorske brigade. Novembra 1942. postavljena u Sreski komitet KPJ Bihać, a zatim u Oblasni komitet KPJ za Bosansku krajinu. Godine 1943. na radu u PK KPJ za B i H. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Maestro M. Leon, radnik iz Sarajeva. Rođen 1918 u Travniku. Do rata aktivno je bio uključen u rad Jevrejskog radničkog udruženja »Matatjak« Septembra 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama II prolet. divizije.
- Maestro Rafo, limar iz Sarajeva, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banjičke divizije i jedinicama VI korpusa.
- Maestro Silvio, u enik iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku (Korčula). U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odred, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. U toku 5. neprijateljske ofanzive zarobljen od Nemaca po etkom juna 1943. na Sutjesci i odveden u logor »Sajmište« (Zemun), odakle je pobjegao 1944. i stupio u XXIX hercegovačku diviziju.
- Maestro-Papo J. Rita-Nada, u enica iz Sarajeva, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolnička arka u slovenačkom bataljonu Rapske brigade, a zatim u Serčerjevoj i Žindavskoj brigadi.
- Majder Ota Jelka, u enica iz Zagreba, rođena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila na raznim dužnostima.
- Majder Ferde Natalija, u enica iz Karlovca. Rođena 1908. u Krnjaku (Karlovac). U NOV od 1942. Borac u Primorsko-goranskoj brigadi, a zatim radila po sektoru prosvete.
- Majder T. Slavka, medicinska sestra. Rođena 1912. u Majuru (Bakovo). U NOV od oktobra 1944. Bila na raznim sanitetskim dužnostima u partizanskim jedinicama u Slavoniji.
- Majder Morica Tamara, domaćica iz Sarajeva, rođena 1919. Završila stručnu školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila 1942. u NOV. Borac u 20. dalmatinskoj diviziji
- Majder Vladimir-Kurt, student medicine iz Siska, rođen 1911. Studirao je u Zagrebu. U gimnaziji je primljen u SKOJ, a 1932. u lanstvo KPJ. Te godine odigrao je značajnu ulogu u vezi s obnavljanjem i aktiviranjem partijske organizacije u Sisku. Godine 1935. otišao u SSSR, a 1936. se uključio u redove španske republikanske armije. Bio je sekretar elije Balkanske ete 12. internacionalne brigade, a zatim obavestajni oficir u toj brigadi. Po povlačenju internacionalnih brigada iz Španije 1939, interniran je u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao avgusta 1942. i vratio se u Jugoslaviju, gdje je stupio u NOV. Postavljen za obavestajnog oficira III operativne zone Hrvatske, a zatim za člana GS Hrvatske. Juna 1943. umro od pegavog tifusa u Otočcu.
- Majder Ferde Vladimir, službenik iz Zagreba, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio 1942. u NOV. Borac u jedinici- ma XX dalmatinske divizije.
- Majer Adela, domaćica iz Slavenskog Broda (žena Samuela Majera). Do rata aktivno delovala u sindikalnom pokretu. U NOV od aprila 1943. Na radu u krojačkoj radionici VI korpusa na Papuku.
- Majer Anton, službenik. Rođen 1923. u ur novcu (Našice). U NOV od juna 1943. na administrativnoj dužnosti u Slavenskom vojnom području, a zatim u bolnici NOVJ broj 64 u Italiji.
- Majer Dezider, pivar iz Lendave. Postoji podatak da je bio u NOR.
- Majer Samuela Ema, u enica iz Slavenskog Broda. lan SKOJ-a od 1939. U NOV od aprila 1943. Borac u Moslavini. Poginula u drugoj polovini 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Majer Getruda, medicinska sestra. Rođena 1914. u Bazelu. U NOV od februara 1945. Bolnička arka u bolnici broj 1 u Sremskoj Mitrovici.
- Majer Samuela Hilda, u enica iz Slavenskog Broda. lan SKOJ-a od 1939. U NOV od aprila 1943. Radila po sektoru saniteta u ustanovama VI korpusa na Papuku. Poginula u jesen 1943. godine.
- Majer Hilda, u enica iz Osijeka. Rođena 1924. u Sijekovcu (Slavonski Brod). U NOV od 1942. Borac u 1. bataljonu Osječke brigade. Poginula 17. VII 1944. kod osinaca.
- Majer Davida Izrael-Brune, u enik iz Beograda, rođen 1926. U NOV od 1943. Puškomitraljezac u 2. etki 3. bataljona 19. brigade XXIII divizije (srpske). Poginuo 1944. kod Kaonika (Srbija).
- Majer Josif-Tarcan, tekstilni radnik iz Beograda, rođen 1920. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu i 1940. primljen u lanstvo KPJ. Te godine je izabran i za člana Komiteta SKOJ-a 3. beogradskog rejlona. U NOV od avgusta 1941. Komesar 3. ete Tamnavskog bataljona i rukovodilac Agitpropa u tom bataljonu, a zatim komesar ete Valjevskog odreda. Zarobljen od Nemaca kod Valjeva i 27. III 1942. obešen u Valjevu.
- Majer J. Josip, u enik iz Zemuna, rođen 1922. U NOV od 1942. Borac u sremskim partizanskim jedinicama. Poginuo po etkom 1945. kao vojni rukovodilac. U vreme pogibije imao je in kapetana
- Majer dr Koloman, advokat iz Vršca. Rođen 1911. u Subotici. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu i lan KPJ pre rata. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Suboticu, gdje se 1941. aktivno uključio u NOP. Prikupljao je pomo za NOV, rasturao radio-vesti, u estvovao u organizovanju udarnih grupa, kao i u prikupljanju podataka o neprijatelju. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud ga osudio na smrt. Obešen 18. XI 1941. u Subotici.
- Majer Josipa Lidija, u enica. U NOV od 1942. Poginula 1944. kod Magaša (Pusta reka).
- Majer Samuela Mirko (Tijardovi Grga), u enik iz Zemuna, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio 1942. u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odred, a zatim vojni rukovodilac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Demobilisan u inu kapetana.
- Majer Nikola, pekar iz Subotice, rođen 1916. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu do rata i primljen u lanstvo KPJ. Po okupaciji Bačke aktivno se uključio u NOP: obavljao je dužnost pozadinskog obavestajca, u estvovao u organizovanju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga na smrt. Obešen 18. XI 1941. u Subotici.
- Majer Samuel, bravar iz Slavenskog Broda. Rođen u Ilijašu. Radio u ložionici. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu neposredno po završetku

1. svetskog rata. Istaknuti sindikalni radnik i član KPJ. Kao komunistu osuđen od suda za zaštitu države 1928. godine na 10 godina robjice, koju je odležao u Lepoglavi i Sremskoj Mitrovici. Po izlasku sa robjice produžio sa revolucionarnim radom, pa ga je policija konfinirala u rodnom mestu. Po ulasku okupatora u zemlju zapalio je vojni magacin i uspeo je pobeći. Novembra 1941 ustaše su ga uhapsile u Slavonskom Brodu i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen 5. II 1942. godine.
- Majer B. dr. Solomon, lekar. Rođen u ustendilu (Bugarska). U NOV od oktobra 1944. Lekar u internom odeljenju Bolničkog centra u Nišu.
- Majeri I. dr. Dragan, lekar iz Zagreba. Rođen 1898 u Hunu (Varaždin). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Lekar u bolnici VIII korpusa; referent saniteta 13. dalmatinske brigade; lekar u bolnici NOVJ u Bariju.
- Majksner Deso, uenica iz Grabovca, rođena 1924. U NOV od 1943. Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor Aušvic, gde je ostala do kraja rata.
- Majlender Julija Milan-Misa, student tehnike iz Zagreba. Rođen 1919. u urgo (Csurgó u Mađarskoj) U NOV od 1942. Borac, a zatim komesar 2. slavonskog partizanskog odreda.
- Majlender-Vircburger Sofija, domaćica iz Zagreba. Rođena 1893. u Ferdinandovcu. U NOV od 1942. Na radu u pozadinskim ustanovama VI slavonskog korpusa.
- Majlender Vlado, student iz Zagreba, rođen 1922. U NOV od septembra 1943. Zamenik komesara 2. u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Majzl Filipa Vera, krojačica radnica iz Podravske Slatine. Rođena 1918. u Kutini. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička arka, a zatim referent saniteta 3. bataljona 4. brigade VII banijske divizije. Demobilisana u inu starijeg vodnika.
- Maler (ime nepoznato), iz Bjelovara. U NOV od 1941. Borac u Primorsko-goranskom partizanskom odreda. Poginuo 1942. prilikom napada odreda na Modus.
- Maler Drago, uenik iz akova, rođen 1930. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Brod na Kupi.
- Maler Erih, uenik iz akova, rođen 1927. U NOV od 1942. Borac u 1. bataljonu 21. brigade XXVIII divizije VI korpusa. Godine 1943. zarobljen od ustaša. Daljna sudbina nepoznata.
- Maler Jurika, građevinski tehničar iz akova, rođen 1918. U NOV od 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo januara 1945. nesretnim slučajem pri mostogradnji kod Pisarovine.
- Maler Adolfa Pavao, mehaničar iz Osijeka, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Maler Tena, domaćica iz Osijeka, rođena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Banije.
- Maler Hermana Zlata, domaćica iz akova, rođena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u krojačkim radionici NOO Brod na Kupi.
- Maler Jakoba Zora, student farmacije iz Osijeka, rođena 1920. Studirala je u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Apotekar u 1. artiljerijskoj oficirskoj školi GS Hrvatske
- Malevi Leopolda Jelena, fotograf iz Slavonskog Broda. Rođena 1922. u Trnavi (akovo). U NOP od 1943. godine.
- Mali »Jevrej« (ime i prezime nepoznato), uenik U NOV od 1941. Borac u Foamskoj omladinskoj etici Kragujevačkog bataljona 1. prolet. brigade Nestao juna 1942. kod Suhe (Foča).
- Malušević Martoš Boriška, krojačica radnica iz Subotice. Rođena 1908. u Budimpešti. Do rata uenik u revolucionarnom radničkom pokretu i član KPJ U NOV od početka ustanka. Organizovala prikupljanje pomoći za NOR, u estvovala u organizovanju udarnih grupa, kao i u vršenju sabotaža i diverzija. Mađarski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na 5 godina robjice. Odvedena u zatvor u Mađarsku, a kasnije u koncentracioni logor u Dahau, pa u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Man Hinko, građevinski preduzimač iz Zagreba, rođen 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Banije.
- Manase mr. ph. Henrich, apotekarski saradnik iz Zagreba. Rođen 1902. u Beču. Farmaciju završio 1935. u Zagrebu. U NOV od 1944. Bio je na raznim apotekarskim dužnostima u NOV.
- Mancika (prezime nepoznato), — iz savanih dokumenata se vidi da je živela do rata u Beogradu i da je od 1941. stupila u NOP i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Godine 1942. uhvaćena od Gestapoa u Zemunu prilikom izvršavanja dobijenog patrijskog zadatka i predata ustašama, koji su je odveli u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Mandelbaum Leopold, trgovac iz Mostara, rođen 1883. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Korduna.
- Mandelbaum-Gros Mela, domaćica iz Mostara. Stara oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Korduna.
- Mandelbaum Jevgenija Mihajlo, službenik iz Beograda, rođen 1910. U NOV od septembra 1941

- Borac u Kosmajskom partizanskom odredu. Poginuo 1942. kod Ra e kragujeva ke u borbi sa Nemcima.
- Mandelbaum Žige Moric, tehni ar iz Mostara, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Brdskom artiljerijskom divizionu VII banijske divizije.
- Mandelbaum Žige Oskar, bravar iz Mostara, roden 1909. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ do rata. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su brzo otkrile njegov rad i u drugoj polovini 1941. odvele u logor u Gospi u, pa u logor u Jadovno, gde je ubijen.
- Mandelbaum Davida Sarika, doma ica iz Mostara. Ro ena 1911. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI banijske divizije, a zatim u Unskoj operativnoj grupi.
- Mandelsamen Eluška, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Mandelsamen Adolfa Natan-Nino, radnik iz Zagreba. Ro en 1919. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. bataljonu 3. brigade XIII primorsko-goranske divizije; na radu u Okružnom NOO za Gorski kotar; šef kancelarije Staba XLIII divizije.
- Mandi Rašela, doma ica iz Sarajeva. U NOV od 1944. godine.
- Mandil Nisima Benjamin-Binjo, mehani ar iz Beograda, ro en 1925. lan SKOJ-a. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu, a zatim u 1. eti 3. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo 2. VI 1942. kod Dobrog Dola na Durmitoru u borbi sa etnicima.
- Mandil Isak-Cane, u enik iz Beograda, roden 1922. lan KPJ od 1941. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu, a zatim u Beogradskom bataljonu 1. prolet. brigade. Poginuo 21. I 1942. kod Pjenovca (isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Mandil Lazar, u enik iz Beograda, ro en 1923. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. sumadijskom partizanskom odredu; u 2. eti Sumadijskog bataljona 1. prolet. brigade; komesar 1. ete 3. bataljona 2. prolet. brigade. Poginuo po etkom 1945. na sremskom frontu u borbi sa Nemcima.
- Mandil (Mandilovi) mr ph. Moša, apotekarski saradnik iz Krupnja. Ro en 1906. u Nišu. Farmaciju završio 1931. u Zagrebu. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija. U NOP od po etka ustanka. Po oslobu enju Krupnja postavljen je 8. septembra 1941. za prvog predsednika novoformiranog NOO u Krupnju. U toku prve neprijateljske ofanzive, oktobra 1941. zarobljen od Nemaca i odveden u logor na Banjici, gde je ubijen 1942. god.
- Mandil Samuela Rašela, kroja ka radnica iz Beograda. Ro ena 1905. u Prištini. U NOV od 1944. Na radu u Stabu XLVII divizije.
- Mandilovi I. dr Bora, lekar iz Požarevca. Ro en 1899. u Nišu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio septembra 1943. u redove albanskih partizana kao lekar Tiranskog odreda, a zatim lekar u bolnici u Dra u. Septembra 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Referent saniteta Kosovsko-makedonske brigade; Bitoljskog vojnog podru ja; šef higijensko-epidemiološkog odseka Sanitetskog odeljenja GS Makedonije.
- Mandilovi Rubena Jakov, trgova ki pomo nik iz Beograda. Ro en 1921. u Nišu. lan SKOJ-a. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu. Poginuo po etkom 1942. u okolini Šapca
- Mandilovi Isaka Rale, u enik iz Beograda, ro en 1925. lan SKOJ-a. U NOV od jula 1941. Borac u sremskim partizanskim jedinicama, gde je prebegao po okupaciji Beograda. Poginuo krajem 1941. u Sremlu. Mesto pogibije nepoznato.
- Mandilovi A. mr ph. Žak, apotekaski saradnik. Ro en 1913. u Prokuplju. Farmaciju završio 1936 u Zagrebu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvu u Nema ku, odakle se vratio marta 1945. i stupio u NOV. Pomo nik šefa za apotekarstvo Vojne oblasti za Vojvodinu.
- Mandil I. or e, službenik iz Novog Sada, ro er 1911. U NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 2. godine robije Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je upu en u Ukrajinu na prisilan rad 20. novembra 1942. u sastavu kažnjenike radne ete broj 453. Stradao u Ukrajini 1943.
- Mandil-Kadoš Samuela Estera, doma ica iz Novog Sada. Ro ena 1917. u Adi. lan SKOJ-a. Od po etka ustanka lan udarne grupe. U estvovala u vršerijit sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i osudili je na 10 godina robije. Odvedena u zatvor u Budimpešti, a zatim u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Mandil Laza, trgova ki pomo nik iz Beograda, roden 1920. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu. lan KPJ od 1941. U NOV od septembra 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu, a zatim vodni delegat u 2. eti 5. bataljona 1. prolet. brigade. Poginuo jula 1942. prilikom pokreta brigade iz Hercegovine za zapadnu Bosnu.
- Mandil Samuela Ljubica-Bimbi, doma ica iz Novog Sada. Ro ena 1920. u Senti. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1941. primljena Z. kandidata lana KPJ. Do rata vrlo aktivno delovala u sindikatu. U NOP od po etka ustanka kao po zadinski politički radnik. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i osudili je na 10 godina robije. Odvedena u zatvor u Budimpešti, a zatim u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata. No silac Partizanske spomenice 1941.
- Mandil Mira, student iz Beograda. Ro ena 1921. u Osijeku. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. U drugoj polovini 1941. uhva ena od Gestapoa prilikom izvršavanja dobijenog partijskog zadatka i streljana na Banjici.
- Mandil Zlatko, elektromehani ar, iz Zagreba, ro en 1918. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 1944. i stupio u NOV.
- Mandil Samuela Zorica, radnica iz Novog Sada. Ro ena 1925. u Adi. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Uhva ena od ma arskih fašista i osu ena na 10 godina robije. Odvedena u zatvor u Budimpešti, a zatim u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Manhajm Aleksandar-Saša, službenik iz Novog Sada, ro en 1911. Aktivni saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na

- 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden oktobra 1942. na prisilan rad u Ukrajinu u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 451. Stradao u Ukrajini 1943.
- Manojlovi Roberta Slava (porodi no ime majke Sternberg), domaćica iz Srpske Kapele. Ro ena 1906. u Delakovcu (Koprivnica). U NOV od 1942. Borac u Kalni kom partizanskom odredu.
- Manthajm Katarina, domaćica. Ro ena 1909. U NOV od novembra 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Margold Maria Imre, službenik iz Beograda. Ro en 1912. u Budimpešti. U NOP od 1941. Ilegalni pozadinski radnik u Beogradu do oktobra 1943. kada je uhapšen od Gestapoa i streljan 16. VI 1944 na Banjici.
- Margulies Zlata, iz Osijeka. Prema nekim podacima u esnik u NOR.
- Mari dr Hinko, lekar iz Varaždina, ro en 1897. Medicinski fakultet završio 1922. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Gra anicu (Bosna), u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa U NOV od februara 1943. Referent saniteta "irebavskog partizanskog odreda.
- Mari (ime nepoznato), sin dr Hinka Mari a, u enik iz Varaždina, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast otišao s ocem u Gra anicu (kuda je otac upu en radi suzbijanja endemskog sifilisa). U NOV od februara 1943. Bolni ar u Trebavskom partizanskom odredu.
- Marinovi -Fiser dr Oto, veterinar sa Raba. Ro en 1907. U NOV od novembra 1942. Bio je na raznim dužnostima u sastavu X korpusa.
- Marko Nisima Isak, molerski radnik iz Prištine, ro en 1925. U NOV od 1941. Poginuo 1943. u Lipovi ima kod Prištine u borbi sa balistima. Posle rata jedna ulica u Prištini je dobila njegovo ime
- Markovac Olga, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1913. u Kukujevcima. U NOR od 1943. godine.
- Markovac dr Pavao, muzički kritičar iz Zagreba. Do rata organizator radni kih horova. Prema nekim podacima od 1943. u estvovao u NOR.
- Markus D. Josip. — Prema nekim podacima bio je u NOV i 1944. unapre en u in poru nika.
- Mašliš Josip, u enik iz Ba ke Topole, ro en 1924. U NOP od po etka ustanka, kada je i primljen u SKOJ. Obavljao je dužnost pozadinskog obavestajca, a od 1943. bio je izabran za lana MK KPJ Senta.
- Mate Rafaila ing. Andor (Andrija), mašinski inženjer iz Zagreba. Ro en 1896. u Slavonskom Brodu. Godine 1919. u estvovao u ma arskoj revoluciji. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. lan Komisije za evakuaciju bivših jevrejskih logoraša iz logora na Rabu na oslobo enu teritoriju Like, Korduna i Banije. Zatim je bio na radu u XI korpusu, gde je bio zadužen za izradu sanitetskih instalacija u bolnicama, kao i naoružanja, a zatim na radu u Tehni kom odseku GS Hrvatske.
- Mate A. Sabina, medicinska sestra iz Sarajeva, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u bolnici Vojne oblasti IV korpusa; hiruskoj ekipi XI korpusa; bolnici NOVJ broj 6^a u Italiji; upravnik bolnice rekonvalescenata u Andriji (Italija); glavni higijeni ar VIII korpusa; nastavnik u Školi za higijeni are pri GS Hrvatske.
- Matej Andrija, automehani ar iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943 u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskim radionicama na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Mates Leo, student tehnike iz Zagreba. Ro en 1911. u Osijeku. lan SKOJ-a od 1930. Od 1930. do 1932. aktivno delovao u skautskoj organizaciji kao na elnik Zupe za Hrvatsku i Slavoniju. U cilju uklju ivanja mladih skauta u napredni pokret organizovao je za vo e skautskih organizacija ideološko-politi ke kurseve, zbog ega su ga reakcionarni elementi isklju ili iz skautske organizacije. Od 1932. bio je jedan od najaktivnijih revolucionara na Tehni kom fakultetu u Zagrebu. Preduzeo je mere za obnavljanje sindikalne organizacije u ustanovi Zagreba kog tramvaja. Od strane KPJ bio je odre en za predstavnika Partije u uredništvu lista »Student«. Godine 1933. izabran za lana Sveu ilišnog rukovodstva komunisti ke studentske organizacije, kao i za lana užeg Sekretarijata centralnog vije a, koji je objedinjavao rad partijskih organizacija svih fakulteta Sveu ilišta. Te godine bio je uhapšen od policije zbog revolucionarnog rada, ali je bio pušten iz zatvora zbog nedostatka dokaza. Godine 1934. izabran za lana MK KPH Zagreb, ali je prilikom partijske provale uhapšen i od suda za zaštitu države osu en na robiju. Po izlasku sa robjice upu en od Partije u Be , a zatim u Prag, gde je radio u tehnici CK KPJ. Godine 1937. vra en u Zagreb sa zadatkom da organizuje PK SKOJ-a. Te godine izabran je za lana Komisije za rad s omladinom pri CK KPH. U estvovao je u obnavljanju partijske organizacije na Sveu ilištu, koja je bila nakon provale rasformirana. Godine 1939. ponovo je uhapšen i bio neko vreme u zatvoru. Te godine izabran je za sekretara PK SKOJ-a Hrvatske, a 1941. za lana MK KPH Zagreb. U NOV od po etka ustanka. U estvovao je u pripremama za organizovanje ustanka. U to vreme bio je i na dužnosti u Agitpropu CK KPH. Obavljao u toku rata razne vojne i politi ke dužnosti. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Mautner Dragan, student prava iz Zagreba, ro en 1918. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i u drugoj polovini 1941. odvele u logor u Feri ancu, gde je ubijen 1942. god.
- Mautner Ivo, student iz Zagreba, gde je ro en 1920. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad 27. V 1941. i odvele u logor u Gospi u, a zatim u logor u Slano (Pag), gde je ubijen avgusta 1941. godine.
- Mautner Mirko, student iz Zagreba, ro en 1921. lan SKOJ-a. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije uklju io se u pripeme za oružani ustanak, ali je uhapšen od ustaša 27. V 1941. i odveden u logor u Gospi u, a zatim u logor u Feri ancu, odakle je pobeo februaa 1942. i stupio u NOV. Bio je intendant 1. bataljona 1. partizanskog odreda III operative zone Hrvatske, a zatim borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo krajem 1943. kao borac u jedinicama XXVIII divizije.
- Mautner Salamon, iz Sušaka. U NOV je stupio 1944. godine.
- Mavrovi Arnošta Helga, u enica iz Opatije. Ro ene 1925. u Pragu. U NOV od marta 1944. Na radu u Komandi istarskog vojnog podru ja.
- Meder-Altarc Cilika, radnica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u de jim domovima u Baniji, a zatim u Italiji
- Medina Milan, zanatlija iz Beograda, ro en 1898. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Budimpeštu, gde se uklju io u Nacionalni oslobodila ki komitet grana Jugoslavije za organizovanje pomo i NOV u Jugoslaviji.

- Mejuhas Alfred, iz Beograda. Do rata aktivni u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Zbor revolucionarnog rada osu en od suda za zaštitu države 1936. godine na 3 godine robije koju je odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici U NOV od 1941. u sastavu partizanskih jedinica u Srbiji. Te godine je poginuo u toku prve neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Mejuhas Nisima Hajim, u enik iz Beograda, ro en 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Makedoniju odakle je stupio 1943. u NOV. Borac u 5. makedonskoj brigadi; zamenik komandanta Auto-brigade pri GS Makedonije.
- Mejuhas Vera, u enica iz Beograda, ro ena 1923 U NOV od 1944. Administrator u Štabu XI divizije
- Mel M. dr David, lekar. Ro en 1912. u Sieradzu (Poljska). Medicinski fakultet završio 1943. u Modeni (Italija). U NOV je stupio jula 1944. iz Italije. Lekar u bolnici NOVJ u Grumo (Italija), a zatim u bolnici VIII korpusa na Hvaru.
- Mel Frida, student medicine. Ro ena 1919. u Dujnajska Strada (eška). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, gde je internirana u logor Feramonte. U NOV od avgusta 1944. Na radu u bolnici NOVJ u Grumo (Italija), a zatim u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Melamed Alfred, službenik iz Beograda, roden 1904. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Godine 1936. osu en od suda za zaštitu države kao komunista na 3 godine robije, koju je odležao u zatvoru u Sremskoj Mitrovici. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. S obzirom da je bio kao komunista kompromitovan, to ga je PK KPJ za Srbiju upulio u Bosnu. Me utim, u Bosni, veza koja je trebala da ga prihvati, nije došla, pa je u me vremenu uhapšen od ustaša i po etkom 1942. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Melamed Manon, doma ica iz Beograda, ro ene 1915. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, gde je internirana u logor Feramonte. U NOV od jula 1944. iz Italije. Bolni arka u bolnicama NOVJ u Italiji.
- Melamed Moša, penzioner iz Beograda, ro en 1877. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju odakle je stupio februara 1945. u NOV. Na radu u bolnici VIII korpusa u Splitu.
- Melamed Pavle, službenik iz Beograda, ro en 1914. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama XIX dalmatinske divizije; u 1. tenkovskoj brigadi, a zatim na radu u Štabu I tenkovske armije.
- Melamed-elebi Rahela, službenica iz Beograda, Ro ena 1904. u Zemunu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovala u SBOTI -u. Zbog revolucionarnog rada uhapšena 1939. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski politi ki radnik. S obzirom da je bila kao komunista kompromitovana, to je po direktni PK KPJ za Srbiju otišla u isto nu Bosnu, gde je trebala da je prihvati veza za prebacivanje do partizanskih jedinica. Me utim, veza nije došla, ona je uhapšena od ustaša i odvedena u logor u Staroj Gradiški, gde je ubijena po etkom 1942. godine.
- Meler Malvina-Mal ika, doma ica iz Han Krama (Vlasenica). Ro ena 1906. U NOV od po etka 1942. Bolni arka u bolnici u Sekovi ima. Poginua 1943. na Majejvici u borbi sa etnicima.
- Menahelem Leona Dezi-Magdica, doma ica iz Skoplja, ro ena 1916. U NOP od 1942. Daljna sudbina nepoznata.
- Menaše Benard, službenik iz Beograda, ro en 1915. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. Po oslobo enju iz logora vratio se aprila 1945. u Jugoslaviju i stupio u NOV.
- Mencer Adolf, drvarski trgovac iz Ba kog Petrovog Sela. Ro en 1922. lan SKOJ-a. Aktivni saradnik NOP od po etka ustanka. Krajem 1941. uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 2 godine robije. Januara 1942. doveden u segedinski zatvor, a 20 novembra 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 453 Krajem 1944. uspeo je pobe i i stupio u sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR. Poginuo po etkom 1945. Mesto pogibije nepoznato.
- Mendeizon Bela, iz Prokuplja. Saradnik NOP od po etka ustanka. Februara 1942. uhva en od etnika i ubijen.
- Mendeizon Ilza, živela u Prokuplju, gde se uklju ila 1941. u NOP. Februara 1942. uhva ena od etnika i ubijena.
- Menteš-Bahar Ašera Djoja, radnica iz Novog Pazara. Ro ena 1919. u Prištini. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Godine 1944. uhapšena od Gestapoa i odvedena u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Menteš Hason, radnik iz Bitolja. Po okupaciji Makedonije prebegao u Gr ku, gde se uklju io 1942 u redove gr kih partizana.
- Merkadi A. Rudolf-Rude, diplomirani pravnik iz Prozora, ro en 1918. lan KPJ. U NOV od 1942. Intendant Prozorske ete Mostarskog partizanskog bataljona a zatim u 3. bataljonu 10. hercegova ke brigade. Poginuo 13. juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Merkler Jovana ilonka, doma ica iz Zagreba, Ro ena 1894. u Kikindi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je intenirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Merkzamer Egon- a i , student prava iz Zagreba, ro en 1918. Godine 1937. bio je prvak u Stonom tenisu u Hrvatskoj. U NOV je stupio 1941. Poginuo 1943. kod Livna.
- Mermel dr Salem, lekar iz Zagreba. Ro en 1912. u Ukrajini. Specijalizirao rentgenologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Referent saniteta 1. prekomorske brigade, a zatim 2. brigade XIII divizije.
- Mermelštajn Ise Vilko, službenik iz Zagreba, ro en 1903. U drugoj polovini 1941. godine odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobeao 1943. i stupio u NOV. Borac u jedinicama VI slavonskog korpusa. Poginuo 1944. kod Vo ina u borbi s ustašama.
- Mesinger Aleksandar, službenik iz Zagreba. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1944. u NOP. Na radu u štampariji CK KPH. Poginuo krajem te godine prilikom neprijateljskog vazdušnog napada.
- Mesinger Geze Aleksandar, tipograf iz Beograda. Ro en 1893. u Ma arskoj. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Od 1941. radio u ilegalnoj štampariji u Beogradu. Godine 1944. Gestapo je otkrio štampariju i Mesingera streljao.
- Mešuiam Jakova Ašer, u enik iz Beograda, ro en 1925. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1944. u NOV. Borac u 4. brigadi IX dalmatinske divizije.
- Mešuiam Jakova Ela, student farmacije iz Beograda, ro ena 1921. lan SKOJ-a. Studirala u Beogradu.

- Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije stupila u NOV u sastav udarne grupe i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Avgusta 1941. prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 1. dalmatinskoj brigadi. Poginula krajem septembra te godine kod Klisa (Dalmacija) u borbi sa Nemcima.
- Mešuiam Rahamima Isak, službenik iz Beograda, ro en 1910. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio septembra 1943. u redove albanskih partizana, a 1944. se vratio u Jugoslaviju i stupio u NOVJ. Borac u brigadi za vezu GS Makedonije.
- Mešuiam Rafailo, diplomirani pravnik iz Beograda, ro en 1908. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru Osnabrik uklju io se 1942. u antifašisti ki pokret, a u logoru u Aleksisdorfu, gde je kasnije odveden, iza bran je za lana ilegalnog rukovodstva logora Mešuiam Viktor-Bustrik, radnik iz Bitolja, ro en 1917. U NOP je stupio 1941. a 1942. u NOV. Borac u Bitoljsko-prespanskom partizanskom odredi »Dame Gruev«; puškomitraljezac, a zatim komesar ete u 3. makedonskoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Mevorah Salamona Gideon, u enik iz Prijedora, ro en 1926. U NOV od maja 1942. Borac, a zatim obavestajni oficir u Podgrme kom partizanskom odredu. Poginuo marta 1943. na planini Sator u toku etvrte neprijateljske ofanzive.
- Mevorah R. dr Isak, lekar iz Beograda, ro en 1910. Medicinski fakultet završio 1939. u Beogradu. U NOV od januara 1945. Lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu, a zatim šef Bolni kog centra u Vinkovcima.
- Mevorah Jozefa Jakob, u enik iz Prijedora, ro en 1925. U NOV od maja 1942. Borac u Podgrme kom partizanskom odredu; komesar bolnice 1. krajiškog partizanskog odreda, a zatim komesar ete u jedinicama III divizije.
- Mevorah Rahamima Miša, diplomirani pravnik i saobrajni službenik iz Resnika (Beograd). Ro en 1911. u Nisu. U NOV od septembra 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu. Marta 1942. zarobljen od etnika i obešen u Smederevskoj Palanci.
- Mevorah Salamona Ruben, u enik iz Prijedora, ro en 1927. U NOV od maja 1942. Borac u Podgrme kom partizanskom odredu; u 2. krajiškoj brigadi; komesar ete u Banjalu kom partizanskom odredu; komesar bataljona u 14. srednjobosanskoj brigadi.
- Meze Vilmoš, u enik iz Novog Sada. Ro en 1924. u Ma arskoj. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. lan udarne grupe, koja je estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Mikeš Aladara or e, student prava iz Novog Sada, ro en 1922. lan SKOJ-a od 1939. Godine 1941. izabran za sekretara MK SKOJ-a Novi Sad, a zatim za lana Okružnog komiteta SKOJ-a za novosadski okrug. U NOP od 1941. U estvovala u organizovanju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Februara 1942. prilikom jedne akcije opkoljen od ma arskih zandarma i u borbi s njima poginuo.
- Milanov-Liht Milana Vera, zanatlija iz Zagreba. Ro ena 1915. u Ogulinu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, gde je konfirana. Po kapitulaciji Italije stupila septembra 1943. u redove italijanskih partizana.
- Miler A. dr Andrija, lekar. Ro en 1885. u Velikoj Kikindi. Po dolasku Nemaca prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. po osloboenju iz logora. Bio je na slede im duznostima: upravnik bolnice Kordunaškog vojnog podruja, šef odeljenja u bolnici IV korpusa, šef hirurške ekipe VIII kordunaške divizije.
- Miler dr Bela, lekar iz Budimpešte, gde je završio Medicinski fakultet. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u jedinicama XIV korpusa.
- Miler or e, student tehnike iz Subotice, ro en 1919. U NOP je stupio 1941. u sastav udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i 1943. osu en na 6 godina robije. Odveden u zatvor u Vacu (Ma arska), a zatim u zatvor Satoraljuhelju. U zatvoru je u estvovala u organizovanju bekstva politiki h zato enika. Proboj iz zatvora je uspešno izvršen 22. III 1944, ali su u pomo zatvorskoj straži pritekale nema ke jedinice i u borbi s njima poginuo je Miler 22. III 1944. godine.
- Miler Edit, u enica iz Jajca, ro ena 1924. U NOV od 1943. U NOV je završila viši sanitetski kurs, pa je postavljena za bolni arku, a zatim za referenta saniteta u krajiškim jedinicama.
- Miler Ervin, iz Zagreba. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Miler Ernea Istvan, tehni ar iz Sente. Roden 1916. u Be eju. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu. 1940. primljen u lanstvo KPJ, a 1941. izabran za lana MK KPJ Senta. U NOP od poetka ustanka. U estvovala u pripremama za organizovanje ustanka u Senti i u formiranju udarnih grupa. Septembra 1941. imenovan je za komandanta partizanskih jedinica kada budu oformljene i objedinjavao njihov rad i rad udarnih grupa. Komanda je bila oformljena pri MK KPJ Senta. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud osudio ga na smrt. Obešen 11. XI 1941. u Senti.
- Miler Leo, vlasnik ciglane iz Zagreba, ro en 1894. U esnik u oktobarskoj revoluciji. Po povratku iz SSSR-a simpatizer KPJ. Po dolasku ustaša na vlast pokušao izvršiti sabotažu u svojoj ciglani, da je ustaše ne bi mogle koristiti. Njegov rad su otkrile ustaše i 8. V 1941. odvele u zatvor u Kerestincu, a zatim u logor u Gospi u, pa u Jasenovac, gde je ubijen krajem 1941.
- Miler-Kraus Ljuba, domica iz Zagreba, ro ena 1901. u Slavonskoj Požegi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Glini, a zatim u jedinicama XIII divizije.
- Miler Makso, trgovac iz Osijeka. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Miler (ime nepoznato – sin Milera Makse), trgovac rodom iz Osijeka. Star oko 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.

- Miler G. dr Miroslav, lekar. Ro en 1904. u Hrkanovcima (Našice). U NOV od aprila 1945. Lekar u Bolni kom centru u Vinkovcima.
- Miler Petar, student medicine iz Zagreba. Star 23 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta Bilogorskog partizanskog odreda, a zatim na radu u bolnici VI korpusa.
- Miler Slavko, trgovac iz Osijeka. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u NOO Topusko.
- Miler Slavko, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Nastavnik u partizanskoj osnovnoj skoli u Pokupju.
- Miler Vera, službenik iz Zagreba, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Odjelu za informacije pri ZAVNOH-u.
- Miljevi Hinka ing. Adolf, inženjer hernije iz Zagreba. Ro en 1901. u Pakracu. Po dolasku ustnsa na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u sastavu NOVJ.
- Miri -Kornicer M. dr Vera, lekar. Ro ena 1917. Medicinski fakultet završila po etkom 1941. u Beogradu. U NOV od oktobra 1944. Lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu.
- Mirjam (prezime nepoznato), doma ica iz Turbeta kod Travnika. U NOV od 1941. iz Mostara gde je prebegla po dolasku ustaša na vlast. Bolni-arka u hercegova kim partizanskim jedinicama, a kasnije u jedinicama 10. hercegova ke brigade. Poginula maja 1943. kod Gacka u borbi sa etnicima.
- Mirjevi Stefan, službenik. Ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran o Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Mirkovi Jakova Branko, student iz Pan eva. Ro en 1919. u Vršcu. U NOV od 1944. Borac u jedinicama VI li ke divizije.
- Mirski Lav, iz Zagreba, ro en 1893. Završio Muzi ku akademiju i do 1941. bio dirigent opere u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. U logoru je organizovao partizanske horove. Po osloboenju iz logora stupio 1944. u NOV. Radio po sektoru muzike pri Bazi NOVJ u Bariju.
- Miškolci D. dr Eugen, lekar iz Vinkovaca, roden 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Lekar u Jevrejskom rapskom bataljonu; referent saniteta VII banijske divizije i upravnik bolnice te divizije.
- Miškolci Irena**, doma ica iz Vinkovaca. Ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VII banijske divizije.
- Miškolci Oto, službenik iz Vinkovaca, roden 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. 3orac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Mizrahi S. Alfred, stud. ekonomije iz Beograda. Ro en 1911. u Skoplju. U NOV od jula 1941. do decembra 1941. U drugoj polovini 1942. ponovo stupio u NOV. Referent saniteta Jablani kog odreda, a zatim Debarskog odreda i Albanske brigade.
- Mizrahi Rahamima Samuel-Sami, trgovac iz Skoplja, ro en 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio maja 1942. u redove albanskih partizana. Borac u 3. albanskoj brigadi. Godine 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Borac u 2. brigadi XXII divizije.
- Molnar U. Aleksandar, službenik. Ro en 1900. u Staroj Kanjiži. U NOV od aprila 1943. Borac, a zatim bolni ar u bolnici u Donjem Vakufu.
- Molnar An ela, doma ica. Ro ena 1926. u epinu. U NOV od septembra 1943. etna bolni arka u 6. požeškom partizanskom odredu. Krajem 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje. Le ena u bolnici u Gravini.
- Molnar . Arpad, u enik iz Beodre, ro en 1926. U NOV od decembra 1944. Bolni ar u brigadi »oandor Petefi«.
- Molnar P. Ivan, student medicine iz Siska, ro en 1918. Studirao u Zagrebu. U NOV od maja 1943. Referent saniteta Mostava kog partizanskog odreda; refer. saniteta Mostava kog vojnog podru ja, a zatim 2. brigade XXXII divizije.
- Molnar Katica, doma ica. Ro ena 1918. U NOV od novembra 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Molnar Zora, doma ica. Ro ena 1914. U NOV cd novembra 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Monastirski Marko, u enik rodom iz Subotice. Ian SKOJ-a. Od 1941. Ian udarne grupe, koja je izvršila više sabotaža i diverzija. Uhapšen 1943. od ma arskih fašista i osu en na robiju. U zatvoru ostao do kraja 1944. godine.
- Mond Herman, trgovac iz Zagreba, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Montiilija Jozefa Rafael, šef poreske uprave u Sarajevu, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u bolnici VIII korpusa, a zatim pratilac Vladimira Nazora.
- Montiilija Hajima Sida, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VIII korpusa, a zatim bolni-arka Vladimira Nazora.
- Montiiljo (ime nepoznato), u enik iz Sarajeva. Star 19 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Mostar, gde je stupio septembra 1941. u NOV. Borac u Konji kom partizanskom odredu. Poginuo 16. VI 1942. kod Bijele (Hercegovina) u borbi sa etnicima.

- Montiljo Samuela Albert**, trgovački pomoćnik iz Sjenice, rođen 1920. U NOV od septembra 1943. iz Sandžaka, gdje je bio prebegao po kapitulaciji Jugoslavije. Higijeničar u bolnici III divizije; intendant 5. proleta crnogorske brigade; pomoćnik intendanta III crnogorske divizije.
- Montiljo Jahiela Anica**, službenik iz Sarajeva, rođen 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a potom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolnička arka u slovenačkoj bataljoni Rapske brigade, a zatim u Tomševoj brigadi.
- Montiljo M. Avram**, tekstilni radnik iz Sarajeva, rođen 1907. U NOV od marta 1942. Bolnički ar, a zatim referent saniteta 5. bataljona 10. hercegovačke brigade; 12. hercegovačke brigade; pomoćnik šefa saniteta XXIX divizije.
- Montiljo Jakova Blanka**, u enica iz Zagreba, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a potom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Montiljo Jozefa Blanka**, domaćica iz Sarajeva, rođena 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri GS Hrvatske.
- Montiljo J. David**, službenik iz Sarajeva, rođen 1909. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, a zatim u logor u Staroj Gradišci, pa ponovo u Jasenovac, odakle je pobjegao aprila 1945. i stupio u NOV.
- Montiljo Salomona David-Predrag**, krojački radnik iz Sarajeva, rođen 1917. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinovačkoj partizanskoj odredi; 3. damlatinskoj, a zatim 4. dalmatinskoj brigadi; na političkoj dužnosti u jedinicama 6. proleta. Isto nosbanske brigade i u 2. krajiškoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Montiljo Jakova Dudo**, trgovac iz Prnjavora (Bosna). Rođen 1909. u Visokom. U NOV od avgusta 1943. Borac u 3. bataljoni 10. hercegovačke brigade; na radu u Sreskom NOO Stolac; Oblasnom NOO za Hercegovinu.
- Montiljo Hajim**, u enik iz Sarajeva, rođen 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinici 6. korpusa, a zatim u Zaštitnoj etičkoj Slavonskoj vojnoj podružnici.
- Montiljo Hajim**, službenik iz Sarajeva, rođen 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u prištapskim jedinicama VIII korpusa. Poginuo decembra 1943. kod sela Prekaje (Glamo).
- Montiljo Samuela Hajim**, trgovački pomoćnik iz Sjenice, rođen 1922. U NOV od septembra 1943. Borac u 5. proleta crnogorskoj brigadi, a zatim zamenik komandira ete. Poginuo jula 1944. na Bjelasičkoj kod Kolasina.
- Montiljo-Gaon Hana**, domaćica iz Zagreba. Stara oko 45 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gdje je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a potom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Montiljo Jozefa Hanika**, u enica iz Sarajeva, rođena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split. U NOV od 1944. Bolnička arka u dalmatinskim partizanskim jedinicama, a zatim radila na radio-telegrafskom kursu u Gravini (Italija).
- Montiljo J. Hinko**, dentista iz Crikvenice. Rođen 1897. u Sarajevu. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kraljevcu, a potom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik zubne ambulante XXXV divizije XI korpusa, a zatim ambulante pri štabu tog korpusa.
- Montiljo Izidor**, službenik iz Sarajeva, rođen 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od septembra 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odredu. Poginuo krajem 1943.
- Montiljo Jakica**, službenik iz Sarajeva, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Drežnik. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i ubijen.
- Montiljo Jakica**, iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljoni, a zatim u 3. bataljoni 2. brigade VII banijske divizije.
- Montiljo Jakov**, trgovac iz Zagreba. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevcu, a potom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Montiljo Joško**, u enik iz Sarajeva, rođen 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljoni, a zatim u 1. brigadi VII banijske divizije i u etičkoj za vezu te divizije.
- Montiljo Isaka Jozef**, obuvar iz Sarajeva, rođen 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u obuvarskoj radionici VIII korpusa.
- Montiljo J. Leon**, monter iz Sarajeva, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskim radionicama na oslobodjenoj teritoriji Banije.
- Montiljo Mihalj-Miko**, iz Sarajeva. Star oko 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hercegovinu, gdje je stupio 1941. u NOV. Referent saniteta bataljona 10. hercegovačke brigade, a zatim 11. brigade XXIX divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Montiljo Isaka Mihajlo**, u enik iz Sarajeva, rođen 1928. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio 1944. u NOV.
- Montiljo Moric**, iz Sarajeva. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Godine 1942. zarobljen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 1943. i ponovo stupio u NOV. Prilikom bekstva bio je od ustaških stražara ranjen u obe noge, a i pored toga uspeo je da im umakne.
- Montiljo Davida Moric**, u enik u privredi iz Sarajeva, rođen 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodjenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljoni, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Montiljo Izidora Moric**, električar iz Sarajeva, rođen 1912. Do rata u esniku u revolucionarnom radničkom pokretu i član KPJ. Njegov stan je bio stalno uporište Partije u Sarajevu. U NOV od 1941. Bo-

- rac u Kalinova kom partizanskom odred, a zatim na radu u Komandi psunjskog vojnog podruja i u stabu VI korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Montiljo Rafael, službenik iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje, a po izle enju postavljen je za ekonomu partizanske bolnice u Cozano (Italija).
- Montiljo Rahela, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica u partizanskom oporavilištu.
- Montiljo Reli, službenik iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, a zatim u boinici NOVJ u Bariju (Italija).
- Montiljo-Abinun Renika, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1920. U NOP od 1941. i te godine je primljena u SKOJ. Daljna sudbina nepoznata.
- Montiljo Jozefa Rozika, službenica iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u hirurškoj ekipi XXVI dalmatinske divizije.
- Montiljo Morica Salamon, stolar iz Sarajeva, ro en 1919. U drugoj polovini 1941. otišao za Kalinovik u cilju uklju ivanja u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, iz odreda je vra en od nekih etni kih elemenata koji su uspe li da se uvuku u odred, pod izgovorom da im »kaputaši« nisu potrebni. Po povratku u Sarajevo uspeo je da se prebaci u Mostar odakle je stupio 1942. u NOV. Poginuo te godine u Hercegovini, u borbi sa etnicima.
- Montiljo A. Santo, brija ki radnik iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije; referent saniteta u Unskoj operativnoj grupi.
- Montiljo Jozefa Sarika, u enika iz Sarajeva, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Montiljo Sida, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u dalmatinskim partizanskim jedinicama, a od 1944. na radu u bolnici NOVJ u mestu Grumo (Italija).
- Montiljo-Kabiljo Hajima Sida, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Montiljo Hajima Simha, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1894. u Visokom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Dalmacije.
- Montiljo Šimon, iz Sarajeva. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Montiljo Vukica, doma ica iz Bijeljine. Ro ena 1895. u Travniku. U NOP od 1942. na teritoriji isto ne Bosne. Juna 1944. uhva ena od etnika kod a avice i ubijena.
- Mordo Haja, radnik iz Prištine. Godine 1941. prebegao u Albaniju, gde je stupio 1942. u redove albanskih partizana.
- Morgenštajn Mikša, krznarski majstor iz Novog Sada, ro en 1913. Aktivan saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden oktobra 1942. u Ukrajinu na prisilan rad u sastavu kažnjени ke radne ete broj 451. Stradao 1943. u Ukrajini.
- Morgenstern Emil, iz Novog Sada. U esnik u NOP od po etka ustanka kao lan udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i zatvoren u »Armiji« u Novom Sadu. Daljna sudbina nepoznata.
- Morgenstern Franjo, iz Novog Sada. U esnik u NOP; od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i ubijen za vreme istrage u zatvoru »Armija« u Novom Sadu.
- Morgenstern Pere Josip, u enik iz Sremske Mitrovice, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. U drugoj polovini 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Morgenstern Mikša, u enik iz Novog Sada. lan SKOJ-a. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen 1943. godine.
- Morgenstern Pere Samuilo, u enik iz Sremske Mitrovice, ro en 1921. Clan SKOJ-a postao pred rat. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhva en od ustaša i krajem jula 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Morpurgo Gabriela, doma ica iz Splita, ro ena 1916. U NOV od septembra 1943. U NOV završila apotekarski kurs i postavljena za apotekarskog pomo nika u bolnici VIII korpusa.
- Morpurgo Viktora ing. Josip, elektromašinski inženjer iz Splita. Ro en 1908. u Rovinju. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odred; rukovodilac tvornice cementa u Majdanu (Dalmacija), a zatim na radu u Stabu mornarice na Visu.
- Morpurgo Roberta Julijana, u enica iz Splita, ro ena 1921. U NOV od septembra 1943. U NOV završila apotekarski kurs i postavljena za referenta za apotekarstvo u IV primorsko obalskom sektoru.
- Morpurgo-Mladinov Viktora Silvana, diplomirani pravnik iz Splita, ro ena 1914. U NOV od septembra 1943. U NOV je završila apotekarski kurs i postavljena za apotekarskog pomo nika pri Stabu III primorsko obalskog sektora, a zatim za apotekara u logoru jugoslovenskih izbeglica u Kvasani (Italija).
- Moši Makse Aleksandar-Fredi, student tehnike iz Beograda. Ro en 1919. u Cirihi. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula. U NOV od septembra 1943. Komandir minobaca kog odeljenja 13 brigade XXVI dalmatinske divizije, a zatim na radu u Tehni kom odeljenju u Mornarici NOVJ.
- Mot I. Margareta, apsolvant filozofije iz Tuzle, ro ena 1907. U NOV od oktobra 1943. Na radu u Okružnom NOO za tuzlanski okrug. Godine 1944. obolela i upu ena na le enje u bolnicu broj 43 NOVJ u Italiji.
- Mot I. Rafael, šumarski inženjer iz Tuzle, roden 1904. U NOV od oktobra 1943. Na radu u Okružnom NOO za tuzlanski okrug. Godine 1944. oboleo

- i upu en u Italiju na le enje. Le io se u bolnici broj 43 NOVJ.
- Muger (ime nepoznato), službenik iz Krapine. Star oko 40 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Muger Dragica, doma ica iz Krapine, gde je ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko .
- Munk J. dr Artur, lekar iz Subotice, roden 1886. Medicinski fakultet završio 1909. u Budimpešti. U NOV od novembra 1944. Upravnik zaraznog odeljenja 3. bolni kog centra Vojne oblasti za Vojvodinu.
- Munk Kiemens, u enik iz Beograda, ro en 1923. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio oktobra 1944. u NOV. Bolni ar u bolnici NOVJ u Grumo (Italija).
- Munk J. dr Moša, lekar-internista iz Beograda, ro en 1886. Medicinski fakultet završio 1912. u Budimpešti. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. U NOV je stupio decembra 1943. iz Italije. Šef internog odeljenja bolnice NOVJ u Grumo (Italija), a zatim Glavne vojne bolnice u Beogradu.
- Musafija J. Ankica, frizerka iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici 2-B etrvtog korpusa.
- Musafija Rafe Flora, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u pozadinskim bolnicama u Baniji.
- Musafija Hajnrih, gra evinski tenhi ar iz Zavidovi a. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOP je stupio na po etku ustanka kao pozadinski politi ki radnik, ali je 1. VIII 1941. uhva en od ustaša i ubijen.
- Musafija B. Izidor, službenik iz Sarajeva, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula U NOP se aktivno uklju io 1942. i delovao kao pozadinski radnik.
- Musafija Josif, student medicine iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta 2. bataljona Imotskog partizanskog odreda.
- Musafija Morde Josip, u enik iz Splita. Roden 1924. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Borac, a zatim referent saniteta u Imotskom partizanskom odredu; refer. saniteta bataljona u jedinicama XXVI dalmatinske divizije. Januara 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Nema ku, gde je ostao do kraja rata.
- Musafija Lonika, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Pred rat primljena u SKOJ. Na po etku ustanka njen stan je bio uporište Partije u Sarajevu. U drugoj polovini 1941. prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VII banijske divizije u Šumaricama. Godine 1944. za robljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Musafija Mordehaja Majer, student farmacije iz Slavonskog Broda, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se 1942. aktivno uklju io u NOP. U NOV od septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: pomo nik upravnika sanitetskog skladišta IV korpusa, pomo nik upravnika Centralne apoteke VS-a, na radu u Sanitet-skom odeljenju pri VS-u, zamenik upravnika apoteke I prolet. divizije, šef apotekarske službe Vojne oblasti IX korpusa.
- Musafija Salomona Moric-Be Ilija, službenik iz Sarajeva. Ro en 1911. u Zep u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom batajlonu, a zatim komesar ete u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Musafija I. Nina, u enica iz Splita, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Borac u 10. brigadi XX dalmatinske divizije, a zatim na radu u Šreskom komitetu SKOJ-a Sinj.
- Musafija Jakoba Rafael-Rudi, službenik iz Sarajeva, ro en 1915. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Njegov stan je bio snažno uporište Partije u Sarajevu na po etku ustanka. Zbog ilegalnog rada hapšen više puta od policije. U NOP od po etka ustanka. U estvo vao kao politi ki pozadinski radnik u pripremama za usanak. Uahpšen od ustaša septembra 1941. i na saslušanju u policiji herojski se držao i pored zverskog mu enja kojem je bio podvrgnut. Odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen aprila 1945. g.
- Musafija Rafaela Rahela, doma ica iz Zavidovi a, ro ena 1908. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, a zatim u logor u Staroj Gradiški, odakle je pobegla 1943. i stupila u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Musafija-Papo Rašela, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije.
- Musafija Rafaela Salamon-Monika, gostioni ar iz Zavidovi a. Ro en 1900. u Zep u. Avgusta 1941 odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao aprila 1943. i stupio u NOV. Borac, a zatim komesar ete u 5. kozara koj brigadi; saobra ajni oficir pri Komandi kozara kog vojnog podru ja.
- Musafija Sarika, doma ica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VII banijske divizije u Šumaricama.
- Musafija Moše Šalom-Musa, kožarski trgovac iz Zep a, ro en 1917. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, a zatim u Staroj Gradiški, odakle je pobegao marta 1943 ubivši prethodno ustaskog stražara, i stupio u NOV. Borac u 5. kozara koj brigadi; komesar u artiljerijskom divizionu.
- Musafija J. Tilda-Nina**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. lan SKOJ-a. Po dolasku ustaša na vast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije.
- Mušon Avrama Žaki**, radnik iz Prištine. U NOV od 1943. Borac u 1. kosovsko-makedonskoj brigadi Poginuo 1944. kod Lazaropolja.

- Nadaši Franjo**, profesor muzike iz Zagreba. Završio Muzičku akademiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942. a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru je formirao pevački hor. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru kulture na osloboenj teritoriji Banije.
- Nadaškil. Olga**, u enica. Ro ena 1919. u Alibunar. U NOV od oktobra 1943. Bolni arka u 3. srpskoj brigadi, a zatim referent saniteta bataljona u toj brigadi.
- Nad Eugen**, u enik iz Vukovara. Ro en 1926. u Petrovcima (Vukovar). U NOV od avgusta 1944. u Italije, gde je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije. Bolni ar u bolnici NOVJ u Grumo (Italija).
- Na -Klopfer Jelena**, doma ica. Ro ena 1903. u Subotici. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Novi Vinodol. Avgusta 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Nad mr ph. Ladislav**, apotekar iz Sombora. Ro en 1897. Farmaciju završio 1924. u Zagrebu. U revolucionarni radnički pokret stupio u vreme studija i 1920. primljen u članstvo KPJ. Kasnije se pasivizirao. Po kapitulaciji Jugoslavije uključio se aktivno u NOP. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanima. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilni rad u Ukrajinu, gde je ostao do kraja rata.
- Nad Stefanija**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1920. u Novom Beču. U NOP od po etka ustanka. Davala novanu pomoć za Pokret. Ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana 23. X 1941. u Osijeku.
- Naftali J. David**, profesor gimnazije iz a ka. Ro en 1904. u Beogradu, gde je i završio filozofski fakultet. U vreme studija pristupio naprednom omladinskom pokretu i 1926. primljen u SKOJ, a nešto kasnije za člana KPJ. Na fakultetu je pripadao grupi istaknutih revolucionara, a posebno se isticao visokim marksističkim obrazovanjem. Bio je član Centralnog veća studenata marksista Beogradskog univerziteta i jedan od osnivača naprednog udruženja »Progres«. Partija ga je posebno zadužila za rad sa radnicima. Po diplomiranju bio je profesor gimnazije u Prizrenu, a zatim u a ku. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije aktivno se uključio u pripreme za ustanak u a ku, ali je ve juna 1941. uhapšen od Gestapoa i streljan 23. VI 1941. u a ku.
- Nafusi S. Andrija**, u enik iz Novog Sada. Ro en 1923. u Kikindi. U NOP je stupio 1941. i te godine primljen u SKOJ. Bio je član udarne grupe sa kojom je u estvovao u vršenju sabotaza i diverzija. Prilikom provala u Pokretu uhapšen od marksističkih fašista i marta 1942. osu en na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilni rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Nafusi or e**, u enik iz Novog Sada. U NOP od 1941. i te godine primljen u SKOJ. Bio je član udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije, ali prilikom provala u Pokretu nije otkriven njegov rad. Krajem maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je stradao.
- Nahmijas Bjenvenida**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1920. U NOP se aktivno uključio 1942. Organizovala je krojačku radionicu za izradu ode e za partizane i prikupljala pomoć za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Nahmijas Bohora**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1905. Od po etka ustanka održavani su u njenom stanu ilegalni partijski sastanci i skrivali istaknuti makedonski revolucionari. Prikupljala je pomoć za NOV. 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Nahmijas I. David-Danko**, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. član SKOJ-a od 1941. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942. a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim komesar ete u jedinicama VII banijske divizije.
- Nahmijas Dora**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1922. Od po etka ustanka aktivno se uključio u NOP. Rukovodila grupom naprednih žena i u estvovala u prikupljanju pomoći za NOV. Marta 1943. prebegla je u Grčku pre odvoenja makedonskih Jevreja u logor, ali je u Grčkoj uhapšena od Gestapoa i odvedena u logor u Aušvic, gde je ostala do kraja rata.
- Nahmijas-Danon Erna**, doma ica iz Banjaluke. Ro ena 1894. u Doboju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se uključio 1942. u NOP. Radila u ilegalnoj radionici za izradu ode e za partizane. Od septembra 1943. radila neko vreme na osloboenj teritoriji Dalmacije, a zatim preba ena u Italiju.
- Nahmijas Josif-Skipo**, radnik iz Skoplja, ro en 1922. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. član KPJ. U NOV od maja 1943. Na radu u Agitpropu 1. makedonsko-kosovske brigade. U borbama se isticao hrabrošću. Poginuo 1944. kod sela Belista (Ohrid). Posle rata podignuta je spomen-esma, na mestu njegove pogibije koja nosi njegovo ime.
- Nahmijas Jozefa dr Lora**, lekar iz Banjaluke, ro ena 1913. U NOV je stupila 1941. na teritoriji zapadne Bosne. Prilikom previjanja ranjenih partizana uha ena 27. jula 1941. od ustaša i odvedena u Svodno, gde je streljana.
- Nahmijas Jozefa Mirko (Samuel)**, student tehnike iz Banjaluke, gde je ro en 1918. U NOV je stupio 1941. na teritoriji zapadne Bosne. Borac u Pionirskoj etici, puškomitraljezac u Kozara kompartizanskom odred, a zatim referent za službu veze pri Štabu ili korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapre en u čin general-majora.
- Nahmijas Jozefa Mordo-Lazo**, stolarski radnik iz Beograda. Ro en 1923. u Bitolju. Do rata vrlo aktivan u URS-ovim sindikatima. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolju, gde je 1941. primljen za člana KPJ. Jedan od u esnika u organizovanju ustanka u bitoljskom kraju. U njegovom stanu nalazila se ilegalna partijska tehnika i skrivali makedonski partijski rukovodioci. U NOV je stupio 1942. Borac u odred »Goce Delčev«, komandir ete u 1. makedonskoj brigadi zamenik komandanta bataljona, a zatim komandant bataljona u toj brigadi. Poginuo 25. VIII 1944. na Kajmakalanu u borbi sa bugarskim fašistima.
- Nahmijas Samuela dr Rafael**, lekar-bakteriolog iz Osijeka. Ro en 1898. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Travnik u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1944. Upravnik bolnice V korpusa u Travniku, a zatim u Bugojnu.
- Nahmijas Avrama Rašela**, doma ica iz Bitolja, ro ena 1918. U NOP od po etka ustanka i 1942. primljena za kandidata člana KPJ. Aktivno je delovala me u ženama u cilju njihovog uključivanja u antifašistički front i u estvovala u prikupljanju pomoći za NOV. Marta 1943. uspela je prebeći u

Albaniju pre odvo enja makedonskih Jevreja u logor, i ostala u Albaniji do kraja rata.

Nahmijas Jozefa Samuel-Puba, industrijalac iz Beograda. Ro en 1900. u Banjoj Luci. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Banije.

Nahmijas Isaka Stela, u enica iz Bitolja, ro ena 1926. Naprednom omladinskom pokretu pristupila u gimnaziji i 1942. je primijena u SKOJ. Od potetka ustanka aktivno je delovala me u Jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u antifašisti ki pokret. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.

Najbauer Ladislav, službenik. Ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenjoj teritoriji Koruna.

Naiberer Ladislav, u enik iz Kaca. Star 19 godina. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaze i diverzije. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i internirali u koncentracioni logor u Ba koj Topoli, a zatim odveli na prislan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.

Najfeld M. dr Alfred, lekar iz Zagreba. Ro en 1911. u Rzežovu (Rzeszovo u Poljskoj). Medicinski fakultet završio 1939. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Banovi e, a zatim u Zivince i Bosansku Krupu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od juna 1944. Upravnik bolnice XXXIX krajiške divizije; referent saniteta 15. krajiške brigade.

Najfeld-Spicer Rudoifa Eta, student medicine iz Slavonskog Broda ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast upu ena sa mužem dr Alfredom Najfeldom u Banovi e, Zivince i Bosansku Krupu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od juna 1944. Na radu u bolnici XXXIX krajiške divizije.

Najman Adam, trgovac iz Starog Topolja. Ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.

Najman Morica Adolf, tehni ar iz Zemuna, ro en 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Maja 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje. Po Izle enju radi na Aerodromu u Bariju (Italija).

Najman Alfred. U NOV od 1942. Godine 1944. unapre en u in potporu nika.

Najman Ana, u enica iz Dalja, ro ena 1928. U NOV od 1944. Bolni arka u bolnici XII korpusa.

Najman Andor, trgovac iz Kikinde, ro en 1895. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica u Topuskom.

Najman Antun, trgovac iz akovca. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.

Najman-Svarcbart Edita, doma ica iz Kikinde. Ro ena 1905. u Be u. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla

u Dalmaciju, odakle je odvedena od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.

Najman ing. Egon, inženjer. Ro en 1915. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Svajcarsku, gde se uklju io 1942. u antifašisti ki front. U svajcarskim listovima objavljivao je lanke o borbama jugoslovenskih naroda protiv okupatora i doma ih izdajnika.

Najman J. dr Emil, lekar-pedijatar iz Zagreba. Ro en 1907. u Cazinu. Medicinski fakultet završio 1930. u Zagrebu, a zatim specijalizirao pedijatriju. U NOV od marta 1945. Lekar u Pokretnoj zaraznoj bolnici I armije.

Najman Franjo, u enik iz Zagreba, ro en 1923. la-SKOJ-a. Do rata aktivno delovao me u radni kom omladinom. U NOP od potetka ustanka. Daljna sudbina nepoznata.

Najman Herta, u einca iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna <1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim vaspitai ca u de jim domovima u Baniji.

Najman-Fleš Marka Ida, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1908. u Zemunu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je Internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.

Najman Irena, doma ica iz akovca, ro ena 1903. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je Internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VI korpusa.

Najman dr Jakob, lekar-stomatolog iz Zagreba. Ro en 1912. u Kupinovu. Po dolasku ustaša na vlast prebenao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik zubne ambulante IV korpusa.

Najman Morica Jakob, dentista iz Zemuna. Ro en 1912. u KuDinovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Referent saniteta Jevrejskog rapskog bataljona; zubar u Štabu VII banijske divizije. Godine 1944. oboleo i upu en na le enje u Italiju. Po izle enju bio je zubar u bolnici u Grumo kao I u bolnici broj 13 NOVJ u Italiji.

Najman Josif, službenik iz Beograda, ro en 1894. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije septembra 1943. otisao u Svajcarsku, gde se aktivno uklju io u NOP. Bio je predsednik Mesnog od bora NOP-a u Lozani.

Najman Makse Josip, dentista iz Dubrovnika. Ro en 1906. u Travniku. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u Togor na Rabu. Pošto je prešao na katoli ku veru pušten je iz logora i vratio se u Dubrovnik, gde se aktivno uklju io u NOP. Gestapo je pronasao u njegovom stanu ilegalan materijal i decembra 1943. predao ga ustašama u Sarajevu. Vojni sud u Sarajevu osudio ga februara 1944. na smrt.

Najman-Novak Karlo, službenik-ekonomista iz Zagreba Ro en 1909. u Pragu. Po dolasku ustaša na

- vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Najman Zlatka Krešimir, u enik iz Splita, ro en 1921. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim jedinicama.
- Najman Lili, student iz Zagreba, ro ena 1921. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Po dolasku ustaša na vlast upu ena u Istru kao pozadinski politiki radnik. Poginula 1943. u Istri u borbi s Italijanskim fašistima.
- Najman dr Ljuba, lekar iz Zagreba, ro ena 1899. Medicinski fakultet završila 1924. u Zagrebu, a zatim specijalizirala internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu ena u Gornji Vakuf, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u drugoj polovini 1941. Odmah se uklju ila u NOP. Tajnim kanalima slala partizanima lekove i sanitetski materijal, ilegalno le ila ranjene partizane i njihove porodice. U NOV je stupila septembra 1942. Šef internog odeljenja bolnice u Drini ima, a u toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive lekar ešelona internih bolesnika i rekonvalescentata. Po etkom juna 1943. obolela od pegavog tifusa i umrla na Sutjesci.
- Najman Marka Ljudevit-Lajo, tehni ar iz Beograda. Ro en 1896. u Temerinu. U esnik u ma arskoj revoluciji 1919. Do rata vrlo aktivan u sindikatu metalaca. U NOV je stupio novembra 1944. Komandir voda 1. autobataljona; na elnik Staba 1. autobataljona; nastavnik u Automobilskoj oficirskoj školi.
- Najman-Herlinger Julija Marija, doma ica iz Zagreba, ro ena 1892. U NOV od 1943. Bolni arka u žumbera kim partizanskim ustanovama.
- Najman-Novak-Stjasi Marjana, trgovac iz Zagreba. Ro ena 1913. u Pragu. Po dolasku ustaša na vlast prebglu u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Najman Marko, dentista iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio krajem 1944. u NOV. Zubar u bolnici broj 13 NOVJ u Italiji.
- Najman Mici, doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebglu u Split, gde se 1942. uklju ila u NOP. U estvovala u formiranju »Grupe intelektualki u sastavu AFŽ« u Splitu.
- Najman Miodrag, u enik Trgovalke akademije iz Beograda, ro en 1923. Pred rat primljen u SKOJ. Bio je lan Povereni kog odbora za koordinaciju rada sa srednjoškolskom omladinom. U NOP od po etka ustanka. U estvoovao u sabotazama i diverzijama. Gestapo je otkrio njegov rad i avgusta 1941. streljao u Skeli kod Beograda.
- Najman Mirko, vlasnik preduze a »Valet expres« iz Zagreba. Ro en 1903. u Velikoj (Slavonska Požega). Pripadnik naprednog pokreta pre drugog svetkog rata i simpatizer KPJ. Kao simpatizera KPJ i u esnika u NOP ustaše su ga uhapsile i internirale u zatvor u Kerestincu. Uhva en prilikom pokušaja bekstva iz zatvora i streljan 17. VII 1941. u Maksimiru.
- Najman Mavre Mirko, student iz Osijeka, gde je ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Najman dr Oto, lekar. U NOV od 1944. Lekar u zarobljeni kom logoru u Dubrovniku.
- Najman Paula, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1890. u Hamburgu. Po dolasku ustaša na vlast prebglu na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u sastavu Zdravstvene ekipe u Dodoši.
- Najman-Poljokan Salamona Tilda, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1910. u Banjaluci. Po dolasku ustaša na vlast prebglu u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP.
- Najman dr Vladimir, lekar-epidemiolog iz Zagreba, ro en 1902. Medicinski fakultet završio 1928. u Zagrebu, a zatim specijalizirao epidemiologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Tuzlu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Pomo nik upravnika bolnice XXVII divizije. U drugoj polovini 1944. oboleo od pegavog tifusa i ležao u bolnici u s. Mao e. Prilikom napada etnika na bolnicu zarobljen i odveden u Br ko, gde je streljan.
- Najman ing. Zlatko, inženjer arhitekta iz Zagreba. Ro en 1910. u Pakracu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se aktivno uklju ilo u antifasisti ki pokret i sredinom 1943. izabran za lana odbora Antifasisti kog ve a logora. Aktivno je delovao i u Kulturnoj sekciji u logoru u kojoj je održao ve i broj predavanja.
- Najman Josipa Zvonimir, službenik iz Zagreba, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Navaro Josipa David, u enik iz Skoplja, ro en 1924. U NOV od novembra 1944. Borac u 2. eti 2. bataljona 1. makedonsko-kosovske brigade. Po etkom aprila 1945. ranjen u borbi kod sela Imerice i 13. IV 1945. podlegao ranama.
- Navonovi Gavriela Nisim, službenik iz Prištine, ro en 1897. u Osijeku. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio 1942. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Nelken Samuela Ivan, službenik iz Beograda, ro en 1897. u Osijeku. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je stupio 1942. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Nik I. dr Alfred, lekar iz Zagreba. Ro en 1902. u Sarajevu. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Visoko, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Bio je na sledeim dužnostima: referent saniteta Jaja kog vojnog podru ja, upravnik bolnice X divizije, upravnik bolnice broj 1 Petog korpusa, referent saniteta Srednjobosanskog vojnog podru ja, referent saniteta IV divizije, šef saniteta Komande mesta Banjaluka.
- Nik-Kolman R. mr ph. Jelisaveta, apotekarski saradnik iz Zagreba. Ro ena 1903. u Koprivnici. Farmaciju završila 1927. u Zagrebu. U NOV od oktobra 1943. iz Visokog, gde je otišla skupa sa mužem dr Alfredom Nikom. Bila je na slede im dužnostima: referent za apotekarstvo Jaja kog vojnog podru ja, refer. za apotekarstvo X divizije, upravnik sanitetskog skladišta V korpusa, referent za apotekarstvo Vojne oblasti centralne Bosne.
- Nik Alfreda Natko, u enik iz Zagreba, ro en 1928. U NOV od oktobra 1943. iz Visokog, gde je otišao s ocem, koji je tamo bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U Jajcu je završio viši sanitetski kurs, pa je postavljen za de-

- zinfektora u bolnici VI li ke divizije. Poginuo 25 V 1944. u Drvaru prilikom neprijateljskog desanta.
- Nikš Artura Edita**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebglu u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije i Korduna.
- Nisim A. dr Avram**, lekar iz Skoplja. Ro en 1894. U NOV od oktobra 1944. Leakr u bolnici XLVI divizije, a zatim na radu u pozadinskom sanitetu u Pirotu.
- Nisim J. dr Isak**, lekar. Ro en 1911. u Dupnici (Bugaraska). U NOV od oktobra 1944. Lekar u 2. hirurškom odeljenju bolnice u Pirotu.
- Nonkov Miško**, poslasi ar iz Osijeka, ro en 1893. U NOV od 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Nova i Najfeld Filipa Fred**, profesor gimnazije iz Zagreba. Ro en 1906. u Tešnju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im duznostima: referent saniteta u Mosorskom partizanskom odredu, ref. saniteta u Viškom partizanskom odredu i u III. dalmatinskoj brigadi, na radu u Komandi mesta Komiža i u odseku za naoružanje XXVI dalmatinske divizije.
- Nova i Josip**, tipograf iz Zagreba. Ro en 1914. u Starom Majdanu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Od 1938. radio u partijskoj tehnici MK KPH Zagreb. Ustaše su otkrile njegov rad 6. X 1942. i po etkom 1943. ubile.
- Njem i Milana Pavao**, službenik iz Zagreba. Ro en 1897. u Križevcima. U NOV od 1944. Na radu u X korpusu.
- Njemirovskij Mira**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi u Kolvama (Gorski kotar).
- Njemirovskij Nada**, službenica iz Osijeka, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NÖO Lokve (Gorski kotar).
- Oberman Jozefa Leopold**, u enik iz Slavenskog Broda, ro en 1923. U NOV od 1942. Borac u 12. slavonskoj brigadi: komesar ete u 15. vojvo anskoj brigadi »Šandor Petefi«, a zatim u 24. srpskoj brigadi.
- Oberzon Samuela dr uro**, lekar iz Osijeka. Ro en 1903. u Vukovaru. Medicinski fakultet završio 1929. u Be u. U NOV od septembra 1943. Sef internog odeljenja bolnice X divizije; upravnik bolnice Vlsokofojni kog odreda; upravnik bolnice broj 3 Petog korpusa.
- Oberzon-Rausnic Josipa dr Jolanda**, lekar iz Zagreba. Ro ena 1910. u Jaziji (Virovitica). U NOV od septembra 1943. Lekar u bolnici XXVII divizije; referent saniteta Komande mesta Gra anica; upravnik bolnice lakih ranjenika III korpusa u Tuzli.
- Oblat Aleksandra Dušan**, trgovac iz Ljubljane. Ro en 1914. u Trstu. U NOV od 1942. Borac u Tomši evoj brigadi. Poginuo u drugoj polovini 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Oblat Aleksandra Milan-Miko**, službenik iz Ljubljane, ro en 1917. U NOV od septembra 1943. Borac u Ljubljanskoj brigadi, a zatim komesar ete u toj brigadi. Poginuo 3. III 1944. na Pijavi (Gorica).
- Ofenbah Sigmunda Ginka**, u enica iz Zagreba. Ro ena 1927. u Lo u (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim jedinicama. Poginula 1944. u Sloveniji.
- Ofenbah Sigmund**, iz Zagreba. Ro en 1898. u Poljskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Olga »Jevrejka«** (prezime nepoznato), iz Beograda. U NOP od po etka ustanka. U svom stanu organizovala kurseve prve pomo i. U NOV stupila avgusta 1941. Borac u 1. sumadjskom partizanskom odredu. Krajem 1941. zarobljena od Nemaca i ubijena.
- Operhal Julijusa Oto**, u enik iz Sarajeva, ro en 1923. Poginuo u NOR. Nepoznato mesto i vreme pogibije.
- Ornštajn Elvira**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1906. U NOV od septembra 1944. iz Banjaluke, gde je otišla sa mužem dr Karlom Ornštajnom. Kuvarica u bolnici V korpusa u Sanskom Mostu.
- Ornštajn M. dr Karlo**, lekar-rentgenolog iz Osijeka. Ro en 1894. Medicinski fakultet završio 1920. u Be u. a zatim specijalizirao rentgenologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Banjaluku, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Lekar u bolnici V korpusa u Sanskom Mostu; upravnik bolnice V korpusa u Ljubiji; upravnik bolnice lakih ranjenika u Banjaluci.
- Ornštajn Karla Mila**, u enica iz Osijeka, ro ena 1928. U NOV od septembra 1944. iz Banjaluke, gde je otišla s ocem dr Karlom Ornštajnom. U NOV završila apotekarski kurs i postavljena za referenta za apotekarstvo 15. krajiške brigade XXXIX divizije.
- Orova Arnold**, trgovac iz Ba ke Palanke, ro en 1877. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i u istražnom zatvoru »Armija« (Novi Sad) zverski izubijan, tako da je po dovoenju u segedinski zatvor 19. februara 1942. umro od posledica povreda ve narednog dana.
- Osiat Izrael**, trgovacki putnik iz Zagreba. Ro en 1885. u Novom Pazaru. Do rata simpatizer KPJ i materijalno je pomagao. Uhapšen od ustaša krajem maja 1941. i interniran u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva iz zatvora uhva en i 17. VII 1941. streljan u Maksimiru.
- Ovadija Alberta Donka**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1932. Po dolasku ustaša na vlast pobegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOP od po etka 1944. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Ovadija M. dr Elazar**, lekar iz Višegrada. Ro en 1890. u Bitolju. Medicinski fakultet završio 1923. U NOV od februara 1944. Lekar Primorskoooperativne grupe, refrent saniteta 6. crnogorske brigade, a zatim 4. prekomorske brigade.
- Ovadija Arona Estreja-Mara**, radnica iz Beograda. Ro ena 1922. u Bitolju. Godine 1939. primljena u SKOJ u Beogradu. Po kapitulaciji Jugoslavije vra-

- tila se u Bitolj, gde je u estvovala u organizovanju ustanka kao pozadinski politički radnik. U NOV je stupila aprila 1943. Borac u odredima »Goce Delčev«; zamenik komesara u 3. makedonskoj brigadi; komesar bataljona u 7. makedonskoj brigadi. U borbama sa neprijateljem isticala se svojom hrabrošću. Poginula 26. VIII 1944. na Kajmakalanu u borbi sa bugarskim fašistima. Godine 1953. proglašena za Narodnog heroja Jugoslavije.
- Ovadija Jozef, radnik iz Bitolja. U NOV od marta 1943. Borac u slovena kim partizanskim jedinicama.
- Ovadija-Finci Morica Nela, u Italiji iz Sarajeva, rođena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Sekretar AFZ-a u Topuskom.
- Ovadija Elijasa Perla, u enica iz Sarajeva, rođena 1928. U NOV od januara 1944. Bolni arka u Primorskooperativnoj grupi; 9. crnogorskoj brigadi; III proleterskoj diviziji.
- Ovadija-Salom Moisa Rahela-Kika, doma ica iz Sarajeva, rođena 1894. U NOV od januara 1944. Bolni arka u Primorskooperativnoj grupi; 4. preko morskog brigadi; 9. crnogorskoj brigadi. Novembra 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Ovadija-Papo Jakoba Rikica, doma ica iz Sarajeva, rođena 1913. Do rata završila Muzičku školu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Vaspita ica u de jim domovima u Baniji.
- Ozmo Elijasa Albert, trgovac iz Zenice, rođena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943 od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u NOO Bojka (Topusko).
- Ozmo Daniel, profesor crtanja, slikar-građar iz Sarajeva. Rođena 1912. u Olovu. Godine 1934. za vršio slikarsku akademiju u Beogradu. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija. U estvo vaio je u formiranju naprednog udruženja »Kolegijum artistikum« u Sarajevu. Godine 1939. primljen u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka a u drugoj polovini 1941. krenuo na Romaniju radi ukljuivanja u partizanski odred. Na putu uha va en od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu gde je ubijen 1942. Posle rata podignuta je u spomen-parku u Sarajevu njegova bista.
- Ozmo Hajima David, tehničar iz Sarajeva, rođena 1915. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredima, a zatim u jedinici 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 1942. kod Krivaje.
- Ozmo Hajim, trgovac iz Zenice, rođena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Ozmo Hajima Hana, službenica iz Sarajeva. Rođena 1900. u Olovu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1937. primljena u lanstvo KPJ, a 1940. izabrana za lana MK KPJ Sarajeva. Partija ju je posebno zadužila za rad sa ženama. Pred rat izabrana u »Ratni pokrajinski komitet«. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski politički radnik u estvovala u pripremanju za organizovanje ustanka. U drugoj polovini 1941. uhapšena od ustaša i prilikom saslušanja u sarajevskoj policiji nije ništa priznala. Odvedena je u logor u Lohorgradu, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je 1942. ubijena. Prema drugoj verziji, iz Lohorgrada je odvedena u logor u Aušvicu, gde je ubijena.
- Ozmo Hajima Isak, tehničar iz Sarajeva. Rođena 1914. u Olovu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata. U NOV od avgusta 1941 Borac u Igmanskoj partizanskoj etici; 3. etici 2. bataljona 10. hercegova ke brigade. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Ozmo L. Isak, diplomirani pravnik iz Sarajeva, rođena 1912. Revolucionarnom radni kom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u lanstvo KPJ. Godine 1940. u estvo vaio je po direktivi PK KPJ za BiH u organizovanju kursa za skojevce u Bugojnu. Po raspadu jugoslovenske vojske odveden je kao rezervni oficir aprila 1941. godine u zarobljeništvu u Nema ku. U logoru je aktivno u estvo vaio u organizovanju antifašisti kog pokreta me u zarobljenim jugoslovenskim oficirima. Po etkom 1945. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Ozmo Elijasa Jakov, trgovac iz Zenice, gde je rođena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. lan Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenj teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Ozmo Loti, doma ica iz Sarajeva, rođena 1904. Po dolaska ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Ozmo Moric (sin knjižara Ozme), student prava iz Sarajeva, rođena 1920. U NOV je stupio septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredima Poginuo 1942. na Boru.
- Ozmo Hajima Moric, građar iz Sarajeva. Rođena 1908. u Olovu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ pre drugog svetskog rata. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredima. Poginuo 1942. kod Fo e.
- Ozmo Elijasa Rafael, trgovac iz Zenice, rođena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; u 2. bataljonu Banijskog partizanskog odredima; referent saniteta u brigadi »Vasilje Ga eša«.
- Ozmo Avrama Regina, službenik iz Sarajeva, rođena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije. Godine 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje. Po izle enju postavljena za bolni arku u 4. etici 1 saobra ajnog bataljona.
- Paji-Papo mr ph. Zlata, apotekarski saradnik iz Banjaluke. Rođena 1915. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Crnu Goru, odakle je stupila 1944. u NOV. Bila je na apotekarskim dužnostima u pozadini.
- Pal Samuela Alfred, akademski slikar iz Zagreba. Rođena 1920. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom

- bataljonu, a zatim u 3. brigadi VII banijske divizije.
- Pal Ilonka, u enica iz Siska, gde je ro ena 1928. U NOV od januara 1943. Bolni arka u 1. bataljonu 1. brigade XXXIII divizije.
- Palinkaš Antona Gizela, domaćica iz Beograda. Ro ena 1907. u Iloku. U NOV od novembra 1944. Bolni arka u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu.
- Pancer-Lemberger Mavre Ila, službenik iz Zagreba. Ro ena u Bedekovini (Krapina) 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, gde je internirana u logor Feramonte. Po oslobo enju iz logora stupila oktobra 1943. u NOV. Na radu u Štabu 1. prekomorske brigade; Štabu baze NOVJ u Bariju; u jugoslovenskom zbegu u El Satu.
- Pancer Davida dr ing. Oto, inženjer agronomije iz Križevaca. Ro en 1907. U vreme studija u Zagrebu bio je član Kluba studenata marksista u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po oslobo enju iz logora stupio oktobra 1943. u NOV. Intendant bataljona 3. prekomorske brigade; rukovodilac meteorološke stanice na Visu; na radu u Poljoprivrednom odelju ZAVNOH-a.
- Pap Henrika Pavle-Silja, student medicine i partijski radnik iz Zagreba. Ro en 1914. u Perlezu. U SKOJ je primljen u gimnaziji i bio jedan od najnaprednijih omladinaca u Novom Sadu. Njegova revolucionarnost došla je do punog izražaja na Medicinskom fakultetu u Beogradu, gde je bio član marksističke grupe i sekretar skojevske organizacije. Godine 1932. izabran za sekretara Veće medicinskog fakulteta, a sledeće godine za člana MK KPJ Beograd i sekretara MK SKOJ-a Beograd. Godine 1934. izabran za člana PK SKOJ-a za Srbiju. Te godine je uhapšen kao komunist i osuđen na 3 godine robjice. Po izlasku sa robjice izabran za člana CK SKOJ-a. Po direktivi Partije odlazi u Zagreb, gde živi ilegalno i gde je nastavio sa revolucionarnim radom. Godine 1940. izabran za člana CK KPJ. U Zagrebu je rukovodio tehnikom CK KPJ i bio instruktor u Zagrebu koj partijskoj organizaciji. Po dolasku ustaša na vlast u estvuje u organizovanju udarnih grupa u Zagrebu, kao i u vršenju sabotaza i diverzija. Po etkom avgusta 1941. odlazi po direktivi CK KPJ skupa sa Mirkom Kovačevićem u Split radi pomaganja PK KPH za srednju Dalmaciju u organizovanju ustanka i formiranja partizanskih odreda. U roku od nekoliko dana formirano je 7 partizanskih odreda. Za vojnog rukovodioca svih tih odreda imenovan je Mirko Kovačević, a Pap za političkog komesara. Istovremeno je vršio i dužnost komandira Vodi ko-zatonskog partizanskog odreda s kojim se uputio prema Dinari. Pap je krenuo ispred odreda u cilju izvištanja terena, ali je u selu Vaćani izdajom zarobljen od italijanskih karabinjera 15. VIII 1941. i odveden u Skradin, gde je streljan. Godine 1953. proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije.
- Pap-Kario Hajima Valerija-Valika, diplomirani filozof iz Beograda. Ro ena 1912. u Leskovcu. Član SKOJ-a od 1932. a KPJ od 1935. g. Te godine izabrana za člana MK SKOJ-a Beograd, ali je ubrzo uhapšena i od suda za zaštitu države osuđena na 14 meseci zatvora, koje je odležala u Požarevcu. Godine 1938. izabrana za člana Komisije za rad sa ženama pri PK KPJ Srbije. Po etkom 1941. ponovo uhapšena, ali je uspela u vreme kapitulacije Jugoslavije da pobegne iz zatvora. Po direktivi Partije odlazi u Zagreb, gde se od početka ustanka aktivno uključila u NOP. Izabrana za člana Pokrajinskog odbora narodne pomoći. Po direktivi CK KPH odlazi u Gorski kotar, gde deluje kao politički pozadinski radnik. Izabrana za sekretara MK KPH Delnice i za člana OK KPH za Gorski kotar. Ure uje list »Drugarice«. Godine
1943. izabrana za člana Oblasnog odbora AFŽ i za člana uredništva lista »Žena u borbi«. Godine 1944. teško obolela i upuđena u Italiju na lečenje. Umrta je u Bariju po etkom 1945. godine.
- Pap Irma, domaćica iz Debeljača. U NOV od 1943. Borac u 8. vojvođanskoj brigadi II divizije. Poginula 5. V 1945. kod Kuzmina u borbi sa Nemcima.
- Pap Isaka Josif, u enik iz Višegrada, ro en 1926. U NOV od avgusta 1943. Intendant u brigadi »Garibaldi«.
- Papo Albert, iz Sarajeva. Ro en u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Beslinac.
- Papo Albert-Zoli, krojač i radnik iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od septembra 1941. Borac u Igmanskom patrizanskom odredu. Godine 1942. zarobljen od ustaša i doveden u sarajevski zatvor, gde je oboleo od upale mozga i ubrzo umro.
- Papo šimšona Albert, trgovač i pomoćnik iz Splita. Ro en 1915. u Herceg Novom. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim radio po kulturnom sektoru u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Papo Mose Angelina, krojačica iz Splita, ro ena 1922. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u jedinicama IX dalmatinske divizije, a zatim u partizanskoj bolnici u St. Ferdinandi i u Grumu (Italija).
- Papo Jakova Anica, u enica iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u 9. brigadi VIII korpusa. Po etkom 1945. upuđena u Italiju na lečenje i po izle enju postavljena za bolni arku u partizanskoj bolnici broj 33 u Italiji.
- Papo Morica Aron, drvodelja iz Splita, ro en 1918. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i član KPJ pre drugog svetskog rata. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu; komesar ete u jedinicama IX dalmatinske divizije. Krajem 1943. u borbi sa Nemcima kod Livna teško ranjen i izvršio samoubistvo, da ne bi dopao živ u ruke Nemcima.
- Papo Avram, trgovač rodom iz Bijeljine. Star oke 40 godina. Simpatizer KPJ i od početka ustanka pomagao NOP. Ustaše su otkrile njegov rad i krajem juna 1941. odvele u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva iz zatvora uhvaćen i streljan 17. VII 1941. u Maksimiru.
- Papo G. Avram, službenik iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Papo Jozefa Avram, trgovač iz Makarske. Ro en 1887. u Sarajevu. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kuparima, odakle je odveden po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ekonom PK SKOJ-a u Topuskom.
- Papo Sante Avram-Mami, trgovač iz Višegrada, ro en 1912. U NOV od 1941. Borac u Romanijском partizanskom odredu. Poginuo juna 1943. kod Konjica u borbi sa etnicima.
- Papo Barkohba, sudski pripravnik iz Sarajeva, ro ena 1914. Član KPJ. U NOP od početka ustanka kao pozadinski radnik. Uhapšena od ustaša 16. XI 1941. i odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Papo Berta, radnica rodom iz Sarajeva. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do ra-

- ta i lan KPJ. Zbog ilegalnog rada više puta hapšena. Na po etku ustanka njen stan je bio uporište Partije u Sarajevu. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor i ubijena.
- Papo-Frkovi Hajima Berta, student prava iz Bijeljine, ro ena 1914. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ od 1935. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politiki radnik, ali je ve krajem juna 1941. uahpšena od ustaša i odvedena u logor, gde je ubijena.
- Papo Rafaela Berta, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1909. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Rabu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici IV korpusa.
- Papo Blanka, službenik iz Sarajeva. Ro ena 1906. u Travniku. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politiki radnik. Uhapšena 16. XI 1941. od ustaša i odvedena u logor u Jasenovcu gde je ubijena.
- Papo Morica Blanka, u enica iz Splita, ro ena 1925. U NOV od 1942. Borac u Mosorskom partizanskom odredu; u 10. brigadi XX dalmatinske divizije; Artiljerijskoj brigadi te divizije; bolni arka u Sibenik kom partizanskom odredu.
- Papo Benciona Bonić, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1902. u Zepi. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u jedinicama VII banijske divizije.
- Papo Braco, student arhitekture iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 11. brigadi XXVI dalmatinske divizije. Poginuo aprila 1945. kod Mostara u borbi sa Nemcima.
- Papo Daniel, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od septembra 1943. Borac u 13. brigadi XXVI dalmatinske divizije. U borbi teško ranjen i ostao bez jedne noge.
- Papo Gabriela Daniel-Danko, tehničar iz Sarajeva. Ro en 1924. u Gračanici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VII banijske divizije; na radu u Komandi banijskog vojnog područja. Godine 1944. oboleo i upuen u Italiju na le enje.
- Papo Morica Daniel-Danko, student ekonomije iz Splita, ro en 1919. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u drugim dalmatinskim jedinicama.
- Papo Nisima Daniel-Danko, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1906. u Sarajevu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao na Vis odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Papo David, elektromehaničar iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Papo Avrama David-Popaj, trgovnik pomoćnik iz Sarajeva, ro en 1919. U NOV od 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginuo 1942. na Rogoju kod Trnova u borbi sa etnicima.
- Papo Morica David, student medicine iz Splita, ro en 1919. Medicinu je po eo studirati u Zagrebu U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Papo-Bakovi Salamona Dona-Mira, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. U NOV od 1941. Bolni arka u Kalinova kom partizanskom odredu, a zatim referent saniteta u jedinicama 10. hercegova ke brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Papo-Levi Ela, frizerka iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u partizanskoj brijanici u Topuskom. Umrla 12. IV 1945. u Topuskom.
- Papo Sabetaja Ela, student filozofije iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Radila po sektoru prosvete u jedinicama VIII korpusa.
- Papo Elazar, radnik iz Sarajeva, ro en 1907. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Uhapšen od ustaša 16. XI 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Papo Mente Eliezer, dentista iz Sarajeva, ro en 1908. Pripadnik naprednog pokreta. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i u drugoj polovini 1941. odvele u logor u Jasenovcu gde je ubijen.
- Papo Erna, krojačica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici u Srednjoj gori (Lika).
- Papo-Abinun Erna, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u menzi u Topuskom.
- Papo-Šajer Erna, trgovnik pomoćnik iz Sarajeva, ro ena 1921. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski radnik. U drugoj polovini 1941. uahpšena od ustaša i odvedena u logor odakle je prebegla i prebacila se u Dalmaciju. Po etkom juna 1943. internirana je od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Papo Estera, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u Dejem domu u Bariju (Italija).
- Papo Izidora Estera, student medicine iz Višegrada, ro ena 1920. Medicinu je po ela studirati u Beogradu, gde se ukljuila u napredni pokret i primljena u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratila se u Višegrad, gde se aktivno ukljuila u NOP na po etku ustanka. Ustaše su ubrzo otkrile njen rad i krajem maja 1941. uhapsile i odvele u nepoznatom pravcu (prema nekim podacima odvedena je u zatvor u Kerestincu, gde je ubijena).
- Papo Jozefa Estera, radnica iz Sarajeva, ro ena 1921. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i pred rat primljena u lanstvo KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politiki radnik. Ubijena jula 1942. od ustaša kod Bugojna.
- Papo Filip, student filozofije iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran u Korulu. U NOV od sep

- tembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Papo Hajim, monter iz Sarajeva, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 3 bataljonu 3. brigade I divizije. Godine 1944. u borbi ranjen i upu en u Italiju na le enje.
- Papo Izidora Hajim, vodoinstalatler iz Sarajeva, ro en 1918. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred u 1. prolet brigadi: komandir ete u jedinicama XXI srpske vidizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Papo Salamona Hajim-Karanfil, vodoinstalatler iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio 1942. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Papo Šimšona Hajon, trgovac iz Herceg Novog, ro en 1915. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Papo Moše Henrih-Hari, u enik iz Bijeljine, ro en 1924. Pred rat primljen u SKOJ. U NOV od 1941. Borac u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo maja 1942. kod sela Bijela Voda (Zenica).
- Papo Isak, trgovac iz Dubrovnika. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. po osloboenju iz logora. Borac, a zatim komandir ete u jedinicama VII banijske divizije.
- Papo Davida ing. Isak, inženjer iz Sarajeva, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent za gravinarstvo pri Komandi 1. li kog vojnog podru ja, šef Gra evinskog osek a pri GS Hrvatske, pomo nik na elnika gra evinskog odeljenja II armije.
- Papo Morica Iso, u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu: jedinicama VII banijske divizije; komesar bombaške ete u toj diviziji; komandir ete u Unskoj operativnoj grupi.
- Papo Izidor, trgovac iz Rogatice, ro en 1923. U NOV od oktobra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred u. Januara 1942. zarobljen od Nemaca i odveden u Šabac, gde je streljan.
- Papo dr Izidor, lekar iz Sarajeva. Ro en 1913. u Ljubuškom. Medicinski fakultet završio 1937. u Zagrebu, a u Sarajevu specijalizirao hirurgiju. U NOV od 1941. Lekar Konji kog partizanskog bataljona; referent saniteta Mostarskog partizanskog bataljona; šef hirurške ekipe II sandža ke divizije; šef hirurške ekipe VŠ-a. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapre en u in general-pukovnika.
- Papo Jozefa Izidor, trgovac iz Sarajeva, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Papo Jahiel, geometar iz Sarajeva. Po raspadu jugoslovske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku U logoru u Osnabriku aktivno delovao od 1942. u Udruženju geometara antifasista.
- Papo Avrama Jakice, kroja iz Sarajeva. Ro en 1910. u Višegradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 4. splitskoj brigadi.
- Papo Jakob, student agronomije iz Višegrada, ro en 1918. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u SKOJ. U NOV od 1941. i te godine je primljen u lanstvo KPJ. Borac u Romanijskom partizanskom odred u, a zatim politiki delegat u tom odred u. Poginuo februara 1942. na Kusa ama (Romanija) u borbi s ustašama.
- Papo Jakov, zanatlja iz Banjaluke. Star 21 godinu. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Po direktivi Partije skupljao je oružje, rasturao letke i dr. U drugoj polovini 1941. ustaše su otkrile njegov rad i nakon zverskog mu enja preki ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan 1941. godine.
- Papo ing. Jakov, gra evinski inženjer iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Tehni kom odeljenju GS Hrvatske.
- Papo Salamona Jakov-Braco, student iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred u, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. lan SKOJ-a Umro 14. VII 1942. od pegavog tifusa u Sekovi ima.
- Papo Josif, iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo 1944. u Bosni. Mesto pogibije nepoznato.
- Papo Josip, zidar iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Odelju za prehranu pri ZAVNOH-u.
- Papo ing. Jozef, inženjer iz Sarajeva. Ro en 1914. u Janju. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ do rata. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski radnik. Uhapšen od ustaša 16. XI 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Papo Jozef, tokar iz Sarajeva, gde je ro en 1923. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka, ali je uhapšen od ustaša 16. XI 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Papo-Papi Jozef, trgova ki zastupnik iz Br kog, gde je ro en 1893. U NOV od maja 1944. u slavonskim partizanskim jedinicama.
- Papo Avrama Jozef, u enik iz Makarske, ro en 1923. Po etkom novembra 1942. interniran od Italijana, u logor na Bra u, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV od 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Opštinskom komitetu SKOJ-a u Topuskom.
- Papo Jakoba Jozef, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred u, a zatim u drugim partizanskim jedinicama u isto noj Bosni. Poginuo aprila 1945. kod Pala prilikom osloboenja Sarajeva.
- Papo Jakova Jozef- i i, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana na Velaluku (Kor ula). U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odred u, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Papo Leona Jozef, mehani ar iz Sarajeva, ro en 1908. U NOV od septembra 1941. kada je krenuo za Kalinovic radi uklju ivanja u Kalinova ki parti-

- zanski odred. Me utim, iz odreda je vraćen od nekih etničkih elemenata, koji su se uvukli u odred, pod izgovorom, da im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uhaćen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Papo Hajima Joži, student iz Bijeljine, gde je rođen 1914. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu do rata i član KPJ. U NOP od početka ustanka, kao pozadinski radnik, ali je veći 30. VI 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor, gde je ubijen.
- Papo Morica Joži, električar iz Splita, rođen 1923. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u tenkovskim jedinicama. U drugoj polovini 1944. upućen u SSSR na vojnu obuku.
- Papo Kalmi, trgovac iz Brčkog, rođen 1916. U NOV od 1942. Borac u Brčanskom partizanskom odredu. Poginuo te godine kod Brčkog u borbi s ustašama.
- Papo Klara, domaćica iz Sarajeva, rođena 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Papo Avrama Laura (Kršić Mira), domaćica iz Uzica. Rođena 1911. u Sarajevu. U NOP od početka ustanka u užim krajevima. Nakon povlačenja partizanskih jedinica iz Uzica prema Sandzaku u toku 1. neprijateljske ofanzive, produžila s ilegalnim radom pod imenom Mira Kršić. Avgusta 1942. Gestapo je otkrio njen rad i odveo u logor na Banjici, gde je streljana 31. VIII 1942. godine.
- Papo Moisa Lea, učenica iz Splita, rođena 1927. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama, a zatim na radu u Komandi mesta Vis.
- Papo Simsona Leo, učenik iz Splita, rođen 1928. U NOV od septembra 1943. Borac u 1. dalmatinskoj brigadi.
- Papo Leon, diplomirani pravnik, rođen u Sarajevu. U esnik revolucionarnog radničkog pokreta do rata i član KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru se uključio od prvih dana u antifašistički pokret i aktivno delovao u tom pravcu meću zarobljenim jugoslovenskim oficirima. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Papo Leon, službenik iz Sarajeva, rođen 1913. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu do rata i član KPJ. U NOP od početka ustanka kao pozadinski radnik, ali je uhapšen 16. XI 1941. od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Papo Izidora Leon-»Dušan crni«, krojač i radnik iz Sarajeva, rođen 1920. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu i 1941. primljen u lanstvo KPJ. U NOV od jula 1941. Borac u Romanjskom partizanskom odredu; intendant bataljona u 6. prolet. isto-no-bosanskoj brigadi. Poginuo 10. IX 1944. kod sela Polimir na Ibru. U vreme pogibije imao je čin kapetana.
- Papo J. Leon, diplomirani ekonomista iz Sarajeva. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru u Osnabruku uključio se 1942. aktivno u antifašistički front i rukovodio Udruženjem ekonomista i komercijalista u logoru.
- Papo Morica Luna, učenica iz Sarajeva, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana početkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodenju stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolnička u slovenačkom bataljonu Rabske brigade, a zatim u drugim slovenačkim jedinicama.
- Papo-Mandiš Luna, učenica iz Sarajeva, rođena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Rukovodila analfabetskim tečajem u Gorskom kotaru.
- Papo Matilda, krojačica iz Sarajeva, rođena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, a septembra 1943. otišla za Italiju. U NOV je stupila juna 1944. iz Italije. Bolnička u partizanskoj bolnici u Grumo (Italija).
- Papo Matilda, učenica iz Sarajeva, rođena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete u Sreskom NOO Glina.
- Papo-Salom Jakoba Matilda, domaćica iz Sarajeva. Rođena 1900. u Jajcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Ekonomistkinja doma u Buzeti, a zatim radila na organizovanju dečijih domova u Italiji za decu izbeglu iz Jugoslavije.
- Papo Moisa Menahem-Mento, brijak i radnik iz Splita. Rođen 1915. u Sarajevu. Radnik revolucionarnom pokretu pristupio vrlo mlad i aktivno delovao u URS-u. Godine 1936. otišao u Španiju, gde se uključio u redove španske republikanske armije. Bio je borac u Balkanskoj etičkoj internacionalne brigade. Krajem 1936. teško ranjen i prebačen u Francusku na lečenje. Po izlečenju interniran u logoru u Francuskoj, odakle je pobeo 1940. i vratio se u Jugoslaviju. U NOP stupio u Splitu na početku ustanka. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robljenje. Po kapitulaciji Italije stupio početkom septembra 1943. u NOV. Bio je komandir zatvorske straže u Splitu. Krajem septembra, prilikom upada Nemaca u Split povlačen se prema Mosoru, ali je na putu upao u nemačku zasedu i ubijen.
- Papo Avrama Mihael, dentista iz Sarajeva, rođen 1905. U NOV od septembra 1941. do marta 1942. kada se vratio u Sarajevo, gde je uhaćen od ustaša. Iz voza u kojem je sproveden od ustaša u logor u Jasenovcu iskočio, ali je u bekstvu ubijen.
- Papo Moisa Mihael, službenik iz Sarajeva, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 10. dalmatinskoj brigadi. Poginuo decembra 1943. kod Knina u borbi sa etnicima.
- Papo Sante Mihael, službenik iz Sarajeva, rođen 1903. U NOV od jula 1941. Intendant u 2. dalmatinskoj brigadi. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku 5. neprijateljske ofanzive.
- Papo S. Mira, učenica iz Sarajeva, rođena 1922. U NOV od 1941. Bolnička u Kalinovačkom partizanskom odredu do 1942. a zatim imala prekid u NOV do 1943. kada je ponovo stupila u NOV. Bolnička u jedinicama XXIX divizije.
- Papo Mordo, iz Sarajeva. Postoji podatak da je stupio 1941. u NOV i da je poginuo.
- Papo J. Mordo, muzičar iz Sarajeva, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinici X korpusa.
- Papo Davida Moric-Mario (»Marko«), trgovac i putnik iz Sarajeva, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim komandir čete u

3. brigadi XIX dalmatinske divizije. Poginuo 5. IV 1945. kod Vrhovina (Lika). U vreme pogibije imao je in poru nika.
- Papo Avrama Moris-Papajko, u enik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim nastavnik na u iteljskom kursu u Baniji.
- Papo Hajima Mosko, službenik iz Bijeljine, ro en 1896. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Susak, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Terenskoj eti u Lici, a zatim na radu u NOO Cetingrad.
- Papo Hajima Mosko-Pero, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet isto nobanske brigade. Poginuo 1942. u borbi sa etnicima u selu Prži i (Vares).
- Papo Mojsa Nada, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u kroja koj ra dionici Komande banijskog vojnog podru ja i IV korpusa.
- Papo Nahman-Puba, student iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. eti 1. prekomorske brigade. Januara 1944. upu en u Italiju na le enje.
- Papo Nandi, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor ula. U NOV od septembra 1943. Borac u Biokovskom partizanskom odredu. U borbi teško ranjen, pa mu je amputirana noga.
- Papo Pavle, radnik iz Sarajeva. U NOV od 1941. Borac u jedinicama 6. prolet. Isto nobosanske brigade, a zatim u 1. prolet. brigadi. Poginuo u Branima kod Konjica 4. VII 1942. godine.
- Papo dr Rafael, lekar-ginekolog iz Sarajeva. Star oko 50 godina. Medicinski fakultet završio 1914. u Beu. U NOV od 1943. Bio na raznim sanitetskim dužnostima.
- Papo-Binenfeld Salamona Regina-Gina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOV od 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; referent saniteta bataljona u 1. brigadi VII banijske divizije; apotekar u bolnici 2-a IV korpusa.
- Papo Rena, profesor gimnazije iz Sarajeva. Ro ena 1915. u Budimpešti. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, kao pozadinski radnik. Uhva ena od ustaša i 16. XI 1941. odvedena u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Papo-Zuri Sante Renika-Radojka, kroja ica iz Dervente, ro ena 1919. Naprednom pokretu pristpre rata i aktivno delovala u sindikatu. U NOV od 1941. Borac u Bir anskom partizanskom odredu, a zatim u jedinicama 6. prolet. Isto nobosanske brigade; pomo nik referenta saniteta te brigade; referent saniteta 3. bataljona 3. brigade XVII divizije, a zatim bolni arka u partizanskim bolnicama broj 13 i broj 43 u Italiji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Papo Rezika, doma ica iz Sarajeva. U NOV od 1942. Borac u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade.
- Papo Šabetaja Rifka, doma ica iz Makarske. Ro ena 1895. u Sarajevu. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu kao kuvarica u PK SKOJ-a Topusko.
- Papo Rikica, trgova ki pomo nik iz Sarajeva, ro ena 1915. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Uhapsena od ustaša 16. XI 1941. i odvedena u logor u Jasenovcu, gde je odmah ubijena. <
- Papo Alberta Rikica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1913. Po dolasku ustašana vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1941. u NOV. Bolni arka u ambulanti NOO Stajnici; u bolnici u Otocu i Oblasnoj bolnici IV korpusa.
- Papo Avrama Rikica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Papo Roza, doma ica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije.
- Papo Gabriela dr Roza, lekar iz Olova. Ro en? 1913. u Sarajevu. Medicinski fakultet završila 1940. u Zagrebu. U NOV od decembra 1941. Upravnik bolnice Ozrenskog partizanskog odreda; referent saniteta 1. udarnog bataljona; upravnik bolnice III korpusa u Sekovi ima; referent saniteta 1. maveji ke brigade; refer. saniteta Bosansko-hercegova ke divizije KNOJ. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapre ena u in general-majora.
- Papo Jude Roza, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1913. Aktivan u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. lan partijske organizacije u sindikatu tekstilaca. Godine 1940. postavljena za lana Ratnog pokarjlnskog komiteta. U vreme organizovanja ustanka u Sarajevu, njen stan je bio jako uporište Partije. Od po etka ustanka delovala je kao pozadinski politi ki radnik. Septembra 1941. ustaše su otkrile njen rad, pa je po direktivi Partije otišla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u dalmatinskim partizanskim jedinicama, a zatim u bolnici u Grumo i St. Ferdinand (Italija).
- Papo Avrama ing. Sadik-Brada, elektrotetni ki inženjer iz Sarajeva, ro en 1903. U NOV od 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Po etkom 1942. zarobljen od ustaša i prilikom odvoenja u logor u Jasenovcu pokušao da pobezne, ali je ubijen.
- Papo Silvija Sara, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1918. u Zavidovi ima. U NOV od avgusta 1943. Borac u partizanskim jedinicama u isto noj Bosni.
- Papo Maria Sason, trgova ki pomo nik rodom iz Šibenika. U NOV od septembra 1943. Borac u 3. brigadi XIX dalmatinske divizije, a zatim na radu u štabu 2. bataljona 3. brigade te divizije. Poginuo 1944. u severnoj Dalmaciji.
- Papo Jakoba Sida, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1905. u Jajcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOP od

- septembra 1943. Na radu u pozadini na osloboenoj teritoriji Banije i Korduna.
- Papo Morica Sre ko, brijanski radnik iz Splita, ro en 1916. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Papo Šarika, u Italijca iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. U Italijca u partizanskoj osnovnoj skoli u Cremsnici (Vrgin most).
- Papo Gavre Šarlota, primalja iz Mostara, ro ena 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u drugim slovena kim jedinicama.
- Papo Jude Tilda, tekstilna radnica iz Sarajeva, ro ena 1923. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Njen stan je koriš en za održavanje ilegalnih partijskih sastanaka. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupila avgusta 1944. u NOV. Bolni arka u partizanskoj bolnici u Grumo (Italija).
- Papo Tonka, kroja ica iz Splita, ro ena 1923. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 3. etni 3. bataljona Mosorskog partizanskog odreda. Od 1944. bolni arka u partizanskoj bolnici u mestu Grumo (Italija).
- Papo Vale, radnik iz Beograda. U NOV od septembra 1941. Borac u Kraljeva kom partizanskom bataljonu, a zatim u jedinicama 1. prolet. brigade, Poginuo 4. VII 1942. u Branima (Konjic) u borbi s ustašama.
- Papo Zlata, iz Sarajeva. Postoji podatak da je bila u NOV i odlikovana Medaljom za hrabrost.
- Papo Zumbul, trgovac iz Sarajeva. Ro en 1897. u Visokom. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u menzi NOO Topusko.
- Papo Gavre Živko-Heni, automehani ar iz Mostara, ro en 1909. Na po etku ustanka u estvovao kao lan udarne grupe u napadu na italijanski vojni magacin u Mostaru i tom prilikom odnešena izvesna koli ina oružja i municije. U NOV je stupio jula 1941. Borac u Mostarskom partizanskom bataljonu, a zatim zamenik intendanta bataljona u 1. prolet. brigadi. Jula 1944. oboleo i upu en na le enje u Italiju.
- Pardo Albert, službenik iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Sreskom NOO Glina.
- Pardo M. Albert, tehni ar iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kugarima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Ekonom pri ZAVNOH-u.
- Pardo David, student iz Sarajeva, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Pardo Josif, službenik iz Beograda, ro en 1908. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor do septembra 1943. U NOV stupio 1944. u Italiji. Radio u pozadinskom sektoru u Italiji, a zatim u Beogradu.
- Pardo Mordo, trgovac iz Sarajeva, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. godine. Mesto pogibije nepoznato.
- Pardo Jude Moric- u o, u enik iz Sarajeva, ro en 1924. U NOV od septembra 1941. Borac u jedinici 6. prolet. isto nobosanske brigade, a zatim komesar Kulturne ekipe III korpusa. Nositelac Partizanske spomenice 1941.
- Pardo Daria Rebeka-Keti, domaćica iz Bitolja, ro ena 1922. U NOV od 1942. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci. Prikupljala je pomoć za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Pardo Avrama Rikica, tekstilna radnica iz Sarajeva, ro ena 1913. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovala u sindikatu tekstilaca. Godine 1940 bila je glavni organizator štrajka radnica u fabrici arapa »Klju« u Sarajevu, posle ega je b« u uhapšena od policije. U NOV od po etka ustanka Delovala kao pozadinski politiki radnik. Ustaše su otkrile njen rad i 1942. odvele u logor u akovu, a zatim u logor u Staroj Gradskoj, gde je ubijena.
- Pardo Isaka Samuel, iz Sarajeva, ro en 1910. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Godine 1943. u borbi sa Nemcima teško ranjen i zarobljen, pa je ubijen.
- Pardo Mušona Vida, u enica iz Bitolja, ro ena 1924. Do rata vrlo aktivna u jevrejskoj organizaciji »Hassomer hacair«. Po okupaciji Makedonije od Bugara stupila 1941. u NOV i krajem te godine primljena u SKOJ. Aktivno je delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njenog ukljuivanja u antifasistički pokret. U estvovala u rasturanju letaka i ilegalnog materijala, kao i prikupljanju pomoći za NOV. U njenom stanu održavani su partijski sastanci. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijena.
- Pardo Mušona Viktor, radnik iz Bitolja, ro en 1917. U NOV je stupio 1941. i te godine je primljen u SKOJ. Rukovodio jednom skojevskom grupom sastavljenom od jevrejskih omladinaca. Bugarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili ga na robiju. U zatvoru ostao do kapitulacije fašisti ke Bugarske i oktobra 1944. stupio u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Paškeš Enrika Bruno, u enik iz Splita, ro en 1923. U NOV do 1941. u sastavu udarne grupe i te godine je primljen u SKOJ. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na zatvor. Po kapitulaciji Italije izišao iz zatvora i septembra 1943. stupio u NOV. Borac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Paškeš Enrika Dora, u enica iz Splita, ro ena 1927. Po kapitulaciji Jugoslavije otišla u Italiju, gde je stupila oktobra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Grumo; komesar ete te bolnice komesar bolni ke ete bolnice VIII korpusa.
- Paškeš Gustava Gastone, u enik iz Splita, ro en 1926. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. Poginuo krajem septembra na Mosoru u borbi sa Nemcima.
- Pavleg Zigmund, rodom iz Poljske. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama XIX dalmatinske divizije. Poginuo 2. XI 1944. u O estvovu.

- Pavlovi Pavla uro**, službenik iz Zagreba. Roden 1905. u Petrovgradu (Zrenjanin). Po dolasku ustaša na vlast prebego u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Kor uli. U NOV od početka 1942. Borac u Korulanskom partizanskom odredu; Biokovskom partizanskom odredu, Neretvljanskom partizanskom odredu; na radu u Štabu VIII korpusa, a zatim u Štabu XXVI dalmatinske divizije.
- Pe i Ljudevita Jelena**, domaica iz Zagreba. Rođena 1905. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Tesli, a zatim u Tešanj. U NOP je stupila 1942. kao pozadinski radnik.
- Pe i Marka Ljudevit**, elektromehaničar iz Zagreba. Rođena 1874. u Peuhu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Tesli, a zatim u Tešanj, gde je svoju radionicu predao na upotrebu partizanima, u njoj je izradio alat za potrebe partizanskih jedinica.
- Pe i Ljudevita Ruža**, domaica iz Zagreba. Rođena 1912. u Slavonskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Tesli, a zatim u Tešanj, odakle je stupila avgusta 1944. u NOV. Na radu u Komandi mesta Tesli, a zatim u Komandi mesta Prnjavor.
- Pe i Ljudevita Stjepan**, carinski posrednik iz Zagreba. Rođena 1902. u Sarajevu. U NOV od 1944. Sekretar u Štabu XX dalmatinske divizije.
- Pelcer Ernest**, knjižar. Rođena 1920. u Turbetu. U NOV od septembra 1943. Borac u etničkoj vezi X divizije V korpusa. Avgusta 1944. oboleo i upućen u Italiju na lečenje.
- Pener Aldo**, iz Susaka. U NOV od septembra 1943. Borac u istarskim partizanskim jedinicama.
- Pener Leo**, službenik iz Zagreba. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u Nemačku kao rezervni oficir u zarobljenički logor. Godine 1942. aktivno se uključio u logoru u Osnabruku u antifašistički pokret. Po oslobodenju iz logora aprila 1945. upućen je od Partije u ženski logor u Bergen Belsenu, gde je u estovao u prihvatnju i transportovanju jugoslovenskih logoraša za Jugoslaviju.
- Pepo Avrama Hason**, krojač i radnik iz Bitolja, rođena 1919. u lanu SKOJ-a. U njegovom stanu na početku ustanka skrivali su se ilegalci i uvala partijska tehnika. Godine 1942. prešao u Grčku, gde se uključio u redove grčkih partizana, a potom 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Intendant divizije u XV makedonskom korpusu.
- Pepo Avrama Peso**, trgovac i pomoćnik iz Bitolja rođena 1917. U NOP od 1941. a od 1942. u NOV Borac u Bitoljskom partizanskom odredu. Godine 1943. zarobljen od bugarskih fašista i ubijen.
- Pepo Avrama Sarina**, domaica iz Bitolja, rođena 1920. Vrlo mlada se uključila u revolucionarni radnički pokret i 1939. primljena u lanstvo KPJ. U NOP od početka ustanka. Delovala je među jevrejskim ženama u cilju njihovog uključivanja u antifašistički pokret. Prikupljala pomoć za NOV. Marta 1943. preodvojenja makedonskih Jevreja u logor u Treblinku, uspejala je prebeći u Albaniju.
- Perera-Švandrom Adela**, domaica iz Sarajeva. Rođena 1911. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, gde je internirana od Italijana u »Dubrovački logor« po etkom novembra 1942. a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Velika Kladuša.
- Perera David**, službenik iz Sarajeva, rođena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Velika Kladuša, a zatim u Komandi mesta bihaćkog vojnog područja.
- Perera David-Dado**, špediter iz Sarajeva, rođena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu od 9. IX 1943. a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Pred kraj rata u lanu Centralne banijske kazališne grupe.
- Perera Isaka David**, student iz Sarajeva, rođena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Perera Jozefa David-Dule**, radnik iz Vinkovaca. Rođena 1915. u Bijeljini. U NOV od avgusta 1942. Borac u Majevičkoj partizanskoj odredi; komesare u 6. proletar, isto nobosanskoj brigadi; komesar 15. majevičke brigade, a zatim na radu u XVII diviziji.
- Perera-Fertig Leona Donka-Dana**, krojačica i radnica iz Sarajeva, rođena 1914. u lanu SKOJ-a od 1934. a u lanstvo KPJ je primljena 1940. Godine 1936. uhapšena od policije prilikom provala u sarajevskoj partijskoj organizaciji. Do rata vrlo aktivno je delovala u sindikatu tekstilaca. U NOV od avgusta 1941. Bolnička arka u Kalinovačkoj partizanskoj odredi, a zatim u 10. hercegovačkoj brigadi. Godine 1942. poginula kod sela Presljenica (Hercegovina) prilikom napada etnika na bolnicu.
- Perera Davida Estera (Mati Zora)**, studentica medicine iz Velaluke, rođena 1917. Medicinu je studirala u Beogradu. Naprednom pokretu pristupila u vreme studija. Po kapitulaciji Jugoslavije vratila se u Velaluku, odakle je stupila septembra 1942. u NOV. Bila je na sledećim dužnostima: lekar u Dejem domu u Drvaru, referent saniteta 4. dalmatinske brigade, referent saniteta bataljona 3. dalmatinske brigade, upravnik bolnice IX dalmatinske divizije, na radu u bolnici Vojne oblasti VIII korpusa. Godine 1944. obolela i upućena u Italiju na lečenje.
- Perera-Mati Davida dr Izidor**, lekar iz Posušja. Rođena 1912. u Velaluci. Medicinski fakultet završio 1936. u Zagrebu. U vreme studija pristupio naprednom pokretu. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Velaluku, odakle je stupio marta 1942. u NOV. Bio je prvi partizanski lekar na Dinari. Pogibije bio je na sledećim sanitetskim dužnostima: referent saniteta Dalmatinske operativne zone; referent saniteta 1. dalmatinske brigade; referent saniteta 4. operativne zone; šef sanitetske službe VIII korpusa. Poginuo je 14. I 1944. kod s. Nadgradina. U vreme pogibije imao je in potpukovnika. Posle rata novopodignuta vojna bolnica u Splitu dobila njegovo ime.
- Perera Jakova Izidor**, student tehnike iz Bijeljine. Rođena 1918. u Sarajevu. u lanu SKOJ-a. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i interniran u logor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva iz logora uhvaćen i 17. VII 1941. streljan u Zagrebu kod Maksimira.
- Perera Jakica**, student iz Sarajeva, rođena 1917. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je odveden od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Perera Leona Jakov**, radnik iz Sarajeva, rođena 1920. u lanu KPJ. U NOP od početka ustanka, kao pozadinski radnik. Uhapšen 16. XI 1941. od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.

- Perera Leona Josip, radnik iz Sarajeva, ro en 1918 lan KPJ. Do rata istaknuti aktivista u radni kom pokretu. U NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ustaša 16. XI 1941. i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Perera Davida Leon, u enik iz Sarajeva, ro en 1921 U NOV od 1944. godine.
- Perera Leona Lezo-Eliezer, sajdžija iz Sarajeva, ro en 1919. lan SKOJ-a od 1933, a KPJ od 1936. Do rata vrlo aktivno je delovao u radni kom jevrejskom udruženju »Matatja«, kao i u partijskoj organizaciji u sindikatu metalaca. Prilikom provala u sarajevskoj partijskoj organizaciji 1936. uhapšen i osu en na robiju. Godine 1935. izabran za lana MK SKOJ-a, a 1940. za lana PK SKOJ-a za BiH. Neposredno po kapitulaciji Jugoslavije u estvovao je kao pozadinski politiki radnik u organizovanju priprema za narodni ustanak, kac i u formiranju udarnih grupa. U drugoj polovini 1941. ustaše su otkrile njegov rad i odvele u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jadovnu, gde je ubijen. Posle rata jedna ulica u Sarajevu do bila njegovo ime.
- Perera Davida Mojsije-Boris, diplomirani pravnik iz Splita, ro en 1905. U NOP od septembra 1943. kao pozadinski radnik na oslobo enoj teritoriji Dalmacije, a zatim u jugoslovenskom zbegu u El Satu.
- Perera-Druker Davida Regina, doma ica iz Splita, ro ena 1903. U NOV od septembra 1943. Bolniarka, a zatim referent saniteta u Mosorskonr partizanskom odredu. Po završetku višeg sanitet skog kursa bila je referent saniteta u jedinicama XX dalmatinske divizije.
- Perera-Trinki Rikica, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1910. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u De jem domu na Kordunu.
- Perera-Kamfhi Roza, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici Centralne partizanske bolnice u Banji.
- Perera Davida Ruža, profesor gimnazije iz Velaluke, ro ena 1908. U NOV od novembra 1942. Bila je na slede im dužnostima: upravnik De jeg doma u Drvaru, upravnik ambulante IX dalmatinske divizije, referent saniteta 4. bataljona 3. brigade IX dalmatinske divizije, kulturno-prosvetni radnik u XXXVI vojvo anskoj diviziji XII korpusa. Godine 1944. upu ena na le enje u Italiju
- Perera Isaka Sadik, student prava iz Sarajeva, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Perera Leona Sadik-Sado, radnik iz Sarajeva, ro en 1918. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ od 1937. Po kapitulaciji Jugoslavije odmah se uklju io u NOP i u estvovao u pripremama za ustanak. Uhapšen od ustaša i 16. XI 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Perera Salamon, kroja iz Sarajeva, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. eti 1. bataljona 1. brigade VII banijske divizije, a zatim je radio u kroja koj radionici IV korpusa.
- Perera Sarika, u enica iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. lan Banijske kazališne grupe.
- Perera Jakoba Sipura, student iz Bijeljine, ro ena 1922. U NOV od 1941. Bolni arka u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi, a zatim u 2. brigadi XXVIII divizije. Septembra 1944. zarobljena i odvedena u Jasenovac, gde je stradala.
- Perl Aleksandar, diplomirani pravnik iz Subotice, ro en 1910. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobegao juna 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Perl Gelert, student medicine iz Subotice, ro en 1919. Pred rat primljen za kandidata lana KPJ. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u pripremama za ustanak, formiranju udarnih grupa kao i u vršenju sabotaža i diverzija. Istovremeno je obavljao dužnost pozadinskog obaveštajca. Marksisti fašisti su otkrili njegov rad i osudili na smrt. Obešen 18. XI 1941. u Subotici.
- Perl Gustav, u enik iz Bjelovara, ro en 1921. lan SKOJ-a. Zbog pripadnosti naprednom pokretu bio je isklju en iz bjelovarske gimnazije, a zatim i iz zagreba ke gimnazije. Godine 1941. izabran za lana OK SKOJ-a za bjelovarski okrug. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa, kao i u pripremama za izvršenje atentata na ustaškog rukovodioca Milu Budaka u Koprivnici. Prilikom jedne akcije bio je opkoljen od ustaških agenata i 5. X 1941. u borbi s njima poginuo.
- Perl Ipolj, trgova ki pomo nik iz Subotice, ro en 1905. U NOP od 1941. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobegao juna 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Perl dr Lehel, lekar iz Surdulice. Ro en 1913. u Subotici. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Suboticu, gde se uklju io u NOP. Le io ilegalce, prikupljao sanitetski materijal za NOV, a u njegovom stanu skrivali su se partijski rukovodioci Godine 1941. uhapšen od markskih fašista, ali zbog nedostataka dokaza oslobo en. Ponovo je uhapšen 1943. i odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao krajem 1944. godine.
- Perl Zita, student iz Subotice, gde je ro ena 1920 lan SKOJ-a. Bila je zadužena za rad sa studentima. U NOP od 1941. Od 1943. lan skojevskog rukovo enja. Kasnije se pasivizirala.
- Pesah Albert, trgovac iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Pesah Naftalia Buki, trgovac iz Bosanskog Broda, ro en 1911. U NOV od 1941. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Pesah Morica Cadik-Sado, trgova ki pomo nik iz Dervente, ro en 1917. U NOV od marta 1942. Bio je na slede im dužnostima: borac, a zatim intendant u 4. operativnoj zoni Hrvatske, intendant u III diviziji, Komandi jaja kog vojnog podru ja, Komandi mesta Travnik i Komandi vojne oblasti V korpusa.
- Pesah Cevia Isak, iz Beograda. Ro en 1915. u Nišu. U NOV od 1944. Borac u Bolni koj eti puka za vezu JA.
- Pesah Jude Josip, trgova ki pomo nik iz Dervente, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV

- Borac u Mosorskom partizanskom odredu: Split skoj brigadi; rukovodilac kulturno-prosvetnog sektora u 1. eti Beogradskog bataljona 1. prolet brigade.
- Pesah Jozef, službenik iz Sarajeva, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Virovitica.
- Pesah Leon, student medicine iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; referent saniteta 2. brigade VII banijske divizije; higijeni ar u XXXIII diviziji; refer. saniteta bataljona 1. brigade XXXIII divizije.
- Pesah Naftalia Mika, elektri arski radnik iz Beograda, ro en 1912. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. Aktivno je delovao u elektri arskoj partijskoj organizaciji. Kao komunista bio je uhapšen od policije 1940. U NOV je stupio avgusta 1941. Borac u Valjevskom partizanskom odredu. Poginuo novembra 1941. kod Valjeva u borbi sa Nemcima.
- Pesah Tilda, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreškom NOO Virovitica.
- Pesah Moše Tilda, dentista iz Slavanskog Broda, ro ena 1912. U NOV od 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Krajem 1942. poginula u borbi s ustašama. Mesto pogibije nepoznato.
- Petrovi -Fimes Sime Klara, kroja ka radnica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po soloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 6. li koj brigadi, a zatim na radu u kroja koj radionici GS Hrvatske.
- Pihler Dragica, domaćica rodom iz Slavanskog Broda. U NOP od 1941. Daljna sudbina nepoznata
- Pihler Ivan, službenik iz Slavanskog Broda. Ro er 1901. u Novoj Topoli. U NOV od avgusta 1941. Bio je na slede im dužnostima: komesar ete u Banijskom partizanskom odredu; intendant u 3. operativnoj zoni Hrvatske; šef šifrantskog odseka u Štabu VI korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Pijade Davida Alisa, u enica iz Beograda, ro ena 1923. U gimnaziji je primljena u SKOJ. Do rata održavani su u njenom stanu ilegalni skojevski sastanci. Po okupaciji Beograda prebegla u Leskovac, gde je stupila 1941. u NOV. Bolni arka u Babi kom partizanskom odredu. Poginula marta 1942. u borbi sa etnicima. Mesto pogibije nepoznato.
- Pijade Avram, trgova ki pomo nik iz Beograda, ro en 1918. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i od 1940. lan KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu. Krajem avgusta ranjen u borbi sa Nemcima, a po izle enju desetar u Posavskoj eti Beogradskog bataljona 1. prolet. brigade. Umro marta 1942. u Fo i od tetanusa u vezi sa smrznutim nogama u toku Igmanskog marša. Sahranjen u Fo i.
- Pijade Jelisaveta, student medicine iz Beograda. Ro ena 1920. u Bogati u. Po okupaciji Beograda prebegla u Leskovac, gde se 1941. uklju ila u NOP kao pozadinski radnik. Godine 1944. Gestapo je otkrio njen rad i odveo u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Pijade Lea, radnica iz Beograda. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. U NOV od 1941. Daljna sudbina nepoznata.
- Pijade Lucija, diplomirani sociolog i student prava iz Beograda, gde je ro ena 1906. U vreme studija bila je vrlo aktivna u naprednom studentskom pokretu i lan Udruženja studenata marksisista Beogradskog univerziteta (1926–1928). Aktivna je bila i u udruženju »Progres«. Sociologiju je završila 1929. u Cirihiu, a zatim je studirala pravo u Beogradu. U NOP se uklju ila na početku ustanka kao pozadinski radnik. U drugoj polovini 1941. Gestapo je otkrio njen rad i strelljao na Banjici.
- Pijade Samuila Moša- ika Janko, publicista i akademski slikar iz Beograda, ro en 1890. U gimnaziji u Beogradu bio je jedan od osniva a literarnog društva »Rad«. Od 1906–1910. studirao je likovnu umetnost u Minhenu i Parizu. Po povratku u Beograd posvetio se novinarskom radu, prevo enju romana i kritici. Godine 1913–1914. bio je nastavnik crtanja u gimnaziji u Ohridu. Vratio se u Beograd gde se posvetio isklju ivo novinarstvu. Godine 1918. izdao je prvi broj lista »Pravda«, a 1919. pokre e list »Slobodna re«, koji je kasnije stavio na raspolaganje Socijalisti koj radni koj partiji Jugoslavije (komunista) Na prvom kongresu jugoslovenskih novinara koji je održan 1920. izabran je za generalnog sekretara Udruženja novinara, lan KPJ postao je 1920. Godine 1922. u estvovao je kao delegat KPJ na drugoj konferenciji Balkanske komunisti ke federacije u Sofiji. Nakon objave »Obznanek« bio je pohapšen najve i broj lanova CK KPJ, pa je Pijade izabran za lana Zameni kog odbora, koji je delovao do izbora novog rukovodstva CK KPJ. Po direktivi Partije, Pijade je organizovao ilegalnu partijsku štampariju 1924. u Beogradu u kojoj je štampan list »Komunist« (organ CK KPJ) i bio je urednik tog lista. Prilikom jedne izdaje policija je otkrila 1925. njegov rad i uhapšila ga. Sud za zaštitu države osudio ga je na 12 godina robije, koja mu je kasnije produžena za još 7 godina zbog organizovanja strajka politiki h za to enika u robijašnici. Po dolasku u robijašnicu u Sremskoj Mitrovici držan je 9 meseci u samici. Zbog pojave frakcionastva me u politici m zato enicima u robijašnici, CK KPJ imenovao je Mošu Pijade za mandatora Partije sa zadatkom, da raskrinka frakcionaše i isklju i ih iz Partije. Zadatak je uspešno izvršio. U vreme izdržavanja kazne preveo je sa Rodoljubom olakovi em Marksov »Kapital«, a zatim »Kritiku politiki ke ekonomije« i »Bedu filozofije«. Godine 1939. izišao je sa robije, ali je ve 1940. interniran u koncentracioni logor u Bile e. Kao organizator otpora protiv uprave logora zbog nejnog nepravilnog postupka prema internircima, odveden je u zatvor u Bile e, gde je zverski mu en i isprebijan. Na V zemaljskoj konferenciji koja je održana 1940. godine izabran je za lana CK KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije upu en je od Partije u Crnu Goru radi pomaganja tamošnjem rukovodstvu u organizovanju ustanka. Izabran je za lana Vrhovnog štaba na po etku ustanka. Od posebnog zna aja je bio njegov rad u vezi sa izradom uredaba o izgradnji narodne vlasti na osloboenim teritorijama (»Fošanski statut«). U toku NOR-a obavljao je slede e dužnosti: šef Ekonomskog odseka VS-a; šef Upravnog odseka VS-a. Na I i II zasedanju AVNOJ-a izabran je za ve enika, odnosno potpredsednik AVNOJ-a. godine

1953. proglašen je za Narodnog heroja Jugoslavije, a nešto kasnije za Junaka socijalističkog rada. Nosilac je Partizanske spomenice 1941.
- Pijade H. dr Rafael, lekar iz Beograda, ro en 1916 Medicinski fakultet završio po etkom 1941. u Beogradu. U NOV od aprila 1945. Lekar Skopskog garnizona.
- Pik Ani, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1918. u Be-u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOV. Bila je na raznim dužnostima u partizanskim jedinicama.
- Pik Ladislav, stolarski radnik iz Subotice, ro en 1915. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Pilar ing. (ime nepoznato), iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u partizanskim jedinicama.
- Pliinger Jozefina, kroja ica iz Slavonskog Broda, ro ena 1917. U NOV od 1941. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja broj 33 etvrtog korpusa, slavonskim partizanskim jedinicama, u bolnici St Ferdinanda (Italija). Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Pliinger J. Vladimir, dentista. Ro en 1907. u Zagrebu. U NOV od septembra 1942. Na radu u bolnici IV korpusa u Petrovoj gori; upravnik zubne ambulante VIII divizije, a zatim zubne ambulante IV korpusa.
- Piliš Mavre Aleksandar, bankar iz Zagreba. Ro en 1897. u Farkaždinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenju teritoriji Like, Korduna i Banije, a zatim na radu u Ekonomskom odjelu ZAVNOH-a.
- Piliš-Fogl Elvira, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1901. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenju teritoriju Like, Korduna i Banije.
- Piliš Aleksandra Heda, u enica iz Zagreba. Ro ena 1925. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Ian Centralne kazališne grupe pri ZAVNOH-u.
- Piliš Ivan, iz Subotice. U NOP se uključio 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju, gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Piliš Lav, u enik iz Zagreba, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. dalmatinskoj brigadi XXVI divizije. Godine 1944. oboleo i upu en u Italiju na le enje. Po izienju bio je na dužnosti tuma a za engleski jezik u bolnici broj 13 JA u Italiji.
- Pinkas Isaka Emanuel, službenik iz Kragujevca, ro en 1907. Do rata pripadao naprednom pokretu i aktivno delovao u URSS-u i »Abraševi u«. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku. Po osloboenju iz zarobljeništva po etkom 1945. stupio u NOV. Bio je Ian Komisije za repatrijaciju jugoslovenskih zarobljenika.
- Pinkas A. Josip, elektri ar. Ro en 1908. u Puri i u (Tuzla). U NOV od jula 1943. Borac u radnom vodu 2. banijske brigade. Godine 1944. upu en u Italiju na le enje i po izienju raspore en na rad u Tehni koj sekciji pri Štabu baze NOVJ u Bariju.
- Pinkas Klara-Bukica, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Pinto Beno, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. brigadi VII banijske divizije.
- Pinto-Montiljo Bukica, doma ica iz Travnika, ro ena 1909. U NOV od 1941. Poginula 1942. kod avice u borbi sa etnicima.
- Pinto B. dr David, lekar iz Sarajeva, ro en 1897. Medicinski fakultet završio 1929. u Be-u, a zatim specijalizirao internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Bosanski Petrovac, a zatim u Tuzlu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Upravnik zarazne bolnice III korpusa, a zatim bolnice lakih ranjenika VI armije.
- Pinto Bernarda David, u enik iz Zenice, ro en 1927. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu odakle je pobegao aprila 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Pinto Benciona Erna, kroja ka radnica iz Sarajeva, ro ena 1916. U esnik u naprednom pokretu do rata i 1938. primljena u SKOJ. U NOV od 1941. Borac u jedinicama u isto noj Bosni. Poginula (verovatno 1942). Mesto pogibije nepoznato.
- Pinto Estera, u iteljica iz Sarajeva, ro ena 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. U iteljica u osnovnoj školi u Glini.
- Pinto Samuela Gonda, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama XXVI dalmatinske divizije.
- Pinto Bernarda Hajim-Miko, trgovac iz Zenice, ro en 1921. Ian SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Uhva en od ustaša jula 1941. i streljan.
- Pinto Davida Jeusua-Marko, vodoinstalater iz Sarajeva. Ro en 1914. u Tarvniku. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i Ian KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu. Poginuo 1942. na Romaniji.
- Pinto dr Josip, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru sudstva. Avgusta 1944. održao na I kongresu pravni ka partizana Hrvatske referat »O bra nom pravu«.

- Pinto-Remenji Davida mr ph. Lea**, apotekarski sa radnik iz Zagreba. Ro ena 1912. u Sarajevu. Farmaciju završila 1936. u Zagrebu. Za vreme studija pristupila naprednom pokretu. U njenom stanu nalazila se ilegalna partijska tehnika za izradu lažnih legitimacija i pasoša za jugoslovenske dobrovoljce, koji su odlazili u Španiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se odmah uklju ile u NOP. Po kapitulaciji Italije otišla u Italiju odakle je stupila 1944. u NOV. Bila je na dužnosti apotekara u partizanskoj bolnici za tuberkulozu u St. Ferdinandu (Italija).
- Pinto dr Leon**, lekar iz Sarajeva, ro en 1889. Medicinski fakultet završio 1923. u Pragu, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od aprila 1945 Upravnik ambulante Komande grada Sarajeva.
- Pinto Samuela Nela**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u jedinicama XIV divizije. Kasnije na radu u Okružnom komitetu SKOJ-a u Garinu. Poginula nesretnim slu ajem 26. VI 1944. kod Garešnice.
- Pinto Salomon**, profesor gimnazije iz Sarajeva, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Profesor u partizanskoj gimnaziji u Glini i na u iteljskom kursu, a zatim na radu u Prosvetnom odelu Okružnog NOO za Baniju.
- Pinto Bernarda Salamon**, u enik iz Zenize, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. brigadi VII banijske divizije. U borbi je dva puta ranjavan.
- Pinto dr Samuel**, advokat iz Sarajeva, ro en 1886. Pravni fakultet završio je 1912. Do rata istaknuti politički radnik me u jevrejskim stanovništvom u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru sudstva u Baniji i Lici.
- Pisker Adolf**, iz Skoplja. U NOP je stupio 1941. Prikupljao je pomo za NOV, skrivao ilegalce, a od Partije je posebno bio zadužen za nabavku naoružanja preko bugarskih vojnika. Marta 1943. odveden od Nemaca u logor u Treblinku, gde je ubijen.
- Pisker Josipa Edita**, službenik iz Zemuna. Ro ena 1920. u Budimpešti. Aktivan u esniku u revolucionarnom radničkom pokretu i 1939. primljena u članstvo KPJ. U NOV od po etka ustanka. U estvo vala u vršenju sabotaža (zapalila usred dana u Zemunu nemački kamion i uspela pobe i). Zatim se prebacila u Posavinu, gde je stupila u Posavski partizanski odred i postavljena za zamenika komesara 2. ete. Po etkom 1942. po direktivi Partije vra a se na rad u pozadini na teritoriji Srema. Izabrana za sekretara Okružnog odbora AF2-a zE isto ni Srem. Predavala je na političkim kursovima u jedinicama AF2-a za Ba ku. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Pisker Leo**, trgovac iz Zagreba. Ro en 1893. u Veli kom Mostu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici a zatim odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Pozadinski radnik na teritoriji Gorskog kotara. Umro 1944 u Gorskome kotaru.
- Pisker Lea Lili**, profesor gimnazije iz Zagreba. Ro ena 1909. u Karlovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebeala na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade: bolni arka u pokretnoj bolnici XVIII divizije i bolni kom centru u Karlovcu.
- Pisker Lina**, domaćica iz Zagreba, ro ena 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV Bolni arka u bolnici u Kraljevici.
- Pisker Lea Oskar**, knjigovođa iz Karlovca, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VI banijske divizije. Poginuo 1944. kod Žirovca.
- Pisker Vera**, domaćica iz Zagreba, ro ena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici u Kraljevici.
- Pisker Lea Vilko**, zanatlija iz Zagreba. Ro en 1915 u Karlovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. bataljonu 3. brigade VII banijske divizije. Krajem 1944. oboleo i upuen u Italiju na le enje.
- Podreka-Špiro Avrama Roza-Halina**, u enica. Ro ena 1923. u Radomsku (Poljska). Do aprila 1944. bila je internirana u logoru u Nemačkoj, odakle je prebegla i prebacila se u Jugoslaviju, gde je stupila u NOV. Bolni arka u 1. bataljonu brigade »Franc Prešern« XXXI divizije, a zatim u II diviziji KNOJ-a.
- Postružnik Lava Berta**, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1902. u Poljskoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Na radu kao administrator u Štabu VIII korpusa, a zatim stenograf u radio-stanici Štaba baze NOVJ u Bariju (Italija).
- Podvinec L. dr Sre ko**, lekar iz Zagreba. Ro en 1899 u Osijeku. Medicinski fakultet završio 1925. u Beču, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. Po dolasku ustaša na vlast upuen u Tuzlu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Bio je šef mobilne hirurške ekipe XXVII divizije.
- Pokorni E. Vera**, u enica iz Olova, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Bolni arka u 19. brigadi XXVII divizije.
- Pola ek mr ph. Geza**, apotekar iz Novog Sada. U NOP od 1941. Tajnim kanalima slao je sanitetski materijal i lekove iz svoje apoteke fruskogorskim partizanima. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1943. internirali u logor u Bačkoj Topoli, a maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ostao do kraja rata.
- Polak Andor**, iz Budimpešte. Ro en 1920. u Banghadu (Ma arska). Godine 1943. odveden na prisilni rad u Borski rudnik, odakle je pobeo po etkom septembra 1944. i stupio u NOV. Borac u 3.

- bataljonu 15. mafevi ke brigade, koja je u to vreme dejstvovala na toj teritoriji.
- Polak Bele Andrija, službenik iz Zagreba, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije oslobo en iz logora i oktobra 1944. stupio u NOV. Na radu u Odeljenju za ode u i obuu pri Štabu baze NOVJ u Bariju (Italija).
- Polak Berta, domaćica iz Sremske Mitrovice. Ro ena 1900. u Tovarniku. Od 1942. u NOP. Aktivno radila kao pozadinski radnik u selu Donji Tovarnik Bila je član Mesnog NOO i član odbora AFŽ.
- Polak Boriška, učenica iz Novog Sada. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i neko vreme je bila u zatvoru »Armijak«. Preživela je drugi svetski rat.
- Polak Branko, službenik iz Zagreba, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebgao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik radionice za izradu sapuna IV korpusa.
- Polak Dragutina Branko, grafi ar iz Zagreba. Ro en 1911. u Bjelovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je Interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Štabu vojne oblasti IV korpusa.
- Polak-Ogrizovi Danica, nastavnik muzike iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Rukovodila horom Kazališne grupe Oblasnog NOO Bjelovar i član oblasnog odbora AFŽ Bjelovar, a zatim nastavnik muzike u partizanskoj gimnaziji u Glini.
- Polak uro, diplomirani pravnik iz Sarajeva. Ro en 1908. u Donjem Miholjcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Brauu, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: borac u Diljskom odredu 4. broskoj brigadi, 11. brigadi, šef odseka za prikupljanje ratnog plena u 12. slavonskoj brigadi.
- Polak ing. Elza, izenjer agronomije iz Zagreba. Ro ena 1910. U Ogulinu. U NOP od septembra 1943. Radila po sektoru poljoprivrede u Gorskom kotaru, a zatim u Odjelu za poljoprivredu pri ZAVNOH-u.
- Polak-Majder mr ph. Elza, apotekarski saradnik h Varazdina. Ro ena 1909. u Krnjaku. Farmaciju za vršila 1932. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirane po etkom novembra (1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Referent za zdravstvo pri NOO Preko, a zatim upravnik sanitetskog skladišta Okružnog NOO Zadar.
- Polak Erna, domaćica. Stara 39 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Dejoj bolnici u Buzeti.
- Polak-Baruh Gracija, domaćica iz Bihaa. Ro ene 1908. U NOV od maja 1942. Bolni arka u bolnici u Podgrme u. Poginula marta 1943. u Podgrme u u toku etvrte neprijateljske ofanzive.
- Polak Samuela Hilda, Službenik iz Sarajeva, ro ene 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor na Brauu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Administrator u Sanitetskom odseku VI korpusa.
- Polak Ivan, trgovac iz Zagreba. Ro en 1895. u Beuu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Polak Ivica, trgovacki pomoćnik iz Nasica, ro en 1920. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao po etkom 1942. 1 stupio u NOV. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1943. u Slavoniji. Mesto pogibije nepoznato.
- Polak Josipa Jakov, iz Beograda. Ro en 1925. u Skoplju. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, odakle se vratio 1943. I stupio u NOV. Borac u Autopuku GS Makedonije.
- Polak Josip, službenik iz Zagreba. Ro en 1904. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu dopunske brigade VIII korpusa
- Polak Adolfa Josip-Pepa, student veterine, a zatim agronomije iz Zagreba. Ro en 1913. u Pakracu. U napredni pokret pristupio u gimnaziji i kao gimnazijalac aktivno delovao me u sumskim radnicima i srednjoškolskom omladinom. Njegove revolucionarnost je došla do punog izražaja na fakultetu u Zagrebu. Na Veterinarskom fakultetu primljen 1933. u SKOJ. Za njega se navodi, da je bio jedan od najrevolucionarnijih studenata na fakultetu i organizator više studentskih štrajkova protiv uprave fakulteta i nekih reakcionarnih profesora. S obzirom da je bio jako kompromitovan kao komunista na Veterinarskom fakultetu, morac je pre i na Agronomski fakultet. Za vreme semestralnih raspusta aktivno je delovao me u radnicima u rodnom kraju. Organizovao je štrajk radnike kamenoloma u Ivanovcu (Psunju). U Zagrebu je aktivno delovao i u naprednom udruženju »Svijetlost«, kao i u radni kom sportskom udruženju »Tekstilac« Godine 1938. uhapšen zbog revolucionarnog rada i bio više meseci u istražnom zatvoru, ali je od Suda za zaštitu države oslobo en zbog nedostatka dokaza. Po dolasku ustaša na vlast upu en je od CK KPH u Okružni komitet za severnu Dalmaciju radi pomaganja u organizovanju ustanka. Postavljen je 1941. za komandira Šibenikskog partizanskog odreda. Prilikom pokreta odrede prema planini Dinari, izdajom Paje Popovi a odred je bio opkoljen od italijanskih fašista, ali je Polak uspeo da pobegne i vrati se u Split. Ubrzo je postavljen za komesara Svilanjskog partizanskog odreda. U borbi s italijanskim fašistima i ustašama poginuo je 9. marta 1942. kod Potravlja. Posle rata podignuta mu je u Pakracu spomen-ploa kao i na zgradi društva »Tekstilac«.
- Polak Oskara Jozef, iz Beograda. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi vojnog podruja Slavonska Požega.
- Polak Julije, službenik iz Sremske Mitrovice. Ro en 1895. U NOP od 1942. Aktivno je delovao kao pozadinski radnik u selu Donji Tovarnik. Prikupljao sanitetski i drugi materijal za partizane.
- Polak Klara. U NOV od 1943. Bolni arka u bolnici broj 5-b VI korpusa.

- Polak-Vinter Laura, kroja ka radnica iz Zagreba. Roena 1908. u Bijeljini. Do rata vrlo aktivna u sindikatu tekstilaca, SBOTIC-u i u stranci radnog naroda. U njenom stanu održavani su ilegalni sastanci MK KPH Zagreb. Godine 1941. radila neko vreme u partijskoj tehnici MK KPH Zagreb. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u kroja koj radionici VII banijske divizije.
- Polak Julia Lea, domaćica iz Sremske Mitrovice, roena 1921. U NOP od 1942. Aktivista u organizaciji AFZ i član Sreskog odbora USAOJ-a. Kasnije na radu po sektoru prosvete u Komandi zemunskog vojnog područja.
- Polak Leo, službenik iz Zagreba. Roen 1906. u Ogušinu. Do rata simpatizer KPJ. Aktivno delovao u SBOTI -u. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i interniran u Iherestincu. Prilikom pokušaja bekstva iz zatvora uhaen od ustaša i streljan 17. VII 1941 kod Maksimira (Zagreb).
- Polak Žige dr Milan, advokat iz Bjelovara, roen 1902. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u lanstvo KPJ. Do rata branio kao advokat komunisti pred sudom za zaštitu države Jula 1941. odveden od ustaša u logor »Danica« (Koprivnica), odakle je uspeo pobe i na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Poverenik za sudstvo pri NOO Bjelovar; član Komisije za ispitivanje ratnih zločina u Hrvatskoj. Izabran je za člana ZAVNOH-a. Februara 1944. zarobljen kod Oborova od erkeza, ali je decembra 1944. zamenjen za zarobljene ustaše, pa je po novo stupio u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Polak-Danon Sadika Mirjam, domaćica iz Zenice. Roena 1910. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije a zatim administrator u Štabu unske operativne grupe.
- Polak Mirko, student medicine iz Novog Sada, roen 1919. Do rata aktivno delovao u jevrejskoj omladinskoj organizaciji »Hašomer haair«. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u sastav kažnjene radne jedinice u Maarsku. Nakon bekstva vratio se u Jugoslaviju i aprila 1945 stupio u NOV. šef laboratorije bolnice III armije
- Polak Olga, domaćica iz Zagreba. Roena 1895. i Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Polak Oskar, tekstilni stručnjak iz Beograda, roen 1894. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u intendantskom skladištu 1. slavonsko-požarevačkog vojnog područja.
- Polak Pavle, u NOV od oktobra 1944. Borac u 2 bataljONU 18. srpske brigade XXV divizije Pogrnuo 23. IV 1945. kod sela Kadara kod Modri a u borbi protiv ustaša.
- Polak Feliksa Raul, u enik iz Zagreba, roen 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 6. brigadi VII banijske devizije, a zatim radio u Agitpropu te divizije.
- Polak Leopolda Robert, službenik iz Zagreba, roen 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV na osloboenju dalmatinskoj teritoriji, a zatim u jugoslovenskom zbegu u El satu (Egipat).
- Polak Samuela dr Slavko, lekar iz Popova e. Roen 1899. u Vojnom Križu. Medicinski fakultet završio 1925. u Zagrebu. U NOV od oktobra 1943. Upravnik bolnice Moslavi kog vojnog područja; šef odeljenja bolnice X korpusa; referent saniteta Komande grada Varaždin.
- Polak dr Stjepan-Pišta, lekar iz Zagreba. Roen 1903. u Hroznetinu (eška). Medicinski fakultet završio 1928. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Prijedor, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, odakle je prebegao maja 1942. i stupio u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: lekar 1. kozara kog odreda, šef internog i zaraznog odeljenja Centralne bolnice u Podgrme u. Umro 8. XII 1942. od trbušnog tifusa
- Polak Luje Teodor, u enik srednjotehni ke škole iz Beograda. Roen 1923. u Slavonskoj Požegi. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljONU: u 13. slavonskoj brigadi; na radu u Komandi požeskog vojnog područja; vojni rukovodilac u 16. brigadi »Jože Vlahovi«.
- Polak Tibor, student veterine iz Subotice, roen 1920. član SKOJ-a i član skojevskog aktiva u Subotici. U NOP od 1941. kao član udarne grupe sa kojom je učestvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. U drugoj polovini 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajnu, gde je stradao 1943.
- Polak Tonka, iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka, a zatim instrumentarka u bolnici VIII korpusa.
- Polak J. Vera, službenik iz Osijeka, roena 1920. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. Njen rad su otkrile ustaše i osudile je na robiju. Bila je u raznim zatvorima do kraja rata.
- Polak-Tolnauer Jakova dr Vera, lekar iz Popova e. Roena 1902. u Orahovici. Medicinski fakultet za vršila 1928. u Zagrebu. U NOV od oktobra 1943. Bila je na sledećim dužnostima: šef odeljenja bolnice Moslavi kog vojnog područja, šef odeljenja bolnice Vojne oblasti X korpusa, upravnik bolnice u Varaždinu.
- Polak Viktor-Kurt, mehani ar iz Zagreba. Roen 1919. u Beou. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u telefonsko-mehani arskoj radionici Kordunaškog vojnog područja.
- Polak Vlado, iz Našica. Postoje podaci da je u NOV bio 1943.
- Polak Zlata, iz Zagreba. član KPJ. Do rata radila u partijskoj tehnici MK KPH Zagreb. Bila je vrlo aktivna u SBOTI -u. U NOP od 1941. Daljna sudbina nepoznata.

- Polak Roberta Zora, službenik iz Bjelovara, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Policer dr Stjepan-Pišta, lekar iz Zagreba. Ro en 1894. u Bugojnu. Medicinski fakultet završio 1925. u Zagrebu. Medicinu je po eo studirati u Be u, gde je pristupio naprednom studentskom pokretu i bio lan Kluba studenata socijalista iz Jugoslavije. Godine 1921. primljen u lanstvo KPJ. Na studijama u Zagrebu bio je lan Kluba studenata marksista. Godine 1925. izabran za lana MK SKOJ-a Zagreb. Te godine je uhapšen od policije kao komunist, ali je pušten iz zatvora zbog upornog štrajka gla u. Godine 1927. otišao u Osijek, gde je izabran za sekretara MK KPJ Osijek. Kasnije se vratio u Zagreb, gde je radio u Higijenskom zavodu i kao nastavnik u Školi narodnog zdravlja, koja je bila u sastavu Zavoda. Kao nastavnik imao je veliki uticaj na u enice ukljuuju i ih u napredni pokret. Po dolasku ustaša na vlast bio je uhapšen i odveden u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jasenovcu, odakle je pobeo 1942. i stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta Kozara kog odreda i 5. krajiške brigade, upravnik bolnice V korpusa, referent za zdravstvo pri Oblasnom NOO za Bosansku krajinu, na radu u Komitetu za zaštitu narodnog zdravlja Jugoslavije.
- Poii Artur, bankar iz Zagreba. Ro en 1882. u Našicama. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Poli Artura Branko, u enik iz Zagreba, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u jedinicama VII banijske divizije.
- Poljokan Albert, student iz Sarajeva. Ro en 1920. u Banjoj Luci. U NOV od avgusta 1941. Borac u partizanskom odredu »Zvijezda«, a zatim u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade. Poginuo 28. III 1942. kod sela Petrovi i (Olovo).
- Poljokan Rafaela dr Isak-Braco, advokat iz Sarajeva. Ro en 1898. u Banjoj Luci. Do rata istaknuti društveno-politi ki radnik u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se ukljuio 1942. u NOP. Septembra 1943. stupio u NOV. U prvoj polovini 1944. pozvan je od VS-a u Drvar. Bilo je predvi eno da ostane na radu pri VS-u. Poginuo je 25. V 1944. u Drvaru prilikom neprijateljskog desanta.
- Poljokan Jona, student iz Beograda, gde je ro ena 1922. U NOV od septembra 1941. Borac u Kosmajskom odredu. Po etkom 1943. zarobljena od Nemaca i odvedena na Banjicu, gde je streljana.
- Poljokan Salomona ing. Leon, inženjer hernije iz Banjaluke, ro en 1901. U NOP je stupio septembra 1944. Na radu u Oblasnom NOO za Bosansku krajinu, a zatim u ZAVNOBiH-u.
- Poljokan Paulina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1921. U NOV od 1941. Borac u Romanijском partizanskom odredu. Poginula po etkom 1942. kod Bregovice (isto na Bosna) u borbi sa etnicima.
- Poljokan Leona Ruža, u enica iz Beograda, ro ena 1922. U NOP od po etka ustanka, kada je primljena u SKOJ. Njen rad je otkrio Gestapo I u drugoj polovini 1941. streljao na Banjici, iako je bila u drugom stanju.
- Poper dr Nandor, lekar iz Bezdana. Ro en 1887. Medicinski fakultet završio 1912. u Budimpešti. U NOP od 1941. Slao sanitetski materijal partizanima. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i preki sud u Somborn osudio ga na smrt. Streljan 19. II 1942. u Somborn.
- Pops-Timotijevi Olga, diplomirani filozof iz Beograda, ro ena 1903. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji. Na studijama vrlo aktivno delovala u Udruženju studentkinja Beogradskog univerziteta. Prevodila je naprednu literaturu. Od 1938. bila je urednik lista »Žena danas«. Aktivno je delovala i u Omiadinskoj sekciji ženskog pokreta. U NOP od 1941. Skrivala ilegalce u svom stanu i prikupljala pomo za NOV. Godine 1942. bila je uhapšena i posle izvesnog vremena puštena na slobodu.
- Porges D. Dragutin, student farmacije iz Zagreba Ro en 1915. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast sklonio se u Tuzlu, odakle je stupio oktobra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: upravnik sanitetskog skladišta III korpusa, referent za apotekarstvo XVII divizije, apotekar u bolnici broj 1 Tre eg korpusa, referent za apotekarstvo XXVII divizije.
- Posavec Slavko, službenik iz Zagreba, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Preger Jake dr Andrija, muzi ar iz Zagreba. Ro en 1912. u Pe uhu. U Ljubljani završio Muzi ku akademiju, a u Zagrebu diplomirao na Pravnom fakultetu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, gde se ukljuio 1942. u NOP. Aktivno je delovao u ilegalnom Centralnom odboru umetnika antifašista i rukovodio horom. U NOP od septembra 1943. lan Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije.
- Preger Piroška, pijanistkinja iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnik muzike u gimnaziji u Topuskom i rukovodilac partizanskog хора.
- Premeru Josipa Sonja, službenik iz Splita. Ro ena 1904. u Beogradu. U NOP od po etka ustanka Talijanski fašisti su otkrili njen rad i internirali u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije osloboena iz logora i 1944. stupila u NOV. Boimarka u bolnici JA u Bariju (Italija).
- Presburger Beba, u enica iz Ba ke Topole. U NOP od 1941. Pripremala hranu za politike zatoenike u logoru u Ba koj Topoli. Daljna sudbina nepoznata.
- Presburger I. Drago, iz Beograda. U enik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka kao politiki pozadinski radnik. Gestapo je otkrio njegov rad i 1942. internirao u logor »Sajmište« (Zemun), gde je odmah ubijen.
- Presburger dr Josip, diplomirani pravnik iz Subotice, ro en 1910. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se ukljuio od 1941. u antifašisti ki pokret. U logoru u Osnabriku bio je jedan od urednika ilegalnog logorskog lista »Sedmica«.

Presburger Ladislav-Laci, iz Zagreba. Godine 1942 odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.

Presburger-Seneš Magda-Duši, službenik iz Subotice, ro ena 1916. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata. U NOP od 1941. \ od tada je bila partijski vezana za dr Adolfa Singera. Delovala je kao pozadinski politiki radnik. Njen rad su otkrili maarski fašisti i marta 1942. osudili na 6 godina robije. Odvedena r zatvor »Maria nostr« (Maarska), gde je ostala do kraja 1944.

Presburger Isidora Oto, službenik iz Zagreba. Ro en 1902. u Beraku (Vukovar). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Feramonte. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u redove britanske armije u Italiji, a od 1944. u NOV. Borac u 2. divizionu artiljerijske brigade IX dalmatinske divizije, a zatim u jedinicama XIII divizije.

Princ Davida Estera, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka, a zatim referent saniteta bataljona 4. brigade VI II ke divizije. Godine 1944. završila apotekarski kurs i postavljena je za referenta za apotekarstvo 4. brigade VI II ke divizije.

Prister Alfonsa Bruno, muzikar iz Zagreba, gde je završio Muziku akademiju. Ro en 1909. Naprednom pokretu pristupio je za vreme studija. Zbog revolucionarnog delovanja osu en je na robiju, koju je odležao u Lepoglavi 1939. godine. Po izlasku sa robije produžio je s revolucionarnim radom. Po dolasku ustaša na vlast prebegao je na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra u logor u Kraljevici, gde se aktivno uključio u NOP. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je pomoćnik komandanta mesta Lošinj. Novembra 1943. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Dahau, gde je ostao do kraja rata.

Pšerhof Makso, službenik iz Križevaca, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Opštinskom NOO Cvijanovi a Brdo.

Raab Georg, trgovac iz Zagreba. Ro en 1892. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici keksa IV korpusa.

Raab-Najman Margareta, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1896. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici keksa IV korpusa.

Rabi Jožef, ro en 1926. u Jazovu. U NOV od januara 1945. Borac u 2. železni kom bataljonu VS-a.

Rac Piroška, domaćica. Ro ena u Satmaru. U NOV od 1943. Borac u 3. bataljonu 3. vojvoanske brigade. Poginula 26. IX 1944. Mesto pogibije nepoznato.

Rae J. dr Vladislav, lekar-stomatolog iz Maarske, ro en 1908. U NOV od 10. IX 1944. Šef zubne ambulante XXV divizije II armije.

Rad Vera, domaćica. U NOV od 1943. Bolni arka u vojvoanskim partizanskim jedinicama.

Rad Zlata, domaćica. U NOV od 1943. Bolni arka u vojvoanskim partizanskim jedinicama.

Radan Radoslava dr Oto, diplomirani pravnik. Do rata trgovac u Zagrebu. Ro en 1904. u Beou. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije stupio septembra 1943. u redove italijanskih partizana, a od decembra 1944. u NOV. Borac u jedinicama XXVI dalmatinske divizije, a zatim se kreteraj vojnog suda u Dalmaciji.

Radošević-Stjasi Edvarda Ana, pozorišna glumica iz Sarajeva. Ro ena 1915. u Bučevici (eska) Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila avgusta 1942. u NOP. lan Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije.

Radošević-Rajs ing. Nenad (Natan), inženjer tehnolog iz Sarajeva, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio avgusta 1942. u NOV. Bio je na sledeim dužnostima: borac u Odredu za srednju Dalmaciju; komandir ete u IV operativnoj zoni; intendant 9. dalmatinske brigade; intendant XVII divizije.

Radović-Levi Lavoslava Draga, domaćica iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila po sektoru prosvete u NOO Topusko.

Radović Marko Nada, domaćica iz Slavonskog Broda, ro ena 1911. U NOV od 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama.

Raduš Pirika, nastavnica glazbe iz Zagreba, ro ena 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Propagandnom odelju ZAVNOH-a.

Rafajlovi Boža, u enik iz Beograda, ro en 1923. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po kapitulaciji Italije osloboen iz logora i januara 1944. stupio u NOV. Borac u 3. prekomorskoj brigadi.

Rajčević Maks, iz Beograda. U NOP od po etka ustanka. Po etkom 1942. uhva en od Gestapoa u Pan evu prilikom izvršavanja dobijenog zadatka i streljan 14. III 1942.

Rajčević Mirko, u enik iz Novog Sada, ro en 1924. lan SKOJ-a. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe. Krajem 1941. uhapšen, a po izlasku iz zatvora se pasivizirao. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Ausvicu, gde je ostao do kraja rata.

Rajdl Ilonka, domaćica iz Slavonskog Broda, ro ena 1919. U NOV od 1942. Borac u 12. slavonskoj brigadi. U borbama sa neprijateljem bila je izrazito hrabra. Poginula 1943. kod Garešnice

Rajh Arnold, advokatski pripravnik iz Rume. Ro en 1907. u Binguli. U NOP od 1941. a u NOV od 1942. godine. Bio je obavestajni oficir 3. odreda III operativne zone; predsednik Vojnog suda pri GS Vojvodine; šef saobraajnog odeljenja GS Vojvodine.

- Rajh Manoa Deže**, u enik iz Novog Sada, ro en 1924. lan SKOJ-a od 1941. kada je stupio u NOP, u sastav udarne grupe. Prilikom partijske provale novembra 1941. prebegao u Ma arsku Ubrzo je uhapšen i odveden na prisilan rad u sastav kažnjeni ke radne jedinice, gde je ostao do kraja 1944. godine.
- Rajh ing. Ernest**, inženjer iz Zagreba. Ro en 1913. u Virovitici. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru Osnabrik stupio 1942. u antifašisti ki pokret. Posebno je bio zadužen za tehni ko funkcionisanje i le galne radio-stanice u logoru. U logoru u Bar kenbrigeu u estvovao je u izradi radio-otpremnika manjeg dometa putem kojeg je trebalo da logorski komitet KPJ stupi u vezu sa jedinicama savezni ke vojske, kada se budu približile logoru
- Rajh Ignjata Ivo**, student tehnike iz Osijeka, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden je u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u partizanskim jedinicama.
- Rajh Lili**, u enica iz Novog Sada, ro ena 1925. U NOP od 1941. kada je i primljena u SKOJ. Clan udarne grupe. U estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Krajem januara 1942. ubijena od markskih fašista u Novom Sadu prilikom zloglasne »racije«.
- Rajh-Vizer Matilda**, student prava. Ro ena 1900. U vreme studija u Francuskoj primljena 1929. u lanstvo KP Francuske. Od 1941. zivela u Švajcarskoj gde je prebegla po okupaciji Jugoslavije i aktivno se uklju ila, skupa sa mužem Zdenkom Rajhom, u antifašisti ki pokret. Godine 1945. vratila se u Jugoslaviju.
- Rajh Mira**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Radila u pozadini na oslob enoj teritoriji Banije.
- Rajh Ivana Olga**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1886. U NOP stupila 1943. iz Osijeka kao po zadinski radnik.
- Rajh ing. Pavao**, inženjer iz Osijeka, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je niterniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslob enoj teritoriji Banije.
- Rajh Rudi**, u enik iz Virovitice, ro en 1927. U NOV od 1941. Bolni ar u 2. bataljonu Kalmni kog odreda; referent saniteta 25. brodske brigade; komesar ete 2. bataljona 17. brigade; ko mesar bataljona, a zatim komandant bataljona u toj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941
- Rajh Zige Zdenko**, profesor gimnazije. Ro en 1905. u Slavonskom Brodu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i od 1935. radio po zadacima KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je upu en od Partije u Švajcarsku u cilju organizovanja antifašisti kog pokreta me u jugoslovenskim izbeglicama i zarobljenicima. U Švajcarskoj je izabran za lana politiki kog aktiva izbeglica iz Jugoslavije i za lana Komiteta narodnog oslob enja Jugoslavije u inostranstvu. Unutar Komiteta postojala je partijska organizacija u kojoj je Rajh bio lan Biroa. Zadužen je bio za organizaciju propagande, ure i-
- vanje lista »Glas slobodne Jugoslavije«, pisanje lanaka u švajcarskim listovima o borbama jugoslovenskih naroda za njihovo oslob enje. Od druge polovine 1944. vratio se u Jugoslaviju, gde je radio u beogradskoj radio-stanici.
- Raji -Ronai Ljudevit**, diplomirani pravnik iz Subotice, ro en 1914. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je pobjegao juna 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Rajman Rudi**, u enik iz Zagreba, ro en 1923. U gimnaziji je rpilmjen u SKOJ. U NOV od jula 1941. Bio je u po etku lan udarne grupe i u estvovao u Zagrebu u vršenju sabotaža i diverzija, a zatim borac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Rajman Rudolf**, elektri ar iz Zagreba. Ro en 1921. u Slavonskom Brodu. U NOV od 1941. Borac u partizanskom odredu »Matija Gubec«. Ustaše su ga zarobile 12. IX 1941. na Zumberku i odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Rajn Ivan**, akademski slikar iz Zagreba, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Rajn Miška Ivan**, radnik iz Osijeka, ro en 1924. U NOV od avgusta 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1943. u Slavoniji. Mesto pogibije nepoznato.
- Rajn Miška Milan**, poslasti ar iz Osijeka, ro en 1921. U NOV od avgusta 1942. Borac u slavonskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1943. u Slavoniji. Mesto pogibije nepoznato.
- Rajner iro, — iz sa uvanih dokumenata se vidi. da je stupio 1942. u NOV, a 1944. unapre en u in potporu nika.
- Rajner **Egon**, student medicine iz Beograda. Star oko 25 godina. U vreme studija vrlo aktivan u naprednom studentskom pokretu. Godine 1936/37 bio je izabran za sekretara Udruženja medicinara. Prema nepotvr enim podacima poginuo u NOR.
- Rajner Filip, advokat iz Karlovca. Do rata simpatizer KPJ. U drugoj polovini 1941. uhapšen od ustaša, ali je uspeo pobe i u Split. U NOV od 1944. na teritoriji Dalmacije.
- Rajs Adela**, kroja ica iz Zagreba, ro ena 1885. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici NOO Glina.
- Rajs Isidora Bertold, knjigovezac iz Sarajeva, ro en 1908. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kallnova kom partizanskom odredu. Poginuo 1942. na Rogoju kod Trnove u borbi sa etnicima.
- Rajs Hugo**, službenik iz Sarajeva, ro en 1913. Prema nepotvr enim podacima u NOV je stupio 1941, a poginuo 1942. godine.
- Rajs Kertes Mira**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslob enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u kroja koj radionici NOO Glina.
- Rajs Oto-U a**. Kao rezervni oficir jugoslovenske vojske odveden je po njenom raspadu u aprilskom ratu 1941. u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru u Osnabriku stupio 1942. u antifašisti ki

pokret. Bio je zadužen za organizovanje zabavnog života me u logorašima.

Rajs-Papo Šarika, u iteljica iz Kaknja. Ro ena 1912. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Radila po sektoru prosvete pri OkruŹnom NOO Banije.

Rajsberg-Diviš Vilima Alojz, sluŹbenik iz Tuzle. Ro en 1921. u Tesli u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije. Kasnije je radio u Vojnotehni kom zavodu pri GS Hrvat ske.

Rajsberg Vilima Elza, u enica iz Tuzle, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedi nicama VII banijske divizije.

Rajsberg Vilima Herman, u enik rodod iz Tuzle. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. od Ita lijana u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedini cama VII banijske divizije.

Rajsberg Vilima Maks, brijaki radnik iz Tuzle. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i osu dile na smrt. Streljan u Tuzli u drugoj polovini 1941. godine.

Rajser Nikola, likovni umetnik iz Zagreba. Po do dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Kulturno-prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a.

Rajter Julijana-Cura, dentista iz Beograda. Ro ena 1918. u Mramorku. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Od 1939. bila je lan partijske organizacije u SBOTIC-u i lan Mesnog odbora NOF-a 1. i 2. reiona u Beogradu. Pred rat bila je lan Rejonskog komiteta KPJ. U NOP od 1941. Po etkom 1942. otkriven njen rad i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.

Rajter RuŹica, kroja ica iz Osijeka. Ro ena 1913. u Samoku (Galicija). lan SKOJ-a. Godine 1929. uhapsena kao komunista i osu ena na 6 meseci zatvora i proterana iz Jugoslavije. Otišla je u SSSR, gde je stupila u toku rata u sastav Crvene armije. Godine 1944. došla u Jugoslaviju sa sovjetskim jedinicama u inu oficira.

Rajzinger Oto, u enik. Ro en 1927. u Rankovcima (Murska Sobota). U NOV od 1944. godine.

Rakoši-Ser Zora, kroja ica iz Sarajeva. Ro ena 1910. u Adi. Vrlo mlada je stupila u redove revolucionarnog radni kog pokreta i primljena u lanstvo KPJ. Pokretu je pristupila u Beogradu, gde je i Źivela, sve dok nije dobila direktivu od Partije da napusti Beograd, jer je kao komunista više puta hapsena od policije. U Sarajevu je produŹila sa revolucionarnim radom. Po kapitulaciji Jugoslavije otišla je u Novi Sad, gde je neko vreme radila u partijskoj tehniĉi OkruŹnog komiteta KPJ za juŹnu Ba ku. Kada je došlo do provale u Partiji, prebegla je u Budimpeštu, gde je produŹila s revolucionarnim radom. Ubrzo su

ma arski fašisti otkrili njen rad i osudili je na robiju. Bila je u zatvoru »Maria nostra«, a 1944 odvedena je u logor u Aušvicu, gde je ostala do oslobu enja logora. Po oslobu enju ostala je da neguje jednu logorašicu bolesnu od pegavog tifusa, pa se i sama zarazila i umrla 1945.

Rauh mr ph. Julije, apotekarski saradnik. Ro en 1911. u Novom Be eju. Farmaciju je završio 1934. u Zagrebu. U NOV od decembra 1944. Referent za apotekarstvo 15. brigade »Šandor Petefi«, a zatim apotekar bolnice XVI vojvo anske divizije.

Rausnic Liza, student medicine iz Zagreba. Ro ena 1899. u Be u. Medicinu je po ela studirati, pa je prekinula. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja Du brava, u bolnici u Supetaru, na Visu, Komizi, a zatim u bolnici St. Ferdinando (Italija).

Rausnic Tibor, student veterine iz Osijeka, ro en 1920. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Studirao je u Zagrebu. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik, ali su ustaše otkrile njegov rad i krajem jula 1941. odvele u logor u Jadovno, gde je ubijen.

Redlih Josipa Ervšn, sluŹbenik iz Slavenskog Broda, ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.

Rehnic Josipa Ignac, kroja iz Kutine, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u partizanskim kroja kim radionicama u pozadini, na teritoriji Banije.

Rehnic Ernesta Marija, doma ica iz Kutine. Ro ena 1906. u Starom Be eju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u kroja kim radionicama u pozadini, na teritoriji Banije.

Rehnsĉer Riharda Drago, student iz Osijeka, ro en 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio u NOV septembra 1943. Borac u jedinicama VIII kordunaške divizije.

Rehnicer Riharda Ivo, u enik iz Osijeka, ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta ulovec.

Rehnicer Lili, doma ica iz Osijeka, ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta ulovec.

Rehnicer Rihard, trgovac iz Osijeka, ro en 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u

- Komandi mesta Vo in. Poginuo 1944. prilikom ne prijateljskog napada iz vazduha.
- Rehnicer Rut, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Propagandnom odseku Okružnog NOO Banije.
- Remenji dr Andrija, diplomirani pravnik iz akovca, ro en 1908. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata i lan KPJ. Od 1938. do 1940. bio je sekretar Mesnog komiteta KPJ akovec. Po dolasku ustaša na vlast otišao u Split, gde se aktivno ukljuio u NOP i u rad splitske partijske organizacije. Organizovao je udarne grupe za vršenje sabotaža i diverzija. Oktobra 1941. bacio bombu na grupu karabinjera u Spitu i uspeo je pobe i. Kasnije je uhva en, ali nisu mogli doka zati da je Remenji bacio bombu, ali je odveden u Italiju, gde je interniran u logor. Po osloboenju iz logora septembra 1943. stupio je u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Rerrrenji-Svarc dr Suzana, lekar iz Zagreba. Ro ena 1912. u Egenbergu (Austrija). Po diplomiranju specijalizirala internu medicinu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se ukljuila u NOP. Bila je lan ilegalne »Rejonske zdravstvene službe«, koja je ukazivala lecarsku pomo obolelim partizanima i njihovim porodicama, kao i izbeglicama, koje su se nastanile u Splitu. U NOV je stupila septembra 1943. Bila je na slede im dužnostima: upravnik bolnice VIII korpusa u Velaluci, sef internog odeljenja bolnice XXVI dalmatinske divizije, rentgenolog bolnice VIII korpusa na Visu, lekar u Glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu.
- Rendeli Adolfa Krešo, trgova ki pomo nik iz Zagreba, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; jedinicama VII banijske divizije; u 2. molslava koj brigadi.
- Rendel: Adolfa Vlado, trgova ki pomo nik iz Zagreba, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Nestao krajem 1943. godine.
- Renert mr ph. Adolf, drogerista iz Novog Sada. Ro en 1908. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Apotekar u bolnici u Oto cu. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Renika (prezime nepoznato), u enica iz Beograda lan SKOJ-a. Po dolasku Nemaca u Beograd otišla u Veliku Planu, gde se odmah ukljuila u NOP i radila po zadacima Partije. Daljna sudbina nepoznata.
- Repí Albina Elizabeta, u enica iz Tuzle. Ro ena 1925. u Kreki. U NOV od novembra 1943. Borac u 17 maievi koi brigadi. Poginula 1944. kod Trnova (Bijeljina) u borbi sa Nemcima.
- Reves Davida Mihajlo, knjigovo a iz Novog Sada Ro en 1888. u Velikoj Kikindi. lan Socijaldemokratske partije pre prvog svetskog rata, a od 1919. lan KPJ. U esnik u ma arskoj revoluciji 1919. Po okupaciji Vojvodine u estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Njegov rad su otkrili ma arski fašisti i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Ma arsku, a zatim u logor u Ausvicu, gde je ostao do kraja rata.
- Rip Simona Gina, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1922. u Rogatici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u Štabu VII banijske divizije.
- Rip Imre-Mordo, trgova ki pomo nik iz Novog Sada, ro en 1919. Pre rata primljen u SKOJ. Po okupaciji Vojvodine prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno ukljuio u antifašisti ki pokret. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ostao do kraja rata.
- Rip Leon, službenik iz Subotice. U NOV je stupio 1942. kao borac u vojvo anskim partizanskim jedinicama.
- Rip Mirko, vodoinstalater iz Novog Sada, ro en 1925. lan SKOJ-a od 1941. U NOP od po etka ustanka. Prilikom provale u Pokretu prebegao u Segedin, gde je ilegalno radio u antifašisti kom pokretu.
- Rip S. Mirko, kožarski radnik iz Zagreba. Ro en 1919. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. Borac, a zatim komesar ete u 1. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Rip Dezidera dr Ružica, lekar iz Beograda. Ro ena 1914. u Bezdanu. Medicinski fakultet završila 1940. u Beogradu. U vreme studija stupila u napredni pokret i 1940. primljena u lanstvo KPJ. Vrlo aktivno je delovala u Udruženju medicinara. Pred rat bila je u grupi lekara, koji su ilegalno leili bolesne i ranjene komuniste, kao i napredne studente koji su bili povre eni u demonstracijama. Po okupaciji Jugoslavije otišla po etkom maja 1941. u Crnu Goru, gde se aktivno ukljuila u NOP. Od jula 1941. vodila partizansku bolnicu u Kolašinu, a za vreme decembarskog napada na Plevlja vodila bolnicu na Žabljaku. Kasnije je bila lekar u Komskom odredu. Po etkom 1942. zarobljena od etnika prilikom evakuacije ranjenih partizana u manastir Mora a. S obzirom da nije htela ostati kod etnika kao lekar, oni su je streljali.
- Robi ek Milka, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila kao kuvarica u »Oknaprode« u Glini, a zatim u De jem domu u Baniji.
- Robi ek Tobijasa Rudolf, službenik iz Sarajeva, ro en 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u »Oknaprode« u Glini.
- Robi ek Rudolfa Sarlota-Lotika, student iz Sarajeva, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Bila je nastavnik u partizanskoj osnovnoj školi u Baniji, a zatim na radu u CK KPH.
- Roder Mila, doma ica iz Osijeka, ro ena 1899. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom

470 J. Romano

- juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP Radila kao kuvarica pri Oblasnom NOO za Slavoniju.
- Roder Vera, student medicine iz Osijeka, ro ena 1920. Medicinu po elu studirati u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Tehni kom odeljenju Oblasnog NOO za Bosansku krajinu. Godine 1944. tesko obelela i upu ena u Italiju na le enje. Umrla 21. IX 1944. u Bariju
- Rolic Imre-Mirko, student vetrine iz Zagreba, Ro en 1919. u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Zamenik referenta vetrine VIII kordunaške divizije.
- Roman Š. dr or e, lekar iz Ma arske. Ro en 1907. u Budimpešti, gde je završio medicinu. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u bolnici XXV divizije II armije.
- Romano šimuna Abraham, trgovac iz Sarajeva, ro en 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. U NOP se aktivno uklju io 1942. Italijani su otkrili njegov rad i 25. VI 1943. streljali ga
- Romano Jakova Anica, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u brigadi »Tone Tomšić« XIV divizije.
- Romano Anica, u enica iz Sarajeva. Ro ena 1923. Prebegla u Dalmaciju 1941, a juna 1943. internirana u logor na Rabu. Septembra 1943. stupila u NOP. Nastavnica u partizanskoj osnovnoj školi u Mrkopalju.
- Romano Jakova Avram-Mami, mesar iz Višegrada, ro en 1910. U NOV od 1943. Ekonom bolnice XXXVII divizije.
- Romano Alberta Betika, student prava iz Sarajeva, ro ena 1920. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji i bila rukovodilac skojevskog aktiva u 3. ženskoj gimnaziji u Beogradu. Godine 1938. izabrana za člana odbora za rad sa srednjoškolskom omladinom pri MK KPJ Beograd, a 1941. za člana MK SKOJ-a Sarajevo i PK SKOJ-a za BiH. U NOV od 1941. kao pozadinski politiki radnik a zatim je bila u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi omladinski rukovodilac. Od 1943. pozadinski politiki radnik. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Romano David-Dudo, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom odred, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive,
- Romano Avrama David, u enik iz Bitolja, ro en 1923. U gimnaziji je pristupio naprednom pokretu i primljen za člana SKOJ-a. U NOP od 1941. kao član udarne grupe. Godine 1942. uhapšen od bugarskih fašista i osu en na smrt.
- Romano Salamona David, kroja iz Sarajeva, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. Septembra 1943. sa jugoslovenskim zbegom prešao u Italiju, odakle je stupio juna 1944. u NOV. Bolni ar u bolnici JA u St. Ferdinandu (Italija). Do drugog svetskog rata bio je istaknuti aktivista u sindikatu tekstilaca u Sarajevu.
- Romano-Altarc Jakoba Flora, trgovac iz Sarajeva, ro ena 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici VII korpusa na Jelsi, a zatim instrumentarka u bolnici V korpusa.
- Romano Avrama Hajim, trgovacki putnik iz Sarajeva, ro en 1879. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije. Po etkom 1945. zarobljen od ustaša i ubijen.
- Romano Jakova Hajim-Kajo, trgovacki pomo nik iz Višegrada, ro en 1911. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odred; odred »Zvijezda«; intendant bataljona u 4. prolet. crnogorskoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Romano Zadika Isak, elektroinstalater iz Sarajeva, ro en 1890. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom odred, odakle je vra en od etni kih elemnata koji su se uvukli u Odred, jer im »kaputaši nisu potrebni«. Po povratku u Sarajevo uspeo se prebaciti u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici XXXVIII divizije, a zatim u radionici pri VI korpusu.
- Romano Jakova Izidor, obu ar iz Višegrada, ro en 1918. U NOV od novembra 1943. Ekonom pri Stabu II korpusa; intendant 4. sandža kom brigade, a zatim u XXXVII diviziji.
- Romano Menahema dr Jaša, diplomirani veterinar iz Loznice. Ro en 1908. u Banjaluci. Veterinarski fakultet završio 1932. u Zagrebu, a 1934. stekao naslov doktora veterinarskih nauka. U NOV od početka septembra 1941. U estvovao u formiranju Loznicke partizanske ete. U toku rata bio referent saniteta 4. krajiške i 13. krajiške brigade; šef saniteta XXXIX divizije; epidemiolog V korpusa; šef veterinarskog odseka V korpusa Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Romano Salamona Jozef-Jusule, tipograf iz Sarajeva ro en 1916. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i 1940. primljen u lanstvo KPJ. Bio je član partijske elije u sindikatu graficara. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom odred i 5. prolet. crnogorskoj brigadi; politiki delegat u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi. Godine 1944. u toku sedme neprijateljske ofanzive bio je ranjen i le en u bolnici na Majevici, gde je ubrzo ubijen prilikom etni kog napada na bolnicu.
- Romano Avrama Leon, elektri ar iz Sarajeva, ro en 1913. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odred. Poginuo februara 1942. kod Trnove.
- Romano Jozefa Leon, trgovacki zastupnik iz Sarajeva, ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. U NOP od 1942. U estvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Uхва en od Italijanskih fašista i 26. VI 1943. streljan u Velaluci.
- Romano Jakova dr Mario, lekar iz Visokog, ro en 1915. Medicinski fakultet završio 1941. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Fo u, a za tim u Visoko u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOP od 1942. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanskim jedinicama. U NOV od oktobra 1943. Lekar ambulante Komande mesta Bugojno; referent sanite-

- ta 1. prolet. brigade; refer. saniteta XXI srpske divizije; pomoćnik na elniku saniteta I armije.
- Romano Menahema Majer, geometar iz Sarajeva. Rođen 1913. u Banjaluci. Do rata pripadao naprednom pokretu zbog čega je otpušten iz državne službe. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru u Osnabruku aktivno se uključio u antifašistički pokret.
- Romano Morić, rođen 1921. u Sarajevu. Interniran juna 1943. u logor na Rabu. 9. IX 1943. stupio u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VII banijske divizije.
- Romano Avrama Morić, uenik trgovca škole iz Bitolja; rođen 1921. u Bijeljini. U NOP od 1942. član skopske grupe sa kojom je u estvovao u vršenju raznih zadataka dobijenih od skopske organizacije. Bugarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u zatvor u Bugarsku, gde je ostao do oktobra 1944. Po izlasku iz zatvora postavljen je za sekretara Sreskog komiteta KP Makedonije u Radovištu.
- Romano Jakova Morić, mesar iz Višegrada, rođen 1924. U NOV od novembra 1943. Borac, a zatim komandir voda u 4. prolet. crnogorskoj brigadi.
- Romano Salomona Morić, trgovac pomoćnik iz Sarajeva, rođen 1910. Septembra 1941. odveden od ustaša u logor u Krušicu, a zatim u logor u Jasenovcu odakle je pobjegao sa još dva logoraša, ubivši prethodno jednog ustaškog stražara. Od januara 1943. stupio u NOV. Borac, a zatim intendant u jedinicama 1. prolet. divizije.
- Romano Rikica, student, rođen 1922. u Sarajevu. U NOV od 1943. Bolni arka u jedinicama 6. slavonkocij korpusa. Umrta 26. V 1944.
- Romano Samuela Rozika, uenik iz Travnika. Rođen 1925. u Zvorniku. U drugoj polovini 1941. odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, a zatim u logor u Staroj Gradiški, odakle je pobjegla 1942. Prebacila se u Dalmaciju, u Dubrovnik, gde je internirana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila u NOV, septembra 1943. Bolni arka u partizanskim bolnicama u pozadini na teritoriji Banije.
- Romano Avrama Salomon-Moni, krojač radnik iz Sarajeva, rođen 1922. Pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta do rata i 1935. primljen u lanstvo KPJ. U NOP od početka ustanka kao pozadinski radnik, ali su ubrzo ustaše otkrile njegov rad i jula 1941. odvele u logor u Gospiću, a zatim u logor u Jadovnu, gde je ubijen.
- Romano Isaka Salomon, grafičar radnik iz Sarajeva, rođen 1919. član SKOJ-a 1. član partijske organizacije sindikata grafičara. Do rata aktivno delovao u jevrejskom radničkom udruženju »Matatja«. U NOV od septembra 1941. Bio je na sledećim dužnostima. Borac u Romanijskom partizanskom odred i jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade; pomoćnik komandira čete u 1. prolet. brigadi; pomoćnik komandanta bataljona u Inženjerskoj brigadi VS-a, a zatim komesar brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapređen u inženjerskog majora.
- Romano Jakova Salomon-Roman, uenik iz Sarajeva, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast pobjegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Romano Jozefa Salomon, stolar iz Sarajeva, rođen 1919. Po dolasku ustaša na vlast pobjegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u Velaluku. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odred i, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo aprila 1943. kod Rogova
- Romano Morica ing. Salomon, inženjer iz Beograda. Rođen 1911. u Sarajevu. Od 1942. bio na prisilnom radu u Borskom rudniku, odakle je pobjegao u drugoj polovini 1944. i stupio u NOV. Borac u 1. prolet. brigadi.
- Romano Benciona Simha-ikula, domaćin iz Visokog. Rođen 1895. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast pobjegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u stabu VI korpusa.
- Romano Sarika, službenik iz Sarajeva, rođen 1919. Po dolasku ustaša na vlast pobjegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Jevrejskoj ambulanti na Rabu do njenog rasformiranja, a zatim u pozadinskim partizanskim bolnicama u Baniji Godine 1944. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Aušvic, gde je ostala do kraja rata.
- Romano Alberta Tinka, trgovac pomoćnik iz Sarajeva, rođen 1922. član SKOJ-a od 1938. Godine 1940. izabrana za članicu OK SKOJ-a za okrug sarajevski, a od 1941. član Politodjela PK SKOJ-a za BiH. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kalinovačkom partizanskom odred i u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade; član Politodjela 10. hercegovačke brigade. Poginula aprila 1944. kod sela Donja Trnava u borbi sa Nemcima.
- Romano Avrama Zadik, zanatlija iz Sarajeva, rođen 1921. U NOV je krenuo u drugoj polovini 1941. sa namerom da se uključio u sastav Kalinovačkog partizanskog odreda. Međutim, etnički elementi koji su se uvukli u Odred vratili su ga natrag, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uhvaćen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Romano Izidora Zadik-Binko, vodoinstalater iz Sarajeva, rođen 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinovačkom partizanskom odred i, ali je ubrzo vraćen od etničkih elemenata, koji su se uvukli u Odred, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uspeo je da se prebaci u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Romano Izraela Zlata, domaćin iz Sarajeva, rođen 1921. Po dolasku ustaša na vlast pobjegla u Split, odakle je po kapitulaciji Italije otišla sa jugoslovenskim zbegom u Italiju. Iz Italije je stupila 1944. u NOP. Radila je u pozadini u Bariju (Italija).
- Roninger Julijus, stolarski radnik iz Zagreba. Rođen 1894. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast pobjegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljeviću, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. U NOP. Na radu u radionici OK ružnog NOO za Baniju.
- Rot-Baruh Bjanka, službenica iz Banjaluke. Rođen 1906. u Bihaću. Po dolasku ustaša na vlast pobjegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Stabu VI korpusa kao administrator.
- Rot Bele Hugo, uenik iz Novog Sada. Rođen 1926. u Rumi. član SKOJ-a od 1941. kada je i stupio u NOP u sastav udarne grupe. Mađarski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju.

- Odveden u zatvor u Marasku, a zatim u logor u Buhenvaldau, gde je ostao do kraja rata.
- Rot Ilonka**, iz Osijeka. Prema nekim podacima bila je u NOR od 1943. godine.
- Rot Ignjata Ivan, službenik iz Zagreba, ro en 1913 U NOP od 1943. iz logora na Rabu. Na radu u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Rot Josip**, službenik iz Vukovara, ro en 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je odveden juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vojni rukovodilac u jedinicama VII banijske divizije.
- Rot K. Josip**, student medicine. Ro en 1922. u Dobrom Polju. U NOV od 1944. Na radu u bolnici u Vrbasu.
- Rot Jozef**, iz Bijeljine. Ian SKOJ-a. U NOP od 1941. Uhva en od ustaša u drugoj polovini 1941. i ubijen u bijeljinskom zatvoru.
- Rot Marcel**. — Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bolni ar u bolnici VIII korpusa.
- Rot Arnolda Mira**, student iz Nove Gradiške, gde je ro ena 1922. Ian SKOJ-a. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uhva ena od ustaša prilikom izvršavanja dobijenog partijskog zadatka i odvedena u logor, gde je ubijena.
- Rot Nikola**, profesor gimnazije iz Osijeka. Ro en 1910. u Korošu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Sušak, odakle je stupio maja 1942. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent za kulturno-prosvetni rad u 2. odredu V operativne zone; u Primorsko-goranskom odredu; Ian Agitpropa XIII divizije; Ian Polit-odjela XXXV divizije.
- Rot M. Olga**, u enica iz Vlasenice, ro ena 1924. U NOV od oktobra 1942. Bolni arka u jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade i u jedinicama XXXVIII divizije; referent saniteta 2. brigade III divizije KNOJ.
- Rot Roza**, službenik iz Zagreba. Ro ena 1919. u Segedinu. U NOP od 1944. iz Barija. Na radu u Poverenistvu za ekonomsku obnovu zemlje pri Nacionalnom komitetu oslobo enja Jugoslavije.
- Rot Stefica**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1920. u Vukovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Rot Viktor**, radnik iz Vukovara, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo po etkom maja 1943. u Crnoj Gori u borbi sa etnicima.
- Rot-Vamošer Zlata**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Rot Žiga**, radnik iz Vukovara, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana na Korulu. U NOV od januara 1943. Borac u Korulanskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo aprila 1943. u Crnoj Gori u toku etvrte neprijateljske ofanzive, u borbi sa etnicima.
- Rothart Vladislav**, u enik iz Novog Sada. ro en 1925. Ian SKOJ-a i Ian Rejonskog komiteta SKOJ-a u Novom Sadu. U NOP od početka ustanka. U estvovao u organizovanju udarnih grupa. U drugoj polovini 1941. uhapšen od maršalovskih fašista i osu en na 6 godina robije. Krajem novembra 1941. doveden u segedinski zatvor — odvešten za maloletnike, a juna 1944. odveden u zatvor u Asodu. U oba zatvora bio je rukovodilac skojevske organizacije. U Asodu u estvovao u organizovanju bekstva politkih zatoenika koje je izvršeno no u 28/29. novembra 1944. Decembra te godine stupio u NOV.
- Rotdoj dr Anica**, lekar iz Murske Sobote, ro ena 1912. Medicinski fakultet završila 1940. u Beogradu. U NOP od 1941. Leila i skrivala partizane, slala sanitetski materijal tajnim kanalima partizanima. Godine 1944. ustaše u otkrile njen rad i odvele u Lepoglavu, gde je ubijena.
- Roter Franjo** iz Subotice, ro en 1909. Od 1942. na prisilnom radu u Maraskoj, odakle je pobeao oktobra 1944. i stupio u NOV. Borac u Autobataljonu I armije, a zatim na radu u politici komodeljenju I armije.
- Roter dr Leo**, advokat iz Zagreba, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raaba na oslobojenoj teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Roter Miša**, student medicine iz Zagreba. Star 23 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u hirurškoj ekipi VI prolet. divizije.
- Rotmiler Adolf-Aca**, službenik iz Zagreba. Ro en 1903. u Rumi. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljenistvo u Nemačku. U logoru se uključio 1942. u antifašistički pokret. Po osloboenju iz logora 1945. godine upu en je u ženski logor u Berger Belsenu radi prihvatanja i organizovanja povratka jugoslovenskih logorašica u Jugoslaviju.
- Rozenbaum Jozefina**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1898. u Rio de Žaneiru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici papu a pri Okružnom NOO Banije.
- Rozenbaum Regina**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP u radionici papu a pri Okružnom NOO Banija.
- Rozenberg Anita**, u enica iz Beograda. Stara 18 godina. Ian SKOJ-a. U NOP od početka ustanka Uhva ena od Gestapoa i streljana 12. VII 1942. n3 Banjici.
- Rozenberg Antun**, trgovac iz akovca. U NOP od 1941. Marški fašisti otkrili njegov rad i osudili na robiju.
- Rozenberg-Farkaš Elza**, dentista. Ro ena 1917. u Mtička evu. S obzirom da u Jugoslaviji nije mogla dobiti zaposlenje, preselila se pred drugi svetski rat u Budimpeštu, gde se uključila 1941. u antifašistički pokret i primljena u SKOJ. Marška policija otkrila njen rad 1943. i uputila je u logor u Bačkoj Topoli, odakle je maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Aušvic, gde je ostala do kraja rata.

- Rozenberg Erna, u enica iz Beograda. Stara 17 godina član SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka. Uhva ena i streljana 12. VII 1942. na Banjici.
- Rozenberg Lazara Ervin-Silja, iz Zemuna, ro en 1922. Juna 1942. odveden u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Rozenberg Eva, u enica iz Zagreba. Ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Rozenberg Pavle (Nikoli Dušan), službenik iz Zagreba, ro en 1913. Završio ekonomski fakultet. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i primljen u lanstvo KPJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Stabu baze NOVJ u Barinju (Italija).
- Rozenblat M. Egon, student iz Zagreba. Ro en 1920. u Samoboru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Cetinskoj brigadi i u 9. brigadi XX dalmatinske divizije; na radu u Tenhi kom odeljenju GS Srbije. Godine 1944. oboleo i le en u Italiji.
- Rozencvajg Alfred (Mitrov Nenad), diplomirani filozof. Na radu u Prosvetnom odeljenju pri Dunavskoj banovini u Novom Sadu. Ro en 1896. u Sremskoj Mitrovici. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata i lan KPJ. Bavio se poezijom i svoje radove potpisivao pseudonimom »Mitrov Nenad«. U NOP je stupio na po etku ustanka, ali je ve jula 1941. uhapšen od ma arske policije, koja je tražila od njega da imenuje lanove KPJ. S obzirom da je pretpostavljao da e ih morati ime novati pod zverskim mu enjem, to je 7. VII 1941. izvršio samoubistvo.
- Rozencvajg M. dr Erih, lekar-asistent na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Ro en 1903. u Banjaluci. Medicinski fakultet završio 1928. u Parmi (Italija), a zatim specijalizirao ginekologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en je u Banjaluku, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa, odakle je stupio septembra 1944. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: šef hirurške ekipe X divizije, šef hirurškog odeljenja bolnice broj 3 Petog korpusa, šef odeljenja lakih ranjenika Bolni kog centra u Banjaluci.
- Rozencvajg dr Fišl, lekar iz Travnika. Ro en 1882. u Rumuniji. Medicinski fakultet završio 1909. u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu. U NOV od oktobra 1944. Lekar u bolnici broj 7 Petog korpusa u Travniku, a zatim šef hirurškog odeljenja bolnice V korpusa u Jajcu.
- Rozencvajg A. Frida, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1910. u Makarskoj. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa svojim mužem dr Erihom Rozencvajno'n u Banjaluku, gde je hio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Na radu u hirurškoj ekipi X divizije; bolnici broj 3 Petog korpusa i hirurškom odeljenju bolni kog centra u Banjaluci.
- Rozencvajg-Justus Julijana, doma ica iz Rume, ro ena 1912. U NOV od prve polovine 1943. Bolni atf u sremskim partizanskim jedinicama. Poginula 1944. u borbi sa Nemcima. Mesto pogibije nepoznato.
- Rozencvajg Eduarda dr Lea, lekar iz Osijeka, ro ena 1916. Medicinski fakultet završila u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Srbiju, gde se skrivala do novembra 1944. kada je stupila u NOV. Šef zaraznog odeljenja bolnice I armije.
- Rozencvajg Marija, doma ica iz Sremske Mitrovice. Ro ena u An elosu. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njen rad i preki sud osudio je na smrt. Streljana 7. VII 1942. u Sremskoj Mitrovici.
- Rozencvajg Dezidera Pavle, kožarski trgovac iz Su botice, ro en 1908. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobjegao novembra 1944. i stupio u NOV.
- Rozencvajg M. Zlata, doma ica iz Banjaluke, ro ena 1900. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa bratom dr Erihom u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1944. Bila je na slede im dužnostima: na radu u previjalistu hirurške ekipe X divizije, u bolnici broj 3 Petog korpusa i u hirurškom odeljenju lakih ranjenika Bolni kog centra u Banjaluci.
- Rozenfeld Bruno, dentista. Ro en 1903. u Ptuj. U NOV od decembra 1944. Na radu u zubnoj ambulanti XXXIII divizije.
- Rozenfeld Imre, iz Novog Sada. Po okupaciji Ba ke prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno uklju io u antifašisti ki pokret. Poginuo u drugoj polovini 1944. u Budimpešti prilikom jedne akcije u borbi sa »njilašima«.
- Rozenfeld-Roman Mirko, tipograf iz Zagreba. Ro en 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u štampariji CK KPH.
- Rozenrauh dr Drago, pravnik iz Sarajeva, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Sreskom NOO Slunju, a zatim u Komandi kordunaskog vojnog podru ja.
- Rozenrauh Ernestina, doma ica iz Sarajeva, ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Glina.
- Rozenrauh-Stem Gizela, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1910. u Slavonskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u De jem domu u Kordunu.
- Rozenrauh-Rozencvajg Jelena, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1900. u Rimpolungu (Rumunija). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Vojnog podru ja IV/2.
- Rozenrauh Simo, službenik iz Sarajeva. Ro en 1891. u Varešu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Glina.
- Rozner Vilama Hans-Ivan. ro en 1914. u Sarajevu. Interniran juna 1943. u logor na Rabu. 9. IX 1943. stupio u NOV. Borac u jedinicama VII banij. div.
- Rozner Ivo, radnik iz Karlovca, ro en 1921. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe, koja je vršila sabotaže i diverzije, a od 1940 u N-1W. Rorac u Banijskom partizanskom odr.
- Rubanji dr Pal, lekar iz Budimpeste. Medicinski fakultet završio u Budimpešti, a zatim specijalizirao hirurgiju. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Hirurg u XXIII srpskoj diviziji.

- Ruben Bojana, u enica iz Skoplja, ro ena 1924. U napredni omladinski pokret pristupila u gimnaziji i isticala se u širenju marksisti ke ideologije me u omladinom. U NOP od 1941. a od 1942. lan SKOJ-a. Prikupljala pomo za NOV. Marta 1943. od vedna od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Ruben Rake Bojana, u enica iz Beograda, ro ena 1927. Po okupaciji Beograda prebegla u rejon Top lice (Srbija), gde je stupila u NOP 1942. godine.
- Ruben E. dr Remon, lekar iz Skoplja, ro en 1911. Medicinski fakultet završio 1934. u Gracu, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. U NOV od oktobra 1944. Šef veneri nog odeljenja bolnice GS Makedonije.
- Ruben-Prci Hajima Zumbula, kroja ica iz Prištine, ro ena 1902. U NOP od septembra 1944. kao po zadinski radnik na terenu Tuzle.
- Ruben Buhora Žaki, u enik iz Beograda. Ro en 1925. u Prištini. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio 1942. u redove albanskih partizana. Poginuo 1943. u Albaniji.
- Rubenovi Manojla Avram, trgovac iz Beograda. Ro en 1914. u Uroševcu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je interniran od Italijana u logor u Beratu. Od septembra 1943 nalazio se u redovima albanskih partizana. Zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Bergen Belsenu, gde je ostao do kraja rata.
- Rubenovi Manojla Isak, u enik iz Beograda. Ro en 1923. u Prištini. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, gde je stupio 1942. u redove albanskih partizana. Decembra 1943. zarobljen od Nemaca kod Tirane i odveden u logor na Banjici, gde je streljan februara 1944.
- Rubenovi Rašela, u enica iz Beograda. Ro ena 1927. u Požarevcu. U NOV od 1944. Borac u srbijanskim partizanskim jedinicama.
- Rubenovi Rifka, doma ica iz Prištine, ro ena 1920. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Albaniju, gde je stupila 1942. u redove albanskih partizana.
- Rubinštajn Huga Josip, službenik iz Sarajeva. Ro en 1903. u Višegradu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhva en od ustaša i 16. XI 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Rule (ime i prezime nepoznato), u enik iz Beograda. Star oko 19 godina. lan SKOJ-a. U NOV od septembra 1941. Borac u 1. eti Beogradskog bataljona 1. prolet. brigade. U borbi sa etnicima bio je ranjen 22. XII 1941. kod Sjenice i ostavljen na le enju u Novoj Varoši. Ubijen po etkom 1942. od pripadnika muslimanske milicije.
- Ruso Isaka Albert-Kote, radnik iz Bitolja, ro en 1919. lan SKOJ-a. U NOP od 1942. Rasturao ilegalni materijal. U NOV od marta 1943. Borac u 2. makedonskoj udarnoj brigadi.
- Ruso Beno-Koki, radnik iz Bitolja, ro en 1915. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOV je stupio 1941. i u estvovao u organizovanju ustanka, a od 1942. bio je u sastavu NOV i to na slede im dužnostima: borac u eti »Jane Sandanski«, zamenik komesara odreda »Drimkoi«, komesar bataljona u 2. makedonskoj udarnoj brigadi. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapre en u in general-potpukovnika.
- Ruso Menteš-Kamhi Roza, doma ica iz Bitolja, ro ena 1922. U NOP od po etka ustanka, kada je primljena u SKOJ. Bila je zaduzena za rad sa jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u antifasisti ki pokret. Sem toga, zaduzena je bila za pronalaženje stanova za smeštaj ilegalaca, prikupljanje pomo i za NOV i dr. Od marta 1942. lan KPJ, a krajem te godine izabrana za lana MK SKOJ-a Bitolj, a nešto kasnije i za lana MK KPJ Bitolj. Godine 1943. prešla u ilegalstvo, ali je uhva ena aprila 1943. od bugarskih fašista i osu ena u Skoplju na 15 godina robije. U zatvoru je organizovala partijski aktiv sa kojim je rukovodila. Po kapitulaciji fašisti ke bugarske oslobio ena iz zatvora septembra 1944. i stupila u NOV. Posle kra eg vremena postavljena je za lana Okružnog komiteta KPJ za bitoljski okrug. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Ruso Isaka Vida, doma ica iz Bitolja, ro ena 1900. Od 1941. skrivali su se u njenom stanu ilegalci i održavani ilegalni partijski sastanci. Bugarski fašisti su otkrili njen rad i uhapsili je. Me utim, na saslušanju nije ništa priznala, pa je internirana u Bugarsku. Marta 1943. Bugari su je uklju ili u transport makedonskih Jevreja, koji je bio upuen u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Ruso N. Žaklen, student medicine iz Beograda. Ro ena 1921. u Zenevi. Naprednom omladinskom pokretu pristupila na Beogradskom fakultetu i primljena u SKOJ. Vrlo aktivno je delovala u skautskoj organizaciji, kao i u Udruženju medicinara U NOV je stupila 1941. u srbijanskim partizanskim jedinicama. Poginula. Mesto i vreme pogibe nepoznato.
- Ruži Dragutina Vilko, oficir jugoslovenske vojske sa službom u Skoplju. Ro en 1916. u Rijeci. U NOV od 1944. Vojni rukovodilac u 8. brigadi 22. srpske divizije.
- Ruži ka Valika, doma ica iz Sušaka, ro ena 1898. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kraljevcu, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Sabol Ivan, radnik iz Zagreba. Star 27 godina. O NOV od 1941. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Sadikario Josipa Avram, student medicine iz Bitolja, ro en 1919. Medicinu je po eo studirati u Beogradu. Na fakultetu se uklju iao u napredni studentski pokret i 1938. primljen u SKOJ, a 1940 za lana KPJ. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Bitolj, gde je u estvovao u organizovanju us-zanske spomenice 1941.
- Sadikario Solomona Hajim-Strela, tekstilni radnik iz Beograda. Ro en 1913. u Bitolju. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i 1939. primljen u lanstvo KPJ. U NOV od avgusta 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu; komandir ete, a zatim komandant bataljona u 1. prolet. brigadi. Zarobljen od Nemaca, ali je uspeo pobe i i ponovo stupio u NOV. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Sadikario Juse Samuel-Sami, obu arski radnik iz Bitolja, ro en 1925. lan SKOJ-a. U NOP od 1941, a u NOV od marta 1943. Borac u Bitoljskom partizanskom odredu; komesar ete u 2. makedonskoj udarnoj brigadi. Poginuo 8. V 1945. prilikom osloboenja Zagreba.
- Sadikario Juse Solomon-Mo, u enik iz Bitolja, ro en 1923. lan SKOJ-a od 1941, a KPJ od 1942. U NOP od po etka ustanka, a marta 1942. stupio u NOV. Borac u Bitoljskom partizanskom odredu; komesar bataljona u 3. makedonskoj udarnoj brigadi. Poginuo 1944. kod Stracina u borbi sa bugarskim fašistima.
- Sak Erna, u enica iz Sarajeva, ro ena 1922. lan SKOJ-a od 1941, a KPJ od 1942. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu; bolni arka u Beogradskom bataljonu 1. prolet. brigade. Marta 1943. umrla od pegavog tifusa u bolnici I prolet. divizije.

- Saks Mira iz Zagreba**, rođena 1900. u Karlovcu. U Zagrebu diplomirala primenjenu umetnost. U es'nik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i 1935. primljena u članstvo KPJ. Kao komunistica osuđena 1936. od suda za zaštitu države na 2 godine robije, koju je odležala u zatvoru u Požarevcu. Po izlasku sa robije produžila sa revolucionarnim radom. Bila je član odbora za pomoć Španskoj republikanskoj armiji. Po kapitulaciji Jugoslavije stupila u NOP kao pozadinski politički radnik, ali je ubrzo uhapšena od ustaša i u drugoj polovini 1941. ubijena.
- Salamon Ljudevita Fedor**, službenik iz Zagreba, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Salamon ing. Imre**, iz Osijeka. Prema nekim podacima bio je u NOR.
- Salamon Isaka Jusef**, trgovac koji pomogao nik iz Prištine, rođen 1922. član SKOJ-a. U NOP od 1942. kao pozadinski radnik.
- Salamon Ljudevita Lili**, službenik iz Zagreba, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Administrator u Sanitetskom odeljenju GS Hrvatske, a zatim u IV korpusu.
- Salamon Rifka-Patika**, domaćica iz Bitolja, rođena 1900. U NOP od 1941. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci MK KP Makedonije Bitolj. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Salamon Isaka Salamon**, trgovac koji pomogao nik iz Prištine, rođen 1921. član SKOJ-a. U NOP od 1942. Pozadinski radnik.
- Sale dr Hinko**, lekar. Rođen 1906. u Bile u. Specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor do septembra 1943. Po kapitulaciji Italije otišao u Švajcarsku, odakle je došao u Jugoslaviju početkom 1945. kao član Sanitetske komisije. Radio u zubnom odeljenju Glavne vojne bolnice u Beogradu.
- Salcberger Leopolda Aleksandar-Šani**, bankarski službenik iz Sarajeva, rođen 1914. Do rata vrlo aktivan u naprednom pokretu, a naročito u SBOTI -u. Po dolasku ustaša na vlast stupio u NOV. U estvovao je u organizovanju udarnih grupa, kao i u prikupljanju materijala za potrebe partizana. Avgusta 1941. upućen od partije na Igran, u sastav Igmanske partizanske grupe, gde je bio na dužnosti komandira voda. Septembra 1941. izvršio je sa vodom napad na voz kod Blažujka, ali je izdajom jednog železnog ara, koji se nalazio u vozu, uhapšen od policije i doveden u zatvor u Sarajevo. Preki sud ga je osudio na smrt. Streljan 1. X 1941. na Vracama kod Sarajeva. Prilikom saslušanja i samog streljanja herojski se držao.
- Salcberger Leopolda Alfred**, službenik iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast estvovao u organizovanju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Novembra 1941. uhapšen od ustaša i 16. XI 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Salcberger Leopolda Beba**, službenica iz Sarajeva rođena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana početkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kupařima. a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina. Godine 1944. ugrizao ju je besan pas i umrla u Topuskom.
- Salcberger Leopolda Ervin-Stanko**, službenik iz Sarajeva, rođen 1916. U es'nik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata. član KPJ od 1942. Po dolasku ustaša na vlast u estvuje u pripremama za ustanak. Avgusta 1941. stupio u NOV. Borac u Igmanskom partizanskom odredu; komandant odreda »Zvijezda«; komandir grupe u 6. prolet. istonobosanskoj brigadi; komandant bataljona u 15. majske brigade; na elinik Staba XVII divizije; komandant artiljerijskog divizionu; upravnik Oficirske artiljerijske škole III korpusa. Nosilac Partizanske spomenice 1941. Posle rata unapređen u in general-majora.
- Salcberger-Grinvald Josipa Nada**, krojačica iz Osijeka. Rođena >1923. u Našim krajovima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana početkom novembra 1942. u logor na Bra u. a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; bolni arka u jedinici VII banijske divizije; na radu u radionici Vojne oblasti IV korpusa.
- Salcberger Hermana Vlado**, student tehnike iz Osijeka. Rođen 1922. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor na Bra u. U logoru je izabran za člana ilegalnog NOO. Po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu, gde je bio član logorskog Komiteta KPJ. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u J. brigadi VII banijske divizije; šef Tehničkog odeljenja Unske operative grupe; član Propagandnog odeljenja VIII divizije.
- Salom Albert**, student iz Banjaluke, rođen 1921. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. Do rata vrlo aktivan u radni kom pokretu. U estvovao u svim levlarskim akcijama, rasturao ilegalne letke i dr. U NOP od 1941. ali je ve 28. VII 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jadovnu, gde je ubijen.
- Salom Albert**, iz Sarajeva. Star 35 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio po sektoru prosvete u NOO Slivnjsko.
- Salom Jesue Albert**, trgovac koji pomogao nik iz Zenice, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Sreskom NOO Vojni .
- Salom I. Ante-Buki**, student farmacije iz Sarajeva, rođen 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: apotekar u ambulanti u Crikvenici, upravnik sanitetskog skladišta Li kog vojnog područja, na radu u Sanitetskom skladištu GS Hrvatske, referent za apotekarstvo XXXV divizije, upravnik sanitetskog skladišta Vojne oblasti XI korpusa.
- Salom Avram**, trgovac koji pomogao nik iz Sarajeva, rođen 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Salom Avram**, posrednik iz Sarajeva, rođen 1880. Simpatizer KPJ do rata. Od početka ustanka poma

- gao NOP, ali je uhvaćen od ustaša 16. XI 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Salom Bernard-Berno, diplomirani pravnik iz Sarajeva. Rođen 1915. u Bijeljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinici VII hgnijske divizije, a zatim na radu u Okružnom NOO Bihać.
- Salom Salamona Braco, mašinbravar iz Zenice, rođen 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; komesar 2. bataljona 2. brigade VII banijske divizije.
- Salom Ješue Daniel, student prava iz Travnika, rođen 1916. Naprednom pokretu pristupio na studijama i primljen za člana KPJ. U NOV od 1941. Na putu za Imotski odred uhvaćen od etnika u drugoj polovini 1941. i ubijen.
- Salom Izidora David, uenik iz Sarajeva, rođen 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor, iz kojeg je oslobođen po kapitulaciji Italije. U NOV od avgusta 1944. Borac u artiljerijskom divizionu IV korpusa, a zatim u Školi za vezu VS-a.
- Salom Hermana Duška, domaćica iz Zvornika, rođena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, odakle je stupila u NOV oktobra 1943. Bolnička u jedinici XVI vojvođanske divizije XII korpusa.
- Salom Erna, uenica iz Sarajeva, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u Usitarskom vojnom području.
- Salom Salamona Erna, uenica iz Zenice, rođena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOV je stupila po oslobodenju iz logora 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinici VII banijske divizije, a zatim na dužnosti oficira za vezu pri Štabu te divizije.
- Salom Davida Isak-Igo, uenik iz Sarajeva. Rođen 1926. u Akou (Palestina). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim vodni delegat u 1. dalmatinskoj brigadi XXVI divizije. Godine 1944. ranjen u borbi i upućen u Italiju na lečenje. Po izlečenju na dužnosti tumača za engleski jezik pri bolnici GH 45 u Gravini.
- Salom Hajima Izidor, službenik iz Sarajeva, rođen 1915. Do rata završio ekonomski fakultet. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Po oslobodenju iz zarobljeništva vratio se u Jugoslaviju i aprila 1945. stupio u NOV.
- Salom Ina, Jeluša-Šujica, inženjer iz Sarajeva, rođen 1912. Do rata pripadnik naprednog pokreta. Član »Kolegijuma artistikuma« u Sarajevu. U NOV od 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu i u odredu »Zvijezda«: oficir za vezu pri Štabu 6. prolet. isto nobosanske brigade, a zatim na istoj dužnosti pri Vrhovnom štabu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Salom Julija, profesor gimnazije iz Sarajeva. Rođena 1886. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Štabu VII banijske divizije.
- NOP. Radila po sektoru prosvete pri NOO Glina Februara 1945. umrla od tifusa u Glini.
- Salom Lili, uiteljica iz Sarajeva, rođena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Nastavnica u partizanskim školama na teritoriji Primorja.
- Salom Daniela dr. Mento, lekar iz Bijeljine, rođen 1898. Medicinski fakultet završio 1927. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Tuzlu, u sastavu ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od avgusta 1943. Lekar u bolnici III korpusa; upravnik bolnice XVI vojvođanske divizije; upravnik bolnice XXXVI divizije; upravnik bolnice u Panjevu; šef Sanitetskog odseka Komande grada Beograda.
- Salom Miko, diplomirani pravnik iz Sarajeva, rođen 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Zamenik komandanta Jevrejskog rapskog bataljona; borac u 2. brigadi VII banijske divizije, a kasnije na radu u pozadini.
- Salom-Papo mr. ph. Mira, apotekarski saradnik iz Banjaluke, rođena 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Apotekar bolnice Diljskog vojnog područja, a zatim referent za apotekarstvo XL divizije.
- Salom Davida Moric-Mile, službenik iz Sarajeva. Rođen 1908. u Višegradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Solinskom partizanskom odredu; desetar u 4. brigadi IX dalmatinske divizije; šef radio-službe pri Štabu VIII korpusa.
- Salom Elijasa Moric-Moca, električar iz Sarajeva, rođen 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac u Crepoljskom partizanskom odredu, a zatim kurir izmeću PK KP Bosne i Hercegovine i partizanskih jedinica na Romaniji. Bio je vrlo hrabar pri izvršavanju postavljenih zadataka. Godine 1942. uhvaćen na putu od ustaša i ubijen. Posle rata jedna osnovna škola u Sarajevu dobila njegovo ime.
- Salom Niko, dentista iz Sarajeva. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio oktobra 1944. u NOV.
- Salom B. dr. Rafael, lekar-ginekolog iz Sarajeva. Rođen 1897. u Travniku. U NOV od januara 1944. Lekar u Ratnoj mornarici.
- Salom Daniela Ruta, domaćica iz Zajca, rođena 1921. U NOV od oktobra 1941. Borac u Pelagi evom partizanskom bataljonu, a zatim bolnička u toj jedinici. Kasnije je bila omladinski rukovodilac bataljona. Godine 1944. bolnička u bolnici broj 43 u Italiji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Salom Daniela Salomon-Braco, student prava iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOV je stupio 9. IX 1943. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinici VII banijske divizije. Poginuo krajem 1944. kod Drežnika (Lika) u borbi sa Nemcima.
- Salom Sadika Sida, domaćica iz Zenice. Rođena 1897. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica pri Štabu VII banijske divizije.

- Salom Avrama Šua**, trgovac iz Zenice, rođen 1885. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 1943. i stupio u NOV. Borac u Banijskom partizanskom odredu.
- Salom Franca Tilka**, učenik iz Sarajeva, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebjeo u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na dužnosti kurira u pozadini.
- Salom Daniela Zlata**, učenica iz Jajca, rođena 1924. U NOV od jula 1941. Omladinski rukovodilac u Pelagi evom partizanskom bataljonu, a zatim pozadinski politički radnik. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Samakovlija Ašera Benjamin-Damjan**, tekstilni radnik iz Sarajeva, rođen 1918. U NOV od septembra 1941. u Srbiji. Posle prve neprijateljske ofanzive prebego u Grčku, gde se uključio u redove grčkih partizana, a marta 1944. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Na radu u Agitpropu Makedonsko-kosovske brigade; komandir ete u 10. makedonskoj brigadi; komesar bataljona makedonske divizije KNOJ-a.
- Samakovlija Ašera Bijanka**, učenica iz Sarajeva, rođena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebjeo u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, gde se aktivno uključila u NOP. Organizovala je odlazak jedne grupe jevrejskih omladinaca iz logora u partizane, ali je njen rad otkriven i italijanski fašisti osudili su je na zatvor. Iz zatvora odvedena po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila je 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim bolni arka u jedinicama VII banijske divizije.
- Samakovlija Mojsija Binjo-Gazda**, službenik iz Sarajeva, rođen 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Samakovlija B. Daniel**, aviomehaničar iz Sarajeva, rođen 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. eti 4. bataljona 1. brigade VII banijske divizije.
- Samakovlija Binje Marcel-Braco**, automehaničar iz Sarajeva, rođen 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; Tenkovskom bataljonu GS Hrvatske; tehnički referent autobataljona GS Hrvatske.
- Samakovlija Ašera Ela**, student harnije iz Sarajeva rođena 1921. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji, a na fakultetu je primljena u lanstvo KPJ. U NOV je krenula u drugoj polovini 1941. sa namerom da se uključi u sastav Kalinova kog partizanskog odreda. Međutim, etnički elementi koji su se uvukli u Odred vratili su je natrag, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uspjela je da prebegne u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru. U logoru u estvovala u organizovanju NOP me u logorašima, kao i grupu jevrejskih omladinaca, koji su trebali da pobjegnu u partizane. Njen rad je provaljen i italijanski fašisti su je osudili na zatvor (Hvar). Po etkom juna 1943. odvedena je u logor na Rabu. U logoru je izabrana za lanu logorskog Komiteta KPJ i za lanu ilegalnog logorskog NOO. Po oslobodenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Komandir sanitetskog voda Jevrejskog rapskog bataljona, a zatim je radila na organizovanju tehnike pri stambu VII banijske divizije i u Agitpropu te divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Samakovlija Isaka Hajim**, tehničar iz Sarajeva, rođen 1911. Naprednom pokretu pristupio u srednjo-tehničkoj školi. Godine 1929. uhapšen, jer je skrivao u svom stanu ilegalni partijski materijal svog strica, poznatog revolucionara Benjamina Fincija (ubijen 1929. na sarajevskoj policiji prilikom saslušavanja). Sud za zaštitu države osudio ga je na 1 godinu robjice. Po izlasku sa robjice nastupio je sa revolucionarnim radom. U NOP od početka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i u drugoj polovini 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Samakovlija Izidor-Kic**, automehaničar iz Sarajeva rođen 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu; 5. bataljonu 1. prolet. brigade; 4. bataljonu 2. prolet. brigade; rukovodio kulturno-prosvetnom ekipom u II prolet. diviziji. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Samakovlija R. Maca**, učenica iz Zagreba. Rođena 1923. u Veliko Lišće (Karlovac). U NOV od novembra 1942. Bolni arka u 13. prolet. brigadi; referent saniteta Žumbera kog partizanskog odreda, a zatim Žumbera ke brigade; bolni arka u bolnici XXXIV divizije.
- Samakovlija Margita**, diplomirani veterinar rođena 1914. u Prijedoru. Veterinarski fakultet završila 1940. u Zagrebu. U NOV od decembra 1944. Borac, a zatim na veterinarskoj dužnosti u VI armiji.
- Samakovlija Izidora Marko**, učenik iz Sarajeva, rođen 1927. U NOV od 1942. Borac, a zatim obavestajni oficir u Diljskom partizanskom odredu. Te godine zarobljen od Nemaca i odveden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Samakovlija I. Mišo**, student medicine iz Sarajeva rođen 1920. u Gorazde. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta Žumbera ke brigade, zamenik komesara ete u toj brigadi; referent saniteta 3. brigade XXXIV divizije.
- Samakovlija Aleksandra Samuel-Braco**, krojač radnik iz Sarajeva, rođen 1920. U NOV od septembra 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu Poginuo 8. V 1942. na Rogoju u toku treće neprijateljske ofanzive.
- Samek Lj. Branko**, dentista iz Sarajeva, rođen 1912. U NOV od aprila 1945. Na radu u bolnici broj 3, Druge armije.
- Samuil Robert**, službenik iz Beograda, rođen 1910. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu dc rata i lan KPJ. U NOV od septembra 1941. Borac u sumadijskom partizanskom odredu, a zatim u 1. eti 5. bataljona 1. prolet. brigade. Poginuo 21. II 1942. kod Pjenovca (isto na Bosna) u borbi sa Nemcima.
- Samuilovi S. dr Albert**, lekar iz Prištine, rođen 1913. Medicinu studirao u Zagrebu. U NOV od februara 1945. Lekar u Komandi grada Prištine, a zatim referent saniteta grupe brigada, na Kosmetu.
- Santo Laslo (Ladislav)**, student iz Sombora, rođen 1921. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i februara 1942. osudili na 3 godine robjice. Odveden u zatvor u Kalo u (Maarska), a zatim na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.

Santo Elina Mira, u enica iz Zagreba. Ro ena 1922. u Hreljini. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Agitpropu Kalni kog partizanskog odreda, a zatim šifrant u Štabu X korpusa.

Sanjina Mira, balerina iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila avgusta 1943. u NOP. Ian Kazalista narodnog osloboenja Jugoslavije.

Sarafi Isidora dr Jakov, lekar iz Skoplja. Ro en 1905. u Banjaluci. Medicinski fakultet završio 1931. u Be u. U NOP od 1941. U estvovao u radu ilegalne zdravstvene službe u Skoplju: le io ranjene i bolesne partizane, slao sanitetski materijal partizanima. Godine 1942. otkrili su bugarski fašisti njegov rad i internirali ga u Bugarskoj. Po kapitulaciji fašisti ke Bugarske vratio se oktobra 1944 u Jugoslaviju i stupio u NOV. Na zasedanju Antifašisti kog sobranja Makedonije izabran za venika. Bio je na dužnosti sefa sanitetske službe makedonske divizije KNOJ-a.

Sarafi Isidora dr Samuel, diplomirani pravnik iz Beograda. Ro en 1910. u Banjaluci. Po raspadu ju goslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemaku. Po osloboenju iz logora vratio se u Jugoslaviju i po etkom maja 1945. stupio u NOV. A utant u Štabu S. brigade XXI srpske divizije.

Sarfati Alegra, u enica iz Bitolja, ro ena 1925. U NOP od 1941, a 1942. primljena u SKOJ. Disciplinovanio je izvršavala dobijene zadatke od skojevsk organizacije. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.

Sarfati Jakova Isak, radnik iz Bitolja, ro en 1920. U enik u revolucionarnom radni kog pokretu u 1941. primljen u alništvo KPJ. U NOP od 1941. U estvovao u organizovanju ustanka u bitoljskom kraju. Bugarski fašisti su otkrili njegov rad, ali je pre hapšenja otišao u Gr ku po zadatku Partije radi uspostavljanja veze sa KP Gr ke. Bugarski fašisti ki sud osudio ga na smrt u odsustvu. U Gr koj je stupio u redove gr kih partizana. Poginuo u Gr koj 1943. u borbi sa gr kim fašistima.

Sarfati Sunhula, doma ica iz Bitolja, ro ena 1904. Majka prvoborca Isaka Sarfatija. U NOP od početka ustanka. Prikupljala pomo za partizane. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.

Sari Jozefa Vera, (porodi no ime majke Renier), u enica iz Zagreba, gde je ro ena 1924. U NOV od 1941. kao pozadinski polit ki radnik. Nosilac Partizanske spomenice 1941.

Sas Jozefa Agneza, službenik iz Beograda. Ro ena 1914. u Vrbasu. Po završetku gimnazije studirala dve godine medicinu u Ženevi i 1937. prekinula studije i vratila se u Jugoslaviju. Zaposlila se kao privatni službenik. Od 1937. uklju ila se u revolucionarni radni ki pokret. Vrlo aktivno je delovala u SBOTI -u i u »Poletu«. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci, skrivana je ilegalna štampa i sama je u estvovala u njenom rasturanju. Godine 1940. uhapšena od policije i od suda za zaštitu države osu ena na oodinu i po robije, koju je odežala u zatvoru u Požarevcu. U vreme kapitulacije Jugoslavije uspela je pobe i iz zatvora i vratila se u Beograd. Po direktivi Partije odlazi na po etku ustanka u Novi Sad, gde je radila u partijskoj tehnici i prevodila letke i drugi ilegalni materijal na m arski jezik. S obzirom da je pretila opasnost da bude uhapšena prilikom provale u Pokretu, pre

begla je u Budimpeštu, gde je proizvela s ilegalnim radom. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i uhapsili je septembra 1943. Dovedena u Novi Sad, gde je bila u zatvoru 6 meseci, a zatim osu ena na dve i po godine robije. Odvedena u zatvore u Ma arsku (Budimpešta, Komarno), a zatim u logor u Dahau i Bergen Belsenu, gde je stradala do kraja rata.

Sason Bela, službenik iz Skoplja, ro ena 1917. U NOP od početka ustanka. Ian SKOJ-a i rukovodilac aktiva jevrejskih žena, koje su skupljale pomo za NOV. U njenom stanu skrivali su se ilegalci. Po etkom marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.

Sason Rašela, radnica iz Skoplja, ro ena 1923. U NOP od početka ustanka, a 1942. primljena u SKOJ. U njenom stanu održavani su sastanci ideološke grupe. U estvovala u prikupljanju pomo i za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.

Sason Rebeka, u enica iz Skoplja, ro ena 1924. Na prednom pokretu pristupila u gimnaziju, a od 1942. Ian SKOJ-a. Disciplinovanio je izvršavala zadatke dobijene od skojevsk organizacije. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.

Satler Drago, službenik iz Zagreba, ro en 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Korenica.

Satler Eugena Fedor, student veterine iz Vojnog Križa, gde je ro en 1922. Veterinu po eo studirati u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast vratio se u Vojni Križ, gde se povezao s ilegalnom partijskom organizacijom i od koje je dobio zadatak da obavlja dužnost pozadinskog obavestajca. Godine 1942. stupio u NOV. Borac u Moslavi kom odredu. Poginuo februara 1944. kod Dubrov aka (Ivani -grad) u borbi s ustašama. U vreme poabije imao je in vodnika.

Satler Hilda, doma ica iz Zagreba, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Korenica.

Satler Marija, u enica iz Virovitice, ro ena 1930. U NOV od marta 1943. Bolni arka u Viroviti koj brigadi.

Satler E. Oto, u enik iz Novog Sada, ro en 1925. Ian SKOJ-a od 1941. kada je i stupio u NOP, kao Ian udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i bio u istražnom zatvoru »Armija« (Novi Sad) do februara 1942. kada je doveden u segodinski zatvor — odeljenje za maloletnike. U toku kasnije istrage nije se moglo utvrditi njegovo u eše u NOP, pa je juna 1942. oslobo en.

Salter M. Radivoj, student medicine iz Zagreba. Ro en 1920. u uhavacu. Medicinu po eo studirati 1939. u Beogradu. Po okupaciji Jugoslavije vratio se u Zagreb, gde je 1941. stupio u NOP. U drugoj polovini 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu. Poginuo 22. IV 1945. prilikom pokušaja bekstva iz logora.

Satler Jodna Vladimir, službenik iz Ivani grada, ro en 1912. Do rata radio kod oca, koji je imao ciglanu. U NOP od 1942.

Savi Miroslava Aleksandar (Jun Alel), u enik iz Zagreba, ro en 1923. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Bio je rukovodilac skojevskog aktiva u gimnaziji i Ian srednjoškolskog rukovodstva u Zagrebu. Okupljao je

- napredne omladince i u njegovom stanu održava ni su ilegalni sastanci. Po dolasku ustaša na vlast uključio se u NOP. U estovovao u pisanju antifašističkih parola, rasturanju letaka, itd. Uhapšen od ustaša jula 1941. i odveden u logor »Danica« (Koprivnica), gde je ubijen.
- Savin Bela, trgovac iz Zagreba. Ro en 1902. u Dardi. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Savin Franje uro, diplomirani pravnik iz Virovitice, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, a zatim u Italiju, odakle je stupio 1944. u NOP.
- Savin Igor, operiski peva iz Zagreba. Ro en 1917. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOP od septembra 1943. lan Kazališta narodnog osloboenja Jugoslavije.
- Savin Franje Makso, službenik iz Virovitice. Ro en 1912. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Sege Marija, student farmacije. U NOV od 1942. Šef apoteke broj 3 GS Hrvatske.
- Sege Nikola, fotograf iz Osijeka. Ro en 1909. u Novom Vrbasu. Prema izjavama nekih boraca, bio je u NOP od 1943.
- Seka -Demonstajin Adolfa Etelka, službenik iz Zagreba. Ro ena 1905. u Iharosu (Iharos u Maarskoj). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko, a zatim u ZAVNOH-u.
- Seke Ernest, službenik iz Zagreba. Ro en 1899. u Hevešu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Banije.
- Seke Ladislav, službenik iz Zagreba. Ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U oba logora bio je u grupi naprednih omladinaca. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Komandi mesta Beštinac.
- Sekešik Valerija, službenik iz Zagreba. Ro en? 1903. u Karlovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Glina.
- Sekelj Aleksandar. — Postoji dokument da je u NOV stupio 1944. i bio borac u 1. etni 4. bataljona 6. vojvoanske brigade.
- Sekelj Leopolda Antonije, oficir jugoslovenske vojske iz Beograda. Ro en 1907. u Maarskoj. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zraobljeništvo u Nemačku. Po osloboenju iz logora vratio se u Jugoslaviju 1. marta 1945. stupio u NOV. Borac u 7. vojvoanskoj brigadi.
- Sekelj Arona Barbara, uenica iz Subotice, ro ena 1922. Pred rat primljena u SKOJ. U NOP od 1941. godine 1943. lan MK SKOJ-a Subotica i lan odbora AFZ. Od oktobra 1944. u NOV. Na radu u Komandi mesta Subotica.
- Sekelj-Zatezalo Giza, profesor gimnazije iz Subotice, ro ena 1914. U NOP od 1942. lan AFZ u Subotici.
- Sekelj Ernea Jakov-Bela, student medicine iz Petrograd (Zrenjanin), ro en 1921. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od januara 1943. Borac u Biokovskom partizanskom odredu, a zatim u 5. prolet. crnogorskoj brigadi. Poginuo krajem maja 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Sekelj Josip, iz Sombora. U NOP od 1941. Uhvaen od maarskih fašista avgusta 1941. i interniran u logor u Bačkoj Topoli. Daljna sudbina nepoznata.
- Sekelj Mirko-Imre, diplomirani pravnik iz Subotice, ro en 1916. U NOP od 1941. Maarski fašisti su otkrili njegov rad 1. marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad odakle se vratio maja 1945.
- Sekelj Stjepan, službenik iz Panjeva, ro en 1914. U NOV od aprila 1945. Borac u jedinicama LI divizije.
- Sekelj Vladimir, student medicine iz Budimpešte, ro en 1919. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima u jedinicama XIV korpusa.
- Sekler Morica Jakša, trgovac iz Zagreba. Ro en 1884. u Osijeku. U NOV od marta 1943. Na radu u intendanturi V korpusa.
- Sekler Vilima Margita, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1889. u Budimpešti. U NOV od marta 1943. Bolnička arka u bolnici V korpusa.
- Sekler Ota Pavle, službenik iz Zagreba. Ro en 1914. u Beogradu. U NOV od marta 1943. Borac u jedinicama V korpusa.
- Sekler Jakše dr Robert, lekar iz Zagreba. Ro en 1908. u Osijeku. Medicinski fakultet završio 1933. u Zagrebu, a zatim specijalizirao oftalmologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Sanski Most, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od marta 1943. Bio je na sledeim dužnostima: refren saniteta Podgrme kog vojnog područja, a zatim u bolnicama V korpusa.
- Sekler Ljudevita Sreko, knjižar iz Osijeka, ro en 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO ulovec.
- Seleš uro, student medicine iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; 3. brigadi VII banijske divizije; Komandi banijskog vojnog područja; bolnička arka u bolnici broj 2 etvrtog korpusa.
- Seleš ing. Herman, inženjer iz Sarajeva, ro en 1888. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio novembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenju teritoriji Banije.
- Seleš Kuki, uenik iz Sarajeva, ro en 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio

- 9. IX 1943.** u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Seleši Barbara-Boriška**, kroja ica iz Petrovgrada (Zrenajnin), ro ena 1900. U esnik u revolucio narnom radni kom pokretu. U SKOJ je primljena 1928, a u KPJ 1930. Vrlo aktivna u sindikatu tekstilaca. Zbog revolucionarnog rada osu ena od suda za zaštitu države na dve godine robije. Po izlasku sa robije produžila sa revolucionarnim radom. U NOP od po etka ustanka kao pozadin ski politički radnik. U estvovala u organizovanju ustanka u Banatu. Kasnije je prešla na rad u Ba - ku, ali su je uhapsili ma arski fašisti u selu Kumane i osudili na smrt. Obešena 21. VI 1942 u Perlezu.
- Seleši M. Mira**, doma ica iz onoplja. U NOV od 1943. Borac u 1. bataljonu 3. brigade XXXVI divi zije. Umrila 14. IV 1945. u Medicinskom centru u Našicama, gde je bila na le enju.
- Selinger Ivanka**, u enica iz Zagreba, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. lan Banijske kazališne grupe.
- Selinger Jelena**, doma ica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi gorenjskog vojnog podru ja.
- Selinger ing. Zlatko fZoltan**, elektrotehni ki inženjer iz Zagreba. Ro en >1909. u Velikom Bukovcu. U NOV od marta 1943. Borac u 13. prolet. brigadi, a zatim tehni ki referent pri ZAVNOH-u.
- Seljan Lidija-Lika**, u enica iz Zagreba, ro ena 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1949. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VIII kordunске divizije; šifrant pri VS-u. Poginula 25. V 1944. u Drvaru prilikom neprijateljskog vazdušnog desanta.
- Semo Morilo**, službenik iz Sarajeva, ro en 1910. U NOV od septembra 1941. u sastavu Kalinova kog partizanskog odreda, odakle je vra en od etni kih elemenata, koji su se uvukli u Odred, jer im nisu potrebni akaputaši. Po povratku u Sarajevo uspeo je prebe i u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943 u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u 1. etli 4. bataljona 2. brigade VII banijske divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Semze B. dr Nikola**, lekar iz Subotice, ro en 1914. Specijalizirao neuropsihijatriju. Godine 1943. od veden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je uspeo pobe i juna 1944. g i stupio u NOV. Referent saniteta 14. brigade XXIII srpske divizije.
- Sende-Popovi Ferdinanda Kornelija**, apsolvnt medicine iz Beograda. Ro ena 1914. u Ba almašu. Na Medicinskom fakultetu u Beogradu jedna od najaktivnijih u naprednom pokretu i primljena u lanstvo KPJ. Bila je sekretar partijske organizacije na Fakultetu. Novembra 1937. otišla za Šoaniju, gde se uklju ila u redove španske republikanske armije i bila na sanitetskim dužnostima. Po povla enju Internacionalnih brigada iz Španije uspela je prebe i u Jugoslaviju. U NOP ie stupila na po etku ustanka, kao pozadin ski politički radnik. Gestapo je otkrio njen rad 7. VIII 1941. i odveo u logor na Banjici, gde je streljana septembra 1941.
- Sendre J. dr Albert-Bela**, lekar. Ro en 1896. u Bu dimpešti, gde ja završio Medicinski fakultet. U NOV od septembra 1944. Upravnik bolnice Prnja vorskog vojnog podru ja, a zatim bolnice LI11 di vizije.
- Seneš Anton**, tehni ar iz Skoplja. Ro en 1918. u Preševu. lan SKOJ-a od 1940. U NOP od 1941. kao pozadin ski radnik, a od jula 1943. u NOV. Borac u makedonskim partizanskim jedinicama. Poginuo po etkom 1945. u borbi sa Nemcima.
- Servila Sara**, doma ica iz Skoplja, ro ena 1910. U NOP od 1941. Aktivno delovala me u Jevrejskirr ženama u cilju njihovog uklju ivanja u NOP. Pri kupljala pomo za NOV. Godine 1942. uhapsena od bugarskih fašista, ali je oslobo ena zbog nedostatka dokaza. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je stradala.
- Sigeti Istvan (Stevan)**, iz Senteša (Szentos u Ma arskoj). Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Sigmund Boris** iz Užica. U NOV od septembra 1941. Kurir pri OK KPJ za užički okrug. Otkobra 1941. uhva en od etnika i predat Nemcima, koji su ga ubrzo streljali na Banjici.
- Sigler Šandora Mira**, doma ica iz Dubrave, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Sigler Josipa Olga**, doma ica iz Dubrave. Ro ena 1894. u Vukovaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Psunj.
- Sigler Morica Šandor**, trgovac iz Dubrave. Star oko 55 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u intendanturi VI, a zatim X korpusa.
- Sigler Šandora Zdenka**, doma ica iz Dubrave, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije, a zatim Slavonije.
- Siladži Drago**, službenik. Ro en 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u ekonomskom odelku Moslavi kog vojnog podru ja.
- Siladži Ladislav**, u enik iz Subotice, ro en 1925. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Uhva en od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Bio u zatvorima u Ma arskoj do po etka 1945. kada je stupio u NOV. Borac u 'Dopunsko' brigadi III armije.
- Simonovi Moše** (ime nepoznato), iz Beograda. U NOV od septembra 1941. Borac u partizanskim jedinicama u zapadnoj Srbiji. Poginuo. Mesto i vreme pogibije nepoznato.

- Sinberger mr ph. Leo**, apotekar iz Vinkovaca, ro en 1907. Farmaciju završio 1932. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent za apotekarstvo pri Oblasnom NOO za Dalmaciju.
- Singer Aca**, u enik iz Ba ke Topole, ro en 1923. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Zadužen je bio za prebacivanje hrane, lekova i štampe politi kim zato enicima u logoru u Ba koj Topoli. Maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ostao do po etka 1945. Po oslobo enju 22 logora vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV.
- Singer dr Adolf**, lekar iz Subotice, ro en 1910. Medicinski fakultet završio u Be u, a zatim specijalizirao internu medicinu. Naprednom pokretu pristupio u vreme studija i primljen u lanstvo KPJ. Partija ga je zadužila za rad s intelektualcima, za prevo enje ilegalne štampe na ma arski jezik. Godine 1930. izabran za lana Komiteta Crvene pomo i za Vojvodinu. Po direktivi Partije organizovao je pre drugog svetskog rata kurseve prve pomo i. Zbog revolucionarnog rada bio je više puta hapšen od policije. Po okupaciji Vojvodine u estvovao u organizovanju ustanka u suboti kom kraju. Prilikom provale u Pokretu bio je uhapšen od ma arskih fašista i nakon zverskog mu enja u zatvoru u »Žutoj ku i« u Subotici, osu en je od prekog suda na smrt. Obesen 18. XI 1941. u Subotici. Posle rata bolnica u Subotici dobila njegovo ime.
- Singer Vilima Aleksandar**, u enik iz Beograda. Ro en 1924. u Zagrebu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u unutrašnjost Srbije, gde se skrivao do septembra 1943, kada je stupio u NOV. Borac u Hzi kom partizanskom odred. Poginuo decembra 1944. na sremskom frontu. U vreme pogibije imao je in poru nika.
- Singer M. Dragutin**, u enik iz Beograda, ro en 1926. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u unutrašnjost Srbije, gde se skrivao do oktobra 1944. kada je stupio u NOV. Poginuo 17. I 1945. na sremskom frontu.
- Singer or e**, u enik iz Subotice. Ro en 1925. u Ba koj Topoli. U SKOJ je primljen 1940. Na po etku ustanka stupio u NOP u sastav udarne grupe. Zadužen je bio za prikupljanje lekova, hrane za NOV, kao i za rasturanje ilegalne štampe. Uhapšen od ma arskih fašista septembra 1941. prilikom provale u Pokretu i zatvoren u zatvoru »Žuta ku a«, a zatim preba en u logor u Ba koj Topoli. Od ma arskog suda osu en je na 5 godina robije. Odveden u zatvor u Satoraljuhelju, gde se uklju io u ilegalnu organizaciju pokreta otpora U estvovao u organizovanju bekstva politi kih za to enika iz zatvora. Prilikom proboja iz zatvora uspeo je pobe i 22. III 1944. ali je uhva en od nema kih vojnika i u borbi s njima poginuo 25. III 1944.
- Singer Filipa uro**, službenik iz Virovitice. Ro en 1918. u Grubišnom Polju. U NOV od februara 1942 Bio je na slede im dužnostima: borac u 1. slavonskom odred, intendant bolnice Vojnog podru ja broj 5 Drugog korpusa, intendant 12. i 17. brigade, intendant Viroviti kog vojnog podru ja intendant IX divizije.
- Singer Elijas**, bria ki radnik iz Zagreba, ro en 1918 U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i zatvoren u Kerestincu. Prilikom proboja iz zatvora 14. VII 1941. uhva en na putu prema Zumberku i 17. VII 1941. streljan u Maksimiru kod Zagreba.
- Singer Ervina Eva**, u enica iz Dubrovnika. Ro ene 1925. u Be u. U NOV od juna 1942. Bolni arka u Mosorskom partizanskom odred, a zatim u drugim dalmatinskim jedinicama.
- Singer-Sinjski dr Gustav**, lekar iz Zagreba. Ro en 1899. Medicinski fakultet završio u Be u, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od 1943. ns raznim sanitetskim dužnostima.
- Singer Hajni (Babi Ljubo)**, u enik iz Sarajeva, gde je ro en 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio juna 1942. u NOV. Borac u 2. dalmatinskoj brigadi. Poginuo po et kom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Singer Ivan**, student tehnike iz Vršca, gde je ro en 1920. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde je interniran u logor do septembra 1943. U logoru je vrlo aktivno delovao u omladinskom aktivu. U NOV je stupio oktobra 1943. iz Italije. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju, a zatim je upu en u SSSR na padobranski kurs.
- Singer Izidor**, trgovac iz Zagreba, ro en 1908. U NOV od 1942. Borac u Kozara kom partizanskom odred. Juna 1942. zarobljen na Kozari u toku neprijateljske ofanzive i ubijen.
- Singer Josipa Jaksa-Janez**, tipografski radnik iz Osijeka, ro en 1919. lan SKOJ-a od 1937. Vrlo aktivno je delovao u sindikatu grafi kih radnika i u URSS-u. U NOV od avgusta 1941. Do maja 1942. bio je pozadinski politi ki radnik na teritoriji osje kog i vinkova kog sreza, a zatim je stuio u NOV. Bio je borac u Papu ko-krndijskom odred. U borbi je tesko ranjen pa je preba en u Italiju na le enje. Po izle enju bio je na slede im dužnostima: na radu u Oblasnom NOO za Slavoniju (Agitprop), nastavnik na nižem partijskom kursu u Slavoniji, rukovodilac štamparije Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Singer Vikotra Katica**, doma ica iz Kikinde. Ro ena 1910. u Podgora u (Našice). Po okupaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. od vedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila u NOV. Bolni arka u pozadinskim sanitetskim ustanovama.
- Singer Jakoba Kurt**, u itelj iz Zagreba, ro en 1902. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinici XXXII divizije.
- Singer dr Leo-Lav**, advokat iz Zagreba, ro en 1901. Do rata vrlo aktivno delovao u raznim jevrejskim organizacijama i jedan od osniva Židovskog akademskog potpornog društva (ZAPD). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. interniran u logor na Rabu. U logoru je bio lan ilegalnog NOO. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je lan Komisije za evakuaciju jevrejskih zato enika iz logora na Rabu na oslobo enu teritoriju Like, Korduna i Banije. Zatim je bio na radu u Odjelu za pravosu e pri ZAVNOH-u; na elnik Zemaljske komisije za ispitivanje zlo ina okupatora i njihovih pomaga a.
- Singer V. Melita**, u enica iz Zagreba, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP Radila po sektoru prosvete na oslobo enoj teritoriji Banije.

- Singer Lea Nada**, u enica iz Zagreba, ro ena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Propagandnom odseku NOO Glina.
- Singer Paul**, u enik iz Sarajeva, ro en 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio juna 1942. u NOV. Borac u Mosorskom partizanskom odredu. Poginuo oktobra 1943. u Dalmaciji. Mesto pogibije nepoznato.
- Singer Slavko**, službenik iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu pri ZAVNOH-u.
- Singer Slavko**, tipograf iz Beograda, ro en 1905. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu, a zatim na radu u Agitropu CK KPH i u listu »Vjesnik«. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Singer Sofija**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje. Po izle enju na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Singer Eduarda Tilda**, u enica iz Virovitice, ro en? 1924. U NOV od februara 1942. Borac u 17. udarnoj brigadi, a zatim ekonom Bilogorskog vojnog podru ja.
- Singer Ervina Tomislav**, u enik iz Splita. Ro en 1923 u Be u. U NOV od juna 1942. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim u drugim dalmatinskim partizanskim jedinicama.
- Singer-štajn Valika**, doma ica iz Zagreba, ro en? 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za evakuaciju logoraša sa Raba na oslobo enu teritoriju Like, Korduna i Banije.
- Singer Vatroslav**, direktor fabrike spirita iz Kikinde ro en 1893. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom ju na 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Singer-Hofman Vilhelma Zlata**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1904. u Gudovcu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Sušak, odakle je stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na teritoriji Istre po sektoru nabavke.
- Sinteš Lajoš**, službenik iz Ba ke Topole, ro en 1920. Ian SKOJ-a do rata i Ian skojevskog aktiva. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i u drugoj polovini 1942. odveli na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijena te godine.
- Sion Baruha Isak**, bankarski službenik iz Ljubljane. Ro en 1916. u Solunu, a školovanje završio u Štipu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i 1940. primljen u lanstvo KPJ. U Ljubljani, po zadatku Partije, delovao je me u oficirima ljubljanskog vojnog garnizona. Po kaotulaciji Jugoslavije vratio se u štip, gde je u estvovao u organizovanju ustanka kao Ian MK KPJ štip. Delovao je kao pozadinski polit ki radnik na teritoriji štipskog sreza. U NOV je stupio 1943. i bio na slede im dužnostima: zamenik komesara ete u Kumanovskom bataljonu, komesara ete u 3. makedonskoj brigadi, zamenik komandanta bataljona u toj brigadi. Godine 1944. izabran za ve nika na 1. zasedanju Antifašisti kog sobra nja Makedonije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Sion Baruha Matilda**, apotekarski pomo nik iz Štipa, ro ena 1923. Aktivno je delovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog uklju ivanja u antifašisti ki pokret. Prikupljala je sanitetski materijal i druge potrebe za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Sion Sara**, kroja ica iz Skoplja, ro ena 1924. U NOP od po etka ustanka, a 1942. je primljena u SKOJ. Organizovala je izradu odela za partizane u svom stanu i prikupljala pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Sion Samuela Vitali**, trgova ki pomo nik iz Sušaka. Ro en 1915. u Štipu. U NOV od septembra 1943. Borac u jedinicama XIII primorsko-goranske divizije.
- Skalicki Franje Emil**, student prava iz Sremske Mitrovice, ro en 1919. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i 1940. primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju ustanka u sremskomitrova kom srezu. Ustaše »» otkrile njegov rad i preki sud u Vukovaru osudio ga na smrt. Obešen 25. V 1942. u Vukovaru.
- Skalicki Franje Erih**, u enik iz Sremske Mitrovice ro en 1922. Ian SKOJ-a od 1941. U NOV od po etka ustanka. Borac u Majevi kom partizanskom odredu i u jedinicama XVFT divizije III korpusa U borbi je izgubio ruku. Godine 1944. upu en u Italiju na le enje. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Skopal Karlo**, službenik iz Rume, ro en 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije, gde je poginuo 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Skopal Lucija**, doma ica iz Rume, ro ena 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije, gde le poqinula 1944. prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Skopskaja-Ratkovi Bosa**, tekstilna radnica iz Beograda. Ro ena 1923. u Skoplju. U NOV od avgusta 1941. Bolni arka u Posavskom partizanskom odredu, a zatim u 1. prolet. brigadi I u bolnici I prolet. divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Slovak Josipa Branko**, trgovac iz Zagreba, ro en 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle le stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. bataljonu 2. moslava ke brigade, a zatim zamenik komesara ete u XXXIII diviziji Poginuo 16. II 1945. kod Vukosavljevice.
- Sojher Salamona Roza**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1925. U NOV od 1941. Borac u Kalinova kom partizanskom odredu. Poginula 1942. na Rogoju.
- Somer Leo**, u enik iz Beograda, ro en 1922. Ian SKOJ-a. U NOV od 1941. Poginuo. Nepoznato mesto i vreme pogibije.
- Sorger Josipa Lea**, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Italiju, gde je bila internirana u logoru do septembra 1943. U NOV od avgusta 1944. Na radu u tehnic Štaba baze NOVJ u Bariju, a zatim tuma za engleski jezik u jugoslovenskom zbegu
- Sorger Makso**, službenik iz Sarajeva. Ro en 1905. u Daruvaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je bio interniran u logoru do

- septembra 1943. U NOV od avgusta 1944. Na radu u Štabu baze NOVJ u Bariju kao administrator.
- Spiro Mojzes, student tehnike iz Zagreba. Roder 1911. u Poljskoj. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Godine 1936 ukljuio se kao borac u redove španske republikanske armije. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije 1939. interniran u logor u Francuskoj, odakle je pobjegao u Poljsku i stupio u pokret otpora, a zatim u redove poljskih partizana. Poginuo kao komesar ete u Poljskoj 1943.
- Spiro Abrahama Roza, u enica iz Zagreba. Ro ena 1923. u Poljskoj. U NOP od 1941. Njen rad je otkriven i odvedena je u logor u Manhajmu, odakle je pobjegla i prebacila se u Jugoslaviju, gde je stupila aprila 1944. u NOV. Bolni arka u Pršernovoj brigadi, a zatim u XXXI udarnoj diviziji.
- Starver mr ph. Emil-Mika, apotekar iz Bosanske Dubice. Ro en 1903. Farmaciju završio 1928. u Zagrebu. U NOP od po etka ustanka. Tajnim kanalima slao je sanitetski materijal i lekove partizanima. Ustaše su otkrile njegov rad i preki sud u Banjaluci osudio ga maja 1943. na smrt Streljan u Banjaluci.
- Stavel Bele Vera, službenik iz Osijeka. Ro ena 1908. u Zagrebu. U NOR od 1944. godine.
- Sulaver Magda, radnica iz Pan eva, ro ena 1916. U esnik u radni kom revolucionarnom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP od 1941. Pozadinski kurir, skrivala ilegalce. raznosila ilegalan materijal. Gestapo je otkrio njen rad i 21. VI 1942. streljao u Pan evu.
- Sumbulovi Jozefa ing. Moric-Moca, rudarski inženjer iz Ljubljane. Ro en 1910. u Sarajevu. U NOV od septembra 1943. Bio je na slede im dužnostima: borac u 10 brigadi XVIII divizije, zamenik komandira ete u toj brigadi, politički komesar bataljona u jedinicama XVIII divizije komandant kursa VS-a.
- Suri Arona Lea, u enica iz Skoplja, ro ena 1926 U NOV od decembra 1944. Apotekarski pomo ni u bolnici V armije.
- Susman Nikola, u enik iz Subotice. U NOP oo 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista u drugoj polovini 1941. i marta 1942. osu en na robiju Odveden u Ukrajinu na prisilan rad, gde je stradao 1943.
- Susman mr ph. Sigfrid, apotekar iz Sarajeva. Ro en 1909. u Derventi. Farmaciju završio 1933 u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijans po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV Apotekar NOO Oto ac. Godine 1944. zarobljen od Nemaca i odveden u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Suvin Ferka uro, student prava iz Virovitice, ro en 1915. U NOV od avgusta 1944. Borac, a za tim komandir 3. baterije 1. divizionu 1. artilje rijske brigade IV korpusa.
- Suvin-Šlezinger L. dr Miroslav, lekar iz Zagreba, ro en 1899. Medicinski fakultet završio 1923. u Be u, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: referent saniteta Biokovskog partizanskog odreda, refer. saniteta 11. brigade XXVI dalmatinske divizije, upravnik prihvatne ambulante XXVI dalmat. divizije, nastavnik u Visoi sanitetskoj skoli VIII korpusa, refer. saniteta Kninskog vojnog podru ja, refer. saniteta Komande grada Split.
- Sve enski Branko, u enik iz Zagreba. Star 18 godina. lan SKOJ-a. U NOV od 1942. i te godine je poginuo.
- Sve enski V. dr Branko, lekar iz Osijeka, ro en 1910. Medicinski fakultet završio 1941. u Zagrebu. U NOV od juna 1944. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici I profet. korpusa; za menik referenta saniteta V divizije; lekar u bolnici broj 33 u Gravini i u bolnici u St. Andreji (Italija).
- Sve enski mr ph. Velimir, apotekar iz Tešnja. Ro en 1894. u Osijeku. Farmaciju završio 1920. u Zagrebu. U NOV od marta 1943. Apotekar u sastavu pozadinskih sanitetskih ustanova V korpusa.
- Sve enski Vera, u enica iz Zagreba, ro ena 1920 U NOV od 1941. Bolni arka u 2. eti 4. bataljona 3. sandža ke brigade.
- Sve enski Vera, student iz Osijeka, ro ena 1921 Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOV. Bolni arka u 3. brigadi VII banijske divizije.
- Sefer Pavle, u enik iz Subotice ro en 1923. lan SKOJ-a. U NOP od 1941, u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i osu en marta 1942. na 9 godina robije. Odveden u zatvor u Cegludu, a po etkom 1944. u zatvor u Asodu, odakle je pobjegao no u 28/29. novembra 1944. i stupio u NOV Borac u makedonskim partizanskim jedinicama.
- Saherl-Nadherni Jozefa Lina, doma ica iz Maribora Ro ena 1896. u Be u. U NOV od juna 1944. u epajpo Bo>suezi;jed Bo>suefzo>nAeises
- Saherl Roberta Valter, student iz Maribora, ro en 1922. U NOV od juna 1944. Borac u Kozjanskorr partizanskom odredu, a zatim na radu u tehnički CK KP Slovenije.
- Sajber L. Ema (In i Smilja), u enica iz Osijeka Ro ena 1925. u Gradini (Virovitica). U NOV od avgusta 1942. Krajem te godine zarobljena i odvedena u logor u Zagrebu, odakle je osloboenjena od grupe partizana. Po osloboenju otišla u Srem i radila u NOO Šimanovci do septembra 1943 kada je ponovo zarobljena od Nemaca i dovedena u logor na Banjici. U logoru je izjavila da se zove Smilja In i i da je ro ena 1928 pa je oktobra 1944. prilikom rasformiranja banjni kog logora puštena. Vratila se u Osijek i odatle stupila u Brodsku brigadu XXVI udarne divizije u kojoj je obavljala dužnost bolni arke.
- Sajber Adolfa Eugen, službenik iz Novog Gradaca (Virovitica), ro en 1913. U NOV od februara 1943. Pozadinski radnik na teritoriji VI slavonskog korpusa.
- Sajber Leopolda Ljudevit, trgova ki pomo nik iz Novog Gradaca (Virovitica), ro en 1913. U NOV od februara 1943. Borac u 17. brigadi, a zatim na radu u Štabu VI korpusa.
- Sajber Ljudevita Marko, student iz Nove Bukovice, ro en 1921. U NOV od 1942. Borac u crnogorskim partizanskim jedinicama, a zatim na radu u Štabu III crnogorske divizije.
- Sajer Eduard, vodoinstalatler iz Sarajeva. Ro en 1921. u Gacku. lan SKOJ-a. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Sajer Elza, doma ica iz Ludbrega, ro ena 1903. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po-

- etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOP je stupila po osloboenju iz logora septembra 1943. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji. Godine 1944. uhvaena od ustaša i odvedena u logor u Lepoglavi, gde je ubijena.
- Sajer Lili, službenik iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast sklonila se u Mrkopalj, odakle je stupila 1941. u NOV. Na radu u Štabu V operativne zone Hrvatske. Poginula 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Sajer Miroslav, službenik iz Ludbrega, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Sajer Adolfa Moric, mehani ar iz Sarajeva. Ro en 1912. u Gacku. U NOP od po etka ustanka. Nje gov rad su otkrile ustaše i 16. XI 1941. odvele u logor u Jasenovcu. Poginuo 22. IV 1945. prili kom pokušaja bekstva iz logora.
- Sajer Nada, domaćica iz Ludbrega. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginula 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Sajin dr Karlo, lekar. Ro en 1916. U NOV od 1944. Lekar u bolnici XII korpusa.
- Salamon ing. Ervin, inženjer iz Koprivnice, ro en 1911. Po raspadu jugoslovenske vojske u april skom ratu 1941. odveden od Nemaca u zarob ljeništvu u Nema ku. U logoru u Osnabriku uklju io se 1942. u antifasisti ki pokret. Zadužen je bio za obezbeenje funkcionisanja ilegalnog radio-aparata. U logoru u Barkenbrigeu u estvo vao u izradi radio-otpreme stаницe malog do meta, preko koje je nameravao logorski komitet KPJ da stupi u vezu sa savezni kim vojnim jedinicama, kada se budu približile logoru. Po osloboenju iz logora vratio se u Jugoslaviju i marta 1945. stupio u NOP. Na radu u Odeljenju za industriju Ministarstva privrede Komiteta na cionalnog osloboenja Jugoslavije.
- Salgo Suzi, domaćica iz Zemuna. Ian SKOJ-a. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. U estvo vao u pisanju antifasisti kih parola po zidovima zgrada i rasturanju ilegalnih letaka. Uhvaena od ustaša i na policiji toliko isprebijana prilikom saslušavanja, da su je prebacili u bolnicu. Me utim, Gestapo je upao u bolnicu i streljao.
- Sami Alegra Gita, uenica iz Bitolja, ro ena 1926. U NOP od 1941. a u SKOJ od 1942. Aktivno de lovala me u jevrejskom omladinom u cilju njihovog ukljuivanja u NOP. Prikupljala pomo za NOV. Pred odvoenjem u logor u Treblinki uspe la je pobe i iz Bitolja, ali je kasnije uhvaena od Gestapoa i odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Sami Samoela Matilda, uenica iz Bitolja, ro ena 1930. Od 1942. bila je zaduzena raznošenjem ilegalnog materijala i skupljanjem pomo i za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Sami Samoela Moris-Mitke, uenik iz Bitolja, ro en 1921. U NOP od 1941. Do po etka 1943. de lovao kao pozadinski politiki radnik, a od tada se ukljuio u NOV. Ian Štaba 4. makedonske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Sami Samoela Reina, domaćica iz Bitolja, ro ena 1923. U NOP od po etka ustanka. Rasturala ilegalni materijal i prikupljala pomo za NOV. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinku, gde je stradala.
- Sanjika (prezime nepoznato), uenik iz Novog Sada. U dokumentu koji se nalazi u Jevrejskom istorijskom muzeju pod K-13, broj 3655 navodi se, da se ukljuio u NOP 1941. kao Ian jedne udarne grupe. Ubijen januara 1942. u Novom Sadu.
- Sari Švarc Adolfa ing. Artur, inženjer iz Zagreba, ro en 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim dužnostima u dalmatinskim partizanskim jedinicama i ustanovama.
- Sarki ing. Vita, nau ni radnik iz Sarajeva, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju. Interniran juna 1943. u logor na Rabu. Stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi vojne oblasti IV korpusa.
- Satner Natana Iso, student prava iz Tuzle, ro en 1920. U gimnaziji pristupio u napredni pokret i 1938. primljen u SKOJ. U NOV od septembra 1941. Borac u Majevi kom partizanskom odredu a zatim rukovodilac kulturnog sektora u 1. ma jevi koj brigadi, Februara 1942. zarobljen od etnika u Vukosavcima i ubijen.
- Sebek Grga, trgovac iz Aleksinca. Star oko 30 godina. U NOP od po etka ustanka. Gestapo je otkrio njegov rad i Krajskomandatura za zaje arsku oblast osudila ga na smrt. Streljan krajem avgusta 1941.
- Sebo R. Vera, uenica iz Novog Sada. U NOV je stupila 1944. u sastav vojvo anskih partizanskih jedinica.
- Sefer Geze dr Eugen, lekar iz Nove Kanjiže. Ro en 1909. u Starom Petrovom Selu. Medicinski fakultet završio 1935. u Be u, a u Beogradu je specijalizirao stomatologiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. šef zubne ambulante XXIII srpske divizije.
- Sefer dr Pavle, lekar-stomatolog. Ro en 1907. u Subotici. 1941. prebegao u Albaniju, odakle se vratio u Jugoslaviju 1944. i stupio u NOV.
- Sefer dr Samuel, lekar iz Grubišnog Polja. Ro en u Vo inu. U NOV od 1944. šef odeljenja bolnice Vojnog podruja broj 2 VI korpusa. Poginuo te godine na Papuku.
- sefa (prezime nepoznato), iz Beograda. U NOV je stupila septembra 1941. u sastav srbijanskih partizanskih jedinica. Krajem 1941. zarobljena od Nemaca i streljana na Banjici po etkom 1942.
- sehter Vilim, iz Maarske. Ro en 1907. u Beherovu (eska). 1943. na prisilnom radu u Borskom rudniku. Septembra 1944. stupio u NOV. Borac u 3 batalionu 15. majeve ke brigade.
- sen Marijana, nastavnica glazbe iz Zagreba, ro ena 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Otoac, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu po kulturnom sektoru. Juna 1944. u estvo vao na 1. kongresu kulturnih radnika Hrvatske.
- Senauer Jakova Geza, trgovac iz Splita. Ro en 1903. u Velikim Bastajima. U NOV od septembra 1943. Borac u Mosorskom partizanskom odredu, a zatim kuvar u bolnici u Grumo (Italija).
- Senauer Geze Vladimir, uenik iz Splita, ro en 1930. U NOV od septembra 1943. Kurir u bolnici broj 33 u Gravini (Italija).
- Senberger H. Geza, iz Novog Sada. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Senberger H. Imre-Mirko, iz Novog Sada. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Ubijen krajem

- januara 1942. od ma arskih fašista prilikom zlo-
glasne »racije« u Novom Sadu.
- Senberger S. Imre, iz Novog Sada, ro en 1921. U
prole e 1944. krenuo za Frušku goru radi uklju-
ivanja u partizane. Na putu je uhva en od ma-
arskih fašista i interniran u logor u Ba koj
Topoli, a maja 1944. odveden od Nemaca u logor
u Ausvicu, gde je ostao do kraja rata.
- Senberger S. Irena, iz Novog Sada. U NOP od 1942.
Preživela drugi svetski rat.
- Senberger J. Mira, u enica iz Novog Sada. Ian
SKOJ-a od 1941. kada je i stupila u NOP u sa-
stav udarne grupe. Kasnije se pasivizirala. Pre-
živela drugi svetski rat.
- Senbrun Nikola, iz Sombora. Godine 1942. odveden
na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobe-
gao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u sastav 1.
jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formira-
na u SSSR-u.
- Senbrun Tibor, student medicine iz Subotice. Ro en
1919. u Somborn. Medicinu je po eo studirati u
Beogradu. Ian SKOJ-a od 1941. kada se aktivno
uklju io u NOP. Kao lan udarne grupe u estvo-
vao je u vršenju sabotaža i diverzija. Uhapšen od
ma arskih fašista i osu en na 12 godina robije.
Odveden decembra 1941. na izdržavanje kazne u
zatvoru u Kalo u. Okotbra 1942. upu en je u Uk-
rajinu na prisilan rad kažnjeni ke radne ete broi
451. Po etkom decembra prebegao preko zale e-
nog Dona na sovjetsku teritoriju. Sovjeti su oa
internirali u logor do pribavljanja podataka o nje-
mu, ali je u me uvremenu umro u logoru po-
etkom 1943.
- Šenfeld Bernarda Edita, u enica iz Tuzle, ro ena
1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na
Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana
po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a
po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslo-
bo enju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bol-
ni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade,
a zatim u drugim slovena kim partizanskim jedi-
nicama.
- Šenfeld Bernarda Irena, u neica iz Tuzle, ro ena
1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hr-
vatsko primorje, gde je internirana od Italijana
po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a
po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu.
Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u
NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rap-
ske brigade, a zatim u Omladinskoj brigadi VIII
kordunaške divizije.
- Šenfeld-Popadi D. dr Mirjam, lekar iz Bitolja. Ro-
ena 1905. u Igalu (Ma arska). Medicinski fakul-
tet završila 1925. u Zagrebu, a zatim specijali-
zirala pedijatriju. U NOP od 1941. Ian ilegalnog
zdravstvenog odbora u Bitolju. U NOV od novem-
bra 1943. Upravnik ambulante 2. makedonske bri-
gade; upravnik bolnice GŠ Makedonije na Kožuf
planini; pomo nik na elnika saniteta V armije.
- Sangut Isak, službenik. Ro en 1903. Po dolasku usta-
ša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je in-
terniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor
na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio sep-
tembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboe-
noj teritoriji Banije.
- Šenk Josipa Branko, u enik iz Karlovca, ro en 1927.
U NOV od januara 1944. Borac u hrvatskim parti-
zanskim jedinicama.
- Šenk Dračutin, u enik iz Novog Sada, ro en 1923.
Ian SKOJ-a od 1940. U NOP od 1941. kao lan
udarne grupe. Uhva en od ma arskih fašista, ko-
ji su ga predali ustašama, a ovi streljali u dru-
goj polovini 1941. u Vukovaru.
- Šenk Mavre Ivan-Mišo, u enik iz Novog Sada, ro-
en 1924. Ian SKOJ-a od 1939. Na po etku us-
tanka uklju io se u sastav udarne grupe i u e-
stvovao u vršenju sabotaža i diverzija. Septembra
1941. uhapšen od ma arskih fašista i osu en na
3 godine robije. Odveden u zatvor u Budimpešti,
a oktobra 1942. preba en u segedinski zatvor. No-
vembra 1943. pušten iz zatvora uslovno, pa se
prebacio u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV. Iza-
bran za lana MK KPJ Ba ka Palanka, a od mar-
ta 1944. bio je politiki rukovodilac u Ba ko-pa-
lana kom odredu. Nositelac Partizanske spomenice
1941.
- Šenk Mavre Vera, službenik iz Novog Sada, ro ena
1927. Ian SKOJ-a od 1941. i te godine se uklju-
ila u NOP u sastav udarne grupe. Ma arski fa-
šisti su otkrili njen rad i osudili na robiju, gde
je ostala do kraja 1944. godine.
- Šenk Josipa Vladimir, ro en 1904. u Ljubljani. U
NOV od septembra 1943. Borac, a zatim vojni
rukovodilac u slovena kim partizanskim jedinica-
ma.
- Šenvald B. Irena, kroja ka radnica iz Tuzle, ro ena
1923. Po dolasku ustaša na vfast prebegla u
Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po
etkom juna 1943. u logor na Rabu. Ian SKOJ-a
Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943.
u NOV. Bolni arka bataljona i sekretar SKOJ-a u
tom bataljonu u sastavu VII banjijske divizije.
- Šer-Minderovi Katarina-Keti, trgovac iz Beograda.
Ro ena 1908. u Srbobranu. Zbog siromašnog sta-
nja nije mogla da nastavi školovanje, pa je zavr-
šila kroja ki zanat. Po udaji odlazi sa mužem u
Ameriku, odakle se zbog bolesti vratila 1932. u
Jugoslaviju, gde su joj ro aci otvorili trgova ku
radnju. Godine 1933. upozнала se sa književnikom
edomirom Minderovi em i udala za njega. Pod
njegovim uticajem prišla je revolucionarnom rad-
ni kom pokretu i od tada aktivno je delovala u
»Društvu mladih devojaka«. U estvovala je u pri-
hvatanju dobrovoljaca koji su odlazili u Španiju u
sastav španske republikanske armije, kao i u orga-
nizovanju strajka radnika. Zbog revolucionarnog
rada hapšena je od policije. U NOP se uklju ila
od po etka ustanka, u sastav udarne grupe. U e-
stvovala je u paljenju fašisti kih novina i tom
prilikom je uhapšena od zandarma, ali je uspela
da mu se otrgne i pobege. Septembra 1941. stu-
pila u NOV. Borac u Kosmajskom odredu, a za-
tim na radu u Agitpropu Posavskog partizanskog
odreda. U toku prve neprijateljske ofanzive povla i
se sa partizanskim jedinicama u Sandžak, odakle
se po direktivi Partije vratila za Srbiju radi akti-
viranja narodnooslobodila ke borbe. Delovala kao
pozadinski politiki radnik na teritoriji zapadne
Srbije do oktobra 1942. kada je zarobljena od e-
tnika kod sela. Grabovca i predata Gestapou, koji
je streljao u šapcu.
- Šer-Petrovi Jovanka, domaćica iz Beograda. Rodens
1910. u Srbobranu. Simpatizer KPJ. Do rata je
njen stan koriš en za skrivanje ilegalaca i ile-
galnog materijala; u iste svrhe koriš en je njer
stan od po etka ustanka, pa do kraja rata.
- Šer Janoša Lazar, kroja iz Beograda. Ro en 1912. u
Srbobranu. U esnik u revolucionarnom radni kon
pokretu do rata i Ian KPJ. U NOV od avgusta
1941. Komesar ete u Posavskom partizanskom
odredu. Poginuo 27. XI 1941. kod Užica.
- Šer Oskar, službenik iz Srbobrana, ro en 1906. Pri-
padnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata
U NOV od 1941. Borac u vojvo anskim partizan-
skim jedinicama. Poginuo 1942. Mesto pogibije ne,
poznato.
- šešnji dr Bela, lekar iz Vrbasa. U NOV od ok-
tobra 1944. Hirurg u partizanskoj bolnici u Vrbasu
Šeter Jelena, u enica. Ro ena 1925. U NOV od 1944.
Bolni arka u bolnici XII korpusa.
- Šik-Oberhofer Bernarda dr Tea, lekar iz Zagreba.
Ro ena 1913. u Karlovcu. Medicinski fakultet za-

- vršila 1938. u Zagrebu, a zatim specijalizirala pedijatriju. U NOV od septembra 1943. iz Koprivnice. Bila je na slede im dužnostima: upravnik bolnice Diljskog vojnog područja, upravnik bolnice XII divizije, referent saniteta Diljskog vojnog područja upravnik bolnice XXII divizije, a zatim referent saniteta te divizije.
- Sil Arpad**, dentista iz Aleksinca. Rođen 1910. U NOP od početka ustanka. Gestapo je otkrio njegov rad i Krajskomandantura u Zaječaru osudila ga na smrt. Streljan krajem avgusta 1941. u Zaječaru.
- Silinger J. mr ph. Albert**, apotekarski radnik. Rođen 1907. u Slavonskoj Požegi. U NOV od aprila 1945. Na radu u Sanitetskom skladistu III armije.
- Simerling Matija**, službenik iz Novog Sada, rođen 1913. Do rata u estovovao u revolucionarnom radničkom pokretu i primljen u članstvo KPJ. Po okupaciji Bačke u estovovao u pripremanju za ustanak i u organizovanju udarnih grupa. Uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 6 godina robjice. Oktobra 1943. doveden u segedinski zatvor, a maja 1944. uključen u sastav kažnjene radne ekipe broj 452, koja je radila u okolini Baje. Oktobra te godine uspeo je pobeći.
- Simon** (prezime nepoznato), iz Beograda. U NOV od septembra 1941. Borac u Posavskom partizanskom odredu. Poginuo oktobra 1941. u zapadnoj Srbiji u toku prve neprijateljske ofanzive. Mesto pogibije nepoznato.
- Simon-Husar J. Magda**, apsolvant medicine. Rođen 1917. u Bedekovcima. U NOV od aprila 1944. Lekar u bolnici Vojnog područja Slavonski Brod.
- Sinko Ervin** (Spicer Franjo), književnik iz Zagreba. Rođen 1899. U estovovao u maarskoj revoluciji 1919. Do drugog svetskog rata pripadnik revolucionarnog radničkog pokreta i član KPJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Drvar, odakle je prešao u Dalmaciju (Knin). Po etkom novembra 1942. odveden od Italijana u logor na Braču, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U logoru je vrlo aktivno delovao kao politički radnik među internicima i bio član logorskog NOO. Po osloboenju iz logora član Komisije za evakuaciju jevrejskih logoraša sa Raba na osloboenu teritoriju Like, Korduna i Banije, a zatim delovao kao politički radnik u Otočcu.
- Sinko-Spicer J. dr Irma**, lekar iz Zagreba. Rođena 1903. u Budimpešti. Medicinski fakultet završila u Beču, a zatim specijalizirala rentgenologiju. Po dolaskom ustaša na vlast prebegla u Drvar, gde je jula 1941. stupila u NOV. Lekar u bolnici u Drvaru. Po povlaoenju partizanskih jedinica otišla u Knin, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Braču, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. U logoru je organizovala kurseve za bolničke arke. Po osloboenju iz logora septembra 1943. u estvovala u organizaciji evakuacije jevrejskih zatoenika iz logora, a zatim ponovo stupila u NOV. Bila je na slede im dužnostima: upravnik bolnice broj 9 Karlova kog vojnog područja, šef odeljenja bolnice Vojne oblasti IV korpusa, upravnik bolnice broj 4 Karlova kog vojnog područja, referent saniteta Kninskog vojnog područja, referent saniteta Kninskog vojnog područja, referent saniteta Kninskog vojnog područja.
- Slanger Egon**, u enik iz Subotice, rođen 1922. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik. Godine 1944. organizovao bekstvo iz logora u cilju ukljuivanja u partizane. Na putu uhvaćen od Nemaca i zatvoren u bunker, gde je umro od gladi i žeđi.
- Sliezinger B. dr Albsrt**, lekar iz Zagreba, rođen 1901. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Špioničku srpsku u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od aprila 1945. Upravnik oporavilista Vojne oblasti III korpusa.
- Sliezinger Boris**, u enik iz Zagreba, rođen 1924. U NOV od jula 1944. Borac u 2. moslavičkoj brigadi XXXIII divizije. U borbi s ustašama ranjen i upućen u Italiju na lečenje. Po izleoenju bio je tu ma za engleski jezik u bolnici u Gravini (Italija).
- Sliezinger Branko**, postoji dokument u kome stoji da je u NOV od 1944. i da je bio tumač za engleski jezik u bolnici JA broj 93 (Italija).
- Sliezinger Er**, rodom iz Bačke. Postoji dokument iz kojeg se vidi, da je u estovovao u NOV od 1941. i da je osuđen od maarskih fašista na robiju. Bio je u zatvoru u Vacu do oktobra 1944.
- Sliezinger Ernest**, student iz Novog Sada, rođen 1913. Saradnik NOP od početka ustanka. Uhapšen od maarskih fašista i osuđen na 1 godinu i 6 meseci robjice. Decembra 1941. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden 20. novembra 1942. u Ukrajinu na prisilan rad u sastavu kažnjene radne ekipe broj 453. Stradao 1943. u Ukrajini.
- Sliezinger Huga Hinko**, službenik iz Zagreba. Rođen 1915. u Ivancu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Sliezinger Imre**, službenik iz Osijeka, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Sliezinger-Brandler Jozefa dr Marija**, lekar iz Zagreba. Rođena 1895. u Samoku (Poljska). Medicinski fakultet završila 1920. u Beču, a zatim specijalizirala stomatologiju. Do rata pripadala naprednoj grupi intelektualaca u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućena 1941. u Pešgradu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila novembra 1942. Lekar u bolnici u Petrovoj gori. Bila je vrlo omiljena među ranjenim i bolesnim partizanima zbog humanog odnosa i požrtvovanja. Aprila 1943. u toku 4. neprijateljske ofanzive umrla je od sepse nakon oboljenja žučne kesice. Pred smrt zahtevala da je sahranena na ulazu u zemunicu u kojoj su bili sklonjeni teški nepokretni ranjenici i na taj način je neprijatelj bio zavarana u vezi sa postojanjem zemunice. Otkopavši njen grob, neprijatelj je odustao od daljeg traganja i tako su bili spašeni ranjenici u zemunici. Posle rata na tom mestu podignuta je spomen-ploča na kojoj stoji: »Mrtva partizanka spasila je žive drugove.«
- Sliezinger Miroslava Milena**, u enica iz Zagreba, rođena 1921. U gimnaziji je stupila u napredni pokret i primljena u SKOJ. Po dolasku ustaša na vlast otišla je sa ocem dr Miroslavom Sliezingerom u Cetinograd, gde je bio upućen u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV je stupila novembra 1942. Bolnička arka u Centralnoj bolnici VS-a. Krajem maja 1943. zarobljena od Nemaca na Sutjesci i ubijena.
- Sliezinger dr Miroslav**, lekar iz Zagreba. Rođen 1895. u Našicama. Medicinski fakultet završio 1920. u Beču, a zatim specijalizirao epidemiologiju. Naprednom pokretu pripadao do rata i aktivno je delovao među radnicima. Bio je jedan od organizatora službe osiguranja u Središnjem uredu u Zagrebu, pionir socijalno-medicinskog rada i osnivač bolnice za lečenje profesionalnih bolesti radnika. Po dolasku ustaša na vlast upućen je 1941. u Cetinograd, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od novembra 1942.

- Epidemiolog u Sanitetskom odeljenju pri Vs-u. U toku 4. i 5. neprijateljske ofanzive u estovovao u organizovanju evakuacije ranjenika i bolesnika iz zapadne Bosne u Hercegovinu, a zatim do Sutjeske. Zarobljen od Nemaca na Sutjesci 13. VI 1943. i ubijen.
- Slezinger Huga Nada, u enica iz Zagreba. Ro ena 1922. u Virju. U NOV od juna 1942. Bolni arka u 3. brigadi XIII divizije, a zatim u bolnici broj 7 u s. Vukeli (Gorski kotar). Poginula 27. I 1944. prilikom napada ustaša na bolnicu štite i odstupnicu ranjenicima i bolesnicima. Tom prilikom je pokazala izuzetnu hrabrost.
- Slezinger Ruža, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1911. u Virju. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Nastavnik u partizanskoj osnovnoj školi u Lokvama i Vrbovsko.
- Slezinger Eugena ing. Vilim, inženjer iz Beograda. Ro en 19M4. u Sarajevu. U NOV od 1944. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Šmelcer Ervin, službenik iz ur enovaca. Ro en 1918. u Našicama. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je iste godine pobeoao na Kozaru i stupio u NOV. Borac u Kozara kom partizanskom odredu. Juna 1942. u toku neprijateljske ofanzive na Kozari uhva en od ustaša i odveden u logor u Staroj Gradiški, a zatim u logor u Jasenovcu, gde je ubijen te godine.
- Smit Anica, u enica iz Zagreba, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Borac u 2. bataljonu 17. brigade. Poginula krajem septembra 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Smit Leo, kroja iz Sarajeva. Ro en 1920. u Slavonskom Brodu. Do rata pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka. Uhva en od ustaša i 16. XI 1941. odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Smit Marka Zvonko, mehani ar iz Osijeka, ro en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio oktobra 1942. u NOV. Borac, a zatim komesar ete u 2. brigadi IX dalmatinske divizije. Poginuo 24. III 1943. kod Pirindola u borbi sa etnicima u toku pokreta brigade prema Drini.
- Šmukler Vilima Izabela, student tehnike iz Osijeka, ro ena 1920. Po dolasku ustaša na vlast otišla s ocem dr Vilimom Šmuklerom u Gra anicu, gde je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1943. Bolni arka u bolnici XI divizije, a zatim u bolnici Posavsko-trebavskog vojnog podru ja.
- Šmukler Julija, doma ica iz Osijeka, ro ena 1895. Po dolasku ustaša na vlast otišla sa mužem dr Vilimom Šmuklerom u Gra anicu, gde je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1943. Bolniarka u bolnici XI divizije, a zatim u bolnici Posavsko-trebavskog vojnog podru ja.
- Šmukler Vilima Rut, u enica iz Osijeka, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast otišla s ocem dr Vilimom Šmuklerom u Gra anicu, gde je bio upu en u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1943. Bolni arka u bolnici XI divizije, a zatim u bolnici Posavsko-trebavskog vojnog podru ja.
- Šmukler M. dr Vilim, lekar iz Osijeka. Ro en 1888. u Odesi. Medicinski fakultet završio 1913. u Be-u. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Gra anicu u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od februara 1943. Lekar u bolnici XI divizije; referent saniteta Posavsko-trebavskog vojnog podru ja; šef internog odeljenja bolnice u Osijeku.
- Šnajder An elka, doma ica. Stara 24 godine. U NOV od 1943. Instrumentarka u hirurškoj ekipi XII divizije.
- Šnajder J. Josip, ro en 1918. u Frelinovu (Poljska). U NOV od 1942. Borac u 5. bataljonu 2. prolet. dalmatinske brigade, a zatim komandir ete. Poginuo 18. I 1945. kod Donjeg Crnca (Široki brijeg) u borbi s ustašama i Nemcima. U vreme pogibije imao je in poru nika.
- Šnajder D. dr Josip, lekar iz Pakraca. Ro en 1900. u Kostajnici. Medicinski fakultet završio 1924. U NOV od aprila 1945. Lekar u medicinsko-sanitetskom bataljonu XXXVI divizije.
- Šnajder I Ljerka, u enica. Ro ena 1923. u Crikvenici. U NOV od maja 1942. Bolni arka u hirurškoj ekipi X korpusa, a zatim apotekarka u toj ekipi, pa šef odseka Sanitetskog skladišta Sanitetskog odeljenja VS-a.
- Šnajder dr Marcel, profesor gimnazije iz Gornjeg Milanovca. Ro en 1900. u Poljskoj. Godine 1924. stekao doktorat filozofskih nauka. Do rata bio je profesor gimnazije u Sarajevu, odakle je premešten u Prljedor, a zatim u Gornji Milanovac zbog pripadnosti naprednom pokretu. Po kapitulaciji Jugoslavije vratio se u Sarajevo, gde se uklju io u NOP, ali je ve krajem jula 1941. uhapšen od ustaša i odveden u logor u Gospi u, a zatim u Jadovno, gde je ubijen. Imao je veliki uticaj na srednjoškolsku omladinu uklju uju i je u napredni pokret i aktivno radio u krugu naprednih intelektualaca.
- Snap Leona ing. David, inženjer iz Fo e. Ro en 1912. u Sarajevu. U NOV od maja 1942. Vodnik artiljerijskog voda 1. brdskog divizionia III divizije. U borbi tesko ranjen i ostao 100% invalid.
- Šneler-Lulik Milica, doma ica. Stara 25 godina. U NOV od septembra 1943. Bolni arka, a zatim referent saniteta u Karlova koj brigadi.
- Šneler Mladen, u NOV od 1942. Borac, a zatim vojni rukovodilac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Godine 1944. unapre en u in kapetana.
- Šneler A. Zorka, trgova ki pomo nik iz Ogulina, ro ena 1923. u NOV od juna 1943. Bolni arka u 1. bataljonu 1. brigade XXXIII divizije.
- Šneler Zvonko. U NOV od 1942. Pozadinski politiki radnik. Od 1944. ure ivao u Gorskom kotaru list »Mladi Goranin«.
- Šneman Željko, iz Virovitice. U NOV od 1942. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu. Poginuo — nepoznato gde i kada.
- Šnerston Josip, student medicine iz Kragujevca, ro en 1920. lan SKOJ-a. U NOV od jula 1941. Borac u 1. šumadijskom partizanskom odredu, a zatim radio u tehnici tog Odreda. Poginuo 1941. u zapadnoj Srbiji u toku 1. neprijateljske ofanzive.
- Šnetreplj Ulrich, službenik iz Turbeta. Ro en 1913. u Sarajevu. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i interniran u zatvor u Kerestincu. Prilikom pokušaja bekstva uhva en i streljan 17. VII 1941. kod Maksimira (Zagreb).
- Šnicler dr Nandor, lekar iz Budimpešte. Ro en u Prešovi (Poljska). Godine 1943. doveden na pri silan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica. Po oslobo enju stupio u NOV. Lekar u jedinici XIV korpusa.
- Šomlo sači, iz Novog Sada. U NOV od 1943. Borac u Zagorskom, a zatim u Kalmini kom partizanskom odredu. Novembra 1944. upu en u sastav vojvo anskih partizanskih jedinica, ali je kod Kutine ubijen od ustaške zasede.

- Somo i Regina**, doma ica. Ro ena 1916. u Bukinu. U NOV od novembra 1944. Kuvarica u bolnici broj 2 u Subotici.
- šorš Drago**, trgova ki pomo nik iz Zagreba, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u »Glavnoprod« ZAVNOH-a.
- šorš Mišo**, trgova ki pomo nik iz Zagreba, ro en 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim radio u »Oknaprod« u Slunju.
- Šosberger Bela**, iz Zablja. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i zatvorili u zatvoru »Armija« u Novom Sadu i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ostao do kraja rata.
- Šosberger Dezider**, mesar iz Novog Sada, ro en 1905. Saradnik NOP od po etka ustanka. Uhapšen od ma arskih fašista i osu en na 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden oktobra 1942. u Ukrajinu na prisilan rad u sastav kažnjenike radne ete broj 451. Posle rata vratilo se u Jugoslaviju.
- Šosberger Josipa Pavle**, službenik iz Novog Sada. Ro en 1920. u Be u. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobu en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XI divizije, a zatim na radu u stabu I armije.
- šostari Leopolda Zlata** (porodi no ime majke Rozenberg), doma ica iz Dubraneca (Velika Gorica), ro ena 1919. U NOV od juna 1942. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama.
- Šoten Roberta Ivo**, mehani ar iz Osijeka. Ro en 1921. u Sisku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943 u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije i jedinicama KNOJ. Demobilisan u inu poru nika.
- Soti Ferenc**, iz Ade. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i oktobra 1941. osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Špajdl Mancika** doma ica iz Sombora. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i marta 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor »Maria nostrae«. (Ma arska). Daljna sudbina nepoznata.
- Špajdl ing. Vilmoš-Vili**, inženjer iz Beograda. Aktivni u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku, odakle je uspeo pobe i te godine i vratio u Novi Sad, gde se odmah uklju io u NOP. U estvovao u pripremanama za ustanak. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili ga na doživotnu robiju. Aprila 1943. doveden u zatvor u Vacu, gde je u estvovao u organizovanju pokreta otpora me u politiki zato enicima; izabran za lana zatvorskog komiteta KPJ. Septembra 1944. odveden u zatvor u Komarnu, a iz tog zatvora odveden je oktobra te godine u logor u Dahau, gde je stradao.
- Špang Jožef**, iz Ade. U NOP od po etka kao pozadinski radnik. Oktobra 1941. uhapšen od ma arskih fašista. Daljna sudbina nepoznata.
- Špani Miroslav**, trgovac. Ro en 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobu enoj teritoriji Banije.
- Šparing Hugo**, student iz Zagreba. Ro en 1920. u Varaždinu. lan SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uha en od ustaša u ubljen.
- Sperling Bernat**, iz Ma arske. Ro en u Kiskunfeledhaze. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobu en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Borac u jedinicama XIV korpusa.
- Spicer Dargo**, službenik iz Zagreba, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1943. kod Gline u borbi sa Nemcima.
- Spicer Edita**, u enica iz Subotice, ro ena 1924. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji i primljena u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu, ma arski fašisti su je uhapsili i marta 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arsku, gde je ostala do kraja 1944.
- Spicer Ervin**, u enik iz Subotice, ro en 1925. Godine 1941. primljen u SKOJ, kada je i stupio u NOP u sastav udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu septembra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden u zatvor u šatoraljuhelju (Ma arska), gde se aktivno uklju io i antifašisti ki pokret otpora. U estvovao je 22. III 1944. u probou politikih zato enika iz zatvora. Uspeo je pobe i iz zatvora, ali je bio opkoljen od nema kih vojnika, pa je izvršio samoubistvo.
- Spicer s. dr Fric**, lekar iz Zagreba. Ro en 1914. u Slavonskoj Pozezi. Medicinski fakultet završio 1940. u Zagrebu. U NOV od 1943. na raznim sanitetskim dužnostima do kraja rata.
- Spicer Ignjaca Ivan**, trgovac iz Budanice (Virovitica), ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na dužnosti dezinfektora u Kordunaškom vojnom podru ju broj 2.
- Spicer Leopolda Ivan**, službenik iz Zagreba. Ro en 1919. u Virovitici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio juna 1944. u NOV. Administrator u Stabu baze NOVJ u Bariju, Komandi mesta Knin, u bolnici u Drnišu.
- Spicer-Krasov Jelka**, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1907. u Subotici. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u radionici papu a pri Okružnom NOO Banije.
- Spicer- ali Kata**, iz akovca. Krajem 1941. odvedena od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je zamenjena za zarobljene ustase 1943. i stupila u NOV. Borac u Zumbera kom partizanskom odredu. Poginula krajem 1943. na Kalju u borbi s ustašama.

- Spicer dr Ladislav**, lekar iz Sombora, ro en 1912. U NOV od aprila 1945. Upravnik ambulante pri Komandi mesta Subotica.
- Spicer Laslo**, službenik iz Pan eva. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Gestapo je otkrio njegov rad i osudio na smrt. Streljan 14. III 1942. u Pan evu.
- Spicer Marko**, trgovac iz Osijeka, ro en 1901. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Po osloboenju iz logora vratio se u Jugoslaviju i aprila 1945. stupio u NOV.
- Spicer-Grinvald Mira**, službenik iz Zagreba ro ena 1911. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u Okružnom NOO Kordun.
- Spicer Marka Mirjam**, u enica iz Osijeka, ro ena 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama IV, a zatim XI korpusa.
- Spicer M. dr Pavao**, lekar iz Siska. Ro en 1900. u Zagrebu, Medicinski fakultet završio 1924. u Zagrebu, a zatim specijalizirao ftziologiju. Godine 1942. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu odakle je pobegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Lekar u pokretnoj bolnici III armije.
- Spicer Bernarda Pavle**, radnik iz akovca. U NOV od 1944. Borac u me umurskim partizanskim jedinicama.
- Spicer Sarina**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u radionici papu a pri Okružnom NOO Banije.
- Spicer Viktor**, službenik iz Zagreba, roden 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Mi radu u Komandi mesta Vojni .
- Spicer dr Vladimir**, lekar iz Sombora. Ro en 1912. u Bajmoku. Medicinski fakultet završio 1939. u Zagrebu, a zatim specijalizirao oftalmologiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u jedinicama XIV korpusa.
- Spicer Lea Zdenka**, doma ica iz Beograda. Ro ena 1915. u Slavonskoj Požegi. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko primorje, ode je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 1. moslavi Koj brigadi X korpusa, a zatim na radu u Obilasnom komitetu KPH zagreba ke oblasti.
- Spicer Rudolfa Zdenko**, u enik iz Slavanskog Broda, ro en 1921. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Njegov rad su otkrile ustaše i januara 1942. odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Spigl Julija Sigmund-Sigi**, geometar iz Vu itrna. Ro en >1913. u Prnjavoru (BiH). U NOV od juna 1944. Na radu u Komandi mornarice JA.
- Spigl-Levi Julijusa Sofija**, doma ica iz Sarajeva. Ro ena 1917. u Jablanici. Po dolasku ustaša na vlas.; prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u 1. prekomorskoj brigadi.
- Spigler-Stani Fedor**, u enik iz Koprivnice. Ro en 1926. u Ludbregu. U NOV od juna 1943. Šef radio-stanice VII banijske divizije, a zatim na radu u radio-stanici GS Hrvatske.
- Spigler dr Oto**, advokat iz Ludbrega. Ro en 1895. u Koprivnici. Do rata simpatizer KPJ. Njegova kancelarija je predstavljala ilegalni partijski centar preko koje je OK KPH Varaždin- akovec slao ilegalan materijal partijskoj organizaciji u Ludbregu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Tuhobi (Istru). U NOV od juna 1943. Sudija vojnog suda 2. li kog Vojnog podru ja; sudija u X korpusu; predsednik suda Vojne oblasti Zagreba kog korpusa.
- Spigler-Stani Ota Vlasta**, u enica iz Ludbrega, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Tuhobi (Istra). U NOV od jula 1943. Apotekarski pomo nik u Oto cu, a zatim u bolnici X korpusa.
- Spigler-Georgijevi ing. Emil**. U NOV od 1942. Godine 1944. unapre en u in kapetana.
- Spiler Miroslav**, pijanista i kompozitor iz Zagreba. Ro en 1906. u Crikvenici. Muzi ku akademiju završio u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Horovo a partizanskih horova u Banji; nastavnik muzike u partizanskoj gimnaziji u Oto cu; rukovodilac muzi ke sekcije u Odjelu za informacije pri ZAVNOH-u; lan odbora Kulturnih radnika partizana Hrvatske. Komponovao je više partizanskih pesama.
- Spiler Oto**, trgovac. Ro en 1893. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenjoj teritoriji Banije.
- Spirer Ivan**, službenik iz Zagreba, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u komandi 2. kordunaskog vojnog podru ja.
- Spiro Dežea Ma aš**, advokatski pripravnik iz Sente, ro en 1915. U esnik u radni kom revolucionarnom pokretu i od 1940. lan KPJ. Godine 1941. izabran za lana MK KPJ. Senta. Po kapitulaciji Jugoslavije u sstvoavao je u organizovanju ustanka u senanskom kraju. Formirao udarne grupe i u estvoavao u vršenju sabotaža i diverzija. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na smrt. Obesen 11. XI 1941. u Senti. Na spomen-plo i u Senti uklesano je njegovo ime.
- Špotjar Erzika**, nastavnik glazbe iz Zagreba, ro ena 1908. u NOV od 1943. Rukovodila kulturnom ekipom IV krajske divizije.
- Sprajcer Josip**, student medicine. Ro en 1921. u Budimpešti. U NOV od novembra 1944. Na radu u hirurškom centru broj 2; lekar u bolnici XXXVI divizije; referent saniteta 3. brigade u toj diviziji.

- Springer Julija Edita, medicinska sestra iz Beogada. Ro ena 1921. u Peuhu. U NOV od 1943. Bila je na raznim sanitetskim dužnostima.
- Sprung Hermana dr Laura, lekar iz Sarajeva. Ro ena 1914. u Bugojnu. Medicinski fakultet završila 1939. u Beogradu. Po dolasku ustaša na vlast sklonila se u Berane, odakle je stupila oktobra 1943. u NOV. Bila je na slede im dužnostima: lekar u hirurškoj ekipi II prolet. divizije, upravnik bolnice III divizije, referent saniteta 6. crnogorske brigade, upravnik bolnice Vojne oblasti II korpusa.
- Sprung Hermana Maks, student medicine iz Sarajeva. Ro en 1922. u Bugojnu. Medicinu je po eo studirati u Beogradu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor Ferramonte. U NOV od septembra 1944. iz Italije. Lekar u bolnici u Grumo (Italija); u bolnici VIII korpusa na Jelsi; referent saniteta 3. brigade XXXV divizije.
- Sprung Leopolda Moric-Marko, službenik iz Sarajeva. Ro en 1897. u Zenici. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. doveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Bio je na slede im dužnostima: lan Gospodarske komisije pri Okružnom NOO za Kordun (zadužen za izgradnju pilana); na radu u Odjelu za sumarstvo pri ZAVNOH-u.
- Srajber F. Alfred, trgovac iz Koprivnice, ro en 1886. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, odakle je stupio avgusta 1944. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.
- Srajber An elka, dentista. U NOV od septembra 1943. Na radu u zubnoj ambulanti VI korpusa.
- Srajber Stjepana An elka, student medicine. Ro ena 1921. u Zagrebu. U NOV od maja 1943. Bila je na slede im dužnostima: narkotizerka u bolnici III operative zone Hrvatske i hirurškoj ekipi XII divizije.
- Srajber Marko, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1911. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden od Nemaca u zarobljeništvo u Nema ku, gde je u estvovao u organizovanju antifasisti kog pokreta. U logoru u Nirnbergu bio je lan ilegalnog logorskog Komiteta KPJ. U logoru u Osnabriku bio je tako e lan ilegalnog logorskog Komiteta KPJ i u partijskom rukovodstvu jevrejske barake broj 37. U drugoj polovini 1943. izabran u odbor Antifasisti kog ve a logora. Po oslobo enju iz logora 1945. ure ivao je skupa sa Simom Karaoglanovi em list »Glas oslobo enih zarobljenika« namenjen oslobo enim zarobljenicima u vezi sa njihovom repatriacijom u Jugoslaviju. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Srajber Imre, tekstilni tehni ar iz Stare Moravice. Do rata u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Po okupaciji Ba ke prebegao u Budimpeštu, gde je u estvovao u organizovanju antifasisti kog pokreta otpora me u jugoslovenskim izbeglicama. Po etkom 1945. vratio se u Jugoslaviju i stupio u NOV. Šef obavestajnog odeljenja III divizije.
- Srajber Martin, službenik iz Subotice. U NOP od početka ustanka kao pozadinski radnik, Prilikom provale u Pokretu, oktobra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ma arsku, u sastav kažnjeni ke radne ete odakle je pobeo po etkom 1945. i vratio se u Jugoslaviju, gde je stupio u NOV.
- Stajin J. Aleksandar, u enik iz Stare Kanjiže, gde je ro en 1925. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ma arsku, odakle je pobeo i januara 1945. uklju io se u tenkovsku jedinicu.
- Stajin Bernarda dr Andrija, lekar. Ro en 1914. u Rumi. Medicinski fakultet završio u Zagrebu. U NOV od 1944. Bio na raznim sanitetskim dužnostima.
- Stajin Bernard-Pero, trgovac iz Rume. Star oko 50 godina. U NOV od 1942. u Posavskom partizanskom odred, a zatim u sremskim partizanskim jedinicama.
- Stajin Zoltana Ela, kroja ka radnica iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro ena 1915. lan SKOJ-a od 1937. U NOP je stupila na po etku ustanka u sastavu udarne grupe. U estvovala je u paljenju žita u okolini Petrovgrada. Krajem jula uhva ena od Gestapoa i osu ena na smrt. Streljana 3(1. VII 1941. u Petrovgradu.
- Stajin J. Emil, Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Zamenik referenta saniteta 5. bataljona 1. brigade XXVI dalmatinske divizije.
- Stajin Eugen. — Prema sa uvanim dokumentima bio je u NOR.
- Stajin Filip-Lipi, trgovac ki pomo nik iz Novog Sada. Ro en 1920. u Maradiku. lan SKOJ-a. Kao aktivni saradnik NOP i lan udarne grupe osu en od ma arskih fašista krajem 1941. na 10 godina robi je. Novembra te godine doveden je u segedinski zatvor, a 20. novembra 1942. upu en je u Ukrajinu na prisilan rad, u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 452. Stradao 1943. u Ukrajini.
- Stajin Armina Hinko, tipograf iz Zagreba, ro en 1913. U NOV od septembra 1943. Borac u Moslavi koj partizanskoj brigadi.
- Stajin L. dr Ivan-Hans, lekar. U NOV od septembra 1943. Lekar u 12. i 14. brigadi XII divizije, a zatim upravnik bolnice Vojnog podru ja VI/2-c VI korpusa.
- Stajin Aleksandra Julije, sajdzija iz Splita. Ro en 1909. u Petrovgradu (Zrenjanin). U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo aprila 1945. kod Trsta u borbi sa Nemcima.
- Stajin mr. ph. Karlo, apotekarski saradnik iz Novog Sada. Ro en 1911. Saradnik NOP od početka ustanka. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i kove partizanima. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na 10 mese i zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, odakle je odveden oktobra 1942. u Ukrajinu na prisilan rad u sastavu kažnjeni ke radne ete broj 451. Stradao u Ukrajini 1943.
- Stajin Lino, trgovac ki pomo nik iz Novog Sada. Ro en 1920. u Maradiku. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu 1941. uhapšen od ma arskih fašista i osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943. godine.
- Stajin Mišo, službenik iz ur enovaca (Našice), ro en 1909. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. Po oslobo enju iz logora vratio se aprila 1945. u Jugoslaviju i stupio u NOV.
- Stajin Nikola, službenik iz Tetova. Ro en 1914. u Zagrebu. Do drugog svetskog rata istaknuti atletičar u »Makabiu«. U NOP od 1941. Godine 1944. uhva en od balista i ubijen.
- Stajin-Pano Moisea Rozina, službenica iz Splita, ro ena 1914. U NOV od septembra 1943. Na radu u Komandi vojne oblasti Vis.
- Stajin Rudolf, tehni ar iz Novog Sada. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se uklju io u antifasisti ki pokret. Bio je zadužen za izradu radio-aparata i za njegovo tehni ko održavanje. Sem toga, u logoru u

- Barkenbrigeu izradio je malu otpremnu radio-stanicu preko koje je trebao logorski Komitet KPJ da stupi u vezu sa savezni kim jedinicama, kada se približe logoru.
- Stajin ing. Tibor, iz Ba ke Palanke. U NOP od 1941. Prilikom provala u Pokretu uhapšen od ma arskih fašista i osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Stajin Nandora Toma, student medicine. Ro en 1918 u Baji. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta Kalni kog odreda; na radu u bolnici Vojne oblasti X korpusa; refer. saniteta Moslavi kog partizanskog odreda.
- Stajin Vali, domaćin iz Zagreba. Po dolasku ustaša prebega u Italiju. U NOV od 1944. Na radu u bakteriološkoj stanici XI korpusa.
- Stajin Vera, domaćin iz Sarajeva, ro ena 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebega u Italiju, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. U partizanima je završila srednji i viši sanitetski kurs. Bolni arka u bolnici broj 33 u Italiji, a zatim upravnik bolnice Vojnog područja VI/2 Šestog korpusa.
- Stajin-Erljih Vera, diplomirani filozof iz Zagreba. Do rata bila u grupi naprednih intelektualaca. Objavila je više radova iz oblasti psihoanalize, a posebno iz oblasti de je psihoanalize. Po okupaciji prebega u Split, gde se 1942. aktivno uključila u NOP.
- Stajinberg F. dr Fridrih, lekar iz Sarajeva. Ro en 1890. u Be u, gde je završio 1914. medicinski fakultet, a zatim specijalizirao oftalmologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebega u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na sledećim dužnostima: referent saniteta Kalni kog partizanskog odreda; lekar u bolnici X korpusa; šef internog odeljenja bolnice V korpusa; lekar u bolnici II armije.
- Stajinberg Sre ko. — U NOV od 1942. Borac, a zatim komesar 1. bataljona brigade »Franjo Ogućinac Seljok«.
- Stajinberger Mavra Adolf-Drago, radnik iz Zagreba, ro en 1916. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ od 1938. Decembra 1937. otišao za Španiju, gde se uključio u redove španske republikanske armije. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije 1939. dospao u logor u Francuskoj, odakle je pobeo i vratio se u Jugoslaviju. U NOV od po etka ustanka u Hrvatskoj. Po direktivi CK KPH odlazi u Kordun u cilju organizovanja ustanka i formiranja partizanskih odreda. Za kratko vreme formirao je 6 partizanskih odreda. U Kordunaškom odredu postavljen je za komesara ete, pa komesara bataljona. Marta 1942. došlo je do etni kog pu a u Odredu i tom prilikom ubijen od etnika. Godine 1953. proglašen za Narodnog heroja Jugoslavije.
- Stajinberger Izrael, radnik iz Zagreba, ro en 1920. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen kao komunista od ustaša i interniran u logor u Kerestincu. U estvovao u organizovanju bekstva političkih zato enika iz logora. Nakon proboja uhva en od ustaša i streljan 17. VII 1941. kod Maksimira (Zagreb).
- Stajinbreher Majera Josip-Puba, zanatlija iz Lukavca. Ro en 1920. u Semizovcu. U NOV od oktobra 1943. Borac u Tuzlanskom partizanskom odredu; 18. hrvatskoj brigadi; 17. majevi koj brigadi.
- Stajinbriker Ivan-Zan, trgovac. U NOV od 1942. Intendant 3. bataljona 1. odreda III operative Zone Hrvatske.
- Stajindler Sigmunda Hilda, službenik iz Zagreba. Ro ena 1916. u Klatovy-u (eska). Po dolasku ustaša na vlast prebega u Split, odakle je konfinirana od Italijana u mesto Kor ulu. U NOV od septembra 1943. Borac u 13. brigadi IX dalmatinske divizije.
- Stajner Karla ing. Aleksandar, elektrotehnik inženjer iz Turbeta. Ro en 1906. u Ljubušci (Novi Marof). Po dolasku ustaša na vlast prebega u Split, odakle je stupio marta 1943. u NOV. Borac u Srednjodalmatinskom odredu; rukovodilac radionice za izradu eksploziva na Mosoru; šef tehni ke sekcije za opravku brodova u Bariju (Italija). Prilikom prodora nemačkih jedinica oktobra 1943. uspeo je demontirati električnu centralu u Zadvorju i njene delove zakopao.
- Stajner Samuila dr Alfred, lekar iz Slavonske Požege, ro en 1910. Medicinski fakultet završio u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju i maksilofacijalnu hirurgiju. U NOV od decembra 1942. Lekar u bolnici u Petrovoj gori; referent saniteta VI prolet. divizije, zamenik na elnika saniteta I prolet. korpusa.
- Stajner Mavra Alisa, službenik iz Novog Sada. Ro ena 1919. u Subotici. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i februara 1942. osudili na robiju. U zatvoru ostala do kraja rata.
- Stajner Mavra mr ph. Bela, apotekar iz Trebnja (Slovenija). Ro en 1903. u Orahovici. Farmaciju završio 1927. u Zagrebu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebega u Italiju, gde je interniran u logot Feramonte. U NOV je stupio iz Italije jula 1944. Šef apoteke bolnice broj 33 u Gravini (Italija), a zatim bolnice u Alta Mara.
- Stajner Branko, student ekonomije iz Zagreba, ro en 1920. U NOV od 1943.
- Stajner Branko, student veterine iz Zagreba, ro en 1921. U NOV od po etka 1945. Referent veterine 2. brigade XLIII divizije.
- Stajner Ducika, student iz Rume, ro ena 1919. U napredni pokret stupila u gimnaziji u Rumi, gde je primljena u SKOJ. Zbog svog naprednog delovanja bila je isključena iz rumske gimnazije. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Sredinom 1941. završila bolni arski kurs u Zagrebu. U drugoj polovini te godine uhva ena od ustaša u Zagrebu prilikom izvršavanja dobijenog partijskog zadatka i ubijena.
- Stajner Mavra Egon, radnik iz Novog Sada. Ro en 1926. u Subotici. Godine 1941. lan SKOJ-a i lan skojevskog aktiva u Novom Sadu. lan udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1943. internirali u logor u Ba koj Topoli. U logoru je radio na formiranju skojevskog aktiva. Po etkom 1944. po izlasku iz logora krenuo u partizane u Frušku goru, ali je uhva en na putu i odveden u logor u Dahau, gde je ostao do kraja rata.
- Stajner-Snetrepl Mojsija Henci, domaćin iz Turbeta. Ro ena 1911. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebega u Split, odakle je stupila marta 1943. u NOV. Borac u Srednjodalmatinskom partizanskom odredu, a zatim vaspita ica u jugoslovenskom zbegu u El Satu (Egipat).
- Stajner Aleksandra Henrijeta, službenik iz Novog Sada. Ro ena 1920. u Rumi. Naprednom pokretu pristupila u gimnaziji u 1941. izabrana za kandidata lana KPJ. U NOP od po etka ustanka. U estvovala u organizovanju udarnih grupa, kao i u sabotazama i diverzijama. Novembra 1941. ma arski fašisti su otkrili njen rad i osudili na robiju. Odvedena u zatvor »Maria nostra« (Ma arska), a zatim u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata. U logoru je aktivno u estvovala u organizovanju pokreta otpora. Nosilac Partizanske »spomenice 1941.

- Stajner Aleksandra Hugo**, stolar iz Beograda. Rođen 1916. u Rumi. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i 1937. primljen u SKOJ. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Novi Sad, gde se odmah uključio u NOP. Njegov rad su otkrili maarski fašisti i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao decembra 1943. na sovjetsku teritoriju. Sovjeti su ga internirali u logor do pribavljanja podataka o njemu, ali je u meuvremenu umro u logoru.
- Stajner Josip-Pišta**, student tehnike iz Rume, rođen 1918. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i član KPJ. U NOV od 1941. član diverzantske grupe kojom je rukovodio Ivan Hariš »Gromovnik«. Poginuo 1944. kao komesar Primorsko-goranskog odreda.
- Stajner Magda**, učenica iz Zagreba, rođena 1923. U gimnaziji je stupila u omladinski napredni pokret i primljena u SKOJ. U gimnaziji je bila član skopjevskog aktiva. Poginula u NOV. (nepoznato kada je stupila u NOV i kada je poginula).
- Stajner S. dr Marko**, lekar iz Srpske Crnje. Rođen 1897. u Velikoj Kikindi. Medicinski fakultet završio 1923, a zatim specijalizirao ginekologiju. U NOV od marta 1945. Upravnik bolnice u Toržli, a zatim bolnice broj 9 u Novom Sadu.
- Stajner D. Menahem-Miša, student medicine iz Beograda, rođen 1921. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Split, odakle je konfiniran od Italijana u mestu Korula. U NOV od januara 1943. Bio je na sledećim dužnostima: vodni delegat u Biokovskom partizanskom odredu i u 3. dalmatinskoj brigadi, referent saniteta Livanjskog partizanskog odreda, pomoćnik refer. saniteta Glamočkog partizanskog odreda, personalni referent u 7. krajiškoj brigadi.
- Stajner Mikloš-Nikola**, trgovac i pomoćnik iz Subotice, rođen 1910. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1911 uhapšen od maarskih fašista i osuđen marta 1942. na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao.
- Stajner Bele Mirjam**, učenica iz Trebnja (Slovenija), rođena 1932. U NOV od oktobra 1944. Bolnička u bolnici broj 13 u mestu Grumo (Italija).
- Stajner Miroslav**, iz Novog Sada. Godine 1942. prebegao u Budimpeštu, gde se uključio u antifašistički front jugoslovenskih izbeglica. Godine 1944. prilikom ulaska nemačkih jedinica u Budimpeštu bio je član borbene grupe, koja se s oružjem borila protiv nemačkih jedinica.
- Stajner Odete**, akademski slikar iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana u logor u Kraljevici početkom novembra 1942. a po etkom 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Kulturno-umjetni kom odjelu pri ZAVNOH-u.
- Stajner Oto**, iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio 1942. u NOV. Radio je u partizanskoj radionici za izradu eksplozivnih mina u S. Šoćici (Dalmacija).
- Stajner Dj. Roza**, domaćica. U NOV od 1943. Bolničarka u partizanskim jedinicama.
- Stajner Ruža-Piroska**, profesor gimnazije. Rođena 1911. u Rumi. U NOV od 1941. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Stajner Rudolf-Rudi**, službenik. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. U logoru u Osnabruku stupio 1942. u NOP. Od logorskog Komiteta KPJ bio je posebno zadužen za rukovanje ilegalnim radio-aparatom.
- Stajner Kolomana Rudolf**, službenik iz Virovitice, rođen 1914. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Agitpropu te divizije.
- Stajner M. dr Stjepan**, lekar iz Zagreba. Rođen 1915. u Donjoj Stubici. Medicinski fakultet završio 1940. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast upućen u Konjic, a zatim u Mostar, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od jula 1942. Referent saniteta 2. prolet. brigade; upravnik bolnice VS-a. Posle rata unapređen u in general-majora.
- Stajner-Stani Sreko**, diplomirani ekonomista iz Splita. Rođen 1913. u Zagrebu. U NOV od septembra 1943. Borac u dalmatinskim jedinicama.
- Stajner Zdenka**, student iz Zagreba, rođena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Administrator u GS Hrvatske.
- Stajner Samuela Zora**, domaćica iz Trebnja. Rođena 1907. u Kirinu (Vrginmost). U NOV stupila jula 1944. iz Italije gde je prebegla po kapitulaciji Jugoslavije. Na dužnosti apotekarskog pomoćnika u bolnici broj 33 u Gravini (Italija).
- Stajner Zvonko**, student medicine iz Zagreba. Rođen 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta Livanjsko-duvanjskog partizanskog odreda; referent saniteta 7. brigade X divizije.
- Stajnfeld E. Kata**, iz Novog Sada. U NOP od 1942. Kasnije se pasivizirala. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Ausvic, gde je stradala.
- Stajnfel dr Gustav**, lekar. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio 1944. u NOV. Lekar u bolnici Vojnog područja Drniš.
- Stajnić Janoš-Jovan**, grafički radnik iz Novog Sada, rođen 1914. Do rata aktivni u esniku u revolucionarnom radni kom pokretu i član KPJ. Od početka ustanka uključio se u NOP i organizovao kurseve za obuku omladinaca u rukovanju oružjem. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na 10 meseci zatvora. Februara 1942. doveden u segedinski zatvor, a oktobra 1942. odveden u Ukrajinu na prisilan rad u sastav kažnjeničke radne etete broj 451. Stradao 1943. u Ukrajinu.
- Stajnić Julija Tibor**, diplomirani pravnik iz Novog Sada. Rođen 1913. u Bačkoj Topoli. U NOP od 1941. Prilikom provale u Pokretu uhapšen od maarskih fašista i osuđen na robiju 1942. U zatvorima u Maarskoj ostao je do oktobra 1944. kada je uspeo prebeći u Jugoslaviju i novembra 1944. stupio u NOV. Na radu u Ministarstvu narodne odbrane.
- Stajnić Josipa Vilim**, trgovac iz Dubrovnika. Rođen 1896. u Beču. Po etkom novembra 1942. odveden od Italijana u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Korula, a zatim Komandi mesta Vis.
- Stajler Sofija, domaćica. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. U NOV. Bolnička u jedinicama XIII divizije. Godine 1944. u borbi sa etnicima kod Vrhovine teško ranjena i zarobljena, a zatim ubijena.
- Stajler Zorica, student medicine iz Zagreba. Rođena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana

- po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici XXXV divizije. Juna 1944. poginula prilikom napada etnika na bolnicu.
- Stark Mirka Egon, u enik iz Novog Sada. Ro en 1926. u Osijeku. lan SKOJ-a od 1941. i te godine stupio u NOP u sastav udarne grupe. Novembra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i odveden u zatvor u Asodu iz kojeg je pobegao no u 28/29. novembra 1944. i stupio u redove CA. Na radu u Štabu 25. korpusa 3. ukrajinskog fronta kao tuma i vojni islednik.
- Stark Mirka Marta, student iz Novog Sada, ro ena 1921. lan SKOJ-a od 1941. kada je i stupila u NOP u sastav udarne grupe. Kasnije se pasivizirala. Maja 1944. odvedena od Nemaca u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata.
- Stark Milana Mirko, u enik iz Sarajeva, ro en 1918. Iz sa uvanih dokumenata se vidi, da je bio u NOV i poginuo. Nepoznato kada je stupio u NOV i kada je poginuo.
- Steg Mojsija Sigmund, profesor gimnazije iz Splita. Ro en 1904. u Sarajevu. Od 1942. profesor jevrejske gimnazije u Splitu. U NOP od septembra 1943. Radio po sektoru prosvete na osloboenj teritoriji Dalmacije.
- Stekl Drago, u enik iz Sente, ro en 1930. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Prozor, a zatim u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. U NOP od 1944. Kurir u Socijalnom odjelu ZAVNOH-a.
- Stekovi Jozefa Klara, u enica iz Sarajeva, ro ena 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Mostar, a zatim u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV.
- Stelcer Emanuela uro, službenik iz Badovinaca. Ro en 1897. u Rumi. U NOV od avgusta 1941. Borac u Ma vanskom partizanskom odredu. Novembra 1941. zarobljen od Nemaca i odveden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Stelcer ure Gavro, u enik iz Badovinaca, ro en 1924. U NOV od avgusta 1941. Kurir u Cerskom partizanskom odredu. Novembra 1941. zarobljen od Nemaca i ubijen.
- Stelcer Avrama Jovanka, kroja ica iz Badovinaca. Stara oko 40 godina. U NOV od avgusta 1941. Ne radu u kroja koj radionici Ma vanskog partizanskog odreda. Novembra 1941. zarobljena od Nemaca i ubijena.
- Stelcer M. Sigmund, radnik iz Zagreba. Ro en 1914. u Staroj Pazovi. Vrlo mlad se uklju io u revolucionarni radni ki pokret i bio funkcioner u URS-u. Zbog revolucionarnog rada bio je više puta hapšen, a 1935. osu en na 6 meseci zatvora. Godine 1934. bio je sekretar Rejonskog komiteta SKOJ-a, a 1935. sekretar Rejonskog komiteta KPJ Zagreb. Od 1938. borio se u redovima španske republikanske armije: borac, deseter, politiki delegat voda u 129. internacionalnoj brigadi. Po povla enju internacionalnih brigada iz Španije uspeo je 1939. da se vrati u Zagreb, gde je produžio sa revolucionarnim radom. U NOV od 1941. Poginuo 1942.
- Stelinger Mirko. — U NOV od 1943. Borac u 2. dalmatinskoj prolet. brigadi. Poginuo 23. I 1945. u s. Ljuboti i (Široki Brijeg) u borbi sa Nemcima
- Stemberg J. Josip, iz Sarajeva. U NOV od 1942. Borac, a zatim vojni rukovodilac.
- stemberg Leo, stolarski radnik iz Sarajeva, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 3. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Steper Valter, trgovac. Ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Sterk Miša, službenik iz Beograda. Ro en 1912. u urugu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i 1936. primljen u lanstvo KPJ U NOV od avgusta 1941. Bio je na slede im du znostima: komandir ete u Posavskom partizanskom odredu, komesar 1. ete Beogradskog bataljona 1. prolet. brigade, komesar 2. ete 6. bataljona 1. prolet. brigade. Poginuo 20. XI 1942. na Sitnici u borbi sa etnicima.
- Sterk dr Vladimir, diplomirani veterinar iz Skoplja. Ro en 1908. Veterinarski fakultet završio 1932. u Zagrebu, gde je stekao i naslov doktora veterinarskih nauka. U NOV od po etka maja 1945. Referent veterine 1. konji ke brigade.
- Stern Daniela David, trgova ki pomo nik iz Prijedora, ro en 1915. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom vodu 1. crnogorskog bataljona 1. prekomorske brigade, a zatim komandir ete u 1. prolet. brigadi.
- Stern Oskara Dragan, u enik iz Zagreba, ro en 1931. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dubrovnik odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedenu logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Kurir u bolnici VI korpusa.
- Stern Armina Erih, dentista iz Banjaluke, ro en 1916. U NOV od januara 1942. Radio u bolnici na Manja i. Poginuo u drugoj polovini 1942. prilikom napada etnika na bolnicu.
- Stern Estera-Cuca, u enica iz Beograda, ro ena 1924. U gimnaziji je stupila u napredni omladinski pokret i primljena u SKOJ. Bila je sekretar skojevskog aktiva na Dorolu. U NOV od 1941. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Stern Armina dr Getruda, lekar iz Banjaluke, ro ena 1912. Medicinski fakultet završila 1940. u Beogradu. Na Fakultetu je pristupila naprednom studentskom pokretu. U NOV od januara 1942. Lekar boinice u Borijama (Bosna), a kasnije u Vijeanima. Jula 1942. zarobljena od etnika i predata Nemcima, koji su je odveli u Banjaluku i nakon zverskog mu enja prilikom saslušavanja streljana 10. VIII 1942.
- Stern Gizela, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1905. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u bolnici Diljskog vojnog podru ja VI korpusa.
- Stern-Stani Greta, službenik iz Zagreba. Ro ena 1910. u Zavidovi ima. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Kulturno-prosvjetnom odjelu pri ZAVNOH-u.
- Stern-Mermelštajn Ise Hilda, službenik iz Našica, ro ena 1906. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz lo-

- gora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Stern Armina Hinko, službenik iz Zagreba, ro en 1913. U NOV od novembra 1943. po oslobo enju iz logora na Rabu. Borac u jedinicama VII banijske divizije.
- Stern Davida Hugo, trgovac iz Daruvara. Ro en 1908. u ulovcu. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Feri ancu, odakle je pobjegao po etkom 1943. i stupio u NOV. Operativni oficir 2. bataljona 1. odreda III opeartivne zone Hrvatske, a zatim obavestajni oficir 2. odreda te zone. Poginuo po etkom 1945. u borbi sa Nemcima na putu od Virovitice prema Pe uhu. U vreme pogibije imao je in kapetana.
- Stern dr Ivan, lekar. U NOV od novembra 1943. Upravnik bolnice Diljskog vojnog podru ja; upravnik bolnice Vojnog podru ja 1/4, a zatim bolnice VI/5c; referent saniteta 12. brigade.
- Stern Villima Ivica, u enik iz Osijeka. Ro en 1927. u Ba koj Palanci. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Diljskom partizanskom odredu. Poginuo krajem 1943. prilikom napada odreda na oklopni neprijateljski voz. Sahranjen u Podgorju (Slavonija).
- Stern dr Jakov, lekar. U NOV od 1944. Upravnik bolnice Zadarskog vojnog podru ja.
- Stern Josip, trgovac iz akovca. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Daljna sudbina nepoznata.
- Stern dr Josip, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1901. U NOV od 1941. Poginuo 1942. na Bora kim jezerima.
- Stern Ladislav, trgovac iz akovca. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju.
- Stern Sigmunda Leo, sudija iz Sarajeva, ro en 1905. U NOV od 1941. Borac u Mostarskom partizanskom bataljonu. Poginuo 1943. kod Višegrada.
- Stern-Sterni Maksim, student medicine iz Beograda, ro en 1921. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i 1937. primljen u SKOJ. Na Medicinskom fakultetu bio je vrlo aktivan u Udru ženju medicinara. U NOV od avgusta 1941. Bio je na slede im dužnostima: ekonom Kosmajskog partizanskog odreda, referent saniteta u tom Odredu, lekar u bolnici u Novoj Varoši, refer. saniteta bataljona 3. sandža ke brigade, refer. saniteta bataljona 19. biranske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Stern Mira, domaćica iz Zagreba. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila u NOV. Bila je na raznim dužnostima u partizanskim jedinicama.
- Stern S. Mladen, student farmacije iz Bjelovara, ro en 1904. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Apotekar u Glavnom sanitetskom skladištu u Lici; referent za apotekarstvo XIII divizije, a zatim upravnik sanitetskog skladišta te divizije.
- Stern Filipa dr Oskar, lekar iz Zagreba. Ro en 1901. u Podravskoj Slatini. Medicinski fakultet završio 1925. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. Po dolasku ustaša prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije, a zatim predsednik NOO Retfala (Osijek).
- Stern Emanuela Oto, službenik iz Sarajeva, ro en 1916. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Ustaše su otkrile njegov rad i streljale 28. III 1942. u Sarajevu.
- Stern Regina, u enica iz Beograda, ro ena 1923. lan SKOJ-a od 1939. a u lanstvo KPJ primljena 1941. Jedna od najaktivnijih u enica u naprednom pokretu u Trgova koj akademiji. Bila je zadužena za rad u tehnič Rejonskog komiteta SKOJ-a na Dor olu. U NOV od 1941. Pozadinski politiki radnik. lan Rejonskog komiteta u Beogradu. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Stern Jozefa Regina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevicima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. po oslobo enju iz logora. Bila je na raznim dužnostima u partizanskim jedinicama.
- Stern Ruža, u enica iz Beograda, ro ena 1920. lan SKOJ-a. Vrlo aktivna u skautskoj organizaciji. Godine 1936. u estvovala na partijskom kursu na Go u, koji je trajao mesec dana. U NOP od po etka ustanka. Gestapo je ubrzo otkrio njen rad i streljao 1941. u logoru na Banjici.
- Stern-Zvezdi Slavko, komercijalista iz Sarajeva. Ro en 1908. u Oku anima. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku kao rezervni oficir. U logoru se uklju io u rad antifašisti kog pokreta. Po oslobo enju iz logora 1945. upu en po direktivi Partije u logore bivših jugoslovenskih zarobljenika u cilju organizovanja njihove repatrijacije u Jugoslaviju.
- Stern-Zvezdani Tibor, u enik iz Ba ke Topole. Ro en 1926. u Ka u. U NOP od po etka ustanka u sastavu udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i internirali u logor u Ba koj Topoli, a zatim odveden na prisilan rad u Ma arsku, gde je ostao do kraja 1944. kada se vratio u Jugoslaviju i januara 1945. stupio u NOV. Administrator u odeljenju za vezu III armije.
- Stern Valerija, laborantica iz Zagreba. Ro ena 1918. U NOV od 1943. Laborantica u serološko-klini koj laboratoriji XI korpusa.
- Stern-Pordes Sigmunda Vanda, profesor gimnazije iz Zagreba. Ro ena 1907. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupařima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u bolnici VI korpusa, a zatim po sektoru prosvete u NO odboru Zadar.
- Stern Vilim, trgovac iz Osijeka, ro en 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije, a zatim predsednik NOO Retfala (Osijek).
- Stern Vilima Zvonko, u enik iz Osijeka. Ro en 1928. u Ba koj Palanci. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac t Osje koj brigadi, a zatim vojni rukovodilac.

- Stemberg Vilima Drago**, student iz Osijeka ro en 1920. U NOV od oktobra 1942. Borac u slavnim partizanskim jedinicama.
- Sternberg-Levi Flora**, domaćica iz Sarajeva, ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u Štabu unske operativne grupe.
- Stemberg Izidor**, uenik iz Sarajeva, ro en 1928. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ekonomatu ZAVNOH-a.
- Stemberg Aleksandra Ladislav**, profesor muzike iz Osijeka, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u radio-stanici Baze NOVJ u Bariju.
- Stemberg Leo**. — Postoji dokument iz kojeg se vidi da je bio od 1943. u NOV, a 1944. upućen u bolnicu u Gravini (Italija) na lečenje.
- Sternberger Franjo**, službenik. Star 28 godina. U NOV od septembra 1943. Borac u 2. brigadi VI divizije. Godine 1944. oboleo i upućen u Italiju na lečenje.
- Sternberger Jakov**. — Postoji dokument iz kojeg se vidi da je bio u NOR od 1943. a 1944. upućen u Italiju na lečenje.
- Stetler Sigmund**, student iz Zagreba. Ro en 1914. u Staroj Pazovi. U esnik u revolucionarnom radničkom pokretu i pred rat primljen u lanstvo KPJ. Januara 1938. otišao u Španiju, gde se uključio u redove španske republikanske armije. Po ovlaštenju internacionalnih brigada iz Španije 1939. došao je u logor u Francuskoj, odakle je pobeo i vratio se u Jugoslaviju. U NOV je stupio 1941. a 1942. poginuo.
- Stok ing. Ivan**, inženjer iz Sarajeva. U NOV od 1942. Godine 1944. unapređen u kapetana.
- Stok Sigmunda Josip**, uenik iz Sarajeva. Ro en 1925. u Drobobicu (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Stok-Cukerberg Olga**, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1901. u Drobobicu (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Stok Sigmund**, industrijalac iz Sarajeva. Ro en 1893. u Drobobicu (Poljska). Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Stoki F. Josip**, službenik iz Sarajeva. Ro en 1911. u Travniku. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nemačku. Po oslobodenju iz logora vratio se u Jugoslaviju i marta 1945. stupio u NOV.
- Strasberger Branko**, uenik iz Sarajeva. Ro en 1924 u Derventu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; 3. brigadi VIII kordunaške divizije; komesar u Izvištajnoj četi VII banijske divizije.
- Straser S. dr Dura**, lekar iz Sremskih Karlovaca, ro en 1894. Medicinski fakultet završio 1923. u Gracu. U NOV od oktobra 1944. Upravnik bolnice broj 6 u Petrovaradinu, a zatim lekar u bolnici VI korpusa.
- Straser P. Mihajlo**, student farmacije iz Sremskih Karlovaca, ro en 1922. U NOV od oktobra 1944. Apotekarski pomoćnik u bolnici broj 6 u Petrovaradinu, a zatim referent za apotekarstvo 3. brigade XXXVI vojske unske divizije.
- Straser P. Nikola**, student farmacije iz Sremskih Karlovaca, ro en 1923. U NOV od oktobra 1944. Apotekarski pomoćnik u bolnici broj 6 u Petrovaradinu, a zatim referent za apotekarstvo 5. brigade XXXVI vojske unske divizije.
- Straser G. Toma**, student medicine iz Sombora, ro en 1922. Medicinu po etkom studirati u Beogradu. Od 1942. do februara 1945. bio interniran u logor u Poljskoj, kada se vratio u Jugoslaviju i stupio u NOV. Na radu u bolnici Bačkog vojnog područja.
- Straser Zoltan**, advokat iz Lendave. Postoji podatak da je u 1941. stupio u NOP. Daljnja sudbina nepoznata.
- Straus J. Božidar-Darko**, student farmacije iz Daruvara, ro en 1923. Godine 1942. prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran po etkom novembra od Italijana u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; na radu u Sanitetskom skladištu GS Hrvatske, referent za apotekarstvo Unske operativne grupe, apotekar u Centralnoj apoteci IV korpusa.
- Straus Jovan**, iz Subotice. Godine 1943. odveden na prisilni rad u Borski rudnik, odakle je pobeo juna 1944. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXIII srpske divizije.
- Straus 1. dr Zvonimir**, lekar iz Pakraca. Ro en 1900. u Zagrebu. Medicinski fakultet završio 1927. u Zagrebu, a zatim specijalizirao hirurgiju. U NOV od septembra 1944. Upravnik bolnice Vojne oblasti III korpusa; šef hirurške ekipe XXXVIII divizije; glavni hirurg Vojne oblasti III korpusa.
- Štrkalj-Erlih Klara**, trgovac iz Šibenika. Stara oko 35 godina. U NOV od septembra 1943. Daktilograf u Komandi mesta Vis, a zatim u Bazi NOVJ u Bariju (Italija).
- Šuc Ivan**, student arhitekture iz Sombora, ro en 1921. Naprednom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Budimpeštu, gde se aktivno uključio u antifasistički pokret otpora jugoslovenskih izbeglica. Prikupljao je novac, lekove, materijal za tehniku, izrađivao prema direktivi Partije »ažne legitimacije i studentske indekse za ilegalce u Jugoslaviji. U antifasistički pokret uspeo je okupiti i veći broj jevrejske omladine iz Maarske. Sredinom 1943. došlo je do provala u Pokretu, pa je uhapšen i u zatvoru u Šarokšaru izložen zverškim mučenjima, ali nije ništa priznao. Odveden u Novi Sad u zatvor »Armijak«, i oktobra 1943. osuđen na višegodišnju robiju. Odveden u zatvor u Satoraljuhelju (Maarska), gde se uključio u ilegalnu organizaciju antifasističkog pokreta. Organizovao je kurseve za političke zatočnike kojima je držao predavanja iz oblasti marksizma i dr. Uređivao je u zatvoru ilegalni list »Okovana Vojvodina«. Za njega se navodi, da je to bio idejni rukovodilac u zatvorskom kolektivu. Politički zatočnici su odlučili da izvrše proboj iz zatvora, a za proboj izabran je Šuc. Proboj je uspešno izvršen 22. III 1944. Maarska straža je bila savladana, ali su u pomoć pristigle nemačke jedinice i u borbi s njima najviše broje zatočnika je poginuo. Šuc je uspeo da se spase, ali kada je

- saznao da proboj nije uspeo, izvršio je samoubistvo.
- Sulbaum Franc, trgovački pomoćnik iz Zagreba. Rođen 1922. u Beču. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 18. slovenačkoj brigadi, a zatim u jedinicama III divizije.
- Sulberger Deže, iz Novog Sada. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provala u Pokretu uhapšen i bio u zatvoru »Armija«. Preživeo drugi svetski rat.
- Sulc Eugena Blanka, domaćica iz Splita. Rođena 1904. u Sakulama. U NOP od 1942. Prikupljala Narodnu pomoć za NOV. Uхваćena od Italijana po etkom 1943. i predata ustašama, koje su je odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijena.
- Sulc Rikarda Boris, uenik iz Splita. Rođen 1924. u Zagrebu. U NOP od 1942. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i po etkom 1943. uhapsili i predali ustašama, koje su ga odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Sulc Rikarda Draško, uenik iz Splita. Rođen 1926. u Zagrebu. U NOP od 1942. Njegov rad su otkrili italijanski fašisti i predali ga ustašama, koje su ga odvele u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Sulc Mavra Rikard, trgovac iz Splita. Rođen 1399. u Moslavini. Do rata vrlo aktivno delovao u SBOTI -u. U NOP od 1941. Bio je sekretar Odbora narodne pomoći. Italijanski fašisti su otkrili njegov rad i predali ustašama, koje su ga odvele 1943. u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Suler Josip, iz Osijeka, rođen 1900. Pripadnik Socijaldemokratske stranke do prvog svetskog rata, a 1920. član KPJ. Kao komunistu osuđivan od suda za zaštitu države 1922. na 2 godine robije. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšen od ustaša i ubijen 1941.
- Sulhof Leopolda Zvonimir, službenik iz Sarajeva, rođen 1909. Prema nekim podacima poginuo u NOV. Nepoznato mesto i vreme pogibije.
- Sulman Imre, trgovac iz Subotice, rođen 1908. U NOP od 1941. Aktivno pomagao Pokret. Maarski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na robiju. Odveden u drugoj polovini 1942. na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Sulman Emanuela Jakob, iz Petrovgrada (Zrenjanin), gde je završio trgovačku školu. Do rata aktivan u jevrejskoj omladinskoj organizaciji »Hašomer hašair«. Kasnije je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. Aktivno je delovao me u omladnom i radničkim. U NOP od 1941. ali je već avgusta 1941. odveden od Nemaca u logor »Topovske šupe« (Beograd) i oktobra 1941. ubijen kod sela Jabuka (Pan evo).
- Sulman Emanuela Ruža, službenik iz Petrovgrada (Zrenjanin), rođena 1917. U gimnaziji je pristupila naprednom omladinskom pokretu, a 1938. je primljena u lanstvo KPJ. Godine 1938–1939. predava na političkim kursovima koje je organizovala Partija. Godine 1940. izabrana za članicu MK SKOJ-a i MK KPJ Petrovgrad, a 1941. za članicu Okružnog komiteta KPJ za severni Banat, kao i za članicu PK SKOJ-a za Vojvodinu. U NOV od po etka ustanka. U estvovala u organizovanju ilegalnih kurseva prve pomoći i u prikupljanju Narodne pomoći. Sem toga, organizovala je udarne grupe i u estvovala u paljenju žita u okolini Petrovgrada. Izdajom je uхваćena od Gestapoa 21. VII 1941. u jednom vinogradu u okolini Petrovgrada i osuđena na smrt. Streljana 26. VII 1941. u Petrovgradu.
- Sultajs Oto, trgovački pomoćnik iz Karlovca, rođen 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim komesar ete u 3. brigadi VII banijske divizije. U borbi ranjen.
- Sultajs M. Rudi, dentista iz Karlovca, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Zamenik referenta saniteta Jevrejskog rapskog bataljona, zamenik refer. saniteta 3. brigade VII banijske divizije, zubar u medicinskom sanitetskom bataljonu VII banijske divizije, zubar pri Stabu IV armije.
- Sultajs Zlatko, student medicine iz Karlovca, rođen 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta Banijskog partizanskog odreda.
- Svabenic Ankica, domaćica iz Zagreba. Rođena 1901. u Dubranecu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Velika Gorica.
- Svabenic Lea Berta, dentista iz Zagreba. Rođena 1919. u Dubranecu (Velika Gorica). U NOV od 1942. Bolnička arka u bolnici u Petrovoj gori. Godine 1944. obolela i upućena u Italiju na lečenje.
- Svabenic Artura Jelka, student ekonomije i službenik iz Zagreba. Rođena 1919. u Osijeku. Do 1935. vrlo aktivno je delovala u jevrejskoj omladinskoj organizaciji »Hašomer hašair«, a od te godine se uključila u revolucionarni radni pokret i aktivno radila u SBOTI -u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Sarajevo, gde je nastala vila sa revolucionarnim radom, ali je ubrzo uhapšena od ustaša. Po direktivi MK KPJ Sarajevo grupa komunistu uspela je da je oslobodi iz zatvora septembra 1941. i stupila u NOV. Bolnička arka u Romanijskom partizanskom odredu; jedinica 6 prolet. isto nobosanske brigade; u bolnici u Šekovi ima. Prilikom napada etnika na bolnicu zarobljena i ubijena 1942. godine.
- Svabenic Alberta Josip, zanatlija iz Zagreba. Rođen 1921. u Kravarsku (Velika Gorica). U NOV od maja 1943. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama.
- Svabenic Milek, trgovac iz Dubraneca (Velika Gorica), rođen 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Sreskom NOO Vukomarca.
- Svabenic Miška Paula, domaćica iz Zagreba, rođena 1890. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenju teritorije Banije.
- Svabenic-Zori i A. Vera, student i službenik iz Osijeka, rođena 1921. U NOV od aprila 1942. Bolnička arka u bolnici u Drežnici; higijeničarka u 1. brigadi XIII divizije; instrumentarka u hirurškoj ekipi te divizije.

- Svabenic Mileka Zlata**, domaćica iz Dubraneca (Velika Gorica), rođena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Pokupje.
- Svajcer Zvonko**, — U NOV od 1941. Borac u Psnjском partizanskom odredu. Poginuo 26. XII 1941. u borbi s ustašama u Bogazu (Kamensko).
- Svajger Lajos**, iz Ba. ke. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšen oktobra 1941. od ma. arskih fašista i odveden u zatvor u Vacu, gde je ostao do oktobra 1944.
- Svajger Marija**, u enica iz Kutjeva, gde je rođena 1923. U NOV od avgusta 1944. Borac u 2. bataljonu Osje. ke. brigade.
- Svalb Nikola**, službenik iz Subotice, rođen 1905. U esnik u revolucionarnom radni. kom. pokretu do rata i lan KPJ. Pred rat je bio partijski instruktor. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u formiranju udarnih grupa i u vršenju sabotaža i diverzija. Ma. arski fašisti su otkrili njegov rad i preki. sud ga osudio na smrt. Obešen 18. XI 1941. u Subotici.
- Svam Emila Jakob**, pekarski radnik iz Sarajeva. Rođen 1907. u Zavidovi. ima. U NOV od 1942. Borar u Romanijskom partizanskom odredu; jedinicama 6. prolet. isto nobosanske brigade; 19. bir anskoj brigadi.
- Svam Emila Karlo**, brijak. radnik iz Sarajeva. Rođen 1914. u Zavidovi. ima. U NOV od septembra 1941. Borac u Romanijskom partizanskom odredu, a zatim u Kraljeva. kom. bataljonu 1. prolet. brigade. Poginuo 1942. u Renovici (Fo. a).
- Svarc Ignjata dr Aleksandar**, lekar iz Zagreba. Rođen 1910. u Osijeku. Medicinski fakultet završio 1936. u Be. u, a zatim specijalizirao oftalmologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu. en je u Bo. sanski Petrovac, a zatim u Tuzlu, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1943. Referent saniteta 2. krajiške brigade; refer. saniteta 1. vojvo. anske brigade; refer. saniteta 20. brigade; upravnik bolnice XXVII divizije.
- Svarc Ljudevita Aleksandar**, trgovac. Rođen 1906. u Virovitici. U NOV od jula 1942. Borac u 1. slavonskom partizanskom odredu, a zatim na radu u pekari Komande mesta Vo. in. i u bolnici VI/2 u Slavoniji.
- Svarc Ana**, frizerka. Stara oko 30 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u partizanskoj bolnici u Ogulinu.
- Svarc Ana**, u iteljica iz Sarajeva, rođena 1907. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. U iteljica u partizanskoj osnovnoj školi u Gvozdenki.
- Svarc Andrija**, iz Lendave. U NOV od 1943. u meumurskim partizanskim jedinicama.
- Svarc Blinka**, u enica iz Sarajeva. Rođena 1920. u Zvorniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. ulogor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Higijeni ar u 3. brigadi XIII divizije, a zatim u eti za vezu XXXV divizije.
- Svarc Ferde Božo**, student tehnike iz Zagreba, rođen 1920. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. Krajem maja 1941. uhapšen od ustaša i interniran u logor u Feri. ance, odakle je pobjegao septembra 1942. i stupio u NOV. Borac u Banijskoj eti; vodni delegat u -1. kalni kom. odredu; komesar bataljona u 17. brigadi XXVIII divizije; komesar srpske bri. gade KNOJ. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Svarc Branko**, službenik iz Ogulina, rođen 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevići, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 3. brigadi VII banijske divizije.
- Svarc Danica**, domaćica. Rođena 1917. u Raji. ima. U NOV od septembra 1943. Referent saniteta 2. bataljona 17. brigade XXVIII divizije.
- Svarc David**, službenik iz Sarajeva, rođen 1885. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobođenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Nastavnik na Vojnotehni. kom. kursu pri GS Hrvatske.
- Svarc Dušan**, vlasnik ciglane iz Miokovi. eva. U NOV ocj. 1941. Intendant 1. slavonske brigade. Poginuo 1942. kod Slavonske Požege prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Svarc Edvin**, iz akova. U NOV od 1942. Borac u Gorskom kotaru.
- Svarc Fric**, iz Novog Sada. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1941. uhapšen od ma. arskih fašista i marta 1942. osu. en na robiju. Odveden u zatvor u Margitkerutu, a zatim u Vacu. Oktobra 1944. pobjegao u Budimpeštu.
- Svarc Frida**, službenik iz Beograda. U esnik u revolucionarnom radni. kom. pokretu do rata i primljena u lanstvo KPJ. lan partijske organizacije u sastavu SBOTI -a. Do rata bila je vrlo aktivna u skautskoj organizaciji. Pred rat bila je uhapšena kao komunistka, ali je isključena iz KP zbog slabog držanja na policiji prilikom saslušanja. U toku rata bila je u partizanima od 1942. g.
- Svarc Getruda-Gerda**, službenik iz Osijeka, rođena 1920. lan SKOJ-a. Radila u tehni. Okružnog komiteta KPH Osijek. U NOP od po etka u sastavu udarne grupe i u estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. U NOV od avgusta 1941. Borac u 1. slavonskom partizanskom odredu. Poginula 22. IX 1941. u borbi s ustašama kod pustare Klis. U toj borbi ubila je jednog ustaškog oficira i ranila 1. podoficira.
- Svarc Armina Herman**, sofer iz Beograda, rođen 1922. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Albaniju, odakle se vratio decembra 1944. i stupio u NOV. Sofer u 3. bataljonu 1. autobrigade VS-a.
- Svarc Marka Hermina**, domaćica iz Beograda. Rođena 1886. u Osijeku. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Aleksinac, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Kuvarica u Komandi kruševa. kog. vojnog podru. ja, a zatim radila u apoteci tog Vojnog podru. ja.
- Svarc Ivana**, diplomirani filozof iz Zagreba, rođena 1914. U gimnaziji je bila vrlo aktivna u jevrejskoj omladinskoj organizaciji »Hašomer haair«, a na studijama se uključila u revolucionarni radni. ki pokret. Aktivno je radila u listu »Ženski svijet«, kao i me u studentima i radnicima. Po dolasku ustaša na vlast prešla u ilegalnost pod imenom Zora Horvati. Sakupljala oružje u sanitetski materijal. Septembra 1941. stupila u NOV u Gorskom kotaru. Avgusta 1942. uhva. ena od ustaša prilikom previjanja ranjenog partizana i odvedena u zatvor u Ogulinu, zatim u zatvor u Zagrebu, odakle je upu. ena u logor u Staroj Gra. diški, gde je ubijena 1. XI 1942.

Svarc Ivo, diplomirani pravnik. Star oko 30 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Jedinicama VII banijske divizije.

Svarc Izidor, službenik iz Aleksinca. Star oko 30 godina. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Gestapo je otkrio njegov rad i Krajskomandantura za zaje arsku oblast osudila ga na smrt. Streljan krajem avgusta 1941. u Zaje aru.

Svarc Janko, službenik. Ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.

Svarc Davida Jeti, student medicine iz Sarajeva. Ro ena 1921. u Zvorniku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom novembra 1942. u logoru na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na slede im dužnostima: higijeni ar u 3. brigadi XIII divizije; referent saniteta bataljona u 4. brigadi XIII divizije; referent saniteta bataljona 2. brigade XXXV divizije; stariji bolni ar u medicinskom sanitetskom bataljonu XIII divizije.

Svarc Armanda Jovan, službenik iz Novog Sada. Ro en 1905. u Kikindi. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Vojni ; intendant u VIII diviziji; na elnik staba Komande pozadine te divizije.

Svarc Krešimir, student medicine iz Zagreba, ro en 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Referent saniteta Bjelovarskog partizanskog odreda.

Svarc Ladislav, iz akovca. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i osudili na vi segodišnju robiju.

Svarc Davida Lea, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924 u Branjevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U NOV od septembra 1943. Na radu u Sanitetskom osek u VI li ke divizije; instrumentarka u hirurškoj ekipi I prolet. divizije; politi ki komesar u toj ekipi.

Svarc Ljubica, u enica, ro ena 1925. u Gackom. I NOV od 1943. Bolni arka 3. bataljona 13. brigade X divizije.

Svarc šime Milan, službenik iz Ogulina, ro en 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 1. eti tenkovskog bataljona GS Hrvatske, a zatim na elnik staba tog bataljona.

Svarc Mira, radnica iz Novog Sada. Ro ena 1921. u Osijeku. Ian SKOJ-a od 1941. kada je stupila u NOP u sastav udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njen rad I 1942. osudili na robiju. Odvedena u zatvor u Ma arsku, a 1944. u logor u Aušvicu, gde je ubijena.

Svarc Mirko, službenik iz Zagreba. Ro en 1907. u Virovitici. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden u zarobljeništvo u Nema ku kao rezervni oficir. U logoru se uklju io 1942. u antifašisti ki pokret otpora. Po osloboenju iz logora vratio se aprila 1945. u Jugoslaviju I stupio u NOV, ali je posle nekoliko dana poginuo u borbi sa Nemcima.

Svarc O. dr Miroslav, lekar iz Sarajeva. Ro en 1903. u Kupresu. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirao stomatologiju. U NOV od aprila 1945. Lekar u ambulanti Komande grada Sarajevo.

Svarc Paula, doma ica iz akova. U NOV od 1942. Borac u Jedinicama u Gorskom kotaru.

Svarc S. dr Petar, lekar iz Novog Sada. Ro en 1890. u Sandorfalvi (Ma arska). Medicinski fakultet završio 1917. u Budimpešti, a zatim specijalizirao bakteriologiju. Godine 1919. u estvovao u ma arskoj revoluciji, a zatim došao u Jugoslaviju. U NOV od oktobra 1944. Upravnik stanice za transfuziju krvi VS-a.

Svarc Julijusa Rudolf, službenik iz Zagreba. Ro en 1907. u Novoj Gradiški. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor od septembra 1943. U NOV je stupio 1944. kao borac.

Svarc Samuel, službenik. Star oko 25 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u Jedinicama VII banijske divizije.

Svarc Šime, tvorni ar iz Ogulina. Ro en 1880. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.

Svarc Josipa Velimir, trgovac iz Sušaka. Ro er 1879. u akovu. Juna 1943. interniran od Italijana u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Bazi NOVJ u Bariju.

Svarc Makse Vera, službenik iz Beograda. Ro ena 1922. u Osijeku. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Aleksinac, odakle je stupila septembra 1944. u NOV. Na radu u Komandi kruševa kog vojnog područja.

Svarc-Šimunov šimuna Vili, službenik iz Splita. Ro en 1912. u Križevcima. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i Ian KPJ. Godine 1941. izabran za Iana MK KPH Split. U estvovao u organizovanju ustanka u Splitu do avgusta, 1942, kada je otišao u partizane. Komesar 3. dalmatinske brigade, a zatim na radu u Agitpropu VS-a. Poginuo 25. V 1944. prilikom neprijateljskog vazdušnog desanta na Drvar.

Svarc J. dr Vladislav, lekar iz Boljevaca (Srbija). Ro en 1910. u Molu. Medicinski fakultet završio 1940. u Beogradu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i Ian KPJ od 1932. U NOP od po etka ustanka. U estvovao u organizovanju ustanka u boljeva kom srezu. Organizovao kurs prve pomo i sa rudarima iz rudnika Rtanj. Njegov rad su otkrili Nemci i odveli u logor, gde je ostao do kraja rata.

Svarc mr ph. Zvonko, apotekarski saradnik iz Križevaca, ro en 1909. U NOV od septembra 1943. Radio u Bariju na proizvodnji lekova za potrebe NOV, a zatim je postavljen za referenta za apotekarstvo II korpusa, pa za apotekara u apoteci Komande mesta Šavnik.

- Svarcbar** Matilda, domaćica iz Sarajeva, rođena 1889. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila kao krojačica u »Glavnoprod« ZAVNOH-a.
- Svarcberg** Ljudevita Sonja, uenica iz Daruvara, rođena 1926. U NOV od 1942. Bolnička u Daruvarskom partizanskom odred.
- Svarcvald** Branko. — U NOV od 1943. Referent saniteta 3. artiljerijske brigade XXVIII divizije.
- Svarcvald** Makse Fred, knjižar. Rođen 1901. u Ljavu (Poljska). U NOV od septembra 1943. iz Splita. Na radu u radio-stanici Staba IX divizije VIII korpusa. Krajem 1944. oboleo i upuen u Italiju na leenje.
- Svicer** Salomona ing. Aleksandar, inženjer hernije, profesor u Leskovcu. Rođen 1912. u Zemunu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim nastavnik u partizanskoj gimnaziji u Glini, kao i na uiteljskim kursevima. Pred kraj rata na dužnosti hemiara u Sanitetskom odeljenju GŠ Hrvatske.
- Svicer-Goldstajn** Truda, službenik iz Zagreba. Rođena 1906. u Slavonskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Glina.
- Svrljuga** Elza, domaćica iz Zagreba, rođena 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Like. Poginula po etkom 1944. kod Korenice prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Svrljuga** Ferdo, veterinarski savetnik iz Zagreba. Rođen 1888. u Blagorodovcu. Veterinarski fakultet završio 1930. u Beču, a zatim specijalizirao stomatologiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u bolnici XIV korpusa; šef hirurškog odeljenja izolacionog centra broj 2.
- Svrljuga** Ferde ing. Milivoj, mašinski inženjer iz Zagreba, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Referent veterine pri NOO Korenica. Po etkom 1944. poginuo u Korenici prilikom neprijateljskog napada iz vazduha.
- Svrljuga** Ferde ing. Milivoj, mašinski inženjer iz Zagreba, rođen 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Nastavnik na tehničkome kursu pri ZAVNOH-u.
- Tadžer** dr Isak, lekar iz Skoplja. Rođen 1916. u Sofiji. U NOV od oktobra 1944. Šef zaraznog odeljenja 1. rezervne vojne bolnice u Pirotu.
- Tajfer** Marica. — U NOV od 1943. Bolnička, a zatim referent saniteta 2. bataljona 13. proleć. brigade. Poginula 6. V 1945. kod sela Vrbovci (Zagreb).
- Tajhman** Beno, iz Lendave. U NOP od 1941. Daljna sudbina nepoznata.
- Talvi** Rafallo, službenik iz Beograda. Rođen 1920. u Sofiji. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, a septembra 1943. otišao u Svajcarsku, gde se aktivno ukljuio u antifasistički front. Poverenik NOP u izbegličkome logoru.
- Talvi** Rafallo, uenik iz Beograda, rođen 1919. U gimnaziji je pristupio naprednom omladinskom pokretu i primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Gestapo je otkrio njegov rad i kada je došao da ga uhapsi jula 1941. skoio je kroz prozor sa 3. sprata i poginuo.
- Taub** Viktor, veterinar iz Bačke Topole. Star oko 50 godina. U NOP od po etka 1941. Na radu u Stonom depou u Šapcu.
- Tauber** Rudolfa Eduard, uenik iz Sarajeva, rođen 1925. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. bataljonu 1. brigade VII banijske divizije. Godine 1944. u borbi ranjen i upuen u Italiju na leenje u bolnicu u Andriji.
- Tauber** Rudolfa Elias, fotograf iz Sarajeva, rođen 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim puškomitraljezac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo krajem 1944. kod Banijskog Jabukovca.
- Tauber** Jozefa Estera, uenica iz Sarajeva, rođena 1927. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Havru, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Na radu u Okružnom NOO Kordun, a zatim član Kazališne grupe Korduna.
- Tauber** Rudolfa Iso, uenik iz Sarajeva, rođen 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; jedinicama VIII kordunaške divizije.
- Tauber** Lipota dr Julije, lekar iz antavira. Rođen 1906. u Novom Vrbasu. Medicinski fakultet završio 1930. u Beču, a zatim specijalizirao stomatologiju. Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u bolnici XIV korpusa; šef hirurškog odeljenja izolacionog centra broj 2.
- Tauber** Rudolf, službenik iz Sarajeva. Star 52 godine. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. član Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenoj teritoriji Like, Korduna i Banije, kao i za njihovo prebacivanje na osloboenu teritoriju Dalmacije.
- Tausig** Marija, domaćica iz Sarajeva. Rođena 1914. u eškoj. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u pozadinskim partizanskim bolnicama u Banji. Godine 1944. zarobljena od Nemaca, odvedena u logor u Aušvicu, gde je ostala do kraja rata.
- Tausk** Feliks, trgovac iz Zagreba. Rođen 1895. u Brnu. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u

- NOP. Radio u pozadini na oslobojenoj teritoriji Banije.
- Teljban Lj. Lina**, domaćica. Rođena 1922. u Kuzminu. U NOV od 1943. Bolnička, a zatim referent saniteta u 6. vojvođanskoj brigadi; referent saniteta te brigade, pa referent saniteta 1. brigade KNOJ.
- Tempi Salamona dr Ignac**, lekar iz Zagreba. Rođena 1896. u Pabjanici (Poljska). Medicinski fakultet završio 1927. u Zagrebu, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po dolasku ustaša na vlast upućen je u Kakanj, a zatim u Travnik i u Vitez, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od oktobra 1944. Bio je referent saniteta 16 krajiške brigade XXXIX divizije; upravnik bolnice X divizije; upravnik pokretne poljske bolnice V korpusa.
- Terek Kajka**, domaćica iz Višnjice. U NOV od 1943. Bolnička u vojvođanskim jedinicama. Poginula 1944. u Bosni.
- Terek-Verni Magda**, studentica iz Sarajeva, rođena 1911. U NOV od 1941. Krajem 1941. ustaše su otkrile njen rad i odvele u logor u Lepoglavi, gdje je zaklana 1944. godine.
- Terek Piroška**, iz Subotice. Član KPJ. U NOV od 1941. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1941. uhapšena od mađarskih fašista i marta 1942. osuđena na robiju. Daljnja sudbina nepoznata.
- Ternbah Mirko**, student farmacije iz Sarajeva, rođena 1920. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana početkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na raznim apotekarskim dužnostima do kraja rata.
- Timar Artura Nikola**, učenik iz Novog Sada, rođena 1925. Član SKOJ-a. Od početka ustanka bio je uključan u sastav udarne grupe. Novembra 1941. uhapšen od mađarskih fašista i osuđena na 6 godina robjice. Decembra 1941. doveden u segedinski zatvor – odeljenje za maloletnike, a juna 1944. prebačen u zatvor u Asodu. Iz zatvora pobjegao noć 28/29. novembra 1944. i stupio u NOV. Borac u 12. vojvođanskoj brigadi LI divizije.
- Timar Artura Zoltan**, učenik iz Novog Sada, rođena 1923. Član SKOJ-a od 1939. Godine 1941. izabran za člana Rejonskog komiteta SKOJ-a Novi Sad. U estovovao u organizovanju udarnih grupa, u vršenju sabotaža i diverzija, prikupljao podatke o neprijatelju i izrađivao eksploziv za vršenje sabotaža. Novembra 1941. uhapšen od mađarskih fašista i preki sud osuđena ga na smrt. Obešen 25. XI 1941. u Novom Sadu.
- Tišler Oskara Erika**, studentica agronomije iz Zagreba rođena 1921. U NOV od maja 1942. Borac u 3. primorskogoranskom odredu, a zatim kuvarica u 2. bataljonu 1. prekomorske brigade.
- Tišler Oskara Getruda**, učenica iz Zagreba, rođena 1924. U NOV od maja 1942. Borac u 3. primorskogoranskom odredu. Godine 1943. zarobljena i ubijena.
- Tišler-Korošec Gizela**, službenica iz Zagreba, rođena 1920. U NOV od maja 1942. Na radu u Okružnom NOO Gorski kotar.
- Tišler-Kon Adolfa Olga**, domaćica iz Zagreba. Rođena 1897. U NOV od maja 1942. Na radu u V operativnoj zoni Hrvatske; upravnik Dejeje doma u Bihaću. Krajem 1943. zarobljena od ustaša i odvedena u Zagreb, a zatim ubijena u Crnljovu.
- Tišler Oskara Valter**, učenik iz Zagreba, rođena 1927. U NOV od maja 1942. Borac u 3. primorskogoranskom odredu, a zatim u 2. proleć. brigadi.
- Todolanu Jakov**, učenik iz Bitolja, rođena 1924. U NOV od 1941. kada je i primljen u SKOJ. Daljnja sudbina nepoznata.
- Todolanu Mordehaj**, radnik iz Bitolja, rođena 1920. U NOV od 1941. Član skojevske grupe. U NOV od marta 1943. Borac u odredu »Dame Gruev«.
- Tolentino Jakova Abramini**, trgovac iz Dubrovnika gdje je rođena 1892. Novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi bilogorskog vojnog područja. Zbog bolesti upućena januara 1944. u Italiju na lečenje.
- Tolentino Jakova Angelo**, trgovac iz Dubrovnika, rođena 1906. Početkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u Koruđanskom partizanskom odredu, a zatim na Visu. Nestao 1944.
- Tolentino Jakova Emilio**, trgovac iz Dubrovnika, rođena 1898. Početkom novembra 1942. interniran od Italijana u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi bilogorskog vojnog područja. Januara 1944. zbog bolesti prebačen na lečenje u bolnicu VIII korpusa na Visu, a zatim u bolnicu u Bariju (Italija).
- Tolentino Rafaela Flora**, učenica iz Sarajeva, rođena 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana početkom novembra u logor u Kupařima, a početkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolnička u slovenačkoj bataljonu Rapske brigade i u slovenačko-istarskom partizarskom bataljonu. Kasnije na radu u Agitpropu Okružnog komiteta KPH za bužetski okrug, pa članom Kazališne grupe ZAVNOH-a. U borbama tri puta ranjavana.
- Tolentino S. Rozina**, učenica. Rođena 1924. u Trstu. U NOV od avgusta 1944. Bolnička u 5. bataljonu 11. brigade XXVI dalmatinske divizije. U Italiji završila niži bolnički kurs do odlaska u partizane.
- Tolnauer-Pik Karla ura**, tekstilna radnica iz Zagreba. Rođena 1904. u Sušinama (u enovacu). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila septembra 1943. u NOV Bolnička u jedinicama XXVI dalmatinske divizije, a zatim u jugoslovenskom zbegu u El Šatu (Egipat).
- Tolnauer D. Ninoslav**, učenik iz Zagreba, rođena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Split, odakle je stupio 1943. u NOV. U Italiji je završio apotekarski kurs i postavljen za referenta za apotekarstvo 3. prekomorske brigade.
- Tomas Iste Teodor**, službenik iz Zagreba, rođena 1912. U NOV od 1942. Borac, a zatim vojni rukovodilac u Sercejevoj brigadi, kasnije na radu u Ličkoj vojnoj području XI korpusa.
- Tomaši Lj. mr ph. Eugen**, apotekarski saradnik u Zagrebu. Rođena 1907. u Senti. Po dolasku ustaša na vlast prebego u Hrvatsko primorje, gdje je interniran od Italijana početkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a početkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Upravnik centralne apoteke IV korpusa.
- Trajer Drago**, student medicine. U NOV od januara 1945. Referent saniteta Požeškog partizanskog odreda, a zatim u jedinicama VI korpusa.
- Trajer F. *3r Ladislav**, lekar. Rođena 1906. u Temešvaru. Medicinski fakultet završio u Segedinu. U NOV od septembra 1944. Lekar u ambulanti 9. brigade VII banjske divizije, a zatim u hirurškoj ekipi XIV korpusa.
- Tramer Izidora Solika**, studentica filozofije iz Bugojna, rođena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana početkom

- juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobodenoj teritoriji Banije.
- Trebi Davida dr Simo**, lekar iz Beograda. Ro en 1900. u akovu. U NOV od 1943. Referent sani teta 23. srpske brigade.
- Trenk Josipa Gizela**, u enica iz Sarajeva, rodens 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Rabu, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u slovena kim jedinicama. Krajem 1943. za robljena i internirana u zatvoru u Ljubljani, gde je ostala do kraja rata.
- Tri -Hajmer Jelka**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1905. u Sisku. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Saobra ajnom odeljenju GS Hrvatske.
- Tri dr Norbert**, dipomirani pravnik iz Zagreba. Ro en 1893. u Vjestonici (eska). Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Tuma za strane jezike pri GS Hrvatske.
- Trinki Salamona Aibert**, službenik, diplomirani pravnik iz Banjaluke. Ro en 1912. u Zenici. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOV od jula 1941. Po direktivi Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu otišao na oetku ustanka u Janj, gde je u estvovao u nje govom organizovanju. Kasnije je bio na slede im dužnostima u NOV: komandant Glamo kog partizanskog odreda, sekretar Operativnog štaba za Bosansku krajinu, komandant Banjalu kog partizanskog odreda, na elnik štaba 14. srednjobosanske brigade, na elnik štaba LIII divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Trinki Rafaela Cezar**, u enik u privredi iz Zenice, ro fen 1828. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac-kurir u VII banijskoj diviziji.
- Trinki Isaka David**, geometar iz Kraljeva. Ro en 1913. u Zenici. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dubrovnik, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kupari ma, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio 9. IX 1943 u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Trinki Lazara Joja**, u enica iz Bosanskog Novog, ro ena 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na dužnosti bolni arke.
- Trinki-Danon Rifka**, doma ica iz Zenice, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica pri NOO Glina.
- Trinki Sadika Rifka**, doma ica iz Zenice. Ro ena 1904. u Mostaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. od Italijana u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u pozadinskim ustanovama VII banijske divizije.
- Trup evi -Fišer **Salamona Terezija**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1900. u Lekeniku. U NOP od 1942 kao pozadinski radnik na teritoriji Slavonije.
- Türk Anton**, u enik. Ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac, a zatim komesar ete u 2. brigadi XIII prekomorske divizije.
- Türk Veljko**, student iz Zagreba, ro en 1918. U NOV od 1941. Borac u isto nobosanskim partizanskim jedinicama, a zatim komandant bataljona u 6 prolet. Isto nobosanskoj brigadi. Poginuo 1944 kod Donje Trnave (Bijeljina) u borbi sa etnicima.
- Turnovski Miroslav**, trgovac iz Osijeka, ro en 1900. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Tuvi-Levi Hajima Erna**, doma ica iz Bijeljine, ro ena 1913. U NOV od 1942. Borac u Majevi kom partizanskom odredu, a zatim u drugim isto nobosanskim partizanskim jedinicama.
- Udovi i Oskara Lidija**, službenik iz Osijeka, ro ena 1923. lan SKOJ-a od 1939. U NOV od decembra 1941. u slavonskim partizanskim jedinicama. Novembra 1942. zarobljena od ustaša i odvedena u logor, odakle je pobešla septembra 1943. i ponovo stupila u NOV. Nastavnik u osnovnim školama u Žumberku.
- Ungar M. Irena**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1913 u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u jedinicama VII banijske divizije, šef ambulante 3. brigade te divizije, apotekar VII divizije.
- Ungar Josip**, službenik iz Zagreba. Ro en 1908. u Osijeku. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobodenoj teritoriji.
- Ungar Šimona ing. Pavao**, inženjer agronomije iz Osijeka, ro en 1905. Od 1925. bio je lan KP Austrije. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Referent za poljoprivredu pri Okružnom NOO Banije; nastavnik na poljoprivrednim kursovima.
- Ungar Regina**, doma ica iz Osijeka, ro ena 1913. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodu enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina, a zatim u NOO Velika Gorica.
- Ungar J. Viktor**, diplomirani pravnik iz Sarajeva, ro en 1910. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. dalmatinskoj brigadi, a zatim vojni rukovodilac.
- Ungar Herša dr Zehava-Seka**, diplomirani botani ar iz Zagreba. Ro ena 1909. u Rumuniji. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna

1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u apoteci IV korpusa, a zatim u Poljoprivrednom odjelu ZAVNOH-a.
- Unterberger Anton, u enik iz Rume, ro en 1920. U NOP od po etka ustanka. Ustaše su otkrile njegov rad i preko ustaški sud osudio ga na smrt. Streljan 3. X 1942.
- Unterberger Imre, stolar iz Rume, ro en 1912. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao po etkom 1943. i stupio u NOV. Borac u sremskim partizanskim jedinicama.
- Urlih-An eli Nada, u enica. Stara 18 godina. U NOV od 1941. Bolni arka u 1. prolet. brigadi i u lgmanskoj bolnici u Fo i, a zatim referent saniteta 3. bataljona 2. prolet. brigade. Poginula po etkom juna 1943. na Sutjesci u toku pete neprijateljske ofanzive.
- Urosevi Tibor, službenik iz Subotice, ro en 1920. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1941. ma arski fašisti su ga uhapsili i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad, gde je ostao do kraja rata.
- Vadijai Alberta Bijanka-Sabina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1924. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u Šerčerjevoj brigadi, a zatim na radu u telefonskoj centrali pri GS Slovenije.
- Vadijai Alberta (ime nepoznato), u enik iz Sarajeva, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. godine.
- Vagi Aleksandra orde, iz Petrovgrada (Zrenjanin), ro en 1911. Prema postoje im dokumentima bio je u NOV od 1943.
- Vagman Hans, u enik iz Novog Sada. Ro en 1924. u Be u. lan SKOJ-a od 1940. U NOP od 1941. kao lan udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Vagman Lea dr Vilim, lekar. Ro en 1910. u Drohobi u (Poljska). Medicinski fakultet završio 1944. u Bariju (Italija). U NOV od marta 1944. iz Italije. Lekar u Bazi NOVJ u Bariju, a zatim lekar u bolnici u Sremskoj Mitrovici.
- Vahs Paula, službenik iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu IV korpusa.
- Vajcenfeld Simona Benjamin, diplomirani pravnik. Ro en 1881. u Tovarniku (Ruma). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, odakle je stupio januara 1944. u NOV. Na radu u partizanskom vojnom logoru u Gravini (Italija).
- Vajcner Ervin. — U NOV od 1942. Sekretar bolnice broj 1.
- Vajda Juraj, iz akovca. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju.
- Vajda Petar, iz akovca. U NOP od 1941. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju.
- Vajdman zoržeta, u enica iz Novog Sada, ro ena 1924. lan SKOJ-a od 1941. i te godine je stupila u NOP kao lan udarne grupe. Ubijena krajem januara 1942. od ma arskih fašista prilikom zloglasne »racije«.
- Vajler ing. Adolf, šumarski inženjer i akademski slikar iz Zagreba. Ro en 1885. U NOP u Moslavin od 1942. Nastavnik na kursevima za šumare i lugare.
- Vajler Nikole Dobrila, u enica iz Šibenika, ro ena 1922. U NOV od januara 1943. Bolni arka u 3. bataljonu 3. dalmatinske brigade; u 3. bataljonu 1. prolet. brigade, a zatim referent saniteta tog bataljona.
- Vajler Sandora Zlatko, student iz Zagreba. Roder 1914. u Susaku. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao februara 1943. i stupio u NOV. Borac u 1. prolet brigadi.
- Vajman Ivana Oto, službenik. Ro en 1920. u Sjeti in (Bosna). U NOV od 1944. Borac.
- Vajman Ede Robert, štamparski pomo nik iz Novog Sada. Ro en 1922. u Apatinu. lan SKOJ-a od 1941. i te godine je stupio u NOP kao lan udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i 1942. osu en na 2 godine robije. Najpre je bio u logoru u Ba koj Topoli, odakle je odveden septembra 1943. u segedinski zatvor. Maja 1944. uklju en je u sastav kažnjeni ke radne ete broj 452, koja je ras is avala rusevine u okolini Baje iz Baje je pobjegao 19. oktobra 1944. i stupio u NOV. Borac u artiljerijskom divizionu LI divizije.
- Vajnaht Edo. — Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Nastavnik na u iteljskim kursevima u Baniji.
- Vajnberger (ime nepoznato), trgovac iz Sente. U NOP od 1941. Svu robu iz radnje poklonio je partizanima. Krajem maja 1944. odveden od Nemaca u logor u Aušvicu, gde je ubijen.
- Vajnberger Dragica, službenik iz Zagreba, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. U logorima pripadala grupi naprednih omladinaca i aktivno se uklju ila u NOP. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Štabu IV korpusa kao administrator.
- Vajnberger Sandora Oto, trgovac iz Zagreba. Ro en 1914. u Vinkovcima. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupic 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu i u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u Komandi mesta Glina (rukovodilac fabrike keksa).
- Vanjberger Paula, domaćica iz Zagreba, ro ena 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobodenju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Vajnberger-Maslova Terezija, ro ena 1899. u Sempeteru. U NOV od 1943. Radila u radio-stanic »Slobodna Jugoslavija«.
- Vajndorfer Anka, domaćica. U NOV od 1943. Bolni arka, a zatim referent saniteta 3. ete 3. bataljona Kosmajskog odreda. Poginula avgusta 1944. kod sela Vodnje u borbi sa etnicima.

- Vajner Heli**, u enica. Ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vajner Herman**, službenik iz Beograda. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik u Pan evu. Gestapc je otkrio njegov rad i osudio na smrt. Streljan >14. III 1942. u Pan evu.
- Vajner Julia**, u iteljica iz Zagreba. Do rata aktivni u esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ. Vrlo aktivno je delovala u jevrejskim društvenim organizacijama, a posebne je radila sa jevrejskom omladinom. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik, ali je ve jula 1941. uhapšen od ustaša koje su je odvele u logor u Gospi u, a zatim u logor u Metajno. (Pag), gde je ubijena krajem jula 1941.
- Vainer dr Zdenko**, diplomirani pravnik iz Zagreba Ro en 1898. u Zlinu (eška). U NOP od 1943.
- Vajnert Anica**, u enica iz Zagreba, Ro ena 1926. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, odakle je stupila 1944. u NOV. Bolni arka u bolnici u Grumo (Italija).
- Vajnert H. dr Ernest**, vojni lekar iz Beograda. Ro en 1902. u Brašu (Rumunija). Specijalizirao ftizilogiju. U NOV od juna 1944. iz Italije, gde je prebegao po kapitulaciji Jugoslavije. Lekar u bolnici u Grumo (Italija).
- Vajnert S. Lenka**, doma ica. Ro ena 1917. u Bajmoku. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, odakle je stupila januara 1945. u NOV. Laborantkinja u bolnici u Tarantu (Italija), a zatim u Pokretnoj poljskoj bolnici II armije.
- Vajninger Makse Ana**, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1887. u Zaje i (eška). Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, odakle je stupila 1944. u NOP. Na radu u pozadini u Bariju (Italija).
- Vainrebe Blanka**, doma ica iz Ludbrega. Ro ena u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943 u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vainrebe-Taus Lilika**, doma ica iz Ludbrega. Ro ena 1910. u Zagrebu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vainrebe Mira**, u enica iz Ludbrega, ro ena 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- VP»nreSe Stanka**, u enica iz Ludbrega, ro ena 1932. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vainrebe Vili**, trgovac iz Ludbrega. Ro en u Be u. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vajnrebe Zlatko**, trgovac iz Ludbrega, ro en 1896. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u poazdini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vajnrebe Žora**, doma ica iz Ludbrega. Ro ena 1905 u Križu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vajnštajn Duka**, kroja ica iz Skoplja, ro ena 1922 U NOP od 1941. kada je i primljena u SKOJ U estvovala u mnogim ilegalnim akcijama sko jevske organizacije u Skoplju. U njenom stanu održavani su ilegalni partijski sastanci i šila ode a za partizane. Marta 1943. odvedena od Nemaca u logor u Treblinki, gde je ubijena.
- Vajnštaugel Franjo**, iz akovca. U NOP od 1941 kao pozadinski radnik. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i 1942. osudili na robiju.
- Vajs dr Albert**, advokat iz Beograda. Ro en 1905. u Zemunu. Pravne nauke završio u Zagrebu. Do rata istaknuti društveno-politi ki radnik unutar jevrejske zajednice Jugoslavije. Njegova aktivnost u jevrejskoj zajednici Jugoslavije došla je do punog izražaja još u vreme studija u Zagrebu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden je kao rezervni oficir u zarobljeništvu u Nema ku. U svim logorima u kojima je bio interniran vršio je snažan uticaj me u jevrejskim zato enicima. Njegova aktivnost došla je do punog izražaja u antifašisti kom pokretu otpora u tim logorima, pa je izabran za sekretara logorskog Antifašisti kog odbora. U logoru u Osnabriku ure ivao je ilegalni list »Trideset i sedmica« i održao ve i broj predavanja na Logorskom univerzitetu.
- Vajs Aleksandar**, trgovac iz ur enovaca, ro en 1897. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Vajs S. dr Aleksandar**, lekar iz Zagreba, ro en 1894. Medicinski fakultet završio 1920. a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Doboj, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. Januara 1943. oboleo i upu en u Zagreb na le enje. U NOV od aprila 1945. Upravnik bakteriološkog laboratorija Vojne oblasti III korpusa, a zatim upravnik Doma zdravlja u Tuzli.
- Vais Josipa Alfred**, službenik iz Osijeka, ro en 1898. Godine 1919. u estvovao u ma arskoj revoluciji. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ekonom pri NOO Oto ac; u Sreskom NOO Glina; ekonom pri ZAVNOH-u.
- Vais Ana**, službenik iz Novog Sada. Ro ena 1914. u Petrovaradinu. U NOV od 1944. Daktilograf u Artiljerijskom odeljenju VS-a.
- Vafs Lj. dr Ana**, lekar. Ro ena 1897. u Feketefelde (Feketefeld u Ma arskoj). U NOV od septembra 1944. Upravnik bolnice u Prokuplju.

- Vajs dr Arabela, lekar iz Siska. Ro ena 1906. u Daruvaru. Medicinski fakultet završila 1931. u Beu. Po dolasku ustaša na vlast upu ena u Bosanski Novi, u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od 1944. Na radu u bolnici u Drvaru.
- Vajs Arpad, službenik iz Sarajeva, ro en 1918. Prema sa unavim dokumentima bio je u NOR. Daljna sudbina nepoznata.
- Vajs Artur, bankarski službenik iz Osijeka. Ian KPJ od 1920. Godine 1922. osu en kao komunist od suda za zaštitu države na 2 godine roblje. Po izlasku sa roblje obavljao kurirsku dužnost izme u CK KPJ u Be u i KPJ u Jugoslaviji. Prema jednoj verziji ubijen 1929. u vreme januarske diktature, a prema drugoj, u NOP stupio 1941. ali je odmah uhapšen od ustaša i ubijen.
- Vajs Mije Bogdan, trgovac iz Donje Stubice, ro en 1898. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u Komandi mesta Glina, a zatim u Komandi banijskog vojnog podruja.
- Vajs Viktora Branko, u enik iz Popova e. Ro en 1926. u Daruvaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logorima pripadao grupi naprednih omladinaca. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. brigadi VII banijske divizije. Poginuo novembra 1943. kod Cazi na. Posle rata Dom zdravlja i jedna ulica u Popova i nose njegovo ime i jedna ulica u Popova i nose njegovo ime i jedna ulica u Popova koji je tako e poginuo u NOV.
- Vajs Adolfa Cicko, podoficir jugoslovenske vojske. Ro en 1920. u Zenici. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Vajs Dana, u enica. Ro ena 1922. u Prijedoru. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u Kalni kom odred u bolnici X korpusa, a zatim na radu u Agitpropu IV korpusa.
- Vajs Josipa Danko, službenik iz Sarajeva. Ro en 1914. u Budimpešti. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Hercegovinu, gde je stupio 1941. u NOV. Borac u Mostarskom bataljonu. Poginuo aprila 1942. Mesto pogibije nepoznato.
- Vajs Huga Deneš, službenik iz Zagreba. Ro en 1915. u akovcu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i Ian KPJ. Vrlo aktivan u SBOTI -u. U NOV od 1941. Borac u Kalni kom partizanskom odred u, a zatim na radu u Okružnom NOO Varaždin. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Vajs uro, službenik i književnik iz Zagreba, ro en 1901. Pozadinski radnik na osloboenj teritoriji Banije. Pred rat osnovao štampariju za izdavanje napredne literature pod nazivom REKAPA. Po dolasku ustaša na vlast uhapšen, ali je uspeo prebe i na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP.
- Vajs Ljudevita Edita, službenik iz Zagreba. Ro ena 1910. u Dodošima (Sisak). Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dubrovnik, odakle je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kuparima, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Sekretar Oficirske škole pri GS Hrvatske, a zatim na radu u Odjelu za pravosu e pri ZAVNOH-u.
- Vajs Edna, službenik iz Zagreba, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u pozadini na osloboenj teritoriji Banije.
- Vajs Egon, službenik iz Zagreba. Do rata Ian partijske organizacije u tvornici »Hardtmuth«. U NOP od po etka ustanaka kao pozadinski radnik, ali je ubrzo ubijen od ustaša.
- Vajs J. dr Emanuel, lekar u Ogulinu. Ro en 1914. u Daruvaru. Medicinski fakultet završio 1939. u Zagrebu. Bio u Ogulinu do po etka novembra 1942, kada je interniran od Italijana u logor u Kraljevici. Uspeo je pobe i iz logora i decembra 1942. stupio u NOV. Bio je na slede im dužnostima: upravnik bolnice broj 7, referent saniteta V operativne zone, upravnik bolnice VIII divizije, referent saniteta VII banijske divizije, upravnik bolnice broj 2 Vojnog podruja (IV korpusa), šef Sanitetskog odseka Vojne oblasti IV korpusa.
- Vajs Jakoba Emanuel-Mano, trgova ki pomo nik iz Slavonskog Broda. Ro en 1916. u Slavonskoj Pozezi. U NOV od 1942. Borac u 25. brojskoj brigadi XXVIII divizije. Poginuo 19. X 1944. kod Beograda prilikom borbe koju je vodila njegova jedinica za osloboenje tog grada.
- Vajs-Voji dr Ernest, diplomirani pravnik iz Zagreba. Ro en 1909. u ur enovcu. Po raspadu jugoslovenske vojske u aprilskom ratu 1941. odveden kao rezervni oficir u zarobljeništvo u Nema ku. U logoru se uklju io 1942. u antifašisti ki pokret. Po osloboenju iz logora upu en je u logore bivših jugoslovenskih zarobljenika u cilju organizovanja njihove repatrijacije u Jugoslaviju.
- Vajs dr Filip, lekar iz Bosiljeva. Ro en 1904. u Budovcu. U NOV od juna 1942, lekar u jedinicama VII banijske divizije, a zatim referent saniteta te divizije. Poginuo 2. IV 1943. u toku 4. neprijateljske ofanzive kod Male Ljubne (Hercegovina).
- Vajs Gido, u enik iz Zenice, ro en 1922. Ian SKOJ-a. U NOP od 1941. kao pozadinski radnik. Po etkom 1942. uhva en od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Vajs-Kamhi Davida Gracija, kroja ica iz Sarajeva, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na radu u kroja koj radionici Komande banijskog vojnog podruja i kroja nici Vojne oblasti IV korpusa.
- Vajs Ota mr ph. Hans, apotekarski saradnik iz Zenice. Ro en 1914. u Be u. Farmaciju završio 1938. u Zagrebu. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao septembra 1943. i stupio u NOV. Referent za apotekarstvo Psunjskog vojnog podruja; refer. za apotekarstvo XL divizije; apotekar u Sanitetskom skladištu Vojne oblasti VI korpusa.
- Vajs-Verthajmer Bernarda Hedviga, doma ica iz Beograda. Ro ena 1889. u Petrogradu (Zrenjanin). Po okupaciji Jugoslavije prebegla na Hrvatsko pri

- morje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Kuvarica u NOO Topusko, a zatim u bolnici u Bariju (Italija).
- Vajs Istvan, u enik, rodom iz Sombora. Star 19 godina. Godine 1942. odveden na prisilan rad u *Ukrajinu, odakle je pobjegao i prebacio se na sovjetsku teritoriju, gde je stupio 1944. u NOV*. Borac u 1. jugoslovenskoj tenkovskoj brigadi (fon mirana u SSSR-u).
- Vajs Alfreda Ivan, u enik iz Osijeka, ro en 1929. Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Kurir pri NOO Glina.
- Vajs Viktoro Ivo, student farmacije iz Popova e. Ro en 1921. u Daruvaru. Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim na dužnosti apotekara u bolnici VII banijske divizije. Poginuo januara 1944. u Ma kovom Selu (Banija).
- Vajs Jelka, službenik iz akova, ro ena 1920. Ian SKOJ-a. U NOP od po etka ustanka, a od decembra 1941. u NOV. Bila je na slede im dužnostima: šef kancelarije Štaba 2. bataljona 1. odreda III operativne zone Hrvatske, a zatim šef kancelarije štaba grupe vojvo anskih udarnih bataljona. Nestala kod Bjelovara aprila 1944. prilikom neprijateljske ofanzive.
- Vajs Josip, iz akova. U NOP od po etka ustanka: skupljao hranu, lekove, ode u i dr. za partizane i skrivao ih u svom stanu. Januara 1942. ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud u Osijeku osudio ga na smrt. Streljan u Osijeku.
- Vajs Julijana, doma ica iz akova. U NOP od po etka ustanka. Prikupljala hranu, lekove, ode u i dr. za partizane. Januara 1942. ustaše su otkrile njen rad i preki ustaški sud osudio je na smrt. Streljana u Osijeku.
- Vajs Kaiman, službenik iz Osijeka. Ro en 1913. u Oravici (Rumunija). Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Vajs Karlo. — U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobjegao 22. IV 1945. i stupio u NOV. Borac u jedinicama XXI srpske divizije.
- Vajs-Vermeš Henriha Lili, doma ica iz Osijeka. Ro ena 1905. u Pe uhu (Ma arska). Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Vajs-Veljan Ljudevit, službenik iz Zagreba. Ro en 1913. u urgu (Czurgó u Ma arskoj). Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 1. bataljonu 2. brigade VII banijske divizije.
- Vajs Marcel-Marci, radnik iz Sarajeva, ro en 1917. U drugoj polovini 1941. došao je u Kalinova ki odred, ali je vra en za Sarajevo od etni kih elemenata koji su se uvukli u Odred, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Uspeo je pobe i za Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Hvaru, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U oba logora *aktivno je u estvovao u NOP. U logoru na Rabu izabran za Iana Logorskog komiteta KPJ*. Po osloboenju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije. Poginuo 1944. kod Bužine.
- Vajs-Najman Sigmund Margita, doma ica iz Daruvara. Ro ena 1891. u Grubišnom Polju. Avgusta 1941. odvedena od ustaša u logor u Gospi u, zatim u Kruš lci i Loborgradu. Po etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Kuvarica u bolnici broj 10 u Drežnici, a zatim u bolnici u Kestenovoj gori. Oktobra 1944. dolela i upu ena u Italiju na le enje.
- Vajs Josipa Marija, doma ica iz Popova e. Ro ena 1901. u Zve evu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Apotekarski pomo nik u bolnici broj 10 u Drežnici, zatim u bolnici Vojnog podru ja IV/2-A.
- Vajs A. dr Marija-Maja, lekar iz Beograda. Ro ena 1901. Medicinski fakultet završila 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirala pedijatriju. U NOV od po etka 1942. Lekar u bolnici Durmitorskog odreda, a zatim u 2. prolet. brigadi.
- Vajs Milan, tekstilni tehni ar iz Zagreba. Ro en 1909. u akovu. Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI li ke divizije. Zarobljen od Nemaca 25. V 1944. prilikom neprijateljskog desanta na Drvar i odveden u logor, gde je ostao do kraja rata.
- Vajs Milan, iz Karlovca, ro en 1914. U NOV od 1942. Borac u Omladinskom bataljonu »Joža Vlahovi«. Godine 1944. u borbi ranjen i upu en u bolnicu u Andriji (Italija) na le enje.
- Vajs J. dr Milan, lekar iz Zagreba, ro en 1902. Medicinski fakultet završio 1926. u Zagrebu, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. Po dolasku ustaša na vlast prebegoao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Bio je na slede im dužnostima: lekar u bolnici IV operativne zone Hrvatske, šef odeljenja bolnice IV korpusa, šef hirurške ekipe IX dalmatinske divizije, upravnik bolnice XIX dalmatinske divizije.
- Vajs Huga Mirko, student iz akovca. Star 22 godine. Ian KPJ. U NOP od 1941. a u NOV od 1942. Borac. Poginuo 1944. godine.
- Vajs Mišo, kroja iz Osijeka, ro en 1913. Prema nekim podacima, bio je u NOR od 1943. godine.
- Vajs J. Nada, student medicine iz Beograda, ro en 1920. U NOV od aprila 1944. Upravnik ambulante 4. srpske brigade, a zatim referent saniteta 1. inžinjerijske brigade.

- Vajs Adolfa Natan, limar iz Slavenskog Broda. Ro en 1904. u eškoj. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu i lan KPJ od 1938. Zbog revolucionarnog rada uhapšen od policije 1935. Po dolasku ustaša na vlast uhapšen maja 1941. i zatvoren u zatvoru u Slavenskom Brodu, odakle je uspeo pobe i za Beograd. U Beogradu se aktivno ukljuio u NOP, ali je ubrzo uhva en od Gestapoa i streljan 18. VII 1941. na Banjici.
- Vajs Huga Nikola, u enik iz akovca, gde je ro en 1920. lan SKOJ-a. U NOV od 1943. Borac. Poginuo 1944. godine.
- Vajs Olga, iz Ba ke Topole. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe, koja je prebacivala hranu, lekove, stampu politiki zato enicima u logoru u Ba koj Topoli. Daljna sudbina nepoznata.
- Vajs mr ph. Oto, apotekar iz Zenice. Ro en 1886. u Novoj Gradiški. Farmaceutski fakultet završio 1907. u Zagrebu. U NOP od 1941. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanima. Ustaše su otkrile njegov rad krajem 1942 i kada su došli da ga vode u logor, izvršio samoubistvo progutavši otrov.
- Vajs Reginald- iro, radnik iz akova. Ro en 1910. u Budrovcima. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ od 1936. Sekretar partijske organizacije u akovu. U NOV od 1941. kao politiki pozadinski radnik u estvo- vao u organizovanju ustanka u akova kom sre- zvu. Od decembra 1941. bio je u sastavu NOV. Poginuo 8. IV 1942. kod Pou ja u borbi s ustaša- ma. Posle rata podigao mu je Savez boraca u akovu spomen-plo u.
- Vajs Simo, bravar iz Beograda, ro en 1919. U NOV od 1941. Borac u srbijanskim partizanskim jedi- nicama. Godine 1943. zarobljen od Nemaca i do- veden u logor na Banjici, gde je ubijen.
- Vajs Slavko, student iz Karlovca, ro en 1920. U gimnaziji je primljen u SKOJ. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. U estvo- vao je u mnogim sabotažama i diverzijama. Me utim, zbog »krše- nja revolucionarne discipline« osu en od parti- zanskog suda na smrt i streljan 1942. godine.
- Vajs Deneša Slobodan, iz akovca. U NOV od 1943. u me umurskim partizanskim jedinicama. Poginuo 1944. godine.
- Vajs Z. Stjepan. — Postoji podatak da je u NOV stupio 1942. a 1944. unapre en u in poru nika.
- Vajs Šandor, iz Sombora. U NOP od 1941. u sa- stavu udarne grupe. Daljna sudbina nepoznata.
- Vajs Jonasa Teodor, trugovac iz Banjaluke, ro en 1903. Do rata aktivan u radni kim udruženjima i sindikatima. U NOP od po etka ustanka, ali je ve jula 1941. odveden kao komunista u logor u Gospi u, a zatim u Jadovno, gde je ubijen.
- Vajs Valerija, doma ica iz Bijeljine. Ro ena 1899. U NOP od 1943. Na radu u kroja koj radionici NOO Trnova (Bosna).
- Vajs Aleksandra Vera, u enica iz Novog Sada. Ro- ena 1924. u Subotici. lan SKOJ-a od 1941. kada je i stupila u NOP u sastav udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu uhapšena novembra 1941. od ma arskih fašista i marta 1942. osu- ena na robiju. Odvedena u zatvor u Budimpeštu a zatim u zatvor u Komarnu, odakle je odve- dena u logor u Dahau, a zatim u logor u Bergen Belsenu, gde je ostala do kraja rata. U logoru je aktivno delovala me u politiki zato enici- ma. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Vajs Josipa Vlatka, u enica iz Daruvara, ro ena 1922. Avgusta 1941. odvedena od ustaša u logor u Gospi u, zatim u Kruš icu i Lobargrad. Po- etkom novembra 1942. internirana od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. od- vedena u logor na Rabu. U logorima je pripa- dala grupi naprednih omladinaca i skojevskog ak- tiva. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu; bolni arka u prihvatnoj stanici VII banijske di- vizije; higijeni ar u 1. brigadi te divizije. Krajem 1944. obolela i upu ena u Italiju na le enje. Po izle enju na radu u Stabu baze NOVJ u Bariju (Italija).
- Vajs Zlata, iz Beograda. U NOP od 1941. Ilegalni pozadinski radnik. Godine 1942. Gestapo je otkrio njen rad i streljao na Banjici.
- Vajs I. Zlata, medicinska sestra iz Slavenskog Broda. Ro ena 1911. u Sibinu (Sl. Brod). U NOV od jula 1942. Referent saniteta u Slavenskom partizanskom odredu, a zatim bolni arka u bol- nici VI korpusa.
- Vajs-Špicer Jakoba Zlata, doma ica iz Zagreba. Ro ena 1901. u Slavenskom Brodu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novem- bra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bolni- arka u pozadinskim bolnicama u Baniji, a za- tim u bolnici u Bariju.
- Vajs Zora, doma ica iz akova. U NOV od novem- bra 1942. Apotekarski pomo nik u 7. brigadi VII banijske divizije.
- Vajser Ivo, u enik iz Zagreba, ro en 1923. Po do- lasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko pri- morje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u 2. brigadi VII banijske divizije.
- Vajsman Feliksa Mirko, u enik iz Virovitice, ro en 1926. U NOV od 1944. Borac u brigadi »Joža Vlahovi«, a zatim u Osje koj brigadi.
- Valter An elko, u enik iz akova. Star 18 godina U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhap- šen od ustaša. Uspeo je da pobegne. lan SKOJ-a. U NOV od 1942. Borac, a zatim kome- sar ete 3. bataljona 12. brigade; zamenik ko- mesara bataljona 12. brigade.
- Vamoš Gizela, doma ica iz Ade. U NOP od po et- ka. Uhva ena od ustaša u ilegalnom radu i osu- ena na robiju.
- Vamošer Poldika, trgova ki pomo nik iz Novog Sa- da, ro ena 1921. Po etkom 1944. krenula u par- tizane u Frušku goru, ali je na putu uhva ena od ma arskih fašista i internirana u logor u Ba koj Topoli, a zatim odvedena u logor u Auš- vicu, gde je ostala do kraja rata.
- Vamošer-Rot Zlata — v. Rot Vamošer Zlata.
- Vamošer Simona Zlatko, službenik iz Osijeka, ro- en 1923. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Itali- jana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U oba logora bio je uklju en u napredni omladinski pokret. Po oslo- bo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u jedinicama VII banijske divizije.
- Vardo dr Vince, lekar iz Ma arske. Godine 1943 doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1943. od parti- zanskih jedinica i stupio u NOV. Lekar u jedi- nicama i sanitetskim ustanovama XIV korpusa.
- Varga ure Elizabeta, u enica iz Garešnice. Ro ena 1924. u Podori u (Garešnica). U NOV od avgusta 1943. Borac u 2. moslava koj brigadi XXXII di- vizije. Po etkom 1945. obolela i upu ena u Ita- liju na le enje. Umrta 15. III 1945. u bolnici St. Ferdinando.
- Varga Lilika, službenik iz Beograda. Ro ena 1920. u Pan evu. lan SKOJ-a. U NOV od oktobra 1944 Na radu u Komandi vazduhoplovstva.

- Varga ing. Ljudevit**, inženjer. Ro en 1908. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio kao borac u jedinice III ukrajinskog fronta.
- Varga-Klajn Magda**, domaćica iz Slavenskog Broda, ro ena 1920. U NOV od 1941. Borac u slavanskim partizanskim jedinicama, a zatim u jedinicama VI korpusa radila po političkom sektoru. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Varga Josipa Stevan**, službenik iz Beograda. Ro en 1914. u Kovačici. U gimnaziji je stupio u napredni omladinski pokret i primljen u SKOJ, a 1935. u lanstvo KPJ. Aktivno je radio u skautskoj organizaciji i bio član Komiteta skautske organizacije, koji je objedinjavao rad svih skautskih organizacija. Kasnije je izabran za sekretara tog Komiteta. Godine 1936. kao pripadnik KP isključen iz gimnazije i bio 2 meseca u zatvoru. Po isključenju iz gimnazije zaposlio se kao službenik i od tada je aktivno delovao u SBOTI -u. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kraljeva kom partizanskom odredu; komandir ete u 1. prolet. brigadi; na elnik Staba 1. inženjerijske brigade. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Varga Stjepan**. — U NOV od 1943. Borac u etu za vezu Bjelovarskog vojnog područja. Po etkom 1945. oboleo i upuen u Italiju u bolnicu broj 22 JA u Taranto na le enje.
- Varjaš Greta**, domaćica iz Splita, odakle je stupila septembra 1943. u NOV. Bolni arka u dalmatinskim partizanskim jedinicama, a zatim u bolnici u Grumo (Italija).
- Varjaš E. mr ph. Vladislav**, apotekar iz Splita. Ro en 1904. u Pa iru. U NOV od marta 1943. Apotekar u Centralnoj bolnici IV korpusa.
- Vaserštajn Alojz**, zanatlija iz Osijeka. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VII banijske divizije, a zatim na radu u radionici VS-a.
- Vaserštajn Jozef**, krznar iz Sarajeva, ro en 1922. U NOV od 1941. kada je stupio u Kalinova ki partizanski odred. Me utim, etni ki elementi koji su se uvukli u Odred vratili su ga za Sarajevo, jer im nisu potrebni »kaputaši«. Po povratku u Sarajevo uhapšen od ustaša i odveden u logor u Jasenovcu, gde je ubijen.
- Veber I. Anka**, u enica iz Zagreba, ro ena 1926. U NOV od jula 1942. Bolni arka u Slavenskom partizanskom odredu, a zatim u 6. prolet. brigadi.
- Veber Eugen**, u enik iz Subotice, ro en 1923. U NOV od decembra 1944. Borac u Artiljerijskoj brigadi XXII vojvo anske divizije.
- Veber Gustava Rudolf**, službenik iz Zagreba. Ro en 1901. u Velikoj Barni (Grubišno Polje). Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI slavenskog korpusa.
- Veber Alberta Vera**, domaćica iz Zagreba. Ro ena 1911. u Sarajevu. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Borac u jedinicama VI slavenskog korpusa.
- Vera »Jevrejka«** (prezime nepoznato), u enica iz Beograda, ro ena 1922. lan SKOJ-a. Vrlo aktivna u srednjoškolskom omladinskom pokretu u 2. ženskoj gimnaziji. U NOP od po etka ustanka. U estvovala u vršenju sabotaža i diverzija. Uhva ena od Gestapoa u drugoj polovini 1941. i streljana na Banjici.
- Verber Gustav**, podnarednik jugoslovenske vojske iz Novog Sada. Ro en 1916. u Ba kom Petrovcu. U NOP od 1941. Rukovodio kursevima za obuku u rukovanju oružjem. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen 5. XII 1942. zbog bekstva nekih zato enika na sovjetsku teritoriju.
- Vereš Zeliga Marija**, radnica iz Zagreba. Ro ena 1916. u Sarajevu. U NOV od avgusta 1943. Bolni arka u jedinicama VI slavenskog korpusa i u bolnici broj 2-E tog korpusa, a zatim referent saniteta u jedinicama XXXII divizije.
- Vereš Pal**, student medicine iz Budimpešte. Star 22 godine. Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en od partizanskih jedinica krajem septembra 1944. i stupio u NOV. Raspore en na sanitetskim dužnostima u jedinicama XIV korpusa.
- Vereš A. dr Vladimir**, lekar iz Zemuna. Ro en 1894. u Ugrinovcima. U NOV od oktobra 1944. Lekar Komande mesta Stara Pazova, a zatim Komande vojnog područja Sremska Mitrovica.
- Vermeš E. Tibor**, u enik iz Novog Sada. U NOP od 1941. i te godine je primljen u SKOJ. lan udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je stradao 1943.
- Verner A. Oto**, dentista iz Zagreba, ro en 1909. U NOV od jula 1944. Upravnik zubne ambulante XXIII srpske divizije, a zatim referent za zubarstvo u XIV korpusu.
- Verthajm dr Pavao**, asistent Zoološkog zavoda Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ro en je 1911. u Zagrebu. Kao student vrlo aktivan u jevrejskoj omladinskoj organizaciji »Hašomer hacair«. Po direktivi KP radio je sa jevrejskom omladinom. Godine 1932. u estvovao u organizovanju Studentskog sociološkog društva. Sara ivao je u ilegalnom asopisu »Pregled«, kao i u drugim nau nim asopisima. Jedan od urednika lista »Naše novine«, a od 1940. biblioteke »Znanje«. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski radnik. Radio je na uklju ivanju omladine u NOP. Septembra 1941. ustaše su otkrile njegov rad i ubile ga. Svojim nau nim radovima iz oblasti biologije bio je poznat u svetu, pa je na Sorbonskom biološkom institutu uklesano i njegovo ime na spomen-plo i poginulih istaknutih biologa u drugom svetskom ratu.
- Vesel Oto**, apsolvant medicine iz Beograda. Ro en 1916. u Vinkovcima. Naprednom omladinskom pokretu pristupio u gimnaziji i primljen u SKOJ. Na fakultetu je primljen u lanstvo KPJ. Avgusta 1941. krenuo u partizane, ali je na putu uhva en od Gestapoa i streljan na Banjici.
- Veseli Maja**, profesor gimnazije iz Koprivnice. Ro ena 1908. u Irigu. U NOP od 1943. lan Sreskog odbora AFŽ, a zatim na elnik Prosvjetnog odelja pri Oblasnom NOO Zagreb.
- Veseli Nada**, profesor gimnazije. Ro ena 1910. u Irigu. U NOP od 1943. Radila po sektoru prosvete u Bjelovarskom okrugu.
- Vidri dr Kuno**, veterinar iz Beograda. Ro en 1908. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Italiju, gde ie stupio jula 1944. u NOV. Na radu u štabu baze NOVJ u Bariju.
- Vidri Milika**, student medicine iz Beograda. Ro ena 1914. u Pan evu. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Italiju, gde je stupila jula 1944. u NOV. Na radu u Sanitetskom odeljenju pri Bazi NOVJ u Bariju, a zatim u bolnici broj 4 u Sremskoj Mitrovici

- Vig ogi, iz Sente. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. U NOP oc po etka ustanka. Avgusta 1941. organizovala kurseve prve pomo i i sa njima rukovodila. Daljna sudbina nepoznata.
- Vig Simona Ladislav, trgovac iz Vršca, ro en 1909. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio septembra 1943. u NOV. Borac u dalmatinskim partizanskim jedinicama. Poginuo – nepoznato kada i gde.
- Vig M. dr Mihajlo, lekar iz Subotice. Ro en 1907. u Debelja i. Medicinski fakultet završio 1932. u Zagrebu, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. U NOV od novembra 1944. Lekar u bolnici Komande mesta Subotica.
- Viler Hermana Edit, u enica iz Splita. Ro ena 1927. u Radvanice (eška). U NOV od aprila 1944. Bolni arka u 1. bataljonu 1. brigade IX dalmatinske divizije, a zatim u ambulanti 3. brigade te divizije.
- Viler-Raubberger Jakova Elza, domaćica iz Splita. Ro ena 1890. u Radvanice (eška). U NOP od septembra 1943. Radila u pozadini na osloboenoj teritoriji Dalmacije.
- Vilhajm Ladislav, student medicine iz Subotice, ro en 1920. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Ma arski fašisti su otkrili njegov rad i marta 1942. osudili na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen 1943.
- Vilim Josip, iz Sombora. Odveden 1942. od ma arskih fašista na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1944. na sovjetsku teritoriju i uključio se u sastav 1. jugoslovenske tenkovske brigade, koja je formirana u SSSR-u.
- Vilkovi Branko, trgovac iz Varaždina, ro en 1892. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Vilkovi Vladimir, trgovac iz Varaždina, ro en 1894. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Glina.
- Vince dr Varo, lekar iz Budimpešte, Godine 1943. doveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je oslobo en krajem septembra 1944. od partizanskih jedinica i stupio u NOV. Na radu u sanitetskim ustanovama XIV korpusa.
- Vinkler Mavre Jozef, službenik i student ekonomije iz Zagreba. Ro en 1920. u Vukovaru. lan SKOJ a. U NOV od septembra 1943. Borac u Moslavi kom partizanskom odredu; komesar Podoficirske škole GS Hrvatske; komesar ete 1. divizije KNOJ.
- Vinkler Natan (Naftali), trgovacki pomoćnik iz Subotice, ro en 1916. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Prilikom provale u Pokretu oktobra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i osu en na robiju. Odveden na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen 5. XII 1942. zbog bekstva nekih zatoenika na sovjetsku teritoriju.
- Vinski Marija, iz Zagreba. Pripadnik revolucionarnog radni kog pokreta do rata. Aktivno je delovala u radni kim udruženjima. U NOP od po etka ustanka, ali je ubrzo uhapšena od ustaša i odvedena u logor u Gospi u, a zatim u logor u Jadovno, gde je ubijena.
- Vinski dr Pavle, lekar iz Zagreba. Specijalizirao stomatologiju. U NOV od septembra 1943. Bio je na raznim sanitetskim dužnostima.
- Vinski Dara, domaćica iz Zagreba. U NOP od 1942. lan odbora AF2. Bjelovar.
- Vinter Vilima Gabrijel, službenik iz Zagreba. Ro en 1917. u Bijeljini. Završio ekonomski fakultet. U drugoj polovini 1941. odveden od ustaša u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 1942. i stupio u NOV. Borac u krajiškim partizanskim jedinicama na teritoriji Kozare.
- Vinter Andor-Matija, u enik iz Novog Sada, ro en 1923. lan SKOJ-a od 1941. kada je i stupio u NOP u sastav udarne grupe. Uhapšen od ma arskih fašista i decembra 1941. odveden u segedinski zatvor. Na su enju zbog nedostatka dokaza o njegovom u eš u u NOP bio je oslobo en, pa je pušten iz zatvora juna 1942.
- Vinter dr Miroslav, lekar iz Zagreba. Ro en 1897. u Sarajevu. Medicinski fakultet završio 1923. u Be-u, a zatim specijalizirao dermatovenerologiju. Po dolasku ustaša na vlast upu en u Gornji Vakuf u sastav ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa. U NOV od septembra 1942. Upravnik bolnice u Podglavici. Poginuo marta >1943. na Sator planini (Bosna) u borbi sa Nemcima u toku etvrte neprijateljske ofanzive.
- Vinter dr Pavle, lekar iz Zagreba. U NOV od 1942. Poginuo 1943. Mesto pogibije nepoznato.
- Virčburger dr Ivan, lekar iz Beograda. Ro en 1911. u Virju. U NOV od aprila 1945. Upravnik ambulante pri Stabu IV armije.
- Vitliš Abrahama Jozef, hotelijer iz Beograda. Ro en 1884. u Lavovu. Po okupaciji Jugoslavije prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOV. Na radu u 7. brigadi IV korpusa.
- Vizler Hermana Joško, industrijalac iz Tuzle. Ro en 1893. u Loparima (Tuzla). Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u stampariji ZAVNOH-a.
- Vizler Joška Mira, student iz Tuzle, ro ena 1919. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. od Italijana u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade, a zatim u jedinicama XXXIII divizije.
- Vizler Rudolf, trgovac iz Tuzle, ro en 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u NOO Topusko.
- Vizler Joška Zlata, student iz Tuzle, ro ena 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila 9. IX 1943. u NOV. Bolni arka u slovena kom bataljonu Rapske brigade i u Šerčerjevovj brigadi, a zatim na radu u Okružnom komitetu KPH za Gorski kotar.
- Vizner-Kajzer Makse Maja, domaćica iz Osijeka, ro ena 1916. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Vojnoj oblasti IV korpusa, a zatim bolni arka u ambulanti pri ZAVNOH-u.

- Vizner** (ime nepoznato), muž Vizner-Kajzer Maje, službenik iz Osijeka, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u tvornici keksa NOO Glina.
- Volf H. dr Edgard**, lekar iz Dubrovnika, ro en 1898. Medicinski fakultet završio 1924. u Be u, a zatim specijalizirao otorinolaringologiju. U NOV od oktobra 1944. šef otorinolaringološkog odeljenja bolnice u Dubrovniku, a zatim odeljenja bolnice u Šibeniku.
- Volf B. Gustav**, iz Vinkovaca, gde je ro en 1920. lan KPJ. Krajem juna 1941. uhapšen od ustaša kao komunista i interniran u logor u Jasenovcu, odakle je pobegao 1942. i stupio kao borac u slavonskim partizanskim jedinicama, ali je ubrzo poginuo.
- Volf Irma**, doma ica iz Osijeka. Stara oko 40 godina. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegla u Dalmaciju, odakle je internirana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Radila u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Volf Leo**, trgovac iz Osijeka. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Dalmaciju, odakle je interniran od Italijana po etkom juna 1943. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Radio u pozadini na oslobo enoj teritoriji Banije.
- Volf Mirjana**. U NOV od 1943. Bolni arka u ambulanti Vojnog podru ja Podravska Slatina.
- Volf Moric**, ro en 1923. u selu Trnava (akovo). U NOV od 1943. Borac u 1. bataljonu 25 brodske brigade. Poginuo 16. III 1944. u selu Donje Kusanje (Podravska Slatina).
- Volf Oto**, trgovac iz Bjelovara. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. stupio u NOP. Na radu u tvornici keksa NOO Glina.
- Volf Slavko**, trgovac iz Bjelovara. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Glina.
- Volf Lea Zdenko**, tokar iz Osijeka, ro en 1921. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio 9. IX 1943. u NOV. Borac u Jevrejskom rapskom bataljonu, a zatim u 2. brigadi VII banijske divizije gde je bio bataljonski rukovodilac SKOJ-a. Poginuo 15. V 1944. kod Skokova (Biha).
- Volfenzon Klara**, službenik iz Koprivnice, ro ena 1908. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOP. Na radu u Okružnom NOO Banije.
- Volner Vilka Drago**, dentista iz Virovitice, gde je ro en 1919. U NOV od 1941. Referent saniteta Biogorskog partizanskog odreda, a zatim je bio na slede im dužnostima: komesar ete, komesar bataljona, komandant bataljona i na elnik štaba 12. brigade XXVIII divizije. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Volf Huqo**, trgovac iz Virovitice. Star oko 50 godina. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana
- Vizner** (ime nepoznato), muž Vizner-Kajzer Maje, službenik iz Osijeka, ro en 1912. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Na radu u Vojnoj oblasti IV Korpusa.
- Vizner H. dr Mavro**, lekar iz Vršca. Ro en 1904. u Beždanu. Medicinski fakultet završio 1928. u Zagrebu. U NOV od aprila 1945. Lekar u bolnici u Vinkovcima.
- Vogin Vilima Pavao**, službenik iz Zagreba. Ro en 1905. u Osijeku. U NOV od marta 1944. Na radu u Odseku za naoružanje IV korpusa.
- Vol Nikole Ana**, kroja ica iz Vrbasa. Ro ena 1915. u Novom Sadu. U esnik u revolucionarnom radnikom pokretu do rata i lan KPJ. Po okupaciji Vojvodine prešla u Novi Sad, gde je po zadatku KPJ delovala kao pozadinski politi ki radnik. U estvovala u pripremama za ustanak. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i prilikom održavanja ilegalnog sastanka sa partijcima provalili u stan. U borbi sa njima poginula 3. II 1942.
- Vol Lola-Laura**, daktilograf iz Subotice. Ro ena u Kolomeju (Poljska). U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i lan KPJ. Po okupaciji lanstvo KPJ. Godine 1941. izabrana za lana MK KPJ u kojem je bila zadužena za rad u partijskoj tehnici, a na po etku ustanka izabrana je za lana Okružnog komiteta KPJ za severnu Ba-ku. U NOP od po etka ustanka kao pozadinski politi ki radnik. U estvovala u formiranju udarnih grupa, kao i kurseva prve pomo i. Ma arski fašisti su otkrili njen rad i preki sud osudio je na smrt. Obešena 18. XI 1941. u Subotici.
- Vol Davida Marija**, doma ica iz Zagreba, ro ena 1920. U NOV od septembra 1944. iz Italije, gde je završila bolni arski kurs. Bila je bolni arka u De jem domu u St. Cesarea (Italija).
- Volah Izidora Aser**, u enik iz Bijeljine, ro en 1934. U NOV od septembra 1943. Kurir u Komandi majevi kog partizanskog odreda, a zatim u 17. majevi koj brigadi.
- Volah-Sojher Jakoba Blanka**, doma ica iz Bieljine. Ro ena 1897. u Travniku. U NOP od 1942. a u NOV od po etka 1944. Na radu u Komandi majevi kog vojnog podru ja.
- Volah Izidora Jakob-Bata**, u enik iz Bijeljine, ro en 1930. U NOV od septembra 1943. Kurir u Majevi kom partizanskom odredu. Poginuo maja 1944. u borbi sa etnicima kod a avice (Istona Bosna).
- Volah Izidora Rahela**, u enica iz Bijeljine, ro ena 1927. U NOV od septembra 1943. Borac, a zatim komesar ete u 17. majevi koj brigadi. Pred kraj rata lan kulturne ekipe XXXVIII divizije.
- Volah Izidora Sarina-Lotika**, u enica iz Bijeljine, ro ena 1925. U NOV od septembra 1943. Na radu u Štabu 17. majevi ke brigade XXXVIII divizije, a zatim u kulturnoj ekipi XVI vojvo anske divizije. Poginula sredinom 1944. na Majevici u borbi sa etnicima.
- Volf Aleksandar**. U NOV od 1942. Borac, a zatim vodnik u 7. krajskoj brigadi X divizije.
- Volf An a**, doma ica. U NOV od 1942. Borac u hrvatskim partizanskim jedinicama. Poginula 1943.
- Volf Ota Branko**, u enik iz Bjelovara, ro en 1922. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna odveden u logor na Rabu. Po oslobo enju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u tvornici "keksa NOO Glina.
- Volf Draga**, doma ica iz Bjelovara, ro ena 1901. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko pri-

- u logor u Kraljevici po etkom novembra 1942, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupio septembra 1943. u NOP. Ian Komisije za zbrinjavanje jevrejskih izbeglica sa Raba na osloboenj teritoriji Like, Korduna i Banije.
- Volner-šik Mira, službenik iz Zagreba, ro ena 1918. Po dolasku ustaša na vlast prebegla na Hrvatsko primorje, gde je internirana od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odvedena u logor na Rabu. Po osloboenju iz logora stupila septembra 1943. u NOV. Bila je na raznim dužnostima u NOV.
- Volner Vilka Zdenko, student iz Virovitice, ro en 1921. U NOV od 1941. Borac u Bilogorskom partizanskom odredu, a zatim u drugim slavonskim jedinicama. Nosilac Partizanske spomenice 1941.
- Vortman Slavka Lidija-Tatjana, u enica iz Zagreba, ro ena 1930. U NOV od 1941. Na radu u Komandi mesta Delnice.
- Vrani dr Leo, profesor gimnazije iz Zagreba, ro en 1895. Po dolasku ustaša na vlast prebegao na Hrvatsko primorje, gde je interniran od Italijana po etkom novembra 1942. u logor u Kraljevici, a po etkom juna 1943. odveden u logor na Rabu. U logoru u Kraljevici Italijanska komanda postavila ga za predstavnika logoraša. Po osloboenju iz logora na Rabu stupio septembra 1943. u NOP. Na radu u ZAVNOH-u.
- Vukušić Maksimilijana Estera, tehničar iz Splita. Ro ena 1919. u Zagrebu. U NOP od 1941. ali je ubrzo otkriven njen rad od italijanskih fašista i odvedena u logor u Italiji. Po kapitulaciji Italije stupila septembra 1943. u redove italijanskih partizana.
- Zaharija Flora, domaćica iz Beograda, ro ena 1910. Po okupaciji Jugoslavije prebegla u Dragaš (Kosovo), gde se 1942. ukljuila u NOP. Maja 1944. Gestapo je otkrio njen rad i odveo u logor u blizini Be a, gde je ostala do kraja 1944.
- Zaharija Avrama Mušon, trgovac koji pomogao u Pristini, ro en 1926. U NOV od prve polovine 1943. Kurir 1. makedonsko-kosovske brigade. Poinuo 1944. Mesto pogibije nepoznato.
- Zaharije D. dr šalom, lekar iz Beograda. Ro en 1897. u Bijeljini. Medicinski fakultet završio 1927. u Be u, a zatim specijalizirao urologiju. Po kapitulaciji Jugoslavije prebegao u Dragaš (Kosovo), gde se 1942. ukljuio u NOP. Slao tajnim kanalima sanitetski materijal partizanima i leio ranjene partizane. Godine 1944. Gestapo je otkrio njegov rad i internirao u logor u blizini Be a, gde je ostao do kraja 1944.
- Zaloscer mr ph. Leo, apotekar iz Iloka. Ro en 1899. Farmaciju završio 1923. u Zagrebu. U NOP od 1941. Tajnim kanalima slao sanitetski materijal i lekove partizanskim jedinicama. Ustaše su otkrile njegov rad i preki ustaški sud osudio ga 1942. na smrt.
- Zduni Samuela Jozefina, u enica iz Sarajeva, ro ena 1926. U NOV od aprila 1943. Bolni arka u zagorskim partizanskim jedinicama.
- Zelenfraind Filipa Marko, trgovac iz onoplja, ro en 1902. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR-u.
- Zelinger Ilza, službenik iz Novog Sada. Ro ena 1923. Ian SKOJ-a od 1940. i sekretar Reionskog komiteta SKOJ-a Novi Sad. U NOP od 1941. Nepoznata daljna sudbina.
- Zentai dr Laslo, diplomirani pravnik iz Sente. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je pobegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u 1. jugoslovensku tenkovsku brigadu, koja je formirana u SSSR-u.
- Zoltan dr Imre, lekar iz Be a. Ro en 1913. u Seovecu (eska). Godine 1943. odveden na prisilan rad u Borski rudnik, odakle je osloboen krajem septembra 1944. i stupio u NOV. šef epidemiološke službe Komande vazduhoplovstva.
- Zon Aleksandra dr Mojsije-Milan, lekar iz Sarajeva. Ro en 1891. u Pšemislu (Poljska). Medicinski fakultet završio 1915. u Be u. Od 1917. aktivno se ukljuio u Sarajevu u rad sindikata Bosne i Hercegovine. Godine 1919. postao Ian Socijaldemokratske stranke i bio delegat na Kongresu ujedinjenja socijaldemokratskih partija u Beogradu. Na Kongresu u Vukovaru kao centrumaš iskljuoen iz KPJ. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Split, odakle je stupio marta 1943. u NOV. Bio je na sledeim dužnostima: upravnik bolnice IV operativne zone, upravnik bolnice XXVI dalmatinske divizije, a zatim bolnice VIII korpusa na Visu, referent saniteta Vojne oblasti VIII korpusa, upravnik bolnice XXIV srpske divizije.
- Zon-Abinun Alberta Nada-Zina, domaćica iz Sarajeva. Ro ena 1898. u Gra anci. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, odakle je stupila marta 1943. u NOV. Bolni arka u Mosorskom partizanskom odredu i u bolnici VIII korpusa na Visu.
- Zon Mojsija (Milana) Paula-Rada, student filozofije iz Sarajeva, ro ena 1921. Ian SKOJ-a je postala u gimnaziji 1938. Studirala je u Beogradu, gde je izabrana 1939. za Iana srednjoškolskog komiteta za rad sa srednjoškolskom omladinom. Po dolasku ustaša na vlast prebegla u Split, gde se aktivno ukljuila u NOP. Italijanski fašisti su otkrili njen rad i osu ena na 11 meseci zatvora. Marta 1943. uspela je pobei iz zatvora i stupila u NOV. Na radu u Agitpropu XXVI dalmatinske divizije, a zatim u Oblasnom odboru AFZ za Dalmaciju. Od 1944. na radu u jugoslovenskom zbegu u El Šatu (Egipat), gde je ureivala list »Žena u zbijegu« i »Naš list«. Izdala je i brošuru »Borbenaroda porobljene Jugoslavije«. Kasnije na radu u Vojnoj komisiji NOVJ u Kairu po sektoru prosvete.
- Zonenberg Deneš, u enik iz Novog Sada, ro en 1924. Ian SKOJ-a od 1940. U NOP od 1941. u sastavu udarne grupe. Novembra 1941. uhapšen od ma arskih fašista i marta 1942. osu en na robiju. Odveden u zatvor u Budimpeštu, a zatim na prisilan rad u Ukrajinu, gde je ubijen 1943.
- Zonenfeld-Zoni Alfreda Dragutin, trgovac koji pomogao u Beogradu. Ro en 1917. u Zagrebu. U esnik u revolucionarnom radni kom pokretu do rata i od 1938. Ian KPJ. Zbog revolucionarnog rada hapšen je više puta od policije. U NOV od avgusta 1941. Po direktivi Partije otišao je u Belanovicu (Srbija), radi u es a u organizovanju ustanka. Godine 1942. Gestapo je otkrio njegov rad i odveo u logor na Banjici, gde je streljan.
- Zonenfeld Adolfa dr Ladislav, lekar iz Subotice, ro en 1911. Medicinski fakultet završio 1935. u Zagrebu. Godine 1942. odveden na prisilan rad u Ukrajinu, odakle je prebegao 1944. na sovjetsku teritoriju i stupio u redove CA sa kojom je došao u Jugoslaviju i prešao u sastav NOV.
- Zore Ignaca Fran eska (porodi no ime majke Blam), medicinska sestra iz Rijeke, ro ena 1897. u NOV od 1942. Bila je na raznim sanitetskim dužnostima u 13. istarskoj brigadi; XLIII diviziji i u Vojnoj oblasti u Rijeci.
- Zori Eugena Elvira (porodi no ime majke Rot), student iz Slavonskoj Broda. Ro ena 1920. u Rumi. U NOV od 1942. Borac u 1. prolet. brigadi. Godine 1943. zarobljena od Nemaca i odvedena u logor u Ausvicu, odakle je pobegla 1944. i ponovo stupila u NOV.

Zunana Avram, student ekonomije iz Beograda, rođen 1920. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu. Poginuo 1943. kod Kolašina u borbi sa etnicima.

Zunana Joško, student prava iz Beograda, rođen 1917. U NOV od avgusta 1941. Borac u Kosmajskom partizanskom odredu. Novembra 1941. u toku prve neprijateljske ofanzive zarobljen od Nemaca i doveden u logor na Banjici, gde je streljan 1942.

Zvicer S. Anka, u enica iz Gra anice, ro ena 1925. U NOV od avgusta 1943. Bolni arka, a zatim re-

ferent saniteta bataljona u 6. prolet. isto nobosanskoj brigadi.

Zvijezdi -Stern ure Milan, u enik iz Zagreba, ro en 1926. Po dolasku ustaša na vlast prebegao u Italiju, gde je interniran u logor. U NOV je stupio iz Italije 1944. Bio je tuma za engleski jezik u bolnici broj 45 u Italiji.

Župunski Gavre Matilda, u enica iz Beograda. Ro ena 1926. U NOV od decembra 1944. Bolni arka u Sanitetskom bataljonu pri Komandi pozadine NOV i POJ, a zatim u sanitetskom vozu broj 5.

REGISTAR LI NIH IMENA

- Abafi Branko 307
Abafi Janko 307
Abeles Fric 307
Abeles-Špicer Hanzi 307
Abeles Vilma 307
Abelsberg S. dr Pavle 307
Abigam Sara 307
Abinun B. Albert 307
Abinun I. Albert 307
Abinun M. Albert 307
Abinun Alfred 307
Abinun Aron 307
Abinun B. Aron 307
Abinun Avram 307
Abinun Benjamin-Binjo 307
Abinun Branko 307
Abinun David 307
Abinun-Levi Djoja 307
Abinun J. Gracija 307
Abinun B. Heskija 308
Abinun S. Isak 308
Abinun B. Izidor 129, 308
Abinun B. Izidor 226, 308
Abinun S. Izidor 308
Abinun Jakica 308
Abinun Jeusua 308
Abinun I. Joel 308
Abinun S. Juda 308
Abinun A. Klara-Lala 308
Abinun-Salbcgerger J. Lea 308
Abinun-Šimunov Lili 308
Abinun I. Mordehaj-Markus 308
Abinun-Papo Matilda 308
Abinun S. Moise 308
Abinun A. ing. Moric 308
Abinun I. Naum 224, 277
Abinun M. Rifka 308
Abinun J. Rozika 308
Abinun Rudi 308
Abinun D. Salamon 308
Abinun Samuel 296, 308
Abinun Samuii 303
Abinun Samuii 308
Abinun (žena Abinuna Samuila) 308
Abinun M. Sara 308
Abinun Sumbul 45
Abinun Šimon 309
Abinun B. Sua 309
- Abraham Deže 193
Abraham J. Mordehaj 309
Abraham Ruža 285, 309
Abraham Stevan 247, 259, 300, 309
Abramovi I. Ignac 309
Abramovi I. Jozefina 309
Abravanel Avram 309
Abravanel N. dr Hajim 309
Abravanel H. Nisim 309
Abravanel J. Rena (orovi Nada) 27, 29, 31, 274, 309
Abrumajt (nacista) 105
Aceva Vera 309
A imovi Milan (kolaboracionista) 59, 73
Adam Isak 27, 309
Adam Laslo 309
Adam A. Stevan 309
Adanja Avram 309
Adanja Dara 309
Adanja M. Marsel 309
Adanja Mioje 309
Adanja dr Solomon 309
Adižes S. Albert 309
Adižes Josip 34, 309
Adižes Rašela 309
Adižes Tilda 309
Adler Anica 230, 309
Adler J. Arnold-Mate 20, 310
Adler ula 310
Adler S. Ljerka 310
Adler Š. Marta 232, 310
Adler Martin 254, 257, 310
Adler Oto 310
Adler Samuel 310
Adler M. Zora 310
Adžija dr Božidar 18, 112
Ahsen Gina 310
Ajbenšic I. dr Ilonka 52, 249, 310
Ajgenmaht Ljubomir 310
Ajhinger Liza 310
Ajhner-Kraus Lili 310
Ajncig Nikola 310
Ajnhorn Filip 241, 310
Ajnhorn Stevan 310
Ajnhorn Valdislav 310
Ajzenštajn S. Elza 310
Ajzenštajn M. Mila 310
Ajzenštajn B. mr ph. Milan 310

- Ajzenšteter D. dr Vlatko 310
 Akerhalt Leo 49, 243, 257, 310
 Akerman Branka 311
 Akerman M. mr ph. uro 311
 Akerman-Krajanski A. Eva 311
 Akerman M. dr Radoslav 311
 Akons Henrih 311
 Alba J. Nisim-Niki 268, 311
 Alba Sol i 311
 Albahari Š. Abinun-Abo 311
 Albahari Albert 311
 Albahari M. Albert 311
 Albahari š. ing. Albert 311
 Albahari Anica 311
 Albahari-Paviovi Anica 44, 311
 Albahari Š. Aron 311
 Albahari B. Ašer-Aco 277, 311
 Albahari I. Berta-Lela 311
 Albahari Beža-»Mala« 234, 235, 311
 Albahari-Feruši Blanka 42, 45, 219, 220, 277, 311
 Albahari Cila – v. Albahari Simha-Cila
 Albahari David 25
 Albahari A. David 311
 Albahari M. David 311
 Albahari-Fišant Dina 31, 213, 311
 Albahari I. Ela 311
 Albahari Erna 311
 Albahari š. Estera 312
 Albahari D. Flora 312
 Albahari Greta 312
 Albahari Hajim 42, 43,
 Albahari A. Hajim-Tedi 312
 Albahari Hari 42, 312
 Albahari Heskija 312
 Albahari M. Isak 312
 Albahari š. Jakob 312
 Albahari Jaša 312
 Albahari Josip 312
 Albahari J. Josip 312
 Albahari Jozef- u o 41, 194, 291, 293, 312
 Albahari D. Judita 312
 Albahari I. Lela 312
 Albahari Š. Leon 312
 Albahari-Levi H. Luna 312
 Albahari I. Mordehaj-Braco 312
 Albahari J. Mordehaj 312
 Albahari D. Moric 312
 Albahari Moša-Milan 265, 312
 Albahari Moša 277, 312
 Albahari L. Moša 33, 34, 36, 37, 228, 272, 273, 305,
 312
 Albahari R. Nada 313
 Albahari A. Nisim 19, 23, 41, 42, 44, 191, 219, 220,
 221, 277, 278, 305, 313
 Albahari Nisim 313
 Albahari mr ph. Rahela 34, 46, 313
 Albahari D. Rahela 277, 313
 Albahari Rena 313
 Albahari M. Rifka-Tamara 313
 Albahari Salamon (Ivanovi Josip) 278, 313
 Albahari A. Sarika-šari 313
 Albahari (sestra Albahari Sarike) 313
 Albahari-Levinger Selma 313
 Albahari M. Simha-Cila 34, 277, 313
 Albahari Solomon 22, 314
 Albahari G. Šabetaj 314
 Albahari S. Šalom 42, 44, 129, 216, 224, 314
 Albahari J. Tilda 314
 Albahari-Fišant Tina (Dina) 31, 32, 213, 314
 Albala Josip-Josko 314
 Albala-Benvenisti Kleri 314
 Alboher Rifka 314
 Aleksi (kralj) 16
 Aleksi Sofija – v. Alkalj Olga
 Alfandari Isak-Aifo 314
 Alfandari dr Isak 24, 30, 314
 Alfandari R. Isak 314
 Alfandari dr Jaša 66
 Alfandari Lela 314
 Alkaiaj Albert 23, 314
 Alkalaj Albert-Alki 314
 Alkaiaj I. Albert 314
 Alkalaj Beba 314
 Alkalaj M. Beba-Vasja 314
 Alkalaj-Kari I. Blanka 314
 Alkalaj Braco 296, 314
 Alkalaj Buki 314
 Alkalaj Buki 314
 Alkalaj ika 81
 Alkalaj A. David 198
 Alkalaj David-Da a 314
 Alkalaj Estera 314
 Alkalaj Hora 314
 Alkalaj R. Gilda 314
 Alkalaj Hajim-Puba 314
 Alkalaj Iko 112, 314
 Alkalaj Isak-Žak 315
 Alkalaj Isidor 315
 Alkalaj Isidor 315
 Alkalaj A. Isidor 315
 Alkalaj Jakov-Jakica 43
 Alkalaj Josif 315
 Alkalaj dr Josip 315
 Alkalaj J. Josip 315
 Alkalaj I. Josko 315
 Alkalaj Kalmi 315
 Alkalaj I. Klara-Beba 315
 Alkalaj I. Leon 315
 Alkalaj M. Leon 315
 Alkalaj Lun i 42,
 Alkalaj I. Mario-Brada 315
 Alkalaj I. Marko 315
 Alkalaj Moreno 315

- Alkalaj Moric-Braco (Boris mali) 315
 Alkalaj Moric 315
 Alkalaj Moric 315
 Alkalaj B. Moric 315
 Alkalaj M. Moša-Buki 315
 Alkalaj S. Moša 315
 Alkalaj Olga 25, 28, 29, 30, 31, 211, 212
 Alkalaj Sara 316
 Alkalaj M. Sarika 316
 Alkalaj Sida 316
 Alkalaj Sisi 119
 Alkalaj S. Solomon 316
 Alkalaj Šarika 316
 Alkalaj I. Žarko 316
 Almoziino N. Hajim-Guta 62, E10, 316
 Almoziino Jakob 316
 Almoziino N. Josif-Alma 25, 29, 212, 316
 Almoziino Klara 313
 Almoziino J. mr ph. Nisim 316
 Almoziino N. Rea 27, 28, 276, 316
 Almozlino-Vig Tereza 316
 Almuli Ela 28
 Almuli Isak 27
 Almuli I. Jaša 316
 Almuli Solomon 299, 316
 Almuli Šeka 25, 28, 29, 316
 Almuli dr Žarko 284, 316
 Alpal A. orde 316
 Alt Kaiman 316
 Altarac Albert 315
 Altarac Albcrt 316
 Altarac Albert 42, 317
 Altarac J. Albert 223, 317
 Altarac K. Albert- ik 317
 Altarac R. Albert 317
 Altarac S. Albert 277, 317
 Altarac S. Aron 317
 Altarac S. Aron 317
 Altarac Avram 40
 Altarac Avram 317
 Altarac Avram-Alfi 317
 Altarac J. Avram-Berto 270, 295, 317
 Altarac M. Avram 317
 Altarac C. Batševa 317
 Altarac H. Beba 317
 Altarac-Atijas I. Blanka 317
 Altarac S. Blanka-Beba 317
 Altarac J. Bon i 317
 Altarac David 317
 Altarac David 317
 Altarac E. David- esi 317
 Altarac I. David 318
 Altarac S. Eli 280, 318
 Altarac J. Ema 318
 Altarac Erna 318
 Altarac-Mandii mr ph, Ernestina-Tina 318
 Altarac Estera 318
 Altarac J. Flora 318
 Altarac S. Flora 318
 Altarac Gina 318
 Altarac M. Hajim 318
 Altarac Hana 318
 Altarac-Baruh Hana 318
 Altarac Hanika-Vuja 42, 44, 216, 277, 318
 Altarac Herman 43
 Altarac Hermina 318
 Altarac I. Hermina 318
 Altarac mr ph. Isak-Žak 318
 Altarac Isak 22, 278, 318
 Altarac A. Isak 318
 Altarac A. Isak 128,
 Altarac J. Isak 128
 Altarac R. Izahar 318
 Altarac Izak 318
 Altarac Izidor 23, 42
 Altarac Izidor 318
 Altarac Izidor 265, 318
 Altarac J. Izidor 318
 Altarac R. Izidor 319
 Altarac A. Jakica 319
 Altarac S. Jakica 46, 223, 319
 Altarac Jakov 319
 Altarac Jakov (Jakovljevi Žarko) 319
 Altarac A. Jakov 319
 Altarac A. Jakov 319
 Altarac K. dr Jakov 319
 Altarac Jaša 8
 Altarac L. Jakov 319
 Altarac Jozef 319
 Altarac J. Jozef-Todor 23, 41, 42, 44, 129, 216, 319
 Altarac Joži 319
 Altarac I. dr Kalmi 319
 Altarac Katica 319
 Altarac Leon 319
 Altarac S. Lezo 319
 Altarac Lora 319
 Altarac A. Majer 319
 Altarac Malvina 319
 Altarac L. Marko 319
 Altarac S. Marko 319
 Altarac-Perera J. Matilda 224, 277, 319
 Altarac K. Miko 319
 Altarac Milun 319
 Altarac I. Mira 320
 Altarac Mordo-Marko 42, 44, 219, 320
 Altarac Moric-Moco 320
 Altarac Moric, »Hadžija« 320
 Altarac D. Moric 320
 Altarac H. Moric 320
 Altarac I. Moric 320
 Altarac Nada 42, 44, 320
 Altarac A. Nisim 320

- Altarac K. Paula 320
 Altarac Pepi 320
 Altarac I. Rafael 320
 Altarac Rahela-Seka 320
 Altarac L. Rikica 320
 Altarac Roza 320
 Altarac J. Sadik 320
 Altarac Salamon 320
 Altarac Salamon 320
 Altarac Salamon-Monika 320
 Altarac I. Samuel 320
 Altarac J. ing. Samuel 296, 320
 Altarac J. Santo 321
 Altarac S. Santo 321
 Altarac J. Sarina 321
 Altarac Sofija 321
 Altarac Spomenka 321
 Altarac M. Šami 321
 Altarac A. Šandor-Aco 321
 Altarac J. Šandor 321
 Altarac J. Šanka 321
 Altarac Šimun 321
 Altarac Zora 321
 Altarac Zorica 321
 Altaras Buki 321
 Altaras I. ili 321
 Altaras L. dr Jakov 198, 321
 Altaras Mento 270, 321
 Altaras Mihael-Miko 321
 Altaras-Sekler O. Perla 321
 Altaras M. Rafaĭlo-Ratko 276, 321
 Altaras L. dr Silvio 53, 198, 199, 270, 321
 Altaras Zora 270, 321
 Althajm M. Adolf 321
 Althajm Mavro 321
 Althorn Herman-»Hodža« 321
 Althorn H. Malvina 277, 322
 Altmajer-Levi Klara 322
 Altman Albin 322
 Altman-Stojanovi Danica 322
 Altman J. Gavro 247, 257, 300, 301, 322
 Altšteter-Pisker L. Elvira 322
 Altšteter J. Vladimir 322
 Amar Avram 26, 27, 28, 29, 30
 Amar S. Dobrila 322
 Amar Isak-Bata 298, 322
 Amar Muića 322
 Arnes S. Maki 322
 Amodaj Samuilo 299, 322
 Amodaj A. dr Samuilo 322
 Anaf J. Avrama-Bata 53, 266, 322
 Anaf J. Jelica 236, 322
 Anaf Josif 3
 Anaf dr Marko 30, 211, 322
 Anaf I. Solomon-Žika 25, 212, 305, 322
 Andelfinger Ivan 322
 Andelfinger Katica 322
 Andelfinger I. Stjepan 322
 Andorfer Herman (SS-potporu nik) 80
 Andraš dr Laslo 322
 Andrejevi Kun 30
 Andel Ruža 323
 Andeli Vlado 323
 An elkovi Lenka 81
 An elo Irma 323
 Andelo Netika 323
 An elo Sarina 323
 Antal Benji 244, 260, 286, 301, 302, 323
 Antal Stevan 323
 Apel Franjo (ustaški poru nik) 110
 Armando Elio 323
 Armando . Moreno 288, 323
 Arminski M. dr Vladimir 323
 Arnold N. Josip 323
 Aroesti Sara 323
 Aronovi Š. Josip-Josko 323
 Aronovi Rašela-šela 27, 28, 211, 323
 Aronovi Rea 28, 29, 323
 Artukovi Andrija (ustaški ministar) 91, 103
 Aruesti A. Aron 323
 Aruest: A. Avram 268, 323
 Aruesti Dario 323
 Aruesti Jakov 323
 Aruesti I. Jozef 323
 Aruesti Matilda 323
 Aruesti Rebeka 323
 Arueti Jole 323
 Arvaj Janko 323
 Asan Jahja-seh (balista) 153
 Ast Jakov 324
 Ast-Samakovijja A. Laura 324
 Ašer (prezime nepoznato) 324
 Ašer mr ph. Ašer 324
 Atanackovi Žarko 234
 Atijas Albert 324
 Atijas D. dr Albert 23, 43, 284, 324
 Attijas dr Albert 324
 Atijas I. dr Albert 324
 Atijas J. Avram 324
 Atijas M. Avram 324
 Atijas J. Bencijon 324
 Atijas M. Berta-Danica 324
 Atijas Bijanka 324
 Atijas J. Bon ika 324
 Atitjas Cevi 46
 Atijas E. Cevi-Braco 324
 Atijas David 46
 Atijas David 324
 Atijas A. David 324
 Atijas A. David 45, 119, 222, 295, 324
 Atijas Dudo 324
 Atijas Flora-Lola 324

- Atijas A. Flora 324
 Atitjas S. Gabriel 324
 Atijas Hajim 32, 278, 289, 324
 Atijas J. Hana-Nata 325
 Atijas J. Hanika 325
 Atijas Izidor 23
 Atijas Izidor 325
 Atijas Jacki-Tasa 325
 Atijas S. Jahiel 325
 Atijas E. Jakob 325
 Atijas M. Jakov 325
 Atijas S. Jakov 325
 Atijas Josip 325
 Atijas Jozef 325
 Atijas Jozef 325
 Atijas B. Jozef 325
 Atijas L. Jozef 325
 Atijas Juda 9, 40
 Atijas A. Klarica 325
 Atijas-Koen J. Lela 325
 Atijas Leon 9
 Atijas Leon 298, 325
 Atijas S. Leon 325
 Atijas S. Leon 325
 Atijas Levi 325
 Atijas-Fišer dr Lola 325
 Atijas A. Luna 325
 Atijas E. Mihajlo-Miko 325
 Atijas Miko 325
 Atijas A. Mimo 325
 Atijas R. Mordehaj 128
 Atijas dr Moric-Branko 326
 Atijas S. Moric 325
 Atijas Naftali-Buki 326
 Atijas Rafael 326
 Atijas I. Rafael 46 326
 Atijas S. Rafael 326
 Atijas Regina 326
 Atijas dr Regina 326
 Atijas-Altarc Reha 326
 Atijas Rena 45
 Atijas-Albahari J. Rena 326
 Atijas Riko 326
 Atijas M. Rita 326
 Atijas C. Sadik 326
 Atijas A. Salamon-Moni 277, 326
 Atijas C. Sara-Sajka 326
 Atijas-Alkalaj M. Sara 326
 Atijas M. Saša 326
 Atijas M. Ton ika 326
 Atlas A. or e 48, 252, 326
 Auferber Miro 119, 326
 Auferber A. Veljko 326
 Auslender M. Drago 326
 Avramovi S. Josip 326
 Avramovi Moric 327
- Azriei J. Nisim 27, 327
 Azriel dr Solomon 66
- Babi Mijo (ustaša) 91, 103
 Badel I. Marija 327
 Bader dr Artur 327
 Bader M. Egon 327
 Bader Milan 327
 Bader Paul (nacisti ki general) 58
 Bader D. Valerija 327
 Badurina Ivan (ustaša) 122
 Badževandžijev Hristov (bugarski fašista) 87
 Bahar S. Aron 265, 327
 Bahar Hajim 327
 Bahar A. Hajim 327
 Bahar A. Jakov 327
 Bahar S. Jeroham 327
 Bahar-Vuki A. Matilda 273, 277, 327
 Bahar M. Meir-Marko 327
 Bahar Milan 273, 327
 Bahar S. Mošo 327
 Bahar H. Rukula 327
 Baj Julijana 327
 Baj evi Vera 327
 Bajhaker Greguri 327
 Baji Milan 210, 327
 Bakota Vinko 293
 Bakoti Ante 119, 295
 Balaš Ruža 285, 327
 Balint Jovan 327
 Blakany Ernest 263, 327
 Balocco (talijanski general) 123
 Balog Andraš (ma arski potpukovnik) 84
 Balog D. Franjo 48, 49, 241, 256, 327
 Balog Irena 328
 Balog Ljubica 328
 Balog Nikola 328
 Balog dr Nikola 298, 328
 Baijak Ventura (ustaša) 122
 Band-Kun dr Milica 107
 Barajevi V. Sara 328
 Baranji S. Pavle 328
 Bararon-Mileta Luna 277, 328
 Bararon I. Sumbul 328
 Bari -Jung M. Kiara 328
 Barmaper B. dr Herman 328
 Barmaper H. Maja 328
 Barta Karolj (ma arski ministar) 159
 Bartoli (fašisti ki oficir) 122
 Baruh (ime nepoznato) 190
 Baruh Albert 328
 Baruh S. Albert 328
 Baruh M. Avram 328
 Baruh Baro 328
 Baruh I. Baruh-Bora 18, 19, 328
 Baruh I. Baruh 327

518 J. Romano

- Baruh I. Berta-Bela 29, 328
Baruh Blanka 328
Baruh E. Blanka (Bari Blanka) 328
Baruh A. Buki 328
Baruh A. Bulina 329
Baruh A. dr David 329
Baruh I. David 329
Baruh-Balc Ela 329
Baruh-Barlo Elka 329
Baruh Erna-Seka 329
Baruh Estera 329
Baruh Filip 329
Baruh D. Hajim 329
Baruh Hela 329
Baruh A. Iso 22,
Baruh Iso 296, 329
Baruh I. ing. Izidor-Isa 26, 212 213, 278, 305, 329
Baruh Izidor 329
Baruh Jakob 197
Baruh I. Jakov 329
Baruh J. Jakov 22, 329
Baruh S. Jakov 278, 329
Baruh S. Jakov 329
Baruh I. Josip-Joži 19, 25, 29, 30, 202, 305, 329
Baruh Joži 330
Baruh dr Kalmi 43
Baruh S. Lela 330
Baruh Manda 330
Baruh C. Menahem 330
Baruh J. Moric 330
Baruh J. Nisim 330
Baruh Pepica 330
Baruh-Simi I. Rašela-šela 28, 31, 211, 330
Baruh-Pesah Rifka-Bukica 330
Baruh Sadik 330
Baruh Salamon 330
Baruh D. Salamon 330
Baruh dr Samuel-Ki i 330
Baruh J. Samuel 330
Baruh Silvio 22
Baruh dr Silvio 330
Baruh I. Sonja 29, 330
Baruh E. Viktorija 42, 44, 330
Baruhovi Manuel 330
Barun Marjan 16
Baš ing. Andrija 22, 48, 278, 289, 330
Baš Arnold 331
Baš A. Jakov (Janoš) 22, 278, 289, 331
Baš-Adam Kata 241, 279, 331
Baš Ana Marija 22, 48, 278, 289, 331
Baš Marton 331
Batino Ž. Rafael 23, 53, 212, 331
Batino Žulija 331
Batori Geza (ma arski oficir) 159
Bau V. Ruža 331
Bauer Albert 331
Bauer A. mr ph. Kornel-Kolja 331
Bauer Marko 331
Bauer J. Mira 331
Bauer Miroslav 39, 230, 331
Bauer dr Rihard 331
Bauer Vera 232, 331
Bauer-Cindri Vera 331
Bauer ing. Viktor 331
Bauer E. Vlado 331
Baum D. Bruno 232, 331
Baum Drago 296, 331
Baum Herta 46, 222, 331
Baum M. Ignac 331
Baum-Daj Irma 332
Baum Slavko 283, 332
Baum Vilko 285, 332
Baum H. dr Vilko 332
Baum A. Vladimir-Vlado 296, 332
Bauman Rudi 332
Bayor (ma arski general) 156
Becker von (nacista) 73
Be arevi Božidar (kolaboracionista) 60
Beherano V. Benko 332
Beherano V. Josip-Brko 235, 277, 332
Bek ing. Arpad 332
Bek Eugen 332
Bek Irena 332
Bek Lili 239, 241, 332
Bek Rudolf 332
Beker-Engl Erna 332
Beker Oto 332
Bekerle Hans Adolf (nacista) 86, 89
Belah Pavle 332
Belev Aleksandar (bugarski fašista) 87
Beli -Vajs-Spor i mr ph. Dragica 332
Bei in Herta 332
Beloševi M. Bojana 332
Beloševi -Valder H. Marija 332
Beloševi S. Mirko 332
Beljan Bartol 332
Beljanski M. 243
Bern Klara 250, 259, 332
Bern D. Livija-Lili 47, 51, 237, 245, 246, 247, 332
Bembasa-Cveti M. Beška 23, 26, 28, 29, 31, 333
Bembasa-Šiber M. Pirika 28, 276, 333
Benarojo Avram 10
Benarojo Marko 333
Benedik J. Erna 333
Benedik J. Eva 333
Benedik Jela 333
Benedik J. Vilma-Mima 333
Benedik J. Vlado 333
Beng J. Oto 333
Benihaker Šarika 333
Benko (prezime nepoznato) 333
Benvenisti S. dr Avram 333
Benvenisti S. Liza 333

- Benvenisti R. Luna 333
 Benvenisti Mika 8, 11, 24
 Benvenisti Mika 333
 Benvenisti A. Mile 333
 Benvenisti Moša 333
 Benvenisti M. Natalija-Nataša 210, 333
 Benvenisti M. Samuilo-Sima 26, 27, 28, 333
 Benvenisti M. Viktor-Viki 28, 333
 Benvenisti Zora 334
 Benzier (nacista) 79
 Benzon Mileva 334
 Ber Iiona 334
 Ber dr Imre 22, 48
 Ber Richard (nacista) 175
 Ber dr Stevan 213, 334
 Beraha Klarisa 334
 Beraha Moša 298, 334
 Beraha H. ing. Raka 334
 Berger Armin 149
 Berger dr Benedikt 334
 Berger M. Boris 334
 Berger Dragan 334
 Berger Egon 119, 295, 334
 Berger E. Emil 334
 Berger A. dr Franjo 164, 247, 250, 334
 Berger J. Ivica 334
 Berger Ljubica-Lela 334
 Berger I. Matilda 334
 Berger G. Mirjana 334
 Berger B. Miro 271, 277, 334
 Berger B. Regina-Dina 271, 272, 334
 Berger-Erlih S. Sali 334
 Berger-Kolmoš Šacika 51, 248, 259, 334
 Berger M. Tibor 248, 259, 334
 Berger dr Vladimir 334
 Bergl Julije 335
 Bergman Alfred 18, 20, 21, 22, 32, 37, 38, 112
 Bergman J. dr Berta 335
 Bergman Frida 29, 31, 212, 335
 Bergman dr Hinko 335
 Bergman M. Hinko 232, 335
 Bergman Josip 335
 Bergman-Kr mar mr ph. Lujza 335
 Berke K. Ernest 335
 Berkeš A. dr i mr ph. Ivan 29, 335
 Berkovi Nikola 250, 335
 Beri L. Miroslav 335
 Bermanec uro 112
 Bernhard Antun 335
 Bernhard F. David 335
 Bernhaut 1. Andre 335
 Bernhaut I. Edmond 335
 Bernhaut J. dr Izidor 335
 Bernhaut (žena dr Izidora Bernhauta) 335
 Bertoli (fašisti ki oficir) 123
 Bethajm Mari-Lujza 335
 Bethajm dr Stjepan 335
 Bevanda Stanko (ustaša) 121
 Bezinovi B. Agneza 335
 Bien Branko 335
 Bien Ignac 336
 Bihalji H. uro 336
 Bihalji Oto 18, 22, 29, 276, 297, 299, 336
 Bihalji Pavle 29, 336
 Bihler Bimbo 230, 336
 Bihler S. ing. uro 336
 Bihler Elza 336
 Bihler S. ing. Ervin 336
 Bihler-Levi Frida-Dunja 234, 236, 336
 Bihler M. Ivo 336
 Bihler E. Josip 336
 Bihler Makso 336
 Bihler Mirko 230, 336
 Bihler Suzana 336
 Bihler Vilko 34
 Bihler I. Zlata 336
 Bihler T. Zorica 336
 Bihle¹ Zvonko 336
 Binecke dr Erich (nacista) 78
 Binenfeld Aladar 51, 252, 253, 336
 Binenfeld M. mr ph. Jaša 336
 Binenfeld-Rehnicer Ž. Olga 336
 Binenfeld dr Rudolf 336
 Binenfeld M. Valerija 336
 Binenfeld J. Zlatko 337
 Bing A. Josip-Joža 337
 Bing Julijus- usi 337
 Binz Dorotea (nacistkinja) 174
 Birnberg Puba 337
 Biro M. Zoltan 337
 Birolli Pirzio (fašisti ki general) 56, 151
 Bišić M. dr Franjo 337
 Bišićki Lj. Antonija-Tonka 337
 Bitel Amalija 337
 Bitel Oskar 337
 Bitel Štefica 337
 Biti Jakov 337
 Bivaš H. dr Josip 337
 Bjelinski Bruno 286, 337
 Blajer I. or e 53, 265, 277, 295, 337
 Blam Aleksandar 248, 337
 Blam Oto 51, 245, 247, 337
 Blam ing. Rafailo 298, 338
 Blam Stjepan 263, 338
 Blau Ž. Aleksandar 248, 259, 300, 338
 Blau S. dr Anton 338
 Blau A. Jelena-Lili 338
 Blau-Daj A. Paula 338
 Blau-Franceti dr Ruža 34, 253, 254, 295, 338
 Blau M. Štefan 338
 Blau Zdravko 338
 Blaži Makso-Stari 338
 Blaži Zlata 338
 Biecico Vittorio — v. Albahari L. Moša

520 J. Romano

- Blivajs O. Aleksandar 338
 Blivajs Josip 338
 Blivajs-Popovi Nada 338
 Blivajs Šimun 338
 Blivajs Veljko 227, 338
 Blum ing. Emerik 43, 44, 338
 Blum I. Gligorije 338
 Blum Ivan 49, 239, 241, 257, 259, 338
 Blum Matusja 43
 Blumental Jakov 338
 Boehme Franz (nacisti ki general) 58, 67, 69
 Bogdani Suzika 338
 Bogdanovi Olga 338
 Bojdunek Adela 339
 Boji mr ph. Vilim 339
 Bok E. Ernest 339
 Bokor A. Ladislav-Laslo 49, 50, 243, 257, 339
 Bolafio E. Renato 339
 Bondi S. Ivan 339
 Boner Sida 339
 Boner Zoltan 339
 Borak Stjepan (ustasa) 121
 Boran dr (ime nepoznato) 339
 Boran (ime nepoznato) 339
 Borges Johan (nacista) 76
 Bori M. Ladislav 263, 339
 Borkovi Irena 339
 Boroš Ignac 53, 263, 339
 Boroš Zoltan 53, 263, 339
 Borovic Armin 339
 Borovic I. Bruno 339
 Borovic A. Ivan 339
 Borovic A. Jelka 339
 Borovic Margita 339
 Bosni H. uro 339
 Bošan or e 253, 339
 Bošan Leopold 339
 Bošan-Simin Magda 49, 238, 241, 259, 299, 339
 Boškovi Hugo 8
 Boškovi A. Irena 340
 Boškovi D. Magda 22, 32, 34, 38, 229, 340
 Boškovi D. Maja 34, 36, 340
 Boškovi dr Milo 295
 Boškovi R. Oto 340
 Boškovi M. Rita 340
 Bovoši J. ing. Ivan 340
 Boži evi Ivan (kolaboracionista) 60
 Braj Sofija 340
 Brajer Boris 340
 Brajer-Liht V. Cilika 340
 Brajer-Car Milica 340
 Brajer H. dr Karlo 340
 Brajer Leopold 340
 Brajer K. Maksim 340
 Brajer Oto 340
 Brajer- op Pero 340
 Brajer Pavle 23, 33
 Brajer Lj. Zoltan 244, 262, 340
 Brajkovi Edgard 340
 Brajkovi -Polak mr ph. Greta 340
 Brajkovi -Brajer mr ph. Vladimir 340
 Brajner Filip 340
 Brajner F. Franjo 340
 Brajner Josip 248, 258, 262, 300, 340
 Brajner Leopold 248, 340
 Bramer R. mr ph. Alfred 340
 Bramer R. mr ph. Ernest 341
 Bramer-Salom A. Flora 341
 Bramer R. mr ph. Hans 341
 Brandajs Hedi 29
 Brandajs mr ph. Karlo 249, 341
 Brandajs Rožika 341
 Braude-Kova evi Mina 277, 341
 Braun-Imre dr Cecilija 341
 Braun Ivo 35, 227, 341
 Braun dr Mirko 341
 Braun Olga 49, 50, 243, 257, 287, 341
 Brdari -Šosberger Iso 276, 341
 Breher Tonka 341
 Breslau F. Helena 341
 Breslauer Albert 341
 Breslauer R. An elka 341
 Breslauer R. Mirjam 341
 Breslauer Paja 341
 Bredzi ka Aleksandar 257, 300, 341
 Bredzi ka Alma 257, 341
 Bredzi ka Fani 257, 341
 Brihta O. ing. Ivan 285, 341
 Brihta Ivan 232, 341
 Brihta Jolanda 341
 Brihta dr Milan 342
 Brihta Miroslav 227, 342
 Brihta F. Zdenka 342
 Brihta Željko 342
 Bril Fric 27, 28, 342
 Bril dr Slavko 342
 Brij-Redlih Stela 342
 Britvi Ivo (ustasa) 93
 Brklja i Ivan (ustaski poru nik) 115, 118, 121
 Brlek D. Verona 342
 Brod Željko 342
 Brodman L. Josip 342
 Broner J. Debora 342
 Broner J. Jozefina 342
 Broz Josip Tito 17, 18
 Bruk Adolf 342
 Bruk Aleksandar 49, 342
 Bruk Stevan 49, 243, 342
 Brukner Ivan 342
 Bruner Viadislav 342
 Budak Divko 112
 Budak Mile (ustaski ministar) 233
 Budzon-Slami Maja (ustasica) 121
 Buhalter J. Salamon 222, 342

- Buhbinder Malvina-Marija 342
 Buhbinder Mario 342
 Bujaš Sre ko 125, 194
 Buki Bela 342
 Buki Moza 342
 Buki Rašela 342
 Bulat E. (ustaski ministar) 139
- Cajlinger ing. Gerhard 342
 Cajsler Ernest 342
 Cajsler-Hafner Greta 343
 Cajt B. Adolf 343
 Cajt B. Ludvig 343
 Caler Ferenc-Franjo 239, 241, 343
 Caler H. Mika 343
 Carin-Kajzer H. Mira 23, 24, 343
 Carin Lj. Vladimir 343
 Cegledi-Hajmer Margita 343
 Cegledi J. dr Rudolf 343
 Centner A. Marta 343
 Centner Oto 343
 Centner M. dr Pavao 343
 Cevi H. Moša 296, 343
 Cigler J. Berta 343
 Cilcer Hari 343
 Cimer Julijana 343
 Cimerman-Rajter Eta 343
 Cimerman Pavao 343
 Ciner Paja 296, 343
 Cion Fana 266, 343
 Ciper Kazimir 277, 343
 Ciriviri Vera 268
 Copf er - or e 343
 Copf dr Eugen 343
 Cuiuli (fašisti ki pukovnik) 148, 294
 Cuker F. Eva 50, 243, 259, 279, 343
 Cvajgental Edita 343
 Cvajgental Viola 343
 Cveher Hugo 9
 Cvetkovi Miša – v. Batino Ž. Rafael
 Cvrljenko Juraj 123
- a kez mr. ph. Mun a 344
 a kez Samuel 285, 344
 Cano grof (italijanski ministar) 143
 »Capii« (prezime i ime nepoznati) 344
 Carapi Radomir (kolaboracionista) 73
 Casar M. Ema 344
 ehovi O. Nada 344
 elebi An ica 344
 ebeli Beti 344
 engi Esad 217, 218
 erkovski V. Arnold 344
 erkovski-Švandrom Berta 344
 erkovski V. Bertold 39, 344
 erkovski Boris 344
 Cerkovski-Levi H. usta 344
- erkovski-Fuks J. Elvira 344
 erkovski Ilija 344
 erkovski V. Ilija 344
 erkovski V. Josip 344
 erkovski V. Oskar 344
 erkovski V. Sonja 344
 erkovski H. Šabetaj 277, 344
 erkovski-Maler Zdenka 345
 Cilag Nora 241, 345
 olakovi Rodoljub 24, 224
- Dackelmann Heinrich (nacisti ki general) 58
 Daj dr (rabin) 135
 Daj Ana 345
 Daj -Bek Boriška 335
 Daj E. Derd 345
 Daj G. uro 345
 Daj dr Edo 36, 345
 Daj ing. Emil 192
 Daj Erika 345
 Daj Eva 345
 Daj Hilda 80
 Daj Hilda 345
 Daj A. dr Josip 345
 Daj dr Julije 345
 Daj dr Ladislav-Laj o 262, 345
 Daj Leopold-Daja 25, 31, 345
 Daj -Medigovi dr Ljubica 345
 Daj Marija 345
 Daj Matilda 345
 Daj dr Miroslav 32, 33, 345
 Daj I. Rut 345
 Daj -Primorac Ruža 345
 Daj J. dr Samuel 345
 Daj Suzana 345
 Daj E. Velimir 345
 Daj Vera 346
 Danecker Teodor (nacista) 86
 Daniti-Altarc J. Blanka 43, 219, 346
 Daniti Bukica 41
 Daniti J. Hana 346
 Daniti Jozef 219, 346
 Daniti Marko 214, 346
 Daniti (zena Daniti Marka) 346
 Daniti Mira-Muša 346
 Daniti J. Moric 346
 Daniti L. Moric 346
 Daniti Regina 346
 Daniti S. Sara 346
 Daniti Stela 346
 Daniti Šalom 42, 44, 346
 Daniti Tilda 346
 Daniti-Pavlovi Zora 277, 346
 Danon Aco 346
 Danon I. Albert-Berto 346
 Danon M. Albert 346
 Danon Š. Albert 346
 Danon S. Ana 346

522 J. Romano

- Danon M. Aron 270, 277, 346
 Danon S. Ašer 42, 44, 129, 216, 346
 Danon Avram 23
 Danon Avram 346
 Danon Beba 346
 Danon A. Blanka 347
 Danon J. Blanka 347
 Danon ing. Cadik 347
 Danon D. Cadik 53, 270, 277, 284, 295, 296, 347
 Danon A. David-Dado 347
 Danon Z. Dona 347
 Danon M. Ela 347
 Danon S. Ela 347
 Danon-Dani Ela 347
 Danon-Levi Erna 347
 Danon-Sak Erna 347
 Danon Z. Erna 347
 Danon J. Estera 347
 Danon J. Jakica 347
 Danon S. Jakica 347
 Danon Jakob 347
 Danon Jakov 347
 Danon A. Jakob 347
 Danon Jaša 347
 Danon M. Ješa 42
 Danon D. Jozef 220, 347
 Danon M. Jozef 347
 Danon Juda 348
 Danon D. Klara 348
 Danon Lalika 348
 Danon-Daniti Lalika 348
 Danon Z. Markus 348
 Danon Z. Mirjam 348
 Danon Makso 348
 Danon-Dani Š. Mordehaj 348
 Danon Moric 285, 348
 Danon D. Moric-Moco 348
 Danon H. Moric 348
 Danon H. Moric 348
 Danon I. Moric 348
 Danon S. ing. Moric-Miša 189, 348
 Danon Z. Moric-Braco 348
 Danon A. Moša 348
 Danon Z. Moša 348
 Danon S. dr Oskar 22, 43, 219, 220, 277, 285, 305, 348
 Danon M. Rafael 348
 Danon Z. Rafael 348
 Danon M. Rahela-Ela 348
 Danon-Alkalaj M. Rahela 348
 Danon Regina 349
 Danon A. Regina 349
 Danon-Papo A. Rikica 349
 Danon i. Sadik-Braco 44, 277, 349
 Danon Salamon-Moni 349
 Danon M. Salamon-Moni 349
 Danon Santo 349
 Danon A. Sara-Beba 43, 349
 Danon I. Sara 349
 Danon I. Sarina-Ina 26, 27, 28, 276, 349
 Danon M. Sarina 349
 Danon A. Sida 349
 Danon M. Sida 27, 28, 349
 Danon Šua 349
 Danon Tolentino Steia 349
 Danon Vera 349
 Danon Zadik 349
 Davi o Erika 29
 Davi o Isak-Edi 26, 27, 28, 29, 30, 31, 349
 Davi o Jaša 350
 Davi o Lujo 211, 275, 350
 Davi o Mirko 25, 27, 28, 212, 350
 Davi o Oskar 21, 25, 30, 46, 276, 350
 Davi o-Lederer dr Rut – v. Lederer-Davi o dr Rut
 Davi o A. Streja 350
 David (prezime nepoznato) 350
 David dr Frederik 236, 277, 350
 David H. dr Frederik 350
 David M. Ruška-Lela 236, 277, 350
 Davidovi A. David 350
 Davidovi D. Marsel 350
 Davidovi Zdenka 350
 Deak dr Andrija 10, 20, 350
 Deak Laslo (ma arski oficir) 159
 Deak-Andeii Lidija 350
 Deak Vladimir 350
 De i I. mr ph. Ervin 350
 De i mr ph. Stjepan 350
 Del ev Goce 10
 Deleon Ašer-Bata 19, 27, 350
 Deleon Eli 351
 Deli M. dr Miroslav 351
 Demajo M. Aleksandar-Saša 296, 351
 Demajo Alfred-Salambo 29, 351
 Demajo M. Avram 351
 Demajo A. Benjamin 351
 Demajo Benjamin-Binko 351
 Demajo-Breberirija M. Bosiljka 351
 Demajo M. David 19, 351
 Demajo S. David-Dido 18, 22, 23, 30, 289, 351
 Demajo S. Ernica 351
 Demajo J. Estera 351
 Demajo A. Jozef 351
 Demajo dr Leonid 23
 Demajo S. Marsel 351
 Demajo A. Moric 275, 351
 Demajo J. Naftali-Nidža 23
 Demajo Rafo 23, 352
 Demajo Rikica 352
 Demajo Samuel 192
 Demajo Vojka 17, 22, 26, 28, 29, 30, 276, 352
 Demajorovi Benko 352
 Demajorovi Benjamin 352
 Demajorovi Miša 352

- Demajorovi Zdenko 352
 Dembic A. dr Andrija 352
 Demonštajn Ljudevit 352
 Deneberg dr Stevan 242, 352
 Deneš ing. Ferdinand 352
 Deneš ing. Julio 352
 Deneš Oto 352
 Deneš Robert 352
 Deren in-Ajhorn I. mr ph. Selma 352
 Deri Andrija 241, 279, 352
 Deri Franjo 241, 352
 Deri Ladislav-Laslo 239, 262, 352
 Derma Evica 352
 Desi Ervin 353
 Detling I. Viktor 353
 Deva Džafer (ballista) 152
 Dev i Ivan (ustasa) 123
 Deže J. dr Juraj 353
 Dijamant Greta 20
 Dijamant Regina 353
 Dijamant Žanka 353
 Diker D. ing. Andor 353
 Diker D. Ernest 353
 Diker D. Jakov 53, 353
 Diker Martin 353
 Diker-Perera D. Regina 353
 Dimi Nada 232
 Dirnbah Ernest 38
 Dirnbah Lujza 353
 Dirnbah Mirko 353
 Dirnbah Petar 353
 Ditrihštajn dr Franjo 66
 Dobrinac-Goldsmit A. Antonija 353
 Dobrinac V. Branka 353
 Dobrinac Vitomir 353
 Doj M. Božo 272, 273, 277, 285, 353
 Doj -Bek O. Vera 272, 273, 277, 285, 353
 Dojht J. Mirko 278, 289, 353
 Domani G. Eva 285, 353
 Domani J. Robert 22, 34, 228, 230, 234, 278, 305
 Domani Rudolf 229, 354
 Domanji H. Emil-Cigo 354
 Domjan Antun 243
 Doner M. Gustav 354
 Doner-Spigler M. Ivka 354
 Doner A. dr Kazimir 354
 Dorner A. Milan 354
 Dorner . Mirko 285, 354
 Dorner Vera 354
 Drajljinger Lj. Albert 354
 Drajljinger-Altarc J. Estera 354
 Drajljinger-Lakri Marko 354
 Drajljinger J. Moric 354
 Drakslar A. Zlata 354
 Drasinover E. ula 354
 Drasinover-Baši E. Jolanka 354
 Drasinover Julije 243, 244, 257, 262, 354
 Drasinover M. Ruža 354
 Drasinover M. Eugen 354
 Dreksler Margita 248, 257, 301, 354
 Dreksler J. Velimir (Peri Marko) 18, 22, 36, 277, 278, 354
 Druker Gerda 355
 Druker J. Hugo 355
 Druker-Finci R. Klara 285, 355
 Druker O. Ljubica 355
 Druker J. Maks 285, 355
 Druker Makso 355
 Druker J. Otokar 355
 Druker Rut 355
 Druker Viola 43, 355
 Druter F. Albert 355
 Druter P. Albert 355
 Druter S. Ela 355
 Druter H. Uda 355
 Druter S. Izak-Braco 355
 Dubaji M. 242
 Dubelijer Osvald 355
 Dubovic Z. Mavro-Martin 355
 Dugonji Ratko 219
 Dui M. Andrija 355
 Dui -Daj dr Miroslav 355
 Dui L. Vera 355
 Dui P. Zvonko 355
 Džialovski Eugen 355
 Džialovski M. Ilonka 355
 Dakovi Dura 9, 16, 40
 Dedesi Deže 9, 49
 or evi -Fridman A. Dor e 489, 356
 ordevi Miodrag (kolaboracionista) 60, 73
 Dcvani Savo (fašista) 137
 uranovi M. Šarlota-Lolika 356
 Ebenšpanger (iz Zagreba — ime nepoznato) 356
 Ebenšpanger S. Bela 262, 356
 Ebenšpanger Juraj- uro 263, 356
 Ebenšpanger Robert 356
 Ebenšpanger Salamona (ime nepoznato) 356
 Efraim Mika 192
 Egri Zoltan 356
 Eichmann Adolf (nacista) 60, 79, 178, 179
 Ejds-Popovi dr Branislava 356
 Ejds S. dr Lota 25, 28, 356
 Eker Julijus 39
 Ekreling dr Benjamin 356
 Ekštajn R. Anka 356
 Ekštajn uro 356
 Ekštajn dr Juda 356
 Ekštajn N. dr Mišo 356
 Ekštajn-Brukner P. Ruža 356
 Elazar F. Artur 356
 Elazar S. David 356

- Elazar Erna 42
 Elazar S. Ida 356
 Elazar S. Josip-Majo 356
 Elazar J. Majer 356
 Elazar D. Menahem-Mento 356
 Elazar Salamon 356
 Elazar D. Salamon-Moni 356
 Elazar M. Salamon-Silvio 270, 356
 Elazar mr ph. Samuel 357
 Eli dr Mesa 20, 31, 337
 Elias Rašela 357
 Emanuel A. Bencijon 357
 Englman Z. Pavle 357
 Englman M. Vlado 357
 Engen (folksdoj er) 74, 79
 Engl I. Antonije-Toni 357
 Engl-An elkovi F. Artur 357
 Engl P. uri-Miki 357
 Engl-Pavlovi P. uro 229, 357
 Engl A. Elijas (Andži Ilija) 22, 43, 228, 230, 234, 278, 357
 Engl J. Fridrih 357
 Engl J. Josip 357
 Engl P. ing. Josip 36, 37, 229, 357
 Engl A. Mavro-Miki 43, 357
 Engl Miša 231, 357
 Engl Oto (An elkovi Miodrag-Grga) 297, 357
 Engl A. Slavko 42, 43, 44, 219, 224, 357
 Engl P. Stjepan-Maks 35, 37, 227, 358
 Engl Teodor 358
 Engl dr Vladislav 358
 Engliender Erna 29
 Engler Nikola 241, 262, 358
 Engler Stevan 358
 Englman Žiga 38
 Epštajn B. Alma 358
 Epštajn Šimon 254, 257, 358
 Epštajn Truda 358
 Erak I. Vera 358
 Ercegovci B. Irma 358
 Erendiner H. Ljubica 358
 Erendiner Nada 358
 Erenfrajnd G. Božidar 358
 Erenfrajnd-Eri ing. Milan 358
 Erenfrajnd I. Zora 358
 Ergas Elvira 358
 Ergas Luna 358
 Ergas Regina 42
 Erlih S. ing. Evald 282, 290, 293, 358
 Erlih V. Josipa 358
 Erlih Lavoslav 358
 Erlih L. Lavoslava 358
 Erš H. dr Ladislav 358
 Estera »Jevrejka« (prezime nepoznato) 358
 Eškenazi . Albert 359
 Eškenazi I. Aibert 359
 Eškenazi R. Albert 359
 Eškenazi-Finci Anica 359
 Eškenazi Berta 359
 Eškenazi R. Bina 270, 359
 Eškenazi J. David 359
 Eškenazi . Estera 218, 359
 Eškenazi Heskija 359
 Eškenazi dr Isak 66, 192, 193
 Eškenazi Izidor 277, 359
 Eškenazi A. Izidor 359
 Eškenazi L. Izidor 359
 Eškenazi M. Levi 359
 Eškenazi . Mento 42, 44, 218, 219, 220, 224,
 Eškenazi D. Moša 359
 Eškenazi M. Salamon 222, 359
 Eškenazi Vera 26, 27, 28, 42, 359
 Eupen von (nacista) 178
 Fajer uro 359
 Fajer Jelena 359
 Fajer Klara 360
 Fajer Ladislav 360
 Fajer Lucija 360
 Fajer Marija 360
 Fajerbah (ime nepoznato – španski borac) 23
 Fajn Adolfina 360
 Fajn G. dr Robert 360
 Fajngold Josip-Jože 254, 257, 360
 Fajngold Tibor 254, 258, 300, 360
 Fajstman Reska 360
 Felkenburg Zlata 234, 235, 360
 Faradži-Kalderon Adela-Kata 268, 360
 Faradži Eli 267, 360
 Faradži Estreja 360
 Faradži A. Estreja 360
 Faradži V. Isak 267, 360
 Faradži J. Jakob 360
 Faradži V. Leon 268, 360
 Faradži Rafo 360
 Faradži A. Sara 360
 Farago D. Alisa 249, 257, 360
 Farago D. Ana 51, 248, 257, 259, 360
 Farago A. dr or e 246, 248, 259, 300, 360
 Farhi M. Gideon 361
 Farhi Hajim 361
 Farhi J. Isak (Jovanovi Mihajlo) 361
 Farhi Rašela 361
 Farhi L. Šarika 29, 361
 Farkaš (ma arski oficir) 161
 Farkaš Jelena 361
 Farkaš Živka 361
 Federov S. Vilim 361
 Fe i Samuel 248, 256, 361
 Feher E. dr Ladislav 361
 Feher Paula 361
 Feher Šandor 287, 361
 Feješ Jucika 361
 Feješ Klara 25, 52, 207, 361

- Feješ A. Ruža 361
 Fekete Adolf 361
 Fekete F. dr Bruno 361
 Feketi Andrija 361
 Feketi Jelka 361
 Feldman dr Miroslav 285, 361
 Feldman Ruža 285, 361
 Feldšer Karlo 248, 361
 Feli M. Mirko 361
 Feiner H. Hans 361
 Feiner H. Paul 361
 Feiner H. Sep 361
 Fenje Josip 361
 Ferrari Rahela 361
 Ferber J. dr. Edvin-Ivan 362
 Ferber Erik 362
 Ferber I. Ruža 362
 Ferenbah Peter (ma arski fašista) 159
 Ferenci Georg 362
 Ferera M. ing. David 276, 362
 Ferera M. ing. Jakov 362
 Ferera Mirjam 34
 Ferner Edita 362
 Ferstner Zvonko 362
 Fertig L. Donka – v. Perera-Fertig Donka
 Fertig S. Hajnrh 23, 42, 43, 44, 216, 220, 362
 Fertig S. dr Roza 362
 Filipovi -Majstorovi Miroslav (ustaša) 118, 121
 Filoševi -Breder Zdenko 362
 Finci (ime nepoznato) 362
 Finci Albert 362
 Finci Albert 362
 Finci J. Albert 362
 Finci J. Albert 362
 Finci-Eškenazi J. Anica 362
 Finci Ašer 362
 Finci J. Ašer 362
 Finci Benjamin 16, 20, 41, 44
 Finci Buki 362
 Finci M. Bukica 362
 Finci Daniel-Dane 362
 Finci J. Daniel-Braco 362
 Finci A. David 362
 Finci D. David 128
 Finci V. ing. David 362
 Finci V. David 363
 Finci Eli 43, 270, 271, 277, 363
 Finci Elica 363
 Finci Erna 363
 Finci Gabriel 363
 Finci-Boži Hana 219, 363
 Finci J. Isak 363
 Finci A. Izidor 53, 270, 295, 363
 Finci J. Izidor 270, 363
 Finci J. ing. Jahiel 22, 43, 277 363
 Finci J. Jahiel 363
 Finci Š. Jahiel 363
 Fine Jakica 363
 Fine Jakica 363
 Fine L. Jakov-Žak 363
 Fine Š. Jakov 363
 Fine Josip 363
 Fine Josip 363
 Fine -Bariši Josip 363
 Fine R. Josip 364
 Fine Joško 364
 Fine Jozef 21
 Fine Jozef 364
 Fine -Petrovi Klara 364
 Fine A. Leon 128
 Fine J. Leon 364
 Fine J. dr Leon 364
 Fine J. Loni 364
 Fine -Papo Lonika 364
 Fine -Atijas M. Luna 364
 Fine J. Matilda 364
 Fine J. Mento 364
 Fine Mišo 364
 Fine Moric 10
 Fine Moric 364
 Fine J. Moric 364
 Fine Oto 364
 Fine Rahela 364
 Fine J. Regina 364
 Fine -Levi Rozika 364
 Fine Rozika 364
 Fine Salamon 364
 Fine Salamon 364
 Fine ing. Salamon 199
 Fine Salamon-Moni 22, 41, 194, 277, 364
 Fine Sara-Lotika 364
 Fine A. Sida 364
 Fine L. Sida 364
 Fine Smiljka 365
 Fine Š. ing. Solomon 365
 Fine J. Stanko 365
 Fine Šabetaj-Buki 365
 Fine D. Šalom 365
 Fine M. Šalom 365
 Fine -Albahari B. Tilda 365
 Fine -Hajon Tina 365
 Fine J. Vjekoslav 365
 Fingerhut A. Henrh 365
 Fink dr Hinko 365
 Fink Josip 365
 Fikelštajn mr ph. Bruno 365
 First dr Aleksandar 365
 First D. Blanka 365
 First Julija 365
 First dr Klara 23, 28, 365
 First Šarika 365
 First Vilim 365
 First M. Vladimir 365
 First A. Zvonko 34, 227, 365

526 J. Romano

- First A- Željko 227, 365
 First (iz M. Sobote) 263
 First (iz M. Sobote) 263
 Firstzicer Biarska 365
 Fister Miško 365
 Fišbah K. dr Jonas 365
 Fišbajn I. Stevanka 365
 Fišer Ada 22, 121, 365
 Fišer S. Albert 365
 Fišer dr Andrija 47, 49, 243, 257, 366
 Fišer Andrija 262
 Fišer S. Andrija 366
 Fišer Beno 22
 Fišer Bernhard 366
 Fišer Cena 285, 366
 Fišer L. or e 366
 Fišer dr uro 366
 Fišer Ernest 200
 Fišer B. Ernest 277, 366
 Fišer dr Feliks 366
 Fišer-Sartorijus H. dr Feodora-Fe a 366
 Fišer G. Hari 366
 Fišer Hedviga 27, 366
 Fišer J. Hermina 366
 Fišer Hugo 366
 Fišer Ivan 22
 Fišer J. Jolanda 366
 Fišer Jovana-Joca 277, 297, 366
 Fišer-Ungar S. Julija 366
 Fišer-Klajn M. Katica 366
 Fišer-Lederer S. dr Klara 366
 Fišer Ladislav (iz Subotice) 239, 241, 366
 Fišer Ladislav (iz Zrenjanina) 366
 Fišer dr Leo 249, 257, 366
 Fišer-Taus M. Lili 366
 Fišer-Srajber D. Lujza 366
 Fišer dr Ljudevit 367
 Fišer B. mr ph. Ljudevit 367
 Fišer dr Oton 367
 Fišer Paul 294, 367
 Fišer Samuel 8
 Fišer Sida 231, 367
 Fišer T. Sigfrid 263, 367
 Fišer A. Stevan 248, 367
 Fišer A. mr ph. Stevan 367
 Fišer Stjepan 367
 Fišer-Bruk mr ph. Valerija 367
 Fišer G. Vera 367
 Fišer-Levi R. Vilma 367
 Fišer dr Zlatko 367
 Fišer (žena dr Zlatka Fišera) 367
 Fišgrund Pavle 367
 Fišl H. dr Dragutin 246, 367
 Fišl Marko 50
 Flajšer Benjamin 192
 Flajšer izidor-Iso 367
 Flajšaker Jakov 367
 Flajšaker M. Lujo 367
 Flajšaker Marko 367
 Flajšman or e 279
 Flajšman J. mr ph. Eduard 367
 Fleš Eugen 367
 Fleš Filip 367
 Fleš M. dr Josip 368
 Fleš Marija 368
 Fleš J. Ruža 368
 Fleš Sre ko 368
 Flešer Leo 368
 Fliker V. Leon-Luka 223, 277, 368
 Fliker V. Moric-Mika 44, 223, 368
 Fliker V. Salamon-Pero 223, 368
 Flisar Kaiman 248, 256, 368
 Fodor Ivanka 368
 Fodor Karlo 20, 22
 Fodor Šandor 368
 Fogl Aleksandar-Saša 368
 Fogl J. Leo 368
 Foht Jozef 218
 Foht-Ozmo H. Sara 44, 218, 368
 Fojt Ela 368
 Forenberger Isak 23
 Förster (nacisti ki general) 58
 Fos-Rudin Braina 22, 23
 Fraj Liane 368
 Frajdenfeld Bata 368
 Farjdenfeld H. Bernard 368
 Frajdenfeld Dora 25, 31, 212, 368
 Frajdenfeld Feodora 368
 Frajdenfeld J. Hela 368
 Frajdenfeld Magda 369
 Frajman Ervin 369
 Frajnd dr David 363
 Frajndlih G. Emil 112, 113, 188, 369
 Frajndlih Sre ko 296, 369
 Frank Dragutin 369
 Frank Fanika 230, 369
 Frank J. Jakob 230, 369
 Frank J. Jelisaveta-Elza 369
 Frank Oskar 230, 369
 Frank E. Šandor-Šamuel 207, 369
 Frankl Fric 369
 Frankl Ivica 369
 Frankl dr Pavao 369
 Frankl . Matilda 369
 Fras Ružica 369
 Frelih O. dr Albert
 Frelih O. Jozefina 369
 Frelih dr Leo 369
 Frenk H. Šandor 248, 369
 Frenkl dr (rabin) 301
 Frenkl A. dr Josip 369
 Frenkl dr Oto 369
 Fric-Rozenberg Ana 369

- Fric Ž. Branka 369
 Fric-Mirski ing Željko 369
 Frichand M. Branko 265, 277, 369
 Frid Arnold 370
 Frid Oto 370
 Fridlender Ladislav-Laslo 370
 Fridlender V. Oto 370
 Fridman (španski borac) 22
 ridman Arnold 370
 Fridman Branimir 21, 38, 39, 230, 370
 Fridman- ordevi or e –
 v. or evš -Fridman or e
 Fridman N. Emil 370
 Fridman Hajim 35, 36, 227, 370
 Fridman Ladislav 248, 259, 300, 370
 Fridman Lenka 370
 Fridman Leopold 8
 Fridman dr Nikola 370
 Fridrih Adolf 370
 Fridrich Wili (nacista) 73
 Fridrih Zvonimir 370
 Fukelman or e 370
 Fuks Aleksandar 370
 Fuks Barbara 52
 Fuks Boriška 21
 Fuks Egon 370
 Fuks-Vajs Z. Eva 370
 Fuks Janoš 21, 52
 Fuks Jerka 249, 370
 Fuks Ladislav 370
 Fuks M. Marcel 370
 Fuks mr. ph. Milan 370
 Fuks Nikola 370
 Fuks Oto 370
 Fuks Pavle 370
 Fuks Pavle-»Moša« 371
 Fuks Vladimir 371
 Fuks mr ph. Željko 371
 Fulgosi M. Teodora 371
 Funduk Milan 232, 371
 Funk Edo 371
 Furht Nina 371
 Furht Pavle 371
Furman Alma 371
 Furman Jelka 371
 Furman Tea 371
 Fux dr Wilhelm (gestapovac) 60, 65
- Gabaj I. Moša 299, 371
 Gabor N. or e 298, 371
 Gabrovski Petar (bugarski ministar) 89
 Gadol A. Hari 371
 Gadol P. Mara 371
 Gadži Nikola (ustaša) 121
 Gagro Nikola (ustaša) 121
 Gajger Jovan 27, 210, 371
 Gajger Ladislav 183
- Gal Edita 250, 371
 Gal Gabor 371
 Gal Ivan 248, 300, 371
 Gal Ladislav 48
 Gal Stevan 49, 238, 241, 371
 Galac-Šer Gertruda 250, 371
 Gaifi Dezider 371
 Gams dr Andrija 298, 371
 Gams Imre 261
 Gane Izak 248, 260, 302, 372
 Gansberger Marija 372
 Ganz (nacista) 168
 Gaon Avram 372
 Gaon I. Berta 372
 Gaon David 36, 229, 372
 Gaon David 372
 Gaon S. David 46, 372
 Gaon Gina 372
 Gaon Irena 372
 Gaon J. Isak 220, 372
 Gaon Izrael 9, 40
 Gaon Jakica 45, 372
 Gaon Jakob 23, 42
 Gaon D. Jakob 372
 Gaon Jakov 372
 Gaon S. Jakov 372
 Gaon A. Jeruham-Jerko 372
 Gaon A. Josip 372
 Gaon i. Lena 372
 Gaon-Danon Loti 372
 Gaon Mento 372
 Gaon Mordehaj 372
 Gaon I. Moric-Mirko 372
 Gaon Nada 17, 35, 229, 372
 Gaon Rafael-Rafo 42, 43, 45, 46, 220, 224, 372
 Gaon I. Rafaelo 373
 Gaon Rena 373
 Gaon Rena 373
 Garaši Jožef (ma arski general) 160
 Gartenberg dr Izidor 373
 Gaub Elza 373
 Gaus Jaša 373
 Gažo Samuel 248, 256, 373
Golman S. Izidor 373
 Genci dr Bela 373
 Gener Vera 373
 Genovese (fašista) 135
 Getan Joško 267, 373
 Gerasi Alkon 8
 Gere A. dr Istvan 23, 51, 237, 252, 253, 305, 373
 Gere Jozef 373
 Gere Šandor 373
 Gereg-Goldsmit Berta 373
 Gergelj E. Isak-Ivan 373
 Gerl J. Elza
 Gerl Fridrih 23
 Gerov Luka 10

528 J. Romano

- Gerstman Dora 373
 Gerstman Gustav 373
 Gerškovi -Izrael D. Erna 285
 Gerškovi dr Leo 227, 271, 277, 285, 288, 305, 373
 Gertner Boris 374
 Gertner J. Leo 374
 Gertner Nevenka 374
 Gertner Perl 39
 Gerzon Nikola 49, 239, 240, 374
 Gevirč Mikša 244, 262, 374
 Gidi S. Baruh 374
 Gidi S. Gidalja 374
 Gine M. David 374
 Ginsberg Adela 374
 Ginsberg F. dr Ervin 374
 Ginsberg F. Vladimir 374
 Ginsberger Lj. dr Oskar 374
 Gizdi Drago 270
 Glajher A. Karlo 374
 Glajher A. Nina 374
 Glajher A. Rudi 374
 Glater Maks 374
 Glazer Anica 374
 Glazer Mento 42
 Glazer V. Pavle 374
 Glazer Vlado 374
 Glezinger M. Anka 374
 Glezinger Božidar 374
 Glezinger V. dr Lavosiav 374
 Glid Dragica 374
 Glid Hajnrih 243, 374
 Glid Jakov 374
 Glid Nandor 374
 Glid Sandor 374
 Glik-Gorski Zlatko 374
 Glikštal Oto 374
 Glikštal dr Robert 193
 Goldberger-Bezinovi P. Agneza 375
 Goldberger F. Edita 227, 375
 Goldberger J. Emica 232, 375
 Goldberger M. Ivica-Šiljo 232, 375
 Godlberger Julije- uka 375
 Goldberger Majer 375
 Goldberger mr ph. Oto 375
 Goldberger-Fridman Serena 375
 Goldfarb Katica 375
 Goldfarb Sigmund 375
 Goldmajer Vida 285, 375
 Goldmajer Žarko 375
 Goldman Jelena 375
 Goldner Adolf 375
 Goldner L. Elza 375
 Goldner S. Hugo 375
 Goldner Julije 375
 Goldner O. Kamilo 375
 GodIner-Haslinger R. Livija 375
 Goldner S. dr Milan 375
 Goldner H. Vlado 375
 Goldner E. Zlatko 375
 Goldšmit A. Dora 375
 Goldšmit Ela 376
 Goldšmit Ela 376
 Goldšmit-stajner I. dr Zora 376
 Goldštajn A. dr Aleksandar 286 291, 292, 376
 Goldštajn-Ivin Ive Daniel-Danko 376
 Goldštajn Emil 376
 Goldštajn Ernest 277, 376
 Goldštajn ing. Ivo 39, 232, 376
 Goldštajn-Brik S. Lea 376
 Goldštajn Leopold 8
 Godštajn Oto 376
 Goldštajn Pavao 376
 Godštajn Robert 193
 Goldštajn-Ivin I. Slavko 232, 376
 Goldštajn J. dr Vilim 376
 Goldštajn-Glid Zlata 376
 Gomboš Bela 51, 376
 Gomboš Geza 376
 Gomboš Laslo 376
 Gomboš Magda 248, 376
 Gomboš I. ing. Stjepan 376
 Gorani dr Franjo 376
 Gorani -Frajberger ing. Vilko 376
 Goranin M. Feliks-Sre ko 219, 220, 305, 377
 Goranin M. Pavle-Ilija 42, 43, 44, 220, 221, 224, 278, 305, 377
 Gorki Milan 17
 Gorondi Novak (ma arski general) 160
 Gorski Feliks 277, 377
 Gorski Ljerka 377
 Gorski Vitomir 377
 Gosti dr Hinko 377
 Gosti J. dr Josip 377
 Gosti A. Ljudevit 377
 Gosti M. Mira 377
 Gosti J. Nada 377
 Gosti-Senbrun S. Ruža 377
 Gosti Vera 377
 Gosti M. inq. Zvonko 377
 Gotesman Albert 241, 377
 Gotesman A. Leo 377
 Gotesman S. Rikica 377
 Gotesman N. Tibor 23, 48, 49, 237, 238, 240, 241, 259, 286, 300, 377
 Gotlib H. Bela 378
 Gotlib dr Hinko 291, 378
 Gotlib Milan 35, 36, 378
 Gotlib Mira 378
 Gotlib Petar 35, 227, 378
 Gotlib Vlado 378
 Gotvald Ivan 378
 Grabari mr ph. Vladimir 378
 Gracijani Beina 26, 27
 Gracijani S. Efraim 378

- Grajf Arpad 378
 Grajf Drago 378
 Grajf-Filipovi F. Frida 29, 285, 378
 Grajf S. Isa 378
 Grajf S. Julijus 378
 Grajf F. dr Mario 378
 Gramss Ernest (nacista) 178
 Granski Vlado 378
 Gravenhorts (nacista) 58
 Grin dr Armin 378
 Grin J. Armin 378
 Grin L. Boriska 378
 Grin V. dr ula 378
 Grin I. dr Ernest 378
 Grin Lea 20
 Grin Ljubica 379
 Grin Maksim 248, 379
 Grin Margita 379
 Grin Rudolf 50, 51, 245, 246, 247, 379
 Grinbaum J. dr Dragutin 379
 Grinbaum I. Ladislav 379
 Grinbaum I. Margita 379
 Grinberg Aleksandar-Šandor 241, 379
 Grinberg M. Paula 379
 Grinberger P. Albert 379
 Grinberger mr ph. Dezider 379
 Grinberger-Sekelj Iboja 379
 Grinberger Katarina 379
 Grinberger Ladislav 379
 Grinberger M. Pavle 379
 Griner Emica 379
 Griner-Berger Matilda 379
 Griner dr Simon 379
 Griner B. dr Teodor 379
 Grinfeld Franjo 379
 Grinfeld R. dr Julije 379
 Grinhut D. Berta 379
 Grinhut Dragutin 379
 Grinhut-Kon Margareta 380
 Grinhut D. Ruben 380
 Grinhut D. Vera 380
 Grinhut Vilko 380
 Grinhut V. Željko 380
 Grinštajn Jakov 23
 Grinvald Andrija 380
 Grinvald-Livadi G. Marta 380
 Grinvald J. Samuel 380
 Griz M. Josip 380
 Griz Moric 380
 Grkovi Dušan 1(12)
 Grof R. Fanika 380
 Grof R. Fanika 370
 Grof L. Milica 380
 Gros Aurtur 21
 Gros J. Bernhard 380
 Gros-aji S. Elvira 380
 Gros dr Ervin 380
 Gros Erzebet 17, 48, 380
 Gros Herman 248
 Gros Imre 23
 Gros S. ing, Josip 380
 Gros J. Julio 380
 Gros Ladislav-Lacko 37, 228, 238, 239, 240, 241, 286, 287, 380
 Gros Marica 380
 Gros Matija 21
 Gros dr Mavro 97
 Gors L. Mirjam 380
 Gros Nikola 380
 Gros Oto 381
 Gros dr Oto 381
 Gros-Bošan Ruža 48, 49, 237, 381
 Gros Vladimir 381
 Gros Zoltan 23
 Grosinger Georg 23
 Grosman Emil 381
 Grosman Herman 256,
 Grosman Miklos 243, 381,
 Grosman Tereza 381
 Gruev Dame 10
 Gruji Aleksandar 300, 301
 Gruji A. Vida 381
 Gusman A. Josip 249, 381
 Gusman Ladislav 49, 239, 241, 381
 Gutman Aleksandar-Aca 248, 381
 Gutman dr or e 381
 Gutman Elizabeta 381
 Gutman dr Frida 381
 Gutman Ivo 35
 Gutman Jakica 381
 Gutman F. Jozef 381
 Gutman Julijana 230, 381
 Gutman Leo 381
 Gutman Lotika 381
 Gutman Mile 299, 381
 Gutman I. Olivera 276, 382
 Gutman Šandor 42
 Gutman I. Vita 382
 Gutvajn Karlo 47
 Haas Zdenka 328
 Haase M. dr. Alfred 382
 Haber E. An ica 382
 Haber dr Ignac 382
 Haber Terka 382
 Hafner Alfred 382
 Hafner-Berber L. Draga 382
 Hafner Mirjam 33
 Hafner M. Vera 382
 Hafner S. dr Žiga 382
 Hahamovi dr ing. Julije 382
 Hajder V. dr Ladislav-Laj o 382
 Hajduska Micika 382
 Hajfert Imre 240

530 J. Romano

- Hajim H. dr Josip 382
 Hajman dr Jolanda 239, 241, 259 382
 Hajmer Koloman 263, 382
 Hajnc J. Oskar 382
 Hajnc Trerda 382
 Hajncer M. Rudolf 382
 Hajnrh-Vimer Barbara 382
 Hajnrh Cilika 382
 Hajnrh E. Ela 382
 Hajnrh Eva 382
 Hajnrh Josip 382
 Hajnrh J. Truda 383
 Hajon I. Albert 383
 Hajon Š. Blanka 383
 Hajon David 197
 Hajon Eliezer 383
 Hajon B. Elvira 383
 Hajon Joško 383
 Hajon D. Joži 383
 Hajon M. Judita 46, 121, 122, 383
 Hajon B. Majer-Majo 293, 383
 Hajon-Kulušić S. Rahela 383
 Hajon-Finci I. Tina – v. Finci-Hajon I. Tina
 Hajon B. Viktor 54, 290, 292, 293, 383
 Hajzler dr (ime nepoznato) 164
 Hajzler or e 49, 239, 241, 256, 257, 259, 383
 Hajzler Jovan 47
 Haker E. Ladislav 248, 257, 300, 383
 Hakštok P. Vinko 383
 Halas ula 383
 Halas dr Jene 383
 Halas Julije 383
 Halas Kaiman 50
 Halas N. Klara 383
 Halas Nikola 383
 Halas Roza 384
 Halas N. Vera 384
 Halber Jaša 384
 Halbror Nikola 200
 Haler Antun 384
 Haler M. Ivana-Seka 384
 Haler M. Mirko 296, 384
 Halmoš Irena 384
 Halpern L. David 384
 Hamer dr (SS-kapetan) 78
 Han H. Ana 384
 Han Andrija 384
 Han An ela 285, 384
 Han Anton 231, 384
 Han E. dr Arpad 384
 Han J. Artur 384
 Han I. Draga 384
 Han uro 384
 Han J. dr Eduard 384
 Han Izidor 384
 Han Josip 384
 Han A. Josip 384
 Han Mirko-Imre 49, 239, 241, 262, 384
 Han Oskar 239, 241, 384
 Han Stevan 241, 384
 Han Vinko 385
 Hane Marija 385
 Händler Bela 33
 Händler Boriška 385
 Händler . Ladislav 385
 Hara i. David 385
 Hara I. dr Julijana 35S
 Hara I. Roza 385
 Hara (žena Hara Izidora) 385
 Haravon Hajim-Lale 385
 Haravon Mika-Šuca 276, 385
 Hart Vladimir 50
 Hartman Dragutin 385
 Hartman E. Renato 385
 Has Nacika 230, 385
 Has Oskar 230, 385
 Has Zdenko 35, 39, 230, 231, 277, 285, 286, 305, 385
 Has Zdravko 385
 Has Željko 385
 Hasler Karlo 385
 Hason Duka 385
 Hason Klara 385
 Hason Sara 285
 Hauptman dr Jrzef 22, 276, 278, 289, 385
 Hauzer Andrija 385
 Hauzer Julije 385
 Hauzer Mirko 385
 Hauzer Samuel 386
 Hauzner L. Vida 386
 Hazan Izrailo 25, 386
 Hcbrang-Straus Olga 386
 He imovi Nikola 16
 Hegediš Ferenc 239
 Hegediš Pal 287
 Heger Karlo (ustaša) 107
 Heger Vilibald (ustaša) 107
 Held Lazar 39, 383
 Helering S. Erna 386
 Helering S. Rahela 386
 Helering S. Sara 386
 Helfgot dr Herman 298, 386
 Helm Hans (SS-pukovnik) 60, 82, 83, 103, 104
 Henigsfeld ing. Ervin 386
 Henigsfeld-Kolin Vera 386
 Henke dr Eduard (nacista) 78
 Hsrak Slavko 386
 Heran L. Rudi 386
 Herc dr Rudolf 386
 Herc B. mr ph. Teodor 386
 Herceg Katarina 211,
 Hercl dr Margita 45, 386
 Hercl Teodor 285, 386
 Hercl Teodor 385
 Hercog G. Daniel 336

- Hercog F. Franjo 34, 52, 208, 386
 Hercog Lidija 23, 36
 Hercog dr. Livija 386
 Hercog Mila 18, 23, 36, 37, 121, 227, 387
 Hercog dr. Milan 387
 Hercog Nikica 387
 Hercog P. dr. Pavao 387
 Hervald Petar 387
 Herlinger B. Branko 387
 Herlinger dr. Dragutin 387
 Herlinger Ela 387
 Herlinger-Svarc J. Gizela 387
 Herlinger M. dr. Ivo 387
 Herlinger I. Jordana 387
 Herlinger . Ljiljana 387
 Herlinger J. Marija 387
 Herlinger Micika 387
 Herlinger I. Mira 387
 Herlinger S. Rahela 387
 Herlinger-Svarc M. Zlata 387
 Herman Ado 388
 Herman F. Ana 388
 Herman Dezider 388
 Herman Gideon 270, 388
 Herman V. Gina 388
 Herman Iso 198, 388
 Herman F. Jelena 388
 Herman Ladislav 388
 Herman mr. ph. Lav 388
 Herman (sin Hermana Lava) 388
 Herman B. Makso 388
 Herman Mirko 388
 Herman Nikola (ustaša)105
 Herman Oskar 388
 Herman Oto 388
 Herman Rudi 388
 Herman Šarlota 388
 Herma Vera 388
 Hermaper Mira 388
 Heron Aleksandar 297, 388
 Herškovi Draga 388
 Herškovi A. Emanuel 388
 Herškovi dr. Isak 66
 Herškovi mr. ph. Oskar 388
 Hes Gabor 231, 388
 Hes Rudolf (nacista) 175
 Hes Ruža 231, 389
 Hesel or. e 248, 389
 Heydrich (nacista) 70
 Hibaj Mira 389
 Hiber Emica 389
 Hidve i M. ing. Franjo 262, 263, 389
 Hilfrajh Oto 389
 Himmler Heinrich (nacista) 174
 Hirs-Halas Deže 48
 Hirs Pavle 241, 389
 Hirs-Jeli Todor 297, 389
 Hirs-Breher Tonka 389
 Hirsfeld S. Pavle 389
 Hirsfeld Zdenko 285, 389
 Hirs Aleksandar 35, 227, 389
 Hirs Branko 389
 Hirs Drago 389
 Hirs-Karamfilovi dr. Elza 284, 389
 Hirs-Satler J. Elza 389
 Hirs I. Feliks 389
 Hirs Ferit 263, 389
 Hirs Franjo 389
 Hirs Justa 389
 Hirs Koloman 263, 389
 Hirs Lea 389
 Hirs Magda 389
 Hirs Margita 390
 Hirs Marija 390
 Hirs Marta 390
 Hirs Milan 390
 Hirs dr. Milan 390
 Hirs Milivoj 33
 Hirs M. Mira 390
 Hirs B. dr. Mladen 390
 Hirs Stefan 390
 Hirsler dr. Slavko 390
 Hirnstajn Edi 39p
 Hirt L. Franjo 390
 Hirt Leopold 390
 Hirt-Horovic L. Mira 390
 Hirt Olga 390
 Hitler Adolf 54, 134, 143, 280
 Hofman Lj. Albert-Arpad 390
 Hofman Alfred 390
 Hofman Alma 390
 Hofman Arnold 390
 Hofman Arnold 390
 Hofman H. Bruno 248, 390
 Hofman Firer (gestapovac) 166
 Hofman ing. Fric 287, 390
 Hofman (sestra Hofmana ing. Frica) 391
 Hofman Neda 391
 Hofman Henrich 391
 Hofman Iso 391
 Hofman Josip 232, 391
 Hofman A. Lea 33|1
 Hofman Milan 23, 272, 273, 277, 285, 286, 391
 Hofman Mira 391
 Hofman B. Nada 391
 Hofman dr. ing. Teodor 391
 Hofman Teri 391
 Hofman J. Viktor 391
 Hofman Zlata 391
 Hohberger Lucija 391
 Hohberger Maks 391
 Hohberger Sam 35, 227, 391
 Hohsinger Slavko 391
 Hohst M. Mira 391

532 J. Romano

- Hohšteter J. dr Bela 391
 Holbrant dr Herman 391
 Holcer J. Dušan 391
 Holcer Makso 391
 Holcer Zlata 391
 Holender Pal 391
 Holender Vera 391
 Holrnoš I. (k i Holmoš Imra) 391
 Holo or e 392
 Honenvald I. Alfred 392
 Honenvald Ilija 392
 Honenvald Ladislav 392
 Honenvald I. Magda 392
 Honenvald Sarlota 392
 Horbec R. Zina 392
 Horn S. dr Mavro 392
 Horn I. Nada 392
 Horn D. Sre ko 392
 Horovic O. Alfred 274, 392
 Horovic L. Arpad 244, 262, 392
 Horovic Bruno 392
 Horovic S. dr Hugo 392
 Horovic Š. Ignac 20, 262, 392
 Horovic Mira 392
 Horovic I. Vito 392
 Horvat V. dr Artur 392
 Horvatn ing. Elza 392
 Horvat Margita 392
 Horvat J. Ruža 392
 Horvat Vilma (ustašica) 121
 Horvati Miro 392
 Hranilovi Nevenka 393
 Hranilovi J. Vili 393
 Humski Franjo 112
 Humski Malina 393
 Hungar Oskar 393
 Husar Edita 393
 Husar Jožef 261
 Husar Gizela 393
 Husar L. Imre-Mirko 51, 250, 260, 286, 302, 393
 Husar L. Ljudevit 250, 260, 286, 302, 393
 Husar L. Marta-Magda 245, 248, 259, 299, 393
 Husar L. Nikola 250, 251, 260, 286, 302, 393
 Husar I. Ruža 393
- Ibrahimovi Osman (balista) 152
 Ignac Filip 393
 Ignuc or e 393
 Ileš R. Flora 393
 Ileš V. Stjepan 393
 Indig D. Ladislav 393
 Indig L. Ružica 393
 InseIt B. Melanka 394
 Inšliht Samuel 23
 Iric J. dr Dezider 394
 Iric Irma 394
 Iric D. Oto 394
- Isak (prezime nepoznato) 394
 Isakovi Isak 246, 394
 Išah T. dr Jelena 394
 Išah Lazar 394
 Išah E. Luna 258, 394
 Išah E. Menteš 394
 Išah E. Pinhas 394
 Iva kovi Gordana 246, 247
 Ivanovi dr (ustaša) 100
 Ivi Zlata 394
 Izrael J. Berta 394
 Izrael J. Estreja 394
 Izrael-Orli O. Eva 394
 Izrael Isak 394
 Izrael Jozef 394
 Izrael I. ing. Leopold 394
 Izrael Magdalena 394
 Izrael R. Matilda 394
 Izrael I. Mihajlo 394
 Izrael Mika 394
 Izrael A. Paula 394
 Izrael Puba 394
- Jafa Benjamin 254, 257, 394
 Jakab Ma aš 50, 51, 395
 Jakile (prezime nepozato) 395
 Jako »Bitoljac« (prezime nepoznato) 395
 Jakobovi M. Lila 395
 Jakov i -Smalc J. Vilim 395
 Jakovljevi S. Bojana 296, 395
 Jakovljevi M. Estera 395
 Jakovljevi M. Leon 395
 Jakovljevi Stevan 299
 Jakša M. Rea 395
 Jakši ivo 285
 Janele J. Ana 395
 Jankovi O. Viola 395
 Jefti Vidosav (kolaboracionista) 73
 Jehuda Simo 395
 Jeli -Rozenberger Aleksandar 395
 Jeli -Jinker M. Ana 395
 Jelinek dr uro 395
 Jelinek dr Erih 395
 Jelinek J. Josip 395
 Jelinek O. Nada 395
 Jelinek Suzana 395
 Jelinek Vera 395
 Jelinek Zora 395
 Jelini don Krsto (ustaša) 123
 Jeušua David 396
 Jeušua Hajim 396
 »Jevrejka crvene kose« (prezime i ime nepoznato) 396
 Jilek Drago (ustaša) 126
 Jinker Dragutin-Drago 297, 396
 Josif Jakov 396
 Josifovi J. Albert 396

- Josifovi S. dr Nisim 396
 Jovanovi Jefto 181
 Julijus Anka 396
 Julijus Dezider 285, 396
 Julijus K. dr Dezider 396
 Julijus D. Duka 396
 Julijus-Kramer A. Jelena 396
 Julijus D. Stevan 396
 Jun-Broda Erlih Ina 396
 Jun Miroslav 18, 22, 36,
 Jung dr (gestapovac) 73, 74
 Jung Jelka 396
 Jung-Borovi Klara 270, 396
 Jung M. Ljerka 396
 Jung Maicel 396
 Jung M. Vlatko 396
 Jungerman dr Edita 22
 Jungerman dr Volf 22
 Jungovi -Papo T. Aleksandar 396
 Jungvirt J. dr Gustav 397
 Jungvirt Lea 34, 397
 Jungvirt-Rosinger Ž. Zlata 397
 Juran i Jože 293
 Jusefovi T. mr ph. Isak 397
- Kabiljo E. Ado 397
 Kabiljo I. Albert 397
 Kabiljo-Elijau J. Anica 397
 Kabiljo H. Aron 397
 Kabiljo J. Aron-»Desni« 397
 Kabiljo Ašer 193
 Kabiljo J. Buki 397
 Kabiljo D. Cadik-Cado 35, 46, 397
 Kabiljo D. Cevi 397
 Kabiljo S. Danica 44, 277, 397
 Kabiljo J. Danko 277, 397
 Kabiljo David 397
 Kabiljo David 397
 Kabiljo David-Da a 397
 Kabiljo David-Da a 397
 Kabiljo J. Edo 397
 Kabiljo J. Elijas 46, 397
 Kabiljo B. Emanuela 397
 Kabiljo A. Erna 398
 Kabiljo I. Erna 398
 Kabiljo D. Flora 398
 Kabiljo Fredi 398
 Kabiljo J. Goldina 398
 Kabiljo I. Hajim 398
 Kabiljo I. Hana 398
 Kabiljo Hanika 398
 Kabiljo Isa 288, 398
 Kabiljo A. ing. Isak 398
 Kabiljo I. Isak 398
 Kabiljo J. Isak-»Kaki a« 277, 398
 Kabiljo S. Isak 398
 Kabiljo Iso 296, 398
- Kabiljo L. Iso 398
 Kabiljo Izidor 398
 Kabiljo J. Izidor 398
 Kabiljo J. Jakica 398
 Kabiljo Jakov 398
 Kabiljo A. Jakov 398
 Kabiljo I. Jakov 398
 Kabiljo Jolanda 399
 Kabiljo A. Jonatan 399
 Kabiljo Josip-Joži 282, 399
 Kabiljo Josip 399
 Kabiljo A. Josip 399
 Kabiljo J. Josip 399
 Kabiljo A. Jozef 270, 399
 Kabiljo D. Jozef 399
 Kabiljo Lela-Ljerka 399
 Kabiljo Leon 288, 399
 Kabiljo ing. Leon 22
 Kabiljo A. Leon-Lelo 399
 Kabiljo-Kister Margita 35, 230, 399
 Kabiljo Mario 399
 Kabiljo Marko 399
 Kabiljo Meri 399
 Kabiljo J. Merica 399
 Kabiljo Moric 41
 Kabiljo P. Paula 399
 Kabiljo Rahela 10
 Kabiljo Rahela 399
 Kabiljo D. Rifka 399
 Kabsljo-Baruh Rifka 399
 Kabiljo A. Sado 399
 Kabiljo dr Salamon 400
 Kabiljo A Samuel 400
 Kabiljo D. Samuel 400
 Kabiljo Santo 400
 Kabiljo Santo 400
 Kabiljo I. Santo 400
 Kabiljo-Papo A. Šarika 400
 Kabiljo I. Zlata 42, 44, 216, 400
 Kac Zdenko 400
 Kaclerovi Triša 15
 Ka ka G. Alfred 234, 235, 400
 Kadelburg Ervin 261
 Kadelburg Gesta 259, 400
 Kadelburg dr Lavoslav 298, 400
 Kadelburg T. Livija 233, 400
 Kadelburg-Poljokan J. Serafina 400
 Kadelburg T. Stjepan 400
 Kadoš Klara 51
 Kaf Leopold 400
 Kajon E. dr Ezra 400
 Kajon Flora 44
 Kajon Hagara-Seka 400
 Kajon Irena 43,
 Kajon Irena 400
 Kaojn Isak 400
 Kajon Jakica 400

534 J. Romano

- Kajon Jakica-Stjepan 400
 Kajon Jakob 292, 401
 Kajon Klara 401
 Kajon Majer 401
 Kajon Mavro 44, 401
 Kajon-Kaji S. Moise 401
 Kajon I. Rafael 401
 Kajon-Rikov I. mr ph. Vukica 401
 Kajon dr Vita 43
 Kajzer-Engelsrat Henrijeta 4Gt!
 Kajzer Leo 401
 Kajzer J. Livija 401
 Kajzer J. Marijana 401
 Kajzer M. dr Makso 401
 Kajzer-Carin Mira – v. Carin –
 Kajzer Mira 401
 Kajzer Mira 401
 Kajzer Miro 401
 Kalafatovi Danilo (kolaboracionista) 180
 Kalaj E. dr Laslo 401
 Kaldera Jakov 287, 288
 Kalderon David-Dali 401
 Kalderon O. David 401
 Kalderon J. Ela 401
 Kalderon Jakob 401
 Kalderon Jakob 401
 Kalderon M. dr Jakov 401
 Kalderon Luna 401
 Kalderon Murdo 267, 401
 Kalderon Nina 401
 Kalderon Salamon 199
 Kalderon O. Sima 402
 Kalderon Simbula 402
 Kalderon M. Žak 402
 Kaiman H. dr Franjo 402
 Kaiman Ilonka 402
 Kaiman E. mr ph. Julije 402
 Kaiman Ljudevit 20
 Kaiman N. dr Mihajlo 402
 Kalmar R. orde 402
 Kalmi S. Isak 402
 Kaljuski dr Marko 66
 Kamhi Albert 41
 Kamhi ing. Albert 402
 Kamhi M. Albert 402
 Kamhi D. ing. Aron 145, 402
 Kamhi-Albahari Beba 402
 Kamhi-Baruh Berta 402
 Kamhi I. Blanka 402
 Kamhi J. Bon ika 402
 Kamhi M. Erna 402
 Kamhi D. Gracija 402
 Kamhi A. Hajim 402
 Kamhi D. dr Hajim 402
 Kamhi D. Jahiel 402
 Kamhi D. Jahiel-Braco 402
 Kamhi D. Jakica 402
 Kamh S. Jozef 402
 Kamh J. Leica 402
 Kamh Luiza 403
 Kamh Mario 403
 Kamh J. Miso 403
 Kamh Moric 403
 Kamh Moric 403
 Kamh H. Moric 403
 Kamh R. Moric 403
 Kamh R. Moric-Bojan 403
 Kamh S. Moric 403
 Kamh Moša 403
 Kamh Rafael 10
 Kamh M. Rafael 403
 Kamh 1. Regina 403
 Kamh Rita 403
 Kamh D. Salamon 277, 403
 Kamh M. Salamon-Moni 403
 Kamh Samuel-Simo 403
 Kamh D. dr Samuel 403
 Kamh A. Samuel 22
 Kamh J. Samuel-Petko 277, 403
 Kamh J. Sara-Beba 403
 Kamh N. Stela 403
 Kamh Šabetaj 43
 Kamh Šabeta-Buki 403
 Kamh Šulam 403
 Kamh Viktorija 403
 Kampos Bencijon 199
 Kampos J. Daniel 403
 Kampos J. Hanika 404
 Kampos E. Irena 404
 Kampos Lenka 217
 Kampos Moric-Moco 282, 291, 293, 294, 404
 Kampos Moric 23
 Kampos Simbula 404
 Kan Fric 277, 404
 Kanli Džemalberg Ismail (balista) 153
 Kap (ime nepoznato) 404
 Kaper G. Erna 232, 404
 Kaper G. Giza 232, 404
 Kapon S. David 404
 Kapon S. Klara 404
 Kapon ing. Žarko 26, 29, 276, 297, 298, 299, 404
 Karaoglanovi D. Isak-Ile 30
 Karaoglanovi D. Sima 25, 181, 276, 297, 298, 299, 404
 Kardoš I. Aladar 263, 404
 Kardoš Emin 404
 Kardoš Eugen 53, 263, 404
 Kardoš Franjo 50, 51, 245, 246, 247, 405
 Kardoš Ivo 263, 405
 Kardoš Josip 256, 405
 Kardoš N. Milena 405
 Kardoš Ljubica 405
 Kardoš Nikola 39, 232, 405
 Kardoš Vladimir 53

- Kari Naftali-Bata 405
 Kario Avram 405
 Kario S. Iio 405
 Kario Ž. Isak 405
 Kario I. Solomon 405
 Kario (prezime nepoznato) 405
 Kasche Sigfrid (nacista) 104, 142
 Kaserto Debora 405
 Kasorla N. Albert 267, 405
 Kasorla Dina 405
 Kasorla Juste 405
 Kasorla Sol i 405
 Kasorla B. Vida 405
 Kasorla N. Vida 405
 Kastel B. Dragan 405
 Kastil ing. uro 193
 Kastro Irma 405
 Katan Albert 405
 Katan Daniel 405
 Katan David 405
 Katan David 405
 Katan D. David 405
 Katan E. Eliezer 277, 406
 Katan M. Eliezer-Buki 406
 Katan-Ma oro Emica 406
 Katan Isak 112, 189, 406
 Katan Isak 406
 Katan D. Jahiel 41, 406
 Katan Josip 406
 Katan Jozef 277, 406
 Katan Mento 406
 Katan S. Moric 406
 Katan Salamon 189, 289, 406
 Katan M. Salamon 406
 Katan M. Santo-Sandor 406
 Katan S. Sara 406
 Katana Ladislav 406
 Kati H. Aleksandar 248, 256, 406
 Kati Magda 406
 Kati H. Mirko 248, 262, 406
 Kati H. Pavle 248, 251, 256, 277
 Kauders Elza 406
 Kauders Lela 406
 Kauf I. dr Jakov 406
 Kaufer Erna 406
 Kaufer Geza 261
 Kaufer S. dr Leopold 407
 Kaufer Lj. Marko 407
 Kaufer Salamon 407
 Kaufer Sandor 407
 Kaufman Aleksandar 241f, 407
 Kaufman Andrija-Andor 407
 Kaufman Laslo 46
 Kaufman Nada 407
 Kaufman Tibor 239, 241, 407
 Kaunic S. dr Pavle 407
 Kauri Slavko 15
 Kavaeva-Etinger dr Eva 407
 Kaveson I. Bencijon 407
 Kaveson D. Hana 407
 Kaveson J. Isak 407
 Kaveson Jakov 222, 407
 Kaveson J. Leon-Braco 407
 Kaveson Lun ika 219, 407
 Kaveson D. Moric 407
 Kaveson Mosko 46, 222, 407
 Kaveson Mosko 407
 Kaveson S. Mošo 407
 Kaveson Rafael 407
 Kaveson-Levi J. Regina 407
 Kaveson A. Salamon-Braco 46, 222, 407
 Kaveson S. Salamon 407
 Kaveson-Fleš Vera 407
 Kavison Samuilo 8
 Kazi Lavoslav 112
 Kelemen dr Endre 408
 Keler S. dr Aleksandar 408
 Keler Anica 408
 Keler August 408
 Keler G. dr Gustav 408
 Keler J. Jakob 408
 Keler-Barvinska Meri 408
 Keiner Emil 248, 258, 300, 408
 Kemeneš Jovan 408
 Kemenji Andrija 408
 Kende E. Ana 408
 Kenig-Demonstajn A. Ilonka 408
 Kenig-Kralj Josip 408
 Kenig Oto 279
 Kenigsberg-Deže ula 244, 262, 408
 Kepih E. Franjo 408
 Keresteš-Fišer Ferenc (ma arski ministar) 159
 Kereši Andraš 261
 Kern Adolf 408
 Kern F. Aleksandar 408
 Kern Ilona 408
 Kern Loli 408
 Kern V. Ljudevit 408
 Kern Magda 408
 Kern I. Nikola 408
 Kern F. Vera 408
 Kerpner-Rozenbaum Fani 409
 Keršner Aleksandar 409
 Keršner Artur 22, 32, 34
 Keršner Drago 409
 Keršner Milka 409
 Keršner Oto 288, 409
 Keršovani Otokar 112
 Kerteš Istvan 409
 Keseler (SS-poru nik) 61
 Kesicki Julije 409
 Kesler R. dr Andrija 409
 Kesler uro- urika 244, 262, 409
 Kesler B. dr Jovan 409

536 J. Romano

- Kesler Mirko 34, 112
 Kesler R. dr Mirko 409
 Kinderlajn Oto 256, 409
 Kirhner dr Oto 409
 Kiršner-Milani B. Frici 409
 Kiršner Gizela 409
 Kiršner N. dr Slavko 409
 Kiršner S. Vladimir 409
 Kiš uro 409
 Kiš Irena 409
 Kiš Pavle 409
 Kiišcki Ašer 193
 Kišicki dr Žiga 409
 Kital Drago 409
 Klaber Alfred 409
 Klaber . Zora 409
 Klai -Klajn Andrija-Bandi 409
 Klajn Eva 287
 Klai n-Kon 1. Gizela 410
 Klai n Hinko 410
 Klai n S. dr Hugo 410
 Klai n dr Jakov 410
 Klai n Jerina 410
 Klai n L. dr Josip 410
 Klai n mr ph. Klara 34, 248, 257 259, 301, 410
 Klai n D. Ladislav 410
 Klai n Laura 410
 Klai n Leo 410
 Klai n Leopold 410
 Klai n Marija 410
 Klai n Mavro 22, 288, 410
 Klai n Mela 410
 Klai n ing. Miahjlo 29, 230, 410
 Klai n M. Robert 410
 Klai n Rudolf 410
 Klai n Ruža 410
 Klai n Smilja 410
 Klai n Šandor 51
 Klai n Tibor 410
 Klai n Vera 34, 227, 410
 Klai n A. dr Vladislav 410
 Klai n Zdenka 410
 Klai ndoštajn Josip 411
 Klaus Josip 411
 Klaus Rudolf 245, 247, 411
 Klem I. Flora 411
 Klemen i Lovro 15
 Klinenberg Ladislav 254, 258, 411
 Klopfer or e 286, 411
 Klopfer-Blaži Nada 411
 Kneževi dr Jelka 195
 Knol N. Kurt 411
 Knol Nehemija 411
 Kobol S. Rahela 411
 Koegel Maks (nacista) 174
 Koen (ime nepoznato) 411
 Koen Abo 411
 Koen Alegra 411
 Koen Ana 411
 Koen Aron 411
 Koen Avram (Popovi Aleksandar) 411
 Koen N. Avram 411
 Koen Bukica 411
 Koen David 197, 411
 Koen David 197, 411
 Koen David 411
 Koen N. David 411
 Koen S. Erih 411
 Koen Erna 411
 Koen J. Erna 411
 Koen Esterina 412
 Koen Isa 412
 Koen Jozef 197, 412
 Koen-Rubenovi Lena 412
 Koen Leon 412
 Koen dr Leon 412
 Koen Leon-Juda 412
 Koen Leon 297, 412
 Koen Leon 412
 Koen M. Leon 412
 Koen Lota 412
 Koen Luna 26, 27, 28, 276, 286, 412
 Koen Luna 17
 Koen Menahem 192
 Koen Meri 412
 Koen C. Milan 412
 Koen L. Milan 412
 Koen Rafael 412
 Koen Malka-Regina 412
 Koen Rikica 412
 Koen Sado-Davko 412
 Koen Šeli 412
 Koen Valter 413
 Koen Vukica 413
 Kofier M. Luna 413
 Koh Gabor 256, 413
 Kolb dr Martin 276, 413
 Kolb Vjekoslav 181, 182,
 Koibah I. ing. Dragutin 413
 Kolban H. Jan 413
 Kolban Štefanija 413
 Kolin-Kon A. dr Viktor 413
 Kolman Dragutin 34
 Kolman Elvira 413
 Kolman Maja 413
 Kolman Paul 413
 Kolman mr ph. Viktor 413
 Kolman Zvonimir 413
 Kolomonos I. Rašela 413
 Kolomonos I. Žanila 266, 269, 277, 413
 Kom Milan 245, 250, 413
 Korner dr Aleksandar 413
 Korner A. Rezika 413
 Komloš Beba 413

- Komloš M. or e 413
 Komloš Edita 51, 259, 413
 Komloš Martin 414
 Kon S. Anica 414
 Kon Arnold 414
 Kon D. dr Artur 414
 Kon S. dr Bela 173, 414
 Kon Cvi 248, 414
 Kon Drago 414
 Kon I. dr Dragutin 414
 Kon V. Dragutin 414
 Kon or e 4(14)
 Kon-Misuri Elena 36, 414
 Kon B. *Elica* 414
 Kon B. Elvira 414
 Kon ing. Emil 414
 Kon I. Emil 414
 Kon ing. Filip 414
 Kon R. Filip 414
 Kon Fred 287, 414
 Kon Fridrih 414
 Kon Geza 414
 Kon M. mr ph. Geza 246, 414
 Kon P. Geza 414
 Kon Gizela 414
 Kon L. Gizela 414
 Kon Hajim 415
 Kon Hari 207, 415
 Kon Hugo 415
 Kon dr Hugo 193
 Kon S. Imre 415
 Kon Julija 210, 415
 Kon Kiti 215
 Kon Ladislav 262
 Kon Ladislav 243, 244, 257, 415
 Kon Ljudevit 39, 112, 113, 189, 233, 415
 Kon Marija 415
 Kon J. dr *Marija* 415
 Kon dr Marko 415
 Kon D. Marko 415
 Kon Mihajlo 415
 Kon E. *Mihajlo* 415
 Kon E. Mirjam 415
 Kon-Straus M. Olga 415
 Kon Pavle 145
 Kon F. Robert 415
 Kon S. Robert 415
 Kon Ruben 415
 Kon Ruža 415
 Kon Serafina 415
 Kon H. Tilda 416
 Kon Viktor 416
 Kon M. dr Vladislav 416
 Kon Vlado 416
 Kon S. Zlatko 416
 Konfino Bukica 416
 Konfino Greta 287, 416
 Konfino Lazar 416
 Konfino Mosko 416
 Konfino Nisim 416
 Konfino dr Nisim 416
 Konfino L. dr Žak 288, 416
 Konforti (geometar) 416
 Konforti Cezar 42, 44
 Konforti-Levinger Elza 416
 Konforti S. Elias 416
 Konforti M. Hajim 416
 Konforti Jakob 416
 Konforti J. Jeruham 128, 214, 416
 Konforti A. Jozef 416
Konforti M. dr Jozef 416
 Konforti A. Klara-Lala 416
 Konforti Leon 416
 Konforti C. Mordehaj 416
 Konforti dr Nisim 417
 Konforti M. Salamon-Moni 42, 44, 194, 417
 Konforti-Baruh M. Sraika 417
 Konosi Gizela 417
 Könyöky Jozef (ma arski fašista) 156
 Kopelman Samuel 497
 Kopelman B. Samuel 417
 Kopelman B. Teri 417
 Kordi Ante (ustaša) 121
 Kopštajn Rikard 417
 Koreni ki (ustaski poru nik) 121
 Kori an Lavoslav 112
 Kornfajn A. Robert 417
 Kornhauzer Edmund 251
 Kornhauzer V. Katica 232, 417
 Kornhauzer V. Vera 232, 417
 Kornhauzer Vilim 417
 Kornicer Egon 417
 Kornicer Lili 417
 Kornštajn Edmund-Eden 48, 49, 237, 238, 240, 417
 Koroša Gizela 417
 Korpori dr Galja 23, 121, 227, 417
 Korski Ivan 21, 33, 36, 37, 38, 112
 Kostić J. Rozika 417
 Kosmajac or e (kolaboracionista) 73
 Kosova Maljuš (balista) 153
 Kostolic A. Josip 262, 417
 Koš Aco 417
 Koš Adela 418
 Koš J. Egon 418
 Koš Erih 19, 23, 44, 277, 418
 Koš S. Leo 418
 Koš-Levi Vukica-Mariaj 28, 29, 42, 44, 277, 418
 Kova Beži 418
 Kova ecilija 418
 Kova ing. Dezider 418
 Kova Dita 418
 Kova Emilija 418
 Kova dr Iso 418
 Kova I. Ivo 418

538 J. Romano

- Kova Janoš 48
 Kova M. dr Ladislav 418
 ova I. Mira 418
 Kova dr Pavle 262, 263, 418
 Kova -Šehter Ruža 241, 418
 Kova L. Sonja 418
 Kova A. Teodor 418
 Kova evi Mirko 227
 Kozak Š. Zdenka 418
 Kozinski ing. Ženja 298, 418
 Kraft Ivan 291
 Krajtmajer N. Neva 418
 Kramer dr Mirko 418
 Kramer Vera 418
 Kraus mr ph. Artur 418
 Kraus Blanka 418
 Kraus Drago 419
 Kraus E. Drago 419
 Kraus or e 419
 Kraus-Kon Elvira 419
 Kraus-Rei R. Elza 270, 277, 419
 Kraus L. Emil 224, 277, 419
 Kraus L. Eva 419
 Kraus Fanika 419
 Kraus S. dr Gustav 419
 Kraus dr Herbert 276, 419
 Kraus Irma 419
 Kraus Ivan 419
 Kraus Janoš 239, 241, 409
 Kraus J. Josip 413
 Kraus L. Judita 419
 Kraus Julija 419
 Kraus-Lederer dr Julijana 20, 419
 Kraus Julio 419
 Kraus dr Ladislav 8, 20, 419
 Kraus P. dr Lavoslav 8, 20, 32, 39, 270, 419
 Kraus-Štajn Lea 22, 23, 289, 419
 Kraus J. Leo 231, 420
 Kraus J. Lili 420
 Kraus M. Margita 420
 Kraus B. Miroslava 420
 Kraus Olga 420
 Kraus dr Oskar 420
 Kraus H. dr Oto 277, 420
 Kraus-Lazarevi R. Robert 420
 Kraus Sigmund 23, 38, 112,
 Kraus Slavko 420
 Kraus Stevan 420
 Kraus A. Tirca 420
 Kraus A. Tonka 420
 Kraus Viktor 420
 Kraus G. dr Zdenko 420
 Kraus Željko 420
 Kraus J. Željko 42p
 Kraus Žiga 33
 Krauser Stevan 420
 Krautblat H. Hilda 420
 Krautblat A. Jozef 420
 Krautblat Makso 420
 Krauzer Antal 261
 Kremen E. Ervin 420
 Kremzir A. dr Ernest 272, 420
 Kreši -Sarvaš Jelka 420
 Krieger Petar (folksdoj er) 73, 74
 Krishaber Ladislav-Laj o 239, 241, 421
 Krizani V. Nada 4S(I
 Krndelj Ivan 112
 Kronfeld Zdenka 421
 Kronfeld Zdenko 421
 Ku an-Ajhorn Rudi 421
 Kugler R. Herta 421
 Kuluši -Hajon Š. Rašela — v. Hajon-Kuluši
 Š. Rašela
 Kun dr Ivo 112
 Kune Drago 293
 Kune G. Ruža 421
 Kunorti mr ph. Sado 116, 421
 Kunorti dr Salamon-Buki 120¹
 Kurt Franz (nacista) 179
 Kuser Josip 421
 Kvartler David 421
 Kvasni (gestapovac) 76
 Kvaternik Eugen (ustaški ministar) 91, 103
 Labunjac-Herš Anica 421
 Labunjac-Herš Ivan 421
 Ladanji Tibor 242, 421
 Ladi Lujza 421
 Ladi V. Olga 421
 Ladi H. Rena 421
 Ladi B. dr Vladimir 421
 Lah Margita 421
 Lajhner Lea 421
 Lajhner B. Lotar 421
 Lajhner B. Oskar 421
 Lajtner Anka 421
 Lajtner S. mr ph. Anka 421
 Lajtner Ivka 421
 Lajtner-Jakši L. Ivo
 Lajtner S. Josipa 421
 Lajtner Klara 422
 Lajtner-Jakši L. Laza 422
 Lajtner-Udovi i O. Lidija 422
 Lajtner Marko 38
 Lajtner Zdenko 422
 Lakenbah Konstantin 238, 239, 240, 422
 Lakric (ime nepoznato) 277, 422
 Laks Tibor 422
 Lambret Dragica 422
 Lambret Marija 422
 Lanauer dr Rudolf (nacista) 168
 Lancaš Marina 422
 Landau E. Aleksandar 422
 Landau I. Bernard 422

- Landštajn-Smailagi Hanija 422
 Lang Andrija 49, 239, 422
 Lang L. Arnold 422
 Lang Nikola 38, 422
 Lang Pal 239, 242, 259, 300, 422
 Lang Tibor 422
 Lang Zvonko 422
 Langer Juraj 422
 Langfelder Oto 422
 Lanfelder Vilim 422
 Lanji Stevan 242, 422
 Lap evi Dejan 293
 Lapter Lea 422
 Lapter Ž. Vladimir 422
 Lapter S. Žiga 422
 Laslo Adam 260
 Laslo Andrija 239, 423
 Laslo Ferenc 423
 Laslo Ignac 423
 Laslo Imre 249, 423
 Latinger A. Viola 423
 Latinovi Lazar 287
 Lauber J. Andrija 423
 Laufer Frida 46, 224, 423
 Laufer Fridrih 423
 Laufer Ladislav 423
 Laufer Maks 423
 Laufer Moric 423
 Laufer A. Tereza 423
 Lauk Lidija 423
 Lauš Beba 423
 Lauš-Ozmo Zlata 423
 Lazar Ž. Egon 423
 Lazar Leo 261
 Lazarevi F. Vilma 423
 Lebl dr Aleksandar 252
 Lebl L. Aleksandar 423
 Lebl dr Arpad 48, 277, 297, 423
 Lebl Fanika 424
 Lebl Ivan 22, 47, 48, 278, 424
 Lebl Julijana 424
 Lebl-Albala Paulina 29
 Lebl K. dr Stjepan 424
 Lebovi orde 176
 Lebovi S. Eugen 424
 Lebovi dr Ferdinand 424
 Lebovi Imre-Mriko 279, 424
 Lebovi Zoltan 279, 424
 Lede Franjo 424
 Lederer Aleksandar 424
 Lederer Andrija 50, 51, 237, 245, 246, 247, 424
 Lederer orde 424
 Lederer M. Edita 424
 Lederer V. Ernest-Ruben 424
 Lederer V. Hermina 424
 Lederer Irena 424
 Lederer mr ph. Jelena 424
 Lederer-Fišer dr Klara — v. Fišer-Lederer dr Klara
 Lederer S. dr Ladislav 424
 Lederer-Altarac Mira 424
 Lederer I. Mira 424
 Lederer-Samek R. Mira 424
 Lederer-Sekler V. Margita 424
 Lederer-Davi o dr Rut 33, 34, 425
 Lederer M. Tea 425
 Ledi M. Albin 425
 Lehr (SS-poru nik) 73
 Lela »Jevrejka« (prezime nepoznato) 211
 Lemberger-Vuletin M. Lili 425
 Lenard Marija 425
 Len el Lajoš 425
 Lendvai Ljudevit 47
 Leonic Jelena 425
 Ler Bela 425
 Ler-Radovi Draga 425
 Ler Edita 425
 Ler A. Josip 425
 Ler Rudolf 425
 Lerer Z. David 425
 Lerer-Popovi Z. Enka-Nada 425
 Lerer Z. Gina 425
 Lerer Z. Izidor 425
 Lerer Z. Moric 425
 Lerer Z. Samuel (Todorovi Voja) 22, 23, 33, 34, 43
 220, 221, 224, 277, 278, 425
 Lerer Z. Tilda 277, 425
 Lerinc Ruža 39, 214, 425
 Leskovar-Stadler A. Ana 426
 Lev I. Draga 425
 Lev L. Ela 425
 Lev L. dr Ivo 32, 237, 426
 Lev-Lekovi Pavle 426
 Levak Girda 426
 Levak-Romano Rina 426
 Levenberg H. dr Deže 426
 Levenštajn dr (ime nepoznato) 426
 Levenštajn Aladar 426
 Levenštajn Armin 426
 Levenštajn Edita 426
 Levental Henrih 200
 Levental Ladislav 297, 426
 Levental B. Mirko 426
 Levental B. dr Zdenko 426
 Levi E. Abraham 9, 40
 Levi elebon Adela 265, 425
 Levi Albert-»Subara« 426
 Levi Albert 426
 Levi A. Albert 426
 Levi J. Albert 426
 Levi J. Albert-Albi 426
 Levi Alegra 426
 Levi I. Aleksandar 426
 Levi Andraš 50
 Levi Avram 112, 426

540 J. Romano

Lev	Avram 45	Lev	Izidor 44, 216, 429
Lev	H. Avram 426	Lev	D. Izidor 429
Lev	S. dr Avram-Kurt 29, 427	Lev	J. dr Izidor 429
Lev	Bata 427	Lev	S. Izidor 429
Lev	M. Bencijon 427	Lev	Izrailo 294
Lev	Benjamin 427	Lev	Jakob 429
Lev	T. Benjamin 427	Lev	B. Jakob 429
Lev	A. Bijanka 23, 42, 44, 427	Lev	Jakov 429
Lev	A. Bjanka 427	Lev	Jaša 429
Lev	Buki- edo 427	Lev	Jaša 429
Lev	A. dr Bukica 270, 427	Lev	Jichak 429
Lev	Ci li 427	Lev	Josif-Jole 26, 29, 30, 210, 429
Lev	David 23, 42, 44, 216, 427	Lev	Z. Josip 429
Lev	J. David 427	Lev	Jozef 40
Lev	B. Deneš 51, 252, 253, 427	Lev	Jozef 112
Lev	Dona 427	Lev	Jozef 194
Lev	or e 427	Lev	Jozef 198, 429
Lev	S. Eliezer 427	Lev	B. Jozaf 429
Lev	Erna 427	Lev	H. Jozef 430
Lev	J. Erna 427	Lev	I. Jozef 430
Lev	J. Estera 427	Lev	M. Jozef 270, 430
Lev	Estreja 268, 427	Lev	S. Jozef 430
Lev	J. Ezra 427	Lev	S. Jozef 430
Lev	Ferenc 254, 300	Lev	T. Jozef 430
Lev	Flora 428	Lev	Juda 277, 430
Lev	J. Flora 17, 42, 45, 428	Lev	Kalmi 430
Lev	J. Flora 428	Lev	H. Kalmo 430
Lev	Franjo 50, 51, 242, 260, 302, 428	Lev	Z. Karolj 51, 252, 253, 430
Lev	A. Gabriel 128	Lev	M. Katan 430
Lev	J. Gentila 428	Lev	Klara 430
Lev	Hajim 428	Lev	Klara 430
Lev	Hajim 41	Levii	S. Klarica-Dragica 430
Lev	Hajim-Bora 428	Lev	Z. Klarica 430
Lev	I. Hajim 277, 428	Lev	-Alkalaj Klarisa 430
Lev	J. Hajim 23, 42, 44, 216, 428	Lev	J. Lela 17, 22, 45, 222, 430
Lev	J. Hajim 265, 277, 428	Lev	-Luki N. Lena 430
Lev	J. Hajim 428	Lev	Lenka 430
Lev	J. Hajim 428	Lev	Leon 223, 274, 430
Lev	J. Hajim 428	Lev	Leon 430
Lev	Š. Hajim 428	Lev	Leon 430
Lev	T. dr Hajim-Bukus 428	Lev	A. Leon 430
Lev	-Salom A. Hana 428	Lev	A. Leon 430
Lev	L. Hinko 428	Lev	Š. Leon 430
Lev	I ka 428	Lev	M. Lidija 276, 430
Lev	Isak 428	Lev	Lilika 431
Lev	Isak 428	Lev	T. Lonika 431
Lev	Isak-Vivi 428	Lev	Mair 9
Lev	A. Isak 428	Lev	Majer 431
Lev	A. Isak 429	Lev	Majer 431
Lev	A. Isak 429	Lev	M. Majer 431
Lev	A. Isak 429	Lev	S. Marcel 431
Lev	C. Isak 429	Lev	M. Mario 431
Lev	A. Isidor 429	Lev	Menahem 431
Lev	Iso 429	Lev	J. Mica 17, 22, 45, 222, 431
Lev	Iso 429	Lev	Mika 431
Lev	A. Iso 429	Lev	Milada 431
Lev	dr Izidor 429	Lev	Mišo 192, 193, 431

- Levi S. Moni 491
 Levi Moise-Moric 431
 Levi Monika 46
 Levi dr Moric 431
 Levi Moric 431
 Levi Moric 431
 Levi Moric 431
 Levi A. Moric 431
 Levi D. Moric 431
 Levi H. Moric 431
 Levi I. Moric 431
 Levi J. Moric 431
 Levi J. Moric 431
 Levi S. Moric 432
 Levi S. Moric 432
 Levi T. Moric 432
 Levi Moriš 432
 Levi Moša 29, 212, 432
 Levi N. Nisim 432
 Levi Oto 46, 222, 432
 Levi-Musafija Palomba 432
 Levi H. Pava 266, 432
 Levi Persa 432
 Levi E. Rafael 432
 Levi J. Rafael 432
 Levi Rafajlo 432
 Levi-Mi i dr Rakila 432
 Levi ing. Rašela 432
 Levi C. Regina 432
 Levi J. Rifka 432
 Levi-Singer S. Rifka 432
 Levi Rikard-Kiko 46, 432
 Levi Robert 432
 Levi J. Ruta 433
 Levi S. dr Salamon-Moni 16, 20, 21, 32,37, 277, 432
 Lavi Salamon 433
 Levi A. Salvator 433
 Levi-Daniti Sida 433
 Levi H. Slava 433
 Levi Sofija 8, 9, 24
 Levi Sofija 433
 Levi R. Sol i 433
 Levi A. Stela 433
 Levi H. šabetaj 129, 216, 433
 Levi D. Šlomo 433
 Levi Tilda 433
 Levi J. Todoros 433
 Levi Vera 433
 Levi A. Vilma 433
 Levi-Ježi L. Zlata 433
 Levi E. Zlatica 433
 Levi Zojica 28, 29
 Levi-Pisker M. Zora 433
 Levi Zanka 9, 24
 Levinger Dragutin 243, 433
 Levinger-Svarc Edita 249, 433
 Levinger Ilza 245, 433
 Levinger M. Jolan 274, 277, 433
 Levinger Jozef 250, 260, 286, 287, 299, 434
 Levinger Ladislav-Laslo 256
 Levinger N. Mirko-Imre 42, 145, 292, 293, 434
 Levinger Nada 434
 Levinger Pavle-Pal 249, 434
 Levinger Stevan 246, 249, 434
 Levinger Teodor 249, 434
 Liberman Karola 434
 Liebehenschel Artur (nacista) 175
 Ligeti ing. Nikola 434
 Liht Josip 48, 49, 238, 239, 434
 Liht Lea 434
 Liht V. Milan 434
 Liht Milka 434
 Liht M. Vera 434
 Lihtental J. Andrija 434
 Lihtental Josip 434
 Lihtentl J. Vilim 434
 Lihtner Ljuba 434
 Lion S. Ladislav 434
 Lion L. Zdenka 434
 Lipa F. dr Josip 434
 Lipa R. Zdenka 434
 Lipkovi -Grof A. Danica 434
 Lipkovi M. dr Rudolf 435
 Lipkovi dr Vilko 435
 Lipoid Katalin 287
 Lipši Slavko 435
 Lipši Željko 435
 Lisi ar dr Drago 435
 Liska I. Hedika 435
 Liska I. Imre 224, 435
 List Wilhelm (nacista) 58
 Litman K. Ana 435
 Litmn K. Jovan 435
 Litman-Polak dr Sidonija 435
 Livadi -Grinvald G. Marta 435
 Livojevi J. Paula 435
 Lompar Mišo 287
 Lorant dr (ime nepoznato) 200
 Loši A. Ladislav 243, 244, 262, 435
 Loši Oto 435
 Lotar M. David 435
 Lotvin E. Lazar 435
 Lohr (nacista) 86
 Luburi Nada (ustašica) '121
 Luburi Vjekoslav-Maks (ustaša) 91, 103, 106, 108, 115, 121
 Luki Lena 435
 Lunčar Fric-Miroslav 435
 Lunčar Johana 435
 Lustig Andrija 435
 Lustig Ervin 259, 436
 Lustig Irena 248, 436
 Lustig- a alovi Kata 436
 Luši I. Leo 436

542 J. Romano

Ljoti Dimitrije (fašista) 59
Ljubi ing. Mile 270, 277, 436
Ljubinkovi (kolaboracionista) 60

Maclijah dr Hajnrh 66
Macner B. Ervin 436
Ma ela L. Jozefina 436
Ma ek dr Vladimir 12, 112
Ma kov (bugarski agent) 265
Ma oro J. Klara 277, 436
Ma oro Klarica 436
Ma orovi A. Salamon 277, 436
Ma roš J. Rihard 436
Maestro Albert 436
Maestro M. Albert 219, 436
Maestro Avram 23
Maestro-Perera J. Blanka 436
Maestro Flora 436
Maestro Gracija 436
Maestro Ivan 436
Maestro S. Jakob 436
Maestro J. Lenka 23, 36, 277, 436
Maestro M. Leon 41, 437
Maestro Rafo 437
Maestro Silvio 437
Magaš Ljubo (ustaša) 123
Mah Tibor 261
Majcen-Papo J. Rita 437
Majder O. Jelka 437
Majder F. Natalija 437
Majder T. Slavka 437
Majder M. Tamara 437
Majder Vladimir-Kurt 17, 22, 34, 278, 437
Majder F. Vladimir 437
Majer Adela 437
Majer Anton 437
Majer Dezider 263, 437
Majer S. Ema 437
Majer Getruda 437
Majer Hilda 437
Majer S. Hilda 437
Majer D. Izrael 437
Majer Josif 437
Majer J. Josip 437
Majer dr Koloman 48, 238, 240, 437
Majer L. Lidija 437
Majer S. Mirko 437
Majer Nikola 49, 238, 239, 240, 437
Majer Otmar 239
Majer Samuel ŽH, 437
Majer B. dr Solomon 438
Majeri I. dr Dragan 438
Majksner Desa 438
Majlender J. Milan 438
Majlender-Vircburger J. Sofija 438
Majlender Vlado 438
Majzl F. Vera 438

Maksimilijan I 5
Maler (ime nepoznato) 438
Maler Drago 438
Maler Erih 438
Maler Jurika 438
Maler A. Pavao 438
Maler Tena 438
Maler H. Zlata 438
Maler J. Zora 438
Malevi L. Jelena 438
Mali »Jevrej« (ime i prezime nepoznato) 438
Maluševi -Martoš Boriška 438
Man Hinko 438
Manase mr ph. Henrh 438
Mancika (prezime nepoznato) 438
Mandelbaum Leopold 438
Mandelbaum-Gros Mela 438
Mandelbaum J. Mihajlo 438
Mandelbaum Ž. Moric 439
Mandelbaum Ž. Oskar 439
Mandelbaum D. Šarika 439
Mandelsamen Eluška 439
Mandelsamen A. Natan-Nino 439
Mandi Rašela 439
Mandil N. Benjamin-Binjo 439
Mandil Isak-Cane 439
Mandil Lazar 439
Mandil (Mandilovi) mr pharm. Moša 439
Mandil S. Rašela 439
Mandilovi I. dr Bora 439
Mandilovi R. Jakov 439
Mandilovi I. Rale 439
Mandilovi A. mr ph. Žak 439
Mandl I. or e 248, 259, 439
Mandl Josip 197
Mandl Laza 439
Mandl S. Ljubica-Bambi 50, 51, 248, 251, 259, 439
Mandl Mira 439
Mandl Zlatko 439
Mandl S. Zorica 259, 439
Manduši Mate (ustaša) 121, 130
Manhajm Aleksandar 248, 258, 439
Manojlovi R. Slava 440
Manšajn Herman 112
Manthajm Katarina 440
Maran a Ivanka 197
Marany Ede (ma arski pukovnik) 84
Maraš Martin (ustaša) 123
Marganovi Paja 16
Margold M. Imre 440
Margulies Zlata 440
Mari Antun (ustaša) 115
Mari dr Hinko 440
Mari (sin dr Hinka Mari a) 440
Marinko Miha 17
Marinovi -Fišer dr Oto 440
Marko N. Isak 440

- Markovac Olga 440
 Markovac dr Pavao 440
 Markovi Sima 15, 16
 Markovi Svetozar-Toza 238, 251
 Marks Karl 24
 Markus D. Josip 440
 Martinovi (kolaboracionista) 60
 Masleša Veselin 29
 Mašliš Josif 440
 Mate R. ing. Andor 20, 142, 440
 Mate A. Sabina 440
 Matej Andrija 440
 Mates Leo 17, 22, 33, 34, 35, 36, 37, 228, 277, 286
 Matijevi Jozo (ustaša) 109, 118
 Matkovi Ivica (ustaša) 118
 Mautner Dragan 34, 227, 440
 Mautner Ivo 227, 440
 Mautner Mirko 440
 Mautner Salamon 440
 Mavrovi A. Helga 440
 Mazzolini Serafin (fasista) 56
 Mebel Lazar 33
 Meder-Altarc Cilika 440
 Medina Milan 286, 440
 Mejuhas Alfred 23, 441
 Mejuhas N. Hajim 441
 Mejuhas Vera 441
 Mel M. dr David 441
 Mel Frida 441
 Melamed Alfred 21, 441
 Melamed Manon 441
 Melamed Moša 441
 Melamed Pavle 4-11
 Melemed- elebi Rahela 29, 441
 Meler Malvina 441
 Memedali Rašid (balista) 153
 Menahem L. Dezi 441
 Menaše Bernard 441
 Mencer Adolf 254, 259, 262, 300, 441
 Mendeizon Bela 441
 Mendeizon Ilza 441
 Menteš-Lahar A. Doja 441
 Menteš Hason 441
 Merkadi Rudolf-Rudi 441
 Merkler J. Ilonka 441
 Mekzamer- a i Egon 441
 Mermei dr Salem 441
 Mermelštajn I. Vilko 441
 Mesinger Aleksandar 441
 Mesinger G. Aleksandar 44(1
 Mešuiam J. Ašer 441
 Mešuiam J. Ela 28, 441
 Mešuiam R. Isak 442
 Mešuiam Rafailo 442
 Mešuiam Vikotr 266, 277, 442
 Mevorah S. Gideon 442
 Mevorah R. dr Isak 442
 Mevorah J. Jakob 442
 Mevorah R. Miša 442
 Mevorah S. Ruben 442
 Meze Viimoš 248, 256, 442
 Mezi Nikola 50
 Mezi dr Aleksandar – v. Hauptn.an dr Jozef
 Mihajlovi (ustaški potporu nik) 106
 Mihjalovi Draža (kolaboracionista) 59
 Mikeš A. or e 245, 246, 249, 442
 Milakovi Branko 125, 194
 Milanov-Liht M. Vera 442
 Miler A. dr Andrija 442
 Miler dr Bela 442
 Miler orde 242, 260, 279, 302, 442
 Miler Edita 442
 Miler Ervin 442
 Miler E. Istvan 51, 252, 253, 442
 Miler Laslo 261
 Miler Leo 20, 112, 442
 Miler-Kraus Ljuba 442
 Miler Makso 442
 Miler (sin Milera Makse) 442
 Miler G. dr Miroslav 443
 Miler Petar 443
 Miler Slavko 443
 Miler Slavko 443
 Miler Vera 443
 Miler Zlata 21, 25, 30, 33, 35, 37
 Miletic Petko 18
 Miloš Ljubo (ustaša) 115, 118
 Miljevi H. ing. Adolf 443
 Miri -Kornicer M. dr Vera 443
 Mirjam (prezime nepoznato) 443
 Mirjevi Stefan 443
 Mirni Josip 252
 Mirski Lav 443
 Miroslavljevi Petar 190
 Miškolci D. dr Eugen 443
 Miškolci Irena 443
 Miškolci Oto 443
 Mitrov Nena – v. Rozencvajg Alfred
 Mizrahi S. Alfred 443
 Mizrahi R. Samuel 443
 Molnar U. Aleksandar 443
 Molnar An ela 443
 Molnar . Arpad 443
 Molnar or e 47
 Molnar P. Ivan 443
 Molnar Katica 443
 Molnar Petar 443
 Molnar Zora 443
 Monastirski Marko 242, 279, 443
 Mond Herman 443
 Montiiija J. Rafael 443
 Montiiija H. Sida 443
 Montiljo (ime nepoznato) 443
 Montiljo S. Albert 444

544 J. Romano

- o J. Anica 444
- o M. Avram 444
- o J. Blanka 444
- o J. Blanka 444
- o J. David 444
- o S. David 277, 444
  - J. Dudo 444
- o Hajim 444
- o Hajim 444
- o S. Hajim 444
- o-Gaon Hana 444
- o J. Hanika 444
- o J. Hinko 444
  - Izidor 444
- o Jakica 444
- o Jakica 444
- o Jakov 444
- o Josip 43
- o Joško 444
- o I. Jozef 444
- o J. Leon 444
- o Mihael 444
- o I. Mihajlo 444
- o Moric 444
- o D. Moric 444
- o I. Moric 319, 444
- o H. Nisim 23, 42, 44, 216
- o Rafael 445
- o Rahela 445
  - Reli 445
- o-Abinun Renika 217, 415
- o J. Rozika 445
- o M. Salamon 42, 445
- o A. Santo 445
- o J. Sarika 445
- o Sida 445
- o-Kabilfo H. Sida 445
  - H. Simha 445
  - Solomon 9
  - Simon 445
  - Vukica 445
- Mordo Haja 445
- Morgenstajn Mikša 248, 445
- Morgenstern Emil 445
- Morgenstern Franjo 249, 445
- Morgenstern Josip 445
- Moregenstern Mikša 258, 445
- Morgenstern P. Samuilo 445
- Morpurgo Gabriela 445
- Mropurgo V. ing. Josip 445
- Morpurgo R. Julijana 445
- Morprugo-Mladinov V. Silvana 445
- Morpurgo ing. Viktor 198
- Mosbaher dr Eduard 13
- Moši M. Aleksandar 445
- Mot I. Margareta 445
- Mot I. Rafael 445
- Muger (ime nepoznato) 446
- Muger Dragica 446
- Muli Ramiz (balista) 152
- Münk J. dr Artur 446
- Münk Eleonora 27
- Münk Klemens 446
- Münk J. dr Moša 446
- Musafija Ankica 446
- Musafija R. Flora 446
- Musafija Hajnrih 446
- Musafija B. Izidor 446
- Musafija Josif 446
- Musafija M. Josip 446
- Musafija Lonika 43, 218, 446
- Musafija M. Majer 446
- Musafija S. Moric 446
- Musafija I. Nina 446
- Musafija J. Rafael-Rudi 42, 44, 194, 218, 446
- Musafija R. Rahela 446
- Musafija-Papo Rašela 446
- Musafija Salamon-Monika 190, 219, 446
- Musafija Sarika 446»
- Musafija M. Salom 446
- Musafija J. Tilda-Nina 446
- Musolini 104, 122, 139, 141, 143, 144
- Muson A. Žaki 446
- Nadaši Franjo 447
- Nadaši I. Olga 447
- Nad Eugen 447
- Na -Klopfer Jelena 447
- Nad mr ph. Ladislav 10, 243, 447
- Nad dr Mikloš (ma ar. fašista) 159
- Nad Stefanija 230, 447
- Naftali J. David 25, 29, 31, 447
- Nafusi Andrija 248, 256, 447
- Nafusi or e 447
- Nahmijas Bjenvenida 447
- Nahmijas Bohora 447
- Nahmijas I. David-Danko 291, 447
- Nahmijas Dora 447
- Nahmijas-Danon Erna 447
- Nahmijas Josif-Skipo 447
- Nahmijas J. dr Lora 447
- Nahmijas J. Mirko 277, 447
- Nahmijas J. Mordo 53, 266, 267, 447
- Nahmijas S. dr Rafael 447
- Nahmijas R. Rašela 447
- Nahmijas J. Samuel-Puba 448
- Nahmijas I. Stela 443
- Najbauer Ladislav 448
- Najberger Ladislav 254, 448
- Najfeld dr Alfred 448
- Najfeld-Špicer R. Eta 448
- Najman Adam 448
- Najman M. Adolf 448
- Najman Alfred 448

- Najman Ana 448
 Najman Andor 448
 Najman Antun 448
 Najman-Svarcbarc Edita 448
 Najman ing. Egon 288, 488
 Najman J. dr Emil 448
 Najman Franjo 35, 36, 448
 Najman Herta 448
 Najman-Fleš M. Ida 448
 Najman Irena 443
 Najman dr Jakob 448
 Najman M. Jakob 448
 Najman Josif 448
 Najman Josip 8
 Najman M. Josip 448
 Najman-Novak Karlo 448
 Najman Z. Krešimir 449
 Najman Lili 449
 Najman dr Ljuba 449
 Najman M. Ljudevit 20, 449
 Najman-Herlinger J. Marija 449
 Najman-Novak-Stjasni Marjana 449
 Najman Marko 449
 Najman Mici 449
 Najman Miodrag 27, 28, 210, 449
 Najman Miodrag 449
 Najman Mirko 112, 189, 449
 Najman M. Mirko 449
 Najman Oto 449
 Najman Paula 449
 Najman-Poljokan S. Tilda 449
 Najman dr Vladimir 449
 Najman ing. Zlatko 298, 449
 Najman J. Zvonimir 449
 Naumov Stiv 268
 Navaro J. David 449
 Navonovi G. Nisim 449
 Nedi Milan (kolaboracionista) 59, 180, 297
 Nelken S. Ivan 449
 Nemeč Martin (ustaša) 105
 Nemešhajmer Stevan 47
 Neuhausen (nacista) 58
 Nik I. dr Alfred 449
 Nik-Kolman mr ph. Jelisaveta 449
 Nik A. Natko 449
 Nikoli Jovan (kolaboracionista) 60
 Nikš A. Edita 450
 Nisim A. dr Avram 450
 Nisim J. dr Isak 450
 Nonkov Miško 450
 Nova i Fred 450
 Nova i Josip 450
 Novak Franjo 291
 Novakovi Bela (ma ar. general-fašista) 155, 160
 Njem i M. Pavao 450
 Njemirovskij Mira 450
 Njemirovskij Nada 450
 Oberman J. Leopold 450
 Oberzon S. dr uro 450
 Oberzon-Rausnic J. dr Jolanda 450
 Oblat A. Dušan 450
 Oblat A. Milan 450
 Obradovi Božica (ustaša) 121
 Obradovi Vera 28
 O i Maks (ustaša) 123
 Odavi Prvoslav (kolaboracionista) 73
 Ofenbah S. Ginka 450
 Ofenbah Sigmund 450
 Olga »Jevrejka« (prezime nepoznato) 450
 Operhai J. Oto 450
 Oreški Mijo 16
 Oreškovi Miroslav (ustaša) 121
 Ornstajn Elvira 450
 Ornstajn M. dr Karlo 450
 Ornstajn K. Mila 450
 Orova Arnold 254, 257, 258, 450
 Osias Izrael 112 113, 189 450
 Ovadija A. Donka 450
 Ovadija M. dr Elazar 450
 Ovadija A. Estreja 53, 266, 267, 278, 450
 Ovadija Jozef 451
 Ovadija Nahman-Natan 9, 40
 Ovadija-Finci M. Nela 451
 Ovadija E. Perla 451
 Ovadija-Salom M. Rahela 451
 Ovdija-Papo J. Rikica 451
 Ozmo E. Albert 431
 Ozmo Daniel 42, 43, 44, 219, 451
 Ozmo H. David 451
 Ozmo Hajim 451
 Ozmo H. Hana 42, 43, 44, 45, 216, 220, 224, 451
 Ozmo H. Isak 451
 Ozmo L. Isak 44, 277, 297, 451
 Ozmo E. Jakov 451
 Ozmo Loti 451
 Ozmo Moric 451
 Ozmo H. Moric 451
 Ozmo E. Rafael 451
 Ozmo A. Regina 451
 Pajas dr Janko 107, 130
 Paji -Papo mr ph. Zlata 451
 Pal S. Alfred 451
 Pal Ilonka 452
 Pal Klara 287
 Palikaš Gizela 452
 Pancer-Levenberg M. Ha 452
 Pancer D. dr ing. Oto 285, 296, 452
 Pap H. Pavle-Šiljo 19, 23, 25, 30, 36, 227, 228, 234
 238, 271, 305, 452
 Pap-Kario H. Valerija 23, 25, 28, 29, 30, 285, 452
 Pap Irma 452

546 J. Romano

- Papi I. Jozef 452
 Papo Albert 452
 Papo Albert-Zoli 452
 Papo S. Albert 452
 Papo M. Angelina 452
 Papo J. Anica 452
 Papo M. Aron 452
 Papo Avram 112, 452
 Papo ing. Avram 194
 Papo G. Avram 452
 Papo J. Avram 452
 Papo S. Avram-Mami 452
 Papo Barkohba 219, 452
 Papo Berta 44, 219 452
 Papo-Frkovi H. Berta 453
 Papo R. Berta 453
 Papo Blanka 453
 Papo M. Blanka 453
 Papo B. Bon i 453
 Papo Braco 453
 Papo Daniel 453
 Papo G. Daniel 453
 Papo M. Daniel 453
 Papo N. Daniel 453
 Papo David 453
 Papo A. David 453
 Papo M. David 453
 Papo-Bakovi S. Dona 277, 453
 Papo-Levi Ela 453
 Papo S. Ela 453
 Papo Elazar 453
 Papo M. Eliezer 219, 453
 Papo Erna 453
 Papo-Abinun Erna 453
 Papo-Sajer Erna 453
 Papo Estera 42, 453
 Papo-Eskenazi I. Estera 44, 46, 219
 Papo Estera 453
 Papo I. Estera 453
 Papo Filip 453
 Papo Hajim 296, 454
 Papo I. Hajim 277, 454
 Papo S. Hajim 454
 Papo Š. Hajon 454
 Papo M. Henrih-Hari 454
 Papo Isak 454
 Papo D. ing. Isak 454
 Papo M. Iso 454
 Papo Izidor 454
 Papo dr Izidor 277, 454
 Papo J. Izidor 454
 Papo Jahiel 454
 Papo A. Jakica 454
 Papo Jakob 46, 454
 Papo Jakov 222, 454
 Papo A. Jakov 43
 Papo ing. Jakov 454
 Papo S. Jakov-Braco 454
 Papo Josif 296, 454
 Papo Josip 27, 454
 Ppo ing. Jozef 454
 Papo Jozef 292, 454
 Papo ing. Jozef 454
 Papo Jozef 292, 454
 Papo-Papi Jozef 454
 Papo A. Jozef 454
 Papi J. Jozef 454
 Papo J. Jozef- i i 454
 Papo L. Jozef 454
 Papo H. Joži 455
 Papo M. Joži. 455
 Papo Juda 42, 44
 Papo Kalmi 455
 Papo Klara 455
 Papo A. Laura 455
 Papo M. Lea 455
 Papo Š. Leo 455
 Papo Leon 277, 455
 Papo I. Leon 455
 Papo J. Leon 297, 298, 455
 Papo M. Luna
 Papo-Mandi Luna 455
 Papo Matilda 455
 Papo Matilda 455
 Papo-Salom J. Matilda 455
 Papo M. Menahem-Mento 22, 53, 278, 455
 Papo A. Mihael 455
 Papo M. Mihael 455
 Papo S. Mihael 455
 Papo S. Mira 455
 Papo dr Mojsije 194
 Papo Mordo 42, 44, 455
 Papo J. Mordo 455
 Papo D. Moric 455
 Papo Moriš 221
 Papo A. Moriš 456
 Papo Moriš 456
 Papo H. Mosko-Pero 43, 456
 Papo M. Nada 456
 Papo Nahman-Puba 456
 Ppo Nahman-Puba 456
 Papo Mandi 456
 Papo Pavle 456
 Papo dr Rafael 456
 Papo-Binenfeld S. Regina 43, 456
 Papo Rena 456
 Papo-Žuri S. Renika 277, 456
 Papo Rezika 456
 Ppo S. Rifka 456
 Papo Rikica 456
 Papo A. Rikica 456
 Papo A. Rikica 456
 Papo Roza 42, 44, 218, 456
 Papo G. dr Roza 277, 456

- Papo J. Roza 456
 Papo A. ing. Sadik 456
 Papo S. Sara 456
 Papo M. Sason 456
 Papo J. Sida 456
 Papo M. Sre ko 457
 Papo Sarika 457
 Papo G. Sarlota 457
 Papo J. Tilda 218, 457
 Papo Tonka 457
 Papo Vale 457
 Papo Zlata 457
 Papo Zumbul 457
 Papo G. Živko 457
 Paranos Ilija (kolaboracionista) 60
 Pardo Albert 457
 Pardo M. Albert 457
 Pardo Anita, 2117
 Pardo David 457
 Pardo Josif 457
 Pardo Mordo 457
 Pardo J. Moric 277, 457
 Pardo Pino 217
 Pardo-Dario Rebeka-Keti 457
 Pardo A. Rikica 42, 216, 219, 457
 Pardo I. Samuel 457
 Pardo Vida 457
 Pardo M. Viktor 267, 457
 Parovi Blagoie 17
 Paši Mahmud Šaban (balista) 153
 Paškeš E. Bruno 270, 457
 Paškeš H. Dora 457
 Paškeš G. Gastone 457
 Paveli Ante (ustaša) 91, 94, 103, 104, 122, 134, 142, 143
 Pavleg Zigmund 457
 Pavlovi P. uro 458
 Pe anac Košta (etnik) 59
 Pe i Lj. Jelena 458
 Pe i Lj. Ruža 458
 Pe i Lj. Stjepan 458
 Pelcer Ernest 458
 Pener Ado 458
 Pener Leo 458
 Pepo A. Hason 458
 Pepo A. Peso 458
 Pepo A. Sarina 458
 Perera-Svandrom Adela 458
 Perera David 458
 Perera David-Dado 285, 458
 Perera I. David 458
 Perera J. David-Dule 458
 Perera-Fertig L. Donka 42, 44, 216, 458
 Perera Ester 27, 28
 Perera D. Estera 458
 Perera D. dr Izidor 458
 Perera J. Izidor 112, 189, 458
 Perera Jakica 45, 458
 Perera L. Jakov 458
 Perera L. Josip 459
 Perera D. Leon 459
 Perera L. Eliezer-Lezo 23, 41, 42, 44, 219, 459
 Perera D. Mojsije 459
 Perera-Druker D. Regina 459
 Perera-Trinki Rikica 459
 Perera-Kamhi Roza 459
 Perera D. Ruža 459
 Perera I. Sadik 459
 Perera L. Sadik 42, 44, 219, 459
 Perera Salamon 43, 459
 Perera Sarika 459
 Perera J. Sipura 459
 Peri Marko — v. Dreksler Velimir
 Perijus Mamut (balista) 152
 Perl Aleksandar 459
 Perl Atila 261
 Perl Gerelt 49, 238, 240, 459
 Perl Gustav 233, 459
 Perl Ipolj 459
 Perl dr Lehel 242, 459
 Perl Zita 279, 459
 Perovi Lepa 40, 215
 Pesah Albert 459
 Pesah N. Buki 459
 Pesah M. Cadik 459
 Pesah S. Isak 459
 Pesah J. Josip 459
 Pesah Jozef 460
 Pesah Leon 460
 Pesah N. Mika 460
 Pesah Tilda 460
 Pesah M. Tilda 460
 Peso Hason 268
 Peso Sarina 268
 Petrov Goce 10
 Petrovi -Fimes S. Klara 460
 Petrovi Milorad (general-kolaboracionista) 180
 Pflaum Hans (nacista) 174
 Picilli ing. Hinko (ustaša) 110, 117
 Pihler Dragica 460
 Pihler Ivan 232, 277, 460
 Pijade D. Alisa 460
 Pijade Avram 460
 Pijade dr Buki 66, 74
 Pijade Jelisiveta 460
 Pijade Lea 460
 Pijade Lucija 26, 29, 460
 Pijade S. Moša 11, 15, ~~78~~, ~~79~~, 21, 24, 30, 211, 212, 213, 275, 276, 278, 305, 460
 Pijade H. dr Rafael 461
 Pik Ani 461
 Pik Bernat 261
 Pik Ladislav-Laslo 242, 261, 461
 Pilar ing. (ime nepoznato) 461

548 J. Romano

- Piinger** Jozefina 232, 277, 461
 Piinger J. Vladimir 461
 Piliš M. Aleksandar 461
 Piliš-Fogl Elvira 461
 Piliš A. Heda 285, 461
 Piliš Ivan 242, 461
 Piliš Lav 461
 Pinkas I. Emanuel 31, 461
 Pinkas A. Josip 461
 Pinkas Klara-Bukica 461
 Pinto Beno 461
 Pinto-Montiljo Bukica 461
 Pinto David 10
 Pinto B. dr David 461
 Pinto B. David 461
 Pinto B. Erna 461
 Pinto Estera 461
 Pinto S. Gonda 461
 Pinto Hajim 17, 21, 46
 Pinto B. Hajim-Miko 461
 Pinto D. Jezuša 44, 461
 Pinto dr Josip 461
 Pinto-Remenji D. mr ph. Lea 22, 462
 Pinto dr Leon 462
 Pinto S. Nela 462
 Pinto Nina 42
 Pinto Salamon 285, 462
 Pinto B. Salamon 462
 Pinto dr Samuel 462
 Pinto Sua 42
 Pisker Adolf 265, 462
 Pisker J. Edita 234, 235, 277, 285, 462
 Pisker Leo 462
 Pisker L. Lili 462
 Pisker Lina 462
 Pisker L. Oskar 462
 Pisker Vera 462
 Pisker Vilko 462
 Pivok Leonard 23
 Plavši Lazar 300
 Podreka-Spiro A. Roza-Halina 462
 Podstru nik L. Berta 462
 Podvinec L. dr Sre ko 462
 Pokorni E. Eva 462
 Pola ek mr ph. Geza 462
 Polak Andor 463
 Polak B. Andrija 463
 Polak Berta 463
 Polak Boriška 463
 Polak Branko 463
 Polak D. Branko 463
 Polak-Ogrizovi Danica 463
 Polak Deneš 261
 Polak dr uro 463
 Polak ing. Elza 463
 Polak-Maider mr ph. Elza 463
 Polak Erna 463
 Polak-Baruh Gracija 463
 Polak S. Hilda 463
 Polak Ivan 463
 Polak Ivica 463
 Polak J. Jakov
 Polak Josip 34, 463
 Polak A. Josip-Pepo 22, 35, 228, 271, 305, 463
 Polak O. Jozef 463
 Polak Julije 463
 Polak Klara 463
 Polak-Vinter Laura 38, 229, 464
 Polak J. Lea 464
 Polak Leo 36, 464
 Polak Ž. dr Milan 277, 464
 Polak-Danon S. Mirjam 464
 Polak Mirko 464
 Polak Olga 464
 Polak Oskar 464
 Polak Pavle 464
 Polak F. Raul 464
 Polak L. Robert 464
 Polak S. dr Slavko 464
 Polak dr Stjepan-Pišta 454
 Polak L. Teodor 464
 Polak Tibor 49, 239, 242, 464
 Polak Tonka 464
 Polak J. Vera 464
 Polak-Tolnauer J. dr Vera 464
 Polak Viktor-Kurt 464
 Polak Vlado 464
 Polak Zlata 464
 Polak R. Zora 465
 Policer dr Stjepan 20, 21, 32, 33,36, 37, 465
 Poli Artur 465
 Poli A. Branko 465
 Poljokan Albert 465
 Poljokan R. dr Isak-Braco 198, 465
 Poljokan Jona 465
 Poljokan S. Ing. Leon 465
 Poljokan Paulina 465
 Poljokan L. Ruža 465
 Poper dr Nandor 243, 465
 Popovi Mihajlo (konfident) 216
 Pops-Timotijevi Olga 28, 465
 Porges D. Dragutin 465
 Posavec Slavko 465
 Preger Andrija 22
 Preger J. dr Andrija 199, 270, 285, 465
 Preger Piroška 465
 Premeru J. Sonja 465
 Presburger Beba 253, 465
 Presburger I. Drago 465
 Presburger dr Josip 298, 465
 Presburger Ladislav 466
 Presburger-Seneš Magda-Duši 239, 242, 259, 466
 Presburger I. Oto 466
 Presburger Vilko 22

- Pri a Ognjen f12
 Princ D. Estera 466
 Prister A. Bruno 291, 466
 Prkev Van a 268
 Prohnik dr Ignac 466
 Prudi (ustaša) 106
 Pšerhof Makso 466
- Raab Georg 466
 Raab-Najman Margareta 466
 Rabi J. Jožef 466
 Rac Ferenc 239
 Rac Piroška 466
 Rae J. dr Vladislav 466
 Rad Vera 466
 Rad Zlata 466
 Radan R. dr Oto 466
 Rademacher Franz (gestapovac) 79
 Rado Ernest 23, 38, 112, 189
 Radoševi -Stjasni E. Ana 285, 466
 Radoševi -Rajs ing. Nenad-Natan 466
 Radovi -Levi R. Draga 466
 Radovi M. Nada 466
 Radauš Pirika 466
 Rafajlovi Boža 466
 Raguz dr Ivan 466
 Rajcer Maks 466
 Rajcer Mirko 248, 465
 Rajdl Ilonka 466
 Rajh dr Arnold 234, 235, 466
 Rajh M. Deže 250, 467
 Rajh Elvira 34
 Rajh dr Emil 98
 Rajh ing. Ernest 297, 467
 Rajh I. Ivo 467
 Rajh Lili 249, 467
 Rajh-Vizer Matilda 288, 467
 Rajh Mira 467
 Rajh I. Olga 467
 Rajh ing. Pavao 467
 Rajh Rudi 277, 467
 Rajh Ž. Zdenko 287, 288, 467
 Raji L. Elza 467
 Raji Ljudevit 467
 Rajman Rudi 277, 467
 Rajman Rudolf 227, 467
 Rajn Ivan 467
 Rajn M. Ivan 467
 Rajn M. Milan 467
 Rajner iro 467
 Rajner Egon 25, 467
 Rajner Filip 467
 Rajner-Bona i Ružica 199
 Rajs Adela 467
 Rajs Ana 43
 Rajs I. Bertold 467
 Rajs Hugo 467
- Rajs-Kertes Mira 467
 Rajs Oto 298, 467
 Rajs-Papo Šarika 468
 Rajsberg-Diviš V. Alojz 468
 Rajsberg V. Elza 468
 Rajsberg V. Herman 468
 Rajsberg V. Maks 468
 Rajser Nikola 468
 Rajter Julijana-Cura 468
 Rajter Ružica 39, 468
 Rajzinger Oto 468
 Rako Ivan (ustaša) 121
 Rakoši-Ser Zora 42, 44, 237, 245, 250, 259, 286, 299, 468
 Ramadan Rifat Šukri (balista) 153
 Rašica Gvozden 290
 Rauh mr ph. Julije 468
 Rausnic dr Jolanda – V. Oberzon-Rausnic dr Jolanda
 Rausnic Liza 468
 Rausnic Tibor 38, 230, 468
 Redlih J. Ervin 468
 Rehnic J. Ignac 468
 Rehnic E. Marija 468
 Rehnicher R. Drago 468
 Rehnicher R. Ivo 468
 Rehnicher Lili 468
 Rehnicher Rihard 468
 Rehnicher Rut 469
 Remenji dr Andrija 39, 262, 269, 277, 469
 Remenji-Švarc dr Suzana 199, 269, 270, 469
 Rendeli A. Krešo 469
 Rendeli Vlado 469
 Renert mr ph. Adolf 469
 Renika (prezime nepoznato) 469
 Repi A. Elizabeta 469
 Revs D. Mihajlo 10, 20, 50, 248, 469
 Ribentrop von (nacista) 79, 104, 141, 142
 Rici Ricardo (fašisti ki pukovnik) 145
 Rihtman Zvonimir 36, 38, 112
 Rip Andrija 196
 Rip Š. Gina 469
 Rip Imre-Mordo 250, 469
 Rip Leon 469
 Rip Mirko 469
 Rip Š. Mirko 469
 Rip D. dr Ružica 25, 28, 29, 50, 274, 469
 Risti Milan 119, 295
 Roata (fašisti ki general) 141, 142
 Robi ek Milka 469
 Robi ek T. Rudolf 469
 Robi ek Šarlota-Lotika 469
 Roder Mila 469
 Roder Vera 470
 Rolic Imre 470
 Roman dr or e 470
 Romano Š. Abraham 470
 Romano Anica 470

550 J. Romano

- Romano J. Anica 470
 Romano J. Avram-Mami 470
 Romano A. Betika 27, 28, 43, 220, 277, 470
 Romano David-Dudo 470
 Romano A. David 267, 470
 Romano S. David 42, 470
 Romano-Altarc J. Flora 470
 Romano A. Hajim 470
 Romano J. Hajim-Kajo 277, 470
 Romano Z. Isak 470
 Romano J. Izidor 470
 Romano dr Jaša 276, 470
 Romano Jozef 470
 Romano S. Jozef-Jusule 42, 44, 470
 Romano A. Leon 470
 Romano J. Leon 470
 Romano M. Majer 470
 Romano J. dr Mario 470
 Romano Moric 471
 Romano A. Moric 268, 471
 Romano J. Moric 471
 Romano S. Moric 189, 471
 Romano Rikica 26, 471
 Romano S. Rozika 471
 Romano A. Salamon 471
 Romano I. Salamon 41, 42, 44, 45, 277, 471
 Romano J. Salamon-Roman 471
 Romano J. Salamon 471
 Romano M. ing. Salamon 471
 Romano B. Simha 471
 Romano Šarika 471
 Romano A. Tinka 43, 45, 220, 224, 471
 Romano A. Zadik 471
 Romano I. Zadik 471
 Romano I. Zlata 471
 Roninger Julijus 471
 Rot-Baruh Bjanka 471
 Rot B. Hugo 248, 471
 Rot Ilonka 472
 Rot I. Ivan 472
 Rot Josip 472
 Rot K. Josip 72
 Rot Jozef 472
 Rot Marcel 472
 Rot A. Mira 472
 Rot Nikola 472
 Rot M. Olga 472
 Rot Štefica 472
 Rot Viktor 472
 Rot-Vamošer Zlata 472
 Rot Žiga 472
 Rotbart Emil 48,
 Rotbart Vladislav 249, 257, 300, 472
 Rotdaj dr Anica 472
 Roter Franjo 472
 Roter dr Leo 472
 Roter Miša 472
 Rotmiler Adolf-Aca 472
 Rozenbaum Jozefina 472
 Rozenbaum Regina 472
 Rozenberg Anita 472
 Rozenberg Anton 263, 472
 Rozenberg-Farkaš Elza 242, 472
 Rozenberg Erna 473
 Rozenberg L. Ervin-Silja 473
 Rozenberg Eva 473
 Rozenberg Pavle (Nikoli Dušan) 473
 Rozenblat M. Egon 473
 Rozencvajg Alfred (Mitrov Nenad) 50, 245, 473
 Rozencvajg M. dr Erih 473
 Rozencvajg dr Fisl 473
 Rozencvajg A. Frida 473
 Rozencvajg-Justus Julijana 473
 Rozencvajg E. dr Lea 473
 Rozencvajg Marija 235, 473
 Rozencvajg D. Pavle 473
 Rozencvajg Viktor 34, 38, 47, 50, 51, 112
 Rozencvajg M. Zlata 473
 Rozenfeld Bruno 473
 Rozenfeld imre 250, 251, 286, 287, 473
 Rozenfeld Martin 252
 Rozenfeld-Roman Mirko 473
 Rozenrauh dr Drago 473
 Rozenrauh Ernestina 473
 Rozenrauh-Štern Gizela 473
 Rozenrauh-Rozencvajg Jelena 473
 Rozenrauh Simo 473
 Rozner V. Hans-Evan 473
 Rozner Ivo 473
 Rubanji dr Pal 473
 Ruben Bojana 474
 Ruben R. Bojana 474
 Ruben Matilda 152
 Ruben S. dr Remon 474
 Ruben-Prci H. Zumbula 474
 Ruben B. Žaki 474
 Rubenovi M. Avram 474
 Rubenovi M. Isak 474
 Rubenovi Rašela 474
 Rubenovi Rifka 474
 Rubini Stjepan (ustaša) 113
 Rubinstajn H. Josip 474
 Rukavina Joco (ustaša) 113
 Rule (prezime nepoznato) 474
 Ruso I. Albert 267, 474
 Ruso Beno 266, 277, 474
 Ruso-Menteš Roza 266, 277, 474
 Ruso I. Vida 474
 Ruso M. Žaklen 474
 Ruži D. Vilko 474
 Ruži ka Valika 474
 Sabol Ivan 277, 474
 Sadikario J. Avram 53, 266, 267, 277, 474

Sadikario S. Hajim 53, 276, 474
 Sadikario J. Samuel 267, 474
 Sadikario J. Solomon 267, 474
 Sak Erna 474
 Saks Mira 23, 475
 Salamon Lj. Fedor 475
 Salamon ing. Imre 475
 Salamon Lj. Lili 475
 Salamon Rifka-Patika 475
 Salamon I. Salamon 475
 Salaši Ferenz (ma arski fašista) 155
 Sale dr Hinko 288, 475
 Salcberger L. Aleksandar-Šami 42, 44, 129, 217, 220, 277, 475
 Salcberger L. Alfred 475
 Salcberger L. Beba 475
 Salcberger L. Ervin-Stanko 220, 305, 475
 Salcberger-Grinvald J. Nada 475
 Salcberger H. Vlado 292, 293, 475
 Salom Albert 45, 222, 475
 Salom J. Albert 475
 Salom I. Ante-Buki 475
 Salom Avram 475
 Salom Avram 475
 Salom Bernard 476
 Salom S. Braco 476
 Salom J. Daniel 476
 Salom I. David 476
 Salom H. Duška 476
 Salom Erna 476
 Salom S. Erna 476
 Salom D. Isak-Igo 476
 Salom H. Izidor 476
 Salom ing. Ješua-šujica 43, 277, 476
 Salom Julija 476
 Salom Lili 476
 Salom D. dr Mento 476
 Salom Miko 282, 476
 Salom-Papo A. mr ph. Mira 476
 Salom D. Moric-Mile 476
 Salom E. Moric-Moca 43, 44, 217, 476
 Salom Niko 476
 Salom B. dr Rafael 476
 Salom D. Ruta 223, 277, 476
 Salom D. Salamon 476
 Salom S. Sida 476
 Salom Šua 20
 Salom A. Šua 43, 477
 Salom F. Tilka 477
 Salom D. Zlata 223, 277, 477
 Samakovlija A. Benjamin 477
 Samakovlija A. Bianka-Beba 291, 292, 477
 Samakovlija M. Binjo 477
 Samakovlija B. Daniel 477
 Samakovlija B. Marcel 477
 Samakovlija A. Ela 277, 282, 291, 292, 293, 477
 Samakovlija I. Hajim 21, 44, 477
 Samakovlija dr Isak 43
 Samakovlija Izidor-Kic 277, 477
 Samakovlija Leon 21
 Samakovlija R. Maca 477
 Samakovlija-Laudor Margita 477
 Samakovlija I. Marko 477
 Samakovlija I. Mišo 477
 Samakovlija A. Samuel 477
 Samek Lj. Branko 477
 Samuii Robert 477
 Samuilovi S. dr Albert 477
 Santo Ladislav-Laslo 50, 243, 257, 477
 Santo E. Mira 478
 Sanjina Mira 478
 Sarafi I. dr Jakov 265, 378
 Sarafi I. dr Samuel 478
 Sarfati Alegra 478
 Sarfati J. Isak 266, 478
 Sarfati Sumbula 478
 Sari J. Vera 277, 478
 Sas J. Agneza 23, 25, 28, 29, 237, 245, 259, 286, 471
 Saso Sima 66
 Sason Bela 478
 Sason Rašela 478
 Sason Rebeka 478
 Satler Drago 478
 Satler E. Fedor 478
 Satler Hilda 478
 Satler Marija 478
 Satler Oto 249, 257, 478
 Satler M. Radivoj 478
 Satler J. Vladimir 478
 Savi M. Aleksandar (Jun Alel) 34, 35, 227, 478
 Savin Bela 479
 Savin F. uro 479
 Savin Igor 479
 Savin F. Makso 479
 Schröder Wilhem (nacisti ki general) 58
 Schubert (SS-poru nik) 73
 Schwatzhaber Johan (nacist) 174
 Sege Marija 479
 Sege Nikola 479
 Seidler (nacist) 168
 Seka -Demonštajn A. Etelka 479
 Seke Ernest 479
 Seke Ladislav 291, 479
 Seke-Šik Valreija 479
 Sekelj Aleksandar 479
 Sekelj I. Antonije 479
 Sekelj A. Barbara 238, 279, 479
 Sekelj- Zatezalo Giza 479
 Sekelj E. Jakov Bela 479
 Sekelj Josip 479
 Sekelj Mirko-Imre 48, 479
 Sekelj dr Stevan-1stvan 49
 Sekelj Stjepan 479

552 J. Romano

- Sekelj Vladimir 479
 Sekler M. Jakša 479
 Sekler V. Margita 479
 Sekler O. Pavle 479
 Sekler J. dr Robert 479
 Sekler Lj. Sre ko 479
 Seleš uro 479
 Seleš ing. Herman 479
 Seleš Kuki 479
 Selesi Barbara-Boriška 21, 51, 52, 207, 480
 Selesi M. Mira 480
 Selinger Ivanka 480
 Selinger Jelena 480
 Selinger ing. Zlatko 480
 Seljan Lidija-Lika 480
 Semo Morilo 277, 480
 Semze, B. dr Nikola 480
 Sende-Popovi F. Kornelija 22, 25, 50, 278, 480
 Sendre J. dr Albert-Bela 480
 Senes Anton 480
 Senes Magda – v. Presburger-Senes Magda
 Seni dr Zvonimir (ustaša) 100
 Sentenarei Agroštan (ma arski general) 157
 Servila Sara 265, 480
 Sesler Mavro 198
 Siberlajtner Franjo 147
 Sigeti Istvan 480
 Sigismund Boris 480
 Sigler Š. Mira 480
 Sigler J. Olga 480
 Sigler M. Sandor 480
 Sigler Z. Zdenka 480
 Siladži Drago 480
 Siladži Ladislav 242, 480
 Silobr i dr Mihovil 139
 Simi ing. Lazar 211
 Simon Robert 8
 Simonovi M. (ime nepoznato) 480
 Simovi Milan (jugoslov. general) 54
 Sinberger mr ph. Leo 481
 Singer Aca 253, 481
 Singer dr Adolf 17, 48, 49, 238, 239, 240, 305, 481
 Singer V. Aleksandar 481
 Singer M. Dragutin 481
 Singer or e 49, 242, 295, 302, 481
 Singer F. uro 481
 Singer Elijas 112, 189, 481
 Singer E. Eva 481
 Singer Sinjski dr Gustav 481
 Singer Hajni (Babi Ljubo) 481
 Singer Hugo 9, 49
 Singer Ivan 296, 481
 Singer Izidor 481
 Singer J. Jakša-Janez 39, 230, 231, 277, 481
 Singer V. Katica 481
 Singer J. Kurt 481
 Singer dr Leo-Lav 292, 481
 Singer V. Melita 481
 Singer L. Nada 482
 Singer Paul 482
 Singer Slavko 276, 482
 Singer Slavko 482
 Singer Sofija 482
 Singer E. Tilda 482
 Singer E. Tomislav 482
 Singer-Štajn Valika 482
 Singer Vatroslav 482
 Singer Zdravko 21, 39
 Singer-Hofman V. Zlata 482
 Sinteš Lajoš 254
 Sion B. Isak 53, 264, 265, 269, 277, 482
 Sion-Baruh Matilda 266, 482
 Sion Sara 842
 Sion S. Vitali 482
 Skalicki F. Emil 235, 482
 Skalicki F. Erih 236, 277, 482
 Skender-beg v. Kamhi M. Rafael
 Skopal Karlo 482
 Skopal Lucija 482
 Skopskaja-Ratkovi Bosa 276, 182
 Slovak J. Branko 482
 Sobathelji Ferenc (ma arski fašisti ki general)
 Sojher S. Roza 482
 Somer Leo 482
 Sorger J. Lea 482
 Sorger Makso 482
 Spira Mojzes 23, 33, 34, 483
 Spiro A. Roza 483
 Starver mr ph. Emil-Mika 483
 Stavel B. Vera 483
 Stazzi dr Sante (fašisti ki lekar) 123
 Stengel (nacista) 179
 Stoimenov Kiril (bugarski fašista) 87
 Stojadinovi dr Milan 12, 41, 57
 Stojakovi Lazar 208
 Stoj i (ustaša) 121
 Strake Fritz (nacista) 60, 66, 81
 Štuka (gestapovac) 79
 Suhren Fritz (nacista) 174
 Sulaver Magda 483
 Sumbulovi J. ing. Moric 483
 Suri A. Lea 483
 Susman Nikola 242, 483
 Susman mr ph. Sigfrid 483
 Suvín F. uro 483
 Suvín-Šlezinger L. dr Miroslav 483
 Sve enski Branko 227, 483
 Sve enski V. dr Branko 483
 Sve enski Karlo 34
 Sve enski mr ph. Velimir 483
 Sve enski Vera 483
 Sve enski Vera 483
 Safer Pavle-Pal 49, 239, 242, 256, 257, 259, 483

- Šaherl-Nadherni J. Lina 483
 Šaherl R. Valter 483
 Šajber L. Ema (In i Smilja) 483
 Šajber A. Eugen 483
 Šajber L. Ljudevit 483
 Šajber Lj. Marko 483
 Šajer Eduard 483
 Šajer Elza 483
 Šajer Lili 484
 Šajer Miroslav 484
 Šajer A. Moric 484
 Šajer Nada 484
 Šajn dr Karlo 484
 Šalamon ing. Ervin 297, 484
 Šalgo Suzi 234, 235, 484
 Šami Alegra-Gita 484
 Šami S. Matilda 484
 Šami S. Moris-Mitke 267, 277, 484
 Šami S. Reina 484
 Šamorel Ž. Zaklina 484
 Šandor Peter 287
 Šanjika (prezime nepoznato) 249, 484
 Šari -Švarc A. ing. Artur 484
 Šarki ing. Vita 484
 Šatner N. Iso 484
 Šebek Grga 484
 Šebek dr Šandor 252
 Šebo R. Vera 484
 Šefer dr Eugen 484
 Šefer Pavle 484
 Šefer dr Samuel 484
 Šehter Laslo 261
 Šehter-Kova Ruža 48
 Šehter Vilim 484
 Šela (prezime nepoznato) 484
 Šemerling Hana 51
 Šen-Galac Getruda – v. Galac-Šen Getruda
 Šen Marijana 286, 484
 Šenauer J. Geza 484
 Šenauer G. Vladimir 484
 Šenberger Geza 249, 484
 Šenberger H. Imre 484
 Šenberger S. Imre 485
 Šenberger Irena 485
 Šenberger Mira 485
 Šenbrun Nikola 262
 Šenbrun Tibor 50, 242, 257, 262, 300, 485
 Šenfajn Hedviga 485
 Šenfeld B. Edita 485
 Šenfeld B. Irena 485
 Šenfeld-Popadi dr Mirjam 485
 Šengut Isak 485
 Šenk J. Branko 485
 Šenk Dragutin 485
 Šenk M. Ivan-Mišo 51, 249, 251, 277, 300, 485
 Šenk M. Vera 249, 485
 Šenk J. Vladimir 485
 Šenvald Irena 485
 Šer-Minderovi Katarina-Keti 28, 29, 210, 485
 Šer-Petrovi Jovanka-Jolanda 485
 Šer-Rakosi Zora – v. Rakoši-Šer Zora
 Šer. J. Lazar 485
 Šer Oskar 485
 šešenji Bela 485
 Šeter Jelena 485
 Šik-Oberhofer dr Tea 485
 Šil Arpad 486
 Šiler Mihalji 261
 Šillinger J. mr ph. Albert 486
 Šimerling Matija 249, 259, 300, 486
 Šimon (prezime nepoznato) 486
 Šimon-Husar J. Magda 486
 Šinko Ervin (Spicer Franjo) 20, 292, 294, 486
 Šinko dr Irma (Spicer Mici) 293, 486
 Šlajpah Franc 293
 Šlanger Egon 486
 Šlezinger B. dr Albert 486
 Šlezinger Boris 486
 Šlezinger Branko 486
 Šlezinger er - or e 260, 486
 Šlezinger Ernest 249, 259, 486
 Šlezinger H. Hinko 486
 Šlezinger Imre 486
 Šlezinger-Brandler J. Marija 486
 Šlezinger M. Milena 34, 486
 Šlezinger dr Miroslav 32, 36, 486
 Šlezinger H. Nada 487
 Šlezinger Ruža 487
 Šlezinger E. ing. Vilim 487
 Šmelcer Ervin 487
 Šmit Anica 487
 Šmit Leo 487
 Šmit M. Zvonko 487
 Šmukler V. Izabela 487
 Šmukler Julija 437
 Šmukler V. Rut 487
 Šmukler M. dr Vilim 487
 Šnajder An elka 487
 Šnajder J. Josip 487
 Šnajder I. Ljerka 487
 Šnajder dr Marcel 20, 31, 43, 487
 Šnap I. ing. David 487
 Šneler-Lulik Milica 487
 Šneler Mladen 487
 Šneler A. Zorka 487
 Šneler Zvonko 285, 487
 Šneman Marija 22
 Šneman Željko 487
 Šneron Josip 214, 487
 Šnetrepl Urlih 112, 189, 487
 Šnicler dr Nandor 487
 Šomlo Šaci 487
 Somo i Regina 488
 Šor Istvan 261

554 J. Romano

- šorš Drago 488
 šorš Mišo 488
 Sosberger Bela 254, 488
 Sosberger Dezider 249, 258, 488
 Sosberger Franjo 50
 Sosberger Imre 249
 Sosberger J. Pavle 84, 488
 soš Sandor 279
 soštari L. Zlatko 488
 Soten R. Ivo 291, 488
 Soti Ferenc 488
 Špajdl Mancika 243, 259, 483
 Špajdl Vilmoš-Vili 243, 259, 300, 301, 488
 Špang Jožef 488
 Špani Miroslav 488
 Šparing Hugo 488
 Šperlih Bernat 488
 Špicer Drago 488
 Špicer Edita 49, 239, 242, 287, 488
 Špicer Ervin 49, 239, 242, 260, 488
 Špicer Franjo — v. Šinko Ervin
 Špicer dr Irma — v. Šinko dr Mici
 Špicer S. dr Fric 488
 Špicer I. Ivan 488
 Špicer L. Ivan 488
 Špicer-Kraus Jelka 488
 Špicer- ali Kata 488
 Špicer Ladislav 489
 Špicer Laslo 489
 Špicer Marko 489
 Špicer dr Milan 99
 Špicer-Milanovi Milan 21, 35, 37
 Špicer-Grinvald Mira 489
 Špicer M. Mirjam 489
 Špicer M. dr Pavao 116, 489
 Špicer B. Pavle 489
 Špicer Sarina 489
 Špicer Viktor 489
 Špicer dr Vladimir 489
 Špicer L. Zdenka 489
 Špicer R. Zdenko 232, 489
 Špigl J. Sigmund 489
 Špigl-Levi J. Sofija 489
 Špigler-Stani Fedor 489
 Špigler dr Oto 39, 489
 Špigler-Stani O. Vlasta 489
 Špiler-Georgijevi ing. Emil 489
 Špiler Miroslav 285, 489
 Špiler Oto 489
 Špirer Ivan 489
 Spiro D. Ma aš 51, 252, 253, 489
 Špoljar Eržika 489
 Šprajcer Josip 489
 Špringer J. Edita 490
 Šprung H. dr Laura 490
 Šprung H. Maks 490
 Šprung L. Moric 490
 Šrajber L. Alfred 490
 Šrajber An elka 490
 Šrajber S. An elka 490
 Šrajber Marko 42, 44, 277, 297, 298, 490
 Šrajer Imre 490
 Šrajer Martin 48, 242, 490
 Štajn J. Aleksandar 490
 Štajn B. dr Andrija 490
 Štajn dr Beno 22, 36
 Štajn Bernard-Pero 490
 Štajn Z. Ela 490
 Štajn J. Emil 490
 Štajn Filip-Lipi 258, 300, 490
 Štajn A. Hinko 490
 Štajn dr Ivan-Hans 490
 Štajn A. Julije 490
 Štajn mr ph. Karlo 249, 258, 490
 Štajn dr Mavro 490
 Štajn Mišo 490
 Štajn Nikola 490
 Štajn-Papo M. Rozina 490
 Štajn Rudolf 490
 Štajn ing. Tibor 249, 491
 Štajn Tibor 254
 Štajn N. Toma 491
 Štajn Vali 491
 Štajn-Erih Vera 491
 Štajnberg P. dr Fridrih 491
 Štajnberg Sre ko 491
 Štajnberger M. Adolf-Drago 22, 228, 230, 234, 278, 305, 491
 Šta nberger Izrael 112, 189, 491
 Šta nbreher M. Josip 491
 Šta nbriker Adam 23
 Šta nbriker Ivan-Žan 491
 Šta ndler S. Hilda 491
 Šta ner K. ing. Aleksandar 491
 Šta ner S. dr Alfred 491
 šta ner M. Alisa 249, 491
 šta ner M. mr ph. Bela 296. 491
 Šta ner Branko 491
 Šta ner Branko 491
 Šta ner Ducika 491
 Šta ner M. Egon 491
 Šta ner-Snetrepl M. Henci 491
 Šta ner A. Henrijeta 245, 247, 249, 251, 259, 277, 300, 491
 Štajner Hugo 262
 Štajner A. Hugo 249, 492
 Štajner Josip-Pišta 492
 Štajner Magda 492
 Štajner S. dr Marko 492
 Štajner D. Menahem-Miša 492
 Štajner Mikloš-Nikola 242, 492
 Štajner B. Mirjam 492
 Štajner Miroslav 250, 256, 287, 492
 Štajner Odete 492

Štajner Oto 492
Štajner D. Roza 492
Štajner Rudi 297, 492
Štajner K. Rudolf 492
Štajner Ruža-Piroška 235, 277, 492
Štajner M. dr Stjepan 492
Štajner-Stani Sre ko 492
Štajner Zdenka 492
Štajner S. Zora 492
Štajner Zvonko 492
Štajnfeld dr Aleksandar 19, 21 25, 48, 50, 237
Štajnfeld E. Kata 492
Štajnfl dr Gustav 492
Štajnic Janoš-Jovan 246, 249, 258, 300, 492
Štajnic J. Tibor 48, 492
Štajnic J. Vilim 492
Štaka Danilo 218
Štaler Sofija 492
Štaler Zorica 492
Štark M. Egon 249, 257, 262, 300, 493
Štark Eugen 112
Štark M. Marta 493
Štark M. Mirko 493
Štark Viktor 50
Šteg M. Sigmund 493
Štekl Drago 493
Štekovi J. Klara 493
Štelcer E. uro 493
Štelcer . Gavro 493
Štelcer A. Jovanka 493
Štelcer M. Sigmund 493
Štelinger Mirko 493
Štemberg J. Josip 493
Štemberg Leo 493
Štengl (Stengel) — nacist 179
Šteper Valter 493
Šterk Miša 493
Šterk dr Vladimir 493
Štern D. Daivd 284, 296, 493
Štern O. Dragan 493
Štern Emil 48
Štern A. Erih 45, 493
Štern Estera-Cuca 277, 493
Štern A. dr Getruda 45, 493
Štern-Stani Greta 493
Štern Gizela 493
Štern-Mermelstajn I. Hilda 493
Štern A. Hinko 494
Štern D. Hugo 494
Štern dr Ivan 494
Štern V. Ivica 494
Štern dr Jakov 494
Štern Josip 263, 494
Štern dr Josip 494
Štern Ladislav 263, 494
Štern S. Leo 494
Štern-Šterni Maksim 26, 27, 28, 277, 494
Štern Mira 494
Štern S. Mladen 494
Štern F. dr Oskar 494
Štern E. Oto 494
Štern Regina 27, 31, 277, 494
Štern J. Regina 494
Štern Ruža 28, 494
Štern-Zvezdi Slavko 494
Štern-Zvezdani Tibor 253, 295, 494
Štern Valerija 494
Štern-Pordes S. Vanda 494
Štern Vilim 494
Štern V. Zvonko 494
Štemberg V. Drago 495
Šternberg-Levi Flora 495
Štemberg Izidor 495
Štemberg A. Ladislav 495
Štemberg Leo 495
Šternberger Franjo 495
Šternberger Ignac 50
Šternberger Jakov 495
Štetler Sigmund 22, 278, 495
Štok (ime nepoznato) 495
Štok ing. Ivan 495
Štok S. Josip 495
Štok-Cukerberg Olga 495
Štok Sigmund 495
Štoki F. Josip 495
Štrasberger Branko 495
Štraser R. dr uro 495
Štraser Mihajlo 495
Štraser Nikola 495
Štraser G. Toma 495
Štraser Zoltan 263, 495
Štraus J. Božidar-Darko 495
Štraus Jene 261
Štraus Jovari 495
Štraus I. dr Zvonimir 495
Štrkalj-Erlih Klara 495
Šuc Ivan 26, 50, 244, 260, 286, 299, 301, 302,
Šugar Vilmoš 261
Šulbaum Franc 496
Šulberger Deže 249, 496
Šulc E. Branko 496
Šulc E. Boris 496
Šulc R. Draško 496
Šulc M. Rikard 39, 270, 496
Šuler Josip 21, 39, 496
Šulhof L. Zvonimir 496
Šulman Imre 242, 496
Šulman E. Jakob 496
Šulman E. Ruža 17, 52, 207, 496
Šultajs Oto 496
Šultajs M. Rudi 496
Šultajs Zlatko 496
Švab Bernat 50, 51
Švabenic Ankica 496

556 J. Romano

- Svabenic L. Berta 496
 Švabenic A. Jelka 36, 496
 Svabenic A. Josip 436
 Svabenic Milek 496
 Svabenic M. Paula 496
 Svabenic A. Vera 496
 Svabenic M. Zlata 497
 Svajcer Zvonko 497
 Svajcer Ladislav-Lajoš 260, 497
 Svajger Marija 497
 Svalb Nikola 48, 49, 238, 240, 497
 Svam E. Jakob 497
 Svam E. Karlo 497
 Švarc I. dr Aleksandar 497
 Švarc Lj. Aleksandar 497
 Švarc Ana 497
 Švarc Ana 497
 Švarc Andrija 497
 Švarc Blinky 497
 Švarc F. Božo 189, 277, 497
 Švarc Branko 497
 Švarc Danica 497
 Švarc David 497
 Švarc Dušan 497
 Švarc Edvin 497
 Švarc Fric 256, 497
 Švarc Frida 29, 497
 Švarc Getruda-Gerda 231, 497
 Švarc Geza 8
 Švarc A. Herman 497
 Švarc M. Hermina 497
 Švarc Hinko 9
 Švarc Ina 29
 Švarc Ivana-Ivica 32, 34, 36, 229, 497
 Švarc Ivo 498
 Švarc Izidor 498
 Švarc Janko-Janoš 256, 498
 Švarc D. Jeti 498
 Švarc A. Jovan 498
 Švarc Krešimir 498
 Švarc Ladislav 498
 Švarc D. Lea 498
 Švarc Ljubica 498
 Švarc Maks 33
 Švarc Š. Milan 498
 Švarc Mira 249, 498
 Švarc Mirko 498
 Švarc O. dr Miroslav 498
 Švarc Paula 498
 Švarc S. dr Petar 20, 498
 Švarc J. Rudolf 498
 Švarc Samuel 498
 Švarc Šime 498
 Švarc J. Velimir 498
 Švarc M. Vera 498
 Švarc-Šimunov S. Vili 53, 270, 498
 Švarc J. dr Vladislav 213, 498
 Švarc mr ph. Zvonko 498
 Švarcbar Matilda 499
 Švarcenberg Lj. Boris 499
 Švarcenberg Lj. Sonja 499
 Švarhart Moric 9, 40
 Švarcvald Branko 499
 Švarcvald M. Fred 499
 Švicer S. ing. Aleksandar 3fl, 285, 499
 Švicer-Goldštajn Truda 499
 Švimer Jelisaveta 48
 Švrljuga Elza 499
 Švrljuga Ferdo 499
 Švrljuga F. ing. Milivoj 285, 499
 Tacconi A. (Italij. fašista) 137
 Tadžer dr Isak 499
 Tajfer Marica 499
 Tajhman Beno 263, 499
 Tajtacak dr David 20
 Tajtacak Izrael 8
 Talvi Rafailo 210, 499
 Talvi Rafailo 288, 499
 Tamasi (madar. fašista) 161
 Tarkei Marton 48
 Taub Viktor 499
 Tauber R. Eduard 499
 Tauber E. Elijas 499
 Taub J. Estera 499
 Tauber R. Iso 499
 Tauber L. dr Julije 499
 Tauber Rudolf 499
 Tausig Marija 499
 Tausk Feliks 499
 Teichmann Ludwig (SS-potpukovnik) 82
 Teljban Lj. Lina 500
 Tempi S. dr Ignac 500
 Terek Bela (madar. general) 157
 Terek Kajka 500
 Terek-Verni Magda 500
 Terek Piroška 500
 Ternbah Mirko 500
 Testa dr Nisim 66
 Tiljak Ljudevit (ustaski agent) 102, 112
 Timar A. Nikola 249, 257, 300, 500
 Timar A. Zoltan 51, 245, 246, 247, 500
 Tipold Katalin 500
 Tišler O. Erika 500
 Tišler O. Getruda 500
 Tišler-Korošec Gizela 500
 Tišler-Kon A. Olga 500
 Tišler O. Valter 500
 Todolanu Jakov 267, 500
 Todolanu Mordehaj 267, 500
 Todorovi Z. Voja — Lerer Z. Samuel
 Tolentino J. Abramin 500
 Tolentino J. Angelo 500
 Tolentino J. Emilio 145, 500

- Tolentino A. Flora 293, 500
 Tolentino S. Rozina 500
 Tolnauer-Pik K. ur a 500
 Tolnauer Ninoslav 500
 Tolj Ivan (ustaša) 109, 110, 111, 131
 Tomas I. Teodor 500
 Tomaši Lj. mr ph. Eugen 500
 Tošev Pera 10
 Trajer Drago 500
 Trajer F. dr Ladislav 500
 Tramer I. Sol ika 500
 Treibe D. dr Simo 501
 Trebinjac Miloš 11
 Trenk J. Gizela 501
 Tri -Hajmer Jelka 501
 Tric dr Norbert 501
 Trinki S. Albert 45, 221, 277, 305, 501
 Trinki R. Cezar 501
 Trinki I. David 501
 Trinki L. Joja 501
 Trinki-Danon Rifka 501
 Trinki S. Rifka 501
 Trunkvalder Eden (madar. oficir) 159
 Trup evi -Fišer S. Terezija 501
 Türk Anton 501
 Türk Veljko 501
 Turkovi Aleksandar 112
 Turneid Herold (nacista) 58, 59, 67, 69, 73, 79
 Turnovski Miroslav 501
 Tuvi-Levi H. Erna 501
- Udovi i O. Lidija 501
 Ungar Ferenc 261
 Ungar Gustav 501
 Ungar M. Irena 501
 Ungar Jakob 20
 Ungar Josip 501
 Ungar Karlo (folksdoj er) 78
 Ungar S. ing. Pavao 285, 291, 501
 Ungar Regina 501
 Ungar J. Viktor 501
 Ungar H. dr Zehava-Seka 501
 Unterberger Anton 502
 Unterberger Imre 502
 Urih Nada 502
 Uroševi Tibor 242, 502
- Vadijai A. Bijanka 502
 Vadijai A. (ime nepoznato) 502
 Vagi A. or e 502
 Vagman Hans 249, 256, 502
 Vagman L. dr Vilim 502
 Vahs Paula 502
 Vajcenfeld S. Benjamin 502
 Vajcner Ervin 502
 Vajda Juraj 263, 502
 Vajda Petar 263, 502
- Vajdman Zorzeta 249, 502
 Vajler ing. Adolf 502
 Vajler N. Dobrila 502
 Vajler Š. Zlatko 502
 Vajman I. Oto 502
 Vajman E. Robert 249, 259, 300, 502
 Vajnaht Edo 285, 502
 Vajnberger (ime nepoznato) 252, 502
 Vajnberger dr Draga 99
 Vajnberger Dragica 291, 502
 Vajnberger Š. Oto 502
 Vajnberger Paula 502
 Vajnberger-Maslova Terezija 502
 Vajndorfer Anka 502
 Vajner Heli 503
 Vajner Herman 503
 Vajner Julija-Jula 35, 121, 127, 503
 Vajner dr Zdenko 503
 Vajnert Anica 503
 Vajnert H. dr Ernest 503
 Vajnert S. Lenka 503
 Vajninger M. Ana 503
 Vajnrebe Blanka 503
 Vajnrebe-Taus Liliika 503
 Vajnrebe Mira 503
 Vajnrebe Stanka 503
 Vajnrebe Vili 503
 Vajnrebe Zlatko 503
 Vajnrebe Zora 503
 Vajnstajn Duka 503
 Vajnstaugei Franjo 503
 Vajs dr Albert 298, 299, 503
 Vajs Aleksandar 503
 Vajs S. dr Aleksandar 503
 Vajs J. Alfred 8, 20, 503
 Vajs Ana 503
 Vajs Lj. dr Ana 503
 Vajs dr Arabela 504
 Vajs Arpad 504
 Vajs Aratur 21, 38, 39, 504
 Vajs M. Bogdan 504
 Vajs Branko 504
 Vajs A. Cicko 504
 Vajs Dana 504
 Vajs J. Danko 504
 Vajs H. Deneš 262, 263, 277, 504
 Vajs uro 504
 Vajs Lj. Edita 504
 Vajs Edna 504
 Vajs Egon 35, 504
 Vajs J. dr Emanuel 504
 Vajs J. Emanuel-Mano 504
 Vajs dr Ernest 504
 Vajs dr Filip 504
 Vajs Gehard 22, 23,
 Vajs Gido 504
 Vajs-Kamhi D. Gracija 504

558 J. Romano

- Vajs O. mr ph. Hans 504
 Vajs-Verthajmer B. Hedviga 504
 Vajs Istvan 262, 505
 Vajs A. Ivan 505
 Vajs V. Ivo 505
 Vajs Jelka 231, 505
 Vajs Josip 505
 Vajs Jozef 50
 Vajs Julijana 231, 505
 Vajs Kaiman 505
 Vajs Karlo 505
 Vajs-Vermeš H. Lili 505
 Vajs Lujo 33
 Vajs-Veljan Ljudevit 505
 Vajs Marcel-Marci 282, 291, 293, 505
 Vajs-Najman S. Margita 505
 Vajs Marija 29
 Vajs J. Marija 505
 Vajs A. dr Marija 505
 Vajs Milan 505
 Vajs Milan 505
 Vajs J. dr Milan 505
 Vajs H. Mirko 505
 Vajs Mišo 505
 Vajs Moric 8
 Vajs Muki 8
 Vajs J. Nada 505
 Vajs A. Natan 39, 231, 506
 Vajs H. Nikola 506
 Vajs Olga 253, 506
 Vajs mr ph. Oto 506
 Vajs Reginald- iro 39, 231, 506
 Vajs Simo 506
 Vajs Slavko 232, 506
 Vajs D. Slobodan 506
 Vajs Z. Stjepan 506
 Vajs Šandor 506
 Vajs K. Teodor 222, 506
 Vajs Valerija 506
 Vajs A. Vera 249, 251, 259, 277, 506
 Vajs J. Vlatka 191, 506
 Vajs Zlata 506
 Vajs I. Zlata 506
 Vajs-Špicer J. Zlata 506
 Vajs Zora 506
 Vajser Ivo 506
 Vajsman F. Mirko 506
 Valentin i Jože 293
 Valter An elko 506
 Vamoš Gizela 506
 Vamošer Poldika 506
 Vamošer-Rot Zlata — v. Rot-Vamošer Zlata
 Vamošer S. Zlatko 29, 506
 Vardo dr Vince 506
 Varga ula 245, 246
 Varga . Elizabeta 506
 Varga Liliika 5,06
 Varga ing. Ljudevit 507
 Varga-Klajn Magda 232, 237, 507
 Varga J. Stevan 27, 28, 29, 31, 277, 507
 Varga Stjepan 507
 Vari Jožef 287
 Varijaš Greta 507
 Varljaš E. mr ph. Vladislav 507
 Vaserštajn Alojz 507
 Vaserštajn Jozef 507
 Vasi or e 252
 Vaš Eugen 51
 Vaš Gita 287
 Vaš Jolan 287
 Vavra Moric 8
 Veber I. Anka 507
 Veber Eugen 507
 Veber G. Rudolf 507
 Veber A. Vera 507
 Vera »Jevrejka« (prezime nepoznato) 211, 507
 Verber Gustav 51, 246, 249, 507
 Vereb Zoltan 23
 Vereš Z. Marija 507
 Vereš Pal 507
 Vereš A. dr Vladimir 507
 Vermeš Tibor 249, 507
 Verner A. Oto 5,07
 Verteš Arpad 19, 50
 Verthajm dr Pavao 32, 36, 230, 507
 Vesel Oto 507
 Veseli Maja 507
 Veseli Nada 507
 Vidri Kuno 507
 Vidri Milika 507
 Vig ogi 252, 508
 Vig S. Ladislav 508
 Vig M. dr Mihajlo 508
 Viler H. Edita 508
 Viler-Rauhberger J. Elza 508
 Vilhajm Ladislav 242, 508
 Vilim Josip 508
 Vilikovi Branko 508
 Vilikovi Vladimir 508
 Vinaver Stanislav 298
 Vince Abraham 10, 20,
 Vince dr Varo 508
 Vincer Viktor 50
 Vincet Oto (gestapovac) 60
 Vinkler M. Jozef 508
 Vinkler Natan-Naftali 242, 508
 Vinski-Majer Dora 227
 Vinski Marija 508
 Vinski dr Pavle 508
 Vinski dr Pavel 142
 Vinter Andor 249, 257, 508
 Vinter Dara 286, 508
 Vinter V. Gabriel 508
 Vinter Matija 249, 508

- Vinter dr Miroslav 508
 Vinter dr Pavle 508
 Vircburger dr Ivan 508
 Viser-Rajh Matilda — v. Rajh-Viser Matilda
 Vitliš A. Jozef 508
 Vizler Jonatan 34
 Vizler H. Joško 508
 Vizler J. Mira 508
 Vizler Rudolf 508
 Vizler J. Zlata 5,08
 Vizner-Kajzer M. Maja 508
 Vizner (muž Vizner Maje) 509
 Vizner H. dr Mavro 509
 Vogin V. Papao 509
 Vol N. Ana 509
 Vol Lola 48, 49, 51, 238, 239, 240, 509
 Vol Marija 509
 Volah I. Ašer 509
 Volah-Sojher Blanka 509
 Volah I. Jakob-Bata 509
 Volah I. Rahela 509
 Volah I. Sarina-Lotika 509
 Volf Aleksandar 509
 Volf Anda 509
 Volf O. Branko 509
 Volf Draga 509
 Volf H. dr Edgard 5,09
 Volf B. Gustav 509
 Volf Irma 509
 Volf Leo 509
 Volf Mirjana 509
 Volf Moric 509
 Volf Oto 509
 Volf Slavko 509
 Volf L. Zdenko 509
 Volfenzon Klara 509
 Volner V. Drago 277, 509
 Volner-Vilkovi Ernest 38
 Volner Hugo 509
 Volner-Šik Mira 510
 Volner V. Zdenko 277, 510
 Volner Žiga 109
 Vortman S. Lidija 510
- Vrani dr Leo 510
 Vrban Ante (ustaša) 120
 Vujkovi Sveotozar (kolaboracionista) 73
 Vukusi M. Estera 270, 510
- Wagner (SS-potpukovnik) 63
 Walter dr (nacista) 168
 Welther (SS-poru nik) 72
 Wert Henrik (madar. fašisti ki general) 155
- Zaharija Flora 510
 Zaharija A. Mušon 510
 Zaharija D. dr Salom 510
 Zaharijev Ivan (bugarski fašista) 87, 88
 Zaloš er mr ph. Leo 510
 Zduni S. Jozefina 510
 Zelenfrajnd F. Marko 510
 Zelinger Ilza 510
 Zental Laslo 510
 Ziereis Franz (gestapovac) 167
 Zigler Klara 287
 Zoltan dr Imre 510
 Zombori ula (madar. fašista) 159
 Zon A. dr Mojsije-Milan 9, 40, 42, 199, 270, 510
 Zon-Abinu A. Nada-Zina 510
 Zon M. Paula 28, 43, 44, 270, 285, 510
 Zonenberg Deže-Deneš 51, 249, 256, 51,0
 Zonenfeld-Zoni A. Dragutin 212, 510
 Zonenfeld A. dr Ladislav 510
 Zonenšajn Alma 38
 Zopf or i 261
 Zor (ime nepoznato) 190
 Zore I. Fran eska 510
 Zori E. Elvira 510
 Zubi Josip (ustaša) 125
 Zuhra (nacista) 79
 Zunana Avram 511
 Zunana Joško 511
 Zvicer S. Anka 511
 Zvijezdi -Stern . Milan 511
- Živkovi Stefan (kolaboracionista) 78
 Zupunski G. Matilda 511

IZVORI I LITERATURA

A — IZVORI

ARHIVSKA GRA A

Arhiv Hrvatske, Zagreb — fond »Žrtve fašizma«
Arhiv Jevrejske opštine Split — fond »Žrtve fašizma i u esnici u NOR«
Institut za savremenu istoriju, Beograd — fond »Italija«
Institut za vojnomedicinsku dokumentaciju, Beograd — fond »Italija«, »Sanitetski kadar žrtve fašizma« i »Sanitetski kadar u esnici u NOR«
Istorijski arhiv Beograda — fond »Banjica« i »Sajmiste«
Istorijski arhiv Sarajeva — fond »NOR«
Jevrejski istorijski muzej, Beograd

ŠTAMPANA GRA A

Alkalaj I, *Arhivska gra a o Jevrejima u Srbiji, Jevrejski almanah za 5689. g.*, Vršac 1928.
Arhiv Saveza Komunista Bosne i Hercegovine, III, 1, Sarajevo 1952.
Bilten Vrhovnog staba NOV i POJ, IV, broj 46–47, 1944.
Biografije veterinarina i studenata veterine iz Hrvatske palih u narodnooslobodila koj borbi, Vetserum 11–12, Zagreb 1961.
Bošnjak, *Statisti ki kalendar 1900–1911*, Sarajevo.
Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. I 1941, Sarajevo 1932.
Enciklopedija leksikografskog zavoda, 2, Zagreb.
Farmaceutski godišnjak, Zagreb 1934.
Godišnjak grada Beograda VI (1959), VIII (1961), IX–X (1962).
Grada za historiju narodnooslobodila koj pokreta u Slavoniji, I–V, Historijski arhiv SI. Brod 1962–1966.
Grünwald G., *Stari popisi novosadskih Jevreja, Jevrejski almanah 1961–1962*.
Hre kovski Slevica, *Hronologija radni koj i narodnooslobodila koj pokreta u Bosanskom Brodu i okolini 1894–1945*, SI. Brod 1969.
Hronike o radu sanitetske službe u NOR 1941–1945, I–XII, Vojnomedicinska akademija, Beograd 1966–1967.
Hronologija oslobodila ke borbe naroda Jugoslavije 1941–1945, Beograd 1964.
Hronologija radni koj pokreta u Srbiji, II (1919–1941), Beograd 1969.
Imenik suboti kih Jevreja žrtava fašisti ke okupacije 1941–1945, Subotica 1948.
Izveštaj Državne komisije za utvr ivanje zlo ina okupatora i njihovih pomaga a u Kosovskoj Mitrovici — u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, k-22-1a-3/9, reg. br. 3728.
Izveštaj Oblasne komisije za utvr ivanje ratnih zlo ina okupatora i njihovih pomaga a u Prizrenu — u Jevrejskom istorijskom muzeju Beograd, k-22-2a-2/5, reg. br. 3727.
Jeli D., *Prilog izu avanju u es a ba kih Jevreja u NOR-u naroda Jugoslavije, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja*, Beograd 1975.
Jevrejski narodni kalendar za 5701. g. (1940–1941).
Jovanovi M., *Sematski almanah grada Novog Sada*, Novi Sad 1936.
Kadi M., *Popis i raspored veterinarina u Hrvatskoj i Slavoniji 1918*, Vetserum 11–12, Zagreb 1967.
Ko je ko u Jugoslaviji, Beograd 1928.
Ko je ko u Jugoslaviji — Lekari, Beograd 1968.
List naredaba Vojnog zapovednika za Srbiju 7–8, Beograd 1941.
Medicinski godišnjak kraljevine Jugoslavije, Beograd 1933.
Mosbacher E., *Jugoslavenski Jevreji u svetlosti statistike, Jevrejski narodni kalendar za 5701. g. (1940–1941)*.
Narodni heroji — veterinarini, Spomenica 1941–1961, Savez društva veterinarina FNRJ, Beograd 1961.
Oslobodila ki rat naroda Jugoslavije 1941–1945, Beograd 1963.
Pedeset godina Farmaceutske nastave na Zagreba kom sveu ilistu, Zagreb 1970.
Pedeset godina Medicinskog fakulteta u Beogradu, Beograd 1970.
Peri M., *Jevreji iz Jugoslavije španski borci, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja*, Beograd 1975.
Poginuli drugovi, Spomenica 1941–1961. Saveza drustava veterinarina i veterinarskih tehni ara hNRJ, Beograd 1961.
Prva godina narodnooslobodila koj rata na podru ju Karlovca, Korduna, Gline, Like, Gorskog kotara, Prokuplja i Zumberka, Zbornik 3 Istorijskog arhiva Karlovca, Karlovac 1971.
Saopštenja 1–6 o zlo inima talijanskih i nema kih okupatora, Državna komisija za utvr ivanje zlo ina okupatora i njihovih pomaga a, Beograd 1945.

- Saopštenja 6–90o zlo inima okupatora i njihovih pomaga a*, Državna komisija za utvrđivanje zlo inia okupatora i njihovih pomaga a, Beograd 1945–1946.
- Saopštenja o zlo inima okupatora i njihovih pomaga a u Vojvodini 1941–1942*, Novi Sad 1946.
- San anske žrtve fasizma 1941–1945*, Senta 1966.
- Spisak palih boraca-gradana Sarajeva u NOB, poginulih boraca za oslobo enje Sarajeva i žrtava fasisti kog terora*, Odbor za izgradnju spomen-parka, Sarajevo 1967.
- Spisak somborskih Jevreja žrtava fasisti kog terora*, Sombor (b.g.).
- Spomenica Veterinarskog fakulteta Sveu ilista u Zagrebu 1919–1959*, Zagreb 1959.
- Statisti ki godišnjak kraljevine Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1905. i 1911.
- Statisti ki ljetopis za 1874. g.*, Zagreb 1876.
- Topalovi Milica, *Hronologija radni kog pokreta u Srbiji I (do 1919)*, Beograd 1964.
- Udicki J., *Žrtve II svetskog rata iz Sremske Mitrovice*, Sr. Mitrovica 1955.
- Veterinari, studenti veterine i veterinarski tehni ari u NOB, Spomenica 1941–1961*. Saveza društava veterinarar FNRJ, Beograd 1961.
- Vojna enciklopedija*, 6, Beograd 1964.
- Zakoni, Zakonske odredbe, itd. u NDH 1941–1944*, Zagreb.
- Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodila kom ratu naroda Jugoslavije*, tom I, knjiga 1, 2, 3, 5, 6, 9, 15, 27; tom IV, knjiga 1, 2, 3, 5, 6, 9, 14, 25, 30; tom V, knjiga 1, 2, 3, 4, 8, 10, 20.
- Zbornik dokumenata i podataka sanitetske službe narodnooslobodila kog rata naroda Jugoslavije*, I–XI, Beograd.
- Zbornik narodnih heroja Jugoslavije*, Beograd 1957.
- Zlo ini fasisti kih okupatora i njihovih pomaga a protiv Jevreja u Jugoslaviji*, Savez Jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd 1957.

MEMOARSKA GRA A (OBJAVLJENA)

- Ajzenšteter V., *Se anje na rad u divizijskoj bolnici 27. i 38. divizije 1943–1944. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945*, VIII, Beograd 1967.
- Akerman ., *Razvoj farmaceutske službe u 6. korpusu*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945*, I, Beograd 1966.
- Badei Marija, *Razvoj apotekarske službe u jedinicama NOV na Kordunu i u Lici 1942–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945*, II, Beograd 1966.
- Beljakov V., *Moj rad u sanitetu NOP-a 1941–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, III, Beograd 1967.
- Binenfeld R., *Sanitetske škole 5. korpusa 1943–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Centner P., *Zarazna i interna VP bolnica Krbavica (Lika) u 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II Beograd 1966.
- Ginsberger O., *Razvitak hirurske službe 7. banijske brigade 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Ginsberger O., *Se anje na partizansku bolnicu u Jasikovcu na Klekova i*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Goldšmit Zora, *Bolnica »Slatina« i bolnica Petrovac 1942–1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII Beograd 1967.
- Grajf M., *Formiranje zubolekarske službe u Dalmaciji 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, III, Beograd 1967.
- Herc T., *Apotekarska služba 26. divizije 1943–1944. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, III, Beograd 1967.
- Kolb M., *Sanitetska služba Južno-moravskog odreda, 1. južnomoravske brigade, 4. proleterske brigade, 1. i 2. proleterske divizije 1941–1944. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, IV, Beograd 1967.
- Konforti J., *Rad u raznim jedinicama, ustanovama na teritoriji Hrvatske i Bosne 1943–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Lederer L., *Sanitetska služba u 6. isto nobosanskoj brigadi 17. udarne divizije u isto noj Bosni 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Levi I., *Se anje na rad u raznim jedinicama, ustanovama na teritoriji Bosne i Hercegovine i Crne Gore 1942–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Marki J., *Razvoj sanitetske službe u Lici 1941–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Medani A., *Prikaz saniteta 8. kordunaške divizije ujesen 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Mešterovi ., *Sanitetska služba Posavskog odreda za vreme 1. ofanzive*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, IV, Beograd 1967.
- Musafija M., *Farmaceutska služba u Dalmaciji (VIII korpus) od 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, III, Beograd 1967.
- Najman J., *Rad u zubnoj stanici Staba 7. divizije i se anja na život u bolnicama Banije, Like i Korduna u 1943. i 1944. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Nik A., *Se anje na rad u raznim jedinicama, ustanovama u Bosni, Hrvatskoj, Sloveniji i Dalmaciji 1943–1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Oberzon ., *Se anje iz rudnika Breza u drugom svjetskom ratu*, *Socijalna medicina* 5, 1968.

- Papo Roza. *Da se ne zaboravi – Se anje na rad sanitetske službe u NOV u istoj Bosni*, Vojnosanitetski preglad 12, 1966.
- Perera-Matic Zora. *Prvi deji dom u Glamo u 1942, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, III, Beograd 1967.
- Perln J., *Sanitetska služba IV korpusa u 1944–1945, Hronika o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Perovi Danica. *Razvoj sanitetske službe u centralnoj Bosni 1941–1944, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Pinto D., *Zarazna bolnica 3. korpusa 1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Porges D., *Rad u 27. i 17. diviziji, te Pokretnom sanitetskom slagalištu 3. korpusa od 1943. do 1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Presburger J., *Oficiri Jevreji u zarobljeni kim logorima u Nema koj, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja*, Beograd 1975.
- Rozencvajg E., *Rad u hirurskoj mobilnoj ekipi 10. divizije, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII, Beograd 1967.
- Salom M., *Se anje na rad bolnice 16. vojvo anske divizije u 1944. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Semze N., *Sanitetska služba u 14. brigadi 23. udarne divizije, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, V, Beograd 1967.
- Sokolovi Esma. *Podaci o radu i razvoju sanitetske i farmaceutske službe u raznim jedinicama NOV Hrvatske i Bosne, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Šprem T., *Druga krajiska brigada 11. divizije –/ hirurska ekipa 11. divizije, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VII, Beograd 1967.
- Štajner A., *Rad i razvitak saniteta 6. divizije od avgusta do konca 1943. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.
- Štajner B., *Rad apoteka bolnica u Italiji u periodu od jula 1944. do maja 1945. g.*, *Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, V, Beograd 1967.
- Tempi I., *16. brigada 39. divizije i bolnica 10. divizije 1944–1945, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, VIII Beograd 1967.
- Vajs E., *O razvoju vojnog saniteta u Hrvatskoj 1942–1945, Hronike o radu sanitetske službe u NOR-u 1941–1945. g.*, II, Beograd 1966.

MEMOARSKA GRA A – NEOBJAVLJENA

(rukopisi u Istorijskom arhivu Beograda)

- Almoziino Rea, *Se anje* – MG br. 150.
- Annt dr Marko, *O partijskom skloništu u Beogradu u ku i dr Marka Anafa* – MG br. 405.
- Andrejevi ot e-Kun, *Se anja* – MG br. 162.
- Baruh Sonja, *Se anja* – MG br. 292.
- Baruh Sonja, *U radu Saveza privatnih nameštenika i sportskog društva »Polet«* – MG br. 402.
- Boodanovi -Trčnik Radmila, *Se anja* – MG br. 373.
- Božovi -Kav i Ranka, *Se anja* – MG br. G15.
- upi Mihajlo, *Se anja* – MG br. 86.
- Demajo Dida, *Se anja* – MG br. 511.
- Demajo Vojska, *Se anja* – MG br. 25.
- Dograji Julijana, *Se anja o ilegalnom radu* – MG br. 21.
- Drenovac Bora, *Se anja* – MG br. 338.
- or evi Milan, *Srednjoškolski pokret do rata* – MG br. 530.
- Geru dr Radomir, *Se anje na revolucionarni rad medicnara* – MG br. 295.
- Glava ki Ivanka, Divljan Nada, Kulidžan Zora, Kariši Danka, Puri Ljubica, Stamenkovi Jelica, *Rad SKOJ-a i srednjoškolske omladine pre rata* – MG br. 62.
- Grasijani Belina, *Se anja* – MG br. 550.
- Grgi Ivan, *Napredni studentski pokret na Beogradskom univerzitetu* – MG br. 554.
- Hodži Piroška, *O ilegalnom radu* – MG br. 38.
- Herceg Katarina, *O ilegalnom radu u Beogradu pre rata i za vreme okupacije* – MG br. 3.
- Ivkovi Vera, *Se anja* – MG br. 147.
- Javorina Saša, *Rad antifašisti kog pokreta žena na sektoru saniteta 1936–1941.* – MG br. 277.
- Jovanovi dr Slt.voljub, *O radu u naprednom pokretu do rata u Beogradu* – MG br. 14.
- Jovanovi dr Stevan, *O radu naprednih lekara* – MG br. 397.
- Jovi i Stevo, *Se anja* – MG br. 14.
- Koen Luna, *Se anja* – MG br. 372.
- Koši Rade, *Se anje na delatnost napredne i skojevske omladine Beograda* – MG br. 364.
- Lazovi Miroslav, *Se anja* – MG br. 219.
- Luki Milica, *Napredni pokret u Nudiljskoj skoli u Beogradu* – MG br. 268.
- Majstorovi dr Veljko, *Se anja* – MG br. 284.
- Marinovi Jovan, *Studentski pokret* – MG br. 46.
- Marjanovi Jovan, *Se anja* – MG br. 520.
- Markovi Dragoslav, *Se anja* – MG br. 585.
- Markovi -Ikoni Gordana, *Se anja* – MG br. 497.

- Markovi Moma, *Se anja* — MG br. 654.
 Martinovi Uro, *Se anje o radu u skautskoj organizaciji pre rata* — MG br. 413.
 Meti Milovan, *Studentski pokret na Beogradskom univerzitetu* — MG br. 180.
 Mešterovi dr uro, *U estvovanje u španskom gra anskom ratu* — MG br. 368.
 Mijatovi Dušan, *Napredni pokret u 1. muskoj gimnaziji* — MG br. 416.
 Miłosavljevi Ljubinka, *Se anja* — MG br. 554.
 Minderovi eda, *Se anja* — MG br. 200.
 Mori Slavka, *O tehnič Pokrajinskog komiteta KP Srbije i o partijskoj organizaciji na Medicinskom fakultetu periodu 1940–1942.* — MG br. 1.
 Neškovi dr Blagoje, *O partijskim organizacijama u Srbiji (period 1940–1942.)* — MG br. 1250.
 Nikoliš dr Gojko, *Se anje na studentski pokret od 1932. do 1936. g. u Beogradu* — MG br. 635.
 Petrovi -Ser Jovanka, *Se anje* — MG br. 584.
 Planojevi Mileva, *Se anje* — MG br. 407.
 Popovi Jovanka, *Se anje* — MG br. 141.
 Popovi Miodrag, *O srednjoškolskom pokretu* — MG br. 436.
 Popovi T. Miroslava, *Se anje* — MG br. 407.
 Radunovi Blaže, *Se anje* — MG br. 20.
 Rakonjac Dragi, *Službenici Klini ke bolnice pripadnici narodnooslobodila kog pokreta* — MG br. 79.
 Rastovac Rajko, *O Baruhu Jozi i radu partijske organizacije na Bari Veneciji* — MG br. 549.
 Sardelli Mirko, *Se anje* — MG br. 469.
 Sas Agneza, *Se anje* — MG br. 581.
 Spaji Vladimir, *O radu sportskog kluba »Polet« od 1936–1941. g.* — MG br. 496.
 Star evi Milica, *Aktivnost školskog jezgra u 4. ženskoj gimnaziji* — MG br. 494.
 Šrajber Ema, *Se anje* — MG br. 376.
 Šamorel Zaklina, *Se anje* — MG br. 600.
 Šokarac Ante, *Neka se anja na srednjoškolski pokret u 9. muskoj gimnaziji u Beogradu* — MG br. 507.
 Šterni dr Maksim, *O srednjoškolskom pokretu u Beogradu* — MG br. 411.
 Todorovi Mile, *Banji ki logor* — MG br. 11-215.
 Topalov Milorad, *O a koj družini »Nada« i o partijskoj organizaciji na Karaburmi* — MG br. 230.
 Tuzli dr Smilja, *Se anje* — MG br. 198.
 Ukropina Radoslav, *Se anje* — MG br. 618.
 Varga Stevan, *Se anje* — MG br. 263.
 Volf Mila, *Srednjoškolski napredni pokret i skojevska aktivnost u 6. ženskoj gimnaziji* — MG br. 545.
 Vrabci dr Olga, *Se anje* — MG br. 476.
 Vrcelj Stefanija, *Se anje* — MG br. 377.
 Vukos Milan, *Rad Partije i SKOJ-a na Beogradskom univerzitetu* — MG br. 179.

MEMOARSKA GRA A (NEOBJAVLJENA)

(u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu)

- Kabiljo David-Da a, *Se anja o Jevrejskom rapskom bataljonu* — reg. br. 3675.
 Levinger Josip, *Dani borbe i stradanja 1941–1945.* — reg. br. 3655.
 Mate ing. Andor, *Se anja* — reg. br. 3705.
 Samakovlija ing. Ela, *Se anja o logoru na Rabu i Jevrejskom rapskom bataljonu* — reg. br. 3707.
 Vinski dr Pavle, *Se anje na logor u Kraljevic* — reg. br. 1860.

PISMENE I USMENE IZJAVE

(pismene izjave nalaze se u arhivi J. R.)

Adanja dr Solomon, Alkalaj dr Moša, Almoziino mr ph. Rea, Atijas mr ph. Mosko, Bergman-Kr mar dr Luj; Berkeš dr Milan, Bramer mr ph. Alfred, Bramer mr ph. Hans, Daj dr Samuel, Deak dr Andrija, Erš Ladislav, Finkelštajn mr ph. Bruno, Frajdenfeld Dora, Gosti dr Branko, Gros dr Viktor, Gutman dr Mirko, Hafr dr Ziga, Hahamovi dr Vanda, Hedve i ing. Franjo, Herman Maksa, Išah dr Jelena, Josifovi dr Albert, Jel dr Josip, Karaoglanovi Henrijeta, Karaoglanovi Sima, Koen-Kneževi Erna, Kon Eugen, Konforti dr Dav Kraus Juliška, Kraus dr Lavoslav, Kraus Ruža, Lam mr ph. Leo, Lebl Aleksandar, Lebl dr Stjepan, Leder -Kosir Edita, Lev Ela, Najfeld dr Alfred, Najfeld-spicer dr Eta, Nik dr Alfred, Nik mr ph. Jelisaveta, Maes Lenka, Maestro Silvio, Pijade dr Rafael, Pinto dr David, Porges mr ph. Drago, Rajh dr Arnold, Remenji Andrija, Romano-Dra e Anica, Romano dr Mario, Romano mr ph. Marinka, Romano Solomon, Rozencvajg Erih, Salcberger Lea, Salcberger Stanko, Salcberger Vlado, Samakovlija ing. Ela, Sarafi dr Jakov, Sekelj Laslo, Sekeli Mirko, Stupar-Kajon mr ph. Vukica, šari -Remenji dr Suzana, Sefer dr Eugen, Somlo dr Ok-Šosberger Drago, Stajner dr Marko, Stajnfeld dr Aleksandar, Svarc dr Petar, Tajtacak dr David, Tolentino-Dev Flora, Vajnberger Dragica, Vajs dr Emanuel, Vajs Vlatka, Zon dr Milan.

ASOPISI

- a anski glas* od 2. VI 1972.
Narodne novine (Zagreb) od 18. IV 1941; 30. IV 1941; 4. VI 1941; 5. VI 1941; 1. VII 1941; 27. VIII 1941; 9. X 1941; 6. II 1942; 5. V 1945.
Novo vreme (Beograd) od 19. VII 1941; 29. VII 1941; 2. IX 1941; 11. XII 1941; 24. IV 1942.
Sarajevski novi list od 27. IV 1941; 11. V 1941; 14. V 1941; 29. V 1941; 31. V 1941; 20. VI 1941; 27. VI 1941; 3. VII 1941; 4. XI 1941.
Vjesnik u srijedu (Zagreb) od 10. VI 1953.
Službene novine Kraljevine Jugoslavije od 5. X 1940.

B — LITERATURA

a KNIJGE

- Aprilski rat 1941*, Beograd 1969.
 Arsenovi T., *Komunisti Podrinja u revoluciji*, Beograd 1969.
 Atanackovi Z., *Vojvodina u borbi 1941–1945*, Novi Sad 1959.
 Atanackovi Z., *Zemun i okolina u ratu i revoluciji*, Beograd 1962.
 Atanackovi Z., *Srem i narodnooslobodila kom ratu i socijalisti koj revoluciji*, Beograd 1968.
 Atanackovi Z., *Druga vojvo anska narodnooslobodila ka brigada*, Beograd 1978.
Banjica, Beograd 1969.
 Beki M., Butkovi I., Goldštajn S., *Okrug Karlovac 1941*, Zagreb 1965.
 Beljanski M., *Hronika o radni kom pokretu i KPJ u Somboru i okolini 1918–1941*, Sombor 1968.
 Beljanski M., *Hronika o narodnooslobodila kom ratu u Somboru i okolini 1941–1945*, Sombor 1969.
 Beljanski M., *Somborski Jevreji* (rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu).
Bili smo borci 6. proleterske, Zenica 1969.
 Blaaojevi R., *Grad Borbe i slobode – Beograd 1941–1944*, Beograd 1964.
 Boji M., *Zapisi o mojoj eti*, Beograd 1969.
Borbeni put šeste proleterske brigade, Zenica 1977.
Borbeni put žena Jugoslavije, Beograd 1972.
 Borkovi M., *SKOJ i omladinski pokret u Srbiji 1941–1945*, Beograd 1970.
 Borojevi J., *Sinovi Samarice (Tre a banijska narodnooslobodila ka brigada)*, Beograd 1969.
 Brezovski V., *Osloboditelna vojna vo Makedonija vo 1943*, Skopje 1971.
 Buturovi R., Klun A., *Tre tjia prekomorska brigada*, Nova Gorica 1967.
 Cvetkovi S., *Napredni omladinski pokret u Jugoslaviji 1919–1926*, Beograd 1966.
 Cvetkovi V., *I oni su voleli život*, Beograd 1974.
 Cvetkovi Z., *17. slavonska brigada*, Beograd 1978.
Cvetovi u ogrju, Titovo Užice 1970.
Cvetovi vo plamen, Skopje 1972.
a anski kraj u NOB, a ak 1968.
a anski kraj u NOB, a ak 1977.
etrdeset godina, I–VII, Beograd 1960–1961.
etvrta banijska brigada, Beograd 1976.
etvrta proleterska crnogorska brigada, Beograd 1969.
 olakovi R., *Kazivanja o jednom pokoljenju I–II*, Sarajevo 1966.
 oiakovi R., *Zapisi iz oslobodila kog rata I–III*, Beograd 1956.
 uinovi F., *Slom stare Jugoslavije*, Zagreb 1958.
 ulinovi F., *Okupatorska podjela Jugoslavije*, Beograd 1970.
 Damjanovi Milica, *Napredni pokret studenata Beogradskog univerziteta I*, Beograd 1966.
 Dedijer V., *Dnevnik I–III*, Beograd 1945–1946.
 Dejanovi D., Živkovi D., Milovanovi M., Stamenkovi : *Miš u vihoru oslobodila kog rata*, Novi Sad 1968.
 Dorbi J., *Živi lješevi u ku i smrti na Banjici*, Beograd 1945.
Druga proleterska I–IIV Beograd 1965.
 urovi J., *Prva sumadijska brigada*, Beograd 1978.
 Duri Lj., *Ratni dnevnik*, Beograd 1966.
 Egi O., *Ratni dnevnik II proleterske dalmatinske brigade*, Zagreb 1967.
 Filipovi S., *Logori u Sapcu*, Novi Sad 1967.
 Georgijevski D., *Ognjeni vrivci*, Beograd 1970.
 Gizdi D., *Dalmacija 1941*, Zagreb 1959.
 Gizdi D., *Dalmacija 1942*, Zagreb 1959.
 Gizdi D., *Dalmacija 1943*, Zagreb 1962.

- Gizdi D., *Dalmacija 1944–1945*, Zagreb 1964.
- Givojce M., *Otok Korčula*, Zagreb 1969.
- Giesinger L., *ehoslova ko-južnoslovenske veze u prošlosti*, Beograd 1965.
- Glik Z., *Partizanska godina*, Zagreb 1963.
- Glisi V., *Teror i zlo ini nacisti ke Nema ke u Srbiji 1941–1944*, Beograd 1970.
- Godina F., *Prekmurje 1941–1945*, Murska Sobota 1967.
- Grada za histeriju narodnooslobodila kog pokreta u Slavoniji I–V*, Slavonski Brod 1966.
- Grgurevi D., *Devetnaesta severnodalmatinska divizija*, Zagreb 1964.
- Gruji P., *Sesnaesta vojvo anska divizija*, Beograd 1959.
- Grünwald T., *Povijest i propast Jevrejske vjeroispovjedne op ine akovec*, Tel-Aviv 1977.
- Gumskovskij R., Rutkovskij A., *Treblinka*, Varšava (b.g.)
- Hercegovina u NOB*, Beograd 1961.
- Hrvatsko zagorje u narodnooslobodila koj borbi*, Zagreb 1959.
- Ignji S., Radcvanovi J., Lukovi V., Markovi Lj., Bujoševi M., *Ivanjica*, Beograd 1972.
- Ili D., *Prve žene socijalisti u Srbiji*, Beograd 1956.
- Isto na Bosna u NOB-u I–II*, Beograd 1971.
- Ivane E., *Nepokorena mladost*, Zagreb 1961.
- Ivanovi L., Vukomanovi M., *Dani smrti na Sajmištu*, Novi Sad 1969.
- Ivekovi M., *Hrvatska lijeva inteligencija 1918–1945*, I–II, Zagreb 1970.
- Jankovi M., *Grupa partizanskih odreda u zapadnoj Srbiji*, Beograd 1967.
- Jeremi R., *Prilog istoriji zdravstvenih i medicinskih prilika Bosne i Hercegovine pod Turskom i Austroungskom*, Beograd 1951.
- Jeremi R., *Zdravstvene prilike u jugoslovenskim zemljama do kraja 19. veka*, Beograd 1935.
- Jovanovi Nadežda, *Hapsenja i su enja komunistima u Srbiji 1926–1928*, Beograd 1968.
- Kazazovi ., *Travnik u narodnooslobodila kom ratu*, Travnik 1969.
- Ke kemet D., *Židovi u povijesti Šplita*, Split 1971.
- Komunisti ki pokret i socijalisti ka revolucija u Hrvatskoj*, Zagreb 1969.
- Konstantinov D., *Revolucijata vo Bitolsko*, Bitola 1965.
- Konjhodži M *O d Kupe do mora*, Zagreb 1963.
- Kosier Lj., *Jevieji u Jugoslaviji i Bugarskoj*, Beograd 1930.
- Kostadinovic S., *Nadomak Beograda*, Novi Sad 1968.
- Kova evi S., *Isto ni Podgrme u NOB*, Beograd 1977.
- Kr anovski Slavica, *Hronologija radni kog pokreta u Bosanskom Brodu 1894–1945*, Slavonski Brod 1969.
- Ku an V., *Sutjeska dolina heroja*, Beograd 1978.
- Kvesi S., *Dalmacija u narodnooslobodila koj borbi*, Zagreb 1960.
- Labovi ., Ražnatovi P., *Otpor golorukih kroz logore*, Beograd 1970.
- Labovi ., *Retleksi revolucije*, Beograd 1970.
- Lagator Š., uki M., *Partizanke prve proleterske*, Beograd 1978.
- Lekovi M., *Ofanziva proleterskih brigada u leto 1942*, Beograd 1965.
- Leonti B., *Split 1941*, Beograd 1960.
- Levi nik K., *Artileriski prekomarci*, Nova Gorica 1968.
- Likovi revolucije I, II, III*, Beograd 1966.
- Luka D., *Ustanak u Bosanskoj krajini*, Beograd 1967.
- Marjanovi J., *Nastanak i razvitak radni kog pokreta u jugoslovenskim zemljama do prvog svetskog rat* Beograd 1958.
- Marjanovi J., *Naš oslobodila ki rat i narodna revolucija 1941–1945*, Beograd 1958.
- Marjanovi J., *Ustanak i narodnooslobodila ki pokret u Srbiji 1941*, Beograd 1963.
- Markovi D., *Zabranjen život (Beograd 1941–1944)*, Beograd 1956.
- Markovi D., Ristovi Lj., *Politi ka su enja I–II*, Beograd 1969.
- Malkovski A., *Tragedijata na Evreite od Makedonija*, Skopje 1962.
- Mazuran I., *Gra a o radni kom pokretu Osijeka i Slavonije 1867–1894*, Osijek 1967.
- Me imurje 1919–1959*, akovec 1959.
- Merterovi Julka, *Lekarev dnevnik*, Beograd 1968.
- Mikuz M., *Pregled razvoja NOB u Sloveniji I*, Beograd 1956.
- Mili D., *Gornje Zuni e*, Novi Sad 1966.
- Milislavac Ž., *OMPOK (Omladinski i kulturno-privredni pokret 1936–1938)*, Novi Sad 1959.
- Milislavac Ž., *Poruke iza rešetaka*, Novi Sad 1968.
- Milislavac Ž., *Šuma nije olistala*, Novi Sad 1961.
- Miri S., Nikoli M., Petrovi M., Peši Desanka, Damjanovi Milica, *Hronologija radni koa pokreta u Srbi* II (1919–1941), Beograd 1969.
- Mom ilovi ., *Banat u narodnooslobodila kom ratu*, Beograd 1971.
- Mora a P., *Jugoslavija 1941*, Beograd 1971.
- Na obali života i smrti*, Zemun 1958.
- Nasi španci*, Ljubljana 1961.
- Neumornost revolucionara*, Beograd 1959.
- Nikoli N., *Jasenova ki logor*, Zagreb 1948.
- Nikolis G., *Razvoj sanitetske službe u našoj Armiji*, Beograd 1947.
- Obradovi B., *Druga dalmatinska proleterska brigada*, Beograd 1968.
- Cgrizovi M., *Prosvjetni i kulturni rad s odraslima u Hrvatskoj za NOB-e*, Zagreb 1960
- Omladina Jugoslavije u NOB*, Zagreb 1967.
- Omladinski pokret Jugoslavije 1919–1969*, Beograd 1969.
- Organizacija poljoprivrede u narodnooslobodila koj borbi 1941–1945*, Zagreb 1955.
- Oslobodila ki rat naroda Jugoslavije I–II*, Beograd 1967–1968.
- Osma korlunaska udarna divizija*, Karlovac 1977.

- Otpor u žicama I–II*, Beograd 1969.
- Parmakovi D., *Ma vanski partizanski odred*, Sabac 1973.
- Peršen M., *Lepoglava*, Zagreb 1963.
- Peršen M., *Ustaski logori*, Zagreb 1966.
- Pecanje E., Ho evar J., *trta prekomorska brigada*, Ljubljana 1969.
- Peti kongres Komunisti ke partije Jugoslavije*, Beograd 1949.
- Petnaesta majevi ka brigada*, Beograd 1979.
- Petovar R., *Šesta proleterska isto no-bosanska brigada*, Beograd 1951.
- Pinto S., *Zlo ini okupatora i njihovih pomaga a izvršeni nad Jevrejima u Bosni i Hercegovini* — rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu.
- Plisma na smrt osu enih*, Ljubljana 1959.
- Plavši L., *ilag*, Novi Sad 1965.
- Plen a D., *Partizanski odredi naroda Dalmacije 1941–1942*, Beograd 1960.
- Podgrme u NOB I, II, III*, Beograd 1972.
- Pokrajinski komitet KPJ za Vojvodinu 1941–1945*, Novi Sad 1971.
- Popovi S., *Majevi ki partizani I*, Sarajevo 1951.
- Popovi S., *Majevi ki partizani II*, Sarajevo 1961.
- Pravdi S., Redži Nail, *16. slavonska omladinska brigada Joze Vlahovi*, Beograd 1976.
- Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd 1963.
- Prilog u krvi (Pljevaljski srez 1941–1945)*, Pljevlja 1969.
- Prva proleterska I–II*, Beograd 1963.
- Privata makedonsko-kosovska brigada*, Skopje 1958.
- Raj evi V., *Studentski pokret na Zagreba kom sveu ilistu 1918–1941*, Zagreb 1959.
- Ratna se anja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radni kog pokreta*, I, II, III, Beograd 1961.
- Riffer M., *Grad mrtvih — Jasenovac 1943*, Zagreb 1946.
- Ristovi Lj., Kržavac S., *Robija I–II*, Beograd 1968.
- Romano J., *Veterinarska služba u NOR-u*, Beograd 1967.
- Rotbart V., *Ne zaboravi druga svog*, Novi Sad 1976.
- Rudo — spomenica povodom 30-godisnjice Prve proleterske brigade*, Sarajevo 1971.
- Sarajevo u revoluciji I*, Sarajevo 1976.
- Sarajevo u revoluciji II*, Sarajevo 1977.
- Sarajli A., *Ustanak na Romaniji i razvitak Romanijskog partizanskog odreda 1941. g.*, Sarajevo 1951.
- Se anje Jevreja na logor Jasenovac*, Beograd 1972.
- SKOJ i omladinski pokret 1919–1957*, Beograd 1959.
- Semberija u narodnooslobodila koj borbi i socijalisti koj revoluciji 1941*, Bijeljina 1976.
- Slovenke u NOV I, II, III*, Ljubljana 1978.
- Spomenica — Albert Vajs*, Beograd 1965.
- Spomenica Saveza jevrejskih opština Jugoslavije 1919–1969*, Beograd 1969.
- Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966.
- Spomenica 75-godisnjice Prve gimnazije u Sarajevu*, Sarajevo 1955.
- Stamenkovi ., *Bubanj*, Nis 1963.
- Sibi I., *Zagreb tisu u devedeseto etradeset prve*, Zagreb 1967.
- Sija ki Ljubica, Sija ki S., *Kikinda od 1941. do 1945*, Kikinda 1970.
- Šlang I., *Jevreji u Beogradu*, Beograd 1926.
- Španija 1936–1939*, I–V, Beograd 1971.
- športasi na putevima revolucije*, Zagreb 1966.
- Švarc (Schw&rtz), G., *Povijest zagreba ke židovske op ine od osnutka do 50-tih godina 19. vijeka*, Zagreb 1939.
- Švob V., Konjhodži M., *Drugi odred Primoraca, Gorana i Istrana*, Zagreb 1969.
- Tintor S., *Trinaesta primorsko-goranska udarna divizija*, Zagreb 1968.
- Titovo Užice u borbi za slobodu*, Titovo Užice 1951.
- Tokovi revolucije I–V*, Beograd 1968–1970.
- Tre a krajiska proleterska brigada I–II*, Beograd 1969.
- Tre a proleterska sandža ka brigada*, Beograd 1970.
- Udicki J., *Žrtve II svetskog rata iz Sremske Mitrovice*, Sremska Mitrovica 1955.
- Umrirali so v boju za slobodu*, Murska Sobota 1968.
- Ustanak naroda Jugoslavije I–VI*, Beograd 1962–1964.
- Uzice 1941*, Beograd 1961.
- Uzi ka republika*, Beograd 1978.
- Vasi ., *Hronika o oslobodila kom ratu u južnoj Ba koj*, Novi Sad 1969.
- Velagi S., *Bilogorski partizanski odred*, Virovitica 1969.
- Velagi S., *Druga konferencija Okružnog komiteta KPH Bjelovar 5. juna 1941. na Kalniku*, Bjelovar .969.
- Veljan V., *Brigada Franjo Čopulinac Seljo*, Beograd 1968.
- Vilhar S., Klun A., *Prva in Druga prekomorska brigada*, Nova Gorica 1967.
- Vitorovi A., *Centralna Srbija*, Beograd 1967.
- Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967.
- Vrtunski M., *Ku a užasa*, Beograd 1970.
- Vujasinovi T., *Mu ne godine*, Sarajevo 1965.
- Vujoševi Ubavka, *U es e žena u radni kom pokretu*, Beograd 1960.
- Vukosavljevi M., Karasijevl D., *Pedeseet tre a NOU srednjobosanska divizija*, Sarajevo (b.g)
- Za ovjeka*, Zagreb 1957.
- Za slobodu*, Zagreb 1955.
- Zagreb u NOB-i i socijalisti koj revoluciji*, Zagreb 1971.
- Zlo ini fašisti kih okupatora i njihovih pomaga a protiv Jevreja u Jugoslaviji*, Beograd 1957
- Zrenjanin*, Zrenjanin 1966.

- Zarkovi G., *Historija sanitetske službe NOV i POJ u Slavoniji*, Slavonski Brod 1968.
Žene Bosne i Hercegovine u NOB 1941–1945, Sarajevo 1977.
Žene Crne Gore u revolucionarnom pokretu, Titograd 1969.
Žene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi I–II, Zagreb 1955.
Žene Hrvatske u radni kom pokretu do aprila 1941, Zagreb 1967.
Ženite na Makedonija vo NOV, Skopje 1976.
Žene Srbije u NOB, Beograd 1975.

b – LANCI

- Albahari Ankica, *Strajk i demonstracije radnica u tvornici arapa »Klju«*, etrdeset godina IV, Beograd 1960.
 Albahari N., *Borili se i sagorjeli u revolucionarno-oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966.
 Albahari N., *Hapsenje u Sarajevu 1936. g.*, etrdeset godina IV, Beograd 1960.
 Albahari N., *Partijska organizacija Sarajevske oblasti u periodu pripreme ustanka, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
 Albahari N., *Sarajevo u prvim danima okupacije i formiranje prvih partizanskih odreda u njegovoj okolini, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1962.
 Alimpi D., *Baza kod Stojakovi evih u Ba koj Palanci*, etrdeset godina VII, Beograd 1961.
 Amuli Marijana, *Ženski logor, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 Anaf M., *Jedno neotkriveno sklonište, Grad Borbe i Slobode*, Beograd 1964.
 Apostolski M., *Povezivanje s partijskim rukovodstvom i jedna akcija u cilju odbrane zemlje, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
 Armando M., *Jevrejska omladina Beograda u NOB, Jevrejski almanah*, Beograd 1954.
 Atijas J., *Drug Berto, Jevrejski almanah 1957–1958*, Beograd.
 Belamari J., *Sibeni ki partizanski odred, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
 Berger E., *Teror u Jasenovcu, etrdeset godina VII*, Beograd 1961.
 Berger E., *Pobuna u Kozari, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 Beza Albahari i se anje na jevrejsku i našu aršiju, *Na obali života i smrti*, Zemun 1958.
 Bilobrk M., *II rada partijske organizacije Splita, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
 Bisgojevi D., *Pavle Goranin Mija, Isto na Bosna u NOB-u II*, Beograd 1971.
 Boji M., *Posavski partizanski odred, Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.
 Borov anin D., *Nastanak organa narodne vlasti na Romaniji 1941, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
 Brloši S., *akovo i okolica u 1941. godini, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
 Brozina-Slovan I., *Prva Istarska eta, etrdeset godina VI*, Beograd 1961.
 Buri M., *Muzi ki umjetnici u NOR-u, Kulturni radnik 7–8*, knjiga 11/11, Zagreb 1958.
 Car P., Pavlovi R., Vidovi G., *Tri partijska centra u kotaru Novska, Ratna se anja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog radni kog pokreta II*, Beograd 1961.
 Cazi Danica, *Rad komunista u tvornici »Hardtmuth«*, etrdeset godina III, Beograd 1960.
 Cazi Danica, *Rejonski komitet u ernomercu, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
 Cvetkovi S., *Savez socijalisti ke omladine Jugoslavije, Istorija radni kog pokreta 4*, Beograd 1967.
 engi E., *U okupiranom Sarajevu, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
 ipli B., *Se anje na Nenada Mitrova, Jevrejski almanah 1955–1956*, Beograd.
 olakovi D., *Prvi dani u Jasenovcu, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 emalovi E., *Ustanak u mostarskom i konji kom srezu i formiranje Mostarskog bataljona, Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.
 Danon M., *Iz logora u partizane, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 Danon O., *»Kolegijum Artistikum«*, etrdeset godina III, Beograd 1960.
 Davi o O., *Pripreme za »ustanak«*, etrdeset godina II, Beograd 1960.
 Detoni Milica, *Mariborski geto, Jevrejski almanah 1957–1958*, Beograd.
 Devi -Ubavi Stanka, *Srpska socijaldemokratska partija i ženski pokret u Srbiji 1903–1914, Tokovi revolucije I*, Beograd 1967.
 Dijak V., *Stotinu dana u »Crnoj ku i«, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 Dizdarevi N., *Vandalizam fašista nad tekovinama kulture, Sarajevo u revoluciji II*, Sarajevo 1977, str. 125.
 Doboš J., *Antifašisti ki pokret otpora u Senti 1941. godine, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967.
 Dr a D., *Loma e na Jajincima, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
 Drekalovi S., *Partizanska bolnica u Kolašinu, Ustanak naroda Jugoslavije V*, Beograd 1964.
 Dubaji M., *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967.
 Duraškovi M., *Partijski kurs na Crepoljskom, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
 Duraškovi M., *Prva elija KPJ u Vojno-tehni kom zavodu u Sarajevu, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
 ur evi .., *Komunisti ka partija Jugoslavije – organizator i nosilac NOP-a u Beogradu od 1941. do 1944, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971.
 Editina akcija je uspela, *Na obali života i smrti*, Zemun 1958.
 Evelin de Chene, *Jugoslaveni u nacisti kim koncentracionim logorima (Yugoslavs in Nazi concentration Camps), The Third Reich and Yugoslavia 1933–1945*, Beograd 1977.
 Filipovi M., *Igmanci, etrdeset godina VI*, Beograd 1961.
 Finci M., *Osamnaesta hrvatska brigada – oslobodilac Tesnja, Isto na Bosna u NOB-u II*, Beograd 1971.
 Finci M., *Slu aj Aleksandra-Sanja Salcbergera, Jevrejski almanah 1959–1960*, Beograd.
 Finci M., *U avangardi društvenog progressa, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966.

- Frnti Beška, Gabriel S., *Prva Iskustva, Ustanak naroda Jugoslavije V*, Beograd 1964.
- Fišer L., *Jevrejsvo Ba ke, Jevrejski almanah 1955–1956*, Beograd.
- Gizdi D., *Hiljadu devedesetina etrdeset i prva u Dalmaciji, Ustanak naroda Jugoslavije VI*, Beograd 1964.
- Golubovi Z., *Okruzni komitet za zapadnu Ba ku i Baranju 1941–1944, Tokovi revolucije III*, Beograd 1968.
- Golubovi Z., *Racija januara 1942. u južnoj Ba koj, Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, sv. 35, Novi Sad 1963.
- Greti I., *Tehnika CK KPH u Zagrebu, etrdeset godina VII*, Beograd 1961.
- G:uji P., *Šesnaesta vojvo anska divizija*, Beograd 1959.
- Grünwald F., *Mušt Fium, Jevrejini sa Rijeke, Jevrejski almanah 1959–1960*, Beograd.
- Grfeti Maca, *Bijeg iz »Danice«, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Haramina M., *Zlo ini i protujevrejske mjere u Zagrebu u toku II svjetskog rata, Historijski pregled VII*, oroj 2, Zagreb 1961.
- Has Z., *Osijek i okolica u prvim danima NOB, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
- Holjjevac V., *Razvitak radni kog pokreta u Karlovcu izme u dva svjetska rata. Djelatnost KPJ do aprila 1941. na podru ju Karlovca, Korduna, Like i Pokupja I*, Karlovac 1969.
- Hm evi J., *Okupljanje komunistu u Varaždinu i akovcu, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- III R., *Semberska partizanska eta u Ma vi, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Ilic V., *Od Salovi a preko Mejevice do Srema i natrag, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Ivenovi I., *Teror nad Jevrejima u okupiranom Beogradu 1941–1942, Godišnjak grada Beograda XIII*, Beograd 1963.
- Ivanovi L., Vukomanovi M., *Sajmište, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Ivanovi L., *Jevrejsko pitanje u Beogradu za vreme okupacije 1941–1944, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971.
- Ivekovi M., *Se anje na rad u Zagrebu 1933–1935. g., etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Ivekovi M., *Iz partijskog rada u Zagrebu, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
- Ivkovi B., *Zatvori, koncentracioni i radni logori u Banatu, Zbornik za društvene nauke Matice srpske*, sv. 39.
- Ivkovi B., *Uništanje Jevreja i plja ka njihovih imovine u Banatu 1941–1944, Tokovi revolucije I*, Seograd 1967.
- Jakupovi Mevla, *Prvi dani u partizanima, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Jankes G., *Sje anje na rad OK KPH za Bjelovar i dejstva ustani kih grupa, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1963.
- Jeli D., *Prilog izu avanju u eš a ba kih Jevreja u NOR-u naroda Jugoslavije, Zbornik 3 Jevrejskog istorijskog muzeja*, Beograd 1975.
- Jeremi M., *Narodnooslobodila ka borba u Ra evini 1941, Ustanak naroda Jugoslavije II*, Beograd 1963.
- Jovanovi I., *Sjedinica Pokrajinskog komiteta za BiH 13. jula 1941, Isto na Bosna u NOB-u*, Beograd 1971.
- Kapetanovi H., *Kurs SKOJ-a u Bugojnu, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
- Kapor ., *Pasosi za Spaniju, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
- Karabegovi O., Stojni V., *Pripreme za oružani ustanak u Bosanskoj krajini. etrdeset godina V*, Beograd 1961.
- Karaoglanovi Henrijeta, *Dahau, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Karaoglanovi S., *U ratnom zarobljenstvu, Spomenica »Albert Vajsz«*, Beograd 1965.
- Karasijevi D., *Sarajevo, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Kazunovi S., *Po etak i razvoj ustanka u Kalinova kom kraju, etrdeset godina V*, Beograd 1961.
- Kazunovi S., *Prve borbe Kalinova kog partizanskog odreda, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Kladarin ., *Aktivnost skojevske grupe u osje koj U Italjskoj skoli, etrdeset godina IV*, Beograd 1960 .
- Koculovska Gelena, *Skopje, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Komarica Z., *Kerestinec, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Komarica Z., *Prva zagreba ka grupa partizana, Ustanak naroda Jugoslavije II*, Beograd 1963.
- Konstantinov D., *Bitoljski Jevreji i VMRO Jevrejski almanah 1963–1964*, Beograd.
- Konstantinov D., *Ekonomska likvidacija bitoljskih Jevreja za vreme fasisti ke okupacije Makedonije (1941–1943), Jevrejski almanah 1961–1962*, Beograd.
- Kosori P., *Iz ustani kih dana na Romaniji, Jahorini i kod Kalinovika, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1962.
- Koš E., *Višegradski logor, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Kcva evi Dušanka, *Osnivanje i aktivnost »Ženskog pokreta« u Banjoj Luci, etrdeset godina IH*, Beograd 1960.
- Kraja i i., *Dva komiteta u Zagrebu, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Kr anovski Slavica, *Hronologija radni kog pokreta u Bosanskom Bradu 1894–1945*, Slavonski Brod 1969.
- Krdžali S., *Pravnici Vojvodine – revolucionari i rodoljubi pali za slobodu naroda Glasnik Advokatske komore APV 10*, Novi Sad 1961.
- Kraus L., Levi M., *Marksisti ki klubovi jugoslovenskih studenata u Be u i Pragu, etrdeset godina I* Beograd 1960.
- Kruševac T., *Društvene promene kod bosanskih Jevreja za austrijskog vremena, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966.
- Krznari R., *Tri puta u Jasenovcu, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Lfigator S., *Grad bolnica, Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.
- Lebovi ., *Csvjen in (Auszvic), Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Levi D., *Regionalne jevrejske zajednice do 1918, Spomenica Saveza jevrejskih opština 1919–1969*, Beograd 1969.
- Levi M., *U Drvaru, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
- Levinger J., *Dani borbe i stradanja 1941–1945*, (rukopis u Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu).
- Levinger M., Kamhi A., *Pokret otpora me u Jevrejima Bosne i Hercegovine interniranim na Looudu i Rabu, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu*, Sarajevo 1966.
- Levntal Z., *Lekari na suzbijanju endemskog sifilisa u Bosni i Hercegovini i njihov u eš e u NOBi Zbornik radova XI sastanka Nau nog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije*, Beograd 1963.
- Lu i B., Isak Davi o-Edi, *Revolucionarni likovi Beograda*, Beograd 1961.
- Luki R., *U stežu br anskom, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
- Ljulji V., *Formiranje grupe udarnih bataljona, Isto na Bosna u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Ma ari V., *Neki momenti iz rada Okružnog komiteta Varaždin i organizacija kotara Ludbreg Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.

- Maki S., *Partizanske jedinice u Podgrme u, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1962.
- Maki S., *Sanski Most i Gornja Sanica 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972.
- Mandži P., *Obnavljanje i aktivnost partijske organizacije u Tuzli, etrdeset godina II*, 1960.
- Marinovi J., *Partijska aktivnost u Beogradu, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Markoti V., *Neustrašive udarne grupe mladih Biš ana, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972.
- Markovi D., *Se anja na partijski rad i oružanu borbu na Kosmaj, etrdeset godina I*, Beograd 1981.
- Markovi M., *Pczareva ki srez u ustanku, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
- Maies L., *Rad u skojevskoj tehnici, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Mates L., *Medu radnicima Zagreba kog tramvaja, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Mažuran I., *Doprinos agronoma, agronomskih tehni ara i praktikanata »Poljoprivredne ogledne stanice« u Osijek, narodno-oslobodila koj borbi, Zbornik radova Poljoprivrednog instituta u Osijeku I*, sv. 1, 1971.
- MManovi ..., *Obnavljanje i ja anje komunisti ke delatnosti u Vojvodini od 1932. do 1934. godine, Tokovi reve Lucije V*, Beograd 1970.
- Milentijevi Z., *Nis, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Miler Žlata, *Studentske frakcije, etrdeset godina I*, Beograd 1960.
- Mili M., Beavoi S., *Mauthausen, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Milislavac Ž., *Osnivanje »Omladinskog kulturno-privrednog pokreta« 1936. g., etrdeset godina V*, Beograd 1961.
- Mirni J., *Sistem fašisti ke okupacije u Ba koj i Baranji, Zbornik za društvene nauke Matice srpske*, sv. 35, No 1, Sad 1963.
- Mirni J., *Sistem prekog su enja na ma arskoj okupacionoj teritoriji 1941, Vojvodina 1941*, Novi Sad 1967.
- Miti R., *Politi ke prilike, razvitak i stvaranje organizacije KPH na podru ju kotara Glina do aprila 1941, Djela nosi KPJ do aprila 1941. na podru ju Karlovca, Korduna, Like i Pokupja I*, Karlovac 1969.
- Mitrovi Mitra, *»Žena danas«, Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959.
- Montiljo M., *U mukama prema slobodi, Otpor u žicama I*, Beograd 193y.
- Mujki A., Vo ki J., *Illegalni partijski rad u Br kom 1941–1942, Isto na Bosna u NOB-u*, Beograd 1971.
- Munko Z., *Jasenovac, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Munko Z., *Lepoglava, Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Munko Z., *Stara Gradiska, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Mušovi E., *Mesto o novopazarskim Jevrejima i njihovoj sudbini u drugom svjetskom ratu, Jevrejski almnz 1965–1967*, Beograd.
- Nanovi V., *Srbija se umirit ne može, Grad borbe i slobode*, Beograd 1964.
- Nedeljkovi R., *Partijska organizacija i Kragujeva ki partizanski odred 1941, etrdeset godina V*, Beograd :961.
- Nestorovi Z., *Kolubarski srez 1941. godine, Ustanak naroda Jugoslavije VI*, Beograd 1964.
- Nestorovi Z., *NOB u Kolubarskom srezu, Ratna se anja aktivista Jugoslovenskog revolucionarnog radni kog P< kreta II*, Beograd 1961.
- Nikoli ..., *Buhenvald, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Nikoli ..., *Logor smo oslobodili vlastitim snagama, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Nikoli S., *Leskova ki okrug 1941, Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.
- Nikoliš G., *Ranjenici kao operativni i moralni faktor u etvrtoj i petoj neprijateljskoj ofanzivi, Acta historic medicinae, pharmaciae et veterinae VIII*, 1–2, Beograd 1968.
- Novakovi G., *Frve akcije Romanjskog odreda, etrdeset godina V*, Beograd 1961.
- Odavi Ravijolja, *Sabirni logor Tenje, Slavonja u NOB*, Slavonski Brod 1966.
- Odi S., *Radni ki pokret Biha a i okoline do ustanka 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972.
- Ogrizovi M., *Školstvo i prosvjeta u Baniji u vrijeme NOB-e, Novi ljetopis Srpskog kulturnog društva Prosvjeta Zagreb 1971*.
- Olbina D., *Rad partijske organizacije u Sarajevu od jula 1941. do aprila 1942. g., Ratna se anja aktivista iug slovenskog revolucionarnog radni kog pokreta III*, Beograd 1961.
- Ovas I., *Strajk u kamenolomu Ivanovac, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
- Pavlovi ..., *Narodni heroj Josip Engli, Jevrejski almanah 1957–1958*, Beograd.
- Perovi Lepa, *Od Beograda, preko Sarajeva, do Mostara, Ustanak naroda Jugoslavije V*, Beograd 1964.
- Petovar R., *Dvadeset sedma isto nobosanska divizija, Isto na Bosna u NOB-u II*, Beograd 1971.
- Polovina G., *Po etak i razvitak djelovanja KPJ u kotaru Donji Lapac do aprila 1941. g., Djelatnost KPJ do aprila 1941. na podru ju Karlovca, Korduna, Like i Pokupja I*, Karlovac 1969.
- Popivoda K., *Partijska škola u Makarskoj, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
- Popovi Jelena, *U eš e žena Beograda u narodnooslobodila kom pokretu, Beograd u ratu i revoluciji 1941–194* Beograd 1971.
- Poto nik F., *Kako su se oslobodili internirci, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Poznanovi S., Filipovi M., *Doga aji oko Kosjerli a, Ustanak naroda Jugoslavije V*, Beograd 1964.
- Pre a S., *Partizanska obavestajna služba, Isto na Bosna u NOB-u, II*, Beograd 1971.
- Prpi M., *Aktivnost u Bjelovaru prvih mjeseci ustanka, etrdeset godina VI*, Beograd 1961.
- Prva godina narodnooslobodila kog rata na podru ju Karlovca, Korduna, Gline, Like, Gorskog kotara, Pokupja Žumberka, Historijski arhiv u Karlovcu, Zbornik 3*, Karlovac 1971.
- Radovanovi C., *Rad skojevske organizacije u bijeljinskom srezu od 1941. do 1943. q., Isto na Jasna u NOB I*, Beograd 1971.
- Radovanovic-Lovri Milena, *Ta no u sedam, Grad borbe i slobode*, Beograd 1964.
- Raji -Rajnprecht D., *Zemun 1941, Ustanak naroda Jugoslavije III*, Beograd 1963.
- Redži H., *Mladi crveni grad, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972.
- Ribar I., *Iz n-ajih uspomena na koncentracione logore, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
- Romano J., *Veterinarska služba u narodnoj revoluciji, Spomenica 1941–1961. Saveza drustava veterinaru FNI Beograd 1961*.
- Romano J., *Veterinarski kadar i njegovo osposobljavanje u narodnooslobodila kom ratu Ada historica medicini pharmaciae et veterinae II*, 2, 1962.
- Romano J., *Fei miranje i razvoj veterinarske službe u narodnoj revoluciji, Zbornik radova VIII sastanka Nau n društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije*, Beograd 1962.

- Romano J., *Veterinarska služba civilnog sektora u toku narodnooslobodilačkog rata*, Zbornik radova XI sastanka Naukog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Beograd 1963.
- Romano J., *Konferencija veterinarne Zagrebačke oblasti u toku NOR-a*, Vešerum 7–8, Zagreb 1968.
- Romano J., *Veterinari Jevreji – žrtve fašizma i u esnici u NOR-u*, Jevrejski almanah 1968–1970, Beograd.
- Romano J., *Farmaceuti Jevreji – žrtve fašizma i poginuli u NOR-u*, Jevrejski almanah 1968–1970, Beograd.
- Romano J., *Neki podaci o učešću lekara Jevreja u akciji za suzbijanje endemskog sifilisa u Bosni i Hercegovini*, Jevrejski pregled 11–12, Beograd 1970.
- Romano J., *Učešće splitskih Židova u NOR-u*, Židovi u historiji Splita, Split 1971.
- Romano J., *Jevrejske Jugoslavije u naprednom pokretu i narodnooslobodilačkom ratu*, Jevrejski pregled 1–2, Beograd 1971.
- Romano J., *Jevreji u naprednom pokretu izmeću dva svetska rata*, Jevrejski pregled 7–8, Beograd 1971.
- Romano J., *Učešće Jevreja članova KPJ i SKOJ-a u sprovođenju direktiva »Majskog savetovanja« u Zagrebu 1941*, Jevrejski pregled 11–12, 1971, Beograd.
- Romano J., *Neka razmatranja o učešću Jevreja u NOR-u*, Jevrejski pregled 9–10, 1971, Beograd.
- Romano J., *Neka razmatranja o uključivanju lekara Jevreja iz sastava ekipe za suzbijanje endemskog sifilisa u sanitet Bosne i Hercegovine*, Zbornik radova Simpozijuma povodom 30-godišnjice 1. kongresa partizanskih Lekara u Bos. Petrovcu, Beograd 1972.
- Romano J., *Jevreji u Rapskom logoru i njihovo uključivanje u NOR*, Zbornik 2 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1973, (s. 1–12).
- Romano J., *Jevreji zdravstveni radnici Jugoslavije 1941–1945, – žrtve fašističkog terora i u esnici u NOR*, Zbornik 2 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd 1973, (s. 73–273).
- Romano J., *Jevreji zdravstveni radnici Novog Sada žrtve fašističkog terora (1941–1945)*, Zbornik radova V sastanka Naukog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije – Sekcija AP Vojvodine, Novi Sad 1973.
- Romano J., Kadelburg L., *Treći Rajh – inicijator, organizator i izvršilac mera protiv Jevreja i genocida u Jugoslaviji (The Third Reich: Initiator, Organiser and Executant of anti-jewish Measures and Genocide in Yugoslavia)*, The Third Reich and Yugoslavia 1933–1945, Beograd 1977, (s. 670–690).
- Romano J., *Organizacija evakuacije ranjenika i bolesnika NOV i POJ u savezničke bolnice u Italiji (1943–1945)*, Vojnosanitetski pregled 6, Beograd 1974.
- Romano J., *Lečenje naših ranjenika i bolesnika u savezničkim bolnicama i uloga sanitetske misije NOV i POJ*, Vojnosanitetski pregled 7, Beograd 1976.
- Rothbart V., *Isto je delo novosadske racije*, Jevrejski almanah 1965–1967, Beograd.
- Salcberger S., *Partizanski odred »Zvezdica«, Isto na Bosni u NOB-u I*, Beograd 1971.
- Sarajlić A., *Nepokorena Tuzla, Isto na Bosni u NOB-u II*, Beograd 1971.
- Savić D., *Razvoj i rad saniteta u NOR-u u narodnoj revoluciji u Sremu*, Zbornik radova VII sastanka Naukog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije – Sekcija AP Vojvodine, Sremska Mitrovica 1976.
- Sedam ustaskih kolja a pred sudom nakon 12 godina, »Vjesnik u srijedu« od 10. lipnja 1953.
- Sekelj Mirko, *Učešće subotičke Jevrejske omladine u borbi protiv okupatora*, Jevrejski almanah 1955–1956, Beograd.
- Senjić M., *Pokrajinski komitet Vojvodine, etrdeset godina I*, Beograd 1960.
- Sladić R., *Prva Trebevićko-jahorinska gerilska eta, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964.
- Slanić M., *Susak u danima ustanka, Ustanak naroda Jugoslavije II*, Beograd 1963.
- Sobolevski M., *Prilog razvitku Komunističke partije Jugoslavije na području kotara Glina od 1920. do travnja 1941. g.*, Djelatnost KPJ do aprila na području Karlovca, Korduna, Like i Pokuplja I, Karlovac 1969.
- Stajić M., Papo J., *Ubistva i drugi zločini izvršeni nad Jevrejima u Bosni i Hercegovini u toku neprijateljske okupacije*, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo 1966.
- Stanković M., *U Arandelovcu 1941. g.*, etrdeset godina V, Beograd 1961.
- Stanković S., *Se anja iz Banjičkog logora i zatvora u usvojenoj ulici, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Stanojlović A., *Tragedija banatskih Jevreja za vreme drugog svetskog rata*, Jevrejski almanah 1959–1960, Beograd.
- Stojković S., *Skandarski Radoslava, Vešerum i Otpor u žicama II*, Beograd 1969.
- Šakota S., *Beogradska srednjoškolska omladina pred drugi svetski rat, Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959.
- Šimić R., *Jedno masovno hapšenje u Osijeku, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Šimić R., *Po povratku s roblja, etrdeset godina I*, Beograd 1960.
- Škorić M., *Zadruga kao legalna forma političkog rada, etrdeset godina III*, Beograd 1960.
- Šosberger P., *U Borskom rudniku 1943–1944*, Jevrejski pregled 11–12, Beograd 1968.
- Šotra B., *Decembarska provala 1932. u Sarajevu, etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Šušter F., *Rab, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Švajcer J., *Kretanje brojnog stanja prve verske opštine u županiji Baranja – u Dardi*, Jevrejski almanah 1965–1967, Beograd.
- Tartaljić H., *Historijski farmaceuti žrtve fašističkog terora*, Zbornik radova III sastanka Naukog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Beograd 1960.
- Tehnika Pokrajinskog komiteta Komunističke partije Jugoslavije za Vojvodinu 1941. u Novom Sadu Vojvodina 1941, Novi Sad 1967.
- Toientino E., *Fašistička okupacija Dubrovnika 1941–1945*, Zbornik 1 Jevrejskog istorijskog muzeja, Beograd
- Topalović M., *Hronologija radničkog pokreta u Srbiji I (do 1919)*, Beograd 1964.
- Turić M., *Od fašističke okupacije do bitke za Kule 1941, Podgrme u NOB I*, Beograd 1972.
- Turković Ruža, *U Zagrebu kom zatoru decembra 1939. g.*, etrdeset godina IV, Beograd 1960.
- Turković Ruža, *Narodna pomoć, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1962.
- Trkulj V., Popović M., *SKOJ Bečkerek (Zrenjanin) u ustanku, Ustanak naroda Jugoslavije IV*, Beograd 1964
- Udovičić L., *Odlazak i borbe u Španiji, etrdeset godina IV*, Beograd 1960.
- Ugarković S., *Partijska tehnika u okupiranom Zagrebu, Ustanak naroda Jugoslavije I*, Beograd 1962.

- Vasi M., *Problem »reorganizacije« SKOJ-a u periodu poleta revolucionarnog pokreta u Jugoslaviji 1935–1936, Istorija radni kog pokreta 4*, Beograd 1967.
- Veg S., *Sistem, nema ke okupacione vlasti u Banatu 1941–1944, Zbornik za društvene nauke Matice srpske*, sv. 35, Novi Sad 1963.
- Veg S., *Pripreme za ustanak i partizanski odredi u Banatu 1941. g., Vojvodina 1941*, Nov Sad 1967.
- Vinaver V., *Jevreji u Srbiji po etkom XX veka, Jevrejski almanah 1955–1956*, Beograd.
- Vujanovi N., *Partijski rad u zarobljeni kom logoru u Osnabriku, etrdeset godina VII*, Beograd 1961.
- Vujanovi Zlatija, *Napredni srednjoskolski pokret Beograda, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971.
- Vujasinovi T., *U Kraljevu od 1930–1934. g., etrdeset godina II*, Beograd 1960.
- Vujošević J., *Zna aj i posledice antiokupatorskog raspoloženja i otpora u Beogradu od 12. 4. do 4. 7. 1941, Beograd u ratu i revoluciji 1941–1945*, Beograd 1971.
- Vukeli P., *Okupaciona vlast i sistem nacionalne diskriminacije u Sremu za vreme »Nezavisne Države Hrvatske«, Zbornik za društvene nauke Matice srpske*, sv. 35, Novi Sad 1963.
- Zavri Vida., *Ravensbrik, Otpor u žicama I*, Beograd 1969.
- Zorki S., *Teror u Beogradu za vreme neprijateljske okupacije, Godišnjak grada Beograda VI*, Beograd 1959.

OBJAŠNENJE SKRA ENICA

- AFŽ – Antifašisti ki front žena
- ASNOM – Antifašisti ko sobranje narodnog oslobo enja Makedonije
- AVNOJ – Antifašisti ko ve e narodnog oslobo enja Jugoslavije
- BiH – Bosna i Hercegovina
- CA – Crvena armija
- CK – centralni komitet
- CK KPH – Centralni komitet komunisti ke partije Hrvatske
- CK KPJ – Centralni komitet komunisti ke partije Jugoslavije
- GŠ – glavni štab
- GŠH – Glavni štab Hrvatske
- GŠS – Glavni štab Slovenije
- IAB – Istorijiski arhiv Beograda
- JVMD – Institut za vojnomedicinsku dokumentaciju
- JIM – Jevrejski istorijski muzej Beograd
- JA – Jugoslovenska armija
- JNA – Jugoslovenska narodna armija
- KNOJ – Korpus narodne odbrane Jugoslavije
- KP – Komunisti ka partija
- KPH – Komunisti ka partija Hrvatske
- KPJ – Komunisti ka partija Jugoslavije
- NAV – Nacionalni arhiv Vašington
- NDH – Nezavisna država Hrvatske
- NKOJ – Nacionalni komitet oslobo enja Jugoslavije
- NO – narodni odbor
- NOO – narodni oslobodila ki odbor
- NOF – Narodnooslobodila ki front
- NOP – narodnooslobodila ki pokret
- NOR – narodnooslobodila ki rat
- NOV – narodnooslobodila ka vojska
- NOV i POJ – Narodnooslobodila ka vojska i partizanski odredi Jugoslavije
- OK – okružni komitet
- PK – pokrajinski komitet
- s. – selo
- SBOTI – Savez bankarskih, osiguravaju ih, trgova kih inovnika
- SHS – Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca
- SKOJ – Savez komunisti ke omladine Jugoslavije
- SOVŠ – Sanitetsko odeljenje Vrhovnog štaba
- URSS – Ujedinjeni radni ki sindikalni savezi

572 J. Romano

VI! – Vojnoistorijski institut Beograd

VP – vojno područje

VS – Vrhovni štab

ZAVNOBiH – Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine

ZAVNOH – Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske

ZDPNOR – Zbornik dokumenata i podataka narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije

ZSS – Zbornik dokumenata sanitetske službe narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije

ŽAPD – Židovsko akademsko potporno društvo

JEWS OF YUGOSLAVIA 1941 — 1945 VICTIMS OF GENOCIDE AND FREEDOM FIGHTERS

It was as back as 2,000 years ago that the first Jewish settlers appeared on what is today the territory of Yugoslavia. The remnants of a Jewish synagogue excavated in Stobi (Macedonia) date back to that period and the conclusion that a developed Jewish Community existed in that locality those days is based on these findings. Sometime later a Jewish Community existed in Solin (Dalmacia) and there were Jews in Maribor (Slovenia) as well, even before the first Slovenes settled on the Balkans. Wars and various anti-Jewish measures lead to the disintegration of these early Jewish communities. In the city of Sarajevo the first Jewish settlers appeared at the beginning of the 16th century, after their expulsion from Spain (1492), while Jews from Central and Eastern Europe started to settle in various areas of the present-day Yugoslavia at the end of the 18th and the beginning of 19th century. In localities in which a greater number of Jews lived Jewish communities were established. As those localities were in various countries (Turkish empire, Austro-Hungarian monarchy, Serbia) the Jewish communities had no way to be in close touch and to cooperate.

At the end of 19th and the beginning of 20th century the first trade union organizations and social-democratic parties started to function in all those areas (Osijek, Beograd, Sarajevo, Sombor, etc.) and a certain number of Jews were among their very first members. Also, a great number of Jews participated in the »Minden« uprising of the Macedonian people (1903) and it was Rafael M. Kamhi (Skender-beg) who lead one of the rebel groups.

The formation of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (Yugoslavia) was of particular importance for the further development of Jewish communities in the areas under the sovereignty of the new Kingdom in which a united Jewish organization came into being in 1919, the Federation of Jewish Religions Communities. Between the two world wars the Federation had played a very important role and invested great efforts in endeavours aiming at securing to its members all the rights the other citizens of the country enjoyed.

According to the census of 1921 there were 64,753 Jews in Yugoslavia that year, while according to the poll taken by the Association of Rabbies in Yugoslavia in 1924 the number of Jews was 73,266.

The period between the two world wars made it possible for the Yugoslav Jewish Community to enjoy a relatively peaceful development. The increase of membership is characteristic of that development. But even more characteristic of that period is the participation of Jews in all fields of activity on the wider Yugoslav scene, social, economic, cultural, educational, scientific and all the rest. In all walks of life the contribution of Jews was quite considerable.

Soon after the end of WWI various Jewish organization and societies were formed wherever a greater number of Jews lived in one locality. Under the influence

of the Zionist movement a considerable number of these organizations and societies chose to follow the Jewish nationalist line.

During the first few years of the after WWI period only a relatively small number of Jews joined the revolutionary working class movement. However, among those who did join some were outstanding revolutionaries and in that respect Moša Pijade should be particularly singled out. More than 20 Yugoslav Jews participated in the Hungarian Revolution (1919) and quite a few joined the October Revolution. Among the members of the Yugoslav Socialist Student Club, formed 1919 in Vienna, a considerable number were Jewish students from Yugoslavia who subsequently after their return to the country joined the Yugoslav Communist Party, and continued, now as party members, their revolutionary activity.

Among the students of the two then existing Universities in Belgrade and Zagreb many of the outstanding revolutionaries were Jews (Zlata Miler, Isak Alfandari, David Naftali, Lujo Vajs, Maks Svare, Miroslav Daj, Milivoj Hiršl, Bela Handler, Pavle Brajer and others).

The Communist Party of Yugoslavia was banned in 1920. This fact notwithstanding the number of Jewish party members continued to grow in the period from 1920 until 1929, i. e. until a monarchist fascist dictatorship was established in the country. During that period many Jewish members or sympathizers of the Communist Party were arrested. Twenty of them were sentenced to long term hard labor, ten were jailed, while two were killed during the interrogation process. By 1932 the Party succeeded to consolidate its ranks and to revitalize the revolutionary movement of the working class and the progressive youth. It was in this period that a greater number of Jewish workers and university and high-school students joined the movement. The following facts influenced this trend: first, at that time the economic crises ruined the existence of a great number of small retail traders and craftsmen; second, the Nazi ideology started to penetrate into the country and numerous fascist organizations were formed; and third, the program proclaimed by the Communist Party was very near to or in full harmony with the aspirations of a great number of Jews (fight against the penetration of fascist ideology, against anti-Semitism, against unemployment and price increases on the one hand and for a just solution of the national question on the other).

The activity of many Jewish organizations and societies was also influenced by the revolutionary movement which gained momentum in that particular period. »Hashomer Hatzair«, »Tehelet Lavan«, and some other youth organizations are indicative cases in the point. In Sarajevo the »Matatya« society of Jewish workers played an important role in making the revolutionary movement attractive to the Jewish youth. The following data stand in witness of a growing Jewish participation in the revolutionary movement during this period: a great number of Jewish members of the Communist Party and of the League of Communist Party and of the League of Communist Youth were arrested; the Court for the Protection of State sentenced 41 Jews to long term hard labor, while 56 were sentenced to prison or had been in preventive detention for a long time allegedly

for interrogation; 39 Yugoslav Jews joined the Spanish republican army; a great number of Yugoslav Jews were given high and/or responsible functions in the Yugoslav Communist Party (Moša Pijade, David S. Demajo, Vojka Demajo, Olic Alkalaj, Avram Anaf, Valerija Kario-Pap, Oskar Davio, Beška Bembara-Cveti Edi Davio, Stevan Varga, Rena Abravanel, Dora Frajdenfeld, Rašela Baruh-Simi Joža Baruh — all from Belgrade; Pavle Pap, Stjepan Policer, Milan Špicer-Milnovi, Moša Albahari, Viktor Rozencvajg, Leo Mates, Mila Hercog, Alfred Beriman, Sigmund Kraus, Magda Boškovi — all from Zagreb, Erih Koš, Jozef Altara-Todor, Eliezer-Lezo Perera, Pavle Goranin, Hana Ozmo, Nisim Albahari, Tinl Romano, Rafael Gaon — all from Sarajevo; Tibor Gotesman, Stevan Gal, Edmuid Kornštajn, Nikola Švalb, Franjo Balog, Magda Bošan-Simin — all from Subotica; Miroslav Bauer, Zdenko Has, Zdravko Singer — all from Osijek; Franjo Karde Rudolf Girn, Lola Vol, Bern Livija — all from Novi Sad; dr Istvan Gere and Karc Levi — from Senta; Ruža Šulman — from Petrovgrad; Julius Eker — from Bjelovar; Reginald Vajs — from Djakovo; Nikola Kardoš — from Karlovac, and some others.

In the various regions of the country Jewish participation in the revolutionary movement was of various degree of intensity. This can be explained by the differences in the social structure of the Jewish population in various areas but of no less importance was the Party's activity or the lack of it in approaching the prospective Jewish members in a given area. The number of Jews participating in the Liberation War resulted, obviously, from these two factors. This point shall be elaborated below in more details.

As far as the Jews of Yugoslavia were concerned dark clouds started to make their appearance felt already during the years preceding WWII. The Yugoslav governments of those days found themselves ever closer to the policy of the Third Reich allowing fascist ideology to be spread in the country, fascist organizations to be brought into being and anti-Jewish Volksdeuschers' activity to be carried out unabated. In 1940, the Cvetkovi — Maček Government enacted two anti-Jewish decrees, one prohibiting Jews to be engaged in production and wholesale trade in food, and another introducing »numerous clauses« for Jews at University and High School level. On March 25, 1941 the Cvetkovi — Maček Government signed a Protocol by which Yugoslavia joined the Axis Powers Pact which the broad masses of Yugoslavia did not propose to accept and by a coup d'état changed the Government on March 27, 1941.

Only a few days later, on April 6, 1941 the Third Reich's armed forces attacked and invaded Yugoslavia without any declaration of war. Italian, Hungarian and Bulgarian forces were also engaged in this operation. Under the pressure of superior forces, both in number and equipment, the Yugoslav army was defeated in what became known as the Short April War and very soon, on April 17, 1941, the capitulation was signed. This also meant that the Yugoslav Jewish community, with its membership of 82,500 people, had to face the darkest period in its existence.

Area-wise, the Jewish population of Yugoslavia was distributed as follows: Serbia about 12,500, Croatia, Slavonia and Srem about 25,000, Bosnia and Herzegovina

about 14,500, Banat about 4,200, Ba ka and Baranja about 16,000, Slovenia, Me-
 umurje and Prekomurje about 1,000, Kosovo about 500, Sandžak, Dalmacia, Mon-
 tenegro about 730 and Macedonia (according to documents preserved) 7,762.
 Following the capitulation of Yugoslavia Hitler tore country apart allotting
 certain territories to his allies who participated in the invasion. Serbia, Banat,
 Sandžak and a part of Kosovo remained under German administration. Hungary
 was given Ba ka, Baranja, Medjumurje and Prekomurje, while Bulgaria has re-
 ceived Macedonia, a part of Eastern Serbia and a part of Kosovo. The territory
 of Dalmacia and Croatia Litoral was divided into »Zone I« which became an
 integral part of Italy and »Zone II« in which Italy exercised the military and the
 Independent State of Croatia (NDH) the civil administration or, to use the
 proper term, the Ustashi authority. In addition, Italy was given Montenegro and
 a part of Kosovo as well. On the territories of Bosnia and Herzegovina, Croatia,
 Slavonia and Srem a Quisling state, called the Independent State of Croatia,
 was created to be administered by the Ustashes.

In all these areas genocide was committed against the Jews, but not simulta-
 neously as the new rulers did not demonstrate the same degree of hurry. The
 fact, however, remains that it was the Third Reich who initiated and organized
 the genocide in all provinces and in some areas she was the executor as well.
 To prepare the ground for the genocide anti-Jewish measures were introduced
 in all provinces with a view to bringing about the breakdown of the Jews in
 both economic and psychical sense. In areas administered by the Germans spe-
 cial organizations were set up for the »solution of the Jewish question«. To
 ruin the Jews financially the following measures were introduced: Jews were
 prohibited to cash their saving accounts in banks; they were deprived of their
 enterprises, shops and real estate; Jewish objects of historical and cultural value
 were exposed to sheer plunder; Jews of some wealth were arrested and set
 free only after payment of high ransom; Jews were made to pay large sums
 of money to »compensate for the damage suffered by the Third Reich in April
 war provoked by the Jews« and to contribute to the »Fund against Jewish-
 -communist action«, etc. The plunder was completed and made total after the
 deportation of Jews to death camps. We shall list here only some of the meas-
 ures the Nazis introduced against the Jews with a view to bringing about their
 complete psychological breakdown. The Jews were put to forced, often humiliating
 hard physical labor, they were deprived of each and every of their civil rights,
 were prohibited to have their place of domicile, forced to dance naked in front
 of Nazis who called this type of torture — »recreative physical exercises«. They
 all had lost their job in administration or in other public offices and were
 excluded from public health services. In addition, they were forced to wear
 yellow mark, observe special police hours valid only for Jews, and to face,
 individually or in groups, special firing squads and to perish after having been
 falsely accused of sabotage. Several other measures were also introduced with
 the same purpose.

Genocide against the Jews was started by the Germans in the middle of Sep-
 tember, 1941. First on their list were the Jews transported to Belgrade from

Banat. The Belgrade Jews were the next victims, to be followed by Jews transported to Belgrade from various other Serbian towns and townships. By the end of October all Jewish men from Banat were killed near the village of Jabuk; (Pan evo), while the killing of Jewish men from Belgrade and other Serbian places was completed by the end of December 1941. These last executions were carried out in the localities of Jajinci, Bežanija, Marinkova bara and in some other localities.

The Jewish women and children from Banat and Belgrade were transported and confined to the »Sajmište« camp in Zemun at the beginning of December 1941. Women and children from other localities as well were brought to this camp at a later date. Due to terrible health and other conditions in this camp and as a result of torture, hunger, cold and various infectious and contagious diseases a great number of these women and children died in no time. In the second part of January 1942 the Germans started to liquidate those who survived. To expedite this liquidation a special truck arrived from Germany in which the inmates were killed by the poisonous gas. By the end of May no one of these inmates remained alive. The Germans were very eager to find every Jew who still might have been at large. They have, therefore, engaged Volksdeutsche and members of Ljoti, Nedi and Chetnik formations who all were given awards in money for every Jew they could lay their hands on. In March 1942 about 800 sick Jewish persons were chased out from the Belgrade Jewish hospital to be killed in the truck mentioned above.

In the second part of 1941, to Jews from Šabac and about 1100 Jewish emigrants from European countries, who were in confinement in Šabac until the outbreak of the war, were made inmates of the Šabac camp. In October 1941 all the members of this group were executed by firing squads near the village of Zasavica while the women and children were transported to Sajmište camp in January 1942 to be killed there very soon after their arrival.

In October 1941 the Jewish men from Niš and the nearby localities, including a certain number of emigrants from other countries, found themselves interned in the »Red Cross« camp in Niš. In February 1942 all these inmates were killed at the village of Bubanj near the city of Niš, while their wives and children were taken to the »Sajmište« camp to be killed there.

The Jews of Sandžak were transported to the »Sajmište« camp in March 1941 and killed there immediately after their arrival.

According to available data out of the Jewish victims of genocide 3,800 were from Banat, 11,000 from Serbia and about 260 from Sandžak. This makes a total of about 15,000 persons plus several hundreds of Jewish emigrants from other countries. The Germans themselves considered these killings a great »success«. This is evident from the following report dated August 29, 1942 and sent by Turner to Lohr, the commanding officer of the South East area: »Serbia is the only country in which the question of Jews and Gypsies has been solved«.

In January 1941 the Government of Bulgaria has enacted an anti-Jewish law (»The Law on the Protection of the Nation«) which, when enacted, was valid in Bulgaria proper only. As of December 1941 the same law was applied in the

occupied Macedonia, too. In addition, several by-laws and decrees were passed, all aimed at bringing about a complete financial and psychological breakdown of the Macedonian Jews. A total plunder of Jewish property was organized, Jewish businessmen engaged in trade or craft were deprived of their shops, as were dispossessed of their property all the Jewish real estate owners. A special Jewish tax and several other Jewish levies were introduced. To cause a psychological collapse of the Macedonian Jews several additional other special measures were introduced. The Macedonian Jews, too, had to wear the yellow mark, they were banned from specific streets and from selected food stops. They were prohibited to enter public shelters during air attacks. The explanation was that »it were the Jews who brought about this war«. Jews were not permitted, furthermore, to enter any park, public bath or similar places. At the beginning of March 1943 the Government of Bulgaria and the representative of the Third Reich signed an agreement on the Macedonian Jews who were, as the agreement stipulated, to be handed over to the Germans. Prior to the implementation of this agreement far-reaching measures were introduced to prevent any possible escape. On March 11, all the Jews from Skopje, Bitola and Stip were transferred to what was said to be a collection point and were interned there. Actually, the storehouses of the tobacco plant were used for this purpose although their capacity was very far from what would be sufficient to house over 7,000 people. For all the same all these Jews were forced in and kept there two days without food and water. During the second part of March three railway compositions were packed with these people and they were all transported to the illfamed Treblinka camp where 7,144 Macedonian Jews perished.

When it came to commit crimes against the Jews the Ustashas in the so called Independent State of Croatia had, no doubt, surpassed their German masters. As back as April 1941 Andrija Artukovi, the then Minister of Interior, chose to state: The Government of Croatia shall solve the Jewish question in the same way as the German Government did.«

As a first step Jewish property was plundered in the Ustasha state. To be true, not only the Ustashas but the Yugoslav Volksdeutchers and the Germans, too, had their share in this plunder. Jews were deprived of their property and real estate, heavy burdens were levied on them, Jewish physicians were dispossessed of their offices and equipment, Jewish libraries were plundered as were many objects of great historical and cultural value. After the transport of Jews to death camps the plunder was made complete and total.

To bring the Jews to the brink of psychical breakdown the Ustashas followed the example of German practice in Serbia applied the same measures. Anti-Jewish measures were decreed not only by the central Ustasha agencies but by the country and municipal authorities as well.

Genocide was started by Ustashas as early as July 1941. The victims were first taken to what were called transit camps, wherefrom only after a few days, to death camps. Transit camps for the purpose of genocide were formed in Gospi, Bosanski Petrovac, near Koprivnica («Danica»), Lobograd, Djakovo, Tenja near Osijek, Vinkovci, Vukovar, Sremska Mitrovica and Zagreb. When already in death

camps, the inmates were exposed to torture, hard labor was forced upon them they had to face hunger and diseases and wanton killing was not a rarity either. When all the prospective victims were concentrated in death camps the transit camps were of no avail anymore and their operation was discontinued.

The Ustashas have organized several concentration camps as well, notably in Kerestinac, Jadovna, Metajna and Slana/on the Island of Pag, as well as in Jasenovac which camp had branch-camps in five localities. The level of cruelty exercised and the number of crimes committed in these camps put them very high on the list of most ill-famed ones which existed during WWII.

Inmates of the Pag camp (men, women and children) were exposed to most cruel tortures, were sent to hard labor in quarries and actually starved to death. *There* women were raped, the abdomen of pregnant women were cut open and their fetus pulled out. Mass killings were carried out by hammering nails into the inmates' head, by cutting their throat or by applying strokes of mallet. Many of the inmates were simply hamstrung and thrown down into the abysses of the Velebit mountain.

The most notorious camp of all was the one in Jasenovac. The cruelty in it was unsurpassed and the number of killed the greatest. The inmates were sent to hard labor and forced to work under such terrible conditions that more often than not one half of them never returned to the camp, as they either died at work or were killed in the way back. The methods of killing were similar to those in the Pag camp. The scene of the killing was mostly at the bank of the Sava river. When Jews were the victims the killing by cutting of throat was called »ritual throatcutting«. Many inmates were kept in bunkers and were left without food and water to starve. The hunger in the camp was simply unbelievable. The hygienic conditions were on the lowest possible level making fertile ground for diseases which took very high toll. The corpses of those killed or who died were burned in an improvised crematorium. The children were, as a rule, liquidated in a closed room by poisonous gas or simply strangled.

In April 1945 about 1200 inmates were still alive in Jasenovac camp. The Ustashas were just about to liquidate them but the Partisans' advance proved to be speedier than expected. Although unarmed, the inmates decided for a breakthrough. Most of them had to pay this attempt with their life but a small number of 30 Jews among them, got through for all the same.

According to data available about 800,000 people (Serbs, Jews, Gypsies and progressive minded Croats) with about 20,000 Jews among them, perished in the Jasenovac camp. In the genocide in the so-called Independent State of Croatia against the Jews the Germans had their share, too, as they have taken out from the Loborgrad, Tenj, Vinkovci and Zagreb transit camps several thousand Jews and transported them to Auschwitz where nearly all of them perished. For each Jew taken out from Croatia the Ustasha government paid 30 Marks to the Germans as »transport expenses«.

About 30,000 Jews were victims of genocide on the territory of the Independent State of Croatia. As soon as that country came into being a greater number of Jews from Bosnia and Herzegovina and from Croatia proper and Slavonia, too

having seen the writing on the wall, attempted to escape and to reach Dalmatia and Croatia Litoral, i. e. the »Zone I« and »Zone II«. Only 3,000 succeeded to get to »Zone I« and about the same number reached somehow »Zone II«. These numbers would have been much higher had the Croatian fascists not prevented the escape of many of these people. A considerable number was caught and handed over to Ustasas to be killed.

In »Zone I« the refugees settled in the City of Split but the Italians had confined a number of them to Korula, an island of the Adriatic sea. In that Zone the following Anti-Jewish measures were decreed: no Jewish child could attend elementary or high school; Jewish property was registered; no Jew could enter any public restaurant, bar, bath or similar public premises. The fact remains, however that genocide, as such, was not committed in this Zone. What the Jews had to face were some excesses and provocations. So, sometime in June 1942 a group of »black shirts« attacked the Jewish synagogue in Split demolished it and beat up quite a number of Jews. Plunder of Jewish shops and apartments followed. Subsequently, however, there were no drastic excesses the Jews were exposed to in that Zone.

After the capitulation of Italy the Germans and Ustasas entered the city of Split. The refugees from other Yugoslav areas who found shelter in the city of Split were the more fortunate ones. The Partizans succeeded to evacuate them in good time and to take them to the Island of Vis where from they were transported to Italy to reach El Shat, Egypt, eventually. Actually only those were transported who themselves did not feel fit to join the Peoples' Liberation Army (elderly people, women and children). However, the time was too short for the Partizans to save the Jewish citizens of Split, too. The Split Jews who were not fit to join the Liberation Army had to remain in the city and to face the Germans and the Ustasas. As soon as they entered the city the Germans introduced the following anti-Jewish measures: Jews were deprived of their property and real estate; they had to wear yellow mark; the men were housed in camps and taken out daily to do hard labor. In October 1943 the men (and a few women) were taken to »Sajmište« camp where some of them were killed on the spot, while those whose life was spared here were sent to the Auschwitz death camp to perish there. On March 11, 1944 the Ustasas have taken the women and children to Jasenovac to kill them there. And so, a total of 148 Jews from Split became victims of genocide.

The moment the Ustasas found themselves in power in »Zone II« they started with the plunder of Jewish property in Dubrovnik. The first victims of their killings were the refugees who found shelter in Kotor (their number is not known) and 17 Jews from Dubrovnik. Crimes committed by Ustasas in the Pag camp were already listed above. Actually, the Italians were the ones who have introduced measures to protect the Jews in »Zone II« from reoccurrence of such Ustasha crimes. The Ustasas were very persistent in demanding from Italians the handing over to them all the Jews in that Zone. To avoid disputes with Ustasas the Italians have decided, however, to confine the »Zone II« Jews to camps administered by Italian military authorities. Consequently, at the beginning

of November 1942 the Jews were interned in four camps: one was near Dubrovnik, one in Kraljevica and one each on islands of Hvar and Brač. At the beginning of June 1943 the Jewish inmates of these four camps were concentrated in one camp, that on the island of Rab. In this camp about 3,500 Jews were interned. In addition to this Jewish camp there was on the island of Rab a Slovene camp too, with a considerable number of Slovenes interned in it. The inmates of these two camps organized an attack on the camp guard and succeeded to liberate themselves. A great number former Jewish inmates of the Rab camp, who regained their freedom, joined the Liberation Army while the others were taken by the Partisans to the liberated areas of Lika, Kordun and Banija region. More will be told about these people further below.

As to the Kosovo region, Jews lived only in two cities, in Kosovska Mitrovica (113) and in Priština (about 400) in the pre-war period. After the invasion Kosovska Mitrovica was under German military administration, while the civil administration was passed on to the Albanian Ballists. Just as in Serbia the Germans did not lose any time to introduce anti-Jewish measures. Jews had to wear yellow mark, Jewish property was plundered by both the Germans and Ballists and hard labor for Jews was on the order of the day. From August 1941 onwards the men were confined to camps, while the women and children had to face the same fate a few months later, from February 1942. Sometime in March 1942 they were all taken to the Belgrade »Sajmište« camp to be transported to Bergen Belsen where all the former Kosovska Mitrovica Jews perished except only 2 who fled from Kosovska Mitrovica to Priština in good time.

Priština was administered by the Germans only for two months. When they had left the Italians took over the administration of the city.

After the capitulation of the pre-war Yugoslavia about 200 Belgrade Jews found shelter in Priština. Moreover 45 other Jews found themselves in this city. These were refugees from various European countries confined to Kuršumlijska Banja until the war and the Germans, when they entered that spa, transferred these people to Priština.

During the two months long German administration of Priština Jewish property was plundered, Jews had to wear yellow mark, were taken to hard labor and at the rest. When the Italians took over the situation did not change much, at least as far as the Jews were concerned. The plunder went on and the Ballists particularly distinguished themselves in it. The Belgrade refugees were interned in a camp and 51 of them were later handed over to Gestapo men who took them to the Belgrade »Banjica« camp to be killed there. Before very long the Italians had taken all the men to Albania to confine them to camps there. The fate of those who remained in Priština, actually the women and children only, was doomed when the Germans returned to the city in April 1944. They were taken to the Bergen Belsen camp where 117 Priština Jews perished. Two more, who tried to escape, were killed by the Germans. In all 210 Kosovo Jews were victims of genocide.

As to the anti-Jewish measures and Jewish sufferings in the regions of Banat, Baranja, Medjumurje and Prekomurje two periods can be clearly distinguished

the first started when the pre-war Yugoslavia capitulated and lasted until March 1944, while the second started in March 1944 and lasted until May-June 1944 when the Jews were taken to the death camps. During the first period the administration of these regions, both military and civil, was in Hungarian hands. The following anti-Jewish measures were introduced during this period: Jews were taken to hard labor; had to pay heavy burdens; their real estate, houses, land or forest, were confiscated, wealthier Jews were interned and set free only after payment of high sums; special forced labor units were organized and sent to Hungary and Ukraine (about 4,000 Jews); forced labor in Bor mine, etc. Genocide in its true sense was, however, not committed during this period although the toll was by no means small. During the notorious »razzia« in South Ba ka several thousand people, mostly Serbs, were killed, with 870 Novi Sad Jews and 323 Jews from other towns of South Ba ka among them.

In March 1944 German units entered these regions and Gestapo men were with them. Without any delay the most cruel measures were introduced: the plunder of Jewish property was completed to be absolutely total; Jews had to wear yellow mark; they were all confined to transit camps before very long to be taken, sometime in June 1944 first to Hungary and then to concentration camps in Austria and Germany. Most of them ended their journey in Auschwitz. Very few of them succeeded to survive and to return.

Genocide on these regions claimed a total of 14,000 Jewish victims.

Not all the victims of fascist terror and genocide were Jews. Other nations and nationalities of Yugoslavia had to pay high price, too. Out of about 15,000,000 citizens of pre-war Yugoslavia 1,700,000 died during WWII, which is 11%. However, when one takes the number of people belonging to each nation or nationality, then percentagewise the Jews were those who paid the highest price. Out of about 82,000 members of the Jewish community in Yugoslavia only 15,000 survived WWII which means that 79,2% perished.

The thirst of Nazi criminals and of their accomplices was not quenched by physical liquidation of Jews. They made it a point to break down their victims, both physically and mentally, before sending them to death. Hard and, as a rule, humiliating hard labor, hunger torture, rape, diseases planted in the camps were only some of the methods which clearly demonstrated the sadism of those criminals. When the time for physical liquidation arrived that same sadism came to expression in the following methods: cutting of throat beating until death, hammering nails into the head, killing by strokes of mallet, poisoning in gas chambers, burning at the stake and the rest. For the inmates death was a real salvation.

One of the famous sentences the renowned writer Ivan Goran Kova i , a victim of fascist terror himself, left us behind runs as follows: »History has recorded many persecutions, old societies and surviving oppressive classes guilty of terrible crimes against masses often had to disappear in the course of past history, but intentionally to annihilate and exterminate whole nations, is indeed a crime never witnessed so far, a most repulsive, hideous and shocking crime«.

Extermination of Jews was not the only aim of Nazi criminals and their accomplices. Plunder of Jewish property was their very important objective as well and they have indeed met it by employing most perfidious methods. Very rich Jewish libraries disappeared, numerous documents of historical value could not be traced after the fall of Nazi Germany, many valuable pieces of art and craft have simply gone to earth, etc.

But more than that, numerous monuments, edifices and landmarks were destroyed synagogues, many of exceptional architectural value, were demolished and leveled to the ground.

The return of the few Jews who survived was a most awe-stracking experience. They found their homes plundered, but even more terrible was the fact that hardly any of them found at home a single member of family.

And yet, in this sad book on the tragedy of the Yugoslav Jewish community there are shining pages which will tell to all future generations that the Yugoslav Jews did not propose to remain passive and reconcile themselves with the crimes the occupiers and their accomplices have committed against them. A considerable number of them has taken up arms to fight, together with all the other nations and nationalities of Yugoslavia, in the Liberation War.

Thanks to the high reputation earned by its pre-war activity the Communist Party of Yugoslavia did succeed to inspire the freedom-loving nations of Yugoslavia to stand up against the invaders and their accomplices. When the capitulation became a fact of history the Party, without losing much time, has instructed its members to start to prepare the masses for fight. As early as July 1941 the Central Committee of the Party announced its resolution to start the peoples' uprising. Only a few days later the first partisan units made already their appearance. The units became brigades and very soon after, by November 1942, the brigades became divisions and corps. At the beginning of 1943 the enemy had to face already four army-corps. Simultaneously people's committees were formed on the liberated areas to take care of the civil administration while the supreme authority was vested in the Anti-Fascist Council of National Liberation.

The people has taken up arms practically simultaneously in all regions but due to some specific conditions the uprising could not develop everywhere with the same degree of intensity. Jewish participation in the War of National Liberation in 1941 was much influenced by this fact.

The Yugoslav Jews had as many reasons as all the other patriotic citizens to take up arms in 1941 against the invaders but they were handicapped, as compared with others, by many obstacles. Some of these obstacles, but by no means all, can be listed here. Strong measures were introduced by the occupiers and their accomplices just for the purpose of preventing the Jews to leave their domicile and to join the Partisans. When the first partisan units were organized

and the first areas liberated most of the Jews were confined to camps if not killed already. Only a very limited number of underground channels were available for those who lived in cities to reach the liberated areas and even those channels which were available could offer a chance to individuals only and by no means to greater groups. A certain number of Jews who attempted to reach the partizan lines were caught by quisling traitors and handed over to Germans who killed them without any hesitation. The moment the Germans and Ustashas took over they started with the confinement of Jewish members of the Communist Party and of the League of Young Communists as they somehow succeeded to lay hand on the membership list of these organisations. In some regions, as for instance in Ba ka, there were simply no preconditions in 1941 for partizan units to be formed as the time for armed struggle was not ripe those early days, for non-Jews and Jews alike. There were, however, some other reasons as well, which were not so much beyond the control of the Jews themselves. Some of these can be listed, too. As a rule, Jews allowed themselves to be confused by the sudden capitulation. They proved to be rather hesitant and did not believe that that they will become victims of genocide. They entertained some illusions and overestimated the fact that the Germans did not, at that time yet, resort to genocide in the countries occupied before Yugoslavia. They were afraid that the rest of the family shall be killed by the Germans if one of its members would join the Partizans. They were afraid, on the same way, for the Jewish hostages, too. There were, of course many more personal reasons, but history will hardly take note of them.

In some regions the first mentioned reasons were more present than the latter ones, while in others it was the other way round. The fact, however, remains that a greater number of Jews could most probably escape from cities to join the Partisans.

And yet, the measures introduced by the occupiers and their accomplices notwithstanding, the number of Jews who joined in 1941 the War of National Liberation was far from small. Depending upon the situation in various regions, the number of those who joined the partisan units varied. Those who, for whatever reasons, did not joined, as a rule, the underground Movement of National Liberation in the occupied areas. Particular emphasis should be given to the fact that a considerable number of Jewish youth, although under double pressure, as Jews and communists — as most of them were enrolled in the League of Communist Youth — were members of action groups responsible for various acts of sabotage and diversion in Belgrade, Sarajevo, Zagreb, Subotica, Novi Sad, Sombor, Senta and other cities.

Here are the names of Jews who were among the organizers of the uprising: Moša Pijade (in Montenegro), Solomon Anaf (in Požarevac), eng. Isidor Baruh (District of Užice), Josip-Joža Baruh (District of Bajina Bašta), Dragutin Zonenfeld (Belanovica). Political activists in the rear were: Olga Alkalaj, Rafael Batino, Beška Bembara-Cveti, etc. At the beginning of the uprising high Party functionaries were: Moša Pijade, Olga Alkalaj, Rafael Batino, Dora Frajdenfeld and Moša Levt.

In 1941 no less than 277 Jews joined the War of National Liberation. Out of this number 168 were warriors of the Army of National Liberation, while 109 were members of the Movement of National Liberation. Out of the members of the Army 129 fell in combat while out of the members of the Movement 79 perished as victims during the war.

In Bosnia and Herzegovina the list of Jews who were responsible for preparing and organizing the uprising in various localities was by no means small. The following names are on that list: Nisim Albahari (Semizovac and Vareš area) Oskar Danon (Vogoš e area), Slavko Engl (in Breza), Mento Eškenazi and Feliki Goranin (Trebevi area), Pavle Goranin (Romanija area), Samuel Lerer (in Westerr Bosnia), Albert Trinki (in Janja), Jakica Altarac (Vijenac area). Political activists; in the rear were: Hana Ozmo, Šalom Albahari, Izidor B. Abinun, Ašer S. Danon Šabetaj H. Levi, Jozef Altarac – Todor, Tinka Romano, Blanka Albahari-Feruši Eliezar-Lezo Perera, Isak J. Gaon (all from Sarajevo), Frida Laufer (from Tuzla and Herta Baum (from Bjeljina). Here are the names of those who held high and responsible posts in the Party during the initial phase of the uprising: Han* Ozmo, Nisim Albahari, Blanka Albahari-Feruši , Pavle Goranin, Isak J. Gaon and Tinka Romano (all from Sarajevo), Jakica Altarac (from Jajce) and Frida Laufer (from Tuzla).

From the territory of Bosnia and Herzegovina 382 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Out of these 264 were in the Army of National Liberation (185 fell) and 118 in the Movement of National Liberation (115 perished).

In Croatia and Slavonija the Ustasas succeeded to arrest a considerable number of Communist Party and Young Communist League members prior to the start of the uprising. All these people, with 25 Jews among them, were confined to the Kerestinici camp. Some of them were simply killed as early as July 1941 i. e. very soon after their arrival to the camp, while the rest perished in the same month when an attempt was made to break out of the camp. In May and June a greater number of Jewish members of the Young Communist League belonging to action groups were arrested. They were taken to the camp and killed indiscriminately.

One of the organizers of the Zagreb action groups was Pavle Pap. He was instructed by the Party in August to leave for Split in order to participate in the formation of partisan units in that city. With a small detachment he set out in the direction of Dinara mountain but was denounced and caught by the Italian carabinieri on August 17, 1941, to be killed in Skradin. Under the same Party instruction Dr. Leo Gerškovi and Dr. Andrija Remenji did succeed to reach Split while Josip-Papo Polak was ordered to go to Šibenik. Roman Domani and Adol Štajnberger, both veterans of the Spanish Republican Army, were deputed to the Kordun region, Ilija Engl to Žumberak, while Moša Albahari was sent to the Istra area. Zdenko Has, Jakša Singer, Miroslav Bauer, Reginald Vajs were among the organizers of the uprising in Slavonija, Slavko Goldštajn in Karlovac, and Hugo Kon in Varaždin. Activists in charge of political work in the rear were eng. Josip Engl, Djuro Engl, David Gaon, Magda Boškovi and Dr. Pavao Verthajm

while Pavle Pap, Dr. Leo Gerskovi, Leo Mates, Slavko Goldštajn and Hugo Kon were Party functionaries of high responsibility.

From the territory of Croatia and Slavonija 188 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Out of these 72 were in the Army of National Liberation (40 fell) and 116 in the Movement of National Liberation (96 perished).

In Srem one of the organizers of the uprising was Emil Skalicki, while Arnold Rajh and Edita Pisker were outstanding political activists in the rear.

From the territory of Srem 37 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Out of these 21 were in the Army of National Liberation (12 fell) and 16 in the Movement of National Liberation (15 perished).

It was already mentioned that the then prevailing situation in 1941 did not allow the forming of partizan units on the territory of Bačka. However, the Movement of National Liberation gained wide support and was joined by a considerable number of Bačka Jews. A similar situation existed in Medjumurje and Prekomurje. As to the Jews, their number was impressive, but even more impressive was their activity.

The following names are on the list of organizers of the Movement of National Liberation in Bačka: Dr. Adolf Singer, Eden Kornštajn, Tibor Gotesman, Lola Vol, Konstantin Lakenbah, Stevan Gal, Dr. Koloman Majer, Nikola Majer, Nikola Švalb (all from Subotica), Dr. Andrija Fišer, Leo Akerhalt, Olga Braun, Ladislav Kon, Eva Cuker, Ladislav Bokor (all from Sombor), Rudolf Grin, Djula Varga, Franjo Kardoš, Milan Kom, Andrija Lederer, Oto Blam, Zoltan Timar, Livija Bern (all from Novi Sad), Dr. Istvan Gere, Karolj Levi, Deneš Levi, Istvan Miler, Maša Spiro (all from Senta), Dr. Ruža Blau-Franceti and Lajoš Sinteš (from Bačka Topola). They were engaged in collecting arms, medicines and other medical supply; they have organized courses and trained prospective Partizans for combat and noncombat war duties; formed action groups for sabotage and diversions; collected data and information on enemy, etc. In the action group Jewish youth was percentage-wise more than well represented.

In October 1941 the enemy succeeded to penetrate into the Movement. A mass arrest followed in all parts of Bačka and very soon the apprehended ones were exposed to most cruel torture in the prisons of Subotica, Novi Sad, Sombor and Senta.

In Subotica about 80 Jews were arrested. Twelve were condemned to death by a court-martial (ten were hanged as two were at large) while 53 were sentenced to hard labor. These latter ones were sent to Ukraine and Hungary as forced laborers which actually meant death for 30 of them.

In Subotica 70 Jews joined the Movement of National Liberation in 1941. Forty of them perished.

In Sombor two Jews were condemned to death. Out of 17 who were sentenced to hard labor 8 perished in Ukraine, where they were sent as forced laborers, or in camps in which they were interned.

In Sombor 22 Jews joined the Movement of National Liberation in 1941.

About 90 Jews were confined to the prisons of Novi Sad. Two of them were condemned to death, two were killed while in pretrial confinement, while 71 were sentenced to hard labor. Out of these latter ones 38 perished in Ukraine while on forced labor. Two of those who were sent to Ukraine succeeded to escape. One of them joined the Red Army and fell in combat, while the other joined the Yugoslav tank brigade and fell, too, as a warrior. Moreover, three members of the Liberation Movement fell in a battle against the Hungarian gendarmerie, while 12 perished in the notorious Novi Sad razzia at the end of January. A total of 131 Novi Sad Jews joined the War of National Liberation in 1941, one of them joined the Army and fell as a warrior, and 130 joined the Movement of National Liberation (66 of them perished).

In Senta 5 Jewish members of the Movement of National Liberation were condemned to death by a court martial. All the others were sentenced to hard labor. From other cities of the Bačka region 18 Jews were sentenced to hard labor. Out of these 11 perished in camps and on forced labor.

All in all, 271 Jews from Bačka joined the War of National Liberation in 1941. Four of them joined the Army and all the four fell in combat, while 267 joined the Movement of National Liberation (and 140 of these perished).

From Medjumurje and Prekomurje 34 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Six of these were in the Army but only two survived. The remaining 28 joined the Movement of National Liberation. Out of these one was sentenced to death, while 6 perished as forced laborers in Ukraine or Hungary.

In Macedonia 90 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Sixteen joined the Army (6 fell in combat) while 74 joined the Movement (69 perished). Several Jews were among the organizers of the uprising. In Skopje Djordje Blaje in Stip Isak Cion, in Bitola Beno Ruso, Viktor Mešulam, Žamila Kolonomo; Avram-Bata Anaf, Estreja Ovadija, Mordo Nahmijas and Avram Sadikario. In Skopje several Jewish young men were members of action groups. One of them Branko Frichand, a courageous and brave activist, particularly distinguished himself. In Bitola all the members of several action groups were recruited from the ranks of Jewish youth. The Bulgarians have succeeded to get information on some of these groups and to arrest their members. David Romano and Isa Faradži were the prime victims as they were condemned to death, while several others were sentenced to hard labor. A number of Macedonian Jews were accused by the Bulgarian fascist and taken to Bulgaria to be interned there as supporters of the Movement of National Liberation. Another 19 of them were confined in the Idrizovo prison near Skopje, but these managed, fortunately, to regain freedom together with other captives in August 1944.

From the »Zone I« 16 Jewish citizens of the City of Split joined the War of National Liberation in 1941. Four of these joined the Army of National Liberation (2 fell), and ten joined the Movement of National Liberation (2 perished, while the rest was confined in Italy where they regained freedom after Italy's capitulation). From the City of Split seven more Jews, refugees who found shelter in the City, joined the Army of National Liberation (3 of them fell in combat

From the »Zone II« one Jew (from Dubrovnik) joined the Movement of National Liberation.

The number of Jews who joined the War of National Liberation in Montenegro or in Croatia Litoral is rather small and those who did were mostly Jewish refugees from the territory of the so-called Independent State of Croatia. All in all, in Yugoslavia 1,319 Jews joined the War of National Liberation in 1941. Out of these 562 joined the Army of National Liberation (388 fell) and 757 joined the Movement of National Liberation (534 perished). Of those who survived 149 are holders of the Partizan Star 1941 (65 from Bosnia and Herzegovina, 28 from Serbia, 26 from Croatia and Slavonija, 10 from Macedonia, 7 from Srem, 7 from Ba ka, 2 from Dalmacia, 2 from Medjumurje and 1 from Kosovo). Ten Jews are on the distinguished Peoples' Heroes list: from Serbia – Moša Pijade and eng. Isidor Baruh (fell); from Bosnia and Herzegovina – Pavle Goranin (fell), Nisim Albahari and Samuel Lerer (aka Voja Todorovi); from Croatia – Robert Domani, Ilija Engl, Pavle Pap and Adolf Štajnberger (all of them fell); from Macedonia – Estreja Ovadija (fell).

During the period from January 1942 till September 1943, i.e. until the capitulation of Italy, the number of Jews who joined the War of National Liberation was rather small. Some of the reasons may be listed here: by the end of 1941 or the beginning of 1942 a very great number of Jews was already confined to German and Ustasha camps, and quite a great number was already killed; in 1942 the Italians have confined to concentration camps in »Zone II« about 3,500 Jews, while about 3,000 were confined in »Zone I«; in Ba ka, where the enemy succeeded to penetrate into the Movement the activity had to be slowed down which inevitably had an adverse effect on the activity of the Jews as well; at the beginning of 1943 the Germans transported over 7,000 Jews to the Treblinka camp.

And yet, during that same period 616 Jews joined the War of National Liberation. They were not, however, listed in the place of their domicile but rather in the locality they reached as refugees after the capitulation of Yugoslavia. Of these 498 joined the Army of National Liberation (145 fell) while 118 joined the Movement of National Liberation (37 perished).

From September 1943 onward, Jews who were still alive, joined the War of National Liberation practically in masses. Among these were first of all those who were confined to the camp on the Island of Rab, as well as those who were confined in »Zone I« and in Italy. A certain number succeeded to escape from the Ustasha camp in Jasenovac, from various prisons, from forced labor units in Hungary and Ukraine and from the prisoners of war camps in Germany and to join the War of National Liberation.

When those confined to Rab camp regained their freedom a combat unit, called the Jewish Rab Battalion, was formed with a membership of 243 warriors. At a later date this unit was dissolved and its members were absorbed by the partizan units operating on the territory of Croatia. After the liberation of the Rab camp an additional group of former inmates numbering 448 also joined the

Army of National Liberation. These were sent to various partizan units on the territory of Croatia. In addition, 648 former inmates joined the Movement of National Liberation. Accordingly, from the Rab camp 1,339 former inmates joined the War of National Liberation (691 the Army and 648 the Movement).

During this period one more combat unit was formed with solely Jewish membership. These were the Jews who were interned or confined in Italy. The unit they formed was the Jewish platoon within the Montenegro Battalion of the First Prekomurje Brigade. In addition, 1,282 more Jews joined the War of National Liberation in that period. These were the ones who were confined in »Zone I« and in Italy or escaped from camps, prisons, forced labor units or prisoners of war camps.

Accordingly, from September 1943 until the end of the War 2,621 Jews joined the War of National Liberation. Of these 1,926 joined the Army of National Liberation (187 fell) and 695 joined the Movement of National Liberation (48 perished).

Two facts clearly stand out: first, the formation of combat units with sole Jewish membership, and second, the proportionate number of Jews in the War of National Liberation. These two facts demonstrate undoubtedly that the Yugoslav Jews were more than eager and sharp-set to fight the enemy and did so when they had a chance to prove themselves.

A great number of Yugoslav Jews joined the anti-fascist movement outside their country wherever they happened to be at the capitulation of Yugoslavia or escaped to during the subsequent period (Hungary, Italy, Switzerland, France). The role of Jewish officers in the anti-fascist movement organized within the prisoner of war camps in Germany should be particularly singled out.

An analysis of the circumstances which, in one way or other, made it possible for or stood in the way of Jews to join the War of National Liberation leads us to conclusion that the number of participants was rather large, which is evident from the following facts:

– according to the available data (which are most probably uncomplete) 4,556 Jews participated in the War of National Liberation, i.e. 2,897 in the Army of National Liberation (720 fell) and 1,569 in the Movement of National Liberation (599 perished). Out of those who were in the Army 29% fell, while the percentage of those who perished as members of the Movement is cca 38%;

– out of the 720 who fell as members of the Army 438 were soldiers in combat units, while the others fell while commanding combat units or on duty as political or other combat related functionaries. A certain number of Jews were during the war on high commanding military or political functions (Pavle Goranin, Ilija Engl, Samuel Lerer and others) while Moša Pijade was member of the Supreme Staff of the Army of National Liberation. The contribution of those Jews who were members of the Movement of National Liberation and were given various duties behind the front line as political workers, contributing activists, workers in various partizan workshops, educational and cultural institutions, was also considerable;

590 J. Romano

- out of those who joined the Army of National Liberation at the beginning of the uprising and survived 150 are holders of the Partizan Star 1941, while 10 are on the distinguished list of Peoples' Heroes;
- in the Yugoslav Peoples' Army 14 Jews reached the rank of a general, two of them lieutenant generals, two major generals and 10 brigadier generals.

ERRATA CORRIGE:

strana	pasus	red	
5	2	1	umesto zjednice, treba: zajednice
8	5	5	umesto prva politička organizacija u Srbiji, treba: prva politička organizacija žena u Srbiji
14	7	2	umesto Danas postoji oko 300, treba: 30
22	2	5	umesto iFinci, treba: Finci
37	1	1	umesto Lietratura, treba: Literatura
40	4	2	umesto Natan Ovadijem, treba: Natan Ovadija
48	1	7	umesto: ženskim, treba: ženskim
62	5	3	umesto: Jrevrejima, treba: Jevrejima
66	8	5	umesto u Topovskim šupama na Banjici, treba: u Topovskim šupama i na Banjici
85	3	5	umesto: (Plovdiv), treba: (Plovdiv)
90	1	1	umesto: Na taj način bila olakšana, treba: Na taj način bila olakšana
232	2	2	umesto: (poginuo juna 1941.) treba: poginuo juna 1942.
236	3	1	umesto: 37 Jevreja i to u 21 u NOV (12 poginulo), treba: 38 Jevreja i to 22 u NOV (13 poginulo)
236	5	tabela	umesto: Ruma stupilo 80, poginulo 43, treba: Ruma stupilo 8, poginulo 4
286	5	8	umesto: muškarci, treba: muškarci
294	1	7	umesto: Moric-Moro, treba: Moric-Moro
304	3	2	umesto: 14 studenata medicine, ? studenata farmacije, treba: 14 studenata medicine, 4 studenta farmacije